

कृद० कृद्रादयश्चेतिसाधुः ॥

कृत० कृतूष्कादिसूचान्ताट्ट-
क् ॥

कृमा० कृमादिभ्योवुन् ॥

खं० खण्डिकादिभ्यश्च ॥

ख० खर्जादिभ्यश्च ऊरुः ॥

खरु० खर्वपिन्नादिभ्य ऊरोश्च-
चौ ॥

खला० खलादिभ्यश्च निर्वक्तव्यः ॥

ग० गर्गादिभ्योयञ् ॥

गम्० गम्भीरादयश्चेति ईरन् ॥

गघा० गघादिभ्यश्चेतिङुः ॥

गु० गुपादिभ्यः किदितिद्वलच् ॥

गुडा० गुडादिभ्यश्च ॥

गौ० गौरादिः ॥

गौ० भा० गौडभाषा ॥

गृधु० गृधुष्यादिभ्यश्चेतिठक् ॥

ग्रधि० नन्दिग्रहिपञ्चादिभ्योस्तु-
शिन्यश्चरतिथिनिः ॥

चतु० चतुर्वर्षादीनांस्वार्थे उप-
संख्यानम् । थक् ॥

चु० चुरादिः ॥

छ० छत्रादिभ्यश्च ॥

छान्० छान्दसः ॥

छा० भा० छान्दोग्यभाष्यम् ॥

छे० छेदादिभ्यो निष्चमिति-
ठक् ॥

ज० जद्वादयश्चेतिसाधुः ॥

जु० जुहोत्यादिः ॥

ज्व० ज्वलादिभ्यश्च ॥

ज्यो० ज्योत्सादिभ्यश्च ॥

त० तथाच ॥

त० छ० प० तदुक्तं छन्दोग परिशिष्टे ॥

तडा० तडागादयश्चेतिनिपातः ॥

त० प० ... तत् पञ्चविधम् ॥

तर० तरत्यादिभ्यश्चेत्यङ्क्

ता० तारकादिभ्यश्चेत्तच् ॥

ति० तिकादिभ्यः फिष्

तुन्० तुन्वादिभ्यश्चेतिद्रनिष्

तु० तुदादिः

तुषा० ... तुषारादयश्चेत्यारन् ॥

दं० दण्डादिभ्यश्च यत् ॥

दाम० दामन्यादित्रिगर्षपा-
च्छः ॥

दि० दिगादिभ्योयदिति यत् ।
दिमादिः ॥

दी० दीपिका ॥

दृ० दृढादिः । वर्णदृढादिभ्यः
-यश्च । इमनिच्च ॥

नं० नन्दादिभ्योस्तुः । नन्दिभ्यः
क्षिप्यादिभ्योस्तुशिन्यश्च ॥

नडा० नडादिभ्योस्तु फक् । नडा-
दीनांस्तुकेतिङ् ॥

नद्या० नद्यादिभ्योऽगितिठक् ॥

न्यङ्० ... न्यङ्कादिभ्यश्चेत्तच् ॥

न्या० न्यायश्च ॥

ना० ... नारदः ॥
 नि० ... निपातः ॥
 नि० ... निदानम् ॥
 नै० ... नैषधः ॥
 प० ... पचायथा पचायायथा ॥
 प० ... नन्दिरुद्रिपचादियो लु-
 खिन्यकः ॥
 प० ... पराशरपदुतिः ॥
 प० ... पक्षीकादयश्चेती कन् ॥
 प० भा० ... पर्वतभाषा ॥
 पर० ... पर्यादिभ्यः ङन् ॥
 प० ... पश्चादिषोषेवादिभ्यो ङण
 क्त्वा ॥
 प० सं० ... प्राशरसंज्ञिता ॥
 पा० ... पापानादिभ्यो नः ॥
 पा० पा० ... पापे पातायखण्डः ॥
 पात्रा० ... पापायस्तस्मिन्नेति स्त्री लो-
 नः ॥
 पार० ... पारस्करादिभ्यो सुट् ॥
 पाश० ... पाशादिभ्यो यः ॥
 पि० ... पिच्छादिभ्यो ङल् ॥
 पि० ... पिच्छादिभ्यो ङल् ॥
 पिना० ... पिनाकादयश्चेत्याकः ॥
 पु० ... पुष्करादिभ्योदेशेऽति इ-
 निः ॥ पुराणम् ॥
 पुरो० ... पत्न्यपुरोहितदिभ्यो यक्
 पु० ... पृषोदरादीनि यथोपदि-

टम् ॥
 पृथ० ... पृथ्वादिभ्य इमनि लुवा ॥
 प्र० ... प्रतिज्ञः प्राचादिभ्यो ति
 स्वार्थे ङश्च प्रत्ययः ॥
 प्रति० ... प्रतिजनादिभ्यः खञ् ॥
 प्रा० वि० ... प्रायश्चित्त विवेकाः ॥
 फ० ... फलम् ॥
 व० ... वलादिभ्यो मत्तुप् ॥ वसिष्ठः
 वङ्गुलमन्यवापी तिवुञ्च् ॥
 वङ्ग० ... वङ्गयोदयश्चेति क्तिन् ॥
 वला० ... वलाकादयश्चेत्याकः ॥
 वस० ... वसन्तादिभ्यो ङक् ॥
 वङ्गा० ... वङ्गादिभ्यश्चेति ङीष् ॥
 व० ङ० ... वङ्गवृक्षप्रभेदः ॥
 वा० ... वाहुलकात् ॥ वाङ्गादि-
 क्त्वादिक् ॥
 वा० पु० ... वायुपुराणम् ॥
 वाचि० ... वाचिताग्न्यादिपु ॥
 वि० ... विभषः विल्यायम् ॥
 विडा० ... विडादिभ्यो किदिच्यङ् ॥
 विदा० ... अन्वयान्तये विदादिभ्यो
 वि० ध० ... विष्णुपुराणम् ॥
 वि० ङ् ॥
 विम० ... विमर्शादिभ्यो ङश्च प्रति स्वा-
 येठक् ॥
 वि० पु० ... विष्णुपुराणम् ॥
 वी० ... वीरमित्रोदयः ॥
 वे० भा० ... वेदमाध्यम् ॥

नयद् यथायोग्यम् ॥ १३ ॥ सोऽयं प्रसन्नहृदयो महाशवाहैतुकीभक्त्या ॥
 अर्पितरणभद्राखं तत्पुत्रं पाठयन् न्ववसत् ॥ १४ ॥ निश्चिन्तो विरले समन्तत
 उपेतेष्टार्थसिद्धि स्तत चिन्तां तत्र समासद् द्विजकुले दृष्ट्वा कले रापदा ॥ मौ
 खं तस्मै तुशान्तये निखिलशस्त्रार्थोज्ज्विहीर्षुं मुंदा व्यास्यत् कोशकलाधरं
 कलिहरं शब्दार्थचिन्तामणिम् ॥ १५ ॥ गङ्गातीरे रुद्रपाले शिवेन शिवतां
 ज्ञते ॥ चात्वा नैमित्तिकाभावं निमित्ताभावसङ्गतौ ॥ १६ ॥ इन्द्रप्रस्थं पुनः प्र
 त्यागन्ता मनसि चिन्तयन् ॥ कथं मेतस्य कोशस्य स्यात् प्रवृत्तिर्निरन्तरा
 ॥ १७ ॥ प्रसूतश्रीनन्दलाहदैहिष्वी श्रेयसाश्रयौ ॥ कोविदौ व्यद्वहाराणां
 प्रायस्सुप्रनिवासिनौ ॥ १८ ॥ चुन्नीलालाग्रजो घासीरामनामा प्रतापवान् ॥
 धनिमान्यो राजमान्यः स्वभुजाजितसद्यशाः ॥ १९ ॥ वालप्रवासिनं दैवनादि
 तौ दूरदर्शिनम् ॥ स मातुलं मनुप्राप्य कुत्सालापं मनोगतम् ॥ २० ॥ कोश म
 शंसां प्रस्तावे श्रुत्वा तस्योत्सुकं मनः ॥ तन्मुहीकरणायाशुं यदात्थर्वं मया
 भवीत् ॥ २१ ॥ परेश्वरकराङ्गकमिते १८२१ विक्रमहायने ॥ तदैव मुद्रितो भा
 गः प्रथमः साह इत्यभूत् ॥ २२ ॥ उत्तमश्लोकशिष्येण श्रीपादाम्बुजसेविना ॥
 धम्मीसारस्वतेनैभिर्दिन्द्रप्रस्थनिवासिना ॥ २३ ॥ जगदानन्दनाथेन पारम्प
 यानुवर्तिना ॥ जगदीशेपनामैषा श्लोकैरुद्घाटिता कृतिः ॥ २४ ॥ * * * ॥

अथ शब्दार्थचिन्तामणोः संकेताचाराणां विवरणम् ॥

अ०	अर्द्धर्चाः पुंसि च ॥ अथा	अनु० उ०	अनुश्रुतिकादित्वाद्बुभयप
	दिभ्यः कञ् ॥		दृष्टिः ॥
अघ्०	अघ्रादिभ्यस्वेति यक् ॥	अन्य०	अन्यत्रामीतिः ॥
अङ्ग०	अङ्गुल्योदि भ्यष्ठक् ॥	अन्ये०	अन्येषामपीति दीर्घ ॥ अ
अजा०	अजादिच्वाट् टाप् ॥		न्येषामीतिः ॥ अन्येषो
अधा०	अधात्मादिच्वाट् ठप् ॥		पिष्टश्चते इतिवः । वलः ॥

अन्येभ्योपि दृश्यते क्विप् ॥
 अन्येभ्योपि दृश्यते इति घप्
 अन्येभ्योपि दृश्यन्ते ॥ अनि
 न कनिप्वनिप् विच एते ॥
 अन्येष्वं अन्येष्वपि दृश्यते इति डः ॥
 अन्वुं अन्वाद्यश्चेतिसाधुः ॥
 अन्वुं अन्वादिभ्यो ऽच् ॥
 अन्वीं अन्वीकाद्य श्चेति की-
 कन् ॥
 अन्नुं अन्नाद्यश्चेतिसाधुः ॥
 अन्वुं अन्वपत्वादिभ्यश्चेत्त्यण् ॥
 आं आकर्षादिभ्यः कन् ॥
 आद्यां आद्यादिभ्य उपसङ्ख्यान
 मिति तसिः ॥
 इति ॥
 इंविंतिं इतिविष्णुपुराणतिसके
 इंरां इतराभ्योपि दृश्यन्ते तसि
 लादयः ॥
 इष्ं इष्टादिभ्यश्चेति इनिः ॥
 उं उक्त्यादिच्चात् ठक् ॥
 उत्त्ं उत्त्सादिच्चाट्ठक् ॥
 उद्ं प्राक्भृजातिवयो यचनो
 ज्ञावादिभ्योऽब् ॥
 उदां उदाहरणम् ॥
 उर्ं उरःप्रभृतिभ्यः कप् ॥
 उब्ं उल्गाद्यश्चेति वचन्तः-
 साधुः ॥
 उब्ं उब्काद्यश्चेत्सूकः ॥

वृ० ... उल्गादिभ्यः क्तिन्निष्ठाव
 हाच्यः ॥
 एंविं ... एतद्विवरणम् ॥
 कं ... कण्डादिभ्यो यक् ॥
 कं ... कर्मभीमांसायाम् ॥
 कठं ... कश्चित् ॥
 कच्ं कच्चादिभ्यश्चेत्त्यण् ॥
 कत्ं कव्यादिभ्योठकञ् ॥
 कपिं कपिलकादिच्चात्तत्त्वम् ॥
 कमं कर्मलादिभ्यः खण्डः ॥
 कस्यां कस्याय्यादिच्चाट्ठक्
 इन्डादिभ्यश्च ॥
 कां काश्यपः । काश्यादिच्चात्
 चिठः ॥
 कांप्वं कालीपुराणम् ॥
 काशिं काशिदासः ॥
 कां कादिभ्यः किदितिडः ॥
 काशीं काशीखण्डम् ॥
 कांस्वुं कापिलसूत्रम् ॥
 किं कित्तरादिभ्यःठन् ॥
 किशों किशोराद्यश्चेत्त्योत्त्वं ॥
 कुं कुर्वादिभ्योण्यः ॥
 कुं कुटादिः ॥
 कुलां कुलादिभ्योवुञ् ॥ कुला
 र्थवः ॥
 कूं कूर्मपुराणम् ॥
 कें केचित् ॥
 कुं कुजादिभ्यः संघायांयुन् ॥

वेत० वेतनादिभ्यो जीवतीति-
 ठञ् ॥
 वै० वैदिकप्रयोगः ॥
 वै०प० वैद्यकपरिभाषा ॥
 वै०म० वैद्यकमतम् ॥
 वृ० वृक्षे ॥
 वृक्षा० वृक्षादिभ्यःखण्डः ॥
 वृक्षा० वृक्षादिभ्यश्चिदितिकलः ॥
 वृह० वृहत्सर्मपुराणम् ॥
 व्यु० व्युत्पत्त्या ॥
 भा० भावप्रकाशः ॥
 प्र० ब्रह्मवैवत्तपुराणम् ॥
 ब्र०सु० ब्रह्मपुराणम् ॥
 ब्र०वै०प्र० ब्रह्मवैवत्तं ब्रह्मखण्डम् ॥
 ब्रा० ब्राह्मवचनशास्त्राणादिभ्यःक
 र्मणिचेतिष्यञ् ॥
 ग्री० ग्रीहादिभ्यश्चेतिद्रनिः ॥
 व्या०व० व्यासवचनम् ॥
 भा० भागवतम् ॥
 भा०प० भाषापरिच्छेदः ॥
 भा०प्र० भावप्रकाशः ॥
 भार० भारतः ॥
 भि० पिङ्गिदादिभ्योऽङ् ॥
 भिचा० भिचादिभ्योऽण् ॥
 भी० भीमादयोऽपादाने ॥
 भू० भूषि ॥
 भ्वा० भ्वादिः ॥
 म० मन्त्रार्थः ॥

महु० महुरादयश्चेति उरच् ॥
 मनो० इन्द्रमनो-जादिभ्यश्चेति
 म०भा० महाभारतम् ॥
 मयू० मयूरव्यंसकादिच्चात् ॥
 मावृ० माघाष्टमम् ॥
 महुञ् ॥
 महा० महाभारते ॥ महाभार
 तम् ॥
 मा०तं० मायातन्त्रम् ॥
 मि० मिथिलादयश्चेति इलच् ॥
 मित० मितद्वादिच्चात् ङुः ॥
 मु०तं० मुण्डसंखोतन्त्रम् ॥
 मू० कप्रकरणे मूलविभुजादि
 ॥ मूलपसंख्याननितिकः ॥
 मूले० मूलेरादयश्चेत्येरक् ॥
 ख० खगव्वादयश्चेतिकः ॥
 मोः मोक्षधर्मः ॥
 य० यजादिच्चात् । यथा ॥
 या० यावत् । यावादिभ्यःकन् ॥
 याज्ञ० याज्ञवल्क्यः ॥
 यु० हायनात्तयुवादिभ्योञ् ॥
 यौ० पश्यादिभ्योऽघेयादिभ्योऽय
 जौ ॥
 र० रसादिभ्यश्चेति मतुष् ॥
 रा० रामायणम् ॥
 राज० राजदन्तादिषु परम् ॥
 रानि० राजनिर्घण्टः ॥
 रेव० रेवत्यादिभ्यश्चक् ॥

ख० खचणम् ॥	सिशि०	.. सिद्धान्तशिरोमणि. ॥
खी० खीखावती ॥	खि०	.. खियाङ्क्तिन् ॥
खो० खोमादिच्चात् शः	खु० खुपामादिषुचेतिषत्त्वम् ॥
ख्वा० ख्वादिभ्यश्चेतिनत्त्वम् ॥	खुवा०	.. खुवात्वादिभ्योऽम् ॥
ग्र० ग्रकन्ध्वादिः ॥	खूला०	.. खूलादिभ्यःप्रकारवचने कन् ॥
ग्रकां० ग्रकादिभ्योऽट् ॥	ख्य०	.. ख्यरणम् । स्मृतिः ॥
ग्रम्० ग्रमादिभ्योऽघच् ॥	स्वा०	.. स्वार्थे ॥
ग्रर्० ग्रकैरादिभ्योक् ॥	ह० हरिवंशः ॥
ग्रा०	.. शकपाथैवादिः । ग्राखा दिभ्योयः ॥	हरि० हरितादिभ्योक् ॥
गार्०	.. गार्गवाद्यनो डीन् ॥	हरी०	हरीतश्वादिभ्यश्चेतिपल प्रच्ययस्यलुप् ॥
शि० शिवादिभ्योऽम् ॥	हे०	... हेमचन्द्रः ॥
शु० शुभ्रादिभ्यश्चेतिटक् ॥		
शुक्०	.. शुष्टिकादिभ्योऽम् ॥		
श्री० श्रीभागवतम् ॥		
स०	.. समासः ॥	इक्०	.. इक्कृष्यादिभ्यः ॥
स०कं०	.. सरस्वतीकण्ठाभरणम् ॥	इज्० इज्जपादिभ्यः ॥
सं० सम्पदादिच्चात्किप् ॥	इण्० इणजादिभ्यः ॥
सङ् सङ्गाशादिभ्योऽय्य ॥	खुल्०	.. धात्वर्थनिर्देशे खलुबन्त- यः । संज्ञायाम् ॥
संज्ञा०	.. संज्ञापूर्वकत्वाद्बहुभावः ॥	कः०	.. क्वाते । कुत्सिते । अल्पे । ह्रस्वे ॥
सन्०	.. सम्प्रसारणम् ॥	कन्०	.. संज्ञायाम् । अनुकेम्पाया म् । अवधेमेकन् । इषेप्र तिक्रुता । संज्ञायाम् ॥
सार्० सर्वधातुभ्योऽमनिन् ॥	कुम्० कुम्भादिषु चेतिशुक्त्वाभा- वः ॥
सर्व० सर्वधातुभ्यश्च । सर्वधातु भ्यःपृन् । सर्वधातुभ्योऽसुन्		
सायः	.. सादिच्यदर्पणः ॥		
सि०	.. सिद्धादिभ्यश्चेतिलच् ॥		
सिन्०	.. सिन्ध्वादिच्चादण् ॥		
सिमु० सिद्धान्तमुक्तावधी ॥		

तत्सत्

श्री गणेशाय नमः

अथ शब्दार्थचिन्तामणौ मंगलम्

तत्रादौ मङ्गलाचरणमभिधेयादिकञ्च

नमः श्रीसहस्रवे ॥ श्रीमद्विरिहरानन्दनाथाभिन्न स्वदेशिकम् । नारा-
यणमूर्त्तं वन्दे सच्छास्त्रज्ञान भास्करम् ॥ १ ॥ लम्बोदरं महाकाय मेकदन्त ग-
जाननम् । गौरीप्रिय मुदा वन्दे सर्वविघ्नविनाशनम् ॥ २ ॥ ममो देवि महा
विद्ये भजामि चरणौतव । देहिज्ञानप्रकाशमेनिखिलार्थं प्रसिद्धये ॥ ३ ॥ श्री
शारदां शारद चन्द्रकान्ति हृदयुजे ऽभीतिवरं दधानाम् । पुस्त विपञ्चो सु-
करैः प्रसन्ना ध्याये ऽनिश जात्यहरां विनेचाम् ॥ ४ ॥ वेद्यं ब्रह्मादिभिर्ध्येय
योगीन्द्रै र्यन्महत्पदम् । तत् तत्त्व तत्त्व मस्यादियाक्यै रिष्ट भवाम्यहम् ॥
५ ॥ यद् ज्ञानादिद् जातयन्नेविलयप्रज्ञेत । तन्निर्गुण निर्विशेष ब्रह्मा-
त्मान समाश्रये ॥ ६ ॥ कोशाननेकानवलोक्य यन्नाच्छास्त्राणि भूयः प्रविचार्य
तेभ्यः । वाखावबोधाय लिखामि शब्दान् सार्धान् सुसङ्गृह्यमुदे बुधानाम् ॥ ७ ॥

अल्पायुषो ऽल्पबुद्धीश्च द्विजान् दृष्ट्वा कला वथ । मुखानन्दोलिलेखैतत् कोषं
 सुखसुवोधम् ॥ ८ ॥ सल्लिङ्गालिङ्गशब्दानां चानायतु पुरः पुरः । तत्सदा-
 दार्थ्यलेखोहि समासार्थो विधीयते ॥ ९ ॥ जिज्ञासा-यच कुषापि शास्त्रीये श-
 ब्द उद्भवेत् । तदैवैतत् पश्यता ऽनुभूयते कृतकृच्यता ॥ १० ॥ तावद् भ्रमति
 शब्दार्थचिन्ताव्याकुलमानसः । सुश्रद्धानः स्थिरधीर्यावदेनं नपश्यति ॥ ११ ॥
 चतुर्दशसुविद्यासु प्रायः शब्दो न तादृशः । माटका नुकमे ना ऽच सपर्यायो
 निवेशितः ॥ १२ ॥ निदर्शनेषु शब्दानां तत्तच्छास्त्रसमुद्भृता । गद्यपद्यमयी
 वाणी वार्थितास्मिन् क्वचित् क्वचित् ॥ १३ ॥ केषाञ्चिद्देशभाषापि गुप्तबोधा-
 य दर्शिता । ऊतः परोपकृतये कोन्यो भवितु मर्हति ॥ १४ ॥ शब्दार्थचिन्ता
 मणि नामकृतं कोशेषु सर्वेषु च रत्नभूतम् । श्रीमत्सुखानन्दबुधेन कृतं द्वि-
 जोपकारार्थं मिदं प्रभूतम् ॥ १५ ॥ पण्डितै राजधनिनां कृता ग्रन्था द्घनेकशः
 । धनादये तुस्या देतत् सर्वान्तर्यामितुष्टये ॥ १६ ॥ १८२० ॥ खनेष्वग्रभूयुक्ते
 वैक्रमे वत्सरे शुभे । मार्गस्यासितपञ्चम्या मारब्धो मुद्रितुंछसौ ॥ १७ ॥

अथ शब्दार्थचिन्तामणिः

अः

अ । । अभाये ॥ म्यल्पार्थे ॥ प्रति-
 पत्तेये ॥ अनुकम्पायाम् ॥ सम्बोधने ॥
 अधिचये ॥ म्यरागामादिभेयणे ॥
 अः । पुं । पासुदेये ॥ महेश्वरे नषो-

अंशः

यमकारः ॥ यद्वा । अततिसर्पेभ्यामो
 ति । अततेडः । न । परवद्भाणि ॥
 अंशः । पुं । वरहके । भागे ॥ स्कन्धे ॥
 यस्तुन एक देशे ॥ नवांगे ॥ अंसयते ।

अंगुमा

अंगविभाजने । अदन्तः । कर्मणि
घञ् ॥

अंगकः । पुं । दायादे ॥ अंगहारी अथ
श्यामशंहरतीत्यर्थः । अंगहारीतिक
न् ॥ अस्यांशे ॥ अल्पांशेकन् ॥ न ।
वासरे । दिने ॥

अंगी । वि । भागाधिकारिणि ।
भागिनि ॥ अंगो ऽस्यास्ति । इनिः ॥

अंगुः । पुं । प्रभायाम् ॥ सूत्रादि सू-
च्यांशे ॥ किरण्ये ॥ ह्यर्थे ॥ अंगवति ।
अंगविभाजने । चुरादिः । सगव्या-
दिच्चात्कृः ॥ लेशे ॥ देशे ॥

अंगुकम् । न । सूच्यावस्त्रे ॥ वस्त्रमात्रे ॥
उत्तरीये ॥ परिधानीये । अघोवस्त्रे ॥
अंगुन् कायति । कैशब्दे । आत इति-
कः । यद्वा । अंगुभिः कायते । का-
शृङ्गीतौ । अन्येष्वपीतिडः । तेवपा
ताख्या पचे ॥ वि । अस्यांशौ । अल्पे-
इतिकन् ॥

अंगुजाखम् । न । प्रभापटले ॥ अंगुनां
जाखमिप ॥

अंगुधरः । पुं । ह्यर्थे ॥ धरति धृञ् ० ।
अच् । अंगुनां धरः ॥ वि । प्रभावि-
शिष्टे ॥

अंगुपट्टः । पुं । पट्टशाटके ॥

अंगुमान् । पुं । ह्यर्थे ॥ विश्वव्याधिप्र-
काशे परमात्मनि ॥ ह्यर्थवशीयनुपा-

अंसः

न्तरे ॥ वि । अंगुविशिष्टे ॥ अंगवो
विद्यन्तेऽस्य । तदस्या स्तीतिभत्तु
प् ॥

अंगुमती । स्त्री । परदेवतायाम् ।
अंगवः सन्त्य ऽस्याः । मत्तुपुङ्गीपौः
शालपर्यायम् ॥ अंगुमत्त्वाः फलं
मूलध्वान्गुमती । अनुदानादेर्ये-
त्यजः फलपाकमूलेष्वितिषुपि यु-
क्तवद्भाषः ॥

अंगुमत्फला । स्त्री । कदम्बाम् ॥
अंगुमन्ति सूच्यावधवन्ति फला-
न्यस्याः । अंगुमानिव वा फलान्य-
स्याः । अजादिच्चाट्टाप् ॥

अंगुमाखी । पुं । रात्रभेदे ॥ भास्करे ॥
अंगुनां भावा । साक्षि अस्व ।
वीक्षादिच्चा दिनिः ॥

अंगुलः । पुं । बाणक्यमुनौ । द्रोमिणे ॥
इति चिकाण्डशेषः ॥

अंगुहस्तः । पुं । ह्यर्थे ॥

अंगुदकम् । न । हंसोदके ॥ यथा ।
दिवा रविकरैर्जुष्टं निमि शीत
करां शुभिः । ज्ञेयमंगुदकं नाम-
स्त्रिग्वं देयवयापहम् ॥ अंगुनाम्
दकम् ॥

अंसः । पुं । न । भुजशिरसि । स्कन्धे ॥

अंस्यतेसमाहन्यते । अंससमाधाते ।
घञ् ॥ यद्वा । अस्मति अम्यते वा

अकम्

भारादिना । अमगतौ । अमेः
सन् । पुं । विभागे ।

अंसकूटः । पुं । ककुदि । दृषाङ्गे ।
चूडो ढाठ इति भाषाप्रसिद्धे ।
अंसकूटः ।

असखः । वि । मांसले । पुटे । बलवति ॥
असोस्यास्ति । वत्सांसाभ्यां काम
बले इति कच् ।

अंहतिः । स्त्री । त्यागे । दाने ॥
हन्ति दुरितमनया । हन्तेरंहचे-
त्यतिः । रोमे ॥

अंहती । स्त्री । अंहतौ । बद्धादिच्वात्
पदेङीप् ।

अंहः । न । दुःखे । स्वधर्मच्यागे ।
दुरिते । अमति गच्छति प्रायश्चि-
त्तादिना । अमगत्यादिषु । अमे-
हुंक्चे त्वसुन् हुगा गमस्य । अम
न्ति गच्छन्त्यधोनेनया । अहरेरसुना
सिद्धे अघेरसुनि अट्घ इतिमा भू-
दिति अमेहुंक्चेतिस्त्वम् । तथा
च । स्थान्मध्योमचतुर्थत्वं मंहसोर
एससयेति द्विरूपकोशः । एवञ्च ।
दत्तायाः सिद्ध सट्घैर्विदधतुष्टृणयः
गीघमण्घो घिघात मितिपाठोऽनु
प्राप्त रसिकानां प्रामादिक इति व
दन्ति ।

अकम् । न । पापे । दुःखे । नकम् । कं

अकर्मी

सुखं तद्विरुद्धंवा ॥ नलोपोनजः ॥

अकचः । पुं । केतुग्रहे ॥ वि । केश-
हीने ॥

अकनिष्ठगः । पुं । बुद्धमुनी ॥

अकम्पनः । पुं । राक्षसान्तरे ॥

अकम्पितः । पुं । वैद्वगणाधिपवि-
शेषे ॥ वि । कम्पशून्ये ॥

अकरणिः । स्त्री । शपे । आक्रोशने ॥

यथा । अकरणि रिक्त भूयादप्रश-
स्तस्यधातु रिति ॥ अकरणम् । आ-
क्रोशेन-वनिः ॥

अकरा । स्त्री । आमसक्याम् ॥ वि ।

करशून्ये । अकरः । अकरम् ॥

अकरणः । वि । निर्दये । नकरणः ॥

अकर्कशः । वि । कोमले ॥

अकर्याः । वि । वधिरे ॥

अकर्त्ता । वि । अक्रिये । अत्यापारे ।

कर्त्तृत्वं रहिते ॥ नकर्त्ता । नलोपो
नजः ॥

अकर्मण्यः । वि । क्रियासुमन्दे । निक
म्या इति भाषा ॥

मकर्म । न । तूष्णीमावे । भोक्ते । न

वियते कर्म यस्मिन् तत् ॥ वि । का
र्याचमे ॥

अकर्मी । वि । वृद्धाविदि । अकर्मप्रति

अस्य । प्रोद्धादिच्वादिनिः । नकर्मी

वा ॥ कर्मा नुष्ठा नरहिते अवधूते ॥

अकालः

यथा । अनुतिष्ठन्तु कर्माणि परलो-
कयियासवः । सर्वं लोकात्मकः क-
स्मा दनुतिष्ठामिकं कथमिति ।

अकलकनः । वि । } वीतदम्भे ।
अकलमपः । वि । }

अकस्मात् । । । सहसार्थे । अतर्कित
निमित्तके । यथा । अकस्माच्चुवती
वृद्धं केशेष्वाम्नाप्य चुम्बति । पतिं निर्दं-
यमा लिङ्ग्य हेतुरवभविष्यती-
ति ।

अकामः । वि । वाद्यपिपयकामना
शून्ये । न विद्यते कामो ऽस्य । यथा ।
दृष्टानुश्रविकावाहाः । कामायस्य न
सन्त्यसौ । अकामस्तादृशस्त्वन्नि-
ष्कामत्वेन सिध्यतीति ।

अकामकारः । पुं । यथेष्टानाचरणे ।
नकामकारः । - - -

अकामहतः । वि । आप्रक्षलोकान-
न्दादर्षाचीनेष्वानन्देषु विहृणो ।
कामेनहतः । कामहतः । नकामह-
तः । - - -

अकायः । वि । अशरीरे । लिङ्गशरी-
रवर्जिते । न विद्यते कायोयस्यसः ।

अकारः । पुं । अ अचरे । वर्णानां
मध्ये अगवद्भिभूतो । अ वर्णनिर्देशे
। वर्णाकारः । - - -

अकालः । पुं । कालाशुद्धौ । यथा ।

अकूपा

अनुराधर्चमारभ्यघोडशर्चेषु भास्कर-
रः । यावच्चरति वैतावदकालं मुनयो
विदुरिति । असमये । वि । तदि-
शिष्टे । - - -

अकालवृष्टिः । स्त्री । सहस्रादिपुष्य-
शे । यथा । पौषादिचतुरो भासान्
योक्ता वृष्टिरकालम् । वृत्त धावा-
दिकं तत्रवर्जयेत्सप्तवासराणिति ।
अकिञ्चनः । वि । दीने । नास्ति कि-
ञ्चन यस्य । मयूरव्यसका दिश्वतस
मासः । निष्कामे । - - -

अकिञ्चनिमा । पुं । आकिञ्चन्ये ।
अकिञ्चनस्य भावः इमनिष् ।

अकीर्तिकरम् । वि । कीर्त्त्यभावकरे
। अपकीर्तिकरे । नकीर्तिकरम् ।
अकुप्यम् । न । स्वर्गरजतात्मकेपने ।
कुप्यादन्यत् । - - -

अकुलसन्नः । वि । तिथि वारर्च विशेषे-
षे । यथा । स्वान्त्यन्तकाश्चियसु पौ-
ष्णकरानुराधा दिक्ष्यधुशायि विद्य-
मास्तिथयो ऽकुशा सुः । सूर्येन्दु-
मन्दगुर वश्वेति । - - -

अकुशलम् । वि । अशोभने । नकुश-
लम् । - - -

अकूपारः । पुं । कूर्मराजे । म
होदधौ । कुपृथ्वी पियर्त्ति । प्रुमा
खनपूरणयोः । कर्ममण्यत् । अन्येषा

अकृत्रि

मपीति दीर्घः । नञ् समासः । उप
लादौ । कमठे । - - -

अकूर्चः । पुं । वृद्धे । वि । कैतवहीने ।

अकूवारः । पुं । समुद्रे । - - -

अकृतम् । वि । मिथ्ये । भोच्ये । अनि
हिते । कारणे । प्रमाणाविषये ।

स्वयमवगिते । अकृतम् । अनि-

प्यादिते । यथा । कालातीतन्तु

यन्तुर्थादकृतमिति निर्दिष्टेदिति व्यु-

त्तिः । स्त्री । प्रकृतिविशेषे । यथा

ऽ प्राणिनदेशममनादिलक्षणा प्रकृ-

तिः सानकेन चितकृता ।

अकृतकः । वि । स्वाभाविके । अकृतकः

अकृततः । वि । उपकारामानिर्नि-

कृतमे ।

अकृतबुद्धिः । वि । शास्त्राचार्योपदे-

यन्यायै रनुपजनितविवेकबुद्धौ ।

अकृतायुद्धिर्यस्य येनवा ।

अकृतात्मा । वि । यज्ञादिभिरशोधि-

तास्तः करणे । शास्त्रेषासकृतास्तः

करणे ।

अकृताभ्यागमः । पुं । दोषविशेषे ।

अकृतयोः पुण्यपापयोरकस्मात्प-

लदादृत्ते ।

अकृषिभः । वि । अकरणे । अनन्ये-

सिद्धे ।

अकृषिमानन्दः । पुं । स्वरूपभूतान

अक्रियः

रन्दाभिव्यञ्जके निदिध्यासने । अकृ-

त्रिमन्दासावांनन्दश्च । वि । कृषि

मानन्दविरहिण्ये । अविद्यमानः

कृषिमानन्दो ऽस्य ।

अकृतस्त्ववित् । वि । अनात्माभिमा-

गिनि । अकृतस्त्ववेति । विद-

चाने । क्षिप । - - -

अकृत्यं कर्मा । वि । शिखिदाने । अ-

पापकर्मणि । अकृत्यं निव्यापञ्चात्

शुद्धं कर्मास्य ।

अकौठः । पुं । गुवाकवृक्षे । छटाफले ।

अकौशलम् । न । अकौशले । -

अक्का । स्त्री । मातरि । जनन्याम् ।

अभ्यायाम् ।

अक्तः । वि । व्याप्ते । युक्ते । परिच्छि-

न्ने । अन्वेर्गताक्तः । अक्तपरिमायस्य

वाचका इति भाष्यस्य कैयटेन तथा

व्याख्यातत्वात् । अनक्ति अज्यते-

वा । अञ्ज्व्यनवादौ । अजिष्ठपिभ्यः

क्तः ।

अकृतुः । वि । अकामे । दृष्टा दृष्टवा

द्वयवियोगपरतबुद्धौ ।

अकान्ता । स्त्री । वृष्टव्याम् । वि ।

अनाकान्ते ।

अक्रियः । वि । श्रौतस्मार्तक्रियात्त्या-

गिनि । अध्यापारे । अकर्त्तारि ।

कुर्मविशिष्टे ।

अच

अक्रूरः । पुं । शफळकतनये । गान्दि-
 नोसुते । वि । अकठिने । अनिटुरे
 । नक्रूरः । कौर्यवान् क्रूरः सनेच्छ
 क्रूरः । यदाक्रूरे इतिभावप्रधानो नि
 देशः । नविद्यते कौर्यमस्येच्छक्रूरः ॥
 अक्रोधः । पुं । परैराक्रोशे तावनेवा
 कृते सति प्राप्नोयक्रोपस्तस्य तत्का
 लोपशमने । वि । क्रोधरहिते ।
 अक्रोधनः । वि । क्रोधरहिते ।
 अक्रमः । वि । सततव्यापारेष्वशान्ते ।
 अविद्यमानः क्रमोयस्यसः ।
 अचः । पुं । रथावयवे । चक्रे । चक्र
 धारणहारभेदे । नभ्ये । ज्ञातार्थे ।
 व्यवहारे । आयथ्यवचिन्तायाम् ।
 पाशके । येन दूतविद्यायामेवति ।
 चद्राचे । इद्राचे । विभीतकतरौ ।
 ज्ञाने । आत्मनि । रावशौ । सपे ।
 शकटे । पौडशमापेषु । कर्पे ।
 जात्यन्धे । गहले । पलभायाम् ।
 यथा । चद्रान्दिनिम्नापलभार्जिताचल
 ध्वावधिः स्याद्विद्वद्विखीच इति ।
 न । सौवर्चले खवणे । तुल्ये ।
 हृषीके । अच्योति अचति
 याः अच्यतेवा ऽनेनाचवा अच्य-
 व्याप्तौ । पचाचच् घञ्वा । अच्यु-
 ते ऽच्यर्थम् । अच्युव्याप्तौ । अच्ये-
 वने इति शेषा ।

अचट

अचकः । पुं । तिनिशे । इतिरेवमा-
 खा ।
 अचगणः । पुं । श्रोषादीन्द्रियसङ्-
 घाते । अचाणांगणः ।
 अचचरणः । पुं । अचपादे ।
 अचतम् । न । पखे । पुं । भू ।
 लालेषु । चचनम् । अणुहिंसाया-
 म् । नपुंसकेभावेकः । अनुदासो-
 पदेशेऽद्यादिनागलोपः । नचत ये-
 चांते । मुकुटस्त्वमरथाख्यावसरे
 खाजाः पुंभूविते ऽचतमितिपठि-
 त्वा कर्मणिक । अचतखिञ्जितम् ।
 नचतमचतमितिपिण्डा निच्यपु-
 ल्लिगानिच्यवहुवचनाम्नाश्च खा-
 जा अचतमितिब्याचस्यौ । केचि-
 तु अखण्डतच्छुषा अचतमिच्य-
 हुः । पुं । यवे । वि । अचिसिते ।
 अचणे । अखण्डिते ।
 अचता । स्त्री । कर्षटमृङ्ग्याम् ।
 पुरुषससर्गरक्षितायां स्त्रियाम् । न-
 चता ।
 अचदर्शक । पुं । प्राडुवाके । धर्मा-
 थ्यचे । अचवोपके । पश्यति । ह-
 शिरप्रेचणे । खलु । अचाणां व्य-
 चाराणां दर्शक ।
 अचटक् । पुं । व्यवहारस्यचातरि ।
 अचदर्शके ।

अक्षय

अक्षदेवो । वि । द्यूतकृति । धूर्त ।
 अक्षैर्दीव्यति । दिवुक्तीडादौ ।
 सुपीतिखिनिः ॥
 अक्षयू । पुं । अक्षदेविनि ॥ अक्षै-
 र्दीव्यति । दिवु० क्लिप् । षोरि
 क्यूठ् ॥
 अक्षधूर्त्तः । पुं । द्यूतकारे । कितवे ।
 अक्षेषुधूर्त्तः । सप्तमीशौडैरिति
 चमासः ॥
 अक्षधूर्त्तिलः । पुं । दृषे ॥ इति हा-
 राक्षी ॥
 अक्षपाहः । पुं । गौतमे । नैयायिके ॥
 अक्षपीडो । स्त्री । यवतिकाखल-
 तायाम् ॥
 अक्षमः । वि । चमताशुन्ये ॥ चंभा
 रक्षिते ॥
 अक्षमा । स्त्री । ईर्ष्यायाम् । अक्षान्ता
 न्ता ॥
 अक्षमाला । स्त्री । अक्षरूपे । अक्षा
 रादिषकारान्त वर्षमालायाम् ॥
 अक्षमन्थ्याम् ॥ अक्षमाला विशिष्टे
 नसयुक्ताय मथोनिजेतिवचनात् ॥
 रुद्राक्षमालायाम् ॥
 अक्षय । पुं । अनन्ते । अक्षयकाखा
 भिमानिनि ॥ वि । चयाभावे ।
 अक्षयरहिते । अक्षये ॥ ब्रह्मनिष्ठे ॥
 अ वासुदेव तस्मिन् अयोनिवासो

अक्षर

अक्षयः ।
 अक्षयकार्त्तः । पुं । अक्षयकालाभि
 र्मानिनि परमेश्वराख्यकाले । अक्ष
 यस्यासौकालश्च ॥
 अक्षयतृतीया । स्त्री । वैशाखशुक्लतृ
 तीयायाम् ॥ यथा । वैशाखे भासि
 रासेन्द्र शुक्लपक्षे तृतीयादिना । अ
 क्षयासातिथिः प्रोक्ता कुत्तिकारोहि
 णीयुता ॥ तस्यादानादिक पुण्यम
 अक्षयं समुदाहृतमिति ॥ इयं सप्तदश
 गाद्या ॥
 अक्षया । स्त्री । रथ्यादिपारैः सप्तम्या
 दितिथिषु ॥ यथा आभावे सो
 मवारेण रविवारेण सप्तमी । चतुर्थी
 भौमवारेण अक्षयादिपिषाक्षया इ
 तिभेविष्यपुराणम् ॥ अक्षयरहिता
 याम् ॥ नास्ति अक्षयस्य सा ॥
 अक्षरम् । न । अक्षरतीतिव्युत्प
 ष्या अविनाशिमि निर्विशे-
 षे प्रथमाख्ये ब्रह्मणि कूटस्थेनि-
 त्ये आत्मनि ॥ यथा । धरादिबहु-
 धर्मत्वाद् अक्षरं ब्रह्मभगवते । कार्य
 कारिणरूपन्तु नक्षरं चरमुच्यते ॥
 यत्किञ्चिदस्तु लोकेस्मिन् वाचोगी-
 त्वात् अक्षरं तन्मन् । प्रमाणस्य चतत्सर्व-
 मक्षरे प्रतिपिध्यते ॥ यद्दप्रयोधा
 क्तापंगुणगच्छाण्यवत्ववोधत ॥ तद्-

अचर

अचरं प्रवोदय्यं ये योक्तेश्चरयत्ननेति ।
 अचरवत्तनेति भासितृत्वादि तटस्य
 लक्षणद्वारेत्यर्थः ॥ अकारादिषु
 कारान्तवर्णैः यथा । पाण्डुरासिके
 तु सप्तम्यां भ्रान्तिः संवाग्रतेयतः ।
 धावाचराणि कृष्टानिषंषा कृष्टा
 न्यतःपुरेति । तत्त पञ्चविधं लिपिग
 ष्टे द्रष्टव्यम् ॥ अपामार्गे ॥ गंगने
 ॥ मोचे । अपवर्गे ॥ धर्मे । तेषु सति ॥
 अचरे ॥ अथाकृताख्ये । भूषका
 रणे ॥ पुं । अचरे ॥ अले ।
 विप्यी । जीवे । अचरति । अचरन्व
 लने । पचायच् ॥ यदा । अच्युते ।
 यशुष्यात् । अशेः सृः । पि ।
 अचरणोये । अच्युते ॥
 अचरचयः । पुं । लेखकोत्तमे ।
 अचरैर्वित्तः । तेन वित्तश्चक्षुष्यं च
 यपामिति चक्षम् ॥
 अचरचक्षुः । पुं । लेखकोत्तमे ।
 अचरैर्वित्तः । तेन वित्तश्चक्षुष्यं च
 अचरजननी । स्त्री । लेखन्याम् ।
 प्रकृतौ । अचराणां अचरस्त्वया
 जननी ।
 अचरजीवकः । पुं । लेखके । लेखके
 अचरपूर्वाः स्युं यथा जीवकश्चुञ्च इति
 हेरु चन्द्रः ॥
 अचरजीविकः । पुं । कायस्थ्यात् ।

अचवि

अचरैर्जीविकायस्यसः ॥ लेखकः
 स्यात्तिपिकरः । कायस्थोऽचरजीवि
 कइतिर्हचायुषः । पि । अचरजी
 विनि ॥
 अचरतूष्किका । स्त्री । लेखन्याम् । अ
 चराणां तूष्किका । इति नटापरः ॥
 अचरपीः । स्त्री । अचरेऽप्यपिधीया
 भ्यः इति व्युत्पत्त्या । अच्युः । पि ।
 अचरनिष्ठः ॥
 अचरपङ्क्तिः । स्त्री । हन्दीभेदे ।
 यथा । चिद्गणनात्तेगइययोगः । इति
 रिष्ठेत्तासाऽचरपङ्क्तिरिति ।
 अचरमुद्रः । पि । कालाचरिके ।
 अचिताचरे । इति विकारणशेषः ।
 अचरविन्यासः । पुं । सिपौ । अच
 राणां विन्यासः ॥
 अचरसमुद्भवः । पुं । अपौरुषेयत्वेन
 निरस्तसमस्त्राग्नेभेदे । अचरात्प
 रमात्मनः समुद्भवः । आधिभाषोय
 स्यसः ।
 अचयती । स्त्री । अत्तकीडाविशेषे ।
 चौपडइतिभाषा । अचाः पायकाः
 सन्त्यस्याम् । मतुम् । लेखकात्स्त्री
 त्वत् ॥
 अचवाटः । पुं । मल्लभूको । निपुण
 भुवि । अचवाटा इतिभाषा ।
 अचवित् । पि । व्यपचारचे । द्यूतमे ।

अचय

अचदेवो । वि । अतकृति । धूर्त ।
 अचैर्दीध्यति । दिवुकीडादौ ।
 सुपीतिगिनिः ।
 अचयूः । पुं । अचदेविनिः ॥ अचै-
 र्दीध्यति । दिवुः । क्लिप् । च्छोरि-
 त्वूङ् ।
 अचधूर्तिः । पुं । अचतकारे । कितवे ।
 अचधुधूर्तिः । सप्तमीशौचैरिति
 समासः ।
 अचधूर्तिः । पुं । अचधुधुः । इति चा-
 रावलीः ।
 अचपादः । पुं । गौतमे । नैयायिके ।
 अचपीडा । स्त्री । ययतितांश्ल-
 तायाम् ।
 अचसः । वि । अमताशून्वे । अमा
 रचिते ।
 अचमा । स्त्री । ईर्ष्यायाम् । अचा-
 न्ता ।
 अचभाषा । स्त्री । अचरूचे । अका-
 रादिचकारान्त वर्यभाषायाम् ।
 अचभ्यथ्याम् । अचमात्वा विशिष्टे
 नसंयुक्ताधमयोनिजेतिवचनात् ।
 अचमात्वायाम् ।
 अचयः । पुं । अनन्ते । अचयकाला
 भिमनिनि । वि । अचामोवे ।
 अचरहिते । अचये । अचानिष्टे ।
 अः वासुदेवः तस्मिन् अयोनिवासो

अचर

अचरः । पुं । अचयकालाभि-
 मानिनि परमेश्वराखकाले । अच-
 यथासौकालम् ॥
 अचयतृतीया । स्त्री । वैशाखशुक्लतृ-
 तीयायाम् । यथा । वैशाखे मासि
 राजेन्द्रशुक्लपक्षे । तृतीयिका । अ-
 चयासातिथिः प्रोक्ता कृत्तिकारोहि-
 णीयुता । तस्यादानादिकं पुण्यम-
 चयं समुदाहृतमिति । इयं सप्तयु-
 गाद्या ॥
 अचया । स्त्री । रथादिवारैः सप्तम्या
 दितिथिषु । यथा । आमावै सो-
 मवारैश्च रविवारैश्च सप्तमी । चतुर्थी
 भौमवारैश्च अचयादपि चाचया इ-
 ति भविष्यपुराणम् । अचरहिता-
 याम् । नोस्ति अचयोयस्याः सा ।
 अचरम् । नग । अचरतीति ध्युत्प-
 त्या । अचिनोशिति । निर्विघ्ने-
 पे प्रयोजनाय अचरिणि कूटस्वेनि-
 त्वे आत्मनि । यथा । अचरदिहह-
 धमत्त्वाच्चरं अचरमगच्छते । कार्य-
 कारणरूपन्तु अचरं अचरमुच्यते ॥
 अचरिश्चिदस्तुलोकेस्मिन् वाचोगो-
 चरतांगतम् । प्रमाणस्य चतत्सर्व-
 मचरे प्रतिपिद्यते ॥ यद्दप्रयोधा-
 कापंगुणगङ्गाख्यवत्प्रयोधतः । तद्-

अक्षर

अक्षर प्रवोद्वय यथोक्तेऽक्षरवर्त्मनेति ।
 ईश्वरवर्त्मनेतिशासितृत्वाद्दि तटस्थ
 लक्षणाद्वारेच्ययः । अकारादिच
 कारान्तवर्णे ॥ यथा । पाण्ड्यासिके
 तुसम्प्राप्ते भ्रान्तिः सन्नाग्रतेयतः ।
 पाषाक्षराणि खट्टानिपषाखटा
 न्यत पुरेति । तत्पञ्चविध लिपिश्च
 व्देद्रष्टव्यम् ॥ अपामार्गः । गगने
 ॥ मोक्षे । अपवर्गे । धर्मे । तपसि ॥
 अध्वरे । अथाकृतार्थे मूलका
 रणे । पुं । शङ्करे ॥ अजे ।
 विष्णौ । जीवे । नक्षरति । चरसञ्च
 लने । पचाद्यच् । यदा । अनुते ।
 यशुब्धासौ । अग्ने सरः । वि ।
 अक्षरयोये । अयुते ।
 अक्षरचय । पुं । लेखकोत्तमे ।
 अक्षरैर्विस्तः । तेनचित्तश्चुष्पुच-
 यपापित्तिरुद्यमः ।
 अक्षरचुष्पु । पुं । लेखकोत्तमे ।
 अक्षरैर्विस्तः । तेनचित्तश्चुष्पु ।
 अक्षरजननी । स्त्री । लेखन्याम् ।
 प्रकृतौ । अक्षराणां अक्षररूपा
 जननी ।
 अक्षरजीवक । पुं । लेखके । लेखके
 ऽक्षरपूर्वा स्मृत्तञ्जीवकचुष्पु इति
 हेरुचन्द्रः ।
 अक्षरजीविक । पुं । कायस्त्ववातौ ।

अक्षयि

अक्षरैर्वीविकायस्यसः ॥ लेखक
 स्याल्लिपिकरः कायस्थोऽक्षरजीवि
 कइतिर्हञ्जायुप् । वि । अक्षरजी-
 विनि ।
 अक्षरतूखिका । स्त्री । लेखन्याम् । अ
 क्षराणां तूखिका । इतिजटाधरः ॥
 अक्षरधीः । स्त्री । अक्षरेवद्दृष्टिधीर्या
 भ्य इतिव्युत्पत्त्या श्रुतिषु । वि ।
 ब्रह्मणिष्ठे ।
 अक्षरपङ्क्ति । स्त्री । इन्दोभेदे ।
 यथा । चैद्भगवान्नेगहययोगः । इति
 रिङ्गोक्तासाऽक्षरपङ्क्तिरिति ।
 अक्षरमुह । वि । कालाक्षरिके ।
 अक्षिताक्षरे । इतिशिकाण्डशेषः ।
 अक्षरविन्यास । पुं । लिपौ । अक्ष
 राणांविन्यासः ॥
 अक्षरसमुद्भव । पुं । अपौरुषेयत्वेन
 निरस्तसमस्ताशब्देवेदे । अक्षरात्प-
 रमात्मन समुद्भव आविर्भावोय
 स्यसः ।
 अक्षयती । स्त्री । सूतकीडाविशेषे ।
 औपढइतिभाषा । अक्षाः पाशकाः
 सन्त्यस्याम् । गतुप् । लोकात्स्त्री
 त्वत् ।
 अक्षवाट । पुं । मङ्गमूलौ । निद्युक्त-
 मुवि । त्रयाद्या इतिभाषा ।
 अक्षवित् । वि । श्वघारत्रे । सूतसे ।

अचोवि

अचविवर्त्तः । पुं । द्यूतप्रभेदे ॥

अचस्तवम् । न । जपमालायाम् ।

अचायकीलकः ॥ पुं । अथौ । रथच

क्राग्रस्थितकीले । अशी इति भा

षा ॥ अचस्यनाभिलेप्यकोष्ठस्थान्ते

वन्दार्थकीलकः ॥

अचान्ति । स्त्री । परोत्कथोसहने

गार्हपत्याम् । नचमलम् । चमूच

हने । द्विवादिः । अस्यापिच्छात्

तिन् । अनुनासिकस्थेति दीर्घे

नेञ् समांसः ॥

अचारलक्षणम् । न । अकृषिभे सैन्ध

वादौ ॥ यथा । मोक्षीरं गोघृतचैव

धान्यमुहास्त्रिलोयवा । सामुद्रं सैन्ध

यवैव अचारलक्षणं स्मृतमिति स्मृ

तिर्हारलतायाम् ॥ ॥

अचि । न । चक्षुषि ॥ अन्युत्सेनेनवा ॥

अशुभ्यासौ संघातेषु । अशेर्नि-

दित्किञ्च । यद्वा । अचति । अचू-

थ्यासौ । इन् ।

अचिकूट । पुं । ईषिकायाम् । गवा-

क्षिपुटके ॥

अचिगतः । वि । देष्ये ॥ इच्छमर ॥

अचिगतएवखेदकृत् ॥

अचिभेषजम् । न । लोभे ॥

अचिविकृषितम् । न । अपाद्गृह्ये ॥

कटाचे ॥

अचोभ्यः

अचीर्थाः । वि । पूर्वे । अदीने ॥ न-

चीर्णः । यथा । अलवध्वानविधीदेत

कालेकाले ऽग्रनङ्कचित् । लवध्वान

हृष्येदृतिमानुभयं दैवतनचितम् ॥

इतिमत्वानदीनायोवधूतोऽचीर्णः

च्यतइति ॥

अचीवम् । न । यशिरे । सामुद्रलवणे

पुं । शिषौ ॥ वि । अमसे ॥ न-

चोयति अनेनवा अचीवयति-

वा । चीवमदे । पचायच् ॥ अ-

चब्बः ईः । अचीवातिवायति वा ।

वागतिगन्धनयोः औवैशोषणेवा ।

आतोनुपेतिकः ॥

अचेशः । पुं । मनसि । अचायाभीशः ।

अचोटः । पुं । शैलोत्थपीलौ । कर्परा-

ले । अखरोटइतिख्याते ॥ अच्यो-

ति । अच्यूयासौ संघातेषु । वा-

हुलकादौट ॥ अचस्येवडटा प-

र्णान्यस्येतिवा ।

अचोटक । पुं । कर्पराखण्डे । पर्वत-

पीलौ ॥ यथा । अचोटिकोपिधाता-

दसदृश कफपित्तकृदिति ॥ अचो-

टात्स्यार्थकः ॥

अचोपकरणम् । न । द्यूतसाधने ।

अचोम । पुं । आलाने । शङ्खौ । च

स्तिवन्धनस्तम्भे ॥ वि । चोमरहिते ॥

अचोभ्यः । पुं । शिवे ॥ रागदोषादि

अखट्टः

भिः शब्दाद्विषयैरसुरैश्च न चो
 भ्यते चोभयित्थेयं व्यथानप्राप्यते ।
 जुभेर्हेतुमर्णयन्ता दधोयदितिय
 तप्रच्ययः । वि । अग्रपृष्ठे ।
 अशौचिणी । स्त्री । खेनाविशेषे ।
 दशानीकिन्याम् । सायथा ॥ ह्रभाः
 २१८७० । रथाः २१८७० । अस्ताः
 २१८७० । प्रदातयः १०८२५० । उ
 क्तम् । अशौचिण्यामित्यधिकैः सप्त
 त्याद्यष्टभिः शतैः । संयुक्तानि संवसा
 यि गजानामेकविंशतिः । एवमेवर
 थानान्तु संख्यामर्कीर्षितवुधैः । प
 षट्सप्तसप्तसप्तसप्तसप्तसप्तसप्तसप्त
 तु । संख्यातास्सुर गोस्तर्जुनैर्विना
 रथतुरंगैः । तथागतसप्तसप्तसप्तसप्त
 सप्तसप्तसप्तसप्तसप्तसप्तसप्तसप्तसप्त
 चान्यानि पञ्चाशद्विंशतिः इति ॥
 सप्तसप्तसप्तसप्तसप्तसप्तसप्तसप्तसप्त
 दुनेचै रशौचिणीभतेति । २१
 ८७०० । ऊह. समूहेऽख्यस्याः इति ।
 । अचाखामूचिनो । पूर्वपदादिति
 यत्वम् । अचाट्टि न्यामिति ह
 दिः ।

अच्यम् । वि । अखण्डे । अच्युते
 अशुभ्यासौसघातेच । कृच्यशुभ्यां
 कृत्वः । न । काले ।

अखट्टः । पुं । प्रियाखट्टे । इतिराव

अगतिः

निर्घण्टः ॥

अखट्टिः । पुं । असंघवहारे । इति
 चिकोखट्टशेषः ॥ . . .

अखट्टम् । वि । पूरु । खट्टशून्ये ।

अमन्ते । नखट्टप्रते । खट्टिभेदने ।

घञ् । नास्तिखट्टोऽप्यथा । ॥

अखट्टनः । पुं । काखे ॥ इति शब्द

चन्द्रिका ॥ . . .

अखट्टपरशुः । पुं । परशुरामे । न

खट्टः अखट्टः केनाप्यखट्टितः प

रशुः कुठारोऽस्य ।

अखातम् । पुं । न । देवखाते । अकृ

षिमजलाशये । खाताङ्गिणम् ।

अखिलम् । वि । विन्यसितम् । कृतस्त्रे

। नखिलमस्य ।

अखिलाधारम् । वि । इन्द्रायि ।

अखिलस्याकाशादिप्रपञ्चस्यापारमा

अवस्तदिति विग्रहः । आन्वयशब्दः

खट्टिप्रलययोरप्युपलक्ष्यार्थम् ॥

अगः । पुं । पर्वते । वृक्षे । सरीसृपे ।

भानौ ॥ नगच्छति । गमलगतौ ।

अन्येभ्योपीति अन्येष्वपीतिवाडः ।

नगोऽप्राग्विदिति पाचिकोऽप्रकृति

भावः ।

अगजः । वि । गिरिसम्भवे । न । गि-

लाजतुनि ।

अगतिः । पुं । अनववोधे । अपरिज्ञा-

अगस्त्यः

ने ॥

अगदः । पुं । औषधे ॥ पि । नीरुचि ॥
 गदपिबुद्धः । नगदो ऽस्त्रादितिवा ॥
 अगदङ्कारः । पि । चिकित्सके । अ-
 गदमरोगंजन्तुं करोति । कर्मयज्ञाय ।
 कारे सत्यागदस्येतिमुम् ॥
 अगदतन्त्रम् । नं । वैश्विद्याङ्गविशे-
 षे ॥ यथा । अगदतन्त्रं नाम सर्प-
 कोटं लूतापुष्पिकमूषिकादिदृष्टवि-
 षयञ्जनार्थं विविधधियसंयोगविषो-
 पहतोपशमनार्थमिति सुश्रुतः ॥
 अगमः । पुं । दृष्टे ॥ नगच्छति । ग-
 म् लगतौ । पचाद्यच् ॥
 अगम्यः । पि । अत्रेये ॥ गमनायोग्ये ।
 नगम्यः ॥
 अगस्तिः । पुं । मुनिविशेषे । वि-
 न्याख्यम् अगमस्यतीत्यगस्तिः ।
 अस्यतोः क्तिच् कौषेतिकिच् । बाहुश्च
 कात्सिर्षा । शकन्भ्यादिः । वकद्रौ ।
 अगस्तिः पिप्तकफजिह्वतुर्यकहरो-
 हिमः । हृद्योपातकरस्तिक्तः प्रति-
 श्यायनियारणः ॥
 अगस्तिद्रुः । पुं । यकपुष्पदृष्टे । मुनि-
 द्रुमे । प्रतिपिकाण्डशेषः ॥
 अगस्त्यः । पुं । वकद्रौ । मुनिभेदे । पु-
 लस्त्यतनये । अगं विन्ध्यं स्थायतिस्त-
 भाति । स्यै सङ्घाते । आतोनु-

अगरः

अपसर्गेकः ॥
 अगस्त्याश्रमः । पुं । अगस्त्यकुण्डर-
 तिनावाकाश्याप्रसिद्धे स्थाने । मल-
 याचले वसमाने मुनिवासस्थाने ॥
 अगस्तिकुसुमम् । न । मुनिद्रुमपुष्पे ॥
 अगस्तिपुष्पशाके ॥ अस्य गुणायत्ना ।
 अगस्तिकुसुमं शीतं चतुर्थकनिवार-
 कं च । नतान्यनाशनं तिक्तं कषायकटु-
 पाकिञ्च । पीनसस्त्रेणपिस्रं वातघ्नं मु-
 निभिर्मतम् ॥ आगस्त्यं कुसुमं तथा
 स्रदुपलंकेना हृतं जन्तुनाथन्यं चोद्य-
 दिन् । यदंशमिहितं कस्यास्यमाले-
 कितं च । स्थितं तेन युतं सर्पिगुणवयं
 तं सेहते पाचितं भोज्या संततभाषितं
 प्रियतमेनाद्यापिसमप्रापितमिति ॥
 अगाधम् । पि । अतर्कस्पर्शे । अतिग-
 म् गभीरे । दुर्वोपाशये । नं । श्वश्रे ॥
 नास्तिगाधः स्थितिरप । गभीः ऽख्य-
 र्थानामिति बहुव्रीहिः ॥
 अगाधजलः । पुं । श्रदे । पि । अत-
 र्कस्पर्शं जलविग्रहे । अगाधजलं यच ॥
 अगारम् । न । गृहे ॥ अगान् कृच्छति
 । अगतौ । कर्मयज्ञाय ॥
 अगारदाही । पि । गृहदाहके ॥
 अगुः । पुं । राहुग्रहे । पि । किरण-
 रहिते ॥
 अगुरुः । न । जोङ्गके । सुगन्धिकागु-

अग्निः

भेदे । अग्न इति भाषा ॥ अगुरु
 षण्कटुच्चं व्यंतिकं तीक्ष्णंच पिच्छल
 म । लघुकर्णाद्विरोधं शीत
 वातकफप्रणुत् । अगुरुर्वापुंसीति
 वैपाक्षितः । शिशपायाम् । का
 लागुरुस्थिः । वि । लघुनि । नगुर
 स्मात् ।

अगूढगन्धम् । न । शिद्रुनि । इति रा
 जनिर्वेद्यः ।

अगोचरम् । वि । इन्द्रियजन्यप्रत्य
 चाविषये ।

अगौकाः । पुं । अग्ने । अग्ने । सिंहे
 । वि । अद्रिवासिनि । अद्रिगे । अ
 गः । ओक्तोयस्यसः ।

अग्नायी । स्त्री । अग्निपत्न्याम् ।
 अग्नेः स्त्रीत्यग्निवर्षे वृषाक
 ष्यग्निकुसिते च्वादिस्त्रेष्यादिशब्द
 स्त्रीकारादेशोऽपीप्च ॥ चैतायुगे ।

अग्निः । पुं । अद्भयन्ति अर्ष्यवन्मद्रा
 पयन्तीति व्युत्पत्त्या इविःप्रचेपादि
 करणेषु गार्हपत्याहवनीयदक्षिणा
 ग्निसभ्यावसथ्योपासनाखेषु षड
 द्विषु । पावके । वैश्वानरे । अस्य
 गुणा यथा । ह्यग्नेषेन्द्रिवंषादः स
 न्तापस्तीक्ष्णतास्मृता । यथोक्त्वाग्नि
 ष्णुतामपः शैवंमग्नेर्गुणाद्यमीति ।
 षट्सुधूमागन्वादिषु । यदा । अर्ष

अग्निः

निष्कासनाधीयकभावज्ञेयाः षडस
 यः । धूमाग्निश्चैव दीपाग्निर्मन्दाग्नि
 र्मध्यमस्तथा ॥ खरादिश्वभडाग्नि
 श्वनेषां वक्ष्यामि अक्षयम् । वि
 ज्वालौयोधूमशिखो धूमाग्निः स उदा
 हृतः । ससारमतिशुष्कं यन्मुष्टिम
 धेसमेष्यति । तत्काष्ठं काष्ठमिच्छा
 दुःखदिरादिसमुद्भनम् । इन्द्राभ्यां
 सस्यचतुर्थाभ्यां योनिर्दीपाग्निश्च
 ते । चतुरंगेन तेनैवमन्दाग्निः
 परिकीर्तितः । अर्हाकृताभ्यांश्च
 भातुमध्यमाग्निश्चाहृतः । अहौ
 स्तैः पञ्चभिः प्रोक्तः खरादि सर्वक
 र्मसु । मस्रकावधिपापस्य चतुर्दि
 शुक्तमैखेच । प्रसरंतियदाज्वालाः
 समडादिश्चीरितः । सार्हयामश्च
 यामश्चयाममेकं मुहूर्त्तकम् । मुहूर्त्त
 मापमित्येषमकौथे वन्द्यः स्मृताः इ
 ति । विष्कास्थौपथौ । तृतीये ।
 चतुष्कलेऽ । आदिगुरोः संप्रादान् ।
 कृत्तिकानक्षत्रे ॥ अद्भति उर्ध्वगच्छ
 ति । अगिगता । अद्भेर्नलोपस्ये
 तिनिनलोपस्य । रक्तचिपके । भल्ला
 तके । निम्बूते । पिप्पे । स्यर्णे ।
 अग्निः । पुं । इन्द्रोपकीटे । इति
 हेमचन्द्रः ॥

अग्निः । पुं । इन्द्रोपकीटे । इति
 हेमचन्द्रः ॥

अग्निः । पुं । इन्द्रोपकीटे । इति
 हेमचन्द्रः ॥

अग्निचू

कणः । इत्यमरः । - - -
 अग्निकारिका । स्त्री । अग्निकार्ये ॥
 इति-चेमचन्द्रः । - - -
 अग्निकार्यम् । न । होमादौ इवि-
 दानादिपूर्वकाग्निव्याचने । अग्नी
 च्चने ॥ अग्नीसायंप्रातःसमिहोमा
 नुप्राने - । अग्नावग्नेर्वाकार्यम् ॥
 अग्निकाष्ठम् । न । अगुरुणि । इति
 राजनिर्घण्टः ॥ - - -
 अग्निक्कुटः । पुं । अग्निदग्निद्वयो-
 र्जायाम् ॥ इतिषिकाण्डशेषः ॥
 अग्नेःक्कुटः । - - -
 अग्निक्कीडा । स्त्री । खडूपादित्यागे ।
 इवाद् इतिभाषाप्रसिद्धे । - - -
 अग्निगर्भः । पुं । औपधविशेषे ।
 अग्निनिर्यासे । अग्निजारे ॥ सूर्य-
 कान्तमयौ - - -
 अग्निगर्भा - स्त्री । महाज्योतिष्प-
 त्याम् ॥ इति राजनिर्घण्टः ॥ -
 अग्निचित् । पुं । सामिके । अग्नि
 चैतरि ॥ इत्यमरः । अग्निमचैपी
 त् । चिञ्चयने । अग्नीचैरि ति
 क्तिप्, तुक् ॥ - - -
 अग्निचिन्दा । स्त्री । अग्नेश्चयने ॥
 चिन्दाग्निचित्येयोरितिभाषेयप्रत्य
 यस्तुक्चनिपात्यते ॥
 अग्निचूडा । स्त्री । अग्निशिखायाम् ॥

अग्निदे

अग्निजः । पुं । भस्मातके । भिलांवा
 ख्ये ॥ अग्निजोरवृक्षे । त्रि । अग्ने-
 र्जातमाषे ॥ - - -
 अग्निजातः । पुं । औपधविशेषे ।
 अग्निजारः । पुं । बडश्चाग्निमूले ।
 अग्निजालः । पुं । सिन्धुफले इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 अग्निजिह्वा । स्त्री । अग्नेर्जांलाया
 म् ॥ चाग्रलीटचे ॥ योगविशेषे ॥
 यथा । सप्तपथ्यादितिथयः सोमवा
 रादिभिर्युताः । अग्निजिह्वाः सप्तयो
 गामन्नलेष्वतिगर्हिताः इति । का
 ल्यादिसप्तसु ॥ यथा । काशीकपा
 स्त्री चमनेजवाचसुलोहितावाचसु
 धूमवर्णाः स्फुल्लिगिनीविन्धुश्चीच
 देवीलेखायमाना इतिसप्तजिह्वा
 इतिप्रथमसंखडकनृतिः ॥ - - -
 अग्निज्वलिततेजनः । पुं । अग्निना
 दीप्तफलके । आयुधविशेषे ॥
 अग्निज्वाला । स्त्री । बन्दिशिखाया
 म् ॥ धातुपुष्पिकायाम् ॥ चाग्रशि
 ख्यौषधौ ॥ अग्नेरिवज्वालास्याः ।
 अग्नेर्जांलेववा ॥ रक्तपुष्पत्वात् ॥
 अग्निदमनी । स्त्री । क्षुपविशेषे ।
 बहुकण्टकायाम् । गुच्छफलायाम्
 अग्निदीप्ता । स्त्री । महाज्योतिष्प
 तीटचे ॥ इति राजनिर्घण्टः ॥
 अग्निदेवा । स्त्री । कृत्तवानचचे । इ

अग्निम

ति हेमचन्द्रः ॥ अग्नि
 अग्निवज्र । पुं । अरुहाहे । धूमे ।
 पूर्वा इति भाषा प्रसिद्धे ॥
 अग्निनिर्यासः । पुं । अग्निवारवृषे ॥
 अग्निपत्नी । स्त्री । अग्निवती अग्न्या
 इतिलोकाप्रसिद्धौ पत्न्यै ॥
 अग्निपुराणम् । न । आग्नेये ॥ तत्र
 श्लोकसंख्या यथा । योऽग्निवसहस्रा
 यिपुराण्यग्निं संचितमिति ॥
 अग्निभम् । न । स्वर्ग्ये ॥ कृत्तिकान-
 चके ॥
 अग्निभूः । पुं । कार्तिकेये ॥ पुराकिल
 तारकोपप्रतदेवरक्षार्थं शिवेनाग्नि-
 रूपं स्वर्गोत्पन्नं मुषेधिसत्तेनाग्नि-
 नाकृत्तिकामुचिसंताप्यदैवागतग-
 भंसपपाः शरवणं प्रविश्यप्रसूताः
 तेनाग्निभूरितिसर्वा नन्दः ॥ न ।
 जले ॥ चि । अग्निजाते ॥ अग्नेर्भ
 वति । भू । क्रिप् ॥
 अग्निभूति । पुं । वैदुर्भेदे ॥ इति हे
 मचन्द्र ॥
 अग्निमणिः । पुं । सूर्यकान्ते ॥ इति
 जटाधरः ॥
 अग्निमन्यः । पुं । अग्नेर्गणे । गणिका-
 रिकायाम् । अरखीतिख्याते ॥ अ-
 ग्निमन्यः शयघृष्टदीर्घोऽण् सफया-
 तद्धत् । पारडुनुत् कटुकस्तिक्तसु-

अग्निवि

वरोमधुरोऽग्निदः ॥ अग्निमन्यकुं सु
 मशाकस्तु । अग्निमन्यभववालसु
 नीता सप्तरात्रमुदकेसुसाधिता ।
 तक्रतंसप्तयुक्तपाचिताहिं गुनाज-
 नितवासवासिता ॥ अग्निमन्योऽपह
 चयचिदोषश्मन सरं ॥ आध्यान-
 च्छर्दिहाग्नेयचक्षुरोगविधापहः ॥
 अग्निमम्राति । मन्यविलोडने । क
 र्मयण्य ॥ अग्नेर्गणे ॥
 अग्निमुखः । पुं । देवे ॥ विभे ॥ चि-
 चके ॥ अग्निमुख्यस्य ॥ न । वन्देर्भ
 केषुपचसु ॥
 अग्निमुखी । स्त्री । भर्जातके । भिखा
 वा इति ख्याते ॥ खाङ्गलिक्याम् ॥
 अग्निरिवमुखमस्याः । गौरादि ॥
 अग्निमन्त्रम् । न । अग्न्यस्तुविशेषे ।
 तोप वन्दूक अग्न गन इत्यादिभा
 या प्रसिद्धे ॥
 अग्निरक्षकम् । न । अग्न्याधाने ।
 अग्निपात्रने ॥ अग्नेः रक्षकम् ।
 अग्निरजाः । पुं । इन्द्रगोत्राभिघेकोटौ ॥
 अग्निरुहा । स्त्री । मांसरेगधिगयाम् ॥
 अग्निवल्लभः । पुं । राले ॥ सायण्ये ॥
 अग्निवाप । पुं । ज्योतिषे । अग्नेर्वा-
 ह । धूमे ॥
 अग्निवित् । पुं । अग्निचिति । अ-
 ग्निहोषिणि ॥

अग्निष्टो

अग्निवीजम् । न । } स्वर्गः ।
 अग्निवीर्यम् । न । } ।
 अग्निव्रतम् । न । भूमिर्जोव्रतविशेषे ।
 यथा । प्रतापयुक्स्तेजस्वीनिर्व्य-
 स्थात्पापकर्मसु । दुष्टसामन्तहिंस्र
 : श्वतद्गर्भनेयप्रतंस्मृतमिति ।
 अग्निशरणात् । न । दक्षिणांश्रिणा-
 श्रिणाहवनीयसंभ्यावसथ्यशाखाया
 म् । अग्नीनांशरणात् ।
 अग्निशाखा । स्त्री । अग्निशरणे ।
 अग्नीनांशाखा ।
 अग्निशिखम् । न । कुसुमपुष्पे । कु-
 ङ्कुमे । अग्नेरिषशिखाकेसरोऽस्याः
 स्वर्गः । पुं । कुसुमपुष्पे । दीपे ।
 वाये । इतिशब्दरत्नावली ।
 अग्निशिखा । स्त्री । चाङ्गच्छिखाख्यी
 पथौ । अग्नेरिषशिखायस्याः । वि-
 शल्यायाम् । शाकभेदे । अग्नेरिष-
 शिखातन्तापेयस्याः । व्याखायाम् ।
 अग्निशेखरम् । न । कुङ्कुमे ।
 अग्निष्टुत् । पुं । अग्निष्टोमस्यविकृ-
 तिरूपे प्रतुविशेषे । अग्निस्तूयते
 ऽस्मिन् क्रतुविशेषे । ष्टुत्सुतौ ।
 सम्पदादिच्चादधिकरणे क्विप् । अ-
 ष्टुत्सुत्सोमसोमा इति षः ।
 अग्निष्टोमः । पुं । यज्ञविशेषे । अ-
 ग्नीनांस्तोमः । अग्नेः स्तुत्सोम

अग्निष्टोः

सोमाइतिषः । अग्निष्टोमार्यग्रये ।
 अग्निष्टुः । पुं । लोहमयेतद्दुत्तोदि-
 भर्जनपात्रे ॥
 अग्निष्वात्तः । पुं । दिव्यपितृभेदे ।
 यथा । अग्निष्वात्ताशुदेवानांमारी-
 च्यालोकविद्युताः इति । अपिच । अ-
 ग्निष्वात्तादयोलोके पितरश्चिरंवा-
 सिनःइति । चिरलोकपितरश्चरन्त्यर्थः ।
 अग्निनासुष्टु यथास्यादेवमात्ताः
 भक्षिताः श्वेतस्वात्ताग्निर्दग्धाइ-
 त्यर्थः । एवञ्चात्रमूर्धन्यादेशोनयुक्तः
 । मन्वादिस्मृतिषु मूर्धन्यघकारवाने-
 वपाठः । निस्त्वहुवचनान्तोय मि-
 तिकोचित् ।
 अग्निहोत्रम् । न । यज्ञभेदे । अग्न्या-
 धाने । सायंप्रातःकाण्डयोर्नियमेना-
 नुष्ठेयेकर्मविशेषे । अग्नेयेहोत्र-
 मथेतिवहुमीहिः । पुं । अग्नी ।
 हविषि । इतिभेदिनिकरः ।
 अग्निहोत्रहवणी । स्त्री । यज्ञाङ्गभूते
 निर्वापसाधने काष्ठपात्रविशेषे ॥
 अग्निहोत्रो । पुं । अग्निहोत्रयुक्ते । अ-
 ग्निचिति ॥ अग्निहोत्रमस्यास्ति
 । अतश्चनिठनावितीनिः । येनचिं-
 पिनुहोत्र्यग्नौथङ्गारिषिचमान-
 वः । मन्दाग्निरामयावीपदरिद्रश्च
 सनायते ॥

अग्न्यु -

अग्रज

अग्नीत् । पुं । अस्त्रिभेदे ॥ अग्नि
मिन्धे । अग्निदोसौ । अग्नि
लोपः ॥ यच्चमण्डपभेदे ॥

अग्नीधुः । पुं । धनदारावरणीये अ
स्त्रिभेदे ॥ तस्यकर्मोदिरक्षणम्
॥ अग्निधिशेदे ॥

अग्नीधा । स्त्री । अग्निकार्ये । अग्नि
नादिपूर्वकादिष्वान्वने ॥

अग्नीधीयः । पुं । अग्निध्यायौ ॥

अग्नीन्धनम् । न । अग्निकार्ये ॥ अग्नी
न्धनम् ॥

अग्नीषोमीयम् । न । अग्नीषोम्ये
विधि ॥ अग्नीषोमौदेवते अस्य । आ
वापृथिवीसुनासीरेत्यादिनाह ॥

अग्नीषोम्यम् । न । अग्निविशेषे ॥ अ
ग्नीषोमौदेवते अस्य । आवापृथि
वीत्यक्षयकारात्तयत् ॥

अग्न्याधानम् । न । अग्निविशेषे ॥ अ
ग्निहोत्रे । अग्निहोत्रे ॥ अग्निहोत्रमि
त्यर्थः ॥

अग्न्याधेयम् । न । आह्वयनीयाद्यग्न्यु
त्पादकेकर्मणि ॥

अग्न्याद्यः । पुं । अग्न्याधारकुण्डे ॥
अग्नेः आद्यः ॥

अग्न्युत्पातः । पुं । उक्त्वापातादिद्वि
वैकृते आकाशाद्विषयि विकारे ॥

उपाहिते ॥ अमेरुत्पातनमुत्पातो
वैकृतम् ॥ अग्निनिष्पौत्पाते । म-
न्वादिनायेदीह शक्तिनिवारणे इ-
त्यर्थः ॥

अग्रम् । न । पुरस्तात् । उपरि । पल
परिमाणे ॥ अग्रमन्वे । समूहे । धृ

त्वादिशिरसि । प्रान्ते ॥ मिश्रावि-
शेषे । आसत्तुष्टये । आसपनाया

मिश्रास्याद्यं आसत्तुष्टयमिति
स्मृतेः । पि । अधिके । प्रथमे । प्र

धाने ॥ अग्रते अगतिवा । अगकुटि
त्वायांगतौ । अग्नेन्नेतिसाधु ॥

अग्रकाण्डः । पुं । कौमवध्याम् । का
ण्डीरे ॥

अग्रगः । पि । सेवके । अग्रसरे । अग्रग
च्छति । गम्लगतौ । अन्यत्रामो
तिष्ठः ॥

अग्रगण्यः । पि । अग्रगणनीये । यथा
। श्रमनभवनयाने - यद्भयानग्रगण्य

इतिमहानाटकम् ॥

अग्रगामी । पि । अग्रगे । अग्रसरे ।
अग्रज । पुं । अग्नेश्चातरि । आग्ने ॥

पि । पूज्यते । अग्रजातः । सप्तम्यां
जनेः ॥

अग्रजङ्घा । स्त्री । जङ्घाग्रभागे ।
प्रतिजङ्घायाम् ॥

अग्रजन्मा । पुं । द्विजे । अग्नेश्चातरि ॥

अग्रमां

ब्रह्मणि । अग्रेन्द्रादौबन्धाप्रिय ॥
 अग्रजातः । पुं । विभे । वि । पूर्वजाते
 । अग्रजातः ॥
 अग्रजातिः । पुं । ब्राह्मणे । अग्रजेजा
 तिर्जन्मास्य ॥
 अग्रणीः । वि । अग्रिमे । उत्तमे । अग्रं
 नयति । शीघ्रप्रापणे । सत्कृद्विषे
 । तिक्विप् । अग्रग्रामाभ्यामितिथञ्च
 । म् । विष्ठी । सर्वेषामग्रणीर्विष्णुः
 सेव्यपूज्यश्चिन्त्यश्च इतिमोक्षधर्मः
 ॥ अग्रमुक्त्वृष्टनिरस्तकस्तदुत्तानु
 यज्ञपरमानन्दस्वरूपं पदस्थानंनय
 । तिसुमुद्नितितथा ॥
 अग्रतः । । प्रथमे । पुरोऽर्थे ॥ यथा
 । अग्रतश्चतुरोवेदाइति । अग्रेइति
 । आद्यादिच्चात्तत्सिं । अग्रे ॥
 अग्रतःसरः । वि । अग्रगाभिनि । पुरो
 गे । अग्रतःसरति । सृंगतौ । पुरो
 ग्रतोशेषुसर्त्तेरितिठः ॥
 अग्रदानो । पुं । आग्रहारिके । प्रेतसं
 ग्रदानकषट्कृतिस्त्रादि द्रव्यथाह्निणि
 पतितग्राहणे ॥ यथा । सोमीविभ्र
 श्वशूद्राद्यामग्रेदानं गृहीतवान् ।
 ग्रहणोमृतदानानामग्रदानी वमूवस
 इतिभ्रह्मवैवर्त्तपुराणम् ॥
 अग्रपत्नी । स्त्री । गौडभाषायासात्कुशी
 तिप्रसिद्धौपधौ । अजलोमाख्यवृक्षे ॥

अग्रिमा

अग्रमांसम् । नि । हृदयान्तर्गतमांसमे
 । दे । वुक्कार्याम् । अग्रं मुख्यमांसम् ।
 उदरमथ्यवर्त्तिमांसवर्धनरूपरोगवि
 शेषे ॥
 अग्रयाणम् । न । प्रथमे । नासीरे ।
 सेनाविशेषे ॥
 अग्रयोदी । वि । अग्रेसरे ।
 अग्रलोहिता । स्त्री । चिह्नीशोके ।
 इति राजनिर्घण्टः ॥
 अग्रसन्धानी । स्त्री । यमपञ्चिकायाम्
 । जीशानांशुभाशुभकर्मलिखितयम
 स्तपुस्तके ॥
 अग्रसरः । वि । अग्रगाभिनि । अग्रेस
 रति । बाहुषकाहः । पुरोगायतो
 ग्रेषुसर्त्तेरितिठोवा ॥
 अग्रहः । पुं । वानप्रस्थे ॥
 अग्रहायणः । पुं । मार्गभासे । मार्ग
 शीर्षे ॥
 अग्रायणीयम् । न । बाहस्यभेदे ॥
 अग्रोहः । वि । परमेन्द्रे । इन्द्रिया
 ऽविषये । नयाहः ॥ गृहणायो ग्ये
 ॥ यथा । अग्राहं शिवनीवेद्यपंच
 पुष्यफलंजलम् । साहगामशिला
 स्पशोत्सर्वेयातिपविचतामिति ॥
 अग्रिसः । वि । ज्येष्ठे । उत्तमे । अग्रे
 जातः । तचमवोवा । अगादिपुश्वा
 हिमचू ॥

अग्नेस

अग्निमा । स्त्री । खनीफले । खोना
इतिगौडप्रसिद्धेफलवृक्षे । ॥

अग्निः । पुं । ज्येष्ठसोदरे । पि । प्र
धाने । इत्यमरः । अग्नेभव । घर्षः ।
अग्नीयः । पि । अग्निधार्ये । अग्नेभवः ।
उग्रप्रच्ययः । ॥

अग्ने । ॥ प्रधाने ॥ विभक्तिप्रतिरूप
कोनिपातः ॥

अग्नेः । पुं । अग्ने । अग्नेगच्छति ।
गच्छगती । किम् । ऊर्ध्वगमादी
नामित्युङ् । अनुनासिकस्योपसर्गः ।
अग्नेवौ अग्नेवः इत्यादिवोधम् ॥
अग्नेदिधिपूः । पुं । पुनर्भूभर्त्तरि । प्रधान
पुनर्भूमार्थे । अग्नेप्रधानंदिधिपूर्वस्य ।
अग्नेइतिविभक्तिप्रतिरूपकोनिपातः

। समासान्तविधेरनित्यत्वान्द्रकम् ॥
अग्नेदिधिपूः । स्त्री । ज्येष्ठार्यासोदरभगि
न्यामनूढार्या याकनिष्ठा विवाहेन
दीयतेतस्याम् । उक्तश्लोकाचिणा
। ज्येष्ठार्यायनूढार्या कन्यायामुच्चा
तेऽनुवा । साचाग्नेदिधिपूर्वेषामूर्वा
सुदिधिपु स्मृतेति ॥

अग्नेश्वरम् । न । वनस्याग्रभागे ॥ वनस्वा
ग्रे । राजदन्तादिषु निपातनात्सप्त
म्याशुक् । वनंपुरगेतिणत्वम् ॥
अग्नेसरः । पि । अग्ने । पुरेगमे ।
अग्रमग्नेशाग्रे वासरति । सृगतौ । पु

अघोरा

। रोयतोऽग्नेपुसर्त्तरितिः अग्नेइति
एदन्तत्वंनिपातनात् ॥

अग्नेसरिक । पि । अग्रगामिनि ॥
अघ्यः । पि । अग्निमे । प्रधाने । पुं । ज्ये
ष्ठेधातरि । प्रतिष्ठिते ॥ अग्नेभवः ।
अग्रोद्यत ॥ अग्नेसाधुर्वा । तत्रसाधु
रितियत् । अग्रइयथा । शाखादि-
भ्योयः ॥

अघम् । न । व्यसने ॥ दु खे । दुरिते
। पापे । अपराधे । पि । तद्वति ।
पापाचरणे । अघतेगच्छतिहाना
। दिना । अधिगतौ । पचाद्यच् । आग
। मशास्त्रस्याऽनित्यत्वान्ननुम् । अङ्
। घ्यतेऽनेनवा । अघंविद्यते ऽस्यअर्ग
आद्यच् ॥

अघमर्षणम् । पि । पापनाशिमन्त्र
विशेषे । सर्वैरनसत्सर्वध्वंसिनिर्णये
। अघमर्षति । मृपुसघने । सघन
सभिभयः । यदा । मृष्यति । ल्युट्
। स्त्रियाटित्वान्डीप् ॥

अघमारः । पुं । यमे । अघेनपापवि
शेषेणअच्युग्नेण अकाले मारयतिइ
तिअघमारः अजन्तः ॥

अघायुः । पि । पापजीवने ।
अघोरः । पुं । गिरिगे । पि । अभया
नके ॥

अघोरा । स्त्री । भाद्रकृष्णचतुर्दश्याम् ॥

अङ्गपा

यथा । भाद्रमास्यसितेपक्षेअधोरा
ख्याचतुर्दशी । तस्याभाराधितः स्था
णुर्नयेच्छिवपुरंध्रुवमितिस्मृतिः ॥

अधोः । । । सम्बोधने ॥

अध्वः । पुं । प्रजापतौ । अध्वर्थादि
त्वात्हस्तैर्यक्अडागमउपधास्य
- ॥ हनुमशयशो ऽध्वःपर्वतरतिवे
दभाष्यम् ॥

अध्व्या । स्त्री । सौरभेय्याम् ॥ नहन्य
तेनघन्ति वादासारम् । अध्व्याद्
यश्चेतिवाधुः ।

अङ्गः । पुं । रूपकभेदे । चिन्हे । आजौ
॥ भूपयो ॥ कृषभूपायाम् ॥ रूपके
॥ अगे । अन्तिके । उक्तज्ञे । स्थाने
॥ प्रकरणे ॥ अगे ॥ कटिप्रदेशे । ना
टनादिपरिच्छेदे । एकादिरेखाया
म् । अपराधे ॥ नवस्तु ॥ नवमाङ्गे ।
अङ्गतेऽनेन । अकिलक्षणे । ह्य
श्चेतिघञ् ।

अङ्गतिः । पुं । अग्निहोत्रिणि । वन्द्यौ
॥ वैपसि ॥ वायौ । अश्वति । अश्वुग
तौ । अश्वेःकोवैत्यतिःकन्यान्तादेशः ॥

अङ्गनम् । न । सखासस्थाने ॥ चिह्न
युक्तीकरणे । अङ्कनाइतिख्याते ॥
अङ्गपालिका । स्त्री । आश्लेषे । आ
लिङ्गने ।

अङ्गपाणी । स्त्री । परीरक्षे । धात्र्या

अङ्गुरः

म् । वेदिकायाम् । इतिमेदिनी ।
कोटयामितिह्येभचन्द्रः ॥

अङ्गुलोब्धः । पुं । चिष्योत्के । चेच्
कोइतिर्गौडभाषाप्रसिद्धे ।

अङ्गुः । न । चिन्हे ॥ शरीरे । अश्वति ।
अश्वुगतिपूजनयोः । अङ्गुश्चिद्यु
जिभृजिभ्यःकुरस्वेत्यसुन् कवर्गप्रवा
न्तादेशः । अङ्गुसी । अङ्गुंसि ।

अङ्गितः । चि । चिन्हिते । आङ्गिते ।
इतिव्याधिः ।

अङ्गिनी । स्त्री । अङ्गानांसमूचे ॥ ख
लादिस्त्वादिनि ॥

अङ्गी । स्त्री । अङ्गभेदे । अङ्गुके ।
अङ्गुरः । पुं । श्धिरे । खीनि । सखि
ले । अभिनवोज्जिदि । अङ्गते । अ
किलक्षणे । मन्दिवाशिमधीत्यु

रश् ।

अङ्गुरितः । चि । उदयति ॥

अङ्गुशः । पुं । न । शृङ्खलाम् । बाधाया
म् । अङ्गुशतेऽनेन । अकि । साम
सिधर्षसिपर्षसितशुलाङ्गुशेति जि
पातनादुशञ् ॥

अङ्गुशदुर्दुरः । पुं । गम्भीरवेदिनि ॥
अङ्गुशी । स्त्री । फलाद्याहृतिसाधने ॥

यौहमातरि । जिनानांचतुर्विंशति
शासनदेवन्तर्गतदेवी विशेषे ॥ इति
ह्येभचन्द्रः ॥

अडक्यः

अङ्कुर । पुं । अङ्कुरे । अभिनवोद्भि
दि । अक्यते । अकिलचये । खञ्जू
रादिच्चादूरः ॥

अङ्कोटः । पुं । निकोचके । अङ्कोले ।
टेराइतिख्यातवृत्ते ॥ अङ्कोटकः कटु
स्तीक्ष्णः स्निग्ध्योष्णस्तुषरोष्णघुः । रेच
नः कृमिशूलामशोयशङ्खविषापङ्कः ।
विसर्पः कफपित्तास्रमूपकस्यविषाप
ङ्कः । तनकलशीतलंस्वादुश्लेष्मप्रदं ह
-यंगुह । वल्यधिरेचनवातपित्तदाह
क्षयास्रजित ॥ अङ्क्यते । अकिलच
ये । बाहुलकादेठः ॥

अङ्कोठ । पुं । अङ्कोटे । टेराइतिख्या
तवृत्ते ॥ आकोडइतिगौडभाषाप्र
सिद्धे । अङ्क्यते बाहुलकादेठ ॥

अङ्कोकः । पुं । अङ्कोटवृत्ते ।
अङ्कोलिका । स्त्री । आलिङ्गनेः । इति
शब्दमात्रा ॥

अङ्कोलसारः । पुं । स्यादरविषाप्रभेदे
द्रुमान्तरे । इतिहेमचन्द्रः ॥

अडक्यः । पुं । मृदङ्गभेदे ॥ यथा ।
साहुताक्षययायाम श्वतुर्दशाङ्गुलान
नः । शरीतफलाकृतियः स्यादङ्कोह
सहियाचते इतिभरतः ॥ अपिष । इ
रीतयथाकृतिस्त्वङ्गोयवमध्यस्तयोर्दृ
कः । आलिङ्ग्यश्चैव गोपुच्छोमध्य
दक्षिणामगाः ॥

अङ्गवः

अङ्ग । । । सम्बोधने । अङ्गति । अगिग
-तौ । पचाद्यच् । इर्थे । सङ्गमे । अस्
यायाम् । पुनरर्थे ॥ अङ्गनम् । घञ् ।
सूत्रोपिनावमन्तव्यः किमङ्गविद्वान् ।

अङ्गम् । न । काये । गात्रे । अवयवे ।
प्रतीके । उपाये । श्रुतेः शिखादिष
ट्सु । यथा । शिखाकल्योत्थाकरेण
निरुक्तं हृदयवच । ज्योतिषश्च षडङ्गा
निकथितानिभनीधिभिः । भनसि ।

यथाः । । हिरण्यगर्भाङ्गभुवमुनिर्हिर
-रितिमाघः । स्त्रीवैकत्वेतुभ्रमधाने ।
तल्लक्ष्यं यथा । तदीयप्रधानफलज
नकथ्यापारजनकत्वे सति तदीयप्रधा
नफलाजनकत्वमङ्गत्वम् । पुंभूविनी
इति ॥ यथा । वैद्यनाथसमारभ्यभुव
नेशान्तर्गंशिवे । तामदङ्गाभिघोदेगो
यात्रायान्हिदुष्यतीति । अङ्गाः चपि
यविशेषाः तेषां निवासो जनपदं अङ्गाः
। तस्य निवास इत्ययोजनपदे लुप् । लु
पियुक्तपदव्यक्तिवचने । णि । अङ्गवति ।

अन्तिके । अङ्ग्यते प्रायतेऽनेन । अ
गिगतौ । घञ् । अङ्गति । अङ्गा ॥

सम्पादके ॥ षट्सु ॥ सजे ।

अङ्गमहः । पुं । गात्रवेदनायाम् । इति
वैद्यकम् ॥

अङ्गज । पुं । अनङ्गे । केणे । पुषे ।
गदे । न । रुधिरं । मले । अङ्गान्

अङ्गज । पुं । अनङ्गे । केणे । पुषे ।
गदे । न । रुधिरं । मले । अङ्गान्

अङ्गज । पुं । अनङ्गे । केणे । पुषे ।
गदे । न । रुधिरं । मले । अङ्गान्

अङ्गज । पुं । अनङ्गे । केणे । पुषे ।
गदे । न । रुधिरं । मले । अङ्गान्

अङ्गम्:

अङ्गः

अङ्गेभ्योवा जातः । जनी । ङ ॥
 कन्यायामङ्गजामता ॥ पि । कायजे ॥
 अङ्गशम् । न । अङ्गने ॥ प्रपोदरादिस्त्व
 यस्त्वम् । अङ्गन्यच । अगि । ल्युट् ।
 अनादेशस्यर्थाङ्गकायात्त्वमित्येके ॥
 अङ्गतिः । पुं । अग्निहाचिणि ॥ वल्ली
 वेधसि ॥ विष्णौ ॥ इतिशब्दरत्ना
 वली ॥ । । । । ।
 अङ्गदं । पुं । वालिवानरयुषे । न ।
 नैकेयूरे ॥ पि । अङ्गदातरि ॥ अङ्गद्य
 तेदायति इतिषा । देङ्गण्ये दैप्
 शोधनेदो अथखण्डनेषा । आतोनु
 । पतिकेः ॥ । । । । । ।
 अङ्गदा । स्त्री । । याम्यदिदन्तिइति
 न्याम् ॥ । । । । । ।
 अङ्गनेम् । न । माङ्गये ॥ दाने ॥ अङ्ग
 स्यच । अगिगतौ । कंरणेस्यधिकर
 ये ल्युट् । । । । । । । ।
 अङ्गना । स्त्री । कामिन्याम् ॥ मयस्ता
 न्यङ्गान्यस्याः । अङ्गात्कल्याणइतिन,
 । सौर्वभौमस्योभारदिङ्गवस्ययोचि
 ति ॥ अङ्गति । अगिगतौ । युच् ॥
 अङ्गनामियः । पुं । अशोकपादमे ॥
 अङ्गपः । पुं । समेशे ॥ । । । ।
 अङ्गपालिः । पुं । आलिङ्गने ॥ इति
 पिकाण्डशेषः ॥ । । । । । ।
 अङ्गभूः । पुं । पुने ॥ स्मरे ॥ । । ।

अङ्गमर्दः । पुं । अङ्गसंवाहके । नापि
 तादौ । । । । । । । ।
 अङ्गमर्दकः । पुं । अङ्गमर्द ॥ अङ्गस
 दिनि । । । । । । । ।
 अङ्गमेजयस्त्वम् । न । अङ्गकन्यने ॥ आ
 सनस्यैयंविघाते ॥ सर्वाङ्गगाणाविप
 यौ । आसनमनसोःस्यैयंस्त्वयथके ॥
 अङ्गरत्नौ । पुं । गुणवारेण्य्याम् । पिका
 षेटचे ॥ पि । रक्षिते ॥ । । । ।
 अङ्गरचणी । स्त्री । आयस्याम् । जा
 लिकोयाम् । लोहेकासंवावाइतिभा
 षामसिद्धायाम् ॥ । । । । । । ।
 अङ्गरागः । पुं । चन्दानाथैरुगलेपे ।
 विलेपने ॥ अङ्गरेपुरागः ॥ । । ।
 अङ्गराट् । पुं । अङ्गदेशाधिपे । कर्णे ॥
 अङ्गलक्ष्मीः । स्त्री । देशकान्तौ ।
 अङ्गलोखः । पुं । चिष्णोट्टये ॥ । । ।
 अङ्गवः । पुं । शुष्कफले । दाने ।
 अङ्गविक्रितः । पुं । अङ्गपसाररेणि ॥
 अङ्गविकारे ॥ । । । । । । ।
 अङ्गविशेषः । पुं । अङ्गसंवाहकङ्गपाल
 नरूपेन्त्ये । अङ्गविशेषये । अङ्ग
 दारे ॥ अङ्गानांविशेषोवच ॥
 अङ्गवैकृतम् । न । अङ्गविकारे ।
 वृद्धमिति ॥ । । । । । । ।
 अङ्ग । न । पचिणि ॥ अङ्गते । अङ्ग
 यथादौ । अञ्चञ्जियुजिमृजिभ्यः

अङ्गा

अङ्गार

कुश्वेत्त्यंमुन् । कवर्गस्थान्तादेयः । अङ्गसी अङ्गांसि ॥

मूर्वासांचाहरिद्रेमेमश्रिप्रासेन्द्रवाहयो । वृहतीसैम्बंकुपूंरास्त्रामांसी

अङ्गसंस्कारः । पुं । परिकर्षाणि । शरीरशोभाजनककर्मणिस्त्रानादौ । अङ्गसंस्क्रियतेऽनेन । सम्पूर्णात्करोते धेयन् ॥

शतावरी । आरनाखांदकेनैवतैलमस्थंविपाचयेत् । तैलमङ्गारकंनाम सर्वज्वरविमोचयामितिसुखबोधः ॥

अङ्गहारः । पुं । अङ्गविधेये । अङ्गुल्यादिविन्यासमिदि । अङ्गानांस्थानात्स्थानान्तरेनयने । अङ्गस्यहरणम् । हृत्प्रहरणे । घञ् ॥

अङ्गारकमणिः । पुं । प्रवाले । इति राजनिर्घण्टः ॥

अङ्गहारिः । पुं । अङ्गहारे । इतिभरत । धृतोहङ्गुचन्द्रः ॥

अङ्गारकर्कटी । स्त्री । अंगाकडीवाटी खिड्डी इत्यादि प्रसिंहिंगतायाम् । यथा । शुक्लबोधूमचूर्षन्तुसाम्मुगादं

अङ्गहीनः । वि । अङ्गे । काखादौ ॥ अङ्गेन अङ्गाभ्यां अङ्गीषो हीनः ॥

विमर्दयेत् । विषायवटकाकारनिधूंमैश्राग्रनैःयचेत् ॥ अङ्गारकर्कटीष्टे पाहंइषीशुकखाशुः । हीपनीकफकृत्वस्थापीनसन्धासकासजित् ।

अङ्गारः । पुं । महीसुते । चितावद्भ्याम् । पुं । न । अङ्गाते । निधूंमाग्निपिष्टे ॥

अङ्गारकुपुकः । पुं । हिरावन्ध्याम् । कुपुमे ॥

अङ्गति । अग्निगता । अङ्गिर्मदि मन्दिभ्यश्चारन् । अङ्गमियर्षिवा । अङ्गतौ । कर्मण्यण् ॥

अङ्गारधानिका । स्त्री । हसन्ध्याम् । स्थायैकम् ॥

अङ्गारकः । पुं । कुजे । भौमे ॥ अङ्गानिप्रयर्षिपीनश्चात् । अङ्गतौ । कर्मण्यण् । संचायांकन् । यद्वा । अङ्गार

अङ्गारधानी । स्त्री । अङ्गारधारिण्याम् । हसन्ध्याम् ॥ अङ्गाराधीयन्तेऽस्याम् । उधाञ्धारणबोधययोः । ल्युट् । डीप् ॥

इपरत्तवर्षं चान् । इवेप्रतिकृतापिति यन् । उल्मुकांशे ॥ कुरुष्टके ॥ भृङ्गराजे ॥

अङ्गारधारिणी । स्त्री । अङ्गारधान्याम् । अङ्गारायांधारिणी ।

अङ्गारकतैलम् । न । त्वनामख्यातपक्षतैलधिषे । तस्यपाकप्रकारो यथा ।

अङ्गारपरिपाचितम् । न । शूलादिनापकसांसे ॥ अङ्गारतेपुपरितःपाचितम् । वि । अङ्गारपक्ते ॥

अज्ञायां

अज्ञारण्यः । पुं । चित्ररथाख्येण्ये ॥
 इति महाभारतम् ॥ ३७ : ५ : ॥
 अज्ञारण्यः । पुं । जीवपुत्रद्वन्द्वे ॥ इति
 तारकमाख्ये ॥ २० : १ : ॥
 अज्ञारसखरी । स्त्री । करञ्जभेदे ॥
 अज्ञारसखी । स्त्री । करञ्जभेदे ॥
 अज्ञारवल्लरी । स्त्री । करञ्जभेदे ॥
 अज्ञारवर्णपर्यवल्ली । भ्रातृभ्याम् ॥
 अज्ञारवर्णपर्यवल्ली । स्त्री । महाकरञ्जे ॥ आ
 ग्यीम् ॥ अज्ञारवतवल्ली संस्थाः ।
 असंसास्त्रविधेरनित्यत्वात् । नकम् ॥
 अज्ञारवकटी । स्त्री । असन्त्याम् ॥
 अज्ञारावकटी । स्त्री । असन्त्याम् ॥
 अज्ञारिका । स्त्री । अक्षुकाख्ये ॥ किञ्चु
 ककारके ॥ इति मेदिनी ॥
 अज्ञारिणी । स्त्री । असन्त्याम् ॥ भास्व
 रश्चलदिशि ॥
 अज्ञारितम् । षि । दग्धे ॥ अज्ञाराणि
 सञ्जातान्यस्य । तारकादिच्चादित
 च ॥ न । प्रकाशकलिकोऽमे ॥
 अज्ञारिता । स्त्री । असन्त्याम् ॥ चतासा
 ने । नदीभेदे ॥
 अज्ञायां । स्त्री । अज्ञाराण्यसमूहे ॥ पा
 शादिभ्योः ॥

अङ्कुरी

अङ्गाववदुम् । न । अङ्गाश्रितोपासने ॥
 अङ्गे अङ्गेषुवाअववदुम् । षि । अङ्ग
 निवद्वे ॥
 अङ्गिका । स्त्री । कंचुके । भांगी इति
 निभांपामसिद्धेः ॥
 अङ्गी । षि । प्रधाने । मुख्ये । अवयविनि ॥
 अङ्गिराः । पुं । मुनिभेदे ॥ दृढस्यती ॥
 अङ्गिरसाङ्गिरसयोरेभे दोषचारात् ॥
 अमवादिपुत्रप्रेषणे यथा । निरातङ्गज
 गतसर्वधनयौवनगर्वितम् । अङ्गिर
 सिप्रजोःसर्वा नित्योत्साहावरोनने इ
 ति ॥ अङ्गति । अङ्गितौ ॥ अङ्गि
 रा इति अङ्गतेरसिरिङागमश्चिनिपा
 तितः ॥
 अङ्गीकारः । पुं । अभ्युपगमे ॥ अङ्गी
 करणेम् ॥ अङ्गीति च व्यक्तम् ॥ तस्य
 ईवति कुञ्जीभावेऽङ्गी ॥
 अङ्गीकृतम् । षि । स्वीकृते । ऊरी
 कृते । यथा । आयातयाते न भवाम्बु
 राशौ वातो महानेव मम प्रयासः ॥ मो
 चायनाथस्य ॥ पदप्रसादादङ्गीकृतः
 सम्प्रतिकूलमार्ग इति ॥ अङ्गम
 नङ्गमेकारि ॥
 अङ्गुः । पुं । अङ्गु ॥
 अङ्गुरिः । स्त्री । अङ्गुल्याम् ॥
 अङ्गुरी । स्त्री । अङ्गुल्याम् । पाणिपा
 दाङ्गुल्याम् ॥

अङ्गुलि

अङ्गुरीयः । पुं । न । } अङ्गुलिभूषणे ।
अङ्गुरीयकः । पुं । न । }

अङ्गुलः । पुं । अङ्गुष्ठे । अवमाने ॥
वाक्यायनमुनौ । न । अष्टसंख्य
दोदरमाने । अष्टमिस्तैर्भवेज्यैष्ठ
मध्यमंसत्तभिर्धैः । कन्यसंपद्विभ
द्विष्टमङ्गुलंमुनिसप्तम ॥ भानंतुपा
र्शेन । यद्यथाः पार्श्वसन्निताप्रति
कात्यायनदर्शनात् । अङ्गुलि । अगि
गतौ । बाहुलकादुचः ॥

अङ्गुलिः । स्त्री । करशाखायाम् । गजस्य
कर्णिकायाम् । हस्तिशुष्काग्रभागे ॥
अङ्गुलि । अगिगतौ । अतन्मञ्जीत्य
ज्ञेयलिः । यदा । अङ्गुपाणिपादभव
भवयवंकाति । बाहुलकात्ङिः ॥

अङ्गुलितोरयम् । न । अर्द्धचन्द्रे । गलेह
स्ताधाने । चन्दनादिदाराखलाटेक
तेर्ष्वचन्द्रे । इतिहारावली ॥

अङ्गुलिपः । पुं । अङ्गुलिकवचे । अङ्गु
लीस्त्रायते । पैड्पाखने । कप्रत्ययः ॥

अङ्गुलिमुद्रा । स्त्री । साचराङ्गुलिभूष
ण ॥ अङ्गुल्यामुदंराति । आतप्रतिकः ॥
मोदतोवा । मुदहर्षे । स्थायितच्ची
तिरक्वा । अङ्गुल्याःमुद्रा ॥

अङ्गुलिमुद्रिका । स्त्री । साचराङ्गुलि
भूषायाम् ॥ अङ्गुलिमुद्रैव । स्वार्थे
कन् ॥

अङ्गुष्ठ

अङ्गुलिमोटनम् । न । अङ्गुलिध्वनौ ।
स्वच्छव्याम् । इतिहारावली ॥

अङ्गुलिसन्देशः । पुं । अङ्गुलिशब्दे । अ
ङ्गुलिमोटने । इतिहारावली ॥

अङ्गुली । स्त्री । करशाखायाम् । साम्
मेखपञ्चधा । यथा । अङ्गुष्ठसर्जनी
मथ्यानामिकाचकनिष्ठिकैति । गज
कर्णिकायाम् । हस्तिशुष्काग्रे । बाहु
दिपुइतः प्रायस्त्राङ्गुलिपञ्चेत्तीप् ॥

अङ्गुलीकरणकः । पुं । नखे ॥

अङ्गुलीमुद्रिका । स्त्री । साचराङ्गुलि
भूषायाम् ॥

अङ्गुलीयम् । न । पुं । कर्मिकायाम् । अ
ङ्गुलीभवम् । जिह्वामूलाङ्गुलेभ्यः ॥

अङ्गुलीयकम् । न । पुं । अङ्गुलीभूषणे ।
कर्मिकायाम् ॥ यथा । अयमैधिल्य
भिन्नानंकाकुतस्त्रस्याङ्गुलीयक इ
तिभट्टिः । स्वार्थेकन् ॥

अङ्गुलीसम्भूतः । पुं । कररुद्धे । नखे ॥

अङ्गुष्ठः । पुं । अङ्गुलिभेदे । बृहाङ्गु
ली । अङ्गुलीपाणीतिप्रति । प्रा । सुपी
तिकः । अन्वाभ्वेतिपत्त्वम् ॥

अङ्गुष्ठमात्रः । चि । अङ्गुष्ठपरिमाणे ॥
अङ्गुष्ठपरिमाणं हृदयपुण्डरीकं त
च्छिद्रवर्त्यन्तः करयोपाधिरङ्गुष्ठमा
त्रः । अङ्गुष्ठमात्रपञ्चपर्यमध्वपत्यं
रवत् ॥

अचखडी

अक्षुपः । पुं । नकुले ॥ वायो ॥ इत्युखादि
कोशः ॥

अक्षुः । पुं । पातके । दुरिते ॥ अक्षुष्यते
ऽनेन । अधिगच्छात्तेपे । षष् ॥

अक्षुधिः । पुं । पादे । द्रुमूले ॥ अक्षति ।
अनेनवा । अहिगतौ । वन्त्यादयस्त्वे
तिसाधुः ॥

अक्षुधिनामकः । पुं । वृक्षमूले ॥ इत्यम
रः ॥

अक्षुधिनाम । न । वृक्षमूले ॥ अक्षुधेर्ना
मनामयस्य ॥ इतिहेमचन्द्रः ॥

अक्षुधिपः । पुं । द्रुमे ॥ अधिभिःपिबति
। पापाने । सुपीतियोगविभागात् ॥

अक्षुधिपर्यिका । स्त्री । पृन्निपण्ड्याम् ।
। पिठवनीतिख्यातांयाम् ॥ अक्षुधेरार
भ्यपर्याम्यस्याः । ङीष् ॥ स्वार्थेकन् ॥

अक्षुधिपर्या । स्त्री । पृन्निपण्ड्याम् ।

अक्षुधिवह्निः । स्त्री । पृन्निपण्ड्याम् ॥ अ
क्षुधेरारभ्यवह्निरस्याः ॥

अक्षुधिवह्निका । स्त्री । पृन्निपण्ड्याम् ।
चाकुलिया इति गौडभाषाप्रसिद्धा
याम् ॥

अक्षुधिवह्नी । स्त्री । पृन्निपण्ड्याम् ॥

अक्षुधिसकन्धः । पुं । गुल्फे ॥

अचक्षुः । वि । अन्दक्षुषि ॥ नेवहीने
अन्धे ॥ नचक्षुपीयस्य ॥

अचला

नक्षियाम् । नचखडी ॥

अचरः । पुं । स्थावरे ॥ चरति । चरते
रेच् । नचरः । वि । स्थिरे ॥

अचरमम् । वि । प्रधाने । श्रेष्ठे ॥

अचलः । पुं । शैले ॥ क्रीले । शिब्रे ॥
वि । अकम्पे । स्थिरे ॥ अविकारिणि ।

कूटस्थे ॥ नस्वहृपात्रसामर्थ्यान्नच
ज्ञानादिकाद्रुखात् । चलनविद्यते
यस्येत्यचलः । कीर्त्तितोद्युतः ॥ सुषु

प्तिमूर्च्छास्तम्बीभावादिरूपचयल्लज
याचलनरहिते ॥ दीर्घाक्षादरनेर

न्त्यसत्कारसेवनैर्विजातीयप्रत्ययाद्
धितेआत्मतत्त्वे । अवक्रिये । चलति ।

चलकम्पने । पचाद्यच् ॥ नचलः ।

अचलकीला । स्त्री । भूमौ ॥ इतिशब्द
द्वयलो ॥

अचलस्त्रिष्टु । पुं । कौकिले ॥ इतिशब्दच
न्द्रिका ॥

अचलप्रतिष्ठाः । वि । अनतिप्रान्तसर्वा
दे । पुं । समुद्रे ॥ अचलानामैनाका
दीनांप्रतिष्ठायश्चिन् ॥

अचलधाता । पुं । बौहगणाधिपविशेषे ॥
सतुत्रेष जैनाचार्यस्यैकादशशिष्यान्त
र्गत इतिहेमचन्द्रः ॥

अचला । स्त्री । मुवि ॥ नचलति । चल
कम्पने । पचाद्यच् ॥ यदा । अचला

भूधराः सन्धस्याम् । अर्थज्ञादिभ्योजि

अचिरा

न्यच् ॥

अचलाधिप । पुं । हिमवति ॥ अचल
नामधिपः ॥

अचापलम् । न । चापलाभावे । नचा
पलम् ।

अचिन्त्यः । वि । सयमीदृशशक्तिप्रपञ्च
लक्षणत्वेनचिन्तयितुमशक्ये । मनसो
ऽविषये परब्रह्मणि । चिन्त्योनुमेय
स्तद्विलक्षणे । शब्दवृत्तेरियमनोवृ
त्तेरप्यविषये । द्रव्यतथापरिच्छेत्तुम
योग्ये । प्रमाणादिसाक्षित्वेनसर्वप्रमा
णागोचरे । नचिन्त्यः । अचिन्त्याःख
लुयेभावानतांस्सर्केणयोजयेत् । प्रकृ
तिभ्यःपरंयश्चतदचिन्त्यस्यलक्षणम् ॥

अचिन्त्यात्मा । पुं । सर्वभूतप्रद्योतरि । प
रक्षेत्रे ॥

अचिरद्युतिः । स्त्री । विद्युति ॥ अचिरं
द्युतिर्यस्याःसा ॥

अचिरप्रभा । स्त्री । विद्युति ॥ अचिरं
भायस्यासा ॥

अचिररोचि । स्त्री । विद्युति ॥ अचिरं
रोचिर्यस्याःसा ॥

अचिरा । स्त्री । अर्हतांमाटविशेषे ॥

अचिरांगु । स्त्री । तदिति ॥ अचिरम्
श्रवणस्यासा ॥

अचिराद्गलता । स्त्री । विद्युति ॥ अचि
रमद्गलतायस्याःसा ॥

अच्छावा

अचिरात् । । अविर्लभ्ये । शीघ्रे ॥

अचिराभा । स्त्री । सौदामिन्याम् । अ
चिरमाभायस्यासा ॥

अचेतनम् । वि । व्यक्ते ॥ प्रधाने । जले ॥
सर्वव्यप्रधानबुद्ध्यादयोऽचेतनाः नतु
वैशेषिकव्यञ्जेतन्यंबुद्धेः । नचेतनम् ॥

सेन्द्रियंचेतनंद्रव्यं निरिन्द्रियमचेतन
मितिपरक ॥

अचेताः । वि । विदेकान्ये । दुष्टचित्ते ।
नास्तिचेतोयस्य ॥

अचेतन्यम् । न । चेतनाभावे । अज्ञा
ने । यथाः । अचेतन्यमिदंविश्वंचैत
न्यंदेवमेयतत् । नजानन्वपिश्रास्त्र
प्राभ्रमन्त्वे वाशिकेवलमिति । वि ।
तदिति ॥

अच्छः । पुं । भल्लुके ॥ छटिके । वि ।
निर्झले ॥ छेदने । नक्ष्यतिदृष्टि
म् । सुपीतियोमदिभागाल्कः । नक्षा
यतेवा । अन्येष्वपीतिडः ॥

अच्छटाभा । स्त्री । विद्युति ॥

अच्छमल्लः । पुं । भल्लुके ॥ अच्छनाभि
मुखेनमल्लते दिनस्ति । मल्लपरिभा
यवर्षिंसादानेषु । पचाएच् ॥

अच्छम् । । आभिमुरये ॥

अच्छावाकः । पुं । अस्त्रविशेषे ॥

अच्छावाकीयम् । न । अच्छावाकस्यक
र्मभावयोः ॥ छेपाभ्य ङ्ङ् । कृत्वयि

अजः

शेषे । अच्छीवाकशब्दोऽस्मिन्नस्ति ।
मतौहःसूक्तसानोरितिच्छः ॥

अच्युतः । पुं । विष्णोः । अप्रच्युतसञ्चिदा
नन्दस्वभावे । देशकालवस्तुषुच्युति
रहिते । सर्वदानिर्विकारे । कृष्णे ।
वासुदेवे । स्वरूपभूतसामर्थ्यात् न
च्युतो न च्यवते न च्यविष्यतेयः सोऽच्यु
तः । यस्मान्प्रच्युतपूर्वोऽहमच्युतस्तेन
कर्मणेतिभगवतोवचनम् ॥ नास्तिच्यु
तंस्त्वत्तनंत्वपदाद्यस्य । यदा । न अच्यो
तिष्ठ । अ्युङ्गता । भौवादिकः । ग
त्यर्थेतिक्तः । दाद्भेसर्गे । वि ।
स्थिरे ।

अच्युतभावः । पुं । विष्णुभक्तौ । अच्युते
भावः ॥

अच्युतमूर्तिः । पुं । विष्णोः ।

अच्युताग्रजः । पुं । यक्षदेवे । श्रमे ।

अच्युतस्यअग्रजः । पृष्ठीतत्पुत्र्यः ।

अच्युतावासः । पुं । अश्वत्थारणे ।

अजः । पुं । हरेः । विष्णोः । अजतिग

च्छतिभक्तहृदयम् अजतिघिपतिश्र

रानसुरान्प्रति । अजगतिधेयय

योः । अच् । नहिष्वातेनलायेचंमज

नियेकदाचन । शेषेत्तःसर्वभूतानां

तस्मादहमजन्मृत इतिभारते ॥ वे

धसि । स्मरे ॥ आदिषोःरजायत । ज

नीप्रादुर्भावे । पञ्चम्यामज्ञाताविति

अजग

हः । हागे । अजति । अजगतौ । प
चाद्यच् । अजाविभ्यामिति निर्द्देशा
तन्वीभावः । भेषे । भेषराशौ । रघु
राजपुत्रे । जन्मादिविक्रियारहिते
आत्मनि ॥ सात्त्विकधातौ । विधेः ।
सोमे । वि । जन्मशून्ये । नजायते इ
तिच्युत्वच्चासाद्यविकारशून्ये ॥ अज
यवावयविविभागरहिते ॥ नजायते ।
जनीप्रादुर्भावे । अन्येष्वपीतिहः ॥
आतविष्णोर्भायतेवा ।

अजएकपात् । पुं । एतन्नामके देव
विशेषे ॥

अजकार्यः । पुं । हागकार्ये ॥ साष्टतरोः
प्रभेदे । मरिचपत्रे ॥ अजकार्यःऋटु
स्तितःकपायोषोऽव्यमोहति । कफपा
रुड्युतिगदान्मेहकृष्टविषद्रयान् ॥

अजकार्यकः । पुं । सालरुचे ।

अजकवम् । न । पुं । शिवधनुषि । अ
जकौषिष्णुप्रह्लाथौ याति । वागतिग
भनयोः । सुपीति आतोनुपसर्गइति
वाकः ॥

अजकायः । पुं । न । पिनाके । अर्धोवि
ष्णुःकोऽग्रह्णातायवतीत्यजकावः ।

अजगः । पुं । विष्णोः ।

अजगन्धा । स्त्री । ववेरायाम् । अजमे
दायाम् । अजस्येवगन्धोयस्याः । अ
जगच्छ्रम्यगन्धेलाचणिकः ॥

अजन

अजगन्धिका । स्त्री । बर्वरायाम् । वा
दुष्ट इति स्याते शाकान्तरे । अजस्येव
गन्धोऽस्याः । अजशब्दः स्वगन्धेष्वाच्च
शिक । उग्रगन्धायाम् ॥

अजगन्धिनी । स्त्री । अजशृङ्ग्याम् ॥
अजगरः । पुं । अहिभेदे । वाचसे ॥
गिरतोतिगरः । गृनिगरणे । यच्
श्च । अजस्यगर । अजोनिस्त्वो ग
रोविपयस्येतिवा ॥

अजगयन् । न । पिनाके । शिवचापे ।
अजेन ब्रह्मणा गम्यते प्राप्यते । गच्छुग
तौ । अन्येव्यपिदृश्यते इति उः । अमहा
गगच्छतियज्ञनेन प्रविशतीतिवा । अ
जगोविष्णु रस्तिशरस्वेनास्मिन् । गा
प्याजगान्दं प्रायामिति च ॥

अजगादम् । न । ईशचापे । पिनाके ।
इतिशब्दमाहा ॥

अजजीवकः । पुं । अजाजीविनि ।
जापाले ॥ अजैर्जीविकावस्य ॥

अजटा । स्त्री । भूम्यामखक्षाम् ॥

अजडा । स्त्री । भूम्यामखक्षाम् ॥ क
पिकच्छे ॥

अजप्या । स्त्री । स्वर्गायुयिकायाम् ॥ अ
जाय अजायैवा हिता । अजाविभ्यां
प्यन् । तसिखादिष्विति पुं बहुवच ॥

अजदण्डो । स्त्री । अजदण्डोयुष्टे ॥

अजननिः । पुं । अनुत्पत्तौ ॥ आक्रोश

अजमी

ने । अजननेम् । आक्रोशेनान्यनिः
यथा । तस्याजननिरेवास्तु ।

अजनयोनिः । पुं । ब्रह्मणि । चतुराने ॥
अजनामः । पुं । अस्मिन् यषे । भरता
धिकारात् भारत इति च्यपदेश पूर्वत्
अजनाम इति ॥

अजन्यम् । न । उत्पाते ॥ वि । निच्ये ।
अजनेसायु । तपसाभुरितियत् । नज
न्यतेवा । जनेर्यक् । तकिशसिचति
यतिजनिभ्योयद्वाच्य इति यदा ।

अजपः । वि । असदृशेतरि । जपाभाव
वति । पुं । अजगपाखके ॥ यथा । श्रो
पधीर्नामरूपाभ्यां जानते अजपायने
इति शरकः । अजम् अजान्वापाति ।
पारचये । आतोनुपसर्गे इति कः ॥

अजपा । स्त्री । सन्ध्यावन्दनहीनाया
म् । देवताभेदे ॥ गावपीविशेषे ।
यथा । अजपां नामगायत्रीकीयोजप
तिमिच्छः । अजपां जपतो निश्च पुन
अंननविद्यते इति । अस्याविधानं द
चिगा मूर्त्तिसंहितायां स्पष्टम् ॥

अजपात् । पुं । पूर्वभाद्रपदनक्षत्रे ॥

अजपाट् । पुं । विष्णुपदे ॥

अजभक्ष । पुं । यदुं गच्छे । इति राज
निर्घण्टे ॥

अजमोट । पुं । युधिष्ठिरे । इति पिका

यदग्रेपः ॥

अजर्थ

अजह

अजमोदा । स्त्री । उग्रगन्धायाम् ॥
 यवान्याम् । अजमोदवृत्तिः । सुदह
 र्थः । गयन्तः । कर्मगणना । अजादि
 स्वाहापः । यदा । अजेनमोदते मो
 दतेवेति । पचाद्यच् । यच्वाः । अजमो
 दाकटुस्त्रीणादीप्रनोकफवातनुत् ।
 उष्णाविद्राहिनी । हृद्यादध्यासकरी
 क्वधुः । नेत्रामयकृमिच्छर्दिंसिधाय
 स्तिरुलोहरत् । अजमोद
 अजमः । पुं । भेके । नसन्तिजग्भाः द
 न्ताः अस्य । इतिशब्दरत्नावली ।
 अजयः । पुं । पराजये । राहदेशमसि
 हेनदविशेषे ।
 अजया । स्त्री । भङ्गायाम् । विजया
 याम् ।
 अजय्यम् । वि । जेतुमशक्ये । नजय्यम् ॥
 अजरः । त्रि । जरारहिते । पुं । आत्म
 नि । देवे । नजीर्यते । नविपरिणाम
 ते इत्यजरः आत्मेत्यर्थः ।
 अजरा । स्त्री । जीर्यदाकणि । गृहक
 न्यायाम् । घृतकुमारीतिप्रसिद्धा
 याम् ॥
 अजर्यम् । न । नरुते । सौष्ठवे ॥ न
 जीर्यति । अण्ययोचानौ । नश्रपूर्वा
 त् जीर्यतेः सङ्गतेविशेष्ये अजर्यंसङ्ग
 तमित्तफर्त्तरियत्रिपाच्यते । तेन
 सङ्गतार्थेणरामाजयकुहटुतम् ॥

सङ्गतं युतम् ॥
 अजलम्बनम् । न । स्त्रीतोच्चने ।
 अजलोमा । पुं । शुयाशिवीतिगौड
 भाषाप्रसिद्धे च । महाह्रस्वायाम् ॥
 न । अजलोमि ।
 अजपत्नी । स्त्री । नेपथ्यङ्ग्याम् । वि
 पाय्याम् ॥
 अजवीथी । स्त्री । दक्षिणमार्गे नक्षत्र
 विशेषाखंसंचाविशेषे ॥ यथा । भूला
 पाठोत्तरापाठाः अजवीथ्य भिशदि
 त्तेति ।
 अजशृङ्गी । स्त्री । विषागङ्ग्याम् । शृङ्ग्या
 याम् । भेडासीगीतिख्यातायाम् । अ
 जः शृङ्गमस्याः अजशब्दोऽजशृङ्गसङ्ग
 शेषात्तथिकाः । गौरादित्त्वान्डीम् ॥
 अजस्रम् । न । निरन्तरे । सन्तते ।
 कालवयावस्थामिति । नजस्यति ।
 असुभोचणे । तमिकल्पिसम्यजसक
 महिसदीपेरः इतिरः । क्रियाविशेष
 शक्येस्त्वस्तीवस्त्वम् । इत्यविशेषणत्वे
 तुवाच्यङ्गिस्त्वम् ॥
 अजस्रम् । नित्ये । सान्त्ये ॥
 अजहतस्वार्थः । स्त्री । उपादानलक्ष
 णायाम् । अजहल्लक्षणायाम् । स्त्री
 यार्थपरिच्छागिन्यां लक्षणायाम् ॥
 यथा । कुन्ताऽविशन्तिइत्यच कुन्त
 धारिणि पुंस्येषध्याः ॥

अजाजी

अजहल्ल चर्णा । स्त्री । अजहल्लाभीया ।
 म् । वाच्याथोपरिख्यागेनततसम्ब
 न्निनिवृत्तिरेजहल्ल च्छेति । यथा ।
 ३ श्रोत्रोधावती च्छेववाक्शेशोणगुणगम
 नलक्षस्य वाक्यार्थस्यबिबुद्ध्यात्त
 दपरित्यागेनतदाश्रयाख्यादिलक्ष
 षात्तद्विरोधपरिहार । संसर्वाद्दहल्ल
 चर्णा । श्रोत्रपदेस्ववाच्यशोणगुणप
 रित्यागेन तदाधारलक्ष्येत्यर्थः ।
 अजहल्लिङ्गः । पुं । स्वलिङ्गस्थोगिनि ।
 विज्ञेयप्रभूतोपि स्वलिङ्गस्थागीश
 ११ अजहल्लिङ्गप्रत्ययत्वे ।
 अजहा । स्त्री । शुकशिव्याम् । कापक
 ष्टाम् ।
 अजा । स्त्री । मादायाम् । हागल्याम् ।
 अजति । अजगती । पचोस्यु । अ
 जाविभ्यामितिनिर्देशोऽर्थी । अजा
 दत्तटाप् । निजायते इतिवा ।
 अजागरः । पुं । भृङ्गराजे । वि । जाग
 रणरहिते ।
 अजाजी । स्त्री । काकौदुम्बरिकाया
 म् । कृष्णजीरके । श्वेतजीरके ।
 इतिराजनिर्घण्टः । अजमजति । अ
 जगतिचेपणयोः । कर्मण्यण् । ङीष् ।
 बहुलंरणीतिवीन ।
 अजाजीये । पुं । हागोमजीयिनि । जा
 वाखे । अजाआजीवो जीविकाऽस्य ।

अजित

अजातशत्रुः । पुं । युधिष्ठिराखपाण्डवे ।
 स्वयमविद्वेषशशीलत्त्वाद्भ्रातृशत्रु
 यस्त्व ।
 अजातिः । स्त्री । अनुत्पत्तौ । हेतुफल
 योः कार्यकारणभावानुपपत्तौ । पू
 र्वापरापरिज्ञानमजातेःपरिदीपकम्
 । निवृत्तेर्वावोपर्येतिर्हृरितेजातिःसि
 द्धतिसदभावेतदसिद्धिरित्यर्थः । वि ।
 जेनारहिते । जातिर्जन्मतद्रहितः ।
 अविद्यमानाजातिरस्या ।
 अजादनी । स्त्री । चुद्रदुरालभायाम् ।
 अजादुग्धम् । न । हागीदुग्धे ।
 अजानेयः । पुं । अश्वमेदे । उत्तमांशे
 वि । निर्भये ।
 अजान्त्रीः । स्त्री । नीलवृज्जायाम् । नी
 लावोनाइतिर्भाषा । वृद्धदारके ।
 अजापासः । पुं । अजाजीये । अजा पास
 यति । पांशुखे । कर्मण्यण् ।
 अजाप्रिया । स्त्री । वदर्थाम् ।
 अजि । पुं । तेजसि । अजतिः पीयते
 वा । अजगतिचेपणयोः । खनिकप्यजी
 प्यादिनाइप्रत्ययः ।
 अजीतः । पुं । विष्णौ । तीर्थकृत्जनमे
 दे । भाविबुद्धे । वि । अनिर्जिते ।
 नजीयतेस्य । जिञ्चिभिभवे । ऋ । न
 जितः ।
 अजितसम्भवः । पुं । मनोजे । बुद्धमेदे ।

अजिह्वा

अजितात्सम्भोयस्य । वि । आभ्या
 मन्यस्मिन् ॥
 अजिनम् । न । चर्मणि । वि । अनुदुके
 । अजति वीयतेवा । अजगतौ । अ
 जैरजचेति इत्यच् ।
 अजिनपत्नी । स्त्री । चर्मपथ्याम् । ज
 तुकायाम् । अजिनमिवपथमस्याः ।
 अजिनपत्नी । स्त्री । जतुकायाम् ॥
 अजिनयानिः । पुं । हरियो- - अजिन
 स्थयानिः । कदलीकन्दलीचीनश्मू
 रप्रियकावपि । समूरुश्वेतिहरिया
 क्स्मीअजिनयोनयः ॥
 अजिरम् । न । प्राकाराद्दहिःकीडा
 स्थाने । प्राङ्गणे । वाते । विपथे ।
 रूपादौ ॥ दुर्दुरे । तनौ । अजन्य
 पानेनवा । अजगतौ । अजिरशि
 शिरेतिसाधु । नजीर्यति । जृष्वयो
 हानौ । अजिरशिशिरेतिकिरण
 वर्गलोपश्चनिपात्यतइत्युक्तं दशपा
 दीवृत्तौ ॥
 अजिरा । स्त्री । चण्ड्याम् ।
 अजिह्वः । वि । सरले । स्रजौ ॥ मि
 नेजिह्वात् ॥
 अजिह्वगः । पुं । शरे । जिह्वस्याभा
 यः । अजिह्वमृजुगच्छति । गल्
 गतौ । अन्येषपीतिङः । वि । अ
 यगे ॥

अञ्जुका

अजिह्वः । पुं । भेके ॥ भिचौ । यथा ।
 इदमिष्टमिदंनेति । योअन्नपिनसञ्ज
 । तेः । हित्तंसच्यमितंवक्तितमजिह्व
 । प्रवचते ॥ वि । जिह्वाशून्ये ॥ नवि
 चतेजिह्वायस्य ॥
 अजीकवः । पुं । अजगवे । पिनाके ।
 अजीकर्त्तः । पुं । शुनःश्रेफस्यपितरि ।
 ऋपिविशेषे ॥
 अजीर्यम् । न । अपाके । पक्ष्वाशये ।
 रोगभेदे । नजीर्यम् ॥ अनात्मवन्तः
 पशुवद्भुञ्जतेवे । प्रमाणतः । रोगा
 नीकस्यतेमूलमजीर्यं । प्रामुबन्तिहि
 । अनात्मवन्तःअवुद्विमन्तः । वि । जी
 र्याभावविशिष्टे ॥
 अजीर्यन् । वि । वयोदानिमप्रामुवति ।
 अजीवः । वि । मृते ॥ अषसन्ने ॥ अनेका
 न्तवाहिनां हितोयेपदार्थे । सचपु
 इलाकागधसौधर्मास्तिकायैश्चतुर्थि
 थः ॥
 अजीर्वनिः । स्त्री । शपेत्यजीवना
 भावे । जीवनाभावे ॥ शपे । अजी
 वनिस्तवभूवात् ॥
 अजैकपात् । पुं । रुद्रविशेषे ॥ पुत्रोसां
 प्रौष्ठपदानां देवते ॥
 अजैकपादः । पुं । रुद्रविशेषे ॥
 अञ्जुका । स्त्री । नाञ्चोद्देशागणिकाया
 म् ॥ अर्जति । अर्जअर्जने । समि

अज्ञान,

कसङ्गतिवाहुषकादुक्तरस्यजः ।

अभ्रटा । स्त्री । भूयामखष्याम् । वितु
 न्नके । अद्ययमाश्रयं । अतःश्रय्य
 कारीमष्ट सघातोऽस्या । अत्तिक्रिप् ।
 भ्रटति । भ्रटसंघाते । अच् । टाप् ।
 अज्ञासौभ्रटाश्वा ।

अभ्रलः । पुं । अज्ञारे । कोकिले । अगा
 राइतिभ्रघायाम् । इतिषिकाण्डशेषः
 । न । फलके । चर्मणि । टाल इति
 भाषायाम् । इतिहेमचन्द्रः ।

अज्ञः । वि । जडे । श्रुतितात्पर्यान
 भिधे । अनधीतशास्त्रत्वेनात्मज्ञान
 शून्ये अविधेकिनि । मूर्खे । नजाना
 ति । ज्ञानप्रयोधने । इगुपधज्ञापी
 किर.कः ।

अज्ञातः । वि । अज्ञानेनाद्यते । अविदि
 ते । नजात । यथा । अज्ञातकुलभी
 स्यवासेदेयोमकार्दचित् । मावीर
 स्यहिदोषेणहतोष्टदोषरत्नवइति वि
 तोपदेशः ।

अज्ञानम् । न । अविशायाम् । ज्ञानवि
 रहमज्ञानम् । ज्ञाननिवर्त्तञ्चात । य
 था । एक शत्रुर्नक्षितीयोस्तिगचुरचा
 नतुल्य पुरुषस्यराजन । येनाविष्ट.कु
 रतेकार्यतेचघोरागिकर्माशिसुदाह
 शानीति । विपरीतदर्शने । यत्पसादा
 दविद्यादिसिध्यती वदिवानिग्रम् ।

अज्ञान ।

तमप्यपहृतेऽविद्यानाज्ञानस्यास्तिदु

ष्करम् । प्रपञ्चोपादाने । अविधेके ।
 आवरणविधेपशक्तिमति । अनाद्यनि
 र्वाच्ये । अन्वते । अनर्थगतमूले । आ
 त्माश्रयविधये । यथा । यस्याज्ञानभ्रम
 सस्याभ्रान्तःसम्यक्चवेत्तिसः । जडन
 विद्यादेवत्वाद्वातोऽज्ञानजडाश्रयमि
 ति । अविद्यामायादिशब्दवाच्येतम
 सि । अमानिष्वादिदिपरीतं यन्मानि
 त्वादिदिशतिसस्याकं तस्मिन् । कर्त्त
 व्याकर्त्तव्यादिविषयविवेकाभाये । स
 चयन्तु । सदसद्भ्रामनिर्वचनीयं वि
 गुर्वात्मकं ज्ञानविरोधि अहमज्ञोमो
 हित इत्यनुभवात् भावत्वेनथपदेश
 रूप यत्किञ्चिदितिबदन्ति । तच्च ।
 मूलकारणत्वात् सत्त्वरजसमौगुणा
 नां साम्यावस्थारूपत्वाच्च । मूलप्रकृ
 ति प्रलयावस्था अथतम् अथाकृतम्
 महासुप्तिसिः कूटस्थनिर्विकारेणतिष्ठ
 तीति कूटस्थम ज्ञान विनाअधरती
 त्थधरमितिथ्यपदिश्यते ॥ अधिज्ञा
 तं चाज्ञानमिति न्यायसूचम् । ५ ।
 । ६० । भावेत् । चकारश्परिपदा
 विज्ञातस्येच्छादनुकर्षणार्थं । तथा
 च । परिपदाविज्ञातस्य वादिनाधि
 रमिहितस्याप्यविज्ञानमिच्छर्थः । इ
 दञ्च किञ्चदसि बुध्यतएषनेत्यादा

अश्वलः

विष्करणेनज्ञातुंशक्यते इत्यर्थः । त
मन्त्रादिपञ्चसु ॥ तमः १ । मोक्षः २ ।
महामोक्षः ३ । तामिस्रम् ४ । अ
न्यतामिस्रम् ५ । इति सृष्टिकाले
ब्रह्मा प्रथमम् पञ्चमकारमज्ञानं स
सर्ज इतिश्रीभागवतम् ॥

अज्ञानकार्यम् । न । स्थूलरूपप्रपञ्च
इये । अज्ञानकार्यम् ॥

अज्ञानजम् । वि । अज्ञानोपदाने ।
अज्ञानादावरणशक्तिरूपादुद्भूते । अ
ज्ञानाज्जातम् । जनी० । छंः ।

अज्ञानप्रभवः । पुं । अज्ञानात् स्वस्व
रूपास्त्वरणात् प्रभवतीति व्युत्पत्त्या
समस्तप्रपञ्चे ॥ वि । अज्ञानादुत्पन्ने ॥

अज्ञानशक्तिः । स्त्री । आवरणशक्तिविशेषे
पशुशयोः । अज्ञानस्यशक्तिः ।

अज्ञानसम्भूतः । वि । अविवेकादुत्पन्ने ।
अज्ञानात्सम्भूतः ।

अज्ञानसम्बोधः । पुं । अज्ञाननिमित्त
विपर्यये । अज्ञानेनसम्बोधः ॥

अज्ञानी । वि । अविदुषि । अज्ञान
विशिष्टे । आतन्त्रवोधमज्ञानीवध-
तेनन्तजगामिः ॥

अज्ञेयः । वि । ज्ञानाविषये ॥

अश्वतिः । पुं । मारुते । अश्वतिः ।

अश्वु । अश्वे-कौपेयतिः ॥

अश्वलः । पुं । वखान्ते । आश्वर इति

अश्वनी

आचल इतिच भाषा प्रसिद्धे ॥

अश्वितम् । वि । पूजिते । शोभने ॥

अश्व्यतेषां । अश्वपूजायाम् । क्तः ।
अश्वेः पूजायामितीट् । नाश्वेः पूजा
यामितिनलोपाभायः ॥

अश्वनम् । न । कञ्जले । अश्वी ।
सौषीरे ॥ रसाश्वने । मसौ । पुं ।

दि इमतञ्जले । अश्वनवर्षेप्रतीच
दिग्गयी । उपाधौ । ज्येष्ण्याम् । अ
श्वाने । शायरणे । अश्वनेनयनम-

नेन । अश्व्यत्प्रादौ । करणेल्पुट् ।
दिवानतुप्रयोक्तव्यं नेषयोस्तीक्ष्णम-

श्वनम् । विरेकदुर्वलादृष्टिरादिभ्य
प्राप्यसीदति ॥

अश्वनकेशी । स्त्री । पृथ्विसासिनीना
मगन्धह्वये । अश्वनमिवकेशाश्वस्याः ॥

अश्वना । स्त्री । वायुपत्न्याम् । हनु
मन्मातरि ॥

अश्वनाधिका । स्त्री । अश्वनिकायाम् ।
अश्वनावती । स्त्री । सुप्रतीकार्यदिग्ग

जभार्थायाम् । अश्वनवर्षात्त्वात्अश्व
नमस्वस्याः । मतीय ष्वचइतिर्दार्घ्यः ॥

अश्वनिका । स्त्री । ज्येष्ठीविशेषे । अ
श्वनहारी इतिभाषाप्रसिद्धे । ए-
खिन्याम् । चुद्रभूषिकायाम् ।

अश्वनी । स्त्री । लेप्यनार्थाम् चन्द-
नादिलेपनयोग्यायाम् । कटुकायु

अञ्जीर

चे । कालाञ्जनीवृक्षे ।

अञ्जलिः । पुं । इत्ससम्पुटे । भिन्नितप्रहृ
त्योः । कुडवपरिमाणे ॥ अञ्जतेऽने
न । अञ्ज्व्यत्वाद्वा । अतन्यञ्जीच्य
ञ्जेरलिच् ।

अञ्जलिकारिका । स्त्री । अञ्जालुके । स
मङ्गायाम् । पुत्तलिकायाम् ॥ चि ।
साञ्जली । अञ्जलेःकारका ॥

अञ्जलिनी । स्त्री । अञ्जालुके ॥

अञ्जसः । वि । प्राञ्जले । अवके ॥

अञ्जसा । । साञ्जत् ॥ तन्त्रे ॥ ग्रीष्मे ॥

अञ्जवे । अनायासे ॥ अञ्जगम् । अ

ञ्ज्व्यत्वाद्वा । कुडवल्बुटोयहुलमि

ति भावेपचायच् । अञ्जस्यति साय

तिवा । पो अन्तकर्मणि घैचयेवा ।

पचायच् क्विप्वा ।

अञ्जसकृतम् । वि । अञ्जवेनकृते ॥ अ

ञ्जसउपसङ्खानादञ्जुक ॥

अञ्जि । पुं । प्रेषणिके । प्रेरके ।

अञ्जिष्टः । पुं । भास्करे । अनक्ति । अञ्ज

व्यक्तिप्रलयशान्तिगतिषु । अतन्य

ञ्जीच्यादिनाञ्जेरिष्टच् ।

अञ्जीरम् । न । स्यात्तेवृक्षभेदे । अस्यगु

णाः । शीतलत्वम् । स्वादुत्वम् । गुरुत्व

म् । वायुपित्तरक्तक्रिमिशूलहृत्पीडाक

फमुखवैरस्यनाशित्वम् । अग्निकारिस्त्व

अट्टः

ञ्जीरमसादल्पगुणम् ।

अट्ट । । आचर्ये ॥

अटनम् । न । अमणे ॥ अटगतौ । भा

वेल्युट् ।

अटनिः । स्त्री । चापाग्रभागे ॥ अटति

गुणोन् । अटगतौ । वांहुलकादनिः ।

अटनी । स्त्री । चापाग्रभागे । धनुष्को

श्याम् । कृदिकारादितिवाङीष् ।

अटवपः । पुं । वासके ॥ अटान्गच्छतो

वपति । वपहिसावाम् । मूलविभु

जादिस्वात्कः ।

अटरूपः । पुं । वासके ॥ अटैःरुव्यति ।

रुवमिश्रणे । इगुपधेतिकः ।

अटविः । स्त्री । वने ॥ अटन्वप । अट

गतौ । पञ्चटिभ्यामधिः ।

अटवी । स्त्री । अरव्ये ॥ अटन्वप । अ

टगतौ । पञ्चटिभ्यामधिः । कृदिका

रादितिवाङीष् ।

अटा । स्त्री । अमणे ॥ पर्थटने ॥ इति

रत्नकोषोनीखकण्डश्च ॥ अटनम् ।

अट० । भिदादिपाठाद्दृ ॥

अटाव्या । स्त्री । अमणे ॥ पर्थटने ॥ अ

टनम् । अट० । परिचर्यापरिसर्यामृग

या ऽटाव्यानाभुपसंखानमिच्छटतेः श

यकिञ्चशब्दस्यद्विच्यम् पूर्वभागेयकार

निवृत्तिर्दीर्घश्चनिपात्यते ॥

अट्टः । पुं । हर्म्यपृष्ठो परिनिक्तेते । ची

अट्टालि

ने । अत्यर्थे । घट्टे । गृहान्तरे ॥
चतुष्के । प्राकाराग्रस्थितरथगृहे ॥
न । आदने । अस्थिते । अट्टालिक
मणे । कर्मशिघ्रम् । अट्टयतिवा । अ
ट्ट । शुक्ले ॥

अट्टट्ट । । उच्चैरर्थे । अत्युच्चे ॥

अट्टमम् । न । उक्तफलाख्ये ॥ इतिपिका
खण्डशेषः ॥

अट्टहास । पुं । महाहासे । अत्यर्थहा
से । हसिते ॥ अट्टहासासौहासश्च ॥

शिवे । हितस्त्रानविशेषे ॥ अट्टहासेम
हानन्दादेवीवर्तते ॥ अट्टहासेमहा
नन्दोमहानन्दामहेन्द्रीत्यागमः ॥

अट्टहासकः । पुं । कुन्वपुष्पवृक्षे ॥

अट्टहासी । पुं । शिवे ॥ अट्टहासीस्वा
स्ति । इतिः ॥

अट्टाल । पुं । सौधोच्चगृहे । प्राकारा
दुपरितने उन्नतस्थाने । यथा । म
द्यमानपुरोद्यानप्राकाराद्याख्योपुर
सिति श्रीभागवतम् ॥

अट्टालकः । पुं । सौधोच्चगृहे । उपरि
तनगृहे । चौमे । अट्टे । अट्टादति
भाषायाम् ॥

अट्टालिका । स्त्री । सौधोच्चगृहे । अट्टारी
इतिभाषाप्रसिद्धे । नृपागारे । इति
जटाधरः ॥

अट्टालिकाकारः । पुं । गृहागर्भेचित्रका

अग्निगुः

रौरसजातजातिविशेषे । राजइतिभा
षा ॥ येया । कुब्जटायाश्चद्रायांश्चिप
कारस्थवीर्यतः । वभूधाट्टालिकाकारः
पतितोवारदोपतः इतिब्रह्मवैवर्तपु
राणम् ॥

अट्टिका । स्त्री । प्राकादिवहुमुष्टौ । अ
ट्टी इतिभाषा ॥

अट्ट्या । स्त्री । अमण्ये । पर्यटने । तीर्थ
पिक्वृथाख्याचकामनेदशकोगण इ
तिमनुः ॥

अट्टहुः । पुं । लक्ष्मणदुमे ॥

अट्टकः । पि । कुसिते । गर्धे ॥ अणुति
अणुशब्दे । पञ्चाक्ष् । क्वास्तार्याकन् ॥

अट्टक्यम् । न । ग्रीहिभित्तक्षेपे । आण
वीने ॥ अणुनागवनक्षेपम् । विभा
षातिचमापोभाभङ्गाणुभ्रप्रतिपत् ॥

अग्निः । स्त्री । पुं । अक्षाग्रकीलके । र
द्यचक्राग्रस्थितकीले । अश्री । सूच्या
शब्दे । सीन्नि । अणुति । अणुशब्दे ।
सर्वधातुभ्रद्रन् ॥

अग्निमा । पुं । ऐश्वर्यविशेषे । सचक्रष्ट
विभूतिखेका । यतः अणुर्भवतिशिला
मपिप्रविशति । यत्प्रभावात्तदेपांसि
द्राण्वसूक्ष्मीभ्यालक्षिताः सर्वपविच
रन्ति । अणोर्भाष । इमनिच् । टेरि
ति टिलोपः । इष्टेमेयत् ॥

अग्निगुः । पि । अणुतमे ॥

अण्डम्

अणीयान् । वि । अतिसूक्ष्मे । अच्यत्ये ।
सूक्ष्मातरे । कनीयसि । अयमनयो
रतिशयेनाणुः । अजादीगुणवचना
देवेतीयसुन् ।

अणु । पुं । चीखाइतिख्याते ग्रीहिविशे
पे । लेये । परमाणी । पुरुषे । आ
र्त्तनि । सौ च्म्यातिशयशास्त्रादणुः
। पृथिव्याद्यावत्प्राणानांभूतानांपूर्व
पूर्व मपेक्ष्योत्तरोत्तरस्य सौ च्म्याति
शयान्मूलकारणस्य सर्वातिशयिसौ
च्म्यप्रवृत्तयार्थयुरिवायुरिति सौ च्म्य
गुणयोगादौणानामात्मनेऽणुरिति ।
वि । सूक्ष्मे । अणति अमलरोवा । अण
शब्दे । अणश्लेष्युः । धान्देर्नदिद्दुर्मा ।
अणुकः । वि । निपुण्ये । अण्ये । सू
क्ष्मे ॥ अणुप्रकारः । स्थूलादिभ्यः प्र
कारवचनेषु । यावादिपुञ्जणुनिपु
ण इति म्यार्थे कनवा ।

अणुभा । स्त्री । विदुति ।
अणुभाषिक । पुं । पुर्यष्टकयुक्तेजीवे ।
अणुवोभाषा । पुर्यष्टकरूपायस्त्रोऽ
णुभाषिक ।
अणुरेयती । स्त्री । दन्तीवृत्ते ।
अण्डम् । न । मुक्ते । पेगीकोजे । प
द्यादिप्रादुर्भावककोजे । अण्डाइति
भाषामसिद्धे । नातिस्त्रिधानिह्य्या
णिव्यादुपाकरसानिधायातप्रान्यति ।

अतद्गु

शुक्लाणि गुरुगण्डानिपक्षिणाम् ।
वीर्ये । अमल्यस्मात्त्रमगच्यादिपु ।
अमन्ताडुः । अमन्तिसंप्रयोगयान्य
नेनेतिवा ।

अण्डक । पुं । मुक्ते । अण्डकोशे ॥ इ
ति हेमचन्द्रः ।
अण्डकोटरपुष्पी । स्त्री । नीलरास्त्रा
याम् । नीलवुन्देतिख्यातायाम् ।
अण्डकोपः । पुं । वृषये । मुक्ते । अण्ड
योःकोपं कुण्डमख ।
अण्डजः । पुं । सरटे । अडौ ॥ खगे ।
भाषे । अण्डजा पक्षिणः सर्पानक्राम
द्व्याश्वकच्छपा । यानिषैवप्रकाराणि
स्यन्त्वान्यौदकानिचे तिमनुः । अ
ण्डादौसम्भवतिततो जायतेस्य ।
जनीप्रादुर्भावे । पञ्चम्यान्मातापि
तिटः । वि । अण्डजातभाषे । अण्डे
जातः । सप्तम्यांजनेर्दः ।
अण्डवा । स्त्री । मृगनाभौ । इतिविश्व
मेदिनीहेमचन्द्राः ।
अण्डानुः । पुं । अण्डे । इतिगण्डव
न्टिका ।
अण्डीरः । पुं । पुरुषे । गक्ते ।
अतटः । पुं । प्रपाते । शैलोश्चदेगे ।
नतटमख ।
अतद्गुणः । पुं । असह्याविगेपे । यथा
। तद्रूपाननुहारग्देदस्यतस्य्यादत

अतद्वा

हुणः । यदितुतदीयवर्षसंभवन्व्यासं
 पियोग्यतायामिदं न्यूनगुणं नगृह्णी
 यात् तदाभवेदतद्गुणोनाम । उदाह
 रणम् । धवलोऽसि जहवि सुन्दरं त
 हपित्तय मन्त्रं रजिष्मं हि अन्नम् । रा
 अभरिषधि हि अय सुहमं विहितो
 गरसोसि । ॥ अस्य संस्कृतन्तु ।
 धवलोसि यद्यपि सुन्दरं तथापि त्वया
 मम रजितं हृदयम् । रागभरितेपि
 हृदये सुभगनिहितो नरसोसोसि ।
 धवलोनिर्मलः श्रेयतश्च रागो लोहि
 त्यमनुरागश्च । धवलपदस्य वृषभ
 परत्त्वमपिकेचिदाहुः । अशोचरादे
 अप्रस्तुतेनेनायकेन निवेदनीयत्सा
 न्तया प्रकृतस्य हृदयस्य गुणाननुहरणा
 दतद्गुणोऽलङ्कारः । ॥ अथातिरते
 नापिमनसासंयुक्तो नरकतामुपगत
 इत्यतद्गुणः । किञ्च । तद्विच्य प्रकृत
 मस्येति च प्रकृतमत्र निर्दिश्यते ते
 नयद् प्रकृतस्य रूपं प्रकृतेन कृतोपि
 निमित्ताद्यानुविधीयते सोऽतद्गुणद
 प्यपि प्रतिपत्तव्यम् । यथा । गाङ्गम
 म्पुस्तिसाम्पुयामुनं कञ्चलाभमभय
 पमञ्जतः । राजहंसतवसेवशुभता
 चीयते न च नचाप चीयते ।

अतः

तिरिकर्मघानादि । नतत् अतत् ।
 तस्यातदः प्रपञ्चस्य थावृत्तिः निरस
 नमित्यर्थोत् ।
 अतन्द्रितः । चि । अनलसे ॥ नतन्द्रि
 तः ।
 अतर्कितः । चि । अविचारिते ।
 अतर्क्यः । पुं । स्वबुधभ्यूहेनकेवलेनत
 केनतर्कितमशक्योपरमात्मनि । स्व
 बुधभ्यूहेनकेवलेनतर्केणतर्क्यभागे
 ऽणुपरिभागेकेनचित्स्थापितेआत्म
 नि ततोऽणुतरमन्योऽभ्यूहति । ततो
 प्यन्योऽणुतममिति । नहितकस्मि
 ण्प्राक्चिदिद्यते । चि । तर्कितुमशक्ये ।
 अतलम् । न । पातालभेदे । चि । उ
 परिः ।
 अतलस्यंशम् । चि । अतिगभीरे । अगा
 वे इत्यमेरुः । तलस्याधोभागस्य
 स्पर्शः । नास्ति तलस्यस्पर्शोऽत्र ।
 अतलस्युक । चि । अगावे ॥ इति हेम
 चन्द्रः ।
 अतलादिः । पुं । अघोऽधोविद्यमाने
 धतलवितलसुतलरसातलतलातल
 महातलपातालनामकेषु सप्तसु ॥
 अतलमादिर्यस्य वितलादिसमूहस्य
 सोयमतलादिः ॥

अतद्वावृत्तिः । स्त्री । प्रपञ्चनिरसने । अतः । । हेतौ । कारणे । अपदेशे
 तच्छब्देनप्रहोच्यते । अतच्छब्देनतद
 । निर्देशे । एतस्यात् । तसिन् ।

अतिक

एतदेतन् । १ ।

१८

अतसः । पुं । वायौ ॥ चैमे ॥ प्रहरणे ॥

आत्मनि ॥ अतति । अतसात्त्यगम
ने । अत्यविचमितमिनमीत्यादिना

ऽस्य ॥ - - -

अतसी । स्त्री । चुम्बायाम् । प्रसिद्ध्या
न्ये ॥ यथा । अतसीमधुरातिक्वास्त्रि-स्थापाकेकटुगुह । उष्णादृक्शुक्रवा
-तमीकफपित्तविनाशितीति भावप्र

कायः ॥ । गौरादि ॥ - - -

अतसीतैक्ष्णम् । न । अतसीस्त्रेहे ॥ स्त्रेहे
तैक्ष्णम् । अतसीतैक्ष्णमायेय स्त्रिग्धोष्णकफपित्तकृत् । कटुपाकमचक्षुष्य
। वल्यवातहरगुह । मलकृद्भ्रसत स्यादुप्राहित्तद्दोषहृद्घनम् । वस्ती
पाने तथाभ्यगेनस्येकार्थस्यपूरणे ॥अनुपानविधौनापि प्रयोऽश्ववातशा
न्तये ।अतस्त । वि । असयतेद्विये ॥
अति । १ । प्रशसायाम् । प्रकर्षे ॥ चङ्ने । अतिशये । नितान्ते ॥ असम्पुति
चेपे ॥ सुतौ ॥ पूजायाम् ॥ अतति ।अतसात्त्यगमने । इनप्रच्यय ॥
अतिकटु । वि । निम्बादौ ॥ अतिशये

नकटु ॥

अतिकथः । वि । अश्वदेवे । नष्टधर्मे ॥
नष्टे ॥ अतिक्रान्ता कथायस्य ॥

अतिग

अतिक्रया । स्त्री । अपार्थभाषणे ॥

अतिकन्द । पुं । हस्तिकन्दवृक्षे ॥ -

अतिकृति । स्त्री । पञ्चविंशत्यक्षरायां
दृत्तौ ॥ - - -अतिकृच्छ्रम् । न । प्रतविशेषे ॥ यथा ।
एकैकग्राहमन्वीयात् व्यह्वानिषीणिपूर्ववत् । व्यह्वोपपसेदन्त्यमतिहृ
च्छरन द्विज ॥ इतिस्मृति प्रायश्चित्तविवेके ॥
अतिक्रम । पुं । अतिपाते । क्रमोद्धतने । अतिक्रमणम् । क्रमुपाद्विशेषे
। घञ् । नोदात्तोपदेशेतिन वृद्धि ॥अभिक्रमे ॥ अहितान् मन्त्रभीतस्य
रथेयानसतिक्रमश्च्यमरः ॥ -अतिक्रमणम् । पुं । उच्चितादधिकस्थानु
ष्ठाने ॥ निष्यन्नेपिबस्तुनिक्रियामवृत्तौ ॥ यथा । अतिसिक्तमेव भवता ।
अचातिरतिक्रमणेचेतिकर्मप्रयचनीयसन्नयापस्त्राभावः ॥
अतिक्रमणीय । वि । अतिक्रमणार्हे ॥यथा । महात्मानातिक्रमणीयोपि
जानतेति ॥अतिक्रान्त । वि । अतीते ॥ कृताति
क्रमे ॥अतिगण्ड । पुं । पृथुयेगे ॥ अचजातस्य
फलयथा । कलिप्रियोवेदविनिन्दकश्च

धूर्त्तं कृतभोगखरोमयुक्त । सरोमदे

अतिचा

ह'पुरुषोतिदीर्घ प्रकायडगखडस्वेति
 गखडजन्मेति । पि । घृहृद्गखडे ।
 अतिगन्ध । पुं । भूटखे ॥ चम्पके ।
 मुहरवखे । गन्धके । इतिराजनिर्घ
 गटः ।
 अतिगन्धालुः । पुं । पुषदापीखताया
 मितिराजनिर्घगटः ।
 अतिगम्भीरः । वि । दुष्प्रवेशे । महास
 मुद्रयतप्रवेष्टुमशक्ये ।
 अतिगर्वितः । वि । क्रुद्धकारातिशयशा
 नि । समुन्द्रे । अतिशयेनगर्वितः ।
 अतिगुहा । स्त्री । इन्द्रिपर्ण्योम् । पि ।
 गुहातिक्रान्तके ।
 अतिगुह्याटकम । न । श्रीशैलादिषु ।
 यथा । श्रीशैलदत्तवेदारभैरवासा
 सकेन्दराः । हरिश्चन्द्रमहाकालम
 ध्याः सात्तिपदारुचावितिभृगेन्द्रस
 हिता ।
 अतिचरः । पि । श्रीश्रेते ।
 अतिचरा । स्त्री । स्वल्पप्रश्रिन्याम् । चा
 रण्याम् । पद्मचारिण्योपपौ । अति
 चरति । चरगतिभक्षणयोः । पचा
 दच ।
 अतिचारः । पुं । श्रीश्रेते । अतिक्रम्य
 गमनम् । कुलादिपञ्चपाशांरशि
 भोगफालासमाप्तौ राग्यन्तरगमन
 म् । तत्रपूर्वराशिगमनेयकातिचारः ।

अतिति

परराशिगमनेअतिचारः । एतौगुरो
 श्वेदकालोभवति ।-गुरस्तुयादिपुनः
 पूर्वराशिनायातिट्टामहोतिचारः ।
 नेनखुत्तरुपक्षरोभवतिग्रहाणांभभो
 जमानराशा षड्विंशतिचारैर्भव
 तः । तचनाकालः ॥ इतिस्मृतिज्यौ
 तिषे छतम् ।
 अतिच्छः । पुं । ऊषायाम् । स्थूलवृण
 विधेये । रक्तवर्षेकोकिंतासके ताल
 मखानाइतिभाषामसिद्धे पाण्ये । ज
 खजवृणभेदे । अतिक्रान्तश्च चम् ।
 अतिच्छेर्कः । पुं । भूटखे ।
 अतिच्छेरा । स्त्री । शतमुष्यायाम् । श
 लुपा इति भौरीइतिष गौडमाषाम
 सिद्ध शताह्वयायाम् । सौंफ इति भा
 या । ऊषमतिक्रान्ता अत्यादयं इतिस
 मास ।
 अतिजगतो । स्त्री । त्रयोदशाचरायां
 वृत्तौ ।
 अतिजघः । पि । अतिवेगाद्ये । जडघा
 ले । अतिशयितोजयोवेगायस्य ।
 अतिजागरः । पुं । नीलकौम्बे । नील
 वके ।
 अतिहीनम् । न । पश्चिमःप्रचण्डगमने
 दीर्घपतनेषा ।
 अतितिपीपत् । वि । अतितत्तुमिच्छ
 ति ।

अतिदि

अतितोष्णः । वि । मरीचादौ । पुं ।

शोभाश्रने ॥

अतितोग्रा । स्त्री । गण्डदूर्वायाम् ।

अतिथिः । पुं । कुम्भपुत्रे ॥ वि । आगन्तु

के । अदृष्टपूर्वगृहभागतेः कोपे ॥ ति

थिमिन्ने । अतति । अतंश्चात्तच्छगम

ने । अतन्त्यञ्चोच्यतेरिथिन् । नवि

चतेदितोयातिथिरस्येतिवा ॥ यथा ।

'एकराजन्तुनिवसजतिथिर्माद्युः सृ

तः । अनिश्च' हि स्थितोऽप्यथात्तन्मा

दतिथिरुच्यते ॥ नैकग्रामीणमतिथिं

विप्रसाङ्गतिकंशशाः । उपस्थितं गृहेपि

शात् भार्यायवाभयोपिवा इतिमनुः ॥

अध्वनीनाः । तिथिर्भेदप्रतिषष्टुतिः ॥

सर्वोत्पत्त्यास्वतिथिर्भोमेत्तोऽदृष्ट

स्थितैः ॥ अतिथी । स्त्री । ।

अतिथिपूजनम् । न । नवमे ॥ इतिहे

मचन्द्रः ॥

अतिथिसपर्या । स्त्री । अतिथिभेवायाम् ।

पञ्चमहायज्ञेषु न्ययत्ते । अतिथीना

मदृष्टपूर्वायां गृहभागतानांसपर्यय

म् । सपरपूजायाम् । कर्तुर्वाद्भ्योयक्

। अप्रच्ययात् । सपर्यापूजा ॥

अतिदिष्टः । वि । अतिदेशविशिष्टे । यथा ॥

नसमागमोचांभार्याविन्देत् इत्यनेनशु

द्रस्थापिसगोत्राकर्यननिषिध्यते इति

चेत् अत्रोपदिष्टातिदिष्टमोचस्यैवनि

अतिपा

घेषो नञ्जतिदिष्टातिदिष्टशुद्रगोचा

दिदिस्त्वुदाहतत्वम् ॥

अतिदीर्घः । पुं । रक्तचिबुकवृक्षे ॥ इति

राजनिर्घण्टः ॥

अतिदेशः । पुं । अन्येषु तस्य अन्यथा

न्यये । यथा । अन्यैवप्रतीताया कृत

ः स्वाबापमंसन्तैः । अन्यकार्यतेः प्रा

प्तिरतिदेशोभिधीयते इति ॥ प्रकृता

त्कर्मशेषस्यात्तत्समानेषु कर्मसु । य

मप्रवेभोवेनस्यात् सोतिदेशइतिभू

त्स' इति च दर्शितोऽतिदेशपूर्वाचार्ये ॥

अतिपन्वा । पुं । सृष्ट्यन्तरे । शौनके ।

अतिपृतिः । स्त्री । जनविंशत्यचरामा

दतौ ॥

अतिनुः । वि । अतीतनौके ॥ नायम

तिक्रान्त अत्यादय इति तत्पुरुषः । इ

त्स्योनपुंसकइतिह्रस्वः । अतिनौः पु

मान् स्त्री-वा ॥

अतिपतनम् । न । अत्यये । अतिश

मये ॥

अतिपातः । स्त्री । अतिपाते ॥

अतिपत्तः । पुं । इस्तिन्नन्वृक्षे ॥ शाक

दृक्षे ॥ इतिराजनिर्घण्ट ॥

अतिपन्थाः । पुं । सत्यये । अतिः पूजाया

म् । कुगतीतिसजासः । नपूजनात् ॥

अतिपातः । पुं । अतिक्रमे । पर्यये ॥

अतिदम्यपतनम् । पत्सुगती ॥

अतिभी

घञ् । अतिभीः । अतिभीः । अतिभीः ।

अतिपातकम् । न । नवविधपापसमूहो
 गुरुतरपातके । तच्चविधम् । पुंसो
 माहदुहित्वस्त्रुपागमनजन्यम् । स्त्रि
 याल्लुपुत्रपितृश्वशुरगमनजन्यमि
 तिप्रायश्चित्तविवेकः । अतिभीः ।
 अतिपातकी । पुं । स्त्री । पापविशेषे ।
 यथा । मातरं भगिनीं चापितृयादुषि
 रशिवे । भन्तारो चान्तोयेषमहागु
 णनिघातकी । कुलधर्मसमाश्रित्य
 पुनस्तुलककुलक्रियाः । विश्वास्तंघाति
 नैलौका अतिपातकिनः स्मृताः । इ
 ति श्रीमहानिर्वाणतन्त्रम् ।
 अतिपातित । वि । अतिक्रान्ते ।
 अतिमैख्यता । स्त्री । सुकुमारतरता
 याम् ।
 अतिप्रसक्ति । स्त्री । अत्यन्तसेवने ।
 अतिप्रसङ्गः । पुं । अतिप्रसक्तौ । अन्य
 स्थोद्देशेन अन्यदीयस्यापितेहानुप्रा
 ने ।
 अतिवला । स्त्री । कङ्कतिकायाम् । पीत
 वाद्यालके । विद्याविशेषे । पश्यवला
 म् । वि । पल्लिनि । अतिशयितव्यं
 यस्यापस्मिन्फ ।
 अतिभरः । पुं । अतिविस्तारे ।
 अतिभीः । पुं । वज्रुवालायाम् । वि ।
 अतिभवान्विते ।

अतिमै

अतिभूमिः । स्त्री । अतिशये । आधिक्ये
 । अमर्यादायाम् । अतिक्रान्ताभू
 मिः । विपदिनदूषितातिभूमिरिति
 जमाघः । अतिभूमिः । अतिभूमिः ।
 अतिमर्द्दल्पः । पुं । अतिभूमिः । अतिभूमिः ।
 अतिशयमङ्गलजनको । अतिभूमिः ।
 अतिमर्यादम् । न । अतिशये । निर्मये ।
 वि । तद्युक्तौ । अतिशयिते ।
 अतिमाचम । न । अतिमर्यादेः । अति
 शये । भाषास्तोके । तामतिक्रान्तम् ।
 शोचि योरिति श्रवः । अस्य क्रियावि
 शेषशब्देः क्लीवता । इत्यत्राचिष्वेपि छि
 द्भ्रताः । अतिमानिता । स्त्री । आत्मनि पूष्यत्वा
 तिशयभावंनायाम् । अतिमुक्तः । वि । निष्कले । निष्कले ।
 अतिशयेन मुक्तः । पुं । वास्तव्येभिः ।
 अतिक्रान्तो मुक्तां शौक्यत्वात् । शो
 चि योरिति श्रवः । यद्वा । मुक्तो न
 विरक्तान् । तिनिये । अतिशयितो
 मुक्तो विस्तारो ऽस्य । अतिमुक्तकः । पुं । अतिमुक्तार्थे । तिनि
 जे । तिन्दुकदृचे । पुष्यवृक्षविशेषे ।
 अमरानन्दायाम् । अतिशयितो मु
 क्तो विस्तारो ऽस्य । अतिमैचः । पुं । नवमतरायाम् । वि ।
 परममिषे ।

अतिव

रीरेवृद्धविग्रहे । अन्येषु तारतम्येन
 स्थितेषु पुरुषोत्तमः । अथोमवत्सर्वदा
 रथात्तः सर्वसम्बन्धश्चिंतितः । एकरूपो
 महादेवः स्थितः सोऽहंपरामृतः इति
 योः । विनष्टदिग्भ्रमस्यापियथापूर्वा
 विभाति दिक् । तथा विज्ञानविष्वस्त
 जगन्मेभातितचिः । इतियोः । य
 योस्वप्नप्रपञ्चोऽयमेयिमायाविकृम्भितः
 तथा जाग्रत्प्रपञ्चोऽयमेयिमायाविकृ
 म्भितः । इतियोः । यस्य वर्णाश्रमा
 चरोगाक्षितः स्वात्मदर्शनात् । सर्वार्था
 नाश्रमान्स्वीनतीत्यस्वात्मनि स्थितः
 यस्य ह्यस्वात्मस्वयं मानं सर्वान् स्वात्म
 न्येव स्थितः पुमान् । सोऽतिवर्णाश्रमी
 प्रोक्तः सर्ववेदार्थवेदिभिः । न देहोने
 न्द्रियं प्राणो न मनो न बुद्धिर्न कृती । न
 चिन्तनैव सामाया न च योमादिकं जग
 त् । न कर्त्तान् च भोक्ता च न च भोक्त्रिय
 ता तथा । केवलं चित्तसदानन्दब्रह्म
 यात्मा यथार्थतः । जलस्य पलनादेव
 च श्वत्सु च यथारवेः । तथा र्शकारसंसा
 रादेव संसार आत्मनः । तस्मादन्यम
 तावकोऽनात्ममाश्रयिकेशव । आत्म
 न्यारोपितास्य ग्रन्थ्यात्तेऽनात्मवेदि
 ना । न विधिर्न निषेधश्च न वर्जावर्ज्य
 कल्पना । आत्मविज्ञानिनां नास्ति
 तथापान्यज्जनादेन । आत्मविज्ञानि

अतिवि

नां निष्प्राप्ती दृशी मय्यु जैश्च य । माय
 यामोऽहितामर्त्या नैव ज्ञानन्ति सर्वदा
 । न मांसचंद्रुषानिष्प्राप्तं विज्ञानिता
 मियमः । द्रष्टुं शक्यात्स्वतः सिद्धाविदुषां
 सैव केशव । यवसुसाजनानिष्वप्रधु
 दुस्तपस्यमी । प्रदुहाय जने विद्वान्
 सुपुत्रस्तपकेशवः । एवमात्मानमह
 ष्ठं निराकारं निरञ्जनम् । तिन्ययुहुं
 निराभासं सच्चिन्मात्रं परामृतम् । योऽव
 ज्ञानातिवेदासौः स्वानुभूत्या च निश्चि
 तम् । सोऽतिवर्णाश्रमी प्रोक्तः स एव गु
 ष्वरसमः इति ।
 अतिवर्णुः । पुं । वाटुक्ता कृष्ण इति
 गौडभाषाप्रसिद्धकलाय विशेषे ।
 अतिवादः । पुं । पारुष्यवादे । अग्निव
 चसि । अतिक्रम्य उक्तिरतिवादे ।
 अतिवादी । वि । सर्वानतीत्यवदितुं
 शीले ।
 अतिवाहितः । वि । गमिते ।
 अतिविकटः । पुं । दृष्टश्चिन्ति । वि ।
 अतिशराले । अतिशयेन विकटः ।
 अतिविदाही । वि । सत्तापकेरावि
 कादौ । अतिशयेन विदाही ।
 अतिविषा । स्त्री । अतीसाथे । पर्याया
 स्तु । अतिविषाशुक्लकन्दा ज्ञेयाविन्वा
 चमङ्गुरा । श्यासकन्दाप्रतिविषाशु

अतिथ्या

द्रीचेपविषाविषेति । अपिच । वि
 पात्त्विति विपाविद्याशुद्धी प्रतिविपा
 या । शुक्लकन्दाचेप विषामङ्गुरावण
 वल्लभा । विपासोप्याकटुस्त्रितापाच
 मोदीपनीहरेत् । कफपित्तातिसारा
 मविषकासवमिक्नुमीनितिमावप्रका
 शः । विविधातिविषाचेयाशुक्लाकृष्णा
 तद्वारुणा । रसवीर्यविपाकेषु निर्विषेव
 गुणाधिकेतिरामनिर्घण्टः । वि । वि
 पातिक्रामके । विषमतिक्रामां ।
 अतिवैलम् । न । अतिशये । वि ।
 अतिशयिते । अतिक्रान्तवैलोमवाद्
 म् । अत्यादयः क्रान्ताचर्येद्वितीयये
 तिसमासः । अत्यक्रियाविशेषणत्वे
 क्रीमत्वम् । इत्यविशेषणत्वेतुषिचि
 क्रत्वम् ।
 अतिथ्या । स्त्री । पीडायाम् । अति
 शययातनायाम् ।
 अतिथ्यासिः । स्त्री । अतिशयश्यापने ।
 मलम्लोत्पन्नस्यगमने । यथा । साध्याभा
 ववदृष्टित्वमितिथ्यासिसत्त्वये पूम
 वान्प्रकृतिस्थपथूमाभावाधिकरण्याद्
 दृष्टित्त्वाभाषमादायअतिथ्यासिरि
 तित्तार्किकाः । स्याव्यवहितप्राक्छ
 यावच्छेदेन रविभुज्यमानराशीय
 रविसयोगविश्रष्टस्वान्तिमद्यकत्वं
 मलमासत्वम् । मानुसतिनेअति

अतिश

थ्यासिवारुणाय औत्पातिकमिक्नुत्वे
 न विशेषणीयम् । मुख्यफलाजनक
 व्यापारजनकत्वे सति मुख्यफलाजन
 कत्वमङ्गत्वम् घटादावेतिथ्यासिनार
 णाय सत्यन्तम् । इतिथ्यादितत्त्व
 टीका ।
 अतिशक्तिता । स्त्री । विक्रमे । नीरसा
 मर्षे । अतिशयिताशक्तिर्यस्य । त
 स्यभावः । तत्त्वं ।
 अतिशक्तिमाक् । विनाअतिशयशक्ति
 विशिष्टे ।
 अतिशयः । पुं । उत्कर्षे । अत्यर्थे । अ
 तिशये । अतिपूर्वात्शीङ् पचाञ्च
 । यदा । अतिशयनम् । भाषेपरश्च ।
 अस्यद्रव्यवचनत्वेपिपुञ्जितैव । य
 जनवन्ताःपुंस्त्रीतिवचनात् । सतत
 क्रियान्तरेणाव्यवधानम् । अतिशय
 स्तुपौनःपुन्यमितिभेदः ।
 अतिशयितः । वि । अतिक्रान्ते ।
 अतिशयोक्तिः । स्त्री । अमीलङ्कारभेदे ।
 अत्यलक्षणादयो यथा । निगीर्याध्य
 वसानन्तुप्रकृतस्यपरेणयत् । मस्तुत
 स्यादन्यस्त्यद्ययोक्तोचकल्पनम् । का
 र्यकारणयोर्यश्च-पौर्वापर्यविपर्यय ।
 विशेष्यातिशयोक्तिःसेति । उपमाने
 नास्तनिगीर्यस्यो पमेप्रत्ययदध्यसा
 नसैका । यथा । कमलमनकसि

अतिश

अतिशु

मले च कुवलये तानिकनकखतिका
 त्वाम् । साचसुकुमारसुमर्गेषु च्यात
 परंपराकेयर्मा । अचमुखादिकमला
 नादिरूपतयोधवसितम् । यश्चतदेवा
 न्यत्वेनाप्यवसीयतेसापरा । यथा ।
 असांखडहचयर्ष असाविअकहि व
 त्तयच्छा । सामासामखुपआवह
 यो रेहंधिअणहेर । "अस्यसंखृत
 यथा । कडहयब्दःसौकुमार्ये । अन्यत्
 सौकुमार्येसन्धाकोपिचवर्त्तनेच्छावि।
 श्यामासामान्यप्रजापतेःरेखैवेनंभव
 तीति ॥ वत्तसैजीवतीति । वत्तंनंश
 रीरंतस्यहोवाकांक्तिः श्यामापोडश
 वार्यिकीखी सामान्यतः सर्षसाधार
 खःरेखैनेतिनिर्माणपरिपाटीरेखामा
 खेषापिनास्तीतिभविः । इयमन्यस्व
 त्वंनरूपातिशयोक्तिः ॥ यद्यर्थस्येदि
 शब्देनचेच्छब्देनवैकैयुक्तवर्त्तनमथा
 हसन्मादिनेर्घस्यसादृतीया । यथा ।
 रोकायामकंखच्चैदमृतांशोभिवेदे
 युः । तस्यामुखंतदासायपरामभव
 वाप्रयात् ॥ कारणस्यशीघकारितां
 यक्तुकार्यस्यपूर्वमुक्तौचतुर्थी । यथा ।
 हृदयमपिप्रित्तमादौमाषत्त्याःकुसुम
 चापवायेन । चरेर्मरमखीयल्लभलो
 चनपिपर्यत्त्वपामवतेति ।

जेयावृषौ । गोपेपेपेपेपेपे
 अतिशयनम् । ना । आविकोपमकर्षे ।
 अतिपूर्वाच्छेतेखुट् । अतिशयनमे
 अतिशयनेतमविदुनावितिनिहे
 आशाहीघःपेपेपेपेपेपेपेपे
 अतिशीतम् । अतीतानिशीतानि
 अतिविग्रहे अत्ययविभक्तीत्यादिनाअ
 यवोख्ययीभावं । पि । शीतातिशय
 तीविशष्टे । अतीतानिशीतानि
 अतिशेषः । पि । अतिशेषे । अवेशिष्टे
 अतिशोभनम् । पि । अतिशयशोभायुक्ते ।
 अतिशये । अतिशयेनशोभनेः ।
 अतिसर्गः । पुं । कामचरानुचायाम् ।
 दाने । अतिशयेन । अतीतानि
 अतिसुर्जनम् । न । विलम्बे । दाने । व
 चे । सृजविसर्गे । व्युट् । अतिशयेन
 अतिशयः । पि । अतिसिद्धिष्यौ । अत्य
 न्तसहते । यहमर्षये । पचाथिच ।
 अतिसारः । पुं । उदरंमये । बहुद्वेषम
 सनिःसरखरोगे ।
 अतिसारकी । पि । अतिसारान्विते ।
 सातिसारे । अतिसारोऽस्यास्ति । पा
 तातीसाराम्बांकुरुचेतीनिः ।
 अतिरुष्टः । पि । दत्ते । नियुक्ते ।
 अतिसौरभः । पुं । सहकारे । अतिश
 वित्तसौरभमस्य । अतिसौरभः । अत्य

अतिशर्करा । खी । पश्चदशाचरा

अतिशुद्धः । पि । अत्यन्तपीने । अस्य

अतीत

लचंगम् ।। मेदोमांसातिष्ठत्वा-
 च्छलस्त्रिगुदरस्तनः ।। अवयोपचयो
 क्त्वाहो नरोऽतिस्त्रूलुच्यते ।। अवयो
 पचयोक्त्वाह । नयथाउचितः उपच-
 योमांसोपचयः ।। उक्त्वाहोवचन्यस्य
 अतिस्त्रिगुदरस्तनः ।। अतीतः
 अतिस्त्रिगुदरस्तनः ।। अतिर्घणित
 स्त्रिगुदरस्तनः ।। अतिर्घणित
 अतिर्घणितम् ।। अतिर्घणितम् ।।
 अतिहासः ।। पुं । हास्यभेदे ।। सगच्छ
 अतिहासम् ।। अतिहासने ।। भा
 अतिहासम् ।। अतिहासने ।। भा
 अतिघ्नम् ।। अतिघ्नस्त्रिगुदरस्तनः ।।
 अतीतः ।। अतिघ्नमानश्चसप्रतियोगि
 नि ।। अतिक्रम्यगते ।। मृतकाख्ये ।। गते
 ।। मृते ।। यथा ।। ननस्यन्मृतसमाब्दे
 ।। नातीतोऽतीतिवक्त्रे ।। इतिवैचकप
 रिभाषां ।। मानप्रभेदे ।। इतिसत्री
 तत्रासम् ।। अतिपूर्वादिश्लोकाश्चर्था
 कर्मकेतिकर्षरिक्तः ।। अतीतः ।।
 अतीतकालः ।। पुं । हेत्वाभासविशेषे ।।
 धाधिते ।। यथा ।। कालाच्ययापदिष्ट
 कालातीतः ।। इतिन्यायसूत्रम् १-
 ४८८ । अतीतकालस्यसमानार्थकत्वा
 त् कालातीतशब्देनोक्तम् ।। कालस्य
 साधनकालस्य अच्ययेऽभावे अपदि
 ष्टः प्रयुक्तोऽहेतुः ।। एतेनसाध्याभाय

अतीसा

प्रभासचंगार्य इतिस्त्रिगुदरस्तनः ।। सा
 ध्याभावनिर्णये साधनासम्भवाद्यमे
 त्तैर्वाधितसाध्यक इतिगीयते ।। यथा
 वङ्गिरनुष्णः कृतकत्वादित्यादौ ।।
 अतीतहैतर्मः ।। न ।। प्रत्यगात्मतत्त्वे ।।
 गति ।। हैतामाववति ।। अतीतं हैतं
 यस्यादिति ।। अतीतः ।।
 अतीतहैतर्मो नमः ।। प्रत्यगात्मन
 साक्षात्कारे ।। अतीतहैतस्यात्मनो
 मानसाक्षात्कारः ।। नमः ।। अतीतः ।।
 अतीन्द्रः ।। पुं । विष्णौ ।। ज्ञानेश्वरादि
 भि स्वभावसिद्धैरिन्द्रमतीत्यस्मिन् ।।
 इन्द्रमतीतः अस्याद्यः कान्ताद्यर्थे हि
 तीययेतिसमांसः ।। अतीतः ।।
 अतीन्द्रियम् ।। अतिन्द्रियाद्याद्यस्तु नि
 ।। अप्रत्यक्षे ।। इन्द्रियमतिक्रान्तम् ।।
 मनसि ।। इन्द्रियमतीत्यवर्तमान
 साक्षात् ।। अतीन्द्रियः ।। अतीन्द्रियः ।।
 अतीन्द्रियशब्दः ।। अतीन्द्रियः ।। मनोयाद्ये ।। प
 रमात्मनि ।। यथा ।। नैवोसीचचुपा
 श्राद्धोनचशिरैरपीन्द्रियैः ।। मनसा
 तुप्रसवेनगृह्यते च्छब्दगिभिरिति
 व्यासः ।। अतीन्द्रियः ।।
 अतीर्थम् ।। अति ।। दुस्तरं ।।
 अतीव ।। अतिशये ।। अतिच इवच
 अतीसारः ।। पुं । उदरामये ।। अतिसार
 ति ।। अतीव ।। अतिमत्स्यपलेपुचेति

अच्यः

अच्यन्ता

वार्त्तिकदिघञ् । अन्तर्मावितख्युश्चो
 चसरतिः । रुधिरादिकमतिशयेनसा
 रयतीत्यर्थः । उपसर्गसूचनीति
 दीर्घः । अतीसारकोऽति । अतीसारोऽतिशयुक्ते
 अतीसारोऽस्यस्य । वार्त्तातीसारा
 भ्यांकुक्चेतीनिः । अतीसारभेजम् । नः । सौम्ये । अती
 सारस्यभेजम् । अतुल्यः । पुं । तिलहृद्येः । इतिशब्द
 न्द्रिकाः । पि । तुलोक्तिः । निरुप
 मे । अपरिमितः । तुलाउपमानम्
 स्यनविद्यतेः । शेषादिभाषेतिविक
 ल्यान्कप् । उपसर्जनश्रवः । अत्का
 यः । अतति । अतसातन्वगमने ।
 इण्मीकापाशक्यतिमर्षिव्यंकन् ।
 अत्ता । स्त्री । ज्योमगिन्याम् । मात
 रि । प्राकृतभाषयाश्रुत्ताम् । अत्ति । स्त्री । नाव्योक्त्या ज्योमगिन्या
 म् । मातरि । अत्तिका । स्त्री । नाव्योक्त्या ज्योमगि
 न्याम् । मातरि । अत्तामाता । सेव
 । संघायांकन् । अम्युः । पुं । भानो । सूर्ये ।
 अच्यः । पुं । तुरङ्गे । अखेः । वैदिकोय
 शब्दः ।

अच्यथ्यध्वेः । पि । इन्द्रियाऽगोचरे । अ
 तीन्द्रिये । अघेषु अघ्यचम् । विभ
 क्यर्थे व्ययीभावः । अतिकन्तोऽध्य
 म्यम् । अच्यन्तम् । नः । अतिशये । यथा । अच्य
 न्तकठिनौ तद्यापिहृदया नन्दायव
 चौरहावितिनरहरिकपिः । अतिश
 युक्ते । सर्वान्अन्तान्परिच्छेदान्ति
 क्रान्ते । निरतिशये । नितान्ते । अच
 सानमतिकान्ते । अच्यन्तकठिनम् । नः । उलूखलेषुसर्वत
 लुखेचन्नादिसर्वद्रव्ये । पि । अति
 शयकाठिन्यविशिष्टे । अच्यन्तकोपमः । पि । अण्डे । अच्यन्त
 कृप्यति । कृपकोपे । अच्यन्तकोपेभ्य
 श्वेतिपुच् । अच्यन्तगोप्ती । पि । अच्यन्तिकेः । अति
 शयंगमनशीले । इतिश्रुमचन्द्रः ।
 अच्यन्तसंयोगः । पुं । साकस्थेनसम्
 न्ये । निरन्तरसन्निकर्षे । अन्तमवसा
 नमतिकान्तोच्यन्तः । सचासौसंवा
 गश्च । अच्यन्तसुकुमारः । पुं । कद्रुनीपृष्ठे ।
 इतिराज निर्धण्डः । पि । अतिको
 मले । अच्यन्ताभावः । पुं । पैकालिक संसर्गाय
 च्छिन्नप्रतिबोगिताके अभावविशेषे

अत्यर्थ

अत्याय

यथाभूतलेघटोनास्तीति ॥ १ ॥
 अत्यन्ताभावसम्पत्तिः । स्त्री । स्वरूपे
 ऽऽप्यप्रतीतीति ॥ १ ॥
 अत्यन्तिकः । पुं । अत्यन्तगामिनि । अ
 तिशयभ्रमणकारिणि ॥ इतिहेम
 गोबन्धः ॥ १ ॥
 अत्यन्तीमः । वि । अतिशयितगतिशी
 ले । अत्यन्तगामिनि ॥ अन्तस्याऽत्य
 यः । अत्ययेऽप्ययीभावः । अत्यन्तं
 ऽऽगामी । अवारपारात्यन्तानुकांशगा
 मीतिखः ॥
 अत्यक्तम् । न । घृष्टांशे । तंतडीकंरति
 भायामसिद्धेच्छाफलविशेषे ॥
 अत्यक्तपंथी । स्त्री । वल्लिकरथे ॥ अ
 त्पथानिपथानियुक्त्या । पाककरो
 ऽऽदिनाडीम् ॥ १ ॥
 अत्यक्ता । स्त्री । अत्यन्तपथीम् । वन
 -धीनपूरे । मधुटावा । इतिगौडभा
 षामसिद्धे ॥ १ ॥
 अत्ययः । पुं । अतिक्रमे । हृष्टे । अभा
 वे । विनाशे । दोषे । कृष्टे । अतिग
 मने । कार्यस्यावश्यमावे । अत्यय
 मम् । अनेनवा । इखगती इगतौवा
 । इरच् ॥
 अत्यर्थम् । न । अतिशये । वि । अति
 शययुक्ते ॥ अर्थानिहतिविषयोवा त
 मतिक्रान्तमत्यर्थम् ॥ अस्यद्विवायि

शेषणत्वे क्लीमच्चम् । द्रव्यवाच्यत्वे वा
 ऽर्च्यबिद्गर्च्यम् ॥ इत्यमरः ॥ १ ॥
 अर्च्यत्वम् । वि । अल्पीयसि । इत्यमरः
 ऽऽतिशयेनाल्पम् ॥ १ ॥
 अर्च्यष्टिः । स्त्री । सप्तदशचरायीयृत्तौ
 ऽऽसप्तदशसंख्यायाम् ॥ १ ॥
 अर्च्यार्कारः । पुं । न्यकारे । तिरस्कारे
 ऽऽर्च्यार्कारे ॥ १ ॥
 अर्च्यगी । पुं । कर्मफलार्च्यार्च्योपक
 र्मानुष्ठायिनि । अर्च्ये । कौण्डिन्या
 सिनि ॥ १ ॥
 अर्च्यधानम् । न । अतिक्रमे । उपरि
 ऽऽथे । उपरिस्थापने ॥ १ ॥
 अर्च्ययम् । न । अतिगमने ॥
 अर्च्ययः । पुं । रत्नचिबकपुत्रे ॥ १ ॥
 अर्च्यशा । स्त्री । असम्भावनीयवाग्धा
 याम् । अत्यन्तस्पृहयाम् । यथा । अ
 र्च्यशाभिरुपासतां ध्वगगियानपन्नाद
 नौतापितान् नोपसंप्रयितुं क्षमोक्ष
 मसतद्दुःखैर्मनोदूरयते ॥ इत्युद्गा ॥
 अर्च्ययमः । पुं । परमहंसे । ब्रह्मचर्या
 ऽऽदीनहेससञ्चाराणान्ताश्रमपरिवत
 -आश्रमानतिक्रम्यवर्त्तमानोयः स अ
 र्च्ययमशब्देनोच्यते ॥ १ ॥
 अर्च्ययमी । पुं । उत्तमाश्रमिणि । पु
 र्वाश्रमपथमतीत्यसर्वकर्मत्वत्तास्मि
 तेपरमहंसपरिवाजके ॥ १ ॥

अचिः

अचर्ष

अच्युतः । पुं । अतिशयेन । अच्युतः ।
 अच्युतः । न । महातीता । जीवा
 नपेक्षिकर्मणिः । अतीवाधीयतेस्य
 मनसि । दुभाषः । दुभाषः । दुभाषः ।
 अतीवासमन्तादहितं । अतीवास
 अत्युक्तिः । स्त्री । असम्भवोक्तौ । आदेशि
 तस्यकथने । अलङ्कारविशेषे । यथा ।
 अत्युक्तिरङ्गतात्पर्यशैथिल्यादीव
 र्थानम् । स्वयिदातरिराजेन्द्रयाचकाः
 कल्पयाम्यनइतिचन्द्रालोकः ।
 अत्युक्त्या । स्त्री । स्त्रीकन्दसि । शीघ्री ।
 गोपक्षीभिः । कृष्णोदये । अत्यु
 अत्युच्छ्रितः । वि । अतिप्रदहे । अत्यु
 च्छ्रितस्यदमनमुच्यते च्युती च्युत
 म् । अत्युहः । पुं । दात्युहे । कालकलुके ।
 अतिशयवितर्के । वि । बहुतर्कवति ।
 अत्युहा । स्त्री । नीलिकायाम् । नील
 सिन्दुवारं । इतिभेदिनी ।
 अच । । अधिकरणे । अक्षिन् । एत
 क्षिन् । सप्तम्यास्तु । एतदेऽन् ।
 अचभवान् । वि । द्याये । पूज्ये । इति
 हेमचन्द्रः । इतराभ्योऽपिटृश्यान् इति
 प्रथमार्धे प्राकृदेऽथतोयस्तु । सुप्
 सुपेति समासः ।
 अचिः । पुं । मुनिविशेषे । अनुर्यापती
 । अचिअद्यतोवा । अद्यमद्ययो । अदे

स्त्रिनिश्चेति चकारापिप् । अचिः । अ
 ची । अचयः । अचिअद्यतोवा ।
 अचिजातः । पुं । विधौ । चन्द्रे । द्विजे ।
 अचिद्वज्रः । पुं । चन्द्रे । इतिहेमचन्द्रः ।
 अची । पुं । मुन्यन्तरे । अचि । अद्य
 अदेस्त्रिनिश्चेतिचिनिः । अची । अचि
 च्यौ । अचिचः ।
 अचिनेचनः । पुं । चन्द्रमसि । इतिजटा
 चरः ।
 अचिनेचप्रसक्तः । पुं । अश्विनि । इति
 च्छायेथः ।
 अचिनेचभूः । पुं । क्षामे । यमपदे । इ
 तिचिकाखड्गेथः ।
 अच । । संशये । अधिकारे । अच
 स्त्रानविधिः । मङ्गले । अचपरस्त्रैपदा
 नि । विकल्पे । अनन्तरे । स्त्रातोऽ
 चमुक्तं । अन्वादेशे । प्रतिशायाम् ।
 गोदेभिवानयेतिदूमः । प्रन्ने । अच
 श्लोसिमोक्तुम् । कान्ठ्ये । आरम्भे ।
 अचशब्दानुशासनम् । समुद्रये । भी
 मोऽप्यार्जुनः । अर्थायते । अर्थाज्ञा
 याम् । अन्येभ्योऽपीतिठः । एपोदरा
 दिक्षाद्रलोपः ।
 अचकिन् । । स्वीकारे ।
 अचर्यणः । पुं । शिवे । इतिचिकाखड
 गेथः ।
 अचर्यणिः । पुं । अचर्यप्रमाणे । पु

अदभ

रोधसि । इतिमेदिनी । ईश्वरे ।
 अथर्वा । पुं । ब्राह्मणे । अथर्वशा प्रो
 क्ते ग्रन्थे धर्म आचार्ये वा अथर्वा ।
 अथर्वयोवेतिवार्तिकोदयोर्बालुक ।
 पक्षेऽथर्वसः । न । वेदे ।
 अथर्ववित् । पुं । अथर्ववेदाभिज्ञेवसि
 प्रादौ ।
 अथर्ववेदः । पुं । प्रायेणाभिचारार्थे
 ऋग्वेदांशे । ज्ञानोर्ग्यांशुपनिषत्प्र
 सिद्धेषु तुर्यवेदेपश्चात्कार्त्स्न्यात्मके ॥
 अथर्वाभिपतिः । पुं । बुधे । अग्निजे ॥
 अथवा । । पञ्चान्तरे ।
 अथो । । अथार्येपुं । अधिकारभेदे ।
 अप्यर्थे । अथयते । अथवाज्जायाम् ।
 बाहुलकाड्डोः । पृषोदरादिच्चाड्ड
 लोपः ।
 अद् । । आश्वर्ये । अस्ति । अदभच
 ये । क्षिप ।
 अदत्कं । षि । दत्तरहिते । अचयित
 रिति । इतिज्ञानोर्ग्योपनिषत् ॥
 अदत्ता । स्त्री । अपरिणीतायाम् । इ
 तिभृति ।
 अदत्तादायी । षि । दारे ।
 अदनम् । न । भचणे । इतिद्वैतचन्द्रः ॥
 अदनीयः । षि । भब्जे ॥
 अदभम् । षि । बहुषे । अनस्ये । दधा
 दन्यत् । नञसमासः ।

अदिति

अदभचक्षुः । न । ज्ञानचक्षुषि । षि ।
 तदति ।
 अदर्शनम् । षि । अतीन्द्रिये । न । षि
 भागे ॥ लोभे । दर्शनस्याभावः ॥
 अदकं । पुं । शिखले ॥ षि । दक्षव
 क्तिते । दक्षरहिते ।
 अदक्षा । स्त्री । घृतकुमार्याम् ।
 असौ । षि । परस्मिन् । परत्वे । पुरो
 वर्त्तिनोनिर्देशे । असौपुमान् । असौ
 स्त्री । अदः कुक्षम् । तौ ।
 अदाता । षि । कुपये । दानशक्तिरहिते
 यथा । अदातामुह्यस्यागीस्वधनं
 त्यज्यगच्छेतीति ।
 अदान्तः । षि । तपःक्रेमासशिष्यौ ।
 अकृतवाद्येन्द्रियनिग्रहे ।
 अदाह्यः । पुं । परमात्मनि । षि । इ
 हानानर्हवस्तुनि ॥
 अदितिः । स्त्री । भूमि । देवमातरि ।
 पार्वत्याम् । पुनर्वसुनक्षत्रे ॥ षि ।
 अलखडे । दितिभिन्ना अदितिः । न
 भीदान्भोडितिरिति आकटाधनेत्ते
 रिति मन्थवान्तोवा । अदनाददि
 तिर्वा ।
 अदितिनन्दनः । पुं । देवे ॥ अदितेर्न
 न्दनरतिविग्रहः कृत्वापपट्टीसमस्य
 तदितिसमासः ।
 अदिति । स्त्री । अदित्याम् । कृदिका

श्रिदेव

श्रिसत

रोहितिनइत्यदितिशब्दानुलीष
 अदीनः । वि । उदारे । नदीनः ॥
 अदीनात्मा । वि । अतिव्यसनपरम्पराया
 मप्यद्युभितान्त करणैः ॥ अदीनया
 आयायसः । वि । अस्त्रिरे ॥
 अदृक् । वि । अन्धे । अचे ॥ नदृगस्य ॥
 अदृश्यम् । न । द्रष्टृरूपे । अधिष्ठानवि
 द्वि । द्वि । द्वि । द्वि । द्वि । द्वि ।
 कन्याद्रेरतिकोमला । विभुवनव्यासा
 यैहयाननैरिति । अनदृश्यः ॥
 अदृष्टम् । न । भाग्ये ॥ प्राग्जन्मकर्मणि
 महीभुजा । वज्रितोयादिजेमवे ।
 आदिना । हुताग्नेनाजस्रंथाधिर्दुर्भिक्ष
 मरणंतथा । अतिवृष्टिरनावृष्टिर्मूष
 का । शूलभादयोग्यज्ञाने । भयहेतुत्वा
 ज्ञयम् । अदृष्टहेतुकत्वाद्दृष्टम् । वि
 अदीक्षिते । यथा । अदृष्टेर्दमनी
 अदृष्टादृष्टेर्विच्छेदभीरुतेति ।
 अदृष्टपूर्वः । वि । पूर्वमदृष्टे । पूर्वदृष्टो
 दृष्टपूर्वः । सहसुपेति समास । ततो
 नञ्समासः ।
 अदृष्टभेदः । पुं । गुणपरिग्रामे ॥
 अदृष्टिः । स्त्री । सरोपवक्रदृष्टौ । क्रूरद
 दृष्टौ । विरुहादृष्टिरदृष्टिः ।
 अदृष्टिका । स्त्री । सरोपवक्रदृष्टौ ।
 अदेयमातृकः । पुं । नदीमातृकदेवे ॥

अद्दः । पुं । पुरोडाशे ॥ अत्ति अद्यतेवा ।
 अदमं चये । गनंगम्यद्योरितिगन् ।
 अदा । वि । तन्ने । सदात् । स्फुटे । अव
 चारणे । अतिशये ॥ अतंसन्ततगम
 नं पयति । दधातिवा । विद् ।
 अद्भुतम् ॥ ज । उत्पातभेदे । विच्छेदे ।
 चेतसोविस्मयाख्यविकारे । पुं । शृङ्गा
 परादिनशरेसान्तर्गतसभेदे । अंत आ
 कस्मिन्कार्येऽर्थयम् ॥ तस्यभवनम् ।
 अदिमुच्यते । वि ।
 अद्भुतस्त्वेनः । पुं । अहादेवे । अतिवि
 कापत्रशेषः । वि ।
 अद्वनिः । पुं । पापके । अखे । अत्ति ।
 अदः । अदेर्मुट्चेत्यनिः ।
 अद्वरः । वि । बहुभोजारि । अन्नके
 अत्ति । अदमचये । अद्यदः । क
 अरचः । वि ।
 अद्य । । इदानीम् । यत्समादिने ।
 अद्विद्वनि । सद्यः । यत्पराय्यपस
 द्रतिददमे । अग्नेवोद्यत्पनिपात्त्यते ।
 अद्यतनः । पुं । कोलप्रभेदे । अतीता
 दाराचे रन्त्ययामेन आगामिन्यारा
 चेराद्ययामेन च सत्तिरेद्वयेमे । अती
 तराचेरन्त्ययामहयेन आगामिराचे
 राद्ययामहयेन च सत्तिरेद्वयेमे । वि ।
 अद्यभवे । सायशिरमित्यादिनाद्यु
 यूनोत्पत्तः ।

अद्रिनि

अद्रच्छे । १ । इदानीमित्यर्थे ।
 अद्रश्चीना । स्त्री । आसन्नप्रसवायाम् ।
 अद्रशोवापिजायते । अद्रश्चीनावष्ट
 अद्र इतिश्वप्रच्छयान्तः साधुः ॥ अद्रष्ट
 अद्र मावेदानिपातनम् ॥ चि । आसन्न
 मृत्युके ।
 अद्रिः । पुं । पर्यते । शाखिनि । सूर्ये ।
 भानभेदे । अद्रि अचतेवा । अद्र
 भक्षणे । अद्रिद्यदीतिक्विन् । स-
 त्तान्के ।
 अद्रिकर्णी । स्त्री । अपराजितायाम् ॥
 अद्रिकीर्णा । स्त्री । भूमौ ॥ अद्रयः की
 लायस्याम् ।
 अद्रिकूट । पुं । देव्याःस्नानविशेषे ।
 यथा । अद्रिकूटेमहायोगी रुद्राद्यो
 परमेश्वरीति ।
 अद्रिजम् । नं । शैलजे । शिलाजतु
 नि ॥ चि । अद्रिसम्भवे । अद्रौर्जातम्
 । जनी । सप्तम्यांजनेर्ड । अद्रेर्वा
 जातम् । पञ्चम्यामित्तिडोवा ।
 अद्रिजतु । नं । शिलाजतुनि । शैलनि
 र्थासे । अद्रेर्लक्षिव । षष्ठीतत्पुरुष ।
 अद्रिजा । स्त्री । पार्वत्याम् । अद्रेर्जाता ।
 जनो । पञ्चम्यामजातावितिडः ॥
 सैहलीवृक्षे ।
 अद्रिजित । पुं । वासवे । अद्रीनजयति
 । जि० । समूदिषेतिक्विप । तुक् ।

अद्रेया

अद्रितनया । स्त्री । पार्वत्याम् । अद्रेः
 तनया ॥
 अद्रिमिद् । पुं । भवति । इन्द्रे ॥ अद्रीन्
 गेषानभिनन्ति । भिदे क्विप् तुक् ।
 अद्रिभूः । पुं । आर्षुकर्णिलतायाम् ।
 अद्रिराजः । पुं । हिमाद्रौ । अद्रीयांरा
 जा । टच् ।
 अद्रिसारः । पुं । लोहे । अद्रे सार ।
 अद्रीयः । पुं । हिमाद्रौ । शिवे । अद्री
 यामीश ।
 अद्रोहः । पुं । द्रोहाभावे ॥ नद्रोह ।
 चि । तद्धति ॥ अद्रोहेऽस्यान्ति । अ
 र्शशाद्यच् ।
 अद्रयम् । चि । स्वगतभेदगून्थे । अद्रिती
 ये । पुं । बुद्धे ।
 अद्रयकोरयम् । न । अगतेऽभिर्भानि
 । भित्तोपादानेवक्ष्यणि ।
 अद्रयवादी । पुं । बुद्धे । वैदान्तिके ।
 अद्रयमद्वैतवदस्यवश्यम् । आवश्यक्ते
 यिनि । चि । अद्रयवत्कारे ॥
 अद्रितीय । चि । केवले । एकस्मिन् ।
 न । विजातीयभेदरहिते आत्मतत्त्वे
 । नविसतेद्वितीयेऽस्य ।
 अद्रेष्टा । चि । हेपाभावविशिष्टे । सर्वा
 शिभूतान्यात्मत्वेनपश्यन्नात्मनोदुःख
 हेतावपिप्रतिकूलबुध्यभावाद्योनदे-
 टितस्मिन् ।

अद्वैत

अद्वैतः । वि । सजातीयविवातीयद्विती
यशुन्ये पूर्णेपरमात्मनि ॥ भेदविकल्प
रहिते । यथा । द्वैताप्रतीतौनाऽनर्घः
किन्त्वानन्दो महानिति । अचलौकि
कदृष्टान्तःस्त्रीवाक्येनेरितःश्रुती । स्थि
यावियुक्तसङ्गेदंपश्यन्कामेनपीड्यते ।
आलिङ्गितस्तथैकत्वंप्राप्यानन्देनदृष्य
ति । चित्तानुरागसिद्धयर्थं प्रियचेतिवि
शेषयाम् । दुष्टायांसत्यपिस्त्रीश्वेचेतो
नैवानुरज्यति । शेषारामादिकंवाद्यं
गृहकृत्यंतयान्तरम् । आलिङ्गितस्तु
खाविष्टेनयेसिद्धयमप्यसौ । अपेदेने
नतद्गानिदृष्टोश्चिन्तापरित्यजनात्प्रो
प्यचित्तविशेषमल्लब्धानन्दसागरे ।
एवंश्रुतीस्तुपुत्रीवालिङ्गितःपरमात्म
ना । नवधिर्नागरंनान्तः स्वप्नंघटैत
मीच्यते । आनुकूल्यमातिकूल्येद्वैता
दर्शनतो न हि । ततःकामभयाभावा
दात्मानन्देनिमज्जतीति ॥

अद्वैतवादी । पुं । युद्धे । वि । विवेक
नि । प्रज्ञात्मैक्यवादिनि । अस्यमतं
यथा । प्रज्ञैवसत्त्वम्प्रत्यक्षादिप्रमा
णैः सिद्धम् । विश्वन्तुगच्छन्कारोपित
म् । यद्यत्तु रज्जुम्बहूपात्तानातस
पेदन् प्रतिभाति तद्यथाऽम्बहूपात्त
नात् विग्वंस्तुयत् प्रतिभाति । प्रकृ
तिर्जायन्नापिपर्यवसाने । एतौव प्रज्ञा

अधमा

न्यतसद्वर्तुनास्तीति ।
अधक्रिया । स्त्री । अपमाने । अधकार
म् । कृजःप्रच ।
अधचित्तम् । वि । न्यश्चिते । अधस्त
त्तवस्तुनि ।
अधपुष्पी । स्त्री । अवाक्पुष्पिकायाम्
ः कृष्ठाहुस्त्री इतिगौडभाषा । गौलि
त्वायाम् । अधपुष्पायुस्याः । गौरा
दिज्ञानस्त्रीषु ।

अधनः । वि । भार्यादिषु ॥ यथा । य
यवाऽधमाराजन्भार्यादासस्तथासुतः
। यत्तेसमधिगच्छन्तियस्यतेतस्यतद्
नमितिमात्से ३१ अध्यायः ।

अधमः । वि । कुशिते । न्यूनैः । पुं । उ
पपतिभेदेः । अवश्यस्मादात्मानम् ।
अवरक्षणादौ । अवशोपमार्थमावरे
फाःकुन्तितेइत्थमप्रत्ययोनिपातात् ।
तथैवकारस्यपक्षेकाराद्यद्वा । नद्य
म्यते यमतिवा । यमज्जानेसौष । य
ज्पक्षायज्या । यद्वा । अधोभवः । अ
वोधसोर्धोपश्चेतिस्वामी ।

अधमर्गः । वि । अश्लिनि । ऋणकारि
णि । अधमंदुःखमदसंख्यस्य । अध
मः ऋणै इति ऋणमायमर्ग्यइतिनिपात
नात्सप्तम्यन्तोऽवरपदेनवासमासः ।
अधमार्गकः । वि । अधमर्गे ।
अधमा । स्त्री । नायिकाभेदे ।

अधरे

अधमाङ्गम् । न । चरणे । पादे । -
 अधर । पुं । ओष्ठे । उत्तराधरोष्ठमा
 ने । अधरलक्षणं यथा । पाठलौवर्त्तु
 लःस्त्रिग्योरेखाभूषितमध्यमूः । सी
 मन्तिनीनामधरोर । प्राञ्चैवप्रियाभ
 नेत् । श्याम स्खुलोधरोष्ठ्वाइधय
 कलहप्रद । मखशोमत्तकाशिन्या
 श्वोत्तरोष्ठ् सुभोगदः । इतिसामुद्र
 कम । पुं । न । स्मरागारे । रतिम
 न्दरे । चि । शीने । तले । अमूर्द्धे ।
 नधरति । धृजधारणे । पचाद्यथ ।
 यहा । धरादुज्ञात्कठिनादाऽन्य । न
 भ्रियते । पृङ्जनवस्थाने । पुंसीति
 धोवा । नञ्समात् । धरासम्बन्धर
 हिते । शीनवादिनि । - - -
 अधरत् । । अधोभागे । अधरस्तात् ।
 तसिक् । - - -
 अधरमधु । न । अधराम्भते । वक्त्रासने ।
 अधरस्तात् । । अधोभागे । अधरत् ।
 अधरा । स्त्री । अधोदिशि । नीचाया
 म् । - - -
 अधरात् । । अधोभागे । उत्तराधरद
 चिखादातिरितिस्वार्थेऽति । वस
 च्यागतेरमणीयवा । - - -
 अधरीकृत । चि । तिरस्कृते ।
 अधरीण । चि । धिक्कृते । तिरस्कृते ।
 अधरेण । । अधो दिशि देये काले च ।

अधश्च

एनवन्धतरस्वामदं रेऽपंचम्या इतिस्वा
 र्थे एनम् । वसति रमणीयवा । -
 अधरेद्युः । । परस्मिन्नहनि । अधर
 स्मिन्नहनि । सखं पद्दित्यादिनाऽध
 रशब्दात् एद्युस्यत्ययोनिपात्यते ।
 अधर्मः । पुं । ब्रह्मवधादिनिषिद्धकर्मज
 न्ये पापे । वेदेनिषिद्धे । नामावि
 धदुःखसाधने । धर्मविरोधिनि । ध
 र्मविरुद्धोऽधर्मः । न । परब्रह्मणि ।
 धर्मरहितत्वात् । चि । ब्रह्मविदि ।
 अधर्मज्ञः । चि । धर्मविचारनिष्ठारहिते ।
 तपासारस्वप्रत्ययवति । - - -
 अधर्माभिषः । पुं । कलियुगे । अधर्मो
 मियंयस्य । चि । अधर्मप्रिये । मि
 थ्यावादिनि । - - -
 अधर्मास्तिकायः । पुं । धर्ममृतिवन्ध
 कृति । - - -
 अधश्चर । पुं । चैरे । चि । अधोगा
 मिनि । - - -
 अधश्चया । स्त्री । अखडाशयने ।
 अधश्चाल्य । पुं । अधोभागे । ऊगाइति
 स्याते । - - -
 अधश्चाश । पुं । ससारान्यत्यरुचे । प्र
 यइति अर्वाचीना कायोपापधोहि
 रगद्यगर्भाद्याद्यन्ते ते नानादिकम्
 खतत्वात् शम्भाइवशास्त्राभ्येतियु
 त्पत्यामायामय ससारान्यत्यवृषोऽध

अधिक

शाखशब्देनोच्यते ॥

अध । । पाताले । नीचैरर्थे । तले ।
 अधोभागे । स्मरालये । अधरस्मि
 न् अधरस्याम् अधरस्मात् अधरस्याः
 अधरः अधरावा । वसत्वागतोरम
 शीयवा । पूर्वोऽधरावराणाभित्यसिर
 धादेशश्च ॥ । ।

अधस्तात् । । कामगेहे । येनौ । अ
 नुद्धार्ये । अधोभागे । अधरस्मिन्
 अधरस्याम् अधरस्तात् अधरस्याः
 अधरः अधरावा द्विः । द्विकण्ड्वे
 भ्यः सप्तमोपचमीत्यादिना अस्ताति
 प्रथयस्त्योगेनास्ताति चेत् अधरस्या
 धादेशः ॥

अधस्तात्तमनस । न । अधर्मेणमुतला
 दिपुगमने । अधोगमने ॥
 अधार्मिक । वि । पापिनि । अधर्मेण
 व्यवहर्त्सरि । शास्त्रप्रतिषिद्धागम्याग
 मनदानुप्रातरिमानुषे । नाधार्मि
 के वसेद्ग्रामेनशुद्धबहुलेभृशमिति
 मनुः ॥

अधार्णन् । न । असामर्थ्ये ।

अधि । । अधिनागे ॥ ईश्वरे ॥ अधि-
 कृष्यार्ये । आधिक्ये । उपरि ॥ अधि
 कार्ये ॥ यथा अधिभास । अधिको
 भासइत्यर्थः ॥

अधिऋम । न । अर्वाखड्गारभेदे । य-

अधिक

था । महतोऽर्थन्महीयांसावाश्रिता
 थययो क्रमात् । आश्रिताश्चयिणी
 स्यातांतनुत्वेप्यधिकन्तुतत् । आश्रि
 तमायेवम् । आश्रयस्तद्धार । त
 योर्महतोरपि विषयेतदप्रेक्षयातनू
 अप्याश्रयाश्चयिणी प्रस्तुतवस्तुमकथ
 विवक्षया यथाक्रमयदधिकतरतां
 जतस्तद्विद्विविध अधिकनाम् । क्रमे
 षोदाहरणम् । अहोविशालंभूपाल
 भुवनपतिवोदरम् । मातिमातुमश
 क्वापियशोराशिवदपते । युगान्त
 कालप्रतिसहतात्मनोजगन्तियेस्योस
 विकाशमासत । तनौमनुस्तपनकै
 टमद्विपस्त्रपोधनाभ्यामसत्संवां सु-
 द इति । फले । अध्याकूठम् । अ
 धिकमिति अध्याकूठशब्दात्कन उत्त
 रपदलोपश्च ॥ ० ॥ हेतूदाहरणाभि
 कमधिकम् । न्या ५ । ५६ ॥ हेतूदाह
 रणेत्युपलक्षणम् । दूषणाद्यधिकमपि
 बोध्यम् । तथाच । कृतकर्तव्यापुनरु
 क्ताभिधानमितिफलितम् । अनुवाद
 स्तु नकृतकर्तव्य साभिप्रायत्वात् । प्र
 तिप्राधिक्येष्वपुनरुक्तम् । धूमादालो
 कात् महानसयज्ञत्वरवदित्यादिक
 न्तुविनासमयवन्धदास्यादिकम् । दुक्त
 मधिकम् । यथा । महानसमहानस
 वदितितुनाधिकल किन्तु पुनरुक्तम् ॥

अधिक

अधिका

नि । उल्लृष्टे । अतिरिक्ते । समधिके ।
 अधिकरणम् । न । आधारकारके ।
 यत्र भवेति तस्मिन् । कर्तृकर्मद्वाराणि
 याश्च यद्भवत्यर्थः ॥ एकन्यायोपपादने ।
 मीमांसाग्रन्थे ॥ अधिक्रियते वेदवि
 चारोऽस्मिन्ननेन वेद्यधिकरणवेदवि
 चारग्रन्थात्मिका मीमांसेत्यर्थः ॥ य
 थाहु । विपयोविशयश्चैव पूर्वपच
 स्तमोत्तरम् ॥ निर्णयश्चेति प्रश्नात् ॥ शा
 खेऽधिकरणस्मृतमिति । उपक्रमेण वि
 वेचनमेवाधिक्रियत इत्यधिकरणम् ।
 अधिपूर्वात्कुञ्जोत्पुट् ।
 अधिकरणविचाल ॥ पुं । दृश्यस्य सस्थान
 ॥ रामादने ॥ यियोगे ॥ एकराशिंपञ्चधा
 क्तिव । अनेकराशिमिकमाकुर्वत् । स ए
 वाधिकरणविचालोपदेकमनेकक्रिय
 ते यदप्यनेकमेकक्रियते स्तोप्यधिक
 णि रस्यविचाल इति भाष्यम् ॥ ७
 अधिकरणसिद्धान्तः । पुं । सिद्धान्तविशे
 षे । यथा । यत्सिद्धान्तप्रकरणसिद्धि
 सोधिकरणसिद्धान्तः । १ । ३० यस्या
 र्थस्य सिद्धौ जायमानाया भवे अन्यस्य
 प्रकरणस्य सिद्धिर्भवति सोधिकरण
 सिद्धान्त इत्यर्थः ॥
 अधिकर्त्तव्यम् । न । अधिकरणोयद्भव
 तितस्मिन् ॥
 अधिकर्त्तुं । वि । मध्यसम्पद्युक्ते । सप्त

॥ द्वे । इत्यमरेः । अधिकाऽद्विरस्य ।
 अधिकर्मिकुं । पुं । हेदृग्धिचे । हाटे
 का चैधरी इति भाष्याप्रसिद्धे ॥
 अधिकाङ्गम् । ने । कश्चुकादिनिबन्धने
 ॥ सारसने । कश्चुकादिदार्ढ्यार्थं शूरै
 र्मध्यकायेति वक्षेपट्टिकादौ । वि । स
 कश्चिगृह्यङ्गुलादौ । अधिकमङ्गात् ।
 अधिकारः । पुं । विधिपूर्वपसम्बन्धे ।
 प्रक्रियायाम् । राश्रांश्च पधारेणादिव्या
 पोरे । अधिभाधिक्यस्य करणम् । कु
 म्भोभोत्तरेणम् ॥ अधिकृतं देवाद्दे ।
 यथा । तिजाधिकारोयम् । श्रियुश्च प
 रोधिकारः प्रकरणे । यथा । नैमि
 त्तिकोयप्रायश्चित्ताधिकारः । क्रिया
 जन्यफलभागित्वहेतुमे प्रतिवर्त्तमानिभि
 ज्ञे । स्वामिञ्चि । यथा । सर्वस्युरधि
 कारिण इति स्मृतिः ॥ प्रभुयोजने ।
 अध्याकरत्नसत्ते पूर्वस्य अस्मिन् तपेदस्य पर
 त्त्वे पूर्वप्रसिद्धौ । अनुवृत्तौ । सचि वि
 धेयथा । सिद्धावलोकिताख्यसमेण्ड
 केपुतिरेवम् । गङ्गास्रोत इति स्थात अ
 धिकारास्त्वयोमता इति ॥
 अधिकारविधिः । पुं । कर्मजन्यफलस्वाम्य
 त्वाधकेविधौ । कर्मजन्यफलस्वाम्य
 चकर्मजन्यफलमोक्तत्वेन । सत्रयजे
 तस्वर्गकाम इत्यादिरूपः । स्वर्गमुद्दि
 श्यवागविदिधत्ताऽनेन स्वर्गकामस्यथा

अधिको

१ गजन्यफलभेक्ति च्छप्रतिपाद्यते ॥ य
 २ आस्थाहितायेरद्विगृहान्दहेत् सेऽथ
 ३ ये चार्भवतेऽष्टाकपालनिर्घपेदिद्या-
 ४ निदिनाऽग्निदाहादौ निमित्ते कर्मविद्
 ५ षंतां निमित्तवत् कर्मजन्यपापचयह
 ६ प्रफलस्वाम्यप्रतिपाद्यते ॥ एवमहरहः
 ७ सन्ध्यामुपोसी तेत्यादिना शुचिविधि
 ८ तं कालजीविने संन्योपासनजन्यप्रत्य
 ९ वायपरिहाररूपफलस्वाम्यवोच्यते ।
 १० तत्रफलस्वाम्यतस्यैवयोऽधिकारविशि
 ११ ष्टः ॥ अधिकारेऽस्वसख्य यद्भिधिवाक्ये
 १२ पुपुरुषविशेषश्चेन्नश्रुयते ॥ यथाका
 १३ म्येकस्मिन्निफलकामना ॥ नैमित्तिके
 १४ निमित्तनिश्चयः ॥ निश्चयेसन्धीपास
 १५ तनादौ शुचिविहितकालजीवित्तम् ।
 १६ अतएवराजाराजस्येनस्वाराज्यका
 १७ मे यजेतेत्यनेनविधिवाक्येनस्वारा
 १८ ज्यमुद्दिश्यराजस्यैविदपतापि नस्वा
 १९ राज्यकाममाचक्ष्य तन्कालभोतृत्वं प्र
 २० तिपाद्यते ॥ किन्तुराजसतःस्वाराज्य
 २१ कामस्यैवराज्यत्वस्याप्यधिकारिविशे
 २२ षश्चेन्नश्रवणात् ॥ विशेषःशास्त्रे ॥
 अधिकारी । पुं । प्रमातरि । यथा । वि
 धियदपीतवेदयेदाङ्गत्वेनापाततोधि
 गताखिलयेदार्योस्त्रिनजन्मनिजन्मा
 न्तरेया काम्यनिपिद्वर्जनपुरस्सरनि
 श्यनैमित्तिकप्रायश्चित्तो पासनानु

अधिग

१ पुनैर्नानर्गताखिलकल्मषतयानिता
 २ न्तनिर्मलस्यान्तः ॥ साधनचतुष्टयसम्प
 ३ न्नः प्रमातावेदान्ताधिकारीतिलच
 ४ शैलचित्ते पुरुषेण ॥ वि । अधिकारवि
 ५ शिष्टे । प्रमते ॥ अधिकारेऽस्तिभस्य ।
 ६ अतएवनिठनेवित्तीनिः ॥ १०००
 ७ अधिकार्यवन्ननम् । न । स्तुतिनिन्दाफ
 ८ लंकोर्ध्यारोपितार्थवचने ॥ १००
 ९ अधिकृतः ॥ वि । अथचे । आयथ्ययाऽवे
 १० चके । व्यापारिते ॥ कृताधिकारद्व
 ११ ष्ये ॥ अधिअधिकउपरिवाक्यितेस्य
 १२ क्तः ॥ ३५०० ॥ १०००
 अधिक्रमः । पुं । आक्रमणे ॥ अधिक्रम
 १३ यम् । क्रमुपादविचेषे । घञ् ॥ अधि
 १४ क्रम्यते वा कर्मविद्यम् । नैदानेति
 १५ वृष्टिभावः ॥ १००० ॥ १०००
 अधिचित्तः । वि । स्यादिते । प्रविहिते
 १६ कृतचित्ते ॥ भविते । प्रतिचित्ते ।
 १७ कृताचेपे ॥ अधिचिप्यतेस्य । चिप
 १८ प्रेरणे क्त ॥ १००० ॥ १०००
 अधिचेप । पुं ॥ तिरस्कारे ॥ १०००
 अधिगतः । वि । प्राप्ते ॥ यथो । अधि
 १९ गतपरमार्थाः पण्डिताइति । अधि
 २० गम्यतेस्य । गम्ल ० । क्तः १०००
 अधिगमः । पुं । साक्षात्कारे । प्राप्ते ।
 २१ स्वीकरणे ॥ अधिगमनम् । गम्ल ।
 २२ घञ् ॥

अधिमां

अधिर

अपिच्यका । स्त्री । शैलस्योर्जर्मसौ ।
 अद्रेरध्याहृदाभूमिः ॥ उपाधिभ्यांत्व
 कवास्योहृदयोरितित्यक्ने ॥ त्व
 कनेन्यनिपुधइतिनेत्वम् ॥ १०१८
 अधिदैवतम् । नगं पुरुषे ॥ पुरुषोश्चिर
 गग्न्यग्नेः दैवतान्मादिस्वादीन्वेपिकृ
 त्यचक्षुरादिर्करखन्दिनुग्रहातीति
 गतयोष्यते ॥ देवताविषयदर्शने ॥ दे
 वताया अधियत्तदधिदैवतम् ॥
 अधिनार्यः । पुं । जन्मे ॥ १०१९
 अधिपः । पुं । प्रभुत्वैः । राधि । अधि
 पः । पतिः । पारिषेधे ॥ आतर्षोपसर्ग
 ॥ तिकः । १०२०
 अधिपतिः । पुं । प्रभुत्वैः । राधि । अधि
 पः । पतिः । पारिषेधे ॥ १०२१
 अधिभूः । पुं । प्रभुत्वैः । अधिभवति । भू
 त्तत्त्वोयान् । भुवेः । सञ्ज्ञान्तरयोरिति
 क्तिप् ॥ १०२२
 अधिभूतम् । न । चरेभोवे ॥ चरेतीति
 चिरोविनाथी । भावोयत्किञ्चिज्जनि
 त्तमेदस्तुभूतं प्राणिनातमधिकृत्त्यभव
 तीतितयोच्यतरित्त्वामी ॥
 अधिमांसकः । पुं । दन्तरोगविशेषे ॥
 यथा । शोणव्येपश्वमेदेन्ते महान्थो
 योमहाएजः । चाद्यास्त्रावीकप्रकृतो
 विज्ञेय सोधिमांसकः ॥ ११ ॥

अधिमोसः । पुं । असङ्कान्तिमासे ।
 रविसङ्कान्तिरहितेचान्द्रमासे । म
 समासे ॥ यथा । असंक्रान्तमासोऽधि
 मासः खट्वां इति ॥ अधिपः । प्र
 चिंश्रद्धिगतेमासैर्दिनेः षोडशमिस्र
 वा । घटिकांशान्पतुक्ते णपतित्यधि
 मासक इति ॥ १०२३
 अधियमार्गम् ॥ अधिअधिकेमांसं ।
 अधियज्ञः । पुं । विष्णोः । अधियज्ञो व
 जेवापदेहेइतिवचनात् सर्वयज्ञा
 धिप्राप्ता सर्वयज्ञफलदायकः । सर्वय
 ज्ञामिमानिनीविष्णुखादेवता ।
 अधियज्ञोऽहिविष्णुः सचअधियज्ञः । १०२४
 वासुदेवएव न मेद्विजः । कश्चित् ।
 अतएव परब्रह्मणः सकाशात्अच्छन्ता
 भेदेनैवात्मापतिपत्तयइति । सचाप
 न्नेष्येदेहे यज्ञरूपेण वर्तते । १०२५
 अधिस्थितिः । विष्णुरूपपत्तात् । अनुप्य
 देहे च यज्ञावस्थानम् । यज्ञस्थाननु
 प्यदेहेनिर्यथ्यत्वादित्यर्थः ॥ १०२६
 अधियोगः । पुं । याचायोगान्तरे ॥ य
 ज्ञा । बुधगोप्यतिमार्गधानांमध्ये दौ
 शघ्नोच्यतेकेन्द्रे अथवापञ्चमनवमेस्था
 ने स्थानभेदेन स्थानैक्येन वा स्थि
 तौ स्यातां तदाधियोगोभवति तदा
 यातुर्वयोमवेत् ॥ १०२७
 अधिरथः । पुं । कर्गस्थपितरि ॥ १०२८

अधिश्र

अधित्ती

अधिराट् । पुं । सत्वाङ् । अधिश्रिय
 कं । राजते । राज् । किप् ।
 अधिरञ्ज्यभाक् । पुं । अधिराजि ।
 अधिरुद्धम् । न । अङ् । ताववीणाङ् ।
 अधिरास्यमञ्जादौ । विभे । भोक्तात् ।
 अधिरुद्धिः । स्त्री । आरोहणे ।
 अधिरौहिणी । स्त्री । अशकाप्रादिराश्र
 तिसोपनि । निःशेष्याम् । अधिर
 श्रितेऽनेयाः । इन्द्रादुर्भावे । करणे
 लृट् ।
 अधिवचनम् । न । भामि । संज्ञायाम् ।
 इतिभिकाश्रयेः ।
 अधिवासः । पुं । गन्धमाख्यौ । सिंकारे
 । न निवासे । अधिवचनम् । वृत्त ।
 अधिवासनम् । न । पूनार्थे । गर्भमाख्या
 दिभिः । सिंकारे । गन्धमाख्यादिभिर
 सिंकारे । अधिकंवाश्रये । वास
 पतेवायाम् । चुरादिः । लृट् ।
 अधिवासितः । वि । सञ्चितगन्धे । कृ
 ताधिवासे ।
 अधिविन्ना । स्त्री । अनेकभार्यस्यमागृ
 ष्ठायांस्त्रियाम् । कृतसार्पद्विक्रावाम् ।
 अधुदायाम् । अधिलेपरिविदंलाभो
 स्याः । न्यहा । अधिकाधिनाख्येय
 स्याः ।
 अधिश्रयणेम् । न । चुन्दाचुपरिखा

मिने । गिण् ।
 अधिश्रयणी । स्त्री । चुन्दायाम् । अश्रुन्ते
 । इत्थमरः । अधिश्रियतेऽप । स्त्री
 अपाके । अधिकरणे लृट् । डीप् ।
 अधिष्ठाता । वि । अध्यक्षे । प्रवृत्तिनि
 वृत्तिकारणे । श्रायस्यमवर्त्तकानिवर्त्त
 किस्वसतस्याधिष्ठातेतिश्वषारः ।
 अधिष्ठानम् । न । पुरे । चक्रे । प्रभावे
 । अध्यासने । स्थाने । कल्पनाधार
 भूते । इच्छाशेषमुखदुःखपेतनाश
 मिश्रतेराश्रये । कूटस्थचैतन्ये ।
 आतेप्रहाणि । अधितिष्ठन्तिभूतान्यु
 पादानकारणत्वेनेतिष्ठास्थानात् ।
 शरीरे । जीवरूपेऽङ्गप्रविश्यसद्देवा
 धितिष्ठन्त्यस्मिन्नितिष्ठास्थानात् । अ
 ध्यस्तस्वरूपे । अधिष्ठीयतेऽनेना
 स्मिन्वाङ् । भावकरणादौ लृट् ।
 अधिष्ठानावशेषोऽङ्गनाशः । कल्पितम
 स्तुनइतिन्यायः ।
 अधिष्ठितः । वि । आहिते । आश्रिते ।
 अधीतः । वि । पठिते । कृताध्ययने ।
 अधिगते । प्राप्ते । अधिपूर्वादिषो
 गधर्माकर्मकेतित् ।
 अधीतिः । स्त्री । अध्ययने । पठने ।
 अधीती । न्वि । अध्ययनदिशिष्टे । अ
 धीतवति । अधीतमनेन । इहादि
 भ्यश्चेतिकर्त्तरीनि ।

अधीश्वर

अधीनः । वि । आद्यत् । इनमधिगतः ।
 अच्चादयइतिसमासः । अधिलपरि
 इनेऽस्थितिवा । वि । पठमाने । वेदाध्यय
 नवति । यथा । अधीयानः पण्डित
 अन्यमानोयोविद्ययाहन्तियशः परे
 याम् । तस्यान्तवन्तस्तुभवन्तिलोका
 नचास्यतइहफलंदातीति महा-
 भारतम् । वि । कातरे । खचले । न
 धीरोधैर्ययस्य । वि । धिगुति । मानिनीमे
 यथा । चातेऽन्यासङ्गिनिपती
 खण्डितेध्याकपायितः । अधीराश्व
 विमुचन्तीविद्येयाभापनायिकेतिदः
 अधीशः । वि । प्रभौ । ईश्वरे । यथा ।
 अधीशेनावितविश्वनाशयान्तिनिर्न-
 चषः । तत्पातन्पातिविश्वेशसखा
 लोकाचितोभवेदिति । निर्नचवा
 नाप्रयितुमिच्छवः । नश्यतिरचान्त
 भावितरुण्यः । कामे । अधीश्वरः । पुं । बुद्धे । पुं । स्त्री । प्रथता
 खिलसामन्तापनिपाले । सर्वसन्निहि
 तन्वपवशकारिणि । अपिकईश्वरः ।
 राजातुप्रथताशेषसामन्तःस्यादधीश्व
 रः । स्त्रियामधीश्वरी ।

अधोच

अधीष्टः । पुं । सत्कारपूर्वक्यापारे ।
 वि । सत्कृत्यव्यापारिते ।
 अधुना । वि । संप्रतीत्यर्थे । अस्मिन्का
 ले । अधुनेतिनिपातितः । इदमेऽश
 भावोधुनाचप्रत्ययः । अधुनातनम
 वि । इदानीतने । यत्त
 मानकालवृत्तौ । अधुनाभवः । ताय
 चिरमितिशुप्रत्ययः । स्त्रियांङीपि ।
 अधुनातनी । अधुष्टः । वि । लज्जावति । शोकीने ।
 अधुष्टः । वि । प्रगच्छे । अधधेयीये ।
 अनसिभवनीये । नधुष्यः ।
 अधुष्या । स्त्री । नदीप्रभेदे । नधुष्याः
 अधेशुकम् । न । परिधेयवस्त्रे । अन्त
 रीये । अधः अधोभागस्यशुकम् ।
 अधोचः । वि । जितेन्द्रिये । अधोचजः । पुं । विष्णौ । अधः अधज
 ज्ञाने यस्मादितिभ्युत्पत्तेः । अधः कृ
 तमचक्षमेन्द्रियकंचामयेन । अधो
 चाखाजितेन्द्रियाणांजायते मरुचो
 भवन्तिवा । अचमिन्द्रिये अधरिन्द्रिय
 पादौ ताभ्यांजातः । अन्येभ्योपिदृश्य
 तइतिङः । अधोनक्षयिते जातुयस्मा
 तस्मादधोचजइत्युद्योगपदोक्तिः ।
 यद्वा । अधःशब्देनपृथिवीवाचिना
 अण्डस्याधरकपालमुच्यते सुवाचके

अधोमु

नाच्च शब्देन चोपरितनकपालमुच्यते । ताभ्यां शब्दाभ्यां तन्माध्यं लक्ष्यते । त
 -धाचाधो च योर ऋडस्याधरकपालो-
 -त्तरकपालयोर्मध्ये वैराज रूपेण जाय
 ते इत्यधोचनः । सप्तम्यां चनेर्द्धतिठ
 मन्थयत्प्रभिम्रेष्यनिर्वृत्तनाम्नरमा-
 -हभ्रथक्त्तः । शौरुत्तरी च पृथिवी-
 -त्वाध स्तयोर्यस्माद्जायतमध्ये वैराज
 रूपेणोतिवा अधोचनः ॥ ॥
 अधोगतिः । स्त्री । नरके ॥ ।
 अधोघण्टा । स्त्री । अपामार्गं । इति
 -रत्नमाला ॥ ।
 अधोजिह्विका । स्त्री । -तासुमूलस्य च
 -द्रनिह्यायाम् ॥ ।
 अधोदृष्टिः । वि । निजविनयस्थापनाय
 -सत्तसभयवनिरीक्षककर्त्तृः । वि-
 नीते ॥ अधो दृष्टिर्यस्यसुः ।
 अधोभुवनम् । न । पाताले । अस्मिन्
 -वि । इत्यमरः । अधोवतद्भुवनम् ॥
 अधोऋतम् । न । गुटे । गुह्यस्तरे ।
 इति हेमचन्द्रः ।
 अधोमुखः । वि । अयाठमुखे । न
 -ध्रविशेषेषु । यथा । मूलाद्येवाकृ
 तिकाश्चिमाग्नाभरखी तथा । म
 घापूर्वाग्रयंचैव अधोमुखगणः स्मृत
 इति ॥

अधोमुखा । स्त्री । गोजिह्वायाम् ॥

अधपडा

अधोलोकः । पुं । पाताले ॥ अधशांसी
 -लोकश्च ॥ नाम्नात् ॥
 अधोवायुः । पुं । अपानवायौ । पदे ॥
 अध्यक्षः । पुं । श्रीरिकावृद्धे । वि । अ
 -धिकृते । रात्रो हस्यत्परचपदाश्चर्षा
 -दिस्थानेषु कर्मावेक्षितरिपुरुषे । आ
 -यश्चादिनिरीक्षकेः । अधिगतो च-
 -व्यवहारम् । प्रादय इति समासः । इ
 । न्द्रियजन्यज्ञाने । मन्थये । नियन्त्रि
 -ः ॥ अधिगतो ऽक्षम् ॥ अधिगतो ऽक्षेण
 -वा ॥ अक्षेषु व्यवहारेषु आयथ्यमचि
 -न्तेनासु । योतश्चेमप्रापयणरूपव्यवहारे
 -तायुवाः अधिकृतोऽध्यक्षः । अधिकृता
 -न्वचाग्यस्यवा ॥ अधस्थोतिवा । अ
 -च्युत्थात् । पचाद्यच् ॥ अध्यक्षतिवा
 ॥ अध्यक्षयति मन्थयत्यतीति अध्यक्ष
 -शब्दात् तत्करोति तद्गच्छति इति शिज
 -न्तात् पचाद्यन्वा ॥ ।
 अध्यक्षि । न । अध्यक्षिषने ॥ । अधि
 -मध्ये ॥ ।
 अध्यक्षिषणम् । न । विवाहकालेऽपिस
 -त्रियौपिवादिभिर्दक्षेणने । यथा ।
 विवाहकाले यत् स्त्रीभ्यो दीयते ह्यग्नि
 -सन्निधौ । तदध्यक्षि कृतं सद्भिः स्त्री
 -धनपरिकीर्तितमिति ॥

अध्यपडा । स्त्री । शुकशिव्याम् । भूम्या
 मस्यक्याम् । अधिकमपदं वीजम-

अध्याय

स्यात् । निवेदिताः । विधिः । तद्विधिः ।
 अध्यायो नः । विधिः । अत्यन्तप्रवृत्तये । न
 भेदासे । विधिः । इति । अध्यायः ।
 अध्यायनम् । नः । पठने । विधिवद्भुक्तम् ।
 खादध्यात्मादिविद्यानामस्वरूपरूप-
 प्रवृत्तये । गुरुधारणानुधारणे । अयो-
 यते । इति । अध्यायने । निश्चयमधिपूर्वः ।
 बहुवचनान्कर्मणित्युट् । आङ्-
 सुखखादिनियमसहितस्यपुष्पस्य
 क्त्वादेरभ्यासे । अर्थयनकक्षणाप-
 यमासिद्धिसमरमुच्यते । यस्यश्रिया
 चायसम्बन्धेनसांख्यशास्त्रग्रन्थतोऽर्थ-
 तेषांपीत्यज्ञानमुत्पद्यतेतस्यसाध्य-
 यनहेतुकासिद्धिः अध्यायनम् । किञ्च
 अध्यायनेनापहवन्धकरेणपठित-
 यन्तद्देवायुसांख्येद्वयवन्ननात् । इ-
 त्युपदेशीमुमुक्षुषु ।
 अध्यायनम् । विधिः । साह्ये । अधिकमर्हय-
 स्व । अध्याहृदमर्हयस्मिन्वाने । प्रादि-
 तीभ्योभातुजस्येति साधुः ।
 अध्यायसायः । पुं । निश्चये । इदमित्य-
 भेवेतिविषयपरिच्छेदे । उक्ताहे ।
 अध्यायसानम् । योऽन्तकर्मणि घञ् ।
 आतोयुक् । अध्यायसायश्चद्विव्यापा-
 रोपानम् । उपात्तविषयाशांभिन्नि-
 याशांत्तौसक्यांबुद्धेः । रजसमोभि-
 मपेसतियः सैत्तसमुद्रेकः सोऽध्यायसा

अध्यात्म

यः इतिवृत्तिरितिप्राख्यायते । बुद्धी ।
 क्रियाक्रियावतोरभेदविवक्षया सर्वो-
 यववर्ताः आलोच्यमान्स्वाः अक्षमवा-
 यिकृतत्वमित्येकत्वेत्वंमेतन्मये
 स्वधैवस्यति । तत्त्व । प्रवृत्तये । इति
 लोकासिद्धम् । तत्त्वकर्तव्यमितिषोर्-
 निश्चयश्चित्तिसन्निधावापक्षचैतन्याया
 बुद्धेः सोऽध्यायसायानुद्धरसाधारणत्वा-
 ल्पिपरः । अर्थयनम् । अध्यायनम् ।
 अध्यायनम् । नः । अध्यायः परिभाषने
 यथा । अध्यायः भुञ्जतेत्यस्तुतद्व्य-
 यनमुच्यतेइति । अधिकांशमर्थनस्य
 अध्यायः । इति । कृताध्यासे । अध्याय-
 अध्यात्मम् । आत्मतत्त्वे । स्वभावो
 अध्यात्ममुच्यते । अध्यायः । स्वोभातः
 स्वरूपमर्थक्यचैतन्यम् । आत्मान-
 कार्यकारणसंघातदेवमधिकृत्यमे-
 कृतयौवर्षमाणमध्यात्ममुच्यतेइति
 धर्मादनः । परस्वरूपप्रकृतप्रतिद्वैतं च
 गान्मभावः स्वभावइति । स्वोभातः स्व-
 भावोऽध्यात्ममुच्यतेआत्मानंदेवमधि-
 कृत्यमस्वगान्मतयाप्रवृत्तं परमर्थ-
 ह्यावसानंयस्तु स्वभावोऽध्यात्ममुच्यते
 अध्यात्मशब्देनाभिधीयतेइतिप्राथम्य-
 राः । स्वयैवप्रवृत्तयस्यांशतयाजीवरु-
 येयंभवन्स्वभावसंघातात्मानदेवमधि

अध्याय

अध्यावा

१ कृत्यभोक्तृत्वेन वर्तमानोऽध्यात्मशब्दे
 २ नोच्यत इत्यर्थ इति श्री धरस्वोमिनः ।
 ३ आत्मविषयदर्शने । करणग्रामे । आ
 ४ त्मनि इति विभक्त्यर्थेऽव्ययीभाव । चन
 ५ इति टच् । नस्तद्वितरति टेषोप ।
 ६ अतिनोऽधि आत्मविषयमध्यात्मम् ।
 अध्यात्मज्ञानम् । न । आत्मानमधिकृत्य
 ७ प्रवृत्ते आत्मानात्मविवेकज्ञाने ।
 अध्यात्मनित्वः । वि । परमात्मस्वरूपालो
 ८ चित्ततत्परे ॥ अध्यात्मे आत्मज्ञानेनि
 ९ त्कृपरिनिष्ठितं ॥ ॥ ॥
 अध्यात्मवोगः । पुं । विषयेष्व प्रतिसह
 १० त्वचेतस आत्मनि समाधाने ॥
 अध्यात्मविद्या । स्त्री । आत्मतत्त्वविद्या
 ११ याम् । ॥ ॥ ॥
 अध्यापकः । वि० अध्यापयतिरि । उपा
 १२ ध्याये । अध्यापयति । इह अध्ययने
 १३ ख् । ॥ ॥
 अध्यापनम् । न । विप्रस्यासाधारणकर्म
 १४ विशेषे । प्रज्ञवचने । पाठने । विद्याप्र
 १५ हाने ॥ अध्यापनश्च प्राज्ञायाश्चरित्तन
 १६ चाशब्दप्रतमुपस्थित्यन्ति जिष्याइतिकै
 १७ यट् । ॥ अतो प्राज्ञाणेनावयंशब्दाच्चे
 १८ याः । नचान्तरेणत्याकणलघुनेऽप्याये
 १९ न शब्दा शक्याविधातुमितिभाष्यम् ।
 अध्यापयिता । वि । पाठगुरौ । अध्याप
 २० नकर्त्तुम् । उपाध्याये ।

अध्यापित् । वि । पाठिते ॥
 अध्यायः । पुं । अध्यायने । प्रकरणे । पु
 २ राणपरिच्छेदे । यथा । सर्गोवर्गः प
 ३ रिच्छेदेऽध्यात्ताध्यायाङ्कसङ्गहाः ।
 ४ उच्छ्वास परिवर्त्तश्चपटलाः काण्डमे
 ५ वच । स्थानप्रकरणेष्वैवपर्वो ज्ञासा
 ६ न्दिकानिच ॥ पुराणादौपरिच्छेदा
 ७ अनेकेपरिकीर्त्तितारति ॥ वि । ध्या
 ८ नशून्ये । अधीयतेऽसौ । इह । नि
 ९ त्कृमधिपूर्वः । इहश्चेतिघञ् । यद्वा
 १० अधीयतेऽश्चिन् । अथोयन्यायेति
 ११ घञन्तोनिपात्यते ॥ ॥ ॥
 अध्याहृतम् । वि । समाहृते । कृता
 १२ रोहणे । अभ्यधिके । अध्याहपूर्वा
 १३ द्रुष्टेर्नख्यंर्षाकर्मकेत्यादिनाकर्त्तरि
 १४ कर्मखिवाक्तेः । तत्त्वधत्त्वट्त्वटलोप
 १५ दीर्घा । ॥ ॥ ॥
 अध्यारोपः । पुं । असर्पभूतायारखौ
 १६ सर्पारोपनत् वस्तुन्वयस्वारोपे । स
 १७ शिदानन्दानस्तादयप्रज्ञाश्रयज्ञानादि
 १८ सकलजडसमूहस्वारोपणे ॥
 अध्यावाहनिकम् । न । पितृगृहात्तम्
 १९ त्तृगृहनीयमानयास्त्रियालञोपने ।
 २० यथा । यत्पुनर्वर्त्ततेनारीनीयमाना
 २१ रिपैटकात् । अध्यावाहनिकं नामत
 २२ तस्त्रीधनसुदाहृतमितिकाख्यायनः ।
 २३ पैटकादिष्वेकशेषात्पितृमाटकुमा

अधूढः

तयज्ञमतेधेनमितिर्दयः । ११

अध्याशनम् । न । मुक्तस्योपरिभूर्वोभोज
ने ॥ यथा । राजन्नेध्याशनं त्याज्यंत्या
व्यंतुविषमाशनम् । त्यजेद्विषदुमादा
रं तत्सर्वं दोषकारकमिति ॥

अध्यासः । पुं । स्मृतिरूपेपरपपूर्वदृष्टा
वभासे । यवयदध्यासस्तद्विरेकाग्रहण
नियन्त्रेनेधमे । यत्रयदध्यासस्तस्यैव
विपरीतधर्मत्वकल्पनायाम् । अन्धवा
न्यधर्मावभासे । वस्तुन्यन्यवृत्तौ । अवि
द्यायाम् । आसनम् । आसत्तपवेशने ।
वज । अधिउपरिआसः ॥

अध्यासितः । वि । निषेविते । अधिष्ठिते ।
अध्यासराम् । न । उहने । तर्कये ।
अध्याङ् पूर्वाङ्गरेतेर्युट् । ॥ १०००

अध्याहारः । पुं । तर्क । ऊहे । आकां
क्षासमापकपदानुसन्धाने । अध्याहार
गणने । अध्याङ् पूर्वाङ्गोभाषेचञ् ।
अपूर्वाङ्गेषु ॥

अध्युषितः । वि । उपिते । विंसाप्रति
भाषा ॥

अध्युष्टः । वि । सार्द्धविसंख्यायाम् ।

अध्युष्टः । पुं । उष्टृवृत्तरथे ॥ उष्टृवाद्य
मेहायाम् । इतिहारावली ।

अध्युष्टः । पुं । ईश्वरे । वि । अधिकवृ
ध्यात्वे । समृद्धे । उपरिभावेनस्थिते ॥
यथा । अथध्युष्टसामिति ।

अध्या

अध्युष्टा । स्त्री । कृतसापत्रिकायाम् ।
कृतानेकविवाहस्यप्रागूद्योषिति ॥
अधिउपरिक्रममुद्धहनमस्याः ॥

अध्येषणम् । न । गुर्वादेराराध्यस्यप्रवर्त्त
नायाम् । प्रार्थनायाम् । समानस्या
धिकसंयाकृत्स्निगाचार्यादिः प्रवर्त्त-
नायाम् ॥

अध्येषणाः । स्त्री । याचने ॥ निष्कृष्टस्यौ
त्वृष्टं प्रतिप्रवर्त्तनायाम् । गुर्वादेः प्रा
र्थनयाकृत्स्नित्वेनियोजनेरतिस्वामी
। संज्ञे । गुर्वाचाराधने । अध्येषणम्
। इवेरनिच्छार्थस्येतियुच् ॥

अध्येष्यन्नायः । वि । अध्ययनकरिष्य
मोखे ॥

अध्युषः । वि । अनिच्छे ॥ अस्त्रिरे । प
ञ्चनकोतानियमधुन्ये ॥ नभुषः ॥

अध्युगः । पुं । पंथिके ॥ सूर्ये ॥ उष्ट्रे ।
खेसरे । खड्गरतिभाषा प्रसिद्धे ॥ अ

ध्यानमच्छतीतिविषेहे अन्तात्त्वन्ता
अदूरेत्त्वदिनागमेडः प्रत्ययः ॥

अध्युगभोग्यः । पुं । आभातकवृत्ते ।
अज्जगा । स्त्री । गद्गायाम् ॥ टाप् ॥

इति चिकाङ्गशेषः ॥
अध्युवा । स्त्री । स्वर्गुलीवृत्ते । हेमयु
पथ्याम् ।

अध्या । पुं । मार्गे । गन्तव्यत्वेनलोक
प्रसिद्धेकोशयोजनादौनियतपरिमा

अध्वान्त

गे ॥ सस्थाने ॥ अवस्कन्दे ॥ काले ॥
अत्तिवल्गम् ॥ अदमचगे ॥ अदेदुंचेति
कनिष् धरवान्तादेशः ॥

अध्वनीनः ॥ वि ॥ पथिके ॥ अध्वानम
लगच्छति ॥ अध्वनेयतखावितिखः ॥
आत्माध्वानौखे इतिटिलोपोन ॥

अध्वन्यः ॥ वि ॥ पथिके ॥ अध्वानमख
गच्छति ॥ अध्वनेयतखावितियत् ॥
येषामावकर्मणोरितिटिलोपोन ॥

अध्वरः ॥ पुं ॥ प्रतौ ॥ सावधाने ॥ वसु
भेदे ॥ नञ्वरति ॥ धृकौटिल्ये ॥ अ
च् ॥ अध्वामरातिवा ॥ आतोनुपे
तिकः ॥

अध्वरथः ॥ पुं ॥ परिघातिके ॥ अध्वग
मनोपयुक्तये ॥ इतिहेमचन्द्रः ॥ दूते
॥ अध्वनेरथः ॥ अध्वरथोप्रसवा ॥

अध्वर्युः ॥ पुं ॥ यजुषेर्द्विर्लजि ॥ अध्व
रमिच्छति ॥ सुप्रतिपथच् ॥ कथ
ध्वरघृतनसर्विलोप ॥ अच् ॥ अन्दी
च्युः ॥ नञ्वरति ॥ धृकौटिल्ये ॥ वि
च् ॥ अध्वरयाति ॥ यौतिवा ॥ मियतद्रवा
दिस्त्राद्दुर्वा ॥

अध्वर्युः ॥ स्त्री ॥ अध्वर्युंशान्ताधोच्याम् ॥
अध्वर्युंशान्ताधोत्थगोद्गपायाम् ॥ ये
पथत्वाद्दुर्वा ॥

अध्वर्युः ॥ पुं ॥ अपामार्गे ॥

अध्वान्तगात्रपः ॥ पुं ॥ स्योनाकट्टी ॥

अनघः

अनः ॥ पुं ॥ प्राणे ॥ अनिति ॥ अनप्रा
ने ॥ अच् ॥

अनंशुमत्फला ॥ स्त्री ॥ कदल्याम् ॥ इति
जटाधरः ॥

अनचम् ॥ वि ॥ अचग्रून्ये ॥ अन्धे ॥ अ
चिविहीने ॥

अनचरम् ॥ न ॥ दुर्बचने ॥ गुणाक्षेपक
दोषोत्थवाक्ये ॥ अर्वाच्ये ॥ निन्दावच
ने ॥ दुर्बचसि ॥ गाली इतिभाषाया
म् ॥ नम्रग्रस्थान्यचराणियस्मिन् ॥ अ
चराणामप्राग्रस्थचार्यधारकम् ॥

अनधि ॥ न ॥ अन्दाधि ॥ वि ॥ तद्वति ॥
अनगारः ॥ पुं ॥ अघौ ॥ मुनौ ॥ वि ॥ अ-
गारग्रून्ये ॥

अनधिः ॥ पुं ॥ श्रोतस्सार्सकर्महीने ॥
यथा ॥ अनधिशास्त्राणां कक्षाविति ॥
अग्निसंस्काररहितेपरिग्रहके ॥ अच
र्योनकः ॥ सर्वसद्गनिवृत्तस्थधानयोग
रतस्थानतस्यदहनकार्येनैवपिण्डी
द्वकशिया ॥ निदध्यात्प्रणवेनैवबिले
भिद्योः कलेधरम् ॥ प्रोच्यखुनन
श्वैवसर्वेतेनैवकारयेदिति ॥

अनधिकः ॥ स्त्री ॥ दृष्टरजस्वायांकन्या
याम् ॥

अनघः ॥ वि ॥ निर्मले ॥ अपापे ॥ मनो
घे ॥ इत्ये ॥ अदुःखे ॥ अचसने ॥ अ
घनविद्यतेयस्य ॥

अनङ्गा

अनङ्गम् । न । आकाशे ॥ मनसि, पुं ।
 मृदने, ॥ नास्ति अङ्गमस्य, ॥ नाङ्गं चा-
 नमस्मादिति वा ॥ दशास्त्रावस्था भ-
 वन्ति । तायथा । दृङ्मनसङ्गसंके-
 तस्याजागरः कृशतारतिः । शीत्वागो-
 न्मादमूर्च्छा स्वप्नस्य नङ्गदशादशेति
 णि- ॥ चि, अङ्गरहिते, णः ।

अनङ्गकम् । न । मनसि । णः ।

अनङ्गशेखरः । पुं । दृङ्ककटत्तभेदे ॥

यथा । प्रतापतापतापितप्रतीपभूप-

ते शरत्त्रिशांशिकरप्रभाससद्यशो-

धन स्वदामवारिधारयादरिद्रतानत्र

श्वलद्विजालितापहारकस्वभावशो-

भनं । भुञ्जन्मङ्गलोदितः प्रसङ्गसङ्ग-

तैः सभाक्षरेभिर्वेदितो विधायकः कवि-

श्रियः क्रमाङ्गशौगुरौयथेच्छयागिदे-

शिते भवेद्वनङ्गशेखरः सुधांसुशेखर-

प्रियरति ॥

अनङ्गासुहृत् । पुं । शिवे इति हेमचन्द्रः ॥

अनच्छः । चि । कलुषे । भिन्नोच्छ्रान्त-

गन्तत्पुरुषः । नलोमो नयः । तन्वा-

शुद्धिः ॥

अनङ्गनम् । न । व्योम्नि । तच्चे ॥ पुं ।

नारायणे ॥ चि । अङ्गनशब्दे ॥ ना-

स्ति अङ्गनमस्मिन् ॥

अनङ्गलिङ्गा । स्त्री । गोविन्दाष्टके ॥

अनङ्गान् । पुं । षण्डे । वृषभे ॥ अनः

अनघ्या

शकटं वहति । वहप्रापणे । अनसिक्-

हेः क्विप् अनसोऽहश्चेति क्विप् अनसो-

ऽहान्तादेशश्च । यजादिच्चात् सम्प्रसा-

रखम् ॥

अनङ्गुली । स्त्री । शौरभेय्याम् ॥ शौरा-

दिचान्ङीष् ॥

अनङ्गुली । स्त्री । शौरभेय्याम् ॥ आभ-

मङ्गुलः स्त्रियां वाचकश्चरति अतश्चुङ्क्वा-

भि शौरादिचान्ङीष् ॥

अनतिरेकः । पुं । अमेदे ॥

अनछः । पुं । गौरसर्षपे ॥ इति राजनि-

र्षण्टः ॥

अनध्यवः । चि । अद्यच्चभिन्ने ॥ अम-

ध्यचे ॥

अनध्यायः । पुं । अनध्ययने ॥ सचद्विधि-

योगिच्यो नैमित्तिकश्चेति । तथा चि ।

चातुर्मास्यद्वितीयासु मन्वादिषु युगा-

दिषु । अष्टकासु च संज्ञान्तौ शयनेवो-

धने हरेः ॥ अनध्यायं प्रज्ञुर्वीत तथासौ ।

पपदासु च ॥ नैमित्तिकास्तु । निर्घा-

तभूकम्पोक्तादिपतनादिसर्वाङ्गतेषु

। अग्न्युत्पाते । अकाशष्टष्टौ । सन्ध्या-

गर्जने । त्रैरैरुपद्रुते प्राप्ते । सङ्ग्रामे ।

सोमसूर्यग्रहे । दिग्दाहे । विद्युत्स-

न्निपाते । इत्यादिषु नैमित्तिकानध्या-

यः । छिद्राद्ये तानि विभाषां येऽनध्या-

याः प्रकीर्त्तिताः । छिद्रेभ्यः सुर्वतश्च

अनन्त

शेह्योने यदनिर्जितम् । तत्काले तस्य
रचांसि श्रेयं ब्रह्मयशोवल्लभम् । सर्व
भादाद्यगच्छन्ति वज्रवन्तीं श्वितफल
मिति ॥

अननुगतम् । न । आत्मतत्त्वे । वि । अनु
गतभिन्ने ।

अननुभाषणम् । न । विज्ञातस्य परिपदा
चिरभिहितस्याप्यप्रच्युच्चरिणामननु
भाषणम् । पश्य ॥ १०५ ॥

अनन्तः । पुं । किंशये । यथा । गन्धर्वी
शरसोः सिद्धाः किन्नरैः रत्नधारणाः ।
नासंगुणानां गच्छन्ति तेनाऽनन्तो यम
व्यय इति विष्णुपुराणम् । अनन्तः सीमा
इयत्तानविद्यते यस्य । शेषे । नागजा
तिराजे । यत्तदेवे । सिन्दुवारदृष्टे ।

अनन्तजितिः । वि । अनवधौ । अप
रिच्छिन्ने । अविनाशिनि । व्यापित्वा
त्रियत्त्वात्सर्वात्मत्वात् देयकालवस्तु
परिच्छेदशून्ये । परमेश्वरे ॥ अवि
द्यमानोऽन्तः कार्यो यस्य । अखण्डे ।
। सुरवर्त्मनि । अश्वके । नाख्य
न्तो यस्य ॥

अनन्तकारः । वि । असमाप्तिकरे । अ
नन्तं करोति । दिवादिभेदितः ।
अनन्तजित् । पुं । युद्धगणभेदे । जि
नानां चतुर्विंशत्यन्तर्गतचतुर्दशजि
ने । अनन्ते । अनन्तं जयति लेष्यति ।

अनन्त

वा । जिवये । क्विप् । तुक् ॥ विष्णौ ॥
अनन्तान्यसंख्यातानि भूतानि युद्धकी
डादिषु सर्वत्राचिन्त्यशक्तियाजयती
मिति ॥ १०६ ॥

अनन्ततीर्थकृते । पुं । अनन्तजिति । यु
द्धगणभेदे । इति हेमचन्द्रः ॥

अनन्तमाषः । वि । एतावत्त्वमस्येति परि
च्छेत्तुमशक्ये । माषापरिच्छिन्नाः सा
अनन्तायस्य ॥

अनन्तमूर्तिः । पुं । सर्वात्मनि । परमात्म
नि । अखण्डकारसे । अनन्तादेशतः
कालतोर्वस्तुतः स्वरूपतस्तावत् परि
च्छेदरहितामूर्तिः । स्वभावो यस्य ।

अनन्तमूर्खः । पुं । करालाख्योपधौ । सु
गन्धायाम् । स्थूलग्रन्थौ । वचाप्रभेदे ।

अनन्तरम् । न । पराचीनकाले । प
दादिव्ये । वि । विदेकरसे परमात्म
नि । नवस्रअन्तरं भिन्नजातीयकिञ्चि
द्विद्यते सः । छिद्रशून्ये । सन्निहिते ।
अव्यवहिते । संसृते । अन्तरच्छिद्रं त
च्छून्यम् ॥

अनन्तरितम् । वि । अव्यवहिते ॥

अनन्तरूपः । पुं । भगवति । विश्वरूपे ॥

वि । अनन्तरूपविशिष्टे । अनन्तानि
रूपाण्यस्य ॥

अनन्तलोकः । पुं । स्वर्गलोकः । अन
न्तश्चासौ लोकाश्च ॥

अनन्यः

अनन्तविजयः । पुं । युधिष्ठिरस्य राज्ञः श
 हे । अनन्तो विजयो यस्मिन् ।
 अनन्तवीर्यः । पुं । अर्हद्गणभेदे । भाषि
 क्लोजिना नां चतुर्विंशत्यन्तर्गतेष्वेवो
 विंशेतीर्थकरं जिने । षि । हृद्वीर्ये ।
 अनन्तप्रभावे । अनन्तानि वीर्याणि य
 स्मिन् । अनन्तवीर्ययस्त्रयाः । षी
 अनन्तव्रतम् । न । भाद्रशुक्लचतुर्दशी क
 र्तव्ये । नन्तदेवस्य व्रते । षी ।
 अनन्तशीर्षा । स्त्री । वासुकेः पत्न्याम् ।
 अनन्ता । स्त्री । विशल्यायाम् । शकप्र
 भेदे । शारिदायाम् । दुरालभायाम्
 । दूर्वयोः । कडायाम् । पथ्यायाम् ।
 पार्वत्याम् । सामलक्ष्याम् । विश्वंभ
 रायाम् । गुडूच्याम् । अग्निमन्ववृषे
 । यवासे । सुदृशत्वन्तरे । नारायाम्
 । नास्यस्तोऽस्याः । अनन्तः श्रेयोसि
 धारकोऽस्याः । अर्धभाष्ये ।
 अनन्तात्मा । पुं । नारायणे । देशतः का
 लतोयस्तु तश्चापरिच्छिन्नस्वरूपत्वा
 त् अनन्तः आत्मा अक्षयः ।
 अनन्तिका । स्त्री । माघोर्जमाघवेपाशा
 पूर्णमासीषु ।
 अनन्तेशः । पुं । हरे ।
 अनन्दः । वि । अनानन्दे । असुखे । औ
 पनिपदेयम् ।
 अनन्यः । वि । सर्वभोगनिस्पृहे । सर्वाच्

अनन्य

तदर्शिनः । अहमेव भगवान् वासु
 देवः सर्वात्माने मद्दृश्यति रक्तकिष्प
 दसीति ज्ञानवति प्रज्ञात्मक्यनिष्ठे ।
 अपृथग्ददर्शिनः । न विद्यते अन्यो विष
 यो मस्यं यस्मिन् वा । अन्यो भेददृष्टि
 विषयो न विद्यते यस्य वा । न विद्यते
 स्वेष्टविनाऽन्यदात्मन्यस्येति वा ।
 अद्वितीये । एकाकिनः ।
 अनन्यगतिकः । षि । एकाग्रये । गन्त
 न्तरं हन्ते । यथा । अनन्यगतिके ज
 ने विगतपातके चातके युष्माकश्चित्तया
 क्लृप्तमियतथापि नान्यभजे ह्युद्भटः ।
 अनन्यचेताः । षि । तदेकचित्ते । न अ
 न्यचेताः ।
 अनन्यजः । पुं । कामे । नान्यन्यद
 स्मात् अन्योन्यो विष्णुः । तसो गतः । म
 नसेऽन्यस्मात्प्रजायते इति वा । षि ।
 अनन्यभवे ।
 अनन्यभवं । षि । अन्यस्यासाथे । अ
 न्यस्थानभवतीति तथा । पचाद्यजस्तो
 त्तरपदेन नञ् समासः ।
 अनन्यभावः । षि । एकान्तभक्ते । न वि
 द्यते अन्यस्मिन् भावो यस्य ।
 अनन्यवृत्तिः । वि । एकाग्रये । एकताने
 इत्यमरः । न अन्यावृत्तिरस्य ।
 अनन्वक् । वि । अननुगते । अनुश्रव
 तीत्यन्वक् । न अनन्वक् अनन्वक् ।

अनन्त

प्रोक्षणैर्नयं दर्जितम् । तत्कालेतस्य
परिच्छांसिश्चिदं प्रक्षयशोचलम् । सर्वं
मादापगच्छन्ति वर्जयन्तीषितं फल
मिति ॥

अननुगतम् । नि । आत्मतत्त्वे । चि । अनु
गतभिन्ने ।

अननुभोपणम् । नि । विष्णोतस्यपरिपदा
पि रभिहितस्याप्यग्रान्युच्चोरयमननु-
भाषणम् । यथै ० ५ ५ ६ ।

अनन्तः । पुं । केशये । यथा । गन्धर्वा

शरतः । सिद्धोः । किञ्चरोरारण्योः ।

नान्तंगुणानांगच्छन्तितेनाऽनन्तोयम

व्ययवतिविष्णुपुराणम् । अन्तःसीमा

इयत्तानवित्ततयस्य । शेषे । नागजा

तिराजे । फलदेवे । सिन्दुमारुहणे ।

अनन्तजिति । चि । अनवधौ । अप

रिच्छिन्ने । अविनाशिनि । व्यापित्वा

त्रियत्त्वासर्पान्मत्तात्देशकालेवस्तु

परिच्छेद्गून्ने परमेश्वरे ॥ अवि-

चमानोऽन्तः कार्योऽयस्य । अखण्डे ।

न । सुरवर्त्मनि । अश्रके । नाख्य

न्तोयस्य ॥

अनन्तकरः । चि । असमाप्तिकरे । अ

नसंकरोऽति । दिवाविभेतितः ।

अनन्तजित् । पुं । गृहगणभेदे । वि

नानाधनुर्भिगन्त्यन्तगतधनुर्दंशजि-

ने । अनन्ते । अनन्तं जयति जेषति ।

अनन्त

वा । जिजवे । कृप् । तुक् ॥ विष्णौ ॥

अनन्तान्यसंख्यातानिभूतानि शुद्धकी

डादिषु सर्वेषाचिन्त्यशक्तियोजयती

ति ॥

अनन्ततीर्थकृतं । पुं । अनन्तजिति । बु

द्वगणभेदे । इति हेमचन्द्रः ॥

अनन्तमात्रः । चि । एतावत्त्वमस्येतिपरि

च्छेसुमशक्तेः । मावापरिच्छित्तिः सा

अनन्तायस्य ॥

अनन्तमूर्त्तिः । पुं । सर्वात्मनि । परमात्म

नि । अखण्डेकरसे ॥ अनन्तादेगतः

कालतौपस्तुतः स्वरूपतस्मात् परि

च्छेदेरहितामूर्त्तिः । स्वभावायस्य ॥

अनन्तमूलः । पुं । करासास्थौपथौ । सु

गन्धायाम् । स्थूलग्रन्थौ । बचाप्रभेदे ॥

अनन्तरम् । नि । पराचीनकाले । प

श्चादर्थे । चि । चिदेकरसेपरमात्म

नि । नयस्यअन्तरंभिन्नजातीयं किञ्चि

द्विद्यतेतसः । छिद्रगून्ने । सन्निहिते ।

अव्ययहिते । संसक्ते । अन्तरच्छिद्रं त-

च्छून्यम् ॥

अनन्तरितम् । चि । अव्ययहिते ॥

अनन्तरूपः । पुं । भगवति । विश्वरूपे ॥

चि । अनन्तरूपविशिष्टे ॥ अनन्तानि

रूपाण्यस्य ॥

अनन्तलोकः । पुं । स्वर्गलोके । अन

न्तश्चामौनोकण्ड ।

अनन्धः

अनन्तविजयः । पुं । युधिष्ठिरस्यैराजः श
हे । अनन्तो विजयो यस्मिन् ।
अनन्तवीर्यः । पुं । अर्हद्भयभेदे । भावि
कल्पोजिनानां चतुर्विंशत्यन्तर्गतैर्वेद्यो
विशेषी र्थकरंजिने । चि । अर्हद्वीर्ये ।
अनन्तप्रभावेः । अनन्तानि वीर्यास्त्रिय
स्मिन् । अनन्तवीर्यं यस्य वा ।
अनन्तव्रतम् । न । आद्रमुक्त्वा चतुर्दशोक्त
व्रतयोर्नन्तदेवस्य व्रते ।
अनन्तग्रीपा । स्त्री । वासुकेः पत्न्याम् ।
अनन्ता । स्त्री । विशल्यायाम् । शक्रप्र
भेदे । शारिवायाम् । दुरालभायाम्
। दूर्वयोः । कषायाम् ॥ पथ्यायाम् ।
पार्वत्याम् । आमलक्याम् ॥ विश्वंभ
रायाम् । गुह्य्याम् ॥ अग्निमन्थवृचे
। यषाचे । धृदुयस्त्रन्तरे । तारायाम्
। नाख्यन्तोऽस्याः । अनन्तः शेषोक्ति
धारकोऽस्याः अर्शभायं च ।
अनन्तात्मा । पुं । नारायणेः । देशतः का
अतो वस्तु तश्चापरिच्छिन्नस्वरूपत्वा
त् अनन्तः आत्मा अथ ।
अनन्तिका । स्त्री । भाषोजंभाधनेयाणां
- पूर्णमासीषु ।
अनन्तेशः । पुं । श्वरे ।
अनन्दः । वि । अनानन्दे । असुखे । औ
पनिपदोयम् ।
अनन्धः । वि । सर्वभोगनिस्पृहे । सर्वादे

अनन्ध

तदर्शनि । अहमेव भगवान् वासु
देवः सर्वात्मानं मद्दृश्यति रिकं किञ्च
दस्तीति ज्ञानवति ब्रह्मात्मैक्यनिष्ठे ।
अपृथग्दर्शनि । न विद्यतेऽन्यो विद्य
यो यस्यां यस्मिन् वा । अन्यो भेददृष्टि
विषयो न विद्यते यस्य वा । न विद्यते
स्वेष्टं विमान्यदात्मन्यस्येति वा ।
अद्वितीये । एकांकिनि ।
अनन्धगतिकः । वि । एकाग्रये । गन्ध
त्तरं रोहते । यथा । अनन्धगतिकेन
ने विगतपातके चातके यथा र्चितथा
- क्रुमियं तथा प्रिना न्यभजे इत्युद्भटः ।
अनन्धचेताः । वि । तदेकचित्ते । न स
न्यचेताः ।
अनन्धजः । पुं । कामेशः । नाख्यन्धद
शात् अनन्यो विष्णुः । ततो जातः । म
नसेऽन्यस्यान्न जायते इति वा । वि ।
अनन्धभवेः ।
अनन्धमयः । वि । अन्यस्यासाध्ये । अ
न्यस्य न भवतीति तथा । प्रचाद्यजन्तो
क्षरपदेन नञ् समासः ।
अनन्धभावः । वि । एकात्मभक्ते । न वि
द्यते अन्यस्मिन् भावो यस्य ।
अनन्धदृष्टिः । वि । एकाग्रे । एकताने
इत्यमरः । न अन्याद्युत्तिरस्य ।
अनन्धकः । वि । अननुगते । अनुअन्ध
तीत्यन्वक्त् । न अनन्धकः अनन्धकः ।

अनप

अनयः

अनन्वयः । पुं । अर्थोत्तराकारविशेषे । य-
 १ शः । उपमानोपमेयत्वे एकस्यैवैक
 २ वाक्यार्थः । अनन्वयः । उपमानान्तर
 ३ संसंबन्धीभावोऽनन्वयः । यथा । नके
 ४ ने ब्रह्मभक्तिमितान्तकान्तिर्नितम्बिनी
 ५ वैवर्नितम्बिनीव । यार्वाहृषासोयुध
 ६ लास्योवासास्ते तद्विद्यासारवतद्विद्या-
 ७ साः । अत्रपवकांरोभिपक्षमः । सानि
 ८ तम्बिन्येवकेवचंजितम्बिनीवन्तितान्त
 ९ कान्तिर्भातीति न यावत्क्षयिच्छत्य
 १० त्तार्थः । ते अनुभवैकगतोपरस्तस्याविला
 ११ सास्तद्विद्यासारपभीन्तोति, वंचभवि-
 १२ परिणामेनान्वयः । कीदृशाः । विद्या
 १३ सायुधस्यकामस्यलासोन्वयतस्यवा-
 १४ सा निवासभूताः । नितम्बिनीवैवर्नित
 १५ म्बिनीवतन्माभूनितेम्बिनीसदृशीति
 १६ वार्थः । तेनस्तु ततयाव्यक्तौकाशाभः ।
 १७ एवञ्चतत्रैवतदुपमानाऽन्वेतीत्यनन्व
 १८ योऽलङ्कारः । तत्फलञ्च निरुपमत्वे
 १९ योयः । इतिद्राव्यप्रकाशोदाहरण
 २० स्थायः ॥ ११५ - ११६ ॥
 अनपदेशः । पुं । असायके ।
 अनपरम । वि । परवाद्भाविकार्यसम्ब-
 न्यविधुरे पक्षगमिन्नेत्रक्षणि । अप-
 रंकार्यनपिद्यतेयस्यतत्तत्कार्यमिति
 यावत् ॥ इतरन्वये ॥

अनपायी । वि । अपायविधुरे । अन-
 यरे । निश्चले । वि । अनपेक्षे । वि । निरपेक्षे । सर्वेषुभे-
 वि । गोपंकरखेपुवंदृच्छेपनीतेष्वार्थनिः
 वि । स्पृष्टे । अपेक्षावर्जिते । द्वेये ।
 अनभिज्ञे । वि । अविदुषि । मूर्खे । न
 अभिज्ञः । यथा । पिकत्वाभूततरोप-
 रोपरपरिज्ञानाऽनभिज्ञोभवामिति ।
 अनभियुक्तः । वि । अनोदते । अस-
 ३ अते । वि । अनभिलाषः । पुं । अरुचौ । अनिच्छा
 ४ यायम् । वि । अनभिव्यक्तिः । स्त्री । अनुज्ञतकंपवत्त्वे ।
 अनभिव्यक्ते । वि । अनभिव्यक्तः । वि । पुत्रादौमीतिहीने
 ५ । अनन्वस्मिन्सुखिनिदुःखिनिवाऽह-
 ६ त्तिवसुखीदुःखीत्येतिअनन्वभावनया
 ७ मीच्छतिभयोऽभिष्वङ्गसद्रहिते ।
 अनभ्युदितम् । वि । अनभिप्रकाशिते ।
 अनसः । पुं । दिजे । प्राज्ञणे । इति-
 ८ विक्राण्डशेषः । वि । अनमितम्पयः । वि । कूपणे । नमित-
 ९ म्पयोऽमितम्पयः । तद्भिन्नोऽनिमि-
 १० तम्पयः ॥
 अनस्वरेः । पुं । वैदुविशेषे । इतिसिहा-
 ११ न्तशिरामणौगोसाध्यावः ।
 अनयः । पुं । अशुभदैवे । विपदि ॥

अनपयवर्गधीर्यः । वि । अघोरप्रभावे । अनयः । पुं । अशुभदैवे । विपदि ॥

अनलः

सने । अनीतोत्त द्यूतत्रिदांप्रसव्यग
 तौ । तेषामग्रदधिगमेने । ननय
 नम् अनैर्नवा । सीष्प्रोपयो । एरच्
 । विरोधेर्ज्ञः । अयात्शुभां वचवि
 धेरन्यः । अतिनेति । अनैर्नवा
 अनैर्गलम् । वि । प्रतिबन्धकरहिते । नि
 रावाधे ॥ नविद्यते अर्गसंयस्मिन् ॥
 अनर्थाः । वि । अमूल्ये । अनर्थाः
 अनर्थः । पुं । हरौ ॥ नविद्यते अर्थः प्रयो
 जनमस्य प्राप्तकामत्वात् ॥ वि । अ
 र्थिनः प्रतिशूलो ॥ यथा ॥ अर्थमर्थ
 भावयति स्थानास्तिततः सुखलेशः स
 त्वम् ॥ पुत्रादपि धनेभावांभीतिः
 सर्वत्रैवाविहितानीतिरिति मोक्षमु
 त्तः न अर्थः । अर्थरहिते ॥
 अनर्थकम् । न । प्रसामे । समुदायोर्ष
 रहितसार्थवाफो । अवश्यवाक्ये । वि ।
 अर्थे ॥ नेत्रयोश्च । अर्थोऽत्र इत्युः
 प्रभृतिपुपाठान्तिथ्यं कप्समोऽन्तः ।
 अमर्थमूलम् । न । आत्माज्ञाने ॥ यथा
 आत्माज्ञानमनर्थानामूलोक्तिर्पिने
 तरत् । स्वपराक्रममज्ञात्वायुधान्मि
 यत्सर्वहीति । अनर्थान्तरम् । न । अभेदे । एकार्थे ।
 अनर्थी । वि । निमृष्टे । अनलः । पुं । वन्ही ॥ नविद्यते अर्थ ए
 र्थातिर्यस्येच्छनलः ॥ वसुभेदे ॥ नखा

अनव

भावे ॥ कृत्तिकानचत्रे ॥ विपु ॥ चि
 त्रके ॥ रक्तचित्रके ॥ भस्मातके । पित्त
 अनित्यनेन । अनप्राग्ने । हेपा
 दिच्छालेखत् ॥ ५०. वेत्तरे ॥ यथा ।
 दुर्मिच्छजायते धोरधान्यापिधिप्रपीड
 नम् । अनलोचसमाप्योतनाश्चकार्या
 विचारयेति । भगवतिवासुदेवोऽस्य
 नमः अस्मिन् । अस्मिन् भूषणाद्यर्थाद्भावे च
 । अः संज्ञापूर्वकत्वात्प्रवृद्धिः । घञर्थे को
 वा । अलः पर्याप्तिः शतिसम्पदांपरि
 च्छित्तिरियत्तासानविद्यते स्वेऽन्त्य
 नलः । पुं । अनलः । अनर्थं सन्तापं च
 तिस्यखडयति इति विश्वः । अनलनामा । पुं । विश्वके । अनलप्रभा । स्त्री । ज्योतिमती लता
 अनलप्रिया । स्त्री । अयाथायाम् । अन
 लप्रिया । अनलः । पुं । मुनिद्रुमे । एकद्वेषे ।
 इति त्रिकाण्डशेषः । अनलः । वि । वहुं पुं । अनवः । वि । प्राचीने । ननवः ।
 अनवधानम् । न । असनोयोगे । प्रमा
 दे । वि । तद्विशिष्टे । अनवधान
 मस्ये । अनवधानता । स्त्री । प्रमादे । अविमृष्ट

अनव

कृषि । नवधानमस्य । तस्मात् । त
 ल । यथा । कर्त्तव्याकरत्तं यवसमर्थस्य
 क्वचिद्भवेत् । उच्यतेदित्यंतवप्रमादे
 अनवधानतेतिप्रब्रवावली ॥ ३ ॥
 अनवनः । वि । अरत्तये । कर्त्तरि । अ
 नवेते । कर्त्तरि ल्युट् । अनवनं रत्तये
 स्मात् ।
 अनवमः । वि । समाने । सट्टोः । नभ
 र्त्तये । तवसादन्यस्मिन् । अनवमः ।
 अनवरः । वि । प्रधाने । श्रेष्ठे । सक्रि
 ष्टे । नरवरः ।
 अनवरतमः । न । अविरते । निरन्तरे ।
 उच्यते । नास्ति अवरसंयत्त । क्रिया
 विशेषणत्वेऽक्षकीवत्त्वम् । इत्यविशे
 ष्योतु विशिङ्गत्वम् ।
 अनवराज्ञः । वि । सुखे । अवरस्मिन्नह
 भवः । अज्ञायत् । परावराधमोत्तम
 पूर्वाह्न । नअवराज्ञः । नजितिस
 मासः ॥
 अनवल्लोभनम् । न । सीमन्तोदयनान
 न्तरं चतुर्थेमासिककर्त्तव्येसंस्कारविशे
 षे । चतुर्थेऽनवल्लोभनमिच्छान्थला
 यनः ।
 अनवसरः । वि । निरवकाशे । पुं । अ
 वसरस्त्राभावे ।
 अनवस्करम् । वि । निशोषे । निशि
 षे । अपनीतसले । नापस्करोव ।

अनः

अनवस्यः । वि । अवस्थितिरहितैः । न
 अवस्थाप्रतिप्रायेक्षसः ॥
 अनवस्था । स्त्री । तर्कविशेषे । तस्य
 श्वर्यं यथा । उपपाद्योपपादकयो
 रविश्रान्तिरितिमीमांसकाः । अथ
 वस्थितपरम्परारोपाधीनानिष्टप्रसङ्गे
 ॥ यथा । यदिवटं च घटं च न्यत्रथाप्य
 स्यात् कपाससमवेत्तत्रथाप्यनस्यात्
 ॥ स्त्रियभावे ।
 अनवस्थानम् । न । अव्यवस्थाने । पुं ।
 वाये । पवने । वि । अश्ले । नअ
 वस्थानंयस्य ॥
 अनवस्थितः । वि । अव्यवस्थिते ।
 अनवस्थितस्त्वम् । न । अद्यायामपिसमा
 धिभूमौप्रयत्नेश्विख्यांश्चित्तत्वात्
 त्तिष्ठितत्वे ।
 अनवस्थितिः । स्त्री । चापले । मात्स्नय
 देपरागादेश्चापलन्तनवस्थितिः ।
 नअवस्थितिः ।
 अनशनम् । न । उपवासे । कामानश
 ने । वि । तदति । नअशनं भक्षणं
 यस्मिन् यस्यवातम् ।
 अनश्वन् । वि । अभुञ्जाने ।
 अनश्वरः । वि । शान्ते । ननश्वरः ।
 अनः । न । शकटे । मातरि । ओदने ।
 प्राणिवनानि । अनितिचीत्करोति ।
 अनप्राग्ने । असुन् ॥

अनाग

अनसूया । स्त्री । अचेःपतन्व्याम् । कर्ह
 ममुनेःकन्यायाम् । वि । असूयोऽन्ये
 । अस्यालक्षयथा । नगुणान्गुणि-
 नोऽहन्तिस्त्रीतिमन्दगुणानपि । नान्य
 दिदोपेपुरमतेसानसूयामर्कात्तितेति
 वृहस्पतिः ।
 अनसूयुः । वि । अनिन्दके । सन्तःप्रग-
 ऽविवाक्यानिगृह्णन्तिह्यनसूयवदतिम
 दृपादाः ।
 अनसूयादी । वि । गर्वात्तिरहिते । य-
 । कर्त्ताऽमितिपदनश्रीशो न भवति-
 नसः ।
 अनसूयारः । वि । असूयारविपुत्रे ।
 अनसूयुः । स्त्री । गर्वाभावे । अश्रीचे
 । इतिषिकाण्डशेषः ।
 अनाकारः । वि । निराकृतौ । निरा-
 कारे ।
 अनाकुलम् । वि । अव्यग्रमनसि । एका-
 ग्रमनसि । स्थिरे । एकाग्रे । असङ्गी-
 र्थे । नचाकुलम् ।
 अनाक्रान्ताः । वि । अयराजिते । नचा-
 क्रान्तः ।
 अनाक्रान्ताः । स्त्री । अगृह्यार्याम् । न
 आक्रान्ता ।
 अनागतः । वि । वर्त्तमानप्रागभावप्रति-
 योगिनिफाले । भविष्यति । अना-
 यत्ते । अनुपस्थिते । अज्ञाते । यथा

अनादिः

। अनागतादिखिन्नेनस्यादनुमिति
 सदेतिकोरिकावली । नःप्रागतः ।
 अनागतार्त्तवो । स्त्री । अरजस्तुत्रियाम्
 । नदिकायाम् । अनागतमार्त्तधर-
 जोऽस्याः ।
 अनाचरिः । पुं । कदाचारे । श्रुतिस्मृति
 गोविन्दकर्मकरणे । सर्वदेशेष्वनाचोरः
 पथितोऽसूच्यर्थम् । वि । तदिधि
 हे ।
 अनातपः । पुं । आयायाम् । रौद्राभा-
 वे ।
 अनात्मोर्धु । शरीरादौ । यथा । अ-
 प्रातः प्राप्यतेयोयमप्यलक्ष्यज्यतेत-
 या । आनीयात्तमनात्मानंनुह्यन्तं-
 पुरादिकमिति ।
 अनात्म्यः । वि । रंगादिदोपरहिते ।
 आत्मनिर्मनसिभवम् । रंगादि । तद्
 हितः ।
 अनाथः । वि । स्वतचे । प्रभुहीने । न
 विद्यतेनाथोयस्य ।
 अनादरः । पुं । परिभवे । तिरस्कृता ।
 नस्यादरः ।
 अनादिः । पुं । परमेश्वरे । चतुर्धकेप्रह-
 णि । वि । आदिरहिते । नविद्यते
 आदिःकारणयस्यसः । यथा । जीवई
 शोविशुद्धाहिततेषामेदःपरस्परम् ।
 अविद्यातशितोर्योगः पदघ्नाकमना

अनामा

हृदयः ॥ इति वेदान्तरहस्यम् ॥ -
 अनादित्वम् । न । उत्पत्तिमत्त्वे सति
 सहेतुत्वे सति केनाप्यविदितमूलका-
 रणेत्वे ॥ भाषित्वः ॥ १ ॥ १ ॥
 अनादिनिधनः । चि । आद्यन्तशून्येष-
 त्त्वाभावविकारवर्जिते परमेष्ठरे ॥ आ-
 दिर्गम्यनिधनविनाशः ॥ आदिस्थनि-
 धतश्च आदिनिधने अन्तविनाशौ त-
 द्द्वयनविद्यते यस्यसः ॥ १ ॥
 अनादृतम् । चि । अवज्ञाते । कुतस्ति-
 रकारे ॥ न आदृतम् ॥ १ ॥
 अनापन्नः । चि । अमाते ॥ न आपन्नः ॥
 अनामकम् । न । अर्शो रोगे ॥ पुं । न-
 चमासे ॥ अप्रशस्तनाम्नाऽस्य ॥
 अनामयम् । न । आरोग्ये ॥ अवि-
 चातत्कार्यात्मकरोगरहिते ॥ मोचा-
 स्ये पुरुषार्थे ॥ आत्मरूपे ॥ अस्ति ना-
 यते वहते च्यादिषड्भावविकारशू-
 न्यमात्मरूपसत्तेषां विकाराणां देहो-
 पाधिनिवृत्त्यात् ॥ आत्मनश्च देहाभा-
 वात्तद्विकाररहितमनामयमात्मैवे-
 त्यर्थः ॥ आमयस्याऽभावः ॥ अर्थाभा-
 ये ऽय्यधीभावः ॥ चि । तद्विशिष्टे ॥
 अनामयमस्य ॥ अच् ॥ १ ॥
 अनामयायी । चि । व्याधिविवर्जिते
 दीप्तयो ॥ न आमयायी ॥
 अनामा । स्त्री । स्तपकनिष्ठाऋणौ ॥ न

अनार

नामग्रहणयोग्यमस्याः । ब्रह्मणोऽन-
 याशिरश्चेद्दनात् ॥ अतएवास्यां प्रवि-
 चीक्रियते । ङाप् ॥ १ ॥
 अनासिकाः । स्त्री । अनामायाम् ॥ अ-
 तीर्नासैव । स्वाश्वकः । प्रख्यस्यादिति
 च्चम् ॥ १ ॥
 अनायत्तः । चि । अनधीते । अयमीभू-
 ते ॥ यथा । एतावज्जन्मसाफल्यं येद-
 नायत्तवृत्तितेति ॥ १ ॥
 अनायत्तः । चि । अयासेहीने ॥ १ ॥
 अनायासः । पुं । अकेशे । यत्नाभावे ॥
 अस्य लक्षणान्तु । शरीरपीड्यते चेन
 सुशुभेनापि कर्मणा ॥ अत्यन्ततन-
 कुर्वीत अनायासः स डेव्यतश्च्येकाद्
 शीतत्वम् ॥ यथा ॥ अनायासेन मर-
 त्तमिना दैन्येन जीवनम् । अनाराधि-
 तमे विन्दु चरखस्य कथं भवेदिति ॥
 अनायासकृतम् । चि । दिनायत्तकृते ॥
 चि । न । फाल्दे ॥ अनयासेन कृतम् ॥
 अनारतम् । न । सन्तते ॥ चि । तद्युक्ते
 आर्षपूर्वैरभिर्विरामे ॥ अविद्यमा-
 नमारतं यस्मिन् ॥ क्रियाविशेषणत्वे
 कीदृशत्वम् ॥ द्रव्यविशेषणेतु पिलिङ्ग-
 च्चम् ॥ १ ॥
 अनारम्यम् । चि । निराद्यमे ॥
 अनारम्भः । पुं । अननुष्ठाने ॥ न आर-

अनिभृ

सोनाहृतः शब्दोयस्मिंस्तच्छब्दानाह
 तम् । वा हितान्यादिच्चात्सार्धुं ॥ पु
 रूपाधिप्रितम् रुद्रोधिप्रितम् ॥ अनाह
 तशब्दोमध्यमावाखीरूपोश्रेयः ॥ वि ।
 छेदोभोगः स्नासनश्चहननम् तद्रहि
 तेषुछे । नूतमपुछे । आघातरहिते ।
 अगुयितांछे ॥ आहन्यतेस्य क्तः ॥ न
 आहृतंवा । ॥ ॥
 अनिकेतः ॥ चि । अनियतनिवासरहिते
 ॥ नास्तिनिकेतोऽस्य ॥ ॥ ॥
 अनिचुः । पुं । इक्षुत्तुख्यायाम् । खाक्-
 उति आनाखुइति च गौडख्याते ॥ न-
 इक्षुः । सादृश्येवनम् ॥ ॥ ॥
 अनिगीर्णः । चि । अनुक्ते ॥ विपस्यानि
 गीर्णस्येति साहित्यदर्पणम् ॥ ॥ ॥
 अनिद्रनम् । चि । अचले । निर्वातप्र-
 दीर्घकल्पे ॥ ॥ ॥
 अनिच्यः । चि । अभ्रुवे । विनाग्निनि ।
 वाघयोग्ये ॥ च्यक्ते । काश्याद्यवच्छिन्ने ।
 नस्यास्यतीतिलोकागमयोर्थवहार-
 योग्ये ॥ अनिच्यः ॥ यथा । धर्मोनि
 च्यः भुङ्गदुःखेच्चनिच्येजोवोनिच्योर्धे
 तुरस्वाप्यनिच्यः ॥ इतिभारतेभार-
 तसाविषी ॥ ॥ ॥
 अनिद्रः । पुं । कवायस्याया सर्गभूये पर
 मात्मनि ॥ चि । निद्राशून्ये ।
 अनिभृतः । चि । चपले । अयिनीते ।

अनिह

अनिभृतः । ॥ चि । ॥ पुं । देवा
 अनिमिषः । पुं । स्त्री । सुरे ॥ मत्स्ये । पुं
 ॥ विष्णौ ॥ अक्षुप्तदृष्टिच्चात् । ॥ काले
 ॥ अनिमिषति । मिषश्चैषण्ये ॥ इगु
 तिपघेत्तिकः । न अस्तमासे ॥ ॥ ॥
 अर्भिमिषचेकम् । न । कैसियारस्ये ।
 अनिमिषाचार्यः । पुं । गुरौ । ॥ वृहस्प
 ती । अनिमिषायां देवानामाचार्यः ॥
 अनिमेषः । पुं । देवे ॥ अविद्यमानोनि
 मेषोऽस्य ॥ मत्स्ये ॥ ॥ ॥
 अनियतः । चि । अनैकान्तिके ॥ अनि
 च्ये । अस्थायिनि । अनियतः ॥ ॥ ॥
 अनियन्वितः । चि । उच्छृङ्खले ॥ उ
 दामे ॥ ॥ ॥
 अनिर्बतः । चि । वाचासगोचरे ॥ ॥ ॥
 अनिरुदः । पुं । कामपुत्रे ॥ मनसोऽधि
 ग्नातरि ॥ उपोपती ॥ न । सैन्दाने
 । पन्नादिवन्धनरज्जौ ॥ चि । ॥ अप्र
 तिरुहे ॥ चरे ॥ अनिरुदोऽनिरुदः ।
 युद्धेकेनापिनिरुदः ॥ ॥ ॥
 अनिरुदपथम् । न । थोचि । चि । अ
 वारितपथे ॥ अनिरुदः रोपशून्यः
 पन्थायस्मिन् यस्थवा ॥
 अनिरुदभामिनी । स्त्री । सैरियहाम् ॥
 वाष्कन्वायाम् । उपायाम् ॥ अनि-
 रुदाचासौभामिनी । अनिरुदस्यभा-
 मिनीवा ॥ ॥ ॥

अनिलः

अनिरोधः । पुं । अप्रतिबन्धि ।
 अनिर्देश्यः । वि । निर्देश्युमशक्ये । विषय
 नागोचरेपरमेश्वरे ॥ स्वसर्वज्ञत्वात्
 परस्मै इदं तदिति निर्देश्युमशक्ये च्छात्
 ॥ अनिर्देश्यः । निर्विशेषे सञ्चित्युर्ध्वमा
 त् । ब्रह्मण्येव स्तु निधर्मात्सामभावादिदं
 ॥ तदित्यादिसाधारणशब्दैर्द्रव्यं युक्तः
 ॥ पाञ्चक इत्यादिविशेषशब्दैश्च अनिर्देश्यु
 मशक्यत इत्यनिर्देश्यः परमेश्वरः । शु
 च्यापिजातिगुणक्रियासंज्ञाभिर्निर्देश्य
 ॥ दुर्मशक्य इत्यर्थः ।
 अनिर्मलत्वात् । स्त्री । लङ्कापिकायाम् ।
 वि । निर्माज्यशून्ये ।
 अनिर्वचनीयः । वि । निर्वचनायोग्ये ।
 वाक्यागम्ये ।
 अनिर्विषयः । वि । विषादरहिते । न नि
 र्विषयः । न विद्यते निर्वेदाऽस्थिवा । अ
 विरक्ते ।
 अनिर्विस्मयेताः । वि । अविस्मयिष्यते ।
 इह जन्मानि जन्मान्तरे वा अस्मिन् भर्षे
 षर्षान्तरे वा अद्यशोषासेत्यतिक्लित्वर
 येति धैर्ययुक्ते । अनिर्विषयं चेतोयस्य ।
 अनिलः । पुं । धाते । अनन्वयेन । अ
 नप्रायने । सत्त्विकत्वनिमहिमदिभ
 पिडशण्डिपिण्डिडनुपिडकुकिभूधरल
 च् । गणदेवताभेदे । धाताः पंचाय
 दूनकाः । इहति प्रेरणां करोति इ

अनीकः

तिइहा । तद्वहितः । वसुभेदे । स्वा
 तिनिस्रवे । वि । इत्साशून्ये ।
 अनिलस्रकः । पुं । विभीतकवृक्षे । इति
 राजनिर्घण्टः ।
 अनिलवन्धुः । पुं । कृत्तिकायाम् ।
 वन्धौ ।
 अनिलयनः । वि । अनापारे ।
 अनिलसखः । पुं । वन्धौ । अनिलस्य
 सखा । रामोचः सखिभ्येष्टच ।
 अनिलान्तकः । पुं । इन्द्रदीवृषे ।
 अनिलामयः । पुं । वातरोगे ।
 अनिशम् । न । सिद्धे । सेना । अविरेते ।
 निशा व्यापारराक्षिष्यमुपचारात् ।
 नास्तिनिशोऽस्मिन् । क्रियाविशेषय
 त्वेऽस्यकीवस्वम्द्रव्यविशेषयत्तुविलि
 क्तस्वम् । राविबर्जिते ।
 अनिशम् । न । सात्तये ।
 अनिष्टम् । न । प्रतिकूलवेदनीये नार
 कतिर्वगादिहृत्तुके पापफले । अप
 कारे । न इष्टमिति विग्रहः । वि । अ
 नमिलपिते । यथा । इष्टनाशदिनि
 ष्टासैः कश्चात्कारसौभभेदितिसाह
 च्यदर्थकः ।
 अनिष्टा । स्त्री । नागवचायाम् ।
 अनिष्टष्टः । वि । अनिष्टते ।
 अनीकः । पुं । न । रथे । रथे । सेना
 मापे । अनित्यनेन । अनप्रायने ।

अनीशः

अनिहृषिभ्यांकिञ्चेतिर्कन् । अनन
म् । अनर्गतौ प्राग्नेवा । अनीकाद्
यश्चेतिसाधुः । अनृत्यनवा । शीघ्र-
प्रापणे । बाहुल्यकालकं । नभस
मासः । १११ । १ । १ ।
अनीकस्यः । पुं । रणगते । ईस्तिशि
चाविचक्षणे । रचिवेर्गे । राजरचि
शि । चिक्ले । वीरभृद्ववाद्ये । जय
हेक्केतिप्रसिद्धवाद्ये । वि । सैन्यस्ये ।
अनीकेतिप्रुति । प्रु । सुपीतिकः ।
अनीकाधिकृतः । वि । सेनापतौ ॥
अनीकिनी । स्त्री । सेनायाम् । तिष्ठपुत्र
मृषु । रभाः २१८७ । रथाः २१८७ ।
अन्वाः २१६१ । पदातयः २०८३ ।
यतत्परिमाणमिष्ट सेनाभेदे । स
मस्तसंख्यया २१८७ । सप्तप्यधिकाष्ट
शताधिकसप्तस्राधिकायुतद्वये । अ
शौहिणीदशमांशेयं संख्या । अनी-
कोरणोक्तिप्रयोजनत्वेनयस्याः । इ-
निः । डीप् । वि । अनीकिनि ।
अनीचिदर्शी । पुं । वृद्धभेदे ।
अनीशः । पुं । विष्णौ । नविद्यते ईशो
नियन्ता स्वामीयास्य । ईश्वरमिवे ।
प्ररक्षिनिहृष्योरस्यनन्वे । यथा । अ
धोननुनीगोयमात्मनः सुतः दुःख
योगः । ईश्वरमेरितोगच्छेत्स्वर्गवाच्य
भनेपवेतिस्मृतिः ।

अनुक

अनीशा । स्त्री । दीनभावे । ११ ।
अनीश्वरः । वि । नास्तिशुभाशुभयोः
कर्मणोःफलदातेश्वरदतिषादिनि ।
अनीहः । वि । फलाशारहिते । निश्चे
ष्टे । नास्तिईशायस्यसः । ११ ।
अनु । १ । जीने । सहाये । पश्चाद्द्वये
साहस्ये ॥ लक्षणे । ईश्वरभूतास्या
ने । भागे । वीक्षायाम् ॥ अनुकामे ।
आयामे । समीपे । अनिति । अन
प्राणने । बाहुल्यकादुः । ११ ।
अनुकः । वि । कामिनि । कामयितुरि-
॥ अनुकामयते । अनुकामिकेति-
साधुः । ११ ।
अनुकम् । १ । वितर्के । ११ ।
अनुकम्पा । स्त्री । दयायाम् ॥ आन्ध्र्यं
स्ये । अनुकम्पनम् । कपिकिञ्चिच्च
ने । गुरोश्चेत्त्वः । ११ ।
अनुकम्प्यः । वि । कृपायोग्ये । अनुक
म्पितुंयोग्यः । यत् । ११ ।
अनुकरणम् । न । अनुकृती । सदृशी
करणे ॥ तद्विविधम् । शब्दानुकरण
म् अर्थानुकरणम् । यथायंरहितस्य
केवलशब्दस्यसदृशकरणम् तच्छब्दा
नुकरणम् । यथायंविशिष्टस्यसदृशक
रणम् तदर्थानुकरणम् । इतिवैया-
करण्याः । ११ ।
अनुकर्षः । पुं । रथायःस्यदाकणि । र

अनुकूल

यस्यापस्तनभागे यद्वाग्धरसकोष्ठं
 प्रतिष्ठति न्यतोपशुकमुपरिपट्टकम् यत्र
 पृथक्कतदनुकर्षशब्दवाच्यमिच्छयः इ-
 ति मरतः । अवकर्षणे । अनुकूल्यते ।
 अनुकूल्यते । अण् । अनुकर्षणम् । न ।
 अनुकर्षणे । अवकर्ष-
 णे । अनुकर्षणम् । पुं । मुख्यकल्पाद्भवे गौश-
 कल्पे । प्रतिनिधौ । गौशविधौ । अ-
 नुकीर्णः । कल्पः । प्रादिसमासः । यथा
 श्रीहिमिर्यजेतेतिमुख्यविधिः । श्रीह्य-
 भावेनीवारैर्यजेतेतिगोशोविधिः ।
 श्वशक्तेनाननुप्रातथ्यः । यथा । प्रभुः प्र-
 थमकल्पस्येवानुकल्पेनपर्यते । नसा
 म्परायिकं तस्येदुर्मर्तोर्विषतेफलम् ।
 इति मनुः ।
 अनुकामीनः । वि । कामद्रामिनि । यद्ये-
 ष्टगमनशीले । कामस्यसहशम् । य-
 ः । धार्येभ्ययीभाक् । अनुकोमंगामीभ्य-
 ः । अवारपारात्त्यन्तानुकामंगामी-
 ति श्वः ।
 अनुकारः । पुं । सुसहश्रक्रियायाम् ।
 अनुकारे । अनुकरणम् । सहश्ररूप-
 त्वेशभापाद्याविष्करणम् । अनुकू-
 षण् । उपमायाम् । अनुकूलकरणे ।
 अनुकूलः । पुं । पतिप्रभेदे । अस्यस-
 चयं यथा । सर्वदापराङ्मनापरादु-

अनुको

खचे सतिसर्वदास्वजायानुकूलत्वमि-
 ति । वि । तत्तदिच्छाचरणशीले ।
 अनुकरते । सहाये । सहकारिणि ।
 अनुकूलादिति विग्रहः । अनुकू-
 लता । स्त्री । दाश्रिण्ये । भावे
 नितम् । अनुकूला । स्त्री । स्यादनुकूलाभतनग-
 गाश्वेदिति लक्ष्यं कश्चित्तामाहली ।
 यथा ब्रह्मपुत्रेश्चिमुंरिपुंमूर्तिर्गोप-
 लगाचीकृतरतिपूर्तिः । वाञ्छति
 सिद्धी प्रकृतिपरस्य स्यादनुकूलाभग-
 तिनकस्येति । दन्तीहचे । अनुकृ-
 तिः । स्त्री । अनुकरणे । अनुक-
 रणम् । कृष्ण । कृत् । अनुक्रमः । पुं । यथाक्रमे । परिपाठ्या-
 म् । अनुक्रमणम् । क्रमपादविषये ।
 घञ् । मोदाप्तोपदेशेति नष्टेति ।
 अनुक्रमशिकायाम् । अनुक्रमशिका । स्त्री । भूमिकायाम् ।
 शब्दादेर्मुखवन्धे । पुराणादेश्चत्वि-
 रस्यस्यसंघेषुपुनःकथने । अनुक्रमणी । स्त्री । शब्दादेर्मुखवन्धे ।
 भूमिकायाम् । अनुक्रान्तः । वि । अनुक्रमेणोक्ते । अनुक्रियमाणः । वि । विदम्माने ।
 अनुक्रोशः । पुं । दयायाम् । यथा । गु-
 षाधिकान्मुदसिधे दनुक्रोशं गुणाध-

अनुगि

मात् । मैत्रीसमानादन्विच्छेदता
 यैः परिभूयते इति । अनुकोशन्वने
 नो क्रुशआह्वानेरोदनेच । प्रचर्य
 तिघञ् ॥ १०० ॥ १०१ ॥ १०२ ॥
 अनुगः । ॥ १०३ ॥ अनुगते । प्रन्वष्टे । अ-
 नुगच्छति । गच्छुगतौ । अन्येभ्योपी
 ण्तिडः ॥ १०४ ॥ १०५ ॥ १०६ ॥
 अनुगतः । ॥ १०७ ॥ शेषके । अनुगे । पश्चा
 ॥ १०८ ॥ निघेरे । अनुगम्यतेस्य । ग
 ॥ १०९ ॥ ११० ॥ १११ ॥ ११२ ॥
 अनुगमः । ॥ ११३ ॥ उपसर्पके । ॥ ११४ ॥ ११५ ॥
 तेतुदीयतेगच्छांतेतावामाहुतायै
 ॥ ११६ ॥ ११७ ॥ ११८ ॥ ११९ ॥
 ॥ १२० ॥ १२१ ॥ १२२ ॥ १२३ ॥
 ॥ १२४ ॥ १२५ ॥ १२६ ॥ १२७ ॥
 ॥ १२८ ॥ १२९ ॥ १३० ॥ १३१ ॥
 अनुगमनम् । न । पश्चात्प्रसने ॥ सह
 गमने ॥ १३२ ॥ १३३ ॥ १३४ ॥ १३५ ॥
 अनुगवीनः । ॥ १३६ ॥ १३७ ॥ १३८ ॥ १३९ ॥
 त इतिअनुगु । पश्चादर्थेऽप्ययीभावः
 । १४० ॥ १४१ ॥ १४२ ॥ १४३ ॥
 अनुग्वर्णगामीतिडः ।
 अनुगामी । ॥ १४४ ॥ कामद्रामिनि । पश्चा
 द्रामिनि ॥ स्त्री । अनुगामिनी ।
 अनुगिरम् । ॥ १४५ ॥ गिरेःसमीपम् । सामी
 षेऽप्ययीभावः । गिरेःपुत्रेनकस्येति

अनुजि

समासात्तट् ॥ १४६ ॥ १४७ ॥ १४८ ॥
 अनुग्रहः । ॥ १४९ ॥ प्रसन्नतायाम् । फलदा
 ॥ १५० ॥ १५१ ॥ १५२ ॥ १५३ ॥
 ॥ १५४ ॥ १५५ ॥ १५६ ॥ १५७ ॥
 ॥ १५८ ॥ १५९ ॥ १६० ॥ १६१ ॥
 ॥ १६२ ॥ १६३ ॥ १६४ ॥ १६५ ॥
 अनुयाचकात् । ॥ १६६ ॥ १६७ ॥ १६८ ॥
 ॥ १६९ ॥ १७० ॥ १७१ ॥ १७२ ॥
 अनुचरः । ॥ १७३ ॥ १७४ ॥ १७५ ॥ १७६ ॥
 ॥ १७७ ॥ १७८ ॥ १७९ ॥ १८० ॥
 अनुचिन्तनम् । ॥ १८१ ॥ १८२ ॥ १८३ ॥
 अनुच्छिद्यन् । ॥ १८४ ॥ १८५ ॥ १८६ ॥
 अनुजः । ॥ १८७ ॥ १८८ ॥ १८९ ॥ १९० ॥
 ॥ १९१ ॥ १९२ ॥ १९३ ॥ १९४ ॥
 अनुजा । स्त्री । ॥ १९५ ॥ १९६ ॥ १९७ ॥ १९८ ॥
 ॥ १९९ ॥ २०० ॥ २०१ ॥ २०२ ॥
 अनुजाता । स्त्री । ॥ २०३ ॥ २०४ ॥ २०५ ॥ २०६ ॥
 अनुजिघृक्षा । स्त्री । ॥ २०७ ॥ २०८ ॥ २०९ ॥ २१० ॥

अनुत्त

याम् । शब्देःसम्भन्तादप्यप्रत्ययेटाप् ॥
 अनुजीवी । वि । सेवके । अनुजीवि
 तुंशीलः सुपीतिगिनिः ॥ ३-५५
 अनुज्ञा । स्त्री । अनुमती ॥ यथा । ना
 न्योर्नवाङ्गयोरनगुरुशिष्ययोर-
 गन्तराथ्यपेयात् । अनुत्तयातुथ्यपेयात्
 इतितिथ्यादितत्त्वम् ॥ समस्य संसं-
 मस्युक्तं पर्यनिकर्षादासीन्येन प्रवर्त्त-
 नायाम् । अनुज्ञायते इति अनुपूर्वा
 ज्ञानात्तेरातश्चोपसर्ग इत्यङ् ॥
 अनुज्ञातः । वि । अनुमते ॥ ३५५
 अनुज्ञोपुम् । १ । ज्योप्राप्तुमेवेत्यर्थे ॥
 ज्योपुस्य । अनुपूर्व्येण । अथ्ययविभंती
 षड्भ्ययीभावः ॥ ३-५५५
 अनुत्तर्षः । पुं ॥ सुरापोनपाचे । दृष्ट्या
 याम् । अभिधापे । शीधुपाने । स
 रके । अनुत्तर्षणम् । जिह्वापिपा
 सायाम् । घञ् । मद्ये । अनुत्तप्य
 च्य नेन इति ॥ ३-५५५
 अनुत्तर्षणम् । न । अनुत्तर्षे । अनुत्तर्ष
 । शम् अनेनवा । जिह्वापिपा । मावेक
 रणेवात्युट् ॥ ३-५५५
 अनुत्तापः । पुं ॥ पश्चात्तापे । अनुत्तप
 नम् । तपसन्तापे । घञ् ॥ ३-५५५
 अनुत्तमः । वि । वरे । मुखे । ईश्वरे ॥
 नडत्तमोऽस्मात् । अधमे । नड
 त्तमः ॥ ३-५५५

अनुद्

अनुत्तमाक्षः । न । सांख्यानान्तुष्टिविशे
 षे । शब्दादिभोगाभ्यासात् प्रवर्द्धन्ते
 आमाः तेषविययाप्राप्तौ कामिनं
 दुर्बन्तीति भोगदे।र्षभावयतोविप
 षोपरमेयातुष्टिः साक्षतुर्योऽनुत्त
 माक्ष उच्यते ॥ ३-५५५
 अनुत्तरः । वि । श्रेष्ठे । निवृत्तरे । प्र-
 तिजल्पविवर्जिते । बुध्ने । दक्षिण
 स्यादिति । अधमे । स्थिरे । अनुत्ति
 शये । उत्तरस्थाभावः उत्तरविरुद्धो
 षि । नडत्तरोयस्मात् ॥ ३-५५५
 अनुदर्शनम् । न । पुनः पुनरालोचने
 । अनुवारं वारं दर्शनम् ॥ ३-५५५
 अनुदासः । पुं । स्वरभेदे । नीचैरनु
 दासः इतितत्स्वरूपम् ॥ नडदासः ॥
 अनुदितः । पुं । उदयात्-पूर्वमहणकि-
 त्तरवतिप्रविरुद्धतारके काश्चविशेषे
 ॥ ३-५५५ । वि । अनुत्ते ॥ अनुत्तिरो ॥ नड
 दितः ॥ ३-५५५
 अनुद्घातः । वि । प्रतिषन्धनिवृत्तौ ।
 प्रतिघातरहिते ॥ ३-५५५
 अनुद्दिष्टः । वि । उद्देश्यीने ॥ ३-५५५
 अनुद्गतः । वि । अनुगामिनि । अनुग
 ते । न । तात्त्वविशेषे ॥ सत्तुद्गता
 र्हे मावाचतुर्थभागेषा । यथा । अ
 र्हेमाचतुर्तत्तैयद्गतार्हेऽप्यनुद्गतमि-
 ति शब्दरत्नावली ॥ ३-५५५

अनुप

अनुद्दिग्मनाः । वि । स्वस्थचित्ते ।

नलदिग्मनोयस्थसः ।

अनुद्देगकरः । वि । कस्यचिदप्यदुःख
करे । यथा । अनुद्देगकरोराजेति ।अनुपावनम् । न । पश्चाद्वावने । अनु
सम्धाने । यथा । तस्मिन् कुरङ्गमा
वाच्चिमुहुश्चित्तनिवारय । नतन्मान
स्तवाधीनं दृष्टातमानुपावनम् । इ
त्युद्धटः ।

अनुधा । स्त्री । अनुधाने ।

अनुधानम् । न । अनुचिन्तने । अनुध
हे । आसतौ ।

अनुधेयः । वि । अनुधाद्ये ।

अनुनयः । पुं । विनये । प्रथिपति ।
सान्त्वने । प्रार्थने । अनुनयनम् ।
यीञ् । एरच् ।अनुनासिकः । पुं । मुखसहितनासिक
योद्धार्यभाषे वर्कविशेषे । वि । ना
सिकामनुगते ।

अनुनेयः । वि । अनुनयार्हे ।

अनुन्नः । वि । अविष्टे । ननुन्नः ।

अनुपकारी । शी । प्रत्युपकाराजनके ।
नउपकारी ।

अनुपयः । वि । अनुवर्तिनि । मृत्ये ।

अनुपयवात्पन्वामस्थ । ऋरूप्रव्यूः
पयामानचेदन्त्यः ।

अनुपद्म् । । न । अनुगे । यथाङ्गम् ।

अनुप

अनुपद्म् । पदस्यपश्चात् । पश्चादर्थेऽव्ययी
भावः ।अनुपदी । वि । अन्वेष्टरि । अनुपद्
मन्वेष्टा । अनुपखन्वेष्टेति साधुः । अनुपदीगवाम् । गोपादात् पश्चादन्वेष्ट
खण्डगवामेव । तेनहिरंगद्यादावन्वे
ष्टेनभवतीति हरदत्तः । इत्यायुध
स्तुसामान्ये नान्वेष्टेणकर्तारोप्याह ।
खोजी इतिभाषायाम् ।अनुपदीना । स्त्री । पक्षध्याम् । पादा
यामवस्थापादुकायाम् । पदस्यानु ।
यस्यचायामदन्त्वथ्ययीभावः । अनुप
दं पादायामप्रमाणा वद्वा । अनुपद्
सर्वेतिखः ।अनुपपत्तिः । स्त्री । अभाषे । नउपप
त्तिः । असङ्गतौ ।अनुपमः । वि । उत्तमे । नास्तिउपमा
यस्य ।अनुपमा । स्त्री । कुमुदाख्यदिग्गजक
रिख्यामिच्छमरः । सुमतीकाख्यदि
ग्गजकरिख्यामितिमेदिनिः । श्रेष्ठ
त्वान्नाख्युपमाऽस्थः ।अनुपरतः । वि । अविरते । सन्तते ।
नउपरतः ।अनुपलब्धिः । स्त्री । प्रापत्यभाषे । ज्ञा
नाभाषे । तत्कारणयथा । अतिदूरा
त् सामीप्यादिन्द्रियघातान्मनोऽन

अनुप

वस्थानात् । सौम्याद्यवधानादभि
 भवात्समानाभिहाराच्च ७ । उदा
 हरणानि, यथा । उत्पत्तन् वियुति
 पतत्री अति दूरतया सन्नपिनप्रत्य-
 खेखोपलभ्यते । लोचनस्वमिन्नम
 तिसामीप्यान्नदृश्यते । बाह्येन्द्रिय
 घातोऽन्धत्ववधिरन्वादिस्तस्मात् रु-
 पादयोर्नोपलभ्यन्ते । अङ्गिकामाद्यु-
 पहतमनाः स्त्रीतालोत्कमध्यवर्तिन
 मिन्द्रियसन्निकृष्टमध्यमनोनवस्था
 नान्नपश्यति । इन्द्रियसन्निकृष्टं प-
 रमाख्यादिप्रविहितमनाः अपिसौ-
 चन्यान्नपश्यति । कुशादिष्ववहितं
 राजद्वारादिष्ववधानान्नपश्यति । अ-
 हनिषौरीभिर्भाभिरभिभूतग्रहनक्ष-
 त्रमण्डलानपश्यति । । तोयदमुक्तन-
 लविदून्जलाशये समानाभिहारा-
 न्नपश्यति । अकारोऽनुक्तसमुच्चयार्थः
 पत् । तेनानुद्भवोपिसकृहीतः । तद्यथा
 शीराद्यवस्थायाः दध्याद्यनुद्भवाच्च
 दृश्यते ।

अनुपशयः । वि । असाज्ये ।

अनुपसंहारी । पुं । हेष्वाभासविशेषे ।

सच अन्वयव्यतिरेकदृष्टान्तरहितो-
 नुपसंहारी । यथा । सर्वमनिच्छं प्र-
 मेयत्वादिति । अत्र सर्वस्यापिपचच्चा-
 न् दृष्टान्तोनास्ति । नउपसंहारी ।

अनुप्र

अनुपस्कृतम् । वि । अविंकृते । अवि-
 गेहिते ।अनुपहितः । वि । समष्व्यज्ञानतदुप-
 हितेश्वरयोराश्रये स्वमहिमप्रतिष्ठा-
 ते अक्षरशब्दाद्ये चिन्मात्रे ॥अनुपाकृतः । पुं । मन्त्रैः पशोः स्पर्शन-
 सुपाकरणं तद्रहितेपशौ ।अनुपातः । पुं । वैराशिकगणिते ।
 पञ्चात्पतने । पूर्वाङ्गपातानुसारेण
 पराङ्गपाते ।अनुपातकर्म । न । पञ्चर्षितमकारभि-
 वेमंहापातकं सद्रूपपापविशेषः ॥अनुपाच्ययः । पुं । क्रमं प्राप्तस्यान्तिपा-
 ते । पर्याये ।अनुपानम् । नि । भेषजाङ्गे देयविशेषे ।
 भेषजेनसह तत्परत्वाद्वा यत्पीयतेतेस्मिन् । यथा । अनुपानविशेषेणक-
 रोतिविविधानगुणामिति वैश्वकीम्। समीपस्त्रोदके । अनुगतपानम् ।
 अनुपुष्यः । पुं । शरे । इतिशब्दचन्द्रिका ।

अनुपूर्वशः । वि । क्रमेणेत्यर्थः ।

अनुपेतः । वि । आमुपनयन्त्येत्पुपनय-
 नार्यमनुपसन्ने । अननुगते । एका-
 किनि ।अनुप्रविष्टः । वि । विषयविकारविज्ञानैः
 प्रच्छन्ने ।

अनुप्रभूतः । वि । अनुव्याप्ते ।

अनुव

अनुप्रासः । पुं । शब्दालङ्कारभेदे । स
 यथा । वर्णसाम्यमनुप्रासः । स्वरवैसा
 दृश्येपिव्यञ्जनसदृशत्वं वर्णसाम्यम् ।
 रसाद्यनुगतः प्रकृतोन्मासोऽनुप्रासः ।
 ॥ उदाहरणं यथा । आदायवकुल
 गन्धाम्बुकीकुर्वन् पदेपदे भ्रमरान् ।
 अयमेतिमन्दमन्वं कावेरीवारिपाप
 नःपवनइति । छेकवृत्तिगतोदिया ।
 छेकाःविदग्धाः । वृत्तिर्नियतवर्णगतो
 रसविषयोऽध्यापारः । गतइतिछेकानु
 प्रासोऽवृत्त्यनुप्रासश्चेतिज्ञेयम् ।

अनुप्रवः । वि । सहाये । अनुगे । अ
 नुपश्चात्प्रवते । मुङ्गता । मचाय
 च ।

अनुबन्धः । पुं । बन्धे । दोषोत्यादे ।
 इच्छातोऽपराधकरणे ॥ यथा । अनु
 बन्धभवस्थाचदृष्टदृष्ट निपातयेदि
 ति । मातादिदोषाणामप्राधान्ये ।
 उच्चरितप्रूर्वसिनि- । विमन्धरे । प्र-
 कृतिप्रत्ययागमादिप्रानांयः कार्यार्थ
 मासञ्चते नचप्रयोगसमवायी सो
 षानुबन्धउच्यते । मुखानुवायिनिशि
 गो । मुखंपित्रादिक्रमनुवायितयः शि
 युक्तस्मिन् । प्रकृतस्थानुवर्त्तने । प्र
 कृतस्यमागव्यअनुवर्त्तने । सम्बन्धे ।
 पश्चाद्वाप्यगुभपरिणामे ॥ अधिकारि
 पिपथसम्बन्धप्रयोजनेषु । लेशे ।

अनुम

फलसाधने । अनुवध्यते । बन्धवन्धने
 । यञ् ।
 अनुबन्धी । वि । सहचारिणि । अवि
 च्छेदेनव्यापके ॥ अनुवध्नातीति ।
 अनुबन्धी । स्त्री । हिक्कायाम् । वृष्णा
 याम् ।
 अनुबोधः । पुं । प्रबोधने । गतगन्धस्य
 । पुनःप्रयत्नेनोद्बोधने । यथा । कस्तू-
 रिक्कादिनामद्यादेः ॥ पश्चाद्बोधे ॥
 अनुबोधनस । बुधअवगमने । भावे-
 यञ् ।

अनुब्राह्मणी । वि । अनुब्राह्मणाध्ययन
 कर्त्तरि । ब्राह्मणसदृशोऽनुब्रा
 ह्मण्यम् । तदधीते । अनुब्राह्मणा
 दिनिः ।

अनुभवः । पुं । स्मृतिभिन्नज्ञाने । सवि
 विधः यथार्थोऽयथार्थश्चेति । तद्वति
 तत्प्रकारकानुभवो यथार्थानुभवः ।
 वैयप्रभेत्स्युच्यते । तदभाववति तत्
 प्रकारकस्यायथार्थानुभवः । उपलम्भे ।
 उपलब्धौ । साक्षात्कारे । साक्षात्
 स्वरूपबोधे ॥ अस्यमाज्ञायन्तु । य
 स्थानुभवपर्यन्ता दृष्टिस्तत्त्वे प्रवर्त्तते
 । तद्दृष्टिगोचरा सर्वमुच्यन्तेसर्वकि
 न्वपैगिति । प्रत्यक्षादौ । अनुम
 यनस । भू । अदोरप् ॥
 अनुभविता । वि । चेतने ।

अनुम

अनुभावः । पुं । कोषद्वयजतेजसि ।
 प्रभावे । निश्चये ॥ सतामतिनिश्चये
 । सतामभिप्रायस्यनिश्चये ॥ भाष्यो-
 धके रोसांवादे । कटाच्च भुजाचेप
 प्रभृतिषु ॥ यथा । भाषंमनोगतसा
 चात्स्वहेतुश्रवणवन्तिये । तेऽनुभावा
 इतिखातांभूषिचेपस्मितादय इतिर
 सार्थवसुधाकरः । भवभंभावः । वि
 योभुवइतिषष् । अनुगतौभावोऽनु-
 भावः । प्रादयोगतासार्थइतिसमाप्तः ।
 सामर्थ्ये ॥ अनुभावयति । भुवःपञ्चा
 यथ ॥

अनुभाष्यः । वि । अनुभष्यविषये ।
 अनुभूतः । त्रि । परिचिते । यथा । जय
 तिम्योगुर्देवोयत्प्रसादादिदंजग-
 त् । अनुभूतंमयासन्मगदहनसारभ
 खपीति ॥

अनुभूतिः । स्त्री । ज्ञानभेदे । अनुभवे ।
 यथा । अनुभूतिंविनामूढोवृथात्रस्तुति
 भेदते । प्रतिबिम्बितशाखाशफला-
 स्वादनमोदवदिति ॥ प्रथ्यचानुमि-
 ष्टुपमितिशब्दभेदास्ताचतुर्विधाभ
 वति ॥

अनुमतः । वि । कृतोक्ताहे । अनुज्ञाने ॥
 अनुमतकर्माकारी । वि । आज्ञाकार्य
 कर्त्तरि । लिखितपत्रावनुसारेयक-
 र्मकर्त्तरि ॥

अनुम

अनुमतिः । स्त्री । कलोनेन्दुपूर्णिमाया
 म् । अद्वायास्त्रनयायाम् । उदयका
 लेमृतिपद्योगात्कलाहीनेचन्द्रेसन्त्य-
 नुमतिशब्दवाच्यापूर्णिमाभवति ॥ अ
 मुचाधिम् । राजादेःसम्प्रतौ । तांवि
 नायागादिक्रियायाभनिष्पत्तेः ॥ स
 न्यातिपूर्वकाश्रयाम् ॥ अनुमन्यते-
 क्तिच् ॥

अनुमन्ता । वि । यदनुमतिंविनाकर्तुं
 नशक्यतेतस्मिन् । अनुमतिहातरि
 । कार्यकारणप्रवृत्तिपुस्वयममवृत्तो
 धिपरमात्मा प्रवृत्तप्रवसन्निधिसत्ता
 भाषेयतदमुकृषञ्जात्स्वव्यापारेपुम
 वृत्तान्देहेन्द्रियादीन्निवारयति-
 कदाचिदपि । ततसाधिभूतपुरुषः
 साचीअनुमन्ता ॥

अनुमर्खम । न । अनुसंस्त्रायाम् । य
 श्चास्त्रखे । भर्त्सरिस्त्रोतात्पादुका-
 दिकमुरसिनिधायज्जलद्वितारोहण
 पूर्वकं प्राङ्गणोभिस्तुष्टियाः नरणे ॥
 यथा । देशान्तरस्त्रतेपथ्योसाध्वीत
 त्पादुकादयम् । निधायोरसिसंगु
 द्वाप्रविशेज्जातवेदसमितिस्रस्तपुरा-
 यम् ॥ पृथक्चितिसमाश्चननिप्रा
 वन्नुमर्त्तीतिमृतिः ॥ तवस्वहृपार
 मयीजगत्याच्छरविग्रहा । मोहाद्
 र्त्तुस्त्रितारोचाङ्गनेत्रकगामिनी-

अनुमो

तिसहस्ररयानुमरखयोःसामान्यतो
 निषेधकभागमवचनेम् ॥ सहस्ररये ॥
 अनुमा । स्त्री । अनुमितौ । अनुमाने ॥
 अनुमोनेन । कल्पने ॥ सांख्यस्मृति
 परिकल्पिते प्रधाने ॥ स्मृती ॥ अनु
 मीयतेऽनुतिर्ययेतिऽनुत्पत्त्या स्मृतेर
 पिप्रमाण्यम् प्रति सापेक्षत्वात् ॥ अ
 नुमितिकरणे ॥ खिन्नलिङ्गपूर्वके ।
 पूर्ववत् शेषवत्-सामान्यतो दृष्टं चेति
 विधिषु अनुमितिसाधने ॥ अत्रोक्तं-
 भाष्यकारैः । सत्सु च वेदान्तवाक्येषु ज
 नतो जन्मादिकारणवादिषु तदर्थ
 ग्रहदाश्यायानुमानमपि वेदान्तवाक्या
 विरोधिभवनं निवारयति ॥
 अनुमानोक्तिः । स्त्री । तर्के ॥ अनुमान
 स्य उक्तिः ॥
 अनुमितिः । स्त्री । अनुभवविशेषे । प
 रामर्शजन्यज्ञाने । व्याप्तिविशिष्टप
 चधर्मज्ञानजन्यज्ञाने ॥ यथा ।
 भूमदर्शनात्तन्निमान्पर्वतप्रख्याकार
 ज्ञानमनुमितिः । अस्याव्यापारकार
 यंपरामर्शः । अस्याः करणव्याप्तिज्ञा
 नम् । अनुमानम् । इमिञ्प्रचेपणे
 । क्तिन् ॥

अनुमेयः । वि । अनुमातुं योग्ये ॥

अनुमोदः । पुं । एवमस्तु दृष्ट्याकारे अ
 नुमोदने ॥

अनुर

अनुमोदनम् । न । अनुमोदे ॥
 अनुमोदितः । वि । अनुमोदते । कृता
 । अनुमोदने । अनुमते ॥ यथा । भवता
 यदावसितं तन्मोसाध्वनुमोदितमिति
 । श्रीभागवतम् ॥ ११ । ११ ।
 अनुयाजः पुं । यज्ञाङ्गे ॥ प्रश्नानुयाजाः ।
 यजेर्घञि प्रयजानुयाजौ यज्ञाङ्ग इति
 कुच्चाभावो निपातसिद्धः ॥
 अनुयायी । वि । सदृशे ॥ पश्चात्ता
 मिति ॥ २ । ११ । ११ ।

अनुयुक्तः । पुं । भृतकाधेतरे । इति-
 महाभारतम् ॥

अनुयोक्ता । पुं । भृतकाध्यापके ॥ इति
 महाभारतम् ॥ ११ । ११ । ११ ।

अनुयोगः । पुं । प्रश्ने ॥ अनुयोजनम् ।
 युजेर्घञ् ॥ ११ । ११ । ११ ।

अनुयोगकृत् । पुं । आचार्ये ॥ इति हे
 मचन्द्रः ॥ ११ । ११ । ११ ।

अनुयोजनम् । न । प्रश्ने ॥ इति हेम
 चन्द्रः ॥ ११ । ११ । ११ ।

अनुरक्तः । वि । अनुरागवति ॥ यथा ।
 अनुरक्तो गुणान्भूतेष्विरतो दूषयानि
 चेति ॥ अनुकूले ॥

अनुरजनम् । न । अनुरागे । इषंजन
 ने ॥ ११ । ११ । ११ ।

अनुरतः । वि । अनुरागविशिष्टे । प्री
 ते । अनुरक्ते ॥ अनुपूर्वात् रमेः क-

ते । अनुरक्ते ॥ अनुपूर्वात् रमेः क-

अनुला

अत्रिक्तः । अत्रि । अत्रि । अत्रि ।
 अनुरतिः । स्त्री । अनुरागे ।
 अनुरहसम् । न । एकान्ते । रहोऽनु ।
 अनुगतंरहः । अनुगतं रहोऽस्मिन्वा
 न । अन्ववतंसाद्दहसदत्त्वच् ।
 अनुरागः । पुं । अन्वोन्वप्रीतो । अन्वो
 । अनुगतोरगः ।
 अनुरागी । वि । अनुरागे । अनुरागे
 ऽस्यास्ति अस्मिन्वा । असुवर्षेऽग्निः ।
 अनुराधा । स्त्री । सप्तदशेनक्षत्रे । अ
 वजातस्य फलं यथा । सखीर्त्तिकान्ति
 सप्तदोस्तपःस्योक्तेतारिपूणाश्चकला
 प्रवीणः । स्यात्सप्तमेवस्थकिलानुरा
 धसिम्पत्प्रमादैविषिवधौ भवेतामि
 तिकोष्ठीप्रदीपः । राधाभनुगता ।
 अनुरहः । वि । निवहे ।
 अनुरूपम् । वि । हृदये । योग्ये ।
 अनुरूपम् । । सद्दशे । प्रतिरूपे । ह
 पस्ययोग्यम् । यथार्थे योग्यतायामप्य
 यं विभक्तीत्यर्थीभावः । अथयीमा
 वशेन्यव्ययत्वम् ।
 अनुरोधः । पुं । अनुवृत्तौ । अनुवर्त्तने
 । आराध्यादेरिष्टसम्पादने । अनुरो
 धनम् । शिर्वावरणे । घञ् ।
 अनुलब्धः । वि । अनुवित्ते ।
 अनुलापः । पुं । मुहुर्भाषणे । वारंवारं
 भाषणे । अनुलपनम् । खप्यतायांवा

अनुवा

चि । भावे घञ् ।
 अनुषिसः । वि । रञ्जते । कृतानुलेप
 ने ।
 अनुलिपुः । पुं । अन्वनादौ । अनुलेपन
 म् । लिपेर्घञ् ।
 अनुलेपनम् । न । अन्वनादौ । गात्रेण
 अन्वद्वयादिलेपने । अनुलिप्यते । लि
 पउपदेहे । कर्मणि लुट् ।
 अनुलोमः । पुं । यथाक्रमे । अचमन्त्यन्
 वेत्यच् ।
 अनुलोमजः । वि । अनुलोमजाते । अ
 प्रतिलोमजे । यथा । प्राङ्मण्डल च
 त्रिषागर्भजातः । अत्रियात् वैश्यायां
 जातवृत्त्यादित्रेयम् ।
 अनुवस्तरः । पुं । सम्बस्तरे ।
 अनुवर्त्तनम् । न । अनुरोधे । आराध्या
 हीप्सुसम्पादने । अनुगम्यवर्त्तनमा
 राधनम् । अनुवृत्तौ ।
 अनुवर्त्तितः । वि । सेविते ।
 अनुवर्त्ती । वि । अनुकूले ॥
 अनुवाकः । पुं । अन्व्ये । अमगीतकृत्
 जाते । अन्व्यञ्जुसमूहे । अनुउच्यते
 । वचपरिभाषणे । घञ् । चत्वारि
 ति कुस्त्वम् ।
 अनुवाक्या । स्त्री । प्रशास्तृपाठ्यायां दे
 वताह्वान्यामृचि । अनुउच्यते । य
 चेत्तद्वहोर्षत् । चत्वारिति कुस्त्वम्

अनुवि

। शब्दसंज्ञात् वचोशब्दसंज्ञाया-
मितिनप्रतिषेधः ॥ १ ॥

अनुवातः । पुं । वायुविशेषे । यः शिथ्य
देशान् रुदेशमागच्छति वायुः सोऽनु-
वात इत्युच्यते ॥ १ ॥

अनुवादः ॥ पुं ॥ प्राप्तस्य पुनः कथने ।
ज्ञातार्थस्य प्रतिपादने । सिद्धस्योपन्या-
से । प्रमाणान्तरोपगतस्यार्थस्य शब्दे-
नोक्तिरनुवादः । ज्ञातस्य कथने । य-
था । अग्निर्हिमस्य भेषजमिष्यादिः ।
हिममिरोपि च्छस्याद्यौ प्रच्यञ्चावंगत-
त्वात् । अनुवदनम् । वद अभिवादन-
स्तुत्योः । घञ् । कुम्भितेये । विधि-
विहितस्यानुवचनमनुवादः । न्या-
२ । ६५ ॥

अनुवासः । पुं । सौरभे ।

अनुवासनम् । न । सेहने । धूपने ।
वैद्यकोक्तस्नेहवस्ती । यथा । चिधाम-
स्तिः परिचेधानिरूहश्चानुवासनम् ।
। कषायाद्यैर्निरूहः स्नात्वेहाद्यैर-
नुवासनमिति । वासच्छेदे च ० ।

अनुपूर्वात् भावेत्युट् ।

अनुपित्तः । त्रि । अनुलब्धे ।

अनुपिट्टः । त्रि । अचिन्ते ।

अनुविपणम् । त्रि । अनुगते ।

अनुविहितः । त्रि । अनुवर्त्तनि । कर्त्त-
रितः ॥

अनुश

अनुदत्तः । त्रि । प्रविष्टे । व्याप्ते । पा-
चिते । अनुदत्तविशिष्टे ॥ १ ॥

अनुवृत्तिः । स्त्री । प्रवाहरूपेणानुगतौ ।
अनुरोधे । आनुकूल्ये । सेवायाम् ।
अन्वये । अनुवर्त्तते व्याप्नोति । वृत्-
वर्त्तने । क्तिच् । अनुवर्त्तनवाक्तिम् ।

अनुवेश्यः । त्रि । तदन्तर्गृह्णासिनि ।

अनुव्रजनम् । न । अनुव्रज्यायाम् । गृहा-
गतानां शिष्टानां गमनसमये कियद्दू-
रपर्यन्तपरचाङ्गमनरूपे शिष्टाचारे ।
यथा । श्यायान्तमग्रतो गच्छेत् गच्छ-
न्तं तमनुव्रजेदिति निगमकल्पद्रुमत-
। श्वम् ॥ १ ॥

अनुव्रज्या । स्त्री । गच्छेतोऽनुगमने । अ-
नुव्रजने । अनुव्रजमम् । अनुव्रज्या-
। क्यप् ।

अनुशयः । पुं । शेषे । परचात्तापे ॥ अ-
नुशब्दे । दीर्घशेषे । शास्त्रोक्ते कर्मणि
। अनुशयनम् अनेन वा । शीङ्स्वप्ने
। शरच् पुंसीति घोषा ।

अनुशयी । त्रि । चन्द्रस्खलसङ्घटितेऽवरो-
हति ग्रीष्मादिदेहसंश्लिष्टे वेदविहित-
कर्मानुष्ठातरि कर्मणि । जीचे । अ-
नुदधवत्प्रणामैश्वरकमूले श्रेते इति
तथा ।

अनुशयी । स्त्री । शुद्धरोगान्तर्गतपा-
दगोशयिष्ये । तल्लक्षणादियथा ।

अनुशी

गभीरामक्ष्यशोधाचसवर्षामुपरि-
स्थिताम् । पादस्थानुशयीतान्त्वयिवा
दन्तः प्रपाकिनीम् । हरेदनेश्वरीवि
चःक्रिययाश्चैषविद्रघेरितिभविप्रका
शः ।

अनुशरः । पुं । राक्षसे । अनुश्रूयाति ।

शर्विसायास । अनुपूर्वः । अहोरेपर ।

अनुशायी । पुं । शीघ्रे । पुं ।

अनुशासनम् । ने । अनुश्रुष्टौ । आशा
न्याम् । उपदेशे । नियोगिर्वचने । अनु

श्रियते स्त्रीयते लक्षणेदिर्घेन ।

श्रासु अनुश्रुष्टौ । अनुपूर्वः । लुट् । अ

त्यादने । यथा । अश्विनोमिनुश्रासन

म् । अनुश्रियन्ते असाधुं शब्दभ्यः प्रवि

भ्यवैध्यान्ते येनेति करणे लुट् ।

अनुशोसितः । वि । अनुश्रुष्टे । अनुश्रि

नोचिते । गालाम् । श्रासुः ।

अनुशोसिता । वि । नियन्तरि । प्रशासि

भोतरि । गालाम् । वि । श्रासुः ।

अनुश्रुष्टः । वि । आपिते । शिचिते ।

श्रासुः । श्रासुः । श्रासुः ।

अनुश्रुष्टः । श्री । कर्त्तव्याकर्त्तव्ययो

र्विविच्यज्ञापने । अनुशासने । अनुशा

सनेनम् । श्रासुः । स्त्रियांकिन् नावादि

भ्यः । श्रासु इहङ् हलोः ।

अनुशीलनम् । न । आलोचने । मुहुः

सेवने । पुनःपुनरुच्चासे ।

अनुश्रु

अनुशोचनम् । न । शोके । शुचशोके

अनुपूर्वः । लुट् ।

अनुश्रवः । पुं । वेदे । गुरुमुखोदनुश्रूय

सएव न केनचित्क्रियते अनुपूर्वोच्छ्र

त्योते अहोरेपरिच्छेपे ।

अनुश्रुक् । वि । अनुमाने ।

अनुश्रुत् । वि । अनुविषये । अनुश्रुते ।

अनुश्रुतेषां शिञ्ज । ति ।

अनुश्रुङ् । पुं । कश्चिदायम् । इति श्रुत्वा

श्रुयः । शक्यन्ति त्वायानामपरंश्व

ये । आसक्तौ । न्याये । उपनयस्याऽप

सम्पदस्थानिगमने । यथा । वन्ध्याप्यधु

मवांश्वायमतस्याहन्दिमानिति । अ

नुश्रुतेऽप । पञ्चसे । श्रुत्तश्चेति श्रुत्

। अन्योद्देशे प्रवृत्तावन्यस्यापिसिद्धौ ।

अनुश्रुति । वि । व्यापके ।

अनुश्रुप् । श्री । सरस्वत्याम् । अष्टाश्र

रायोश्रुत्तौ । यथा । पञ्चमेलोगुरुः

वधुः सप्तसंस्तुसमेखगुरोः पादेद्विविप

न्निगश्वेतयोकोऽनुश्रुप् चकीर्त्तितः ।

लक्षितपादेतुयिपमेपञ्चमाथास्त्रयो

पिलाः । तेकापिसर्वेगाः शोकेकचि

त् केषचपञ्चमदति । अनुश्रुत्ताति ।

स्तुन्मु । किप् ।

अनुश्रुानम् । न । कियारम्भे । करणे ।

अनुश्रुयतेयत् । श्रा । लुट् ।

अनुश्रुतः । वि । कृते ।

अनुस्वा

अनुष्णः । त्रि । अक्षसे । मन्दे । शीतले ।
उष्णोदचः उष्णोदचः । न । उत्पले ।
अनुष्णवह्निका । स्त्री । नीचदूर्ध्वायाम् ।
अनुसंस्थानः । स्त्री । अनुसरणे ।
अनुसम्भरणम् । त्रि । गमनागमने कुर्वति ।
अनुसन्ततम् । वि । अनुस्यूते । अनुगते ।
अनुसन्धानम् । न । अन्वेषणे । अनुस
न्धीयते । सुधाञ् । व्युट् ।
अनुसमुद्रम् । । समुद्रस्य समीपे । समु
द्रसमया । अनुस्यस्तमयेत्यप्ययीभा
२४ ।
अनुसरणम् । न । अनुसृजौ । अनुसृ
जौ । अनुसृज्युट् ।
अनुसर्गः । पुं । प्रतिसर्गे । ब्रह्मादीनाम्
। नक्तरोत्पत्तिक्रमे ।
अनुसवम् । न । त्रिकाले ।
अनुसवनम् । । सर्वदाये ।
अनुसारः । पुं । पूर्वानुक्रमे । अनुसरणे
। अनुक्रमे । अनुसर्तौ चञ् ।
अनुसारी । वि । अनुसृष्टवर्त्तमाने ।
अनुसृतः । वि । उपासिते ।
अनुसृतिः । स्त्री । ध्याने । अनुस्मरणं
म् । स्मृ० । क्तिन् ।
अनुस्यूतम् । वि । अनुसन्तते । अनुसी
यतेम् । पिङ् । क् । क्वाचिच्छुट् ।
अनुस्वारः । पुं । अं इति अचः परे वि
श्वे । म्यति । म्यन्वोपतापयोः ।

अनूटः

अनूत् । ततः प्रशास्यत् । स्वरसंभवे
। अनुष्वा । अनुगतः स्वारः । स्वरमनु
। भवति वा ।
अनुहाटः । पुं । अनुकारे । सदृशकरणे
। सदृशरूपवेषभाषाशाविष्करणे ।
अनुहरणम् । अनुहरणे । चञ् । उ
पमायाक् ।
अनूकः । पुं । गतजनानि । नि । कुले
। शीले । अनुच्यति । उच्यते वाये
। अनुपधेतिक् । अर्थादिः । विपुत्र
। धीनूकमिच्छवत् । धीनूपुत्रयामनुका
यति । क्लिबद्धे । आंतस्थेतिक् । अन्ये
न्यामपीतिदीर्घः ।
अनूचानः । पुं । साङ्गवेदविषयत्वे । अ
नुवचनसंभवे । यथा । अनूचानः प
ण्डितश्चात्यमानो यो विद्यया हन्ति य
थः परेषाम् । तस्यान्तवन्तस्तु भवन्ति
लोकात्तत्रास्वतद्ब्रह्मफलं हदातीति
महाभारतम् । वि । सविनये । वि
नीते । अन्वेषयत् । वेदस्थानुवचनं
कृतवान्वा । उपेयिवानितिसाधुः ।
अनूचानमानी । वि । अनूचानमन्ये
। अनूचानमात्मानं मन्यते इत्येपंगी
। आत्ममानेऽत्येतिपधेऽणिनिः ।
अनूचः । वि । यामने । नीचे ।
अनूटः । वि । अविवाहिते । नऊटः ।
नञ्मभासः । नलोपोनञः । ताम्ना

अनेका

ति करणं प्रवर्षि जिष्णुं प्रति श्रीकृष्णो
 क्रिः । न । न । न । न । न । न । न । न ।
 अनेकः । न । न । एकभिन्ने । बहुषु । न ।
 विद्यते । प्रतिपुरुषं बुधादीनां भेदा-
 त् ॥ पृथिव्यादिकमपि शरीरघटोदि-
 भेदेनाऽनेकमेव । न एकः ।
 अनेकजः । पुं । पचिखि । विष्णो । घ-
 र्मगुप्तयेऽसकृत्कायं मातस्वात् । वि ।
 बहुजाते ।
 अनेकता । स्त्री । परस्परं भिन्नतायाम्
 । एकता ।
 अनेकधा । न । अनेकप्रकारे ।
 अनेकपः । पुं । स्त्री । इस्तिनि । अने-
 केन करेय मुखेन च प्रियति । पापाने
 । सुमीतिकः ।
 अनेकहंपम् । विः । विचित्रे । अनेकानि
 रूपानियस्मिन् ।
 अनेकसंयुक्तम् । न । शिङ्गशरीरे । अने-
 केदेवमनुष्यादिनानां स्तुतशरीरेऽसं-
 युक्तम् । अनेकाभिः श्रोत्रादिवुधन्त-
 सप्तदशकलाभिः संयुक्ता । वि । व-
 द्भूमिः सम्यक् ।
 अनेकान्तः । विः । अनियते । अनतिश-
 ये ।
 अनेकान्तपादी । वि । आर्हते । सप्तप-
 दार्यवादिनि नोक्तिकप्रभेदे । यथा
 । सप्तपदायाः स्युर्वावाजीवांस्तया

अनेक

खयः । संवरो निर्वारस्वैवम्यमेचा
 निबुभावपि । स्याद्वादलाच्छ्रिताश्चैते स-
 न्निर्धने नैकान्तिकत्वत इति ।
 अनेकाश्रितगुणः । पुं । बहुनिष्ठगुणे ।
 सयवा । सयोगः विभागः द्विपृथक्-
 स्वादिः एकस्त्वन्यसङ्ख्येति सिद्धेऽन्तमु-
 त्तोवची ।
 अनेकत् । विः । चखनरचिते । सदैक-
 रूपे । भवतीत्येकत् । एककम्पने ।
 अनेकत्वम् । स्थिरत्वप्रच्युतिः । नभस्समा-
 सः ।
 अनेकमूकः । वि । मठे । मूकवधारे ।
 तथाच्युतियज्जिते । नख्येडमूको
 । स्यात् । एडमूकसदृशेऽनेकमूकइ-
 तिवा । सादृश्यस्य नर्धस्वात् । अन्धे ।
 अनेना । वि । निर्दोषे ।
 अनेहा । पुं । काले । समये । नहन्यते ।
 नजिहनएहनेत्त्वसिरेहादेशश्च ।
 नदुशेनसिख्येनड् ।
 अनेकान्तिकः । पुं । हेत्वाभावविशेषे स-
 थभिचारे । साधारणा साधारणानुप-
 संहारिभेदादनैकान्तिकखिविषः । से-
 कान्तिकेऽथभिचारी । नयेकान्ति-
 कः । वि । ऐकान्तिकादितरस्मिन् ।
 अनेक्यम् । वि । एकताशून्ये । अनेकता-
 याम् । एकस्यमावपेय्यम् । नयेका-
 म् ।

अन्तम्

अनैपुण्यम् । न । अनिपुण्यतायाम् ।
 अनैश्वर्यम् । न । अनौश्वरतायाम् ।
 असामर्थ्यम् । पुं । कुठे । उच्ये । अनसःश
 कटस्याकंगतिहन्ति । अन्येष्वपीतिह
 नेर्हः । अनौचित्यम् । स्त्री । लोकमर्थ्यादातिक्र
 मे ॥ न औचित्यम् । अनौपम्यम् । वि । आत्मरूपे । यदित
 त्तद्विशेषोद्वितीयः पदार्थोऽजगत्यांस्या
 तं तदा तदुपमानेनस आभोपमेयः
 स्यात् ननुतद्विद्वि तस्मादनौपम्यमा
 त्मरूपम् । अनन्तम् । न । स्वरूपे ॥ यथा । वनान्त
 भूः । पुं । नाशे ॥ पुं । न । अवसाने
 । चरने । वि । अन्तिके ॥ प्रदेशे ॥ य
 था । रम्यंहरम्यंतलं न किमसतयेस्त्राथं
 नगीतादिकं किंवाप्राणसमासमाग
 मसुखंनैवाधिकप्रीतये । किन्तुप्रान्तप
 तसपतन्नपवनश्यालोक्षदोपाङ्कुरच्छा
 याश्चक्षुसमाकक्षयसकलं सन्तोषना
 न्तंगतादिति । परिग्रहाभेद्ययासमासौ
 । अतिमनोहरे । रुचिरे । अवसवे ॥
 निर्यये ॥ इयत्तायाम् । सीमायाम् ।
 यथा । खण्डजलान्तानदः स्त्रीभेदा
 न्तश्च मैयुनम । पैशुन्यंजनवात्तान्तं
 विचतुःखण्डयान्तकम् । राज्ञश्चीर्त्

अन्तःक

द्वाशापोन्ताश्वत्थान्तं ब्रह्मवर्चसम् । आ
 त्तारोघोषवांसान्तः कुलस्थान्तंस्त्रिय-
 यत्नीः ॥ सर्वेष्वयान्तानिचयाः पतना
 न्तःसमुच्छ्रयाः । संयोगाविम्रयोगा
 न्तामरयान्तश्च जीवितमितिगाह्वे-
 त्तौ ११५ कथ्यायः । अमति । अमिगच्छा
 दौ । हसिर्साधितितम् । अन्ततिवा
 त्तिविवन्धने । पचाद्यच् । अन्ततम् ।
 घञ्वा । अन्तःकरणम् । न । मनोबुध्यहृद्द्वारच
 तसु । वयो । मनोबुद्धिरहृद्द्वारचि-
 संकरणमान्तरम् । संशयो निश्चयो
 गर्वःस्वरथं विषयाअमी इति । अस्यो
 त्यन्तिर्यया । मिलितैस्तुतैः । अन्तःक
 रचमेकस्यादिति । तैःपञ्चभूतस्यस
 ज्ञाशैर्मिलितैरन्तःकरणं भवतीत्य-
 र्थः । आभ्यन्तरवृत्तिच्चाहनाःकरण
 म् । अन्तःअभ्यन्तरे करणम् ।
 अन्तःकरणदेवता । स्त्री । चन्द्राद्युतच
 तुर्मुखशङ्करेषु । यथासंख्यंचतुर्योच
 तुषु ।
 अन्तःकरणविषयः । पुं । सङ्ख्यपिकल्प
 निश्चयाहृद्वाथं चैत्वाख्येषु । यथासं
 ख्यंचतुर्यो चत्वारो विषयाचेयाः । अ-
 न्तःकरणवृत्तिच्चेनाप्येषांअवहारः ॥
 अन्तःकरणवृत्तिः । स्त्री । मनोवृत्तौ ।
 साचत्रिविधा । यथाहुः । शान्ताद्यो

अन्तःप्र

रास्तथामूढामनसोवृत्तयस्त्रिधा ।
 वैराग्यचान्तिरौदार्यमिच्छाद्याः श्रान्तवृत्तयः ॥ 'दृष्ट्यास्त्रेह्यैरागलोभा-
 विच्छाद्याघोरवृत्तयः । सम्बोद्धोभय-
 मिच्छाद्याः कथितामूढवृत्तयश्च ॥ दृ-
 त्तिभेदादन्तःकरणं चतुर्विधं भवति
 ॥ वृत्तिभेदायथा । यदातुसङ्घस्य
 विकल्पकृत्तदाभयेतन्मानस्यमि-
 क्ष्यम् । स्याद्दुःखिसंशयदाभवेत्तिसु-
 निश्चितसंशयहीनरूपम् । अनुसन्धा-
 नरूपतद्विज्ञानं परिकीर्तितम् । अ-
 षड्कृत्यात्मदंष्ट्यातुतद्दृष्टकारतांगत-
 मिति । सङ्घस्यविकल्पं कृत्तयदान्तः
 करणं करोति तदा तदन्तःकरणं मनः
 संभवंति । एवमश्रेयूद्यम् ॥

अन्तःकुटिबः । पुं । शब्दे । वि । पक्रान्तः
 करणे ॥

अन्तःपदवी । स्त्री । सुषुम्णायाम् ।

अन्तःपुरम् । न । भूमिर्जास्व्यगारे । सु-
 द्धान्ते ॥ अन्तरभ्यन्तरेपुरं शुद्धम् । ता-
 त्स्थ्याद्भानदारेषु ॥

अन्तःपुराथ्यचः । पुं । शुद्धान्ताधिकृते ।
 तल्लक्ष्यमाहयुक्तिकल्पतरुः । यथा ।
 शूदः कुलोक्तः गतः पितृपैतामहः
 शुचिः । राक्षामन्तः पुराध्यक्षोविनी
 तयस्येप्यत इति ॥

अन्तःप्रचः । पुं । तैवसे । इन्द्रियापेक्ष

अन्तग

यामनसोन्तःस्वत्त्वात् तदासनारूपा
 प्रज्ञायस्यसः ॥

अन्तःसत्त्वा । स्त्री । गर्भिगद्योम् । अन्तः
 अभ्यन्तरे सत्त्वयस्याः सा । भङ्गातक्या
 म् ॥

अन्तःसुखः । वि । वाद्यविषयजनितसु-
 खशून्ये । स्वरूपसुखे । अन्तः अभ्यन्त-
 रे सुखयस्यसः ॥

अन्तःस्वेदः । पुं । स्त्री । गजे ॥ अन्तः अ-
 भ्यन्तरे स्वेदायस्य सा ॥

अन्तःकरः । पुं । नाशकारिणि । यमे ।
 अन्तं करोति अन्तयेति । तत्करोती
 तियन्तोत् षुक् । भरय्याम् ॥

अन्तःकरः । वि । नाशकरे । अन्तं करो-
 ति । दिवाविभेतिटः ॥

अन्तःकर्म । न । नाशने । राघवस्य शरै-
 र्घोरैर्घोरं रावणमाहवे । अत्र राघवे-
 तिसम्बुद्धकर्म ॥ स्येतिपोचन्तकर्म
 शीत्यस्यलोण्प्रथमैकवचनम् ॥

अन्तःकालः । पुं । मरणसमये । समस्त-
 कारणग्रामवैयथ्यवति । अन्तश्चासौ-
 कालश्च ॥

अन्तःगतः । वि । अन्तगामिनि । पारगे ।
 अन्तंगच्छतीतिविग्रहे अन्तात्त्यन्ते-
 प्यादिनागमे ङं प्रच्ययः ।

अन्तःगतः । वि । अवसानं प्राप्ते । अन्ते-
 गतः ॥

अन्तर

अन्तः । । संभावनायाम् । अवयवे ।
 पञ्चम्यर्थे । शासने । इति हेमचन्द्रः ।
 अन्त इत्यर्थे । आदादिच्चात्ततिः ।
 अन्तपासः । पुं । वाद्यरचके ।
 अन्तः । । मध्ये । प्रान्ते । अभ्युपगमे ।
 । । चित्ते । अमति । अमगच्छादिषु ।
 अमेस्तुट्चेत्परम् । तस्यस्तुष्टागमः ।
 रेफादकारउच्चारणार्थः ।
 अन्तरम् । न । अवकाशे । यथा अन्त
 रं देहि । अवधौ । यथा मासान्तरं दे
 यम् । परिधानीयुके । यथा अन्तरे
 भाटकाः परिधानीया इत्यर्थः । अन्त
 र्द्वौ । यथा पर्वतान्तरंगताः शिवः । मे
 दे । परस्परवैकल्ये । विशेषे । यथा
 । अन्तरजो भव सदा धनस्य च जनस्य
 च । विशेषत इत्यर्थः । तादर्थ्ये । ओद
 नान्तरस्तण्डुलः । ओदनार्थरूपार्थः ।
 छिद्रे । यथा । अन्तरं लब्ध्वा अरेः प्रह
 रेत । आत्मीये । अवसोभ्यन्त रोमम
 । विज्ञार्थे । यथा । अन्तरेण पुरुषका
 रं न किञ्चित्स्थितिः । बहिरर्थे । यथा ।
 अन्तरे चाण्डालगृहः । वाद्यरच्यर्थः
 । अवसरे । यथा । अन्तरजो हि सेव
 कः । मध्ये । यथा । आवयोरन्तरे जा
 ताः पर्वताः सरितोद्गमाः । आत्मनि ।
 यथा । प्रमान्तरं वेद । अन्तरात्मानं
 जानातीत्यर्थः । सहशे । यथा । इकार

अन्तरा

स्वकारोन्तरतमः । अन्तराति ।
 रादाने । आतोनुपेतिकः ।
 अन्तरजः । वि । आत्मीये । अन्तः अङ्गा
 नियस्य ।
 अन्तरजः । वि । नीचानीचादिविधे
 यामिधे ।
 अन्तरप्रभवः । वि । सङ्कीर्णजातौ । अनु
 लोमः प्रतिलोमजाते ।
 अन्तरा । । निकटार्थे । मध्यार्थे । वि
 नार्थे । अन्तरेति । इत्यगता । उग्र
 च्यवः ।
 अन्तरात्मा । पुं । अन्तःकरणे । अन्तः अ
 भ्यन्तरे-आत्मा । सर्वान्तरे परमात्म
 नि प्रहलोकगन्धवाप्ये । यथा । न
 ; कर्मशाकनीयस्ता । इति धर्मान्त रात्म
 नः । इति वाहुमिवोद्गच्छ वेदान्तैर्षो
 षयाकृतेति ।
 अन्तरापत्त्या । स्त्री । गर्भिय्याम् । अन्त
 रे अपत्त्यं यस्याः ।
 अन्तरायः । पुं । विभे । अन्तरायश्चदधि
 तौ योगश्च पेणयोगे । आधिस्थानसं
 श्रयप्रसादात्तस्याविरतिभ्रान्तिदर्शना
 लक्ष्मभूमिकत्वाऽनवस्थितत्वानीति-
 । चित्तविधेये । अन्तर्मध्ये अन्तरस्य
 व्यवधानस्य वा अयनम् अयनतौ । इ
 गतौ वा । अजऽजा । यागे ।
 अन्तरारामः । वि । त्यक्तसर्वपरिश्रहत्वे

अन्तरी

नवाङ्घ्रिमुखसाधनशून्ये ॥ अन्तःआरा
मोयस्य ॥

अन्तरालम् । न । मध्ये । अभ्यन्तरे ॥

अन्तरांशति । आतेनुपेतिकः । अ
न्येषामपीतिदीर्घः । आङ्प्रसङ्गो
वा । मूलविभुजादिच्वात्कः ॥

अन्तरालकम् । न । अभ्यन्तरे ॥

अन्तरिक्षम् । न । अन्तरे । पतत्रिमेष

संचार प्रदेशे ॥ भूलोकसूर्यमथैव
क्षिन्ति । खावापृथिव्योरन्तरीक्षते ।

ईचदर्शने । कर्मणिघञ् । वेदेकां-
संक्षत्त्वम् ॥ अन्तर्ज्वालिनेचना

। शयस्य प्रपोदरादिच्वादिच्वा ॥

अन्तरिक्षचित् । पुं । वाचौ । अन्तरिक्षे

च्यतिवसति । चि० । क्लिप् । तुक् ॥
अन्तरितम् । द्वि । तिरस्कृते । व्यवहिते ।

व्यपकक्षिताङ्के । यस्यवाकोरितिभाषा ॥
अन्तरिन्द्रियम् । न । अन्तःकरणे ॥ अन्तः

अभ्यन्तरे इन्द्रियम् ॥
अन्तरीचम् । न । नभसि । पतत्रिमेष

संचारप्रदेशे । खावापृथिव्योरन्तरी-
क्षते । ईचदर्शनांकनयोः । कर्मणि

घञ् । अन्तरीक्षतेजगदस्मिन्निति
अधिरण्यत्पत्तिस्तुनेचता । ल्युटा

घञोवाधप्रसङ्गात् । अश्वकपातौ ।
अन्तरीक्षजलम् । न । आकाशजले ।
दिव्योदके ॥

अन्तर्द

अन्तरीपः । पुं । न । द्वीपे ॥ अन्तर्गता-
आपोन्न । ऋक्पूर्विक्यः समासान्तः ।

इन्तरूपसर्गस्येन्द्रत्वपरिदादेशः ॥
अन्तरीयम् । न । अधोऽङ्गुके । परिधान

यस्ये ॥ अन्तरेभवम् । गहादिच्वाच्छ
। नोभौधृतत्वयइस्त्रमाच्छादयतिजा

। नुनी । अन्तरीयप्रशस्तंइच्छिन्नमुभ
यो स्तयोः ॥

अन्तरे । न । मध्ये ॥ अन्तरेति । इगगती
। विच् ॥

अन्तरेण । न । विनार्ये । मध्यार्थे ॥ अ-
न्तरेति । रथोऽयः ॥

अन्तर्गहः । द्वि । निरयंके । रथौली
। इति भाषायाम् ॥

अन्तर्गतम् । द्वि । मध्यप्राप्ते ॥ विष्णु-
ते ॥ अन्तर्गम्यतेस्य अन्तर्गच्छतिस्व

वा । गमच्छगतौक्तः ॥
अन्तर्गृहम् । न । गृहमध्ये ॥

अन्तर्धनः । पुं । वाहीकग्रामविशेषे । च
न० । अन्तर्धनोदेशरतिहन्तेर्यनादे-

। शोऽप्यप्रस्वयश्चनिपातनात् ॥
अन्तर्जठरम् । न । कोष्ठे । कुचिमध्ये ॥

अन्तर्जलम् । न । अन्तर्जलसाधोऽघमघ
यजपादौ ॥

अन्तर्व्योतिः । न । अन्तरेऽन्तनि ।
अन्तर्दहनम् । न । मक्षीजे । क्लिप् ॥

इतिशब्दचन्द्रिका ॥

अन्तर्धा

अन्तर्दाहः । पुं । कोष्ठसन्तापे । शरीरा
 ७. अन्त रज्ज्वालायाम् ॥ ३ ॥
 अन्तर्दा । स्त्री । अन्तर्दाने । व्यवधायाम् ॥
 १. अन्तर्दानम् । दुष्पान् । अन्तःशब्द
 १. स्यात्किविधियत्त्वेपूपसर्गत्वाद्वात-
 १. श्वोपसर्गइत्यङ् । ३ ॥ ३ ॥
 अन्तर्दानम् । न । अन्तर्दाहः । तिरोपाने
 ३ ॥ शरीरस्थाने ॥ ३ ॥ ३ ॥
 अन्तर्दिः । पुं । पिपाने । १. व्यवधाने ॥
 अन्तर्दानम् । अन्तःशब्दस्याङ्किवि
 १. धियत्त्वेपूपसर्गत्वादुपसर्गघोः किरि
 १. तिकिप्रत्ययः ॥ ३ ॥ ३ ॥
 अन्तर्दारम् । न । श्वाभ्यन्तर्गूढद्वारे । प्र
 १. च्छेत्ते ॥ अन्तःस्वित्तर्दारम् । आकषा
 १. र्थिवादिः । खिडकीतिख्याते ॥ यथा ।
 १. प्रच्छन्नमन्तर्दारम्पञ्चद्वारतदुच्यते
 १. इतिश्रपरस्वामी ॥ ३ ॥ ३ ॥
 अन्तर्भूतः । त्रि । मध्यस्थिते ॥ अन्त
 १. र्गते ॥ ३ ॥ ३ ॥
 अन्तर्भजाः । १. द्वि । व्याकुलचेतसि । दुः
 १. खितमनसि । दुर्मनसि । विमनसि ॥
 १. अन्तर्भजेऽस्य ॥
 अन्तर्धामी । पुं । वायी । यथा । अन्तःप्र
 १. पिश्यमृतानियोषिमर्त्यात्मकेतुभिः ।
 १. अन्तर्धामीश्वरः साक्षात्पातुनोयद
 १. श्रेष्ठमिति । केतुभिः प्राणादिषु
 १. त्तिभिः । इत्युक्ते । मत्स्यकमे । अन्तः

अन्तर्ध

रनुप्रविश्यसर्वेषाम्भूतानानियन्ति ।
 १. सूत्रादप्यान्तरंतत्त्वमन्तर्धाम्याख्यमु
 १. च्यते ॥ त्रि । अन्तर्धे । मनोगतचे
 १. अन्तर्धेशिकः । पुं । अन्तःपुराधिकृते ।
 १. कुञ्जवामनादिजने ॥ अन्तरभ्यन्तरो
 १. वंशोऽहम् । अन्तर्धेशेनियुक्तः । तत्र
 १. नियुक्तइतिठक् । संघापूर्वकत्वात्तदु
 १. द्विः ॥ यदा अन्तर्धेशोऽस्यास्ति अन्त
 १. तिठनावितिठन् ॥ ३ ॥ ३ ॥
 अन्तर्धमी । स्त्री । गर्भिण्याम् । अन्तरख्य
 १. स्वांघर्भइतिविग्रहे अन्तःशब्दस्याधि
 १. करणप्रधानत्वेन प्रथमासमर्थत्वाभा
 १. वा इतिनासामानाधिकरण्याऽसम
 १. वादमाप्तोमनुप अन्तर्धतपतिवतेनु
 १. मित्यनेननिपाच्यते । नुगागमस्यवि
 १. धीयते ततश्चक्षुभ्य इतिङीप् ।
 अन्तर्धमिः । पुं । अवीर्ये । अपाके । इ
 १. तिविहायश्रेयः ॥ ३ ॥ ३ ॥
 अन्तर्धायिः । त्रि । शास्त्रे । अन्तर्धाय
 १. स्य । समासान्तविधेरनित्यत्वात्तदृत्
 १. श्वेतिनकम् । नोऽस्थियोरितिग्रन्थः ॥
 १. यदा । अन्तर्धाययति । प्रथमशब्दे । स्वा
 १. र्थशिवन्तादृचः ॥
 अन्तर्धगाहः । पुं । प्रवेशे ।
 १. अन्तर्धगाहनम् । न । प्रवेशने ।
 १. अन्तर्धही । स्त्री । नीगृहन्त रे । प्रशस्य
 १. त्वाम् । इतिद्वारादारभ्य प्रयागपर्य

अन्वयः

अन्वयः

न । रेवतीं च चे । मीनराशौ । द
 शजन्तधिसंस्थायाम् । सहस्रचक्रको
 टी १०००००००००००००००००००० । अन्ते
 भवः । दिगादिच्चात् । अदिभ
 ल्लक्षणेपि । अतोऽगात् । अदि
 अन्त्यजः । पुं । स्त्री । शूद्रे । मीनजातिः ।
 यथा । रेजकचर्मकारश्च नटो बह्व
 यवेच । कैवर्त्तमेदभिज्ञान् । सप्तते
 अन्त्यजाः स्युता इतिवचः । अन्त्य
 अन्त्यजन्मा । पुं । स्त्री । शूद्रे । अन्त्य
 अन्त्यजातिः । पुं । चण्डालादिसप्तसे
 यथाहापस्तम्बः । अन्त्यजातिरपिचा
 तौ । निवसेद्येस्यविश्रान्ति । सवैचात्त्वा
 तुकालेनकार्यातत्र विशेषनम् । चा
 न्नाथयोपराकोषाः । अजातीनांविशो
 धनम् । प्राजापत्येषुद्राक्षा तत्रासं
 सगंदृषणे । येस्तत्रभुक्तपेकाः कृष्णते
 पाविनिर्दिशेत् । तेषामपिचवैभुं कं
 तेषामहुं विधीयते । तेषामपिचवै
 भुं कंकृपादेविधीयते इतिप्रायेचि
 त्तत्त्वम् । अन्त्यभसः । न । मीनराशौ । रेवतीं च
 चचे । अन्त्यवर्णः । पुं । स्त्री । शूद्रे । अन्त्यशवा
 सौवर्णश्च । पुं । अन्तिमाचरे । अन्त्याद्यसायी । पुं । स्त्री । चण्डालेन
 निपाद्यंजनिते । यथा । निपादस्त्री ।

तु चण्डालात्पुत्रमन्त्यावसायिनम् ।
 मी श्लोनेगोचरं सूतेवाद्यानिर्भपिग-
 तिः । इतिमनुः । चण्डालादि
 सप्तजातिपुं । यथा । चण्डालः श्वप
 न्दः चत्तासुतोवैदेहकस्तथा । भाग
 यायोगवैचैवसप्ततेऽन्त्यावसायिनः
 इत्यङ्गिराः । अन्त्यजः । अन्त्यादित्रियाकृ
 षे चरमसंस्कारे । अन्त्यावसायि
 त्तिश्च । अन्त्यजः । अन्त्यजः । अन्त्यजम् । न । पुरीततिः । अन्ति अने
 निवा । अन्तगतौ । सर्वधातुभ्येष्टुन्
 यथा । अन्तिचिनिदियसिभ्यः । कः ।
 संप्रापूर्वकत्वादीर्घानुनासिकलो-
 पौ । अन्तिवा । अन्तिवन्धने । अन्त्य
 उक्ताः । सीद्विचिथोय्यामाः पुंसाम्
 त्रिभिसूरिभिः । अहृथांभेनधीनानि
 योपितोऽपिशिनिर्देशेदितिचैद्योः ।
 अन्वष्टुतिः । स्त्री । पुं । रांगंविशेषे ।
 अन्वमांसम् । न । अन्तिके । यथा । अ
 न्विकंक्षित्तर्मागेषांतं निमलवारि-
 या । तस्यखण्डान् । संविधाययसैवार
 हुतान् पचेत् । निःसारंविरेसोद्धार
 मान्वमांसमुदाहृतमिति । अन्तिकः । पुं । हिस्तिनिगटे । पादकटके
 अन्यतेऽनेन । अदिवन्धने । अ
 न्दृष्टान्त्वजातिः । स्वार्थकः । स्वा

रिका; प्रकृतितोसिद्धवचनान्यति-
वर्तन्तेपीति; पुंस्त्वम् । यदाविनयादि
स्वाङ्क । इससुकान्ताब्जः । केषेति
इह्यः । इकोद्भवोऽयोगाख्यस्येतिवा
यदाः । अन्धशब्दान् संशयांकन् ।
केसरतिहस्तः ।
अन्धः । स्त्री । निगडे । स्त्रीपादभूषणे ।
अन्धरोऽनेतः । अदिवन्धनेः । अन्धदृ
न्भितिकूः ।
अन्धः । पुं । न । तिमिरे । अदर्शनात्म
काङ्क्षने । वि । अहर्षि । चक्षुर्हीने ।
पुं । भिचौ । प्रवा । तिष्ठतो प्रकृतो
वापियस्यचक्षुर्नदूरगम् । चतुर्बुर्गाम्
बन्धुक्तापरिधादसेऽन्धव्यतेरति ।
राशिविशेषे । यथा । मेघोद्युपोद्भगे
न्द्रस्वदिवान्माः परिकीर्त्तिताः । ह्यु
ककैटकन्याम्बरावायन्वाः प्रकीर्त्तिताः
रति । अन्धयति । अन्धदृष्युपधा
ते । पञ्चाक्षरः ।
अन्धकाः । पुं । दैत्यविशेषे । देशभेदे ।
न्धपान्तरे । मुनिविशेषे । यादृशम
भेदेषु । हिरण्यवाचसुतेः ।
अन्धकरिपुः । पुं । शिवे । अन्धक
स्य दैत्यस्वरिपुः । शेषकाव्यादायन्ध
कारनाशकत्वात् । स्वये । अन्धमसि
अज्ञौच ।
अन्धकपर्षीः । पुं । पर्वतान्तरे ।

अन्धकान्तकः । पुं । शिवे । अन्धकस्य
अन्तकः ।
अन्धकारः । पुं । न । तेजसामान्यभा
वे । घ्नान्ते । महाममात्वां धच्छिन्ना
भावो अन्धकाररतिसामान्यलक्षणया
यांजगदीशः । भयदृष्टितेजोवरोध
कारिष्वं तिकर्त्तृ सर्वव्याधिकरत्नम्बे
तित्यस्यगुणारतिराजब्रह्मणः । मिव्या
प्रत्ययलक्षणेः स्वविययावरणे तद्युपा
दानाग्राने । अन्धदृष्युपधाते । चुरा
दिः । अन्धनस्य । अन्धकारो
तिः कर्मण्यण् ।
अन्धकारिः । पुं । हरिः । शिवे । अन्धक
स्य स्वरिः ।
अन्धकासुहृत् । पुं । हरिः । शिवे । अ
न्धकासूनुः हरति । अक्षिपः ।
अन्धकूपः । पुं । कर्करान्धुक्तेः । सान्धका
रुक्तेः । मोहे । नरकविशेषे । अंध
विश्वसौ कूपस्य ।
अन्धतमसम् । न । गाढान्धकारे । अ
न्धयति । अन्धदृष्युपधाते चुरादिः
अष् । अर्षत्तत्तमश्च । अयसमन्ध
स्वमसदत्यच् ।
अन्धतामिस्रः । पुं । अभिनिवेशे । स
चाष्टादशविधः । तथाहि । देवाः
खल्वणिमादिकमष्टविधमैश्वर्यमासा
चदशशब्दादीन् भुञ्जानाः शब्दादयो

अन्धः

अन्धको

भोग्यास्तदुपायांश्चादिमादयोऽस्या
 कमसुरादिर्भोग्यातिपतेतिविभ्यति
 तदिदंभयमभिविशेषोन्वयतामिस्रो-
 ट्टादिशविषयत्वादष्टादशधेतिर्सा-
 ह्याः ॥ न । निविडान्धकारमये नरक
 विशेषे ॥ पञ्चमकारात्प्रानान्तर्गता
 नानविशेषे । सञ्चविशेषोयथा । देह
 नाशे अहमेवमृतोऽस्मीतिपुष्टिः ॥
 अन्धमूषिका । स्त्री । देवताडे ।
 अन्धबलौ । पुं । वायोःसप्तमेस्त्वन्धे ।
 यथा । मर्वादिन्द्रःसप्तमसःसामश्रोमा
 मृषीतिपाः । देवीविशेषोन्वयतामिचक
 न्यः सप्तमंभाभुवादिनि ७ ।
 अन्धः । न । अज्ञाने । अज्ञाने । अदभ
 चणे । अदेनुम् धौचेत्यसुन् । अन्ध
 यतिवा अन्धहृत्पञ्चुपघाते । असुन ।
 अन्धातसप्तम् । न । अन्धन्धे । अज्ञा
 न्यकारे । अन्धश्च तप्तमश्व । अन्ध
 समन्धे अस्तमस इत्यच् । अन्धोपाम
 पीतिदीर्घः ।
 अन्धाहिः । पुं । कुंघियाइतिगौडमसि
 द्वे मानभेदे । इतिषिकाण्डशेषः ।
 अन्धिका । स्त्री । अतभेदे । रवन्धा
 म् । सर्पप्याम् । सिहात्प्यौषधौ ।
 स्त्रीविशेषे । चक्षुषोरोग विशेषे ।
 अन्धः । पुं । कृपे । अन्धते । अन्धग
 ह्यादि । अन्निहृत्प्रकम्मीति कु

धुंक्व ॥ यदा । अन्धयति । अन्धह-
 ःपञ्चुपघाते । अन्धव्यादिच्चात्कुः ।
 अन्धुचः । पुं । शिरीषद्वी ।
 अन्धः । पुं । वैदेहेन कारावरस्यस्त्रिया
 मुत्पादिते अन्धनविशेषे । देशविशे
 से ॥ यथा । जगन्नाशादूर्द्ध्वभागमर्वाक्
 श्रीश्वमरात्मिकात् । तावदन्धाभि
 घोदेशः प्रोक्तः श्रीशक्तिसङ्गमे ।
 अन्धम् । न । मत्ते । अज्ञाने । स्विक्रतपु
 ले । यथा । सख्येत्त्रगतमाहुःसतुर्प
 धान्यमुच्यते । आमंभितुपमिच्युर्त्त
 स्विक्रमयमुदाहृतमिति - वसिष्ठः ।
 श्रीहियवादै ॥ अन्धभोऽन्धले ह्यचो
 ष्यभेदाश्चतुर्विधमन्धभवति ॥ पृथि-
 याम् । उपकरणे । औपचारिकम्
 यंश्रीत्वा हृत्पञ्चुपकरणेऽन्धशब्दः
 यथा । स्त्रियोन्धम् पञ्चयोन्धम् विशो
 थं रात्रामिच्यवादै - पि । भुक्ते ।
 अनिति । अन्धन्नेनेनया । अन्धप्राणने ।
 कृष्टुत्सिष्टुपन्धनिस्वपिभ्योनिदिति
 न् ॥ यदा । अन्धोऽस्य । अन्धचणे ।
 कः । अन्धाना इतिनिपालनात्पृष्टु
 संतथीतिया ॥ अन्धियः । यदा । अन्ध
 ति । अन्धः । धापृथ्व्यन्धतिभ्योन्ध
 तिनः ।
 अन्धकोपृकः । पुं । तपडुकादिचक्षु
 स्थाने ॥ भोग्याइतिकार्यादस्यमि

अन्नम

अन्यत

द्विः । इतिहेमचन्द्रः ।

अन्नगन्धिः । पुं । अतिसारे । उदराम
यरोने । इतिविकाण्डशेषः । अन्न
स्यगन्ध इव गन्धोऽस्य । उपमानाच्चे
तिस्त्वम् ।

अन्नदः । वि । अन्नदातरि ।

अन्नदा । स्त्री । अन्नपूर्णायां देव्याम् ।

अन्नदाता । पुं । प्रभौ । अन्नस्यदातरि ।

अन्नपूर्णा । स्त्री । स्वनाम्नाऽतिप्रसिद्धा
या देव्याम् ।

अन्नपूर्णास्थानम् । न । आश्याम्प्रसिद्धे
सिद्धिस्थाने ।

अन्नप्रशिनम् । न । अन्नाशनम् । यथावि

धिवालकस्य प्रथमाश्वभोजने । यष्टे

अष्टमे वा भासि वालकस्य पञ्चमे स

प्तमे वा भासि वा लिकायाः प्रथमांश

भक्ष्यत्सुपसंस्कारइतिस्मोर्त्ताः । अन्न

स्यप्रशिनम् यस्मिन्नतम् ।

अन्नमयः । पुं । स्थूलशरीरे । प्रथमकोशे

। यथा । प्रिष्ठभुक्तान्नवाचीर्याज्जातो

न्नेनैववर्तते । देहः सोऽन्नमथोनात्मा

प्राक्कोष्ठं तदभावतइति ॥ अन्नस्यवि

कारः सयट् । यद्वा । प्रकृतमन्नम् । अन्नं

प्रकृतमुच्यतेऽस्मिन् वा । तत्प्रकृतव

चनेमयट् । स्थूलसमप्याम् । प्रश्नी

कृतपञ्चमहाभूततत्कार्यात्मकेऽपिरा

ड्मूर्त्ता ।

अन्नविकारः । पुं । रेतसि । शुके । इति

राजेनिघण्टुः ।

अन्नादेः । वि । अन्नस्यभोक्तारिः । अन्न

सत्तीतिविग्रहेकर्मण्यण् । दीप्ता

यौ ॥ आभयाविस्वरहिते । पुं ।

विष्णौ ।

अन्नाशनम् । न । अन्नप्रशिनम् ।

अन्यः । वि । असदृशे । इतरस्मिन् ।

मिन्ने । अत्त्वस्यविलेखणे । सदृशे ।

अनिति । अनप्राणने । अङ्ग्रादि

। स्वाद्यः ।

अन्यत् । । अन्यार्थेः ।

अन्यतमः । वि । भिन्नतमे । बहुना

ः मधेनिर्द्धारितै कस्मिन् । न्यायमते

अनेकभेदावच्छिन्नप्रतियोगिताक-

भेदे । अश्रुत्वजोयम् ।

अन्यतरः । वि । निर्द्धार्ये ।

निर्द्धारितैकस्मिन् । निषे

र्द्धारणेऽतर

च । न्यायमते इयाकः ।

गिताकभेदे । अिडाभ्यश्चिन्नप्रतियो

। अल्पाचतरेऽपिष्वुपभकार्यके । अन्यस्य

न्यत्तन्वेचित्तमन्तित्वस्त्वायेतरपे । अ

सदृश्यच् ।

अिमिस्रः । अन्नान्यतमं प्रश्नान्तर्युत्पत्तौ । स्वभा

राभावादि । अिष्वुत्पत्तौ । अिष्वुत्पत्तौ । अिष्वुत्पत्तौ ।

अन्यतरेद्युः । । अन्यतरदिवसे । अ

न्यतरस्मिन्नहनि । सद्यः परदित्या

अन्यथा

दिनान्यतरशब्दादेशु सम्प्रत्ययोनि-
पातितः । १ । २ । ३ । ४ । ५ । ६ । ७ । ८ । ९ । १० । ११ । १२ । १३ । १४ । १५ । १६ । १७ । १८ । १९ । २० । २१ । २२ । २३ । २४ । २५ । २६ । २७ । २८ । २९ । ३० । ३१ । ३२ । ३३ । ३४ । ३५ । ३६ । ३७ । ३८ । ३९ । ४० । ४१ । ४२ । ४३ । ४४ । ४५ । ४६ । ४७ । ४८ । ४९ । ५० । ५१ । ५२ । ५३ । ५४ । ५५ । ५६ । ५७ । ५८ । ५९ । ६० । ६१ । ६२ । ६३ । ६४ । ६५ । ६६ । ६७ । ६८ । ६९ । ७० । ७१ । ७२ । ७३ । ७४ । ७५ । ७६ । ७७ । ७८ । ७९ । ८० । ८१ । ८२ । ८३ । ८४ । ८५ । ८६ । ८७ । ८८ । ८९ । ९० । ९१ । ९२ । ९३ । ९४ । ९५ । ९६ । ९७ । ९८ । ९९ । १०० ।

अन्यथ

गृह्यते तस्य तत्कार्यमिति अन्यथा
सिद्धत्वं । यथा कुलाक्षपितु घटम्पु-
ति ॥ ४ ॥ अवश्यकृतमनियत पूर्ववर्ति
नस्य कारणत्वसम्भवे तद्विषयमन्यथा
सिद्धम् ॥ यथा घटम्पुति रासभादि
रिति सिद्धात्समुत्तापली ॥ ५ ॥ यस्य
कारणत्वविकल्पनाविनाप्यन्यप्रकारेण
कार्यसिद्धिर्भवेत् सोऽन्यथा सिद्धोऽतिदु-
र्भोग्यवासिद्धिः ॥ ६ ॥ अन्यासिद्धिः
अन्यदो ॥ ७ ॥ काश्चित्तिरे ॥ अन्यस्मिन्का-
ले । सर्वकान्याकियत्तदः कालेदा ।
अन्यपूर्वा ॥ स्त्री । पौनर्भवायाः कन्याया
म ॥ एकस्मैवाग्नादिनाहत्तायापुनर
न्येनविवाहितया कुमारीम् ॥ सा-
सप्तथा । यथा । सप्तपौनर्भवाः कन्या
वर्जनीयाः कुलापमाः । वाचादत्ता
मनोदत्ता कुतकौतुकमङ्गला ॥ ८ ॥
दकस्यजिता योच योचपाणिगृहीति
का । अग्निपरिगतायातुपुनर्भूमस
वाचया ॥ इच्छेताः कश्यपेनोक्ता दृष्ट
निकुलमेधिवतः दृश्यहाहतत्वं ॥
अन्यभूत् । पुं । काके ॥ इति हेमचन्द्रः ॥
त्रि । धरेपापोपके ॥ अन्यविभक्तिं
दुभृज ॥ क्षिप् ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

अन्यायः

अन्याय

। अन्यपुष्टे । पुं । कौकिले । अन्येन

अन्येषु । । । दिवसान्तरे । अन्यस्मिन्

वर्हितः । - - - - -

इति । सद्यःपरुदिष्यन्वशब्दादे शुस्

अन्यथादी । वि । अन्यथावादिनि । अ

प्रच्छयेनिर्पातितः । . . .

स्थिरवादिनि । व्यवहारेयम्विषयी

अन्येषुक्कः । पुं । विषमस्वरविशेषे ॥

नजनान्तर्गतहीनविशेषोयम् । यथा

यथा । अन्येषुक्कस्त्वष्टोरावादेकका

। अन्यथादीक्रियादेशीनेपस्वामीनि

खं प्रवर्धतइति । एककालंदाधामे

वन्तरः । आशूतप्रपञ्चयोहीनः प

यथा एकत्रालमपि । द्वितीयं प्रथम

विधिः स्मृतइतिनारदः ॥ ३ ॥

कालेष्टुषेवदोषस्थितेः । . . .

अन्याशकः । पुं । शाखारखे । स्वशा

अन्योदर्थः । पुं । स्त्री । वैभाष्ये ॥

खामुत्सुष्यान्वशाखोक्तकर्मकारिषि-

अन्योन्यम् । वि । परस्परार्थे । । अर्था

। अन्याशाखा वंशसः । कप । -

कङ्कारविशेषे ॥ यथा । क्रिययात्पर

अन्याहृक् । वि । अन्योपमे । अन्यप्रका

स्परं वस्तुनोर्जनने ऽन्योन्यम् । अर्थ

रे । अन्यइवदृश्यते । दृशिरुपेक्षणे ।

शारेकक्रियामुखेनपरस्परं कारण-

त्यदादिषु दृशइतिक्विन् । आसर्वना

शेषस्यन्योन्यं नामाकङ्कारः । उदाह

नः । - - - - -

रयाम् । इंसानं सरोहिं सिरीसारिक्क

अन्याहृशः । वि । अन्योपमे । अन्यप्रका

रअहसराणं इंसेहिम् । अखीखंवि

रे । अन्यइवपश्यति दृश्यतेवा । दृशि

अथ अप्याणं खवरमश्नति । अस्य

रुं । त्यदादिष्विति कञ् । आत्मम्

संस्कृतंयथा । इंसानांसरोभिःश्रीःसा

अन्यायः । पुं । अविचारे । परस्पर

रीक्रियते अवसरसांइसैः । अन्योन्य

रणादौ । न्यायमिच्छे । अनैधि

मेयएतेआत्मानंकेवलंगुहृषुर्जन्तीति

रथे । यथा । अन्यायेनामिधङ्गुत्तं पि

॥ श्रीः शोभा सारीकरणं श्रेष्ठता स

त्रापुर्वतरैस्त्रिमिः । नतच्छक्यमपाक

म्यादनम् । अत्रसरोहंसंयोः परस्पर

त्तुं कभातृविपुरुषागतमितिनारदः

रंशेषेवहुंभीकरणरूपोपकारजनक

। नन्यायः ॥

तिकैयदः । नजासालङ्कारः ॥ अधोभये

अन्यार्थम् । वि । अयोग्ये । यथा । दृ

धामपि परस्परजनकता सिधः श्री

ष्टार्थसन्नेकदृष्टकन्यायाअन्यायत्स

सारतासम्यादनदारेण ॥ कर्मव्यति-

मिति । नन्यायम् ।

हारे सर्वनाम्बोदेभवतइतिदिक्षम् ।

अन्योन्या

अन्य

असमासवद्भावेपूर्वपदस्त्वस्य सुपःसुर्व-
 ल्यः । अन्वयः । इतरेतराद्यो ।
 अन्योन्याधासः । पुं । अन्योन्याध्यासो
 न्यात्प्रकृतान्मन्योन्याध्यासोऽश्वेत्याचार्ये
 निरूपितेतादोक्त्याध्यासि । यथा । ज
 कर्थाभाघटाकाशायथासर्वसिरोहि
 तः । तथाकीर्त्तनकूटस्थः सेन्योन्या
 ध्यासदध्यत इति ।
 अन्योन्यामायः । पुं । तादात्म्यावच्छिन्न
 प्रतिबोधिर्ताके । यथाघटः घटो न
 भवतीति ।
 अन्योन्याश्रयः । वि । अन्योन्यायेचे । स्व
 ग्रहसापेक्षग्रहसापेक्षग्राहके इतिता
 किंकाः । तर्कविशेषे । सचात्मान्
 यवश्रेयां । तस्यलक्षणम् । स्वामेवापे
 क्षिन्ननिबन्धनोऽनिरूपसंगोन्योन्या-
 श्रयः । अमेवाच प्रप्ते । उत्पत्तौ स्थि-
 तौ च प्राच्या । तत्राद्या यथा । घटोयं
 यद्येतद्घटज्ञानजन्यज्ञानविषयः स्या
 त् तदैतद्घटमिन्द्रः स्यात् । द्वितीया
 यथा । घटोयं यद्येतद् घटजन्यजन्यः
 स्यात् तदैतद् घटजन्यमिन्द्रः स्यात् ।
 तृतीया यथा । घटोयं यद्येतद्घट
 वृत्तिवृत्तिः स्यात् तदाश्वेनोपलभ्येत
 इतिजगदोमः । परस्परज्ञानसापेक्ष
 ज्ञानाश्रयोऽन्योन्याश्रयइतिव्याप्ती ।

। अन्योन्यस्यभोश्रयः ।
 अन्वयम् । वि । अनुगामिनि । अनु
 पदे । अनुगतमसमिन्द्रियम् । पुन्य
 श्चे ।
 अन्वयम् । । अश्वोः समीपे । अनु
 योऽसमयेत्यवधीभावः । प्रतिपरसम
 नुभ्योऽस्त्वइति समासनिष्ठश्च ।
 अन्वयः । वि । अनुगे । अन्वये । अन्व-
 यति । अनुगतौ । किन् ।
 अन्वयः । पुं । सन्ततौ । कुले । । पदा
 नापरस्परेश सम्बन्धे । यथा । विद्ये
 ययंपुरेस्त्वृत्त विभेद्यं तदनन्तरम् ।
 किंसृक्कमेक्रियायुक्तमेतदन्वयस्यचय-
 मिति । अनुगमे । अनुयुक्तौ । का
 र्यकारणानुदत्तौ । । तन्वत्तानियत
 सत्ताकत्वे । इत्यस्यामिना सम्बन्धे ।
 अन्वयते । इगतौ । इयुगतौवा ।
 एरच् ।
 अन्वयव्यतिरेकि । वि । अन्वयेन व्यति
 रेकेण च व्याप्तिमतिहेतौ । यथा प
 न्धौ साधोपूमवत्त्वम् यत्रपूमसत्ता
 विरिच्यन्वयव्याप्तिः । यत्रपङ्क्तिर्ना
 ति तत्रपूमोनास्तीतिव्यतिरेकव्या
 प्तिः । यथा महानसद्गदादौ । अ
 न्वयव्यतिरेकौस्तोऽस्मिन् । इति ।
 अन्वयव्याप्तिः । स्त्री । यत्रपूमसत्तापि
 रित्येवैकपायांथासौ । यथा महान

अन्वादे

अन्वास

से । अन्वयेनव्याप्तिः ॥ १ ॥

अन्वयसर्गः । पुं । कामचारानुष्ठायाम् ॥

अन्वयसर्जनम् । अन्वयेषु ॥ २ ॥

अन्वयायः । पुं । यंशे ॥ कुले ॥ अन्वयाय-

नते । अयगतौ । अन्वये ॥ ३ ॥

अन्वयका । स्त्री । सांतीनामावश्यकेश्वा-

दुकाशुविशेषे ॥ अष्टकापरस्वामिनी

सातुगौणान्द्रपौषमाघफाल्गुना-

श्विनमासानां कृष्णवर्णाः । तस्यां

सांतीनामादकेश्वादिमिति । आदुवि-

शेषकः ॥ ४ ॥

अन्वयम् । अन्वयेषु । अन्वयेषु ॥ ५ ॥

अन्वाजे । पुं । दुर्बलस्य सामर्थ्यापाने ।

सप्तस्य प्रतिरूपकार्यनिपातः ॥ ६ ॥

अन्वाजे कृष्णः । पुं । दुर्बलस्य लभ्या

अन्वाजे कृष्णः । पुं । येत्यर्थे । उपाजे

अन्वाजे इति गतिसंज्ञा । कुगतीति स-

मासः । ७ ॥

अन्वाचयः । पुं । सार्थविशेषो मुखसि-

हासप्रधाननिष्पत्तौ । यथा भिक्षोम-

ष्टमाश्चानयेति । एकस्यमाधन्याद-

नुरोधेनेतरदन्वाचीयते । चीञ् ।

कर्मण्येष्टम् ॥ ८ ॥

अन्वादेशः । पुं । किञ्चित्कार्यविद्यारु-

मुपात्तस्य कार्यान्तरविधातुं पुनरुपा-

दानमन्वादेश इति लक्षिते कथिता-

नुकायनमात्रे । यथा । अनेनव्याकर-

ः समधीतम् । अनन्वदोऽध्यापयेति ।

अनयोः पविचकुलम् अनयोः प्रभूर्त-

स्वामिति ॥ ९ ॥

अन्वाधिः । पुं । एकस्मिन् यदर्पितं वस्तु-

नितेन पुरुषान्तरे अस्तुस्मिन् स्वामिनि-

त्वं दास्यसीति यन्निश्चिन्तितस्मिन्

ने इति विवादाद्यवसेतुः । कार्येषु या-

त्तन्नेन अस्तुस्मिन् पुरुषत्वं दद्या इति प-

रिभाष्य यत्समर्पितं तस्मिन् ॥ यथा ।

अथभाग्यकार्येषु अन्यस्मिन् वर्धना-

त्वं ॥ दद्यात्स्वमितियोदकः तद्दद्या-

न्वाधिरुच्यते ॥ इति कात्यायनः ॥ पुं

नर्बधके । परेषाम्मानंसीत्ययायाम् ॥

अन्वाधेयम् । न । स्त्रीधनविशेषे ॥ यथा

॥ विवाहात्परतोयंतु लब्धं भर्तुं कृत्वा

नितस्त्रिया । अन्वाधेयंतदुक्तंतु लब्धं बन्धु-

कृत्वात्तयेति कात्यायनः ॥ अन्यश्च ।

लब्धं लब्धंतुयत्किञ्चित्कारात् प्री-

तितः स्त्रिया । भर्तुः पित्रोः सकाशाद्वा

अन्वाधेयंतदुक्तं गुरिति ॥ धर्म्यपदेन

मेतापि चोक्तपादानम् ॥ १० ॥

अन्वायक्तः । वि । अनुगते ॥ ११ ॥

अन्वारूढः । वि । अधिप्रिते ॥ अन्वाङ्-

पूर्वात् इहेर्गन्त्वर्थे तिकः ॥ दत्त्वधत्त्

दृच्छडलोपदीर्घाः ॥ १२ ॥

अन्वासनम् । न । श्रुयुषणे । उपास्तौ

शेषवस्तौ । अनुयोचने । गित्यादि-

अन्वेष

गृहे । अनु चसु० । स्वट्टे ॥

अन्वाहार्यम् । नि । न्मासिके । दृग्भ्या
हे । पितृयत्तपिण्डानामनुपस्थात् आ
द्रियते ॥ हृन् हृरणे । हृन् हृलोभ्यत् ।
यथा । पितृयत्तनुनिर्वर्ष्यविप्रश्वेन्दु
क्षयेऽभिमान् । पिण्डान्वाहार्यकंथा
संक्रयान्मासानुमासिकम् । पितृणां
मासिकंवाहृमन्वाहार्यंविद्युधुधाः । त
श्चाभिषेककर्त्तव्यमश्वस्तेनमयज्ञतः ।
इतिमनुः । इष्टेर्दक्षिणायाम् ॥ अ
न्वाहृरणीये ॥

अन्वाहार्यपचनः । युं । दक्षिणाधीनः
अन्नाहितम् । वि । त्यदेकस्यहस्तेनिचि
तंद्रव्यं तेनापिपश्चाद्व्यस्यहस्तेस्यामि
नेदेहीति निहितम् तस्मिन् द्रव्ये ।
अन्विच्छाः । स्त्री । अन्वेषणे ॥
अन्वितम् । वि । मिलिते । युक्ते । अनु
गते । कृतान्त्वयेपदादेः ॥
अन्विष्टम् । वि । अन्वेषिते ॥ अन्वियते
श्च । इपइच्छायाम् । नः ।
अन्विष्यन् । वि । पिचिन्वति ॥
अन्वीक्षितम् । वि । विचारिते ।
अन्वीतम् । वि । अन्विते ॥ अनुगते ॥
अनुपूर्वादिण्गतावितिधातोः कर्मणि
क्तः । प्रपोदगदिः । ईङ् गतावित्त्
स्मादात्तः ।
अन्वेषणम् । न । अनुसन्धाने । गवेषि

अपक

ते । इषेरनिच्छार्थस्येतियुच् ।

अन्वेषणा स्त्री । अनु मार्गणे । गवेष
ऽयार्याम् । तर्कादिनायथावोधितय
मांअन्वेषणे । टाप् ॥
अन्वेषितम् । वि । गवेषिते । अन्वेष्य
तेस्स । अयुगती । इपिगस्यन्तोवा । क्तः ॥
अन्वेष्यः । वि । घातये । इधितये ।
अन्वेषा । वि । अनुपदिनि । अन्वेषय
कर्त्तरि । पैरलगावनेकारा इति
भाषा ।
आपः । स्त्री । भू० । जले ॥ शब्दस्पर्श
रूपतन्मापसहितोद्भूतसंस्कारादुत्प
त्तः शोतस्पर्शवत्त्वोच्चारणः । आपृष
न्ति । आपृष्यात् । आप्रोतेर्त्स्व
ः । श्वेतिक्षिप्त्स्वत्त्वं च ।
अपः । अपकृष्टार्थे ॥ वर्जनार्थे । वि
योगे ॥ विपर्यये । विकृती । चौर्ये
। निर्वेगे । हर्षे ॥ अपोवियोगेविकृ
ता विपरीते निदर्शने । आनन्दे वर्ज
ने चौर्ये धारणेसन्वगीरितः ॥ वियो
जे । अपयाति । विकृता । अपाकृत
यान् । विपरीते । अपगच्छः । निद
र्शने । अपदिंगति । आनन्दे । अप
इसति । वर्जने । अपपिगंशोद्भूतो
देवः । चौर्ये । अपहरति ।
अपकर्म । न । दुन्कियायाम् । अपोप
सर्गेय कर्मशब्दस्य कर्मधारयः ।

अपक्रि

अपचा

अपकर्षः । पुं० । विद्यमानधर्मापचये ।
 अपकृष्यते । कृषविलेखने । घञ् ।
 अपकारः । पुं० । हेपे । अनिष्टे । अप
 करणम् । कृष् । घञ् ।
 अपकारकः । विं । अनिष्टकारिणि ।
 अपकरोति । कृ० । खलुक् ।
 अपकारगीः । स्त्री । भर्त्सने । अपकार
 र्थीणीवाक् ।
 अपकारी । वि । घूर्त्त । शठे । अपका
 रके । यथा । अपकारिणिचेत् क्रो
 धः क्रोपः क्रोधेकथंनते । धर्मावका
 र्थमोचार्था चतुर्थापरिप्रथिनीति ।
 अपकृशः । पुं० । दन्त रोगविशेषे । यथा ।
 वेष्टेष्टुदाहः पार्श्वताभ्यां दन्तावेण
 ग्निच । अभ्याहताः मस्त्रवन्तिशोणि
 तंदन्तेवेदना । आघ्रायन्तेस्तुतेर
 त्तैमुखंप्रतिचजायते । यस्मिन्सोपकृ
 शोर्नामपिस्तरत्कृतोगदइति ॥७॥
 अपकृतः । विं । अपकारिणि । न । अ
 पकारे । भिन्नस्यैवापकृतेरिविधो
 विग्रहः स्मृतइत्यत्र भिन्नस्वापकारे इ
 त्यर्थदर्शनात् ।
 अपकृष्टः । विं । अपमे । हीने । अप
 कृष्यतेस्य । कृषविलेखने । कः ।
 अपक्रमः । पुं० । पलायने । अपक्रमण
 म् । क्रमुपादविधेये । घञ् । अक्रमे ।
 अपक्रिया । स्त्री । द्रोहे । अपकरखम् ।

कृष्णः शचेतिशः ।
 अपक्रोशः । पुं० । निन्दने । अङ्गुष्ठने ।
 अपक्रोशनम् । कुशो । घञ् ।
 अपकम् । विं । अपरिणते । कामे । न
 पकम् ।
 अपक्षेपणम् । न । अघोदेशसंयोगहेतौ
 कर्मविशेषे । अपपूर्वात् षिपेत्सुट् ।
 अपगतः । विं । स्वते । पृथायिते । दूरी
 भूते । गते । अपगच्छतिम् । ग
 म् । गत्यर्थेतिङ् ।
 अपगमः । पुं । अपगमने । गमेरप् ।
 अपगा । स्त्री । नद्याम् । विं । अपगा
 मिनि । अपगच्छति । गम्लगतौ ।
 अपगन्धेभ्योपीतिङ् । टोप् ।
 अपघनः । विं । घनशून्ये । पुं । ईस्त
 पादाचङ्गेषु । अवयवे । अपघन्यते ।
 अपघनेऽङ्गमिति करणे ऽपघनादे
 रश्च ॥
 अपघातः । पुं । अपघनने । अपघनेन
 म् । इमोर्थञ् । हस्यघः । नस्यतः ।
 अपचयः । पुं । अये । चानौ । अपहारै ।
 अपचयनम् । चिञ्चयने । एरेच् ।
 अपचायितम् । विं । अर्चिते । अपचा
 य्यतेस्य । चायृपूजानिर्ग्रामनयोः ।
 कः ।
 अपचारः । पुं । अहिताचरणे । यथा ।
 योनिप्रदोषाच्चभन्निधिन्ने पञ्चोप

अपटी

अपव

दिग्भाविष्योपचारैरिति । प्रथमं च
 तिकरे । देये । अविनये । अप
 अपचारिणी । स्त्री । अभिचारिय्याम् ।
 । अपचारोऽस्ति प्रसङ्गः । अगिः । अप
 अपचारी । वि । अपचारवति ।
 अपचितम् । वि । अपचिते । हीने । अ
 विते । अपचायतेऽप्ये । चायुपूजानि
 । ग्रामनयोः कः । चायतेऽविरिति च
 भावः ।
 अपचितिः । स्त्री । पूजायाम् । अपये ।
 डीतिवृत्ता । धानौ । अपचीयते अप
 चायतेऽप्ये । अपचायनेवा । चायु-
 षीपूजादेः । कित् । चायतेः किति चिंभा
 षीपूजादेः । कित् । चायतेः किति चिंभा
 अपची । स्त्री । अण्डमाद्याया अपवत्या
 विभेये । यथा । तैर्यथयः केषिद्वा
 । सपाकः । अन्तर्गतं भवन्ति चा
 न्ये । काष्ठानुबन्धं चिरमादधातिवै
 वापचीतिप्रवदन्ति केषिदिति । ते
 । अन्येयः गयडमाकायाश्वगयडाः ।
 अपलेयः । पुं । अङ्गे परालेये । अपल
 यनम् । जिजयो । यरच् ।
 अपटान्तरम् । वि । आसके । अन्यवहिते ।
 संसके । पटेनतिरस्करिगहा अन्तरम्
 । नपटान्तरम् ।
 अपटी । स्त्री । काण्डपटे । वसुमावरणे ।
 । कर्नात इतिभाषा । इतिहेमचन्द्रः ।

वि । पटग्रन्थे ।
 अपटुः । वि । अपचतुरे । कोर्वाचमे । प
 । टोरन्थः । रोगिणि । आमयानि ।
 अपतर्पणम् । जित रोगादैर्भोजनोभा
 वे । लङ्घने । इतिहेमचन्द्रः । अप
 । पूर्वात् लृप्सुट् । । ।
 अपतानेकम् । नावायुरोगविभेये । प्र
 । संतने । वया । टटिसंस्पर्शसंज्ञाचि
 पुष्पाकण्डेन कून्ति । इतिमुक्तो नरेत्वा
 नास्थं याति मोहं वृत्ते पुनः । वायुनादा
 । कृष्णं प्रोक्षुरेके तदपतानकमिति ।
 अपत्यम् । नाससोने दुर्हितरि । पुने
 । इतिपतन्तिपितरेऽनेन । परलज
 षी । वाकुलकाक्षिता अपत्यादिषां ।
 गीयेतिमिसंयस्यापतन्तनास्यापत्यमि
 तिफिचितीर्षः । तवापचीवादिरपि
 । पितोसिर्वादीनामपतनेहेतुरिति ते
 यामपत्यं भवति ।
 अपत्यदा । स्त्री । धुपविभेये । गर्भदा
 ष्याम् ।
 अपत्यपथः । पुं । अने । धेनौ ।
 अपत्यशपुः । पुं । कुचीरे । कर्कटे ।
 अपवः । पुं । करीरे । निविद्यन्ते पत्ता
 शियस्य । वि । पत्रहीने ।
 अपवपः । वि । निर्विक्रमे । अपवता च
 चायस्यसः ।
 अपवपा । स्त्री । परतो द्वियाम् । पित्रा

अपदा

देः पुरतो जातखज्जायाम् ॥ श्री
 भाषे ॥ इतिरत्नकोशः ॥ ११ ॥ ११७
 अपवपिष्णुः ॥ त्रि ॥ खज्जांश्चे ॥ खज्जा
 ॥ शीले ॥ स्वभावतः सत्रपे ॥ अपवपते
 ॥ असंक्रुभिः शीष्णुषु ॥ ११७ ॥
 अपवम् ॥ न ॥ १ ॥ अपवर्गे ॥ पयोऽभा
 ॥ वः ॥ नभितितत्पुरुषः ॥ पयोविभाषे
 ॥ त्तिपांश्चिकोऽप्रंथया ॥ अपवर्वागिगा
 ॥ हते मूढः ॥ अपवर्गं नपुंसकम् ॥ तत्पु
 ॥ वः ॥ इत्येव ॥ अपवर्गो देवः ॥ अपवर्गान
 ॥ श्रीः ॥ अपवर्गे ॥ पदमर्पयन्ति हि ॥ श्रुतम
 ॥ श्लोपिरजे ॥ निमीषिताः ॥ योनौ ॥
 अपव्याः ॥ पुं ॥ अपवर्गे ॥ मार्गाभाषे ॥
 ॥ अपवर्गोऽभावः ॥ नभितितत्पुरुषः ॥ अप
 ॥ नपुंसकमिति ॥ कृतसमासानस्यनि
 ॥ ईशाखलीवत्त्वम् ॥ ११७ ॥
 अपव्यम् ॥ त्रि ॥ रोग्यभेद्ये ॥ अहिते ॥
 नपव्यम् ॥ ११७ ॥
 अपदस्यः ॥ त्रि ॥ स्वकर्मव्युते ॥
 अपदानम् ॥ न ॥ वृत्तेकर्मणि ॥ अव
 ॥ दाने ॥ इति ॥ प्रवर्धनं साप्रशस्ता
 ॥ विद्यते यत्र तत्र ॥ यत्र कर्मणि इति ॥
 ॥ सर्वैः प्रशस्यते तस्मिन्नित्यर्थः ॥ दैव
 ॥ शोधने ॥ भाषे ल्युट् ॥ निन्द्यादाने ॥
 ॥ अपकृष्टदानम् ॥ ११७ ॥
 अपदान्तरम् ॥ त्रि ॥ अनन्तरे ॥ अव्यव
 ॥ हिते ॥ नपदान्तरमंत्र ॥ ११७ ॥

अपने

अपदिशम् ॥ न ॥ १ ॥ दिक्कोशे ॥ दिशो
 मध्ये ॥ विदिश ॥ दिशोर्मध्यम् ॥ अ
 ॥ ध्ययमिति ॥ योगविभागात्समांसः ॥
 दिग्शब्दस्य शरदादिषुः ॥ पाठादृष् ॥
 अथयीभावश्चेति सूत्राभ्यां क्लीबत्वा
 ॥ ध्ययञ्चयोर्विधानम् ॥ तेन नाथयीभा
 ॥ वादतो मत्व पंचम्या इत्यादिमदृष्टिः
 ॥ अपेतिमंश्यावाची ॥ आवन्तेन समा
 ॥ सेतु टञ्नापेक्षितः ॥ ११७ ॥
 अपदिष्टः ॥ त्रि ॥ प्रयुक्ते ॥ यथाकोशा
 ॥ ख्ययापदिष्टः ॥ अपदिष्यते ॥ दि
 ॥ श्रुतिसर्जने ॥ क्तः ॥ ११७ ॥
 अपदेशः ॥ पुं ॥ शरब्दे ॥ खखे ॥ निमि
 ॥ त्ते ॥ व्याजे ॥ खाने ॥ अपदेशनंम
 ॥ अपदिशते वा ॥ दिश्र अतिसर्जने ॥
 ॥ शब् ॥ ॥ ११७ ॥
 अपध्वंसजः ॥ पुं ॥ शरब्दे ॥ खखे ॥ यथा ॥
 ॥ शूद्राणां तु सभर्मीयः ॥ सर्वेऽपध्वंसजाः
 ॥ स्मृता इति समुः ॥ ११७ ॥
 अपध्वस्तः ॥ त्रि ॥ परित्यक्ते ॥ निन्दिते ॥
 ॥ अवचूर्णिते ॥ अपध्वंसते ॥ ध्वंसु अ
 ॥ धः ॥ सने ॥ गती ॥ च ॥ क्तः ॥ ११७ ॥
 अपनयनम् ॥ न ॥ अधः प्रापणे ॥ दूरीक
 ॥ रणे ॥ खखने ॥ ११७ ॥
 अपनीतः ॥ त्रि ॥ विनीते ॥ हते ॥
 अपनुतिः ॥ स्त्री ॥ अपनोदे ॥ खखडे ॥
 अपनेयः ॥ त्रि ॥ अपनोद्ये ॥ निरस्ये ॥

अपह

अपनेदः । पुं । अपनेदिने ।
 अपनेदमः । नी । दूरी करणे ।
 अपपात्रितः । वि । उल्टे दोषे प्रतिभि
 ने भिखोदकी कृते । यथा । अपपात्रि
 तस्य रिक्त्वापि योदकानि निवर्तन्त
 इति शब्दापसम्भो ।
 अपभ्रंशः । पुं । अपभ्रंशे । अपभ्रंशशब्दे ।
 असंस्कृतशब्दे । ग्राम्यभाषीयाम् । य
 दा इदयेडोः । आभीरोदिगिरः काये
 प्वभ्रंश इति स्मृतः । शास्त्रेषु संस्कृता
 इत्येवमपभ्रंशतयोदितमिति । असंस्कृ
 ता इपभ्रयति । भ्रंशुभ्रंशः पतने । प
 । आशब्दः । पतने । यथा । अन्वाकृति
 भवति मयतामप्यप भ्रंशनिष्ठे स्वमि
 श्रानशब्दात् ।
 अपमः । पुं । ज्ञानो । स्वयं गमनार्थति
 योर्गोचरे स्थायाम् ।
 अपमानम् । न । जनादरे । अस्य पर्याया
 यथा । स्याद्वचनपरीकारः परिहारः
 पराभावः । अपमानपरिमवस्तिर
 स्कारस्तिरभ्रिया । अयहेलाचहेला
 स्याद्वहेलनहेलने । धेपोनिकार
 धिहारी पर्यायाः स्फुरनादर इति शब्द
 रत्नायनी । यथा । वेदस्य माहात्म्याना
 अपमानादधोगतिरिति ।
 अपमिपयकम् । न । शब्दे ।
 अपस्युः । पुं । विनारोगियमर्षे ।

अपर

अपरिमत्स्यस्यैर्दंष्ट्रिगृह्णित्तिनखिपतना
 शनेवर्जाभिर्विषयन्धजलप्रदेशाश्च
 तादिजन्मसंख्ये इतिकेचितं । अपह
 षोः शब्दः ।
 अपरपितम् । न । अविस्पष्टवाक्ये ।
 अपयानम् । न । पलायने । यामापथे अ
 पपूर्वः ।
 अपरम् । नी । निजपसादौ । वि । इतर
 सिन् । अर्वाधीने । निवृष्टे । इथा
 दिसामान्ये । कार्ये । सविवृष्टे । परं
 नमवतीत्यपरम् । पुं । पादेः पश्चिमे ।
 अपरः पश्चिमः पादः इति गवप्रकरणे
 त्रैलोक्ये ।
 अपरकः । वि । अननुकूले । विरले ।
 अपरतोषः । पुं । गिरिविशेषे ।
 अपरतिः । स्त्री । निवृत्तौ । अपरनेमा
 वै किम् ।
 अपरत्र । । परवादये ।
 अपरश्वम् । न । अपरश्ववचनकारणैः
 तीहिविधम् । दिक्कृतं कालकृतं चेत
 समीपस्ये दिक्कृतम् अनियु काल
 कृतमिति । अपरस्थिमाकः ।
 अपरपथः । पुं । कृष्णपथे ।
 अपरराषः । पुं । रात्रियेषे । उच्यते । अ
 परराषेः । पूर्वापरापरति समीपे
 अहः सर्वकदेशोपपत् ।
 अपरवक्रम् । न । चैतालीयसंघकेकृते ।

अपरा

अपरवैराग्यम् । नृ० । वैराग्यविशेषे ।
 यतमानसंघात्प्रतिरेकसंघैकेन्द्रिय-
 संघावग्रीकारसंघाभेदाद्यतुर्विधे स-
 म्प्रज्ञातस्यान्तरङ्गे । असुखप्रज्ञातस्य
 वदिरङ्गे । १३१ । १३ । पत्नीत्या
 अपरस्परः ॥ पि० । क्रियायाः क्रियावतां च
 सातत्ये । अपरस्परस्येति द्वन्द्वः ॥ अप-
 रस्वराः क्रियासातत्ये इति सुविद्यापा-
 ॥ १३२ ॥ सततमविच्छेदेन गच्छन्तीत्य-
 ॥ १३३ ॥ निर्दिष्टकर्मसातत्ये सुधीभिर-
 ॥ १३४ ॥ अपरस्परम् । क्रियावतां सातत्ये तु चि-
 त्तवयम् । अपरस्वराः सात्रीः स्त्रियस्य
 ॥ १३५ ॥ अपरस्वराणि कुत्सानि ॥
 अपरा ॥ स्त्रीः । विरायै । पश्चिमदिशि ।
 अपरीणाः । पुं० । अमीती । देहे । १३६ ॥
 अपराङ्गम् । न । नुखीभूतव्यङ्गप्रभेदे ।
 इति काव्यमकाशः । १३७ । १३८ ॥
 अपराजितः । पुं० । ईशे । विन्त्री । १३९ ॥
 ॥ १४० ॥ अपराजितः । शिष्टेषु ।
 ॥ १४१ ॥ अजिते ॥ १४२ ॥
 अपराजिता । स्त्रीः । उभायाम् । जया-
 याम् । जाप्तीति प्रसिद्धायाम् । जय-
 न्याम् । अग्रनपथ्याम् । शोकात्वात् ॥
 ॥ १४३ ॥ अमीमेदे । शंखिन्याम् । ॥ १४४ ॥
 ॥ १४५ ॥ स्तव्यफलायाम् । गिरिकर्ष्या-
 म् । विष्णुशान्तायाम् । ॥ १४६ ॥ अतनीशम् ।

अपरा

अभेदाद्विधे अपराजिते । अपरा-
 जिते कट्टुमेधे ; गीते कश्चे सुदृष्टिदे-
 ॥ १४७ ॥ कुण्डुर्भुविदे । वास शोयप्रकषिषाप-
 ॥ १४८ ॥ कषाये कट्टुपाके प्रतिशेषमृति-
 ॥ १४९ ॥ ऐशान्यादिशि । ॥ १५० ॥ तपरानि-
 ता ॥ ब्रह्मलोके हरिश्चयगर्मपुण्याम् ।
 ॥ १५१ ॥ अथ साधनबद्धयोऽभ्युर्नजीयते इ-
 ॥ १५२ ॥ ॥ १५३ ॥ ॥ १५४ ॥
 अपराङ्गः । पि० । अपराधिनि । अपरा-
 ॥ १५५ ॥ ॥ १५६ ॥ ॥ १५७ ॥
 अपराङ्गपृथक्त्वोऽपि । अख्याप्राप्तये ।
 ॥ १५८ ॥ अपराङ्गः पृथक्त्वो वाच्योऽस्य । अपराङ्ग-
 ॥ १५९ ॥ अख्याप्राप्तये । अपराङ्ग-
 ॥ १६० ॥ अपराङ्गः पृथक्त्वो वाच्योऽस्य । अपराङ्ग-
 ॥ १६१ ॥ अपराङ्गः पृथक्त्वो वाच्योऽस्य । अपराङ्ग-
 ॥ १६२ ॥ अपराङ्गः पृथक्त्वो वाच्योऽस्य । अपराङ्ग-
 ॥ १६३ ॥ अपराङ्गः पृथक्त्वो वाच्योऽस्य । अपराङ्ग-
 ॥ १६४ ॥ अपराङ्गः पृथक्त्वो वाच्योऽस्य । अपराङ्ग-
 ॥ १६५ ॥ अपराङ्गः पृथक्त्वो वाच्योऽस्य । अपराङ्ग-
 ॥ १६६ ॥ अपराङ्गः पृथक्त्वो वाच्योऽस्य । अपराङ्ग-
 ॥ १६७ ॥ अपराङ्गः पृथक्त्वो वाच्योऽस्य । अपराङ्ग-
 ॥ १६८ ॥ अपराङ्गः पृथक्त्वो वाच्योऽस्य । अपराङ्ग-
 ॥ १६९ ॥ अपराङ्गः पृथक्त्वो वाच्योऽस्य । अपराङ्ग-
 ॥ १७० ॥ अपराङ्गः पृथक्त्वो वाच्योऽस्य । अपराङ्ग-

अपरा

देशवर्तिमाने । यथा । अथवाऽकि
 -लोदन्वान् रमियाभ्यर्षितोददैः ।
 अपरान्तमहीपाखव्याजेनरश्चवेकर
 ॥ मितिः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपरामकृतिः । स्त्री । भूमिरापेनसो
 ॥ वायुः खंमनोधृष्टिरेवशो अहंकार
 ॥ तीर्यमेभिवाप्रकृतिरदधा । अपरेय
 ॥ मितिभगवहीता ॥ वेत्रखखेवायाम्
 ॥ अपरायाशतौ ॥ अपराचासौप्रकृ
 त सिंशोः ज्ञातयाऽभाति । ॥ ॥
 अपरामुक्तिः । स्त्री । अपेतासादिकसा
 ॥ नाध्ववर्तिविचिपैश्वर्यसम्पन्नताद्
 ॥ शेषनवासिस्त्रभाषे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपरामुक्तिः ॥ स्त्री ॥ मंत्रमन्त्रकारे ॥
 ॥ अपराचासौमुक्तिश्च ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपराविद्या । स्त्री ॥ अन्वेदीदिविद्या
 ॥ नायाम् । ॥ अन्वेद्यजुःसामाथर्वाखावेदा
 ॥ अङ्गानिषदिजः ॥ शिवाकव्योव्याक
 ॥ रथनिहतश्रोतिषांगतिः ॥ अन्दीभि
 ॥ धानंमोमासाधर्मशास्त्रपुरायकम् ।
 ॥ न्यायेनैवकगान्येवैवचनुवेदोर्थशास्त्र
 ॥ कम् ॥ अपरेयं पराविद्याययाः प्रक्षा
 ॥ वगम्यते ॥ अपराचासौविद्याश्च ॥
 अपराशक्तिः । स्त्री । ॥ अपरामकृतौ ।
 अपराचासौशक्तिश्च ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपराहः । पुं । दिनान्ताशे ॥ तस्थमे
 दाः । दिवाविभक्तस्यदिनस्यशेषभागः ।

अपरि

॥ त्रिषाविभक्तस्यदिनस्यतृतीयभागः ।
 सतुविंशत्युददिनमानेविंशतिदृष्ट्वा
 ॥ तूपरद्वंद्वद्वयवावत् ॥ ॥ पश्चाविभ
 क्तस्यदिनस्यचतुर्थभागः ॥ ॥ सत्वेष्टाद
 ॥ ऋद्वैदासपरंपटद्वयवावदितिस्रुति
 ॥ धृतिप्रसिद्धाः ॥ अक्षमपरमप्रराहः ।
 ॥ त्रिपूर्वप्रश्लोकदेशिसनासा । टच् । अ
 ॥ क्रोडएतेभ्यस्त्वञ्जादेशः ॥ ॥ अक्रोड
 ॥ एतादितिबर्त्सम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपराहृतनः । त्रिः ॥ अपराह भवेदस्तु
 ॥ निः । अपराहृक्के ॥ अपराहृः सौवो
 ॥ अंश्वं । विभाषापूर्वाहृपराहृभ्यामि
 ॥ तिस्रुब्रुलौतुट् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपराहृतनो ॥ दिः ॥ अपराहृद्वेव
 ॥ तस्तुतिः । अपराहृक्के ॥ अपराहृभ
 ॥ यः ॥ अन्वुलौतुट् ॥ धर्माकतनेवि
 ॥ तिः सप्तम्याअसुक् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपरिकक्षितः । वि ॥ अघाते ॥ अदृष्टे
 ॥ नपरिकक्षितः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपरिग्रहः । पुं । अक्षरूहे । ॥ अलोका
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपरिग्रहः ॥ परिश्रानिः ॥ नवि
 ॥ यतेकन्याकौपीनाद्भवसादिव्यतिरि
 ॥ क्तपरिग्रहोयस्य । वि । परिग्रहहोने
 अपरिच्छदः । वि । दृष्टिः । नविद्यते
 ॥ अपरिच्छेदोयस्यसः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपरिच्छयम् । वि । परिच्छेदरहिते ।
 अपसीमनि ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अपयथा

अपयथा

अपरिचरितमभाने तत्त्वाविवेके ॥१॥ मू
 ॥ उतायोम् ॥ निजान्शोडशान्तिना
 अपरिचरिताः ॥ पुं ॥ रिताम्भानुवृषेण वि
 ॥ न्भानिरहिते ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपरिसिद्धत्वानम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ रिस्त्वानम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपरिचरितः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 -प्रिचरितायो ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपरेद्युः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपर्या ॥ स्त्री ॥ पार्वत्याम् ॥ नमर्यान्
 ॥ स्त्री ॥ तिपसिपर्शानामप्यनश्नोत्
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपर्याकः ॥ त्रि ॥ तिस्रस्तिस्रः ॥ त्रि ॥
 अपर्यासम् ॥ त्रि ॥ असमर्थे ॥ अपर्यासि
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपर्यदण्डः ॥ पुं ॥ रामशरद्वहो ॥ इति
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपलम् ॥ न ॥ कीलके ॥ गविनाम्स
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपलापः ॥ पुं ॥ प्रेमस्थिः ॥ अपलवे ॥ स

तौपसत्त्वेनकथने ॥ धार्यमासेन म
 ॥ भार्यामीत्याद्युक्ती ॥ अपसर्पणम् ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपसाधिका ॥ स्त्री ॥ वृष्यामि ॥ इ
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपवरकः ॥ पुं ॥ तासैकस्तिभोग्नमृष्टे
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अपवर्गः ॥ पुं ॥ त्यागे ॥ मोक्षे ॥ कार्या
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अपवर्गः ॥ पुं ॥ त्यागे ॥ मोक्षे ॥ कार्या
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अपवि

अपवर्जनम् । नो । दाने । निर्विधिः ।
 मोक्षे । परिच्छागे । धृभीधर्मने अ
 ियपूर्वः । भावेत्युट् । इ । म् । म् ।
 अपवेर्जितः । ित्रि । परिहृते । त्यक्ते ।
 अपवर्त्तनम् । ने । परिवर्त्ते । विक्तीभवे ।
 अपवर्त्तितः । ित्रि । संश्लिते । म् ।
 अपवादः । पुं । निन्दायाम् । आवावा
 म् । विस्त्रेभो । प्रवर्त्ते । वधिके । अ
 त्प्रवादे । आभिरञ्जु विवर्त्तस्य । उपेक्ष
 णि । अञ्जुमोदप्रवत् । वस्तुविवर्त्तस्य । वस्तु
 ित्रिः । इनामादेः । प्रपञ्चस्येत्सुर्मापेक्ष
 ि । मिति । कार्यस्यकारंयमापसत्ताविने
 ि । प्रवर्त्तम् । आरथ्यस्वकंप्रवर्त्तिरे । केव । का
 । वैसासत्तापधारणं । वाऽपवादे इत्य
 ि । नः । अपवदनम् । ि । अदभभिवादिन
 ि । स्तुत्योः । भावेऽञ्जु । अयोधते ।
 ि । अदभ्यत्ताधीवा । ि । अर्जवा । इ ।
 अपवारणम् । ि । अर्जवा । इ । अञ्जु
 ि । अरोदिष्यत्तादिभ्याद्भावेत्युट् ।
 अपवारितम् । ि । अर्जवा । इ । अञ्जु
 ि । अरोदिष्यत्तादिभ्याद्भावेत्युट् ।
 अपवित्रः । ि । अञ्जु । अपवित्रः ।
 अपविट्टम् । ि । मत्तिचित्ते । प्रत्याख्या
 ि । अस्ते । त्यक्ते । पुं । पुत्रविगेपे
 ि । यथा । मातापितृभ्यामुत्पृष्टं तयोर
 न्यतरेखवा । यंपुत्रंपरिच्छेत्तीवाद्य
 विदः स उच्यते इति मन्तुः ।

अपह

अपविर्षा । ि । निर्विधीतृणे । ि । ि
 राननिर्घस्यः । ि । ि ।
 अपवृत्तिः । ि । अपधारणे । ि ।
 अपवृत्तिः । ि । पराङ्मुखीभूते ।
 अपवृत्तः । पुं । असंस्कृतशब्दे । ि ।
 ये । अपभ्रष्टः । अध्येपिशब्दः । ि ।
 ि । विनापमेच्छोः । अवेत्तेच्छः । ि ।
 ि । वात्सायकारः । ि । तेऽपुराहेलयेहे
 ि । अर्चव इति कृपन्तः । पुराबभूवुर्निष्काद् ।
 ि । अर्चवेने नन्वेच्छितवैनापुमाधितवै
 ि । अर्चवापवयदपशब्दः । ि ।
 ि । मेत्यथेयं । अर्करत्नमिति । ि ।
 ि । अर्चस्वस्यपर्यायोनापमाधितवा इति
 कृत्वा अर्चितवै प्रत्यय इति कैयटः ।
 यवै वदिशब्दानेधर्मः । एवमपशब्द
 ि । अनेप्यधर्मः । इति महाभाष्यम् ।
 एवम् अपशब्दानमधर्मसाधनम्
 ि । धर्महेतुशब्दानविरोधिपत्वात् । य
 ि । अविरोधि । तततविरोधिफलकम् । य
 यास्यैपिकद्वयसेयासेषवत् । इत्येत्
 मानम् । सैपिकद्वयसेवयासैपिक
 व्याधिसम्पत्तद्विपरितीतसेवयात्कारो
 ग्यमिच्छर्थः । ि ।
 अपशुक । पुं । आत्मनि । अपगताशुक
 ि । यस्मात् । ि ।
 अपशोकः । पुं । अशोकपादपे । ि ।
 अपष्टम् । न । अञ्जु । अशो । इति हेमचन्द्रः ।

अपस -

अपसुः । १० । तिरवचे ॥ शोभनार्थः । विपरीते ॥

अपसुः । १० । कालो । वि । वासे । प्रति कूले ॥ विरुद्ध्यर्थे ॥ अपतिप्रति । प्लुग

तिनिघण्टौ ॥ अपदुः सुपुत्रः स्याः इति । सुषामादिः ॥

अपसुजम् । ११ । निन्दितो विपरीते ॥ अपसुः । १० । यज्ञकार्ये ॥ अपनश्नन्दात् ॥

आप्रोतिः । १२ । आपः कर्मोस्या विधीस्तेनोदत्तमेव सुर्पाचिकोनु

अपसदः । १३ । अपमे । नीचे ॥ अपकूट

अपकूटेवाक्तीदति । अपकूटविरण्या

अपसरः । १४ । अपसरणे । सत्तेरर्प ॥

अपसरयम् । १५ । स्थावात्स्वगान्तरग

अपसर्गम् । १६ । परिवर्जनेः । दाने ॥

अपसर्पः । १७ । अपसर्पतिनाः स्वरु

अपसर्गम् । १८ । अपसर्पतिनाः स्वरु

अपसलवि । १९ । पितृतीर्थे ॥ प्रदेहिन्व

अपसलवि । १९ । पितृतीर्थे ॥ प्रदेहिन्व

अपसोपानः । २० । दक्षिणध्वजे ॥

अपसो -

अपसोपानः । २० । दक्षिणध्वजे ॥

अपसथम् । २१ । शरीरदक्षिणे । शरी

अपगतम् । २२ । अपमानंवा सथात् ॥

अपसारयम् । २३ । अपनयने ॥

अपसारितः । २४ । उन्तारितेः ॥

अपसिद्धान्तः । २५ । स्वीकृतसिद्धान्तान्

अपसिद्धान्तः । २६ । स्वीकृतसिद्धान्तान्

अपसिद्धान्तः । २७ । स्वीकृतसिद्धान्तान्

अपसिद्धान्तः । २८ । स्वीकृतसिद्धान्तान्

अपसिद्धान्तः । २९ । स्वीकृतसिद्धान्तान्

अपसिद्धान्तः । ३० । स्वीकृतसिद्धान्तान्

अपसिद्धान्तः । ३१ । स्वीकृतसिद्धान्तान्

अपसिद्धान्तः । ३२ । स्वीकृतसिद्धान्तान्

अपसिद्धान्तः । ३३ । स्वीकृतसिद्धान्तान्

अपसिद्धान्तः । ३४ । स्वीकृतसिद्धान्तान्

अपसोपानः । ३५ । दक्षिणध्वजे ॥

अपस्मा

अपस्कारः । पुं । रथाङ्गे । अक्रमिचरेरथा
रम्भके ॥ अपकीर्यतेष्व स्वस्वस्थाने
चिप्यते । कविचेपे । अदेरिप अप
स्कारे रथाङ्गमिति साधुः ॥ २०००

अपस्वातः । वि । अतस्वाते । अतमु
हि स्वस्वाते जनैः ॥ अपकृष्टस्वातः ।

प्रादयोगतांशुर्ध इति संभासः ॥ संखा
रि रथे स्त्रापिते मते ॥ इति स्वामी ॥

अपस्त्रानम् । न । मरुशानिमित्तस्त्राने ।
मितस्त्राने । अपकृष्टस्त्रानम् ॥ १०१०

अपस्मारः । पुं । रोगभेदे । भूतविक्रिया
राम । मिरगीतिस्त्राने । तस्य सामो
न्यरूपम् । तमः प्रवेगः संरक्षी दोषो

द्रेकहतस्मृतिः । अपस्मार इति चोयो
गदोघोरतराजिसः ॥ अस्या धर्मयथा

यि धः खदित्थीरिभक्तोमीमाधिकेय
वचारेजः । अपस्मारं रोगघोरं चिरो

त्यसनयेदुधुवमिति । कचोघुरवच ।
अपिच । दौकीटमेधोविधिवदानी

घरेविषोसरे । कच्छेभुजेवास्तव्याय
नयेदुग्गानपस्मृतिमिति ॥ अयंकीटो

नदीतीरेसिकतामथेतिष्ठति । इति
भावप्रकाशः ॥ २०००

अपस्मारी । वि । अपस्माररेगिजि ॥
तल्लचसम् । कुट्टेधातुमिराहते ऽव

मिनसिमाखीमनःसन्धनदन्तानखा
दतिफेनमुंकिरतिदोः पादौचिप्यम् ॥

अपह

अपहोः । पश्यन् रूपमसत् चित्तानि
पतति चर्षाः अरोति किंषी विभ्यत

सस्वयमेव शाम्यति गर्ते वेगेत्तपस्कार
विद्वक् ॥ इति ॥ १०१० ॥ १०१०

अपहतः । वि । अपनीते ॥ नष्टे ॥ अ
पहंम्यतेष्व ॥ इन ॥ १०१० ॥ १०१०

अपहतपाप्मार्गं पुं । निदान्त वैशालि
तनि ॥ अपहतः पाप्माधिमांसेर्माखीय-

स्यसः ॥ १०१० ॥ १०१० ॥ १०१०
अपहतिः । खी । विनाशे । उच्छेदे ।

अपहन्तां वि । विनाशयितरि ॥
अपहंसां । वि । अपहारिणि । धेवा ।

आपदानपहंसारदोतारः सर्वसम्प-
दात्तः । लोकाभिरामं श्रीरामभूयो

भूयेनमाखीमिति ॥ १०१० ॥ १०१०
अपहस्तितः । वि । निरस्ते ॥ १०१०

अपहारः । पुं । अपहवे । हानी । अ
पहण्ये । वैषे ॥ संद्रोपमे ॥ धनंस्वा

त्तमनुपयोगिष्येः ॥ इति दायभागः ॥
अपहरणम् । ह्यपहरणे । घञ् ॥

अपहारकः । वि । अपहारिणि । अप
हरेशकचरि ॥ अपहरति । ह्यपो

खुल ॥ १०१० ॥ १०१० ॥ १०१०
अपहारी । वि । अपहरणशीले । अप
हर्षरि ॥ १०१० ॥ १०१० ॥ १०१०

अपेधासः । पुं । अकार्यहास्ये ॥
अपहतः । वि । अपनीते ॥ १०१०

अपहृतः

अपहृतः। पुं०। स्त्रे हे । अपहापेः । इति
 मेदिनी हेमचन्द्रौ । अपहृतम् । कृ
 अपहृतये । अपहारपः ।
 अपहृतिः । स्त्री । अपहापेः । अर्वाचं-
 कारेः । मकुंसेयन्निश्चिधान्यत्साय
 तेसाश्चपहृतिः । उपमेयंमसखं कृ-
 पमानं स ज्वतयायत्साप्यतेसा-
 ल्लपहृतिः । उदाहरणम् । अवासः
 प्रागल्भ्यः परित्यक्तवचः शैलतनये
 कङ्कडोनेवायविलसतिः अशास्त्रवपु
 वि । असुप्ययंमन्वेदिनलदसतस्यान्वि
 शिशिरेः इतिश्रान्ताः शैते रज्जुभिरम
 श्रीगावसुरसिः । इत्यंशः । अतसखि-
 किवदेतत प्रयत्नैर- करस्यः प्रियवि-
 रहशुशेःसिन्ः रागिलोकैतवादि ।
 उपवनसङ्गकारोद्गासिमृकः खलेनप्र
 तिभिशिखमनेनेः इङ्कितकालकूटम्
 अत्रिः । नः समुद्राणिसहकाराणि
 अपितुः सकालकूटाः शरावृत्तिः प्रती
 तिः । एवंवा । अमुष्णिल्लाप्रयाम्त
 सरसिनूनंमगदशः स्मरः अवंमुष्टःपु-
 थुजधसभये निपतितः । यदङ्गाङ्गा-
 राणां मयमपिशुना नामिकुहरेः शि
 खापुसस्येयंपरिष्पमतिरोभावांलव-
 पुः । अवनरोभांवल्लिपुमिश्रिषेयमि
 तिः मतिपतिः । यथमियंम लुग्यन्त
 रैरप्युः । अपहृतवन्म् । कृ

अपाहृतः

किन्ः । अपहृतः । अपहृतः ।
 अपानाथः । पुं० । समुद्रे । अकूपारिः । इ
 इति राजनिर्घण्टः ।
 अपाकः । पुं० । अजीर्णताशाम् । वि ।
 अपाकाभावविभ्रिष्टे ।
 अपाकरयम् । न । निराकरये । अपा
 कपूर्वात् । कपोल्युट् ।
 अपाकशाकम् । न । अङ्किते । इतिरा
 जनिर्घण्टः ।
 अपाकृतम् । वि । अपोहिते । त्यजे ।
 अपाकारिः । कृकृत् । कः ।
 अपाहृतिः । स्त्री । विकारेः । अपाकरये ।
 अपाचम् । वि । प्रत्यये । इतिशिका
 रणशेषः ।
 अपाकृत्यः । वि । यद्विमोक्षणानर्षः । स
 द्विः सहेकपञ्चाभोजनायोग्ये । तेच ।
 येस्तेनपतितक्रीवायेचनास्ति कवृत्त
 सः इत्यादिबचनैर्मनोक्तापोध्याः ।
 अपाहृतः । पुं० । निवान्ते । तिलके । वि ।
 अहृत्हीने । अपगतोऽहृतः । निराद
 इत्यदतिसमाप्तः । अपकृष्टोद्गाहाः । अ
 पकृष्टान्यङ्गान्यस्मादाः । अपाहृति ।
 अगितौ । यचाद्यच्वाः ।
 अपाहृक्काः । पुं० । अपामार्गः । नेवान्ते ।
 वि । अङ्गहीने ।
 अपाहृतदर्शनम् । न । अटविः । अपागित
 नेपान्तेन दर्शनम् । इतिहेमचन्द्रः ।

अपाची

अपानः

अपाग् । वि । दृष्टिगदिग्भवेवस्तुनि ।
 अपाचीने । १ । १ । १ । १ । १ । १ ।
 अपाची । स्त्री । दृष्टिगदिग्भिः ॥ अङ्गो
 मध्ये अंचतिस्त्रयम् ॥ १ ॥ अमेत्वन्वयंम
 धार्यैः अपदिगमितिप्रत् ॥ अंचुगति
 पूजनयोः । अंचित्तिगादिनाकिन ।
 उगितश्चेति ङीया ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अपाचीनम् । वि । विपयंस्ते । अपान
 र्थे । दृष्टिगदिग्भवस्तुनि । अपानो
 ष । विभाषाश्चे रदिकुः । स्थियामिति
 खः । तस्य । ईनादेशः ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अपाच्यम् । वि । दृष्टिगदिग्भवे । पा
 कानहे । सुप्रागपागित्त्वादिनाशैपि
 ज्ञायत । न पाच्यम् । १ । १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अपाटवम् । न । नीने । अपटुस्ते । न
 विद्यते । पांठर् यस्मिन् । १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अपाचम् । न । योत्प्रत्ताहीने । निन्दि
 ते । विद्यातमोहीने । नटविट्टाहै ।
 कृपाचे । नपाचम् । अपाचे पातयेह
 र्त्तं सुवर्णं त्ररुकायै । १ । इतिमलमा
 सतत्त्वम् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अपाचीकरयम् । न । नवविभ्रपापमध्ये
 पापविभ्रषे । नञ्जन्तुर्विधभवति यथा
 । निन्दितधनादानम् १ । १ । वाणिज्य
 म् २ । गृहसेवनम् ३ । असत्त्वभाष
 म् ४ । इति । यथाहमनु । निन्दि
 तेभ्यो धनादानं वाणिज्यं गृहसेवनम् ।

अपाचीकरेण प्रथमसत्त्यस्यैवभाषण
 मिति । १ । १ । १ । १ । १ । १ ।
 अपादानम् । न । विश्लेषेऽर्वाधिभूते । पं
 चमीकारके । यस्याहस्तु नोवस्त्वस्तर
 सुयैचलवं भवति तृप्तिम् । विश्लेषहेतु
 विद्यानाश्रयत्वे सति विश्लेषे पश्चिम इत्य
 र्थः । तथैकादशार्थेषु मीत्यात् ।
 यथा । यतोऽपार्थः । यथा धृचात्प
 र्णं पतति १ । यतो भो । यथा आ
 र्थीतिमेति २ । यतो कुगुष्ठा । यथा
 पापात् कुगुष्ते धीरः ३ । यतः परा
 जय । यथा सिंहात् परानयते इस्ती
 ४ । यतः प्रमाद । यथा धर्मात् प्र
 मादति नीचः ५ । यतः प्रादानम् ।
 यथा भूपात् धनमादत्ते विमः ६ । य
 तो मू । यथा पितुः पुत्रो ज्ञायते ७ ।
 यतस्त्राहम् । यथा व्याघ्रात् गौरश्च
 तिमोषः ८ । यतो विरामः । यथा
 पापादिरमतिविमः ९ । यतोऽन्तर्धिः
 १० । यथा गुरोरन्तर्हंसे धियः १० । य
 तो वारयम् । यथा यथेशो ग्री तारय
 ति ११ । इति सुम्वधोपटीका ।
 अपान । पुं । गुदस्थवायै । नामैरघ
 स्नात्प्रमनवर्तिः । मलापनधर्मव्यापारे
 यथाव्यदृष्टिः । नपत्तिनिधायैः । य
 था । अधोनयत्वपानस्तु याहाश्च
 न्द्रगामध । मूत्रगुक्करोषायुरपान

अपाभा

स्तेनकीर्तितः । कुकाटिकाशुष्पार्थं
 पायूपस्थदत्ति वायुः ॥ न । गुदे ।
 अपसरखेनानित्यनेन ॥ हसखेति
 अपाभरतेमाः । पुं । वेदाचार्यपुरा
 खर्षिविशेषे । यः कश्चिदापरवोः स
 न्धौ विश्वानिर्योगात् कृष्णद्वैपायनः
 सन्वभूवेतिस्मृतौ प्रसिद्धम् ॥
 अपाभपात् । पुं । एतन्नामधेयेदेवे ।
 अपाभः । वि । पायशून्ये । निर्घ्याये ॥
 अपाभविद्दः । वि । यर्माधर्मवर्जिते ॥ न
 पाभविद्दः ॥
 अपाभार्गः । पुं । प्रत्यक्षपक्ष्याम् ॥ अप
 मार्यन्यनेन अपभ्रज्यते । इनेनव्या
 ध्यादिरितिवा । मजूप ॥ हसखे
 तिष्वक् । निष्ठायास्मिन्त्वात्कुक्ष
 म् । उपसर्गस्य घञोतिदीर्घः । अप
 कुष्ठभासमन्तान्मार्गोऽस्येतिवा । अ
 पामार्गः सरस्तीच्छेदीपनस्तिलकः
 कटुः । पार्श्वेनानावनच्छेदिकफमे
 दानिलापहः । निहन्तिदंद्रुसिधार्शः
 कंडूगूलोदरापचीः । अपामार्गोऽह
 सोवातविष्टंभीकफकुट्टिमः । रुचः
 पूर्वगुणैर्न्यूनः कश्चित्तोगुण वेदिभिः
 अपामार्गफलस्वादुरसे पाकेषुदुर्ब
 रम् । विष्टंभितातलंरुचंरक्तपित्त
 प्रसादन मितिभाष्यकाशः ।

अपार्थ

अपोम्पतिः । पुं । समुद्रे । वरुणे ॥ अ
 पार्पतिः । तत्पुरुषे कृतिवहुर्षमि
 स्वसुक ॥
 अपाम्पित्तम् । न । अमौ । अपाम्पित्त
 म्मिबंदाहकस्वात् । असुक ॥
 अपायोः । पुं । विश्वेये । अय्येयाना
 जे । अवगमे ॥
 अपारः । वि । उत्तेरावधिर्वर्जिते ॥ अ
 पारः संसाराकूपारः । अनेनन्तमहि
 तीभनि । नवियते धार उत्तरावधिर्घ
 स्य । न । अवारे गतिदादेरर्वाचि
 पारे ॥
 अपार्थः । वि । अर्थशून्ये ॥
 अपार्थकम् । न । इमंलक्ष्यतिगोतर्मः ।
 पौर्वापर्यायोगादप्रतिसम्बद्धार्थभाषा
 र्थकम् ॥ ५ ॥ ५३ ॥ पौर्वापर्यकार्यका
 रेणभावेसंख्ययोगादसम्भवात्शब्द
 बोधजनकाकाशात्तानाद्यभावोद्दि
 ति फलितार्थः । अप्रतिसंबद्धोऽसम्ब
 द्धोर्थः प्रयोजनंशब्दबोधरूपं यथं ।
 यद्यपि दशदाडिमानि वडपूपाः
 कुष्ठमजोचिनमित्थादवधन्तेरेवा
 क्वादर्थबोधसत्त्वात्थाप्तिरतिथ्याप्ति
 स्त्वेनिरर्थकं । तथाप्यभिमतैवाक्या
 र्थबोधिनि कृत्वाकाशादिशून्यबोधजन
 कपदत्त्वं तत् । अविद्योतार्थं तुस्वस्य
 बोधोभयतोवेतिनातिथ्याप्तिः । उदा

अपिन

हरयन्तु । अयोग्यानासत्रानाकांच
 वाक्यम् । ५३ अनर्थके । अर्थे ।
 अपावृतः । त्रि । पिहिते । अपतिवहे ।
 स्वतन्त्रे । उद्घाटिते । अपगतमा
 वर्तमानावरणमस्य ॥ ३ ॥
 अपावृत्तम् । त्रि । लुठिते । परावृत्ते ।
 अपात्रयः । पुं । चन्द्रातपे । प्रांगनावरणे
 । त्रि । आश्रयस्थाने । अपीने ॥
 अपासनम् । त । मारणे । असुखेप्रे ।
 भावेऽप्युट् ।
 अपासः । त्रि । निरस्ते । अपधीरिते ।
 अपि । त । समावनायाम् । प्रश्ने । शब्दा
 -याम् । गर्हायाम् । समुच्चये । सुलप
 दार्थे । क्रियाकार क्रियायाम् । का
 मकारक्रियासु । अनुशायाम् । अव
 धारणे । पुनरर्थे । अपिव्रति । पिग
 तौ । क्विप् । आगमशास्त्रस्यानिपुञ्जा
 अतुक् ।
 अपिगीर्यम् । त्रि । ईदिते । स्तुते । व
 र्धिते । गीर्णे । अपिगीर्यतेसा । ग
 निगरणे । क्तः । निष्ठातस्थनः ।
 अपितु । त । किन्त्वर्थे । यच्चर्थे । यद्यपि ।
 अपिधानम् । न । आच्छादने । अपिपू
 र्वकाटुधुधाजोऽप्युट् । त्रि । पिधानर
 चिते ।
 अपिनद । त्रि । परिहिते बन्धादौ ।
 पिनहे । अपिनद्यतेस्य । यद्वपन्वने

अपूय

। क्तः ।
 अपिहितः । त्रि । छादिते । अपिधीयते
 । अ । लुधाष् । क्तः । दधातेर्हिः ।
 अपीच्यम् । त्रि । अतिसुन्दरे । - ।
 अपीतिः । स्त्री । प्रिये । अप्यवे । य
 कीभावे ।
 अपीनसम् । न । पीनसरोगे । इतिरभ
 । सः । त्रि । लङ्घिते । - ।
 अपुच्छा । स्त्री । शिंशपावृत्ते । त्रि । पु
 च्छहीने ।
 अपुनरावृत्तिः । स्त्री । मुक्ती । कैवल्ये ।
 अपुनर्भवः । पुं । मुक्ती । त्रि । मुक्ते ।
 । पुनर्भवामावेः । यथाचक्रकः । हे
 । ताश्चिद्रे प्रथमनेरोगायाम्पुनर्भवे ।
 । ज्ञानचतुर्विधस्यसराजार्होभिषक्-
 । तमइति । अपुनर्भवोपस्यसः । -
 अपुष्यफलदः । पुं । पनसोदुम्बरादिव
 नस्यतौ ।
 अपूयः । पुं । पिष्टके । गोधूमे । नपूय
 ते । पृथीविशरणे । बाहुलभात्प ।
 बलिलोप । यथा । पयन् पूः । पूज्
 पवने । संपदादिक्विप् । अपुषंपाति
 विवर्तित्वा । पा । आतेनुपेतिक ।
 अपूपीयम् । त्रि । अपुपायकपिष्ठादौ
 । अपूपेभ्योऽचितम् । त्रिभाषाहपरि
 पूपादिभ्यइतिङ् ।
 अपूप्यम् । त्रि । अपूपीये । गोधूमचूर्णे ।

अपूर्व

अपूर्वभ्योहितम् । यत् ॥ १ ॥
 अपूर्वखी । स्त्री । शश्वत्तितरौ ॥ १ ॥
 अपूर्वः । वि । अदृष्टपूर्व । अविदिते ।
 आरच्ये ॥ यथा । अपूर्वबंहरेर्माया
 त्रिगुणारज्जुहंपिणी । यथामुक्तो न च
 सतिवदोधावतिधावति । पुं । पूर्वभा
 विकारणसंस्पर्शशून्ये अकार्ये परमा
 त्मनि । न विद्यते पूर्वकारणं यस्य सः
 ॥ न । यागावान्तरव्यापारे ॥ धात्वर्थो
 तिरिक्तेऽन्त्यान्तरभाविकस्य फलस्य सा
 धने । अत्रपक्षद्वयमीमांसकानाम् ।
 तद्दानीमेव सूक्ष्मत्वेनोत्पन्नफलमेवा
 ॥ पूर्वम् । कालान्तरफलोत्पादिकाक
 र्मशक्तिर्वेति । तदुक्तम् । यागादेव
 फलं तद्विशक्तिद्वारेण सिध्यति ॥ सू
 क्ष्मशक्त्यात्मकं वापि फलमेवोपजायते
 ॥ इति ॥
 अपूर्वता । स्त्री । अपूर्वत्वे । भावेत्तत् ।
 अपूर्वत्वम् । न । अपूर्वतायाम् । षड्वि
 धलिङ्गेपुटतीयेलिङ्गे । प्रकरणापति
 पाचस्य प्रमाणान्तरेणाविषयत्वम-
 पूर्वत्वम् । यथाहान्दोग्येषुपुत्रेप्रपाठ
 केऽद्वितीयवस्तुनेमानान्तरेणावि-
 षयीकरणम् ॥ भावेत्वः ॥
 अपूर्वप्रवेशः । पुं । प्रथमप्रवेशे । नवमं
 निर्मायतत्रप्रथमप्रवेशे ॥
 अपूर्वविधिः । पुं । प्रमाणान्तरेणाऽऽप्त

अपेटः

स्य प्रापके विधौ ॥ यथाऽयनेतस्वर्ग
 कामश्रुत्यादिः । स्वर्गार्थकयागस्य प्र
 णायान्तरेणाप्राप्तस्थानेन विधानात्
 ॥ अपूर्वशासौविधिश्च ॥ १ ॥
 अपेक्षणीयः । वि । अपेक्षायोग्ये । अ
 पेक्षितत्वे ॥ १ ॥
 अपेक्षा । स्त्री । आकांक्षायाम् । कार्य
 निर्मित्तयोरन्योन्याभिसम्बन्धे । अ
 पेक्ष्यम् । ईश्व० । गुरोश्चक्षुषश्चक्षुः ।
 टाप ।
 अपेक्षाबुद्धिः । स्त्री । अनेकैकस्वविययक
 बुद्धौ । नानैकस्ववशाद्बुद्धौ ॥ अय
 मेकः अयमेक इत्याकारबुद्धौ । इति
 कारिकावशी ॥ १ ॥
 अपेक्षितः । वि । ईक्षिते ॥ १ ॥
 अपेतः । वि । रक्षिते ॥ अपटत्वे ॥ अप
 टितः ॥ १ ॥
 अपेतकृत्यः । वि । कृत्यशून्ये । कृतकृत्ये ॥
 अपेतराचसी । स्त्री । तुल्यत्वम् । तु
 न्दादत्ते ॥ इति राजनिर्घण्टः ॥
 अपेताखिलचापत्नः । वि । निवृत्तेन्द्रिये ॥
 अपोगण्डः । वि । यलिभे । अतिभीरी
 । विकलाङ्गे । शिशौ ॥ पथते । पुना
 तिया । पूठः पूजोवा पिच् । पोगण्ड
 एकदेनोक्त । नपोगण्डः ॥ १ ॥
 अपोटः । वि । निरस्ते ॥ वाधिते ॥ य
 था । चातुर्भेयः परोद्यात्मासौविद्या

अप्यति

कल्पितः स्मृतः । अपोढेविद्यधातुः ।
 स्मिन् रज्जांसर्पइवादयेः । इत्युपदेश
 साहस्रयोः १४ प्रकरणे १७ पद्यम् ॥
 अपोढकर्मन् । वि । त्यक्तव्यापारे ।
 अपोद्का । स्त्री । उपोद्दिक्षायांम् ।
 शाकान्तरे । अपगतभुङ्कमस्यः ।
 अपोनपात् । पुं । एतन्नामधेयेदेवता
 विशेषे ।
 अपोद् । पुं । तर्कनिराकरणे । वितर्का
 भावे । शुम्भूपाद्यष्टधापीगुणान्तर्गत
 पद्यगुणेः । त्यागे । अतद्भाष्यत्तौ ।
 अपगतकहः । अपोद्गमम् । कह° ।
 घञ् ।
 अपोचनम् । न । कामकोपशोकादिव्या
 कुलचेतसा स्मृतिज्ञानयोरपाये ।
 अपोद्धे ।
 अपोहितम् । वि । अपाकृते ।
 असठ् । न । यच्चकार्ये ।
 असुः । पुं । शरीरे । अभिलषितार्थे ।
 अंगे । आमोति । आपृष्यात्तौ । आ
 मोतेर्ह्रस्वत्वेतिः ।
 आमठ् । न । अम्बुनि । आमोति । आपृ°
 । आपः कर्मास्थायान्प्रस्वोनुट् चवेत्ता
 सुन् । वैदिकोयमितिकश्चित् ।
 अप्यतिः । पुं । वक्ष्ये । अम्बुधौ । अपां
 पतिः ।

अप्रति

अपां पित्तमिवदाहकेचार्त्तः ।
 अप्ययः । पुं । परवृद्धाणि । अपियन्ति
 लीयन्तेवगन्त्यस्मिन् । अप्यपूर्वादि
 खोऽधिकरणेऽचपच्ययः ॥ अपाये ।
 अपीती । अये । अयेत्यस्मिन् । इत्
 इगतौवा । एरच् ।
 अप्रकाशः । पुं । भिरिष्टकादैः । सत्त्वे
 । गुञ्जे । नप्रकाशोऽस्य ।
 अप्रकाशः । पुं । सत्यप्युपदेशाद्दोषो
 धकारणेसर्वथाबोधयोग्ये । प्रकाशा
 भावे । जनान्तिके । गोपने ॥ इ प्र
 काशमावधति । नप्रकाशः ।
 अप्रखरः । वि । अतीक्ष्णो । पाखर्यरहि
 तैः ।
 अप्रगुणम् । वि । व्याकुले । अप्रकृष्टगुणे
 । भिन्नः प्रगुणात् ।
 अप्रणयः । पुं । अप्रीती । प्रणयनम् प्रण
 यः । नप्रणयः ।
 अप्रतयः । वि । मनेऽगोचरे । अनु
 ज्ञानाविषयेषु त्वैकसमधिगम्ये पर
 मेचरे ।
 अप्रतिकरः । वि । विश्वस्ते । विश्वासा
 पात्रे । प्रतिनटापरः ।
 अप्रतिघः । वि । अप्रतिघने । नप्रतिघः ।
 अप्रतिपक्षः । वि । अप्रतियोगिनि । वि
 पक्षशून्ये । नास्तिप्रतिपक्षोयस्यसः ।
 अप्रतिपत्तिः । स्त्री । अकृताज्ञाने ॥

अपिप्तम् । न । अप्री । चिचकौषधी

अप्रति

अप्रतिबद्धः । वि । उदात्ते । नप्रतिबद्धः ।
 अप्रतिभः । वि । अप्रुष्टे । चत्विष्टे । अ
 प्रत्युत्पन्नमता । अप्रगल्भे । नास्ति
 प्रतिभाः नवनवोन्मेष शास्त्रिणीप्रभा
 नयस्यसः । वि । अ । अ । अ । अ । अ ।
 अप्रतिभा । स्त्री । निराश्रयानविशेषे ।
 यथा । उत्तरस्थाप्रतिपत्तरप्रतिमे-
 तिगतमः । १ । १२ । उत्तरार्हे प
 र्दोक्तं बुद्धापियवोत्तरससये उत्तरं न
 प्रतिपद्यते । तथाऽप्रतिभानिग्रहस्था-
 नमताः । वि । अ । अ । अ । अ । अ ।
 अप्रतिमः । वि । असदृशे । नविद्यते पू
 तिमा उपमावस्यसः । वि । अ । अ । अ । अ ।
 अप्रतिरयम् । न । याथायाम् । अत्र
 लेऽ सामवेदे । इतिशिक्षाण्डशेषो
 भूरिपु योगश्चेति शब्दकल्पद्रुमेराधा
 क्रान्तः । पुं । भटे । शरी । नविद्यते
 प्रतिरयः प्रतिपद्येऽस्य । तुल्यवेदु
 रहिते इतिपुराणम् । वि । अ । अ । अ । अ ।
 अप्रतिरूपकया । स्त्री । अप्रतिवचना
 यावाचि । सद्गणिकायाम् । इतिपि
 काण्डशेषः ।
 अप्रतिष्ठः । वि । अप्रतिष्ठिते । प्रतिष्ठा
 रहिते । नास्तिप्रतिष्ठाश्रयः ।
 अप्रतिष्ठानम् । न । अश्वये ।
 अप्रतिष्ठितः । वि । अप्रतिष्ठे । प्रतिष्ठार
 हिते । नप्रतिष्ठितः ।

अप्रमे

अप्रतिसम्बद्धः । वि । असम्बद्धे ।
 अप्रतिहतः । वि । विभिन्नमिभूते ।
 अप्रत्यक्षम् । न । प्रत्यक्षमिभूते । प्रत्यक्षा
 भावे । वि । प्रत्यक्षेणुन्ने । अतीन्द्रि
 न्येऽभिन्नप्रत्यक्षात् । वि । अ । अ । अ । अ ।
 अप्रत्ययः । पुं । अविधीयमाने । अवि
 न्द्रसिः । प्रतीयते विधीयते इतिप्र
 त्ययः । न प्रत्ययः । नास्तिप्रत्ययो
 यस्त्वेवा । वि । अ । अ । अ । अ । अ ।
 अप्रधानम् । न । अप्राप्ये । अंगभूते ।
 शौच्ये । प्रधानादन्वयत् । वाच्यवि
 श्लेष्यम् । वि । अ । अ । अ । अ । अ ।
 अप्रमृष्यः । वि । अचात्ये । नप्रमृष्यः ।
 अप्रमेक्षः । वि । प्रमाद्वर्जिते । सार्विधा
 ने । नप्रमेक्षः । नप्रमाद्यतिवा ।
 मदी । कः ।
 अप्रमेयः । वि । अशित्यपभावे । इदमि
 त्यसित्यपरिच्छेत्तुमशक्ये । स्वप्रका
 शचैतेत्यरूपे । फलोद्धाये । अनयग
 म्यमानप्रमेये । तथाहि । परमेश्वरो
 हि शब्दादिरहितत्वात्प्रत्यक्षेः । ना
 प्यनुमानविषयो यासिर्विगाश्रमा
 यात् । नाप्युपमानसिद्धो निर्विभाग
 च्चेनसादृश्याभावात् । नाप्यर्थापत्ति
 शालः तादृहानुपपद्यमानमहा सम्म
 यात् । नाप्यभाषणोचरो भावरूपत्वा
 दभावसाविकत्वाच्च । नापिशास्त्रप्र

अप्रस्तु

माख्येयः । प्रमाख्यन्त्यातिशयाभि-
 वात् । यद्येवंशाख्येयानि च्चकथं मुच्य
 ते । प्रमाखादिंसाचिचेनं प्रकाशस्व
 रूपास्य प्रमाखाविषयत्वे अद्यस्तात
 इत् प्रनिवर्त्तकत्वेन शाख्यपुमायोक्तव्यम्
 इत्यस्य प्रमेयो भवतीत्यर्थः । प्रमातुं यो
 ग्यः प्रमेयः शान्प्रमेयः अप्रमेयः ।
 अप्रस्तुत्वम् । न । अविचिन्त्ये । शीघ्रे ।
 वि । तद्वति । प्रमा । इत् । न्तः । गीत
 अप्रस्तुत्वम् । वि । अत्येष्टे । अविचिन्ते ।
 तयथा । अप्रस्तुतिनिश्चिन्तनं राहोर्
 अन्यदृश्यं नादिति पराशरः । अ
 मंसङ्गतं पुं । अत्यतिशये । प्रमा
 अप्रस्तुत्वम् । वि । अनच्छे । अतुष्टे ।
 अप्रस्तुतः । वि । अनुपस्थिते । प्रकरणा
 । प्राप्ते । न प्रस्तुतः । वि । अनिष्ट
 अप्रस्तुतप्रशंसा । छी । अर्थसंस्कारवि
 शेषे । अप्रकारिककस्यार्थस्याभिधा
 नेन प्रकारिककस्यात्वेमे । यथा । अ
 प्रस्तुतप्रशंसा सायाचैव प्रस्तुताश्व
 ज्ञेया । साच । कार्ये निमित्ते सामान्ये
 विशेषे प्रस्तुतेति । तदन्यस्यवचस्तु
 ल्ये तुल्यस्येति च पश्चात् । तदन्यस्यका
 रणादेः । क्रमेणोदाहरणम् । याताः
 किञ्चमिच्छन्ति सुन्दरिपुन चिन्तात्व
 या मत्कृते नोकार्यानितरा कृशा
 सि कथयत्येवं सवाप्येसयि । लज्जाम

अप्रस्तु

न्यरतारकेनानिपततपीताशुभो च
 प्रुषुपादृष्टमां दृष्टितैनुभाविमुरयो
 स्ताइस्तग्राह्यचितः । अत्रप्रस्थानात्
 किमिति निष्टुचोसोतिकार्ये शृष्टेकार
 इवमभिहितम् । १ । १ । राजन् । राज
 प्रसुता । नपाठयतिमां । देव्योपितृष्णी
 स्थिताः । कृत्वाभोजयमां कुमारस
 गी चिवैर्नाशार्थिर्किमुच्यते । इत्यनाय
 शुकस्तवारिभवेनेसुतोत्पन्नैः पञ्चरा
 श्विंस्त्रयानवलोक्य शून्यवलेभाने कै
 प्रिच माभायते । अप्रप्रस्थानोद्यतम
 लीयन्तं श्रुत्वा संहसैवत्वदरयः । पलाय
 यतां इतिवारणे प्रस्तुतेकार्थं मुक्तम् ।
 इति । एतेत्यस्य मुखात् कियत्कमलि
 मीपपेकथं वारियो यन्मुतामखि रि
 । त्वमिस्सत्त्वजः श्रुत्वा यदसादपि ।
 अत्रुत्पन्नवृत्तिका प्रविशयिन्नादी
 यमानेनैः कुर्वोद्गीयतातो समे
 च्छेनुदिनं निद्रातिनात्तः शुभा । अ
 नास्थाने ज्वहानाममस्त्वसंभावना
 भवतीति सामान्ये प्रस्तुतेविशेषः क
 थितः । ३ । सुदृष्टवृषाप्यं जलप्रमा
 जंनं करोतिवैरप्रतियातनेनयः । स
 यवपूज्यः संपुमान् सनीतिमान् ।
 जीवनं तस्य सभजिनं श्रियः । अत्र
 कृष्णनिश्चयं नरकासुरवपुनां यदि
 दुःखं प्रशमयति तत्त्वमेवशायिइति

अपस्तु

विशेषेः प्रकृते सामान्यमुदितम् । ४
 'तुल्येः प्रकृते तुल्याभिधानेवयः प्र
 काराः । स्तेषः समासोक्तिः सादृश्य
 मभावं वा । तुल्यास्तुल्यस्य द्वाचेषे च
 तुः । क्रमेणोदाहरणम् । मुंस्वाद्-
 पिप्रविचलेद्यदि यद्यथापि व्यायाद्य
 दिप्रणयनेन । अर्थापि स्यात् । अंभु
 द्दरेत्तदपि विप्रसिद्धीदृशीयं केनापि
 दिक्प्रकटितां युवपोत्तमेन । येना
 स्वस्युदितेन चङ्गमितः क्त्वान्तिरवौ
 त्तवतेपुथ्येति प्रतिकर्तुमेव न पुनस्तस्यै
 नः पादग्रहः । श्लोके नैतदनुष्ठितं यदि
 त्ततः किञ्चिज्जसेनेमिमागस्तेष्वंजवधा
 मतात् । भवतोयद्योक्त्विषुज्जसे ।
 गी आदायपरि पौरतः संरितां मुखेभ्यः
 प्रविंस्तावदर्जितमनेन । दुरथं येन ।
 उच्चार्य कृतं च । यद्यथा दृष्टेने हुतु च पा-
 र्तिता लक्ष्मी च कुहुरे विनिवर्तन्ते ॥ इ
 वच्य । काचित् द्वाच्ये प्रतीयमाना शान-
 ध्यारोपेणैव भवति । यथा । अच्ये
 रन्तः । स्वगतमुवनामोगपातालकु-
 चोः । पीतोपाया । द्रव्यवहयोलंघने
 पिचमन्ते । आहोरिताः कथमपि म
 वेदेष देवात्तदानो । कोनामस्याद्वय
 टकुहरासौकने प्यस्यकल्पः । काचि
 द्ध्यारोपेणैव यथा । कल्पभोः कथ
 यामिदैवज्ञतर्कमाविद्धि शास्त्रोक्तं

अप्राप्त

वैराग्यादिवचि साधुविदितं कस्या
 दिदं कथ्यते । वामेनात्रवटस्तमभ्यग
 जनः सर्वात्मनासेवते । नच्छायार्थि प
 रोपकारकरणी मार्गस्वितस्थापिमे
 क्त्वाचित्त्वशेषाधारोपेण । वयो । सो
 पूर्णैरसनाभिपर्ययविधिस्तत्त्वक्यो-
 र्वापसं दृष्टिः सा मद्विस्मृतस्वपर
 दिक्किंमूयसोक्तेनवा । सर्वविस्मृतवा
 नसि अमरहेयद्वारयोवाप्यसा त्ततः
 नून्यकरो निषेव्यत इति ध्यातः । कथ
 ययः । अत्ररसनाविपर्ययः । नून्यक
 रत्वचक्षुमरसासेवनेन नष्टे तुः कथं-
 चापलनुष्टे तुः । मदः प्रप्युतसेवनेनि
 भित्तम् । इति काव्यप्रकाशः । अ
 मयत्तम् । वि । अनाइते । इत्याद्य
 कुट्टभूमौ । शिलेः । नम इत्यतेषु ।
 इति संज्ञास्थोः । कर्मखिलाः । अ
 अप्राकृतः । वि । अलेक्ते । सामान्ये ॥
 अप्राप्तम् । वि । अप्रधाने । प्राप्त्वाङ्गि
 त्तसु । अत्रापि । अत्रापि । अत्रापि ।
 अप्राचीनम् । वि । नये ॥ प्राचीतरदि
 त्तम्भवे ॥ नप्राचीनेमाः । अत्रापि ।
 अप्राप्तः । वि । अचलये । नप्राप्तः ।
 अप्राप्तकालम् । न । समाचोमथ्यामो
 तादिनाथ्यस्वस्ताभिधाने । यथा-
 इत्येतमः । अवयवविपर्ययसर्वचनम्
 प्राप्ताकालमिति । ५ । ५४ । अवय

अप्रासा

वस्य क्रथैकदेशस्य विपर्यायो वैप्ररी
 त्यम् । तथाच समयबन्धविप्रवीभूत
 कथाक्रमविपरीतक्रमेणाभिधानं प्र
 थ्वयसन्नम् ॥ तत्रायंक्रमः ॥ वादिना
 सापनमुक्त्वा सासान्प्रतो हेत्वासासा
 उद्हरणीयाः इत्येकं पादः ॥ प्रतिवा
 दिनाश्च तत्रोमाससो द्वितीयः पादः
 प्रतिवादिनाः स्वपक्षसाधनं तत्र हे
 त्वासासा उद्हरणेति तृतीयः पादः ।
 जयपरामयंथवस्त्राचतुर्थः पादः ॥ य
 त्प्रतिवादिनादीनां क्रमः ॥ तत्र स
 त्मासोर्भयामोहादिनाश्च स्ताभि
 धानं प्राप्तकालमिति । वि ॥ अथ
 त्वसमये ॥ अप्राप्तः कोसोमस्यः ॥
 अप्राप्तव्यवहारः । वि ॥ व्यवहारानभि
 प्रोक्तः क्रमाप्तवदस्ये । यथा । अप्राप्त
 व्यवहाराणां धनं व्ययविवर्जितम् ।
 न्वसेयुर्गन्धुमिषेषु प्रोपितानां तथैव
 च ॥ इति दायतत्वे कान्धायनः । कि
 न्वे । गर्भसैः सह गोपेयश्रममात् । व
 स्तरांश्चिभुः । मासमाघोदशादयो
 तयोगण्डोपनिगद्यते ॥ प्ररतो व्य
 वहारतः स्वतन्त्रः पितरावृते । इति
 व्यवहारतत्त्वेनारदः ॥ ॥ ॥
 अप्राप्तिः । स्त्री । अशामे । दादशम
 वने ।
 अप्राप्तादिः । वि । प्रमाथानमिषे ॥

अपर

प्रमाथासिद्धे ।
 अप्राप्ताद्यम् । न । प्रमाथाभावे ।
 अप्रियम् । वि । अहिते । अनिटवस्तु
 नि । नप्रियम् ।
 अप्रिया । स्त्री । महुरसमेमस्ये । मृत्नी
 मस्ये ।
 अप्रियतिः । स्त्री । दुःखे ॥
 अप्रीक्षात्मकः । पुं । रजोगुणे ॥
 अपररा । स्त्री । उर्वश्यादिस्वर्ष्या
 याम् । अपरः सरति । सरतेरपूर्वा
 म् । अपररा इत्यसिः । स्त्रियाम्बुध
 सरसः स्यादेकस्त्रेऽपराभपीति अ
 न्दार्थवः । एकाष्टः पार्थितयोर्विवा
 द इति रघुः ॥
 अपरसः । स्त्री । भूवि । उर्वश्यादि
 स्वर्ष्यायाम् । यथा । उर्वश्रीमेन
 कारमाघतापी पुञ्जिकस्य स्त्री । सु
 केशीमशुघोपाचमहारं वतीति
 तारति ॥ अश्रुः सरति । अगतौ । सर
 तेरपूर्वादपरसः इत्यसिः । मृत्नीति
 प्रायोवाद् । अनचित्पेतिस्त्रे अश
 रा इति भाष्यययोगात् ॥ अङ्गिपरा
 योग्यमेदनामाथायेदादयापरसः
 प्रोक्ताः यथा । उर्वश्रीमेनकारमांमि
 अनेशीश्रुलमुपा । विस्वापी च घता
 पी च यश्च पूडातिलोत्तमा । भानुम
 च्छबलावर्षादादयापरसः गुमा-

शब्दः

अध्ययिः

तावितिडः । असुजायते । जनीमा
 दुर्गावे । सप्तम्यामितिडोवा ।
 अज कर्षिका । स्त्री । संवर्त्तिकायाम् ।
 अजजः । पुं । ब्रह्मर्षिः । योगान्तरे ।
 यथा । स्वराश्रीस्वांशने सौम्ये लय
 स्त्रेवाभृगोःसुते । जीवेवाऽजजयो
 शोर्वि यातुःशुभुविनाशकृदिति ।
 अजभोगः । पुं । वराट्के । पद्मकन्दे ।
 अजयानिः । पुं । घातरिः । ब्रह्मर्षिः ।
 अजयानिदत्पत्निस्यानमस्य । विंशे
 नाभिकेमलजत्वात् ।
 अजवाहनः । पुं । शिवे । इतिप्रिका
 षडशेषः । स्त्री । लक्ष्म्याम् ।
 अजडी न । रूपे । आप्तोत्तुः । आप्तुः ।
 रूपेणुत्वेत्यसु न स्वत्त्वचघांताः प्र
 स्वयस्यजुत् । अजसी अजसि ।
 अजहस्तः । पुं । दिवाकरे ।
 अजिनी । स्त्री । नलिन्याम् । पद्मसम्
 हे । पद्मलतायाम् । अजानिसन्ध
 स्याम् । पुष्करादिभ्योदेशइतीनिः ।
 अजिनीपतिः । पुं । सूर्ये ।
 अज्दः । पुं । संवत्सरे । सचसावनः सौरश्वा
 द्रोनाचषोवाहस्यत्त्वश्वेतिपञ्चविधः
 । वारिवाहे । मुस्तके । शैलभेदे ।
 आप्यते । आप्तव्याप्तौ । अज्दाद्वश्वे
 तिदम् । स्वत्त्वश्च । अवतिवा । अव
 पूर्ववत्साधुः । अपोददाति । दुहा

ज् । आतोनुपेतिकोवा ।
 अज्दपर्ययः । पुं । सर्माते वर्षे द्वितीय
 वर्षस्यप्रदत्ता ।
 अज्दसारः । पुं । कर्पूरभेदे ।
 अज्दुर्गम् । न । जसदुर्ग । अगाधोद
 केनसर्वतः परिदतेराश्रीवासपुरे ।
 अज्यिः । पुं । समुद्रे । आप्तोधीयक्ते ।
 पा । कर्मस्यधिकरणे चैति धाजः
 जिः । अतुर्धाहे । सरसि ।
 अज्यिकर्फः । पुं । सिन्धुफेने । शिखी
 रे । इत्यमरः । अज्येः कफइव ।
 अज्यिजः । पुं । विधौ । अज्येर्जातः । ज
 पुर्नो । अज्येः ।
 अज्यिदीपा । स्त्री । शिथ्याम् । इतिवि
 कांशडशेषः ।
 अज्यिनगरी । स्त्री । कृष्णपुरि । शारा
 वक्याम् । अज्यौ नगरी ।
 अज्यिनवनीतम् । न । शशिनः । अज्ये
 नवनीतमिव ।
 अज्यिफेनः । पुं । समुद्रेने ।
 अज्यिमण्डकी । स्त्री । शूलौ । मुक्ता
 खोटे । सीपी इतिभाषाः । इतिहे
 मचन्द्रः ।
 अज्यिशयनः । पुं । नारायणे । अज्यिः
 शयन मस्य ।
 अज्ययिः । पुं । बाडवानने । इतिहेम
 चन्द्रः ।

अमच्यः

अथ्युद्यम । वि । समुद्रमवे ॥ ९
 अमचः । पुं । सर्पे ॥ इति चिकित्सादिशेषः
 ॥ वि । जलाहारिणि ॥ १० ॥
 अममातरः । पुं । पिरावते ॥ अधमा
 ॥ तङ्गे ॥ ११ ॥
 अमिः । स्त्री । तीक्ष्णो गे लोहदण्डे ॥
 अमिः कीर्णायसीदद्यात् सर्पदंष्ट्रा
 विजोर्त्तम इति मनः । अमति । अ
 म्गन्त्याम् ॥ इति ॥ १२ ॥
 अमत्रायथ्यकर्म । ने । नैवुने ॥ इति
 चिकित्सादिशेषः ॥ १३ ॥
 अमहाय्यम् । न । जम्बीर्या अवधोकी
 । वधनाइतीतिवचसि । अमहासि सापुः
 नि । तिइहाधुरितियत् । तितोतनम् समा
 सः । अमहाय्याभावे ॥ वि । तदति ॥
 अमहाय्यः । पुं । अमहाय्यपदवाच्येषुषट
 सु ॥ तेचैलाः अतातपेन यथा । अ
 म्हाय्यास्तुषट्प्रोक्ता । अमिशातख
 वेदिना । आशौराजभृतकेषीद्विती
 यः कयविकयी । अततीयो बहुयाज्यः
 स्याच्चतुर्थो ग्रामयानकः ॥ पञ्चमस्तु
 भृतकेषीग्रामस्यनगरस्यच । अना
 दित्यातुयः पूर्वा सादित्वांचैवपश्चि
 माम । नोपासीतद्विन संख्यांसषष्टो
 ऽवाह्यण स्मृतः इति ॥ १४ ॥

अमव्यः

आटीः अमच्छोग्राम्यक्करद्वितमहाम
 व्यम् । एवं अग्राम्यकुक्कुटादौ विशेष
 निषेषस्येतेराभ्यनुज्ञाफलकतया आ
 रंस्थादिभक्षणे दोषामभूवति विव
 एत्साम् ॥ इति ॥ १५ ॥
 अमद्रः । वि । दुःखरूपे ॥ १६ ॥
 अमयम् । न । वीरयाध्री । उशीरे ॥
 गर्भवासादि दुःखाभावे ॥ मोचे ॥
 अमयेमयनिवृत्तिसामने । आत्मदग्ध
 निने । वि । भवश्चने । सर्वपरिग्रहश्च
 न्ये एकाकिनि ॥ आचोपदिष्टेऽर्थे स
 त्तेऽवदिनाऽनुष्ठाननिष्ठे । पुं । यात्रावो
 गान्तरे । यथा । उन्नमूलत्रिकोषे पु
 वसेतेगुरुमार्गवौ । अमयाभिधयो
 गोसिंभयकरविनाशमदति । अन्यज्ञ ।
 अमयेकादयतिचन्द्रो भानुर्वाभवत् । मु
 भः । अमयोनामयोगोयसरिभूतवि
 नाशकृदिति । अमयमेकात् । आ
 त्मनि । आत्मातिरिक्तस्य कस्यचिद
 भावात् ॥ इति ॥ १७ ॥
 अमयदिण्डिमः । पुं । युद्धवाद्यविशेषे
 । रसतूर्ये । सङ्ग्रामपटहे ॥ १८ ॥
 अमया । स्त्री । हरितक्याम् । पश्चरेखा
 मंत्राप्रैकितिलचक्षुष्वधितायाम् ॥
 नेत्रोमेप्रशस्तेयम् ॥ नमयसस्याः ॥

अमच्यः । वि । मच्छायोग्येग्राम्यकुक्कु
 टादौ । यथा । अमच्छोग्राम्यकुक्कु

अमवः ॥ पुं । मोचे ।
 अमव्यः । वि । अविनीते । निर्भाग्ये ।

- अभिख्या

नमस्यः । पुं । मरणे । अमुसत्त्वे । इत्या-
 अभायः । पुं । मरणे । अमुसत्त्वे । इत्या-
 दिषट्कभिन्ने । सञ्चतुर्विधायवा ।
 प्रागभावाः । प्रध्वंसाभावः । अन्यन्तामा-
 वः । अन्योन्याभावश्चेति तत्कसंज्ञः । सं-
 सिर्गाभावोऽन्योन्याभावश्चेति द्विवि-
 धोऽभाव इति भाष्यपरिच्छेदः । नाशे
 वि । प्रेमशून्ये । भावहीने । भाव-
 शून्यादिभावाद्दिरिच्छाबह्वारिकाः ।
 अभावसम्पत्तिः । स्त्री । चाटुत्रेययोर्भि-
 न्द्व्यात्त्वबुद्धौ । न । मैत्रे । नभाष्यम् ।
 नभाष्यतायां वाचि । भावेत्त्वुट् ।
 अभिगतः । इत्यंभूतकथने । अभिमुख्ये
 अभिवासे । वीक्षायाम् । लक्षणे ।
 अभिकः । वि । कामुके । अभिकामव-
 त्ते । अनुकामिकेति साधुः ।
 अभिक्रमः । पुं । अभीतयोपादे युंवेश-
 न्बुसन्मुखगमने । आरोहणे । इति
 हेमचन्द्रः । अभिक्रमणम् । क्रमः ।
 चम् । तैदाश्वेतिवृद्धाभावः । अभि-
 क्रम्यते कर्मणा प्रारभ्यते इति व्युत्पत्त्या
 कर्मरत्नफले । प्रारम्भे ।
 अभिक्रुतः । वि । अभिसमर्थिते । अभि-
 प्रकाशिते ।
 अभिख्या । स्त्री । अभिधाने । शोभात्या-
 म । यशसि । अभिख्यानम् । ख्याप्र-

- अभिघा

कथने च चिडादेशोर्वा । आतश्चोप-
 'सुगं इत्थं ।
 अभिगतः । वि । सेविते ।
 अभिगन्तव्यः । वि । अभितः समासाद्ये ।
 यथाहरामंप्रतिवसिष्ठः । सन्तः सदाभि-
 त्गन्तव्यायक्ष्यपदिशन्ति । याहिस्वै-
 रकवाक्तेषामुपदेशाभवन्तिताः इ-
 ति ।
 अभिगीतम् । न । शोभनगतिः ।
 अभिगृहीतपाणिः । वि । संयोजितव-
 योसौ ।
 अभिग्रहः । पुं । अभिग्रहणे । अभियो-
 गे । अभिमुख्येनोद्यमे । गौरवे ।
 अभिग्रहणम् । ग्रहणपादाने । ग्रह-
 वृद्धित्वम् ।
 अभिग्रहणम् । न । वार्ये । अभिचारे ।
 अभिमुख्येनग्रहणे । अभिग्रहेत्त्वं ।
 अभिघातः । पुं । प्रचारे । अभिहननम् ।
 हनः । घञ् । हनस्तोषिसक्तोः । ङो-
 हन्तेरितिकुत्वम् । क्रियाविशिष्टद्रव्य-
 स्तुद्रव्यान्तरेण संयोगविशेषो भिघा-
 तः । यथोद्यमितनिपतितसुखलस्यो-
 सुखलेन संयोग इति व्याख्यातारः ।
 सम्बन्धे ।
 अभिघातिः । पुं । शची । अभिघातेः
 तिच् बाहुलकाक्षिपी ।
 अभिघाती । पुं । रिपौ । अभिहन्तुंशो

अभिजा

अभिजि

सः । सुपीतिणिनिः ।

अभिघारः । पुं । अभितः सेचने । घृते ॥

इतिराजनिर्घण्टः ।

अभिघरः । पुं । दासे । इतिहेमचन्द्रः ।

अभिचारः । पुं । हिंसाकर्मणि । अघर्षणे

दोक्तमन्त्रयन्त्रादिनिष्पादितेभारणो

खाटेनादिहिंसात्मकैकर्मणि इतिभर

तः । मारणादिफलकेतान्त्रिकप्रयो

गविशेषे । सपडविधः । मारणमिहेन

। स्तंभनविद्येपयोखाटेनवशीकरणमे-

दादितितन्त्रशास्त्रम् । उपपातवधि

शेदोयम् । नाशोऽभिचारतोनास्ति

धर्मिष्ठानामनसंशयः । अतस्य । वा

अघर्षणार्थिकंभूषणितामालिकनर

म् । वदान्यसदर्थमिच्छामभिचारे न

चोक्तयेत् । अभिचरणम् । चरेर्घञ् ।

अभिजनः । पुं । कुले । स्थातौ । जन्म

भूम्याम् । कुलञ्जने । अभिजायते

। ऽस्मिन् । जनीप्रादुर्भावे । हलश्चेति

घञ् । जनिवधोश्चेति टट्ठिर्न । षि

लोपस्यस्थानिवच्छादा । अभिजन्यते

। कर्मणिघञ् वा । अभितोऽभिसुखो

वाजनोजन्मात्रे ॥ अभिजनोनाम यत्र

पूर्वदृषितमिति भाष्यम् ॥

अभिजनवान् । षि । कुलीने । अभिज

नोऽस्मास्ति । मनुष्ये । वञ्चम् ॥

अभिजातः । षि । कुलीने । न्याथे ॥

परिहृते । यथा । नन्वेच्छितव्यंयथा

दैवास्त्रीयुनामकृतंभदेत् । सङ्कीर्ण

नाभिजातेषुनाप्रवृद्धेषुसंस्कृतमिति

॥ अभिजायतेस्व । जनीप्रादुर्भावे ।

शश्वर्षेतिक्तः ।

अभिजतिवैरविदः । पुं । जातककर्मको

विदे । जातकशे ॥

अभिजितः । न । नचत्रविशेषे । उत्तरा

षाढायाश्चतुर्थ्यांशेस्व । अघर्षादिचतु

र्द्धस्यैवसंज्ञा । अभिजिदिति न । अघ

जातस्यफलं यथा । अतिसुललितका

न्तिः संश्रुतःसञ्जनानामनु भवतिवि

नीतश्यादकीर्तिःसुनेशः । दिगवर

सुरभक्तौ श्यक्तवाङ्मानवःस्यादभि

जितियदिसूतिर्भूपतिः । स्वस्वभ्रमे ।

इतिकोष्टोमदीपः । यात्रामुद्धृत्तंति

रे । यथा । मध्यंशोमेप्रयातेसुरेद-

नलभिमेकेश्वरे चार्कविम्वेद्यायासा

धीचकान्ता प्रचलन्तिपुत्रये यत्रत

त्प्रादृश्या । तावत्क्षीरेर्भद्रष्टिःकुज

कृतमशुभं नैववृत्तंनयोगः सन्माना

रोग्यसम्पत् । चित्तिमयंयुधतीतत्रग

न्तालभेत । अभिसुखोभूयज्यतिप्र

तिपद्माननेन । जि । षि । कुत

पकालइतिप्रसिद्धेदिवसस्थाष्टमेमुद्द-

र्त्ते । यथा । अपराह्नेतुःसम्यासेअभि

जिद्वैरिणोदये । यद्वदीयतेजन्तो

अभिधा

अभिन

स्तद्वचयमुदाहृतमिति मत्स्यपुराण-
 अभिधाः । वि । निपुणे । अभिजा नाति ।
 अभिज्ञाः । वि । आतयोपसर्ग इतिकः ।
 अभिज्ञाः । स्त्री । आचोचाने । असूता ।
 अभिज्ञायते । प्रा । आतस्वोपसर्ग
 अभिज्ञानम् । न । चित्रे । ज्ञानभेदे ।
 अभिज्ञायतेऽनेनेतिसथाः । प्रा ।
 व्युट् । अभिज्ञापकः । वि । विपुके ।
 अभिडीनम् । न । प्रिचिषण अभिमुख्ये
 अभितसः । न । पिडिते । अभितस्त
 अभित्तः । न । शीघ्रे । साकल्ये । तस्य
 अभिद्रवणम् । न । विगेनगमने ।
 अभिद्रोहः । पुं । आकोशे ।
 अभिधर्षणम् । न । पण्डितानि ।
 अभिधर्षणम् । न । पण्डितानि ।
 अभिधा । स्त्री । अहृतमतभावनायाम् ।
 आक्षये । वाचके । न्यायसत्तेन शब्द
 श्लो । श्रीमान्सकमतेन विधिसमवे
 तविधियापारीभूतपदार्थे । अभिधा
 नम् । दुधाष् । आतस्वोपसर्ग ।

अभिधानम् । नि । संज्ञायाम् । कथने ।
 अभिधीयते अनेनवा । दुधाष् । धारण
 अभिषेययोः । कर्मणि-कारणे वा । व्युट् ।
 शब्दकोषे । यथा । कृततद्धितसमा
 अभिधीमनिनियामकम् । अति
 विपदेवः । अभिधीयते ।
 अभिधायकः । वि । वाचके ।
 अभिधेयम् । न । संज्ञायाम् । वि । वा
 धे । शब्दप्रतिपाद्ये । अभिधानुभव
 म् । दुधाष् । अभिधायत् । ईषति ।
 मुखः । अभिधा । स्त्री । अर्थेच्छायाम् । पर
 स्वविषये स्पृहायाम् । परस्वविषये
 अभिधीदिनासिषायामिति मुकुटाः ।
 परस्वविषये विषयिणी नामाभिन्ना-
 यामिति रमाश्रमः । विषयप्रार्थना
 अभिधेति स्यामी । विद्युर्चासावेम
 अभिधेति कश्चित् । न्यस्य क्वचुत्संफ
 ल्ये । अभिधानम् । धै आधाने । आ
 तस्वोपसर्ग इत्युट् । टाप ।
 अभिनदः । वि । वद्रे । यथा इति भाषा ।
 अभितो नदः । अभिनन्दः । अभिनन्दः ।
 अभिनन्दः । पुं । सुखलये । अक्षस्यधि
 सुखहेतुर्यः व्यकलपादिः सगुभोपि
 ययः तद्बुद्धकथनादिप्रवृत्तिकापीदृ-
 त्तिर्धोक्तिरुपाभिनन्दः सचेतामसः
 अभितो नदः । आनन्दः ।

अभिनि

अभिनन्दनः । पुं । बहुभेदे । चतुर्बली
 र्थकरजिनोयम् । न । स्वनेने । वि ।
 सर्वतो भावेनानन्दजनके । अभितो
 नन्दनः ।
 अभिनयः । पुं । विवक्षितार्थप्रतिपत्त्य
 र्थं मसाधारण्ये शरीरव्यापारे । अथ
 अके । अन्तर्गतभावस्य अके इत्यने
 टाविशेषे ॥ अभिनयश्चतुर्हो । पाणि
 काङ्क्षिकाऽऽहस्यसाखिभेदात् । वि
 शेषो ह्यग्ररूपकादि धनुसंघेयः । अ
 भिनयत्यर्थम् । यथाच ॥
 अभिनयः । पुं । शोभे । वि । नूतने ।
 अभिनूयते । क्लृप्तौ । अदोरप ॥
 अभिनवतामरसम् । न । तामरसाख्ये
 जगती इत्येभिदे ॥ अभिनवतामरसं
 नजंजाय इति । यथाच ॥
 अभिनवोद्भिद् । पुं । अद्भिद् । उद्भिन्
 निभुवम् । भिद् र् विदारणे । सत्
 दिषेतिक्लिप् । अभिनवस्यासावुद्भिश्च ।
 अभिनहनम् । न । वन्दने । मुसक इ
 ति भाषा ।
 अभिनिर्मुक्तः । पुं । सूर्यास्तकाले निद्राङ्ग
 ते प्राङ्मयादा । अभिसर्वतःसायंत
 नेनकर्मणा निश्चयेनमुक्तः । अभिस
 र्वसायन्तर्नकर्मनिश्चयेनमुक्तयेनवा ।
 अभिनियायम् । न । विजिगीषोः प्र
 स्थितौ । गमने । अभिनिर्पूर्वात् या

अभिप

तेत्सुट् ।
 अभिनिविष्टः । वि । अभिनिवेशविशिष्टः ।
 दुराग्रहस्तेः ।
 अभिनिवेशः । पुं । अन्वयतामिष्टे । पञ्चम
 क्लेशे । सच्चक्रायुरभावेत्येतेः शरीरे
 त्रियादिभि रनिष्टै रभिषियोगोमा
 मूदिष्याविदृङ्गनामाशत्याभाविकः
 सर्वप्रोक्तिसाधारण्योमरकपासरूपो-
 विपर्ययविशेषः । मनोयोगे ॥ आग्र
 ष्टे । अभितोनिवेशः ।
 अभिनिष्ठानः । पुं । अक्षरभाषे । विस
 र्जनीये । विसर्गे ॥ अभिनिस्तननम्
 । स्तन० । भाषे र्भञ् । अभिनिसः ।
 नः शब्दसंज्ञायामितिमूर्धन्यः ॥
 अभिनिष्पत्तिः । स्त्री । सिद्धौ । उत्पत्तौ ॥
 अभिनिस्तानः । पुं । अभिनिष्ठाने ॥ प
 र्थे मूर्धन्याभावः ॥
 अभिनीतः । वि । न्याये ॥ ज्ञोपने । अ
 मर्षिणि । संस्कृते । अभिनीयते ॥
 शीञ् प्रापये । कः ॥
 अभिनीतिः । स्त्री । अभिनये ।
 अभिनेता । वि । नाटकप्रसिद्धे । अभिन
 वकर्त्तरि । स्वांगी स्वांगवाला इति
 भाषा प्रसिद्धे ॥
 अभिपन्नः । वि । अपराहे । अभिग्रस्ते ॥
 आपहते ॥ स्वीकृते । अभिमुख्येन
 प्राप्ते ॥ अभिद्रुते ॥ अभिपद्यते ॥

अभिभ

पदगेता । अत्यर्थतकः । कर्मणि
 ७ वा । अभिभोति । अभिभोति ।
 अभिभतारी । पुं । वेदमसिद्धे अभिय
 विशेषे । काचसेना ।
 अभिप्रायः । पुं । आशये । मानससम्भ
 ता । अभिप्रयश्म । प्रीभूतपर्ये ।
 चण् ।
 अभिमतेः । वि । सम्प्रते । अभिप्रायवि
 ययीभूते । अभीष्टे । अभितः प्रेति
 सम्प्रतिम् । इण् । क्तः ।
 अभिभवाः । पुं । अनादरे । जये । गर्भ
 नाशे । भारे चण् ।
 अभिभूतः । वि । गर्वासे । पराभूते ।
 आसंगये । इतिकर्मव्यतामूढे । आ
 नरचिते । आकुले । अभिभूयतेम्भ
 । अकर्मकच्चात्कर्त्तरिः ।
 अभिभूतिः । स्त्री । निकारे । सर्वत्रा
 याम् ।
 अभिमतेः । वि । सम्प्रते । आहते । अ
 भीष्टे ।
 अभिमन्त्रयम् । न । निमन्त्रये । आ
 ह्वाने । आकारये । आङ् मवि
 ल्युट् ।
 अभिमन्याः । पुं । अचिरोगे । अपिमन्ये
 । सचेतुर्वियः । यथा । इत्याद्दृष्टिष्ये
 पिकः । सप्तराषादधिभन्योरक्तजः प
 चराषात् । यद्वा । त्रैद्वैतकः संनि

अभिमा

इत्याम्भिव्याचारात् । पैलिकः । सिद्ध
 एवेतिमाधयः ।
 अभिमन्युः । पुं । अर्जुनात्सुभद्रायाम्
 । त्यन्ते ।
 अभिमन्वसुतः । पुं । अपरीक्षिते । औ
 न्तरेवे ।
 अभिमरः । पुं । युद्धे । यथे । स्ववत्स
 यने । इतिमेदिनीकारः । सकेतख
 लनिर्गमे । स्ववत्साम्भवे । इति
 हेमचन्द्रः । प्रायनिर्गमे चोयोद्भव
 हेतोर्थात्संज्ञितत्वात् । प्रोधयति । सो
 अभिमर इत्येके ।
 अभिमहः । नृं । मध्ये । युद्धे । मद्ययुद्ध
 योरिति हेमचन्द्रः । पीडने । अ
 भिमहनम् । मद्ययुद्धे । यञ् ।
 अभिमर्शः । पुं । घाते ।
 अभिमर्शितः । वि । स्पृष्टे ।
 अभिमानः । पुं । अहङ्कारहन्ता । धनस्य
 जनादिनिमित्ते महद्वधारणहेतौ
 गर्वविशेषे । आत्मन्यख्यन्तपूज्यत्वा
 तिश्रयाधारेणे । अर्थादिदर्पे । आ
 दिना कुक्षपशुशुयादिषुः । चाने ।
 प्रणये । हिंसायाम् । अभिसर्वतो
 मानः । अभिमननम् । मनघाने ।
 यञ् । मीञ् हिंसायावा । मीनाती
 स्वात्सम् ।
 अभिमानितम् । न । सुरते । वि । अभि

अभियो

मानयुक्तेः अभिमानः सञ्जातोऽस्य
 तारकादिस्वादित्त्वं ।
 अभिमानीः । वि । मानिनि । सर्वतो
 मानास्पदे । अभिमानोऽस्यास्ति ।
 इति । अभितोमानीवाः ।
 अभिसुखः । वि । सन्मुखे । अभिगतो
 सुखम् । अत्यादयः क्रान्ताद्यर्थे द्विती
 ययेतिसमासः ।
 अभिसुखः । वि । सख्ये ।
 अभिवर्तः । वि । स्वयं प्राप्ते ।
 अभियुक्तः । वि । मरुत्वे । तत्परे । चा
 निनि । अभियोगविषयीभूतेषु । आ
 सामीतिस्वातेः । प्रतिवादिनि ।
 यथा । अभियुक्तोऽभियोगस्वयदिर्क्या
 द्दृष्टवम् । सिन्ध्यातन्विविर्जानीया दु
 त्तर्थावधारत इति नारदः । अभि
 तोयुक्तः । पुं ।
 अभियोक्तोः । पुं । अर्थनि । विवादस्य
 कर्त्तरि । परिवादीति । इतरत्ने यु
 ष्याते । यथा । अभिवर्तः । प्रगल्भ
 स्तान् वक्तुनेः सद्यते यदि । तदाज्ञातः
 मिदातव्यः कार्यशक्त्यनु रूपतः । इति
 नारदः ।
 अभियोगः । पुं । अन्यकृतसम्बन्धमथ
 सा गात्रे वेदने । अन्येन विरोधे स्वार्थ
 सम्बन्धितया गवसमी ये कथने । ना
 लित इति इतरत्ने पुष्याते । सचदि

अभिला

विषयः । यथाहेनारदः । अभियोग
 सुविशेषः शङ्कातत्त्वाभियोगतः । श
 ङ्काऽसर्वात्तुः संसर्गात् । तत्त्वं हेठाभि
 दर्शनादिति । अभिशङ्के । भाशङ्के ।
 अभिगम्याक्रमणे । शपुषे । आशवे ।
 अभियोजनम् । युजिरयोगेर्त्तं च
 ज । उद्योगे ।
 अभिरक्षाः । स्त्री । सर्वतस्त्राये ।
 अभिरतः । वि । रतिः ।
 अभिराहुः । वि । आराधिते ।
 अभिरामः । वि । सुन्दरे । मनोचो ।
 प्रिये । अभिरमन्तोऽस्मिन् । रत्न
 अधिकरणे षष्ठी ॥ ।
 अभिरामकथा । स्त्री । आर्व्यवाचि ।
 अभिरुपः । पुं । इरे । विष्णोर् । इन्द्री ।
 कामे ॥ वि । शुभे । पण्डिते । मन्त्र
 खे । सुन्दरे । मनोचरे । अभिचक्ष्य
 रूपमस्य ॥ सट्ठे ॥ समाह्वये वाभि
 रूर्ध्व इति लक्ष्यम् ॥ ।
 अभिलषितः । वि । अभीक्षिते ।
 अभिलापः । पुं । सङ्ख्याद्वाच्ये ॥ य
 थो । काम्यार्थिन्वापसहितः युगति
 लजलत्वाग्ररूपः सङ्ख्याशास्त्रार्थे इ
 ति प्रक्रमाधिकरणम् । अभिलष्यतेऽ
 नेनेति व्युत्पत्त्या वाक्करणेऽभिपूर्वा
 ल्यपेर्जन ॥ शब्दे । इति विकारः ।
 शेषः ॥ ।

अभिष

अभिव्याप्तिः । स्त्री । साकल्येन योगे ।
 संपूर्णने । सर्वतोभ्यासौ ॥ अभिव्या
 नयम् । आपृथ्यासौ । किंवावादिभ्य
 इति क्तिन् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अभिशंसनम् ॥ न । अभिकथने ॥ १ ॥
 अभिशपनम् ॥ न । अभिश्रापे ॥ १ ॥
 अभिशसौ ॥ ङि । शोषणस्ते ॥ प्राप्ताभि
 श्रापे ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अभिशस्तः । पुं । श्रमे ॥ अभितः श्रत्तः
 श्रत्तः ॥ ङि । सवर्षायाद्गस्ते । पर
 श्रित्यां परपुरुषेवा भैद्युनं प्रतिभिष्या
 दूषिते ॥ श्रापणस्ते ॥ आचारिते ॥
 अभिर्योतेपितस्त्रिन्महापातकादौ
 जालाभिशापे ॥ अभिशस्यतेऽस्य ॥ श
 कासुर्वसोयाम् ॥ कः ॥ अस्त्रिभिभाषेति
 नेट् ॥ घृषिद्यसी इतिवा ॥ १ ॥ १ ॥
 अभिशस्त्रिः । स्त्री । शोकापवादे ॥ प्रा
 र्थनायाम् । याच्नायाम् ॥ अभिशं
 सनम् ॥ अंसुस्तुती याचनेच । श्लिषी
 क्तिन् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अभिश्रापः । पुं । मिथ्याभिशंसने ॥ स्व
 र्थस्यैर्यत्वयोः कृतमित्वादिभिष्यादू
 पर्याभिधीयकेवाक्के ॥ श्राद्धाण्यगुब ह
 दृसिद्धानामनिष्टाभिश्चंसने ॥ अभिश
 पनम् ॥ श्रपणांशोश्च ॥ घञ् ॥ १ ॥ १ ॥
 अभिश्रुः । पुं । परामये ॥ आकोशे ॥
 श्रपथे ॥ सर्वतोभावेनसङ्गे ॥ भूताद्या

अभिषे

वेष्टे ॥ अभिषेचनम् । घञ् सङ्गे । घ
 ङि । उपसर्गादितिषः ॥ १ ॥ १ ॥
 अभिषयः । पुं । अवभृथस्त्रोने ॥ यत्ने ॥
 स्वपने ॥ पीडने ॥ मद्यसन्धाने ॥ सु
 राकरणे ॥ सुरोत्पादनप्रकारे ॥ सव
 ने ॥ सुखायाम् ॥ अभिषूयते अभिष
 यथवा ॥ घञ् अभिषवे ॥ ऋदारेपु
 उपसर्गादितिषः ॥ नं । क्तिन् के ॥
 इतिचसावुधः ॥ १ ॥ १ ॥
 अभिषयस्यम् । नं । स्वाने ॥ घञ् ॥ क्युट्
 अभिषद्या ॥ १ ॥ उपसर्गाद्ये ॥ अभिषीड
 न्वा ॥ बह्वर्षथे ॥ ज्ञाद्युस्थप् ॥ १ ॥
 अभिषिक्तः । ङि । अभिषेचिते ॥
 अभिषिषेयविषुः । ङि । सेनयाऽभिषातु
 मिच्छति ॥ सुखापपाशेत्यादिना, से
 नाशब्दाश्लिषि सनि सनाशंसेत्युः ।
 खादिन्वितिषास्वभ्याससकारयोः ॥ ५
 त्त्वम् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अभिषुत्तम् ॥ नं । क्तिन्के ॥ अभिषूयते
 ङि । घञ् अभिषवे ॥ कः । उपसर्गादि
 तिषस्त्रम् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अभिषेकः । पुं । श्रान्तिस्त्राने ॥ स्वाने ॥
 श्राद्धाभिषेकादौ ॥ पूर्याभिषेकशक्ता
 भिषे करान्नाभिषेकादिपदवाच्ये अ
 धिकारप्राप्त्यर्थस्त्राने ॥ मार्जने ॥ अ
 भिषेचनम् । ङि । घञ् ॥ जले ॥ अ
 भिष्यतेऽनेन घञ् ॥ १ ॥ १ ॥

अभिसा

अभिषेचनम् । न । अभिषेके । विषे० ।
 स्फुट् । अभिषेचनम् । न । रात्रौऽरिसम्बुखग-
 ता । युहुयापायाम् । यक्तेतयाभिग-
 -न्नसरो तदभिषेचनम् । सेनयाऽ-
 भियामम् । सख्यापेतिसेनाशब्दोऽसि-
 ष् । स्फुट् । उपसर्गास्तुनेतोतिप-
 ल्लम् । अभिष्टुतम् । वि । स्तुते । वयिते । ईडि-
 ते । अभिष्टुयतेऽस्य । टुञ् । स्तुता । कः ।
 अभिष्यम् । पुं । अतिष्टुहो । आस्त्राये-
 ष । अभिषिगद्विशेषे । अभिष्यन्दनम् ।
 स्यद् । घञ् । अभिष्यन्दिरस्यम् । न । शाखानगरे ।
 प्रधाननगरसन्निहितनगरे । इति क-
 टापरः । अभिष्वङ्गः । पुं । उल्कडराने । अन्यसि-
 नहदुहो । अभिष्वङ्गनम् । यञ् ।
 -घञ् । अभिसंरब्धः । वि । कृपिते । अभिसं-
 वृत्तिः । स्त्री । श्वघारेत-
 अभिसन्तापः । पुं । युद्धे । अभिशापे ।
 -अभितः सन्तापोऽयं । अभिसन्धः । पुं । सख्यन्ताभिमाने ।
 अभिसन्धानम् । न । यञ्चने । प्रतारणे ।
 अभिसन्धिः । पुं । अभिसन्धाने । उद्देशे ।
 अभिसम्पातः । पुं । युद्धे । अभिसम्प-

अभिहि

न तनम् । पतद्गती । घञ् ।
 अभिसरः । वि । अभिनुचरे । सहाये ।
 अभिमितः । सरति । स्तुगती । पचाय-
 अभिसर्वनम् । न । दाने । वषे । अभि-
 पूर्वात् स्तुजेर्भावेऽस्फुट् । अभिसारः । पुं । वले । युद्धे । सहाये-
 सापने । स्त्रीपुंसयोरन्यतरस्याऽन्य-
 -तरार्थं सङ्केतस्थानगमने । अभिस-
 गारबन् । घञ् । अभिसारिकोः । स्त्री । नायिकाविशेषे-
 ति सङ्केतस्थलेस्वयन्नमनकार्याम् । एवं-
 प्रियगुमनकारयिष्याम् । काम्कार्य-
 नीतुयायाति सङ्केतसाभिसारिके ।
 -सरति । भरतस्य । हित्वाह्वज्जामये-
 शिष्टग्रामदनेमदनेन च । अभिसारय-
 तेकान्तंसाभवेदभिसारिकेति । अभि-
 सरति । स्तुगती । युद्धे । अभिसारिणी । स्त्री । अभिसारिनायाम् ।
 अभिसृष्टः । वि । दत्ते । अभिदत्तः । वि । विद्धे । सादिते ।
 अभिहारः । पुं । अभियोगे । अभिग-
 म्यान्नमये । अभिग्रहणे । अभिम-
 ख्येन ग्रहणे । वैरिणे । कथचादिधार-
 -ये । सचहने । मयये । अभिहरण-
 -म् । हञ् । हरणे । अभिहितम् । वि । वयिते । प्रोक्ते ।

अभीष्ट

अभूता

भिद्यतेस्य । दुधाज्धारणपोषय
 योः । क्तः । दिधातेर्दिः । नाना
 अभीष्टः । दि । कामुके । कूरे । निर्भ
 ये । पुं । कवौ । अभिकामयते । अ
 नुक्राभिके तिसाधुः । स्वामिनिने ।
 अभीष्टम् । निश्चेत् । शब्दार्थे । भृ
 षे । पौनःपुन्ये । अभिच्छैतिगि । ख्यु
 श्तेजने । वाहुलकादेम् । शब्देषाम्
 पीतिदीर्घः । यद्वा । अभिच्छवन्म् ।
 च्चुतेजने । इम् । षुषोदरादिच्चाद
 मेदीर्घः । शीघ्रे । प्रकये । शीघ्रे ।
 अभीष्टाम् । न । भूये । पौनःपुन्ये ।
 निश्चेत् । सर्वदार्थे । अभि । भृशयुक्कि
 र्यायोम् । निश्चययुक्तियायाम् ।
 अभीष्टः । पाञ्चि । अभिव्याप्ते अभिपूर्वात्
 इत् । अभित्तृतेवा । निर्भये ।
 अभीष्टः । अभि । अभि । अभि ।
 अभीष्टम् । दि । वाञ्छिते । अभीष्टे
 अभ्यासुमिष्यतेस्य । अप्रवृत्तासौ
 सनन्तः । आप्तप्रयथामीत् । क्तः ।
 अभीष्टः । पुं । अभीष्टः । मोषे । अभि
 ईरयति । ईरयति । कम्पने च । पंचा
 यच ।
 अभीष्टः । दि । निर्भये । स्त्री । शतम्
 ल्याम् । अभीष्टः । स्थिरपत्रत्वात् ।
 अभीष्टपत्रे । स्त्री । शतमूल्याम् । अ
 भीष्टयि पत्रागलस्याः । पाककर्णेति

अभीष्टः । पुं । मयहे । किरखे । रूमौ ।
 अभीष्टः । पुं । आक्रोशने । शपे । ष
 न्मजसङ्गे । घञ् । उपसर्गस्य घञीति
 अदीर्घः ।
 अभीष्टः । पुं । किरखे । अश्यास्वरज्जौ ।
 अश्वे । कान्ते । अनुरागे । षि ।
 इच्छति । ईषतेहिनास्ति ईष्यतेवा ।
 ईष्यति । ईष्यति । ईष्यतेवा ।
 ईष्यति । ईष्यतेवा । ईष्यतेवा ।
 ईष्यति । ईष्यतेवा । ईष्यतेवा ।
 ईष्यति । ईष्यतेवा । ईष्यतेवा ।
 अभीष्टः । दि । ईषिते । प्रिये । अभि
 तरप्यतेस्य । इषुश्चायाम् । क्तः ।
 अभीष्टः । स्त्री । रेणुकाभिभगन्धवस्तु
 ननि ।
 अभुक्तः । दि । उपवासिनि । यथा अभु
 क्तस्वद्विनिद्रापायाकुंभपिजीर्यती
 ति । अकृतभोजनेवस्तुनि ।
 अभुक्तमूढः । पुं । न । ज्येष्ठान्यघटी च
 तुष्टयसहितमूलाद्यघटी चतुष्टये ।
 ज्येष्ठान्यैकघटीसहितमूलाद्यघटि
 काष्टये । ज्येष्ठान्यघटिकाहुंसहित
 मूलाद्यघटिकाष्टये । ज्येष्ठान्यपञ्चघ
 टिकांसहितमूलाद्यवस्तुनाडिकासु ।
 अभूतः । दि । अविद्यमाने ।
 अभूताभिनिवेशः । पुं । अस्तित्वान्निवृ
 त्तये ।

अभ्यङ्गः

अभेदः । पुं । सेक्ये । अवियोगे । नभे
 दः । यथा । रसयोर्द्वैलवोस्तद्वज्ज
 ययोर्बवधोरपि । श्रुत्यथोर्मनयोस्ता
 स्ते सविस्तराविसर्गयोः । सविन्दुका
 विन्दुकयोः स्यादभेदेन कल्पनमिति
 ॥ यथा वा । सुखगुणिनोः क्रियाक्रिया
 वतोऽप्यभेदः ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अभेद्यम् । न । डीरके । वि । अभेद
 नीये ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अभेदः ॥ वि । भोगान्ये । भोगानर्ह
 ॥ नास्तिभोगोयस्य ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अभोजनम् । न । भोजनाभावे ॥ उप
 पासे । यथा । अजीर्णे भोजनयेयां
 जीर्णेयेषामभोजनम् ॥ राज्ञावभो
 जनयेयांतेषांनश्यन्तिधातवः इतिवै
 ष्यकम् ॥ अपिच । वेदादितानां नि
 र्थानां कर्मणां समतिक्रमे । स्वातन्त्र्य
 प्रतल्लोपैर्षं प्रायश्चित्तमभोजनमि
 तिमखसासतन्त्रम् ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अभ्यक्तः । वि । कृततैलाभ्यङ्गे ॥ अभि
 तोऽङ्गः ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अभ्यङ्गम् । वि । आसन्ने । समीपे । अ
 भिसुखमद्यमस्य ॥
 अभ्यङ्गः । पुं । तैलमर्दने । स्त्रेहने ।
 यथा । तैलमल्पंयद्भ्रूषुन चस्याद्दहु
 तपंगम् । सामार्ष्टिः पृथगभ्यङ्गोम
 स्तकादौ प्रकीर्तितः । अभ्यङ्गमाच

अभ्यङ्गि

रेर्न्नित्यं सेजराश्रमपातहा । शिरः
 श्रवणपादेषु तं विशेषेण शीलये दि
 च्यायुर्वेदः ॥ पादगते वेशिरे । पंचु
 पि सम्बद्धेस्तः अतश्चक्षुर्हितार्थिना
 ह्युपोद्गम्यङ्गः करणीयः ॥ कफघ्नस्तकृ
 तभेद्वर्भनाजीर्णिर्भिर्नाभ्यङ्गः कर
 णीयः ॥ अपिच । मूर्च्छिर्दन्तं ग्रहातैर्ल
 मिवेतसर्वाङ्गसङ्गतम् ॥ स्तोत्रोभित्त
 पयेहाहू अभ्यङ्गस्तत्रचेरित इति ॥
 तैलादिना शिरस्सहितदेहमर्दने ॥
 अभ्यङ्गनम् । न । तैले । अभ्यङ्गे ॥ न
 ित्तापहस्त्वाने ॥ अभितः अभ्यङ्गम् ।
 अभ्यधिकः । वि । सर्वोत्कृष्टे ॥ ११ ॥
 अभ्यनुज्ञा । स्त्री । अनुमती । अभितः
 अनुज्ञा ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अभ्यनुज्ञातः । वि । आभिसुखेनज्ञाते ॥
 अभ्यनुक्तम् । वि । प्रकाशिते ॥ ११ ॥
 अभ्यन्तरम् । न । अन्तराले । मध्यमा
 िपे । अभिगतमन्तरम् ॥ ११ ॥
 अभ्यमितः । वि । रोगिणि । अभ्यम्य
 तेस्य । अमरोगे । क्तः । चुरादीनां
 णिचोवैकल्पिकत्वात् णिजभाषे इद्
 भ् । अभ्यमतिस्वभा । अमगत्यादौ ।
 गच्छर्थेतिक्तः । ह्यमत्वरतिवेष्ट ॥
 अभ्यमिषीणः । वि । अभ्यमिष्ये ॥ अ
 भ्यमिषमखंगामी । अभ्यमिष्येच्छ
 चेतियः ॥

अभ्यव

अभ्यमिवीयः ॥ वि ॥ अभ्यमिव्ये ॥ अ
 भ्यमिवमखंगामी ॥ अभ्यमित्राच्छ
 चेतिसः ॥ अभिवाभिमुखसुष्टुगच्छ
 गतीत्यर्थः ॥ अभ्यमिव्यः ॥
 अभ्यमिव्यः ॥ वि ॥ स्वशक्तिः प्रपौरमिसु
 खंगच्छदीरे ॥ अभ्यमिवीये ॥ अभि
 चित्ताभिमुखम् ॥ लक्षणेनाभिप्रती इ
 त्त्यर्थवीभावः ॥ अभ्यमिवमखंगामी
 ॥ अभ्यमित्राच्छचेतियत् ॥ अभि
 अभ्यर्थम् ॥ वि ॥ समीपे ॥ अभ्यर्थतेष्य
 अभ्यर्हतिस्तेतिषा ॥ अर्हत्सौ ॥ कर्म
 शिकर्त्तरिवाक्तः ॥ अभ्यर्थाविदुर्ग्रही
 उभावः ॥ अर्हाम्यामितिनस्तस्केचक
 त्वम् ॥ अभ्यर्हितः ॥ वि ॥ पीडिते ॥ अभिपूर्वा
 ॥ अर्हः क्तः ॥ इट् ॥ अभ्यर्हणीयाः ॥ वि ॥ पूज्ये ॥
 अभ्यर्हितः ॥ वि ॥ उचिते ॥ श्रेष्ठे ॥
 अभ्यवकर्षणम् ॥ न ॥ शब्दादेः समुत्पा
 टने ॥ निर्हारे ॥ शब्दादेरुक्तानिः
 सारणे ॥ अभ्यवकूपेस्तुट् ॥
 अभ्यवस्कन्दः ॥ पुं ॥ रिपौराक्रमणे ॥ निः
 शक्तीकरणाद्यशत्रुभिर्दीयमानेप्रहा
 रे ॥ अभ्यासादने ॥ प्रपाते ॥
 अभ्यवस्कन्दनम् ॥ न ॥ रिपौराक्रमणे ॥
 अभ्यासादने ॥ प्रहारादिना शत्रोर्निः
 शक्तीकरणे ॥ वलादाक्रमणे इतिस्वा

अभ्याग

मी ॥ शत्रोःसम्मुखगमने ॥ स्कन्दिर
 गतिशेषशयोः ॥ ल्युट् ॥
 अभ्यवहारे ॥ अभ्यु ॥ भक्षणे ॥ सखभ
 अभ्यभोज्यलेह्यमेयचोष्यभेदेन ॥ पञ्च
 गोविद्यः ॥ अभ्यवेहतमे ॥ वि ॥ भुक्ते ॥ अभ्यवष्टिय
 तेष्य ॥ क्तः ॥
 अभ्यसनम् ॥ न ॥ अभ्यासे ॥ पौनः पुन्ये
 नचिन्तने करणे च ॥
 अभ्यस्यकः ॥ वि ॥ सुवीदीनां वैदिक
 भागस्थानां कावण्यादिगुणेषु प्रता
 पश्यादिदोषारोपके ॥ अभितेजि
 र्थकः ॥ अभिसूया ॥ स्त्री ॥ गुणेषु दोषारोपे ॥
 अभिसूयनम् ॥ अस्त्रम् ॥ अभिसूयायाम् ॥
 अभिसूयादिस्तोत्रिकप्रत्ययादिभ्यः ॥
 अभ्याकाङ्क्षितम् ॥ न ॥ अभ्योक्ताभियोगे
 अभिप्रेक्षादाया इतिस्वाते ॥ अभ्याख्या
 ने ॥ वि ॥ इषिते ॥ अभितः ॥ आका
 उचितम् ॥
 अभ्याख्यानम् ॥ न ॥ मिथ्याभियोगे ॥
 अतमे धारयसीत्यादिमिथ्योद्भावने
 ॥ मिथ्यावादे ॥ अभ्याङ्पूर्वाञ्चि
 डोभावेल्ल्युट् ॥
 अभ्यागतः ॥ पुं ॥ अतिथौ ॥ दृष्टपूर्वेगृ
 ह्यङ्गते ॥ वि ॥ सम्मुखगतौ ॥ अभित
 आगतः ॥ आभिमुखेन आगतोवा ॥

अभ्यास

अभ्यागमः । पुं । विरोधे ॥ समरेषु अ
 न्तिके । अभिघाते । अभ्युद्गमने । भि
 रो । स्वीकारे । फलसम्बन्धे । अभ्या
 गर्मनेन । गन्तृगतौ । ब्रह्मवृद्धित्वम् ॥
 अभ्यागारिकः । वि । कुटुम्बव्यापृते । पु
 ष्टदारादिषोपशब्देषु । अभ्यागारेनि
 युक्तः । अगारास्ताडनम् । अभिषधिक
 । आगारिकोवा ॥
 अभ्याघातः । पुं । चौथीचतुर्थी घट्टेने ।
 अभ्यासः । वि । अभिव्यासे । व्याख्येयं
 स्यात्तैः कर्त्तरि कर्मणिवा निष्ठा ।
 अभ्यादानम् । ने । आरम्भे । आभिमु
 खेनादानम् ॥
 अभ्यान्तः । वि । रोगिणि । अभ्यम्यते
 स्तः । अमरोगे । क्तः । चुरादीनांश्चि
 चोवैकल्पिकत्वात् शिष्यपक्षे ॥ अम
 तिस्रवा । अमगच्छादौ । गच्छर्थेति
 क्तः । ह्यमत्वरेतिवेत् । इडभाषे अ
 नुनासिकस्येतिदीर्घः ॥
 अभ्यामर्हः । पुं । रणे । समरे । अभ्या
 मर्दनम् । रुद्धयोर्दे । घञ् ॥
 अभ्याशः । पुं । अयश्वमेधे । अन्तिके ।
 अभ्यश्र्यते । अश्रुव्यासौ । घञ् ॥
 अभ्यासः । पुं । अभ्यसने । आरत्तौ ॥
 आकर्णनं विचारोद्यमः शिष्योभ्योदा
 नमावृत्तिश्चेति पञ्चविधोऽभ्यासो
 भवति ॥ चुरस्थाम् । शराभ्यासे । पुं ॥

अभ्युत्थ

नःप्रयोगे । संस्कारवाहुत्यो दृढत
 स्तंस्कारे । षड्विधसिद्धेषु द्वितीये
 सिद्धे । यवोद्भूः । प्रकरखप्रतिपाद्यस्य
 तन्मध्ये पौनःपुन्येनप्रतिपादनमभ्या
 सः । यथाहोदोग्येपट्टेप्रपाठके अ
 द्वितीयस्यैवस्तुनोमध्ये तत्त्वमसीति
 निबद्धत्वः प्रतिपादनमिति । विजा
 तीयप्रख्ययानंनरिते सजातीयम
 प्रख्ययवाहे । अतिपरिषये । वि ।
 अन्तिके । अभ्यासीदिति । अन्येभ्यो
 पीतिष्ठः ॥
 अभ्यासयोगः । पुं । एकस्मिन् प्रतिमा
 दासम्बन्धे सर्वतः समाहृत्य चेतसः
 पुनःपुनः स्थापनमभ्यासकत्पूर्वकेस
 माधौ ॥
 अभ्यासादनम् । न । टिपोरस्त्रःसैर्निः
 शक्तीकरणे । अभ्यवस्कन्दने । श्रुःस
 मुखगमने । पशुविशरण्यादौ । चु
 रादिः । ल्युट् ॥
 अभ्याहारः । पुं । अभिग्रहणे । चौर्ये ॥
 आभिमुखेनाहरणम् । इङ्हरणे ।
 घञ् ॥
 अभ्याहितः । वि । उपहिते । इन्धनैरु
 पहितेऽप्यौ पुं ॥
 अभ्युक्तः । वि । प्रकाशिते ॥
 अभ्युत्थानम् । न । गौरवोत्थमव्युद्गम
 ने । गौरवंदृष्ट्वाभ्यासनादेवत्याने ।

अभ्युप

उद्यमे । उद्गये ॥ अभिमुखेन उद्या

नेम् ॥ १५ ॥ १५ ॥ १५ ॥

अभ्युत्पत्तनम् । न । अभिमुखेनोत्प-

त्तने ॥ १५ ॥ १५ ॥ १५ ॥

अभ्युदयः । पुं । पराक्रमे ॥ दृष्टिश्चादे ॥

० अभिष्टानां कार्याणां अभिमुखेनोद-

यः प्रादुर्भावेनेति विशयः । सर्वतो

भावेन धनजनादीनां घृहो ॥ यथा ।

। राजद्रभ्युदयोस्तु वल्लनकये हस्ते कि

र्मास्ते तव श्लोकैः कस्य कवेरमुष्य कु

तिनस्तत्पथसापथ्यते । किन्वासा

त्तमेरविन्दसुन्दरदृशां द्राक्चामरान्दो

त्तनादुद्देह्युजवलिकद्वयभयलारः

श्चिद्यं वार्यताम् ॥ १५ ॥ अभ्युपूर्वाहुं वल्लन

कविकर्णाटरानयोर्विकं शेषार्थं का

लिदासस्य ॥ १५ ॥ १५ ॥ १५ ॥

अभ्युदितः । वि । सूर्योदयकाले निद्रा

ङ्गते । सुप्ते यस्मिन्सूर्योदितस्तस्मिन्

॥ अभिसर्पतः उदतिशयेन इतं गतं

प्रातस्तनं कर्मात्मात् । उदिते । प्र

कागिते ॥

अभ्युत्तम् । द्वि । अयाचितोपनीते ५

आदी । अभिमुखेन स्थापिते ॥

अभ्युपगतः । वि । स्वीकृते ॥ अभ्युपग

म्यतेस्म । गन्तृगती । कः ॥ अभ्युदिते ॥

अभ्युपगमः । पुं । स्वीकारे । अज्ञीकारे

। समीपागमने । अन्तिकसमागमे ॥

अभ्युपः

अभ्युपेत्युपसर्गद्वयपूर्वाङ्गमे । ईश्वरदृ-

ष्टिनिश्चिगमश्चेत्यप ॥ १५ ॥ १५ ॥ १५ ॥

अभ्युपगमसिद्धान्तः । पुं । न्यावाश्रयसि

द्धान्तविशेषे ॥ यथा । अपरीक्षिता

अभ्युपगमात्तद्विशेषपरीक्षणमभ्युपग-

मसिद्धान्तः ॥ १५ ॥ ३१ ॥ अपरीक्षि

तस्य साचादस्त्वचितस्य विशेषपरी

क्षस्य विशेषधर्मकथनम् । अभ्युपगमा

दितिज्ञापकत्वे पञ्चमी अभ्युपगम

ज्ञापकमित्यर्थः । विशेषपरीक्षणाच्छा

यते, स्वपकृतेऽभ्युपगतमिदमिति ॥

तथाच साचादस्त्वचित्ताभ्युपगमोऽ

भ्युपगमसिद्धान्तः । यथा, मनसर्गद्वि

यत्वमिति ॥ १५ ॥ १५ ॥ १५ ॥

अभ्युपपत्तिः । स्त्री । अनुग्रहे । हितस

म्पादनाहितनिवारणमदृष्टौ ॥ अ

भ्युपपदनम् । पदगती । तान् ॥

अभ्युपायः । पुं । स्वीकारे । इति द्वैमच

न्द्रः ॥ उपाये । यथा । तत्स्वीकृतव्य

तिकरे कद्रुद्राभ्युपायइति काच्यप्रका

शः ॥

अभ्युपायनम् । न । उपट्टैः फनट्टव्ये । उ

पायने ॥ यथा । ताघानय समं गोपे

नन्दाद्यैः साम्युपायनै रिति विष्णु भा

गयतम् ॥

अभ्युपेतः । पुं । उपगते । स्वीकृते ॥ ।

अभ्युपः । पुं । ईश्वरपक्षे । भजिते च

अभ्रक

हरितयवादी । पैलौ । अभ्योषति ।
 उपदाहे । इगुपधेतिकः । अभ्यु-
 ध्यतेवा । यञ् । अभ्युषे । अभ्यु-
 धति । अभ्युध्यतेवा । कृपवर्ज्यायाम् ।
 इगुपधेतिकौघञ्वा । अभ्युषितः ।
 वि । ज्ञाते । अभितः कृ-
 षितः । अभ्योषः । पुं । अभ्युषे । पैलौ । अभ्यो-
 षति । उपदाहे । पचाद्यच् । गुञ् ।
 अभ्रम् । न । भेधे । आपोविभेत्ति ।
 भुञ् । मूलविभुजादिच्त्वात्कः । य-
 द्वा । नक्षत्रान्यापोऽस्मात् । भंशुभ्रधः ।
 पतने । अन्येभ्योपीतिङः । अभ्रकपा-
 तौ । काश्चने । गगने । नविभेत्ति ।
 किञ्चित् । मूलविभुजादिच्त्वात्कः ।
 यद्वा । आपोभंश्यन्त्यस्मात् । अन्येभ्यो-
 पीतिङः । यद्वा । अभ्रतिस्वैयंगच्छ-
 ति । अभ्रवभ्रमभ्रवरगत्यर्थाः । अ-
 च् । यद्वा नक्षत्रते । भ्रावृदीप्तौ । अ-
 न्येभ्योपीतिङः । अभ्रलिङः । पुं । वायी । वि । भेघस्य-
 णिनि । उच्चतरे । अभ्रलेटि । मि-
 ट्ठाम्यादने । वचाभ्रेनित् इत्त्वथो-
 षपदाह्लिङ्गेः कर्त्तरिभ्रञ् प्रत्ययः ।
 अरुदिषट्ठितिमुमागमः ।

अभ्रक

गजामले । अस्योत्पत्त्यादिकं यथा ।
 पुरावर्षीयवृषस्य बज्जिणा बज्जमुद्दुत-
 म् । विष्णुलिङ्गास्तस्तस्य गगने परि-
 सर्षिताः । तेनिमेतुर्घनध्वानाच्छि-
 खरेषु महीभूताम् । तेभ्य एव समु-
 त्पन्नं तत्तिरिपुचाऽधकम् । तद्वज्रं
 बज्जं वा तस्त्वादधमभ्रवोद्भवात् । ग-
 गनात् । खलितं यस्माद्गगनचतस्रो म-
 तम् । विप्रचक्षियविट्शूद्रमेदात्तस्या-
 श्नुर्विधम् । क्रमेणैव सितैरत्तपीतं कृ-
 ष्यं च वर्णतः । प्रशस्यते सितं तारेत्तं
 तत्सुरसायने । पीतं हेमनिकृष्णानु-
 गदेपुद्गतयेपि च । पिनाकं ददुर्नागं
 बज्जं चेति चतुर्विधम् । मुञ्चत्यग्नौ वि-
 निःश्वसं पिनाकं दलसञ्चयम् । अ-
 ज्ञानाद्भ्रयणात्तस्मिन्नाहुः प्रदायक-
 म् । ददुर्त्त्वग्निः श्वितकुरुते द-
 दुर्ध्वनिम् । गोलकोन्व ह्यग्नौ
 स्त्रोसस्वान्मुच्युप्रदायकः । नागश्च
 नागव ह्यङ्गोफूत्कारं परिमुञ्चति ।
 तद्भ्रचितमभ्रयन्तु विद्धातिभगन्द-
 रम् । बज्जन्तुवज्जवत्पिष्टे तत्राग्नी-
 विकृतिं प्रवेत् । सर्पभ्रेषु परं यञ्
 स्वाधिवाट्कस्युच्छत् । अभ्रमुत्ता-
 रशैलेत्ययद्दुसञ्चंगुगाधिकम् । ट-
 षिणादिभवंत्यस्य सत्त्वमत्पदगुणप्रदम्
 । अदमारिताभ्रस्यगुणाः । पत्तञ्क

अभ्रकम् । न । धातुभेदे । अभ्रे । गिरि

अभ्रक

अभ्रमु

पायंमधुरं सुशीतमा युष्करंघातुविव
 र्द्वनंच । हन्यात्त्रिदोषं व्रणमेहकुष्ठप्रो
 ष्ठांदरंघ्निविषप्रकृमींश्च ॥ रोगान्
 वेन्तिदृढयतिवर्षीर्यद्विद्विषसे ता
 ङ्कण्डूः शरंमयतिशतयोपितानिच्य-
 मेव । दोषांयुष्कान्जेनेयति सुतान्
 विक्रमैः सिंहतुल्यान् ऋष्योर्भीतिह
 रतिसततंमेध्मंनंबेताभ्रमिति ॥
 अथाशोधिताभ्रस्यदोषाः ॥ पीडांवि
 धत्ते विविधानरागां कुपुं चयंपाण्डुग
 दंशशोयम् । हृत्पार्श्वं पीडांचकरो
 च्यसद्यामंशुद्धमंशं शुक्लजिह्वत्सात्
 ॥ अथाशोधनविधिर्यथाः १ कृष्णाभ्र
 कंभेदकौ ततः खीरेविनिः शिमे
 त् । भिन्नपंचतुसंलुच्चातण्डुलीयान्
 योद्रवौ । भावयेदृष्टयामंतदेवमभ्रं
 विशुध्यति । नारकन्तु । कृष्णापान्या
 भ्रकंतश्चशोधयित्वायमर्दयेत् । अर्क
 खीरेर्दिनंखल्लेचकाकारं चकारयेत् ।
 वेष्टयेदर्कपत्रैश्चसम्यग्गजपुटेपथेत् ।
 पुनर्मर्द्यं पुनः पाथंसप्तवारान् पुनः
 पुनः ॥ ततोवटजटाकावैसददेयंपुट
 त्रयम् । प्रियतेनात्रसन्देशः प्रयोज्यं स
 वंकमंसु । तुल्यं घृतंस्तथाश्वेतलोहपा
 थेविपाचयेत् । एतेजीर्णे तदभ्रन्तु स
 वंयोगेपुयोजयेदिति भावप्रकाशः ।
 अस्ति अभ्रतेवा । अभ्र० । कुन् ।

तीअभ्रस्याकृतिर्वा । इवे प्रतिकृताविति
 कन् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अभ्रकपः । पुं । समीरणे । अभ्रकपति
 । हिनस्तीतिविग्रहे सर्वकृष्णाभ्रेत्वादि
 । नाकषेः खप्रत्ययः । मुभागमः ।
 अभ्रपिशाचः । पुं । राहौ । इतिप्रिवा
 ङ्कण्डोपः । १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अभ्रपुष्पम् । न । जले । अभ्रस्यपुष्पमि
 । व । पुं । वेतसे । अभ्रमिव अभ्रंसम
 : येवापुष्पमस्य । १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अभ्रमांसी । स्त्री । आकाशमांसीलता
 साम् । इतिराजनिर्घण्टः । १ ॥ १ ॥
 अभ्रमांतङ्गः । पुं । ऐरावणेः । अभ्रमेघ
 । लदात्मकोमातङ्गः । शक्रपार्थिवा
 ङ्दिः । अभ्रे आकाशे मेघेवा विद्यमा
 नोमातङ्ग इतिवा । १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अभ्रमुः । स्त्री । ऐरावतपठ्याम् । अभ्रवे
 ष्माति मन्वरगामिनीच्चात् । वाहु
 खकादुः । अभ्रे आकाशएवमाति ।
 । सोमाने । सितश्रादिच्चाडुर्धुर्धा । न
 ग्राम्यति । भृत्चरीत्तुः । मन्वरगामि
 नोत्त्वर्ष इतिवा । १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अभ्रमुप्रियः । पुं । अभ्रमातङ्गे । अभ्र
 मोः प्रियः । १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अभ्रमुवल्लभः । पुं । ऐरावणे । अभ्रमो
 वल्लभः । १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अभ्ररोहम् । न । वैदूर्यमली । इति

अमत्र

राजनिर्घण्टः ॥

अभूचिती । स्त्री । अक्षरैरभैर्षिंसावादि
वि । अक्षरैरभैर्षिंसा का दृष्यास्वा-

यामितिडीष ॥

अभूवाटिकः । पुं । आभासके ॥ इतिरा

जनिर्घण्टः ॥

अभूवाकाशकः । पुं । तापसाक्षरे ॥ चो

वातात्तपवर्षेषु केवलमाकाशे असंबु

धमदेशे तपश्चरतिसोमावकाशकः ॥

अभिः । स्त्री । काष्ठकुदाले । नौमलो

स्तारके । पोतादेर्मलाप्रमयभाषे

काष्ठघटितकुदाले ॥ अभूति । अभू

गती । सर्वधातुभ्यइति इत् ॥

अभ्रियम् ॥ द्वि । श्लेषभवे ॥ अभ्रमवम्

। समुद्राभाषः । छांदसर्त्त प्रायिक

म ॥ खियामभ्रिया ॥

अभ्री । स्त्री । काष्ठकुदाले ॥ अभूति ।

अभ्रगती । सर्वधातुभ्यइति इत् । कु

दिकारादितिडीष ॥

अभेषः । पुं । न्याये । उचिते । भेषणमभे

षः । भेषुचकने । घञ । शेषादन्य ॥

अभ्रोत्यम् । न । कुचिशे ॥ द्वि । अभ्र

भवे ॥

अभ्र । । अत्ये । शीघ्रतायाम् ॥ इति

प्यादि ॥

अमरः

अमरीने । अशुभसूचके ।

अमरुडः । वि । अमरुडशीने ॥

अमतः । पुं । मत्तौ ॥ काले । रोमे ॥

वि । असंमते । अविघ्नाते । अतकि

ते ॥ अमति । अमगत्यादिषु । भूमृ

दृशियजीत्वादिनाऽतच ॥

अमतिः । पुं । काले । दृष्टे । चन्द्रे ॥

वि । दृष्टे । अमति । अमगत्यादिषु

अमेरतिः ।

अमवम् । न । भाजने । भाषडे ॥ अम

ति-अन्वसत्र । अमगत्यादिषु । अमि

नधियनिबधियतिभ्योऽपम् ॥

अमदनः । पुं । शिवे ॥

अमनाः । वि । स्त्रेइयुन्ये ॥

अमनस्कः । वि । अमरुशीतमनस्के ॥

पुं । योगग्रन्थविशेषे ॥

अमनिः । स्त्री । वर्तनि । गती ॥ अमति

अमगत्यादिषु । अतिद्वेषु । इत्या

दिर्नीमिः ॥

अमन्दः । वि । धृष्टे ॥ अन्दभिजे ॥

अमसः । पुं । भाविजिनविशेषे ॥ वि ।

असताशीने ॥

अमरः । पुं । सुरे ॥ अष्टशाब्दिकान्त

गंतवैयाकरणविशेषः । येननामधि

ज्ञानुशासनकृतम् ॥ विक्रमादित्य

समाखनवरत्नान्नगंतरत्ने ॥ अयवौ

दृशतिकथित् । स्वुशीवृचे । पारदे ॥

अमरा

अमरा

अस्थिसंहारे । त्रि । मरुर्वाजिते ।
 नप्रियते इतिअमराः । खड्गप्राणत्या
 गे तुदादि । पचाद्यच् ।
 अमरजः । पुं । खदिरवृक्षभेदे । कोश
 सुख्ये । पञ्चतरो ।
 अमरदाहः । पुं । देवदाहवृक्षे ।
 अमरद्वजः । पुं । देवलो । देवाजीवे ।
 पुजारीति प्रसिद्धे । अमराद्यादिजः ।
 अमरपुष्पजः । पुं । काशे । इक्षुगन्ध्याया
 म् । इतिरत्नमात्रा ।
 अमरपुष्पी । स्त्री । अवाकपुष्प्याम् ।
 अमरपुष्प्याम् ।
 अमरप्रभुः । पुं । विष्णोः । अमराणां
 प्रभुः ।
 अमररत्नम् । पुं । स्फटिके । इतिराज-
 निर्घण्टः ।
 अमरवल्ली । स्त्री । आकाशवल्याम् ।
 अमरा । स्त्री । गुडव्याम् । अमरावस्था
 म् । दूषायाम् । खूषायाम् । जरा
 यौ । इन्द्रवीरव्याम् । बटीवृक्षे ।
 महानील्यम् । घृतकुमायाम् । ना
 भिनाशायाम् । नप्रियते । खड्गप्रा
 णत्यागे । पचाद्यच् । टाय् ।
 अमराद्रिः । पुं । सुमेरौ । अमराणां
 भद्रिः ।
 अमराशयः । पुं । स्वर्गे । अमराणांभा
 लयः ।

अमरावती । स्त्री । इन्द्रपुत्र्याम् । यथा ।
 नानारत्नप्रभाजालमण्डलोत्कृताह
 रिः । सिद्धसाध्यमण्डलोत्कृताभूरम
 रावतीति । अमराः सन्वयस्याम् । म
 तुप् । अतीवद्वेषानजिरादीनामि
 तिदीर्घः ।
 अमरेशः । पुं । अमरकण्टकतीर्थस्थेदेवे
 । अमरेशोऽमरकण्टकद्रव्यागमोक्तोः
 । अपिच । अमरेशमहापीठे कुम्भतु
 ङ्गारिसंघर्षः । तंषट्पुगाद्वयनाम् च
 खड्गकोषमष्टैश्वरीति ।
 अमरेश्यः । पुं । विदेशे । नप्रियते । अ
 मर्यः । नमर्यः इति नञ् समासोपा
 अमरेश्यं नदी । स्त्री । गङ्गायाम् । अम
 रेश्यां नदी ।
 अमरेश्यभवनम् । न । स्वर्गे । अमरेश्यानां
 भवनम् ।
 अमरर्षः । पुं । कोपे । क्रुधि । परात्कपी
 सहनरूपेष्विभ्रं वृत्तिविशेषे । कृता
 पराधे । अमरर्ष्यध्वेषे । अमरर्ष्याम् ।
 अमरर्ष्येति चोप्याम् । भाषेद्यञ् । नञ्
 समासः ।
 अमरर्ष्यः । त्रि । कोपने । नमरर्ष्योलः
 युच् । असहने ।
 अमरचम् । न । अमरके । त्रि । निर्भले ।
 रत्नस्तमोमररहिते । अमरति । अ
 मरतौ । वृषादिच्चात्कलच् । नम

अभावः

अमस्येतिषा ।

अमला । स्त्री । अक्षय्याम् ॥ भूष्यामक्ष-
क्याम् । सांतखावृद्धे । नामिनाला-
याम् । टाप् ।

अमलात्मा । पुं । निवृत्तरागादिमले ।
अमसः । पुं । काले । निर्वाणे । रोगे ।
अमहात्मा । पुं । सुदृढदवे । नमहा-
त्मा ।

अमा । । सहाये । निकटे ॥ अमाति-
मा माने । क्विप् ।

अमा । स्त्री । दर्शे । अमावास्यायाम् ॥
नामैकदेशेनामग्रहणात् । चंद्रलोक-
स्वरूपदीपिता ।

अमांसः । वि । दुर्बले ॥ अल्पमांसयुक्ते
। मांसरहिते ॥ नमांसमस्य । अस्पा-
र्शनम् ।

अमांसाशी । वि । निरामिषाग्निनि ।
यथा । नभक्षयेत् वृथामांसममांसा-
शी भवत्यपीतिशान्तौ मोक्षधर्मे
भीषाः ।

अमात्स्यः । पुं । अन्तिधि । यथा । शान्तो
धिनीतः कुशलः सत्कुलीनः सुमान्ति-
तः । आस्त्रार्थतत्त्वगोऽमात्स्योऽमवेद्भू-
मिभुजामिहेतियुक्तिकल्पतरुः । वि ।
सहभये । अमासह समीपेवामवः ।
अश्वयान्त्यम् ।

अमावः । वि । कार्यकारणभावशून्येतु-

अमितः

रीवेपरमात्मनि । भावापरिच्छि-

त्तिः सानविद्यतेयस्यसः । निर्धने ।

अमाननम् । न । अमादरे ॥ तमानन-
म् ।

अमानस्यम् । न । पीडायाम् । वि । पी-
डायुक्ते । मानसाय हितम् मानसे-
साधुवा । उगवादिच्छात तपसाधि-
ति वार्यत् । नमानस्यममानस्यम् ।

अमानसी । स्त्री । दर्शे । कृष्णपचान्त-
तिथी ।

अमाभासी । स्त्री । अमावास्याम् ।

अभावसी । स्त्री । अमानस्याम् ॥

अभावस्या । स्त्री । अमायाम् । अमास-
श्वसतोऽस्याम् चन्द्रार्कावित्त्वमौपय-
दादये रमावस्यदन्यतरस्यामित्यधि-
करणे संयत् पादिकौश्वस्वनिपात-
सिद्धः ॥ सूर्याचन्द्रमसोर्यः परःसेन्द्रि-
कर्षः सामावस्येतिगोभिरुः । परःस-
विकर्षश्चतुर्पर्यधाभावा प्रक्षसमसूत्र-
न्यायेनैकरावश्यच्छेदेन सहावसा
नरूपोशेषः ।

अमावासी । स्त्री । दर्शे । इतिगच्छर-
त्वावसी ।

अमावास्या । स्त्री । दर्शे ॥ अमासएव-
सतोऽस्यांचन्द्रार्कौ । अभावस्यदन्यत-
रस्यामित्युच्यत् । शिच्छाद्भिः ।

अमितः । वि । अपरिच्छिन्ने ॥ अपरि-

अमूढ

अमृत

च्छेद्ये । । अमितीजाः । त्रि । अतिवीर्यशालिनि ।
 अमितमपरिच्छेद्यमोजः सासर्थं
 यस्तु । ।
 अमिदः । पुं । रिपी । अमतिगच्छति ।
 अमगता रोगेवा । अमेदिं वृत्तिवि
 दिति इवः । ।
 अमी । वि । रोगिणि । अमोरोगस्त-
 वान् । इति । ।
 अमीषम् । न । कौर्वे । पापे । दुःखे ।
 अमीषप्रतिशब्दच्यम । ।
 अमुक्तम् । न । छुरिकाविशेषे । हायलु
 रीति यत्प्रभाषा । त्रि । सुक्तिरहिते
 अमुतः । । अमुष्पादिशब्दे । तसिख्
 अमुच । । भवान्तरे । परलोके । अमु
 भिन । अहसः सप्तम्याशब्द । ।
 अमुहि । । अमुभिनकाले । ।
 अमुष्पुत्रः । पुं । स्त्री । प्रख्यातवशमे
 युक्तीने । ।
 अमूढः । वि । वेदान्तप्रमाणसञ्ज्ञात स
 च्छाननिवारितात्माज्ञाने ।
 अमूढग्रः । वि । एवं प्रकारे । एतद्रूपे ।
 अमूर्तः । वि । निरवयवे । वाख्य-
 न्तरीचयोः । यथा । रुचिवेशीनेन
 दृश्यो यस्तमूर्त्तमुच्यते । चिन्तम्ब
 मिपर्यमूर्त्तमूर्त्तत्वितरहयसिति वे

द्विदः । न्यायमतेनाकारकालदि
 गात्मसु । यथासामान्यगुणाः । सङ्-
 खापरिमितिपृथक् संयोगविभागाः ।
 तन्नाकाशस्यविशेषगुणः शब्दः । आल
 दिशीदिशेषगुणोनास्ति । आत्मनोवि
 शेषगुणास्तु । बुद्धिसुखदुःखेच्छाद्वेष
 क्रमावनाशसंस्काराधर्माधर्मैचेति ।
 अमूर्त्तविद् । वि । शून्यवादिनि । अमू
 नेत्तःसर्वाकारशून्यो निस्त्वभावः पर-
 मार्थः इति शून्यवादिनां कल्पनैव ।
 अमृतः परमार्थो निस्त्वभावाश्चेति व्या
 यथातः । ।
 अमूखः । वि । मूखहीने । ।
 अमूलकम् । वि । मूलरहिते । । प्रमाथ
 शून्ये । नास्तिमूलंयस्य । कप । ।
 अमूला । स्त्री । अग्निप्रिया एषे । ओ
 षेपिविशेषजाती । मूलाअजइति
 टाप । ।
 अमृषालम् । न । नखदे । शीरखमूले
 । मृषालमिव । सादृश्येऽनन् ।
 अमृतम् । न । यज्ञशेषे । । ज्ञेमावशि
 टाञ्चपुरोडाशादौ । । अमृतमिव-
 अमृतस्थापनञ्चात् । पीयूषे । तलि
 ले । एते । अयमचित्तगतवस्तुनि ।
 अमृतंश्लादयाचितमितितमनुः । मो
 चे । अविद्यमानं मृतंमरणमव ।
 अचे । नसिधंतेऽपेम । तनिमृडम्बा

अमृत

किञ्चेतितनो ॥ अराजनिर्घण्टे च्चसत
 शब्देनविपसामान्यं वक्षनामः ॥ पार
 ॥ दश्वोक्तः ॥ काश्चने ॥ स्वादुनि ॥ आ
 नन्दे ॥ रसायने ॥ स्वस्मिन् ॥ इत्ये ॥
 ॥ गोरसे ॥ देशमां सूर्यमाशिनोश्च वी
 वने ॥ पदेपदे स्वादुनि ॥ सुरावाम
 ॥ आमृतसम्प्रवस्थाने ॥ योगविशेषे ॥
 सयथा ॥ बुधमन्दगतानन्दाकृतेभद्रा
 जयागुरौ ॥ शरीरितामृतमोक्तं पूर्णा
 चरविचंद्रयोरिति ॥ पञ्चमात्रिकस्य
 द्वितीयपर्याये ॥ युं ॥ धन्वन्तरौ ॥ देवे
 ॥ अरण्यादिदेहेन्द्रियमनोधर्मवर्जिते
 आत्मनि ॥ वाराहोक्तम् ॥ वनमग्रे
 ॥ वि ॥ अविनाशिनः ॥ अमरखर्षि
 षि ॥ देवतात्मभावे ॥ ॥
 अमृतगतिः ॥ स्त्री ॥ अन्दोपिशेषे ॥ यथा
 ॥ यदिदृशमंगुक्षयिहितं पिशितमित
 ॥ सुकविचितम् ॥ अमृतगतिः फणिक
 धिता दक्षयतिकान्धपविदितेति ॥
 अमृतजटा ॥ स्त्री ॥ जटामांस्वाम् ॥
 अमृततरङ्गिणी ॥ स्त्री ॥ ज्योत्स्नायाम् ॥
 अमृततिलका ॥ स्त्री ॥ वर्षवृत्ते ॥ यथा
 ॥ नगरपथोपरक्षिरा कुसुमविरा
 जितसुकरा ॥ यमुलघुदीर्घयुगलका
 भवतिसखेऽमृततिलकेति ॥ चरि
 ॥ तगतिश्चनजनरीः ॥ ॥

अमृतत्वम् ॥ न ॥ अमरखर्षिभावे ॥ स्वात्म

अमृत

विश्वस्थानो ॥ मोक्षे ॥ ॥ ॥ ॥
 अमृतदीधितिः ॥ पुं ॥ इन्दो ॥ ॥ ॥
 अमृतनालिका ॥ स्त्री ॥ कर्पूरनालिक
 ॥ प्रमेदेपदान्विशेषे ॥ ॥ ॥ ॥
 अमृतफलम् ॥ न ॥ नसिपातीति यवने
 ॥ पुत्रपितृ संचिफले ॥ यथा ॥ अमृत
 फलं सघुहृद्यं सुस्वादुवीजं चरैहोपाग
 ॥ देशेषु मुगुलानां यहुं लंतलभ्यते लो
 कैरिति ॥ पारि यतद्वी ॥ पटोले ॥
 अमृतफला ॥ स्त्री ॥ द्राक्षायाम् ॥ आम
 ॥ ख्याम् ॥ ॥ ॥ ॥
 अमृतयोगः ॥ पुं ॥ पय्यामृते योगविशे
 षे ॥ अपिच ॥ इक्षुमूलोत्तरांपुथ्या
 रोहिणीरेवतीरवौ ॥ सोमभद्राश्चि
 नीहस्ताफलगुनीविधिविष्णुयुक् ॥ कु
 जेहितप्रपुष्यादिसार्पपौष्णसमीर
 ॥ याः ॥ बुधेशतभिषामैत्रह्निकारो
 ॥ शिथी शधा ॥ गुरौपुष्यानुराधाच
 ॥ स्वातीचैवपुनर्वसुः ॥ भृगौभृगाजयु
 ॥ उ मिनसुरद्वयवयानिच ॥ शनौस्वा
 तीरोहिणीचासतयोगंविदुर्नुपाइति
 ॥ पुनथ ॥ आदिस्वभौमयोर्नन्दा
 भद्राशुभ्रशाङ्गयोः ॥ जयाचेष्टाहु
 रौरिकापूर्वार्धे चामृताशुभाइति ॥
 अपरस्य ॥ रवौमूला ॥ रोमेथयगा ॥
 मौजेउत्तरामाद्रपदा ॥ बुधेशुनिका
 ॥ गुरौपुनर्वसु ॥ शुक्रपूर्वाफाल्गुनी ॥

अमृत

शनैस्वातिनक्षत्रेषु सदाऽमृतयोगो
भवतीति ।

अमृतरसां । स्त्री । अंदरसाइतिभाषाम् ।

सिद्धे पक्वान्मभेदे । यथा । तृतीय
भागखण्डेनमिथितं पट्टिपिष्टकम् ।

शुभ्रमीपद्दधियुतं मर्दयेद्दृढपाणिना

एवंसमुद्दिहं कृत्वा स्वापयेद्भ्रमजी-

मितम् । ततोऽन्वयिन्मृद्वनितश्चिपि

तं निरुद्धैस्त्रिलैः । विधाय पूषकं तेन

तन्निष्कायांष्टतेपचेत् । ततोऽमृतर

सामातावातहृद्दक्षवर्दिनी । अरोच

कहराहं वा सुगीतामिच्छकृद्दिमेति ।

कपिलद्राघायाम् ।

अमृतबल्ली । स्त्री । गुडूच्याम् ॥

अमृतसंवाहः । पुं । पक्वान्मिशेषे । स

यथा । समितामधुदुग्धेन मर्दयिन्वा

सुशीमनम् । पचेद्दुतोत्तमेतप्ते न्यसे

त्पाकं न वेद्यते । ततो मरिचचूर्णं खाख

यलचूर्णान् चूर्णितम् । कुर्यात्कपूर्त्सं

घृतसंवाहममृतोपमम् ॥ संवाहममृ

तं स्वादुपि सप्तमधुरं स्मृतम् । घृष्यं वा

तद्दृढं विपाके गुडमाधितमिति ।

अमृतसम्भवा । स्त्री । गुडूच्याम् ॥

अमृतसारजः । पुं । गुडे । तवराजो

ज्जयखंडे ।

अमृतसिद्धियोगः । पुं । योगविशेषे ।

यथा । चस्तास्रगशिरावाजीमैत्र

अमृता

पुष्ये च रेवती । रोहिण्यर्कादिपुष्ये
याऽमृतसिद्धिर्यथाक्रममिति ।

अमृतसूः । पुं । विषौ । स्त्री । अदितौ

अमृतानां देवानां सूः प्रसूतिः ।

अमृतसोदरः । पुं । घोटके । इतिरा

जनिर्घसूः ।

अमृतसूवा । स्त्री । रुदन्याम् ॥ उप

वह्निकायाम् । घनवह्न्याम् ।

अमृता । स्त्री । भागध्याम् । पुष्यायाम्

कथितामांसखाऽमृतेति लघयम्

। विरेचने मश्लेयम् । गुडूच्याम् ।

अमृतमस्याः । आनलक्याम् । नधि

यंतेऽनया । तनिष्ठं भ्यां विश्वेति

तन् । मदिरायाम् । इन्द्रवारुण्या-

म् । ज्योतिषत्वात् ॥ गौरचतुर्धा

याम् । अतिविषायाम् । रक्तपिष्ट

ति । दूर्वायाम् । तुल्य्याम् ।

अमृताम्भाः । पुं । देवे । अमृतमन्धो

अयस्यसः ।

अमृताफलः । पुं । पटोलौ । इतिद्रव्या

भिधानम् ।

अमृतायमानः । वि । अमृतरसभरिते

। आनन्दसुधारसपुष्टे ।

अमृताशः । पुं । विष्णौ । आत्माऽमृतर

समश्नाति इति तथा । अमृतवद्

मृतस्वरूपानन्दसमश्नात्वनुभवति ।

अश० । कर्मण्युक्त्वा ।

अमोघ

अमृताशनः पुं । देवेभ्यः अमृतमशन
मस्य ।

अमृतासद्गमः । नि । कर्परिकातुल्ये ॥

अमृताशरणः । पुं । गरुडे ॥ अमृतमा
हरणं यस्यसः ॥

अमृताश्रमः । न । लघुविक्षुफलाकृति
ः । शुरुस्तानदेशकेफलविशेषे । अमृत
फले । नाशपातीतीतरजनभाषा

प्रसिद्धे ॥

अमृतोत्पन्नमः । नि । खर्परीतुल्ये ॥

अमृतोत्पन्ना । स्त्री । मधिकायाम् ।

। इतिरार्जनिर्घण्टः ॥

अमृतोद्भवम् । न । खर्परीतुल्ये ॥ तुल्ये ॥

अमृतोपमः । वि । प्रीत्यतिशयस्थिते ॥

अमृतमुपमायस्य ॥

असर्व्यभाष्यः । वि । असहमाने ॥

अमोघाडः । वि । मूढे ॥

अमोघम् । न । पुरीषे । अयशार्थे ।

। अशुचिर्मासादीने वि । अपविषे ॥

नमेधामिति विग्रहः ।

अमेयः । वि । अपरिच्छेद्ये । इयानि

तिमातुमशक्यं । नमेयः ।

अमोघः । पुं । नद्विशेषे ॥ वि । सफ

ले । अर्थ्ये । परमेश्वरे । सद्भिपूजि

तास्तुतः संभृतः सर्वफलदं ददाति नृ

याकरोतीत्यमोघः । नमोघः ।

अमोघदृकः । वि । यथार्थवीर्ये ॥

अम्वसुः

अमोघा । स्त्री । शरीतकीर्णम् । विद
म्वसुः ॥ पाटसारचे ॥

अम्वरे । य । श्रीघ्ने । साम्प्रतिके ॥

अम्वस् । य । श्रीघ्ने । साम्प्रतिके ॥

अम्वकम् । न । शोचने । तात्रे ॥ अम्व
कः पितेति अम्वकेरामाश्रमः ॥

अम्वरम् । नो । पतत्रिमेघसञ्चारप्रदे

यादुपरिसिद्धविद्याधरसञ्चारप्रदेशे

। आकाशे । स्वनामस्त्रीतसुगुन्धिद

ृष्येः । वस्ये । कार्पासे । अश्वपातौ ॥

। जित्याह्वयमे । अम्वते शब्दायते ॥

। अविग्रह्ये । भावेघञ् । अम्वः शब्दः

। अतिराति । रातेः कृ । अम्वरम् । अ

म्वस्विते अम्वस्वितेवा । अविग्रह्ये । वाहु

लकादरोषा ॥

अम्वरलेखि । न । अम्वरे ॥

अम्वरीषः । पुं । साभ्यातुसृजये । क

यंबंधीयनाभागात्तजेपरमभागवते

॥ नरकभेदे । किशोरे । भास्करे ।

विश्वे । खड्गपरयो । आनातके

। अनुतापे । न । रणे ॥ आप्ते । भ

र्जने । पचन्तितस्मिन् अम्वरीषम् ।

निपातनात्साधु । अम्व्यतेऽपवा ।

अविग्रह्ये । अम्वरीषरतिसाधुः । म

खड्कपाकमाजने ॥

अम्वसुः । पुं । देशभेदे । विप्रादिवा
चितवैश्यासुते । प्राप्नयाद्दृश्येकन्या

अन्नालि

अम्बुज

योमम्बुगोनामजायते ॥ अयं चिकि-
 स्तावृत्तिर्वैद्यतिखातः ॥ इक्षिप
 के ॥ कायस्थजातिविशेषे ॥ अम्बेतिष्ठ
 ति ॥ प्रागतिनिवृत्तौ ॥ सुपीतिकः ॥
 अम्बाम्बेतिपञ्चमः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अम्बुगो ॥ श्री ॥ पाठायाम् ॥ प्रदां
 इन्द्रादितिहिमगिरि प्रसिद्धताया-
 म् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अम्बुगो ॥ श्री ॥ अम्बलोण्याम् ॥ चक्र
 र्व्यम् ॥ प्रठान्वायाम् ॥ पाठायाम् ॥ यू
 गिकायाम् ॥ ॥ ॥ जूहीतिखातपुष्पे ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अम्बेदः ॥ मातेषतिप्रति ॥ सुप्रिखरति
 कः ॥ अम्बाम्बेतिपञ्चमः ॥ इन्द्रांमेरि
 तिइत्यः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अम्बुगो ॥ श्री ॥ अम्बुगोनामजायते ॥ प्रा
 ग्ठायाम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 तिभाषाः ॥ प्रसिद्धायाम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अम्बेगो ॥ श्री ॥ अम्बुगोनामजायते ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अम्बा ॥ श्री ॥ मातरि ॥ दुर्गायाम् ॥
 ॥
 ॥
 ॥
 अम्बाम्बुः ॥ पुं ॥ नवरापोखने ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अम्बालिका ॥ श्री ॥ अम्बायै ॥ काशि-

अम्बुजस्यसुतायाम् ॥ पाण्डुराशो मात-
 रि ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अम्बाम्बुतः ॥ पुं ॥ गणेशे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अम्बिका ॥ श्री ॥ न्यायव्याम् ॥ अम्बे ॥
 भिका ॥ अगन्मादस्तात् ॥ मातरि ॥
 लोभुतराजमन्व्याम् ॥ काशिराजमन-
 त्तायाम् ॥ जैनदेशन्तरे ॥ कटुव्याम्
 ॥
 अम्बु ॥ ॥ ॥ जले ॥ चतुर्विभवे ॥ श्रीवे
 रे ॥ अम्बेते ॥ अविशब्दे ॥ मांहुव
 ॥
 अम्बुकणकः ॥ पुं ॥ कुम्भीरे ॥ शृङ्गाठ
 ॥
 अम्बुकिरातः ॥ पुं ॥ कुम्भीरे ॥ प्रतिषि
 काण्डशेषः ॥
 अम्बुकीशः ॥ पुं ॥
 लजन्तुविशेषे ॥ शिशुमारो ॥ इतिहे
 ॥
 अम्बुकूर्मः ॥ पुं ॥ शिशुमारो ॥ इतिहेम
 चन्द्रः ॥
 अम्बुकेशरः ॥ पुं ॥ श्रीलङ्काले ॥ इतिर
 त्त्रमाळा ॥
 अम्बुचामरम् ॥ पुं ॥ श्रीलङ्के ॥ इतिजटा
 ॥
 अम्बुजः ॥ पुं ॥ हिज्जले ॥ निचुले ॥ न
 ॥
 ॥
 ॥

अम्बुमा

अम्बुजन्मः । पुं । पद्मे ॥ इतिराजनिर्घ
 -रः ॥ वि । जलोद्भवे ॥ इन्द्र
 अम्बुताम्बुः । पुं । मैत्राले ॥ इतित्रिका
 १० वदशेषः ॥ इन्द्रो जलोद्भवे
 अम्बुद्ः । पुं । मेघे ॥ -मुक्तावाम् ॥
 अम्बुद्दाति । पुं । इन्द्रो जलोद्भवे ॥
 अम्बुधरः । पुं । मुक्तको । मेघे ॥
 अम्बुधिः । पुं । पारावारे ॥ अम्बुनिधी
 यन्तोऽत्र ॥ इन्द्रो जलोद्भवे ॥
 अम्बुधिस्त्रिधा । स्त्री । इन्द्रकन्यावाम् ॥
 अम्बुपः । पुं । अम्बुमे ॥ अम्बुमे ॥ अत
 -भिषाक्षेनचचे ॥ इन्द्रो जलोद्भवे ॥
 अम्बुपतिः । पुं । अम्बुमे ॥ अम्बुमे ॥ अत
 अम्बुपत्रा । स्त्री । उष्ट्रटायाम् ॥ अम्बु
 अम्बुपर्षी । स्त्री । पृथ्व्याम् ॥ इन्द्रो
 अम्बुप्रसादः । पुं । अतककृत् ॥
 अम्बुप्रसादमम् । न । अतके । निर्मलो
 इतिस्त्राठे मले ॥ इन्द्रो जलोद्भवे ॥
 अम्बुप्रायम् । पुं । अम्बुमे ॥ अम्बु प्रा
 यंयत्र ॥ इन्द्रो जलोद्भवे ॥
 अम्बुभृत् । पुं । समुद्रे ॥ मेघे ॥ सुस्त
 के ॥ अम्बुविभर्त्ति । सुभृज् धारय
 भोयशयोः । क्विप्तु कौ ॥
 अम्बुमाम् । पुं । कच्छे ॥
 अम्बुमाषजः । पुं । अम्बुके ॥ अम्बुमाषे
 जायते जनो ॥ अम्बुके ॥

अम्बुवा

अम्बुरः । पुं । शारातःकाष्ठे । गोवराट
 इतिगौडमाषा प्रसिद्धे ॥ इतिहेम-
 -चन्द्रः ॥ इन्द्रो जलोद्भवे ॥
 अम्बुहस्तम् । न । कमले ॥ अम्बुनि रो
 इति । इन्द्रे ॥ इन्द्रो जलोद्भवे ॥
 अम्बुश्वा । स्त्री । स्त्र्यपश्चिन्याम् ॥
 अम्बुश्चिबी । स्त्री । तक्षिन्याम् ॥
 अम्बुवाची । स्त्री । रजस्तवायाभूमौ ॥
 अम्बुवा । पुं । अम्बुमे ॥ अम्बुमे ॥ अत
 यं भूतं तद्धाराम्बुमे ॥ तामत्काष्ठाप
 विविशश्वादिदृष्टाधिकदिग्मन्त्रम
 अम्बुवापी । साचाद्दानश्चन्द्रायाम्
 अम्बुवे । पुं । अम्बुमे ॥ अम्बुमे ॥ अत
 इत्यदिग्मन्त्रमिति ॥ तस्यदिग्मन्त्रमिति
 अम्बुमे ॥ अम्बुमे ॥ अत
 रसिमिदृत्तरीद्रपादेम्बुवाची वृत्तुम
 तीखलुपृष्ठीवर्त्तयेत् वीगलुहात् ॥
 अदिग्मन्त्रमिति ॥ अम्बुमे ॥ अम्बुमे ॥ अत
 अं ॥ भवतिक्लमगागी । यस्यचायडा
 -रुपाकः ॥ नस्वाप्यायोपपट्टकारेनदे
 विहितपूजनम् । नापिपाठोधीजवाप्यो
 जवाभूदननादिकमिष्यादि । विभे-
 यः प्ररिशिष्टे ॥ तत्रसर्वभयेपयमना
 य दुग्धमेयम् । यथात्तं ज्योतिषे । र
 जोयुक्ञ्जाम्बुवाची वरीद्रायमाद-
 गेरवौ । नास्वांपाठोधीजवाप्यो
 मीदुग्धयानतरति ॥ रजोयुक्ञ्जाम्बु
 वृत्तुमतीपृष्ठीवर्त्तयेत् ॥

अम्भः

अम्बुवांसिनी । स्त्री । पाटलौ ॥
 अम्बुवासी । स्त्री । पाटलौ च ॥
 अम्बुवाहः । पुं । अम्बुदे ॥ अम्बुवह
 ति । बह ॥ कर्मखण ॥ मुस्तके ॥
 अम्बुवेतसः । पुं । जलवेतसे ॥ अम्बु
 निजातो वेतसः । शक्तिपाथिवादिः ॥
 अम्बुशिरीषिको । स्त्री ॥ शिरीषिको
 याम् । जलोशिरीषी ॥
 अम्बुसरोधिः । पुं । जलधौ ॥ अम्बुसं
 ध्यतेऽनेन ॥
 अम्बुसर्पिणी । स्त्री । जलोकायाम् ॥
 अम्बुकुलम् । ऋषि । सान्निभे ॥ सोपक
 णनिर्गमसहितवर्षसि ॥ अम्बुशब्द
 उपचारात्तदिति । अम्बु अम्बुका
 रि । ष्विः । जीवेतिदीर्घः । कः ॥
 अम्बुः । पुं । अम्बरसि ॥ इत्युवादिक्वा
 यः । अम्बते । अविशब्दे । मुशक्यमि
 म्भः क्तः ॥
 अम्भः । न । जले । आमोति आयते
 वा । आमृथासौ । उदकेणुम् भौचे
 तिह्रस्वोभान्तादेशो नुमागमश्च ॥
 अम्भतेर्वा । अमिशब्दे । असुन् । दे
 वे । मनुष्ये । पितरि । असुरे । ता
 नि हया एतानि चत्वार्यम्भांसि देवा
 मनुष्याः पितरोऽसुरा इतिश्रुतेः । वा
 ले । शीघरे । लम्बाञ्जनुर्धराशौ । नव
 विधतुष्टिषु प्रकृत्वास्त्रातुष्टि रोध्या

अम्भोद्

त्तिकाः अम्भोऽव्यते । यथा कस्यचि
 दुपदेशः विवेकसाक्षात्कारोऽपि प्रकृ
 तिपरिणामभेदः तन्प्रमकृतिरेवक
 रीति इतिकृतं तैथानाम्भासेन त
 ॥ आदेवमेवास्तु वांसे तियेयमुपदिष्टे
 स्वमिष्यस्वमकृतौ तुष्टिः सामकृत्वा
 ख्याअम्भोऽव्यते ॥
 अम्भः सारम् । न । मुक्तायाम् । इतिरा
 अम्भसारम् । न । जनिद्वयः ॥
 अम्भः । पुं । धूमः । इतिह्रस्वचन्द्रः ॥
 अम्भसूः । पुं ।
 अम्भोजम् । न । अम्बुजे । पुं । चन्द्रम
 सि । वि । जलोद्भवे । अम्भसिजा
 तः । जनी । सप्तम्याजनेर्दः ॥
 अम्भोजखण्डम् । न । अम्भोजानां समू
 हः ॥ कमलादिभ्यः खण्डः ॥
 अम्भोजम् । न । जमले ॥
 अम्भोजयानिः । पुं । वेधसि । अम्भोज
 यानिः प्रादुर्भावस्थानमस्य । नारा
 यकनाभिकमलजत्वात् ॥
 अम्भोजिनी । स्त्री । यद्रसमूहे । नलि
 न्याम् ॥ पद्मवसिदेशे । अम्भोजानि
 सन्धव । पुष्करादिस्त्रोदिनिः ।
 अम्भोद् । पुं । जलदे । मुस्तके । अम्भो
 द्ददाति । दा ॥ कः ॥
 अम्भोधरः । पुं । अम्बुधौ । मेघे । मु
 स्तके । धरति । धृजधारणे । अच् । अ

अक्षरः

अक्षय

असांधरः । पुं । सिन्धोः । समुद्रे ॥ असां
 असांधिः । पुं । सिन्धोः । समुद्रे ॥ असां
 सिंधीयंतोऽइ । प्राजः । कर्मण्यधिकर
 णेचेति किः ॥ जलाशये ॥
 असांधिवल्लभः । पुं । प्रवाले ॥ इतिराज
 निर्घण्टः ॥
 असांनिधिः । पुं । अश्वैः । समुद्रे । अं
 भांसि । निर्धीयंतोऽभिसिन् । कर्मण्यधि
 करणेचेति प्राजः । किः ॥ असांसां
 निधिर्वा ॥ इति ॥ असांसि । देवाद्
 दैवा निर्धीयन्ते ऽभिसिन्निः । देवमनु
 ष्य पित्रशुरादेवाद्यः ॥
 असांरुहम् । न । अश्वजे । असांसिरो
 इति । बहुप्रादुर्भावे । इगुप्रथेति कः ॥
 असायम् । वि । अश्वमये । आश्वे । जलवि
 कारे फेनादौ । असांपिकारः । ए
 काचोनिष्यभित्तिमयट् । खियाम
 न्भयो ।
 असाः । पुं । आश्वच्छे । न । आश्वफले ॥
 इतिशब्दत्रावची ॥
 असातः । पुं । आघातके ॥
 असातकः । पुं । आघातके । असाता
 इति स्यात्ते ॥ असातमसति । अतसा
 तच्यगमने । कृष्णादिभ्योवुन् । रञ्
 योरैश्वर्यम् ॥
 असाः । पुं । रसान्तरे । खट्वा इतिमाषा
 । नोयादिगुणवाचुत्यादम्भइतिसु

युतः । अस्यगुणायथा । अम्भोज्योन्ने
 वधिः शीतोत्पद्यः पित्तकफासदः । वि
 वन्द्यानाहृदटिमो । दन्ताक्षिभ्रुनिको
 षणइति ॥ अम्भवेतसे । इतिराजनि
 घंघटः । न । तको ॥ अय्यते यवद्यते
 भोक्तृभिः । अमगन्थादिषु । मृगव्य
 न्निष्यः क्त इतिवाचुलकादमेः क्तः ॥
 वि । अम्भरसवति । अश्वशाश्वत् ॥
 अम्भकः । पुं । लकुचवृक्षे । इतिशब्द
 रत्नावली ॥
 अम्भकाश्टम् । न । खयवृक्षे ॥
 अम्भकेश्वरः । पुं । सातुषुत्रे । अम्भः ।
 केशराः अश्व ॥
 अम्भचूडः । पुं । अम्भद्रथविशेषे । शा
 क्तम् । चिन्हासारे । इतिराजनि
 घंघटः ॥
 अम्भजम्बीरः । पुं । अम्भनिम्बूके ।
 अम्भद्रवः । पुं । वीजपूरादिरसे ।
 अम्भनायकः । पुं । अम्भवेतसे । -
 अम्भनिशा । स्त्री । शव्याम् ॥
 अम्भपञ्चफलम् । न । अम्भरसवृत्तपञ्च
 प्रकारफले । तद्यथा । कोशम् १ ।
 दाडिमम् २ । हवाम्भम् ३ । चुकिका
 ४ । अम्भवेतसमिति ५ । मताक्षरेतु ।
 जम्बीरम् १ नारङ्गम् २ अम्भपेतस
 म् ३ तिलिठीकम् ४ वीजपूग्नि
 ति ५ राजनिघंघटः

अम्लव

अम्लवात

अम्लपत्रः । पुं । अम्लपत्रकवृक्षे ॥

अम्लयवो । स्त्री । चुट्टीम्लिकायाम् ॥ प

लोशीलतायाम् ॥

अम्लपनसः । पुं । लिङ्गुचे ॥ अम्लेश्वासौ

पनसश्च ॥

अम्लपूरम् । न । वृक्षाम्ले ॥

अम्लफलम् । न । अम्लो रू० प्र० वृक्षाम्ले

। पुं । अम्लवृक्षे ॥

अम्लभेदम् । पुं । अम्लवेतसे ॥

अम्लवहा । स्त्री । आलवदेशजमंगव

ह्नी प्रभेदे ॥

अम्ललोनिता । स्त्री । चाङ्गेथीम् ॥

अम्लवती । स्त्री । चुट्टीम्लिकायाम् ॥

अम्लवर्गः । पुं । अम्लवृक्षे ॥

अम्लवर्गः । पुं । अम्लवृक्षे ॥ यथा ।

आत्र आवातकोपाशी लकुचंकेकपि

त्यकिम् । नैरङ्गद्विविधाजम्बूः करंम

हं पियारकम् ॥ दाडिमपर्यंतीद्रा

चादिधावदरतूदकम् । धीजपूरं च ज

म्बीरं निम्बुल्लीकाम्लवेतसम् । वृक्षा

म्लहरिमन्थं च क्षीरीच्छम्बुवर्गकः

। निम्बुकं दाडिमं धात्रीफलमंथं प्रका

रुचते । प्रदसादम्लसतिथयिकाञ्चि

कंधापुरातनमिति । अत्राधिकार-

स्यायंशकः ॥

अम्लवहो । स्त्री । विपश्चि कौनामंकेन्द

विशेषे ॥

अम्लवाटिका । स्त्री । नागवल्लीभेदे ॥

अम्लवातकः । पुं । अम्लवातके ॥

अम्लवास्तूकम् । न । चुक्रो । शूका इति

प्रसिद्धेशके ॥

अम्लवीजम् । न । वृक्षाम्ले ॥

अम्लवृक्षम् । न । वृक्षाम्ले । इन्कीति

प्रसिद्धश्चे ॥

अम्लवेतसः । पुं । स्वर्नामस्यातश्चे ॥ स

हस्रवेधनि ॥ चुक्रो । गुणो यथा । अ

म्लवेतसमभ्यम्लभेदमलघुहीपन-

त्तमा । अङ्गो गुरुगुणमपि तलोहित

दूषणम् । कृशविषमूषदायमंती ह्ये

शेवर्षनामन्म ॥ विक्रानाहादिषु

श्वसिकासावीर्यविप्रणुत् । गोक्षप

गेवातामयधंसिच्छागमसिद्धवत्कृत

॥ अम्लकाम्लगुणं श्रेयलो ह्येषीद्रम-

गत्वकृदिति ॥ अम्लेश्वासौवेतसश्च न

चलात् ॥

अम्लशकः । पुं । अम्लचूडे । न । चुक्रो

॥ वृक्षाम्ले ॥

अम्लसारः । पुं । अम्लवेतसे । निम्बुके

। हिन्ताले ॥ न । काञ्चिके ॥

अम्लशक्तिः । स्त्री । शश्याम् ॥ इतिरा

जनिर्घृष्टः ॥

अम्लवा । स्त्री । विश्वायाम् ॥

अम्लवाटिका । पुं । अम्लवेतसे ॥

अम्लवातकः । पुं । अम्लवातके ॥

अम्बिका

अथवा

अम्बानेः । पुं । कुरवटके ॥ अम्बानि ॥
 पीयावासा इतिप्रसिद्धे । वासपुष्प
 इतिबौद्धेषु विख्याते ॥ गुणा अथा ।
 अम्बोदनः कपायोष्णः स्निग्धः स्वा
 दुश्चक्षुःकफहृत्ति ॥
 अम्बानः । पुं । महासंहारिणम् ॥ कठस
 रव्याइतिख्याते ॥ वि । निर्मले ॥ न
 म्बलायतिष्ठ ॥ अम्बे ॥ राक्षसीकर्म
 केतिकः । संयोगा देरातोषातोर्व
 यदस इतिनिष्ठानखम् ॥
 अम्बानिनी । स्त्री । पद्मिन्वाम् । पद्मस
 मूहे ॥
 अम्बिका । स्त्री । त्रिधायाम् ॥ अम्बिका
 गुणास्तु ॥ अम्बिकामा गुह्यवतहरी
 मित्तकफासकृत् ॥ पकातुदीपनी
 रुधासरोष्णाकफवातनुत् ॥ अम्बि
 कायः ॥ फलप्रकं मर्दितं धारिणाहृत्
 म् ॥ शर्करामरिचोन्मिश्रं खड्गेन्दुसु
 वासितम् ॥ अम्बिकाफलसम्भूतं पाण
 कं वातनाशनम् ॥ धित्तश्लेष्मकरं कि
 चित्सुख्यं यद्विबोधकमिति ॥ अम्बो
 हारे । चाद्ग्रेरिकायाम् ॥ पमाग्रीस
 तायाम् ॥ श्वेताम्बिकायाम् ॥ अ
 म्बोस्मेऽस्याम्बिका । अतश्चनिठना
 वित्तिठनं ॥

विच्चातुं जलेनसहमर्दयेत् । तस्मीरे
 कृतसंस्कारे वटकान्मज्जयेज्जनः ॥ अ
 म्बिकावटकास्ते । तुरुष्यावज्जिमदीप
 नाः । वटकखगुणैः पूर्वैरेतेपिचसम
 न्विताः इतिभावप्रकाशः ॥
 अम्बो । स्त्री । चाद्ग्रेयाम् ॥
 अम्बोका । स्त्री । तित्तिश्याम् ॥
 अम्बोटकः । पुं । ॥ अम्बलाकुवाड इति
 सौडग्रेमभापाप्रसिद्धे अम्बलाकवृक्षे
 इतिरत्नमाशा ॥
 अयः । पुं । शुभावहविधी । प्राकृतन
 शुभकर्मणि । कल्याणमापकेद्विपे ॥
 अयनेनसुखम् ॥ इण्गता । पुंसि
 संप्रायामितिथः ॥ प्राशक्तस्यगमने ॥
 कस्मिंश्चिद्गमे ॥ शूतकृती प्रदक्षिण
 गमने ॥ अयतेः कर्त्तरिपचाद्यच् ॥
 अयः पानम् । न । नरकविशेषे ॥
 अयः प्रतिमा । स्त्री । सूर्यामि ॥ अय
 सः प्रतिमा ॥
 अयः शूलम् । नातीच्छठपामे ॥
 अयसः ॥ पुं । देवाटियप्रमिसे ॥ वि ।
 यत्तरहिते ॥
 अयश्चियः । वि । यत्तानर्हे । पुं । मापे ॥
 अयसः । वि । चेष्टाशून्ये ॥
 अथवा । ॥ उचितस्यान्यथात्वे । मि
 थ्यार्थे ॥

अम्बिकावटकः । पुं । भोरीवराइति
 लोकैः । विधियंथा ॥ अम्बिकास्वेद
 अथयार्थानुभवः । पुं । तद्भाववतित

अयनां

अयान

त्प्रकारकानुभवे ॥ सचसंशयविपर्य
यतर्कभेदात्त्रिविधः ॥ अयद्यार्थस्वा
साधनुंभवस्य ॥ नपद्यार्थानुभवोवा ॥
अयद्यार्थास्मृतिः । स्त्री । अप्रमाजन्त्या
यांस्मृतौ ॥ अयद्यार्था, चासौस्मृ-
तिस्य ॥ १ ॥

अयनम् । न । पथि ॥ अयन्तेऽयन्तेवा
ऽनेन । करणेति ल्युट् युज्वा ॥ आ-
नोऽद्ददक्षिणतो गतौ ॥ यथा । स
नकर्कटसङ्क्रान्तौ । अ उद्ददक्षिणाय-
ने इति ॥ अथिष । युमयिसडं कमतो
सुगकर्किणोरयनके भवतइति ॥ अय-
तेऽर्कोऽनेन ॥ अयगतौ ॥ ल्युट् ॥ अ
तुच्चे ॥ यथा । सौरस्तुत्रितयं प्रदिष्ट
अयनमिति ॥ अयते, याच्यनेन अ
तुच्चेणसूर्योऽक्षिणाशामुत्तराशा-
वेति । समरसमारंभकाले योधानां
यथा प्रधानं युहुभूमौपूर्वा परादिदि-
ग्दिभागेनावस्थिति स्थानानि यानि
नियम्यन्ते तेषुभारद्वाइतीतरभाषा
प्रसिद्धेषु । बृहस्पतेश्चमार्गे ॥ गतौ ॥
आश्रये ॥ स्थाने ॥ मेच्छे ॥ शास्त्रे ॥
यथा ॥ ज्योतिषामधननेत्रमिति ।

अयनांशः । पुं । सूर्यगतिविशेषस्य
भागे ॥ यथाहकाशिकासः, । शकः
शरामोधिद्युगेनितोहृतेमानंखत
र्यनांशकाः स्मृताइति ॥

अयन्वितः । त्रि । अनर्गले ॥ तयन्वितः ॥
अयवान् । त्रि । भाग्यवति ॥ मत्तुप् ॥
अययः । न । अधर्मनिमित्तायाः । लो-
कनिन्दायाः प्रसिद्धौ । अक्तीर्त्ता ॥
अययः ॥

अयः । न । लोहे ॥ ऐति, अयतिषा ॥
इरण्गते ॥ असुन् ॥
अयस्कान्तः । पुं । शुम्भकायमति ॥ अयः
कान्तोऽस्य ॥ कान्तोसार इतिस्थाने-
कान्तलोहे ॥ सचतुर्विधः ॥ श्वांमक
शुम्भकरोमकस्वेदकभेदात् ॥ एते
रसायने उत्तरोत्तरं गुणिनः ॥ अने
यदाश्यांशकान्तिकात्स्यंनोरोगदाभि
नइतिराजनिर्घण्टः ॥

अयस्कारः । पुं । लौहकारे ॥ अयःक
रोति । बुकृष् करणे । कर्मयज्ञण् ॥
अयाचितम् । न । अमृतदृप्तौ ॥ यथा
ऋतमुच्छिषिप्रोक्तममृतस्याइया
चित मितिमनुः ॥ त्रि । याच्योपि
नालब्ध्वेवस्तुनि ॥ अनर्थिते ॥ पुं । सु-
निभेदे ॥ उपवर्षे ॥ घृतविशेषे ॥ न
याचितम् ॥

अयाज्यः । त्रि । प्रात्ये ॥ अयाज्यः ॥
अयानम् । न । स्वभावे ॥ इतिहारा
विली ॥ अगमने ॥
अयानयम् । न । जूतिनांखलविशेषे ॥
तेपांगतिविशेषे ॥ अयसहिऽनतं

अरिखा

पेच्य स्वभावात् क्रौर्येणापकर्त्तरि
 । अरेर्मुणा यथा । मात्तकुंलीनंशूर
 अदर्शदातारमेवच । कृतचंपृतिम
 न्तंकेकष्टमाहुररिं वुधा इति । चंपुय
 हे । चट्सु । रसात्रे । चक्रे । खंदिर
 प्रमेदे । खदिरपत्रिकायाम् । इत्यस्ति
 विरोधम् । अगता । अथ इः ।
 अरिबन् । न । कर्णे । केनिपातके ।
 अरिच्यनेन । अगता । अस्ति खूप
 इति इषः ।
 अरिन्दमः । पुं । पराभिभावके । अरि
 द्दाम्यतीति विद्यहे संश्रावां भनूदनि
 धारिसहितपिदम इत्यनेन दाम्यतेः
 खधि पूर्वपदस्यालन्तलधयोमुमांग
 मः । अरीन् कामादीन् दमयतीति
 वा ।

अरिमर्दः । पुं । कासमर्दः ।
 अरिमेदः । पुं । इरिमेदे । विट्खदिर
 अरिरियमेदः स्त्रेहोऽस्य । अयं क
 पायउष्णस्त्रिलोभूतविनाशनः शोधा
 तिसारकासविषयैः सर्पनाशीचेतिरा
 जनिर्घण्टे नरकिं कौशलः ।
 अरिखा । स्त्री । मात्रारक्षभेदे । यथा
 । अन्वसिपोरशकलेविपाग्निनि प्र
 तिपदमन्तेयमकविसाग्निनि । अरि
 खानामपयोपरचारिणि श्रेयेनियत
 लघुइयचारिणि । यथा । किंकीना

अरिष्टः

शंपाशधरगर्जसिमभिपगम्यशासभ-
 रमर्जसि । इरिष्टरयं शरयं नहिप
 श्यसियेन्नामस्त्रेणादपिनश्यतीति ।
 अरिपिः । पुं । अपानमासजेरोगे । पा
 राप्रवर्षे ।
 अरिषट्पृकम् । न । विवाहाद्युपयोगि
 नि गणनाविशेषे । यथा । अकरः ल
 रिक्कुरिपुया कन्यामेपेससहे भ
 वस्तुलया । ककिंघट्टा इपधनुपी
 वृश्चिकमिषुनौपलघृविधाविति ।
 अरिपदुर्गः । पुं । कामक्रोधैर्लोभमोह
 मंदमात्सर्येषु । यस्मिं वर्गः यस्वर्गः ।
 अरीयासन्तः शपूर्णापदुर्गः । यथा ।
 दशान्वविसरं किंचित्कामादीनामे
 नागपि । आसुप्तेरासतेः कालं नयेद्दे
 दान्तचित्तयेत्युपदेशः ।

अरिष्टः । पुं । अयुने । निम्ने । लहु
 निकटवर्तिनि पर्वतविशेषे । काके ।
 अरिष्टमस्य । कहे । फेनिचट्टे ।
 रीठाइतिख्याते । अक्षगुणास्तु । अरि
 ष्टकस्त्रिदोपगोशदनिर्दमपातने इ
 ति । नृपभासुरे । न । अगुभे ।
 तके । इति कागारे । अत्पाते । आ
 सवे । यथा । पक्षीपधाम्मुसिघंदन म
 खंतवशादरिष्टकम् । अरिष्टं मर्दमि
 तिलोके । यथा । द्वाचारिष्टम् दम
 मृपारिष्टम् । यच्छूचारिष्टमिति ।

अरिखा

येस्य स्वभावात् कौयेकौपकसंरि
 १। अरेनुगो यथा । प्राचंकुलीनंगूर
 ष्वदक्षदातारमेयथ । कृतचंधृतिम
 न्तर्बकष्टमाहुररिंयथाइति । येषुम
 हे । षट्सु । रघोःके । चक्रे । खंदिर
 प्रभेदे । खंदिरपत्रिकायाम् । इयत्ति
 विरोधम् । अगता । अथ इः ।
 अरिवम् । न । कथे । केमिपातके ।
 अच्यत्यनेन । अगता ॥ अंतिं शूध
 इतिइवः ।

अरिन्दमः । पुं । परामिमावके । अेरि
 दाम्यतीति विग्रहे संज्ञायामितुहजि
 धारिसहितपिदम इत्यनेनदाम्यतेः
 अथि पूर्वपदस्यालन्तलचर्यामुमोग-
 निः । अरीनकामादोन् दमयतीति
 वा ।
 अरिन्दः । पुं । कासमर्ह ॥
 अरिमेदः । पुं । इरिमेदे । मिट्खंदिरे
 अरिरियमेदः स्त्रेष्टोऽस्य । अयंक
 पायउष्यस्तितीभूतविनाशनः शोधा
 तिसारकासपिपैसर्पनायीचेतिरा
 वेनिर्घण्टे नररुिंघकौषः ।
 अरिखा । स्त्री । मात्रावत्तमेदे । यथा
 । अन्वसिपोऽरिखलेविद्याग्नि प्र-
 तिपदमन्तेयमकपिसात्रिणि । अरि
 खानामपयोपरपारिधि । अरि
 खदुइयधारिणि ॥ यथा । किंकीना

अरिष्टः

अपाशपरगर्जसिमांमुपगम्यहासम-
 रमर्जसि । अरिचरणशरसं नहिप
 श्यसियेन्नामस्मरेखादपिनश्यतीति ।
 अरिषः । पुं । अपानमांसिजेरोगे । धा
 राप्रवर्षे ।
 अरिषडपृकम् । न । विवाहाद्युपयोगि
 नि गयनाविशेषे ॥ यथा । मकरः न
 रिक्कुलरिपुगा कन्यामेपेणसह भि
 यस्तुलयां । ककिंघटा हर्षधनुषी
 वृथिकमिथुनौषडपृविधाधिति ।
 अरिपदुर्गः । पुं । कामक्रोधलोभमोह
 मदमत्स्वियेषु । पशोःवर्गः षडवर्गः ।
 अरीयामन्तःअपूर्वांपदुर्गः ॥ यथा ।
 दद्यात्पसररिंकिंचित्कामादीनामे-
 नागपि । चासुसेरासतेःकासंनयेषे
 दान्तचिन्तयेत्युपदेशः ॥

अरिष्टः । पुं । अगुने । निम्बे । अह्ना
 निकटवर्तिनि पर्वतविशेषे । काके ।
 नरिष्टमस्य ॥ कहे । केनिस्रष्टौ ।
 रीठाइतिस्थाते । मस्यगुणान् । अरि
 ष्टकस्त्रिदोपगोश्रजिर्भपातने इ-
 ति । नृपभासुरे । न । अगुभे ।
 तके । स्तिकागारे । उत्पाते । आ
 सवे । यथा । पक्षीपपान्नुसिद्येयन् म
 यंतत्स्यादरिष्टकम् ॥ अरिष्टं मद्यमि
 तिलोके । यथा । द्राघारिष्टम् दम
 धूपारिष्टम् । वधूसारिष्टमिति ।

अरिष्टिः

अश्वमेधा

रिष्टं च घृणकेना संवत्सु गुणाधिक
 म् । अरिष्टस्य गुणा ज्ञेयावीजद्रथगु
 यैः समाः ॥ मधेपुंल्लिङ्गोपीतिसुश्रुत
 टीका । शुभे । नास्ति रिष्टमत्र नरिष्य
 तेऽपि स्त्रीरिति वा । रिषिर्ह्येवायम् ।
 ॥ १ ॥ अनरिष्टमशुभमस्माद्वा । अनेक
 मिति समासः । अरंशजिह्वे । यथा ।
 रोशिषीं अरंशयस्या-द्वयं भावित
 ति श्रुते । तल्लक्ष्यं मरिष्टस्याद्रिष्टमप्य
 भिधीयत इति । अरिष्टम् । वि । अ
 विनाशित्ति । ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥
 अरिष्टकः । पुं । निम्बे । कैनिले । रीडा
 । इति श्रुतेः । ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥
 अरिष्टमितिः । वि । चोमहरे । शुभ-
 हरे । ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥
 अरिष्टदुष्टधीः । वि । विषये । आसद्य
 । अनरशक्तचित्तचयेन दूषितशुद्धौ । अ
 रिष्टेन दुष्टापीरस्य ॥ १ ॥ ॥ ॥
 अरिष्टनेमिः । पुं । बुद्धगणान्तरे । सुनि
 विषये । निमानां संतुविंशत्यन्तर्गत
 दाविंशतितीर्थहरेः । ॥ १ ॥ ॥ ॥
 अरिष्टरूदनः । पुं । विष्णोः । अरिष्टरू
 । देके । अरिष्टसंचक मसुरंरूदितवा
 न् । रूदयति वा । रूदनः । नन्दादिच्चा
 ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥
 अरिष्टा । स्त्री । कटुकायाम् । ॥ १ ॥
 अरिष्टिः । स्त्री । अरेपथे । सकलाधि

आप्यभावे । ॥ १ ॥ ॥ ॥
 अरिष्टिः । वि । नाशने । अरिष्टिरेति श्रुति
 ॥ १ ॥ पुं । कः । ॥ १ ॥ ॥ ॥
 अरुचिः । पुं । अन्नं निमित्ता षड्भे रोग
 ममेदे । अरोषके । सभासस्येभि
 तावेऽप्यवहारसामर्थ्यरूपो वैश्वः ।
 अश्वभावे । ॥ १ ॥ ॥ ॥
 अश्वकः । पुं । आरुग्धे । ॥ १ ॥ ॥ ॥
 अश्वकः । पुं । अश्वे । अश्वसंरिषी । अश्व
 करणे । कृष्णलोहिते । ॥ १ ॥ ॥ ॥
 अश्वितरते । सन्धारामे । निःशब्दे ।
 कपिले । दानवीकरे । ॥ १ ॥ ॥ ॥
 अश्विगणपदपे । अश्वे । ॥ १ ॥ ॥ ॥
 अश्विनूरे । वि । अश्विनि । अश्वति ।
 अश्वगते । अश्वे । अश्विनम् । अश्वयोव
 योऽस्यास्ति । अश्वयाचम् । ॥ १ ॥
 अश्वकमन्त्रम् । म । रक्तोत्पले । ॥ १ ॥
 अश्वकलोचनः । पुं । पारावते । ॥ १ ॥
 अश्वकसारधिः । पुं । सूर्ये । अश्वकः सूर
 कतः सारधियस्य । ॥ १ ॥ ॥ ॥
 अश्वया । स्त्री । अतिविप्रायाम् । अश्वया
 याम् । अश्विप्रायाम् । त्रिवृतायाम् ।
 प्रचदोपकमन्त्रन्तरे । इन्द्रवाक्यस्याम्
 । गुह्यायाम् । मुष्टितिकायाम् । क
 दम्बपुण्यायाम् । अश्वत्ति । अश्वगते
 । अश्वे । अश्विनम् । टाप । अश्वयोव
 योऽस्यास्ति । अश्वयाचम् । टाप ।

अरुन्तु

अरुणात्मजः । पुं । जटायुनामविहंगे ।
 अरुणस्यानूरोरात्मजः । पुं । अरुणः ।
 अरुणावरजः । पुं । गरुडे ।
 अरुणोदकम् । न । सरोविशेषे ।
 अरुणोः प्राच्यादित्रियो विष्कम्भशैलस्य
 मूले सरोऽरुणोदर्कनाम तत्र हेमाज
 मण्डितम् ।
 अरुणोदयः । पुं । प्राज्ञोमुहूर्तः । सूर्यो
 दयात् पूर्वमुहूर्त इये । यथा । अरु
 णोऽप्ययामस्योपाहमरुणोदयः इति
 अमिषः । अतस्त्रोचटिकाः प्रातररु
 णोदयउच्यते । यतीनांस्त्रानकाले
 अयंग्रामः । सदर्शः स्मृतः इति । सप्त
 प्रभावरुणोदयइतिदेवी भागवतम् ।
 अरुणसप्तपञ्चाशत् घटिकोत्तरमरुणो
 दयइतितर्ह्यः । अरुणस्योदयोयसि
 नसः ।
 अरुणोदयसप्तमी । स्त्री । माकर्थ्याम्
 भविष्योक्तविवरथायांतपः शुक्रसप्त
 मिन्याम् ।
 अरुणोदा । स्त्री । मन्वरभिरिणिसरा
 त्रिपतन्वांसरिति । अरुणोयथासफ
 लरसः संपषट्कं यस्याः ।
 अरुणोपलः । पुं । पद्मरागे । पुत्रीतिले
 के । अरुणोऽरुणवर्षश्वासावुपलः
 पायाणम् ।
 अरुन्तुदः । त्रि । मर्मसृष्टि । मर्मपीड

अरुणः

के । अरुणि मर्मोणितुदति । तुद
 मिथ्ययने । विष्कम्भोस्तुदेइतिखम् ।
 अरुणोदयइतिमुमि कृतेसंयोगान्तस्ये
 अरुणः सकारल्लोपः ।
 अरुन्धती । स्त्री । अश्विपुत्र्याम् । अ
 च्छमात्त्याम् । एकदममुनेः कन्या
 याम् ।
 अरुन्धतीजानिः । पुं । अश्विपुत्रे । अरुन्ध
 ती जायायस्यसः । अश्विपुत्रे ।
 अरुन्धतीनाथः । पुं । अश्विपुत्रे । अरुन्ध
 तीनाथः स्वामी ।
 अरुष्वाः । पुं । मज्जातके । इतिशब्दरजा
 वची ।
 अरुष्करः । पुं । मज्जातककण्ठे । न । म
 ज्जातकफले । त्रि । अश्वकृतिः । अरु
 ष्वं करोति । दिवाभिनेतिटः । नि
 श्वंसमासेतूत्तरपदस्येतिपः ।
 अरुष्टः । न । मर्मवि । पुं । रक्तपदिरे ।
 अर्के । पुं । न । अश्वे । चते । इय
 ति । अश्वेति । अश्विपुत्र्याम् ।
 अरुत्सिः । पुं । अश्विपुत्र्याम् ।
 अरुहाः । स्त्री । भूषाव्याम् । भूमि आ
 वला इतिस्थानायाम् ।
 अरुणः । त्रि । रूपगुण्ये । कृत्स्न
 रूपे ।
 अरुणः । पुं । रवौ । संप्रविशेपे । अ
 च्छति अर्थतेर्वा । अश्विपुत्र्याम् ।

अर्कः

अर्कन

॥ अहनिभ्यामूर्धनम् ॥ ॥
 अरे । ॥ नीचसम्बोधने ॥ यद्यो । अरे
 यमभटाः शठाः कपटविग्रहे पूङ्गटानि
 वेद्यतवोवचस्तवनचाधिकारोमयि
 । अहन्तु शिवसुन्दरो परणशारुयहे
 कश्चिन्नमधुसुधासवंसमपिबन्शा
 नीतरैरिति । कथाज्ञाने ॥ अपाक
 तौ । कृष्णायाम् ॥ ॥
 अरेरे गि । नीचसम्बोधने ॥ कथाज्ञाने
 । सजायाज्ञाने ॥ ॥
 अरोकः । वि । निर्घृष्टे । छिद्रमर्जिते ।
 । रोचनम् । रोकः । रुचदीप्ति । घञ्
 । नरोक्तोऽस्य ॥ ॥
 अरोगः । वि । आधिरहिते ॥ पुं । दे
 । ससाम्ये । रोगभाषणे । नरोगोऽ
 । सदा । ॥
 अरोचकः । पुं । रोगविशेषे । अर्कचि
 रोग इतिभाषा ॥ ॥
 अर्कः । पुं । रत्नाके । अर्कपर्ये । अर्क
 गुणायथा । अर्कद्वयं सर्ववार्तकुम्भेक
 यद्विषयशान् । निघन्तिप्रोचगुणाय
 शीः श्लेष्मोदरयुक्त किमीन् । अर्कद्व
 यं रत्नाकेः शेतार्कस्य । शुक्लार्ककुम्भंष्ट
 । प्यंष्टुदीपनपाचनम् । अरोचक प्र
 सेकार्ये कालश्चासनिवारणम् । र
 त्तं मेपुष्यंमपुंरंसितं कुण्डमिसिर्भक
 पाना यनश्च । अर्कविषयान्तिपरत्तपि

ति सेङ्गाधिगुल्मे श्वयंवी हिततत् ॥
 चीरमकीस्यतिकोष्णस्त्रिगंधसखवर्ग
 लघु । कुण्डगुल्मे । दरं हरं श्रेष्ठमेतदि
 रेचनमिति भावप्रकाशः । सटिके ।
 रवौ । लघुखेयारविषेरे । ताम्रे ।
 दिवस्यती । विष्टैः जसि । श्रीहरौ ।
 प्रह्लादिभिः पूज्यतमेरचनीयत्वात् ।
 दादशके । अस्तुर्षे । सर्वदर्शिति
 अर्चते । अर्चपूजायाम् । कर्मविषय
 नीचजोरिति कुत्सम् । यथा । श्रुदा
 धाराधिकारिभ्यः क इति क । अर्क
 तेदान् अर्कस्त्विते । दंज् । अर्कद
 तिमसिद्धे काश्चविशेषे ॥ यथा । द्रव्यक
 ल्यः पञ्चधास्यात्कर्त्तकं चूर्णं रक्तसधा ।
 तैश्चमर्कः क्रमां क्त्वेयवोत्तरगुणोमि
 प्राये इतिरवयवः । ॥
 अर्ककान्ता । स्त्री । आदिश्वभतायाम्
 अर्कचन्दनम् । वि । रत्तचन्दनेभाषि
 अर्कसः । पुं । यमे । शनैश्चरे ॥ ॥
 अर्कमौ । पुं । अश्विनीसून्वीः ॥ नित्यदि
 वचनान्तोवम् ॥ ॥
 अर्कतनयः । पुं । कर्त्त । राधेये । वै
 यस्यतन्ननौ । सावर्धिमनौ । शनौ ॥
 यमे ॥ ॥
 अर्कतनवो । स्त्री । यमुनायाम् । तय
 च्याम् । ॥
 अर्कनन्दनः । पुं । अर्कतनये । सुमीये ॥

अर्घ्यम्

आदौपठित्वाकथं च पठेत् । अर्घ्येत्
 सप्तशतीपश्यात्कमस्यशितोदितः
 इति । त्रिं । कल्लोले ॥ अर्घ्यते । अ
 र्ज अर्जने । षट्पादिस्वात्कृत् । न्य
 षिक्त्वादिः । अर्ज्यते । अर्ज्यते । अ
 र्गर्गला । अर्ज्यी । आगख इतिभाषामसि
 षिक्त्वादिः । कर्पाटवन्धिकाण्डविशेषे । कर्पाटा
 । उत्तरविक्रमद्वये । त्रिं । कल्लोले ।
 षिक्त्वादिः । अर्ज्यते । अर्ज्यते । अ
 र्गर्गला । अर्ज्यी । आगखीर
 तिभाषामसिद्वायाड्चुद्रार्गलायाम् ।
 अर्ज्यी । अर्ज्यी । कर्पाटद्वेषनार्थतन्मन्थ
 ष्ये चुद्रद्वये ॥ नीरादिस्वान्डीषः ।
 अर्घ्यः । पुं । राजचुचे । अर्घ्यः । पुं ।
 अर्घ्यः । पुं । मूल्ये । पूजाविधौ ॥ पूजाप
 चारभेदे । अर्घ्यतेऽनेन । अर्घ्यपूजा
 याम् । अर्घ्यतेति चण् । अर्घ्यः । अर्घ्यः ।
 अर्घ्यार्थात्पुनरर्घा । अर्घ्यशब्दः । साम
 ष्यार्थात् । सर्वत्राभिलाषिसयकारोऽर्घ्यस्य
 कलिङ्गेनैवप्रयोज्यः । अर्घ्यवेदिना
 निर्यकारः । पुङ्क्तिनेन प्रयोज्यः । इति
 आहृतत्वेरधुनन्दनः । अर्घ्यः । पुं ।
 अर्घ्यः । पुं । अर्घ्ये । अर्घ्ये । इतिश
 ष्यः । अर्घ्यः । अर्घ्यः । अर्घ्यः । अर्घ्यः ।
 अर्घ्यम् । न । जरत्कारुमुनेस्तपोवनत
 र्कृतंमधुनि । सपचारभेदे । मस्त
 के दीयमाने अर्घ्यजले ॥ अर्घ्यायेद्

अर्चिरा

म । पादार्घ्याभ्यांश्चेति यत् । अर्चिः । पू
 जाये । अर्घ्यस्यवोग्ये । अर्घ्यमर्चति
 । दृष्ट्वादिभ्यश्चित् । अर्चिः । मूल्ये ।
 पूजाविधौ । अर्चिः । अर्चिः । अर्चिः ।
 अर्चकः । त्रिं । पूजके । यथा । अर्चक
 स्वतपोयोगादर्थनस्यातिशयान्तः
 आभिरुष्याश्चविज्जानादेवः सांख्य
 अर्च्यतीतिरिष्यादित्त्वम् । अर्चति
 । अर्चः । अर्चः ।
 अर्चनम् । न । पूजायाम् । अर्चन
 ष्यन्त्कारेनिर्घ्यंशुदेवविजाचर्चनमि
 तिग । अर्चपूजायामस्त्रीश्वैरुदिका
 स्यासन्नन्योयुच् । अर्चिः । पूजाद्वये ।
 अर्चना । स्त्री । पूजायाम् । टाप् । अ
 र्चनी । स्त्री । अतिमार्थम् । यथाचर्चनी
 कृष्योऽर्थात्सादीन प्रति । किंत्वल्पत
 यसांनृत्तामर्चनीं देवचर्चुषाम् । इत्य
 नस्यर्चनमन्त्रप्रह्वपादार्चनादिकमि
 ति दृशमस्तन्व्ये ऽऽ । अध्यायः । पूजा
 याम् । अर्चनम् । अर्च्यतेवा । अर्चपूजा
 यामस्त्रीश्वैवादिकाहुरोश्चैवचर्चयेत्य
 मन्त्रयः । टाप् । अर्चिः । अर्चिः ।
 अर्चिः । स्त्री । ज्वालायाम् । इत्यन्तः । अ
 र्चः । अर्चिः । अर्चिः । अर्चिः ।
 अर्चितम् । त्रिं । पूजिते । अर्च्यतेऽस्य ।
 अर्चपूजायाम् । ऋः । अर्चिः ।
 अर्चिरादिमार्गः । पुं । उत्तरमार्गे ।

अर्थवत्ता

अर्थवत्ता

विधाकार्योत्पादे ॥ न ॥ प्रमाणे
अर्थवत्ता ॥ विधिपनिनि ॥ अर्थसुनिधि
॥ तोऽन्वयस्य मितुप् ॥ अर्थसन्निहिते तु
॥ अर्थार्थोऽन्वये ॥ प्रयोगजननवति ॥ पुं॥ पु
॥ २१ ॥ इति राजनिर्घण्टः ॥ १८ ॥ १८ ॥
अर्थवादीः ॥ पुं ॥ विधिमेवेत्तास्तुतौ ॥
॥ काङ्क्षनिष्पन्नस्तुतौ ॥ १८ ॥ अर्थोक्त-
॥ श्रुतौ ॥ १८ ॥ तल्लक्षणं यथा ॥ १८ ॥ अभिधे-
यया गीगया या वृत्त्या भूतमर्थव
॥ १८ ॥ देनः म्याधायविधायादिताः प्रयोग
नयत्त्वलाभाय विधिसाकांक्ष इति ॥
सर्वाः पद्विधिल्लेपुः पञ्चमम् ॥ यद्यो ॥
मकरयप्रतिपादसा नक्षत्रव प्रशंसन
॥ मर्थवादः ॥ यथाहान्दोग्ये पट्टमपाठ
॥ १८ ॥ के उततमादेशमप्राप्तौ येनाशुर्तंशु
॥ १८ ॥ तं भवति अमर्तं मर्तं मविद्यार्तं वि-
॥ १८ ॥ शीतमित्येवं उद्वितीयस्तु प्रशंसनमि
॥ १८ ॥ ति ॥ अर्थस्य प्रयोगजनस्य वर्दनं विधा
॥ १८ ॥ र्थं प्रशंसापरवचनम् ॥ अर्थवत्तादिहि
॥ १८ ॥ स्तुत्यादिद्वारो विधये गीमप्रवृत्तये
॥ १८ ॥ प्रथंसतीति ॥ स्तुतिनिन्दापरकृतिः पु
॥ १८ ॥ राकल्प इत्यर्थवाद इति न्यायः ॥ स
॥ १८ ॥ धम् ॥ स्तुतिः साधा विधयस्य प्रशं
॥ १८ ॥ सार्थकं यावत् ॥ यथा ॥ सर्वजिता
॥ १८ ॥ वैदेवाः सर्वमजयन् सर्वस्य स्याथै
॥ १८ ॥ सर्वस्य जिच्छै सर्वमेवैते नामोति
॥ १८ ॥ सर्वजयतीत्यादि ॥ अनिष्टवोधनसा

॥ १८ ॥ रा विधयर्थप्रवर्त्तकं निन्दा ॥ अर्थवत्ता
॥ १८ ॥ इत्यथावा प्रथमे विद्यमानां यज्योतिष्टो
॥ १८ ॥ मोः यस्तेनो निष्ठा अन्येन यज्जे स
॥ १८ ॥ गृत्ते ॥ ततश्च्ययमेवैतज्जीर्यते प्रवामी
॥ १८ ॥ यत इत्यादि ॥ धुरपविशो पनिपुमि
॥ १८ ॥ रीयो विरुद्धकथनं परकृतिः ॥ यथा ॥
॥ १८ ॥ हृत्त्वोपपामेवामिः भिधारयन्ति अय
॥ १८ ॥ पृपदाज्यं तदुद्देः शरकोऽर्थमेः पृषदा
॥ १८ ॥ ज्यमेवाग्रेभिर्धार यत्पयोः माशाः पृ
॥ १८ ॥ षे पदोऽर्थमिः खंभिर्दधतीत्यादि ॥ ये
॥ १८ ॥ न्तिः खसमाश्रिततयाकीर्तनं पुराक
॥ १८ ॥ न्तोः ॥ यथा ॥ तस्मादासते पुरायाह
॥ १८ ॥ शांविदि प्यवमानसोमस्तोमं मस्तौ ॥
॥ १८ ॥ धन्यवर्त्तप्रतनवामर्त्त इत्यादीत्यर्थः
॥ १८ ॥ ॥ प्रशस्त्येनिन्दान्यंतरपरं वाक्यमर्थ-
॥ १८ ॥ वादे इति नौगाधिभास्करः ॥ यथा ॥
॥ १८ ॥ विरोधे गुणवादः स्यादनुपादोऽप्या-
॥ १८ ॥ रिते ॥ भूताये वादस्तदुमादर्थवाद
॥ १८ ॥ स्तिपामत इति ॥ अस्याथ ॥ विरोधे वि
॥ १८ ॥ श्रेयमिगे पश्योः सामानाधिसंगदे
॥ १८ ॥ नान्द्वयविरोधे गुणवादः प्रकथनरू
॥ १८ ॥ धत्वात् ॥ यथा यजमानः श्वस्त इति
॥ १८ ॥ ॥ अन्वकारः कुग्मुष्टिः तन्मयजमा
॥ १८ ॥ तैः क्कैटान्यथापत यजसानग्र कुग्
॥ १८ ॥ मुष्टिधारगुरुपायं वादे रूपात् गु-
॥ १८ ॥ गवदः ॥ अदपरिते प्रमाणांतरसि
॥ १८ ॥ द्वर्थे यो वादः ॥ यथा नान्तगीच्छेऽपि

अर्थस्य

अर्थान्त

अत्रेतव्यः अत्रिर्हिमस्यभेषजमिच्छा-
 दिच । अन्तरीचेऽत्रिचयनस्यासस
 वेन तदभासस्य अत्रोर्हिमनाशकत्व-
 सत्व लौकिकप्रमाणसिद्धत्वाद्देनुवा-
 न्निदः । तद्वानौ । तयोर्विरोधावधारण-
 योरभावोभूतार्थवादः । यथा इन्द्रो
 मृतहन्नित्यादि । सोऽपिदिविधः । सु-
 च्यर्थवादे निन्दार्थवादश्च । यथा ।
 सन्ध्यामुपासते वेधे स्वादिस्तु च्य-
 र्थवादः । स्त्रीतैलमांससम्भोगी पर्व-
 तस्वितेषु वैपुमान्त विश्वभूचमोजन-
 नाम प्रयाति नरकं अतइत्यादिनि-
 न्दार्थवादः इति । तत्त्वसम्बोधनी
 मतेतुससत्त्वविधः । यथा । सुख्यर्थ-
 वादः । फलार्थवादः । सिद्ध्यर्थवा-
 दः । निन्दार्थवादः । परकृतिः ।
 पुराकल्पः । मन्त्रः । एषामुदाहर-
 तेषानि श्रौतानि ग्रन्थगौरवभियाः । न-
 लिखतानि ।
 अर्थविज्ञानम् । न । श्रुत्याद्यष्ट धीगु-
 यान्तर्गतगुणविशेषे । शब्दार्थज्ञाने ।
 अर्थविप्रकर्षः । पुं । पूर्वपूर्वमपेक्ष्योत्त-
 रोत्तरस्य विश्वमेतार्थोपपादकत्वे ।
 अर्थव्यपान्ययः । पुं । प्रयोजनसम्बन्धे ।
 अर्थव्ययतः । पि । धनव्ययप्रकारविधि ।
 सुकुले । अर्थव्ययैजानानि । ज्ञा ।
 कः ।

अर्थशास्त्रम् । न ॥ अर्थव्यवेदस्योपवेदे
 चतुष्पष्टिकसोसक्राहके श्रौतज्ञेसा
 दिभास्त्रेभेदे । दृष्टनीत्याम् । यथा
 ॥ दृष्टस्यतिप्रभृतिभिः । प्रणीतंश्राव-
 शास्त्रकम् । तत्रैवदृष्टनीतिः साद्व-
 च्येयोनयानंवाविति । अर्थते गम्यते
 । न । अर्थगता । अर्थपिकुचिर्गोर्निभस्य
 चित्तिद्यन् । अर्थस्यभूमिधनादेः शा-
 स्त्रम् । अर्थ । अर्थ । अर्थ । अर्थ ।
 अर्थसमाहर्ता । त्रि । अर्थसम्यग्नाजन-
 । अर्थे । अर्थे । अर्थे । अर्थे ।
 अर्थसिद्धकः । पुं । अर्थसिद्धवारद्वेषे ।
 अर्थगमः । पुं । अर्थे । अर्थे । अर्थे ।
 अर्थान्तरम् । न । प्रकृतानाकाङ्क्षिता
 । अर्थे । अर्थे । अर्थे । अर्थे ।
 अर्थसंन्यार्थमर्थान्तरम् । १ । ५ । प्रकृता
 त्कृतोपयुक्तात् । ल्यङोपेयंभरीति
 अर्थे प्रकृतोपयुक्तमर्थमुपेक्ष्य असम्बद्धा
 र्थोभिधानमर्थान्तरम् । प्रकृताना-
 काङ्क्षिताभिधानमिति फलितार्थः ।
 यथा अर्थोऽपि नित्यः कृतकत्वादित्यु-
 क्ता शब्दो गुरुः सचाकाशकोत्यादि ॥
 अर्थान्तरन्यासः । पुं । अर्थोत्तरारभेदे ।
 यथा । सामान्योपाविशेषोपा तदन्ये
 नसमर्थतेः । अर्थव्ययैर्वान्तरन्यासः
 साधर्म्ये शतरेकत्वा । साधर्म्येणपैथ-
 न्ये । पासामान्यं विशेषेण वक्ष्यमर्थ

अर्थाप

अर्हित

ते विगेषो वासासान्नेन सोऽर्धन्तरन्या
 सः । क्रमेणोदाहरकम् । निजदोषा
 वृत्तमनसा, प्रतिमुन्दरेभेवमातिं वि
 गापरीतम् । अश्रुतिपीतोपहतः शशि
 शुभं शंखमपिपीतम् । सुसितवसना
 कङ्कारायां कदाचन । कैमुदीमह
 सिं सुदृशिस्वैर्यान्त्रांगतेऽस्तमभूदि
 युः । तदनु भवतः कीर्तिः केनाप्यंगी
 नीयत येनसां प्रियगृहमगान्मुक्तोशङ्का
 क्रमासिशुभमदेः । शुखानामिषदौरा
 क्वाद्गुरिपुर्थो नियुज्यते । असञ्जात
 कियस्कन्धाः सुसंस्वपिति गौर्गलिः ।
 अहोहिमेव ह्यपराद्गमायुषो यदप्रियं
 वाच्यमिदंमयेह शम् । तएवधन्याः सु
 हृदः पराभवंजगत्पहृदैर्वाहयेष्येन
 गता इति ।
 अर्थापत्तिः । स्त्री । प्रमाद्यविशेषे । जी
 वतश्चैव स्यात्प्रहाभावदर्शनेन वशिर्भा
 वस्याहंष्टस्य कल्पनायाम् । अनुपप
 त्तमानेमार्ये नोपपादककल्पने । य
 वा दृष्ट्यामेघज्ञानं घृष्ट्यासह मेघ
 स्य वैधधिकरग्यात्रथाप्तिरिति नानु
 मानेऽन्तर्भावः । उक्तेनानुक्तमाधिप
 ति यासा अर्थापत्तिः । अखहारात्
 रे । एकस्यपसुनोभावाद्यप्यस्त्वन्य
 दापतेत् । कैमुच्यन्यायतः सास्त्राद्
 र्थापत्तिरखट्प्रियाया दृष्टापूर्पिकया

अर्थापत्तिरक्षापतनमर्थापत्तिरिति सू-
 त्रम् ।
 अर्थापत्तिः । वि । इहामुत्रवा यद्गोपक
 त्तरयंतदभीक्ष्णो अर्थस्य अर्थी ।
 अर्थिकः । पुंगु वैतासिकेः । निद्राशय
 राजादेः सुख्यादिनां प्रातर्जागरयि
 तरिः ।
 अर्हितः । वि । योषिते । अर्घ्यतेस्य
 अर्थः । क्तः ।
 अर्थापत्तिः । वि । वाचकेः । सेवकेः । विवा
 म्दिनि । धनिनि । सहायो । अर्थे ।
 सार्थिहतोऽस्योक्तिः । अर्थापत्तिरिति
 ते इति शनिः । अर्थयतेवा गौः अर्थ
 वाचने । प्रश्नादित्वात्स्थितिः । तांश्चि
 द्दितामर्धनीः ।
 अर्घ्यः । वि । पयिठने । सम्प्राच्ये । अन्वा
 ख्ये । अर्थगाधिनि । न । शिवाज
 तुनि । अर्थे साधुः । तत्रसाधुरिति
 यत् । अर्थादनमेतः । धर्मपथर्थे ति
 वायत् । अर्घ्यते । अर्थ उपयात्राया
 म् । ययत्तः । अर्घोयत् ।
 अर्हनम् । न । गमने । पीठने । वाच
 ने । इनने । अर्धभायित्युत् ।
 अर्हना । स्त्री । यात्रायां । अर्धग
 तीयाचनेष । स्याद्ययत्तः । ययामे
 तियुष् । टाय् ।
 अर्हितम् । वि । याषिते । टिंसिते ।

अर्द्ध च

अर्द्ध मु

वेगिगि गिते ॥ न । वातव्याधिविशे
 वे ॥ तस्यलक्ष्णम् । यकीभवति यक्ता
 हं श्रीशोचाप्यपवर्त्तते ॥ शिरस्त्रैल्लति
 वाक्सेमेनेवादीनां च वैकृतम् ॥ श्री
 वाचियुक्तनां तस्मिन् पाशे चैवे
 ओदनां तातमदित्तमिति प्राहुर्थाधिवा
 धिविगारदा इति ॥ यस्मिन् पाशे अ
 दित्ततस्मिन् पाशे श्रीवादीनां वेदने
 त्वयः । अस्तौषधं यथा ॥ रेखोनक
 ॥ क्तसिखतैश्चिन्मयोऽस्ति निच्यो-
 ॥ हिं तरो गयुक्तः । तस्यादित्तनाशभुचै
 तति श्रीशं हुन्दघनानामिव वायुयोगा-
 ॥ दिति । विषमन्वरेष्ये तद्देयम् ॥ अर्था
 तेस्य । अर्द्धगताया चने च । न्तः ॥
 अर्द्धः । पुं । भित्ते । खण्डे । न । समा
 ॥ शो । आधा इति भाषा ॥ खाने । छ
 पकाहे । अग्रोत्थनेन । अर्द्धुदहौ ।
 ने छल्लयेति घञ् ॥ अन्नायं विवेकः । अ
 ॥ शं शब्दः । खण्डसोच विवचायां पुल्लिङ्ग
 यय । अस्ति अर्द्धे अर्द्धोः । समखण्ड
 विवचार्यात्कीयस्य । यदाच्छं शब्दो
 यमिपरत्तदाधिप्रत्ययेति ॥ ॥
 अर्द्धगद्गा । स्त्री । कांवेर्याम् । अर्द्धे गड
 नायाः । अर्द्धे नपुंसकमिति स्यात् ॥
 अर्द्धगुच्छः । पुं । अन्तु वैशति यतिवत्ता
 रे ॥ गुच्छाहे । अर्द्धगुच्छम् ॥
 अर्द्धचन्द्रः । पुं । नमवते । ॥ पक्ष्ये ॥

अवागमेदे । चन्द्रार्द्धे ॥ अर्द्धचन्द्रोकारे
 ॥ स्त्री खलिषाटाभरणविशेषो ॥ ॥
 अर्द्धचन्द्रा । स्त्री । कृष्णविरति । अर्द्धे
 ॥ श्रोत्रयस्याः । एतद्विदुलस्यार्द्धचन्द्राकार
 ॥ गत्वात् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अर्द्धचन्द्रिका । स्त्री ॥ कर्णस्फोटाज्ञताया
 ॥ गुम् । चित्रपर्यायम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अर्द्धचोचकः ॥ पुं । कूपसि । कां चोची
 ॥ इति प्रसिद्धेयस्ते । कुर्त्ती इति च प्रसि
 ॥ ॥ इति हारावली ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अर्द्धजान्हवी । स्त्री । कावेर्याम् ॥ ॥
 अर्द्धतिलः । पुं । नेपाक्षिन्मि ॥ ॥ ॥
 अर्द्धनारीत्यरः ॥ पुं ॥ शिषे । उर्मांमहे
 ॥ श्वरे ॥ अस्यथानं यथा । नीमपूयात्
 ॥ अचिरं विखंसत् त्रिनेत्रपाशाख्योत्पल
 कपालकशूलहस्तम् । अर्द्धाभिकेय
 ॥ अनिशं प्रथिमत्तभृंवालेन्दुवहुमुकुटं
 ॥ पणमासिहृपसिति ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अर्द्धनावम् । न । नायोर्द्धे । नायोर्द्धम् ।
 ॥ अर्द्धे नपुंसकमिति सात्पुरुषः ॥ अर्द्धे
 ॥ तिनवष्ट च ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अर्द्धपारावतः । पुं । चित्रखण्डे । तित्ति
 ॥ रिपचिभि ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अर्द्धपुलायितम् । न । अश्वस्यमण्डल
 ॥ गतिविशेषे ॥ यथा । शतार्द्धे कसाद्
 ॥ नैमरेडलायितव्यजितेः । उन्मंसस्या
 ॥ अमुंशस्य गतिरर्द्धे पुलायितमिति ।

अर्वाची

अर्शोमः

न निपातितः । । अर्वाची ।
 अर्वा । स्त्री । वैश्वजातीयायाम् । स्वा
 मिन्याम् । अर्वाचत्रियाय्यांवास्वाच
 इति आनुगागमाभाषेष्टाप् । ।
 अर्वाचीऽ । स्त्री । वैश्वजातीयायाम् ।
 स्वामिन्याम् । अर्वाचत्रियाय्यांवास्वा
 च इतिपच्चे आनुगागमोऽङीर्ष्व ।
 अर्वा । स्त्री । वैश्वप्रियोयाम् । अर्वास्य
 स्त्री । पुंयोगलक्षणेऽङीर्ष्व ।
 अर्वा । स्त्री । कुम्भदास्याम् । बडवाया
 म् । षोडश्याम् । तुरग्याम् ।
 अर्वा । पुं । तुरगमे । ऋच्छति । अग
 तै । अन्येऽथीपीति सामदीत्यादि
 नाबोधनिम् । बर्हा । अर्वातिवा । अर्वा
 गतै । बाहुलफात् कनिष् । संश्लेन्ने
 । टपकस्यपनिभावे । षि । अथमे ।
 ऋच्छतेः अवधायमाधमाधरेफाः कु
 क्लितइतिवर्जन्तो निपातः ।
 अर्वाकतनः । त्रि । निर्मूले । अवेदमूले
 । स्येच्छाकृते । अर्वाकमवः । सार्यचि
 ररमित्यादिनाम् ।
 अर्वाक । सवरे । पुंवेकालतःपश्या
 । अर्वा । अर्वा । अस्तातिः ।
 अर्वा । प्रपोदरदिः । अर्वात्तम
 अर्वा । विपर्यक्ते । इतिपरशिः ।
 अर्वाचीनः । त्रि । अर्वाचि । पथाज्जा
 ते । सर्वागेद । विभापाश्चेरदिक्

स्त्रियामितिः । । अर्वाची ।
 अर्शम् । न । गुद्व्याधौ । इतिशब्द
 रत्नावली । गुद्व्याधौ । इतिशब्द
 अर्शः । न । अर्शः । गुद्व्याधिभेदे । दु
 र्नामके । गुद्व्याधौ । अस्त्यसामान्यत्
 चयं यथा । दौपास्वदनांसमेदा
 सिसन्पूर्वविधिषा कृतो न । मांसाद्
 रामपानादौ कुर्वन्वर्शः । सितान् । अगु
 रः । रिति । अथास्यज्ञानान्यतो निदानं य
 चा । पृथग्देपैः संसक्तैश्च योगितात्
 सहाजानिषु । अर्शः । सिपट्प्रकाराणि
 विद्याद्गुदवृषिष्ये । सामान्यतो
 ऽर्शस्यिकित्सायथा । यथापौरानु
 लोम्याय यदग्निवत्पृष्टये । अर्वापा
 नौषधंसर्वततसेष्वनिष्यमर्शैरिति
 ऋच्छति । अगतौ । अर्वाची । गुद
 वेद्यार्त्तरसुत् । अर्शः ।
 अर्शसः । त्रि । गुद्व्याधियुक्ते । अर्शारे
 गुसुते । अर्शस्यस्यविद्यते । अर्श
 चादिभ्योऽच । अर्शः ।
 अर्शसानः । पुं । अर्शः । ऋच्छति ।
 अर्शः । अर्शः । अर्शः । अर्शः ।
 अर्शसानाय अर्शः । अर्शः । इतिपेद
 भाष्यम् । अर्शः ।
 अर्शी । चि । गुद्व्याधियुक्ते । इतिशब्द
 रत्नावली । अर्शः ।
 अर्शोमः । पुं । अर्शः । अर्शः । अ

अर्चन

शिवलका

शंसि चन्ति । अमनुष्येकत्वेकेषु च
 तिहन्तेष्टक् । अर्चोशी । स्त्री । तालमूल्याम् । भल्लात
 क्याम् । टिल्वान्जीप । अर्चोदोगयुतः । अर्चोरोगेययुतः ।
 अर्चोऽहितः । पुं । अर्चोमे । अर्चोसोऽ
 अर्चस्तः । पुं । अर्चपणे । बुद्धे । जिने ।
 पुण्यादे । अर्चोप्रशंसास्तुतिनिमस्कारा
 दिभिः पूजनीयेष्वरेभ्यश्च । अर्चते
 पूज्यतेषोऽथभिष्यच्चादे । अर्च्यः ।
 अर्चः कर्मविषयः । अर्चः । त्रि । योग्ये
 अर्चति । अर्चपूजायाम् । पधार्यच् ।
 अर्च्यः । पुं । जिने । न । पूजने ।
 उपायने । पुण्यादे ।
 अर्चो । स्त्री । अर्चयाम् । योग्यायो
 पूजायाम् । अर्चपूजायां चुरादिः ।
 यथासन्नन्योयुच् । टाप ।
 अर्चणीयः । त्रि । पूज्ये ।
 अर्चन् । पुं । जिने । निगमेदे । अना
 दिसिद्धनीयास्तिकाये । अर्चके । बुद्धे
 । कोष्ठवेष्टुशुट कानारात्तच्छमदे
 ये । त्रि । पूज्ये । अर्चति । अर्चो । अ
 र्च । प्रशंसायामिति श्चर्मन्त्ययः ।
 अर्चस्तमः । त्रि । श्रुताचारामिनेनादि

भिः पूज्यतमे । अर्चनः । पुं । सुगते । अर्चणे । अर्चति
 । अर्चः । वाहुलकोष्ठात् । अर्चः ।
 अर्चा । स्त्री । पूजायाम् । अर्चः । गुरो
 र्गुरुहलसंखकारमन्थयः । टाप ।
 अर्हितम् । त्रि । अर्चिते । अर्चतेष्व । अ
 र्चपूजायाम् । अर्चः ।
 अर्चम् । न । अर्चकपुच्छकण्ठके । अ
 र्चिताले । अर्चः ।
 अर्चकः । पुं । अर्चकान्तले । अर्चति
 भूषयति मुखम् । अर्च्यतेष्व । अर्चभू
 ष्यादे । अर्चकादिस्वाहुन् । अर्च
 अर्चकनन्दा । स्त्री । कन्यायाम् । गङ्गा
 याम् । येषां तथैवालकनन्दापिदक्षि
 ष्ठे नैतिभारतमः । प्रयातिसागरं भू
 त्वात्सप्तमेदोऽहामुने इति । तत्रासी
 त्वावर्त्तः । अर्चकप्रभा । स्त्री । येष्वेवपुण्याम् ।
 अर्चकप्रियः । पुं । पीतसालके । विजय
 सारइतिखाततरी । अर्चका
 अर्चका । स्त्री । कुतैरपुण्याम् । अर्चक
 पार्वादिदशवर्षपर्यन्तवयस्कायांकन्या
 याम् । अर्चति । भूषयति । अर्चभूष
 ष्यादिपु । कुनशिल्पिसंक्षयोरपूर्वस्या
 पि । अर्चिकादिस्वात्वेत्तम् । अर्चकाधिपः । पुं । धनपतौ । अर्चका
 यार्चिणः ।

अस्य

अस्य

अस्यः । पुं । वा । शारसे । अस्यगुहाः ।
 तित्तर्चमं उषत्तर्चमं कफवातरोगव
 द्वादीर्घनाशित्तर्चमं कष्टरोगप्रमेनक्ष
 त्तर्चमं इत्तिकारित्त्वश्चेतिराजनिर्घण्टः ।
 शार्श्यायाम् । नक्षत्रंतेषाम् । शोल
 जीश्रीलक्ष्मीवीचे । प्राहुस्तकात्तन
 यद्यो । नक्षत्रंतेषाम् । मभूष्यजात्
 त्तः । यदा निरलीङ्गसात् । कपि
 लकादिप्राज्ञत्वम् । । त्तर्चम
 अस्यतः । पुं । शारसे । निर्मत्सने ।
 शारश्यायाम् । यथा । कदाकालेभातः
 कथयेकक्षितालककरसंधिप्रयविशा
 र्शीतवचरयानिर्घेजनललामिति । अ
 लक्ष्मीमेवाकलकम् । । पुं । नक्षत्र
 अस्यर्चः । द्वि । परेतत्त्वे । । अननुमेये
 निर्विद्यतेष्वर्चसंयमितम् । । दुर्ल
 लक्ष्ये । द्वि । तदिति । । त्तर्चम
 अस्यचितः । द्वि । अघाते । । त्तर्चम
 अस्यर्चः । श्री । निर्मत्सने । । निरकदे
 कतेतिक्वचित् । । अश्रीमायाम् । । क
 शारश्यायाम् । । त्तर्चम
 अस्यगर्हः । पुं । अस्य्याले । । नगीदप
 क्लृप्तसर्पजाती । । अगति । । अगसङ्गे ।
 क्विप् । अर्हयति । अच् । अक्चासा
 वर्द्ध । । अर्थः । सन पीडकरत्यर्थः ।
 निर्विघ्नत्वात्तद्विघ्नोऽस्यगर्हः । । यदा
 अस्यति । । अस्यगत्यादौ गर्दयन्दे

नि । अस्य । अस्य्यासौ गर्दयेति । ।
 अस्यगर्हः । पुं । अस्य्याले । । अस्यगर्धति
 जी । श्चुष्यमिक्कात् । चायाम् । पचाश्च
 न प्रयोदेरादिः । । त्तर्चम
 अस्यह्वरयाम् । । त्तर्चम
 अस्यह्वरिण्युः । द्वि । भूषके । मल्लने ।
 अस्यह्वरोति तच्छीलः । । अस्यह्वरिणि
 लक्ष्मीप्लुत्तम् । । त्तर्चम
 अस्यह्वर्या । द्वि । अस्यह्वरिण्यौ । अस्य
 अस्यह्वर्याले । । अस्यह्वरोति । । त्तर्चम
 अस्यह्वर्यायः । द्वि । शारश्यायाम् । कर्मच
 मि । द्वि । शारश्यायसमर्थे । । कर्मचोक्ति
 । यथै । अस्यसमर्थः । । अस्यह्वर्यतिथः ।
 प्रासापत्रार्थपूर्वेतिपरवज्जिन्ननिषेधा
 त्त्वापकात्समासः । पर्यादयेत्सा
 नावर्ध इतिवा । । त्तर्चम
 अस्यह्वर्या । पुं । शारश्यायाम् । क्वह्वर्याया
 भरये । अथास्यह्वरधारयदिनमुच्य
 त्ते । त्तर्चम
 पिपच्यसु । शुक्युक्युप्रख्याङ्गिषया
 अस्यह्वरधारयम् । । अनिष्टेष्वपिनिदि
 त्तर्चमस्यह्वरधारयम् । उदाह्वरान
 सम्याने प्राज्ञानाम्भवसम्पन्ने । शिर
 खंमुकुटधारः कुण्डलंश्चाङ्गदंतवा ।
 कङ्कसंवाचकश्चैवमेखलाटोयितिक
 मात् । प्रधानभूषणान्येषु येषासंख्या

अक्षतः

अक्षिज्ञः

अक्षितिः । अक्षिदाने । अक्षविभुजादि ।
 अक्षितः । वि । अक्षय्यकर्मण्येष्वपठति ।
 अक्षितः । अक्षियामन्वे । अक्षियाज्जे । शी ।
 अक्षितः । यथा । अक्षीभिः प्रकृष्टरश्मयौ ।
 अक्षिरक्षसः । परिभूयते । इति कर्मिन्द ।
 अक्षे । अक्षिरक्षसतोत्साहीदुर्बलोपि ।
 अक्षमन्वते । इति च । पुं । पादरे । गोमणे ।
 अक्षद्वे । यथा । अक्षिनां प्रुत्संतरौमा दैक ।
 अक्षदाश्वजाम्बितैः । अक्षकर्मसंस्थ ।
 अक्षिदक्षसंतनिभांयद्येदिति । इत्यभेदे ।
 अक्षसति । अक्षक्षेपके । पचाशब् ।
 अक्षसक्तः । पुं । उदररोगविशेषे । अक्ष ।
 अक्षस्वरूपन्तैः । अक्षिरानद्यते । अक्षे ।
 अक्षप्रताप्येत् । परिक्रुजति । निरुद्धोमा ।
 अक्षितैवैकजातुपरिधावति । वातव ।
 अक्षीनिरोधस्यस्याक्षेभ्योभवेदपि । त ।
 अक्षालसक्तमाचटेद्वयोश्चौ रौचयस्य ।
 अक्षु । इति ॥ ।
 अक्षसान् । स्त्री । अक्षपद्याम् । टाप ।
 अक्षसीका । स्त्री । अक्षीरक्षिदक्षविशेषे ।
 अक्षत्तच चरकेष । आमर्गधियन्तुमां ।
 अक्षत्वगन्तरे प्रयोगतमुदकतदक्षसीका ।
 अक्षत्तमते इति ॥ ।
 अक्षसेषंवा । स्त्री । स्त्रीविशेषे । अक्ष ।
 अक्षे । अक्षेयस्याः ।
 अक्षतः । पुं । अक्षरैः । अक्षमुक्ते ।

अक्षद्वयकाष्ठे । अक्षानम् । अक्षाने ।
 अक्षः । सखातमस्य ।
 अक्षावुः । स्त्री । तुभ्याम् ।
 अक्षावुः । स्त्री । तुभ्याम् । अक्षय्यते ।
 अक्षियवृक्षसने । अक्षिलमेभलोप ।
 अक्षियैरुत्थित । अक्षावुः । अक्षितात्तुम्बो ।
 अक्षिपाद्दीर्घाचक्षुणा । अक्षितुम्बोप ।
 अक्षिपाद्पिस्तक्षेपापक्षुणा । अक्षिपाद् ।
 अक्षिकर्मोत्थात्पुष्टिविषयनम् । अक्ष ।
 अक्षावुर्जापक्षदीर्घधृतेपक्षं संकीरक ।
 अक्षिपाम् । तुभ्यस्यैव । अक्षय्यते ।
 अक्षितम् ।
 अक्षावुर्कटम् । अक्षि । तुम्बीरक्षि । अक्ष ।
 अक्षावुर्नारवः । अक्षावृत्तिलोमार्मज्ञा ।
 अक्षावुर्नारवसंस्थानमितिकटम् ।
 अक्षारम् । अक्ष । अक्षारम् ।
 अक्षिः । पुं । स्त्री । सुरायाम् । अक्षिपि ।
 अक्षि । अक्षिले । अक्षे । अक्षिपे ।
 अक्षति । अक्षिसमर्थे । अक्षिपे ।
 अक्षादौ । सर्वपातुत्परम् ।
 अक्षिकम् । अक्ष । अक्षाटे । अक्षिति । अक्ष ।
 अक्षियेया । अक्ष । अक्षावुर्कारिकम् ।
 अक्षिकृषसङ्घः । पुं । अक्षिकृषे ।
 अक्षिज्ञः । वि । सर्वसंसारधर्मविज्ञते ।
 अक्षिज्ञः । अक्षि । अक्षिज्ञः । अक्षिज्ञः ।
 अक्षिज्ञः । अक्षि । अक्षिज्ञः । अक्षिज्ञः ।
 अक्षिज्ञः । अक्षि । अक्षिज्ञः । अक्षिज्ञः ।
 अक्षिज्ञः । अक्षि । अक्षिज्ञः । अक्षिज्ञः ।

अक्षयम्

अलीकमस्य उतोयप्रकारः पाकप-
 नैः । अतद्वृत्ताकमठिषेण सासूकेन
 चमजयेत् । अलीकमस्यकोषुच्यो
 हृष्योबन्धोऽतिपुष्टिः । वातहृच्छु
 कदः प्रोक्तः किञ्चित्पिचं प्रकोषयेदि-
 ति ॥ ३३ ॥
 अक्षुब्धः । वि । निर्लोभे । लोभहीने ।
 अक्षे । वि । पिशाचोऽज्ञासम्बुद्धौ ।
 अक्षेपकम् । न । निरपेक्षे ।
 अक्षेले । वि । पिशाचोऽज्ञासम्बुद्धौ ।
 अलोकः । पुं । अतलाद्विद्यतसु । ग्लो-
 क्यते अस्माभिः । लोफु० । घञ् ।
 अलोकाकाशास्तिकायः । पुं । लोका-
 यमो षड्भूताकाशे ।
 अलोभः । पुं । लोभामावे । वि । तद-
 ०ति । यथा । अलोभीस्यात् प्रजावि-
 सेयेच्छीघ्रान् सन्धितंकरम् । रश्च
 अत्रोक्तं धर्मं पुष्यत्पालयेत् प्रजा-
 इतिराचोर्धः ।
 अलोभी । वि । लोभरहिते । अलो-
 भीस्यास्ति इतिः ।
 अलोक्षुपः । वि । इन्द्रिवाक्का विषयस-
 त्रिधानेष्वधिक्यपुरुषे ।
 अलौकिकः । वि । लौकिकीते । लौ-
 किकप्रस्य चाविषये । अमानुषिके ।
 नलौकिकः ।

अत्यायुः

क । स्त्रोके । अत्यते वार्यते । अल-
 म्भूषणदौ । वाहुसकात्पः । सू । लो-
 स्वल्पे । मर्त्ये ॥
 अत्यकम् । वि । अत्यर्थे । कुपले ।
 पुं । यथासे । अत्यमेवत्यर्थेकः ।
 अत्यकेशी । स्त्री । भूतकेश्याम् ।
 अत्यगन्धम् । न । रक्तकैरपे ।
 अत्यतनुः । वि । स्वल्पदेहवति । पुंशौ
 । खर्वे । दुर्बले । अस्यास्यिदुत्ते ।
 अत्यंतनुः । वरीरमस्य ।
 अत्यप्रघः । वि । अत्यमेधसि । अत्या-
 प्रघायस्यसः ।
 अत्यप्रसाहकः । पुं । चेताने । चैलो । चै-
 खातरसूत्रः इति वीडभाषाप्रसिद्धे
 फलसताविशेषे । वि । अत्यमाने ॥
 अत्यप्रसाहमस्य ।
 अत्यवृद्धिः । वि । मन्दे । अत्यावृद्धिरस्य ।
 अत्यमारिषः । पुं । तण्डुलीये । चंडरा-
 ई इति प्रसिद्धशके । अत्यारिषीमा-
 रिषश्च ।
 अत्यमेघाः । पुं । मन्प्रघत्वेनवक्षुवि-
 वेकासमर्थे । अत्यप्रघे । अत्यमेघा-
 यस्य । निचलमसिच प्रजात्रेधयोः ।
 अत्यगमी । स्त्री । शमीरे ।
 अत्यसरः । न । वेगन्ते । अत्यंतसर-
 श्व ।
 अत्यायुः । पुं । छागे । वि । मितामुपि

अवका

अल्पमः प्रायुरस्य । अल्पिका । स्त्री । अल्पप्रमाणम् । अल्पमाशयाम् । अल्पिष्ठः । वि । स्वल्पे । अल्प्यल्पे । अयमेवार्थेति शयेनाल्पः । अजादी गुणवचनादेवेतीष्टम् । अलोयान् । वि । स्वल्पे । अशीयसि । अयमनेयोरतिशयेनाल्पः । अजादी गुणवचनादेवेतीष्टम् । अजा । स्त्री । मातरि । अम्बायाम् । अश्वत्थसूक्तोक्तायां परदेवतायाम् । अश्व । । व्याप्ती । निश्चये । अनादरे । असाकल्पे । अवकटः । वि । अवाचीने । अवकुटारे । अवाचीनः । अवात् कुटारश्चेति आत्कटच् । न । वैरुष्ये । अवकल्पितः । वि । कल्पिते । पुं । बुद्धान्तरे । अवकरः । पुं । सम्भार्वन्यादिष्वित्से ध्रुव्यादौ । सङ्करे । अवकीर्यते । क्विप्ते हिंसायां वा । अदोरप् । अवकर्षः । पुं । अनुकर्षे । अवकुप्यते । कृष्णं । घञ् । अवकषितम् । वि । दृष्टे । इति धरणिः । अवकल्पनम् । न । मिश्रीकरणे । चित्तने । अवकाशः । पुं । अन्तरे । कर्मरहित

अवक्त

प्रकाले । प्रवृत्तेः । यथा । अवकाशेषु । अवाचेयुनदीतीरेषु । वैवहीति मन्निनुः । अवपूर्वात्काशतेर्घञ् । अवकीर्यः । वि । अवघ्नस्ते । विक्षिते । अवकृष्णः । कः । अवकीर्या । वि । अतब्रह्मचर्यादिनियमैः । अतव्रते । स्त्रीसंपर्कात्विप्लुतब्रह्मचर्ये प्रथमाश्रमिणि । यतौ च । ब्रह्मचार्यवकीर्यां स्थात् कामतस्तुस्त्रियं वक्ष्यिष्युते । अवकरशर्म । क्विप्ते हिंसायां वा । भावे कः । अवकीर्ये विक्षितं प्रतं हिंसनं वा अने । अष्टादिभ्यश्चेतोनिः । अवकुटारः । वि । अवकटे । अवाचीनः । अवात् कुटारश्चेति । अवकृष्टः । वि । वक्षिष्कृते । निष्कासिते । अवकृष्यते स्म । कुषदिक्षेपने । कः । अवकेशी । वि । कालानुत्पन्नफलद्रुमे । वक्ष्ये । अफलेषु च । अवसनाः केशायस्त्रसोवकेशो निष्केशः । सोस्तिदृष्टान्तत्वेन अस्य । अतदनिः । सयथानिष्केशः एवमयं निष्फलः । अवकांशून्यमीष्टेच्छीलः । सुष्यजातावितशिनिर्या । अवकः । वि । अकुटिले । अवकचेताः । पुं । परमात्मनि । अवकमा

अवग

अदिप्रकाशवन्नित्यमेव अवस्थित
 मेकरूपंचेतो विधानमस्येति । वि
 । अकुटिलचित्ते । अवकसरसंचेतो
 त्तियस्य ।
 अवक्यः । पुं । मूले । वेत्ते । राज
 । पाद्येद्रव्ये । वरिभिः शुक्लस्थानेप्र
 तीतिभाण्डमधिपतयेदेवे । अतावत्
 । कालेमुपयोगार्थं भाण्डवस्त्राश्वादि
 । नैयादीयते नच्छं । युष्माभिरेताव
 द्गन्देय मित्येवविधेभाटके । भाडा
 इति प्रसिद्धे । अवक्रीयते । जनेन ।
 छेकोद्भव्यविनिमये । पुंसोतिथः ।
 यरजित्यचतुन स्युटावाधात् ।
 अवलोदनम् । न । किञ्चिद्दार्त्वे ।
 अवचुतम । न । उपरिभूतचुते ।
 अवचेषः । पुं । निश्चयात् ।
 अवचेषणम् । न । भर्त्सने ।
 अवचेषणी । स्त्री । बलायाभितिष्ठे म
 चन्द्रः ।
 अवगच्छितम् । वि । तिरस्कृते । परिभू
 ते । अवगच्छतेऽस्य । गयसंस्थाने ।
 क ।
 अवगच्छः । पुं । गच्छस्यप्रथो । सरस्वते ।
 अवगच्छति । गच्छृ गतौ । अमन्ताडु ।
 अवगतः । वि । मत्ते । ज्ञाते । विदिते ।
 अवगम्यतेऽस्य । गच्छृ गतौ । कः ।
 अवगतिः । स्त्री । ज्ञानमात्रे । ज्ञानसा

अवगु

अमान्ये । अवगम्यतेऽनया । गच्छृ
 इतिन् ।
 अवगयः । वि । प्रातःप्राते । अवगीयते
 । इच्छं । निश्चीयगोपीयावगथा इ
 । तिवक् गाडोऽस्त्वर्थ निपातनात् ।
 अवगमः । पुं । माने । अवगम्यतेऽनेन ।
 फले । अवगम्यते प्राप्यते । गम् ।
 अप् ।
 अवगाढः । वि । निविडे । अन्तः प्रवि
 ष्टे । निमज्जेते अवपूर्वाङ्गाङ्गेः कर्त्तरि
 । क्तः ।
 अवगाद्दः । पुं । अवज्ञोऽयाम् । नैका
 । जलसेचनकाण्डप्राथे इति इत्यायुषः ॥
 अवगाहः । पुं । ज्ञाने । ज्ञानगृहे ।
 अवगाहनम् । न । अवलोचने । निम
 ज्जने । अवगाहे । गीतांमारके न
 हाना इतिभाषा ।
 अवगीतः । वि । निर्वादे । जनापवादे ।
 । मुहुर्दृष्टे । दुष्टे । गर्हिते । अख्यात
 गर्हणे । अवगीयतेऽस्य । शैशब्दे । कः
 । घुमास्येतीस्वम् । मुहुर्गति ॥
 अवगीर्षः । वि । वर्धिते । अवगीर्यते
 स्य । गशब्दे । कः । अपानान्निर्गते
 द्रव्ये ॥
 अवगुणः । पुं । दोषे ।
 अवगुणेनम् । न । योपाशिरः प्रावरण
 श्रियायाम् । घुघट कर्ना इतिभाषा ।

अवग्र

अवच्छु

योषानिनावरकसरन्ध्रवस्त्रे । स्त्रीमुख
 च्छादनवस्त्रे । आच्छादनसमुद्दिष्ट
 मवेगुरुलनमीश्वरि । धूल्यादिप्रचये
 ॥ वेष्टने । मुद्राविशेषे ।
 अवगुण्डिका । स्त्री । योषामावरणमि-
 यायाम् । अवगुरुणे । अवतिकाया-
 रिम् ।
 अवगुण्डितम् । वि । चूर्षिते ।
 अवगृह्यम् । न । प्रातिशाखादिषु । पद-
 विशेषे । यस्यपदस्यावग्रहः । क्रियते वा
 चेत्यर्थः । अवगृह्यते ग्रहणपादाने ।
 विच्छेदोन्नयहेरुः । पदास्वैरिवाद्या
 पद्येषु चेतिकर्ष । ग्रहियेति सम्प्रसा-
 रणम् । कुगतीति सभासः ।
 अवगोरारणम् । न । ताडनार्थं यथादी-
 त् । नोमुद्यमे । भारणेषु लङ्घयित्वा
 इतिभाषा ।
 अवग्रहः । पुं । दृष्टिरोधे । ज्ञानभेदे ।
 प्रतिबन्धे । गजाशिके । हस्तिललाटे
 । अवगृह्यतेऽरुणेन । ग्रहेरुम् । वि-
 च्छेदे । अवान्तरपदसंज्ञां च वितुं
 पदपाठकाले किञ्चित्कालमवसाने ।
 अवग्रह्यामवग्रहः । ग्रहणपादाने ।
 अवपूर्वात्तयद्देशोभावे ग्रहणनि-
 श्चिगमश्चेत्यर्प । स्वभावे
 अवग्रह्याम् । न । प्रतिरोधे । तिरस्कु-
 र्ता । अनादरे ।

अवग्रहः । पुं । दृष्टिरोधे । अवग्रह्याम्
 वयाहः । अवग्रहोवर्षप्रतिबन्धे इति
 । अवपूर्वात् ग्रहेर्वाघञ् । शप्ते । आ-
 क्रोशेऽवन्धोर्वाघञ् इतिघञ् । अवग्रहणे
 भूयात् अभिभवंश्चार्धः ।
 अवघट्टः । पुं । गर्ते । भूरनघे ।
 अवघातः । पुं । अवहनने । तण्डुलादि-
 ङ्कण्डने । अवहननम् । हनहिंसाग-
 ण्योः । षञ् । हनस्रोचिस्रलोः । हो-
 ङ्कण्डनेरिति कुस्वम् ।
 अवचयः । पुं । पुष्पफलादीनां हेतने ।
 अवचूडः । पुं । अवचूले । अधोलुम्बि-
 कलापे ।
 अवचूर्षितम् । वि । मेपिते । अवर्धस्ते
 । विससुधादिचूर्णस्य लेखादौ । क-
 ल्बुचूर्णैराचिते । अवचूर्णतेऽस्य । स-
 ष्यामेति गृह्यन्तात् कः । यद्वा । चूर्णमे-
 षेचुरादिः ।
 अवचूषः । पुं । अवारध्वजकञ्चुके । अव-
 जाग्रवदाधो मुखवस्त्रे । भाण्डेका पट-
 का इतिभाषाप्रसिद्धे ।
 अवचूषकम् । न । चामरे ।
 अवच्छिन्नः । वि । सङ्घचिते । अवच्छे-
 दकतानिरूपके । विशिष्टे अवच्छेदा-
 शये । अवच्छिन्नतेऽस्य । शिदि-
 र्ण । कः ।
 अवच्छुरितम् । न । अट्टहासे । अवच्छ-

अवटी

अवता

रणम् । छुरच्छेदने । भावेत्तः ॥ १

अवत्याः । अवर्ष आद्यत् । अवटीटानासि

अवच्छेदः । पुं । विरामे ॥ सङ्कोचे ॥ वि

कासा अस्थस्यपुरुषस्य । अवर्ष आद्य-

शेषश्च ॥ एकदेशे । परिच्छेदे ॥

वृत्तः । पुं । वृत्तमेदे । गर्ते ॥ कूपे ॥

अवच्छेदकम् । वि । न्यायमतेन अथा

पुं । स्त्री । घाटायाम् । शीवापस्थाद्वा

प्य वृत्त्यधिकरणसम्बन्धैकदेशे ॥ इत्

ने । शीवायामुन्नतभागे । अवटल-

रश्चावर्त्तके । विशेषणे ॥ ता

ति । टखैक्ये । अवटीकतेवा । टी

अवच्छेदकावच्छेदः । पुं । व्यापक-

कृतौ । मितद्रादिस्वात् सुः । यदा ।

अवच्छेदश्च । वि । अवच्छेदाऽवच्छेद-

नवटति । वटवेष्टने वटमाद्ययोवा ।

कोमयतिरूपयौवै ॥

वाहुलकादुः ॥

अवज्ञा । स्त्री । जनादरे ॥ अवज्ञानम्

अवटोदा । स्त्री । भारतमर्षस्यनद्यन्तरे ॥

जोष्यात्श्वोपसर्ग इच्छद् । टाप ॥

अवडीगम् । न । पश्चिमामवरोहये ॥

अवज्ञातम् । वि । अवमानिते ॥ अव-

पश्चिमामधोगमने ॥

ज्ञायतेष्य । शा । अवबोधने । कः ॥

अवतंसः । पुं । न । कर्णपूरे ॥ ग्रेकरे

अवज्ञानम् । न । तिरस्कारे ॥

शिरोभूषामेदे । उत्तसे । अवतं-

अवटः । पुं । छिले ॥ गर्ते ॥ यथा । र-

सयति अवतंस्यतेऽनेनवा । तधिः

क्षसागतसञ्चानामेषधर्मः सनातनः

सौभोभूषार्थः । पश्चाद्यच्च इच्छरपेति-

॥ अवटेयेनिधीयन्ते तेषालोकाः स

भवतमसम् । न । जीगान्धकारे । अथ

नातना इतिरामायणम् । कूपे ॥ कु

हीनं तम । अवसमन्वेष्यस्तमस इ

इकशीदिनि ॥ अवन्त्यस्मात् अवर

त्यच्च ॥

चयादैः । शकादिभ्योऽटम् ॥

अवतरणम् । न । अवतारे ॥

अवटनिरोधनः । पुं । नरकविशेषे ॥

अवतारः । पुं । अवतरये । अवरोहे ॥

अवटिः । स्त्री । गर्ते ॥ इतिश्लायुषः ॥

मुष्करिण्यादैः । देयानांविशेषतो-

अवटीटः । वि । नतनासिके । अवनाटे

विष्णोर्मूर्त्तन्तरेण पूर्णेश्यापेगुरुपे-

। अवनमनं नासिकायाः । नते ना-

खण्डिष्यां प्रादुर्भावे ॥ अवतारास्व-

सिकायाः सञ्चायां टीटश्च नाट्यभट

सङ्ख्यातास्तेष्येते विशेषतः प्रसिद्धाः

च । अवटीटश्चनासिकायानतमस्ता

अवतो

मन्त्र्यः कूर्मो वराहश्च नरसिंहाववा
 मनः। रामो रामश्यामश्च वृद्धः कल्की
 च ते दश । अपि च । प्रकृतिविष्णुरु
 प्राचपुं हूपरश्महेत्वरः । एवं प्रकृति
 भेदेन भेदास्तु प्रकृतेर्दशः । कृष्णरु
 पाकाङ्घ्रिकास्याद्रामरुपाचतारिणी-
 षि । वगणां कूर्ममूर्त्तिः स्यात्कीनो धूमाव
 ती भवेत् । लिखितं स्तानुसिंहः स्याद्
 राहश्चैव भैरवी । सुन्दरी नाम दान्यः
 स्याद्दामनो भुवनेश्वरी । कमलावौह
 रूपास्यान्नातङ्गी कल्किरूपिणी । स्व
 यम्भवती काङ्घ्रिकुण्डलुर्भगवान्स्व-
 यम् । स्वयम्भवगवान् कृष्णः कालीरु
 प्प्रोभवैर्ज । इति मुण्डमाळा । विष्णो
 षोक्तानि पाषाणैर्द्रष्टव्यः । पुनश्च श्री
 भागवते १ स्कन्धे ६ उवाचे स एव प्रथ
 मदेवः क्रामारत्तर्गमाश्रितश्चादि
 नाद्रष्टव्यः । तीर्थैः । नद्यादितीर्थैः ।
 अवतरत्यनेनाभिन्वा । नृपुण्यसक्त
 शरणयोः । अवतृष्टोर्घम् ।
 अवतारणम् । न । भूतादिग्रहे । वखा
 च्छले । अर्चने । अवरोहणे ।
 अवतीर्थः । वि । अवतरणविशिष्टे ।
 मादुर्भूतेः । वलादौ कृतावरोहे ।
 प्रविष्टेः ।
 अवतोका । स्त्री । सुब्रह्मधाम । प्रति
 तर्गभाषागविः । अवगच्छितं तोकम्

अवयव

यस्य यस्याः ।
 अवदशः । पुं । दशने । भर्जितद्रव्यचर्च
 खे । मद्यपानहृषिजनकमद्यद्रव्ये ।
 अवदश्यते पानवच्यर्थम् । दशदशने
 कर्मविधयभावेवा ।
 अवदातः । पुं । सिते । गौरे । वि । वि
 मुहे । युक्तगुणविशिष्टे । पीतवर्णव
 त्ति । मनोचे । अवदायते स्य । दैव
 शोधने ।
 अवदानम् । न । खड्गने । पराक्रमे ।
 अतिदत्ते । मुहुकर्मणि । यथाजावि
 पञ्चरागायन्तीविधिभर्दानपुरि
 पोरिति । उग्रोरे । दौ अवखड्गने
 दैवशोधनेवा । भावेऽस्तु ।
 अवदारकः । पुं । खनिषे । वि । विहा
 रयकसंरि ।
 अवदारकम् । न । खनिषे । अवहार्यते
 नेन । दैविदारणे । खलः । खड् ।
 अवदाहः । पुं । अवदहने । न । वीर्य
 मूले । अवनीयते दाहोऽस्मात् ।
 अवदीर्घम् । त्रि । खण्डिते । द्रुते । द्र-
 षीभूते घृतादौ । अवदीर्यते स्य । द
 विदारणे क्तः ।
 अवदाहः । पुं । दुग्धे । अवदुह्यते । दु-
 कर्मविधयम् ।
 अवयम् । वि । अधमे । पापे । निन्दे ।
 अवदति परंगुणम् न उच्यते न उच्यते

अवधू-

वा । अवशावसाधमावरेफाः कुंक्षि
 हे इति मदेर्निकर्तारियत् । अवशय
 १ ॥ य्येति तु कर्मवियत् ॥
 अवशोतनम् । न । प्रकाशे । द्वि । त
 इति । १ । २ । ३ । ४ । ५ । ६ । ७ । ८ । ९ । १० ।
 अवद्रुहः । पुं । इहे ॥
 अवधानम् । न । मनोयोगे ॥ अवधुधा
 १ ॥ न्युट् ।
 अवधारणम् । न । निश्चये ॥ अवधृता ।
 १ ॥ इयसादिपरिच्छेदे । परिमाणनि
 १ ॥ श्ये ॥ १ । २ । ३ । ४ । ५ । ६ । ७ । ८ । ९ । १० ।
 अवधारितः । चि । निश्चिते ॥ कृतावधा
 १ ॥ रिखे ॥ १ । २ । ३ । ४ । ५ । ६ । ७ । ८ । ९ । १० ।
 अवधार्यः । द्वि । अवधारणीने । निर्धा
 १ ॥ १ । २ । ३ । ४ । ५ । ६ । ७ । ८ । ९ । १० ।
 अवधिः । पुं । अवधाने । सीचि । परस्या
 १ ॥ काष्ठायाम् । काले । विस्रे ॥ अवधान
 १ ॥ स । दुषाण् ॥ उपसर्गे घोः क्विः ।
 अवधीरितः । चि । अवज्ञाते ॥ १ ।
 अवधूतः । द्वि । अभिभूते । निवर्त्तिते ।
 १ ॥ यथा । अवधूतभयः । शायौ । अव
 १ ॥ धुनेति धूञ् ॥ सः ॥ अनाहते ।
 योगेश्वरे । सत्र्यासाश्रमिणि ॥ तत्रि
 १ ॥ इतिर्दया । अक्षरत्वाक्षरेण्यत्वाद्भूत
 १ ॥ संसारसहटात् । तत्त्वमस्यर्थत्विदु
 १ ॥ त्वाद्पृतोभिधीयत इति । अपि
 १ ॥ योपि सद्गुणश्रमान् यद्वान् भा

अवन-

१ ॥ तन्वेषोस्ततः पुमान् । अतिवशोय
 १ ॥ सीयोगी । अवधूतः सकथ्यत इति । य
 १ ॥ या रविः सवरेसान् प्रभुङ्क्ते हुताग्नि
 १ ॥ अपि हि सर्वमचकः । तथैवयोगी
 १ ॥ विषयान् प्रभुङ्क्ते नक्षिप्यते पुण्यपा
 १ ॥ पैशुशुद्धरथपि । अवधूतो विशेषो
 १ ॥ इसेद्रथः । १ । २ । ३ । ४ । ५ । ६ । ७ । ८ । ९ । १० ।
 अवधूननम् । न । तिरस्करणे ॥ १ ।
 अवधूलनम् । न । अवधूर्णने ॥ १ ।
 अवधूतः । चि । आकर्षिते । निरिषते ।
 अवधूतिः । पुं । अवधारणे ॥ १ । २ । ३ । ४ । ५ । ६ । ७ । ८ । ९ । १० ।
 अवध्याः । चि । मारणायोग्ये । यथा ।
 १ ॥ अवध्याश्चिख्यं प्राहुः सिर्यग्योनिगता
 १ ॥ स्वपीति । अपि च । किंत्वयान् श्रुतं
 १ ॥ लोके अवध्याः शत्रुयोपिते इति । अव
 १ ॥ ध्याये पापमुक्तं ननुना । यात्रा नवध
 १ ॥ स्यवेतावान् यथस्य नोद्यथे । अ
 १ ॥ धर्मानृपतेर्हृद्योपसंस्तुविनियच्छत इ
 १ ॥ ति । ९ अध्याये २४८ श्लोकः । १ ।
 अवध्वस्तः । पुं । परिश्रमागे । निन्दने ।
 १ ॥ अवधूर्णने ।
 अवध्वस्तः । चि । परिश्रमले । निन्दिते
 १ ॥ अवधूर्णिते । अवध्वस्यते स । ध्वं
 १ ॥ सुगतीष । सः । १ ।
 अवनम् । न । ग्रीती । रथये । ग्रीश
 १ ॥ ने । अवरधणादे । न्युट् ।
 अवनतम् । चि । अशाभूते । आनते । १ ।

अवने

अवमा

अवनमतिस्म । अवनमहत्वे । गच्छ
 ये तित्तः । अनुदात्तोपदेशे र्यनुना
 त्तिसिकलोपः ।
 अवनतिः । स्त्री । विनये । अनौद्धत्ये ।
 अवनद् । वि । प्रत्युत्ते ।
 अवनोटे । वि । नतनासिके । नासि
 कायाः नतम् । नतेनासिकाया इति
 नाटच् । तद्योगान्नासिकाऽवनाटा ।
 सावल्हास्य । अर्धआद्यच् ।
 अवनान्तः । पुं । प्रथामे । अवनमनुम् ।
 अवयमोद्यम् ।
 अवनायः । पुं । अधोनयने । निपातने ।
 अवनयनम् । स्त्री । प्रापये । अवो
 त् । दानिय इति घञ् ।
 अवनिः । स्त्री । भुवि । अवति अव्यते
 एवा । अवरश्वादा । अर्त्तिरुधृषमी
 अवनितः । वि । चाञ्चिते ।
 अवनी । स्त्री । स्थिरायाम् । भूमौ । वा
 यमाशायाम् । कृदिकारादितिवा
 लीप् ।
 अवनीपतिः । पुं । राजनि । अवन्याः
 पतिः ॥ अवनो पातिवा । पारश्चये
 पातेर्डतिः ॥
 अवनेजनम् । न । मचायने । हस्तसंस्का

अवने ।
 अवन्तयः । पुं । देशभेदे । मालशेषु ।
 अवति । अवरश्वादा । वाहुलका
 अवनिका । स्त्री । उल्लयिन्याम् ।
 अवन्तिसोमम् । न । काकिके । अवन्ति
 युः अभिषुत् सोमम् । प्राकपाथि
 वादिः ।
 अवन्ती । स्त्री । देशभेदे । यथा । तास
 येषां समासाद्यैवाहुमिखेरोवतः ।
 अवन्तीसंघकोदेयः काशिकात्तपति
 गृहीति ।
 अवपातः । पुं । विले । निपाते । अघः
 पतने । अवपतनम् । पत्तुः घञ् ।
 गजग्रहणार्त्ते । अवपातस्तु ह्यर्थे
 गत्तेरुक्तेट्वादिनेतिवाद्भः ।
 अवपातितः । वि । भिद्वीदकीकृते अ
 पपाचिते ।
 अवपाशितः । वि । नद्वे ।
 अवपुतः । वि । अवतीर्थे । सहसैमान
 तीर्थे ।
 अवपुटः । वि । अनुभूते ।
 अवबोधकः । पुं । परिदीपके । अववा
 धयति । बुध । खलु ॥
 अवभर्जितः । वि । दग्धे ।
 अवयसः । पुं । साचातकारे ॥

रे । अय विजिर् । ल्युट् । पिहड
 प्रदानार्थमाश्रुतकुशोपरिजन्मसे
 अवयसः । पुं । साचातकारे ॥

अवस

अवभासकः। वि। प्रकाशके। अम

अवभृशः। पुं॥ दीक्षान्तयज्ञे। मुख्ययज्ञ
। अथर्वविशेषे। प्रथमिकसमाप्तौ।
। क्रियमाखेरद्विविशेषे।। यथाकृत
खानविशेषे॥ अवधियतेऽनेन। उ
। भृशधारणयोपेक्षयोः भृशमरखेवा।
अवेभृशरतिश्च न।। अ।।

अवधटः। वि। नतनासिके॥ अवधत
। नासिकायाः। नतनासिकायाः संचा
। यांमितिखट्ठः॥ अवधटं च नासिका
। यानतमख्यस्याः। अवधटं च। अ
वधटानासिकाख्यस्य। सुषेपस्य। अ
। आद्यत्। नासिका। पुं। अ।।

अवसः। वि। कुत्सिते। अवस्यस्यादा
। स्नानम्। अवस्यत्वाद्। अवस्येति
। अवेस्येति। अवस्येति। अवस्येति।
। अवस्येति। अवस्येति। अवस्येति।
। अवस्येति। अवस्येति। अवस्येति।

अवसतम्। वि। अवसानिते। अवस
। न्यतेस्य। मनश्चाने। अ।।
अवसतिभिः। स्त्री। अस्त्युक्तिस्त्युक्तिभयो
।। वारे एकस्मिन् अवसतिभि रिति। अ
। चित्तित्यौ। अ।।

अवसदिनम्। पुं। अवसे। यथा। ति
। प्यन्तदपमेकोदिनवारस्युत्पत्तियपत
। अवस्यवमदिनम्। अख्यार्थः। दिनेना
। वहारदयंभवति। वारपट्टिकायात्।

अवरः

। पूर्वमेकोवारस्तत्परं चान्यः। तत्रदिन
। न्याहिरानस्य। एकोवारस्तिथ्यन्तदयं
। तिथिचयैवायं धदिने स्पृशति तद्विषम
दिनम्। वारपट्टिकायात् परंपर
। दिनस्यैवाद्यावधेकवारैश्च तिथ्यन्त
। द्विस्यर्थे। तिथिचयस्यैवा अवसेदि
नस्यादिच्छयः। अ।।

अवसन्ता। वि। अवसानेस्यकसंरि।
। अवसन्त्येते। अवपूर्वानभनेस्तृत्।
। अवसईः। पुं। पीडने। अवसईतम्।
। सुदोदे। अ।।

अवसर्गः। पुं। नाटकसम्बन्धे।
। अवसाने। अविशयाम्। अव
। मानेनम्। सनेयैस्तात्। अ।।
। अवसानितम्। अविशयाम्। अवसा
। न्यतेस्य। मानपूर्वार्थमात्ते।

अवसदुंशयः। वि। शिपोसुखर्थाभिनि।
। अवसतो मूर्द्धायच्छंसः। अवसईशेते
। शीद्वस्ये। पार्श्वदिपुपसंख्यानाह्वः।
अवसेटिनम्। न। परिवर्त्तने। अ।।

अवसेटनी। स्त्री। परिवर्त्तनशीलाया
। अ।।
अवसवः। पुं। अद्वे। प्रतिष्ठाहेतुदाह
। त्रयोपनयनिगमनान्य। अनुमानावय
। वः। अवस्येति। युमिश्रयो। मन्त्राद्य
। अ।।
अवरः। वि। चरमे। परशोद्भये। अवसे।

अवर

अवरो

॥ कार्थे ॥ ॥ न ॥ गंगान्त्यजङ्गादिदिग्मे ॥
 ॥ अवरति ॥ रादोने ॥ आतश्चोपसर्ग ॥
 ॥ इतिकः ॥ यदा ॥ नदसोतित्रिवतेषा ॥
 ॥ अवरखे ॥ अचः अदृष्टद्विष्यद्वा ॥
 ॥ अवरजः ॥ पुं ॥ कनिष्ठभ्रातरि ॥ युवीय
 ॥ तिसि ॥ शूद्रे ॥ अवरस्त्रिभुक्त्यालेजा
 ॥ तः ॥ सप्तम्यां जनेर्दं ॥ ॥ ॥
 ॥ अवरजा ॥ स्त्री ॥ कनिष्ठार्थान्निग्याम् ॥
 ॥ अवरतः ॥ ॥ अवरस्मात् ॥
 ॥ अवरस्तादर्थे ॥ विभाषाप
 ॥ रावराभ्यामिच्यतश्च ॥ अवरतेष
 ॥ सत्यगितोरमणीयंवा ॥ ॥ ॥
 ॥ अवरतिः ॥ स्त्री ॥ निरति ॥ अपरामे ॥ अ
 ॥ वरमणम् ॥ अरमंकिडायाम् ॥ किन् ॥
 ॥ अवरमोक्तं ॥ त्रि ॥ माकृतहुदितोक्ते ॥ श्री
 ॥ नमतिनामोक्ते ॥ अवरेशमोक्तं ॥
 ॥ अवरवर्णः ॥ पुं ॥ स्त्री ॥ शूद्रे ॥ शूद्रेषु ॥
 ॥ तिलपरेऽथमेषां ॥ अवरस्यासौ ॥
 ॥ ॥ अर्थश्चेतिवा ॥ ॥ ॥
 ॥ अवरयर्थः ॥ पुं ॥ स्त्री ॥ शूद्रे ॥ अवरव
 ॥ अर्थेषु ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ अवरजतः ॥ पुं ॥ अर्क ॥ वि ॥ चीनप्रते ॥
 ॥ अवरस्तात् ॥ अवरः ॥ अवरस्तादर्थे ॥
 ॥ अवरस्थान् ॥ अवरस्ताम् ॥ अवरस्तात्
 ॥ अवरस्थाः ॥ अवरः ॥ अवरार्थावसख्याम
 ॥ तौरमणीयंवा ॥ दिक्त्वव्येय्यदृष्टका
 ॥ तिः ॥ तस्मिन्नियोगेनविभाषापरस्येति

अवरस्यपक्षेऽवादेशाभावात् ॥ ॥
 अवरः ॥ स्त्री ॥ अवन्यम् ॥ ॥ पूर्वत्वात् ॥
 अवरस्तम् ॥ त्रि ॥ अवरस्तम्भे ॥ अवर
 ॥ अर्कभवम् ॥ ॥ परावरोधमेतिसपूर्वाञ्च
 ॥ तिर्वत् ॥ ॥ ॥ ॥
 अवरौघम् ॥ पुं ॥ अतिकृते ॥ अवरौघते
 ॥ स ॥ रीङ्स्वभक्ते ॥ ॥ ॥
 अवरगणः ॥ त्रि ॥ ममे ॥ ॥ ॥
 अवरद्वाराविस्तारिते ॥ आच्छादिते ॥
 अवरद्वाराखो ॥ अन्तःपुरचारिण्यांभो
 ॥ ग्यायां कर्मकर्याम् ॥ ॥ ॥
 अवरकठः ॥ त्रि ॥ अवतीर्णयोगे ॥
 अवरोधः ॥ पुं ॥ तिरोधाने ॥ राजदारेषु
 ॥ ॥ युवान्ते ॥ राजेश्वीरुद्वे ॥ अवरोध
 ॥ तीते ॥ ॥ अर्धिरावरयो ॥ अर्धः ॥
 अवरौधकः ॥ त्रि ॥ तिरोधकारिणे ॥ अवरौ
 ॥ धिकर्त्तरि ॥ अवरोधप्रति ॥ अन्तपूर्वा
 ॥ त् ॥ अर्थेषु ॥ ॥ ॥ ॥
 अवरोधनर्त्तने ॥ प्राप्तामकः ॥ पुरो ॥ अ
 ॥ वरुध्यते ॥ ॥ ॥ अर्थेषु ॥ ॥
 अवरौधकः ॥ अवरौधकरिणे ॥ रोक्तं ॥ इति
 ॥ भाषा ॥ यथोक्तात्तरोधनमिति ॥
 अवरौधायनम् ॥ न ॥ अन्तःपुरे ॥
 अवरौधिकः ॥ पुं ॥ अन्तःपुराध्यक्षो ॥ अ
 ॥ त्तो ॥ अन्तःपुराध्यक्षो ॥ अ
 ॥ त्तो ॥ अन्तःपुराध्यक्षो ॥ अ
 ॥ त्तो ॥ अन्तःपुराध्यक्षो ॥ अ

अवस

अवसक

॥ १ ॥ इवरावावसेच्छागतोरमर्षीयवा
 ॥ २ ॥ मूर्वीधुरीवराणा मिच्यसिस्तान्नि
 ॥ ३ ॥ योगेनायरस्यावादेवश्व ॥ ४ ॥
 अवसः । पुं । अर्कः । भूमिः । अवतिग अ
 वरचणादौ ॥ ५ ॥ अर्थविषयीस्थादि
 नासश्च ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥
 अवसकः । वि । खमे ॥ ११ ॥ १२ ॥
 अवसविधेका खिो ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥
 १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥
 अवसण्डीनेम ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥
 २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥
 अवसः । वि । प्राप्तावसादे विरेखे ।
 ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥
 अवसकता । खी । खिदे । भावे तक्ष ।
 अवसरः । पुं । प्रसारे । जिद्यजिप्रा
 सानि वृत्तावयप्रयवकथ स्वरूपे । सङ्ग
 ति विगेषे । अनन्तरवकथ स्वमवसरः
 । यद्योपमानेऽवसरसङ्गतिरिति जग
 दीधतर्कासङ्कारः । विस्तरे । मन्त्रभे
 दे । वर्धयेग अवसरयोम् । सुगती ।
 वाहुलकादम् । अधिकरणेपुंसिसंज्ञा
 यामिति घोषा । योग्यकाले ।
 अवसरालयः । पुं । अर्धरात्रे । ३९ ॥
 अवसरगः । पुं । निरवयहे । स्वतन्त्रे ॥ ४० ॥
 वसजेनम् । अवस्यतेषा । सृष्ट ० ।
 ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥
 अवसर्पः । पुं । चरि । अवसर्पति । दृष्ट

गतौ पिचादश्च ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥
 अवसर्पिणी गच्छी । वैहकस्यो । सेतु
 दशकोटिकोटिसागरवर्षेणसर्माष्य
 ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥
 अवसादिः । पुं । अवसकस्ये । विपादे ।
 ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥
 अवसदेनेम् । चङ् । भावेदेज् ।
 अवसादेनेम् । ना । भावे । शैथिल्याया
 दने । ६२ ॥ ६३ ॥
 अवसानम् । न । समापने । विरामे ।
 ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥
 अवसायः । पुं । शेषे । समाप्ते । नि
 ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥
 अवसायकः । पुं । अवसानकरे । स्येते
 ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥
 अवसितम् । वि । सृष्टे । परिपक्वमहित
 ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥
 सानगते । समाप्ते । सम्बन्धे । पिप्
 ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥
 ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥
 अवस्यटम् । वि । निः । सृष्टे । १०० ॥
 अवमेकिकमः । पुं । वटके । वटा । तिरया
 १०१ ॥ १०२ ॥ १०३ ॥ १०४ ॥ १०५ ॥
 अवस्यन्तः । पुं । गिवरे । विजिगीषु वा
 १०६ ॥ १०७ ॥ १०८ ॥ १०९ ॥ ११० ॥
 निवर्जमाने । अवस्यन्ति । सुनि

अवस्था

अवहा

१० । पचायम् । अवगाहने ।
 अवस्कन्दनम् । न । अवतरणे । अवगा
 हने ।
 अवस्करः । पुं । विद्यायाम् । अपाने । गु
 ष्ठे । उपस्थे । गोष्ये । अवकीर्णते
 लिप्यते । कृविशेषे । अदोरप । क
 ष्ठादिः । वर्षस्त्रेऽवस्करः इतिवासा
 धुः ।
 अवस्तात् । [। अपरेः । अवोर्षेः । अपर
 ष्मिन् अवस्थाम् अवस्थात् अपर
 स्थाः अवरोऽवराणा वसाख्यागतोर
 त्तमशोयंदा । दिक्त्रय्येभ्य इत्यस्ता
 तितः । विभाषावरस्योतिपचेशादेशः ।
 अवस्तारः । पुं । जवनिकायाम् । कनात्
 इति चिक इति मसिहायाम् - । आ
 स्तरणे । अवस्तृणाभ्युदनेनास्तिना ।
 कृज्ज्वाच्छाहने । अनेतृखोर्धम् ।
 अवस्तुः । न । अज्ञानादिसकृज्ज्जसम्
 दापत्त्वकृमे महाप्रपञ्चे । वस्तुनेऽभ्य
 स्मिन् । असदस्तिनि ॥
 अवस्था । स्त्री । दशायाम् । कालकृत
 विशेषे । कालकृतेषामपुषोयौष
 नादिविशेषस्तस्मिन् ॥ यथाहुः । कै
 मारं पञ्चमाब्दान्तं पौनःपुण्यं दशमाव
 धि । कैशोरमापञ्चदशाद्यौवनंतु
 ततः परमिति । अपिच । आघोर
 ग्राह्येदाभस्तस्मिन्सततव्यते । घृ

इत्सुसततेर्हर्षवर्षी यान् नवतेः पर
 इति । अवस्थाने । अवतिष्ठति । अव
 पूर्वात्ः स्वाधातोश्चवस्थायाभितिच्चा
 पकात्साधुः । अवतिष्ठतेऽनयात् ।
 आतःखोपसर्गइत्स्वङ् । टाप् ॥
 अवस्थाचतुष्टयम् । न । पौत्रकर्मतेका
 लकृतचतुर्विधदशायाम् । यथा ।
 आपञ्चदशवर्षवास्थम् । आपञ्चदश
 कैमारम् । आपञ्चाग्रदशं यौवनम्
 पञ्चाग्रतःकृत्वात्स्वमिति ।
 अवस्थानम् । न । स्थितौ । वासे । म
 तिष्ठायाम् । अवपूर्वात्तिष्ठते ल्युट् ।
 अवस्थितः । द्वि । प्रतिफलिते । आसी
 ने । कृतावस्थाने । स्थिते । अवपूर्वः
 तिष्ठतिनिवृत्तौ । कः ॥ इतिस्थती
 तीत्वम् ॥
 अवस्थितिः । स्त्री । अवस्थानेः ।
 अवस्थान्दनम् । न । नाप्ये ।
 अवस्थानम् । न । अधः पतने ।
 अवस्थितः । वि । अन्विते ।
 अवहः । पुं । वायोऽमृतीयेस्त्वभे ॥ य
 या । अस्तःसत्योऽधुवोपताविधर्ताच
 विधारणः । चरणखट्वनीयोयमाच
 न्द्राद्वहोऽग्नः ३ इति ॥
 अवहननम् । न । अवघाते ।
 अवहस्तः । पुं । हस्तगृहे ।
 अवहारः । पुं । चारे । सूतयुदादिवि

अवधि

अवधार

अवधिः । निमन्वक्षोपनेतव्यद्रव्येः । प्रा
हाखयादसि । अवहरतिः । अवपूर्वा
त्तत्तुक्तः श्याद्विधेतिः । यद्वाः । अव
द्वियन्तोऽस्मिन् । ह्यः । अवहाराया
तिरेतिः । धर्मोत्तरे ।
अवहारकः । पुं । अवहारार्थः । हांगर
। इतिख्यातेजलजन्तुविशेषे । नकर-
-जे । अवहारणार्थं स्वार्थकः ।
अवधारः । वि । समपंखीये । ह्यः
र्नये ।
अवधारिका । स्त्री । प्राचीरे । इति
-धारार्थी ।
अवधारसोः । पुं । परिहासे । अवहसन
म् । ह्ये ।
अवहितम् । वि । सावधानेः विभ्रान्ते ।
प्रवेष्टिते । निहिते । अवधीयतेष्व ।
दुष्कारधारणपोषणयोः । कः । इ
धातेर्हिः ।
अवहित्यम् । न । स्त्री । आकारगुप्तौ
। अवधिः स्थितम् । सुपिस्वद्वेष्य
स्वइतियोगविभागात्कः । प्रयोदरा
दिः । अवहित्यमयोवतेति भरते-
-केः स्त्रीवम् ।
अवहित्या । स्त्री । आकारगोपने । अ
-पहिः स्थितिः अवहित्या । सुपिस्व
-स्वयत्र स्व इतियोगविभागात्कः । प्र
-योदरादिः । टाप् ।

अवहेलम् । न । स्त्री । अनादरे । अ
वधायाम् । अवहेलनम् । हेडृभना
-दरे । धनार्थकः । इत्येकैकस्वर
-खालः ।
अवहेलनम् । न । अनादरे । इति
-कारे ।
अवहेलार्थः स्त्री । अनादरे ।
अवहेलितम् । वि । कृतावहेले ।
अवाकपुष्पी । स्त्री । मधुरिकायाम् ।
अतपुष्पायाम् । सौंफ इतिख्याताया
-म् । अवाचिपुष्पायस्त्रीः । गौरादिः
-अर्थः पुष्पाम् । अत्रल्लायाम् । हे
-टाहुस्त्रीति गौडप्रसिद्धे ।
अवाकशार्खः । पुं । स्वर्गनरकतिथ्य
-कमेतादिशाखाभि श्याखिनिसंसार
-द्वये । अवाचोऽनिकृष्टाः कार्योपाध
योहिरण्यगर्भादयो महदहङ्कारत
-न्वावाहयोवाः शान्वा इव शाखाय
-स्यसः ।
अवाकधिराः । पुं । अधोमुखे । अवा
कधिरोऽस्य ।
अवाधः । वि । मरिचधने ।
अवाधः । वि । नये । अयनते । अवनत
-मगमस्य ।
अवाध्ननमगोचरम् । वि । याध्ननस-
-द्वारविषये । वाध्ननसयोगोचरम्
-नवाध्ननमगोचरम् ।

अवाच्य

अवाच्यमुखः । चि । अधोमुखे ॥ अवा
 च्छमुखंयस्तः ॥ अवाच्ये ॥ अवाच्ये
 अवाक् । चि । अधोदेशे ॥ अवाच्यदेशे
 अवाच्यदेशात् अवाच्यदेशोवा ।
 दिक्छन्देभ्यः सप्तमी पञ्चमी प्रथ
 माभ्य इच्छातिः । अच्चेर्लुक् ।
 अवाच्य । चि । अधोमुखे । नमः ॥ अवाच्य
 च्छधोमुखीभवति । अस्तिगितिक्कि
 अवाक् । चि । मुखे । नवागस्तः ॥
 अवाची । स्त्री । दक्षिणदिशि । अधो
 दिशि । अधोमुख्याम् । अधोमथा
 अधोमथोन्मथेस्त्वितिह्येम् । अस्ति
 दिग्गोदिनास्तिन् । उगितश्चेति । डोप
 न्नादस्तिस्वामी । वक्तुत्स्तु दक्षिणदिशि
 अधोमुखीभवेद्वृत्तेः ॥
 अवाचीनम् । चि । दक्षिणदिग्भवे ॥ अ
 धोमुखे । अयमेव । विभाषाच्चे रि
 तिग्वः ॥
 अवाच्यम् । न । दुर्बचने । अनन्तरे ॥
 नवचनार्थम् । अथ । अचोऽशब्दसं
 च्छायाभितिनकुञ्चम् । चि । अनिन्दि
 ते । अवकथ्ये ॥ यथा । नैवपण्येद्वशृ
 गुयाद्मार्थ्यंजातुकुञ्चिन् । अञ्ज
 यानां चिम्पेणनैवद्वयान् यायेष्वन ।
 यद्वाप्यय कुरुक्षेत्रदेवमततर्भदेत्

अवार

तूष्णीमासीत् । निन्द्यां । कुर्वन्भेष
 ॥ ज्यमात्मन इतिमहाभातम् ॥
 अवाच्यदेशः । पुं । यैनौ । मने ॥ अवा
 च्यश्चासौदेशश्च ।
 अवाच्यवचनम् । चि । दोषविशेषे । यदे
 च्छवाच्यवचनम् वाच्यवचनंहितत्त
 अवान्तरः । चि । प्रधानान्तःपातिनि ।
 इयंफलश्रुतिर्नयेयः परमपुरुषार्थ -
 साधनपरौ भवति । किन्तुवहिर्मुखा
 नां मोक्षविवक्षयाऽवान्तरकर्मफलैः
 निकर्मसुख्युत्पादनमात्रम् । अथवा ।
 पिवनिस्वंप्रदास्यामिखलुतेः खण्डख
 ङडुकाम् । पिवैवमुक्तः पिवति । तित
 मप्यतिवाचकइति ॥
 अवाच्यः । चि । मासे । न । अवा
 च्यवाच्यः । चि । खञ्ज्ये ।
 अवारम् । न । नवादिः पूर्वतीरे । अधो
 किृतटे । अवाक्तीरमवारम् । अयश्च
 र्यते । अगतौ । कर्मणि घञ् ॥ न
 वारमस्त्यचेतिवा । अशंआश्च ॥
 अवारपारः । पुं । समुद्रे ॥
 अवारपारीणः । चि । पारणे । अवारंपा
 रंगच्छति अवारपारयोभयोना तत
 आगतोवा । राणावारपाराद्वेदलाधि
 तिग्वः ॥ अवारंपारंशोमिनि ॥ अवा
 रंपाराच्यन्तानुकान्गामीतिरुः ॥

अधिक

अविद्या

अवारिका । स्त्री । धन्याके ॥ अवारिका
 पिपाठ इतिराजनिर्घण्टः । अनी-
 अवारितः । ने । अकृतवारणे । अ-
 अवारीणः । वि । अवारगामिनि । अवा-
 रंगच्छतीत्याशेषेषु । अवारंपारादि
 गृहीतादिपरीताश्रैसिखः । अवारं-
 गिमीवा । अवारंपारात्त्वस्मानुक्तामं
 गामीसिखेः । अवारंपारात्त्वस्मानुक्तामं
 अवावृषः । पुं । द्वितीयेनपिप्रासवर्ष-
 यासुत्पादिते । यथा । द्वितीयेनतु-
 योपिप्रासवर्षायां प्रवायते । अवावृष-
 इतिस्थितः । शूद्रधर्मः सजातितं इति
 अवासाः । द्वि । अमे । अवासाः । अ-
 अवासाः । वि । आभ्यन्तरे । प्रतीचि ।
 प्रतीचोऽन्वस्यवाद्यं स्याभावात् । न
 विद्यते माष्टमन्वदस्य । अवा-
 अविः । पुं । नाथे । रवौ । मेघे । शैले ।
 अमूधिककन्धले । अवति अवतेया ।
 अवरचयादेः । इन् । स्त्री । स्त्रीध-
 र्मिण्याम् । अवतिखळायाः । सर्व-
 धातुभ्य इन् ।
 अविकः । पुं । अत्रिशब्दार्थे । अविरेव-
 । अमेः कइतिकः ।
 अविकटः । पुं । मेघसमूहे । अवीनास
 इति । सङ्घातिकटम् ।
 अविकम्प । वि । अमचले । नास्तिवि-

अविष्टः । कम्प्योवेपथुश्चसः । अवि-
 अविकम्पितः । वि । अचक्षिते । नवि-
 कम्पितः । अवि-
 अविकलाः । वि । एकरूपे । नविकल्यो
 अविस्मने । अवि-
 अविकारी । वि । विक्रियाशून्येः कूटस्ये
 उपरमात्मानि । अवि-
 अविकृतिः । स्त्री । मूलप्रकृतौ । नास्ति
 विकृतिर्यस्योः । अवि-
 अविगन्धिका । स्त्री । अजगन्धाद्युषे ।
 अविगीतम् । वि । अनिन्दिते । अवि-
 अवियः । पुं । कौरमर्हके । विजयतेस्य ।
 अविजीभयपवनयोः । गन्धर्वेति-
 अविदितरवेतिनक्षत्रम् । अविद्यः ।
 अविचारः । पुं । अन्याये । विप्रेकाभाये
 अविचारसिद्धेयं येषापिस्ता-
 सिनीवमाया असतोपिभाषानुपदर्श-
 यस्तीपरपुद्गलं वचयतीति । वि । वि-
 चाररहिते ।
 अविचारकः । वि । मूढे ।
 अविचारितम् । वि । अकृतविचारे ।
 अविचेचिते ।
 अविधानी । वि । देशान्तरप्राप्तिरहि-
 ते ।
 अविघ्नतः । वि । निघ्ने ।
 अविघ्नः । वि । अनभिघ्ने । अपवीचे ।
 अविघ्नान्तः । वि । अर्थापरिज्ञानाद्-

अविता

अविद्या

निश्चिते । यथा । अदर्शितमविज्ञितं
निगदेनैवंशब्दप्रते । अगम्याविवशु-
ष्कधेनतत्त्वलतिकर्त्तित्तिदिति । न
तत्त्वलतीति । निष्कलंभवतीत्यर्थः ।
इत्यरे । यत्रविचारायते पुष्पिर्नाम-
भिवक्तियागुणैरितिनिर्कते । अवि-
ज्ञातार्थम् । पुं । परिपेतप्रतिवादि
भ्यां विरभित्तमप्यविज्ञातमविज्ञो
तार्थम् ॥ ५ ॥ ५२ ॥ विरभित्तमा-
दिनेतिशेषः ॥ ५ ॥ ५३ ॥ अवि-
ज्ञानवर्णान् । पुं । अनिपुले । अविदे
। क्तिनिः । अविज्ञानमस्ति । अस्यास्मि-
न्व्या । मतुपः । अविज्ञानवर्णान् । पुं ।
अविज्ञेयम् । अ । प्रमाणात्तरानवगाद्ये
। अ । परिपदे । अविज्ञेयम् । अविज्ञेयम्
। अ । पादिहीनत्वात् । इदमेवमिति-
विश्वदृष्टानार्थेनभवति । अविज्ञेयम्
। वि । प्रमाणानपगाद्ये । दुर्ज्ञेये ।
अविहीनम् । अ । पचिर्णामाभिमुखा-
भिगमने ॥ ५ ॥ ५४ ॥ अविज्ञेयम्
अवितम् । वि । रचिते । अव्यतेस्य ।
अपरचयादौ । कः ॥ ५ ॥ ५५ ॥
अवित्तयम् । न । सत्ये । तत्त्वे । नपित
यम् । वि । तद्विज्ञेये ।
अवित्तयम् । वि । अनुवनीये । अवि-
। तार्थे ।
अविता । वि । पापवितरि ।

अविच्छन्नः । पुं । न । पारदे । इतिरा
जनिर्घण्टः ॥ ५ ॥ ५६ ॥ अविद्वन्ः । अवि-
अविद्वन्ः । अवि । अनन्ते । निर्गन्ते । अ
चतुरे ॥ ५ ॥ ५७ ॥ अविदासी । अवि । अविद्वन्ः । अ
अविद्वितः । वि । विदित विपरीते । अ
। अविज्ञते । अज्ञाते । विज्ञानापेक्षे ।
अविद्वितविज्ञाना यद्विलोकप्रदत्ते ।
अविद्वसन् । अवि । अविद्वन्ः । अवेदुर्घ
। अवेदुर्घेषोऽद्वैतसमीपः ॥
अविद्वकर्षणः । अवि । अविद्वन्ः । अविद्व
। अविद्वकर्षणः । अवि । अविद्वन्ः । अविद्व
विद्वोऽद्वैतः पर्यरूपः कर्षोऽद्वैतात् ।
अविद्यः । अवि । विद्यारहिते । अविद्य
अविद्यमाना । स्त्री । आयायान् । वि ।
अभावे । अवर्त्तमाने ॥ ५ ॥ ५८ ॥
अविद्या । स्त्री । अहम्यता । अज्ञाने ।
यथाहुः । अविद्याया अविद्यात्त्व सि
दमेयतुल्ययम् । यत्रमाणास्तद्विष्यु
त्त्वमन्यथावस्तुसाभयेदिति । अन्यथा
। सेवंधान्तिर्निरालंवासर्वन्यायविरो
धिनी । सहसेनविद्यारसा । तमेयद
द्वियाकरमिति । पुनस्य । दुर्घटत्त्व
मविद्याया भूषणं नतुदूषणम् । कथं
विद्वघटमानत्वेऽविद्या त्वदुर्घटं भवे-
दिति । अनिद्यागुचिदुःस्थानात्मसु
निश्चयगुचिसुखात्मर्याता । अथक

अविना

अविप

सहदहद्वारपश्चतन्मापेव नात्मस्या
 त्पुहो । अतस्मिंस्तदुहो । विपर्य
 ये । मिथ्याज्ञाने । अमात्मन्यात्मस्या
 ता । यथाशरीरे मनुष्ये । ह मिथ्यादि
 । इयत्सर्वकेशमूलभूतात्मदृष्ट्ये
 ताते । अनोदिभावहृषोज्ञाने । अमि
 ह्ये । अदिहलक्षणे कर्मणि । मस्मिन्सत्त्व
 मयामायाम् । संहृत्सैः । परमानन्द
 । इयत्प्राप्ताज्ञाने । त्रेदनविद्या । विद
 िज्ञाने । संघर्षायां समकृतिपदनिपते
 ति । क्त्वाम् । विद्याविक्रमा अविद्या ॥
 अविदान् । वि । अज्ञे । नविदान् ।
 अविधिः । पुं । शास्त्राविहिते । अविधा
 नेः । यथा । वसेत्समरंके घोरेदि
 नानिपशुरोमभिः । अमितामिदुरा
 चारोयोहन्प्रविधिना प्रशुनित्याक्रि
 क्तत्वेयाप्रवक्ष्यः । । ।
 अविनः । पुं । रात्रि । अध्वर्या । अय
 ति । अवरत्नयादौ । श्याख्याहज
 विम्वहनत् । वि । यष्टरि ।
 अविनतः । वि । उन्नते ।
 अविनयः । पुं । विनयाभावे । वि । अ
 विनीते ।
 अविनाभावः । पुं । व्याप्तौ । व्याप्य
 निगृथ्यापकनिरूपितधर्मे । यथा ।
 पक्रिमान् धूमादिध्यादौ धूमनिगृ
 थक्रिनिरूपितायातिरिति न्यायमी

मांसवोर्मतम् । तत्पदार्थे तत्पदा
 र्थो भावेवदृत्तत्वाभावे । यथा । ने
 यमाकाङ्क्षा न तावदविनाभावः ।
 नीलसरोजमिच्छादौ तद्भावात् ।
 विमलवर्णनद्याः कच्छेमहिषस्त्य
 पुत्रत्वान्वितनद्यां अविनाभावात् क
 च्छेसाकाङ्क्षतापक्षेण । इत्याका
 ङ्क्षा चित्तमणिः । अविनाभावप्र
 तीति । तत्पदार्थेन विनायोभावः स
 च्ततदभावदृष्ट्यर्थः । तत्पदार्थे त
 त्पदार्थाभाववदृत्तत्वाभावात्तत्पदा
 र्थे तत्पदार्थाकाङ्क्षा इतिभाव इति
 तद्वीकामायुरी । इति ता
 अविनायी । वि । अन्वधिकारवर्जिते ।
 निष्ये । सत्ये । अपार्थसर्वप्रकार
 परिच्छेदकृत्ये । अपिहित्यभास्तनि ।
 विनष्टुं ग्रीसमस्येति विनायी । नयि
 नायी ।
 अविनीतः । वि । वियान्ते । समुद्भते । न
 यनायि । शीष् । कः ।
 अविनीता । स्त्री । कुलटायाम् । नथ्य
 नायि । शीष्मापणे । कः । नविनी
 ताया ।
 अविन्यः । पुं । राक्षसान्तरे ।
 अविपटः । पुं । मेघविस्तारे । अपीनां
 विस्तारः । विस्तारे पटच् । कम्
 जादौ ।

अविर

अविपरिवृत्तः । पुं । विचारजन्यतात्पर्यप
 रिचानशून्येऽऽतिथेकिनि । नविप
 शिवत्वं । अविप्रकृतः । वि । आसिन्ने ।
 अविप्रियः । पुं । श्यामाकंठ्ये ।
 अविप्रिया । स्त्री । श्लेष्मालतायाम् ।
 अविभक्तम् । वि । अभिसे । एकमेवार्थे
 । अथाहसे सर्वत्रानुसूतेऽधिष्ठा
 नतयावाधानधितयाच सर्वस्मिन्वि
 यमाने । नविर्मक्तम् ।
 अविभाषितः । वि । अनुपलक्षिते ।
 अविमरीसमे । नृ । मेघीदुग्धे । अवे
 दुग्धम् । अवेदुग्धे मरीसद्यमत्तयः ।
 अविमुक्तम् । न । काशीक्षेत्रे । अविमु
 क्ते महादेवो विमालाक्षीशिवपरि
 च्छागमः । यथा । मुनेप्रलयकोलेऽ
 पितृसुखे च कदाचन । विमुक्तं शिवा
 भ्यायदविमुक्तततो विदुरिति । अवि
 मुक्तं नमो लब्धसर्वथैवमुमुक्षुभिः ।
 किन्तु विद्याभविष्यन्तिकाश्रयोनिवस
 तांसतामिति श्रीदेवीभागवतम् ।
 वि । अस्यते । नविमुक्तम् ।
 अविरतम् । न । सन्तते । अनवरते ।
 अनुपरते । नास्तिविरतमस्य । मि
 याविशेष्ये वर्तमानं स्त्रीवम् । सत्त्व
 गाभितुविनिर्गमम् ।
 अविरतिः । स्त्री । चित्तस्यविवयसम्प

अविवे

योऽज्ञानात्मनिर्गतेः ।
 अविरलः । वि । अविभेदः । निविहेः ।
 अविरुद्धः । वि । अनुकूले । अप्रतिषिद्धे ।
 । नविरुद्धः ।
 अविरोधः । पुं । विवादाभावे । यथा ।
 । अतिश्रुतिश्रुतिविरोधेतु श्रुतिरेवगरीय
 सी । अविरोधे सहाकार्यं स्यात्तैवेदि
 क्यवत्सतेति । अनविरोधः ।
 अविलम्बितम् । वि । आशुगे । उच्चरते
 । न । आशुनि । शीघ्रे । विलम्बते
 । अविश्ववर्त्सने । अविश्वोपमः
 । अकर्मकस्वार्त् कर्त्तरिः । अनर्त्स
 मासः ।
 अविद्या । स्त्री । मेघ्याम् । मेघ्याम् ।
 अविद्वरः । वि । नीरन्ध्रे ।
 अविनाशम् । न । दशरोत्रस्य दर्शमेति ।
 अविवादः । पुं । विवादाभावे । नविना
 दः ।
 अविवेकः । पुं । विषयविरक्त्यभावे ।
 सम्भूयकारितायाम् । नहि किञ्चिदे
 कं कार्यं पर्याप्तमपितु सम्भूय । विष
 यासे । व्याकुलत्वे हेतौ मोहे । अ
 विस्पृहकारिचे । सदसदिवेचनोरा
 विच्ये । वि । तद्वति । नविवेकः ।
 अविवेकी । वि । विवेकहीने । अविवे
 चके । तस्मादविवेकिनः मुखमात्रमि
 स्योनाऽत्राधिकारिण इति मुक्तिवादः

अव्ययः

अवेति स्मृतिः । वि । यथोक्तकारितयानि-
 न्न्यापेः । इति । अवेचयम् । न । दर्शने । ईच्छदर्शने ।
 अवेष्टा । स्त्री । अवेष्टये । प्रतिजागरे ।
 अवेधाने । अवेष्टयम् । ईच्छदर्शने ।
 अवेष्टिता । न । अवेष्टके । अवेष्टे ।
 आयय्ययोदिनिरीचके । अवेष्टेते ।
 अवेष्टः । पुं । गोवत्से । वि । अवेष्टे ।
 अवेष्टः । पुं । अपस्थापे । वि । अवेष्टे ।
 अवेष्टा । स्त्री । अवेष्टये । प्रतिजागरे ।
 सुपारी इति भाषा ।
 अवैधम् । वि । विधिविवाजिते । विधि-
 यिष्ये । यथा । अवैधं प्रथमं कुर्वन् ।
 राशोद्वेष्टेनशुधतीति ।
 अवैदम् । वि । अवलेदने । अन्दीक्रेद-
 ने । अवपूर्वः । भावेष् । अवोदैधौ
 इति निपातनान्वलोपः ।
 अव्यक्तः । पुं । शरी । स्वरहरे । सर्वका-
 रणे । रूपादिहीनतया चचुराथ
 गोपदरे योगाभ्यासावसेवे भावे ।
 कश्चित्पुसर्बकार्येषु सट्टेपेवानुगते ।
 दिरग्यगर्भे । सत्प्रशरीने । स्यापा-

अव्ययत्

अख्यायाम् । निर्विकारे । शब्दप्रवृ-
 त्तिनिमित्तैर्वातिगुणक्रियासम्बन्ध-
 रहिते । अव्यक्तः स्पष्टानेत्यव्यक्तः । अवेच-
 यन्नावकांरादयोवशां विशेषरूपेण
 नव्यव्यक्तेसञ्चनिरव्यक्तः । मुखे ।
 कल्पे । न । प्रकृतौ । तथाहि ।
 यत्सर्वस्यजगतौ वीजभूत् सव्याकु-
 लतनोमरूपसतत्वम् । सर्वकार्यकारण
 शक्तिसमाहाररूपम् अव्यक्तव्याकृता
 कार्यादिनामवाच्यपरमात्मन्वोत्तमो-
 त्तमावेनेतन्माश्रितम् षट्कारिकाया
 तन्मवद्वैतव्यक्तिः । संख्यादिकूपेण
 निरूप्यमाणे व्यतिरेक्षणास्तीत्यव्य-
 क्तम् । तदुक्तम् । हेतुर्मदमित्यन्म-
 व्यापिसंक्रियमनेकमाश्रितंलिङ्गमी-
 सावयवंपरतन्व्यत्यक्तं विपरीतमव्यक्त-
 मिति । सोऽस्तौत्तमवदादौ । आ-
 त्मानि । परमात्मनि । सायोपाधिके
 अज्ञाने । वि । अवयवैरहिते । अ-
 व्यक्तमिति विषयं लिङ्गेप्राहृतंतीन्द्रि-
 यम् । सूक्ष्मे । अविज्ञेये । अक्षुटे ।
 नव्यव्यक्तेः । अव्यक्त्यादौ । अतः ।
 अव्याकृतकार्यभूतसूक्ष्मे । भूतसू-
 क्ष्मन्याधिकरणे । नव्यकम् इति वा ।
 अथकमूलप्रभवः । पुं । संसारवृत्ते ।
 अव्यक्तोरागः । पुं । अहङ्कारेण । किञ्चि-
 त्मोहिते । अव्यक्तोरागोयस्य ।

: अथथि

अथकलिङ्गः । वि । अदमोनश्रुतिस्तु
 च्युत्प्रकारेण । अमवति । नव्यकन्दमो
 नमृद्योतं लिङ्गमाश्रमिअसनेने ।
 अथ्यः । वि । अनाकुले । नव्यः ।
 अथ्यः । वि । अविकले । अरिपूज ।
 अथिकखोजे । नव्यः ।
 अथ्यः । गेही । शुकप्रियाम् ।
 अथ्यनः । पुं । युद्धहीनपत्नी । वि ।
 अथ्यते । अस्तुटे । अथियमानंथ्य
 नैयस्यसिन्वा ।
 अथ्यडा । स्त्री । शुकप्रियाम् । कैच
 इतिस्थातायाम् । नविगतमस
 मस्याः ।
 अथ्यतिकरः । पुं । अग्रसङ्गे । नी
 अथ्यः । पुं । तर्पे । वि । निर्व्यये । न
 अथ्यायस्य । नव्ययते । अथ्यभवसम्
 लनयोः । पचायच ।
 अथ्यडा । स्त्री । पण्यायाम् । चारस्था
 डम् । अपप्रीभेदे । मुश्याम् । नव्य
 अथियाः । नव्ययते । अथ्यापचाय
 चं । टाप ।
 अथ्यी । पुं । अग्ने । नव्ययते तच्छी
 अथ्ये । वि । निहचिविस्त्रीखवमा
 व्ययभ्यनपरिभूभस्यश्चेतोनिः ।
 अथ्ययिपः । पुं । अर्ये । अर्ये । नव्य
 यते । अथ्ये । नविनव्येरितिटिपच ।
 अथ्यथिपी । स्त्री । यरायाम् । रापी ।

: अथय

अथित्वान्डीयेण ।
 अथ्यभिचारीः । वि । केनाप्रिप्रतिकूले
 नः । हेतुनानिवारयितुमशक्ये ।
 अथ्यः । पुं । ज्ञान स्वोदिशब्दे । पुं ।
 विष्णो । शिवे । अनोद्यनन्ते देहादि
 सन्तानाश्रये । अतिज्ञानमसारेणानु
 च्छेद्येनायामयेससारद्वये । वि ।
 अथ्यतिविनाशोदिसर्वक्रियाभूम्ये ।
 निच्छे । अविनाशिनि । अपरिच्छि
 ये । यथा । सदृशं विपुलिङ्गेषु । सर्वा
 सुचर्विभक्तिषु । यचनेषु । सर्वेषु । यन्
 अथ्येति । तदथ्ययिमिति । नविद्यते व्यथोऽ
 वयवापचयोगुणा पचयोविनाशोवा
 यस्य । यथा । नव्येति विकारं नमजत
 अथ्ययिमम् । विपदादियेः पचायचं ।
 नव्ययः । वि । विना । वि ।
 अथ्ययोत्सा । पुं । अतश्चरस्वभावे ।
 अथ्ययीभावः । पुं । प्रायः पूर्वपदार्थप्रधा
 नः । नैसमासेविशेषे ।
 अथ्यलीकः । पुं । सत्ये ।
 अथ्यवसायवानग वि । शिके । अथ्यवसा
 यरश्चिते । इतिविकाण्डशेषः ।
 अथ्यवस्था । स्त्री । शास्त्रविद्वत्थ्यवस्थाया
 म् । अपसिद्धान्ते । अविधी ।
 अथ्यवस्थितः । वि । नीतिशास्त्रादिय
 यस्थानमिषे । सिद्धान्तरहिते ।
 अथ्यवहार्यः । वि । अभिधानाभिधेयह

अव्युत्प

पयोर्वाङ्मनसयोरविषये ॥ अथवा
 ११ रायोग्ये ॥ नव्य वहायः ॥ ११ ॥
 अव्यवहितम् । वि । व्यवधानशून्ये । संस
 ११ ॥ अपदात्तरे ॥ नव्यवधीयतेस्मात् ॥
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अव्याकृतः । पुं । श्रीवहूपे । ११ ॥ अविवेके
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 भासाप्राने ॥ अनिर्वाच्ये ॥ ११ ॥ ११ ॥
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अव्याकृताकाशः ॥ पुं । ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अव्याजः ॥ पुं । ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अर्थापकम् ॥ वि । परिच्छिन्ने ॥ ११ ॥
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अव्यापि ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अव्याप्यम् ॥ वि । व्याप्तिरहिते ॥ ११ ॥
 पनीये । अनधीने । ११ ॥ ११ ॥
 अव्याप्यवृत्तिः । वि । किञ्चिदवच्छिन्न
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 तियोगिनि ॥ दैशिककालिकभेदेन
 सद्दिविधः । तत्पर्यायः । प्रादेशिकः
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 दुःखेच्छादिपयत्तप्रमाधर्मभावनाख्य
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 संस्काराः ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 शब्दः ॥ १० ॥ सामान्यशुखी संयोगवि
 भागाः ॥ १२ ॥ एते सर्वे अव्याप्यवृत्तयः
 स्फुरित्प्रियायभाषा ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अत्युत्पन्नः । वि । अनभिज्ञे ॥ ११ ॥ ११ ॥

अशक्तिः

अशक्तम् ॥ वि । अचते । ११ ॥ ११ ॥
 अशक्तुमी ॥ स्त्री । ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 ईदृशतिस्याः प्रसिद्धिः ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अशक्तः । वि । असमर्थे । सामर्थ्यहीने
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 यथा । ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 जनमिव्यतशक्तिः ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अशक्तः सुशुभोऽशक्तितोरिति पाठात्प
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 अशक्तिः । स्त्री । करुणवैकल्यहेतुकेषु
 द्विधर्मे ॥ साक्षाद्भिन्नशक्तिभेदभिन्ना
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 यथा ॥ एकादेशेन्द्रियविधाः सप्तबुद्धि
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 यथैरशक्तिरुद्दिष्टाः । सप्तदशधाबुद्धे
 विपर्ययात्तुष्टिसिद्धीनामिति ॥ एका
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 देशेन्द्रियवधास्तु । वृषाधिपं कुपुताम्ब
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 त्वेवंदत्ताभिर्गतातेशाः ॥ ११ ॥ ११ ॥
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 संख्येन्द्रादीनामिन्द्रियाणां विधाः ।
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 सतहेतुकाबुद्धेरशक्तिः स्वध्यापारेम
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 यतिः । सथाचैकादेशहेतुत्वादेकाद्
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 शथाबुद्धेरशक्तिरुच्यते । हेतुहेतुम
 तोरभेदविवक्षया सामानाधिकर
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 रशक्तिमुक्त्वास्वरूपतोऽशक्तिमाह ।
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 सप्तबुद्धिवधैरिति ॥ कतिबुद्धेः स्वरूप
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 तोवधोद्भव्यतश्चाह । सप्तदशधाबु
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥
 ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥

अग्निः

अशाख

यान्त्रिकवर्षतिः । एवंसिद्धयेऽष्टाविति ।
 तद्विपर्ययास्तत्रिकृपणादष्टौभवन्ति ।
 इति सांख्याः । अपिच । अशक्तिः ।
 कारकापायेसदंशप्रभविष्णुता ।
 करिकायामितः करणवह्निष्करणात् ।
 नवात्वे विनाशेति विद्यमानेष्वर्थे ।
 अश्रमवृत्तौ लक्ष्यमशक्तिः । अश्रव
 षिप्रादेरिव लक्ष्यव्याप्तिः ।
 अशक्यः । पि । असाध्यः । अशकनीये ।
 अशक्तुः । पुं । अन्त्रे । वि । अशुरहिते
 षी । सिक्ते । अशयनम् । न । अशाने । अशय्ये । अ
 शय्युः । ल्युट् । अशयान्त्वयल्लितो
 यमाल्लक्ष्युर्वादिशनंदिनात्त्वये ।
 अशनाया । स्त्री । बुभुक्षायाम् । अशुषा
 याम् । अशितुमिच्छ । अशनस्येच्छा
 मशो अशनायतिवाग सुपरतिक्वच् ।
 अशनायेति ईच्छाभावः । अशय्यया
 दिह्यः । अशनायितम् । पि । अशिते । अशन
 स्येच्छा । अशनायेतिसाधुः । अश
 नायाजाताश्रया । तारकादिः ।
 अशनिः । स्त्री । पुं । चञ्चलायाम् । वि
 च्युतिः । प्रयौ । वृक्षादिर्विनाशकेमे
 योत्पन्नञ्चोत्तिधिः । अश्रयति सद्गु
 तं करोति । अश्रयतेऽनेनेतिवा ।
 अशिसृष्टृपमीत्यादिना अग्निः ।

अश्रवर्षये । उल्काविशेषे । अश
 यनिल्लिट् । स्त्री । विद्युति । अशनेः
 ल्लिट् । अशब्दः । पुं । न । अश्वेदमूलके ।
 अश्रमः । पुं । इदं कृत्वेदं करिष्यामीति
 असह्यप्रवाहानुपरमे । अश्रयः । पुं ।
 आपसान्तरे । अश्रयः । पुं ।
 पिनश्रते । अश्रयः । पुं ।
 अशरीरः । पुं । अश्वेन हृमेयाकाशकल्पे
 परमात्मनि । अशरीररहिते । अ
 श्रयः । प्रत्येग्न्यामश्रिष्विधसोमिष्या
 ज्ञानेसेहेतुके । नेतिनेतिस्वरूपत्वा
 दशरीरोभवत्ययमिति । अश्रयः ।
 अश्रयः । न । दुःखे । पि । पीडायुते
 शर्मसुखम् । अश्रयः । नेमिति न
 अश्रमासः । अश्रयः ।
 अश्राक्षा । स्त्री । शूलीद्वये । अश्रयः ।
 अश्रान्तः । पि । इन्द्रियलौर्लादनुपरते
 आत्मसाक्षात्कारेऽन्ये । अश्रान्तः ।
 अशान्तः । पि । अस्थिरे । इष्टनष्टमा
 अश्रयः । अश्रयः ।
 अश्राखम् । न । वेदादिविद्युते । अश्रा
 खमस्मिन् । अश्राखविहितम् । वि । वेदेन प्रत्येचा
 दिनावाश्रयिते । वृष्ट्याद्यगम्वे
 धिते । आश्रयविहितम् । अश्राख
 विहितम् ।

अशुके

अशुन्त

संयुं पमीने इति किनिः । अशुके
 अशोकपट्टीः स्त्री । चैत्रशुक्रपट्ट्याम् ।
 अशोकाः स्त्री । कुटुरो विख्याम् । वृद्ध
 अशुशक्तिन देवी विशेषेण शोकोऽस्याः ।
 अशोकाः स्त्री । पुं । कदम्बह्री ।
 अशोकाष्टमीः स्त्री । चैत्रशुक्राष्टम्याम् ।
 अशोकाः पुं । पुं । अनहकूतौ ।
 अशोभ्यः । विं । शोचितुमयेत्वे । निर
 दामराधे ।
 अशौचम् । न । अशौचे । वैदिकक
 । भीमहं चमयेजके संस्कारविशेषे ।
 अशुचितकर्मविरोधदृष्टविशेषे । शुचि
 तात्वाभावे । यथा । क्रियाहीनस्य मूर्खस्य
 । महारोगिण्यपवर्च । यथेष्टा चरणस्था
 कुर्मरसान्तमशौचमिति । क्रिया
 नि । हीनस्य नित्यनैमित्तिकक्रियाननुष्ठा
 धिनः । मूर्खस्य नायवो रहितस्य साध
 । गायत्री रहितस्येति रुद्रधरः । महारो
 गिणः । उन्मादादिपापेणाष्टकान्य
 । तमे रोगवतः । यथेष्टा चरणस्थवृत्ते
 श्यायासक्तस्येत्यर्थः । अशौचम् ।
 अशुकदशीः स्त्री । काष्ठकदल्याम् ।
 अशुकीटः पुं । नारकीटे ।
 अशुकुट्टः । न । तपोविशेषात्तद्व्यसंभेता
 पसांस्तरे । मद्यखोर्धे प्रियहृत्वादी
 नशुन्येयकुट्टयति । कुट्टो जवः ।
 अशुकेतुः । पुं । शुद्रपाशाभेदादृष्टे ।

अशुगर्भः पुं । हरिन्मयी । मरकते ॥
 अशुगर्भः । अशुगर्भः । अशुगर्भः ।
 अशुगर्भजम् । पुं । पत्रादितिप्रसिद्धे म
 रकतमयी ।
 अशुगर्भः पुं । र्पापाशभेदनदृष्टे । हा
 । योजोडीति भाषा ।
 अशुजम् । विं । शिवाजाते । न । शिवा
 जतुनि । अशुनो जाते मूर्खजनीमा
 हि दुर्भावे । प्रथम्यामजाताविति दुः ।
 निखोडे ।
 अशुजतुकम् । न । शिवाजतुनि ।
 अशुजातिः स्त्री । मरकतादिरत्ने ।
 अशुनो जातिः ।
 अशुदरयः पुं । टाकी इति प्रसिद्धे ।
 अशुदरयः । दारयति ।
 अशुनोदरयः । दारयति ।
 अशुनाम् । पुं । पापाये । अनुते । अशु
 व्याप्तौ सङ्घाते च । अन्येभ्योऽपीति
 मिनन् । अशिशक्तिभ्यां छन्दसी इति म
 निन्वा । भाषायामपीप्यते छन्दसी
 तित्तु शक्तिवैशान्वेति व्याख्यानार्त्तः ।
 अशुन्तम् । न । अशुमे । बुद्ध्याम् । म
 रगे । अनवपी । चैत्रे । अशुनोय
 नो । शकन्ध्यादिः ।
 अशुन्तकः पुं । न । उद्गते । बुद्ध्याम् ।
 अशुन्तकः । पुं । न । उद्गते । बुद्ध्याम् ।
 अशुन्तकः । पुं । न । उद्गते । बुद्ध्याम् ।

अश्वके

अश्वन्त

संख्युपमीने इति शिनिः ॥ अश्वके
 अशोकपट्टी । खी । वैश्वकुषुपप्रामः ।
 अशोका । खी । कटुरोदिव्याम् । बुद्ध
 । अशोकासुनदेवीविशेषे । नशोकोऽस्याः ।
 अशोकाति । पुं । कदम्बद्वी ।
 अशोकाटमी । खी । वैश्वकुषुकाटव्याम् ।
 अशोकः । पुं । अश्वकः ।
 अशोकः । विंशतिवित्तुमयोऽथे । निर
 । पराये ।
 अशोकम् । न । आशोकः । वैदिकक
 । मीनहस्तमयेनिके संस्कारविशेषे ।
 । विहितकर्मविरोधार्थे विशेषे । शुचि
 । च्छान्दाने । येषां क्रियाहीनस्यमूर्खस्य
 । मन्त्रादीनिगणयन् । येषेहाचरणस्य
 । कुम्भरत्नान्तमशौचकमिति । क्रिया
 । हीनस्य नित्यनैमित्तिकक्रियाननुष्ठा
 । यित् । मूर्खस्य गायत्रीरहितस्य सार्ध
 । गायत्री रचितस्येति कदपः । महारो
 । गिणः । उन्मादादिपरोगाटकान्य
 । तमदोगदतः । येषेहाचरणस्य बूतदे
 । श्यास्यासक्तस्येत्यर्थः । नशोकम् ।
 अशोकदक्षी । खी । काशुकदत्त्याम् ।
 अशमकीटः । पुं । नारकीटः ।
 अशमकुट्टः । न । तपोविशेषात्तन्वसंचेता
 पसोन्तरे । मचखार्थे प्रियङ्गवादी
 नशमन्वोवकुट्टयति । कुट्टः । अश्व
 अशमकेतुः । पुं । सुट्टपायागमेदीहणे ।

अश्वगमैः । पुं । हरिन्मयो । मरुकते ।
 । अश्वगनेगमः । अश्वग
 अश्वगमजन्मः । पुं । पत्नारतिप्रसिद्धे म
 रकतमयो ।
 अश्वगमः । पुं । गिर्पायागमेदनदृष्टे ।
 । गौजोडैति भाषाः ।
 अश्वगम् । विंशतिवित्तुमयोऽथे । नि । शिखा
 वतुनि । अश्वनोवातम् । मीजनीमा
 । दिग्भावे । मूर्खस्य मज्जुतावितिः ।
 नखीहे ।
 अश्वकतुकम् । न । शिखावतुनि ।
 अश्वनातिः । खी । मरुकतादिरमे ।
 । अश्वनोवातिः ।
 अश्वदारकः । पुं । टाकी इति प्रसिद्धे ।
 । ट्टे । दारयति ।
 अश्वनोदोः । गदायतेऽनेनमा ।
 अश्वनादुः ।
 अश्वना । पुं । मापाये । अश्वते । अश्व
 । वासोसङ्घातेषु । अन्येभ्योऽपीति
 । अनिन् । अशिशकिभ्याश्चन्दसोऽतिम
 निन्वा । भाषायामपीप्यते । चन्दसी
 । तितुशकिनैवान्येति व्याख्यानार्थः ।
 अश्वन्तम् । न । अश्वमे । सुट्ट्याम् । म
 रणे । अनवधौ । खेपे । अश्वनेष्य
 नोऽत्र । शकन्त्वादिः ।
 अश्वन्तकः । पुं । न । उट्टने । सुट्ट्याम् ।
 मल्लिकादने । न । मापाय । च्छादने

अशुभके

संयुःपमीने इतिचिनिः ॥ अशुभके
 अशोकपट्टी। खी। चैत्रशुक्रपट्टप्रसिद्धा
 अशोका॥ श्रीग. कटुरोहियाम् ॥ बुद्ध
 अशोकासुनदेवीविशेषेन शोकोऽस्त्राः ॥
 अशोकारिः। पुं। कदम्बद्रौ ॥
 अशोकाहमोः। खी। चैत्रशुक्राष्टम्याम् ॥
 अशोचः। पुं। अशुभकृती ॥
 अशोच्यः। वि। शोचितुमयोग्ये। निर
 राप्रराधे ॥
 अशौचम् । न । आशौचे । वैदिकक-
 । मीनहस्त्रमयोजके संस्कारविशेषे।
 अशुचितकर्मविरोधदृष्टविशेषे। शुचि
 न्नांभावे। यथा। क्रियाहीनस्यमूर्खस्य
 । महारोगिण्यवर्च। यथेष्टापरबन्धा
 दुर्भरयात्ममशौचकमिति। । क्रिया
 हि हीनस्यनिपत्यनैमित्तिकक्रियाननुप्रा
 पितुः। मूर्खस्य नायवीरहितस्यसार्थ
 । नायवीरहितस्येतिरुद्धपरः। महारो
 गिणः। उक्तादादिपापिरोगाहकान्य
 । तमेरोगवतः। यथेष्टापरबन्धासूतेने
 श्याचासकस्येच्छर्थः। नशौचम् ॥
 अशुभकदशी। खी। काष्ठकदल्याम् ॥
 अशुभनीटः। पुं। नारकीटे ॥
 अशुभकृष्टः। मा। तमोविशेषाल्लव्यसंज्ञेता
 पसान्दरे । मचशौचं प्रियङ्गवादी
 नशुभनेयकृष्टयति। कृष्टं अशु ॥
 अशुभकोत्तुः। पुं। चंद्रपाषाणमेदोहृत्ते ॥

अशुभस्त

अशुभगर्भेः। पुं। हरिन्मयी। मरुकते ॥
 अशुभनेगर्भः। विद्विषम् ॥
 अशुभगर्भजम्। पुं। यन्नाइतिप्रसिद्धे म
 रकतमयौ ॥
 अशुभः। पुं। र्ध्यापाणमेदनहृत्ते ॥
 अशोकोडीति भाषते।
 अशुभजम्। वि। शिवाजाते। न। शिवा
 जतुनि । अशुभोजातमर्गजनीमा
 त्तिदुर्भावे । पंचम्यामजातापितिः।
 गलोहृत्ते ॥
 अशुभननुकम्। न। शिवाजतुनिः।
 अशुभजातिः। खी। मरुकतादिरेवे।
 अशुभोजातिः।
 अशुभदोरबाः। पुं। र्दकी इतिप्रसिद्धे ।
 मट्टे । दारयति ॥
 अशुभोदोरबाः। दारयति इतिनेमा ।
 अशुभानुदोरबाः।
 अशुभा । पुं। पापाणे ॥ अशुभे ॥ अशु
 । व्याप्तौसङ्गतेच । अन्येभ्योऽपीति-
 निमनिम् ॥ अशुभकिम्बोऽन्दसी । तिस
 निन्वा । भाषायामपीप्यते ॥ अन्दसी
 । अतत्तुशकिनैदान्वेतिव्याख्यानात् ॥
 अशुभन्तम् । न । अशुभे । चन्द्र्याम् । म
 रये । अनयथी । चचेः ॥ अशुभेः। प्य
 क्तो इव । शकन्धादिः।
 अशुभन्तकः। पुं। न । उद्दाने । चन्द्र्याम् ।
 मल्लिकार्जुने । दीपाधारा च्छादने

अश्वसा

अश्वतः

पुं० । तृणविशेषः । अश्वोटकः ॥ उ
 चान्तरे । आवुडेत मसिद्धे । इन्दुके ।
 कुरीत्याम् । अश्वपृषे । कोविदारस
 दृशे ।
 अश्वपुष्पम् । न । शैलेये । कालानुसा
 र्ये । शिलाजतुनि । अश्वनःपुष्पमिव ।
 अश्वभाषम् । न । लौहेभाषे । अश्वम
 देस्तेतिश्रातेः ।
 अश्वभित् । पुं० । अश्वभेदे । पाषाणभे
 दे । त्रि । पाषाणभेदेके । अश्वानं
 भिनत्ति । मिहिरः । क्षिप् तुक् ॥
 अश्वभेदेः । पुं० । पाषाणभेदे । गुहास्तु
 अश्वभेदेहिमस्तितः । कपायोवस्ति
 शिष्यः । भेदेने । हस्तिदे । पाशोः । गुहम्
 अश्वश्वद्वयः । योनिरोगान् प्रमे
 । अश्वीश्वश्वप्रधानिचेति ।
 अश्वरः । पुं० । पाषाणजते । प्रस्तर
 सन्वन्धिनि ।
 अश्वरी । स्त्री । मृषकृच्छ्रे । अश्वानंरा
 ति । रादाने । आतानुपेतिकः । गौ
 रादिः ।
 अश्वरीश्वः । पुं० । वरुणद्वौ । अश्वरीश्व
 न्ति । इन् । इन्ते रश्मनुष्यकर्तुके
 चेतितकः ।
 अश्वरीश्वरः । पुं० । देवधान्ये ।
 अश्वसाः । पुं० । न । लौहे । अश्वमनः
 सारः ।

अश्वीरः । पुं० । न । अश्वरीरोगे ।
 अश्वोत्थम् । न । शिलाजतुति ।
 अश्वमानः । त्रि । अश्वमाने ।
 अश्वमानं । नेत्राश्वानि । अश्वुते करुम्
 अश्वव्यासौ । अश्वपापीतिरका ।
 अश्वदधानः । त्रि । अश्वानि । पापका
 रिणि । अश्वरसम्पदमृच्छे । अश्वमे
 नदान्तवाक्याश्च । अश्वमेधनमश्वमेधेति
 विपर्ययरूपानास्ति कश्चिदिति ।
 अश्वान्तम् । न । सन्तते । अश्वमे ।
 अश्वसुतपसिखेदेव । भावेतः । अश्वाना
 सिखस्येतिदीर्घः । अविद्यमानंश्रान्त
 अश्वश्व । क्रियाविशेषयत्नेकीदृशम् ।
 अश्वविशेषणे तुर्चिखिङ्गम् ।
 अश्विः । स्त्री । कोश्याम् । अश्वश्वभारो
 ग्यहादेःकोशे । अश्वान्तिअश्वुतेवा ।
 अश्वभोजने अश्वव्यासौवा विद्वत्प्रा
 दिः । आश्वीवत्तेमहारार्यम् । आडि
 शिहनिभ्यां ह्रस्वपचेतीणः सचडित् ।
 डिच्चाडिलोपश्चाडो ह्रस्वम् ॥
 अश्वु । न । नेत्रजले । अश्वुते करुम् ।
 अश्वव्यासौ । अश्वोत्थस्येति । इन् । अश्व
 यान्तंसाधु । नञ्पूर्वाश्रयतेहुन्पा ।
 अश्वयते इतिविषयः ।
 अश्वतः । त्रि । मूर्धे । अश्वतश्वणे । अ
 नाकचिते ।

अश्वक

अश्वकः

अश्वकं मन्त्रं अश्वके । शीघ्रेण रेफ
 स्वकारं शीघ्रं । अश्वकः ।
 अश्वकं मन्त्रं । नाम्ना । ग्राम्यवाचि । मण्डादि
 यचने ॥ शिर्षराति । आतोनुपेतिकः ।
 तद्विद्मन् । कपिलकादी । नाम्नुपसङ्
 गत्यान्मिति खल्वम् । शीघ्रोभातस्याः
 मन्त्रसिंध्यादि च्वात्तुः । अश्वकं तदंमन्त्र
 गोव्यजुगुप्तामीडधीकरम् । शीघ्रं
 अश्वेपा । शी । नपमंनचचे । तत्रजात
 नस्यफलं यथा । शृष्टाटनः स्यादतिदुष्ट
 चेतः । कष्टप्रदप्रवृत्ति योजनानाम् ।
 सैर्षसदर्थे चिप्रठापितायोः कन्दपसन्त
 तः सन्नाममुद्रति । चि । श्वेर्षुम्भे ।
 अश्वेषामभः । पुं । केतुग्रहे । अश्वेषायां
 । मन्त्रेयस्य । अश्वेषाम् । पुं ।
 अश्वेपाभूः । पुं । केतुग्रहे । अश्वेषायां
 अश्वः । पुं । तुरगे । अश्वमांसगुणायथा ।
 अश्वमांसतुल्यवर्षं परिष्कृतकपायित्तल
 मावति ईदृं ह्यंयत्वं च सुध्यंमधुरं लघु
 । इति । उगवे मध्यगुणः । संज्ञायाम् ।
 पुं । संज्ञाहे । पुं । नतिभेदे । यथा । का
 मृतुं ल्यवपुं । एभिष्याचारश्च निर्भयः ।
 धाद्गात्रुलभेदश्च दरिद्रस्तुष्टयोम-
 तः । इत्यस्य लक्षणम् । अश्वुते । अ
 श्व्यात्सौसंधात्तेच । अश्वुपि लटी
 तिफन् ।

अश्वकर्षः । पुं । सालवृक्षे । सत्तुत्वाइति
 निख्याते । अश्वकर्ष इवपुंमस्यः । अश्व
 कर्षाः कर्षायः स्याद् गोस्वदेकफकुंमी
 गृह्णन् । वृषधिर्दधिवां धियं योनिकर्षगदा
 गोः न हरेत् । अश्वकर्षकः । पुं । शालवृक्षे । लक्ष्मणे ॥
 अश्वकिनी । स्त्री । अश्वनीनक्षत्रे ।
 अश्वखरजः । पुं । श्वेसुरे । खरं इति
 भाषाप्रसिद्धे । अश्वखरः । शी ।
 अश्वखुरः । पुं । निखीति ख्याते गन्धद्रव्ये ।
 अश्वखुरां । स्त्री । अश्वरोजितायाम् ।
 अश्वगन्धा । स्त्री । अश्वरोजितायाम् । अ
 श्वगन्धाइति ख्यातौ पथी । अश्वगन्धा
 ये निलस्ये सन्निश्चयो वक्ष्यापहा । कल्या
 ने । इसीमेनीति का । अश्वो योऽस्यातिशुभ
 । अश्वो गीति का । अश्वो योऽस्यातिशुभ
 अश्वगन्धिकं स्त्री । अश्वगन्धायाम् ।
 अश्वगन्धैव । स्वर्त्येकः । अश्वगन्धायाम् ।
 अश्वगोयुगम् । शी । अश्वयुग्मे । अश्व
 श्वो । अश्वित्वे यो युगम् । अश्व
 अश्वगोयुग्म् । अश्वगोयुगम् । अश्व
 नांस्थानम् । शी । अश्वगोयुग्म् । अश्व
 पुपशुनामथ इति योयुग्म् । अश्वयुग्म् ।
 अश्वग्रीवः । पुं । विष्णुः । अश्वयुग्मे ।
 अश्वग्रीवः । पुं । करयीरे । अश्वग्रीवः ।
 अश्वग्रीवः । पुं । अमनुष्यकर्तृके चैतिटक ।
 अश्वग्रीवः । पुं । अमनुष्यकर्तृके चैतिटक ।

अश्वत्थ

अश्वत्थः । पुं । गन्धर्वविशेषे । नागभेदिदे ॥ वेगसरे ॥ गर्दभेनाश्वायामुत्पद्यते ॥ घोटकाद्गर्दभीजाते ॥ तनुरश्वः । वस्तोनाश्वधर्मेभ्यश्चतनुश्चइति । ट्टरच् ॥ अश्वेनाश्वायामुत्पद्योऽश्वः । अश्वत्थश्चजातिः तस्मिन्कारितस्योक्तो धर्मस्य । तनुश्चमन्वृषिदृक्छात् । डीपि । अश्वतरी ॥ अश्वत्थः । पुं । पिप्लवङ्गो । इच्छादीनां मध्ये । भगवद्भिभूतो ॥ गर्दभाख्ये । प्रथे ॥ पार्श्वपिप्लवे ॥ अश्वत्थं लक्ष्मणस्य । मूले त्रिकलात् । अश्वत्थात् । अश्वत्थवत् । कामकर्मजातेरिति नित्यप्रबलितस्वभावत्वात् प्रागुचिनाश्वत्थेन श्वोपिस्वास्वतीति विश्वान्मानहंत्वाश्चामायामयेसंसारदुचे ॥ श्वामखिवटाद्ये चवान् श्वश्चरति प्रुति अश्वश्चरति प्रुतिवा । प्रागतिनिवृत्तौ । प्रुपोद्द्रादिस्वात्पूर्वात्तरपदान्ताद्योः सकारयोस्तकारौ । सुपि । अश्वत्थकः । अश्विररूपोयसंसारदुर्घः । न । जले ॥ अश्वत्थकम् । न । अश्वविशेषे ॥ अश्वत्थस्य फलमश्वत्थः । तद्युक्तः कालोऽप्यश्वत्थः । अश्वत्थे अश्वत्थफलोत्पत्तिकाले देयदणम् । कलाप्यश्वत्थयवपुसाहुन् ।

अश्वत्थी

अश्वत्थफला । स्त्री । अश्वत्थपायाम् । अश्वत्थभेदः । पुं । स्खालीदृचे । अश्वत्थप्रतम् । नपाकन्यानांवालेवैषद्यः । दोषनिवारके प्रतविशेषे ॥ श्विया । सुखाताश्चित्रवस्त्राणां कन्यापिटृगृहागृहहिः । करकेणाम्पुर्वेनसिच्ये तत्र । तित्वांसरम् । चैत्रेचाश्विनेमासेष्वृत्तीयासितपचतः । यावत्कृष्णवृत्तीयास्यान्मासमेकयच्चादिषु । प्राञ्च उखान् भोजयेत्किप्यं पूजनं वंसमाचरेत् । तदाश्विप्रागुयात्कन्यासौभाग्यं चसुखान्वितम् ॥ प्रतिमापार्वतीश्वोर्वेकवेभामनेचयेत् । चन्दनाद्यत्पूर्वाद्यैर्विल्लप्यैर्यथाविधि ॥ उपचारैर्यथाभक्त्यानेवेद्यैः प्रतिवासरम् । एवं प्रतप्रभादेख्यानेवैप्रथमिन्मृतिः । चापमेकन्यकानां चततः प्राशिग्रहमिदयेति ॥ अश्वत्था । स्त्री । पूर्णिमातिथौ । श्वपोषमास्याम् । अश्वत्थामा । पुं । श्लोकाचार्यपुत्रे । कपोस्तनौ । अश्वस्येव स्वामवलयस्य । प्रुपोद्द्रादिस्वात्सस्यतः । यद्वा । अश्वश्चरति प्रुति । प्रा० । आतोमनिन् । अश्वत्थिका । स्त्री । अश्वत्थी । स्त्री । विनायाम् । पिप्लवङ्गायाम् ।

अश्विनौ

रमैद्युनिकथोरितिर्वनाः ॥ १५ ॥ ॥
 अश्वपद्मम् । न । अश्वानां षट्कोः । अ
 श्वानां षट्त्वम् । षट्त्वे षड्मत्त्वं ।
 अश्वसेननृपनन्दनः ॥ पुं । सुनकुमारि ।
 अश्वस्तनः । पुं । अश्वविशेषे ।
 अश्वस्तनिकः । पुं । एकदिननिवाहोषि
 तार्थे । अश्वोभवंशस्तनंमक्ततदस्यास्ती
 ति मत्त्वर्थे । यिष्ठुनः । नमः समासः ।
 अश्वः । स्त्री । वंशवायम् । अजादिद्यु
 त्पाठः । अश्वः । पुं । देवसर्षपे ।
 अश्वभिषानी । स्त्री । अश्ववन्धनरक्ता
 म् ।
 अश्वारिः । पुं । मिहिषे । अश्वस्रारिः ।
 अश्वारुढः । पुं । अश्वारोहे ।
 अश्वारुढः । स्त्री । दीपोविशेषे ।
 अश्वारोहः । पुं । अश्वारूकेः सादिनि
 । वि । अश्वारूके । अश्वमारोहति
 । रहवीजजन्मनि प्रादुर्भावेषु । क
 मंशयत् ।
 अश्वारोहा । स्त्री । अश्वगन्धायाम् ।
 अश्वारोहकः । पुं । अश्वगन्धायाम् ।
 अश्विनौ । पुं । दिवचनान्तः । अश्विनी
 कुमारयोः ।
 अश्विनौ । पुं । स्वर्षयोः । अश्विनीकु
 मारयोः । तौ चाविद्युत्सन्धौ । प्र

अश्वेति

अश्वस्तः अश्वः सन्तिययोः । इतिः । य
 दा । अश्वन्वाजातैः सन्धिवेले चेतयो
 न्तु चेत्यो । बहुसमितिलुकिः लुक्त्
 दितलुकीतिडीमोलुक्त् । अश्विष्टा
 श्वयोः । यथा । ऊपोलुयोस्तथावर्त्तौ
 विश्वेतेः श्वानिनोर्यदि । सार्वश्विनाधि
 तिप्रोक्तैः राज्यवृद्धिकरौ पराधिति ।
 अश्विनीः । स्त्री । अश्वयुजि । प्रथमनक्ष
 त्रेषु । अश्वानां जातलक्षणं यथागासद
 जदेवाभ्युदितो विनीतः सश्वान्वितः
 प्राप्तसमस्तसंस्थितः । योपाधिभूषात्त
 त् । अभूपितोयः स्यादश्विनीजन्मनिमान
 वस्येति कोष्ठीमदीपः । अश्वः अश्वह
 म्यमस्त्यस्याः । इतिः । अश्वे ।
 अश्विनीकुमारौ । पुं । अश्विनीसुतयोः ।
 अश्विनीभूतसंज्ञानामस्त्रियप्रत्याः । यम
 जपुषो तौ । अश्वे चिकित्सकौ । नित्य
 दिवचनान्तोयम् ।
 अश्विनीपुत्रौ । पुं । स्वर्षयोः ।
 अश्विनीसुतौ । पुं । नासत्ययोः । स्व
 र्वर्षयोः । बहुवांरूपिणो संज्ञाः अश्व
 योः । अश्विन्याः सुतौ ।
 अश्वीयत् । ने । अश्वे । वालिसङ्घे । वि ।
 अश्वीयते । अश्वानांसमूहः । केया
 श्वाभ्यां यन्कावन्वतरस्यामितिङ् । अ
 श्वेभ्योऽदितंवा । अप् पादित्वाच्चः ।
 अश्वेदितम् । ने । घोटकेदिते ।

अष्टमः

अष्टम

दिनचयम् । शास्त्रतपनाधीयतवत् ।
 वन्निर्विषयैदिति ब्रह्माण्डपुराणम् ।
 आह भेदे । पैषादिमासप्रयाणां कृ-
 ष्णाष्टम्याम् । यथा । तिष्ठोष्टकाभव
 ण्ति पूर्णाष्टका मासाष्टका प्राकाष्टका-
 ज्ञेति । तत्रापूपस्थानुरूपतया तस्यै-
 व । तस्यैव मत्तयानुरूपम् । मास-
 शक्योऽसूपकरात्वेनां वयो यथास-
 त्त्वमष्टकाद्ये मुख्यद्रव्ये मोदनादि-
 कमेव । अन्वत्तिपितरोऽस्याम् । अथ
 भोजने । इत्यश्विंसांतकना । अष्टका
 पितृदेवस्ये ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अष्टकाङ्गम् । न । नयपीथ्याम् । पा
 शारङ्गकृपतिगौडभाषा । प्रसिद्धे । इ
 ति त्रिकाण्डशेषः । ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥
 अष्टौ । वि । सङ्ख्याविशेषः । सङ्-
 ख्ये । अनुते । अष्टाव्यसौ । सङ्गाते
 च । सव्ययुभ्यां तुट्चेति कनिन् ।
 अष्टपात् । पुं । शरभे । सूतायाम् ।
 अष्टपाद् । पुं । किन्तनौ । ऊर्ध्वनाभवि-
 शेये । शरभे । ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अष्टमादिका । स्त्री । चापरमास्त्री इति
 गौडभाषाप्रसिद्धे उताविशेषे ।
 अष्टमः । वि । अष्टानाम् पूरणे । तस्य पू-
 रणेष्ट । नान्तादसङ्ख्यादेर्मट् ।
 पञ्चदशभागे । मानपञ्चदशयोः कन-
 शुक्लौपेति कश्चिन्नोवालुकु ।

अष्टमङ्गलः । पुं । श्वेतोरः सुरपुच्छास
 ष्टमके शतुरङ्गमे । न । द्रष्टान्तरे । त
 यथा । स्मरराजोदघोनागः कश्चो
 व्यञ्जनंतथा । वैजयन्तीतथाभेरी दी
 यं रत्नमङ्गलमिति । अन्ये । जो
 जोकेऽस्मिन्नङ्गलान्यष्टौ शङ्खगोर्हुता
 यनः । चिरख्यसर्पिरादिष्वभाषोरा
 खोतयाष्टम इति स्मृतिः । अष्टौ मङ्ग
 लानियस्य । अष्टानामङ्गलानां समा-
 चारः । अष्टौ षडयुक्तकषुते । यथा
 च भाषामिन्द्रः । तत्राहुर्गुंतयाश्ची-
 ति । सिद्धार्थकमथापि च । सारिवासेन्द्रव
 चैवपि पृथ्वी घृतमष्टमम् । सिद्धं धृत
 मिदं मे धापिषेत् प्रातर्दिनेदिने । इत्य-
 स्मृतिः । कुमाराणां पितृतामष्टमङ्गल-
 मिति ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अष्टमानम् । न । कुडवपरिमाणे । अग
 वाहे । ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 अष्टमिका । स्त्री । शक्तिपरिमाणे । अतु-
 सोऽक्षके । इति वैद्यकपरिभाषा ।
 अष्टमी । स्त्री । घोरकाकोल्याम् । ति-
 थिविशेषे । अष्टानां पूरणे । ष्ठीर्
 । अचलातक्षकलन्तु । भूषास्तः मा-
 तपनः कृशाङ्गः सुखी कृपासुयुं पति-
 प्रियरव । अतुष्यदाश्चोपनधान्ययुक्तः
 स्यादष्टमीजोमनुजः सुधीर इति ।
 अष्टमूर्तिः । पुं । त्रिने । अष्टौ मूर्त्तं

अष्टमः

वेद्यस्य । यथा । पृथिवीसखिलंतेजो
 वायुराकाशमेव च । सूर्याचन्द्रमखौ
 यानिरष्टौग्रहस्तन्मय इति यादवः ।
 चित्तमूर्तिः सप्तः-१ । जलमूर्तिर्भवं
 २ । अग्निमूर्तिर्द्वयः ३ । वायुमूर्तिर्द्व
 ४ । अकाशमूर्तिर्भूमिः ५ । अथ
 जमानमूर्तिः-प्रभुपतिः ६ । अन्द्रमू
 र्तिर्महादेवः ७ । अथमूर्तिरीशा
 नः ८-१ । यथाःशरभमूर्तिर्गिवस्पाष्ट
 पादाः १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८ ।
 अष्टमः । पुं । मेघनादे १ । २ । ३
 अष्टलोककम १, २, ३ । अष्टसहस्रकपातु
 विशेषे । यथा । सुवर्षम् । रजतम् ।
 तावम् । वज्रम् । सीसम् । कान्तलो
 हम् । मुण्डलोहम् । तीक्ष्णलोहमि
 ति १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८ ।
 अष्टवर्गः । पुं । आदिकादिपदेषु १ । जी
 वकादे । यथा । जीवकर्षभकोमेदे
 काकोल्याद्विष्टिके । अष्टवर्गोऽष्टभि
 र्द्वेषैः कथितश्चकादिभिः । अष्टवर्गो
 हिमः स्वादुर्वृष्टकः शुक्लोऽगुहः । भ
 र्जसन्धानकृतस्तन्वकासवखवर्द्धनः ।
 वातपित्तास्रहृद्दहज्वरमेहचयप्र
 णुत । रात्रामष्यष्टवर्गस्तु यतोयमति
 दुर्लभः । तस्मात्स्यप्रतिनिधिर्गृह्णीया
 त्तद्गुणमिषम् । मेदाजीवककाको
 ली ऋद्धिपन्नेपिचासति । वरीषिदा

अष्टमः

१ । वंशैर्गन्धधाराहोश्चक्रमात्तुषिमेतुं ।
 २ । मेदाभिहामेदास्थाने शतावरीमूल
 तीम् । जीवकर्षभयोः स्थानेविदारीमू
 लम् । काकोलीसीरकाकोल्याः स्था
 ने अश्वगन्धामूलम् । ऋद्धिहृद्योः स्था
 ने वाराहो कर्णचिमेतुं । नीतिवेदि
 नां वर्गास्तदे । ऋषिर्भयिकपत्रोदुर्ग
 सेतुः कुम्भरवन्धनम् । अन्ध्याकुम्भरवा
 दानसैन्यानां च निवेशनम् । अष्टवर्ग
 मिसंसाधुः समं हृद्योपिबर्षवेदिति ।
 अष्टानां वर्गः ।
 अष्टवर्गः । पुं । अष्टवर्गः । अष्टवर्गः ।
 अष्टकपातः । पुं । अष्टवर्गः । अष्टवर्गः ।
 सुकपालेषु पुरोवायः पञ्चाश्वयते
 तस्मिन् यज्ञे १ । अष्टसुकपालेषु संख
 तः । संखुतं भव्याद्व्ययोदिगेः खुग
 नपत्य इति लुक् । अष्टनः कपाले इ
 विधीत्यात्वम् ।
 अष्टाङ्गः । पुं । योगभेदे । अष्टाङ्गान्य
 स्य । तानियथा । यमनियमभासन
 प्राणायामौततः परम् । प्रश्नाशारं
 धारणा च ध्यानं सार्द्धं समाधिना । अ
 ष्टाङ्गान्याहुरेतानि योगिनी योगिना
 यने इति । पाशके । प्रसूतिविशेषे
 । यथा । ज्ञानुभ्याश्च तेषां पञ्चापाणि
 भ्यामुरसाधिवा । शिरसावचसाद
 ध्याप्रणामोऽष्टाङ्ग इति इति ।

अप्राप

अप्राज्ञार्थः । पुं । अपुद्रव्यघटितपूर्वोपक
 रणविशेषे । यथा । अपिः चीरं कुशा
 ग्रीणिदधिसर्पिः संतर्द्धुकाः । यथाः सि
 द्धार्य काश्चैव अप्राज्ञार्थः प्रकीर्त्तित
 त्तितन्त्रशास्त्रम् । अपिच । आपः ची
 रोर कुशोग्राणि । इतंभु तयादर्धि र
 क्तानि करवीरशितयारत्तं च चन्द्रम
 अप्राज्ञमव अर्थो वैभानवपरिकी
 र्त्तितः । इतिकोशोखण्डम् ।
 अप्रादेशः । गि । अप्रादेशानां पूरणे ।
 डट ।

अप्रादेश । वि । साप्रादेशसङ्ख्यायाम् ।
 साप्रादेशसङ्ख्येयः । अप्रादेशश्च अ
 प्राधिक्रादेशोतिवा । अप्राज्ञः सङ्ख्याया
 मित्यात्वम् । अर्थाप्रादेशवाचकाः
 शब्दाः । दोषः । विद्या । पुराणम् ।
 स्मृतिः । धान्यमिति ।
 अप्रादेशज्ञः । पुं । अप्रादेशद्रव्यात्मिको पा
 चने ।
 अप्रापदः । पुं । नि । कनके । शरीणां
 खलनाधारपट्टे । शरीणांफलके ।
 पुं । शरभे । मकटे । मकडो इति
 भाषामसिद्धे । कुमा । कजाशे । की
 लके । पत्तो पत्तो अप्री यदान्यस्य ।
 अप्रीपातयः पदान्यस्य । अपृसुपा
 तुपुपट्ट मतिप्राप्त्यतिवा । अपृनः
 सञ्चार्यामितिटीघः । वडा । अपृाना

असः

असिपदमि ।
 अप्रापदी । स्त्री । चन्द्रमन्त्रायाम् । खूता
 यामग । अप्रीपादाः अस्थाः । सङ्ख्या
 सुपूर्वस्थोति पादस्थान्तलोपे पादोन्व
 तिरस्यामिति स्त्रीपिपादः पत ।
 अप्रापांसमं । न । अपृभिर्गुणिते । अपृ
 भिरापीयते गुण्यते इतिततं ।
 अपृरचकैवान् । पुं । मञ्जुघोषे । जिन
 विग्रहे । अपृरचकमस्त्यस्यमेतुपे ।
 अपृः । स्त्री । बीजे । अस्यते भूमौस्थ
 ते । असु । किमर्थित्तन् । प्रवोदरा
 णदिः । घोडशोचरायां वृत्तौ । घोड
 शोचरे ।
 अपृदिनाकाराः । वि । घोडशदि व
 साध्यकारे ।
 अप्रीला । स्त्री । नामेरधोभागेपाधीय
 पिच्छिकावदातस्थाधि विशेषे । यथा ।
 आप्रापयन वस्त्रगुदहृध्वाधातश्चले
 व्रताम् । कुधास्तोत्रोत्तिमष्टीनां मृष
 विद्यांभरोधिनीमिति । वस्तुलेपा
 याखण्डे ।
 अपृवत । न । पुं । जानुनि । ऊरुपव
 म्नि । अतिशयितसस्त्रियस्त्रिन् । म
 तप । आसन्दावदप्रीयदितिनिपात
 नादस्त्रिशब्दस्याप्रीभावः । जानुवाः
 सन्धी ।
 असः । पुं । अन्यस्त्रिन् । सनभवति । न

असङ्ग

असङ्ग

असम,सः ।

असंबोधतः । वि । नये ।

असंस्कृतः । वि । गर्भाधानादिसंस्कार

-विधुरे । अनुपनीते । नसंस्कृतः ।

सुसंस्कृतः सुतः श्रेष्ठोनापरोवेदपा-

र-रगः ।

असंस्तुतः । वि । अपरिचिते । नसं-

स्तुतः ।

असंशतः । पुं । सेनानां पृथग्वृत्तिमति

-बुद्धे । असंलभ्ये ।

असङ्गतः । । पौनःपुन्ये ॥ अनेकशः ।

नसङ्गतः ।

असक्तः । वि । सर्वसम्बन्धशून्ये ॥ फला

-भिलापरहिते कर्तृत्वाभिमानही

-ने यथाविधिकर्मकर्त्तरि ॥ असक्तः ।

असक्तबुद्धिः । वि । अहमेषां ममैतेरत्त्व

भिष्वङ्गरहितबुद्धौ । असक्ताबुद्धिर्यस्य ।

असक्तात्मा । वि । अनासक्तचित्ते । उ

प्याशून्यतयाविरक्ते । असक्त आत्मा

-अन्तःकरणधस्य ।

असक्तिः । स्त्री । सङ्गभावे । समेदमि

-त्ये तावन्मावेकपीतिः सक्तिस्तदभावे

- । नसक्तिः ।

असङ्गसुकः । वि । स्थिरमती । नसङ्ग

सुकः ।

असङ्गुलः । पुं । गजावध्वनिा विस्तृ

तेपथि । नसङ्गुलः ।

असङ्क्रान्तमासः । पुं । मङ्गमासे । म

-स्तिस्त्रुचे ॥

असङ्ख्यः । वि । युद्धवर्निते । परार्द्धाती

-तसंख्यायाम्- ॥ सामान्यतोगथना-

रहिते ॥

असङ्ख्यातः । वि । अकृतसङ्ख्ये । अन

गिने इतिभाषा ।

असङ्ख्येवः । पुं । परमात्मनि । हरी ।

, यस्मिन्संख्याचर्चनारूप भेदादिनवि

-यते । ३। सङ्ख्यातुमयोग्ये ।

असङ्गः । पुं । सङ्गविरोधिनि । पुषवित्त

लोकैषणाल्याग्ररूपे वैराग्ये । नि

विषये चिदात्मनि ॥ यथा । आत्म

स्वाम्यविद्यातामसज्ञानस्पृष्टत्वसौ

- । दृष्ट्यातपैविविधिप्रावस्युष्यी पिय

ता यथा । नदृष्ट्याक्तिदते व्योमना

तपेनापिबुध्यति । अविद्यया विद्यया

, वागात्मन्यतिशयस्तथेति । वि । रा

गाभाववति । आशयातु निराशस्व

मभावयातुभावना । अमनस्वमत्रो

यातुतथासङ्गे मजीवतः ॥ नास्ति सङ्गो

यस्य ।

असङ्गतः । वि । अनुचिते । नसङ्गतः ।

सङ्गतिरहिते । नासङ्गतप्रयुञ्जीत ॥

असङ्गतिः । स्त्री । अर्थालङ्कारभेदे ।

यथा । भिन्नदेशतयात्यन्तकार्यकार

कभूतयोः । युगपदुर्मयोर्वयस्यातिः

अष्टाप

असः

अष्टाङ्गायः । पुं । अष्टद्रव्यघटितपूजापक
 रणविशेषे । यथा ॥ आपः । चीरं । कुशा
 मृगाश्विदधिर्सापिः सतंशुद्धाः । यवाः सि
 द्ध्यर्थं काश्चैवचष्टाङ्गायः प्रकीर्तितइ
 । प्रतिस्तन्त्रशास्त्रम् । अपिच ॥ आपः ची
 भीरं । कुशाग्राणि घृतंमधु तथादधि । र
 तांनि करवीराणितेयारक्तं च चन्दनम्
 । ॥ अष्टाङ्गेषु अर्थो वैभानवपरिकी
 र्त्तितः ॥ इति काशीखण्डम् ।
 अष्टादशः । गिचि । अष्टादशानां पूरणे ।
 डट । । अष्टादश
 अष्टादश । त्रि । साष्टदशसङ्ख्यायाम् ।
 साष्टदशसङ्ख्ये । अष्टोचदशच अ
 ष्टाधिकादशेतिवा । अष्टानः सङ्ख्याया
 मिच्छ्यात्वम् । अथाष्टदशवाचकाः
 शब्दाः ॥ द्वीपः । विद्या । पुराणम् ।
 स्मृतिः । दान्यमिति । अष्टदश
 अष्टदशाङ्गः । पुं । अष्टादशद्रव्यात्मिके पा
 चने । । अष्टदश । । अष्टदश
 अष्टापदः । पुं । न । कनके । शरीराणां
 खलनाधारपट्टे । शरीराणांफलके ।
 पुं । शर्म । मकट । मकडी इति
 भाषाप्रसिद्धे । कुमौ । केनाशे । की
 लके । पत्नी । पत्नी अष्टी यदान्यस्य ।
 अष्टीपातयः यदान्यस्य । अष्टसुधा
 तपुपट्टं मतिष्टाअसोतिवा । अष्टानः
 संधायामितिटीचः । यदा । अष्टाना

अष्टापदम् । अष्टी । अष्टपदी । अष्टी । चन्द्रमङ्गलम् । लूता
 चामन । अष्टीपादाः अस्याः । सङ्ख्या
 सुपूर्वस्थिति पादस्थान्तलोपे पादो न्य
 तरेस्थामिति लोपिपादः पत् ।
 अष्टापोचर्म । न । अष्टभिरुणिते । अष्ट
 भिरापोचते गुण्यते इतितत् ।
 अष्टारिचक्रवान् । पुं । मञ्जुवोधे । जिन
 ऽविशेषे । अष्टारचक्रमस्यस्यमतुम् ।
 अष्टुः । स्त्री । बीजे । अस्थते भूमौस्थिय
 ते । असु । कर्मणितिको पृथीदरा
 ऽदिः । षोडशाक्षरायां वृत्तौ षोड
 षाक्षुः । अष्टुः । अष्टुः । अष्टुः । अष्टुः
 अष्टिदिनान्तराखः । त्रि । षोडशदि व
 तिसाभ्यन्तरे । अष्टुः । अष्टुः
 अष्टीला । स्त्री । नामेरपोभारोपाधीख
 पिच्छिकावद्वातव्याधिविशेषे । यथा ।
 आश्रापयन वीस्तगुद्दरुळावातशूल
 क्षताम् । कुवात्तोप्राप्तिसमष्टीलां मथ
 त्रिष्पांगराधिनीमिति ॥ वस्तुलेपा
 धायवखडे । अष्टुः । अष्टुः
 अष्टीवत । न । पुं । जानुनि । ऊरुपद
 षि । अतिशयितस्यस्यस्यिन् । म
 तीतुप । असिन्दीयदष्टीपादितिनिपात
 नादसिगब्दस्थाः प्राभायः । जानुवाः
 सन्धा ।
 असः । पुं । अन्यस्मिन् । सनभयति । न

असमा

असद्वदुः । वि । समुद्भूते । पण्डितमन्त्रे
 । दृष्टे । इतिजटाधरः । अकृतसन्नाहे
 । नसद्वदुः ॥

असपन्नः । वि । अपुर्वचिते ॥ नविद्य-
 तेसपन्नोयस्य ॥

असप्यः । वि । सभायामनर्होस्त्रीवर्ष
 नादौ । सभायामनुपयुक्ते । खले ॥

असमः । पुं । बुद्धे । वि । विपन्ने । अतु-
 ल्ये । नविद्यते समोयस्य ।

असमञ्जसम् । वि । अयुक्ते ॥ नसमञ्ज-
 सम् ॥ पुं । जेगिन्यामुत्पन्नेसगरा-
 क्षणे ॥

असमर्थः । वि । सामेच्छे । अशक्ते । दु-
 र्वले । नसमर्थः ॥

असमवाधिकारणम् । न । कार्येणकार-
 खेनवासहै कश्चिन्नर्थे समयेतत्वेसति
 कारणे । यथातन्तुसंयोगःपटस्य त-
 न्तुसुसंपटरूपस्य । यथावा । परमा-
 णुद्वयसंयोगाद्यणुकस्य कपोलरूपं च
 घटरूपस्य । असमवाधिकारणम् । स-
 र्धं वद्रव्येगुणः गुण्येगुणः कर्मच ॥ अस-
 मवायिच तत्तत्कैरखण्ड ॥

असमानयानकर्मा । पुं । सम्येः प्रभेदे ।
 यत्र त्वमत्रादि अहमत्रवास्यामीति
 साम्प्रतिकोत्तरकालीनफलार्थितयै
 यक्रियते सोऽसमानयानकर्मासन्धि-
 बाध्यः ॥

असम्मा

असमाहितः । वि । अनेकाग्रमनसि ।
 विचिन्तचित्ते ॥ नसमाहितः ।

असमीच्यकारी । वि । जातमे । अयि-
 चार्थकर्तारि । असमीच्यार्थविचार्यक-
 लुं शीलमस्य । सुपीतियिनिः ।

असमेषुः । पुं । अनद्रे । असमाः । इय-
 चोयस्य ॥

असम्पृक्तः । वि । असम्पृक्ते । नसंपृक्तः ।
 असम्पृक्तातसमाधिः । पुं । निर्बिकल्पक-

समाधौ । निर्बुक्तेषेतोव्यापारे यः
 परमानन्दसाक्षात्कारः सौपुंसान-
 न्दसाक्षात्कारयत् सोऽसम्पृक्तातस-
 माधिः ॥

असम्बद्धम् । वि । अपवहे । अनर्थकवा-
 क्ये । नसम्बद्धम् ॥

असम्बद्धप्रक्षापः । पुं । सत्यस्यापिरोज-
 देशपौरवासादिनिष्प्रयोजनपर्याने
 ॥ वि । तदिति ॥

असम्बाधः । वि । अन्योन्यपीडारहिते ॥

असम्भूतिः । स्त्री । प्रकृतौ । चिन्तन्ना-
 यांभावायां परमेत्वरत्नोपाधौ । स-
 क्षयनंसम्भूतिः कार्यम् । तस्याः प्रत्या ॥

असम्भेदः । पुं । अविदारणे । अविना-
 शे ॥ सम्भेदनम् । भिदि विदारणे
 । घञ् । नसम्भेदः ॥

असम्भ्रतम् । वि । प्रगाथ्ये । अगभिप्रेते
 ॥ नसम्भ्रतम् ॥

असत्

सास्यादसद्गतिः । इहयद्देशंकारणं
 देशमेवकार्यंमुत्पद्यमानंदृष्टम् । य
 या धूमादि । यत्रहेतुफलरूपवोरपि
 धर्मयोः केनाप्यतिशयेन नानादेश
 तयाद्युगपद्वभासन्नंसातयोःस्वभा-
 वेत्यत्र परस्परसद्गतित्यागादसद्ग-
 तिः । उदाहरणम् । जस्य अ यथो त
 स्ये अ वेद्या भक्त इतं जस्यो अविभम्
 दिन्तनखं कंवाले बहुर वेभ्यासव
 स्त्रीयम् । अस्यसंस्कृतं यथा । यस्यै
 वत्रणस्तस्यैवपेदनाभयतितच्छनो ।
 लीकम् । इन्तश्चतंकपेलेवध्यावेद्
 नासपत्नीनामिति ।

असत् । पुं । इन्द्रे । इतिविकारुडशेषः ।
 वि । निरुपाखे । प्रागभावप्रतियोगि
 नि । निःस्वरूपे । यत्सम्बन्धितयापि
 अयिचते तत्तत्रासदित्युच्यते । नि
 पेधमुखेन प्रतीयमाने अभावत्वाश्र-
 ये । अग्रद्वयाहुतंदत्तंतपस्तप्तं कृतं
 चपत् । असदित्युच्यतेप्रायं नचतत्
 प्रेष्यने इह । यत्कालतो देशतो व
 ग्नुतोया परिच्छिद्यं तदसत् । अवि
 यमाने । प्रत्यक्षाद्यगोचरत्वाद् असत्
 स्वभावमिषदत्तमाने कारणात्मनि ।
 असज्जने । दुराचारा दुर्विचेष्टा दु
 स्प्रथाः मियसाहसाः । असन्तस्त्विति
 विखाताः सन्तमवा चारमचणाः ।

असन

सदत्यंताभावोऽसदितिबौद्धाः ।
 असती । स्त्री । व्यभिचारिय्याम् । कु
 लटायोम् । सत्त्याभिन्ना ।
 असतीसुतः । पुं । स्त्री । कौलटेरे । अ
 सत्त्यासुतः ।
 असत्कृतः । वि । परिभूते । मियभावय
 पादप्रचांचनपूजादिसत्कारशून्ये ।
 नसत्कृतः ।
 असत्पथः । पुं । मन्दमार्गे । कुपथे । न
 सत्पथः ।
 असत्त्वम् । वि । मिय्यायाम् । सत्त्वना
 स्त्रियपतस्त्रिन ॥
 असदध्येता । वि । कुपाठिनि । अजमे ।
 असदध्ययनशालिनि ॥ नसदध्येता ॥
 असद्ग्रहः । पुं । दुग्ग्रहे । नसद्ग्रहः । अ
 खड्डो । बालकौकाचठ इतिभाषा ।
 असद्योगिः । स्त्री । यन्त्रादियोनौ ।
 स्वांहितामसमनिष्टंफलमुच्यते । न
 सद्योगिः ।
 असद्रूपः । वि । देहादिप्रपञ्चे । असदा
 ध्यमन्वर्तरूपं स्वरूपयस्य ।
 असनम् । न । चेषणे । पुं । जीवकद्रुमे ।
 मियसालके । विजयसाराखे । अज
 निहे । महासज्जंद्रुमे । अस्यते । अ
 मुचेषणे । स्त्रुः ।
 असनपर्शी । स्त्री । वातकहृद्ये । गीत
 स्वातके ।

असिद्धिः

। पिष्वन्वने । अत्रिष्विष्यत्कः । य
 ग्दा । सीयतेस्म । कः ॥ सिता शुक्रके
 शातद्भिन्ना । उन्दसिद्धमेकदतितस्य
 क्त । नान्तत्त्वान्दीध । वीरिण्याम्
 असिगण्डः । पुं । सुद्रोपयाने ॥ खोटा
 । सिर्हानाश्रिति भार्या ॥ पुं । नृ
 असितः । पुं । श्यामवर्णे । श्यासश्रिये
 । श्रिष्विष्ये । शनैः । श्रुष्विष्ये ।
 । नृ । कासीसे । त्रि । कृष्यावर्षवति
 । श्यामले ॥ सितविह्वोऽसितः ॥
 असितफलः । पुं । मधुनालिकेरे ॥
 असिता । स्त्री । खन्नतायाम् ॥ नील्या
 म् । असितपलितयोः प्रतिषेधात् म
 र्याद्नुदात्तादिति ङीष् । तकारस्य न
 कारादेशश्चन ॥ १२ । ३३३ । ३३३
 असिताभ्रशेखरः । पुं । मुद्भेदे ॥ ३३३
 असितार्चिः । पुं । अनले ॥ असिताद्य
 चिर्जाहाणस्य ॥ ३३३ । ३३३
 असिताद्युः । पुं । नीलालो ।
 असितोत्पलम् । न । नीलोत्पले ।
 असिदंष्ट्रः । पुं । मकराश्रेयादसि ॥
 असिद्धः । पुं । द्वेष्ताभोसपिशेपे । सच
 पिदिपः । आद्यवासिद्धः स्वरूपासिद्ध-
 व्याप्यत्वासिद्धश्चेति । त्रि । अपक्ते ।
 अम्यन्त्रे । सिद्धिरहिते ।
 असिद्धिः । स्त्री । अनिष्यन्ती । न्यायम
 तैसाचिविषा । पचासिद्धिः १ यथा

असिप

। कोश्वनमेयपर्वतो वङ्गिमानित्थादिः
 । स्वहूपासिद्धिः २ यथापवतः कोश्व
 । नमेववङ्गिमानि च्यादिः । व्याप्यत्वा
 सिद्धिः ३ यथा पर्वतोषङ्गिमीन् श्वल
 । त्वात् इत्यादिः ॥ ३३३ । ३३३
 असिधारोद्वतम् । नृ । असिधारोचद्वम
 । रवतेस्त्वे । प्रतिषेधे । यथा । युवाद्यु
 वत्सासाहुं यन्मुग्धाभन्तृवदेत्परत ।
 अस्तनिवृत्तसङ्गः सादसिधारोद्वतसि
 त्वादित्योद्भवः । ॥ ३३३ । ३३३
 असिधावः । पुं । श्रद्धाणामोर्जके । अ
 सिंथावति । धोवुः । कर्मशब्धिः ॥ ३३३
 असिधावकः । पुं । शस्त्रमानके । असिं
 धावति । धावुगतिगुह्योः । कर्मशब्धि
 र्थे । स्वोर्ध्वेकन् । कुन्वा ॥ ३३३
 असिपेनुः । स्त्री । छुरिकायाम् । असे
 र्धेनुरिव । स्थित्यशब्दे ॥ ३३३ । ३३३
 असिपेनुका । स्त्री । छुरिकायाम् । अ
 सेर्धेनुकेव ॥ ३३३ । ३३३
 असिपपः । पुं । शिची । नरकान्तरे ॥
 । वृद्धकोपे । नुषडनामकदृष्टे । य
 श्यकन्दः कश्यपः । कङ्गाकारद्वलेषु
 चविशेषे । आसन्नघातुके ।
 असिपपकः । पुं । शिची ।
 असिपपवनम् । न । नरकविशेषे । य
 था । यस्त्विहवै निजयेदपयादनाप
 यपगतः पावण्ड्योपगतस्तमसिप

असाधुः

असमूहः । चिं । स्थितप्रज्ञे । सन्धोद्व
 जिंते । धान्तिरहिते ॥ नसमूहः ।
 असम्योहः । पुं । प्रत्युत्पन्नेषुबोह्येषु
 कर्त्तव्येषुवा अथ्याकुलतयाविवेकेन
 प्रवृत्तौ । नसम्योहः । चिं । तदंति ॥
 असम्यग्व्ययः । पुं । आयतुरीयांशादधि
 कथ्ये । व्यसनविषयव्यये ॥
 असहः । पुं । कुकरोंषा इतिविश्रुते
 शुभे ॥
 असहम् । न । लौह्ये ॥ असहमन्त्रवि
 शेषे ॥
 असहनः । पुं । स्त्री । शत्रौ ॥ समर्पणे ॥
 असाधारणम् । चिं । तस्मात्सम्बन्धि
 नि ॥ साधारणाङ्गत्वे । विशेषे ॥
 न्यायमते साधव्यापकीभूताभावम
 तियोगिनिष्ठेति । यथा । वज्रिमान्
 जलत्वादिर्थादि ॥
 असाधारणत्वम् । न । तद्वितराधुक्ति
 त्वेसतिसकलतद्वृत्तित्वे ॥
 असाधारणानैकान्तिकः । पुं । कृत्वाभा
 सविशेषे । सर्वसपञ्चव्याहृते । यथा
 शब्दोनिच्यःशब्दत्वादिति । शब्दत्वं
 सर्वेभ्योनिच्येभ्योव्याहृत्तंशब्दापवृ
 त्तिः ॥
 असाधुः । चिं । खले ॥ सहकाहशःस्व
 दुर्नये परदेापेचणदिव्यचक्षुषः ।
 स्वगुणोऽगिरो मुनिःताः परवर्षश

असज्जी

हृद्येष्वसाधवः ।
 असार्थः । चिं । याप्ये । अप्रतिक्रिये । अ
 साधनीये ॥ वृद्धिमदसार्थनकिञ्चि
 दितिवाख्यायनः ॥ नसाधः ॥
 असान्द्रम् । चिं । विरले । नसान्द्रम् ॥
 असाम्मतम् । । अयुक्ते । यथा । भिन्न
 तिसर्वमर्यादांनान्दथाद्यप्येवते ।
 अस्यदेभ्योदरस्यार्थेकोनकुर्यादसा
 म्यतमिति ॥ नसाम्मतम् ॥
 असारः । पुं । परगढदृष्टे । न । अगुह
 णि ॥ चिं । फलौ । निस्कारे । नसारो
 ऽय ॥
 असि । । त्वमित्यर्थे । यथा । वेत्यसि ।
 वाक्याचङ्कारे ॥
 असिः । पुं । निखिगे । खङ्गे ॥ स्त्री । न
 दीप्रभेदे । अस्यते असुचेपथे । अ
 सतिवा असदीप्तौ । सर्वधातुभ्यश्च
 । खनिकम्यव्यसिबसीत्यादिनापूर्वाः
 असिकम् । न । अधरचिबुक्तयोर्मध्य
 भागे ॥ इति हेमचन्द्रः ॥
 असिकारः । पुं । खङ्गकारिणि । असिं
 करोति । कुष्णं । कर्मण्यय्य ॥
 असिज्जिका । स्त्री । असिकून्याम् । दा
 स्ताम् ॥ यथा । गतोऽगस्तुर्गमसि
 ज्जिकानामिति ॥
 असिज्जी । स्त्री । अटतान्तपुरचारि
 य्यांप्रेष्यायाम् । नदीभेदे । सिनेति

अस्य

अस्यः

स्वाद्यकिंमश्नयादित्यः ॥१॥ रोषे ।

अस्यूरुंयाकुटिलंद्दम्ति, रसुः ।

अस्युः । पुं । समस्तरे । अस्ययति ।

अस्य न् उपतामे । अणव्यादिच्चात्
साधुः ।

अस्य, संयमः ॥ ॥ असादरे । अस्यैसा

दरे सरेफः । तस्याश्चुट् ॥ नेनसमा

सिः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अस्यैश्वर्यः ॥ अश्विः अश्वोदश्निनि । अश्व

अश्विपरेप्रयैनाश्वमः । अश्वपरिहंशंद्दम्

॥ अश्वैः अश्वैर्मयिनपयतीति सश्वपिअश्वय

दयने प्रयोभोभवति । अश्वदातुअश्वय

दयनाभाषमात्रम् अश्वयैतरस्य अश्वी

दैर्दंशनाः दाविवचितं तदाश्वजन्मभव

ति अश्वभियानात् । अश्वयैनपयति ।

॥ अश्विरेचये ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

शः ।

अस्यकरः । पुं । शरीरखरसपाता ।

अस्यकपः । पुं । खी । राचसे । अस्यक

पः । पिबति । पा ॥ काः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अस्यद्धरः । पुं । प्रद्धर । फहितयोनेर

कादिप्रातुचरणे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अस्यधरा । खी । त्वचि ॥ अश्वजैरत

अधरा ।

अस्यक । न । रते । ताम्बूखरसादिद्यन्म

येनख्यते सखजश्वात् । नखंजति

या । सज्विसर्गे । क्विप् । किन् प्रथ्य

यस्येति कुच्चम् । किन् प्रथ्य योयस्या

दिति बहुव्रीहिः ॥ अश्वैः अश्वीदि

पा नोदिसृजेः किन्विहितः । उदा ।

अश्वये । अस्यचेपणे । वाहुषकात्

। अश्वः । कुमुने । योदमेयेभिः । तत्रजा

। तंशिकलंयया । धनीकुहपः कुमेति

। अश्वीराकाविदेशगांभीरुपिरमकोपः ।

अश्वामनोभो पुरुषोवलीयानस्य

अश्वमृतौकिखयसाजस्तीरिति । अश्व

अश्वष्टावमे ॥ अश्वि । अश्वदानशीने । अ

। अश्वैर्मयैनेनसः । अश्वीदिपि

अश्वेचनकम् । अश्विः अश्वैरतभियदंशने ।

अश्वयैनाश्वययति किन्पुनः पुन

द्विद चतएवतस्थिनः । तदश्वेचनक

। अश्वैनाश्वमी अश्वयैनात् । नसिच्य

तेमनोश्व । विश्वरणे । कर्णेति

स्वुट् । संसार्याकन् । ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अश्वीश्वरः । अश्वि मश्वरैः । अश्वरैः

। अश्वैः अश्वीरुचः खरोयस्वतः ।

अश्वचिः । अश्वि । अश्वसिधने । ॥ ॥ ॥

अस्तः । पुं । अश्वमापले । अश्विमाप

ले । अश्वामत्संसमे ॥ अश्विचिते ।

अश्वसिते । अश्वतानमासे । अश्वीथ

ने ॥ अश्वनेमस । अश्वुचेपणे । कः ।

यदा । अश्वसिम् । अश्वदीप्ते । अश्व

चेत्तितः । न । अश्वी । कौशपमे । ॥

अस्तकः । पुं । अश्वी । गोशपे । ॥

असु

असूया

१. वृद्धं प्रवेश्य कथं प्रहरन्ति तत्रासा
 २. वितस्ततो धावमान उभयतो धारैस्ता
 ३. लवनासिपवैश्च यमानसुर्वाज्ञोहाच
 ४. तोम्सीति परमयावेदनया सुचिर्
 ५. तः पदेपदे निपतति स्त्रधर्मत्यागीया
 ६. लवणानुगतं फलं भुङ्क्ते इति अने
 ७. असिपुत्रतम् । नः असुमेधे क्रियमा
 ८. षेः अत विभेषेः । असुनः । हाहा
 ९. असिपुच्छः । पुं । असि शुभारे । ॥ १ ॥
 १०. असिपुषिका । स्त्री । कुरिकायाम् ।
 ११. असोः पुत्री । स्वार्थे कम् । प्राधान्ये
 १२. असिपुत्री । स्त्री । कुरिकायाम् । असेः
 १३. पुत्री । ॥ १ ॥ ॥ १ ॥
 १४. असिमेदः । पुं । विटखद्विरे । ॥ १ ॥
 १५. असिहेति । षि । खड्गोद्द्विरे । नैखं
 १६. गिके । असिहेति र्यस्य । ॥ १ ॥
 १७. असु । न । चित्ते । गतामे । असवेः पुं
 १८. भूवि प्राणादिपञ्चवायुषुः । असुतो
 १९. अस्यन्ति वा । असुदेपखे । असुन्ते आ
 २०. भिरिति वा । असदीप्ती । ॥ १ ॥
 २१. स्त्रीत्यादिना उः । भूविवायुः प्राणा
 २२. दिपदवाद्यप्राणान्तिक एक एव । प्रा
 २३. णापानाशास्तु पञ्चतस्य उत्तयः । सर्व
 २४. पैकस्मिन्पितृषुः नैथिखीतस्य दार
 २५. रप्यादिषु दृष्टुषु च नमेयप्रयोऽयम् । प्रा
 २६. णो नाम जायुरित्यादौ तु घृत्तयः प्राथ
 २७. म्य इति नैकवचनं विरुध्यते ।

असुसुम् । नः दुःखे । ति । ॥ १ ॥
 असुतरः । णि । दुःखरेः । सुतरो न भव
 २. तीत्यसुतरः । ॥ १ ॥
 असुधारणम् । नः जीवने । असुर्ना
 ३. धारणम् । ॥ १ ॥
 असुरः । पुं । देवेषु । विरोचनादौ ।
 ४. असुरः । णि । राहुप्रहे । सुये । अ
 ५. स्यति श्रिपतिदेवान् असुरः । ॥ १ ॥
 ६. असुरः । णि । नसुरः । असुरः ।
 ७. जभीतिर्तत्पुत्रघः । अविद्यमानासु
 ८. रायस्येति वा । असुधुरमतेषाः । अ
 ९. न्योभ्योपोति उः । सुरेभ्योऽन्यो वा ।
 १०. असुररिपुः । पुं । विष्णोः । कृष्ये । अ
 ११. सुराणां रिपुः । ॥ १ ॥
 असुरा । स्त्री । राशौ गः । राशौ गः
 १२. असुराह्वम् । न । कांस्ये इति ष्वे मचन्द्रः ।
 १३. असुर्यः । षि । असुरेभ्योऽहिते । गवा
 १४. दिच्छाद्यत् । असुराणां भूते ।
 १५. असुरः । पुं । वाथे । असुनुवति ।
 १६. पूमेरणोः । सिंस्तु द्विषेत्यादिना क्तिप् ।
 १७. असुर्यकः । षि । असुर्याशीले । अ
 १८. स्यति । तच्छीलादिः । असुउपता
 १९. ये । अनिन्दितं सतिपुष् । ॥ १ ॥
 असूया । स्त्री । परगुणे मुद्रोपावि
 २०. कारे । अर्धदनादिगुणे मुद्रात्मिक
 २१. त्वादि रूपदोषाणां पर्ये । असूयनेम
 २२. असूय असूयायाम् । ॥ १ ॥

अस्त्रिः

न्दस्त्रले । अनधिकारिणि । अस्थोने
 हिंसाप्यमाने च वाचामिति लक्ष्यम् ।
 अस्थायम् । त्रि । अगाधे ।
 अस्थायी । त्रि । मन्त्रे । स्थिति रहिते ।
 अस्थारम् । न । गमीरे ।
 अस्थावरम् । त्रि । स्थावरैस्तरुद्वये । ज
 द्रमवस्तुनि ।
 अस्थि । न । कीकसे । धीजे । अस्थते ।
 अस्तुचेपणे । अस्तिसन्निभ्यां कश्चिन् ।
 अस्थीनि तरुण नलककंपालहृषकव
 ल्यभेदात् पञ्चविधानिर्मयन्तीति वै
 द्याः ।
 अस्थिकम् । न । अस्थिनि । स्वार्थे यावा
 दिच्चात्कन् ।
 अस्थिकृत् । पुं । शरीरस्थमेहोपात्तौ ।
 अस्थिजः । पुं । मज्जनि ।
 अस्थितुण्डः । पुं । स्त्री । पचिणि ।
 अस्थिधन्वा । पुं । शम्भौ ।
 अस्थिपञ्जरः । पुं । शरीरास्थिसमूहे
 करणे ।
 अस्थिभक्षः । पुं । स्त्री । पचिभेदे । कु
 कुरे ।
 अस्थिभुक् । पुं । स्त्री । कुकुरे । शुनि ।
 अस्थिमाषी । पुं । रुडे । अस्त्रांमालासा
 ऽस्ति अस्य । प्रीत्यादिच्चादिनिः ।
 अस्त्रिः । त्रि । चन्दले । सङ्गुसुके । न
 स्त्रिः ।

अस्यर्गः

अस्त्रिविग्रहः । पुं । मृत्ररोटे । मृत्रिना
 मकेश्वरद्वारपाले ।
 अस्त्रिगृह्णता । स्त्री । ग्रन्थिमति । अस्त्रि
 संहारे ।
 अस्त्रिसंहारे । पुं । इतिशुण्डाम् । अ
 न्थिमति । यद्यो अस्त्रिसंहारकामो
 को वासिष्ठेर्षेहरोऽस्य युक्ता उण्यासरः
 कुमिमश्वदुर्नामप्रोचिरो गजित् ।
 रुचः स्वादुर्बुधुर्दृष्यः पाचनः पित्त
 लः स्मृतः । काण्डं त्वफिरहितमस्त्रि
 गृह्णतायामा पादुं द्विदलमकचुफंत
 इहम् । सम्पिष्टं सुतनुततस्त्रिलस्य तै
 ले सम्यक्कवटकमतीयवातहारि ।
 अस्त्रिसंहारिका । स्त्री । ग्रन्थिमति । हा
 डजोडा इति स्यात्तौषथैः ।
 अस्त्रिसंहारी । पुं । अस्त्रिसंहारके ।
 न्थिमति ।
 अस्त्रिसारः । पुं । मस्त्रायाम् ।
 अस्त्रिकेहसञ्चकः । मज्जनि । मजा
 याम् ।
 अस्त्राविरम् । त्रि । शिरावर्जिते । सूक्ष्म
 शरीरवर्जिते । अविद्यमानाः प्रावाः
 शिरा यस्मिन् ।
 अस्त्रिम्यदाक् । न । देवदाहमभेदे । दे
 वकाष्ठे ।
 अस्यर्गः । त्रि । स्वर्गो माययति । सम्बन्ध
 शून्ये ।

अश्वामि

याम् ।
 अश्वार्जकः । पुं । श्वेततुल्यस्याम् ।
 अश्वी । वि । अश्ववति । अश्वोत्स्यस्य ।
 सुखादिन्वादिनिः ।
 अश्वु । न । नेवजले । अश्वति । अश्वु
 चेषणे । अश्वीदिपुदन्वमध्यस्यापि
 पाठात् साधु ।
 अश्वच्छन्दः । वि । अश्वन्वे । अधीने ।
 नस्वः छन्दोऽस्व ।
 अश्वन्तम् । न । अशुभे । चुष्याम् । म
 रणे । अनयधै । चेषे । अश्वनाम-
 नोऽत्र ।
 अश्वन्तरः । वि । अश्वन्तदुरन्ते ।
 अश्वप्रः । पुं । देवतायाम् । वि । अशि
 द्रे । अंबिद्यमानः स्वप्नोनिद्राअस्तेति
 विग्रहः ।
 अश्वरः । वि । अशौम्यस्वरे । काका
 द्विवद्रूचस्वरे । अप्रशस्तः स्वरोयस्य ।
 अश्वग्यम् । वि । स्वर्गहेतुधर्मविरोधि
 नि । अश्वग्यं लोकविद्रिष्टधर्ममप्या
 चरेन्नतु । स्वर्गायहितंनभवतीति ।
 अश्व्यादुकशटकः । पुं । गोचुरके । अ
 स्वादुः कशटकोयस्यसः ।
 अश्व्याध्यायः । पुं । विधिपूर्वकवेदाध्यय
 नयर्जिते । निगाकृतौ । नश्व्याध्यायो
 वेदाध्ययनस्य ।
 अश्व्यामिषम् । वि । न्यामिर्गतेयस्तु

अहङ्गा

नि । यथा । एतच्चाशदानंस्वभूमाव-
 स्वामिकायाश्चनदद्यात् । अश्वामि
 कान्याहयमः । अश्वःपर्वताःपुंगवा
 नयस्तीर्थानियानिच । सर्वाण्यस्वा-
 मिकान्याहुर्नहितेषुपरिग्रहः । पु
 ंश्वारतिविशेषणात् अश्वोनेमिषा
 चाः । पर्वताहिमाकयादयः । नद्यो
 गङ्गाद्याः । तीर्थानिपुत्रपोत्तनादि
 चेषाणि । चोराण्यन्वाचोयतेनानिच
 । स्वाम्यभावेहेतुमाह नहितेयिति ।
 इतिश्राद्धतत्त्वम् ।
 अश्वैरी । पुं । परतन्वे । नश्वैरी ।
 अश्व । प्रशंसायाम् । चेषणे । नि
 योगे । विनिग्रहे । आचारान्तिक्रमे
 । पूजायाम् ।
 अश्वयुः । वि । अहङ्गारिणि । अहमस्या
 स्ति । अहमितिमान्तमध्ययम् । अ
 हंशुभमोर्युस् ।
 अहङ्कारः । पुं । अहमितिकरणे । ग
 र्थे । अहङ्कारश्चतर्वेषां पापबीजम
 भङ्गसम् । ऋद्धाप्येपुचसर्वेषां गर्थय
 यन्तमुन्नतिः । सचद्विधः । विशेषे
 परूपःसामान्यरूपश्चेति । तपाय
 मयमेतस्य पुत्रत्वैवंथतमभिमन्य
 मानोविशेषरूपोथयस्वहृष्टारः । अ
 न्नीत्येतापन्नात्रमभिमन्यमानः सा
 मान्यरूपः समप्यहङ्कारः । सचदि

अस्मि

अस्यश्रयोमः । पुं । ब्रह्मस्वभावे । स्यश्रं
नस्यश्रः सम्बन्धोनविद्यतेयस्ययोग-
स्य केनचित्कदाचिदपिसः ॥ यथा
हुः । अस्यश्रंयोगोवैनामसर्वसत्त्व-
सुखोहितः । अविषादेऽविरुद्धस्वदे-
शितस्त्वनमाम्यहमिति ॥ अद्वैतानु-
भवेऽस्यश्रः । सत्ययोगो जीवस्य ब्र-
ह्मभावेनयोजनात् । सर्व सम्बन्धाख्य
स्यश्रंवर्जितत्वात् अस्यश्रंयोगः ॥

अस्यष्टम् । वि । अद्यते ॥ नस्यष्टम् ॥

अस्फुटम् । वि । अस्यष्टे ॥ नस्फुटम् ॥

सर्वःशब्दोयर्गात्मकसर्वव्यञ्जकविशेष-
पार्भाषादस्फुटः ॥

अस्फुटवाक् । वि । अव्यक्तपात्रि । लोह
जे । नस्फुटापागस्य ॥

अहम् । वि । अहम्शब्दस्यप्रथमैक्य
चने । द्वेषत्रयविशिष्टत्वेनाशुद्धेजीवे
। कर्त्तासुखीत्यादिव्यवश्रियमाणे ॥

अहंशब्दप्रत्ययालम्बने । अहंप्रत्यय
पेये । अहंशब्दप्रत्ययालम्बनत्वेनप्र-
त्यये । सर्वदोषसम्बन्धिरूपे प्रत्य-
यात्मनि ॥ अस्मि । असमभुवि । युष्य
सिर्भ्यामदिक् ॥

अस्मि । । अस्मिचर्यर्थे । यथा । दा-
केकृतागतिभवत्तुचितः प्रभृतीं पा-
दमहागतिमुन्दरिनाम्यदृष्टे इति
। अस्मीत्यस्यदर्शानुषादेऽस्यर्थेपी-

अस्तरो

तिगणव्याख्यानम् ॥
अस्मिता । स्त्री । दृग्दर्शनशक्त्योरेका-
त्मतायाम् ॥ बुद्धिपुरुषयोरभेदा-
भिमाने ॥ मोहे ॥ सचाष्टविधः । द्वै-
वाहिस्रष्टविधमैश्वर्यमासाद्याऽमहा-
भिमानिनोऽणिमादिकमात्मीयंशा-
श्रुतमभिमन्यन्त इति । सोयामस्मि
तामोहेऽष्टविधैश्वर्यमिषयत्त्वाद्दृष्टेवि-
धः ॥

अस्तः । पुं । कोणे । कचे । न । अशु-
चि । शोणिते । अस्तते । असुच्येप-
ये । बाहुलाकाद्रः ॥

अस्तकण्ठः । पुं । शरे । अस्तःकण्ठे यस्य ॥

अस्तखदिरः । पुं । रक्तखदिरवृक्षे ॥

अस्तजम् । न । मसि ॥

अस्तपः । पुं । राक्षसे ॥ अस्तं रक्तपिप-
ति । पाश । आतोनुपेतिकः । न ।
मूलर्धे ॥

अस्तपत्रकः । पुं । भिण्डायाम् । भिण्डी
तिप्रसिद्धशाके ॥

अस्तपा । स्त्री । जलौकायाम् । अस्तं
पिबति । पाश । कः । टाप ॥

अस्तफला । स्त्री । सल्लकीवृक्षे ॥

अस्तविन्दुच्छदा । स्त्री । नक्षत्राणाम्
कन्दे ॥

अस्तमाटका । स्त्री । शरीरकन्दे ॥

अस्तरोधिनी । स्त्री । राज्यान्मुक्ता-

अस्वामि

याम् । पुं । अस्वामि ।
 अस्त्राञ्जकः । पुं । अस्त्रवति । अस्त्रोख्यस्य ।
 अस्त्री । वि । अस्त्रवति । अस्त्रोख्यस्य ।
 सुखादिन्वादिनिः । पुं ।
 अस्तु । न । नेत्रजले । अस्तति । अस्तु ।
 चोपये । अस्त्रादिपुद्गलमध्यस्थापि ।
 पाठात् । साधु । पुं ।
 अस्तच्छन्दः । वि । अस्तन्त्रे । अधीने ।
 नस्त्वः । अस्तोऽस्य । पुं ।
 अस्त्यन्तम् । न । अशुभे । अशुभ्याम् । म ।
 रये । अनपेयी । चोपे । अस्त्यन्तम् ।
 न्तोऽत्र । पुं ।
 अस्त्यन्तरः । वि । अस्त्यन्तदुरन्ते ।
 अस्त्यन्तः । पुं । देवतायाम् । वि । अनि ।
 त्रे । अंविद्यमानः स्वप्नोनिद्रां अस्तेति ।
 विग्रहः ।
 अस्त्यन्तः । वि । असौम्यस्वरे । काका ।
 द्विषद्रू चस्वरे । अप्रगल्गः स्वरोयस्य ।
 अस्त्यर्थम् । वि । म्यर्गहेतुधर्मविरोधि ।
 नि । अस्त्यर्थं लोकविद्विष्टधर्ममप्या ।
 चरेत्ततु ॥ म्यर्गायचित्तं न भवतीति ॥
 अस्वादुकण्टकः । पुं । गोचुरके । अ ।
 म्वादुः कण्टकोयस्यसः ।
 अस्त्याध्यायः । पुं । विधिपूर्वकवेदाध्यय ।
 नवर्जिते । निराकृतौ ॥ नस्त्याध्यायो ।
 वेदाध्ययनमस्य ॥
 अस्त्यामिकम् । वि । स्वामिर्हितेयस्तु ।

अहङ्कार

नि ॥ यथा । एतच्चायदानस्वभूमान-
 स्वामिकार्याच्च नदद्यात् । अस्वामि ।
 कान्याहयमः । अतथाः पर्यताः पुंगुया ।
 नक्षस्तीर्धानियानिच । सर्वाग्लस्या-
 भिकान्याहूर्गहितेषु परिग्रहः । पुं ।
 संज्ञादतिविशेषणार्थं अतथो नैमिषा ।
 याः । पर्यताः हिमाक्याद्यः । नद्यो ।
 गङ्गायाः । तीर्थानिपुरुषोत्तमादि ।
 चोवाणि । वारंयस्त्राद्यायतेनोमिच ।
 स्वाय्यभावेहेतुमाह नहितेपि ।
 इतिश्राद्धतत्त्वम् । पुं ।
 अस्वेरी । पुं । परतन्त्रे । नस्वेरी ।
 अह । प्रशंसायाम् । चोपये । नि ।
 योगे । विनिग्रहे । आचारातिशये ।
 पुजायाम् ।
 अहंयुः । वि । अहङ्कारिणि । अहमत्या ।
 स्ति । अहमितिमान्तमथयम् । अ ।
 हंशुभसोऽयुंस् ॥
 अहङ्कारः । पुं । अहमितिकरणे । ग ।
 र्भे । अहङ्कारस्यसर्वेषां प्रापयीनम ।
 मङ्गलम् । ब्रह्माण्डेषु च सर्वेषां गर्भप ।
 यन्तमुन्नतिः । सचद्विधिः । विशेषे ।
 परूपः सामान्यरूपस्येति । तथाय ।
 महमेतस्य पुत्रस्येवंध्यतमभिनन्य ।
 मानेविशेषरूपमोथपुत्रहङ्कारः । अ ।
 म्योत्प्रेतायन्मात्रमभिमन्यमानः सा ।
 मान्यरूपः तमपुत्रहङ्कारः । सचदि ।

अहङ्का

- रण्यगर्भो महान् आत्मोतिष्ठ सर्वानु
- स्मृतत्वाद्युच्यते । अयमेवपराहन्ता
- रूपो नृषंदा रण्यके । वेवेदाहं ब्रह्मा
- स्सीतिवृत्तिरूपउक्तः ॥ अहमभिमा
- नरूपोयोहङ्कारः संसर्गसाधारणः ॥
- आरोपितैर्गुणैरात्मनोमहत्त्वाऽभि-
- माने । अहमेव श्रेष्ठशक्तिंदुरभिमाने
- न । महाकुलमसृजतोऽहं महतांशियो
- ऽतिदिरक्तोऽस्मि - नास्ति द्वितीयेऽम-
- त्तमश्चरत्यभिमाने ॥ आत्मश्चावना
- भावेपि मनसि प्रादुर्भूते हंसर्वोत्कृष्ट
- शक्तिर्गर्वे ॥ महाभूतकारणभूतेऽभि
- मानस्यचये ॥ अभिमानात्मिकाया
- मन्तःकरणहर्ता ॥ कोनाममानवो-
- लोके देवोवादानवोपिवा । अहङ्कार
- जयं कृत्वा सर्वदा सुखभागमरेत् ॥ अ
- हङ्कारस्य मनस्यन्तर्भावः । तस्यसङ्-
- ख्यात्मकत्वादिशेषात् । तथाचि मन
- सोपाद्य आभ्यन्तर्य यथायोगसं-
- र्धोऽपिपयः । अहङ्कारस्यनु अनात्मो
- परत्वात्मात्मेवेति अतोऽपिपयभेदेऽपि
- रूपभेदाद्युक्तोऽन्तर्भावः ॥ पुराणमते
- सात्त्विकराजसतामसभेदात् सचिचि
- यः । तत्रमात्त्विका अहङ्कारात् इन्द्रिया
- पिप्रातरेदिया मनस्वजातम् । रा
- यसाद्दृग्देन्द्रियानिजगतानि । तान्
- सात्त्विकरूपप्रभृत्भूतानिजातानीति ॥

अहम

यथोक्तं विष्णुपुराणे । वैकारिको सौज
- सय भूतादिश्वैवतामसः । चिचि-
- धोयमहङ्कारो महत्तत्त्वादेजायते-
- ति ॥ वैकारिकः सात्त्विकाहङ्कारः ।
- तैजसो राजसइन्द्रियादिश्च । भूतादि
- तामसः ॥ अहङ्कारवान् । चि । अहंयै । अहङ्का
- रोऽस्ति । मतुप् । अहङ्कारी । चि । अहङ्कारयुक्ते । अभि-
- मानिनि ॥ अहङ्कृतः चि । अहङ्कारयति ॥ अहङ्कृतिः । स्त्री । गर्वे । स्वहृये ।
- अहतम् । न । नूतनांसुके ॥ यथा । ई
- पहीतं नवश्वेतं सदशयन्धारितम् ।
- अहततं विजानीयात् पावनं सर्वकर्म
- स्विति । चि । जनाहते । अनुपहते ॥
- अहः । इ । दिवसे । नजहाति । ओहा
- क्त्यागे । नजिजहातेरितिकनिन् ।
- रोऽमुपीतिरः ।
- अहन्ता । स्त्री । अहम्भावे ।
- अहन्वीः । पुं । देहादायनात्मन्यात्म-
- बुद्धौ ।
- अहम् । । अहङ्कारार्थे । विभक्तिमति
- रूपकमव्ययम् ॥
- अहमह्निका । स्त्री । परम्पराहङ्कारे ।
- अहमहंशब्दोऽप्यय । वीपायादिस्व-
- म् । प्रीष्टादिस्वाह्वन । अनित्यत्वा

अहर्दि

द्वययानामिति नटखोमः ॥ -

अहमुत्तरः । पुं । अभिमानाधिक्ययुक्ते ॥

अहमहंभावः अहंकार अभिमानस्य

क्षरोऽधिकोयस्य ॥

अहमूर्धिका । स्त्री । अभिमानविशेषे ।

अहमूर्ध्वमहमूर्ध्वमितियोधानोधावन

क्तियार्याम् ॥ अहमूर्ध्वमहमूर्ध्वमित्य

हमूर्ध्विकास्त्रीयामित्युक्तेः ॥ अहमूर्ध्व-

-म् । सुश्रुमेतिसमासः । स्वार्थेकन् ॥

अहमूर्ध्वमित्यस्तियस्याम् । ठन्वा ॥

अहम्यतिः । स्त्री । अज्ञाने । अविद्या

याम् । अहमितिविभक्तिप्रतिरूपक

सव्ययमहङ्कारार्थकम् । अहम्य

-धानामितिः ॥ - - - -

अहर्गणः । पुं । माद्ये ॥ अङ्गी गणः ॥

-ग्रहायां मध्यादिघानार्थं श्वेतव-

राहकल्यायधि ह्यप्यधिप्रज्ञासिद्धा

नोक्तकल्यायधिकल्यायव्यायधिवा इ

ष्टकाद्यपर्यन्तं परिगणिते दिनसम्

हे । दिनपिण्डे । द्युष्टन्दे ॥

अहर्त्तरः । पुं । संवत्सरे ॥ वत्सरोहि अ

ह्नाभिःपरिवर्त्तमाने लोकान् जरय

तीति अहानिमाऽस्मिन् जीयन्वन्तर्भ

वन्तीतिमाय्यकृतां व्याख्यानात् ॥ औ

पनिपदेशं प्रयोगः ॥

अहर्दिवम् । न । अहन्वहनि ॥ अहनि

चदिवाच । अचतुरे च्वादिनायीष्वा

अहहा

-वाहन्तोऽहप्रत्ययस्य ॥

अहर्पतिः । पुं । सूर्ये ॥ अरुःपतिः । अ

हरादीनांपञ्चादियुवारेणः ॥ मत्ते

अहःपतिः ॥

अहर्धान्धवाः । पुं । दिवाकरे ॥

अहर्मन्दिः । पुं । मास्करे ॥ अङ्गीमण

-रिव । अर्कवृषे ॥ - - - -

अहर्मुत्तम् । न । प्रत्यये ॥ अङ्गीमुत्तम् ।

रोऽमुपीतिरः ॥

अहल्यम् । वि । ह्यनाकृष्टत्वे । दे

-श्रभेदे ॥ - - - -

अहल्या । स्त्री । शीतमर्षिपठयाम् ।

इयम्यन्वकन्नात्येका । अहरोभेदे ॥

अहस्तः । पुं । मास्करे ॥ अहःकरोति ।

-दिवाधिभेतिठः । कक्षादिच्चास्तः ॥

अहस्यतिः । पुं । यदाद्ययमाशोभवति

तदाद्ययमासस्यपूर्वोत्तरामधिमासौ

भवतः तयोः मरश्चिन्वधिमासे ॥

अहह । १ । अङ्गुते । सेदे । परिक्रमे ॥

प्रकर्षे ॥ सम्बोधने ॥ अहंजहाति

विधीतेवा । औहाकृत्यागे औहाड्

गता । अन्येभ्योपीनिडः । पृषोदरा

दिघान्त्वोपः । भाषेवाप्रत्ययः ॥

अहहा । १ । अहहेत्यस्मार्थे पु । अहंजहा

तिविधीतेवा । औहाकृत्यागे औहा

ङ् गता । क्विप् । पृषोदरादिघान्त्व

लोपः । भाषेवाप्रत्ययः ॥

अहिग

अहार्थः । पुं । पर्वते । त्रि । हर्तुमशको
 । द्वियते । हृष्यहरणे । अहलोख्यं
 । नहार्थः । अमेद्ये ।
 अहिः । पुं । दधामुरे ॥ सर्पा ॥ सूर्ये ।
 सीसके । राहो । पृथिके । खले ।
 यथा । विपधरतोप्यतिविषमः ख
 लरतिनस्यपावदन्तिविद्वांसः । यद्
 हिर्नुकुलद्वेषीत्यकुलद्वेषीपुनःपिसुन
 इति । वपे । अश्वेवानचचे । अष्टमे ।
 षष्ठाधिकस्यपष्ठे ॥ ३३ ॥ प्रभेदे । आ
 हन्ति । जनहिंसागच्छोः । आडिअ
 हनिध्याद्भवश्चेतीक् । सचडित् ।
 द्वित्वाद्द्विलोपः । आडोद्भवस्य् ॥
 अहिंसा । स्त्री । वाङ्मनःकथैःपरपी
 । डावर्जने । प्राहिनामीडायानिद
 चो । अथास्त्रीयप्राणिपीडनाभावे ।
 यथाहमनुः । यावेद्विहितार्हिंसानि
 यतास्मिंश्चराचरे । अहिंसामेवतां
 विद्या देदादृमो हिनिर्वभाविति ।
 हिंसनम् हिंसा । नहिंसा ।
 अहिंसा । स्त्री । ओपधिभेदे । कुलेखा
 टा इतिगौरभाया । कुलिकट्टमे ।
 हिंसास्वोपधिप्रभेदे ।
 अहिकः । पुं । मुवर्त्ते ।
 अहिका । स्त्री । नास्मलिट्टमे ।
 अहिकान्तः । पुं । समीरे । अङ्गेकान्तः ।
 अहिगणः । पुं । यथागापिकस्यसप्त-

अहिप

म ॥ ३३ ॥ प्रभेदे ॥ सर्पाणांसमूहे ।
 अहिच्छत्रः । पुं । देशविशेषे । प्रच्छत्रे ॥
 । मेघशृङ्गीटचे । ॥ ॥ ॥ ॥
 अहिच्छत्रा । स्त्री । कान्यकुब्जदेशप्रसि
 द्वे पुरीविशेषे । चीनीति प्रसिद्धार्या
 । अर्करायाम् ॥ ॥ ॥ ॥
 अहिजित् । पुं । हरौ । शक्ते । अहिंस
 र्पमिन्द्रंवाङ्मैपीत् । निजये । क्लिप् ॥
 अहिर्जिह्वा । स्त्री । नागनिह्वाख्यकता
 याम् । ॥ ॥ ॥ ॥
 अहितः । त्रि । श्रौ । अयथोः नहित
 । मखात् ॥ ॥ ॥ ॥
 अहितुष्टिकः । पुं । आलगाहिणि ।
 भिचार्थसर्पखेलके । संमेषा इति
 ख्याते ॥ अहेलुं एतमुखम् तेमदीय
 तीतिठक् । संघापूर्वकत्वाद्दृष्टभा
 वः ।
 अहिदिट् । पुं । गहडे । शक्ते । मयूरे ।
 । नकुले ॥ हरौ । अहिद्वेष्टि । द्विप०
 । क्लिप् ॥ ॥ ॥ ॥
 अहिनकुलिका । स्त्री । अहिनकुलयो
 र्धरे ॥ अहिनकुलयोवरम् । इन्द्राद्
 न् वैरसैधुनिकयोगितियुन् ।
 अहिनिलयनी । स्त्री । सर्पनिर्मोके ।
 सर्पच्छत्रि । अहिनिर्मोयतेऽस्यां सा
 अहिनिलयनीति ख्यात्यात्तारः ।
 अहिपतिः । पुं । वासुकिनामे । गोपना

अहिल

गे । अहीनांपतिः ।

अहिपुत्रकः । पुं । तरालौ । नौकाज
लोत्तारके ।

अहिपूतनः । पुं । क्षुद्ररोगविशेषे ॥

अहिफेनम् । न । आफूके । अफीमद
तिविश्रुते । इतिराजनिर्घण्टः ।

अहिग्रन्थः । पुं । रुद्रविशेषे । शिवे ॥

अहिग्रन्थदेवता । स्त्री । उत्तरभाद्रपदा
याम् । अहिग्रन्थोदेवताअस्याः ॥

अहिभयम् । न । राज्ञां स्वपक्षप्रभवेभये
॥ अहिरिवगृहस्थत्वात् आदताका
रेत्वाच्च स्वल्पपक्षमाहिः । अहेर्भ
यम् । निजोद्यमिषससमाश्रितश्व-

सम्बन्धतः कार्यसमुद्भवश्च । मृत्या
गृहीतोविधिमचारैः पर्वबुधास
सविधंपदन्ति । सर्पभये ॥

अहिभयदा । स्त्री । भूम्यामलक्याम् ।

अहिभुक् । पुं । गरुडे ॥ अहिणि ॥ ना
कुल्याम् । गन्धनाकुल्याम् । अहिं
भुङ्क्ते । भुजअभ्यवहारे । जिप् ।

अहिमः । वि । गीतस्पर्शगून्धे ॥

अहिमर्दनी । स्त्री । गन्धनाकुलीनाम
कन्दे ॥

अहिमारः । पुं । } अरिमेदकदन्ते ।
अहिमेदकः । पुं । }

अहिकृता । स्त्री । नागपद्म्याम् । अहि
लोकास्त्रपातालभ्यवर्ता । शाकपाधि

अहोरा

वादिः । गन्धनाकुल्याम् ।

अहीनः । पुं । अहर्गणसाध्यसुत्याकन

रातौ । अज्ञांसमूहः । अज्ञःखःकतौ ।

अहीनग्रजनमशुचिकर्मितिश्रुतिः

अहिस्वामिनि ।

अहीरकिः । पुं । द्विजार्थे । द्विमुख

सर्वे । इति चिकाण्डशेषः ।

अहुतः । पुं । ब्रह्मयज्ञास्येजमे ॥

अहे । चेपे । वियोगे ।

अहेरः । स्त्री । शतमूल्याम् । नहिने

ति । दिगतौ । बाहुलकाद्रुः ।

अहेतुकः । वि । फलाभिसन्धानरहिते ।

अहोरा । धिगर्थे । शोके । कश्चा

र्थे । विपादे । सम्बोधने । प्रशंसा

याम् । विश्वये । पादपूरणे । अरु

थायाम् । वितर्के । अज्ञानम् । प्रो

हाङ्गता । दोप्रत्ययः ।

अहोरात्रः । पुं । दिनरात्रिमाश्रितके
काले । सूर्योदयद्वयपरिच्छिन्ने वि

शन्मुहूर्तात्मकेकाले । सच (मानुषा
होरात्र) यद्विघटिकाभिर्भवति ।

यथा । अहोरात्रेविभजतेसूर्योमा
नुषदेविके । रात्रिः स्वप्नायभूतानां

चेष्टायैकमंशामश् इति ॥ गतान्तरे
तुचतुर्विंशतिहोराभिर्मानुषाहोरा

त्रोभवति । यद्योक्तं वृद्धिपुगाणे गरुड
दनामाध्याये । चतुर्विंशतिपेलाभि

आ

आकर्षः

रहोरात्रं प्रचक्षते । पश्चिमादिहोरा
 त्रिहोराणां विद्यते क्रमं इति । (मै
 त्रहोरात्रः) पैत्येरात्र्यहनीमासः प्र
 विभागस्तु पचयोः । कर्मविष्टास्वहः
 कृष्णः शुक्लः स्वप्नायश्वरी । (देवा
 त्रहोरात्रः) देवेरात्र्यहनीवर्षं प्रविभा
 गस्तयोः पुनः । अहस्तपोदगर्बनरा
 त्रिः स्याद्द्विषा यमम् । (प्राजापत्या
 होरात्रः) युगसहस्रभ्यां प्राजापत्य
 मेकमहोरात्रम् । अहस्वराविश्रुत
 योः समाहारः । राषाङ्गहाः पुंसि
 अहः सर्वकदेशेऽथ समास्तः ।
 अहोपतः । अनुकम्पायाम् । खेदे
 सम्बोधने । अहोच वतचः ।
 अहोही । चित्रे । अहोच हीच ।
 अङ्गाय । द्रुते । अवनम् । कुड्अप
 नयने । धाहुककाङ्गापे र्धञ् । इति
 । पृषोदरादिच्चाइस्यः । तसोर्नञ्
 समासः ।
 अहीकः । पुं । चपयके ।
 अह्वला । स्त्री । मन्नातकएषे ।

आ

एवं क्लिप्ततः । वाक्ये । वाक्यस्यान्य
 याश्चैवोत्थे यथा । आएवंमन्यसे । पू
 र्वमैवंमस्था इदानीत्वेवंमन्यसद्वत्
 र्यः । अनुकम्पायाम् । आदेवदत्तो
 इन्द्रिः । समुच्चये । देवेभ्यस्त्वपितृ
 भ्यस्त्वा । आप्नोति । आपृथोती ।
 क्षिप् । पृषोदरादित्वात् । पलोपः ।
 स्वीकारे । अयंप्रगृह्यसंज्ञकत्वात्पु
 तप्रगृह्याश्चीतिसन्धिं नयाति ।
 आः । पुं । महेश्वरे । पितामहे ।
 आकम्पितः । वि । कम्पविधिटे । मेखि
 ते । आकथ्यतेऽस्य । कम्पिचलने
 गस्थेति तः ।
 आकरः । पुं । निवृत्ते । धातुरजाद्युत्प
 त्तिस्थाने । खनौ । अष्टे । आकुर्व
 न्यव एत्यकुर्वन्तिथवचारमस्मिन्वा
 कुकुक्करणे । आकीर्यन्तेधातवोऽव
 वा । ह्यविचेमे । पुंसिसंज्ञायामिति
 चः ।
 आकरिकः । पि । आकरेनियुक्ते । तत्र
 नियुक्त इति ठक् ।
 आकर्षणम् । न । योचकर्मणि । अथये ।
 आकर्णितः । वि । अवधृते । अ्युते ।
 आकर्षः । पुं । अ्युते । इन्द्रिये । पाशके
 शारिफसके । घन्वाभ्यासाङ्गे । को
 द्यडाभ्यासवस्तुनि । आकर्षणे । नि
 कपोपले । आकर्षणं माकृष्यते आ

आ... स्मृतौ । स्मृतिरूपेण यथा । आ

ःआकषः

कर्पण्यस्मिन्वो ॥ कृषविलेखने ॥ घ
 कापृत्रिशेषे ॥ आकृष्यतेऽनेन
 खलादिगतं धान्यमिच्छोः कर्षः ॥
 आकर्षकः ॥ पुं ॥ अयस्कान्ते ॥ चुम्बके
 वि ॥ कर्षणे ॥ आकर्षय कर्षरि ॥ आ
 कर्षे कुशले ॥ आकर्षे कुशले ॥ आक
 र्षीदिभ्यः कर्ण ॥
 आकर्षयन्पान ॥ आकर्षे ॥ खलादान
 येने ॥
 आकर्षणी ॥ स्त्री ॥ फलपुष्पोद्योः कर्षक
 यष्टिकादिशेषे ॥ आकडाइतिमापा ॥
 आकर्षिकः ॥ पुं ॥ विविग्विशेषे ॥ आक
 र्षेणचरति ॥ आकषीत् ॥ पुं ॥ स्त्री
 आकषिणी ॥ स्त्री ॥
 आकचनम् ॥ वि ॥ आकाङ्क्षायां
 परिसेखामे ॥ बन्धने ॥ कडगन्दसं
 खानयोः ॥ आङ्पूर्वाद्भाङ्मुट् ॥
 आकचितः ॥ वि ॥ अनुद्धते ॥ पूते ॥
 आकक्ष्यः ॥ पुं ॥ कल्पने ॥ वेधे ॥ मण्ड
 ने ॥ आभरणे ॥ वि ॥ कल्पान्ताक
 धिके ॥ आकल्पनम् ॥ कूपसामर्थ्ये ॥
 घञ् ॥ कूपरोधः ॥ आकल्पतेषां
 आकल्पयतिवा स्वार्थप्यन्तः ॥
 आकल्पकः ॥ पुं ॥ तमोमोहशब्दौ ॥ उ
 त्कक्षिफायाम् ॥ मुदि ॥
 आकपः ॥ पुं ॥ निकपोपले ॥ कसौटी
 तिख्याते कपपापाये ॥ आङ्पूर्वात्

ःआकार

कर्षे रच ॥
 आकयकः ॥ वि ॥ आकषे कुशले ॥ आ
 कर्षादिभ्यः कर्ण ॥
 आकस्मिकम् ॥ वि ॥ अकस्माद्भवे ॥
 आकाङ्क्षा ॥ स्त्री ॥ अभिधापे ॥ याव्यार्थ
 ज्ञानहेतौ ॥ पदस्यपदान्तरव्यतिरेक
 प्रयुक्तान्वयाभावे ॥ आकांक्षारहितं
 वाक्यं न प्रमाद्यम् ॥ नयवागीरन्वः पु
 ष्योऽस्तीति न प्रमाद्यमाकाङ्क्षावि
 रहात् ॥ न्यायमते यत् प्रदस्यते यत्प
 दान्वययोधो न भवति तत्पदे तत्पद
 सत्तेति ॥ प्रतीतपर्यवसानविरह
 च्यष्टिद्वारिका ॥
 आकायः ॥ पुं ॥ निर्वासे ॥
 आकारः ॥ पुं ॥ इक्षिते ॥ अभिप्रायानु
 रूपचेष्टाविकरणे ॥ आकृते ॥ मण्ड
 प्रसादवैयग्योदि रूपमी च्यमीतिस्
 लके देहधर्मे ॥ मूर्त्तौ ॥ आकारगम्
 घञ् ॥ आकारग्याद्यमानोपिनग
 कोपिनिगूहितम् ॥ यथाद्विपिगुणो
 प्येवभावमन्तर्गतं नृयाम् ॥
 आकारकरमे ॥ पुं ॥ अकर्करादिति मसि
 ट् ॥
 आकारगुप्तिः ॥ स्त्री ॥ रच्योद्युरागा
 दिगोपने ॥ अयद्वित्यायां ॥ आका
 रस्यशोकादिकनित्तमुख्यान्यादेर्गो
 पनम् ॥ क्तिन् ॥ रच्यादिस्वकोभु

अकाशः

खरागादिराकारः अङ्गवैकृतमिति
 यायत् । गुप्तिर्गोपनम् । आकारस्य म
 यलज्जादिना गुप्तिराकारगुप्तिः ।
 आकारगोपनम् । न । आकारगुप्तौ ।
 आकारस्य । न । आह्वाने । आकर-
 यम् । आङ्पूर्वात् कृजोऽख्यन्ताद्युट् ।
 आकारशा । स्त्री । आकारवाघे । इ-
 ष्टौ । आकारस्य । कृजोऽख्यन्ताद्युच्-
 ष्टौ । टाप् । आकारस्य । न । अवचनमात्रे ।
 आकारलिकम् । मि । चर्वाभंसिनि । आ-
 युधिभाषिनि । पूर्वदिक्से । सिंध्याज्ञा-
 दावुत्पद्यदिनास्तरेत चैव नश्वरे । स-
 मानकालावाच्यन्तौ । आकाश-
 कदाचनत्वचनइति समानकालस्या-
 काशादेशः इकट्प्रत्ययश्च निपातना-
 त् । स्तनधिवौ । अकालोत्पन्नवस्तु-
 नि । कालमर्थादीकृत्ये च्याकालम् ।
 अकाले भवम् । ठञ् ।
 आकाशिकप्रलयः । पुं । कपिलशापेना-
 काले जगत् प्रायनरूपे प्रलयविशेषे ।
 आकाशिका । स्त्री । विद्युति । आका-
 लाङ्गं श्वेति ठञ् ।
 आकाशिकी । स्त्री । सौदामिन्याम् । आ-
 काशाङ्गं श्वेति चकाराङ्गम् । ङीप् ।
 आकाशः । पुं । न । शब्देतन्मात्रादुत्प-
 न्ने । दियति । आकाशगुणास्तु । श

आकाश

ष्टः श्रेतेन्द्रियश्चापिच्छिद्राणि च वि-
 ष्टविकृताः । वियतः कथिताय ते गुणा-
 गुणविचारिभिरिति । आसमन्ता-
 काशते इतियोगाद् दृष्टि । असङ्ग-
 स्वभावे । यथाहुः । आसमन्तात्का-
 शतेयमिच्छाकाशस्वभावनः । जग-
 त्कारणतातस्य सर्ववेदान्तसम्प्रति ।
 आसमन्तात्काशन्ते सूर्यादयोऽत्र ।
 काशदीप्तौ । हवश्चेति षष् । दिशो-
 ऽनतिरिक्तमेवाकाशमित्याहुः ।
 आकाशकल्पः । वि । आकाशादीपज्ज-
 लज्जमांशेन न्यूनपरमात्मनि । त-
 ष्टाचोक्तम् । निरञ्जत्वादिभुञ्जत्त-
 याऽनश्वरभावतः । ब्रह्मबोम्बोर्नभे दे-
 स्ति चैतन्मन्त्राद्योधिकमिति ।
 आकाशजननी । स्त्री । प्रगल्भीमध्य-
 स्थितजनानां साक्षाद्यं दर्शनार्थं पुच्छु-
 द्रच्छिद्रेषु । यद्द्वारा ऽऽमेयासगु-
 काः प्रसिध्यन्ते इति राजधर्मः ।
 आकाशनिलयः । पुं । तापसविशेषे ।
 यो ह्याकाश एव वायुपारणविलेन
 निवीयते न भूमौ सः ।
 आकाशप्रदीयः । पुं । तुलायां दीयमा-
 नेः राधादामोदरसम्पदानके आ-
 काशदीये ।
 आकाशमांसी । स्त्री । निराखमाया-
 म् । सूक्ष्मवटामांस्याम् । केदारै-

आकृत्व :

आकेक

उत्पत्तिरस्तीः । इन्द्रादिभ्यश्च ।
 आकाशमूली । स्त्री । पाना इतिगौड
 भधाप्रसिद्धकुक्षिकोयाम् । ज्वलव
 क्ललेः । इन्द्रादिभ्यश्च । इन्द्रादिभ्यश्च
 आकाशरची । पुं । प्रगण्डस्थितप्रणि
 धैः । दुग्गवेदिः प्राचीरोपरिस्थिते
 चरे । इतिरोमधमः । मन्वर्थाव-
 दम् । इन्द्रादिभ्यश्च । इन्द्रादिभ्यश्च
 आकाशवल्ली । स्त्री । अमरवेत् । आका
 शवेत् इतिस्थिते । अताविशेषे । खव
 द्याम् । इन्द्रादिभ्यश्च । इन्द्रादिभ्यश्च
 आकाशवायी । स्त्री । अशरीरिस्थायी
 चिः । देववाय्याम् । इन्द्रादिभ्यश्च
 आकाशसत्त्वम् । न । दिव्योदके ।
 आकाशास्तिकायां । पुं । अजीवपदार्थे
 । सद्य लोकाकाशास्तिकायां । लो-
 काकाशास्तिकायश्चेति हिरुपः ।
 आकिञ्चन्यम् । न । अकिञ्चनिमनि ।
 अकिञ्चनतायाम् । भावे ष्यञ् ।
 आकीर्यम् । त्रि । व्याप्ते । सहोर्णे । ना
 नासातीयसम्निहिते । आकीर्यते-
 स्त । हविचेमे । ऋः ।
 आकुञ्चनम् । न । न्यायमते पञ्चप्रका
 रकर्मोन्तर्गतकर्मविशेषे । सहोर्णे ।
 आकुञ्चितः । वि । आभुये ।
 आकुञ्चम् । वि । यस्ते । आकुले । च ।
 भित्ते । लोले । आकोलति । कुञ्

संस्थाने । इन्द्रपधेतिकः । इन्द्रादिभ्यश्च ।
 आकुलाकुलम् । वि । आकुलप्रकारे ।
 प्रकारेणुवचनस्येति द्विभावः ।
 आकुलितम् । वि । चोभिते । आकुली
 कृते । सम्बन्धिते । इन्द्रादिभ्यश्च ।
 आकृतम् । न । अभिमाये । आशये ।
 इतिहेमचन्द्रः । इन्द्रादिभ्यश्च ।
 आकृतिः । स्त्री । स्वायम्भुवमनोः कन्या
 याम् । क्रियायाम् । इन्द्रादिभ्यश्च
 आकृतिः । स्त्री । रूपे । अपुपि । जाते ।
 अयवसंस्थानविशेषे । आकृतिर्जा
 तिलिङ्गास्याः । न्यायवृत्तम् । जाति
 लिङ्गमित्याख्या यस्याः । जातेर्गोच्चा
 देहिः । सावाहिसंस्थानविशेषो लिङ्ग
 म् । तस्य च परम्परया द्रव्यवृत्तित्वम्
 । जातिर्द्रव्यासंभवाधिकारवतायच्छे
 दिकालिङ्ग धर्मायस्याः सेत्थय इति
 कश्चित् । इतिवत्त्वरथायादत्तौ ।
 आकरणम् । कृष्ण । तिन । आगि
 यतेऽयंगौरयमस्य इतिव्यव्यतेऽनेने-
 ति आकृतिः संस्थानम् । इन्द्रादिभ्यश्च
 आकृतिच्छत्रा । स्त्री । धोपातव्याम् ।
 आकृष्टम् । वि । आकृष्टिते । कृताक
 ष्ये । आकृष्यतेस्स । कृषयिलेख
 ने ऋः ।
 आकेकरा । स्त्री । दृष्टिविशेषे । यया ।
 दृष्टिराकेकराकिञ्चित्स्फुटापाङ्गे म

अक्रोडः

अचारि

सारिता । भीषिता । दूर्वापुराखोकेता
राव्यावर्तनेति ऋत्विखासो-

॥ आक्रोडन्वत् । क्रीडविहारे । ह
त्सवेतिघञ् । ऋत्विखासो

आक्रोकेरः । पुं । अकरराशौ ॥
आक्रोशसम् । न । अक्रोशले ॥

आक्रुष्टः । वि । निन्दिते । क्रोशतेः क
र्मणिक्तः । वश्चेतिघञ्छेष्टुत्वम् ॥

आक्रन्दः । पुं । क्रन्दने । आह्वाने ॥ मि
त्रे । दारुणयुद्धे । श्वतरि ॥ शब्दे

आक्रोशः । पुं । अभिशामे । शामे ॥
विद्विहानुर्धाने । आक्रोशनम् । क्लृप

॥ पार्थिव्याहात् परस्मिन्राशि । दे
शाक्रमणायचरतः पार्थिव्याहस्ययो

आक्रोशनम् । न । अभीषक्ते ॥ आ
क्रोशे । आङ्पूर्वात्क्रुशेस्युट् ॥

नियामकत्तस्याऽनेनरोऽपतिरिच्य
र्थः । न । दुःखिनारोदनस्थाने । सा

आचयूतिंकम् । न । अचयूतेन निर्द
त्तेवैरे । निर्दत्तेष्वयूतादिभ्यश्चि

रारोयश्चिते । आक्रन्दनम् आक्रन्दते
॥ आक्रन्द्यतेऽस्मिन् । आक्रन्दयतिवा

आचपाटिकः । पुं । अचदर्शके । धर्मा
यचे ॥

॥ आक्रन्द्यतेऽस्मिन् । आक्रन्दयतिवा
॥ आक्रन्द्यतेऽस्मिन् । आक्रन्दयतिवा

आचपादः । पुं । नैयायिके । न । न्या
यशास्त्रे ॥

॥ आक्रन्द्यतेऽस्मिन् । आक्रन्दयतिवा
॥ आक्रन्द्यतेऽस्मिन् । आक्रन्दयतिवा

आचारः । पुं । आचारणायाम् ॥
आचारणम् । न । मैथुनार्थाक्रोशे ॥

॥ आक्रन्द्यतेऽस्मिन् । आक्रन्दयतिवा
॥ आक्रन्द्यतेऽस्मिन् । आक्रन्दयतिवा

आचारणम् । न । मैथुनार्थाक्रोशे ॥
चरसन्वत्तने । प्रयोजकगण्यन्ताङ्गुट् ॥

॥ आक्रन्द्यतेऽस्मिन् । आक्रन्दयतिवा
॥ आक्रन्द्यतेऽस्मिन् । आक्रन्दयतिवा

आचारणा । स्त्री । मैथुनप्रस्थाक्रोशे ।
परस्त्रीनिमित्तंपुंसः परपुरुषनिमि

॥ आक्रन्द्यतेऽस्मिन् । आक्रन्दयतिवा
॥ आक्रन्द्यतेऽस्मिन् । आक्रन्दयतिवा

त्तंस्त्रियावा दूपणे ॥ यथा कृताऽग
म्यागमनस्यं स्थानान्तरंगच्छेति ॥

॥ आक्रन्द्यतेऽस्मिन् । आक्रन्दयतिवा
॥ आक्रन्द्यतेऽस्मिन् । आक्रन्दयतिवा

आचारणम् । चरेः प्रयोजकगण्यन्ता
नयुष् ॥

॥ आक्रन्द्यतेऽस्मिन् । आक्रन्दयतिवा
॥ आक्रन्द्यतेऽस्मिन् । आक्रन्दयतिवा

अचारितः । वि । अभिशक्ते । मिथ्याप
वाददृषिते । परस्त्रियां परपुरुषे वा

आक्षेपः

मैयुनं प्रति निष्यादूषिते । आचा
 र्यते स्म । चरेत्यन्तात् क्तः । आचा
 रः सञ्जातो ऽस्येति तारकादिच्चादि-
 त्तत्वा । पुं । आचेरगाह्य इति गौड
 भाषा प्रसिद्धे आह्लुकहत्वे । रञ्जनद्वी
 । वि । अक्षदेविनिः । अक्षैर्दीव्यति
 अक्षेति देविष्यति वा तैर्दीव्यति
 वा । तेन दीव्यतीति ठक् । अक्षै-
 र्जिते ।
 आक्षिप्तः । वि । क्षिप्तेः । आक्षिप्यते-
 स्म । क्षिप्तेः क्तः ।
 आक्षीयः । पुं । शोभाञ्जने । अक्षीने ।
 वि । मत्ते । आक्षीयति आक्षीय-
 तिवा । क्षीयु मदे । पचाद्यच् ।
 आक्षेपक्षम् । न । अक्षेवक्षे ।
 आक्षेपः । पुं । अक्षदे । भक्षने ।
 आक्षुष्टौ । प्रनादिन्यासकरणे । का
 र्यालङ्कृतिप्रभेदे । यथा । निषे-
 धोवक्तु निषेधयो विशेषाभिधिव्य-
 या । वध्यमाशोक्तविषयः स आक्षेपो
 द्विधामतः । विपक्षित्य प्राकरयि-
 क्त्या दनुपसंज्ञनीकार्यस्याशक्यत्वं
 व्यस्य मतिप्रसिद्धत्वं वा विशेषं वक्तुं
 निषेधो निषेध इव यः स पध्यमाश-
 विषय उक्तविषयश्चेति द्विधा आक्षे-
 पः । प्रमेयो दाचरयम् । एतद्दि किं

आक्षेप

पि कीदृशविकल्पेण किञ्च भेष्यामि अ-
 लमहवा । अविचारिभक्त्यार भ-
 आरिणी मरउख भणिसुम । अस्य ह
 स्तुर्त्तं यथा । एतद्दि किमपि कक्षा-
 अपिकृते निष्कृप भयासि अलमय-
 वा । अविचारितकार्यारम्भकारिणी
 विद्यतां न भणिये । एतद्यथ्यंसा-
 नुनयसम्योपने एहिआगच्छ । एहि
 वीतिपाठे इदानीमपीत्यर्थः । अक्ष-
 वेतिपूर्वाक्षेपे । अलं न भणियाम्नी
 त्यर्थः । खेदातिशयात् पुनरुक्तिः ।
 अलंब्यर्थमिति । अविचारितेति स्व-
 भावमनालोच्य । अनुरागवहनपरे-
 त्यर्थः । अक्षिरहदुर्दशातिशयोक्त-
 च्यमाशोक्त मशय्य शयानिषिद्ध-
 त्वाक्षेपालङ्कारः । ज्योत्स्नामौक्तिक
 दासचन्दनरसः शीताशुक्राम्लमयः
 कपूरं कदलीसुखाचवलयान्यम्भोजि-
 नी पल्लवाः । अन्तर्मानसमाह्वया-
 प्रभवतातस्याः स्फुल्लितोत्करध्यापारा
 यमवन्ति इन्तर्किमनेनेतेन न दूषये
 इति । आक्षेपक्षम् । क्षिपमेरणे ।
 अक्ष ।
 आक्षेपयः । पुं । निन्द्याकरे । ध्याधे ।
 अनिलव्याधिविशेषे । तस्य कारण्य
 क्षये यथा । यदासु धरनीः सर्वाः कु
 पिताऽस्येतिमाहृतः । तदाक्षिपत्या

आखानः

सुमुहुर्मुहुर्देहमुहुश्चरः ॥ मुहुर्मुहु-
 स्तदाचेपादाचेपकइतिस्मृतइति ॥
 आधिपति । खलु ॥
 आचोटः । पुं । शैलपीलौ । अचोट य
 य । स्वार्थे अण् ॥
 आचोटाः । पुं । अचोटदृष्टे ॥
 आग्रहः । पुं । खनिचे । आखनच्यनेन ।
 खनु अवधारणे । खनेर्दः ॥
 आखण्डकः । पुं । सहस्राक्षे । आखण्ड
 यति । खण्डिभेदने । षपोदिभ्यः क
 लुच् ॥
 आखनः । पुं । खनिचे । आखनच्यनेन
 खने । खनो घञेति घः ॥
 आखनिकः । पुं । चौरै । शूकरे । मू-
 षिके । देवतादृष्टे । भि । खनित
 रि । आखनति । खनु० । आडि-
 पण्यपनिपति खनिभइति इकन् ॥
 पुं । खनिचे । आखनच्यनेन । खने
 खंडरइकइकयकावाच्याइतिइकप्र-
 च्ययः ॥
 आखनिकवकः । पुं । खनिचे । आखन
 च्यनेन । खनु० । इकवकप्रच्ययः ॥
 आखरः । पुं । खनिचे । आखनच्यनेन ।
 खनु० । खनेर्दंडर इतिटर प्रच्ययः ॥
 टिचक्षामर्ष्यादभस्यापिठेर्दः ॥
 आखानः । पुं । आखने । आखनच्यनेन
 खनु० । खनो घञेति षकाराट् घञ् ॥

आखुपा

आखुः । पुं । मूषिके । शूकरे । चौरै ।
 कृपणे । यथा । विमंषेसतिनैवांति
 न्निददातिजुहेतिन । तमाहुराखुंत
 खानंमुक्ताकृच्छेणशुद्धतीति । देव
 तादृष्टे । आखनति । खनु० । आ-
 डपरयोः खनिभृभ्याडिञ्चेति कुंः ॥
 आखुकर्षीपखिका । स्त्री । आखुपर्या
 म ।
 आखुकर्षी । स्त्री । मूसाकानीइतिभा
 याप्रसिद्धायां भूमिचर्याम् । मूषक
 कर्ष्याम् । पाककर्णेति ङीप् ॥
 आखुगः । पुं । गजानने । गखेगे
 अखुघातः । पुं । शूद्राखधमे । आखु
 न्ति । खनो । बाहुककादयः ॥
 आखुपरिष्का । स्त्री । खताविशेषे । उ
 पधिवायाम् । धुपायाम् । स्वार्थे
 कः ॥
 आखुपर्या । स्त्री । उंटुरकनी इतिप्रति
 द्वायांमूषकपर्ष्याम् । षपायाम् । आ
 खुः पर्यमस्याः । तत्कर्षाकारप
 च्याम् । पाककर्णेति ङीप् । आखु
 पर्या कटुस्त्रिता कषाया शीतला ल
 घुः । विपाके कटुकामूषकफामयक
 मिप्रयुत् ॥
 आखुपापाणः । पुं । पापाखप्रभेदे ॥
 आखुपापाखनामायं लोच सङ्करका
 रकः । इतिराजनिघण्टः ॥

आस्थात

आखुभुक् । पुं । विहाले ॥ आखून भु-
 क्ते । भुजपत्तिनाभ्यवहारयोः । छि
 आखुरयः । पुं । गृध्रेण ॥ आखुरयेऽस्य ॥
 आखुविषया । पुं । देवतादृशे ॥ देव
 दात्री लतायाम् ॥
 आखेटः । पुं । मृगयायाम् ॥ आखिच्य-
 त्ते प्राणिनोऽत्र । खिट्वासे । इलश्चे
 त्ति चञ् ।
 आखेटकः । पुं । मृगयायाम् ॥ स्वार्थे-
 कन् ॥
 आखेटशीर्षकम् । न । सुदृग् इति गौड
 भाषाप्रसिद्धे कुट्टिमान्तरे ॥ यथा ।
 कपिशोर्षे द्रुमशोर्षे तथा आखेटशी
 र्षकम् । इति कुट्टिमभेदात्पुः शब्धि-
 कैः समुदाहृता इति ।
 आखेटिकः । पुं । विश्वकट्टी । मृगयाकु
 शलकुक्कुरे ॥
 आखेटः । पुं । अचोटे । पार्वतीये ।
 आख्या । स्त्री । नात्रि । संघायाम् । उ
 ली । आख्यानम् । ख्याप्रकथने । आ
 तश्चोपसर्गश्च ॥
 आख्यातम् । वि । कथिते ॥ व्याख्याते ।
 न । तिङि । क्रियाप्रधानमाख्यातमि
 ति वैयाकरणाः । भाष्यप्रधानमाख्यात
 मिति नैगमाः ॥ आख्यायतेऽम् । ख्या
 । चचिड आदेशोवा । लः ।

आगम

आख्याता । वि । प्रतिपादयितरि । व
 । करि ट्च ।
 आख्यानम् । न । सौपर्णं मैवावस्था
 युपाख्याने । आडपूर्वात्ख्यातेर्लुट् ।
 आख्यानकी । स्त्री । आख्यानकीतौत्रगु
 ळङ्गशैलि । जतावनेनेजगुङ्गुइश्चे
 । दिति लक्ष्य लघिते कृत्ते ॥
 आख्यायिका । स्त्री । उपलब्धार्थकथायाम्
 । यथा । प्रबन्धकल्पनास्तोकसन्ध्याप्रा
 । अगः कर्षादिकुः । अस्परान्यथायास्या
 त् सामताख्यायिका कचिदिति ॥ ग
 चपथप्रयन्थे ॥ इति (कथके) । आच
 टे । चचिडः ख्यान् । खलुक् ।
 आगतम् । वि । आयाते । उपस्थिते
 ॥ प्राप्ते ॥ गम् । लः ।
 आगतिः । स्त्री । आगमने । तिचन्तिः ।
 आगन्तुः । वि । अतिथौ । आगमनशो
 ले । अनियते । आगन्तूनामन्ते त
 विवेशः । अगच्छति । गन्तुगती
 । सितनिगमीतितुन् ।
 आगन्तुकः । वि । अतिथौ । आहार्य
 । अनिच्छखायिनि । स्वार्थेकम् ।
 आगमम् । न । तन्वमास्ते । अस्याथोः ।
 आगतं शिष्यक्रे भोगतश्च गिरिजामुखे
 । मतं शो धासु देवस्य तस्मादागममु-
 च्यते इति । तस्य लक्ष्यं यथा । सृष्टि
 । प्रलयश्चैव देवतानां तर्धाचनम् ।

आगरा

साधनैर्वैसर्वेषांपुरश्चरणाः मेव च ।
 षट्कर्मसाधनैर्वैवधानयोगस्तु-
 विधिः । सप्तभिर्लक्षैर्युक्तभागमंतदि-
 दुर्वुधाः इति । अपिच । पुं । सिद्धसिद्धैः
 प्रसाधैस्तुहितं चापपरवच ॥ आग-
 मः शास्त्रसांज्ञानामासास्तत्त्वायंवेदि-
 न इति । शास्त्रसांज्ञे । उपदेशपरम्परा-
 याम् । आगतौ । साक्षिपवादौ । वै-
 दे । प्रकृतिप्रत्ययानुपधातिनि का-
 र्ये । एकादशभवने ॥ आगमनम् ।
 गन्तृ० । ग्रहदृढनिश्चिगमश्चेत्यम् ।
 आगमनम् । न । आगतौ । आवना इ-
 तिभाषा ।
 आगमवेदी । पुं । गौडपाहाचार्ये । श-
 ह्वराचार्यस्य परमगुरौ । ;
 आगमापायी । वि । उत्पत्तिविनाशव-
 ति । आगमापायौ विद्येतेअस्य ।
 इतिः । - ॥
 आगमार्यः । पुं । अद्वैतदर्शने ।
 आगमावर्त्ता । स्त्री । विद्याटी इति गौ-
 उभाषा प्रसिद्धे सुप्रविशेषे । वृत्ति-
 कात्यायनम् ।
 आगमितम् । वि । अधीते । पठिते ।
 अगरा । स्त्री । सुप्रपुरे । यथा । काचपी-
 सन्दिरे - काचपीनक्षत्री वारपीता-
 रुवानालपीतिप्रथम् । नामराजी-
 मटामोदमेदन्विगो मागरामागतः

आदिमा

साहजज्ञानदीतियवनाधिकारप्रसि-
 द्धोयंशब्दाः ॥
 आगवीनः । वि । गौःप्रत्ययैकपर्यन्तं क-
 मंकर्त्तरि । आङ्मयीदाभिविद्यो-
 रिस्थस्ययीभावेउपसर्जनहस्वे चकृते
 आगवीन इतिखः । गुणावादेशौ ।
 आगठे । न । अपराधे । पापे । गति ।
 इण्गतां । इण् आग अपराधे चेत्य-
 सुम् आगादेशश्च ।
 आगस्कृत । वि । अपराधिनि ।
 आगस्यः । पुं । अगस्यतनये । अगस्य-
 । स्यापत्यम् । ऋष्यम् । मंडुत्वे अग-
 स्यः ॥ न । अगसिक्तुसुमादौः ।
 आगाधम् । न । अगाधे । अतिगभीरे ।
 आगामी । वि । आगस्तुके । प्रवासिनि-
 ॥ भविष्यत्काण्डे । आगमिष्यति । ग-
 ङ्० । आङ्गिदिदितिगमेरितिः ।
 आगारम् । न । मन्दिरे । गृहे ॥ अ-
 ग्यते । अगकृटिद्यायोगतौ । कर्मणि-
 भावेवाचञ् । आगमच्छति । अग-
 तौ । कर्मगण ॥
 आगृः । स्त्री । प्रतिज्ञाने । आगमनम् ।
 आगमेः क्विप्-गमः क्वाविप्त्वन्त-
 नोपे लक्षगमादीनामित्थूकारादे-
 शः । आःसुपीतियणि अमि अगिच ।
 आगमश्चाटः । शेषवधूपत् ॥
 आदिमारुतम् । न । अदिमरुतोदेव

आग्नेया

आघातः

दिमरुतादेवते अस्य । साक्षदेवते
 च्युत् । देवतादन्धेचेत्युभयपदवृद्धिः ।
 आग्निष्टोमिकः । पुं । अग्निष्टोमविदि
 ॥ अग्निष्टोममपीतेवेद्वा । कर्तु-
 कथादीतिठक । शब्दे । अग्निष्टोमस्य
 ध्यास्थानस्तथभेवोवा । कर्तुयत्तम्यश्वे
 तिठकः । पुं । अग्निष्टोमस्य
 आग्नीधः । पुं । मिश्रतमुचेत्पतिविशेषे
 । आग्नीधोनामन्वपतिभ्यूनाचोम
 नाःकुले । तज्जातन्वप्रसंघाभिः कथ्य
 तेभारतादयः । न । हेतुगृहे । अ
 ग्निमिन्ये । अग्निदीप्तौ । क्लिप् ।
 नलोपः । अग्नीधः स्थानम् । अग्नी
 धः शरणे रथभम् । तात्स्थानञ्चि
 गयाग्नीध्रव्यते । आग्नीध्रसाधार
 णाद्भ्रस्यजितुडोपिआग्नीध्रीति
 धोप्यम् ।
 आग्नेयम् । न । त्वर्थे । रक्ते । महापुरा
 ये । यथा । अग्निनेरुं पुराणं यदा
 येयं वेदसम्पितम् । भुक्तिमुक्तिप्रद
 पुण्यं पठतामृषतांश्चामिति । दे
 शविशेषे । अग्निहिते । अग्निदेव
 ताके । स्त्रीलोपके । अग्निदेवता
 अस्य अग्नायीदेवता अस्त्ववा । अग्ने
 र्दमितिक । अस्मात्परतिपुंयत्मात् ।
 आग्नेयास्त्वम् । न । अग्निदेवताके पद्य
 विगेषे ।

आग्नेयी । स्त्री । अग्निशोके । अग्नि-
 योषिति । स्वाहायाम् । अग्निदेव
 ताकायास्त्विति । डीप् ।
 आग्नेयम् । न । नवसत्येष्टराम् ।
 आग्नेहः । पुं । अनुग्रहे । आसन्न । आ
 ग्नेहमे । ग्रहणे । आग्नेहम् । ग्रहण
 पादाने । ग्रहणद्विष्यप । आग्नेये ।
 आग्नेहाययः । पुं । मार्गशीर्षे । आग्
 नेहायय्या युक्तापौरुमासी अस्ति
 अग्निम् । अग्नेहादिस्वाद्यम् ।
 आग्नेहाययिकः । पुं । मार्गशीर्षे । आ
 ग्नेहायय्या अग्नेहायय्या युक्तापौरुमा
 सी अस्तिम् । आग्नेहायय्या अग्नेहायय्या
 मत्तान्तरे बन्धराचमासोयम् ।
 आग्नेहाययी । स्त्री । मार्गशीर्षे मायाम् ।
 अग्नेहायय्या अग्नेहायय्या अग्नेहायय्या
 मत्तमेदे मार्गशीर्षेमायय्यामग्नेहा
 यय्या । प्रज्ञाद्यम् । पूर्वमदादितिच्य
 न् । गीरादित्त्वान्डीप् । आग्नेहा
 ययीपौरुमासी तद्योगाद्यद्यम-
 पितथा ।
 आग्नेहायिकः । पुं । अग्नेहाययि ।
 आग्नेहायिकः । पुं । रक्तापासार्गे ।
 आघातः । पुं । स्त्रीमायाम् । अग्नेहायय्या
 आघातः । पुं । यद्यमाने । आग्नेहायय्या
 याम् । इनने । चोट इतिमाया ।
 आग्नेहायय्या अग्नेहायय्या अग्नेहायय्या । इन० ।

आघ्रात

आचम

आघ्रातनिम् । न । वषखले । इनने ।
 आधारः । पुं । घृते । वैदिकानां कर्म-
 विशेषे । अग्नेदिनां सुवेण चतुरास्यं
 सुचिदस्वा प्रजापतिमनसाध्यात्वा-
 न्तुष्णी ममेर्वायथकोणादारभ्यामे-
 र्थी । यावद्विच्छिन्नाघृतधारा होय-
 त्ते पुनश्च सुवेण चतुरास्यं सुचि-
 दस्वाग्नेर्घ्रात्वा अग्नेर्नैर्घृतीदिश-
 मारभ्य येशामी दिशमवधीकृत्व
 सन्तत्या घृतं चौर्यते तस्मिन् कर्म-
 णि । यजुर्वेदिनां तु सुवेणमन्त्रोच्चा-
 रणपूर्वकं पूर्वोक्तक्रमेण घृतधारादाने
 त्तिपर्युपतिः । आहारणम् । घृच
 आहारणम् । न । सेचने ।
 आघ्राणितः । वि । आहते । घृणिते ।
 आमिते । घृणितनेवादे ।
 आघोटाः । वि । अन्त्यात्मकशब्दवक्त-
 रिः ।
 आघ्राणम् । न । त्तिसासान्ये । गन्ध-
 यद्ये । आघ्रायतेषु । घ्रागन्धोपा-
 दाने । कः । नुदविदेतिवा नत्वम् ।
 आघ्रातम् । वि । गिङ्गते । घ्राणवि-
 ययीकृते । आक्रान्ते । तसे । आ-
 घ्रायतेषु । घ्रा० । कः । नुदविदे-
 न्दवाघ्राहीभ्योन्वतरस्यामितिपाचि-

आहो नत्त्वामावेन ।
 आहो नत्त्वामावेन । अयादायाम् ।
 तेन विनेत्यर्थः । यथा । आसमुद्रचि-
 त्तीशानाम् । अभिव्याप्तौ । तेन सहे-
 त्वर्थः । यथा । आकुमार्यंशः । कि-
 त्वाग्नेः । धातुना योगेः सतियोगे-
 जायते तत्र । यथा । आरोहति । ई-
 विदये । यथा । आपिङ्गलः । अतति-
 त्ता । अतसात्त्वयमने । अतो ह्युक्त्वात्
 कडाडप्रत्ययाः । आहते । अहते
 आह्रमं । न । कोमवाङ्गे । वि । अह्राधि-
 कारीये । अह्रसन्धितिः । अह्रस्ये-
 तेहम् । अह्र । अह्र । अह्रि
 आह्रारम् । न । अह्रारवन्दे । अह्रारा-
 गत्वाः समूहना भिद्योद्विभ्योः ।
 आह्रिकः । वि । आह्रिके । अह्रनिप्य-
 यमावथ्यत्रकभूषेपादे । अह्रना-
 ते । अह्रजेहसादिना निवृत्तम् ।
 निवृत्तेऽघृतोदिभ्यइति ठक् ।
 आह्रिसः । पुं । वाचस्पती । जीवि । अ-
 ह्रिसोऽपत्यम् । अह्रिन्यकेत्यण-
 बहुच्चे अघिमृगित्यगो लुक् । आ-
 ह्रिसः । आह्रिसौ । अह्रिसः ।
 आचचाकः । वि । अचचाके ।
 आचमः । पुं । आचमने । जलमाचने ।
 आचमनम् । न । उपस्यर्गे । वैषकर्म-
 रमात् पूर्वं वारव्यवहलपानानन्तर-

आचम

आचारः

यथा क्रमादाह स्वयंरूपमुद्दिजनक-
 क्रियासोमि च्ययः । अत्र प्रमाचम ।
 मन्वाद्यपायीपादौच्यः पिबेदमु-
 त्तौचित्तम् । समृत्वाद्गुणमूलेन दि-
 प्रसृज्यात् ततोमुखम् । संहृद्यति-
 हृमिः पूर्वमास्यमेवः सुपसृजेत् । अ-
 क्रुपेन मंदेतिन्वा घ्राणं पश्चादंगतर-
 म् । अङ्गुष्ठानामिकाभ्याश्च चक्षुःश्रोत्रे
 पुनः पुनः नामिकानिष्टाङ्गुष्ठेन हृद्यन्तु-
 तलेन वै । सर्वाभियश्चिरः पश्चात् वा
 हृषाग्रेखंतस्पृगेतम् इतिदत्तः । आ-
 यतं पर्याङ्गुष्ठानो कर्षाकृतिवन्त क-
 रम् । संघताङ्गुलिनात्तोयंगृहीत्वा
 पाणिनापिजे । मुक्ताङ्गुलनिष्टाभ्या-
 येषेयाचमनंचरेत् । नायमक्षानमा-
 वास्तुसंग्रह्यविः पिबेदपः । इतिभार-
 वामः । दक्षिणेनोदकंपीत्यायामेन
 संस्पृशेदुपः । तावन्नशुष्यतेतोयंयाव-
 द्दामेन नरस्पृशेदितिदेवीभागवतम् ।
 अङ्गुलिप्रकृतिस्याभिर्हीनाभिः फेन-
 बुद्बुदैः । इत्कण्ठतालुगामिश्रयथा
 संखंडिजातयः । शुभेर्न् स्त्रीचगूद्र-
 शसकृतस्पृष्टाभिरन्ततः । इतियाधय-
 लयः । स्त्रियाकैदशिकंतीर्थं गूद्र-
 जातेस्येषच । सकृदाचमनाच्छ-
 दिरेतयारेपचोभयोरिति । चमु-
 द्दने । भावे ल्युट् । अदनंवाच जस

स्यैवेतिव्याख्यातारः । आचम्यते अ-
 च्योऽच । अधिकरणे वा ल्युट् ।
 आचमनकः । पुं । निष्पीवनपाथे । पत-
 कुहे । प्रोखे ।
 आचमनीयम् । न । मुहुंमखोलनाय-
 जले । यथा । उदकदीयतेयत्तुमत-
 चंफेनवर्जितम् । आचमनायदेदेभ्य-
 स्तदाचमनमुप्यतरति । काशिका-
 युरायम् ।
 आचरयम् । न । आचारेः । अचकारे
 । आङ्पूर्वाच्चरतेर्भावे ल्युट् । रवा-
 दौ । आचरतिगच्छंत्यनेनेतिकर-
 ये ल्युट् ।
 आचरितम् । वि । कृताचरणे । अच-
 त्तेत्रं पारिभाषिकस्तद्यथा । शरमुच-
 यशून् इत्वाकृत्वाशारेपवेजनम् । य-
 चार्थी हायतेयंलंतादाचरितमुच्य-
 ते । इति ।
 आचय्यः । पुं । गन्तव्येदेशे । चरेदाडि-
 चागुरावितियत् ।
 आचान्तः । वि । कृताचमने ।
 आचामः । पुं । आचमने । भक्तमपडे
 । मासरे । आचम्यते । चमु । अक-
 संरोतिघञ् । लटिः । भाषेपायञ् ।
 आचारः । पुं । मन्वाद्युक्तेष्वनाचमना-
 दिव्यवहारे । चरिषे । शीले । सर्व-
 चास्यप्राधान्यं यथा । सर्वांगमानामा

आचार्यः

आचार्य

चारः प्रथमं परिकल्पते । आचार्यप्रभ
 वेधमौघमस्यप्रभुरत्युत इतिमहाभा
 तम् । आचारः । परमैधर्मः शुच्युक्तः
 स्यात्तएवचेतिमनुः । अपिच । आ-
 चाराद्विद्युतेविप्रो नवेदफले भन्युते
 आचारैरेतुसंयुक्तः सम्पूर्णफलभा
 गंभवेत् । एवमाचारतोद्वेदधर्मं स
 मुनेयोगतिमः । सर्वस्वतेपसोमूच
 माचारं गुरुहुः परमितिच । आच
 र्यते । चरं गव्यम् । आचारवर्जितः । वि । आचारवर्जिभू
 तते । आचरेवर्जितः । आचार
 हीने । लोकवाद्यव्यवहृत्तरि ।
 आचारहीनः । वि । गुर्वतिप्रिप्रत्यु
 त् । स्थानाआचारवर्जिते । आचारेवर्जा
 चाराहाहीनः । आचारहीनं गपुन
 न्तिपेदायद्यप्यधीताः सहपद्भिरे ।
 आचारी । वि । आचारवति । श्रुति
 स्मृत्युक्ताचारयुक्ते । मः इनिः ।
 आचारी । स्त्री । हिसमोचिकायाम् ।
 आचार्यः । पुं । मन्वव्याख्याकृति । सा
 हकृत्वपेदाप्यापयितरि । यवाचम-
 नुः । उपनीयतु काग्रिथं वेदमध्या
 पयेहिनाः । सकस्यंसरदस्येत्तमा-
 चार्थं प्रचक्षते । इति । मोचसाधन
 स्योपदेहरि श्रीगुरी । सचोक्तः कु
 चाशये । स्वशमाचरतेप्रियानाचा

रेखापयत्यपि । आचिनोतिहि-
 शास्त्रार्थमाचार्यस्तेनकथ्यते । आ
 चार्यतत्त्वविधानाद्वराचरसमानतः
 यमादियोगसिद्धत्वाद्वाचार्यइतिक
 ल्यते । इति । श्रीशङ्कराचार्यः । द्री
 शाचार्यः । आचर्यते । चरं ग्यते ।
 आचार्यकम् । न । आचार्यकर्मणि ।
 योपधाद्गुमोत्तमाद्गु ।
 आचार्यमिश्रः । पुं । गौरवान्विते ।
 आचार्याः । स्त्री । स्वयंमन्त्रव्याख्यान
 कारिण्याम् । पुंयोनाभाषाशानुगा
 गमोडीपच । टाप ।
 आचार्यानी । स्त्री । आचार्ययोधिति ।
 आचार्यश्च स्त्रीत्यर्थे इन्द्रवह्निभम
 शर्वस्यादिना आचार्यशब्दस्यानुगा
 गमोडीपच । आचार्यादेशत्वे
 तति यत्त्वाभावः ।
 आचिख्याता । स्त्री । आख्यातुभिश्चा
 याम् ।
 आचितः । पुं । शकटोन्मेषे । शिकटे
 मारे । एकडेकाभार इतिभाषा ।
 द्युतपले । न । दशभारपरिमा
 ये । २५ मक इतिभाषा । वि । स
 दृष्टीते । छन्दे । व्याप्ते । आचोयते
 सं । चिञ् चयने । कः । शयिते ।
 गुम्फते ।
 आच्छत्रम् । वि । आच्छादिने । आयु

आञ्जम्-

आजाने

ते ।

शर

आच्छादः । पुं । यस्त्रे । इति हेमचन्द्रः ।
 आच्छादनम् । न । पिधाने । यस्त्रे । अ-
 ष्टतिमांशे । छादयति । छदयपवार-
 षे । आङ्पूर्वः । यञ्त्वाङ्मुट् । आच्छा-
 त्ते । इनेनया । अङ् । अङ् । अङ् ।
 आच्छादितः । वि । आच्छते । आच्छा-
 दने । अङ् । अङ् । अङ् । अङ् ।
 आच्छिन्नः । वि । अच्छादुते । अङ् । अ-
 ष्टाच्छुक्तः । पुं । आचमाह । इति गौड-
 नाभाषा । मसिधे । अष्टविशेषे । पची-
 के । रञ्जनीद्रौ । अङ् । अङ् । अङ् ।
 आच्छुरित्म् । न । सशब्दहास्ये । नख-
 वाद्ये । नखाघातविशेषे । आच्छुर-
 यम् । अछुरच्छेदने । कः । अङ् । अङ् ।
 आच्छुरितकम् । न । सशब्दहास्ये । प-
 रंशामर्षजनकेहास्ये । नखाघातवि-
 शेषे । आच्छुरयम्परच्छेदनम् । आ-
 छुरेर्भाक्तेः । स्वार्थकः । अङ् ।
 आच्छोदनम् । न । अगयायाम् । आ-
 च्छिद्यन्तेऽङ् । च्छिदिर् । अङ् । अङ् ।
 दरादिः ।
 आजम् । न । अते । वि । अञ्जमांसा-
 दौ । यथा । तिलजतैलमुपाकमुपा-
 चितंकासमर्दसुरसेविमदितम् । स-
 पभूपभवपूपूपितंयश्मिमान्वावरणं
 रञ्जापरम् । यादृशाघातवोनृशाम

आजानामपितादृशाः । अतोधातुविह-
 रिन्द्रार्थमाजमांसंप्रशस्यते । इति । अ-
 ष्टेद-मिन्द्रार्थे-अम् । अङ् । अ-
 आजकम् । न । आङ्गवृन्दे । अजानांस-
 मूहः । गोत्रोत्रोपेतिसुञ् । अ-
 आजकारः । पुं । भरोवृषेन शिवस्य ह-
 ये । अङ् । अङ् । अङ् ।
 आजगवम् । नः । शिवस्यप्रनुप्रि । अ-
 नजगवे । प्रजायस्य । अङ् । अङ् ।
 आजन्मसुरभिपत्रः । पुं । नरुवकेः ।
 आजमीटः । पुं । युधिष्ठिरपाण्डवे ।
 स्वार्थेऽङ् । अङ् । अङ् । अङ् ।
 आजानम् । न । देवलौके । स्वभावे ।
 आजानदेवः । पुं । देवताविशेषे । यथा ।
 अष्टेराजनमाहादे । देवार्थे
 मदेदिरे । आजानदेवान्नेत्रस्युः पू-
 र्वेभ्यः सूक्ष्मपूर्वैः इति । पूर्वैभ्यः पू-
 र्वपूर्वैभ्यः । अचिच । कल्पादायेवदेव-
 त्तंगता आजानदेवता इति ।
 आजानुबाहुः । वि । जानुपर्यन्तदीर्घ-
 बाहुविशिष्टे । यथा । आजानुबाहुः
 सुगिराः सुखलाटः सुधिक्रम इति
 रामायणम् ।
 आजानेयः । पुं । स्त्री । कुलीनाश्रे । गो-
 मनाश्रे । यथा । अतिभिभिन्नदृ-
 याः सखन्तश्चपदेपदे । आजानन्ति
 यतः संज्ञामाजानेयास्ततः स्मृताः ।

आत्ता

आज्यपाः

दृश्यन्वशास्त्रम् । अजनम् । अजग
 ति-रूपणयोः । घञ् । आजेन-रूपे
 ण आनेयः प्रापणीयः आयत्तावा ।
 आजिः । स्त्री । समभूमौ । सङ्ग्रामे ।
 आक्षेपे । चण्डे । मयीदीयाम् । य-
 षा । आजेः शरणम् । अजन्वस्था-
 म् । अज० । अज्यतिव्याघ्रेतीकः ।
 अजनम् । इणञादिभ्यश्चरतीक विधा
 नसामर्थ्यादजेनवी । अन्वया । आदि
 भ्यश्चरत्येवावस्थते । बहुलतयोसि वा ।
 आजीवः । पुं । जीविकायाम् । आजी
 व्यते अनेन । जीवग्रामधारणे । इल
 श्चेति घञ् ।
 आजीवी । पुं । एकदण्डनिः ।
 आजीव्यम् । न । लपंजीव्ये ।
 आजीवुः । स्त्री । वेतनविनाकर्मकर्त्तरि ।
 रेफात्सः ।
 आजीवुः । स्त्री । वेतनविनाकर्मकर्त्तरि ।
 विष्ट्राम् । वेठी । वेठु ३०० हिमश्रे-
 ष्याप्रसिद्धम् । येगरीश्वन्वयः । आज
 वेति । अगता । किञ्चिद्यच्छीतिक्वि-
 प्दीर्घा । छठादभृतिकः क्रेशोवि
 छिराज्जुस्वकीर्त्यते ।
 आशप्तः । वि । आदेशिते । मासाद्ये ।
 आशा । स्त्री । निदेशे । शासने । स-
 यादगमस्थाने । आशानम् । आ-
 शवयोधने । आतश्रीपसर्गश्चङ् ।

टापः ।
 आशाकारी । वि । आशानुवर्तिनि ।
 आशयाकर्मकारिणि ।
 आशाचक्रम् । न । भुवोर्मध्ये । षट् च
 क्कान्तर्गतपञ्चमके । आशासंश्रक-
 चक्रम् । यथा । आशाचक्रतदूर्ध्वेत्तु
 आत्मनाधिष्ठितपरम् । आशासङ्गम
 खंतत्रतेनाशेति प्रकीर्तितम् । तत्र
 निहितचित्तस्यपुरुषस्यसर्वपदासंसा
 चात्कारेण एव भूतमेववर्त्तते एवम
 विप्यतीतिज्ञानेन आशयाश्रितः पर
 त्वयैवकर्त्तव्यमिति परमेश्वराश्रयाः
 सङ्क्रमयम्भवति तेनहेतुनातदाश्रा
 चक्रमिति कीर्तित मित्यर्थः ।
 आशापकः । वि । आशाकर्त्तरि ।
 आशापचम् । न । आदेशखिपैः । नि-
 देशखिखने । कुक्कम्नामा । इतिमा
 ररुभाषां ।
 आशापनम् । न । विशापने । अनाश-
 ना इति भाषां ।
 आशाप्तः । वि । आशासिधिशिष्टे । ल
 व्याप्ते ।
 आज्यम् । न । घृते । आशब्धतेऽनेन ।
 अश्वत्थिकपचणकान्तिगतिपु । आ
 ऊर्ष्यादश्रेः संप्रायामितिकोप । आ
 अनश्वनेनवा । श्रियामे ।
 आज्यपाः । पुं । पुनश्च्यस्यतनयेपुवैश्या

आटिकी

नांपिट्टपु । आञ्चंपिबति । पापाने ।
क्षिप ।

आञ्चभागः । पुं । वैदिकानामाहुति-
विशेषे । तत्र । ऋग्वेदिनामग्नेरुत्त-
रभागे श्रुवेगाग्रिसम्प्रदानक घृताहु-
तिः । तद्विषयभागे सोमसम्प्रदान-
काहुतिरथ । यजुर्वेदिनान्तु अग्नेरुत्त-
रदक्षिणयोः पश्चिमादिप्राच्यस्तघृत-
धारेति प्रथुपतिः ।

आञ्चस्तोत्रम् । न । सामगानां प्रातः ।
सवनेगायत्रसावागीयमानेषु चतु-
र्धुस्तोत्रेषु ।

आञ्चनेयः । पुं । इन्मति । यथा । उ-
ल्लङ्घ्यसिन्धोः सलिलसंसीलंघः शो-
कयङ्गिनकात्मजायाः । आदायतेनै-
वददाहलङ्घानमामितंमात्रसिराञ्च-
नेयमिति । अञ्चनायाः अपच्यम् ।
स्त्रीभ्योठक् ।

आञ्चनेयः । पुं । अञ्चनधारी इतिभा-
षाप्रसिद्धे जन्तुविशेषे । इतिशब्द-
मात्वा ।

आटरूपः । पुं । टपे । वासके । अटरू-
पण । स्वार्थेऽण् ।

आटिः । पुं । गरारिपक्षिः । आअट-
ति । अटगता । इन् ।

आटिकी । स्त्री । अनुपजातपयोधरा-
दिस्त्रीश्चअनायाम् । शृङ्गान्तरासट

आट्:

नार्हञ्जादाटिकी ।

आटिकाः । वि । अटनायप्रवृत्ते ।

आटीकनम् । न । वस्तानांगमने । आ-
ईषत् । टीकृगतौ । न्युट् ।

आटीकरः । पुं । टपे ।

आटीकलम् । न । वस्तानांकीडास्त्र-
स्याम् ।

आटोपः । पुं । दर्पे । संरम्भे । आना-
हे । उदरेवायुमन्यगुडगुडाशब्दे ।

आठम्बरः । पुं । तूर्यस्त्रे । पञ्चशि ।
संरम्भे । कोषे । गजगर्भिते । घुट्टप-
टहे । वर्षे । आरम्भे । दर्पे ।

यथा । असारस्यपदाघंसमायेकाड-
न्वरोमहान् । नक्षिताडक् ध्वनि-
स्वर्षेयाहक्क्षास्येप्रजाणते इति । आ

उच्यते । पविषेपे । चु० । घञ् । भा-
वेवा । आडम्बराति रायतिया । आ

तानुपेतिकः । मूकविभुलेतिज्ञाकः ।
आठम्बरतिवा । बाहुलकादरन् ।

आडिः । स्त्री । गरारिपक्षिणे । म्यनाम्ना-
स्याते भत्स्यविशेषे । इति गौडाः ।

आअडति । अटठपमने । इन् ।
आडिका । स्त्री । गरारिपक्षिणे ।

आडो । स्त्री । गरारिपक्षिः । इति
कारादितिङीप् ।

आट्ः । पुं । उट्टपे । भेजे । जम्भप्रवृ-
त्ते । टौंगा टौंगी इतिभाषाप्रसिद्धे ।

आट्ः । पुं । उट्टपे । भेजे । जम्भप्रवृ-
त्ते । टौंगा टौंगी इतिभाषाप्रसिद्धे ।

आठकी

आशुः

अणति । अणशब्दे । अणोदशैच्युः ।
 आठकः । पुं । नः । धान्यमानभेदे । स
 वतौदशाङ्गुलमाने । प्रख्यत्रतुष्टये ॥
 चतुःप्रख्यमयाठकमित्युक्तेः ॥ त्रुतुः
 पुष्कलमितेधान्मानप्राये ॥ पुष्कला
 न्नितुश्चत्वारिआठकः । परिकीर्त्तिस-
 द्दतिवचनात् । द्रोणचतुर्थोभागइति
 लीखालंती ॥ अष्टमिष्टिर्भवेत्कर्त्तुश्च
 रिश्याद्विवचनात् । षट्पञ्चाशदधिक
 द्विंशत्सुष्टिर्भवति । स्वपशारे-पोड
 शसेरोधिंशतिसेरोवा । वैशकंभते
 अष्टशरावपरिमाणम् । तत्पर्यायः ।
 पाचसकसम् । भाजकमितिपरिभा-
 ष्या ॥ अपचयेविबचायामाठकिके
 स्थपिर्षादितिसारंसुन्दरी ॥ १५
 आठकिकः । वि । आठकपरिमितधी
 आदिवापयोग्येचेषे ॥ आठकस्यवा
 पः । तस्यैवापेइतिठञ् । आठकंपच
 त्ति । सश्वस्यवहरतिपचतीतिठञ्
 टिटडेतिञीप् । आठकिकी ॥
 आठकी । स्त्री । शमीधान्यविशेषे । तु
 र्याम् । शरहर इतिभाषा । अस्या
 गुणायतां । आठकीतुरारुचामधु
 राशीतैजानधुः । शास्त्रिणी यातेजन
 नोयगर्गापित्तकफाक्षबिट्ति । वि
 परिमाणोकरे । आसुमन्तात्ढी
 कते ढीक्यतेषां । ढीकृगता । अच

ध्वज्वा । पृषोदरादिः । आठकमसि
 अस्थाःपरिच्छेदकत्वेन । अशआय
 क्तुः ॥ १५ गौरादिस्त्रान्डी पुं ।
 आठकीनः । वि । आठकिकेः । आठकं
 सश्वसति अवहरति पचतिवा । आठ
 काजितपत्रासुखोन्यतरस्या मिति-
 त्त्वं ॥ पुनः पुं । अशुः ।
 आशुः । वि । युक्ते । विशिष्टेः ॥ यथा गु
 णाशु धनाशरति । सम्पत्तेः अहु
 त्धने । आशुवति । धैः । आशुइति
 ष्टकः । पृषोदरादिः । यथाः । आठक
 ते जनावम् । ढीकृगता । वाहुल
 क्कात् अयः । गृहंशरीरं मानुष्यगुणा
 लोकां ह्याशुच्यते ॥ पुं ।
 आशुचरः । वि । पूर्वमाशु । आशुभू
 तपूर्वः । भूतपूर्वचरः । ङीप् आ
 शुचरी ।
 आशुकः । वि । अधमे । अशकयव ।
 स्वार्थेअङ् ॥
 आशुवम् । न । अशुमनि । अणुत्वे ।
 अशुभोवः । इगन्ताच्चेत्त्वण् ॥
 आशुवीनम् । वि । अणुत्वे । अणुधान्यो
 द्वेवा चितचेषे ॥ अणुना । भवनं च
 यम् । विभाषातिश्रमायोमाभन्नाणु
 म्यइतिषञ् ॥
 आशुः । पुं । स्त्री । अचाशकीले । रय
 चकाशस्थितकीले ॥ अश्याम । को

आतता

टौ । सीमनि ।

आण्डम् । वि । अण्डसम्भवे ।

आण्डजः । वि । अण्डजे ॥ स्वार्थे अण् ।

आण्डोरः । वि । आण्डवन्ति । आण्डो

क्तस्य । काण्डाण्डादीरञ्जीरषावि

तीरच् ।

आतः । ङ । इतोपीश्वर्थे ।

आतङ्गः । पुं । रोगे । सन्तापे । शङ्का

याम् । सुरज्वध्वनौ ॥ भये । ज्वरे ॥

आतङ्गनृम् । तर्किकुच्छ्रुणोवने । घ

ञ । हलश्चेति करणे वा ॥

आतभ्रनम् । न । प्रेतीवापे । गच्छित

स्य स्वर्गादिद्रव्यान्तरेणाम् चूर्णने ।

इति स्वामी । निःशेषमिति सुभृ

तिः । उपद्रव इति रायमुकुटः । इ

वद्रथप्रवेशोचितं चूर्णमिति सार

सुन्दरी । दुग्धादौद्ध्यादिभावार्थं

तस्मादि प्रक्षेपे । जवने । नेगे ॥ प्रा

पणे । आप्यायने । तच्चुगता । ल्युट् ।

आतरः । वि । विसृते । आते । आस

मन्तात्ततम् । आतन्यते वा । तनु

विसारे । तनिष्ठञ्भ्राकिञ्चेतितम् ।

आतन्यतेस्त्वया । कः । अनुदात्तोप

देशेति नलोपः ॥

आततायी । वि । वषोद्यते । सवधा ।

अग्निदेगरदश्चैव शस्त्रपाशिर्यनाप-

हः । छेपदारापहारी चपडते छेपतः ।

आतर्प

तायिनः । आततायिनमायान्तं हन्या

देवोविचारयन् । नाततायिवधे दौ

पोहन्तुर्मवतिकश्चनेति । द्रोहकारि

श्चि । आततं यथा तथा अयितुंशील

मस्य ।

आतपः । ङ । पुं । प्रकाशे । द्योते । सूर्या

लोके । अस्यगुणा यथा । आतप.क

टुकोऽहश्चस्वेदम्च्छात्पामहः । दा

हवैवर्ण्यजननो नेत्रोग प्रकोपय

इति । आतपति । तपसन्तापे । अच् ।

आतपवम् । न । छप् । आतपात् वा

यते । वैष्णवाखने । आतानुपेतिकः ।

। सुपीतियोगविभागादाकः ।

आतपवारखम् । न । छप् । आतपस्य

वारखम् ।

आतपाभावः । पुं । छायायाम् ।

आतपौदकम् । न । मृगहृष्टान्ते ।

आतपेनेष्णोदके । आतपस्यउदक

म् ।

आतरः । पुं । तरपण्ये । नद्यास्तस्याय

देधेकपर्दकादौ । यथा ॥ आतरन्ना

घवहेतोर्मुंरिपुतरर्णी तवापचम्भे

हम् । अपचंपणमिहक्रुरूपे नाधिक

पुरुषे न विद्यासइति ॥ आतरस्यने

न । पुंसिसंज्ञायामितिघः ।

आतर्पणम् । न । प्रीणने । लृप्ते । मङ्गला

लेपने । आङ्पूर्वात्लृपेभांभिल्युट् ।

आतुः

आत्मगु

आतापी । पुं । असुरविशेषेताः ।
 आतायी । पुं । चिल्ले । चील इति प्र
 खगे । आतायते तच्छीखः । तांयुस
 क्तानपावनयोः । सुप्यजाताविति
 षिनिः । यद्यप्यत्र वृत्तिकारादिभिरनु
 प्तसर्गे इत्युक्तं तथापि भ्राष्ट्रे उपसर्गे
 षिनिः स्वीकृतः ।
 आतारः । पुं । तरयण्ये । आतरे ।
 आतिः । स्त्री । शरीरविहगे । आशत
 ति । अतः । अजतिभ्यांचेतीया ।
 यद्वा । अतनम् । इणवादिभ्यतीण् ।
 आतिथेयम् । न । अतिथ्यर्थे । अतिथि
 भोजनादौ । वि । अतिथौ साधौ ।
 अतिथिसेवके । तत्रसाधुरिष्यधिका
 रे । पथ्यतिथिवसतिस्वमतेर्दञ् । स्त्री
 । डीप् ॥
 आतिथ्यः । पुं । अतिथौ । वि । अति
 थ्यर्थे वस्तुनिभयभोज्यादौ । अति
 थिसेवायाम् । अतिथयेद्रुद्रम् । अ
 तिथेर्ष्यः ।
 आतिमात्रिकः । पुं । आर्चिषादिर्भाषे ।
 न । गरीरान्तरे । देवतायेनशरीरे
 ये विगिदंतीर्षं परलोकं नयतितदा
 तिवार्षिकं गरीरान्तरमिति व्याख्या
 नात् ॥

आतुरः । वि । आमयाविनि । रोगिणि
 । कातरे । आतुतोर्त्ति । तुरत्तरणे
 । आन्साभ्रपिकचिद्वापोयां प्रयुज्य
 ष्ते । इगुपचेतिकः ।
 आतृप्यर्मान्तः । आता इति गौडभाषा
 प्रसिद्धे फलविशेषे । सरीफा इति भा
 षाप्रसिद्धे । अस्वगुणास्तु । इतिजन
 । कस्वरत्तवर्द्धकस्वत्यादुस्वश्रीतलस्वम
 । खमासकारिस्वस्वस्वदाहरत्तपित्त
 । वायुनांश्रिस्वानीतिद्रव्यगुणः ।
 आतोद्यम् । न । वीणावैश्यादिवाद्ये ।
 तत्तत्तुविधं भवति यथा । अतन्वीणा
 दिक्वाद्यभान्तुंमुरजादिकम् । वं
 । श्यादिकेन्तुशुभिरं कस्यताद्यादिकं
 । अतन्मिति । आसमन्तात् तुद्यतेता
 । अतो तुदध्ययने । गत्यन्तः ।
 आप्तः । वि । गृहीते । वस्तु ।
 आप्तगन्धः । वि । दूरीभूताहृदारे । अ
 भिभूते । आप्तः अविगागृहीतः ग
 न्योग्योवयसः । गृहीतगन्धे ।
 आप्तगर्वाः । वि । भद्राहृदारे । आप्त
 गन्धे । आप्तः वैरिणा गृहीतोर्गयो
 वस्य ।

आतुः । पुं । उहमे । भेषके । डौंगा डौं
 गी इतिभाषा ।

आत्मगुणः । पुं । तार्किकसमवप्रसिद्धे
 पु बुद्धादिष्वतुदंशपु ॥ तेचेताः ।
 दुद्धादिपटकं सङ्ख्यादिपथकं भा
 यनां तथा । यमाधर्मा गुणागते

आत्मन

आत्मा

आत्मनःसुशुभ्रं शान्तेषु नवासांघा
 रणागुणाः । पञ्चसाधारणगुणाः । इति
 अत्राहुः । काणादजैमिनी वैशेषि
 च्छायाआत्मनोगुणाः । उक्तावृद्धा
 त्मनोनेतेकिन्तु विद्वात्मनोहिते
 इति ।
 आत्मगुणो । स्त्री । कौचइति प्रसता
 दिगेषे । मेकव्याम् । शुकशिर्याम्
 आत्मनागुणा दुस्वग्रन्थात् । कर्त्त
 करणे इतिसमासः । वि । स्वरचिते ।
 आत्मघाटी । वि । कुचिमदौ । म्योद
 रपूरके । स्वाधिनि ।
 आत्मघाती । वि । आत्महन्तोरि । अवे
 धदुष्टिपूर्वकात्महनने । यथा । ध्या
 पादयेत् एवात्मानं स्वयं योऽम्बुदेका
 दिभिः । विघ्नितस्तयनाशी चंन्यादि
 नांयुदेकादिकंमिति क्रमं पुरायम् ।
 आत्मवीथेः । पुं । काके । कुकुटे । का
 काइति प्रव्यात् आत्मानं घोपयति ।
 सुपिर्दिगन्धे । अण् ।
 आत्मचैतन्यम् । न । निच्छान्तिस्वह
 मे ।
 आत्मजः । पुं । जनये । पुत्रे । आत्मनो
 देहाज्जातः । पञ्चव्यामसाताविति
 जनैः ।
 आत्मजन्मा । पुं । पुत्रे । सुते । आत्म
 नोजन्मास्य ।

आत्मजा । स्त्री । कन्यायाम् । दुहित
 रि । बुद्धी । आत्मनोजाता । षः ।
 अटाय् ।
 आत्मतन्त्रमन । तत्तद्भासेकेनिष्य गु
 दुषुदुमुक्तेसेत्यथमविप्रक्षकचैतन्ये ।
 आत्मदः । पुं । अपिदानिरासेमशीय
 स्वह्यमिथ्यशकेश्रीगुरी । इरी ।
 आत्मानं ददाति । बुद्धोद्दाने । आ
 त्तइतिकः ।
 आत्मदर्शः । पुं । दर्शने । आत्माभ्यहृषं
 द्यतेऽनेन अर्चयो । पुंसीतयः ।
 आत्मधानम् । न । आत्मगोशिवस्तने ।
 शरीराशरीतिसहृद्यानिराश्वस्तय
 स्थितिः । ध्यानमन्देतेविस्थातापर
 मानन्ददायिनी च्याचोर्वाणे ।
 आत्मा । पुं । स्वभावो यथा । पुण्या
 त्मा । मयमे । यथा । मयात्मा । म
 रीरे । यथा । क्रुणात्मा । परव्याप
 र्तने । यथा । मैपेयात्मनाकृतम् ।
 मनासि । धृती । मनीषायान् ।
 कर् । हुताग्ने । वायो । जाये ।
 येवत्ते । त्वंपदार्थे । गिर्योदग्वि
 म्यभावे । प्रत्यगात्मनि । यथा । प
 र्त्तरूपः पराशक्तपाद्व्याशुंत्तानु
 मदात्मकः । प्रयत्नेयः सप्रामेति माहु
 रान्वविटोदुघादति । अदद्याद्वयमा
 यमावत्ताश्चित्तेन मरुत्तानादिभ्य

आत्मनी

आत्मम्

रूपे । निरुपचरितस्वरूपे । ज्ञान
 सृष्टोराश्रये । सर्वजन्तूनां प्रत्यक्षचे
 तनेत्यसंबेद्ये प्रसिद्धे । मुख्यगौणमि
 ष्येतिविविधेषु साक्षिपुत्रादिदेहादि
 खण्डेषु । भूतात्मचेन्द्रियात्माच
 प्रधानात्मा तथा भवान् । आत्मात्र
 परमात्मा च त्वमेकः पञ्चधा स्थितः ।
 त्वाङ्गमानेपिनश्यतः प्राण्यमात्रे पि
 नाप्यते । आगमापायसाक्षीयः स आ
 त्मानुभवात्मकः । विबुधचिद्रूपेण
 । स्पृहस्ये तुरीये । अहंप्रत्ययवेद्ये
 । इच्छावेषप्रयत्नसुखदुःखज्ञानान्या
 त्मनोऽखिद्रम् । न्यायहर्षम् । १।२०
 ३। यश्चाप्नोति यदादत्ते यश्चाप्तिविष
 यानिह । यश्चम्यसक्तरोभायस्तस्मा
 दात्मैतिकीर्तितः । अततिसक्तत
 भावेन जाग्रदादिसर्वावस्थास्वभुवर्त्त
 ते । अतसातत्त्वगमने । सातिस्था
 मनिन्मनिषावितिमनिष् । भावे
 । ब्रह्मणि ॥ यथा । आत्मैवेदंसर्वम् ।
 हार्दाकाशे ।
 आत्मनीनः । पुं । सुते । श्याले । प्रा
 णधारे । विदूषके । त्रि । आत्मने
 हिते । यथा । अद्यापि नैवात्मनीनं
 कृतं कर्मावातं जनुः कापिच्छब्दं न वै श
 र्म । किं दारदेहात्मस्य स्वर्गहन्देनचि
 त्तारतिविन्दसेचैव सुकुन्देनेति । प

ये । आत्मनेहितम् । आत्मनविश्व
 जनभोगोत्तरपदात् । खः । १। १
 आत्मपरिचानम् । न । वृद्धात्मैक्यसा
 दात् कारे । आत्मनः परिचानम् ।
 आत्मप्रकाशः । पुं । आत्मनः प्रकाशे
 । आत्मनस्तत्प्रकाशत्वं च तत् प्रदीया
 । बभासनम् । ज्ञान्यादिदीप्तिवदी
 त्तिर्भवत्यान्वयभोगिनिधिः ॥
 आत्मवन्द्युः । पुं । पितृष्वसुः पुत्रे । मा
 तृष्वसुः । मातृष्वसुः पुत्रे । आत्म
 नोवन्द्युः ।
 आत्मवीरः । पुं । मोक्षवति । प्याल
 के । विदूषके ।
 आत्मभवः । पुं । सुरज्येष्ठे । हिरण्यग
 र्भे । विष्णौ ।
 आत्मभाविः । पुं । मनोवृत्तौ ।
 आत्मभूः । पुं । ब्रह्मणि । पितामहे ।
 चतुरानने । कामदेवे । विष्णौ ।
 शिवे । आत्मनोविष्णोः सकाशात्
 आत्मनास्ययमेववामवति । मू० ।
 भुवःसंज्ञान्तरयोरितिक्लिप् ॥
 आत्ममूली । पुं । दुरालभायाम् ।
 आत्मधारिः । त्रि । स्वोदरपूरके । आ
 त्मोदरमापस्य भरणकर्त्तरि । आ
 त्मानंविभर्त्तानिविद्यहे फलेर्ब्रह्मरा
 त्मधारिश्चेतिआत्मनोमुभागमेभू
 षडनप्रत्ययश्चनिपाच्यते ।

आत्मवा

आत्मयाजी । त्रिं । सर्वपरमात्ममा
 यनापुरस्सरं निश्च्यं विहितकर्मखीनु
 म्प्रातरि । आत्मशुद्धये मेवस्वर्गावा
 सिन्नं हि स्वायोदेवान्यजते सदृच्ययः ॥
 आत्मयापनस् । न । काष्ठक्षेपे ॥ शरी
 ररक्षणे । आत्मनः स्वस्ययापनस् ।
 आत्मियोनिः । पुं । कामदेवे । परमे
 ष्ठिनि ॥ शिषे । विष्णोः । आत्मैव
 योनिः उपपादानकारणस्य ॥
 आत्मरथा । स्त्री । महेन्द्रवाद्यीरुचे
 । आत्मनोरक्षणे ॥
 आत्मक्षामः । पुं । ज्ञाने ॥ आत्मनो
 ह्यक्षामेऽज्ञानमेव तं स्यात् ज्ञानमे
 वात्मनोक्षामः । नद्यामाद्यनात्म
 क्षामवदप्राप्तिस्य च यथात्मलोमः क
 व्युत्पद्यथ्ययोर्भेदाभावात् ॥ आत्म
 लोमात् परोक्षोभोनास्तीति मुनयो
 विदुः ॥
 आत्मलोकः । पुं । स्वस्यरूपे ॥ आत्मै
 यलोकः ॥
 आत्मलोकः । न । श्मश्रुति । स्वलोक
 माचे ॥
 आत्मवान् । त्रिं । अप्रमत्ते । अप्रमादि
 नि । सर्वदासावधाने । ज्ञानिनि ।
 स्वमहिम्निसदामतिष्ठिते ॥ धृतिमति
 । मनस्विनि ॥ अस्त्रार्थमतुष् ॥ आ
 त्मयान्सत्त्ववानुत्तरेच्युत्पलसाला ॥

आत्महा

आत्मवश्याः । त्रिं । मनोधीने । स्वाधी
 ने ॥ आत्मनोवश्याः । आत्मवश्योय
 न्स्थवाः ॥
 आत्मवित् । त्रिं । मुक्तेः ॥ आत्मानं स्वश
 त्वादि विषयबुद्धिप्रच्ययताश्चिखं यो
 । वेदसतत्रा । कर्मिणि । आत्मानं श
 रीरेन्द्रियाद्यतिरिक्तं निश्चायकरणे
 परलोके दुःखभागिनं वेत्ति विजाना
 त्तीति तृया ॥
 आत्मश्रव्याः । स्त्री । श्रतावर्त्याम् ॥
 आत्मशुद्धिः । स्त्री । चित्तशुद्धौ ॥ आ
 त्मनःशुद्धिः ॥
 आत्मसम्भावितः । त्रिं । सर्वगुणविशि
 ष्टो ह्यस्मिन् आत्मनैव पूष्यतां प्रापितो
 नकैश्चित् साधुभिरुष ॥ आत्मना स
 भावितः ॥
 आत्मसाक्षी । त्रिं । बुद्धिदक्षिणे ॥
 आत्मस्थः । त्रिं । हृदिस्थे ॥
 आत्महत्या । स्त्री । आत्मघाते । स्व
 वधे ॥
 आत्मघा । पुं । देवाजीवे । देवले । त्रिं ।
 आत्मघातिनि । उदरभेदिनि ॥ अ
 नान्नात्मन्यात्करोमिमान्निनि । अपिदुपि
 । आत्मघातस्य प्राश्चित्तविधानाद
 शंनात् संसरणमेवफलं निश्चितम् ॥
 आत्मानं हन्ति क्विप् ॥ आत्माज्ञानं सर्वं
 पापस्य मूलम् ॥ अविद्यादोषेण विद्य

आत्माश्रय

आचेयी

मानस्यात्मनस्तिरस्करेणात्-विद्यमा
 मानस्यात्मनो यत्कार्यं फलमनरामर-
 च्चादिसंवेदनादिलक्ष्यं तद्वृत्तस्ये-
 च्चतिरोभूतं भवतीति प्राकृतोऽवि-
 न्द्वानात्महेत्युच्यते । येयथासन्तमा-
 त्मानमकर्त्तारं स्वयंप्रभुम् ॥ कर्त्ता
 भेत्तेतिमन्यन्तेतएवात्महर्नोर्जनाः ।
 यथाहुः राचार्याः ॥ लक्ष्मीकेशश्चि-
 न्द्रजन्मदुर्लभं तत्रापिपुंसवन्धुतिपा-
 रदर्शनम् । यस्वात्ममुक्तौ नयतेतम्
 दधीः सद्वात्महास्यं विनिर्हेत्यसद्-
 प्रज्ञादिति । नृदेहमार्यसुलभं सु-
 दुर्लभं सर्वसुकल्पेनुककशोधरम् ॥ स
 यानुकूलेन नमस्वतेरितापुमान्भ-
 वाभिः नतरेत् स आत्महेति श्री-
 भागवतम् ॥

आत्माधीनः । पुं । सुते । पुत्रे । प्राण-
 धारे ॥ ग्याले । विद्वंपके । इतिहे-
 मचन्द्रः । वि । स्यायत्ते । आत्मनो
 ऽधीनः ।

आत्माशी । पुं । मस्ये । इतिविकाख-
 शेषः ॥

आत्माश्रयः । पुं । देशविशेषे । स्वामे-
 च्चत्त्वात् ॥ स्वस्यस्यामेषत्त्वे
 ऽनिष्टमंसङ्गं आत्माश्रयः । सचेत्यात्ति
 स्थितिप्रतिपत्तारापेधा । यथा । यय
 यंघट एतद्घटजन्मः स्यात् तदाण्टद्

घटानधिकरखचखोत्तरवर्ती नस्या
 त्तो यद्ययंघटेएतद्घटंरत्तिः स्यात् ए-
 तद्घटव्याप्योमस्यात् यद्ययंघटः एत-
 द्घटज्ञानाभिन्नः स्यात् ज्ञानसोमयी
 जन्मः स्यात् । एतद्घटभिन्नः स्यादि-
 तिवासर्वज्ञापाद्यम् ॥

आत्मोद्भवः । पुं । आत्मजे । पुत्रे ।
 आत्मोद्भवा । स्त्री । ग्दुहितरिगोपुत्र्या
 ऽभिः । आपपयसीम् ॥

आत्मोपजीवी । पुं । भारिकदा । दे-
 हकेशोपजीविनि । आत्मनादेहे-
 न उपजीवितुं शीर्षिमस्य । सुष्यजाता
 ऽवितिथिनिः ।

आश्रयितिकम् । वि । अतिशयेनजाते ॥
 आश्रयिकः । वि । अश्रयः प्रयोजनम-
 स्तेत्यर्थः । अश्रयार्थः । विनयादि-
 स्यात् स्वार्थे ङक् ॥

आपेयः । पुं । अपिसुतेः पुत्रेपुत्रितेच-
 ययः । दत्तोदुर्वासाश्रयश्चेति । अचे-
 र्पर्ययम् । इतश्चानिष्टइतिढक् ॥ श-
 रीरस्वरसथातो । इतिहेमचन्द्रः ।

आपेयिका । स्त्री । कृतमस्याम् । इति
 च्छांयुषः । कृतमस्याम् । पुं । पुष्यप-
 त्याम् । नदीविशेषः । चापेयीयाऽ
 गम्यत्वात् । अश्रये ङक् । ङीप् ।

आदानी

आयर्वणः पुं० । आयर्वणेदत्तवाङ्मये ।
 पुरोहिते । आयर्वणिकेऽर्थे । धर्ममा
 सोद्योवा । आयर्वणिकस्येकलोपश्चे-
 त्यं चोत्थकोलोपश्च । न । अयर्वणांस
 । मू० हे । मिश्रोदिभ्योश्च । यान्तिगृ-
 ष्टे । अ । शिञ् । इ । ञि । अ । अयर्वणिकः । पुं । अयर्वणाययनपरे ।
 अयर्वणे सपीते । वसन्तादिभ्यष्टक् ।
 दाण्डिनायनेतिनिपातनाङ्गिणो यो
 न भवति । अ । अ । अ । अ ।
 आदानः । वि । उपादानं कुर्वति । अ
 आदानः । पुं० । सुनिविशेषे । अयर्वण-
 मसप्रवर्त्तकोदापरास्तेवभूय । न ।
 आदर्ः । पुं । आरम्भे । संमाने । स
 सादरे । दृषिदारणे । आङ्पूर्वः ।
 अर्दारम् । अ । अ । अ । अ ।
 आदर्शः । पुं । टीकायाम् । दर्शने । प्र
 तिपुस्तके । आहृष्यते रूपमन्व । द
 शिरप्रेक्ष्ये । हृष्यति चर्त् । अ ।
 आदृष । उपक्रमे । कुञ्चने । हिंसा
 याम् । अ । अ । अ । अ ।
 आदाता । वि । ग्रहीतरि । अ ।
 आदानम् । न । ग्रहणे । स्वीकारे । वा-
 षिनामखड्गारे । रोगलक्षणे । आ-
 ङ्पूर्वादाजो लुट् । अ । अ । अ ।
 आदानी । स्त्री । ननुवा इति प्रसिद्धे
 फलशास्त्रे । हनिषोषायाम् । अ ।

आदिता

आदोर्द्यमानः । वि । गृहीयमाणे ।
 आदिः । पुं० । प्रथमे । प्रागसत्त्वावस्था-
 ग्रथाम् । नियतपूर्ववैतिंकारणे । उतय
 त्तै । हेतो । आदिशब्दः पदान्तेतुग
 ख्यसूचकोमतः । यथा गर्गादिः ।
 सामीप्येयव्यवस्थायाम् प्रकारेऽप्यवेत
 यतः । आदिशब्दन्तुमेयावीचतुर्थ्ये
 सुखयेत् । आमथर्मदीयतेगृह्यते
 इडाङ् । उपसर्गयोः क्रिः । यथा ।
 अदनम् । अदम् । प्रियादिभ्यस्ती
 आदिः । पूर्वकावटंस्त्रिसादिभ्यम् ।
 आदिकरः । पुं० । प्रथमकर्त्तरि । आ-
 दिकर्त्तरि । आदिकरोति । दिवादि
 भेतिटः । अ । अ । अ । अ ।
 आदिकर्षिः । पुं० । अर्क्षणि । पाश्चीकि
 मुने । प्राचेतसे । आदौकर्षिः ।
 कर्मधारयोवा । अ । अ । अ ।
 आदिकारणम् । न । पूर्वनिमित्ते । मूल
 हेतो । निदाने । आदौ कारणम् ।
 आदिःमुख्यकारणम् । अ ।
 आदिगदापरः । पुं । गयाश्च देयतावि-
 शेषे । अ । अ । अ । अ ।
 आदिबिम्बः । पुं । अयमहेवे । अ ।
 आदितः । वि । आदावित्यर्थे । आशादि
 अर्थसंस्थानात् तसिः । अ । अ ।
 आदिताळः । पुं । तालविशेषे । यथा
 अण्वेत्तुयवजादिताळः सकल्पते

आदित्य

गुरुस्तत् पुरतोवाचः प्रायेणैतन्निद-
नं नमिति सङ्गीतदाभोदरः ॥ ८७

आदितेयः । पुं । देवे । आदित्याः अप-
त्यम् । कृदिकारादक्तिन इति डीप-
न्तात् स्त्रीभ्यो ढक । तस्य सयादेशः ।

आदित्यः । पुं । सवितरि । सूर्ये ॥ दे-
वे ॥ आदित्याद्वाद्ग्रोक्तादतिवच-
नात् गणेषु बहुवचनान्तः । यथा । त-
त्र चद्वादशादित्याश्चैत्रादिपुत्रपत्नि-
भ्यो । विष्णुयमविश्वन्मर्त्यां सुमान् पर्जन्य-
इत्यपि । यक्षेन्द्रघाटमिषाः पूपा-
त्वष्टाभगः परश्वति । विष्णो । आदि-
त्यमेण्डलान्तस्ये । हिरण्ययेपुरुषे ।
अर्कश्चे । अदिते रादित्यस्य वा अ-
पत्यमित्यर्थे दित्यदित्येति गणः ॥
अदितेरखण्डितायामद्याः अर्धपति-
मित्यर्थे वा प्रत्ययः ॥ पुं नर्बसुनश्चे-
दिवचनान्तः । न । उपपुराणविशे-
षे ॥

आदित्यपत्रः । पुं । उपविशेषे । अर्क-
पत्रे ॥

आदित्यपुष्पिका स्त्री । लोहितार्के ।
आदित्यभक्ता स्त्री । सुवर्णशायाम् ।
गुणगुम् इति प्रसिद्धे शाके ।

आदित्यभयनम् । न । उदयादौ । आ-
दित्योऽस्मिन् भयति प्रादुर्भवति ।

आदित्यपत्नी । वि । सर्वलग्नोऽवभा-

आदिष्टी

सके स्वभार्नेऽन्यप्रकाशानपेक्षे । आ-
दित्यः वर्णेऽस्य ॥ ८८

आदित्यसूनुः । पुं । सुग्रीववानरे ।
प्रथमे । कर्णे । शनौ । सार्वर्णिमनौ
॥ वैवस्वतमनौ । आदित्यस्यसूनुः ॥

आदिदेवः । पुं । देवदेवे । महादेवे ।
नारायणे । विष्णौ । जगदुपादाना-
दिगुणविति वासुदेवे । विधातरि ।

आदिः कारणम् सप्तदेवस्यः ।
आदिपुरुषः । पुं । ब्रह्मणि । चतुर्भक्ते ।

आदिवराहः । पुं । विष्णौ । इदौ ॥

आदिमम् । वि । आद्ये । प्रथमभयवस्तु-
नि । आदौ भवम् । मथान्नादित्य-
शार्देऽखेतिवचनात् मः । यद्वाः । अ-
शादिपथाद्धिमच् ॥

आदिमत । वि । कार्ये । सकारणे ॥
आदिविद्यतेऽस्य । मतम् ॥

आदिराजः । पुं । पृथुसंभके । त्वमे ।
आदौराना । टच् ॥

आदिशक्तिः । स्त्री । परमात्मशक्तौ ।

आदिष्टम् । वि । आदेशिते । उपदिष्टे
। न । आश्रप्ते ॥ उच्छिष्टे । आदि-
श्यते । द्विगः तः । आदिष्टमादेशि-
तेषु । आश्रप्तोच्छिष्टयोः क्रीय-
मिति मेदिनी ।

आदिष्टी । वि । आदेशकर्त्तरि । आ-
दिष्टमनेन । ष्टादिभ्यश्चेति इति ॥

आदेशः

आदेशः

॥ पुं० । ब्रह्मचारिणि । व्रतादेशनम् ।
 आदिष्टं तदस्यास्ति । इति । श्री
 आदीनवः । पुं० । दोषोपरिक्लिष्टे । दु
 संन्ते । आदानम् । दीङ् चयेनाभावे
 क्तः । स्यादयश्चोदितः । आदितश्चे
 तिनस्वम् । आदीमंसावानेम् । घञ
 येक इति वाहुलकादातेः कः । आ
 आदीपनम् । मे । आशिष्यने । असन्दी
 गपने । गान्तागान् । आ । इङ् ।
 आहतेः । वि । कृतादरेः । सादरे ।
 अर्चते । पूजिते । आद्रियतेस्व ।
 इङ् । आदरेः । क्तः । आ । आदी
 आदेशः । पुं० । आक्षायाम् । आसने ।
 उपदेशे । आस्त्राचार्योपदेशगम्ये ।
 धार्तासम्भारे । ओक्त्रिशासुफले ।
 धर्मस्थाने । धर्माभरोत्पत्तौ । प्रकृ
 तिमन्त्र्योपघातकार्ये । आदेशनम् ।
 आदिश्यते येनवा । दिग् । घञ् ।
 आदेशी । पुं० । देवसे । गणके । वि ।
 आदेशवति । मं । इनिः । उपदेशके
 आदिशतितच्छीकः ।
 आदेशो । पुं० । आदेशकर्त्तरि । घति
 नि । घसमाने । यागविषये ममेष्ट
 सम्पादनाय यद्यार्थं कर्मकृषितित्त
 त्विनां प्रेरके । आदिशति च्छिजा
 दीन् । यागादिभ्येष्टसम्पादनाय प्रेर
 यति । दिशभतिसर्जने । टृच् ।

आदिगा विप्रमिथमे । आदिभवे । अ
 दिनीये । नानाधान्ये । आदीभयः ।
 आदिगादित्योयतम् ।
 आशकविः । पुं० । धातरिः । वाचमी कौ ।
 आशमाषकः । पुं० । मापकपरिमोगे ।
 आश्वगुश्चाम् । हेकृष्णलेसमेष्टे वि
 गजोत्तरे । औष्यमधिके । इत्यपिदेशना
 ट् । केचित् अथअस्मिन्काले इत्या
 ट् । पूर्वतुं मापकसप्तकृष्णोत्तरति
 मध्येते । मपहिसंयाम् । इत्यप्ये
 मतिः । अर्चः । क्तः । आशीमुखंस्वादी
 आशकयोः । ति । ति । ति ।
 आश्वीजम् । न । आदिकोरयो । नि
 मिर्त्त । आश्वमुखंजीजम् ।
 आश्वी । स्त्री । तिमोयाम् । दुर्गायाम् ।
 काश्याम् । तारायाम् । विपुत्रमुन्द्या
 मं । मधनेश्वर्याम् । प्रकृता । यथा ।
 सिन्धितुसुन्दरी आश्वी चेतार्याभुवन
 तश्वरी । हर्षिरेतारिणी आश्वीकली
 काली प्रकीर्त्तितेतिमुण्डमाशात
 न्यम् । आदीभया । दिगादिच्चाय
 ताटाप्य
 आश्वीकाली । स्त्री । परायाम् प्रकृता ।
 यथा । काससप्तसनात्कालीसर्वेषा
 मादिहृषिणी । काश्वप्रादादिभूत
 प्रादाशकालीति गीयतइति श्री
 मघानिर्वाणतन्त्रम् ।

आधारः

आधिक्य

आद्यूनः । वि । आदिहीने । औदरिके
 ॥ विजिगीषाविवर्जिते ॥ विजिगीषा
 व्यवसायः कश्चित्, यकैर्वा, आलस्य
 ॥ त्तेनविहीनायः श्लेषमुदराधीन
 इतिभरतः ॥ आदिहीनः ॥ आङ्, पू
 र्वाहीन्यतेरकर्मकत्वात्, कः ॥ दिने
 विजिगीषायामितिनिष्ठातस्त्वेनचम
 ॥ यस्यविभाषेतिनेट ॥ च्छोरिष्य ठ
 आद्योपास्तम् ॥ न ॥ पूर्वापरमित्यर्थे
 आधमनम् ॥ न । बन्धके ॥ इतिष्मृतिः
 आधर्मिकः । वि । अधर्मशोले । अधर्मा
 चरति । अधर्माच्चेतिवात्ति का टुञ्
 चरतिरिहासेषायाम् । नञ्चनृपान
 माधे, । तेन, दैववशीत् अधर्मः प्रवृत्तो
 ॥ पिमुट्टत्तः ॥ अधर्मिक, इतिने। व्यते
 अधर्पितः । वि । अवमानिते ।
 आधानम् । न । अग्न्याधाने । गर्भाधा
 ने, । दीजम्लेषकाले ॥ आधीयते ।
 दुधाञ् । ल्युट् ॥ बन्धके । स्थापित-
 ट्टये ।
 अधानिकम् । न । गर्भाधानसंस्कारे ।
 आधानम् प्रयोजनमस्य । प्रयोजन
 मिति टक् ॥
 आधारः । धुं । अधिकरणे । आश्रये ।
 आधारपेपितो वैद्ययिकोऽभिव्यापक
 म्नेत्थाधारश्चिदा । यया । क टेषा
 सो धान्दं पश्यतोऽप्येधिकस्तो-

दाहरणम् । मोक्षेच्छास्तीतिवैय-
 यिकस्य । सर्वस्मिन्नात्मास्तीत्यभिव्या
 ॥ पकस्योदाहरणम् । अमुधारणे ।
 ॥ प्रादिसेकार्थं-सेतुना बहुनालंजल
 ॥ निबन्धयवस्थाप्यते स आधारोवदृक
 ॥ न्वादिः-ज्ञापयन्प्रतिख्यातः टाका
 इतिषेतिभरतः ॥ प्रत्याद्यर्थेजल
 ॥ न्बन्धनमाधारइति वैकुण्ठः ॥ ॥ शेषा
 दिसेकार्थं जलाधारस्थान माधारः
 इति मधुः । आलधाले । आभिव्यन्ते
 ॥ अस्मिन्निति, आधारः । अंधायन्या
 येतिशब्दे अवहाराधारे, त्वु पसंख्या
 ॥ नादधिकरणेचन ॥ ॥ ॥ ॥
 आधारशक्तिः । स्त्री । सर्वोधारशक्तिरुपा
 धिा, परदेवताज्ञाम् ॥ ॥ ॥ ॥
 आधार्मिकः । वि । अधार्मिके-इति
 चिकारणशेषः । नाधा मिके वसे, दृष्टा
 ॥ मे- नव्याधिवहुलेभृशम् ॥ ॥ ॥
 आधिः । धुं । मनःपीडायाम् । प्रत्याशा
 याम् ॥ अधिष्ठाने ॥ बन्धके । यथा ।
 आधिदिनश्रेद्दिगुणेषुनेप्रदिनमोच्य
 तेइति ॥ च्चसने ॥ यथा । आधिमासो
 योनमुद्येत् सधोरः । आधीयतेटुः
 ममनेन आधानंवा । दुधाञ् धागल
 मेपल्लयोः । उपसर्गेघोःकिः ॥
 आधिक्यम् । न । अतिशयतायाम् ।
 अधिच्ये । अधिकस्यभावः । प्यम् ॥

ःआधिदे

आध्यातः

आधिचिन्ता विना प्रकृतं स्वप्निते । इत्य
 जयपाशः । अथ तावत्प्रमाण
 आधिदैविकम् । वि । दादुगीताद्युत्पे
 तदुःखे । अतिवाता तिरुष्वादिहेतु
 तदुःखे । देवान् । अथिवास्वादीन
 अधिभूत्यमष्टसम् । अधिदेयंवाभ
 वम् । अध्यात्मादेष्टुजियते । अनुश
 त्तिकादीनाम् । स्वभयपददृष्टिः । यथ
 राक्षसविनाशकमर्हायावेशनिबन्धन
 माधिदैविकदुःखमितिसाङ्ख्याः ।
 अधिपत्यम् । न । अपपतिचे । प्रभु
 त्तत्वे । स्त्रामित्ते । अधिपतेः कर्ममात्रे
 वा । प्राज्ञ्यादिवात् । यज् ।
 आधिभोगः । पुं । वन्यकद्रव्यस्यभोगे ।
 आधिभौतिकम् । वि । आधुसर्पादिम
 तुलेदुःखद्वि । मृतानिप्रोखेनोधि
 कृत्यमष्टसमधिभूतंशामिसम् । अ
 ध्यात्मादेष्टु । अनु ।
 आधिमन्ववः । पुं । स्वराश्री ।
 आधिवेदनिकम् । न । स्त्रीधनविशेषे
 वि । विदुमादृपतिभ्रातृदत्तमध्यग्न्यु
 पागतम् । आधिवेदनिकश्चैषधीधन
 परिंकीर्तितमित्यत्राधिवेदनिकस्य
 पृथक्त्वेनोक्तत्वात् तात्पर्यरूपमाह ।
 द्वितीयं स्त्रीविवाहाद्यिनापूर्वस्त्रिवैपा
 रितोपिकं धनयदत्तं तदाधिवेदनिक
 मुच्यते । यथा । अधिविन्धस्त्रिवैदेय

आधिवेदनिकं समम् । नदक्षं स्त्रीध
 नोनयस्येदत्ते च्छं प्रकीर्तितमा । इति
 नो योश्वत्सुः । न ।
 आधिस्तेनः । पुं । वन्यकचेरेण यथे ।
 मन्योत्तव्योवलादाधिर्भुञ्जानो वृद्धिमु
 त्तुजेत् । मूख्येन तोपयेच्चैर्नमाधि
 स्तेनोन्यथाभवेदिति मनुः ।
 आयुतः । वि । आधूते । आधुयतेस्य
 न । अज्जकम्पने । ता ।
 आधुनिकः । वि । इदानीन्तनो नृप्ये ।
 आधुनावाते । ठक् । ता ।
 आधुतः । वि । ईपत् कम्पिते । आधू
 यतेस्य । पूज्जकम्पने । ता । यस्य
 विभाषेति नेट् । न ।
 आधेयम् । वि । आधारिणिः । आधार
 स्थितवस्तुनिः । आधारुयोग्यमा
 उच्यते । इति । उपाये । य
 त्तत्त्वाः पकसन्मयपापे । दृक्तागुणतत्त्व
 क्रियोगादिना निष्पाद्यते ।
 आधेरयोः । पुं । निपादिनिः । अस्तिप
 के । आधेरयति । धोः अङ्गति । धा
 त्त्वे । ल्युट् ।
 आध्यातः । पुं । शब्दिते । दग्धेन । वि ।
 वातरो गपिकेपविशिष्टे । यथा । सा
 टापमन्वुशकजमाध्यातमुदरं भृश
 मिति । जानीयादित्यन्वयः ।
 आध्यातः । पुं । वातव्याधिविशेषे । त

आनन्द

विः मये । हृन्दोभेदे । हंगभेऽऽदि ।
 गुर्विकलोः । प्राक्पश्चिमोत्तरद्वार
 गृहे । आत्मनि । चतुर्द्वारप्रतिवि
 म्बतयोऽऽस्थितस्यप्रियादिशब्देवा
 च्छस्य । आनन्दस्यसंकारंभूते ।
 ब्रह्मणि । आनन्दनत् । टुण्डिसस
 तीह्री । चिन् । ३८ वस्तुने । निष्पत्तिः
 सर्वसंस्थानासर्वशक्तसमाद्यता । एतत्तै
 सुसमंयति । आनन्देनन्दतिप्रजाइति
 तत्फलम् । वि । आनन्दविशेषे ।
 सुखिनि । हृदययुक्ते । आनन्दः । स्वह
 त्प्रमस्य । आनन्दोक्तिः । अस्मिन् । अस्मिन्
 प्रवाग । अशमादिभ्योऽच् ।
 आनन्दयुः । पुं । सुखेऽऽनन्दे । वि ।
 सुखिनि । टुण्डि । द्वितोऽयुक् ।
 आनन्दइतः । पुं । मेहने ।
 आनन्दनम् । न । गमनागमनसमये
 सुहृदादेराविज्ञानारोग्यस्वागतादि
 म्प्रश्नादिद्वारानन्दोत्पादने । सभाज
 ने । आनन्दे । टुण्डि । सुद ।
 आनन्दपटः । पुं । न । नवोदावस्त्रे ।
 आनन्दप्रभवम् । न । रेतसि । यीर्थे ।
 आनन्दात् प्रभवोऽयम् ।
 आनन्दमुक् । पुं । प्राप्ते । यथा लोके
 निरायासेस्थितः सुखी आनन्दमुगुच्य
 ते तयोः सुपुप्तोऽपि आनन्दमुक् । अ
 च्यन्तानायासरूपाहीयं सुपुप्तिरूपा आनन्दी । वि । मुनिनि । हृष्टे । आ

आनन्दी

स्थितिरनेन प्राप्तेनानुभूयते । तस्मा
 दानन्दमुक् । प्राप्तेः ।
 आनन्दमयः । पुं । जीने । आनन्द प्र
 चुरे । प्राप्ते । मनसोविषयविषया
 । स्कारस्यन्तार्थासदुःखाभावाद्दानन्द
 मयः । आनन्दप्रायः । प्राप्तेऽयते ।
 कारकशरीरेः सर्वोपरमत्वात् । सुषु
 त्तौ स्थूलसूक्ष्मपञ्चसयस्थाने । पञ्च
 मकोषे । काचिदस्मत्सुखेतिरान
 न्दप्रतिबिम्बमाक् । अपुण्यभोगे । भोग
 गान्ताः । निद्रारूपेणवर्जते । कादा
 चिच्छतो नात्मा स्यादागन्तव्यो
 गययमः । प्रोचुर्ये मयदः । वि । आन
 न्दप्रधाने । न । ब्रह्मणि ।
 आनन्दसम्प्रवः । पुं । परमानन्दे । आन
 न्दसम्प्रवे स्तीनेनापश्यमुर्ध्वमुने ।
 आनन्दा । स्त्री । विजयायाम् । आरा
 मशीतस्वयाम् ।
 आनन्दागर्भः । पुं । परमेष्ठरे । यादा
 योगान्तरे । यथा । स्वोच्चमूलविको
 गस्थः सौम्यः प्रापविर्जितः । आनन्दा
 खंबयोगाद्यं धर्मैषैवजयापह इति ।
 आनन्दिः । पुं । कौतुके । हर्षे ।
 आनन्दितः । वि । आनन्दयुक्ते । आह्ला
 दिते । हृष्टे । आनन्दः सञ्जातोऽस्य
 । तारकादिच्चादितच् ।

आनायः

नन्दविशिष्टे ॥ सर्वसम्पदासम्बन्धे ॥
 आनन्दोऽस्यास्ति ॥ इति ॥ ३ ॥
 आनन्दी ॥ स्त्री ॥ आंकनपाता इति
 गौडभाषा ॥ प्रसिद्धे लक्षविशेषे ॥
 आनमनम् । न । सर्वतोभावेन नमने ॥
 आनीतः ॥ वि ॥ आवर्जिते ॥
 आनयः ॥ पुं ॥ उपनयने ॥
 आनयनम् । न । स्थानान्तरात् स्थाना
 न्तरानीते । खायी इति भाषा ॥
 आनीर्त्तः ॥ पुं ॥ दारुकारित्वात्ते देवे ॥
 इयथा ॥ आनर्त्तनिसउपत्रर्ज्यस्वृदान्
 जनपदान् स्वकान् ॥ इध्नीदरव
 र्गतेषां विघादं शर्मयन्निवेति ॥ आ
 नर्त्तदेववासिनिजने ॥ जले ॥ रणे
 ॥ इत्यशाखायाम् ॥ आन्वखन्वव
 ष्ठीगात्रविशेषे ॥ हलस्येति घञ् ॥
 आनर्त्तपुरम् । न । शीरावत्त्वांपुर्याम् ॥
 आनर्त्तितः । वि । कम्पिते ॥
 आनाम्बः ॥ वि ॥ अभिभ्रमनीये ॥ आ
 ङ् ॥ पूर्वस्य नमतेः अभिभ्रमनेः ॥ पो
 रदुपधादितियतिप्राप्ते निपातना
 स्यत् ॥
 आनायः ॥ पुं । जले ॥ नयनम् ॥ स्त्री
 ङ् प्रापणे ॥ त्रिग्रीभुवनुपसर्गे ॥ इ
 तिघञ् ॥ आसमन्तान्नायोऽनेन ॥
 यदा । आनयन्ति सत्स्थाननेन । जा
 लमानाय इति घञन्तोनिपातितः ॥

आनुक

आनायः ॥ पुं ॥ दक्षिणायाम् ॥ आनी
 मयते । स्त्री ङ् ॥ आनीथोऽनुच्ये
 नीदृष्ट्वाङ् ॥ पूर्वान्वयतेर्गदायादिशब्द
 निपात्यतेर्दक्षिणायामिविषये ॥ दक्षि
 ः शार्ङ्गिर्द्विगार्हपत्यादानीयते ॥ अनि
 त्तस्य सुततमप्रव्वलनात् ॥
 आनाहः ॥ पुं ॥ विष्णुप्ररोधकरोर्गो ॥ वि
 ष्वन्वे ॥ विष्टम् ॥ तस्य संस्मात्तिरुपे य
 ङीडा ॥ आर्मेयकुडात्रिचित्तकमेय भूयो
 विवर्द्धविगुणानिलेने । पूर्वर्त्तमानं न
 यथास्वमेर्नविकारं ॥ आनाहं मुंदाह
 रन्तीतिनिदानेर्त्तः ॥ दैर्घ्ये ॥ आन
 हनम् ॥ आनहर्त्तेऽनेनवा ॥ शब्दवन्ध
 ने ॥ भावे करणेवा घञ् ॥
 आनिष्ठाः ॥ पुं । इनेमति ॥ भीमे ॥
 अनिलस्वार्थस्यम् । अत इज् ॥
 आनीली ॥ स्त्री । स्वातिनघञे ॥ अनि
 षोदेवताश्रयाः । अण् ॥ डीपः ॥
 आनीतः ॥ वि ॥ आहृते ॥ आनीयतेस्य
 ॥ शीङ् ॥ क्तः ॥
 आनीलः ॥ पुं ॥ नीलघोटकेः ॥ वि ॥ ई
 ष्वीले ॥
 आनुकल्पिकः ॥ पुं ॥ अनुकल्पते ॥ अनु
 कल्पमधीते वेदया ॥ उपाठक ॥
 आनुकम्पिकः ॥ वि ॥ अनुकूले ॥ अनुक
 न्वर्त्तते । संतप्यन्तुपूर्वमीपलेम
 कृत्स्निति ठक् ॥

आनुश्र

आनुकूल्यम् । न । अनुकूलतायाम् ।
 साहाय्ये । भावे कर्मणि वा व्यञ्ज् ।
 आनुपेक्षिका । वि । अनुपदं यावमाने
 । अनुपदं यावति । मायोश्चरपदप
 । दध्यनुपदं यावतीति । ठक् । अनुप
 । दसपीते । ए० ठक् । । । ।
 आनुपूर्वम् । न । अनुक्रमे । पूर्वं पूर्वं
 । पूर्वानुक्रमेणवा । यीसायां योग्यता
 । यीसां वाऽथयीभावः । अनुपूर्वभावः
 । वर्यदृढादिभ्यः व्यञ्जेति व्यक् । डी
 य् । वल्लस्तद्वितस्येति यलोपः । खुर्या
 । वेति पचेत्कीवता । । । ।
 आनुपूर्वी । स्त्री । परिपाञ्चाम् । मूला
 मधिक्रमे । अनुपूर्वं भावः । वर्यदृढा
 । दिभ्यः व्यञ्जेति व्यञ् । घिञ्चान् डी
 य् । यलोपः । । । ।
 आनुमानिकम् । न । प्रकृतौ । प्रधाने
 । वि । युक्तिसिद्धे । लैङ्गज्ञाने । अनु
 । मानविषयीभूते । अनुमानसम्ब-
 न्धीये । । । ।
 आनुरक्तिः । स्त्री । अनुरागे । ।
 आनुलोमिकः । वि । अनुलोमे । अनु
 लोमं पचन्ते । तत्पृच्छनुपूर्वमिथ्या
 टिना टक् ।
 आनुश्रयिकः । पुं । शर्गादिसाधनेकमं
 कक्षामे । गव्यपृत्तिपदे स्वर्गभोगादे ।
 । गुरुपाठादनुश्रूयते । दध्यनुश्रयणे-

आकार

देः । तत्र मवर्त्त्यर्थे ठक् प्रथमः ।
 आनुषक् । आनुपूर्व्याम् । । ।
 आनुपम् । न । भौमपानीयप्रभेदे ।
 । यथा । अक्षुम् । हुट्टुश्चरावातसेभाम
 भिन्नितः । देशोऽनुपप्रतिस्थात आ
 नुपूर्वसङ्गवञ्जम् । आनुपूर्वार्थमिथ्य
 । न्दि स्यादुचिग्यं घर्नगुह । वक्रिङ्गत्
 कफकृत्रिन्दां विकारानुकृतवङ्गनि
 । तिः । पुं । अनुपदेशस्य जन्तुभावे ।
 आनृतः । वि । आनृतस्वभावे । अनृतं
 । शीलमस्य । हवादिभ्योऽङ् ।
 आनृतशस्त्रम् । न । अनुकम्पायाम् । अ
 । निरुत्तरीयाम् । भावे व्यञ् । ।
 आनेयः । पुं । आणुदे श्येत्कृत्वादा आ
 नीते दचिक्वाडौ । वि । आनेतुं
 श्लेषटादे । आनीयते । शीम् ।
 अचोयत् । । । ।
 आन्तरः । वि । अन्तरे । । ।
 आन्तरप्रपञ्चः । पुं । आभ्यन्तरे हेतवि
 । । । । सचात्रमयादिपञ्चकोपशरी
 रादित्रयास्त्रीश्यादियद्भामविकार
 त्वद्भांसादिपाट्कौमिकाशनापि-
 पासादिपदुश्चिन्त्योवादिज्ञानेन्द्रिय-
 पञ्चकवागादि कर्मेन्द्रियपञ्चकमाका
 टिकायुपञ्चकमनआदन्तः करकचतु
 प्रयसङ्गदन्तः करक एटवस्याव
 यतदापारतदमिसानिविश्रुतेजस

आन्वसि

आपक

प्राज्ञसमाधिमुच्छीकरणप्रथकाम -
 क्रोधाद्यरिषंडुर्गसाधनत्रतुष्टयसुत्तः
 च्चिकादिगुणवयसुखदुःखप्रानाचा
 तपश्चक्रेशमैव्यादिचतुष्टयमात्र-
 ष्टाङ्गप्रत्येकादि प्रमाखत्रतुष्टयरो
 म्यैरोग्यादिसमुदायोः यथायोग्य-
 विविधनामहूपगुणपरमशुद्ध्याश्रयो-
 नीत्रोधः । अतः । अन्वसि । अन्वसि ।
 आन्तराष्ट्रः । पुं । आत्मनेऽणुत्त्ववादि
 तानि ॥ अर्थुषदन्त्यान्तराष्ट्रः । सूक्ष्मना
 डीप्रचारतः । रोम्बः । सक्षमगिज
 तुल्यासुप्रसूत्यमम् । अन्तरीक्षमः । अन्तरीक्षे । शृगने ।
 वि । अन्तरीक्षभववस्तुनिः । अन्तिका । स्त्री । अन्तिकायाम् ।
 आन्वम् । न । अन्वे । अमतिथनेनवा ।
 अमगता । अमिचिमीतिक्कः । अनु-
 नासिकस्यकिंभूलोरितिदीर्घः । वि
 अन्वसम्बन्धिनि । अन्वसम्बन्धिनि ।
 आन्दोत्तनेम् । ने । पुनःपुनरास्तोचना
 गयाम् । कम्पने । अन्वने । अन्वने ।
 आन्दोक्तितम् । वि । अन्वितान्दोत्तने । क
 अन्विते । अन्विते । अन्विते ।
 आन्वसिकः । वि । पाचके । रूपकारे ।
 आन्वोमर्त्तशिल्पमस्य । अन्वसिमिति
 ठक् । अन्वसि । अन्वसि ।
 आन्वः । वि । अन्वस्यरि । अन्वमवा ।

अन्वायः । अन्वायः । अन्वायः ।
 आन्वभाव्यम् । नि । अन्वभावे । अन्वस्य
 निभावोन्वभावः । ततोवाङ्मयादिच्वा
 षतस्वायेऽप्यन्वा । अथवा । अन्वोभाषा
 षडुन्वइस्तु । तस्यभावेइति भावेऽप्यन्व ।
 आन्वयिकः । नि । प्रयस्तकुलजे । सत
 षकुले । इवेः । कौले । दिव्यभावेरतेकु
 षाचारिदि साधके । औद्धत्योत्तसि
 षकः शैवः कौल । आन्वयिकः स्मृत इति
 रिषिकाण्डशेषः । अन्वयेकुलेमंभः ।
 षठक् । अन्वितेऽणुत्त्ववादि । अ
 आन्वाहिकम् । वि । प्रतिदिनसम्प्राये
 षापाकादौ । अन्विते । अन्विते ।
 आन्वीशिकीः । स्त्री । अन्वीशियायाम् ।
 अन्वीशितादिप्रणीते स्थायशास्त्रे । आ
 त्तविद्यायाम् । अनुश्रवयोत्तरः । मी-
 षिष्यपरिप्लव्णमन्वीश्या । सो प्रयोज
 षान् । अन्वीश्याः । प्रयोजनमिति ठक् ।
 आन्वीपिकः । वि । अन्वुकूले । अन्वीपं
 वर्त्तते । तत्प्रत्यनुपूर्वमीपलोमकू
 लमिति ठक् । अन्वीपिकः । अन्वीपिकः ।
 आपः । पुं । अष्टवसुमध्ये । वसुविशेषः ।
 अन्वीपिकः । अन्वीपिकः । तस्यसम् । इत्य
 ष । अन्वीपिकः । अन्वीपिकः ।
 आपकम् । न । अन्वपे । अन्वितेहरित
 यवादे । ईर्षनपिकम् । औडीपद
 यदिति समासः । अन्वीपिकः । अन्वीपिकः ।

आपद्

आपत्ति

आपगा । स्त्री । नदीभावे । अपांसमूहः ।
 आपमः । तेनगच्छति । गच्छुः । अ-
 न्येभ्योपीतिष्ठः । आपत् । पुं । इष्टी घाट इतिभाषाम् ।
 सिद्धायां कपविक्रयशालायाम् । नि-
 पद्यायाम् । अंसमन्तात्पद्यायकोऽत्र ।
 पद्यः । गोधरसन्धरेतिघान्त.साधुः ।
 आपत्तिकः । पुं । वणिजि । पपल्लाजीये-
 । आपणो व्यवहारोऽस्यास्ति । अत-
 इति ठक् । आपणेन व्यवहरति इ-
 त्त्वर्थेवाठक् । यद्वा । आपणायते ।
 पणव्यवहारे । आडिपनिपतिखनि-
 भ्यइति इकन् । आपणस्यार्थे । त-
 स्वधर्म्यमितिठक् । आपणस्यार्थे ।
 । अवैक्य इति ठक् । आपत्तिकः । पुं । श्येने । वाज इतिभा-
 षामसिद्धवने । वि । देवायते ।
 आपतति । पल्भृगती । आडिपणी-
 ति इकन् ।
 आपत्तिः । स्त्री । आपदि । प्रापणे ।
 दौषे । आपदनम् अनयावा । पद-
 गती । खियांतिन् ।
 आपत्प्राप्तः । त्रि । आपत्रे । विपद्भक्ते
 । आपदं प्राप्तः ।
 आपद् । स्त्री । विपत्तौ । विपदि । क्लेशे
 । मनस्सापं नकुर्वीतआपदं प्राण्यपा-
 र्थिवः । समयुष्टिः । प्रसन्नात्प्राप्तुः

खेतमेतवेदिच्छुपदेशः । आपदाम्
 । पहत्तारं दातारं सर्वसम्पदाम् । जे-
 कामिरामंश्रीरामंभूयोभूयोनमाम्य-
 । हम् । आपदनमनयावा । पदे. स-
 म्पदादिच्चात् क्विप् । आपत्कालेना-
 स्तिमर्यादा ।
 आपदा । स्त्री । विपत्तौ । भागुरिमते
 । हलन्तादपि टाप् । आपनम् । न । मरिचे । प्रापणे ।
 आपत्तिकः । पुं । इन्द्रमोक्षमयी । कि-
 राति । आपनायते । पणव्यवहारे ।
 । आडिपक्विपनीति इकन् । आपनेयः । त्रि । प्रापणीये । चक्रथे ।
 आपत्रः । त्रि । विपद्भक्ते । आपत् प्रा-
 ते । प्राप्ते । यथा । आपत्रः संछति
 घोरं यन्नास विपत्रो गृहण । ततः
 सद्योविमुच्येतयदिभेतिम्ययं भयमि-
 तिभागवतम् । आपद्यतेस्व । पद्ग-
 ती । लः । आपते ।
 आपत्रसत्त्वा । स्त्री । गर्भवत्याम् । आप-
 त्रः सत्त्वोत्पन्नुरनया स्यात् ।
 आपत्तिपद्यकम् । न । विनिमयात् प्रा-
 प्ते । परिपत्तनेनाप्ते । पदत्ते फलेन
 योजोवस्तु इति भाषा । अपमान-
 म् । मेढ्रमिगटाने । उटीषां माडो ।
 व्यतीरारे इतिठक् । जुगतीतिममा-
 सः । समासेऽनञिति ल्यपादेशः । स-

आपात

यतेरिदंनंतरस्यामितोत्त्वम् । अप-
 मि त्वानिद्वैतम् । अपमि त्ववाचि
 त्तस्योः ककंकोनां वितिकंकम् ।
 अपरांल्लिकम् । अपरांल्लेतने । अ-
 परांल्लेभयम् । कालाहृक् । अप-
 आपवः । पुं । वशिष्टमुनेः । अप-
 आपडं । न । जले । आपोभिर्मानंनं कृ-
 त्वेति स्मृतिः । आपोतेरसुनिसानं
 लीवम् । आपःकोर्माखावांस्वेनु-
 टचवेत्यत्र यद्विह्वलात् आपः । आप-
 सो इत्यतं कैमुद्याम् । तत्रवांहुल-
 का दिश्युपलक्षणेम् इस्वेनुटो वास्त-
 रिति व्याख्यानान् । तद्योचं ब्रूवते क-
 तमेपि नपुंसकमापि इतिकोशमुदा-
 हृत्य सर्वमापोमव जगदिति प्र-
 चोशा दुष्टदृष्टौ समर्थित इति ।
 आपस्तम्बः । पुं । कल्पसूत्रकारे । आ-
 खान्तरे । आप-
 आपस्तम्भिनी । स्त्री । लिङ्गिन्वाखिता-
 याम् । आप-
 आपाकः । पुं । आवा इतिप्रसिद्धुमाका-
 रण्यसत्वाच्चदहनस्थाने । यवने ।
 आपातः । पुं । पतने । तत्काले । तदा-
 त्त्वे । पातने । भाग्ये । आपतन्ति
 सधरन्ति इस्मिन् । चञ् ।
 आपाततः । । अवधारणदिनेत्त्वर्थे ।
 अकस्मादर्थे ।

आपूपि

आपानमं । न । यानिगोप्याम् । सुरा-
 पानायसम्भूयो प्रवेशने । मद्यपानार्थ-
 सभायाम् । आसम्भूयोऽपि वन्द्य ।
 आपापाने । लुट् ।
 आपानभूमिः । स्त्री । मधुपानस्थाने ।
 आपिञ्जरमृगजनास्वर्णे । आपा-
 आपीडः । पुं । शिखरे । शिखामाख्ये ।
 शिरोभूयसे । बहिनः । कृतदाहण्ये ।
 आपीडयति पीडयन्नाहने । पचा-
 आपीडितामि । आकृष्टे । समन्ता-
 तपीडिते । आप-
 आपीतमन्त्र । भाषिकपातौ ।
 आपीनम् । न । जपसि । आप्यायते
 स्म । आप्यायीद्वी । गच्छर्थेति कः ।
 आप्यायेपी निर्णयाम् । सापसंगस्यन-
 आङ्पर्यस्यान्धसोऽस्यादेवेति पी-
 भावः । आदितश्चेति निर्णयान्त्वम् ।
 पुं । अन्वी । कूपे । इतिवोपदेवः ।
 विगमतिस्थले । ईपतस्थले ।
 आपूपिकम् । न । पिष्टकत्सूत्रे । अ-
 पूपानांसमूहः । अचिन्तितस्त्रिणे-
 प्रकं । वि । पिष्टकालीने । कान्दिय-
 के । मध्यकारे । अपूपाः पण्यस्य
 तदस्य पण्यमिति कं । यदा । अपू-
 पमद्यं ग्रीसमस्य । ग्रीसमिति अ-
 पूपमन्त्रार्थितमस्य । हितमचा ।

आप्तग

आप्तच्छ

तिवाठक् । अपूपेसाधुंवा । गुडादि
 म्यष्टु ॥
 आपूप्यः । पुं । सक्तुपु । अपूर्पायंकपिटा
 दौ । चुर्यके ।
 आपूरितः । त्रि । अभिस्थाने । परिपू
 र्ये । यथा । आपूरितं महापात्र
 मिति ।
 आपूर्तिः । स्त्री । ईषत्पूरणे । सव्यक्
 त्पूरणे ।
 आपूपमः । न । ईषत् । राग इतिभाषा ॥
 आपृच्छः । स्त्री । आपृच्छाये । आप्रापणे
 । आपृच्छनम् । आपृच्छे । गुरोश्चहृ
 दस्यः ।
 आपृष्टः । त्रि । अनुज्ञाते ।
 आप्रीक्षितमम् । न । अस्मात्तद्वेतीयपपु
 । नवमेहादशमवनेषु ।
 आप्रतेः । त्रि । प्रच्छयिते । विश्वासोधारि ।
 प्राप्ते । शब्दे । सत्ये । रागदेवादिब
 र्जितेयघाथवतरि । हितोपदेष्टरि
 । युक्ते । भ्रमादिशून्ये । तत्कार्यवेदि
 नि ॥ पुं । अमममादविमस्त्रिधाक
 र्णोपाठैरुपदे । पचतुष्टयरहितैः
 व्यादौ । आप्रयतेश्च । आपृव्याप्तौ
 । कः । स्वस्मिन् । जिने ।
 आप्तकामः । त्रि । प्राप्तस्वरूपानन्द
 हसे । आप्तः कामोयेन ।
 आप्तगर्हः । त्रि । मासाह्वारे ।

आप्तवचः । पुं । हिते । हितोपदेष्टरि
 । आप्तशासौजनश्च ।
 आप्तवचनम् । न । आप्तश्रुतौ । शब्दे
 । आप्तवचनम् । कर्मधारयोवा ॥
 आप्तवाक्यम् । न । आगमे ।
 आप्तवाक्यं । स्त्री । वेदे । कर्मधारयः ॥
 पशुमीहितामुनौ ॥ पुं ।
 आप्तश्रुतिः । स्त्री । आप्तवचनेऽ । वेदे
 । आप्तशासौश्रुतिश्च ।
 आप्ता । स्त्री । अटायाम् । इतिहोरा
 ।
 आप्तिः । स्त्री । सन्वये । योगे । कामे
 । सन्माप्तौ ॥ व्याप्तौ । आप्रिते । आ
 । मूर्त् । स्त्रियां क्लिसर्वादिभ्यः ।
 आप्तोक्तिः । स्त्री । राट्टे । सिद्धाक्तवाक्ये ।
 आप्रयम् । न । वृष्टौपथौ । वि । अश्र
 ये । अलविकारे फेनादौ । कर्मशे
 पभूते । मन्वादौ । माप्तये । अपा
 विकारः । तस्यैविकाररत्नयोक्ताश्च
 तुषेर्कोदित्वात् । यार्थे षञ् । स्त्री ।
 आप्या ।
 आप्यायकः । पुं । पुष्टिकरे ।
 आप्यायनम् । न । तर्पणे । षती । प्री
 खने ॥ परिपूरके ।
 आप्यायितः । त्रि । षप्ते । प्रीते ॥ पू
 रिते ।
 आपृच्छनम् । न । आनन्दने । पृच्छ

आप्त

आभर

१. चीसार्याम् । आङ्पूर्वायमानन्दना
 र्थः । ल्युट् ॥ १ ॥
 आप्रदानम् । न । आदाने ॥ १ ॥
 आप्रपदम् । न । पादाग्रपर्यन्ते ॥ १ ॥
 आप्रपदीनम् । वि । पादाग्रपर्यन्तस्य
 माने वखादा । पादस्याग्रं प्रपदम्
 । तन्मर्षादोक्तस्य आप्रपदम् । आ
 प्रपदं प्रामोतीत्यर्थः । अनेन खः ॥ १ ॥
 आप्रवयम् । न । उतप्रवने । उदुरखे ॥
 वि । ईपद्वनते ॥ १ ॥
 आप्रवः । पुं । क्षान्ते । आप्रवनम् । प्रुड्
 गतौ । घञ्भावपथे ऋद्वारपः ॥ १ ॥
 आप्रवशती । पुं । क्षातके । समाप्तवेदा
 धयनकृतक्षान्ते । आप्रवते । प्रुड् ॥
 अप्र । आप्रवश्चासौप्रतीच ॥ आप्रवः
 क्षानम् । तत्रप्रतीनिच्यसायीतिमु
 क्तः ॥ १ ॥
 आप्रावः । पुं । क्षान्ते । आप्रवनम् । प्रुड्
 विभाप्राडिहपुवोरितिवा घञ्
 आप्राव्यम् । न । आप्रये । आप्रवते । प्रुड्
 भव्यगेयेतिसाधु ॥
 आप्रुतः । पि । क्षान्ते । कृतक्षान्ते । पुं ।
 क्षातके । आप्रवनम् । प्रुड् ॥ कः ॥
 आप्रुतवती । पुं । श्रुतेः पाठात् क्षान्ते ।
 क्षातके । अथमान्तस्मगते समाप्त
 पेटप्रते । आप्रवते । प्रुड् ॥ गत्वर्षा
 फर्मकेतितः । सप्तसौप्रतीच । मुकु

१. टसु आप्रुतं क्षान्तिवप्रती निच्य
 सायीच्याह । १ ॥
 आप्रा । पुं । वायौ ॥ आप्रुतिसर्वम् ॥
 आप्रु ॥ श्वेयङ्ङेतिवदन्तुः ॥ १ ॥
 आप्रुक्त्तम् । न । अहिफेने । आप्रुक्त्तशो
 ष्यंशाडिष्येप्रमवातपित्तलम् । तथा
 खसफलेङ्ङेतवत्कलप्रायमिष्यपि ॥
 आवहः । पुं । इडवन्त्ये । प्रेमिण्यः ॥ १ ॥
 अचङ्कारे । भूपथे । पुं । योक्ते । वि
 । आप्रुतेः । आवध्यतेस्य । वधः । क्तः ॥
 अवन्यः । पुं । वन्धने । प्रेमिण्यः । योक्तेः ॥
 आवध्यते इनेन । वन्धवन्धने । इक्षस्वे
 ति घञ् ॥
 आवाधा । स्त्री । पीडायाम् । दुःखे ॥
 भूखण्डे । रिक्तोवधेवमथरज्जुनिखे
 पेव यत्खण्डद्वयं नायते तस्मिन् ॥
 बाधुलोडने । आङ्पूर्वः गुरोश्चेत्यः ॥
 आविहः । वि । अनच्छे । अप्रसन्ने । क
 लुपे ॥ आविहति । विलभेदने । इ
 गुपधेतिकः ॥
 आविहकन्दः । पुं । मालाकन्दे ॥
 आवुत्तः । पुं । नाशोक्त्वा भगिनीपतौ
 आपनम् आप्रु । सम्पदादिच्चात्
 क्विप् । आप्रमुत्तनेति । अन्येभ्योपी
 तिङः ॥
 आभरणम् । न । निरूपणे ॥
 आभरणम् । न । अगङ्कारे । भूपथे ॥

आभिम

आभिरतेऽनेन । भूषभरथे । ल्युट् ।
 आभा । स्त्री । उपमायाम् । कान्ठ्याम् ।
 शोभायाम् । दीप्ति । यबूले । आभा
 यबूलेपर्यायः कथितः कौविदैरिहे
 ति भाषप्रकाशे यतिव्याधौ त्रिकशू
 लचिदिस्त्रो ॥

आभातिः । स्त्री । छायायाम् ।
 आभाषणम् । न । आभाषे । कथने ।
 भाषण्यन्तायांवाचि । आड्पुंसः ।
 ल्युट् ।

आभाषितः । त्रि । अभिमुखीकृते ।
 आभासः । पुं । प्रतिविम्बे । दीप्ति ।
 सङ्घे । अभिमुख्येनभासते । भास०
 । पचाद्यच् । ईपङ्गासनंवा ॥

आभास्वरः । पुं । अतुप्येहिसडख्यकग
 यदेवताविशेषे ॥ आभास्वराञ्चतुप्
 पष्टिरित्युक्तेः ॥ द्वादशसङ्ख्यकेगण
 देवताविशेषे ॥ आत्माचाताद्मोदा
 क्तः शक्तिर्धानंशमस्यः । कामः क्रो
 धोमदोमोहोद्वादशाऽऽभास्वराश्चमे
 । आसमन्ताद्भासनशीलः । भास्वदी
 स्ती । श्वशभासपिसकसोवरलितिय
 रच ।

आभिजात्यम् । न । कैलीन्ये । पाण्ड
 ये । अभिजातस्यभावः । प्यञ् ।

आभिमन्ययः । पुं । परीक्षिते ल्ये ॥
 अभिमन्योऽपत्यम् । अच् ।

आभोर

आभिरः । पुं । गोपे । आसमन्तोति मि
 । यंति । रादाने । आत । इतिके ।
 आभिरुष्यम् । न । अभिरुष्यत्ते ।
 आभीष्यम् । न । भूषे । अच्यन्ते ।
 अतिशये ॥ निष्ये । त्रि । तद्युक्त
 क्रियायाम् ॥

आभीष्यम् । न । पैलः पुन्ये । भूषा
 र्ये । भाष्यञ् ॥

आभोरः । पुं । अहीर इतिप्रसिद्धेगोपे
 । शास्त्रादम्बुद्रायामुत्पन्ने । वैश्वमे
 द्येऽ आभोरोगवाद्युपजीवीतित्या
 मी । देशविशेषे । यथा । श्रीकौड
 यादधोभागेतापीतः पश्चिमेपरे ।
 आभोरदेशे । देशेभिविन्ध्यश्लेष्य
 स्थित इतिशक्तिसङ्गमेतन्वम् । न ।
 भाषावृत्तयभेदे । यथा । ऐकादश
 कवधारि कविकुलमानसद्वारि ।
 इदमाभोरमवेहिजगत्समन्तमनुधे
 दि । यथा । तरन्नेयनवलितेन म
 दमन्वरचलितेन । सुमुदिहृदय म
 भिलापि सपटिनकस्यकरोपीति ॥
 आभिरैर्याति । ईगतीकम्पनेच ।
 पचाद्यच् ।

आभोरपत्तिः । स्त्री । गोपधामे । गो
 पट्टपङ्क्तौ । आभोरपत्तिः ।

आभोरपत्नी । स्त्री । गोपधामे । यो
 ये । अहीरयास इति भाषा । आ

आमः-

आभीराणीपक्षी । महाशूद्रासम् । अही
 रनो इति भाषा । आभीरस्त्री जाती
 यो वा । पुंयोगादितिजातेरिति च
 ङीष् ।
 आभीखम् । न । कृष्णे । दुःखे । त्रि ।
 कष्टयुक्ते । भयानके । आसमन्तात्
 भियंलाति । ङा । कः ।
 आभुंशः । त्रि । ईषदके । आकुञ्चिते ।
 आभीरी । स्त्री । रागिणीविशेषे ।
 आभोगः । पुं । बुरगस्यच्छेपे । परिपूर्ण
 तायांम् । यत्के । आभोजनम् । भु
 ज् । भावे अधिकरणेऽङ्गघञ् । क
 विनामयुक्तानसमापककाव्ये । य
 था । यथैवकविनामस्थानसमाभोग-
 इतीरितइतिसङ्गीतदासोदरः ।
 आभ्यन्तरः । त्रि । अभ्यन्तरभवे । तत्रभ
 वः इत्ययम् ।
 आभ्युदयिकः । त्रि । अभ्युदयनिमित्ते
 आहादिकर्मणि ।
 आभ्रिकः । पुं । काष्ठकुहालेन खनन
 कर्त्तरि । अश्याखनति । तेनदीव्य
 तीच्यादिनाठक ।
 आम । । अङ्गीकारे । ज्ञाने । निश्च
 यश्च्युतौ । प्रतिवचने । आमयति
 । अमगत्यादिपुण्यन्तः क्विप् ।
 आमः । पुं । रोगभावे । रोगविशेषे

आमन्त्रि

मलवैषम्यरोगे । न । प्रदप्रकार
 र्वीर्षरोगमध्ये रोगविशेषे । आहा
 रस्वरसंसारो यो नपकोऽत्रिलाघ
 ज्ञान् । आमसंज्ञां सलभते बहुव्याधि
 समाह्वयः । आमसंवरसंकेचितं के
 चित्तुमलसन्धयम् । प्रथमां होषदु
 टिंवा केचिद्दामं प्रचक्षते । अपिच ।
 अत्रिपक्षः मंसंस्तं दुर्गन्धिवहुं पिच्छं
 खम् । सादनसर्वगात्रायामाममि
 च्यमिश्रिद्वितम् । तेनामेत सदायु
 कादोपादूष्याश्चतादृश्याः । तदुज्जवा
 आमयाप्यसामादतिषुधैः स्मृताः ।
 अत्रि । अपक्वे । अस्तिहे । पाकरहिते ।
 आमगन्धिः । न । श्वाद्युज्यगन्धयुक्ते ।
 विश्वे । अपक्वमांसादिगन्धांशे ।
 आमखः । पुं । शुक्लरखे ।
 आमनस्यम् । न । पीडायांम् । अथवा
 याम् । अमनसो भावः । आह्वया
 द्विच्चात् षष् ।
 आमन्त्रयम् । न । सम्बोधने । आनन्द
 ने । निमन्त्रणे । कान्धारानुसाया
 म् । यस्याकरणे प्रत्यवायेनस्यात्
 । यथा । इह शधीत भावन् । सत्रि
 गुप्तभाषणे । आङ् पूर्वः । ल्युट् ।
 आमन्त्रणा । स्त्री । पुच्छायांम् ।
 आमन्त्रितम् । न । सम्बोधनप्रथमा
 याम् । त्रि । निमन्त्रिते ।

आमवा

आमन्दः । पुं । वासुदेवे ॥
 आमन्दा । स्त्री । खड्गभेदे ।
 आमयः । पुं । रोगे । अमरोगे । भा
 ये घञ् । आमंयाच्यनेन । याप्राप
 यो । अन्येभ्योपीतिटः । यद्वा । आम
 । यनमनेनवा । मीड । हिंसायाम् ।
 । यरच् । शोवा । न । कुट्टीपथौ ॥
 आमयापी । त्रि । रोगिणि । मन्दान
 खयुक्ते । विकृते । आमयो स्यात्सि
 । आमयस्योपसंख्यानंदीघंश्चेति
 िनिः ।
 आमर्शनम् । न । स्यर्षे ।
 आमर्षः । पुं । कोपे । मर्षणम् । मय
 तित्तिचायाम् । घञ् । नञ् । समासः
 । अन्येषामपीतिदीर्घः । निरुद्यो
 । अनिरामर्षः । निर्वायंमरिजन्दनमि
 तिमयोगः ।
 आमलकः । पुं । वासकवृक्षे । न । पा
 वीफले । सुद्रामलके । आमलते ।
 मल । कुम्भशिल्पिसंघयोः । आ
 मलक्याफलम् । फलेऽङ्गितिविका
 राययमप्रच्छल्लुक् । षि । पापी
 द्रुमे । तिष्यफलायाम् ।
 आमलकी । स्त्री । अमतायाम् । तिष्य
 फलाद्रुमे । आमलते । मलधारणे
 । कुम्भशिल्पित्तिङीप् ।
 आमवातः । पुं । स्वनामस्थान्तिरोगवि

आमिची

शेषे । तल्लक्षणं यथा । युंगपत् । कुपि
 तायेतौ । विकसन्धिप्रवेशकौ । स्तव्य
 श्वकुरुतो मात्रामामवातः संउच्यते ।
 । संतौषातकफौ । विकसन्धिप्रवेशकौ
 । वेदनयेतिषोडश्यां ॥
 आमयादुम् । ने । आमाम्निचित्या
 । हे । आपचनयौतीर्येष चन्द्रस्य
 घञ्हेतया । आमयाहंघिजैः कार्यं शुद्धे
 । शतुसदैवहि । अपत्नीकः प्रवासी च
 । मार्यायस्यरजस्वला । आमयाहंघिजैः
 । कार्यं शुद्धे शतुसदैवहीतिष ।
 आमालीसारः । पुं । पद्मकारुतीसा
 । रमथेरोगविशेषे ॥
 आमाल्यः । पुं । अमाल्ये ।
 आमालस्यम् । न । पीडाग्राम् ॥
 आमालम् । न । अपज्ञातदुलायये ।
 आमालयः । पुं । नाभिलनयोर्मथमा
 ने अपह्नस्थाने ।
 आमिचा । स्त्री । यैत्रदेव्याम् । तत्ते प
 केचपयसि दधियोगतौ श्रातायादु
 ग्यविकृते । तत्रघनीभूतः पिण्डआ
 मिचा जलंवाग्निनम् । आमिष्यते ।
 मिपुशेषने । यद्वा । उक्रातसक् । य
 द्वा । आमघति । मलरोपे सङ्घा
 तेच । अच् । पृषोटरादिः ।
 आमिर्दीयम् । न । आमिष्ये । दधि
 निः आमिचापचितम् । विभाषा

आमुषि

आत्रायः

विरूपादिभ्यश्चिः ॥ ॥ ॥
 आमिच्यम् ॥ ने । आमिचीये ॥ आमि
 च्यायैहितम् । यत् ॥
 आमिषम् ॥ न । पुं । भोग्यवस्तुनि ॥
 सम्भोगे ॥ उल्लोचि ॥ पलले ॥ मांसे
 ॥ सुन्दराकाररूपादौ । लोमसश्च
 ॥ लामे ॥ कामगुणे ॥ रूपे ॥
 ॥ भोजने ॥ लोम्यवस्तुनि । विषये ॥
 ॥ आमिषति ॥ निषस्पर्श्याम् । मेघ
 तिवा ॥ मिषुश्चने । इगुपधेतिकः ।
 यद्वा ॥ अमति ॥ अमगन्त्यादिषु ।
 ॥ अमेदीर्घश्चेतिटिषच् ॥ यद्वा । आ
 मियते भुज्यते ॥ मिषस्त्रेषणे । घ
 ञ् । संज्ञापूर्वकत्वान्नगुणः । घञर्थे
 कः इतित्परिगणनाद्गुणम् ॥
 आमिषप्रिय । वि । मांसाभिराषिणि
 पुं । कङ्कपचिणि ॥
 आमिषाशी । वि । मद्यमांसभोजन
 शीले । शौक्ले ॥ आमिषमश्राति ।
 ॥ अशभोजने । सुपीतिगिनि ।
 आमीषा । स्त्री । आमिचयाम् । आड
 पूर्वान्निहेदीर्घश्चेतिसः ॥
 आमुक । वि । पिनहे । परिहितवस्त्रा
 दौ । परिहितकपचेजने । आमुच्य
 वेस्व । मुञ्जुभोग्ये । कः ॥

अमुषिन् परलोकेभवः ॥ ठक ॥
 आमुष्यायणः । वि । स्वातवंशोद्भवे ।
 ॥ सत्कुलजाते ॥ अमुष्यापत्यम् । नडा
 ॥ दिक्षात्कक् । पयव्याः अलुक ॥
 आमूलम् । न । मूलपर्यन्ते ॥
 आमोदः । पुं । अतिदूरगामिनिगन्धे ।
 गन्धे । हर्षे ॥ निग्रासगन्धे ॥ सुमह
 ॥ इन्धे ॥ आमोदेनम आमोदेयतिवा ।
 ॥ मुद्दहर्षे ॥ आडपूर्वः । भावे घञ् ।
 स्वार्थेऽय्यन्तः । पंचाशन्वाः ॥
 आमोदनम् । न । आमोदकरणे ॥ व्यु
 ट् ॥
 आमोदितः । वि । आर्नन्दिते ॥ सङ्घर्षे
 ॥ सुगन्धिते ॥ आमोदसञ्जातोऽस्य
 नि । तारकादिस्त्रोदितेषु ॥
 आमोदी । वि । मुखवासने । कपूरा
 दिनानाद्रथरचितमुखवासोद्भवे
 ॥ आमोदोऽस्तिअस्य अर्द्धिनया ।
 ॥ इनि ॥
 आमातः । वि । अम्युक्ति । यद्वा । अना
 ॥ चातेष्वमन्वत्त्वमिति ।
 आत्रायः । पुं । आगमे । निगमे । वेदे
 ॥ सम्प्रदाये ॥ गुणमन्वरागतसदुप
 ॥ नद्वे ॥ आदेशे । वंशे कथने । कुल
 ॥ कमे ॥ अर्थात् ॥ यद्वा । तस्यसन्दि
 ॥ दिहे बुद्धिमुहुः सीतांनिरीक्ष्यच
 ॥ अशायानामयोगिनविद्यांमशियिषा

आमुपः । पुं । अण्डकयुक्तवंशविभ्रंशे ।
 आमुष्मिक । वि । स्वर्गसुखादनुभवे ॥

अशायानामयोगिनविद्यांमशियिषा

आमः

मि वेति रामायणम् ॥ अमि वये अ
 भ्यस्यते । म् अम्यासे । कर्मविघ्न
 श्याह्यधेतिथः । आख्यानवा । भावे
 ष् । आत इति युक् । ॥ ७ ॥
 आभिकेयः । पुं । कोत्तिकेये । कुन्दे ॥
 धृतदाष्टेराजनिगा । अभिकायाः अप
 प्यम् । ॥ १ ॥ श्रीभ्योठक् ॥ ७ ॥
 आमसिकः । पुं । मत्स्ये । अमसावर्त्त
 ते । अजन्महेमसावर्त्ततेरतिठक् ।
 ठस्येकः । ॥ १ ॥ ७ ॥ ७ ॥
 आमः । पुं । घृते । रिसाले । अथाश्वयु
 प्याहीनागुणाः । आमपुष्यमतीसा
 रिफपित्तप्रमेघनुत् । अष्टकद्विष्ट
 हरश्रीतर्षचिकुद्दः घाहिवातकम्
 । ॥ १ ॥ आमंशखंकपायात्तं ह्यंमारुत
 पित्तकृत् । तरुर्षतु तदंशखं ह्यं
 शेषश्याह्यकृत् ॥ * ॥ आमंशखं
 चाहीन मांसमेतीवशोपितम् । अ
 श्वत्वादुकपायंस्याद्देनकफवातवि
 त् । ॥ १ ॥ पक्ष्णु मधुरं ह्यं विधं शुक्र
 धलप्रदम् । गुरुवातहर ह्यं यग्यंश्री
 तमपित्तलम् । कपायानुर्षं वक्रि
 श्येष्मशुक्रविघ्नम् ॥ * ॥ तदेववृष
 सम्पकं गुरुवातहरपरम् । मधुरा
 खंसरं किञ्चित् मयेत् पित्तप्रक्रोपन
 म् । ॥ आमं कृत्रिमपहयतनुद्मये
 त् पित्तनाशनम् । रसस्वाद्यसृष्टाने

आमः

स्तुमाधुर्याश्च विशेषतः । चूर्पितंतत
 तापरं ह्यं वलवीयं कं लघु । श्रीतं लं
 श्रीघयाकिस्या हातपित्तहरसरम् । *
 ॥ तद्रसो गालितो वल्यो गुरुवातहरः
 सरः । अष्टकल्पेशो ऽतीव ह्यं ह्यः
 फफुवर्द्धनः । ॥ तस्य खण्डं गुरुपररे ।
 चने चिरयाकिच । मधुरं ह्यं ह्यं ह्यं
 श्रीतं वातनाशनम् । वातपित्तह
 रं ह्यं ह्यं ह्यं ह्यं ह्यं ह्यं ह्यं ह्यं
 । करं स्वादुदुग्धाक्तं गुरुश्रीतलम् । * ।
 मन्दानसत्त्वं विषमं श्वरश्वरतामयं
 बंदुगुंदाहरम् । आमोति योगो न
 यनामयश्च करोति तस्यां दत्तितानि
 नाशान् । ॥ एतदेवाप्रविषये मधुरा
 श्वपरं नेतु । मधुरं ह्यं परं नेदिति च्वा
 योगुणायतः । * ॥ शुण्ठ्यं मस्त्वेनुपा
 नं स्याद्वाप्यम् । अतिम ह्यं । करं क
 वाप्रयोगं सहस्रैपि चलेन च । * ।
 आमं बीजं कपायं स्यात् ह्यं तीसार
 नाशनम् । ईपदं ह्यं च मधुरं तयो ह
 द्यदाहनुत् । * ॥ आमस्य पित्तपहयं
 कफपित्तविनाशनम् । पित्तमपेचन
 दत्तलम् । अस्त्वं शाकपकारस्तु । स्त्रि
 वा निष्पीडिताः कामंकोकिलाष्टा
 रंपल्लवाः । एतस्मिन्पित्तमं सित्वा च्या
 गमठवामिताः । सपिचाम्पण्डुला
 स्तेतनिताश्चात्रपल्लवाः । नं न्द्राट्क

आघर

स्युत्तमारीचैरुचिकारकाः ॥ १ ॥ अ
 स्थपत्नयमुकुलानां प्रकारस्तु । आघ
 स्थचैवनवताप्ररुचिप्रवासाः खखडी
 कृतालवणमिश्रितपिण्डिताय । वा
 ल्हीकधूपनजुषोष्ठदुग्धसिद्धाःसन्दी
 पयन्ति पवनस्यसर्षपिण्डे । सुकुलः
 सहकारमाखिनः शृतखखडीकृतसै
 न्धवान्वितः । दधिमथ्यमरीचसंस्कृत
 शिरयात्तामरुचिंछिनत्तिहि ॥ कफ
 पित्तहरौहृद्यौमुखवैरस्यनाशनौ ।
 श्लिसञ्जननैरुच्यौ चूतजौ मुख्यपक्ष
 यौ ॥ १ ॥ आघमामंजसत्स्विसंमर्द्धितं
 दृढपाणिना । सिताम्रीताम्यसंयुक्तं
 कपूरस्मरिचाम्बितम् । प्रदानकमि
 दंशेष्टुंभीमसेनेननिर्मितम् । सद्योर्
 चिकारवंशंश्रीघर्मिन्द्रियतर्पणमिति
 ॥ अभ्यते । असगप्यादौ । अमित-
 म्योर्दीर्घश्चेतिरक्दीर्घश्च ।
 आघगन्धकः । पुं । समप्लिव्यास् । श
 कविश्रेष्ठे ।
 आघमेघी । स्त्री । शुक्लामखण्डे ।
 आघरसाकृतिः । स्त्री । रसालायाः प्र
 भेदे । यथा । किञ्चित्कुङ्कुमसंयुक्तं
 यिसस्तुदधिगालितम् । सगरकरं भवे
 त् पीतापङ्गाप्ररससन्निभा । पीता
 शिखरिणीया सालव्धिवर्णवतीहि
 सा । सुरक्ष्यामधुरावल्यावातपित्तहर

आघाव

रापरेति । । । । । । । । ।
 आघवणम् । न । चूतवने । प्रमिगन्तः
 श्रेष्ठ्यादिनावननकारस्यलक्षम् ।
 आघातः । पुं । आम्डा अम्वाडाइति
 विन्नुतेफलद्वयविशेषे ॥ कपीतने ।
 पीतने । आघातमन्धवातग्रंथुखण्ड
 चिकृतपरम् । पक्कनुतुवरं स्वादुरत्त
 पाकं विमंभृतम् । तर्पणंश्लेष्मण्छलि
 गंधघृष्ट्यांविष्टमिष्टहणम् । गुक्वर्धम
 चतपित्तघतदाहृषयास्त्रजित् । अ
 मावट इतिख्याते आघातके । रा
 चाप्रे ॥ १ ॥ १ । १ । १ ॥
 आघातकः । पुं । आघाते । कपीतने-
 दृष्टे । अमौठ इतिख्याते । आघावर्त्ते
 । पक्कस्यसहकारस्यकटे विकारितो
 रसः । घर्मशुक्लोमुहुर्दन्त आघात-
 क इतिस्मृतः । आघमतति । । अत
 सातत्यगमने । कृजादिश्चाहुन् ।
 आघातकेश्वरः । पुं । सिद्धस्थानविशेषे
 -॥ आघातकेश्वरे सूक्ष्माक्ष्छायाप
 रमेश्वरीध्यानसा । सूक्ष्माचाघात
 केश्वरे इति देधीगीताव । ।
 आघावर्त्ते । पुं । आघातके । अमावट
 अमौठ इतिभाषामसिद्धे । आघा
 वस्तुष्टाक्ष्छ्दिवातपित्तहरःसरः ।
 रच्यःसूत्र्योशुभिःपाकात्तुष्टुत्वसहि-
 कीर्तितः ॥

आयत

आप्रेक्षितम् । न । दिस्त्रिदशे ॥ यथा ।

सपःसप इति ॥ आप्रेष्यते आधिष्ये

नो चतेस्स । गेदृदन्मादे । तः ॥

आन्वेतसः । पुं । अन्वेतसदृष्टे ॥

आन्वा ॥ स्त्री । अन्विकायाम् ॥ तिनित्

डीघृष्टे ॥ श्रीवश्याम् ॥

आन्विका । स्त्री । चिन्वायाम् ॥ अन्वो

त्रारे ॥

आयः । पुं । धनागमे । प्राप्ता । कामे

यकादशभवने ॥ वास्तुविषये ॥ अ

जायदृष्टम् ॥ आयाञ्चजोभूमइरिन्द

गोखरेभध्वाङ्ककाः इत्युक्तेः ॥ प्रा

सादिषुस्वामिश्राद्धे भागे । स्थानार

रघके ॥

आयः शूलिकः ॥ त्रि । तीक्ष्णकर्मादि-

तीक्ष्णोपायेनयोऽन्विच्छेत्सन्ना-

यःशूलिकोऽननः ॥ अयः शूलेन अर्धा

नन्विच्छति ॥ अयः शूलदण्डादिना-

म्याठक्ठजायित्ठक् ॥

आयतः । त्रि । दीर्घे । लम्बा इति भा

या ॥ आयम्यतेस्स । तः ॥ आयतते

या । यतीप्रयतने । पचाद्यच् ॥ आकृ

ष्टे ॥ अतिप्रसक्ते ॥

आयतच्छदा । स्त्री । कदल्याम् ॥ आय

ताण्डदाः यस्याः सा ॥

आयतनम् । न । आयये । विश्रामस्था

ने । यज्ञस्थाने । चैत्ये । देवस्थाने-

आयतः

॥ आयतन्तेर्षयिती ॥ अधिकरणे

लुट् ॥

आयतिः । स्त्री । दीर्घे ॥ प्रभावे । को

पदच्छजे तेजसि । उत्तरकाले । आ

गामिकात् । फलदानकाले । प्रापये

सन्ने । संयमे ॥ आयम्यते अनया क

षवा आयमनं क । यमउपरमे । खि

यांकिन् । आयास्यतिवा । याते वा

दुःखकाडुतिः ॥

आयती । स्त्री । भविष्यत्काले ॥ कृदि

कारादिति ङीष् ॥

आयतिः । त्रि । अधीने । वशीभूते ।

आयततेस्स । यती ॥ अकर्मकत्वा-

त्कर्त्तरिः ॥

आयतिः । स्त्री । स्नेहे । वशिष्ठे । वास

दे । यत्ने । आशि । सामर्थ्ये । सीम

नि । आयतनम् । यती ॥ खियां

तिन् ।

आयमनम् । न । आकर्षणे ॥ यथादृढ

स्यधनुष आयमनमिति । आकृष्य

दीर्घाकरणे ॥

आयलकम् । न । उल्लुखायाम् ॥ इति

हेमचन्द्रः ॥

आयसम् । न । लौघे । त्रि । अयसो-

विकारे । अयोनिमित्तेः ॥ अण् ।

आयसी । स्त्री । लोहमयकवचे । अण्

रक्षिणाम् । आशिकायाम् । ङीष् ।

आयुः

आयस्तः । वि । तेजिते । आद्यादिना-
 तीच्छीकृते । चित्ते । कोशिते । कु-
 १ । पिते । हते । उक्तुके । प्रयत्नकुर्वाणे
 ॥ यस्तुप्रयत्ने । कर्त्तरिक्तः । १०८ ॥
 आयस्थानम् । न । स्वामिशास्त्रोभागः
 ॥ आयः स यन्मिच्छत्यथतेतस्मिन् ।
 आयार्तः । वि । आयते । १०९ ॥
 आयानम् । न । स्वभावे । इतिजटा-
 धरः ॥
 आयामः । पुं । दैर्घ्ये । आयस्यते अने-
 न वा आयमनं वा । घञ् । ११० ॥
 आयति । वि । यां । अर्त्तिलु सुद्धिति
 ॥ मन् । १११ ॥
 आयामयान् । वि । आयामिनि । आ-
 ॥ यामे । इति अल्यअस्मिन् वा । घञ् ।
 ॥ हिभ्योर्मतुबन्धतरस्याभितिः मत्तुप् ।
 आयामी । वि । आयामवति ॥ घञ्
 इतिः ॥
 आयस्तः । पुं । आयामे । अन्ते । आय-
 सनम् । यस्तु ॥ घञ् । ११२ ॥
 आयी । वि । लाभवति । मत्तुवर्थे इ-
 तिः ॥
 आयुः । पुं । छान्दसः । मनुष्ये । इति ।
 इण् । छन्दसीखरच्युक्त् । बहुलव-
 चनात् भार्यायोमर्षोति व्याख्यानं कृ-
 त् । जीवितव्यापकत्वे । आयुषि ।
 आयुनाजगदायुनेतिवर्णविवेकः । मा-

आयुर्वे

वधिप्राजटायुंभामितिभट्टिः । तर्ती
 विन्यस्याद्वैरभजतकटायोः । प्रथमज
 इत्यादिप्रयोगार्थानुकूलोक्तेषाम्
 । आयति । घञ् । अङ्गव्यादिर्वा ।
 आयुक्तः । वि । व्यापारिते । ईषद्युक्ते ।
 । कर्माथ्यचे । नियोगिनि । ११३ ॥
 आयुतः । वि । समन्तार्तयुक्ते । ११४ ॥
 आयुधम् । न । शस्त्रभावे । आयुधानां
 । यथोभेदः । प्रहरणानि पाणिमुक्तानि
 । यन्त्रमुक्तानि चेति । तत्र । महरणानि
 । खडादीनि । पाणिमुक्तानि । प्रमादी-
 नि । यन्त्रमुक्तानि अश्वशरस्त्रादीनि
 ॥ आयुर्धनोऽनेनि । ११५ ॥ युधुसम्भारै-
 घञर्थे कविधानम् । ११६ ॥
 आयुधधर्मिणी । स्त्री । जयस्तीवृचे ।
 आयुधार्गारम् । न । अखर्गृहे । अत्र
 । नियुक्तस्त्रखण्डस्य मुक्तमाख्योऽर्द्धप्र-
 । आये । स्थापनाजातितत्त्वज्ञः । सत-
 तं प्रतिजागरः । शस्त्रः स्यादायुधागा-
 रैर्द्वैतः कर्म सुचोद्यते इति । ११७ ॥
 आयुधिकः । पुं । अस्त्रजीविनि । शस्त्रा-
 जीवे । काण्डपृष्ठे । अयुधेनजीवति
 । आयुषाच्छचेतिचोदृष्टम् ।
 आयुधीयः । पुं । आयुधिके ॥ आयुधे-
 न जीवति । छः ॥ ११८ ॥
 आयुर्द्वयम् । न । औपधे । ११९ ॥
 आयुर्वेदः । पुं । आग्राद्दशविद्यान्तर्गतध-

आयुः

न्यन्तरिप्रणीत विद्याविशेषः । चिकि
 स्तांशुः । रोगोपशमपूर्वकानन्दफ
 लके अष्टस्थानसंयुते अर्धवेदस्योपा
 स्ते । आयुःशरीरेन्द्रियसत्त्वात्मसंयोगः
 । तदस्मिन् विद्यते । अथवा आयुरने
 । नविन्दतीत्यायुर्वेदः । ऋग्वेदस्योप
 वेदे । इति शौनकाकथरणव्यूहः ॥
 आयुर्वेदी । वि । आयुर्वेदज्ञे । चिकित्स
 नके । वैद्ये । आयुर्वेदज्ञे । आयुर्वेद
 आयुर्वेदः । पुं । आयुर्वेदे । आयुर्वेद
 आयुष्मान् । वि । त्रिरंजीविनि । दी
 । ययि । अतिशयित आयुरस्य ।
 । तस्यैव । तस्यैव । पुं । तृतीय
 । तस्यैव । तस्यैव । पुं । तृतीय
 युष्मान् । तस्यैव । तस्यैव । पुं । तृतीय
 तस्यैव । तस्यैव । पुं । तृतीय
 तस्यैव । तस्यैव । पुं । तृतीय
 आयुष्यम् । वि । पथे । आयुषोनिभि
 ते । आयुषेहिते । यत् । आयुषेहिते
 आयुः । न । जीवितकाले । परमायु
 पि । प्रथ्याश्रिनांजीवत्तानराणां स
 हृत्तिमासां विजितेन्द्रियाणाम् । ए
 वं विधानाभिदमायुरचिन्त्यं सदा
 ह्मुनिप्रयादः । एते । अष्टमभवने
 । इति । इत्थं । एतेष्वेत्थं ।
 । विन्वाद्दृष्टीकृतायामायादेशः ।

आरचः

आयुर्करः । वि । परमायुर्जनके ।
 आयोगः । पुं । गन्धमात्वोपहारे । व्या
 पृता । व्यापारे । रोधे । आयोजन
 म् । युजिरे । घञ् ॥
 आयोगवः । शुं । श्रुद्रादैश्यायामुत्पन्ने
 । अतिविशेषे । कापुतत्रयस्यक
 । अतिविशेषे । कापुतत्रयस्यक
 आयोजनम् । न । आहरणे । द्रव्यासा
 दने । यथा । कृत्स्निततण्डुलाः स
 न्ति कृत्स्नालीकृत्स्नान् । तेषाम्
 आयोजनं कृत्स्नं सुखाकर्त्तामिधीयत
 इति । आयुषे । आयुषे । आयुषे ।
 आयोधनम् । नायुषे । वधे । युधसमा
 हारे । भाये ल्युट् । आयुषे । आयुषे ।
 आरः । पुं । मङ्गलग्रहे । अनिग्रहे । पित्त
 ले । रेफले इति गौडभाषामसिद्धे म
 धुराश्वफले । एत्थविशेषे । न । सुख
 लोहे । पित्तले । रीच्याम् ॥ काये ।
 प्रान्तभागे । ऋगती । भावे घञ् ।
 आरकूटः । पुं । न । पित्तले । रीच्या
 म् । यथा । अकाशनेकाश्वननायि
 काङ्के किमारकूटामरणेन न त्रि
 यति ॥ आरकूटयते । कूटदाहे । प
 चादच् ।
 आरचः । पुं । इत्तिकृतायः सत्ते । ग
 जकृत्सन्धे । इत्तिकृतायः सत्ते । ग
 सन्धे ॥ वि । रचके । रचणीये ।

आरण्य

आरना

। स्त्री । रूपायाम् । आरचति । र
 चपालने । पचायच् । । । ।
 आरम्भः । पुं । धनवहेडा सोमसु मि
 रमाखव अमलतास इतिभाषाप्रसि
 दे रानहले । व्याधिघाते । अस्यगु
 ष्याः । आरम्भधोगुरुः स्वादुःशीतलः
 सुंसनोत्तमः । ज्वरहृद्दोगपित्ता
 ल्हावातोदावत्तंशूलनुत् । तत्फलंस्त्र
 सनंशुक्रपुपित्तकफामहम् । ज्वरे
 तुसतसं पर्यंकोपुशुद्धिकरंपरमिति
 २- । आरण्यम् । रोगशङ्कायाम् । सम्प
 दादिभ्रातृ क्षिप् । आरगंरोगशङ्का
 मपिहन्ति । कर्मस्यस्य । बहुलंतशी
 तिहन्तेवधः अदन्तः । यदा । रश्मरा
 गे । सम्पदादिभ्रातृ क्षिप् । आरगं
 रोगशङ्कामपिहन्ति ।
 आरहः । पुं । अश्रयोनौ देवविशेषे ।
 आरहः । पुं । आरहदेशोद्भवघोटके
 । मारसीके । आरह जातः । जनी
 । उः ।
 आरथिः । पुं । पयसाम्भवे । आवर्त्ते ।
 कुलहण्डके । इतिहारावखी ॥
 आरण्यः । वि । लक्षपचिसमादौ । अ
 रण्ये भवः । अरण्यखायः । गोमये ।
 वागोमयेपु । । । । ।
 आरण्यकः । पुं । पथि । अधावे । न्या
 र्हे । विहारं । नदुभ्ये । हस्तिनि ।

गजे । अरण्ये भवः । पथ्यधायार
 र्ये । अरण्यान्मनुष्य इतिवृष् । गोम
 ये । वा गोमयेपु । न । काठानां
 मांथन्दिनानाश्चब्रह्मविशेषे । अ
 रण्येनूच्यमानत्वात् । तस्योः अर
 ण्येध्ययनादेतदारण्यकमदाहृतम् ।
 आरण्यकुक्कुटः । पुं । वनकुक्कुटौ ।
 आरण्यकुक्कुटः सिन्धोष्टंशयः सेम्लो
 गुषः । वातपित्तघयवमीषिषमज्वर
 नाशनः । । । । ।
 आरण्यपशुः । पुं । अरण्यनातपशौ ।
 सचसप्तधा विधा । मदिषेः । वान
 रेः । अष्टः । सरीसृपः । रुद्राण्युप
 तः । सगः । इतितिव्यादितत्त्वेपैठी
 नसिः ॥ । । । । ।
 आरण्यमुहा । स्त्री । मुहपथ्यैभिः ।
 आरण्यराशिः । पुं । मेघे । वृषे । संस
 हे । मकरमथमाहे । । । । ।
 आरतिः । स्त्री । उपरमे । निहत्तौ ।
 आरमथम् । रमणीयायाम् । ति
 नः । । । । । ।
 आरथः । पुं । सकाश्रगन्त्व्याम् । ।
 आरनालम् । न । काश्रिके । आरना
 लन्तुगोष्मैरुमैः स्वात्रिस्तुपीकृ
 तैः । पक्षैर्वासन्धितस्तुसौपीरसद
 ङ्गुणैः । आच्छति । अङ्गती । अच
 । नलति । अलतन्मे । अलतीतिथः

आरम्भ

आरो नालोऽस्य । शेषादिभाषेतिकम् ।
 आरनालकम् । न । काञ्चित् । आरो
 नालोऽस्य । शेषादिभाषेतिकम् ।
 आरयी । स्त्री । आरहनाद्योच्चेच्छवि-
 शेषदेशस्यभाषायाम् । अस्यपठनस्य
 कूर्त्तःपारसीषदोषः ।
 आरब्धः । वि । कृतारम्भे । न । आरम्भे
 आरब्धः । पुं । लोच्छदेशप्रभेदे ।
 आरब्धभाषा । स्त्री । आरयीभाषा-
 याम् ।
 आरभटी । स्त्री । नाप्यवृत्तौ ।
 आरभयम् । न । आरामे ।
 आरम्भाः । पुं । त्वरायाम् । उद्यमे ।
 श्यार्थं परोपकारार्थं वागृह्ये वादिस-
 म्पादनप्रयत्ने । वधे । दर्पे । प्रस्ता-
 वनायाम् । उद्यमे । प्रथमकृतौ ।
 आरम्भे । आरम्भणम् । रभराभस्ये ।
 घञ् । रभेरशर्द्धालोरितिनुम् ।
 आरम्भवादः । पुं । तार्किकाणां मीमां-
 साकाणाञ्चवादि । सवधा । आत्मा
 काशाशुमुखतः कारणं पूर्वमिष्यते
 । मुखाद्यादिव दण्डन्तुषटवज्जन्मना
 शभावा । पृथक्शम्भोमिवायुनाकर्म-
 संयोजिताशयः । ह्यशुकादिक्रमेण
 एतन्नारभन्तर्द्धमङ्गदिति ।
 आरम्भादी । पुं । वैशेषिके । वि । त
 न्ततर्वादिनि ।

आरती

आरम्भसिद्धिः । स्त्री । कार्यसिद्धौ ।
 आरम्भी । पुं । आरम्भवादिनि । वैशे-
 पिके । समवाय्यसमवायिनिमित्त
 आरगोभ्योभिन्वस्यकार्यस्ययोत्पत्ति-
 स्तां योवक्तितस्मिन्नित्यर्थः । सचवै-
 शेषिकः ।
 आरवः । पुं । शब्दभाषे । आरवणम् ।
 चयम् । विभाषादिस्त्रुवेरितिघ-
 ञोभाषेकृदारम् ।
 आरती । स्त्री । चर्मप्रभेदनाख्ये । चर्म
 प्रभेदिकार्याम् । आरयति । चच्छ-
 तिवा । जगतौ । ऋच् । आर्यतेया
 । भिदाद्विाराश्रव्यामितिपाठात्
 सङ्घः । प्रतोदे । अर्यन्तेऽनयाऽश्याः
 । आर्यपूर्वार्तिः । आर्योत्तरम् । उ-
 पसर्गादतीति वृद्धिः ।
 आरागम् । न । अर्हचन्द्रादखुमुखे ।
 अर्हचन्द्रचुरप्रादिपाराधंमुखमुखगे-
 । आरागन्तुमुखनेपोपुष्यप्रादिभेद-
 तः । इतिस्त्रुवायुधः ।
 आरात् । । दूरे । समीपे । आरा-
 ति । रादाने । बाहुलकादातिप्र-
 च्ययः ।
 आराति । पुं । अरो । शब्दौ ।
 आरातीय । वि । दूरस्थे । निष्कटस्थे ।
 आरातुभवः जातः आगतोऽपि । एता-
 च्छ ।

आराम

आरात्रिकम् । न । नीराजनविभाम् ॥
नीराजननिमित्तादीषु ॥ नीराजना
सचे । आदौ चतुष्पादतले च विष्णो
द्वौ नाभिदेशे मुखमण्डलैकम् । सर्वे
षु चाङ्गेष्वपि सप्तवारानारात्रिकं मत्त
जनस्तु कुर्यात् ॥

आराधनम् । न । प्रचने ॥ साधने ॥ अ
वाप्तौ । तोषणे ॥ पूजने ॥ असार-
संसारविवर्त्तनेषु भाषात तोषं प्रसभं
प्रवीर्षि । सर्वत्र द्वैत्याः समतामुपेतस
मत्त्वमाराधनमध्युतस्येति प्रह्लादः ॥
असारेयं संसारस्तद्विवर्त्तनानि देव
मनुष्यतिर्यगादिजन्मानि तेषु तत्तदु
चित्तैर्भोगैस्त्वोषं भाषांत किन्तु सर्वेषु
सर्वेषु भूतेषु समतां समदर्शितामुपेत
मामुत ॥ तद्देवाद्युत्साराधनमि-
त्यर्थः ॥ आराध्यतेऽनेन । राधसंति
हौ । भावकरणादौ लुट् ॥

आराधना । स्त्री । साधनायाम् । से
वायाम् । परिश्रयायाम् ॥ टाप् ॥
आराधनीयः । वि । आराधयितुं योग्ये ॥
आराध्यः । वि । उपास्ये । सेव्ये ॥
आरामः ॥ पुं । उपवने । कृत्रिमवने ।
क्रीडार्थवने ॥ आरमन्वत्र । रमन्तो
ऽवायाम् । हलश्चेति घञ् ॥
आरामशीतला । स्त्री । सुगन्धिपत्रिवि
शेषे । आनन्द्याम् । गन्धाश्रायाम् ॥

आरुहः

आरालिकः । वि । पाचके । सूपकारे
॥ जिह्वागामिनि ॥ आरालंकुटिलं
चरति । चरतीति ठक् ॥
आरावः ॥ पुं ॥ आरवे । निनादे ॥ नि
स्वने । आरवणम् । ह्रस्वदे । विभा
याङ्ङिभ्यो रिति घञ् ॥
आरुहः । पुं । वृक्षविशेषे ॥ कर्कटे । शू
करे ॥
आरुधिः । पुं । उद्दालके । गौतमे ॥
अरुणस्यापत्यम् । अत इज् ॥
आरुषेयः । पुं ॥ श्वेतकेतुमुनेः । आ
रुणेरपत्यम् । ठक् ॥
आरुह्युः । वि । आरोह्युमिच्छी ॥
आरुहः । पुं । तरोर्भेदे ॥ कर्कटे ॥ इट्
॥ शि । शूकरे । पिङ्गलवर्णे । वि । पिङ्ग
लवर्णवति । च्छ्रुत्ति । अर्थतेषा ।
श्रुगतिप्रापणयोः । श्रित्कसिपचर्त्त
रिभ्युः ॥
आरुहकम् । न । वीरसेनदत्ते । आरुह
ति भाषा । शिमाचलमसिद्धीषधी
विशेषे ॥ आरुहति गौडभाषा ॥ त
तपचपुष्पादिभेदतश्चतुर्माति ॥
आरुहः । वि । श्रुतारोपणे ॥ उच्चस्थान
गते ॥ आरुपूर्वाद्गृहेर्गच्यर्थेति क्तः ।
। ढस्त्वच्चटुस्त्वच्चोपिदीर्घाः ॥ आरु
होनेष्टिकंधर्मयस्तु मध्यवते पुनः ।
प्रायश्चित्तं नपश्यामियेनेशुधेतसत्रा

आरोपि

आर्थन्

आरेषतः । पुं । आरम्भे । राजहृत् ।
 । न । पारेयतहृत्फले । आरोवय
 । ति । निम्नारयतिमेवम् । सारकञ्चात्
 । रे । रेवृषवगति । शिष् । शिष् । अत
 । ति । अत० अच् । आरोवृषासौ अ
 । तहृत् । । न । न । । न । न । न ।
 आरोग्येम् । न । अनामये । लाघने ।
 । रोगराहिते । अरोगस्य भावः । वा
 । र्णाणांदिस्वात्प्यञ् । । रोगाभाषसा
 । र्थने । । न । न । न । न ।
 आरोग्यशांता । स्त्री । चिकित्साकये
 । यथा । धर्मार्थकाममोक्षादिभारो
 । ग्यसंधिनयतः । अतस्वारोग्यटाता
 । र्धनरोर्भवति सर्वदः । आरोग्यग्र
 । लाकुर्वीतमहीपधपरिच्छेदाम् । वि
 । द्ययैद्यसंयुक्तावन्नरससंयुताम् ।
 । वैद्यस्तु गात्रवित् प्राञ्चोदृष्टौपधपर
 । क्रमः । अपधीमूलतल्लजःसमुद्वरण
 । कावयित् । एषपीयंपिपाकजः गा
 । क्रिमासौपधीगणे । न्यागिपदेचिना
 । तद्दनुकूलःप्रियंवददृतिवैयकम् ।
 आरोपः । पुं । मिथ्यारोपणे । यथा
 । ज्यैसर्पागेपयन् वस्तुन्यदस्त्वानेपः
 । मिथ्याविष्करणे ।

पुम्बे । निहिते । न्यस्ते ।
 आरोहः । पुं । अवरोहे । परारोहाक
 । टौ । वरस्त्रियाःश्रीगङ्गाम् । आरोह
 । मे । गजरोहे । टीर्धने । समुष्ट
 । ये । परिमाणविशेषे । नितम्बे । सा
 । रुद्यते अनेनवा आरोहणम् आरो
 । हतिवा । रुहेःकरणेभाषेवाद्यञ् ।
 अद्यवा ।
 आरोहकः । वि । आरोहयकर्त्तवि
 आरोहणम् । न । सोपाने । पीडो रति
 । भाषा । पाषाणादिनिमित्तं सोपाद्य
 । परिगमनमार्गे । समारोहे । नीचा
 । र्दूर्ध्वगमने । चढना इतिभाषा ।
 । प्ररोहणे । अहुरादिकमने । आरंभे
 । तेऽनेन । रुद्रपादुभावे । करणेषुट्ट ।
 आर्किः । पुं । अर्कपुत्रे । शनैर्गदने ।
 आर्गवधः । पुं । रामहृत् । आरम्भे ।
 आर्षा । स्त्री । मधुमधिका विशेषे ।
 यापीतादीर्घंतुण्डा घट्पद्मत्रिभा
 । भवति ।
 आर्थम् । न । मधुमभेदे । मधुकृष्ण
 । नियांसंजरत्कार्वाश्रमोद्भवाः । रूप
 । न्यार्थंतटायानंशेत्कं मानरेपुनः
 । तीच्छन्तुयडास्तुयाःपीतामपियाः
 । घट्पदेपमाः । आर्षास्तस्मिन् कृतं
 । दत्तदार्थनिष्पदरेषुः । आर्षे म
 । भवति । चतुर्थकमपि चरं पाम ।

आरोपणम् । न । न्यासे । संन्यापने ।
 आरोपितः । वि । अन्विने । फृतारो

आसवे

कषाप्रं कटुकं पाके तित्तश्चवर्ष पुष्टि

कृतं ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 आसवे वि॥ अर्थावति ॥ अर्थास्ति अस्म
 २ ॥ अस्तिन्वा ॥ प्रसायंदांचोभ्योश्च इति
 ३ ॥ पालिकोयः ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 आसिकः ॥ पुं । सुवांथाख्याने ॥ गवि ।
 सुचुभवे ॥ अकृद्वास्त्यर्कप्रथमाध
 रपुरस्वरणनामाख्यातादृक् ॥
 आसवम् ॥ न । अकौटिल्ये ॥ आसवेहि
 १ ॥ कुटिले पुं न मोतिः ॥ यथा हृदयव्य
 २ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 ३ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 ४ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 ५ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 ६ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 ७ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 ८ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 ९ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 १० ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 ११ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 १२ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 १३ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 १४ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 १५ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 १६ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 १७ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 १८ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 १९ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥
 २० ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥ अत्र ॥ १ ॥

आसिर्भा

॥ अतुरेववा । प्रजादिभ्यश्चेत्यथ ।

आसिर्वी ॥ सी ॥ घोटकांम् ॥ त्वाजि
 १ ॥ न्याम् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 आसिः ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 २ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 ३ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 ४ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 ५ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 ६ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 ७ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 ८ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 ९ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 १० ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 ११ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 १२ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 १३ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 १४ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 १५ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 १६ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 १७ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 १८ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 १९ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 २० ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥

ःआर्द्रक

ःआर्द्रक

चांश्वयसपेक्षते ॥ १ ॥ आर्द्रकसाधनमि-
 तिकर्षं व्यताम्बुः ॥ २ ॥ निकम्मावयेत् केन
 भावयेत् कर्षं भावयेदिति ॥ ३ ॥ तिचसा
 ॥ ४ ॥ धाकाङ्कः चायो स्वर्गादिफलसाध्यजे
 तिः ॥ ५ ॥ तिः ॥ ६ ॥ साधनाकाङ्कः चायो योगा
 दिः ॥ ७ ॥ कारणत्वेनान्वेति ॥ ८ ॥ इतिकर्ष-
 णं व्यताकाङ्कः चायो मय्यावायेत्तं वास-
 मितिकर्षं व्यसाधेनान्वेति ॥ ९ ॥
 आर्द्रकः ॥ १० ॥ पुं० ॥ कृष्णे ॥ ११ ॥ ॥ १२ ॥
 आर्द्रः ॥ १३ ॥ तिः ॥ सगुणवस्तुनिः ॥ १४ ॥ तिः ॥
 स्तिसिते ॥ १५ ॥ श्रीका गोशा इतिभाषा ॥
 ॥ १६ ॥ अर्द्रं तेष् ॥ १७ ॥ अर्द्रं तौ ॥ १८ ॥ अर्द्रं दीर्घं
 ॥ १९ ॥ अर्द्रं तिः ॥ २० ॥ आर्द्रं इत्यधिप्रायोक्तं सर-
 ॥ २१ ॥ संनीरसंतथा ॥ २२ ॥ सदुग्धं गुसरसकं दि-
 ॥ २३ ॥ धामीरसमुच्यते ॥ २४ ॥ वासुकं सार्धं पंशा-
 ॥ २५ ॥ कं मिगुं चोरेण्यस्यार्धकम् ॥ २६ ॥ धनूरा-
 ॥ २७ ॥ अर्द्रं सर्वमार्द्रं सरसमुच्यते ॥ २८ ॥ अटात्र
 ॥ २९ ॥ शिकरीरोदमार्द्रं इत्यनुनीरसम् ॥
 ॥ ३० ॥ सदुग्धं तुदिप्रायोक्तं सदुतीः ॥ ३१ ॥ अर्द्रमिति
 ॥ ३२ ॥ कृमात् ॥ ३३ ॥ शातसावळु सी हुण्डवैरि
 ॥ ३४ ॥ येषां वास्तुती च्छकाः ॥ ३५ ॥ दुग्धिकाकं-
 ॥ ३६ ॥ चीरिपयासासदुग्ध्याः ॥ ३७ ॥ प्रकीर्षि-
 ॥ ३८ ॥ ताः ॥ ३९ ॥ ॥ ४० ॥
 आर्द्रकम् ॥ ४१ ॥ मूत्रविशेषे ॥ ४२ ॥ अप्राकगा-
 ॥ ४३ ॥ के ॥ मूत्रवेदे ॥ ४४ ॥ अर्द्रखः इतिभाषा
 ॥ ४५ ॥ आर्द्रिकाभेदिनीगुर्वीती च्छोष्या
 ॥ ४६ ॥ दीपनी चसा ॥ ४७ ॥ कटुकामधुरापाके

रूपोर्वातकफोपहा ॥ ४८ ॥ येगुणाः कथि-
 ताः शुण्ठ्यास्तोपिसन्यार्द्रकेखिसाः ॥
 भोजनोपेसदापुष्पलघुणाः ॥ ४९ ॥ मंजि-
 म् ॥ ५० ॥ अमिसन्दीपनं हृद्यं ॥ ५१ ॥ जिह्वाकं सु-
 ॥ ५२ ॥ विशोषनम् ॥ ५३ ॥ कुषुपाण्डुमानयेत्तुं सु-
 ॥ ५४ ॥ रक्तपित्तं कफप्रवरे ॥ ५५ ॥ द्राहेनिदापेय-
 ॥ ५६ ॥ रदिनैरपुञ्जितमार्द्रकम् ॥ ५७ ॥ अपिच ॥
 ॥ ५८ ॥ चक्षुष्यं रोचनं स्वर्थादिकाग्निविशदं स-
 ॥ ५९ ॥ रम् ॥ ६० ॥ सन्धाटोपानिलमन्त्रलघुणाः ॥
 ॥ ६१ ॥ कम्पयम् ॥ ६२ ॥ गुडाः ॥ ६३ ॥ तं वातहरं सु-
 ॥ ६४ ॥ तिः ॥ पित्तनाशनम् ॥ ६५ ॥ त्वरं च्छातिहृद्य-
 ॥ ६६ ॥ तिः ॥ अर्द्रं भेदिकफप्रहम् ॥ ६७ ॥ अर्द्रं चा-
 ॥ ६८ ॥ रहितमदुरतः सत्त्वाहितं विमलकै-
 ॥ ६९ ॥ र्धं हुतोयैः ॥ ७० ॥ मिश्रितं लघुनिम्बुपयो-
 ॥ ७१ ॥ भिर्वासाः ॥ ७२ ॥ कम्पैतिपोग्यताम् ॥
 ॥ ७३ ॥ तिलसिरीरजनिन्मुजपङ्कसत्रिम-
 ॥ ७४ ॥ स्यन्दमानन्यनिम्बुसप्रसक्तम् ॥ ७५ ॥ त्या-
 ॥ ७६ ॥ दुस्तरं शिशिरवासरोजनेपु कस्ये-
 ॥ ७७ ॥ तिर्वर्षनपुष्पलघुशुद्धरेरम् ॥ ७८ ॥ इष्यो-
 ॥ ७९ ॥ षण्डीपनं हृद्यं सफेदं लघुपाचनम् ॥
 ॥ ८० ॥ रोचनं तर्पणं च्छादकं परिकीर्षि-
 ॥ ८१ ॥ तम् ॥ ८२ ॥ वातपित्तकफभानां शरीरव-
 ॥ ८३ ॥ नचारिणाम् ॥ ८४ ॥ मूकपृषतिहन्तास्ति-
 ॥ ८५ ॥ लघुणाः ॥ ८६ ॥ केकेरौ ॥ ८७ ॥ आर्द्रियां वातस-
 ॥ ८८ ॥ पूर्वाञ्जापराञ्जाः इति वुन् ॥ ८९ ॥ आर्द्र-
 ॥ ९० ॥ यतिविह्वयांवा ॥ ९१ ॥ कुन् ॥ ९२ ॥ आर्द्रसंघ-
 ॥ ९३ ॥ कं वा संघायाभितिकन् ॥ ९४ ॥ अर्द्रयतिक

आर्हन्ती

आर्हः । वि । ऋषिमयीति । वेदेत्ते ॥
 पुं । विशाङ्गविशेषे । वरात् गोद्वयं गृ-
 हीत्वा तेनैव सह कन्यादाने ॥ यत्र
 स्याद्यत्त्रिंशे देव आर्षं आदाय गोयु-
 गम् । अमुदंशप्रथमजः पुनाच्छुत्त-
 रजम्बुषट् । इति याचनस्त्वयः ॥ ऋषे-
 रिवायम् । अम् । ऋषिणाप्रोक्तम् ।
 तेनप्रोक्तमिच्छन् ॥
 आर्षयन्तः । पुं । मन्त्रत्रिविष्णुधारीत
 यात्रयस्यादिमयीतेष्वर्षा ।
 आर्षभिः । पुं । अक्षयिर्नि । भरते ॥
 ऋषमस्त्यापच्यम् । अतरम् ॥
 आर्षभी । स्त्री । कपिकण्ठाम् । नधाम
 नार्गे नक्षत्रविशेषायांसंघाविशेषे ॥
 यथा । तथादेवापिफल्गुन्यैःमघावै-
 र्वार्षभीमतेति ॥
 आर्षम्बः । पुं । यच्छतायोग्येष्टपे । ऋ-
 पमस्यमकृतिः । ऋपभोर्पानहो-
 ष्यः ॥
 आर्षिपेयः । पुं । मुनिविशेषे ॥ ऋषि-
 पेयश्चगोत्रापच्यम् । विदास्य ॥
 अपत्तसामान्ये शिवाद्यम् ॥
 आर्हतः । पुं । सप्तमदार्ढ्यादिनिजिन
 विशेषे । वाट्वाटिनि ॥
 आर्हन्ती । स्त्री । योग्यतायाम् ॥ अर्ह-
 तोभावः । गच्छन्नाटिषु अर्हतेन
 म्चेतिनु मागमः व्यञ्ज । डीष् ।

आलव

यलोपः । - -
 आर्हन्वम् । न । योग्यत्वे । अर्हतोभा-
 वः । नुम्यञौ ॥ -
 आलवम् । न । हरिताले । वि । अनल्ये ।
 आआलवति । अलभूपादौ । अच् ।
 आलवतिवा । साग्रात्तत्त्वोपैतिकः ॥
 आलवितः । वि । चाते ।
 आलवद्दुः । पुं । अलवर्द्धे । स्वार्थेऽण् ।
 आलवभनम् । न । स्वर्गने ।
 आलवम्बः । पुं । अलवम्बे । आश्रये ।
 अच् ।
 आलवन्वम् । न । आश्रये । विभाषवि-
 शेषे । अविभ्रस्त्रसने । आङ्पूर्वाद्
 आलव्युट् ॥
 आलव्यितः । वि । धृते ।
 आलव्यो । वि । आलव्यितुंशीले । ल-
 वि । सुपीतितितिः ॥
 आलवः । पुं । वधे । भारणे । स्वर्गे ।
 आलवभनम् । दुलभए प्राप्ते । अच् ।
 लभेय । उपसगोत् खलघनो गिरि-
 नुम् ॥
 आलवम्बः । वि । अर्धार्धे ।
 आलवः । पुं । गृहे । आलीयतेऽव ।
 श्रीश्रेयसे । पुंसोतिष्ठः ।
 आलवम् । । मोक्षपर्यन्ते । अर्धमयी
 दीकृच्च ।
 आलवयिञ्चानम् । न । अण्डकाराम्यटे

आलापः

पूर्वापरानुसन्धातरि ।

आलयालम् । न । घृत्तमूलसेकोर्धस्य
लज्जललाते । आवाले । आसमन्ता
ज्जलस्यलवमालाति । लाभादाने ।
मूलविभुजादिचालकः ।

आलसः । वि । अलसे । क्रियामन्दे । आ
लसति । लसशेषणे । पचाद्यच् ।

आलस्यम् । न । अलसत्त्वे । सतिसाम
र्थे अवश्यकर्तव्यकरणानुत्साहलक्ष
णे । कौसीद्ये । सत्यामप्यौदासोन्य

प्रद्युतौ कफादिना तमसाश्च कायचि
त्तयोर्गुणत्वे ॥ आधित्वेनाप्रसिद्धम

पियोगविषये प्रवृत्तिविरोधिनि ।
प्रवृत्त्यसामर्थ्येणः कार्यविरोधि आ

लस्यम् ॥ वि । अलसयुक्ते । तुन्दपरि
हृजे । मन्वे । आलसएष । स्वार्थे ष्यञ्

अलसस्य कर्मभावोपा । आलस्य
द्विच्चात् ष्यञ् । आलस्यमस्यास्ति ।

अ० अन्वा ।
आलातम् । न । अद्गारे ॥ स्वार्थेऽङ् ॥

आलानम् । न । करिषो वन्धनसम्भे ॥
गणवन्धनरज्जौ । वन्धने ॥ आलीय

तेऽत्र । लीड्शेषणे । अधिकरशेष्य
२ । विभाषाजीयतेरिच्चात्त्वम् ।

आलापः । पुं । आभाषणे । कषोपक
यने । सम्भाषणे । आलपनम् । छमे
र्धञ् ।

आलिङ्गि

आलायः । वि । आलापयोग्ये ।

आलावर्त्तम् । न । वस्त्रनिर्मितव्यजने ।
आलावुः । स्त्री ।

आलावूः । स्त्री । } अलावाम् । तुम्भ्याम् ।
आलास्यः । पुं । कुम्भीरे । इतिङ्मंच

न्द्रः ॥
आलिः । पुं । अमरे ॥ वृश्चिके । स्त्री ।

वयस्यायाम् । सख्याम् । सेतौ । चु
द्रेसेतौ । आगन्तुजलधारणार्थाया-

द्वृतौ । सस्यार्थनलधारणे । पङ्क्तौ
। आरामस्थपुष्पादिगुल्मपङ्क्त्याम्

। सन्ततौ । वि । विशदाशये । मुद्दा-
न्तःकरणे ॥ अन्वये । अलति दंशेसम

र्थो भवति । अलेर्षाहुश्चकादिय् ।
आलयति । अलभूषणे । अचद ।

आ अलच्छम् । अलवारणे । सर्वधा
तुभ्यद् । अल्यतेऽनयावा । अलभू

पादौ । इज्जादिभ्यः ॥ आलति ।
आलिङ्गन् ।

आलिङ्गनम् । न । प्रीतिपूर्वकमिथोदे
हसंश्लेषे । उपगूहने । परिरम्भे । का

मशास्त्रे तत्सप्तधा । यथा । आलो
दालिङ्गनम् । मुदितालिङ्गनम् । प्रे

मालिङ्गनम् । आनन्दालिङ्गनम् । रु
च्यालिङ्गनम् । भदनालिङ्गनम् ।

विनेदालिङ्गनमिति ।
आलिङ्गितः । वि । आलिङ्गि ॥

आखीट

आखित्री । पुं । सृदङ्गविशेषे । आखि
ङ्ग्ये ।

आखिङ्ग्यः । पुं । यपाकृतिस्सृदङ्गे ।
शोपुच्छाकृतिराखिङ्ग्यः ॥ शब्दाद्य

वेत् । चतुरङ्गुलहीनोऽज्ञान्मुखेवैका
ङ्गुलेभ्यः । यपाकृतिः सआखिङ्ग्य-

आखिङ्ग्यसहिवाद्यते इच्छुतम् ।
आखिङ्ग्यते । खिगितौ । कृष्ण-

लोप्यन्तः ।

आखिञ्जरः । पुं । माट कुण्ड गोल आ
खाइत्यादि भाषामसिद्धे मणिके ।

जलभाण्डे । अखिञ्जरस्य । स्वार्थे
अण् ॥

आखिन्दः । पुं । अखिन्दे । स्वार्थे प्र०
अण् ।

आखिन्वमम् । न । मङ्गलालेपने । आ
तर्पणे । मण्डोदके । इतित्रिकाण्ड-

शेषः ॥
आखी । स्त्री । आखिशब्दाद्ये ॥ कृदि
कारादितिङीप् ।

आखीटम् । न । धन्विनःपादन्वासप्रभे
दे । दक्षप्रतसङ्घोषान्यपादप्रसारणे

। दक्षिणतङ्गाप्रसारणामपादसङ्घो-
षरूपावस्थानेषु । लक्षणे यथा

। नमितापूर्वजङ्घाच्च पश्चिमाप्रगु-
याभयेत् । असनेामध्यकावस्थस्या
दाखीटस्य लक्षणासिद्धिः । त्रि । अ

आखुः

श्रिते । भुक्ते ॥ श्रते । सेनांन्यसा
खीटमिवासुराखेः रितिशतेलक्षम्

। आखेहनम् । लिङ्गेनपुंसकेभावे
कः ।

आखीटकम् । न । तर्ककानांस्वखीपु
कीडने ।

आखीनकम् । न । रङ्गे । रांग इति-
भाषा ।

आखुः । पुं । कोकणदेशप्रसिद्धे कन्दवि
शेषे । कासकन्दे । कासासौ । विशा

लपथे ॥ मेचके ॥ स्त्री । भारी इति
भाषामसिद्धे सनाथजलपाथे । कर्क

र्याम् ॥ न । कषाखु इत्यादिप्रसिद्धे
युसूखविशेषेपु । अपोच्यते । कन्दोव

हुविधोलोकेआखुशब्देनभगव्यते । क
षाखुचैवघण्टासु पिण्डासु शर्करा

दिकम् ॥ इङ्गे जैर्यस्तमानोतंमिखाती
पदपूर्वकम् कोषादिपुनइदंततम्-

चित्त्वापियेकिभिः निघण्टीनास्य
पर्यायानगुणाः परिकीर्तिताः । आ

सिंनेतद्यवद्वतममध्यंतहितायंभिः
। साषुदानायथाऽमध्यजयैततकयि

तंबुधैः । निघण्टुमंमलानङ्गिगृहीतं
वाखिशैर्गृथेति । भेलके । आखाति

। खा । मितङ्गेदिष्यात् टुः । इय
चिं अयंतेषा । कृत् । शौरखल

पथष शौरितिदिष्यात्तुपातोरपि म

आलुक

आवप

श्लेषात्षु शितिकेचित् ।

आलुकः । पुं । नागापिपे । भेषनागे । कासालौ । न । मूलविशेषे । तद्विवरणं यथा । आलुकमप्यालुकं तत्कथितं वीरसेनय । काष्ठालुकशङ्खालुकहस्त्यालुकानिकथ्यन्ते । पिण्डालुकमध्वालुकरत्नालुकानिकथितानि । काष्ठालुकंकाठिन्ययुक्तंकटाक्ष । शङ्खालुकं श्वेततायुक्तंसांख्यालु । हस्त्यालुकं दीर्घतयुक्तं महाशरीरम् । पिण्डालुकं वर्तुलं । सुधनी । मध्वालुकं मधुरतायुक्तं रोमान्वितदीर्घसुधनी । रत्नालुकं रत्नाकरतण्डुल इति च । एषांगुणाः । आलुकं शीतलसर्वविष्टभिन्मधुरं गुरु । सृष्टमूत्रमलंरुचंदुर्जरंरक्तपित्तानुत् । कफानिलकरं यत्कृष्यस्तन्यविवर्द्धनमितिभावप्रकाशः । एलवालुके । आलुकी । स्त्री । अन्नं घृष्ट्वा इतिख्याते । रत्नालुमेदे । रत्नालुमेदेया दीर्घातन्वी चमयितालुकी । आलुकीवलकृतं सिन्धागुर्धो हृत्कफनाशिनी । विष्टमकारिस्त्री तैलेतखितातिरुचिप्रदा ।

आलु. । स्त्री । आलुशब्दार्थे । आलुनाति । लूप्. । क्विप्. ।

आलुकम् । न । आलुके । वीरसेने ।

आलुकं शीतलसर्वविष्टभिन्मधुरं गुरु । सृष्टमूत्रमलंरुचंदुर्जरंरक्तपित्तानुत् । कफानिलकरं यत्कृष्यस्तन्यविवर्द्धनम् । एलवालुके ।

आलूनः । पि । श्लिचे । आलेख्यम् । न । चिवे । नात्रार्थे ।

आलेख्यशेषः । वि । मते ।

आलेपः । पुं । उपलेपे ।

आलोकः । पुं । बोधे । प्रकाशे । चाँदनाइतिभाषा । दर्शने । देखना इति भाषा । वन्दिभाषये । क्लृतावितिधावत् । आलोकनम् । लोकादर्शने । घञ् ।

आलोकनम् । न । दर्शने । लोकाच्छुट् ।

आलोकितः । वि । दर्शिते ॥

आलोचनम् । न । दर्शने । विवेचने ।

आलोचितः । पि । विवेचिते । फुत्ता लोचने । इतिकसंबन्धतयावधारिते ॥

आवनेयः । पुं । भौमग्रहे । वि । अवनीसम्भूते ॥

आवन्यः । पुं । वाटधाने । प्राच्याद्वाह्यात्सवर्णायामुत्पन्ने ॥

आवपनम् । न । इत्यस्थापनपाठे । भाखटे । गोएखान । वचमक्षिप्रं धान्यादिनीधते तस्याभिक्ष्यर्थः ।

प्यते निक्ष्यते धान्यमव । टुवप्वी

। आवर्जि

जतन्तुसन्ताने । स्फुटः ॥ अपने ॥ सम्य
 त्कचुरिकर्मणि ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥
 आवरकः ॥ पुं । अपवरके । आच्छादेके
 । आत्रियतेचनेन ॥ हज् ० । कृष्णादि
 । पशुः संज्ञायाम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 आवरयम् । न । आच्छादि । इतिप्रसिद्धि
 । आच्छादेने । अविद्यादिव
 । अने । अचने । ॥ ॥ ॥ ॥
 आवरयव्युक्तिः । स्त्री । बन्धनाच्चे ।
 आवरयव्युक्तिः । स्त्री । अज्ञानशक्तौ ।
 -यथा ऽत्योपिमेघोऽनेकयोजनभाय
 ऽतमादिच्यमखडसः । मयलोकविह्वल
 -युनपथपिपायकतयाच्छादयतीष त
 -न्या ऽज्ञानपरिच्छिन्नमपि । आत्मा-
 -नमपरिच्छिन्नम संसारिणः । मयलो
 -कविह्वलुद्विपिपायकतयाच्छादयती
 -यतादृशं सामर्थ्यम् । अनया आवर
 यशक्त्या ऽऽ दृष्टस्यात्मनः कर्त्तृत्वभो
 तृत्व . सुखिन्नदुःखिच्चादिसंसारस-
 न्नायनापि भवति । यथा स्वात्ताने
 नावृतायारज्जो सर्पन्त्वसमावना भ
 यति । अन्तर्दृग्गुणयोर्भेदं बहिरुच्य
 अन्तर्गयोर्भेदं वा स्वात्तावलोकावित
 युद्धिमखण्डसंश्लिष्टानन्दस्वरूपवा आ
 वृणोति । हज् ० अये । कर्त्तरित्युट् ।
 तदेयशक्तिः । ॥ ॥ ॥ ॥
 आवर्जितः । वि । आच्छते । अचिमे ।

- आवर्त्त

यथा । हविरावर्जितं हेतुस्त्वयाविधि
 वदन्निधिति । आनमिते । ॥ ॥ ॥
 आवर्त्तः । पुं । चक्राकारेवोरिक्षमे ॥
 ध्रुवाख्येरोमसंख्यानविशेषे । आव-
 र्त्तने । चिन्तने ॥ राजावर्त्तना-
 । मोपरत्ने ॥ मेघनाथकषुत्तुष्टयान्त
 गंतमेघाधिपविशेषे । ॥ आवर्त्तोनि
 ॥ जलोमेघः ॥ न । माचिकपोतौ ।
 आवर्त्तनम् । हतु ० । भाषेचर्त्त ।
 आवर्त्तकी । स्त्री । खताविशेषे । भग
 -तयल्ली । इति । कोकणेप्रसिद्धावाम् ।
 मनोच्रायाम् । रक्तपुष्प्याम् । ॥
 आवर्त्तनम् । न । अज्ञोमथसागे । सूर्य
 स्वपथिसदिर्गवस्थितच्छायायाः पूर्व-
 दिग्गमनारम्भसमये । आवर्त्तनात्तु
 पूर्वाच्छेद्यपराङ्गतः परम् । दुग्धा
 । देरालोडने । ॥ औटाना इतिभाषा
 । घातुद्रव्यस्यद्रवीकरणे । गलायना
 इतिभाषा ॥ पुं । जम्बुद्वीपेपदीप
 -विशेषे । ॥ श्रीहरी । पुनःपुनर्जनन
 : मरकटादिप्रसयादिह्रस्वसंसारं चक्र
 भावर्त्तयति । हतु ० । पहुचमन्यत्रा
 -पीतियुच् । ॥ ॥ ॥ ॥
 आवर्त्तनमणिः । पुं । राजावर्त्तनामो
 पग्वे । ॥ ॥ ॥ ॥
 आवर्त्तनी । स्त्री । ताम्रादिघातुद्रव्यद्रा
 वकार्ये सतपावविशेषे । तैजसावर्त्त

आविकः

। म्पार्थे संज्ञायांयाकर्त्तुः ।
 आवापनम् । न । सूत्रयन्त्रे । तांत इति ।
 भाषा ॥
 आवापस्वानम् । न । आहुतिमेषेपम् ।
 देशे ।
 आवारि । न । हृद्गालये । हृद्द्वेषानि ।
 शिष्टादथर इतिभाषा । इत्युयादिको ।
 षः ।
 आवारितः । षि । हृदिहे ।
 आवाकम् । ष । वाकम्भिष्याप्येत्यर्थे ।
 आङ्मर्यादाभिविधीरिष्यत्यर्थे ।
 भावः ।
 आवाकम् । न । आकवाले । वृक्षमूल-
 कुतजलाघारे । आवकते ऽप्सोनेन ।
 वलसंशरणे । हलान्वेतिषञ् ।
 इषत्वालाहवाः अत्रवा ।
 आवासः । पुं । गेहे । वासस्थाने । आ-
 वसत्यप । वसेहलस्वेतिषञ् ।
 आवाहनम् । न । आह्वाने । यथा ।
 विनायकं तथादुर्गां वायुं भाकाशमे-
 वच । आवाचयेद्वाहतिभिस्तथैवा-
 श्विकुमारकाविति मत्स्यपुराणम् । नि-
 मन्त्रये ।
 आवाहनी । स्त्री । पूजायांमुद्राविशेषे ।
 आविकः । पुं । कम्बले । वि । मेषस-
 म्वन्निनिमांसादौ । मेहीदुग्धे ।
 आविकंलवणं स्वादुस्निग्धोष्णं चाशम-

आविकृ

रीप्रणुत् । अहर्द्यंतर्पणं केश्यंशुक्र-
 पिक्तकफप्रदम् । अगुरुकोसेनिलो-
 द्विते केवलेचानिले परम् ।
 आविकः । पुं । करसर्दे । करोदा इति ।
 भाषा । आविकतेऽप्य । ओषिकीम-
 यचखनयोः । आङ्पूर्वः । गत्यर्थान्-
 कसंकेति ऋः । ओदितश्चेतिषम् ।
 मोते ।
 आविदुः । षि । कुटिलेऽपराहते । चि-
 त्ति । मूर्खे । अभिमूर्ते । विदुः । आ-
 विद्वतेऽप्य । अर्थः ऋः । सीमसारव-
 दम् ।
 आविट्टकर्षी । स्त्री । पाठायाम् ।
 आवियः । पुं । वेधेनास्त्रे । वेधसाधने ।
 आङ्प्यादौ । अमरक्यादौ । प्रमां इ-
 तिभाषा । ओषिध्यन्वनेन आविध्य-
 ते येनवा । अथऽ । अत्रर्थः ऋः ।
 आविध्यः । पुं । रावकमन्दिपदे ।
 आविः । ष । प्राकाशे । प्रादुः । अघते ।
 उहङ्गन्दे । इत् ।
 आविर्भाषः । पुं । प्रकाशे । प्रादुर्भाषे ।
 देवावतरणे । उत्पत्तौः ।
 आविर्मूतः । षि । प्रकाशिते । प्रादुर्भूते ।
 अघतीर्थे ।
 आविष्कारः । पुं । प्रकाशे ।
 आविष्कृतः । षि । प्रकटिते । प्रकटीकु-
 ते । आविः अकारि । दुहृञ् । ऋः

आवृत्तः

आविः क्रियतेस्वावा । आवृत्तः ।
 आवृत्तेः । वि । प्रेतवाहिते । भूतादि-
 ग्रस्ते । आवेशयुक्ति । निर्विष्टे । व्याप्ते ।
 ओविष्टः । वि । प्राकाशये । स्फुटञ्चे । प्रा-
 क्शब्दः । प्रोच्यनिपातः । प्रकाशवाची ।
 आवीता । पुं । स्वतिरेकन्याये । य-
 या । यित्कृतकतिदनिश्चयिन्त्यन्व-
 यादनिश्चयस्वमयगम्य यत्नानिश्चयित-
 त्कृतकमितिर्व्यतिरेकरति । विभेपे-
 ण स्यष्टमितेदीतः । सनभर्वतिरस्यपी-
 तः । अवीतयव आवीतः ।
 आवीरचूर्णम् । न । फागइति आवीरइ-
 तिशभाषाविदिते । म्खानिगुयथा-
 नि । अन्दनागुरुकफुरीकुर्मुमद्रवसंयु-
 त्तम् । आवीरचूर्णं चचिरं दृष्टतापर-
 त्तमेन्दरेति । प्रह्लादैवत्तं श्रीकृष्णजन्म-
 खण्डे । अध्यायः ।
 पाषुकः । पुं । नाथोक्त्वा जन्के । अ-
 तिति । अव । वाहुलकादुष् । शिञ्जा-
 दुपधादिति ।
 आवृत्तः । स्त्री । अनुक्रमे । परिपांश्याम् ।
 आवर्त्तनंमववा । एतुवर्त्तने ।
 सम्पदादिक्रिप् ।
 आवृत्तः । वि । कृतावरणे । आच्छादि-
 ते । वेष्टिते । संबीते । आन्रियते-
 स्म । एवरेणे । क्तः । प्राज्ञाणादुष्-
 कन्यायामुत्पन्ने ।

आवेश

आवृत्तिः । स्त्री । आवरणे ।
 आवृत्तः । वि । नव्यावृत्ते । निवृत्ते ।
 यथा । आवृत्तानां गुरुकुलादिप्राया-
 म्पूजकोभवेदिति । कृतावरणे । आ-
 वर्त्ततेस्म । एतु । क्तः ।
 आवृत्तचक्षुः । वि । कार्यकारसंभाषी-
 त्दुपरतकरणशामे । आवृत्तानि वि-
 सुखीकृतानि विषयेभ्यश्चूषि कर-
 णानियेन चक्षुर्ग्रहणस्योपक्षयेण-
 च्छात् । निवृत्तचक्षुषि ।
 आवृत्तिः । स्त्री । अव्यासे । पुनश्चकारणे-
 । आवर्त्तनम् । वृत्तु । क्तिनः । ध्याते ।
 आवेशः । पुं । त्वरायाम् । वेगे । आवे-
 ष्जिनम् । ओविजीणं चक्षुः ।
 आवेगी । स्त्री । बहुदारकदृष्टे । आवे-
 गो-स्त्रास्याः । अर्षआद्यत् । गीर-
 दिः ।
 आवेदनम् । ने । निवेदने । आङ्पूर्वा-
 । विदेश्युर्त् ।
 आवेशः । पुं । अङ्गहारविशेषे । आटो-
 षि । संरम्भे । अभिनिवेशे । सङ्गे ।
 अनुप्रवेशे । यहाँमये । भूतसञ्चारे ।
 भूतादिनारोगे । अपस्माररोगे ।
 आवेशनम् । विशणं चक्षुः ।
 आवेशनम् । न । शिल्पशालायाम् ।
 गृहादन्वस्त्रान्कारुणां कर्मस्थाने ।
 भूतानेशे । प्रवेशे । कोपे । परिवेशे ।

आशक्तः

। सूर्यादिपरिधौ । आविशन्यत्र ।
 विशप्रवेशने । करणेति ल्युट् युञ्वा ।
 आवेशिकः । त्रिः । अतिधौ । असाधा
 रणे । स्वीये । अवेशे अग्रहे भवः ।
 अध्यात्मादिस्वाहृज् ।
 आवेशितः । वि । निवेशिते । आपिते
 । यथा । नमस्यावेशितधियां कामः
 कामायकल्पते । भर्जिता । कथिताधा
 नाः प्रायोबीजायनेशतेः इति श्रीभा
 गवत्श्रीकृष्णोक्तिः । अयि प्ररमात्म
 नीत्यर्थः ।
 आवेष्टकः । पुं । प्राचीरादौ । घेर इ
 तिभाषा ।
 आशंसा । स्त्री । इच्छायाम् । स्पृहाया
 म् । अमाप्तमाप्तीच्छायाम् । आशं
 सनम् । शंसुस्तुती । गुरोश्चेत्यः ।
 टाम् ।
 आशंसितः । वि । वाञ्छिते । आख्या
 ते । उक्तेः । नपुंसके भावेकः ।
 आशंसिता । वि । इच्छावति । आका
 ङ्चाशीले । आशंसते । आङ् । प्रा
 सुइच्छायाम् । टन् ।
 आशंसुः । वि । इच्छी । इच्छाशीले
 । इष्टार्थप्राप्तीच्छौ । आशंसितरि ।
 आशंसते । आङ् । प्रा० । सनाशंस
 न्युः ।
 आशक्तः । वि । सम्यक्शक्तिविशिष्टे ।

आशा

आशङ्का । स्त्री । भये । पासे । सङ्कोचे
 । ईषदितके ।
 आशनः । पुं । असनवृत्ते ।
 आशयः । पुं । अभिप्राये । पनसे । आ
 धारे । विभवे । अजीर्णे । चितति
 । वासनाख्ये संस्कारे । आफलविद्या
 काञ्चित्तभूमौशते इतिथ्याख्यानात्
 । कोठागारे । सक्ताने । आलयवि
 चाने । आशेरते । अस्मिन्कर्मालुभव
 वासना इत्यर्थात् । किम्पचाने । ध
 र्मापने । अदृष्टे । शयने । आशय
 नम् । ग्रीडत्वमे । यरच् । इदृशे ।
 यथा । अहमात्मागुडाकेशसर्वभूता
 शयस्वितइति ।
 आशशश । पुं । पावके । वञ्चो । आ
 शेरतेऽपेच्छाशवः । यरच् । आधारः
 । तन्मशति । कर्मण्ययम् ।
 आशयिता । वि । भोजयितरि । अशे
 र्मन्तात् टच् ।
 आशरः । पुं । अशौ । राक्षसे । आशु
 यति । शृङ्गिसायाम् । पचाशच् ।
 आशा । स्त्री । दीर्घाकाङ्चायाम् ।
 अशकोपायार्थविषयायां तृष्णायाम् ।
 अनवगतौपायार्थविषयायां
 वामार्थनायाम् । अप्राप्तवत्त्वाकाङ्
 चायाम् । अनिर्जातमाप्तीष्टार्थप्रा
 र्थनायाम् । आयतार्थतृष्णायाम् ।

आशित

यथा । पिशाचमोचनतीर्थकतिधा-
 नावगाहितम् । तथाप्याशा पिशा-
 चीनामाशासिन्धुं नमुच्यतीति । इ-
 रितिगदिशि । आसमन्तादभ्युते ।
 अशूच्यासौ । पचांश्च ।
 आशापुरसम्पदः । पुं । भूमिजमुष्मुत्तै-
 । आसापुरीधूप इतिभाषा ।
 आशावन्धः । पुं । समाशासे । सर्वाट-
 जालके । दिग्बन्धे । आशयावन्धः ।
 आशायाः पन्थीयां ।
 आशान्तरः । वि । दिगन्तरे ।
 आशास्यम् । वि । आशंसनीये । आ-
 शीःसाधे ।
 आशितः । वि । अशिते । भुक्ते । आ-
 शयतेक्ष । जीतनूकरणे । कः । आ-
 शोरन्यतरक्षामितीक्ष्णम् ।
 आशितज्ज्वीनम् । वि । पुरागोस्मृति-
 क्तुत्सवै । पहलेगायजर्वाचरी ।
 इतिभाषा । विष्वाशितज्ज्वीनंतत्-
 गाधोयवाशितापुरा । आशिताः-
 भोजिता । गाधोयव । अषड्वाशित-
 उग्वलमित्तिष्ठः । निपातनात्पूर्वस्य
 मुनः ।
 आशितस्रवः । पुं । वृत्तौ । न । अना-
 दौ । आशितो भवत्यनेन आशि-
 तस्य भवनंनेतिविग्रहे । आशिते भु-
 वःकरणाभावयोस्त्वाशितशब्दात्

आशी

पदाङ्गवतेः करणाभावयोः खचप्रत्य-
 यः । मुभागमेः पूर्णपदस्य । यावेता-
 ऽश्रेना तिष्यादिर्भाजितो भवति स ए-
 वमुच्यते । भावे आशितस्रवम् ।
 आशिता । वि । अद्यरे । बहुभोजन-
 शीले ।
 आशिरः । पुं । अशौ । शूर्ये । रा-
 चसे । अभ्युते । अशूच्यासौ सङ्घा-
 तेषु । अन्नातिवा । अशभोजने ।
 अशेषेदिति किरचे ।
 आशीः । स्त्री । हितस्यार्शसने । यस्य
 यदपेक्षितं तस्मात्तद्विद्विद्विप्रार्थ-
 ने । आशीर्षादे । सर्पसोऽङ्गुलिने ।
 आशीस्ताङ्गुलतोदृष्टा तयाविद्वेग-
 नीषति । इति विषयविद्या । फलतु-
 ष्यायाम् । अशोसप्रार्थने । इतिनामौ-
 पधौ । आशास्ते इतिविग्रहे । आडः-
 शसुरच्छायाम् । शसुअनुशिष्टौ ।
 अस्मात् क्विप्चेति क्विप् । आशासः-
 क्त्वी लपधोधाश्चम् । यदा आशासन-
 मनयोवागसम्पदादिः । आशासःका-
 वित्तीक्ष्णम् ।
 आशीः । स्त्री । सर्पदंष्ट्रायाम् । सर्पविषो-
 हितार्शसने । आशीमिवकला मि-
 न्दोरितिरजिषेखरोक्त्वा ईकारा-
 न्तोयम् । आशीराश्वहिदंष्ट्रायामिति
 द्विरूपकोशात् ।

आशुशु

आशीर्वादः । पुं । आशीर्षचने । मङ्गल
 लप्रार्थनायाम् । आशिषोवाद् ।
 आशीविमः । पुं । विपथरे । सर्वे । आ
 शिषि विषमस्य । पृषोदरादिः ।
 आशु । । चिप्रे ।
 आशु । पुं । न । ग्रीहिप्रभेदे । वर्षाभय
 । धान्यघट्टिकादौ । पाठले प्रीहौ ।
 न । द्रुते । शीघ्रे । शीघ्रेक्रियाविशेषे
 । यशस्वेक्रीषम् । सस्वगामिच्छे वाच्य
 । चिङ्गम् । अनुते । अशुडव्याप्तौ ।
 कुषापानिभित्त्वदिसाप्यशुभाडब्
 । न्युम् ।
 आशुगः । पुं । वावौ । वाणे । शरे ।
 । शीघ्रगामिनि । आशु
 । गच्छति । अन्यपापीतिगमेर्षः ।
 आशुतोपः । पुं । महादेवे । महेश्वरे ।
 चि । शीघ्रशन्तुष्टे । आशुशीघ्रतोपस्तु
 । द्विर्वस्य ।
 आशुपवी । स्त्री । गजभक्ष्यायाम् । श
 क्कनीलतायाम् ।
 आशुभीहिः । पुं । आशुधान्ये । पाठले ।
 आशुसंज्ञकोभीहिः ॥
 आशुशुचि । पुं । अस्मौ । वायौ ।
 आसमन्तात् शोष्टुमिच्छति । आड्
 पूर्वाच्छुप्यतेः सध्वन्तात् आडिशुषे
 । सनश्चन्दसीच्यनि । चान्दसानाम्
 पिकचिङ्गापायां प्रयोगः ।

आश्रम.

आशिकुटी । पुं । पर्वते । इति शब्दमा
 । आ ।
 आशौचम् । न । अशुहौ । वर्षाश्रमवि
 । हितकर्मानुष्ठानसङ्कोचावस्थायाम् ।
 न अशौचमेव । स्वार्थे अण् ।
 आश्रयम् । न । अपूर्वे । अद्भुते । चि
 चे । विश्वये ॥ चि । अद्भुतवति ॥
 आश्रयते । अभिनीयते । आश्र
 यमनिच्य इति अभूततद्भावेऽसृट्नि
 पाच्यते । यथा । आश्रयंयदिसभु
 । शीत । अद्भुतमित्यर्थः ।
 आश्रयः । पुं । अश्रनेविकारे । तस्यवि
 कारश्चक्षुः ।
 आश्रयः । पुं । अश्रये । ह्यर्षसारथौ ।
 आश्रयः । पुं । अश्रयविशेषे । अश्र
 यस्य मोक्षपथस्य । गगौदिभ्यो
 । यण् ॥
 आश्रयान् । चि । शोषिते ॥
 आश्रमः । पुं । न । ब्रह्मचारिणि । गृ
 हिणि । वानप्रस्थे । भिक्षौ । यथा ।
 ब्रह्मचारीगृहस्थश्रमणस्योपतिस्त्र
 या । एतेगृहस्थप्रभवाश्चत्वारः पृथ
 गाश्रमाः । सर्वेषामश्रमेष्वेते यथा
 कालनिषेधिता । यथोक्तकारिणं वि
 यंनयन्ति परमाद्भुतिमिति । अत्र
 कलोविशेषो यथा । ब्रह्मचर्याश्रमो
 नास्ति वानप्रस्थोपिनप्रिये । गार्ह-

आश्रम

श्योभैशुकश्चैवं आश्रमौ द्वौ कलौ
 युगे इति ॥ घने । मठे ॥ मुनीनां वा
 सस्थाने । आश्रमन्वयवानेन वा । अ
 मुतपसि खेदे च । घञ् । नोदात्तो
 ष्दे शस्येति षट्ठिर्न ॥ यद्वा । आसम
 िन्ताश्रमो ऽत्र स्वधर्मसाधनकेशात् ॥
 ि परमात्मनि । आश्रमं वत् । सर्वेषां सं
 सारारण्ये भ्रमतां विश्रामस्थानं त्वा
 दाश्रमः परमात्मा । अस्यार्थः । आ
 श्रमवदाश्रमः यद्यारण्ये चरतामाश्र
 मन्वादादानां इत्यामस्थानम् एवं
 संसारारण्ये भ्रमतां माषिनां सुपुते
 मोक्षे च विश्रामस्थानं भवति परमे
 श्वर इति ॥ ५ ॥
 आश्रमधर्मः । पुं । आश्रमायां प्रज्ञा
 रिप्रभृतीनां शास्त्रविहिते साधने ।
 यथा । प्रज्ञाचारिकः स्याध्यायः । गृ
 हस्थस्य दानं दनम् यज्ञस्व । धानप्रस्थ
 स्वतपः । परित्राजकस्य अभयसत्त्वसं
 शुद्धिर्दानयोगव्यवस्थितिरिति । य
 स्त्वाश्रमंसमाश्रित्य अधिकारः प्रपन्न
 ते । सखत्वाश्रमधर्मस्तु मिचादृष्टा
 दिको यथा । यतीनान्तुं शमो धर्मो
 नियमो वनवासिनाम् । दानमेव गृ
 हस्थानां शुश्रूषा प्रज्ञाचारिकामिति
 श्रुतिः । मष्टानि वागेतु । पुरैव कथितं
 तावत् कलिस्मकषयेष्टितम् । तपः स्या

आश्रमाः

ध्यायहीनानां च्छामत्यायुषामपि
 । क्लेशप्रयासाशक्तानां कुतो देहपरिश्
 मः । ब्रह्मचर्याश्रमो नृत्तिवानप्रस्थी
 ऽपि ने पिये । गार्हस्थ्योभैशुकश्चैवं आ
 श्रमौ द्वौ कलौ युगे । गृहस्थस्य क्रियाः
 सर्वोभागमोक्षाः कलौ शिबे ॥ तान्य
 मार्गैः क्रियासिद्धिः । कदापि गृहमेधि
 नाम् ॥ भैशुके प्याश्रमे देवि वेदात्
 दृष्टे धारणम् । कलौ नास्त्येव तत्त्वते
 धिसत्तच्छ्रौत संस्कृतिः । शैवसंस्कार
 विधिनाव धृताश्रमधारणम् । तदे
 व कथितं भद्रे संन्यासग्रहणं कलौ ।
 विप्राणां मितरेषां श्वश्रीनां प्रवले
 कलौ ॥ ६ ॥ उभयभाश्रमे देवि सर्वेषां
 भधिकारिते । सर्वेषामेव संस्काराः
 कर्माणि शैववर्त्मना । विप्राणां मितरे
 षां च कर्मलिङ्गं पूषक् पूषक् । इत्यु
 क्ते रागमोक्त एव आश्रमधर्मः कला
 वगुणैः । सचतस्मादेव सन्धो क्षमा
 दनुसन्धेयः ॥ ७ ॥
 आश्रमवित् । पुं । दक्षप्रभृतिषु । तैश्च
 आश्रमाः परमार्था इतिसमर्थयन्ते ।
 तदसत् । नेयस्याश्रमशब्दार्थत्वे शूद्रा
 देरपि पसद्वात् । जातेषु दुर्धिवे च न
 ज्ञात् । तन्मूलस्याश्रमस्य दर्शयितुम
 शक्यत्वात् । संस्कारस्य च देहसमवा
 यित्त्वे पारस्त्रीकिकत्वाद्योगात् । अस

आश्रितः

आश्रय

॥ त्रे चोत्तमिनितदसखावात् ॥ १॥
 आश्रमिकः ॥ चिं ॥ आश्रमयुक्ते ॥ १॥
 आश्रमी ॥ पुं ॥ प्रह्लादचर्यालोश्रमविशि
 षिष्ठे ॥ अनाश्रमी नृतिष्ठे तं दिनमेकम
 ॥ पिच्छिजः ॥ प्राण ॥ १॥
 आश्रयः ॥ पुं ॥ अश्रयदेशे ॥ सामीप्ये ॥
 ॥ आधारे ॥ अश्रयणे ॥ यथा ॥ परिजन
 स्वरजादिः ॥ नकेते ॥ आवर्तने ॥
 गृहे ॥ राक्षां सन्धादिषद्गुणान्तर्गत
 ॥ गुणविशेषे ॥ अरिणापीड्यमानस्य
 जिगीषोर्वलवदाश्रयणे ॥ विषये ॥
 ॥ आश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥ १॥
 आश्रयणः ॥ पुं ॥ अश्रयणम् ॥ अश्रय
 कश्चे ॥ वि ॥ आश्रयणशके ॥ आ
 श्रयणसिद्धि ॥ आश्रयणमाधारमश्रय
 ति अश्रयणने ॥ कर्मण्यङ् ॥ १॥
 आश्रयसिद्धेः ॥ पुं ॥ हेर्छाभासविशेषे ॥
 ॥ यथा ॥ गगनारविन्दं सुरभि अरविन्द
 ॥ अश्रयणं सरोज्यारविन्दवत् इति ॥ अश्र
 गगनारविन्दमाश्रय ॥ सचनख्ये ॥
 आश्रयः ॥ असिद्धेयस्यसः ॥ १॥
 आश्रयः ॥ पुं ॥ अश्रयणम् ॥ क्लेशे ॥ वि ॥
 ॥ प्रवृत्तिनिवृत्त्योर्विधातुं शक्ये ॥ वच
 नस्थिते ॥ आश्रयणोतिवाक्यम् ॥ शु
 ॥ अश्रयणे ॥ अश्रयणम् ॥ आश्रयणम् ॥
 तेच दारय्यो ॥ १॥
 आश्रितः ॥ वि ॥ आश्रयणमासे ॥ अश्रयणम्

॥ ते ॥ आश्रये ॥ अश्रयणे ॥ आश्रयणम् ॥
 रमाश्रयणादिनिच्यद्वयमितिस-
 ॥ अश्रयणोमाश्रयणम् ॥ आ
 ॥ अश्रयति आश्रयते ॥ अश्रयणम् ॥
 गच्छयति कर्मणिवा कः ॥ १॥
 आश्रयः ॥ पुं ॥ अश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥
 ॥ अश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥
 आश्रयः ॥ वि ॥ आश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥
 ॥ अश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥
 आश्रयः ॥ पुं ॥ आश्रयणम् ॥ एकदेशस
 ॥ अश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥
 आश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥
 ॥ अश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥
 ॥ अश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥
 आश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥
 ॥ अश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥
 आश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥
 ॥ अश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥
 आश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥
 ॥ अश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥
 आश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥
 ॥ अश्रयणम् ॥ अश्रयणम् ॥

आसक्तिः

विषयः आसक्तिः इति । सन्नामे । य
 या । विद्यासात्तरः आः प्रदर्शयन्तपत्र
 न् मिच्छामहे निखुपाइति । पीढाया
 म् । आः शीतम् । क्रोधातिष्कारे । सा
 म् । टोपतर्जने । आस्ते । आसउपवेशने
 । जिपः । आडपूर्पादसतेर्वा । गी
 आस । । वभूषेर्त्यर्थे । ।
 आसः । पुं । धनुषि । अस्यन्ते शरं अने
 न । असुं । अकर्त्तरि चकारकेसं
 ज्ञायामिति । यञ् । ।
 आसकः । वि । आसक्तिविशिष्टे । विप
 यान्तरपरिचारेण सर्वदानिविष्टे । त
 त्परे । असिते । अत्यन्तरते । ।
 निख्ये । अनवरते । आसक्तिं । यञ्
 सङ्गे । कर्मणि क्तः । ।
 आसक्तिः । स्त्री । अनुरागे । प्रीतौ ।
 अनुरक्तौ । आडपूर्वात्पञ्चेः क्तिन् ।
 आसङ्गम् । नि । अनवरते । निख्ये ॥ पुं ।
 अभिनिवेशे । परिष्वङ्गे । प्राससो
 यस्थिते पि विनाशे संरचयाभिलाषे
 । कर्तृत्वाभिमाने । भोगाभिलाषे
 । वि । तद्युक्ते । स्त्री । सुषर्याम् ।
 सौराष्ट्रसदि । सासध्ननम् । पञ्च
 घञ् ।
 आसङ्गिनी । स्त्री । वातधमे । वात्या
 याम् ।
 आसक्तिः । स्त्री । रुद्रमे । धामे । सा

आसनः

विषयौ । मत्सर्विधानकारणे । न्यत्
 पिपटार्थं सुयत्पदार्थे नान्वयोमेचित-
 स्तयोर् । न्वयवधानेनोपस्थितिकारण-
 मिति न्यायमुक्तावलीः । ।
 आसनः । पुं । शीयकद्रुमे । अस्यति ।
 असुचेपथे । स्युः । प्रश्रावणं । न
 । दिरदकन्धदेशे । यममहामाषी
 निवसति । पीढा चैकी इत्यादिभा
 यामसिद्धे पीठे । विष्टरे । विजिगीषे
 दुर्गादीनवर्द्धयतः स्थिता । यथाभि
 वर्त्तने । अरिविजिगीषोः प्रतिबुद्ध
 क्तयोः काकप्रतीक्षयातृष्णीमवस्थाने
 । यथा । परस्वस्वस्यैव्यानां साम्यं चा
 न्नाविचक्षयः । आसनं स्वामिनेभ्या
 न्मन्वीस्वामिहिते ररति । अष्टाङ्ग
 योगस्य तृतीययोगाङ्गे । पञ्चप्रकार
 करचरयादि संस्थानविशेषे । यथा ।
 यद्वासनं स्वस्तिकाख्यं भद्रं यद्वासनं त
 या । योगसनमिति प्रोक्तं क्रमादात्
 नपञ्चकमिति । एषां च चणानि य
 यास्थानेऽष्टस्थानि । अन्यथा । आस
 नानिकुलेभ्यः । यापत्तौ । जीवज
 त्पथः । अतुर्यातिं श्रुत्वायि चैकैकं
 समुदाहितम् । आसनेभ्यः समस्तेभ्यः
 साम्प्रतं इयमुच्यते । एकं तिहासनं ना
 सहितौयं कर्मसासनम् । इति निह
 तरतन्वम् । शिरभुजसासनमिति

आसवः

पतञ्जलिः । मुखेनैव भवेद्यस्मिन्नत्र
 । स्वप्ने ह्यसि सनम् । आसन्तद्विजानी
 । याज्ञोत्तरत्सु खनां ग्रनमिति पूज्यपा-
 दाः । आस्यतेऽत्रेण । आस उपवेशने
 । । करणे ति ल्युट् । श्रृङ्गासु खनानि
 । वन्द्यशब्दद्वयानि । । प । ह ।
 आसन्वन् । पुं । उपवेशने । । गी ।
 आसनां । स्त्री । स्थितौ । आस्यतेऽस्या
 । । म । आस० । अणोसस्यन्वोयुच् ।
 आसनी । स्त्री । विषये । स्थितौ ।
 आसन्ते । पुं । वासुदेवो श्रीकृष्णो ।
 आसन्ती । स्त्री । सुहृत्सुहायम् । पीठि-
 । कायाम् । सितभाम्यावेदिकायाम् ।
 । आस्यतेऽयाम् । आस० । अण्व्द्विद्य
 । आस्येति साधुः । मत्प्रतीत्यग्नौ । न ।
 आस्यः । वि । निकटं । उपस्थिते । आ-
 । सीदति स्तम् । गच्छन्नेति क्तः । आसा
 । कृते स्मिति वा । क्तः । । क्तगात्प्र
 आसन्वः । पुं । मासे । वि । आसुभवे ।
 । आस्येभवे । यत् । पदेनेत्यासन्नादे-
 । शः प्रभृतिग्रहणस्य प्रकारिच्छान्त् ।
 आसर्वः । पुं । मद्यभाषे । मद्यविशेषे ।
 । मनेये । श्रीपौ । श्रीघुमिचरसैः प
 । कैरपकैरसिपा मयेत् । मनेयं धात
 । की । पुष्पगुणधानाञ्च । अग्निमितिमा
 । यवेन भेदः कृतः । आस्ये रमायमेतु ।
 । शर्करासंभवास्वीकोः । पुष्यासवफला

आसित

स्रवाः । वास चूर्णश्चिविचैर्दृष्टासौ कौ-
 । नुपृथक् पृथगित्युक्तम् । कुल्लूकभट्टसु ।
 । आस्यते इत्यासौ मद्यानामयस्या-
 । विशेषः सद्यः कृतसंसाधनः सञ्जातम्
 । चिन्मावद्रत्याह । यद्दृष्टकौषधाम्बुभ्यां
 सिद्धं मद्यं स आसवः । आसवस्य गुणा-
 च्चे यावीजद्रथगुणैः समाः । आह-
 । न्यते गः पुञ् अभिपये । कृद्दोरपः ।
 आसवद्रुः । पुं । ताहृत् ह्ये । ।
 आसादनम् । न । सन्निधापने । स्यापने ।
 आसादितोति । मात्ते । ख्ये । आसि-
 । त्वंशेषेति कामकेलीपरे । किं मया सा
 । । दितं भौनमारोपितम् । आयोचिते
 । सविधापिते । आसाद्यते स्त्री ।
 । यद् । श्यस्तः । क्तः । । ।
 आसरिः । पुं । घाससम्प्राते । वेगदृष्टौ
 । सुहृद्वले । प्रसरणे । सैन्यानांसर्व
 । श्लोकांसि । अन्वगच्छद्वले । आस
 । रकम् । आस्यतेनेनवा । खगती ।
 । क्तः । । । । ।
 आसिकः । वि । स्वर्णधारिणि । आसिः
 । प्रहरकमस्य । महरणमिति क्तः ।
 आसिका । स्त्री । आसनेने । आस उपवे-
 । शने । याच्येनिर्देशेण लु । ।
 आसिकः । वि । इपत्सिते । ।
 आसितम् । न । स्थानविशेषे । आस्यते
 । स्मिन् । आस० । त्तोधिकरणे चेष्य

आसुर

धिकरखेत्तः ॥
 आसीनः । वि । उपविष्टे । वैठा इतिभा
 या । आसनेोपविष्टे । अचले ॥ बुद्धा
 ऽवभिव्यक्तविज्ञानप्रकाशने । आसो ॥
 आसः । लटःशानच् । ईदार्सः ।
 आसीनप्रवृत्तवितम् । न । उपविष्ट
 निद्रावशेनदोषने । अर्धना इति
 भाषा ॥
 आसुतिः । पुं । अर्भिवेषे । मत्सन्धाने ।
 मद्बुधाना इतिभाषा । पुञ् । अतिना
 आसुतीवर्षः । पुं । कन्यापाले । शूद्र
 जातिविशेषे । यज्वनि । शौष्ठिके ।
 आसुति रस्यासि । रजःकृप्यासुतिप
 रिषदेमिलच् । बले इतिदीर्घः ।
 आसुरी । पुं । असुरे । प्रजाशब् । मोक्षा
 दृष्टविधा कर्मगतविवाहविशेषे । आ
 सुरोद्भवविशोदीनोत्तइतियाचवैश्वेकः
 चातिम्योद् विशदत्ता कन्यायै वैवश
 क्तः । कन्याप्रदानं स्वाच्छन्द्यादासु
 रोधर्म उच्यते इतिमनुः । अस्यमानुष
 इत्यपिसंज्ञः । शुक्लेनमानुषइतिहा
 रीतस्त्वात् । असुराणामिवायम ।
 अशु । न । विडलवये । असुरसकर्मभा
 ययोः । वि । असुरसम्बन्धिनि । अशु ।
 आसुरनिश्चयः । पुं । वेदार्थविरोधिनि
 निश्चये । आसुरो विपर्ययसहपोवेदा
 र्थविरोधीनिश्चयोयस्य ॥

आसुरी

आसुरभावः । पुं । हिंसान्वतादिस्वभा
 वः । आसुराणां असुरप्रकृतीनां भा
 वः स्वभावः ॥
 आसुरस्वम् । नं । अयज्वनाधने । धागा
 दिभूत्यानांविभे । अयज्वनान्तुयद्
 क्वित्तमासुरस्वः । तदुच्यतेइतिमनेः ।
 आसुराणांस्वम् ॥
 आसुरिः । पुं । कपिलमुनेः शिष्ये प्राज्ञ
 षे ॥
 आसुरी । स्त्री । राजिकायाम् । छेदमे
 दाशक्तिशायी । चिकित्सायाम् । अ
 सुरस्येयम् । तस्येदमिच्छन् । अस्य
 तिर्या । असेवन् ॥ प्रजाशब्दः । टि
 ट्ठेतिङीप् ॥
 आसुरीप्रकृतिः । स्त्री । शास्त्रनिम्ननु
 चातविषयभोगहेतुरागप्रधानायां
 राजस्यां प्रकृतौ । वैदिकनिषेधात्
 क्रमेण स्वभावसिद्धरागधेयानुसारि
 त्सर्वानर्थहेतुप्रवृत्तिहेतुभूतायां रा
 जस्यां प्रकृतौ । विषयभोगप्राधान्ये
 न रागप्रावल्यादासुरीत्वम् ।
 आसुरीसम्पत् । स्त्री । असुररमणहेतु
 भूतायां रजसमोमर्त्यां सम्पत् । अ
 शुभवासनासक्तताप्रयथा । दम्भोदर्पो
 मिमानश्चक्रोधःपारुष्यमेवच । अज्ञा
 नंचाभिजातस्य पार्थसम्पद्मासुरी
 मिति । अरीरारम्भकालेपापकर्मभि

आस्कन्दि

रभिष्यता मभिलच्यजातस्यकुपुरुष
 स्यद्भाद्याःअघानानादोषास्तभव
 न्ति नत्वभयाद्यागुणाइत्यर्थः ॥
 आसेकः । पुं । आसेचने ॥
 आसेक्यः ॥ पुं । नपुंसकविशेषे ॥ तस्य
 चरणयथा । पित्रोस्तु स्वल्पधीर्यच्चाहा
 सेक्यः पुरुषो भवेत् । स शुक्रमाग्य
 लभते । ध्वजेऽस्तिमसंशयमिति ॥
 आसेचनः । वि । अट्टितिकृति । असे
 चनके । न आसिच्यतेमनोऽ । पि
 चदरणे । करणेति ल्युट् ॥
 आसेचनकम् । वि । असेचनके । आसे
 चने ॥ संचायकम् । तदासेचनकं
 तसेनात्यन्तोयस्यदर्शनात् ॥
 आसेदिवान् । वि । आसये ॥
 आसेधः । पुं । राजाज्ञया ऽवरोधे ।
 आसेवनम् । न । ध्यानः पुन्ये ॥
 आसेवा । स्त्री । स्वारसिकां प्रदत्तौ ।
 आस्कन्दनम् । न । तिरस्कारे । रणे ॥
 संशोधये ॥ स्कन्दिर्गतिशोधययोः
 भावे ल्युट् ॥
 आस्कन्दितम् । न । अश्वगतविशेषे ।
 उत्तेरिताखेवेगे ॥ स चसम्यग्गति ॥
 आस्कन्दने ॥ स्कन्देः स्वार्थण्यनात्
 भावेकः । आस्कन्द- सञ्जातोऽस्य ।
 तारकादिष्वादितञ्वा ॥

आस्तिका

श्रानांपश्चमगता । उत्तेरिते । उप
 कण्ठे ॥
 आस्तः । वि । चित्ते ॥
 आस्तरः । पुं । करिकम्बले । पश्चादा
 स्तरेणे ॥
 आस्तरणम् । न । इस्तिपृष्ठस्त्रितचिप
 कम्बले । प्रवेण्याम् । भूकृतिभा
 या । आस्तीर्यते ऽनेनवा । स्तृञ्भा
 च्छादने । कर्मणि करणेवाः ल्युट् ॥
 आस्तारकः । पुं । मापेशरीप्रभृति
 खाद्यद्रव्यसिद्धार्थं स्त्रीस्त्रजलोप
 रिहीयमाने दद्याद्दौ । धर-इति-
 भाषा ॥
 आस्तावः । पुं । यज्ञीयदेशविशेषे । या
 चिकानां संवाददेशे ॥ आगत्य स्तु
 वन्वस्मिन् । दुञ्स्तुते । घञ् ॥
 आस्तिकः । पुं । मुनिविशेषे । सतुजर
 त्वाऽस्मिन्ने; पुङ् । सत्पिता गर्भस्थं तं
 आत्मा अस्तीत्युक्त्वा गतद्रव्यस्मा
 दास्तिकः । इतिमहाभारतम् ॥ आ
 स्तीके ॥ वि । नास्तिकमिन्ने । वेद
 प्रमाद्यथादिनि । अट्टाली । अस्तिप
 रलोक इत्येवं मतिर्यस्यतः । अस्ति
 नास्तिद्विष्टमतिरिति अस्तीतिनिपा
 तात् यदा वचनसामर्थ्या दस्तीत्या
 श्यतात् उक् ॥

आस्कन्दितकम् । न । आस्कन्दिते । अ आस्तिकार्थदः । पुं । जनमेजयेराज्ञि ।

आस्पद

आस्तिक्यम् । न । अहावांम् । आस्ति
 कस्यकर्म भावे वा । पुरो० यक् ।
 आस्तीकः । पुं । मनसापुत्रे । आस्तिक
 मुने ।
 आस्तीकजननी । स्त्री । मनसादेव्या
 म् ।
 आस्था । स्त्री । आलम्बनायाम् । स्था
 ने । यत्रे । अपेक्षायाम् । आस्था
 न्याम् । आतिष्ठन्वस्थाम् । आस्थानं
 । घा० । आतश्चोपेक्ष्यङ् । टाप् । ता
 पर्येषवर्त्तने ।
 आस्थानम् । न । सभायाम् । निवास
 स्थाने । आतिष्ठन्वस्थान् । घा० अ
 धिकरणे ल्युट् । यत्रे ।
 आस्थाननिकेतनागिरम् । न । सभाम
 गृहपात्रने ।
 आस्थानी । स्त्री । सभायाम् । आति
 ष्ठन्वस्थाम् । घा० । अधिकरणे ल्युट्
 । ङीप् ।
 आस्थानीधूर्त्तः । धि । सभाधूर्त्तः ।
 आस्थितः । त्रि । आरूढे । प्राप्ते । आ
 ङ्पूर्वान्तिष्ठतेर्गच्छर्थेतिक् । चति
 स्थतीतीक्ष्म । अङ्गीकृतवति ।
 आस्थितिः । स्त्री । आस्थायाम् । तात
 पर्येषवर्त्तने ।
 आस्पदम् । न । पदे । स्थाने । प्रतिष्ठा
 याम् । यथा । अनुवाच मनुञ्जातु न

आस्फोटा

विधेयमुदीरयेत् । नष्टसन्धास्पदं
 "किञ्चित्कुञ्चित् प्रतितिष्ठतीति" ।
 कृत्चे । प्रभुत्वे । दशमगृहे । आ
 पद्यते । अस्मिन् । आत्मनः पदस्थानं
 वा । आस्पदं प्रतिष्ठायामितिनिपा
 तनात् सुट् ।
 आस्पन्दनम् । न । कम्पने । स्पन्दने ।
 आस्पाणः । पुं । इति कर्त्वास्पाणने ।
 अलम्बनायाम् ।
 आस्फालनम् । न । ताडने । आटोपे
 । प्रागल्भ्ये ।
 आस्फुजितः । पुं । शुक्लाचार्ये ।
 आस्फोटः । पुं । अर्कद्रुमे । शूरादेर्वा
 ङ्गादिशब्दे । आस्फोटयति । स्फुटि
 र् विकसने । अच् ।
 आस्फोटकः । पुं । खरोट इति भाषाप्र
 सिद्धे शैलपीली ।
 आस्फोटनम् । न । मुद्रये । विक्राये
 । बाङ्गादिशब्दे । स्फुटने । आ स्फुटे
 ल्युट् ।
 आस्फोटनी । स्त्री । वेधनिकायाम् ।
 मुक्तादिवेधिन्याम् । आस्फुव्यते ऽन
 या । स्फुटभेदनेचुरादिः । करणे-
 ल्युट् ।
 आस्फोटा । स्त्री । नवमङ्ग्याम् । वनम
 ङ्ग्याम् । आस्फोटयति । स्फुटिर् ।
 पचाद्यच् ।

आस्या

आस्फोटितम् । न । करास्फोटे ।
 आस्फोटः । पुं । अकंठचे । कोविदा-
 रे । भूषलाशयचे । आस्फोटयति ।
 स्फुटिर् । पचायच् । प्रपोदरादिः ।
 आस्फोतकः । पुं । अकंठपणे ।
 आस्फोता । स्त्री । अपराजितायाम् । व
 नमङ्ग्याम् । सारिवायाम् । हापर-
 त्मालीति । गौडिभाषाप्रसिद्धव्य-
 शेषे । कुट्टविषदोगनाशिल मस्यगु
 णी । टाप् ।
 आस्नाकः । वि । अस्नात्स्वन्धिनि । यु
 षदस्नदेरितिपद्येऽण् । तस्मिन्नधि
 येषुमाकास्नाकौ ।
 आस्यम् । नि । सुखे । सुखमयोः । वि ।
 सुखमध्यभवे । आस्यन्ते ।
 ना प्रस्रवति । आस्यन्त्यते । आतश्चो
 दिना द्रवीनियतेः । स्यन्प्रर्त्तने ।
 अन्येभ्योपीतिडः । यद्वा । अस्ते । अनुमनेः । पुं । नासाज्वरइतिप्रसिद्ध
 योयेन अस्यतेयासेऽस्मिन्वा । स्थाविशेषे । तल्लक्षणं यथा ।
 शेषणे । कृत्त्वस्फुट इति श्यत् ।
 आस्यपत्रम् । न । पत्रे । आस्यनिवपभा
 प्यस्य ॥
 आस्यसाङ्गलः । पुं । शूकरे ।
 आस्यलोम । न । श्यथुनि ।
 आस्यमुद्दिः । स्त्री । मुग्धत्वप्रकृतरस
 चे ।
 आस्या । स्त्री । स्थिता । आसनम् । आ

आहतः

सउपवेशने । अहलोर्ध्वत् । विं । हु
 लकात् यग्वा ।
 आस्योसवः । पुं । साहायोम ।
 आस्यपः । पुं । मूलनचचे ।
 आस्यवः । पुं । क्रिषे । अनेकान्तवादि
 नां पदार्थान्तरे । चक्षुरादीन्द्रियप
 चकस्य । यथास्यं प्रवृत्तौ । वृत्तिः
 पञ्चविकल्पाः भुवाभुवा चक्षुरादिव-
 र्गस्य । यथास्यवन्त्यल्पतस्तः । तो
 साविहास्यवः प्रो भाषेऽरीमः
 आस्यादः । पुं । रसे । आशीस्त्रजलोप
 आस्यादिवान् । वि । वर इति
 युते ।
 आस्यादितः । वि । भुक्ते । विशेषे ।
 आह । अ । चेषे । नियोगे । इडसमा
 वने ॥ उवाचैत्त्वर्थे ॥ कालमात्रेनि
 हुः । यम् ॥
 पुं । नासाज्वरइतिप्रसिद्ध
 स्थाविशेषे । तल्लक्षणं यथा ।
 आरक्तगोयेन युक्तोनासापुटान्त
 डीटे ॥ गात्रशूलज्वरकरः श्लेष्मणाद्या
 हकज्वरइति ॥
 आहतः । वि । मुञ्चिते । ताडिते । मि
 थ्योक्ते । सपार्थके । यन्थासुतोसी
 च्यादिवचने । ज्ञाने । पुं । आनके ।
 दक्षायाम् । न । पुरातनेवस्ते । नृ
 तनेवस्ते । सपायंकयाप्ये । आघ

आहारः

आहितः

शिते । आहृत्येतेषु । हेनू संः ।
 आहतखचयः । वि । कृतखचये । गुणैः
 मिंसिद्धे । आहतमस्यसंखचयवस्य ।
 आहारः । पुं । उच्छ्रासे । अन्तर्मुखत्वासे ॥
 आहारणम् । न । इत्याद्यानयने । अ
 मानोते । अन्तर्मुखत्वासे ।
 आहवः । पुं । युद्धे । यज्ञे ॥ आह्वानम्
 आह्वयते । अस्मिन्निति । अह्वय
 ह्वयांशब्दे च । आह्वयुद्धे । अह्वयपु
 म्प्रसारणम् ॥
 आहवनम् । न । यज्ञे । आसमन्नात्
 जुहोत्यस्मिन् । अह्वयुद्धे ।
 आहवनीयः । पुं । यज्ञाद्विशेषे । हो
 मार्चे । आह्वयधिकरणे । गार्हप
 त्यामे बहुत्वहोमार्चे । अग्निः संसंकि
 यते तस्मिन् । आह्वयते प्रीयते प्र
 क्षिप्यते वा हविरव । अह्वयुद्धे इत्य
 धिकरणे अनीयर् । यद्वा । आहवन
 त्तमर्चति । तद्वर्ततीति ।
 आहाः । पुं । अभियोक्तारि । आहिही
 ते । आहाङ्गता । विष् । विश्वपा
 वत्प्रश्रिता ।
 आहारः । पुं । द्रव्यगतापः करणे । जे
 मने । भोजने । चर्वचोपलेष्टमे
 यात्मके । दृष्टफले । सात्त्विकराजस
 तामसभेदात्त्रिविधे । आहारणम्
 अह्वयुद्धे । यद्वा । आहारनि

रसमेवात् । अकर्त्तरिचेति घञ ।
 आह्रियते । अह्वयुद्धे । अह्वये । हारे ।
 आहारणे । अह्वयुद्धे ।
 आहारसम्भवः । पुं । शरीरस्वरसंधीते ।
 आहार्यम् । वि । आगन्तुके । आहरे
 खीये । आरौप्यर्माये । आहर्त्तु
 योम्ये । अह्वयुद्धे । अह्वयुद्धे । पुं ।
 अह्वयुद्धे । अह्वयुद्धे । अह्वयुद्धे ।
 आहार्यशोभा । स्त्री । अह्वयशोभा
 याम् । अह्वयुद्धे । अह्वयुद्धे ।
 आहार्यः । पुं । निपाते । अह्वयुद्धे ।
 पञ्चादीनां जलपानाय । प्रस्तरीदि
 निर्मिते जलस्थये । खल इतिभाया
 । आह्वाने । युद्धे । विग्रहे । आह्वयमे
 अह्वयुद्धे । अह्वयुद्धे । अह्वयुद्धे ।
 नमाचाव इति अह्वयुद्धे । अह्वयुद्धे ।
 अह्वयुद्धे । अह्वयुद्धे । अह्वयुद्धे ।
 आधिकः । पुं । पाणिनिमुने । अह्वयुद्धे ।
 आह्विडकः । पुं । निपादेन वैदिहान
 निते अन्वयविशेषे । अह्वयुद्धे ।
 अह्वयुद्धे । अह्वयुद्धे । अह्वयुद्धे ।
 आहार्यः । पुं । अह्वयुद्धे । अह्वयुद्धे ।
 आहार्यः । पुं । अह्वयुद्धे । अह्वयुद्धे ।
 आहार्यः । पुं । अह्वयुद्धे । अह्वयुद्धे ।
 आहार्यः । पुं । अह्वयुद्धे । अह्वयुद्धे ।

आहुत्स

यथा । आहितो जवविपर्वयोपि मे
 श्याप्य एव परमेष्ठिनात्वयेति रघु-
 वंशे रामं प्रतिभार्गववाक्यम् । आधी-
 यतेऽस्य । इधाञ्च ॥ १ ॥ दधातेर्हिः ।
 आहितस्तत्रयः । त्रि । सौन्दर्यादिगुरु
 विप्रिष्टे । गुरौः प्रतीते । प्रख्यातगु-
 रोः । आहितानिस्तत्रयानि यस्मिन् ॥
 आहितानिः । पुं । अग्निहेचिणि । सा
 ग्निके ॥ आहितः अग्निर्येन । वाहि
 तान्यादिः ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 आहितुष्टिकाः । त्रि । व्याख्यारहिति ।
 अहेस्तुष्टं मुखं तेन दीव्यति । तेन
 दीव्यतीति ठक् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 आहुकः । पुं । उग्रसेने ॥
 आहुतम् । न । भूतयत्ते । पञ्चमहा-
 यज्ञान्तर्गतत्रयचे । त्रि । हुतव-
 क्षुनि । समिधादिहविर्भिराभिमुखे
 नहुते ।
 आहुतिः । स्त्री । देवयज्ञे । हेतुः । देव
 मुहिष्यमन्त्रोच्चारणपूर्वकाग्नौ ह-
 विर्निक्षेपे । तत्रविशेषो यथा । अत्ये
 रुचेसस्फुलिङ्गेवामावर्त्तं मयानके
 । आर्द्रकाष्ठैः समुत्पद्ये फुल्लारपति
 पायके । कृष्णाचिपि सुदुर्गन्धे तथा
 लिपतिमेष्टिनीम् । आहुतिं जुहु-
 यात्तन्नु तस्यनाशोभवेद्भुवमिति ।
 आहुत्सम् । न । तंरयट् २० काश्चोरा-

आहोस्वि

दिषु प्रसिद्धेषुपविशेषे । काण्डनपु-
 ष्ये । शिन्वीफले ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 आहुतः । त्रिं । कृताह्वाने । ह्वयतेः
 कर्मणिकेसम्यसारणदीर्घौ ॥ १ ॥
 आहुतसम्प्रदायः । त्रि । प्रलयकालपर्य-
 न्ते । आहुतस्य विन्दस्यसम्प्रदायसलि-
 त्तले सम्यक्प्रवर्त्तं यच्च ॥ १ ॥ १ ॥
 आहुतिः । स्त्री । आह्वाने । आहुपूर्वात्
 ह्वेचः स्रियीक्तिविति भावेक्तिन् ।
 सम्यसारणम् ॥
 आहुतः । त्रि । अनीते ॥
 आहेयम् । त्रि । अहिसन्निविषास्थ्या
 दौ ॥ अहौमिवम् । इतिकृचीत्या
 दिना ठक् । स्त्री । आहेयी ।
 आहो । अं । मन्त्रे ॥ विकल्पे । विचारे
 । आहन्ति । अन्तेर्दो मन्त्रयः ॥
 आहोपुरुषिका । स्त्री । इपोत्यात्मस-
 म्भाषनायाम् । आत्मनि यत्प्रवाविकार
 यो ॥ अहो अहन्मुरूपः । गुणुपेतिस
 भासः अहोइति अहमित्यर्थे । अयू
 रथ्यंसकादित्वापासभासः । अहोपु-
 रुषस्यभावः मनो० युञ् । आहोपुरुषि
 काटयोवास्यात् सभाषनात्मनीच-
 मरः ।
 आहोस्वित् । अ । विकल्पे । आहो ।
 आहो अस्वित्च ॥
 आहुः । पुं । अर्द्धां समूहे । गुरिडका

इः

दित्वा दंष्ट्रा अङ्गद्वारे वेति नियमा
 द्विलोपोनः ।
 आङ्गिकः । दिननिर्देशे । दिनसाधे ।
 दिनसुम्बन्धिनि । ना । प्रकरसंभ्रम
 हे । अन्वयभारे । भोजने । निश्चयि
 ययाम् । अङ्गानिर्वृत्तम् । तेननि
 हंनमितिठज । आङ्गिकस्यसिस्थ्या
 न्तंभवति ।
 आङ्गाईः । पुं । जेधध्वदे । कानने ।
 आङ्गाईः । पुं । क्षामन्वे । हर्षे ।
 आङ्गाईः । वि । आगन्दिते । हृष्टे ।
 आङ्गाईः । पुं । नामनि । आङ्गायति
 इत्याङ्गः । आतोनुपसर्ग इति । के
 प्राप्ते कषिधौ सर्वप्रमसारथिभ्योऽ
 इतिथः । तैर्यायते प्राप्यते । शो ।
 घमर्थकः ।
 आङ्गा । स्त्री । नाथि । संज्ञायाम् ।
 आङ्गान्माङ्गा । आतश्चोपसर्ग
 इत्यङ् ।
 आङ्गानम् । न । आवाहने । आका
 रणे । धृतौ । नामनि । आङ्पूर्वा
 त् । ङो ल्युट् ।

इः

इक्षुः

अनुकम्पयाम् । खेदे । सम्बोधने ।
 अनुकम्पयाम् । विक्षये । प्रत्यक्षस
 विधावितिकोश्वत् ।
 पुं । कामदेने । मदेने । इकारे ।
 इकटः । पुं । इशाङ्करे ।
 इकटः । पुं । टेषविशेषे । बहुमुखे ।
 इक्षिका । पुं । इक्षुमणि । इतिषड्भ्रजा
 वली ।
 इक्षुविका । स्त्री । अनिची ।
 इक्षुः । पुं । इक्षु इतिस्वनामप्रसिद्धेरसा
 त्ते । भिर्दुष्टे । गुह्येष्टे । असिपथे । स
 श्वुपुष्टे । अन्ननुर्याः । इक्षुवेरित्तिपि
 त्तमावस्वाद्येः । कफप्रदाः । स्त्रोदु
 पाकरंसा । विम्यागुरवोमूत्रशांतिमाः
 अस्थिभेदाः । यौक्षुकैर्भीरुकरंवा
 भिवर्गकः । अतपौरकाः । कान्तिरस्ता
 पसेक्षुकाखेक्षुः । चिपयकाः । नै
 पाखोदीर्घपश्वनीलमोरोथकोश
 कृतः । इत्येताजातयस्तेपंगुशांवे
 थायथास्खलम् । यौक्षुः । कफकु
 र्यान्नेदोमेहकरश्चसः । युषातुंवा
 तहतस्वादुरीपक्षीष्णश्चपित्तानुत्
 रक्तपित्तहरोवृद्धः चतुर्दलवीर्य
 कृतः । मूलेतुमधुरोत्त्वर्थं मध्ये पि
 मधुरः स्मृतः । अग्नेग्रन्थिपुचन्नेध
 सुः पटुरसोवनेः । * । दन्तिन्धी
 डितस्येचौरसः पित्तास्त्रनाशनः ।

इ । अ । भेदे । इफोत्तो । अपाकरथे ।

इक्षुग

शर्करासमवीर्यः स्याद्विदाहीकफ-
 प्रदः । मूलाग्रजन्तुग्रन्थ्यादिपीडना
 न्मलसङ्करान् । किञ्चिद्वालंविधृ
 च्याचविकृतिंवाति यान्त्रिकः ॥ त-
 स्याद्विदाहीविष्टक्षीगुरुः स्वाद्यान्वि
 कारत्तः । रसः पर्युषितोनेष्टोद्य-
 क्षोशातापह्नागुरुः । कफपित्तकरः
 शोषीभेदनस्यातिमूषलः ॥ * ॥ प
 क्षोरसोगुरुः किण्ठः सुतीक्ष्णः - कफवा
 तनुत् । गुल्मानाहप्रशमनः किञ्चित्
 पित्तहरः स्यूतः ॥ * ॥ इक्षीविकारा
 स्तृट्दाहमूर्च्छापित्तास्त्रनाशनाः ।
 गुरुत्रोमधुरावल्याः किण्ठ्यावातहराः
 सराः । घृष्यामोहहराः शीताहृत्
 याविपहारिण इति ॥ इष्यते । इष्य
 च्छायाम् । इष्येः क्लुः । घट्टोः कः सि
 । आदेशप्रत्यययोः । कपयोगे चः
 त् । अस्त्वविकाराः । लसीकाफाशित
 गुडखण्डमस्यष्टिकासिताः । निर्मा
 लालयथोक्तेराः शोतवीर्ययथोत्तर
 मिति ॥ कोकिलाचट्टचे ।
 इक्षुकाण्डः । पुं । मुञ्जे । काशट्टये ॥
 इक्षुकाण्डकः । पुं । गौडिके । इक्षुन्कुट्ट
 यति । कुट्टच्छेदने । कुन्गित्पिसं
 लयेर पूर्वस्यामि ॥
 इक्षुगन्धः । पुं । काशट्टये । कुट्टगो
 चुरे ।

इक्षुय

इक्षुगन्धा । स्त्री । कोकिलाचे । कोट्टग
 म् । शुक्लविदार्याम् । कृष्णभूमिकू
 ष्माण्डे । काशे । गोक्षुरे । इक्षुग
 न्धद्रवगन्धोऽस्याः । वा इक्षुः - गन्धो
 गोऽस्याः । इक्षुशब्दस्तद्गन्धसदृशे गौणः ।
 इक्षुगन्धिका । स्त्री । भूमिकूष्माण्डे । इ
 क्षुगन्धैव । गोक्षुरे । गोक्षुरे
 इक्षुजः । पुं । फाणित्तादिषु । फाणित
 च्चैवमस्य एकीगुडः । खण्डकमेव च ।
 सितसितोपलवैतेषु भेदा इक्षुजा
 ह्मताः । - - - - - ।
 इक्षुतुल्या । स्त्री । - आनाखुरतिगौड-
 भाषाप्रसिद्धेः तुल्यविशेषे । इक्षुवालि
 कायाम् । - - - - - ।
 इक्षुदर्भा । स्त्री । तुल्यविशेषे । तुल्यप
 विकायाम् । सुदर्भायाम् । - - - - - ।
 इक्षुनेत्रम् । न । इक्षुमूले ।
 इक्षुपत्रः । पुं । नुन्दरीजुवार इति च
 प्रसिद्धेथान्ये । यावनाले । -
 इक्षुम्रः । पुं । शरद्वथे ॥
 इक्षुवाळिका । स्त्री । तालमखाणाद-
 तिप्रसिद्धे चुरके । इक्षान्निकायाम् ।
 काशे ।
 इक्षुमती । स्त्री । सरिदिगोपे ।
 इक्षुमूषम् । न । मोरट्टके । धंशनेपेक्षुचे ॥
 इक्षुयन्त्रम् । न । कोष्टु वेन्दना इति
 चप्रसिद्धे इक्षुनिष्पीडनयन्त्रे ॥

इतः

यं न कर्त्तरि ॥ इत्याशेषमर्थः ॥ इत्यां
 शीलति शीलयतिवा ॥ शीलसमाधौ
 २ ॥ शीलकामिमर्थ्याचारिभ्यो वा इति
 कः ॥ प्रिप्तिः
 इत्याकाः न-पुं । इच्छा मोचा विच्छेदी
 प्रतिगौडभाषा प्रसिद्धे मस्य विशेषे ॥
 इच्छरः । पुं । विच्छेदी मोपेतौ । येषां
 न् । इच्छा इव क्विप् । इवाचरति
 नानाम् चार्थेषु ॥ नानाम् प्र न्नी
 इच्छविद्या । इच्छी । पुं । खल्लभायो याम् ॥
 इच्छा । इच्छी । इच्छाकोस्तनवा याम् ॥
 विधुयश्चर्मा यो याम् ॥ नविप्र चौर
 भेय्याम् ॥ यचने । भूजौ । प्रसुमत्या
 न् । स्वर्गौ । नाडी विशेषे । याम् ॥
 कायः स्थायनुवभायो मर्मासापयस्त-
 गताया नाडीसेहेत्युच्यते ॥
 इच्छा चिंका । स्त्री । गेनीत्याम् । ॥ इच्छ
 । श्वासा । तितैयां वरहौ । मिरड निमची
 । इच्छोदिमाधिप्रसिद्धायाम् ॥
 इच्छो वस्तरः । पुं । संवस्तरः ॥ इच्छी
 इच्छिका । स्त्री । मूषौ ॥ इच्छेवा । स्वार्थे
 कः । इच्छम् ॥
 इच्छिका पुं । यमच्छगले ॥ इच्छिमेच
 इच्छुस्तरः । पुं । संवस्तरः ॥
 इत् । अ । इत्यमेव ॥
 इत् । वि । गते । धृते ॥ इत् । गच्छ

इतः

इत्येतिर्कः ॥ प्राप्ते । चाते । इतेः क
 । चरितः ॥ किरण ॥ गिरण ॥
 इतरः । पिपिगः अन्यस्मिन् । पामरे । नी
 । चेतसरर्थतरः । तगच्छेदारपे । इः
 । कामस्यतरः । इनाकामेन तीर्यते
 । वातरतिवा । पचाद्यच् । यद्वा । इतंग
 । अर्ग करोति । तल्लरोतीति चिच् ॥
 यद्वा । इतेनमानेन चीर्यते । प्रीतिप
 दिक्वाद्वाच्यर्थ इति चिच् । वाङ्मुखा
 । इरेः । यद्वा । इत्स्यस्यपकपे । दि
 । यचनेतितरपे । इत्स्यप्रकपे स्त्रान्नाम् ॥
 इतरविशेषः । पुं । अन्यमभेदे ।
 इतरेतेरम् । इति अन्योन्यस्मिन् । परे
 स्यरे ॥
 इतरेतरयोगः । पुं । संवन्धप्राधान्ये चो
 । र्थविशेषे । यिथा । प्रच्यस्वन्यगोपये
 । प्रच्यन्त्यगोपये । यवसे खदिरस्य पचाय
 । यं प्रचखदिरस्यगोपाः ॥
 इतरेतराश्रयः । पुं । इतरेतरयोराश्र
 ये । गोपनीयौ । नानाम् ।
 इतरेद्युष्टौ । अ । अन्यदिने । इतरस्मिन्वा
 । चनि । सदाः पचत् परार्थे यमरुच्या
 दिना इतरगब्दीदिद्युष् प्रच्ययः ॥
 इतस्येतथ । अ । अनियतदिग्देशे । नीः
 इतस्ततः । अ । अर्चतथ । निम्न
 इतः । अ । अपादानार्थे । पच्यर्थे । अ
 सात् । पच्यन्त्यास्तसिच् इदमइत् ॥

इत्थटः

इद्दम्

इति-। अ । चिह्नैः । प्रकाशने । निर्देश
 ने । प्रकारे । परकृतौ । अनुकूपे ।
 निःसमाप्तौ । । प्रकरणेः । स्वहृषे । । सा
 । । विवक्षानियमे । । मतेः ॥
 । अवधारणे । व्यवस्थायाम् ।
 । परामर्शः । । माने ।
 । इत्यमर्थे । । ऐतमर्थे । । प्रकल्पे । । उक्त
 । प्रकमे । इति अयतिवा । । इत्युः । । इति
 । । । । ।
 इतिर्कथः । । । । ।
 । मते । । इति इत्यम्कारेण कथयित्य ।
 इतिकर्तव्यता । । खी । कथ्ये । । इदुतैः ।
 इति । । । । ।
 इति एवम् । । ।
 इतिहा । । अ । पारम्पर्यप्राप्तोपदेशे । ।
 इतिहासः । । पुं । । पूर्वपर्यायार्थम् । । पुरा
 । । । । ।
 काशिनो भारतादिग्रन्थे । । धर्मार्थका
 । । । । ।
 । । पूर्ववृत्तकथायुक्त मितिहासप्रवृत्त
 । । इतिष्मृतिः । । इतिहासप्रारम्भ
 । । । । ।
 । । । । ।
 इतिहासपुराणम् । । । । ।
 । । । । ।

। प्रसिद्धे वृत्तविशेषे । । वहुमन्ते । । खर
 । । । । ।
 इतिहासः । । खी । । । ।
 व्यविशेषे । । ।
 इत्यम् । । । । ।
 । । । । ।
 । । । । ।
 इत्यम्भृतः । । । । ।
 । । । । ।
 । । । । ।
 । । । । ।
 । । । । ।
 इत्याः । । । । ।
 । । । । ।
 इत्यः । । । । ।
 इत्या । । । । ।
 । । । । ।
 इत्तरः । । । । ।
 इति । । । । ।
 । । । । ।
 इत्तरी । । । । ।
 सत्याम् । । । । ।
 रप । । । । ।
 इत्या । । । । ।

इत्थटः । पुं । । । । ।
 इद्दम् । पि । । । । ।

इध्राम्

इन्दुः

रात्मके जगति । सन्निकर्षे । सन्नि-
धानादनन्तरोक्तमिदमेवविप्लवः । ए-
ति । इद्युगता । इद्योदमुगितिदश
पादीदृष्टिः । इन्दति । इदिपरमै-
श्वर्ये । इन्देःकमिर्नलोपश्चेतिदीचि-
तः । पुं । प्रथमैकवचने । अथम् ।
तथैतद्देशकालादौ । इद्योयमितिकी-
र्त्यते । स्त्री । प्रथमैकवचने । इयम् ।
इद्व्याख्या । स्त्री । दुराक्षभाग्राम् ।
इदानीम् । अ । सम्प्रत्यये । वाक्याल-
कारे । अस्मिन्काले । दानीम् ।
इदमिदम् ॥
इदानीन्तनः । वि । आधुनिके । सम्प्र-
तिजाते । इदानीम्भवः । सायम्भिर-
मित्यादिनाम्भुः ।
इदावत्सरः । पुं । संवात्सरादिपञ्चान्तर्ग-
तवत्सरविशेषे ।
इदुम् । न । आतमे । दीप्ते । आश्वर्ये
। वि । निर्मले । वर्द्धिते । जिहन्धी
दीप्ती । शीतःकृत्तिवर्त्तमानेकः ।
इदुशासनः । द्वि । अप्रतिष्ठताप्ते ।
इदा । अ । प्राकाशये ॥ समिदुमिद्वेशम-
होददासि ।
इध्राम् । न । समिधि । अयिसन्दीपन-
काठे । इध्यते अयिरनेन । जिहन्धी
। इपियुधोतिमक् । अनिदितामिति
नलोपः ।

इनः । पुं । अर्के । सूर्ये । पत्न्या । प्रभौ
। नृपभेदे । इति ईयतेवा । इद्युं ।
इद्युषिजिति नक् ।
इनानी । स्त्री । षट्पत्रीवृत्ते ॥
इन्दम्बरम् । न । इन्दीवरे । नीलोत्पले ॥
इन्दित्तिरः । पुं । अक्षरे । षट्पदे ।
इन्दिरा । स्त्री । त्रियाम् । लक्ष्म्याम् ।
इन्दिरामन्दिरम् । न । विष्णौ । इति
। राजवल्लभः ।
इन्दिराक्षयम् । न । पद्मे ॥ इन्दिरायाञ्च-
खयः । स्त्रीवत्त्वमभिधानात् ॥
इन्दिरावरम् । न । नीलोत्पले । इन्दि-
रायावरम् प्रियमिष्टमितियावत् ।
इन्दियरम् । न । नीलोत्पले । इन्दति-
। इदिपरमैश्वर्ये । इद्युमधात् किदि-
ति इत् । इन्दिः खच्छीः तस्याः-वर-
मिष्टम् ।
इन्दीवरम् । न । युवचये । नीलाम्भो-
ले । इन्देरिचन्तारु कृदिकारादिति
डीष् । इन्दी खच्छीस्तस्याः वरमि-
ष्टम् ।
इन्दीवरिणी । स्त्री । उत्पलिन्याम् ।
इन्दीवरी । स्त्री । शतमूल्याम् । शता-
वर्थांम् । इन्दीवरमस्यस्याः । अश-
आचच् । गौं । डीष् ॥
इन्दुः । पुं । चन्द्रमसि । कर्पूरे । सग-
शिरोनचपे । एकाद्वे । उनत्ति अ-

इन्दुल्ले

सुतरसेन सर्वाभपिभुवन्किन्नां करो
ति । उन्दील्लेदने । उन्देरिच्चादेशद
त्त्युः ।

- इन्दुकः । पुं । अश्रयन्तकटक्षे ।
इन्दुकमलम् । न । सितोत्पले ।
इन्दुकलिका । स्त्री । केतक्याम् ।
इन्दुकान्तः । पुं । चन्द्रकान्तमयी । इ
न्दुःकान्तोऽस्य ।
इन्दुकान्ता । स्त्री । रजन्याम् । इन्दुःका
न्तोयस्याः ॥
इन्दुक्षयः । पुं । असाषास्यायाम् ।
इन्दुजनकः । पुं । समुद्रे । इदोः जनकः ।
इन्दुजा । स्त्री । नर्मदोयाम् । सोमो
द्भवायाम् ।
इन्दुपुषः । पुं । बुधग्रहे । इन्दोः पुषः ।
इन्दुपुष्पिका । स्त्री । विषण्णाङ्गजा इति
विषणाङ्गफिया इति च गौडभाषा-
प्रसिद्धे कलिकारीदक्षे । स्वर्णपुष्पा
याम् ।
इन्दुभम् । न । सगगिरोनक्षत्रे ।
इन्दुभा । स्त्री । कामुषाम् । व्योत्खा-
याम् ।
इन्दुभृत् । पुं । जिन्ये । इन्दुं विभर्त्ति । इ
भृत् । जिम् ।
इन्दुमती । स्त्री । पूर्णिमायाम् ।
इन्दुगदम् । न । मुक्त्यायाम् ।
इन्दुलेपा । स्त्री । अग्न्यायाम् । गुहू

इन्द्रकु

चाम् । सोमलतायाम् ॥ शशिनः क
लायाम् ॥ यमानिकायाम् । इन्दो
र्लेखेव ।

- इन्दुलोहकम् । न । रौप्ये ।
इन्दुवल्ली । स्त्री । सोमलतायाम् । गुहू
चाम् ॥
इन्दुव्रतम् । न । चान्द्रायणे ।
इन्दूरः । पुं । मूषिके ।
इन्द्रः । पुं । देवराजे । पुरन्दरे । शक्रे ।
अन्तरात्मनि । परमेश्वरे । इन्द्रोमा
याभिः पुरुषरूप ईयते इति च्युतौ परमे
श्वरस्य प्रकरणात् ॥ आदिच्यविशेषे
॥ कुटजदक्षे । राषौ । भारतवर्षोप
दीप विशेषे । घण्टावस्य चतुर्थे ॥ १५
प्रभेदे । ज्येष्ठानक्षत्रे । विष्कम्भादि
पु षड्भिः शेषोमे । तपजातस्यफलम्
। प्रतापशीलोवल्लवान्गुण्यतः श्रेष्ठा
धिकः श्रीकमलाश्रुपेत । किलेन्द्र
योगो यदि जन्मकाले महेन्द्रतुल्यः पु
ष्यः प्रसन्न इति । इन्द्रति । इति०
। अन्वेन्द्रेच्यादिनारन् ॥
इन्द्रकम् । न । सभागृहे । इतिहेम
चन्द्रः ।
इन्द्रकोम । पुं । क्षिमवतोदचिसेकुना
नपीठसद्विहितेऽविशेषे । मन्दर
पर्वते ॥
इन्द्रकुञ्जरः । पुं । मेरावते ॥ इन्द्रस्यकु

इन्द्रजि

हरः ।

इन्द्रकोपः । पुं । मध्वके । खड्गायाम् ।
 इन्द्रगोपः । पुं । तीज इति वीरवहुद्धी
 इति च भाषाप्रसिद्धे वर्षाभवरक्तवर्ण
 कीटे । शक्रगोपे । अजिके । इन्द्रो
 गोपोऽस्य ।

इन्द्रचन्दनम् । न । हरिचन्दने ।

इन्द्रचिर्भिटी । स्त्री । सताविशेषे । यु

ग्मफलायाम् । दीर्घघृणायाम् ।

इन्द्रच्छदः । न । सप्तस्रगुच्छे हारे ।

इन्द्रजालम् । न । कुहके । जाले । कु

खतौ । मन्त्रौषधादिना यथास्थित
 स्यवस्तुनोऽन्यथाप्रध्यायने । भाषा
 कर्मणि । भानुमतीकाखेले इति भा

षा । घृष्टास्तु । सतस्मात्किमि चेन्द्र

जालमपरं - यद्गर्भवासस्थितं रेतस्ये-

तति चक्रेमस्तकमदप्रोद्भूतनानाङ्गुर

म् । पर्यायेण शिशुत्वयौवनजराये

पैरनेकैर्घृतं मथ्यत्यक्षिशृणोति कि

घृतितथागच्छत्यथागच्छतीत्या

हुः । इन्द्रेण योगविशेषेण जालम् ।

सुद्रोपायविशेषे ।

इन्द्रजालिकः । पुं । कुहककारिणि ।

गौभिके । भानुमती इति भाषा ।

इन्द्रजित् । पु । रावणात्मजे । मेघना

दे । इन्द्रमजैपीत् । नि० । क्विप्त् ।

कौ ।

इन्द्रपु

इन्द्रजिद्विजयी । पुं । खज्जणे ।

इन्द्रतूलम् । न । आकाशे लट्ठीयमा-

नेरुचे । ग्रीष्महासे । वंशकफे ।

इन्द्रतूलकम् । न । इन्द्रतूले ।

इन्द्रदाह । न । देवदारुणि ।

इन्द्रदिक् । स्त्री । पूर्वदिशि ।

इन्द्रदुःखः । पुं । ऋषिदिशेषे । भासवे

थे । ऋषिदिशेषे ।

इन्द्रद्रुः । पुं । अमुनदृषे । कुटमदृषे ।

इन्द्रस्यद्रुः ।

इन्द्रधनुः । न । वकीभूते रोहिते । शक्र

धनुषि । रविकिरणा बहुवर्षाघाते

नविलोहितानभसि । शक्रायुधसंख्या

नादृश्यन्ते सन्तु इन्द्रधनुः ।

इन्द्रध्वजः । पुं । राजाह्वयार्थं क्रियमा

थे सत्सयविशेषे । शक्रध्वजे । यथो

क्तं भविष्योत्तरपुराणे । एवंयः कुहते

यावामिन्द्रकेतोर्युधिष्ठिर । पर्जन्य

कामवर्षास्यात्तस्मिन् राक्षसेनशय

इति ।

इन्द्रनील । पुं । पद्मा इति भाषाप्रसि

द्धे मरकतमणोः । धीरमध्ये चिपेनी

लं धीरण्ये नीलतां दत्तेत् । इन्द्रनी

लमिति प्यातमिति परीक्षा ।

इन्द्रपुष्पा । स्त्री । साद्रुणिकीवृक्षे । वि

पसाह्ला इति गौडभाषा प्रसिद्धे ।

इन्द्रपुष्पिका । स्त्री । विषयाह्ला

इन्द्रसु

गौड भाषा मसिद्धे कलिकारीवृक्षे ।
इन्द्रमस्यः । पुं । न । युधिष्ठिरनिर्मितेपुरो
त्तमे । वज्रराजधान्याम् ॥ पार्थिवम
रे । दिल्ली इतियवनभाषा ॥

इन्द्रमहरणम् । न । पर्वो । वज्रे । इन्द्र
स्यमहरणम् ॥

इन्द्रभम् । न । ज्योष्ठानशंभे ॥

इन्द्रभूतिः । पुं । अहंतांगलाधिपमेदे ।

इन्द्रमेपजम् । न । शुक्रव्याम् ॥

इन्द्रमहकाम् । कः । पुं । कुकुरेः ।

इन्द्रयवः । पुं । न । इन्द्रजौ इतिभाषा

मसिद्धे तित्तवीजविशेषे । कलिङ्गे ।

भद्रयवेः । कुटजवोजे । ऐन्द्रयववि

दोपत्रसङ्गादि कटुशीतलम् । ज्व

रातिसाररक्तार्शः कुम्भिवीसर्पकुष्ठनु

त्ति । दीपनगुदकीलास्रवातास्रशो

षशूलजित् । यवाकारवीजत्वात् य

वम् ॥ इन्द्रसंज्ञस्यएचस्य यवम् ॥

इन्द्रसुतः । पुं । केशनाशकरोने ।

केशमे । न । मस्तकोद्भवरोगविशेषे

। खाद्यक्षये । तखलचक्षम् । रोम

कूपानुगंरक्तं पित्तेनसहमूर्च्छितम्

। प्रच्यापयति रोमाशिततः श्लेष्मास

शोशितः । रुणद्धिरोमकूर्पास्तुततो

न्येषामसम्भवः । तदिन्द्रसुसंखालयं

रज्ज्वेतिचयिभाष्यते ॥ खाद्यत्वंरुच्ये

निष्पद्ययायकथनम् । तथाचमौ

इन्द्रवा

जः । तदिन्द्रसुसमिच्याहुःखर्जूर
ःख्याप्रकेचनेति । कार्तिकस्वाहे । इ
न्द्रसुसंज्ञशुखिमवति खासन्धेशि
रोरुहेषेवकव्यासवेदनेति आंगम
स्तवमास्तोति निर्दानटीका ॥

इन्द्रसुसकम् । न । इन्द्रसुसरेणि ।

इन्द्रसुसिकः । वि । इन्द्रसुसकान्विते

॥ निष्केशशिरसि ॥

इन्द्रवंशा । स्त्री । चर्कवृक्षविशेषः । चर्क

ःखट्ठस्येतिपूर्वमचरं दीर्घं प्रयुक्तं क-

वितावतारकैः । मीढापनीनामकु

ल्लेपकाशकस्यादिन्द्रवंशेत्यभिधान

तस्तदा ।

इन्द्रवज्रा । स्त्री । चर्कवृक्षविशेषे । क

ःखंज्वेजोगण्डभ्रगेन्द्रहारा राजन्तिय

स्याश्चरयोसेमस्तेः । तामिन्द्रवज्राम-

तिमाप्रकान्ताः भोगीन्द्रवज्राजमर

न्दधाराम् । यथा । रक्ताम्बुदे नेदि

ःतखम्बमाळा शीतांमुचपडात्तपकु-

ण्डलाभ्याम् । तारांगुतारावलिह

द्वहारीः स्वोयांश्रियम्भूषयतीपस-

न्येति ।

इन्द्रवज्राहतपशः । पुं पर्यते ।

इन्द्रवारुणिका । स्त्री । इन्द्रवारुणायाम् ।

इन्द्रवारुणी । स्त्री । राखालससा इति

गौडप्रसिद्धतायाम् । विगासा-

याम् । पीतपुष्पायाम् । तौसतुंयी

इन्द्र

कीजड जोश्वेतवर्ण और अतिकड
 वीहोती है इन्द्राकृणीतिचभाषा ।
 इन्द्रं धारयति । घृष्णं चुं । कृषुदा
 रीतिवाहुलकण्ठान्तादुनम् ।
 इन्द्रदृचः । पुं । श्वंदासिम् ।
 इन्द्रघुवा । स्त्री । प्रसरोगविशेषे । तल्लेच
 यम् । पद्मकार्यकपुंन्मध्येपिडकापि
 षकाशिताम् । इन्द्रघुवान्तुतांविद्यो-
 दातपित्तोत्थिताभिषगिति ।
 इन्द्रप्रतम् । न । राशोत्रतविशेषे । यथा ।
 वार्षिकीस्तुरोमासान् यथेन्द्रोऽभि
 प्रवर्षति । तथाभिवर्षेत्स्वरोऽपुंकाभै-
 रिन्द्रप्रतंचरन्निति ।
 इन्द्रशुचुः । पुं । इवांसुरे । इन्द्रस्यशुचुः शा
 तयिता हन्तेतिपठोसमासेन इवस्ये
 ऋषुकृत्वम् । इन्द्रे ॥ इन्द्रःशुचुर्यस्ये
 तिबहुव्रीहिर्यस्येन्द्रेणमध्यत्वात् ।
 इन्द्रसावधिः । पुं । चतुर्दशेभनौ ।
 इन्द्रसुतः । पुं । जयन्ते । वालिनामया
 नरराजे । अर्जुनपाण्डवे । अर्जुनद
 चे । इन्द्रस्यसुतः ।
 इन्द्रसुरसः । पुं । इन्द्रसुरिसे ।
 इन्द्रसुरिसः । पुं । निर्गुण्याम् । सिन्दु-
 वारे । म्यौडी इति काशी भाषा ।
 सभासूइतिभाषा । बन्हां इतिपर्य
 तभाषा ।
 इन्द्रस्तनुः । पुं । इन्द्रसुतस्यार्थे ।

इन्द्रांस

इन्द्रसेनः । पुं । अचद्वीपस्येऽद्विविशेषे ।
 इन्द्रां स्त्री । फलिगभाकेदृचे ॥
 इन्द्रांसिः । पुं । अथमौपधौ ।
 इन्द्रांसिधूसः । पुं । हिमे ।
 इन्द्रांसिका । स्त्री । इन्द्रसुरिसे । निर्गु
 ण्याम् । इन्द्रस्यजन्या । इन्द्रवरुणे-
 तिडीयानुकौ । जन्मजनकसत्त्वयो
 पिपुंयोगस्तवगृह्यते । कन् । इस्व
 स्वच्चे । यदा । इन्द्रमानयति । अने
 र्ग्यन्तात् कर्मण्यच् । डीप् । क्त् ।
 इस्वः ।
 इन्द्राणी । स्त्री । इन्द्रपर्याम् । यथा
 म् । इन्द्रस्यस्त्री । इन्द्रवरुणेति डी
 यानुकौ । दुर्गायाम् । यथा । ऐन्द्र
 यं परमंयस्याःशशेचै वसुरासुराः । इ
 दिच परमैश्वर्ये इन्द्राणीतेनसाग्निवे
 तिदेवी पुराणम् । इन्द्रसुरिसे । स्त्री
 गांकरणे । नीलसिन्दुवारे । सृज्मै
 लायाम् । स्थूतेलायाम् । मातृका
 विशेषे ॥
 इन्द्रानुजः । पुं । विष्णौ ।
 इन्द्रायुधम् । न । इन्द्रधनुषि । शक्रायुधे ।
 इन्द्रारिः । पुं । असुरे । इन्द्रस्यारिः ।
 इन्द्रावरवः । पुं । विष्णौ । इन्द्रयावरं
 वातः । अन्धेष्वपीतिडः ।
 इन्द्रागनः । पुं । भद्रायाम् । संविदि ।
 इन्द्रासनम् । न । पञ्चमाधिकस्यमथमे

इन्द्रिय

। ११ प्रभेदे ।

इन्द्रियम् । न । विषयिणि । हृषीके ।
 चक्षुरादिषु । सात्त्विकाङ्क्षारोपा
 दानानि इन्द्रियाणि । तानिच बुद्धी
 न्द्रियकर्मेन्द्रियभेदाद्द्विविधानि ।
 उभयमपि इन्द्रस्यात्मनो विषयोपल-
 धिकरणतया लिङ्गत्वादिन्द्रियमुच्य-
 ते । तत्र श्रोत्रस्पर्शचक्षुरसनाघ्राणा-
 ख्यानि ज्ञानेन्द्रियाणि भवन्ति । वा-
 क्पाणिपादपायूपस्थानिच कर्मेन्द्रि-
 याणिभवन्ति । उभयात्मकमनः ।
 मिलित्वैकादशानीन्द्रियाणि भव-
 न्ति ॥ भूतमकृतिकानीन्द्रियाणीति
 नैयायिकाः । तथाच गौतमप्रणी-
 तं सूत्रम् । घ्राणरसनचक्षुस्पर्श-
 श्रोत्राणीन्द्रियाणिभूतेभ्यः । १ । १२ ।
 विषयग्रहणकार्यानुमेयंकरखमि-
 न्द्रियम् । इन्द्रस्यात्मनो लिङ्गम् इ-
 न्द्रेणदृष्टं ज्ञातं ममचक्षुर्मम श्रोत्र-
 मित्यादिक्रमेण इन्द्रेणदृष्टम् इन्द्रे-
 णानुष्टम् प्रीणितं सेवितंवा इन्द्रेणद-
 र्शनं यथायथंविषयेभ्यः । इतिशब्दः
 रूपे प्रकारे तेनइन्द्रेण दुर्लभम् इ-
 त्वाद्यर्थेषु इन्द्रियमिन्द्रेलिङ्गेत्यादि-
 निपातनादिन्द्रगठ्यात्घञ् । रत्तसि-
 । कीर्त्ये ।

इन्द्रियकर्मा । न । वाद्यानांश्रोत्रवागा

इन्द्रिय

दीना मान्तरयोश्चमनोबुद्धोःकर्मा-
 सु । तानिचशब्दश्रवणस्पर्शग्रहण-
 रूपदर्शनरसग्रहणगन्धग्रहणानि व-
 चना दानगमनविसर्गानन्दाख्यानि
 सङ्ख्याध्यवसायौच यथासङ्गमव-
 न्ति ।

इन्द्रियग्रामः । पुं । इन्द्रियसमूहे ।

इन्द्रियनिग्रहः । पुं । विषयेभ्यश्चक्षुरा-
 दिवारणे । चक्षुश्श्रोत्रादिज्ञाने-
 न्द्रियाणां वाक्पाण्यादिकर्मेन्द्रिया-
 णाञ्च तत्तत्रोक्तकौपरोधभाषेणह-
 ठाविरोयइत्यर्थः ॥ इन्द्रियाणान्तु
 सर्वेषांयद्येकं चरतीन्द्रियम् । तेना-
 ख्यं चरतिप्रज्ञाहतेःपात्रादिवोदक-
 म् ।

इन्द्रियवधः । पुं । एकादशविधे इन्द्रिया-
 णाम्बधे । यथा । बाधिर्यं कुष्ठताम्ब-
 ल्लं जडताऽजिघ्रता तथा । मूकता
 कौण्डिन्यद्रुत्त्वत्त्वोद्वापत्तमत्तताः ।
 यथा सङ्गमेकादशाना मेकादशव-
 धाभवन्ति ॥

इन्द्रियवृत्तिः । स्त्री । श्रोत्रादीनांशब्दा-
 दिषु । वागादीनां वचनादिषु । म-
 नोबुद्धोः सङ्ख्याध्यवसाययोः ॥ य-
 याहुः साङ्गः । शब्दादिषुपञ्चाना-
 मालोचनमात्रमिष्यतेवृत्तिः । वच-
 नादानविहरणोक्तगानन्दाशुपञ्चा

इन्द्रिया

इन्द्र

नामं ॥ बुद्धीन्द्रियाणांसम्यग्भवस्तुमा
 वृद्धयनमात्रोचनं मुक्तम् । यथाहुः ।
 सम्यग्भवस्तुमावन्व प्राग्गृह्णात्य
 विकल्पितम् । तत्सामान्यविशेषा
 र्थां कल्पयन्ति मनीषिण इति । स
 था । अस्ति ह्यालोचनं चानं प्रथमं नि
 र्विकल्पकम् । वासुदेवादि विज्ञान
 सदृशं शुद्धवस्तु जन्म ॥ ततः परं पुनर्भव
 स्तु पूर्वजोपस्थादिभिर्यथा । बुद्ध्यावसी
 यते सापिप्रत्यक्षत्वेन संभ्रतेति ।

इन्द्रियस्वप्नः । पुं । प्रकृतये ॥

इन्द्रियात्मा । पुं । इन्द्रियेषु ॥

इन्द्रियादिः । पुं । इन्द्रियाणांकारणे रा
 जसाहङ्कारे ॥

इन्द्रियार्थः । पुं । शब्दस्पर्शरूपरसग-
 न्धाद्ये । विषये । गोचरे । - गन्धर
 स्वरूपस्पर्शशब्दः । इन्द्रिय्यादिगुणास्त
 दृश्याः । इति न्यायसूचनम् । १ । १४

वैशेषिकायां द्रव्यगुणकर्मसु अर्थ-
 शब्दाभिधेयत्वमाद्यतः प्रश्नानां गन्धा
 दीनामेव कथं तत्त्वमिन्द्रियाणाम् इति रा
 सायतदर्थान् प्रच्युतम् । तेषामिन्द्रि
 याणामर्थविषयाहृदिष्टा अपि तय
 वेत्याशयः । इत्यन्वतदर्थं चञ्चलचय
 मिति मन्तव्यम् । तच्छब्देन परिहरि
 त्द्रियाणि परासंभ्रान्ते । तथाच एकै
 कपरिहरिन्द्रियमात्राद्याविशेषगुण-

त्वं परिहरिन्द्रियद्वयाद्याहपरिहरिन्द्रि
 यशास्त्रगुणत्वं वा तदर्थः । पृथिव्यादि
 गुणा इति लक्ष्यनिर्देशः । तैकेगुणा
 इत्याकाङ्क्षायां गन्धेत्यादि । पृथि
 व्यादीनां गुणारतिषु हीसमासे भा
 व्यसम्मतः तेन गुणगुणिनो रभेदे-
 नेति सूचितम् । इन्द्रियैरर्थ्यते । अ
 र्थयाज्ञायाम् । कर्मणि षञ् ।

इन्द्रियायतनम् । न । शरीरे ।

इन्द्रियार्थसन्निकर्षः । पुं । प्रत्यक्षज्ञान
 हेतौ । सचचक्षुषः । संयोगः । सं
 युक्तसमवायः । संयुक्तसमवेतसमवा
 यः । समवायः । समवेतसमवायः ।
 विशेषश्च विशेष्यभावश्चेति ॥

इन्द्रियेशः । पुं । आत्मनि । जीवे ॥

इन्द्रियैः । पुं । युहस्यतौ । इन्द्रियेभ्यः ॥

इन्द्रियम् । न । वल्लिसन्दीपनार्थदृग् का
 छयोः । पाकार्य्याद्ये । एषति । इ
 न्द्रियिरनेन । भिरन्धी० । करणेति
 ल्युट् ।

इन्द्रः । पुं । गले । हस्तिनि ॥ उत्तरप
 दस्थः श्रेष्ठे । अष्टमे । सति ईयते वा
 । इय्० । इयः किदितिभः ॥

इन्द्रकथा । स्त्री । गजपिप्यस्याम् । इन्द्र
 यकथा ॥

इन्द्रकथा । स्त्री । नागदन्त्याम् । पर्वपु
 यस्याम् । विधौ षष्ठी ॥

इयत्

इमनिमीलिका । स्त्री । मिङ्ग्याम् ।
 छलमिपचवेदधीभङ्गिश्चेमनिमी
 लिकेतिचिकाण्डशेषः ।
 इमपाखकः । पुं । इस्तिपके ॥
 इमभरः । पुं । गजसमूहे ॥ इमाना-
 भरः ॥
 इमनाचला । पुं तिङ्हे ॥
 इमया । स्त्री । स्वर्गचोरीवृषे ॥
 इमाख्यः । पुं । नागकेशरश्चे ॥
 इमेघया । स्त्री । गजपिप्पल्याम् ॥
 इम्यः । त्रि । आख्ये । धनवति । पुं । रा-
 त्रि । इस्तिपके ॥ इममर्हति । द-
 यडादिच्चात्त्यत् । यदा । एःकामा-
 त् भ्यसते । भ्यसभये । अन्येभ्योपी-
 तिङ्हे ॥
 इम्यग्रामः । पुं । इस्तिपकानासवसथे ॥
 इम्या । स्त्री । शङ्खकीवृषे ॥ करेख्याम्
 । टाप् ॥
 इम्यिका । स्त्री । इम्यायाम् ॥ इम्यैव ।
 स्वार्थेकन् । उदीचाभितोदादेशः ।
 पचे इम्यिका ॥
 इयत् । त्रि । इदम्परिमाणविशिष्टे । ए-
 तावति । इदम्परिमाणस्य । कि-
 मिदम्भायोघदतिवतुप् वखचघः ।
 इदङ्गिभोगीश्वरी । यखेतिलोपः ।
 प्रचयमागमयजिप्यते । पठन्तिवा-
 चवैयाकरणायापनिपदाश्च । उदि

इराव

तवतिप्रस्विन्मच्छवेशास्त्रयोनाग
 तवतिविलयश्चमाकृतेपिमपश्चे । त-
 पदिपदमुदीतं केवलं मच्छयोयत्
 तद्विद्वितिमिमीतेकोहृदाप्रण्ड-
 तोपीति । पुं । इयान् । स्त्री । इयती ॥
 इयन्ता । स्त्री । सीमायाम् । परिमा-
 यो । संख्यायाम् ॥ इयतोभावः । त-
 ल् ॥
 इरम्यदः । पुं । मेघज्योतिषि । वज्राग्नी-
 । इरावदकम् । तेनमाद्येतिदीप्यते
 अविन्धनच्चात् इत्यर्थे उग्रम्पश्येरम्य-
 देत्यादिनाखिश् प्रच्येयानुभागम-
 श्चनिपासितः । बाहवोपिरेरम्यदे-
 इतिकेचित् ।
 इरा । स्त्री । सुवि । वाधि । वाय्याम्
 । सुरायाम् । इं कान्तराति । रा-
 दाने । आतोनुपेतिकः । अमुनि ।
 जले । इरुगता । एति इयतोवा ।
 षट्त्वेन्द्राद्येतिसाधुः । निपातनामुखा-
 भावः ॥ अन्ते ॥
 इराचरम् । न । करकायाम् । वर्षोप-
 ले । त्रि । भूचरे । अमुचरे । इरा-
 यांचरति । चरेष्टः ।
 इराजः । पुं । कन्ठर्पे ॥
 इरावती । स्त्री । वटपथीवृषे । पापा-
 गभेदीविशेषे । परीचिचृपतेर्भाया-
 याम् ॥

इत्थावृ

इरिणम् । न । ऊपरभूसौ । शून्ये ।
 निराश्रये । ऋच्छति । ऋगतिमा
 पययोः । अर्थः किद्विद्येतिइदन् ।
 इरिमेदः । पुं । अरिमेदे । विट्खदिरे
 । इरिमेदः कपायोऽणोमुखदन्तग
 दास्त्रजित् । वृन्तिकपुविषसोपपृ
 मिक्कडविषग्रहान् ।
 इरिनेल्लिका । स्त्री । मस्तकोद्भवप्रण
 - जन्यपीडाविशेषे । तल्लक्ष्यम् । पि
 डकामुत्तमाङ्गस्याटसामुग्रहजाष्व-
 राम् । सर्वात्मिकांसर्वलिङ्गांजानी
 यादिरिनेल्लिकामिति ।
 इरेशः । पुं । विष्यौ । वक्ष्णे । वागीशे
 । रात्रि । इरायाः ईशः ।
 इर्षादः । स्त्री । जर्णायाम् ।
 इर्षादगुल्लिका । स्त्री । फूट इतिभाषा
 प्रसिद्धे इर्षादविशेषे । निर्भिन्नकर्क
 ष्याम् ।
 इरुः । वि । मेरुके । इरुति ग्रेरखां
 रोति । इरुमेरुये । इगुपथलक्ष-
 यः कः ।
 इरुविद्या । स्त्री । पुलस्त्यभार्यायाम् ।
 इविर्मुवि । कुवेरस्यजनन्याम् ।
 इरुना । स्त्री । सौम्यकलने । बुपवोपि
 ति । धरिव्याम् । गवि । वाचि ।
 इरुति । इरुउत्क्षेपे । इगुपथेतिकाः ।
 इरुाद्यतम् । न । जम्बुद्वीपस्य नववर्षा ।

इरुखाः

न्तर्गतवर्षविशेषे । तत्रसुमेरुसंवे
 प्थ्यास्ते । पश्चान्नाख्यवतः प्राच्यां-
 न्यमादनशैलतः । इरुावृत्तनीलगिरे
 र्याम्यतेनियथादुदक् ।
 इरुिका । स्त्री । अचलायाम् । भुवि ।
 इरुैव । स्वार्थेकः ।
 इरुी । स्त्री । ईरुयाम् । करवाशिकाया
 म् । कटारी शायङ्गुरी इतिभाषा ।
 इरुगती क्षेपेव । इन् । कृदिकारा-
 दितिवाङ्गीप् ।
 इरुीशः । पुं । इरुिशे । विशगे माच
 इतिगौडभाषाप्रसिद्धे मत्स्यविशेषे ।
 इरुिशः । पुं । इरुीशे । इरुिशोमपुरः
 सिन्धोरोचनो वज्रिवर्धनः । पिप्लवत्
 कफकृत किष्किङ्गघुर्हृप्योनितापहः ।
 इरुीशः । पुं । इरुिशे ।
 इरुखाः । स्त्री । इरुखासु । निर्यवहु
 वचनाक्तः ।
 इरुखः । पुं । वातापेभ्रातरि दैत्य
 विशेषे । मत्स्यप्रभेदे । पश्चिमिशेषे ।
 इरुखति । इरुखस्वप्ने क्षेपथेष । सान-
 सिवर्षसि पखंसीस्वादिनावलक्ष् गु
 खामावश्च निपास्यते ।
 इरुखाः । स्त्री । सगशिरःशिरौदेश-
 खतारकासु । सगशिर शिरखा
 नां पश्चानांस्वल्पतारकायां यास्तार
 कास्तच्छिरोदेशेनिवसन्ति ताः इरुख

इषुः

इष्टका

लाः । इलन्ति । इल० । निपातनाद
लच् गुणाभावश्च । निच्यवहुवचना
नोयम् ॥

इव । अ । उपमायाम् । सादृश्ये । साम्ये ।
ईषदर्थे । उल्लेखायाम् ॥ वाक्याल
ङ्कारे ॥

इपः । पुं । आश्रितमासि । इपगतौ । य
यस्य इट् यात्रा । भावेऽपि । सांख्ये
अस्ति जिगीषुषाम् । अर्थ आद्यश्च ॥
इपिका । स्त्री । गजाश्रितगोलके ॥ ईष्य
ते । ईष्यल्ले । ईष्यगतिर्चिंसादर्शने
षु । ईष्येः किट्टस्वश्चेतीकन् । धातो
ः ईष्येः । तुलिकायाम् ॥ इष्यते । इ
पगत्यादाँ । कृत्वादिभ्योऽनुन् ।

इषितः । वि । अभिप्रेते । इष्टे ॥

इषिरः । पुं । अशौ । इष्यति । इषग
तौ । इच्छतिवा । इष्यच्छायाम् ।
इषमहीत्यादिना किरच् ॥

इषीका । स्त्री । काशे । मुञ्जामध्यवर्ति
ल्ले । सीक तुली इतिभभाषा । ई
पति ईषतेषा । ईष्यल्ले । ईष्यगति
र्चिंसादर्शनेषु । ईष्येः किट्टस्वश्चेतिई
कन् ॥ दर्भगलाकायाम् ॥

इषुः । पुं । स्त्री । गणो । सायके । प
श्वसु । इष्यतेऽनेन । ईपगत्यादाँ ।
ईपते पिनसिवा । ईष्येः किट्टस्वश्चेति
देरिच्यश्च ॥

इषुधिः । पुं । स्त्री । इषुषांस्थाने । तूष्णी
रे । इषवोषीयन्तेऽन । इषाङ्० क
मंस्थधिकरणेचेतिकिः ॥

इषुपुङ्गा । स्त्री । शरपुङ्खायाम् ।

इषुमासा । स्त्री । शरानस्याम् ॥

इषूपलयन्त्रम् । न । शरशिलाचेपके
यन्त्रविशेषे ॥

इष्टम् । वि । आशंसिते । पूजिते ॥ मि
ये । इष्यमाणे । इष्यते । इष्यच्छाया
म् । मतिबुद्धीतिकः । पुं । सप्ततौ
। यत्रे ॥ एरखल्ले । न । संखारे ।
अतुकर्मणि ॥ अंतुर्यत्रः कर्मचदाना
दि तयोः समाहारः तदिष्टशब्दवा
च्यम् । अतएव मनुः । एकामिकर्म
चवनं चेतार्या यच्चल्यते । अन्वेषा
श्वयदानमिष्टन्तदभिधीयते इति ।
अग्निहोषंतपः सत्त्वंवेदानाचार्य
पाखनम् । आतिथ्यं वैश्वदेवेष्वप्राहु
रिष्टश्चनाकदम् । यजनम् । यजदे
वपूषादौ । नपुंसके भावेः । अनु
कूलवेदनीये देवादिलक्षणेयागादि
कले ॥ ईश्वराराधनादौ । एष्यम् ।
इष्येः । परमानन्दरूपत्वेन सर्वेषां
प्रियत्वादिष्टः परमात्मैव ॥

इष्टका । स्त्री । इष्टादिनिर्णयार्थं दम्भ
सूत्रखण्डविशेषे । ईदृशप्रतिप्रसिद्धे ।
इष्यते । इष्य० । इष्यसिर्मांतकन् ॥

इष्टिः

इष्टकेपीकामाखानामितिनिदेशात्
प्रच्ययस्यादितिनेत्वम् ॥

इष्टकापथम् । न । इष्टकाभिर्निर्मितेप-
थि । उशीरे । धीरखामूले । इष्टका

पथमस्य अयोषायुकरत्वात् । यदा ।

इष्टकेषु इष्टः पन्थायस्य । इष्टकाया-
मपि पन्थायस्येतिवा ॥

इष्टकामधुक् । वि । अभीष्टभोगप्रदे ।

इष्टानाकामधुक् ।

इष्टकावः । वि । इष्टकावति । इष्टकाः
सन्त्यस्यास्मिन् वा । अन्येभ्योपिदृश्य

तेइतिवप्रच्ययः ॥

इष्टगन्धः । वि । सुगन्धौ । न । वासुके ।

इष्टसासौ गन्धश्च । इष्टोगन्धोयस्यय
स्मिन् वा ।

इष्टा । स्त्री । अभीष्टचे ।

इष्टापूर्वम् । न । यज्ञकृतादिकर्मणि-
॥ यथा । अभिष्टोपंतपः सत्त्वं वेदाना

श्चानुपालनम् । आतिथ्यं वैश्वदेवस्य
इष्टमिच्छमिधीयते । वापीकूपतडा

गादिदेवतायतनानिच । अन्नप्रदा
नमारामः पूर्णमिच्छमिधीयते ।

इष्टश्च पूर्णश्च अनयोः समाहारः ।

इष्टार्थोयुक्तः । वि । उक्तुके । उक्ताह
युक्ते । इष्टसासावर्थश्च तत्रउयुक्तः ।

इष्टिः । स्त्री । यागे । दर्शपूर्णमासेपन्था
म् । अमिषाये । शोकसङ्घे ॥ ए

इष्टत्यः

षण्णम् । इष्ट० । तिन । इष्ट्यतेऽनये

ति वा । यज० तिन ।

इष्टिकापथिकम् । न । सामञ्जकतृये
। इतिराजनिघण्टुः ।

इष्टिपचः । पुं । दैत्ये । दंजुजे ।

इष्टिमुष्टः । पुं । दैत्ये । इष्टिमुष्णाति
मुषस्तेये । क्षिप् ।

इष्टुः । स्त्री । इच्छाविशेषे ॥

इष्टमः । पुं । कामे । वसस्ते । इष्ट्यति ।
इष्टगती । इच्छतिवा । इष्टप्रच्छाया

म् । इष्टियुधीतिसम् ।
इष्ट्यः । पुं । वसन्तर्षी ।

इष्ट्यः । वि । उपदेष्टरि । इष्ट्यतेऽसौ ।
इष्ट० । सर्वनिष्ट्यरिष्यत्वश्रिमपत्र

प्रच्छेष्वाश्रतन्नेइतिवन्गुणाभावसं-
निपांत्वत्ते ॥

इष्ट्यसनः । पुं । चापे । अष्ट्यतेअनेने-
च्यसनः । इष्ट्यार्मसनः ।

इष्ट्यासः । पुं । धनुषि । वि । इष्ट्योपे
के । अन्विनि । इष्ट्योः वासा अस्या-

स्तेअनेन । असु० । इष्ट्यस्तेतिघञ् ।
इष्टः । अ । दुःखभावनायाम् । सप्तामे ।

कोपे ।
इष्टः । अ । अस्मिन् । अय । अधिकरणे

। व्यवहारभूमौ । अस्मिन् । इष्ट
योहः । इष्टमद्रश्च ।

इष्टत्यः । वि । इष्टमचे । इष्टजानादौ

इषुः

लाः । इलन्ति । इल० । निपातनाद्य
लच् गुणाभावश्च । निच्यवहुषचना
न्तोयम् ॥

इव । अ । उपमायाम् । सादृश्ये । साम्ये ।
ईषदर्थे । उत्प्रेचायाम् । याक्याल
ह्वारे ।

इपः । पुं । आश्रितमासि । इपगतौ । य
षयम् इट् यात्रा । भावेक्किप् । सांसि
नस्ति जिगीषूयाम् । अर्थे आद्यश्च ॥
इपिका । स्त्री । मजाशिनोलाके ॥ ईष्य
ते । ईष्यलब्धे । ईष्यगतिहिंसादर्शने
पु । ईष्येः किट्टस्वश्वेतीकन् । धातो
र्श्वस्व । तूचिकायाम् ॥ इष्यते । इ
पगत्वाद्वा । कृष्णादिभ्योपुन् ।

इषितः । वि । अभिप्रेते ॥ इष्टे ।

इषिरः । पुं । चञ्चौ । इष्यति । इष्यग-
तौ । इच्छतिवा । इष्यइच्छायाम् ।
इषमहीत्यादिना किरच् ॥

इषीका । स्त्री । काशे । मुञ्जामध्ववर्ति
त्वये । सीक तुखी इतिचभाषा । ई
षति ईषतेषा । ईष्यउञ्छे । ईष्यगति
हिंसादर्शनेपु । ईष्येः किट्टस्वश्वेतिर्
कन् ॥ टर्भगन्ताकायाम् ॥

इषुः । पुं । स्त्री । वाग्ये । सायके । प-
ष्वनु । ईष्यतेऽनेन । ईष्यगत्वाद्वा ।
ईषते इतिस्तिषा । ईष्येः किट्टस्वश्वे
टेरिष्वच् ।

इष्टका

इषुधिः । पुं । स्त्री । इषूणांस्थाने । मूषी
रे । इषबोधीयन्तेऽत्र । दुधाञ्० क
संख्यधिकरखेचेतिकिः ॥

इषुपुहु । स्त्री । शरपुङ्खायाम् ।
इषुमाला । स्त्री । शराबल्याम् ।
इषूपख्यन्त्रम् । न । शरशिक्षाचेपके
यन्त्रविशेषे ॥

इष्टम् । वि । आशंसिते । पूजिते ॥ प्रि
ये । इष्यमाये । इष्यते । इष्यइच्छाया
म् । मतिबुद्धीतिक्तः । पुं । सप्ततन्तौ
। यत्रे ॥ एरखडहचे । न । संस्कारे ।
कतुकर्मणि ॥ क्ततुर्यञः कर्मचदाना
दि तयोः समाहारः तदिष्टशब्दा-
च्यम् । अतएव अनुः । एकान्तिकर्म
हवनं ज्येतायां यञ्जुयते । अन्तर्वेद्या
ष्वयदानमिष्टसदभिधीयते इति ।
अग्निरोचंतपः सप्तवेदानाश्चाद्य-
पाननम् । जातिर्णवैश्वदेवश्वमाहु
रिष्टश्वनाकदम् । यजनम् । यजदे-
वपुजाद्वा । नपुंसके भावेक्तः । अनु
कुलवेदनीये देवादिहचक्षेपागादि
फले । ईश्वराराधनाद्वा । एष्यम् ।
इष्येः क्तः । परमानन्दरूपत्वेन सर्वेषां
प्रियत्वादिष्टः परमात्मैव ॥

इष्टका । स्त्री । गृष्णादिनिर्माणार्थं टम् ।
मत्स्वव्ययिशेषे । ईंष्टइतिप्रसिद्धे ।
इष्यते । इष्य० । इष्यतिव्यातिक्तम् ॥

ईर्या

रीशकी ।

ईदयः । षि । ईदृशि ॥ अयमिव दृश्य
ते । इदमिव पश्यति वा । इदमेखादा
दिधितिकम् । इदम् ईश् ।

ईसा । स्त्री । आप्तुमिच्छायाम् ॥

ईसितः । ङि । अपेक्षिते ॥ अमिप्रेते

। इष्टे । आप्तुमिष्टम् । आप्तुष्याप्तौ

। सन् । कः । आप्तृष्टृष्टामोत् । अ

श्लोपेभ्यासंख्येभ्यश्चासलोपः ॥

ईशुः । वि । आप्तुमिच्छौ ॥

ईशिवान् । वि । उपगते । इण् । उपे

शिवानान्शाननूचानश्चेति शिटः

कसुश्चित्तमभ्यासदीर्घत्वं यसोरिट् च

मिपात्यते । खने उपश्रत्यविवचि

तम् ।

ईरखः । पुं । धावौ । ईरति ईरयतिवा

। ईर० । युच् । ल्युर्वा । न । चलने ।

ईरितम् । ङि । प्रीक्ते । प्रेरिते ॥ शिप्ते

। ईर्यतेश्च । ईरगतौ कम्पनेच ।

कः ।

ईरितात्मा । पुं । प्रकटितस्वरूपे ।

ईर्यम् । न । प्रणे । ईरति शुद्धम् । ईर

गतिप्रेरणयोः । बाहुशकान्मक् ।

ईर्या । स्त्री । ध्यानमौनादिकस्य भिच्चु

प्रतस्यानुष्ठाने । चर्यायाम् ॥ चर्या

न्वीर्याभिर्युधाः । ईर्यते । ईरगतौ

। ऋहलोग्यन् ।

ईमितः

ईर्यापयः । पुं । ध्यानाद्युपाये । ईर्या

याः पन्याः । ऋकपूरिष्यः ॥

ईर्याकः । पुं । स्त्री । कर्कश्याम् । ईरण

म् । ईर० । सं० क्विप् । ईरंष्टयोति

धारयतिवा । वृज्० । बाहुशक्या

द्युष् ।

ईर्या । स्त्री । अक्षमायाम् ।

ईर्यालुः । पुं । अचमे । ईर्यायुक्ते ॥

ईर्यकः । पुं । दृष्टियेन्याख्यस्त्रीवे । दृ

ष्ट्याव्यायमन्वेर्वा व्यवायेवः प्रवर्तते

। ईर्यकः सत्तुयिचेयोदृष्टियोमिश्च

सञ्च्युतः ॥

ईर्या । स्त्री । अक्षान्तौ । परोत्कर्षात्

श्लिष्युत्वे । परोत्कर्षाच्चमेर्यास्याद्वा

अन्यान्मन्वुतोपिच । ईर्यणम् । ई

र्यईर्यायाम् । गुरोरश्चेत्यः ॥

ईर्यालुः । षि । अक्षान्तिशीले । कुह

ने । सेर्ये । ईर्याल्यति । खा । नि

तर्ह्वादिच्चाद्दुः ।

ईर्या । स्त्री । धरिव्याम् । गवि । वा-

चि । सौम्यकलषे ।

ईरि । स्त्री । इस्वगदाकारेपस्मद्गडे

करपात्रिकायाम् । कटारी कटार

श्च्यादिभाषा । ईर्ये ईर्यतेवा ।

ईर० । इन् । कपिशकादिः । ईर्यते

वा । ईर० । उन्धोराभेदः ।

ईमितः । ङि । स्तुते । ईर्यतेश्च । ई

ईचणि

। अव्ययान्त्यप् ॥

इहामुच्चार्यफलभोगविरागः । पुं० । ऐ
हिकपारत्रिकविषयभोगेभ्योनित-
राविरता । मुक्तेर्दितोयसाधने । ऐ
हिकानांश्चक्षुन्दनादिविषयभोगा
नाङ्गमंजन्यतया अनित्यस्त्वत् आ
मुष्पिकायामव्यस्यतादिविषयभोगा
नामनित्यतया तेभ्यो नितराविर-
ता ।

इही । अ । त्वङ्गच्छे स्वये । इक्ष्णप्रतिरूप
पकम् ।

ईः

—*—

ई । अ । पिपादे । दुःखभाषने । अनु
कम्पायाम् । श्लोघे । प्रत्यये । सन्नि
धौ । सम्बोधने ।

ईः । स्त्री । लक्ष्म्याम् । अस्व स्त्री । डीष् ।
ईचणम् । न । द्भंने । चतुषि । दृशि
॥ ईचतेऽनेन । ईचद् । ल्युट् ।

ईचणिकः । पुं० । इक्ष्णरेखायवनेऽकनपू
येकशुभाशुभकनकयनेनञ्जोषिनि ।
शुभाशुभयोरीचणमस्यस्य ठन् ।

ईचणिका । स्त्री । देवतायाम् । लच
सादिना जनार्णशुभाशुभनिहवि
ष्याम् । म० ठन् । ईचते । ईच

ईहक्

दर्शनाङ्गनयोः । खुल्वा ।

ईचणीयः । चि । शोभमाने । ईचितुं

योग्यः । अनीयर् ॥ अवलोकनीये ।

ईच्वा । स्त्री । दृष्टौ । ईचणम् । ईच०

गुरोश्चेत्यः । टाप् ।

ईचितः । चि । अवलोकिते । ईच० ।

नपुंसके भायेकः ।

ईचानः । पुं० । यजमाने । कर्मिणि । ई

जते । ईच० । शानङ् ।

ईच्वा । स्त्री । स्तुतौ । ईडनम् । ईड

स्तुतौ । गुरोश्चेत्यः । टाप् ।

ईडितः । चि । स्तुते । कृतस्त्ववे । ईच्य

तेभ्यः । ईड० । कः ।

ईच्यः । चि । स्तुत्ये । वन्द्ये । लब्धे ।

ईडितुंयोग्यः । यङ् ।

ईतिः । स्त्री । डिभ्ये । अजन्थे । उत्पा

ते । प्रवासे । कृपेः पट्प्रकारोपद्र

वविशेषे । यथा । अतिदृष्टिरनाद

ष्टिः श्लभासूपकाः शुकाः । अत्या

सन्ध्यासुराजानः पडेता ईतयः स्तु-

ताः इति । ईयतेऽनया । ईड् । मती

। क्तिन् ।

ईहचः । चि । ईहगे । दृष्टेतिर्इङ् ॥

ईहक् । चि । ईहगे । इस्केचाय इस्

मकार इतिभाषा । अयमियदृश्यते

। इद्विषयपण्यतिवा । दृगिर्मे० ।
त्वदादिपुद्गलइतिदिङ् । इदंकिमो०

ईर्ष्या

रीशकी ।

ईदृशः । वि । ईदृशि ॥ अयमिव दृश्यते । इदमिव पश्यति वा । दृशेच्छदाद्विधितिकञ् । इदम् ईश् ।

ईसा । स्त्री । आसुमिच्छायाम् ।

ईक्षितः ॥ वि । अपेक्षिते ॥ अभिप्रेते

॥ इष्टे ॥ आसुमिष्टम् । आसुमिष्टायौ

। सन् । क्तः । आपन्नपृषामोत् । अ

वलोपेभ्यासत्येभ्यभ्यासलोपः ।

ईशुः । वि । आसुमिच्छौ ।

ईशिवान् । वि । उपगतौ ॥ इण् । उपे

शिवाननाश्वानशूचानश्वेति श्विटः

कसुद्धिंश्वमभ्यासदीर्घत्वंवसोरिटच

निपाच्यते । श्वे उपश्रव्यविवचि

तम् ।

ईरणः । पुं । वायौ । ईरति ईरयतिवा

। ईर० । युच् । ल्यर्षा । न । चलने ।

ईरितम् । वि । प्रोक्ते ॥ प्रेरिते ॥ चित्ते

। ईर्यतेश्च । ईरगतौ कम्पनेच ।

क्तः ।

ईरितात्मा । पुं । प्रकटितस्वरूपे ।

ईर्मम् । न । श्ये ॥ ईरति सुखम् । ईर

गतिप्रेरणयोः । बाहुशकान्धक् ।

ईर्ष्या । स्त्री । ध्यानमौनादिकस्य भिक्षु

यतस्थानुष्ठाने । चर्यायाम् ॥ चर्या

न्तीर्योविदुर्मुपाः । ईर्यते । ईरगती

। ऋषलोर्गर्हत् ।

ईक्षितः

ईर्ष्यापथः । पुं । ध्यानाद्युपाये । ईर्ष्या

याः पन्थाः । ऋक्पूर्वित्यः ।

ईर्षाकः । पुं । स्त्री । कर्कश्याम् । ईरय

न् । ईर० । सं० क्तिप् । ईरंरयति

वारयतिवा । ऋञ् । बाहुशका

द्युश् ।

ईर्षा । स्त्री । अचमायाम् ।

ईर्षाक्षुः । पुं । अचमे । ईर्षायुक्ते ॥

ईर्ष्यकः । पुं । दृष्टियोन्याख्यस्त्रीवे । दृ

ष्टाश्ववायमन्येषां श्ववायेवाः प्रवर्त्तते

। ईर्ष्यकः सतुविधेयोदृष्टियोनिश्च

चस्मृतः ॥

ईर्ष्या । स्त्री । अशानी । परोत्कर्षात्

हिष्णुत्वे । परोत्कर्षाऽचमेर्ष्यास्याद्दौ

र्जन्यान्मन्युतोपिच । ईर्ष्ययाम् । ई

र्ष्यंईर्ष्यायाम् । गुरोश्चेत्छः ॥

ईर्ष्याक्षुः । वि । अशान्तिशीले । कुञ्च

ने । सेर्ये । ईर्ष्यांशान्ति । श्वा । मि

तद्गोद्विच्छाद्दुः ।

ईर्षा । स्त्री । धरित्व्याम् । गवि ॥ वा-

चि । शौम्यकक्षवे ।

ईक्षिः । स्त्री । इस्वगदाकारेहस्तदण्डे ।

करपालिकायाम् । कटारी कटार

इच्छादिभाषा । ईर्त्ते ईर्यतेषा ।

ईर० । इन् । कपिलकादिः । ईर्यते

या । ईरण् । उक्तयोरभेदः ।

ईक्षितः । वि । स्तुते । ईर्यतेश्च । ई

ईशानः

७० । कः । उलयोरभेदात्तः ॥

ईश्री । स्त्री । ह्रस्वगदाकारे ह्रस्वदृष्टे
। करपालिकायाम् । कुट्टिकारादि
तिपाच्चिकोऽङीष् ।

ईष्ट । पुं । परमेश्वरे ॥ ईष्टे । ईश सेष्वे
। लिप् ।

ईशः । पुं । महादेवे । सदाशिवे । ई
शानकोणाधिपतौ । सर्वेषामीशि
तरि । विशुद्धसत्त्वप्रधानमायोपाधि
के परमेश्वरे । हिरण्यगर्भे । पि ।

प्रभौ । स्वामिनि । एकादशसु । ई
ष्टे । ईश० । द्रुगुपधेतिकः ॥

ईशवक्षम् । न । याशुपतानां द्वितीये
पाशे । ईष्टे स्वात्मव्येष्टिरिति ईशः ।
तदीयवर्तरोधशक्तिर्द्वितीयः पाशः ।
तथाचोक्तम् । तासांमाहेश्वरीश
क्तिःसर्मानुधाचिकाश्रिवा । सर्मानु
वर्तनादेवपाशश्चेत्युपच्यतेइति ॥

ईशशष्ठा । पुं । कुबेरे । ईशःसखास्य ।

ईशा । स्त्री । पार्वत्याम् । दुर्गायाम्
। ईष्टे । ईश० । कान्ताष्टाप ।

ईशानः । पुं । शिवे । महादेवे ॥ एका
दशरुद्रान्तर्गतद्रुविशेषे ॥ शिवाष्ट
मूर्त्यन्तर्गतसूर्यमूर्त्तौ । शमीदृष्टे
। न । ज्योतिषि । त्रि । ईशितरि ।
नियन्तरि । स्वामिनि । ईष्टे तच्छ्री
नः । ताच्छ्रीन्यवयोवचनशक्तिपु

ईश्वरः

चानश् ॥

ईशानी । स्त्री । स्कन्दमातरि । दुर्गा
याम् । ईशानस्यस्त्री । पुंयोगलक्षणे
ङीष् ॥ शमीदृष्टे ।

ईशिता । स्त्री । ईशित्वे । अश्विमास
ष्टैश्वर्यान्तर्गतैश्वर्यविशेषे । प्रभुत्वे
॥ येनस्वावरात्रप्यात्राकारिको भव
न्ति ॥ ईशोऽश्यास्ति । अतद्गुणित्वा
विति शनिः । ईशिनो भावः । तस्य
भावस्त्वत्त्वावितितत् ॥

ईशिता । पि । ईश्वरे । अधिपतौ । प्र
भौ । नियन्तरि । ईष्टे । ईश० । ट
न् टृष्वा ॥

ईशित्त्वम् । न । ईशितायाम् । देवाना
मष्टैश्वर्यान्तर्गतैश्वर्यविशेषे ॥ द्रवम्
तभौतिकानां प्रभवव्युद्भव्याना मी
शिताभवति । ईशिनोभावः । त्वः ।

ईश्वरः । पुं । शिवे । मन्त्रये । विशुद्ध
सत्त्वप्रधानाच्चानोपहितचैतन्ये । ई
शनादिशक्तियुक्ते जगदधिष्ठातरि ।
हिरण्यगर्भे । विधिपशक्तित्वात् सर्थ
समर्थे सर्वनियन्तरि नारायणे ॥ उ
क्त्यापदेवीगीतायाम् । तत्रयाप्रकृ
तिःप्रोक्तासारावज्ज चिद्विधामता ।
सत्त्वात्मिकातुमायास्यादविद्यागुण-
मिश्रिता । न्याय्यं यानु संरचेत् सार
मायेतिनिगद्यते । तस्यां यत्प्रति

ईश्वर

विष्णुत्यादिभ्यभूतास्यचेष्टितुः । सर्व-
 श्वरः समाख्यातः स्वाश्रयज्ञानवान्
 परः ॥ तस्यां स्वाश्रयाव्यामोहकारि-
 ग्यां शुद्धसत्त्वप्रधानायां मायायामी-
 श्रितुः परमात्मनोयत् प्रतिबिम्बंपत-
 ति तत् प्रतिबिम्बमीश्वरः । सचे-
 रः स्वाश्रयं व्यापकं ब्रह्मतत्त्वज्ञान-
 वान्भवति । मादयातदाधारब्रह्मणो-
 नावरणात् । सर्वज्ञः सर्वकृत्सोचस-
 र्वानुग्रहकारकः । इति । देहेन्द्रिय-
 सङ्घातस्यस्वामिनिजीये ॥ ईशान-
 शीले । समर्थे । सर्वान्तर्यामिणि ।
 ज्ञेशकर्मविपाकाश्रयैरपरासृष्टः पुरु-
 षविशेषईश्वरः इतिपतञ्जलिः । ईश-
 यमात्मन्यर्थेनचमामीश्रतेपरः । द-
 दामिचसदैश्वर्यमीश्वरस्तेनकीर्ति-
 तः । प्रभवादिषोकादशब्दे । सु-
 भिक्षंजेममारोग्यंकार्यासत्यमहाध-
 ता । क्षयं मधुगन्धैश्वरेदुर्लभं
 प्रिये । वि । आश्रये । स्वामिनि । ई-
 श्रितुं श्रीलक्ष्मस्येति । ज्ञेशभासपिस-
 कसोवरच् इतिवरच् । ईष्टे । ईश-
 वरच् ॥ यदा । अश्रुते । अश्रुव्या-
 त्तौ सङ्घातेच । अश्रोतेराशुकर्म-
 णिवरट्चेतिवरट् । चादुपधाया ई-
 क्षम् ।

ईश्वरप्रणिधानम् । न । ग्रीचादिपञ्च-

ईषत्क

नियमेषुपञ्चमे नियमे । ईश्वरस्यमा-
 नसैरुपचारैरभ्यर्चने । सर्वकर्मसां-
 तस्मिन् परमगुरौफलनिरपेक्षत-
 याअर्पणे ॥ ईश्वरे प्रणिधानम् ।

ईश्वरभावः । पुं । प्रजापालनार्थमीशि-
 तवेषु प्रभुशक्तिप्रकटीकरणे ।

ईश्वररथचरणः । पुं । कालचक्रे । ईश-
 वररथस्यचरणः ॥

ईश्वरसेतुः । पुं । मर्यादायाम् । वर्या-
 अमादिपर्वे । ईश्वरस्यसेतुरिव ।

ईश्वरा । स्त्री । उमायाम् । श्रीवाण्या-
 दिशक्तिषु । वरकृतादीश्वरप्रभवात्
 टाप् । पुंयोगविवक्षाभावान् न
 ङीप् ॥

ईश्वरी । स्त्री । गौर्धाम् । दुर्गीयाम्
 ॥ श्रीवाण्यादिशक्तिषु । अश्रुते वि-
 श्वम् । वरकृतादीश्वरान् ङीप् ।
 यदा । ईष्टे । ईश्वरं वनिप् । वनेर-
 चेतिङीष्ठी ॥ छिन्निनीषुचे । वन्ध्या-
 कर्कोटक्याम् । रुद्रजटाक्षतायाम् ।
 नाकुलीकन्दे ॥

ईषत् । अ । अल्पे । किञ्चित् । ईषत्
 म् । ईषत्पञ्चादे । अत्प्रत्ययः ।

ईषत्करः । पुं । अत्यल्पे । अनुपन्दो-
 गन्धे । लेभे । वि । ईषत्प्रक्रियमाये
 वस्तुनि । ईषत्प्रक्रियते । ईषद्दुःसुखि-
 तिभावे कर्मणिवा अकृष्टार्थेषु ख-

ईषीका

लु प्रच्ययः ॥

ईषत्पाण्डुः । पुं । घूसरवर्णं ॥

ईषदुष्णम् । न । कवोष्णे । मन्दोष्णे ।

षि । तद्वति ॥ ईषञ्जतदुष्णञ्च ।

ईषद्वाह्यम् । न । मन्दहास्ये । क्षित्ते ।

ईषश्चतहास्यञ्च । षि । तद्वति ।

ईषद्भक्तः । पुं । अहर्णे । षि । तद्वति ।

ईषा । स्त्री । जलयुगयोर्मध्यस्थकाष्ठे ।

। लाङ्गलदण्डे । ईषते । ईषगश्चादौ ।

। इगुपधेतिकः । करणे गुरोश्चेत्यो

। वा ॥

ईषादन्तः । पुं । दीर्घदन्तगणे । उद्व

दन्ते । ईषेवदन्तावस्य ।

ईषिका । स्त्री । अक्षिकूटे । गजाक्षिगे ।

लके । ईषालाङ्गलकीलिका सेव ।

इषेप्रतिकृतावितिकन् । तूलिकाया

म् । अश्वपिशये । यथा । सोभिम

भृष्यगरेपीका भीषिकाश्चेत्थीर्य-

धान् । फार्कतमभिसन्धायससर्वपु

रुपर्यभः ॥ इतिराज्यायणम् ॥ ईष्य

ते ईषतिवा । ईषगश्चादौ ईषउ-

ष्णेषा । कुन् ।

ईषिरः । पुं । अश्वी । धावके ॥

ईषीका । स्त्री । ईषीकायाम् । तूलि-

कायाम् । ईषीकास्यादिपीकापी-

ति द्विरुपकोषः । परंरीकादिच्वा

त् साधुः ।

उः

ईषः । पुं । कामदेवे । वसन्ती । ईष

ति ईषतेवा । ईषउष्णे ईषगतिहिं

सादर्शनेषु । इषियुधी च्यत्र ईषीति

दीर्घादि पाठस्याप्युक्तञ्चान् मक् ।

ईषा । स्त्री । उद्यमे । चेष्टायाम् ॥ वा

ष्णायाम् ॥ ईषचेष्टायाम् । गुरो-

श्चेत्यः । टाप् ।

ईषासृगः । पुं । कृत्रिमसृगे । नाटक

रूपकभेदे । कोके । लके । भेदि

या इतिभाषा ॥ ईषा सृगेष्वस्य ।

ईषा सृगवते वा । सृगकन्धेष्वे । क

संयस्य ॥ ईषाप्रधानो सृगोवा । या

कपार्थिवादिः ।

ईषितः । षि । अपेक्षिते । न । उद्योगे ।

चरिते ।

उः

—१११—

उ । अ । सम्बोधने । रोपीतौ । अनुक

म्यायाम् । नियोगे । पदपूरणे ॥

पादपूरणे । विम्वये । अदनम् । उ

उ शब्दे । क्विप् । तुङ् ।

उ । पुं । शमी । चन्द्रमौनो । शिषे ।

उकारे ।

उच्चय

उकनाहः । पुं । पीतरत्नवर्षे सुरङ्गे ।
 उक्तः । वि । कथिते । माधिते । जल्पि
 ते । अभिहिते । न । एकाचरेधि
 वृत्तौ । श्रीकृष्णसि । उच्यतेर्षा । व
 षपरिभाषणे । प्रजोषर्षिर्वा । ऋः ।
 सम्प्रसारणम् । उच्यते । न ।
 उक्तिः । स्त्री । व्याहारे । वचने । वच
 त्ति । सम्प्रसारणम् । उच्यते ।
 उक्त्याः । पुं । यज्ञविशेषे । न । प्राणे ।
 सामभक्तौ । सामवेदे । यज्ञायज्ञी
 यात्परेण यानिसामीनिर्गीयन्ते ता
 न्युक्त्यानि । महाप्रताप्येकतौ प्रपा
 नेभूतं शस्त्रं मुक्थशब्दार्थः । उच्यते ।
 उच्यते । पादतुदीत्यादिभार्थकः ।
 उक्त्यशाः । पुं । यजमाने । उक्त्यानि
 उक्त्यैवां शंसति । शंसुस्तुता । मन्त्रे
 श्वेतवह्नाक्षयस्पुरोडाशोऽथिखिन्त्रिच्य
 वै खेतवहादीनाडसु मदस्येतिवक्त
 यम् । यत्रपदन्तभावि तत्रवत् । उ
 क्त्यशोभ्याम् । अन्यत्रिखिः । उक्त्यशा
 सौ उक्त्यशासद्व्यादिबोधम् ।
 उक्त्या । स्त्री । एकाचरत्ते । सादिवि
 धा । श्रीः १ सर्वगुरुः । श्रीः स्ते सा
 स्ताम् । उः २ सर्वलघुः । उरवत् ।
 उक्तेदः । पुं । पान्तौ ।

उचः । वि । सिते । घाते ।
 उचणम् । न । सेचने ।

उग्रः

उचतरः । पुं । तृतीयवयःप्राप्तैवृषे ।
 तनुर्बुधाः । वक्तोच्चाश्वपशेभ्यश्चत
 मुच्च इतिट्टरच् । डीपि । उचतरौ ।
 उचाः । पुं । मलीषर्दे । वृषे । उचति
 उचसेचने । श्वशुचनितिकनिन् ।
 उचभौषधौ । वि । सेलरि ।
 उचितः । वि । सिते । किते ।
 उच्यते । पुं । द्वेषविषे । भूरिपचे ।
 सुदये ।
 उच्यते । पुं । उच्यते । तृतीयवयः ।
 उखा । स्त्री । पिठरे । रन्ध्रगस्याख्याम् ।
 हाडी भरधिया भाडू इत्यादिभाषा
 आखति । उखगता । इगुपधेतिका
 उखन्यतेया । खनुषवदारणे । अ
 न्येभ्योपीतिडः । टाप् ।
 उखम् । वि । पैठरे । उखायां पक्षे मां
 सादौ । उखायां संकृतम् । गृहो
 खाचत् ।
 उग्रः । पुं । महादेवे । कठे । पादुसूति
 रयम् । चविद्याच्छूद्रायामूढायामु
 त्यये । आगुरि इतिगौडभाषामसि
 हे जातिविषे । चविद्याच्छूद्रकन्या
 यांमूराचारविहारवान् । चत्रगुरुव
 पुर्जनशुशोनामप्रजायते । चत्रगु-
 क्तसानान्तुखिलोक्तोयधवन्धनमिति
 मनुः । करणेनसमाचास्यृत्ति भा
 गवनिर्मिता । शोभाञ्जनद्वये । केर

उग्रशे

खदेशे ॥ याष्टीके ॥ न । क्रूरसंप्रक-
नक्षत्रेषु । पूर्वोत्तरद्वारगृहे ॥ वस्तु-
नाभाख्यविघ्ने ॥ वि । उल्लटे । दार-
वाकर्मकर्त्तरि ॥ उच्यति क्रुधासम्बन्ध-
ते । उषसमवाये । ऋज्वेन्द्रेत्यादि-
नारक्ष् गश्चान्तादेशः ॥

उग्रकर्मा । पुं । हिंसे ॥ उग्रकर्मास्य ॥

उग्रकाण्डः । पुं । कारयेत् ॥

उग्रगन्धः । पुं । अम्पके ॥ कटफले ॥ अ-
र्जकवृक्षे ॥ लघुने ॥ न । हिङ्गुनि ।
वि । उल्लटगन्धयुक्ते ॥ उग्रोगन्धो-
ऽस्य ॥

उग्रगन्धा । स्त्री । अजमोदायाम् । व-
चायाम् । छिक्किकौषधी ॥ अजग-
न्धायाम् । यवान्याम् । उग्रोगन्धोऽ-
स्याः ॥

उग्रचण्डा । स्त्री । देवीविशेषे ॥

उग्रतारा । स्त्री । देवीविशेषे ॥ उग्राद्-
पिभयात् प्राति यस्माद्भक्तान् सदा-
म्लिकेतिरुक्तिः ॥

उग्रध्वजः । न । उग्रतायाम् । चण्डता-
याम् । उग्रस्य भायः । लः ॥

उग्रधन्वा । पुं । इन्द्रे ॥ शत्रुवधायोद्धत-
धनुष्के ॥ उग्रधनुर्धस्य । धनुषश्चेति-
नङ् ॥

उग्रनासिकः । वि । दीर्घनासाविशिष्टे ॥

उग्रशेखरा । स्त्री । भोषमातरि । ग-

उग्रटा

ज्ञायाम् ॥

उग्रश्रवाः । पुं । रोमहर्षणमुते । सृते ॥

उग्रसेनः । पुं । आहुके । कंसजनके ॥

उग्रसेनसुतः । पुं । कसे ॥

उग्रा । स्त्री । कमखलाधिष्ठात्र्या मन्वा-
याम् । वचायाम् । यवान्याम् । छि-
क्किकौषधी ॥ उग्रजातेर्भार्यायाम् ॥

धन्याके ॥ मखरार्यानायाम् ॥ टाप् ॥

उचितम् । वि । न्यस्ते ॥ परिमिते ॥ स-

मञ्जसे । ग्राह्ये ॥ उच्यते । वषपरि-

भापणे ॥ रुचिबचिकुचिकुटिभ्यः कि-

तच् । युक्ते ॥ प्राते । विदिते ॥

उर्ध्वः । वि । उन्नते । तुङ्गे । प्रांशौ ॥

उश्चिनोति ॥ चिञ् ० ॥ अन्येभ्योपी-

तिङः ॥ उश्चिस्वम् अस्ति अथवा । अ-

र्श आश्चिच् । अव्ययानामितिटिलोपः

॥ नाश्चिकेरे ॥

उश्चिकैः । अ । अतिशयोक्ते ॥ उश्चैः ।

अव्ययसर्वनामानितिप्राग्विपीयेष्वर्थे

घुटेः प्रागक्च् ॥

उग्रटा । स्त्री । हम्भे ॥ चर्ष्यायाम् । ल-

शुनप्रभेदे ॥ गुञ्जायाम् । भृष्याम्

सक्याम् । नागरमुस्तायाम् । जटि-

कोपधौ । चूलायाम् । मुस्तावि-

शेषे ॥ श्वेतागुञ्जोऽष्टामोत्तेतिभावः

प्रकाशः । उग्रटति । षट्गता । स-

न्तर्भाषितख्ययः । अच् ॥

उच्चाव

उच्चण्डः । वि । त्वरायुक्ते । अविचलिते
 । प्रचण्डे । उच्चण्डनम् । चडिकोपे
 । घञ् ।
 उच्चतसः । पुं । नारिकेले ।
 उच्चतालम् । न । पानगोष्यां शब्दे ।
 । इति हेमचन्द्रः ।
 उच्चदेवः । पुं । श्रीकृष्णे । गोविन्दे ।
 उच्चन्द्र । पुं । राशिशेषे ।
 उच्चयः । पुं । नीष्याम् । परिपानवस्त्र
 न्या । इति हेमचन्द्रः ।
 उच्चलम् । न । मनसि । चण्डले । पुं ।
 भ्रजस्योर्दृक्च ।
 उच्चललाटा । स्त्री । उच्चतललाटव-
 । श्याम् ।
 उच्चलितः । वि । प्रस्थिते ।
 उच्चाटनम् । न । वैरिण एकदेशेऽनव
 स्थाकरणे । उच्चाटनस्वदेशादे अंस
 नंपरिकीर्तितमिति शारदातन्त्रम् ॥
 उच्चारः । पुं । उच्चारणे । विद्यायाम् ।
 उच्चार्यते त्वजाते । चरगती । राहन्तः ।
 घञ् ॥
 उच्चारणम् । न । कथने । शब्दप्रयोगे ।
 उच्चारितः । वि । उदाहृते ॥ प्रका
 शिते ॥
 उच्चावधः । वि । बहुविधे । नैकमेदं
 । उक्तृष्टापकृष्टे । उद्कृच अवाक्च
 । मयूरभंसकादिस्त्रास्तापुः ।

उच्छन्न

उच्छिकमिषा । स्त्री । उत्क्रान्तिच्छा
 । याम् । उठवेकी इच्छा इतिभाषा ।
 उच्छिन्नटः । पुं । टणगडमत्से । वि ।
 । कोपनयुक्ते ।
 उच्छूडः । पुं । उभूते । अस्योश्च डाघचू
 डास्याबुद्धाघो मुखचूडकावितिष्ण-
 जाज्ञेषुइत्यायुधः ।
 उच्छूषः । पुं । ध्वजस्योर्दृक्च । कथ्ये
 कीपाघ इतिभाषा ।
 उच्छैःशवाः । पुं । श्वेतवर्षे समुद्रमन्थनो
 स्थिते इन्द्रस्यघोटके ।
 उच्छैषुष्टम् । न । घोषणायाम् । उच्छै
 षुष्ठ्यतेऽस्य । घुषिर्बिशब्दने ।
 उच्छैश्यावाः । पुं । इन्द्रस्यान्ने । अश्वानां
 मयोभगवतोऽविभूता । अयंसेसमुखः
 । यद्योतांभागयते । गृहीतोऽश्वः स-
 त्मुखस्त्वयान्धयवकात्किलेति । उ
 श्वैर्महान्श्वनोयग्रोयस्य । उच्छैःश्व
 सीयस्यवा । यद्वा । उच्छैःगृणोति ।
 श्रुश्वण्ये । असुम् । उच्छैश्यावसेसंभ
 न्तुपणिपश्वसमपिंतमि च्यपत्तुप्रपो
 द्वादिच्छादनागमेरनोथ्यः । आका
 शस्यैर्दिवौकशेरिति चरिवंशोति यत्
 । वि । बधिरे ॥
 उच्छैः । अ । अस्वर्थे । सद्यति । उच्छते
 । उच्छीयते । चिञ् । उद्दिचेर्दंसिः ।
 उच्छन्नम् । वि । नष्टे ।

उच्छूनः

उच्छूनः । वि । उत्पतति ।
 उच्छ्रितः । वि । उल्लङ्घिते । शशु
 । तिगताविच्येष्मात् । कः ।
 उच्छादनम् । न । उक्तादने । उच्छ्रितं
 ने । गन्धद्रव्यदाराशरीरनिर्मलीक
 रणे ।
 उच्छाखम् । वि । शाखमतिषिद्धे ।
 शाखविरहः । उन्नतं शाखात् ।
 उच्छ्रिष्टः । वि । उन्नतज्वले ।
 उच्छ्रितः । स्त्री । उच्छेदे । उच्छेद
 नम् । क्तन् ।
 उच्छ्रितः । वि । उच्छेदिते ।
 उच्छ्रितसेखः । हिदिरुपेपीकृषे ।
 उच्छ्रिणीम् । न । उच्छ्रिणी । उच्छ्रिका
 याम् ।
 उच्छ्रिष्टः । वि । भुक्तावशेषे । ऊठ ऊठ
 न ऊठा इतिभाषा ॥ त्यक्ते ।
 उच्छ्रिष्टमोजनम् । वि । देयनैवेद्यवलि
 भोजनकर्त्तारि । इति हेमचन्द्रः ।
 उच्छ्रिष्टमोदनम् । न । सिकथके । सै
 क सित्या इतिभाषा ।
 उच्छ्रीर्षकम् । न । शिरःप्रदेशे । उप
 धाने । सिराधना इतिभाषा ।
 उच्छूनः । वि । स्फीते । उचने । यजिने
 । अवीदाहरन्ति प्राचीनाः । कामि
 न्याः कियदुच्छूनमुरः प्रेषान्धमीघ

उच्छसि

ते । नर्थशास्त्रिणि वात्यन्मतिदो
 नाकृषीवचरति । उत्तश्रीषतेषु ।
 टुओन्विगतिवृद्धोः । कः । ओदित
 श्वेतितस्वनः । येनादिस्या त्स्वमसा
 । रणे पूर्वसूमेचहल इतिदीर्घः ॥
 उच्छूनता । स्त्री । जृम्भणे । भावेतेल ।
 उच्छ्रुक्तेः । वि । अवाधे । बन्धनर
 धिते । अनियन्तुतेवस्तुनि । निर्ग
 ले । उन्नतंशृङ्खलनिगडयस्य ।
 उच्छेदः । पुं । विनाशे ।
 उच्छेदी । वि । विनाशिनि ।
 उच्छेपयम् । न । उच्छ्रिष्टे ।
 उच्छोषणः । वि । सिन्नापकरे ॥
 उच्छ्रयः । पुं । इन्द्रादीनामुच्चतायाम्
 । उच्छेपे । उच्छ्रययम् । श्रिज् से
 बायाम् । बाहुनेकादेरच् ।
 उच्छ्रायः । पुं । उच्छ्रये । उच्छ्रययम् ।
 श्रिज् । उच्छ्रयेतिपौतीति घञ्
 । उच्छ्रुटः श्रायोया ।
 उच्छ्रितः । वि । सञ्जाते । समुन्नते ।
 उचते । प्रवृत्ते । उच्छ्रयति उच्छ्री
 यतेस्यया । श्रिजोगच्यर्थेति कर्मणि
 या कः ।
 उच्छ्रित्य । अ । सन्तध्येच्यर्थे ॥ निग
 म्येच्यर्थे ॥
 उच्छ्रितः । वि । प्रफुल्ले । विकसिते ।
 जीविते । स्फुरणे । फरुना इति

उच्चरतः

भाषा । उतस्यसिति । अस्मिन् । क्तः ।
 उच्छासः । पुं । अन्तर्मुख्यासे । आहरे
 । प्रायने । आख्यायिकापरिच्छेदे ।
 -आस्यासे । उच्छसनम् । अस्मिन्प्रायने ।
 घञ् ।
 उच्छयेनी । स्त्री । विशालायापुरि । अ
 -वन्त्याम् ।
 उच्छयन्तः । पुं । रैवतपर्वते ।
 उच्छयिनी । स्त्री । महाकालपुर्याम् ।
 -अवन्तिकायाम् ।
 उच्छासनम् । न । वधे । मारणे । नसृष्टि
 -सायाम् । स्वार्थयुक्तः । भावे ल्युट् ।
 उच्छृम्भः । वि । अंफुल्ले । मस्फुटितोः ।
 -इतिहेमचन्द्रः । उच्छृम्भयम् । अ
 -भि० घञ् ।
 उच्छृम्भयम् । न । उच्छृम्भे ।
 उच्छृम्भितः । वि । अंफुल्ले । न । चिष्टा
 -याम् । उच्छृम्भः सञ्ज्ञासौ । इष्टा । तार
 कादिच्छादितम् ।
 उच्छ्वला । पुं । शृङ्गाररसे । न । स्वर्णे
 । वि । दीप्ते । विशदे । विकाराग्निः ।
 उच्छ्वलति प्रकाशते । ज्वलदीप्तौ ।
 अच् । ननुश्वलितीतिष्ठः । तत्रानु
 पसर्गादिच्छमुरुधोः ।
 उच्छ्रः । पुं । त्यागे । विसर्जने ।
 उच्चरतः । वि । उच्छृष्टे । त्यक्ते । व
 र्जिते ।

उद्दुः

उद्द । अ । सतर्के । सम्बोधने । पूरणे ।
 उद्दः । पुं । उद्दशिले । ऋते । धान्य
 -कंशोभये । कश्चिद्भादाने । अवाधि
 तस्थानेषु पथिषा श्लेषेषुवा-अप्रति
 -इतावेकाशेषु यत्रयत्रौषपयो विद्यन्ते
 तत्रतत्राद्गुणोभाभे कौककण्य समुच्च-
 यिच्छेतिवैधावनस्मृतेर्दृशनात् । एकै
 कधान्यगुडकोद्ययनमुच्छः । उच्छ
 -नम् । उच्छिच्छे । घञ् ॥
 उच्छमम् । न । आपसादिपतितकयो
 -यादाने । लङ्कर्नादतिभाषां । ल्युट् ।
 उच्छशिलम् । न । आसशस्यात् शेषा
 -च्छस्यसन्धये । ऋतदन्तौ ॥
 -उच्छर्य शिलच्छेष्येकवद्भावाः ।
 उच्छशीलः । वि । उच्छजीविनि । उ
 -दृतमस्यस्यशेषाहरणकर्त्तरि ।
 उटः । पुं । वृषपर्षादौ ।
 उटजः । पुं । न । सुनीनाद्वृषपर्षादिर
 । चित्ताशये । पर्यशालायाम् । उटा
 ज्जायते । जनी० । अन्यपापीतिष्ठः ॥
 उट्टु । न । भे । तारकायाम् । -जले ।
 उट्टोपोलिपूर्वकं वयते । ङीङ् । वि०
 । भित्तद्वादित्वात् ङु प्रत्ययः । -
 उट्टुः । स्त्री । नचवे । ऋचे । -अयति
 -इति उः । वयते । ङुः । ङीङो-भित्त-
 द्वादित्वात् ङुः । उट्टासौदु श्वेतिवि
 ग्रहः । उट्टुः उट्टु । उट्टयः इत्यादि

उत्

धेनुवत् ।

उदुपः । पुं । न । प्रवे । कोले । मेले ॥

चर्मावनहे यानपाचे । पुं । चन्द्रे ।

उदुनेजलात् पाति । पारं चणे ।

सुपिस्वद्वत्त्वमुपीति योगविभागा

त्कः । उदुनि जले पातीति वा ।

उदुपतिः । पुं । चन्द्रे । उदूनाम्पतिः ।

उदुपयः । पुं । आकाशे ।

उदुराट् । पुं । चन्द्रे । उदुषु मचयेषु-

राजते । राकृ० । क्विप् ॥

उदूपः । पुं । न । उदुपे । पुं । चर्मन्सि ॥

उदुयनम् । न । नभोगतौ । उदान इ-

तिभाषा ॥

उदुामरः । पि । श्रेष्ठे । उदुटे । पुं । त-

न्त्रविशेषे ॥

उदुीनम् । न । खगानामूर्द्धंगतौ । उ-

र्द्धयनम् । डीङ् । नपुंसके भावे

क्तः । स्वाहयज्ञेऽदितइत्योदित्वादि

दानत्वम् ।

उदुीयमानः । त्रि । उदुयनमिच्छिते उ-

शे । उदन्त उदता इतिभाषा ।

उदुीगः । पुं । आगमशास्त्रविशेषे ॥ च-

पटीगे । शिवे ।

उत् । अ । मन्त्रे । वितर्के । संशये ॥ अ-

त्यर्थे । भुगे । उर्द्धे । अप्यर्थे ।

उत् । स । अप्यर्थे । विक्रये ॥ समुच्च-

ये । वितर्के । मन्त्रे । पदपूरये ॥ अ-

उत्कटः

यर्थे । एवार्थे ॥ ऊयते स्म । उद्-

शब्दे । कः ।

उत्तम् । त्रि । सूते । दुना प्रतिभाषा ॥

ऊयते स्म । वेष् ॥ कः । यवादि-

ज्वात्सुग्मसारणम् ।

उत्तप्यः । पुं । गौतमपितरि मुनिविशे-

षे । अङ्गिरसः श्रद्धाशामुत्पन्नेषु इत्य-

तेष्वेष्टभातरि ।

उत्तप्यतनयः । पुं । गौतमसुतौ ॥

उत्तप्यानुजः । पुं । देवाचार्ये इहस्य

तौ ।

उत्तप्यानुजम्ना । पुं । इहस्यतौ । जीवे ।

उताहो । अ । परिमन्त्रे । विचारे । वि-

क्रम्ये । उत्तत्र आहोच अनयोः स-

माहारः ।

उत्कः । पि । अन्यमनस्के । उन्नमसि ।

उत्कर्मनो ऽस्य । उत्कउन्ननाइति उ-

न्नमनस्कट्टेरेच्छब्दात् स्वार्थेक-

न् ।

उत्कटः । पुं । मत्सेभे । रत्नेषौ । शरे ।

न । त्वक्पत्रे । गुडत्वचि । तलाष्ठी-

षथौ । द्वारचीनी इतिभाषा । अ-

न्यत उत्कटसुगन्धित्वात्न्यार्थे उच्छ-

ब्दात् कटच् । पि । तोत्रे । मत्से ।

षिपसे । उद्गतः कटस्यापरसम् आ-

वरकोषाणस्य । यदा । उद्गतमदह-

नेरेच्छब्दात्न्यार्थे सम्प्रोदशेतिक-

उत्कर्षः

उत् ।

उत्कटकासनः । षि । विषमासने ।
 उत्कटा । स्त्री । सैहलीसतायाम् ॥
 उत्कण्ठः । पुं । शृङ्गारस्य योऽश्वन्मा-
 न्तर्गतवन्धविशेषे । आसनइति यस्य
 प्रसिद्धिः । तल्लक्ष्यम् । नारीपादौ
 चहस्तेनधारयेत्तल्लके पुनः । स्तना-
 पित्तकरः कामी बन्धश्चोत्कण्ठसंज्ञ-
 कः इति ॥

उत्कण्ठा । स्त्री । उत्कलिकायाम् । इ-
 ट्ठलाभे कालक्षेपासहिष्णुतायाम् ।
 उत्कण्ठनम् । कठिभोके । गुरोश्च-
 लइत्यः ॥ आकाङ्क्षायाम् ।

उत्कण्ठितः । षि । उत्सुके । उत्कण्ठा-
 युक्ते ॥ उत्कण्ठासञ्ज्ञानास्य । तारका-
 दिस्त्रादितश् ॥

उत्कण्ठिता । स्त्री । स्वीयादिनायिका-
 भेदे ॥

उत्कण्ठता । स्त्री । गजपिप्यन्त्याम् । उत्क-
 ण्ठायाम् ।

उत्कारः । पुं । धान्यादिराशौ । सूपे ।
 अवकरे । हस्तपादादिविद्येये । उ-
 लीर्यते । ह्यनिशेषे । ऋदोरप् ॥

उत्कर्षः । पुं । अतिशये । स्वकालात्
 परकालकर्तव्ये । इति स्मृतिः । अवि-
 द्यमानधर्मारोपे । उत्कर्षणम् । कृ-
 पवि० । घञ् । षि । अतिशययुक्ते ।

उत्कारः

उत्कखः । पुं । औद्देशे । उडीसाइति
 भा० । यथा । जगन्नाथमान्देशश्लो-
 खः परिकीर्तितइति । व्याघ्रे । त्रि ।
 भारवाङ्के । मोठिया इति भाषा ॥

उत्कलिका । स्त्री । उत्कण्ठायाम् । इट्
 प्राप्तीकालक्षेपासहिष्णुत्वे । कोमा-
 दिजातस्मृतौ । कालिकायाम् ॥ हे-
 लायाम् । सखिलतरङ्गे ॥ उत्पूर्वा-
 त्कलेः कृष्णादिभ्योयुन् । कुन्वा ॥

उत्कलिकामायमान । गद्यप्रभेदे । यथा
 । भवेदुत्कलिकामायं समासाद्यं डडा
 चरमिति यथा । प्रथिपातप्रवक्षसमधा-
 नाशेषसुरासुरादिहन्वसौन्दर्यप्रकट-
 किरीटकोटिनिविष्टस्पृष्टमणिमयूख-
 च्छटाच्छुरितचरणखड्गकविक्रमो-
 हामबाणपादाशुष्ठनखशिखरखण्डि-
 तमञ्जाण्डविबरनिखरच्छरदन्तक-
 रप्रकरभास्वरसुरवाहिनीप्रवाहप-
 विधीकृतपिष्टपत्रितयकैटभारे फूर-
 तरसंसारसागरनामानकारावर्त्तनि-
 त्तमानविशहं आमनृगृहाणेति ।

उत्कलितः । त्रि । उन्नमन्ति । वृद्धिमतिः ।
 उत्कपितः । त्रि । उद्दृष्टे ॥

उत्का । स्त्री । उत्कण्ठितायां नायिका-
 याम् ।

उत्कारः । पुं । धान्यस्योर्हक्षेपणे । नि-
 कारे । धान्यस्यराशीकरणे । उत्कर-

उत्क्रोशः

--शम । ह्रविचेपे । ह्रधान्ने इतिघञ् ।
 उक्काराः । स्त्री । प्रतिवर्षमस्तृताया-
 , द्वि-॥ - ॥ -
 उक्कासिका । स्त्री । वमनव्याधौ ।
 उक्किरः । द्वि- । नि- । चेषकर्त्तरि । उक्कि-
 रति- । विखिपति । द्व- । द्रगुपघेतिकः ।
 उक्कीर्यः । द्वि- । उक्किणिते । कृतवेधने
 - । उक्कीर्यतेख- । द्व- । क्तः । नखम् ।
 उक्कुटम् । न । उत्तानशयने । -
 उक्कुशः । पुं । उहंशे । मत्कुशे ।
 उक्कुटः । पुं । उहंशे । इतिहारावली ।
 उत्कृतिः । स्त्री । षड्विंशत्यक्षराया-
 उक्कुटौ । - । - । - । - ।
 उत्कृष्टः । द्वि- । अशस्ते- । उत्तमे । अ-
 तिशययुक्ते । उत्कर्षविशिष्टे- । उत्कृ-
 ष्यतेऽयम् । कृपेः कर्मशित्तः । -
 उत्क्रोशः । पुं । स्त्री । उपदायाम् । ठी-
 कने । - । - । - ।
 उत्क्रोशकः । द्वि- । कार्यिभ्योर्थेगृहीत्वा
 अयुक्तकार्यैक्यार्थे ।
 उत्क्रमः । पुं । व्यतिक्रमे । अस्क्रमे ।
 उत्क्रमणम् । न । उत्क्रान्ती ।
 उत्क्रान्तः । द्वि- । निर्गते ।
 उत्क्रान्तिः । स्त्री । उत्क्रमणे ।
 उत्क्रोशः । पुं । स्त्री । पचिदिग्रेषु । कु-
 ररे ॥ उत्क्रोशति । कुशभाघ्नाने ।
 पचाद्यच् ।

उत्क्रात

उत्क्रोदः । पुं । वमनेपस्थिताविवेच्य-
 र्थे । उक्क्राद् इति यस्यप्रसिद्धिः ।
 उत्क्रोशः । पुं । पीडायाम् । वमनायो-
 पस्थितौ । उक्क्राद् इतिभाषा । ॥
 उक्क्रोशः । कफस्य वमनायो-
 पस्थितिः । उक्क्राद् । उत्क्रोश्याकन-
 निर्गच्छेत्प्रसेकंडोवनेरितम् । उद्दृश्यं
 पीड्यतेचाख्यतमुत्क्रोशंविनिर्दिशेदि-
 त्ति ॥ उत्क्रोशइत्येके ॥
 उत्क्रिसः । पुं । घत्तूरफले ॥ द्वि- । उ-
 क्तचित्ते । - । - । - ।
 उत्क्रिसिका । स्त्री । कर्णाभरणविशेषे
 । खलाम्याम् । कर्णाश्लौ । जानतउ-
 क्का इतिभाषा । । - । - ।
 उत्क्षेपः । पुं । ऊर्ध्वक्षेपणे- । उर्ध्वक्षणा-
 इतिभाषा ॥ - । - । - ।
 उत्क्षेपकः । द्वि- । उत्क्षेपकर्त्तरि ॥ -
 उत्क्षेपणम् । न । अजने । धान्यमर्दन-
 वस्तुनि । षोडशपद्ये । उदक्षने ।
 ऊर्ध्वक्षेपयोगहेतौ । ऊर्ध्वक्षेपे । अ-
 धःस्थितस्यवस्तुनऊर्ध्वनयने । उत्-
 ऊर्ध्वक्षेपणम् ।
 उत्क्रवाः । स्त्री । मुरानामगन्धद्रव्ये । ता-
 लपख्याम् ।
 उत्क्रातः । द्वि- । उन्मूलिते । उखाडा-
 इतिभाषा ।
 उत्क्रातकेचिः । स्त्री । यमकीडायाम् ।

उत्तमः

यथा । उल्लोकोक्तिः शृङ्गाद्यैर्धप्रकी
टानिद्यते इतिर्धब्दार्थः ।

उत्तः । वि । आर्द्रवस्तुनि । क्लिप्ते । भी

वा इतिभाषो । उनत्तिस्व । उ

न्दीक्रेदने । अकर्मकत्वात्कारित्तः

। नुद्विदेति प्रचेनस्याभावः ।

उत्तसः । पुं । कर्षपूरे । कर्षाभरखे ।

श्रेखरे । शिरोभूषणे । उत्तंसयति

उत्तंस्यतेनेनवा । तसिः सौषोभूषा

र्थः । पचाथच । हलच्चेति यच्वा ।

उत्तसः । वि । सप्तते ॥ परिपुते । न ।

शुक्लमासे । उत्तप्यतेस्व । तप० ।

लः ॥ चञ्चले ॥

उत्तव्यः । वि । उत्तमिते ॥ उन् ऊर्ध्वं

स्तव्यः ॥

उत्तमितम् । वि । उत्तमिते ॥

उत्तमः । वि । उत्तकृष्टे । अनुत्तमे ।

वरेण्ये ॥ पुं । प्रियवतरात्तः पुषे त्

तीयमनौ ॥ वैशिकाख्णनायके ॥

अतिशयेनउत्कृष्टः । उत्कृष्टार्थदत्ते

रुच्छब्दात्तमपु । द्रव्यप्रकर्षार्थत्वा

ज्ञाम् । यदा । उत्ताम्यति । तमु ।

अच ॥ उत्ताम्यतेवा । घञ् । नोदा

त्तेतिनद्विः ।

उत्तमःश्लोकः । वि । पुण्ययशसि । श्रीह

री ॥ उच्छ्रितितमोयस्यात्सउत्त

माः । उत्तमाःश्लोकोयशोयस्य ।

उत्तमा

उत्तमफखिनी । स्त्री । दुग्धिकादृचे ।

उत्तमर्षः । पुं । ऋणदे । ऋणस्यदात

रि । धनस्वामिनि । महाजन् इति

भाषा ॥ उत्तमस्यमस्य । ऋणमाध

मस्ये इतिस्त्रुचे आधमस्यशब्देनव्यव

हारविशेषो लक्ष्यते । तेनोत्तमस्ये ।

पिसिधति । लक्षणायांस्तु धारेत्त

मस्येइतिनिर्देशोल्लङ्गम् । देवर्षिपि

सृष्टे ॥

उत्तमश्लोकः । वि । पुण्ययशसि ॥

उत्तमसङ्गः । पुं । सम्यक्सङ्गस्ये ।

निर्जने परमाययासह कैशाकेशिप

रस्यराशिङ्गनसहासनादिरूपमिद्यु-

नीमाये । इतिमिताश्वरा ।

उत्तमसाहसः । पुं । दृढविशेषे । साशी

तिपक्षसाहस्ये ॥ साशीतिपक्षसाहस्यो

दृढउत्तमसाहसः । इति याज्ञव-

ल्क्योक्तेः । सहस्रपणमिते ॥ यथाह

मनुः । पशानादेशेतेसार्धे प्रथमःसा

हसःस्मृतः । मध्यमः पञ्चविंशत्यःस

हस्रत्वेयचोत्तम इति ।

उत्तमा । स्त्री । उत्कृष्टायां नार्थाम् ।

वरारोहायाम् ॥ दुग्धिकाधधौ । स्त्री

यादिनायिकाप्रभेदे । अहितकारि

यद्यपिप्रिये हितकारिण्याम् । टाप् ।

उत्तमाङ्गम् । न । मस्यके । उत्तमश्च

तदङ्गम् । सप्तद्वितिसमासः ।

उत्तर

उत्तमात्मः । न । नयविधामुत्तुष्टिपुतु
 ट्टिविशेषे । नानुपहृत्त्वमूतानिवि-
 षये।पभोगोभवतीति-हिंसादे।पद
 शंनादिषयोपरमेसति यातुष्टिः सा
 पर्वमी, उत्तमात्मउच्यते ।
 उत्तमारथी । स्त्री । इन्दीवर्याम् ।
 उत्तमः । पुं । स्वतःफलतोवा तथाऽ
 नधीनुवन्धिस्रशक्वायाःप्रवृत्तिप्रतिव
 न्धिकाया विगमे ।
 उत्तमनम् । न । वर्धने । उत्तमन
 म् । उद्ःस्थास्तम्भोः पूर्वस्य ।
 उत्तमितः । वि । विधुते । उत्त-
 मितः ।
 उत्तरम् । न । प्रतिवाक्ये । वदन् इति
 भाषाप्रसिद्धेप्रश्नस्य मञ्जने । प्रश्नश्चो
 चधियापृच्छा तस्यमञ्जनमुत्तरम् ।
 उत्तीर्यते- निस्तोर्यते-प्रकृताभियो
 गेऽनेन । तस्यस्यहूपम् । पंचस्रथा
 पकं सारमसन्दिग्धमनाकुलम् । अ
 ध्याप्यागम्यमित्येवमुत्तरं तद्दिदेवि
 दुरिति । तस्यभेदाः । मिथ्यासम्यति
 पत्तिश्च प्रत्यवस्कन्दनं तथा । प्राड्
 न्यादशोत्तराः प्रोक्ताश्चत्वारः शास्त्रवे
 दिभिः । इति नारदः । कात्यायने
 नापिष्वपटारविपये चतुर्थियमुत्तर
 मुत्तम् । मत्तंमिष्योत्तरश्चैव-प्रत्य
 पस्कन्दनंतथा । पूर्वन्वाय विधिश्चैव

उत्तर

मुत्तरंस्याच्चतुर्विधमिति ॥ सिद्धान्तानु
 कूलतर्कपिन्यासेः । उत्तरणम् । ऋ
 दीरप् । पुं । सदाशित्ते । इदौ । संसा
 रसागरादुत्तारयतीतिः श्रुत्यत्तेः ।
 विराटराजसुते । वि । ऊर्हः । उदी
 च्चे । प्रषरेः । श्रेष्ठे । अनन्तरे । दि
 ष्ये । वामभागे । उत्तरति । तुम्
 वनंतरखयोः । पचाद्यच् । यदा । अ
 तिश्येनोद्गतः । तरप् । इत्थम कर्ष
 ल्वात्तसुः ।
 उत्तरकाशः । पुं । भविष्यत्काले । शौ
 काखे । यथा । एष भागाभिया
 गीयमुखकाशा दधस्तनः । स्वकाशा
 दुत्तरोगौणःकाशःपूर्वस्यक्रमेण इति
 हरिहरपट्टतिः ।
 उत्तरकुशः । पुं । अम्बुद्वीपस्यनववर्षीन्त
 गंतवर्षनिशेषे । रम्यकश्चोत्तरं वर्षं
 तस्यैवान्तर्धिरख्ययम् । उत्तराः कु
 रयश्चैवयथावै भारतंतथा । उत्तर-
 मेरोः ।
 उत्तरकोशला । स्त्री । अथोप्यायाम्
 । रानपुरि । साकेते । अथपपुरी
 इतिभाषा ।
 उत्तरक्रिया । स्त्री । अन्तिमक्रियायाम्
 । सांवन्तरिकथाद्वाटिपिव्यक्रिया-
 याम् । यथा । प्रेतेपितृत्वमापन्नेम
 पिपडोकरणाद्नु । क्रियन्तेयाः क्रि

उत्तर

याःपिव्याःप्रोच्यन्तेतान्पोत्तरा इति
 विष्णुपुराणम् ॥ उत्तररत्नम् ॥
 उत्तररत्नम् ॥ न । द्वारोर्द्वेषकदादृषि ।
 र्षि । उत्तरतरङ्गे ॥ उत्तरच्छदः ॥ पुं । शय्याया उपर्यात्तर
 यवस्ते । निचोले ॥ उत्तररथम् ॥ न । नद्यादिपारगमने ॥ उ
 तरथा, इतिभाषा ॥ उत्तरतट ॥ अ । उत्तरादिस्त्वर्थे ॥ दि
 श्चिदेशेकाशेषवाच्ये । दक्षिणोत्तरा
 म्यामंतसुच्यते ॥ उत्तरतोपस
 र्वागतेरमणीयंवा ॥ उत्तरप्रचरः ॥ पुं । विचारसिद्धान्ते ॥ स
 माधाने ॥ कृतास्ते ॥ समाधौ ॥ सि
 द्धान्तानुकूलतर्कोपन्यासे ॥ उत्तरशा
 सौ पञ्चश ॥ उत्तरपादः ॥ पुं । चतुष्पादव्यवहारान्त
 र्गतद्वितीयपादे । उत्तरे ॥ उत्तर
 उत्तरपूर्वा । स्त्री । ईशानकोशे ॥ उत्तर
 स्याः पूर्वस्याश्वदिगोन्तराखम् । दि
 उनामान्यन्तराख इतिप्रभासः ॥
 उत्तरफल्गुनी । स्त्री । द्वादशेनचचे ॥
 अस्याःस्वरूपम् दक्षिणोत्तरमित्त
 तारकादयम् ॥ पर्यङ्करूपंतारकादय
 च ॥ अस्यांजातस्यफलम् दाता द
 यातुः स्वजने मुञ्चोति । विशालकी
 र्त्तिः सुमतिः प्रधानः । धीरोन्नेरः

उत्तर

च्यन्तसदुस्वभावा श्वेदुत्तराफल्गुनि
 काप्रसूतिरिति ॥ उत्तरफल्गुनी । स्त्री । अयमदेवायाम्
 उत्तरफल्गुन्याम् ॥ उत्तरभाद्रपत् । स्त्री । उत्तरभाद्रपदाया
 उत्तरभाद्रपदा । स्त्री । अहिप्रद्वेवता
 द्याम् ॥ प्रौष्ठपदायाम् ॥ अस्याहूपम्
 । उत्तरेमुमुक्षि भारमूर्त्तिभृत्तमा
 मिस्त्रितेहितारिके । नीचचामरक
 च्चेन्वयुग्मते ॥ सोचनाचलकलाः पला
 यिताइति काखिदासः । पर्यङ्करूपम्
 एतारात्मकमितिदीपिका ॥ अजना
 तस्यफलम् । धनीकुलीनः कुशलाः कि
 योदैमूपाखमेन्येवलेवात्महैनाः ॥
 सत्कर्मकर्त्तामिज वन्मुभेतोयेषुत्त
 राभाद्रपदाप्रसूतः इति ॥ उत्तरमीमांसा । स्त्री । प्रज्ञमीमांसा
 याम् ॥ उत्तरवादी । वि । उत्तरस्यवत्करिणा
 सामी इतिभाषा ॥ उत्तरसाची । वि । स्वपञ्चसम्येन्यिसा
 च्येपरिभाषता साचिगां यःस्वयंशु
 खोतिअर्थिनायाव्यतेवा सएत्यर्थः ।
 तथाच नारदः । साचिगामपिय सा
 च्यंस्वपञ्चपरिभाषनाम् । श्रवणाच्
 क्रावणाद्वापिससाच्युत्तरसंज्ञकइति

उत्तरा

॥ परसाधी इतिगौड भाषा ॥

उत्तरसाधकः । पुं० । साधकसहाये । स
हकारिणि ॥

उत्तरा । अ । उत्तराहि अर्थे । उत्त
राश्चेति पक्षेभाष् ।

उत्तरा । स्त्री । उदीच्यान्दिशि । कैवे
र्याम् । उत्तरफाल्गुन्याम् ॥ परी
धिन्मातरि । वैराग्याम् । उत् ऊर्द्ध
। तर्त्यत्र । तृ० । ऋदोरप् ।

उत्तरात् । अ । दिशि । देशे ॥ काले
॥ उत्तरात् वसति आगतो रम
यीयंवा । उत्तरायर्दक्षिणादातिरि
तिस्यार्थे आतिः ।

उत्तराधिकारी । वि । प्रथमाधिकारि
याः पश्चादधिकारिणि । दायदे ।
। अंसी इति भाषा ।

उत्तरापयजन्मा । पुं० । जातिविशेषे ।
यथा । उत्तरापयजन्मानःकीर्त्तयि-
ष्यामितानपि । यैनकान्बोजगान्धा
राः किराताधर्वरैःसह । एतेपापकृ
तस्नातधरन्तिपृथिवीभिमामिति ।

उत्तरापोगानम् । न । इस्नाधसेचने ।

उत्तराभासः । पुं० । दुष्टोत्तरे ॥ तथाच
काश्यायनः । मकृतेनक्षत्रमन्थमत्त
स्यमतिभूरिच । पथैकदेशव्याप्येथ
तमनेयोत्तरं भवेदिति ।

उत्तरायणम् । न । भाषादिपयसासा

उत्तरी

। त्मकेसूर्यस्थोत्तरदिग्गमनकाले ।

देवानामहनि । माघादिमासयुग्मै
स्तु ऋतवःपटक्रमादितः । उत्तरा
यणमाघैस्त्रैस्त्रिभिःश्राद्धशियायन-
मिच्युतेः । मकरसंक्रान्ती ।

उत्तराशापतिः । पुं० । कुपेरे ॥

उत्तराषाढा । स्त्री । एकविंशतितमे
नक्षत्रे । वैश्वदेवे । अस्यारूपम् ।
रूपोक्तिताराचतुष्टयात्मकमिति-
काण्डिकाः । गजदन्तवदृष्टताराम
यमित्तिदीपिकाटीका ॥ तत्रजात
स्यफलम् । दांतादयावान्विक्रयी
विनीतःसत्कर्मचेताविभवैः समेतः
। कान्तासुतावासुसुखोनितासंभैवे
सुवेशःपुरुषोमनीपीति ।

उत्तरासङ्गः । पुं० । प्रावारे । उत्तरीयां
शुके । उत्तरेर्ऊर्ध्वभागे आसन्व्यते ।
यस्यसङ्गे । घञ् ।

उत्तराहि । अ । उत्तरादर्थे । अस्ताते
विषये उत्तराश्चेत्यर्द्धिाश्चयः दूरे
चेदधधिमान् । उत्तराहि वसति र
मयीयंवा ।

उत्तरीयम् । न । संख्याने । उत्तरासङ्गे
। उत्तरेऽन्विन्
देशभागे भवम् । गद्यादिश्चाच्छः ।
यथावशोपवीतं द्विधायतेचदिलोत्त
मैः । तथासन्धायतेयत्रापुत्तराच्छा

-उत्थापः

द्वन्द्वशुभनिमित्तः ॥ एकं श्रेयसात्मकं ।
 ॥ १ ॥ इति रास्योत्तराद्युत्तरात् ।
 ॥ २ ॥ नस्यात्कर्मणि कश्चुकी ।
 उत्तरेशः । अ । उत्तरदिग्देशकालेषु ।
 एतन्न्यतरस्यामदूरेऽपञ्चम्या । इति
 न्याये एतत् । अदूरे चैद्वधिमानवधे
 ॥ ३ ॥ उत्तरेश यस्यति रमणीयं प्रा
 उत्तरेशुः । अ । आगासिदिने । उत्त
 ॥ ४ ॥ रमिष्यति इत्यर्थे सयः प्रकृतित्त
 ॥ ५ ॥ उत्तराब्दादिभ्यस् प्रत्ययानिपाति
 ॥ ६ ॥ उत्तक्षितः । वि । उत्तक्षिते ।
 उत्तक्षुः । वि । उत्तक्षिते ।
 उत्तानः । वि । अगभीरे । कर्त्तुमुत्त
 धिते ॥ उत्तानस्तानो विज्ञानो म्मात् ।
 उत्तानकः । पुं । उत्तानायाम् ।
 उत्तानपत्रकः । पुं । रत्नैरफले ।
 उत्तानपादः । पुं । स्नायस्त्रुवमनोः पुत्रे
 नृपतिविशेषे ।
 उत्तानपादकः । पुं । उत्तानपादस्य पुत्रे ।
 उत्तोत्तरिये । अशापारे । भुवे ॥
 उत्तानशयः । वि । अतिश्रुति । डिम्भे
 । स्वमये ॥ उत्तानः श्रेते । जीह्व
 मे । पाथोदिपूषसंस्थानदिच्छयः ।
 उत्तानशया । स्त्री । अन्नन्यायाम् । टा
 प् ।

-उत्तोत्तिल

सनापे । उत्ताप्रयति । तमेवैनात्
 पचायच् ॥
 उत्तारः । वि । वधिनिर्गतनेचे । मर
 ॥ १ ॥ उत्तरे । उत्तरे ।
 उत्तारी । वि । उत्तरे । इतिभूरिगो
 ॥ २ ॥ उत्तारः । वि । उत्तरे । अकार
 ले । प्रवदमे । त्वरिते । अत्रते ।
 उत्तारकः । पुं । यद्यत्कामयोगा
 न्ते । याज्ञापुरोनुवाक्यान्ते ।
 उत्तारमानः । वि । यद्विमाने ।
 उत्तारी । वि । सुते । पारगते ।
 उत्तारः । वि । उत्तरे । उत्तरे ।
 उत्तारितः । वि । अनिगतप्रत्येपणे ।
 उत्तारुपः । पुं । भूषणान्ये । त्वामिने । ना
 जोन्नु । खीच इतिभाषा ॥
 उत्तोजना । स्त्री । प्रेरणायाम् । व्यप्रका
 ये ।
 उत्तोजितम् । न । अशुचतुर्थगतौ । रे
 चिते । उत्तोजितं लभ्यमेगं योत्तनं स
 यथन्गयेद्युक्तेः । वि । मेरिते ॥
 उत्तोरितम् । न । अशुचतुर्थगतौ । आ ।
 खन्दिते । उपकरणे । उत्तोरितोति ।
 देगाभ्योनश्रुतिगतः यति ।
 उत्तोलनम् । न । उत्तोलने । उटायना
 इतिभाषा ।

उत्तापः । पुं । उत्तानायाम् । तेषति । उत्तोत्तिलः । वि । उत्तरे ।

उत्पत्ति

उत्पत्तिः । वि । ऊर्ध्वदिशि । परिच्छेदे ।

उत्पासः । पुं । भवे ।

उत्पानम् । न । उत्पमे । तन्वे । पौष

धे । पुस्तके । रत्ने । ग्राहणे । उत्प

मे । हर्षे । मखरोमे । मलोत्सर्गे ।

वास्वक्ते । चैत्रे । सन्निविष्टोद्गमे ।

उत्पीयतेऽप । छागतिमिदृशौ । अ-

धिकरणे भावे वा ल्युट् ।

उत्पानैकादशी । स्त्री । कार्तिकशुक्लै-

कादश्याम् ।

उत्पापनम् । न । उत्तोत्तने ।

उत्थितः । वि । उत्पन्ने । मोक्षते । वृद्धि-

मति । उत्तिष्ठतिश्च । छान् गन्धर्वे

ति क्तः ।

उत्थिताङ्गुलिः । पुं । चमेटे । विस्तृताङ्गु-

लि करतले । चमेटा थाप इति भा-

षा ।

उत्पत्तः । पुं । खगे । पश्चिधि ।

उत्पत्तनम् । न । उत्पत्तौ । ऊर्ध्वगम-

ने । कूर्द्धने ।

उत्पत्तितः । त्रि । उत्पत्ते । उत्पन्ने । उ-

च्छिन्ने ।

उत्पत्तिता । वि । ऊर्ध्वगमनशीले । उ-

त्पत्तिष्ठी । उत्पत्तितच्छीष । प-

त्पत्तौ । टन् ।

उत्पत्तिष्ठाः । त्रि समुहते । उत्पत्तित-

ति । ऊर्ध्वपतनशीले । उत्पत्तति ।

उत्पत्ति

पत्पत्तौ । अलङ्कारिणीष्ठात् ।

उत्पत्तिः । स्त्री । देहसम्बन्धे । जन्मनि

। आविर्भावे । सत्कार्यवादे हि सति

खेविसमानस्य घटस्याविर्भावयो-

त्पत्तिर्यथा तथैवकारसात्मना विद्य-

मानानां तत्त्वानामाविर्भावोत्प-

त्तिर्विधचिन्ता । उत्पद्दनम् । पद्ग-

तौ । क्तिन् ।

उत्पत्तिक्रमः । पुं । उत्पत्तेरनुक्रमे ॥ स-

वसा । आत्मन आकाशः आकाशा-

दायुः वायोरग्निः अग्नेरापः कर्द्भ्यः

पृथिवी पृथिव्या ओषधयः ओषधी-

भ्योऽक्षम् अन्नात्सर्वाणि भूतानीति

श्रुतिप्रसिद्धः ।

उत्पत्तिमत् । वि । अनिच्छेयक्युनि ।

उत्पत्तिविधिः । पुं । कर्मस्वरूपमात्रवा-

धनेविधौ । यथा । आग्नेयोऽष्टाक-

पालोभवति । यथावा । अग्निहो-

त्रंजुहोतीति । अश्चविधौकर्मण-

कर्मत्त्वेनाश्रयः । अग्निहोत्रहोत्रे-

नेष्टभावेदिति । ननुयागस्यष्टेरु-

धे द्रव्यं देवताश्च । तथाच रूपान्द्रव-

यो अग्निहोत्रंजुहोतीति कथमुत्प-

त्तिविधिः अग्निहोत्रशब्दस्य तत्रम-

स्यन्वायेन नामधेयत्वादिति चेन्न ।

रूपान्द्रवयोत्पत्तिविधिस्तात्

अन्यचारूपान्द्रवयोर्होत्राजुहोतीत्य

उत्पल

यमेवोत्पलिविधिः स्यात् । तथाचा
द्विहोत्रं जुहोतीतिवाक्यमनर्थकं
स्यात् ।

उत्पलियुक्तम् । पुं । उत्पलेर्विप-
र्यस्तकमे । अथमर्थः । पृथिवीगन्ध-
सन्मात्रात्मिका रससन्मात्रात्मिकाप-
मात्रमवति । आपश्चता रूपसन्मा-
त्रात्मकतेजोमात्रं भवति । तच्च ते-
जः स्वर्गसन्मात्रात्मकवायुमात्रं भव-
ति । सच वायुः शब्दसन्मात्रात्मका-
काशमात्रं भवति । सचाऽऽकाशः
स्वकारणभूताऽज्ञानोपहितचैतन्य-
मात्रं भवतीति ।

उत्पन्नः । वि । प्राप्तजन्यनि । उद्भूते ।
जाते । उत्पद्यतेषां । पद० । क्त ।
रदाभ्यामिति नञ्चम् ।

उत्पलम् । न । इन्दीवरं । नीलकमले
। कुष्ठौषधौ । जलजपुष्पमात्रे ।
हृषिकये ॥ जलजपुष्पविशेषे । कौ-
ञ्जि इतिभाषा ॥ वि । मासिशून्ये ॥
उत्पलति । पलगतौ । पचाद्यच् ॥

उत्पलगन्धिकम् । न । चन्दनविशेषे ।
शृण्णताग्रे । गोश्रीषे ।

उत्पलपत्रम् । न । कुवलयदले । स्त्री
नस्पचते । तिलके ।

उत्पलशारिवा । स्त्री । अनन्तायाम् ।
न्यामाह्रतायाम् । उत्पलमस्यस्थाः ।

उत्पाटि

उत्पलाकारपुष्पत्वात् । अर्गन्नाद्यच्
॥ यद्वा । उत्पलंपलमनया । उत्पला-
चासौशारिवाच ॥

उत्पलाची । स्त्री । सुपर्णास्वतीर्षदे-
व्याम् ॥

उत्पलिनो । स्त्री । कैरविष्ट्याम् । स्त्री
टीकोजी इतिभाषा । पद्मसमूहे
। उत्पलाकरे । उत्पलानि सन्त्वस्या-
म् । पुष्करादिभ्योदेशे इति इनिः ॥

उत्पली । स्त्री । तुष्यर्ष्याम् ।
उत्पटः । पुं । दृचनिर्यासे ॥ वैदिको-
यम् ।

उत्पवनम् । न । कुशपिठकायोपवित्र-
मध्येन जलादेश्चक्षेपणे ॥

उत्पश्यः । वि । उन्मुखे । ऊर्ध्वदृष्टि-
शिष्टे ।

उत्पाटः । पुं । योगविशेषे । यथा । र-
वैविभासा सोमे पूर्वापाठा भौमे
धनिष्ठा सुधेरेवती गुरैरौहिणी
शुक्रपुष्या शनाशुक्तराफाल्गुनी च
दुत्पाटयोगः ॥

उत्पाटनम् । न । उन्मूढने । उपाडना
इति भाषा ।

उत्पाटिका । स्त्री । दृचस्यनीरसायां-
त्वचि ॥ वैदिकोयम् ।

उत्पाटिनः । वि । उन्मूलिते । उपाटा
इतिभाषा ।

उत्पातः

उत्पातः । पुं । अवन्ये । उपद्रवे । दि
 व्यान्तरीच्यभूमिजोपसर्गे । तचदि
 यो यथा । अपर्वणिचेन्द्रादित्यग्रा
 सः । आन्तरीच्यो घंथा । उल्कापा
 तनिर्घातादिः । औसोयथा । युकम्पा
 दिः । प्राथ्यात्मिकीधिदैविकीधि-
 भौतिकभेदभिन्ने प्राखिनांशुर्माशुभ
 स्रवके मन्त्राभूतविकारेः । अशोत्पा
 ताध्यायः । धर्मचेहत्पातान् गर्भः
 प्रोवाचतान् एषधये । तेषांसङ्घेपो
 यं प्रकृतेरन्येच्चमुत्पातः । अपचा
 रेणनराणा मुपसर्गेः पापसम्बन्धाद्
 वति । तंस्त्रयान्तद्विव्यान्तरिचभौ
 जास्तमुत्पाताः । अनुमानात्तपचा
 रादपरत्तादेवताः सृजन्ये तान् । त-
 त्प्रतिघातायन्धयः शान्तिराष्ट्रे प्रयु
 पीत । दिव्यशपचंकेकून सुज्जानि
 र्घातपवनपरिवेपाः । गन्धर्वपुरपुर-
 न्दरपापास्त्रियदान्तरिच्छतम् । भौसं
 चरधिरभवंतच्छान्तिभिराह तंशम
 सुधेति । तामसमुपैतिसदृतांश्राग्य
 तिनोदिव्यमित्येके । दिव्यदपिगम
 सुपैतिसमभूतजनकाद्रसोमपीदानैः
 । स्रष्टायतनेभूमौः । दोषात्तोडि-
 होमाद्य । आत्मसुतकोऽत्राहनपु-
 रदारपुरादितेपुलोकेषु । पाकरु
 पयातिदियं परिणस्त्विनमष्टधान्य-

उत्पातः

तेः । अनिमित्तभङ्गचलनस्येदासु-
 निपातजल्पनाद्यानि । लिङ्गार्चाय
 तनानां नाशायनरेशदेशानाम् । दै
 र्घ्यतयाचाशकटां चक्रयुगकेतुभङ्ग
 पतनानि । समपर्थ्यासनसादनसद्वा
 श्वनदेशन्तपशुमदाः । सृष्टिधर्मपितृ
 ब्रह्मयोद्भूतवैकृतं द्विजातीनाम् । यद्गु
 द्रलोकपालोद्गर्भपशुनामनिष्ठतत् ।
 गुरुस्त्रितगवैश्वरोऽत्पुरोधसांबिष्णुज
 खलोकानाम् । स्कन्दविशाखसमुत्स
 नापडलिकानानरेश्रायाम् । वेद
 व्यासेमन्त्रिणः विनायकेवैकृतं चमू-
 नाचे । विधातरिसिन्धुकर्मशिलो
 काभावायनिर्दिष्टम् । देवकुमारस्य
 भारीवनिताप्रेष्येपुवैकृतं यस्यात् ।
 तन्नरपतेः कुमारस्यमारिकास्त्रीपरि
 जनानाम् । रत्नः पिशाचगुह्यकना
 गानामेव । सैवनिर्दिष्टः । मासै-
 ष्वाप्यष्टाभिः सर्वेषामेयफलमानः ।
 युद्धादेवविकारं शुचिः पुरोधात्यहो
 पितुः स्त्रातः । आसक्तुसुमानुलेपनप
 खैरथर्चवेतप्रतिमानः । अधुमर्केण
 पुरोधाभ्येवंनिभिरुचिपिपिददुपति
 प्रेत् । खालीपाफंजुहुवादिधिन्म-
 न्यैग्यवलिङ्गीः । इतिदिदुधदिकारेः श
 न्तवत्सगर्भं लिङ्गिच्युधगणापंगी-
 तत्त्वोत्तराग्य । विधिददपनिपा

उत्पातः

॥ लैयैः प्रयुक्तानतेषामवति दुरितपा-
 ॥ कोदचिगाभिश्चरुः ॥ रांष्ट्रेयस्थानयिः
 ॥ मदीप्यते दीप्यते चनेन्धनवान् । मनु-
 ॥ जंश्वरस्यपीडा तस्य चराष्ट्रस्यविधेया
 ॥ जलमांसाद्रंज्वलने नृपतिवेषः प्रच-
 ॥ रणोरयोरीद्रः । सैन्यग्रामपुरेषु च ना-
 ॥ शोषके भयं कुरुते ॥ प्रासादं भवने तो-
 ॥ रणकेत्वादिषु चानलेन दग्धेषु ॥ स-
 ॥ ङितावापराग्रासात् । परचक्रस्यागमे ।
 ॥ नियमात् ॥ धूमो नमिससुत्थोरज-
 ॥ सांमस्याङ्गिजंमहभियद्मः ॥ ध्यभेनि-
 ॥ श्युहुनां शोदिर्शनमपिचाङ्गिदेोषक-
 ॥ रम् ॥ ॥ नगरचतुर्धादिपङ्कजमनुजा-
 ॥ ग्निभयकरं ल्वलिनंमहिः ॥ ॥ धूमामि-
 ॥ विस्तुशिष्टैः शय्याम्बरकेयैर्मन्त्रैः ॥
 ॥ आमुद्रंज्वलनसर्परायनाः ॥ लोप्रनि-
 ॥ र्गमनवेपनानिवा ॥ ॥ मैकृतानिवदि-
 ॥ वायुधेपराग्राशु रौद्रर्यासङ्कुलपदे-
 ॥ त ॥ मन्त्रैराग्नेयैः ॥ शीरुष्टातंसमि-
 ॥ ङ्गिर्षोतयोमिः सर्पयैः ॥ सर्पिषाच ।
 ॥ श्रग्यादीनां ॥ वैकृते शान्तिरेवदेय-
 ॥ श्वास्मिन् काश्चनंशास्त्रगेयः ॥ गा-
 ॥ खाभङ्गेऽकस्माद् द्यायांनिर्दिग्द्रेगो-
 ॥ योगम् ॥ एतनेदं शम्भं शंदितेष-
 ॥ व्यापिवापुल्यम् ॥ राष्ट्रिभेदस्त्वन्-
 ॥ तौ वायव्यपोतीवकुसुमितेबाले । वृ-
 ॥ षात् शीरुष्टामेसर्वद्रव्यतयोमयति

उत्पातः

॥ मद्ये वाहनेनाशः सङ्ग्रामः शोयिते
 ॥ मद्युनिरोधे ॥ सेहेदुर्भिक्षमयंसह
 ॥ इयंनिस्तृतेषुखिले ॥ शुक्विरोहे
 ॥ वीर्वायसंङ्कचयः शोपशोचविरुजाना
 ॥ मः ॥ ॥ पतितानामुत्थाने स्वयमभयं देय
 ॥ जनितं ॥ पूजितवृचेष्टान्तौकुमु-
 ॥ मफलं नृपवधायनिर्दिष्टम् । धूमस्त-
 ॥ स्मिन् श्वाचार्यवाभवेत् नृपवधायैव ॥
 ॥ सर्पैस्तुतरपुत्रवपुस्तु यापिजनसङ्घ-
 ॥ योविनिर्दिष्टः । दद्यात्वावैकृत्येदं
 ॥ भिर्मासैः फलविपाकः ॥ स्वगन्धधू-
 ॥ पास्वरपूजितस्त्रुषंविधायोपरि पा-
 ॥ दिपस्य ॥ कृत्वाशिवं चद्रजपोवका
 ॥ योयद्रेभ्यश्चत्तपडेवहोमाः ॥ पाय
 ॥ सेनसपुनाच भोजयेद्वाक्षणांनृपत
 ॥ युतेनभूपतिः । मेदिनीनिगदिताच
 ॥ दधिणावैकृतेतरंकृते षिताधिभिः
 ॥ ॥ ॥ नालेऽज्ययपादोनामेकस्मिन्दि-
 ॥ विसंस्मवोमरखम् । कथयति तदधि-
 ॥ पतीनांयमखंजातं च कुसुमफलम् ॥
 ॥ अतिदृढिः सत्यानां नानाफलकुसुम
 ॥ सम्पपोरुषे । भवति हि यद्येकस्मिन्
 ॥ परचक्रस्यागमोनियमात् ॥ ॥ अर्धेन
 ॥ यदातैलं भवति तिष्ठानाम तैलता-
 ॥ यास्यात् । अतस्य च वैरसंदातुं विद्या
 ॥ द्भयं मुमहत् ॥ विकृतकुसुमफलं
 ॥ वाशामादववापुराद्विष्कार्यम् ।

उत्तपातः

शैथ्योत्रचक्रः कार्योनिर्वाणोषापशुः
 शान्त्यै ॥ सुखे षट् द्वाविकृतिप्रदेयं त
 तच्छेषमेयंपथमद्विजेभ्यः । तस्यैवम
 योषसमवभौमं कृत्वा नदोषंसमुपै-
 तितज्जम् ॥ दुर्भिक्षमनावृष्टावति
 वृष्टौ सुद्वयं परभयम् । रोगोद्यन्तु
 भवायां पतिवधोऽनधजातायाम् ॥
 शीतोष्णविपर्यासो नोसम्भृत्तुपुंस-
 स्मवृत्तेषु । परम्प्रासाद्राष्ट्रभयं रोगभ
 यं देवजनितम् ॥ अन्यसौसप्तसहप्र
 षन्धवर्षे प्रधानन्दपमरणात् रंते शखो
 षो गीर्मासास्त्रिवसादिभिर्मरकाः ॥
 ॥ धान्यश्चिरं त्र्यं च कृष्णकृष्णसुभाक्षी र्व
 । पित्तभयं विशात् । अङ्गारपांसुवर्षे
 विनाशमायातित्तनगरम् ॥ उपन्दा
 विनाशकधरैः विकृताभाप्राणिनेय
 दावृष्टाः । छिद्रं वाप्यतिट्टोसस्थाना
 भीतिसञ्जननम् ॥ यद्यमलेकैकाया
 नदृश्यते दृश्यते प्रतीपावा । देशस्य
 तंदासुमसङ्गदमायातं विनिर्दृश्यम् ॥
 अक्षेनमखीन्द्रधनु दिवायदादृश्यते
 धवारात्री । प्राच्यामपरस्यां वातदा
 भयेत् सुद्वयंसुमहत् ॥ सूर्येन्दुपलं
 न्यसमीरयानां वागः स्मृतो वृष्टिवि
 कारफाले । धान्याद्यनोकाष्टनद
 चिणाद्यदेयास्ततः शान्तिमुपैतिपा
 पम् ॥ अपसर्परां नदीनां नगरादधि

उत्तपातः

रेण्यून्यतां कुरुते । शोषश्चाशोष
 शामन्येषां पाद्ददादीनाम् ॥ खेहा
 सुडुसांसवर्षाः संकुलकलुषाः प्रती
 पगाश्चापि । परचक्रस्यागमनं नद्यः
 कथन्ति परम्प्रासात् ॥ ज्वालाधूमका
 याः सुदिनोक्तानि वैवकुर्मानाम् ।
 गीतमजल्पिता निषजनं मरकायोप
 दिष्टानि ॥ सखिलोत्पत्तिरखाते-
 तन्मरसविपर्यये च तोयानाम् । सखि
 शाश्यानां विकृता मद्यद्वयं तपशा-
 निभिन्नामासखिलविकारे कुर्वीत पू
 जावर्षस्य धारयै मन्त्रैः ॥ तैरेवचम
 तापहोमं शममेवं पापमुपयाति ॥ म-
 सविकारे खीर्षां दिक्षिं चतुष्पृभृति
 सम्यक् तैवा । हीनातिरिक्तकाले
 च देशकुलसङ्घयो भवति ॥ बड-
 वोष्ट्रमहिषेणोदस्तिनीधुयमलोद्भ-
 वेन रक्षमेयाम् । परम्प्रासात् कृति
 फलं शान्तोसोकोषगर्भोत्तौ ॥ ना-
 र्यः परस्यविपये च्यतथास्माहिताधि
 ना । तर्पयेच्चद्विजान्कामैः शान्ति-
 श्चैवात्रकारयेत् ॥ १ ॥ चतुष्पदाः स्य
 यूथेयस्य कथाः परभूमिषु । नगर
 स्वामिनं वृथमन्यथातु विनाशयेत् ॥
 २ ॥ परयोनावभिगमनं भवति ति-
 रश्यामसाधुषे नूनाम् । उच्यते वा-
 न्योन्यं पिपतिश्चावासुरभिपुषम् ॥

उत्पातः

(सासत्रयेणविद्यात्तश्चिन्धिः संग्रयंप-
 । रागमनम् । तत्त प्रतिघातायैतौश्चो
 । कौगर्गेणनिर्दिष्टौ ॥ त्यागोविवास-
 । नंदानंतस्तस्यासु सुभंभवेत् । तपये
 । द्वाङ्गायाश्चजपं होमश्चकारयेत् ॥
 । १ ॥ स्याखी पाकेन घासारं पशुना-
 । क्षपुरोहितः । प्राजापत्येनमन्वेथय
 । जेद्वन्नदक्षिणम् ॥ २ ॥ यानंवाच
 । त्रियुक्तंघृदिगच्छेन्नजेशवाद्भ्युतम् ।
 । राट्भवंभवतितदाचक्रायांसादंभजे
 । च ॥ अनभिषत्ततूर्यनादःशब्देवाता
 । क्तितेषुंयदिनेत्यात् । स्युत्यात्तौवातेपां
 । परांगमोन्वपतिभरणा ॥ शीतरय
 । तूर्यशब्दानभसियदावाचरस्थिरान्य
 । त्तम् । स्युस्तदागदावाविस्वरतू-
 । र्येपराभिभवः ॥ गोलान्नसयोः सत्रे
 । हर्षीशूर्पाचुपस्करविकारे । क्रोष्टुक
 । नादेच तथा श्लुभयंभुनिवचश्चेद
 । भ ॥ वायव्येज्वन्वपतिर्वायुसक्तुभि-
 । रक्षयेत् । आवायोइति पञ्चचौजस
 । व्याःप्रयतैद्विजैः ॥ आङ्गाद्याम्परमास्ते
 । न दक्षिणाभिसुतर्पयेत् । यद्वन्नद-
 । क्षिणोत्तेमःकर्त्तव्यसुप्रयत्नतः ॥ पुर
 । पक्षिणोवमचरावन्यावानिर्मयाविग
 । न्तिपुरम् । नक्तंवादिवसचराः क्षपा
 । चरावाचरन्त्यहनि ॥ सन्त्याहयेपि
 । मण्डलमावभक्तौ स्याविचक्रावा ।

उत्पातः -

दीक्षायांदिश्यववाक्रोशतः संहता-
 । भयंदाः ॥ श्येनाःपरुदन्तद्वदारेक्रो-
 । शन्निवाम्युक्तादीप्ताः । प्रविशेन्द्ररेन्द्रम
 । धनेकयेतकः कौशिकोऽथदिवा ॥ कु
 । कुटस्तं प्रदोपेहेमन्तादौच कौकि
 । लाक्षापाः । प्रतिलोममण्डलचराः
 । श्येनाश्चाश्वान्वरेभयदाः ॥ गृहचैत्य-
 । तोरशेषु चारेषुचपक्षित्तुसम्पातः ।
 । मधुवल्मीकाक्रोवहसमुद्भवस्थापिना
 । शाय ॥ श्मिरस्त्रिशवावयवप्रवेशनं
 । मन्दिरेषुभरकाय । यशुशस्त्रयोदा
 । रेन्वपस्त्रमुनियवश्चेदंम् ॥ श्म
 । पक्षिविकारेषु कुर्याद्वीमानसदक्षि-
 । र्णान् । देवाःकपोतइतिचजसन्धाःप
 । श्चभिर्दिजैः ॥ १ ॥ सुदेवाइतिचैकेन-
 । देयागावन्दक्षिणाः । जपेच्छाकुन
 । हृत्तं वामनो वेदशिरात्तित्च ॥ २ ॥
 । श्मकष्वजेन्द्रकीलस्तभहारप्रपातभ-
 । ज्रेषु । सदत्कवाठतोरयकेतूनांनरप
 । तेभरखम् ॥ सन्धादयस्यदीतिर्धूमो
 । त्पत्तिश्चकाननेनस्यौ । छिद्रामावेभू
 । मेर्दरंशंक्षम्भमयकारी ॥ पापण्डा
 । नानास्त्रिक्वानान्धमक्तःसाञ्चाचारप्रो
 । विहृत कोधशीलः । ईर्यःकूरोविघ्नहा
 । सक्तचेतायश्चिन्त्रानातस्यदेशस्थना
 । शः ॥ प्रदरदरश्चिन्धिभिन्धीत्यायुषका
 । छात्रपाशधोवाला । निगदन्तःप्रह-

उत्पातः

रन्तेतत्रापिभयं भवत्याशुं ॥ अङ्गार
 गैरिकाद्यैर्विकृतप्रोताभिलेखनं य-
 स्मिन् । नायकचित्रितमधवाक्षयेद्य
 शंयातिनचिरेख ॥ चूतापटाङ्गशव-
 लंनसन्धयोः पूजितकंलङ्घुक्तम् ।
 निख्योच्छ्रिष्टस्त्रीकन्धयद्गृहं तत्तचयं
 याति ॥ दृष्टेद्युयातुपानेपुनिर्दिशे
 न्मरकमाशुसम्प्राप्तम् । प्रतिघाता
 वैतैपांगुःशान्तिष्वकारिमाम् ॥ म
 हांशान्त्योद्यवलयो भोज्यानिमुमहा
 न्तिष । कारयेतमहेन्द्रश्वभाहेन्द्री
 श्वसमर्षयेत् ॥३॥ अथैष्यकाले उत्पा
 तादृष्टाविफ्रंलांभवन्तिस्ततः प्रदर्शना-
 यंभा ॥ १७॥ नरप्रतिदेशविनाशेकेतो
 रुदयेद्यवापुष्टेकेन्द्रे ॥ १८॥ उत्पातानां
 प्रभवःस्वन्तु भयस्याप्यदोपाय ॥ येष
 नदोपान्जनये न्यु त्वातास्तीन्द्रतुस्व
 भावकृतान् । कृषिपुत्रकृतेःसौकैर्वि
 द्यादितैःसंभासेकैः ॥३॥ तत्रवसन्ते ॥ व
 ज्ञांशनिस्त्रीकम्पसन्ध्यानिर्घातभिः
 स्थनाः । परिवेशरजोधूमरकार्कास्त्र
 मयोदयाः ॥ १९॥ ज्येष्ठोन्वरसस्त्रेहवहु-
 पुष्पफलोद्गमाः । गोपधियददृष्टिश्च
 शिवायमधुमांघवे ॥३॥ श्रीशे ॥ तारो
 क्कापातकसु धंफपिलाकेन्दुमगुल्ल-
 म् । अनदिष्वधनंस्फोटधूमरेखनि
 लाउतम ॥ रत्नपद्माश्वासन्ध्यानमः

उत्पातः

चुम्बार्थोपमम । सरिताचात्रुसंशे
 पंढेष्टाग्रीषेयुमंवेदेत् ॥३॥ वर्षासु ॥
 शक्रावुषपरिवेशैविद्युच्छेकवि रोह
 यम् । कम्पोदर्शनवैकृत्यरंसनं हर
 यांचितेः ॥ स रोनिंशुदपानानांघृष्टाङ्ग
 तरखण्वाः । शरखंवादिगैहानांघर्षा
 सुनभयावचम् ॥३॥ शरदि । दिव्यस्त्री
 भूतगन्धर्वविमानाङ्गुसदर्शनम् । ग्रह
 नक्षत्रताराखोदर्शनश्चदिवांश्वरे ॥
 गीतवादिवनिर्घोषावनपर्वतसानुधु
 ॥ १९॥ संस्यदृष्टिरपोहानिरपापाः शरदि
 संयुताः ॥३॥ ज्येष्ठे मन्ते ॥ श्रीतानिर्घेतुपा
 रस्वेनर्नसगपक्षिणाम् । रशोयथा
 रदिसञ्चानांदर्शनंज्ञागमानुधी ॥ दि
 शोधूसान्धकाराश्वः सनभोवनपर्व
 ताः ॥ २०॥ उच्चैःसूर्योदयास्तौचहेमन्ते
 शोभनाःस्मृताः ॥३॥ शिशिरे ॥ विम
 पाताऽनिखोत्पाताविहृपाङ्गुतदर्शन
 म् । कृष्णाश्वनाभसाकाशतारोक्का
 पातपिञ्जरम् ॥ चिषगर्भोद्गमाः स्त्री
 धुगोलाश्वसगपक्षिपुः ॥ पत्राङ्कुरल
 तानान्वचिकारोः शिशिरे शुभाः ॥३॥
 अत्रविशेषमात्र ॥ ऋतुस्वभावजाद्ये
 भेदेषाःस्वर्तौशुभप्रदाः । ऋतोरन्यव
 चोत्पातादृष्टोस्तेचातिदाहृताः ॥ य
 द्दिशेषेखफलप्रदंभवतिस्तदाह ॥
 उन्सत्तानाश्रवा भायाः शिशूनांयत्र

उत्पादि

भाषितम् ॥ खियोयज्ञमभाषन्तेतस्य
 नास्तिव्यतिक्रमः ॥ येनकारणेनैतत्
 सत्यंरूपंभवति तत्प्रदर्शनार्थमाह
 ॥ पूर्वचरतिदेवेषुपथाञ्चरतिमानुषा
 न् । जाचोदितावाग्यदति सत्त्वाद्ये
 वासरत्वती ॥ उत्पातशास्त्रस्य प्र
 भावमाह ॥ उत्पातान् गणितविव
 र्जितोपिबुद्धाविख्यातो भवतिमदेन्द्र
 बल्लभश्च । एतत् सन्धुनियचनरहस्य
 मुक्तंयज्ञास्या भवतिमरस्त्रिकाखद
 र्त्री ॥ इतिनाराय्याचतुश्चारिंशोऽ
 ध्यायः ॥ ४४ ॥ अकस्मादायाति ॥
 उत्पतनम् । पत्सृगता । घञ् ।
 उत्पतति वा । ज्वलतीतिङः ॥
 उत्पातभम् । म । यस्मिन्नक्षणेउत्पातः
 सम्भूतस्सस्मिन् ॥
 उत्पादः । पुं । उत्पादने ॥
 उत्पादकः । पुं । पशुविशेषे । कुञ्जररा
 ता । शरभे ॥ वि । उत्पादयितरि ।
 जनके ॥ उत्पादयति । पद० । ख
 ल् ॥
 उत्पादनम् । ॥ उत्पादकरणे ॥
 उत्पादना । स्त्री । क्रियायाम् । भावना
 याम् ॥
 उत्पादशयनः । पुं । स्त्री । टिट्ठिमप
 चिणि ॥
 उत्पादिका । स्त्री । देहिकानामकीटे

उत्प्रेचा

॥ पुत्तिकायाम् ॥ हिचमोचिका-
 याम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उत्पाद्यः । पुं । पुरोडाशादिकर्मविशे
 षे ॥ वि । उत्पादितुंयोग्ये ॥
 उत्पाधी । स्त्री । आरोग्ये । सुख्यताया
 म् ॥ ॥ ॥ ॥
 उत्पिञ्जलः । वि । भृशमाकुले । समु
 त्पिञ्चे । अतिशयव्याकुले ॥
 उत्पित्सुः । पिं । उत्पितितुनिच्छी । पत
 तैः सन्नन्ताद्युपख्ययः । सनिमीमेती
 सादेशः । अवलोपोभ्यात्स्य ॥
 उत्प्रासः । पुं । उपहासे ॥ उत्प्रासिन-
 म् । असुखेपथे असगतिदीर्घादा
 नेपुषा । घञ् ॥ ॥ ॥
 उत्प्रेचा । स्त्री । अनवधाने ॥ काव्या
 लङ्कारविशेषे ॥ यथा । सम्भाषनमथो
 लेचाप्रकृतस्यसमेनयत् । अस्यार्थः
 । प्रकृतस्य उपमेयस्यसमेन उपमा
 नेन यत्सम्भाषनम् मिथ्यात्वेनपर्यन
 मिति । उदाहरणम् उन्नेपंयाम
 मनसहते जातिवैरी निशाया मि-
 न्दो रिन्दीवरदलदशा तस्य सौन्द-
 र्यदर्पः । नीत. गान्तिप्रसभमनया व
 त्तकान्ये तिहर्षाह्लादा मन्ये खलित
 तनु ते पादयोः पद्मलक्ष्मीः ॥ लिम्प
 तीवतमोद्गानिवर्पतीयाश्चननभः ।
 असत् पुरुषसेवेवहृदिनिष्कलताङ्ग

उत्पातः

रन्तेतत्रापिभयं भवत्याशु ॥ अङ्गार
 गैरिकाद्यैर्विकृतप्रैताभिलेखनं य-
 सिन् । नायकचित्तमथवाचयेच्च
 थंयातिनेचिरेण ॥ चूतापटाङ्गशक-
 लंनेसन्धयोः पूजितं कलङ्कयुक्तम् ।
 निच्योच्छिष्टस्त्रीकश्चयजृङ् तत्तचयं
 याति ॥ दृष्टेषुयातुधानेषुनिर्दिष्टे
 न्मरकमाशुसंम्यासम् । प्रतिघाता
 यैतैषांगर्गःशान्तिश्चकारेभाम् ॥ म
 हाशान्द्योषवलयो भोज्यानिमुमहा
 तिच । न्कारयेतमहेन्द्रश्चभाहेन्द्री
 चसमर्चयेत् ॥ ५ ॥ अथयत्रकालेउत्पा
 ताद्दृष्टाविक्रमांशुवर्जिततत्प्रदर्शना-
 र्थमाह ॥ १ ॥ मरुपतिदेवविनाशेकेतो
 र्दयेथवाग्रष्टेकेन्दैः ॥ १ ॥ उत्पातानां
 प्रभवस्त्विदंभवस्याप्यदोपायः ॥ येच
 नदोषान्जनवे न्युत्पातास्त्रान्दमुस्व
 भावज्ञानम् । अथिपुत्रकृतैःसोकेवि
 चादेतैःसंभासेतिः ॥ १ ॥ तत्रवसन्ते ॥ व
 जिर्जानिसहीकम्पसन्धानिर्घातनिः
 सनाः । परिवेशरजोधूमरक्तार्कास्त
 मयोदयाः ॥ २ ॥ मेम्योन्मरसस्त्रेवहु-
 पुष्पफलोद्भवाः । गोपक्षिमदृष्टद्विष्ट
 शिवायमधुमाथवे ॥ ३ ॥ श्रीश्रे ॥ तारो
 क्तापातकशुर्षकपिलाकेन्दुमण्डल-
 म् । अनन्निष्वसनंस्तोष्टधूमरेखनि
 काहृतम् ॥ रक्तपद्मादशासन्धानमः

उत्पातः

चुम्बार्थवोपमेभ । सरितां चाम्बुसंशो
 षट्द्विग्रीषेभुमंषदेत् ॥ ३ ॥ वर्षासु ॥
 शक्रायुधपरिवेशीवियुक्ते क्वि रोह
 खम् । कम्पोदर्शनवैकृत्परसनं दर
 खचितेः ॥ स रोनिंयुदप्रामानां वृहत्
 तरखप्रवाः । शरखंचाद्रिगेहानां वर्षा
 सुनमयावहम् ॥ ५ ॥ शरदि ॥ दिव्यस्त्री
 भूतगन्धर्वविमानाद्भुतदर्शनम् । श
 नचन्नतारायादर्शनश्चदिवाम्बरे ॥
 गीतवादिबनिर्घोषा वनपर्वतज्ञानुषु
 सखटद्विरपांशानिरपायाः शरदि
 स्मृताः ॥ ५ ॥ हेमन्ते ॥ श्रीतानिलेतुषा
 रस्वेनर्हंनंखगपक्षिणां । रक्षोयथा
 दिसत्त्वानांदर्शनंवागमानुषी ॥ दि
 शोधमान्धकाराश्च सनसोषनपर्व
 ताः ॥ १ ॥ उच्चैःस्वर्योदयास्तौचहेमन्ते
 शोभनाः स्मृताः ॥ १ ॥ शिशिरे ॥ चिम
 पाताऽनिलेत्पाताविरुपाद्भुतदर्शन
 म् । कृष्णाक्षनाभमाकाशतारोत्त्वा
 पातेपिश्चरम् ॥ चित्रगर्भाद्भवाः स्त्री
 पुगोजान्धस्रगपक्षिषु । पद्माङ्कुरल
 तानाधधिकाराः शिशिरे शुभाः ॥ ३ ॥
 अत्रविशेषमाह ॥ जतुम्बोषजाद्ये
 तेदृष्टाःस्वर्तीशुभप्रदाः । अतोरन्यत्र
 चेत्पातादृष्टास्तेचातिदारुणाः ॥ ३ ॥
 अदिशेपेणफलप्रदंभवतिचदाह ॥ ३ ॥
 उन्मत्तानाञ्जया गाथा शिशूनांयञ्च

उक्ताह

कृ० । यत्नाः । त्वुट् ॥

उक्तादितः । वि । कृतोक्तादने । उक्ता-
-र्त्तिते । निर्मलीकृतगरीरे ॥

उक्ताः । पुं । द्वारपाले ॥ वि । उक्ता-
-रक्षकसंरि ॥

उक्ताः । पुं । दूरीकरणे ॥ चाल-
-ने ॥ स्थानान्तरणपत्रे ॥

उक्ताः । वि । अपसारिते ॥

उक्ताः । पुं । उद्यमे । अथवसाये ।
-इदंमहद्वरिष्याम्येवेतिनिश्चयात्मिक

वुद्ध्यापृतिहेतुभूते ॥ कसंथार्येषुस्ये-
-यसिप्रयत्ने । उक्ताहोमन्त्रमूलांस्या-

दितिनीतिविदांमत्तम् । प्रभुश्च कि-
-मन्त्रंमूलात्स्यादुक्ताहवान्भवेत् ॥

लोकोत्तरेपुकार्येषुस्येयसिप्रयत्ने ॥
-कृते ॥ उक्ताह्नम् उक्ताह्नते अने-

न वा । घञ् ॥ उक्ताह्नते घञ् ॥ क-
-र्मसुसुकरप्रत्ययः इत्यत्रकारको-

भावोवाउक्ताहः ॥ सङ्गीतोक्ते घृ-
-कविश्रेष्ठे ॥

उक्ताहवान् । वि । उक्ताहविशिष्टे ।
उक्ताह्विनि ॥ उक्ताहोऽप्यस्य । य-

खादिभ्योमत्तुबन्धतरस्याम् ॥
उक्ताह्वानः । पुं । उद्यमहृदौ । वी-

ररसे ॥ उक्ताह्वेन वहुते । घृणु० ।
अनुदात्तेत्स्वहादेरितिघृणु ॥ उ-

क्ताह्वंयतीति वा । त्वुः ॥

उक्ताहः

उक्ताहशक्तिः । स्त्री । रात्रीशक्तिविश्रे-
-षे ॥ विकर्मयत्तमुक्ताहशक्तिरित्यु-

क्तेः ॥
उक्ताही । वि । उक्ताहवति ॥ वचा-

दिभ्योमत्तुबन्धतरस्यामिति पक्षे इ-
-निः ॥

उक्ताहः । वि । उक्ताह ॥ शक्तिं ॥ व-
-हुतिं ॥ उक्ताह ॥ उपपत्ते ॥ स्वतन्म-

यांते ॥ उक्तपूर्वात् सितेः कः ॥ सिते ।
उक्ताह्यमानः । वि । उक्ताह्यमने । इति-

मति ॥
उक्ताहः । वि । ईशितकर्मोद्यते । इहा-

ह्योद्यते ॥ अथममगुरागमिष्यती-
-त्युक्ताहविशिष्टे । उक्ताह्विते ॥ उक्ता-

ह्योद्यते ॥ अथममगुरागमिष्यती-
-त्युक्ताहविशिष्टे । उक्ताह्विते ॥ उक्ता-

ह्योद्यते ॥ अथममगुरागमिष्यती-
-त्युक्ताहविशिष्टे । उक्ताह्विते ॥ उक्ता-

ह्योद्यते ॥ अथममगुरागमिष्यती-
-त्युक्ताहविशिष्टे । उक्ताह्विते ॥ उक्ता-

ह्योद्यते ॥ अथममगुरागमिष्यती-
-त्युक्ताहविशिष्टे । उक्ताह्विते ॥ उक्ता-

ह्योद्यते ॥ अथममगुरागमिष्यती-
-त्युक्ताहविशिष्टे । उक्ताह्विते ॥ उक्ता-

ह्योद्यते ॥ अथममगुरागमिष्यती-
-त्युक्ताहविशिष्टे । उक्ताह्विते ॥ उक्ता-

ह्योद्यते ॥ अथममगुरागमिष्यती-
-त्युक्ताहविशिष्टे । उक्ताह्विते ॥ उक्ता-

उक्ताः

३० । यथाः । खुट् ॥

उक्तादितः । वि । कृतोक्तादने । उक्-
-र्षिते । निर्मलीकृतशरीरे ॥

उक्तारकः । पुं । द्वारपाले ॥ वि । उक्ता
ः रत्नकर्षरि ॥

उक्तारणम । न । दूरीकरणे ॥ चाल
॥ ने । स्थानान्तरणपथे ॥

उक्तारितः । वि । अपसारिते ॥

उक्ताहः । पुं । उद्यमे । अथवसाये ।
इदमहहुरिष्याम्येतिनिश्चयात्मिक

इषुद्यापृतिहेतुभूते ॥ कर्षणार्थेषुस्ये
यसिप्रयत्ने । उक्ताहोमन्त्रमूर्च्छस्या

दितिनीतिविदांमतम् । प्रभुशक्ति
मन्त्रमूलात्सादुक्ताहवान्मवेत् ॥

लोकोत्तरेपुकार्येषुस्येयसिप्रयत्ने ॥
हृषे ॥ उक्ताहम उक्ताहते अने

न वा । षड् ॥ हलश्चेति घञ् ॥ क
संसुसुकरप्रत्ययः इत्यत्रकारको-

भावोवाउक्ताहः ॥ सङ्गीतोक्ते शुभ
कविशेषे ॥

उक्ताहमान् । वि । उक्ताहविशिष्टे ।
उक्ताहनि ॥ उक्ताहोऽख्यस्य । य

हादिभ्योमतुबन्धतरस्याम् ॥
उक्ताहवर्हनः । पुं । उद्यमद्वौ । धी

ररसे ॥ उक्ताह्नेन वर्द्धते । वृधुं ।
अनुदात्तेतत्त्वह्लादेरितिषुष् ॥ उ

क्ताहवर्द्धयतीति वा । न्युः ॥

उत्सृष्टः

उक्ताहशक्तिः । स्त्री । रात्र्याशक्तिविशे
षे ॥ विक्रमवस्त्रमुक्ताहशक्तिरित्यु-
क्ते ।

उक्ताही । वि । उक्ताहवति ॥ वहा
दिभ्योमतुबन्धतरस्यामिति पथे इ-
निः ॥

उत्सिक्तः । वि । उद्धते ॥ गर्भिते ॥ व-
द्धिते ॥ उद्धिते ॥ उपपृते ॥ त्यक्तम-
यादे ॥ उत्पूर्वात् सिक्तेः ॥ सिक्ते ॥

उत्सिच्यमानः । वि । उद्दिच्यमाने । उद्दि-
-मति ॥

उत्सुकः । वि । ईक्षितकर्माद्यते । इहा-
-र्षोद्युक्ते ॥ अद्यममगुरागभियती

ख्युक्ताह्याविशिष्टे । उक्ताह्यिते ॥ उत्
-उद्योगंभुवति सौतिस्तुनोतिवा । पु

प्रसवैश्वर्ययोः युष्मन् ॥ विचिसंज्ञा
पूर्वकत्वात् गुणाभावः । किपिमाग

मशास्तुत्यानिस्त्वत्तात्तुग भाषोवा ।
ततःसंज्ञायांञन् ॥ यदा । उत्सुवति

। यूरेरथे । मितद्वादिस्वाहृद् ॥ स
त्सिक्तिक्रम्या । कनिक्तेयत्तिदस्य ॥

उत्सूरः । पुं । दिनावसाने ॥ इतिहेम-
-चन्द्रः ॥

उत्सृष्टः । वि । कृतोत्सर्गे । त्यक्ते । वि
पृते ॥ यथा । आमंशुद्रयपकार्यं प
कमुत्सृष्टमुष्यते इति ॥ उत्सृज्यते
म् । सृजविं । क् ॥

उदकि

उत्सेकः । पुं । उत्सेचनेन शीषणे ॥ उद्वृ-
च्यवहिःसेचने ॥ उद्रेके ॥ उत्सेच-
नम् । पिचक्ष० । घञ् ॥

उत्सेचनम् । न । उद्वृसेके ॥

उत्सेधा । पुं । गिरिद्रुमादीनामुच्यते ।
उच्छ्रये ॥ न । शरीरे । संहननेः ॥
उत्सेधनम् । अनेनवा । पिघुग० ।
घञ् ॥

उत्सनः ॥ पुं । उद्यम्ये । चि । तर्षति ॥

उद्वृ । अं । प्रकाशे ॥ विभागे ॥ प्रावत्ये ॥
अस्वास्थे ॥ शक्त्याम् । माधान्ये ॥ व-
ध्यने ॥ भागे ॥ मोक्षे । लामे ॥ उ-
द्वृकर्मणि ॥ ऊर्ध्वे ॥ उत्कर्षे ॥ प्राक्स्थे
॥ नैक्ये ॥

उदम् । न । जले ॥ अग्नयाम् । सिद्धिस-
म्पन्नोदेनारायणस्योद्भूतस्य उदना-
नादिति भागवतोक्तेः ॥

उदकम् । न । जले । वारिणि ॥ उद-
ति । उन्मीले ० । उदकमिच्छुखादि-
हूनेषु साधु ॥

उदककुम्भः । पुं । उदकुम्भे ॥ उदकस्य
कुम्भः ॥

उदकपरीक्षा । स्त्री । दिव्यविशेषे ॥

उदकलोलः । चि । जलप्रिये ॥

उदकिचः । चि । उदकवन्ति ॥ उदकम-
स्यस्य अस्मिन्वा ॥ पिच्छादिच्छादि-
लच् ॥

उदङ्कः

उदकीर्णः । पुं । महाकरण्ये ॥

उदकीर्यः । पुं । उदालकरम्भा उदर-
करण्य इति गौडभाष्याप्रसिद्धे करण्य-
विशेषे ॥

उदङ्कम्भः । पुं । जलकलत्रे ॥ उदकस्य
कुम्भः । एकहस्तादाविश्वदादेशः ॥

उदक्तम् । चि । कृपादिभ्य उक्तितेर्जा-
दा ॥ उतपूर्वादन्वतेति ॥

उदक्या । स्त्री । अर्जुनस्याम् । रजस्य
लायाम् ॥ उदकमर्षति । सञ्जाया-
मिति यत् ॥ चि । जलार्धे ॥ दृग्भादि-
न्वायन् ॥

उदकद्रिः ॥ पुं । हिमालये पर्यते ॥

उदकयनम् । ना । उत्तरायणे । देवानां
दिवसे ॥

उदकार्घः । पुं । जलवगाहने । उदक-
स्य गार्घः अर्घगाहनम् । मन्वीदनेत्या-
दिनोदादेशः ॥

उदकभूमः । पुं । उत्कृष्टस्थाने । संज्ञुभौ
॥ कृष्णोदकपाण्डुसंख्यापूर्वायाभूमे-
रविष्यते ॥

उदग्रः । चि । उच्चे ॥ उन्नतमग्रमस्य ॥

उदग्रदन् । पुं । उच्चदन्ते इस्तिनि ॥ चि ।

बृहदन्तधुत्ते ॥ उदग्रीदन्तायस्य ।

अद्यान्तशुद्धशुद्धपवराहेभ्यश्चेति द-
न्तस्यदत्ते ॥

उदङ्कः । पुं । चर्ममये हतादिपात्रे ॥ उ-

उदधिः

दध्यते । उद्विधतेऽस्मिन् । अशु० ।
 उदङ्कोऽनुदकशक्तिमन् । तैलोदङ्कः ।
 उदङ्कः । तैलोदङ्कः । तैलोदङ्कः ।
 उदङ्कः । अ । उदङ्गिदग्मते ॥ उदङ्गदेशे
 उदङ्कः ॥ उदङ्ककालोत्पन्ने ॥ उदीच्या
 उदीच्याः दिशः उदीचीदिग्वा
 दिग्वाः सप्तमीपञ्चमीयवसा
 भ्योदिग्देशकालेष्वस्तिः ॥ अश्वेर्लु
 गित्यस्तातेर्लुक् । एवंदेशकालेष्व ॥
 उदङ्कः । पुं । दिशि ॥ देशे ॥ काले ॥ दि
 शि ॥ उदङ्कः ॥ उदङ्कमन्वति । अशु० ।
 उदङ्कः । पुं । मयुरे रथे ॥ उदङ्कनम् ।
 अज० । समुदोरजःपशुष्वित्त्वात् ॥ अ
 यमयोरिति पर्युदासादीभावेन ॥
 उदङ्कनः । पुं । भास्त्रे ॥ न । पिधाना
 यंपात्रे । उदङ्कना उदङ्कनी इतिभाषा ॥
 उदङ्कतेऽस्मिन् । अशु० । लुट् । उद
 कोदङ्कनम् ॥ उदङ्कचोपये ॥
 उदङ्कितः । वि । उदङ्कचित्से ॥ पूजिते ।
 उदङ्कमन्वितम् ॥
 उदङ्कपालः । पुं । मत्स्यविशेषे ॥ सर्प
 मभेदे ॥
 उदया । स्त्री । तैलपिपीलिकायाम् ॥
 उदधिः । पुं । समुद्रे ॥ उदकानिधीयन्तेऽ
 च । कर्मण्यधिकरणेचेतिघञःकिः ॥

उदयः

उदये ॥ उदयः । उदयः ।
 उदयिमलः । पुं । समुद्रफेने ॥
 उदयिमेखला । स्त्री । पृथिव्याम् ॥
 उदन्तः । पुं । वातोयाम् । वृत्तान्ते ॥
 साधौ ॥ उदन्तोयस्य ॥
 उदन्तकः । पुं । उदन्तार्थे ॥ स्वार्थेकम् ॥
 उदन्तिका । स्त्री । वृत्तौ ॥
 उदन्त्या । स्त्री । पिपासायाम् ॥ उदन्त्य
 ति उदकस्येच्छया । सुपञ्जात्मनःक्य
 अत्रनायोदन्त्येति ईत्त्वाभावःक्य
 चि उदकस्य उदन्भावश्चिपान्त्वते ।
 उदन्त्याः । पुं । उदधौ । पारावारै ।
 समुद्रे ॥ उदकानिसन्त्वव । उदन्त्यानु
 दधौचेत्त्वदकस्योदन्त्यामे निपाति
 ता । मतुपि ॥ अत्रविशेषे ॥
 उदपानः । पुं । न । कूपे ॥ उदङ्कचा
 यये ॥ उदकं पिबन्त्यस्मिन् । अधिक
 रथेऽलुट् । उदकस्योदः ॥
 उदमानः । पुं । आढकस्यपञ्चाशत्समे
 भागे ॥ कुल्याख्यादृष्टभिर्द्रोणैर्द्रोण
 पादेनचाढकः । अतोर्द्रुयतिकोभा
 गउदमानउदाहृतइत्युक्तेः ॥
 उदमेयः । वि । उदकं मेयंयस्यतस्मिन् ॥
 उदकस्योदः संचायाम् ॥
 उदयः । पुं । पूर्वपर्वते । उदयाचले ॥
 उदयाऽचलसम्बन्धे । लये ॥ यैवदृ

उदर

श्वते भास्वान सतेषामुदयः श्वतः ।
 तिरोधानश्चयैति तदेवास्मिन्नर
 वेः ॥ नैवास्मिन्नमर्कस्य ज्योदयेः स
 र्वदासतः । उदयास्मिन्नेनामदर्शना
 दर्शने रवेः ॥ उदयान्ति घटा अस्मा-
 त् ॥ रवेः ॥ मरुत् ॥ यथा ॥ समुद्रती
 ॥ महिनि ॥ उत्पत्तौ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उदयनः ॥ पुं ॥ वस्तराजि ॥ यस्त्रे ॥ अ
 गच्छी ॥ यटोद्भवेः ॥ कुसुमाश्चलिय
 न्यकर्त्तरि ॥ उदयनीषार्ये ॥ न ॥ उ
 दयेः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उदयसन्धा । स्त्री ॥ अर्द्धाह्वात् प्रा
 तिर्घटिकापथे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उदरम् । न । जठरे ॥ तुन्दे ॥ कुक्षी ।
 अनाभिस्तनयोर्मध्यभागे ॥ अन्तःसुषि
 रे ॥ युधि । रणे ॥ पुं । उदररोगे ।
 उत्पत्त्याति ॥ जगती ॥ अच् ॥ य
 हा । उदच्छति । उदियर्त्तिवा । ऋ
 गती । अच् ॥ यहा । द्याति । द
 पिदारणे । उदित्वातेरनलोपूर्वप
 दान्वलोपश्च ॥
 उदरशन्यः । पुं । गुल्महनि ॥
 उदरवायम् । न । उदरवन्मयस्त्रादौ ।
 नागोदरे । भेट्टी क्रमरवन्म इतिभा
 ष ॥ उदरस्यषाण्येन ॥
 उदरधिः । पुं । समुद्रे ॥ विवन्धयी ।
 सूर्ये ॥ उत्पत्त्याति उदयतेषा ।

उदरि

॥ ॥ ॥ उदरस्यैतिगर्धिनः ॥
 उदरपिशाचः । वि । सर्वावभक्षके ।
 सर्वाश्वीने ॥ इतिहेमचन्द्रः ॥ ॥ ॥
 उदरभेदी ॥ वि । आत्महनि ॥ ॥ ॥
 उदरभ्रारिः । वि । स्वोदरमात्रपूरके ।
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ उदरन्निभक्तिः इति
 ॥ विग्रहे उदरस्यमुभागमोभृष ॥ इन्
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उदररोगः । पुं । जठरव्याधिविशेषे ।
 उदरी इतिर्भाषामसिद्धे ॥ ॥ ॥ ॥
 उदरव्याधिः । पुं । उदररोगविशेषे ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उदरव्याधिः । पुं । उदररोगविशेषे ।
 प्रसाधितम् । तदास्वादिनाजस्यन्ति
 उदरव्याधयोऽखिला इतिगारुडे
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उदरशण्डिल्यः । पुं । उपनिषद्प्रसि
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उदरामयः । पुं । अन्नगन्धे । अतिसा
 उदररोगे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उदरावर्त्तः । पुं । नाभौ । तुन्दकूप्या
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उदरिक्कः । वि । उदरिले ॥ ठक् ॥
 उदरिणी । स्त्री । गर्भवत्याम् ॥
 उदरी । वि । तुन्दिले । पिचिण्डिले ॥
 अतिशयितमुदरमस्य । तुन्दादिभ्य
 इषञ्जेतिचकारादिनिः ॥
 उदरिष्ठः । पि । दृक्कुक्षी । उदरिणि

उदन्वि-

उदायु-

॥ अतिशयितसुदूरमर्था तुन्दादि
 ॥ अत्यलक्ष्येतिइलच् ॥ अनात् ॥
 उदकः । पुं । एष्यत्काशीनफले । भा
 ॥ विनिकर्मफले ॥ मयनफल इतिप्रसि
 ॥ हे मदनवृक्षस्य कण्टके ॥ उदक्यंते
 । अकंस्रवने । घञ् ॥ उदक्यंते वा
 ॥ अर्चपूर्जायाम् ॥ उदक्यंते वा । उ
 ॥ अस्तुतौ । घञ् ॥ अविष्यत्काले ॥
 उदक्यं ॥ पुं । अर्चनौ ॥ अर्चये । घरे ॥
 । कन्दर्पे । हर्षके ॥ वि । उदक्ये ॥ उ
 ॥ उदक्यं ॥ रभिर्यस्वसः ॥ ३७
 उदक्यं ॥ पुं । देगविशेषे ॥ तल्लक्ष्यम्
 ॥ बरडीदृष्टसंस्थानः ॥ शोयःसंवाय
 ॥ तेवहिः । सकण्डसोद्वहृत्कण्डर्दि
 ॥ उदक्यं ॥ उदक्यं ॥ उदक्यं ॥ उदक्यं ॥
 ॥ आच्छीतेपिप्तमयापरे । वार्ताधिक
 । शीतपिसंभुदक्यं ॥ कफाधिकमिति ॥
 उदक्याधिकम् । वि । उवयाप्रसासि
 ॥ उदक्यनादौ ॥
 उदक्यसितम् । न । आसये । भवने । ग
 ॥ उतक्यं ॥ मवसीयते स्म । योऽ
 ॥ कर्मणि विध्वन्वने वा । क्तः । ख
 ॥ तिष्ठतीतीक्ष्णम् ॥
 उदन्वित् । न । अद्वंअल्युक्ते घोसे ॥ त
 ॥ कंशुदन्विनायितं पादाभ्रहृत्तुनि
 ॥ लमिच्युते ॥ उदक्यायाम् ॥ उ
 ॥ दकेनशयतिवर्धते । टुञ्जेतिगतिद

॥ द्योः । क्विप् तुक् ॥ उदकस्योदः सं
 ॥ आयाम् ॥ उदन्वितइतिनिर्देशादस
 ॥ असारखम् ॥ उदन्वितकफकृद्वत्वं
 ॥ अमप्रंपरंमंतम् ॥ ३७
 उदसनम् । जं । अपनयने ॥ उदक्येपद्ये ॥
 उदस्तः ॥ वि । उसोक्षिते ॥ उदक्ये ॥
 उदायः । पुं । पशुभिन्नानामेरेष्ये ॥ उ
 ॥ दजनम् । अज० । घञ् । अघञमो
 ॥ रिच्युत्तेर्वाभावान् ॥ ३७
 उदायः । पुं । स्वरप्रभेदे ॥ उद्वैरुदान
 ॥ इतिसतस्वरूपम् । उत उद्वैरादीय
 ॥ तैश्च । क्तः । अचलपसर्गात् इतिता
 ॥ दिशः ॥ आख्याकङ्कारविशेषे । उ
 ॥ दासंभक्तुः सम्पत् । समद्विमंइस्तु
 ॥ वि । उदयात्वागादिसम्पन्ने ॥ महति
 ॥ उदये ॥ दातरि ॥ ३७
 उदानः । पुं । कण्ठदेशस्थेवायै । कण्ठ
 ॥ स्थानीये उद्वंमनवपुत्सुमशवा
 ॥ यै । स्यन्दयस्वधर्चक्रनेत्रभागप्र
 ॥ कोपनम् । उद्वेजयति मर्म्मादिष्टु
 ॥ दानोनाम भावतः ॥ उदानोहल
 ॥ गृतासुभूमध्यमूढं दक्षिर्वायुः ॥ उ
 ॥ द्वेन अनिति अनेन । अन० । हल
 ॥ श्वेति घञ् ॥ उदरावर्त्ते ॥ भुञ्ज
 ॥ मविशेषे ॥
 उदायुषः । वि । गृहीतशस्त्रे ॥

उदासी

उदारः । त्रि । दातृ । अहति ॥ उ
 ज्वाये । दक्षिणे । सरले ॥ गम्भी
 तरे ॥ असाधारणे । उक्त एमासमन्ता
 त राति । रा ॥ आतश्चेतिकः ॥ उ
 दयते ॥ अगतिप्रापणयोः ॥ कर्म
 णि । यथा ॥ उदुषे रासमन्तात् ॥ उ
 द्दति ॥ यथावत् ॥ १ ॥ पुं । उदा
 उदासीः । त्रि । महापुद्गी ॥ उदार
 धीर्यस्य ॥ ॥ अविश्वे ॥ अजुजने
 उदावर्त्तरः ॥ पुं । संवात्सरादिपञ्चान्त
 र्गतवत्सरादिप्रोमे ॥ १ ॥ पुं । उदा
 उदावर्त्तः । पुं । उदोगनिशेषे ॥ गुदग्रहे ॥
 मलमूषवायुरोधकरोग इतिस्पष्टा
 यः ॥ अत्रोच्चं वायुतेषामेरावर्त्तः स
 धिकित्त कैः ॥ उदावर्त्त इतिप्रोक्ती
 थाधिस्त्रिभानिकः प्रभुः । अपिष । वा
 रथियम्वज्रमासु चमोकारवमीन्द्रि
 यैः । [*] उदुष्योष्ठासुनिद्रायां धृ
 च्योदावर्त्तसम्भवः ॥ जलावर्त्ते ॥
 उदावृत्तः । त्रि । कर्त्तृ नीते ।
 उदासः । पुं । उत्प्रेमे ॥ उद्वापि ।
 उदासीनः । त्रि । मरतरे । शशुमिश्रमि
 ये । शशुमित्राभ्यां परस्मिन् । रावनि
 ॥ विजिगीषोः शशुमिश्रममिनोऽव्य
 यधिने ॥ व्यदक्षित्वात्वादेय नोपकारी
 नाप्यपकारीकेपलमूर्द्धमासीनइव ।
 इतिमरतः ॥ अनुत्ययुमाशुमे । वि-

उतपातः

उदमोनयोः समयोः अर्थे लको । योन
 कस्यविन्मिषादेः परं भजते मध्यस्ये
 ॥ उदास्ते । आस ॥ उदाः प्रान्त ॥ ई
 दास इति ईश्वम् ॥ विषयानन्तरो रा
 तिजाशुमिर्भवतः परम् ॥ उदासीनः
 ॥ परतरोऽप्येयः कार्यविशारदः ॥
 उदासितः ॥ पुं । द्वारपाले । प्रतीहा
 ॥ रे ॥ मध्यके । पञ्चवर्गास्तार्तुवारवि
 ॥ शेषे । प्रशब्दावसिते प्रशब्दाह्वयपति
 ॥ ति । अटसत्र्यासे । प्रशब्दाह्वयपति
 तउदासितः । तंसे । किं विहित
 ॥ दीपं प्रजासोऽयुक्तं इत्यर्थिर्न ॥
 ॥ अन्तरहसिराजा श्रूयात् ॥ आयस्यदु
 हन्तप्रशयसि संतः तदानीमेवमधि
 ॥ शक्त्यमिति । तच्चवहुत्यसिकमठस्या
 ॥ पयेत् । प्रचुरसस्योत्पत्तिकंभूम्यस्त
 ॥ रश्च तद्दृश्यंभुपकल्पयेत् । संपा
 ॥ न्येयामपिप्रयक्तानां राजचारकर्म
 कारिणां असाच्छादनादिकं दद्यात् ॥
 ॥ उदाहृपूर्वात् । उदाहृत्तार्गश्वर्षा
 ॥ कर्मकेतिकः । अतिस्वतीतीश्वम् ॥
 उदाहरणम् । न । उपोहते । इटान्ते
 । एकदेशप्रसिद्धाऽग्रेप्रसिद्धार्थं यदु
 दाह्रियतेतस्मिन् ॥ उदाहृपूर्वाहर
 ॥ तेलुट् ॥ ॥
 उदाहारः । पुं । उपोहते । उदाहृत्ता ॥
 उदाहरणम् । धञ् ॥

उदीचः

उदाहृतः । वि । उच्चारिते ॥
 उदाहृतिः । स्त्री । उदाहरणे ॥ उदा-
 हपूर्वात् ह्रजः स्त्रियांक्तिम् ॥
 उदितः । वि । उक्ते ॥ उच्यतेस्म । विद-
 'अ० । कः । ईट् । वचिस्वपीतिसम्प्र-
 सारणम् ॥ उहते । उहते ॥ यथा ।
 उदिते जगतीनाये य. कुर्वाहन्तथा
 वन्म् । सपापिष्ठः कर्मभूते पूजयामि
 जनार्दनमिति । महं ॥ उज्जिते ॥
 उच्यतेस्म । दौ० अ० । कः । वतिथ्यमी
 तीक्ष्णम् ॥
 उदितोदितः । वि । शास्त्रे ॥
 उदीची । स्त्री । उत्तरदिशि । उत्त-
 र मन्वत्त्वर्कम् । उक्तांतदृष्टिपथ
 मन्वत्त्वं यथा । उदर्दित्यश्चेरतर्
 कारः । सृष्टिगादिनाक्तिन् । उगि
 तत्वेतिडीप् ।
 उदीचीनः । वि । उद्गमवे । उद्क् ।
 विभाषाश्चेरिति खः ।
 उदीच्यः । पुं । शरायस्याः परिश्रमोत्तर
 देशे । अथोदीच्यदेशः । वाष्ठीका
 वाटपानाशुआभीराः काश्चतोयकाः
 । यरन्ध्राश्चैवशुद्राश्च पद्मवाशुत्तमल
 षिडकाः । गान्धाराजवनार्ष्वैव सि
 न्धुसैवीरमडकाः । अकाद्रुद्याः पुलि
 न्दाश्चवारदाश्चरभूर्त्तिकाः ॥ रामठाः
 कारुकाराश्च केकयादेभमानिकाः ।

उदुम्ब

अत्रियोपनिवेशाश्च वैश्वशुद्रकुला-
 निच ॥ आनेयोधमरदानः प्रस्यलाः
 सदभेरकाः । सम्प्रकासेलगानाश्चसै
 निकाः सप्तसाकुनैः ॥ एतेदेशोउदी-
 चास्त्रिपुराश्चैवसप्तसकैः ॥ ज । वा-
 सेनाभगन्धश्चै । शीवेरे ॥ वि । उ-
 द्गमवे ॥ उदीचि जाते ॥ उदीचा
 भवः शतः आगतोवा । शुभ्रागपाशु-
 द्गमतीचोयते ॥
 उदीरयन् । न । कथने । उच्चारणे ॥
 उदीरितः । वि । उक्ते ॥ उदीरिते ॥ उ-
 द्दीरिते ॥ उहते ॥ उदीर्यतेस्म ।
 ईट् । कः ॥
 उदीर्बः । वि । उदारै । महति ॥
 उदुत्तमः । वि । अतिशयेनोत्तमे ॥ उ-
 त्तव्ये इत्तमः ॥
 उदुम्बरः । पुं । अक्षुफलवृक्षे । यथाह
 । हेमदुग्धे । दुम्बरइतिभाषा । उ-
 दुम्बरोदिमोरुषोः गुरुः पित्तकफा-
 क्षनुत् । मधुरस्तुवरोपशर्द्धोः शकरोप-
 नरोपथः ॥ देहत्याम् । गृह्यावपृष्ट
 श्याम् ॥ षण्डके । नपुंसके ॥ कुड-
 विभ्रये ॥ न । ताम्रे ॥ यथा । वदुदु
 म्बरवर्मानां घटीनां मण्डलं मण्डत् ।
 पीतं नगमयेत्सम्बर्त्तितम् । कृतुगमं
 नयेदि च्यंशोकः शौचामणोयागे-
 सुराधानस्य दुष्टस्य मुहुः पयति । तत्र

उदूख

उद्गति

महाभाष्यकाराह । प्रमत्तगीतय
 वः तत्रभवतोयस्त्वप्रमत्तगीतस्तत्
 प्रमाणाभिति । प्रमत्तगीतरति । प्र
 मादेनविप्रतिपक्षत्वेनगीत इत्यर्थद
 तिकैषटः । विप्रतिपक्षत्वेन वेदविष
 यविप्रतिपक्षाश्रयत्वेन तत्संस्वस्व
 आदोप्यदैत्यनाशाय पूज्यस्यापिभग
 वतईश्वरस्यतयोक्तिरिति, सन प्रमा
 णाभितिभाव इतिविवरणकारः ॥ उं
 शम्भुदधीति । उं० । संघायांभृ
 त्पृथ्वीतिखच् । अर्द्धिषदितिमुम्
 । उक्कृष्टम् उम्भरम् । प्रादिसमासः ।
 उल्लङ्घितमम्भरमनेन ॥ उदतिशये
 गान्धते धा । अविशब्दे । बाहुशका
 दरन् । पृषोदरादिः ॥ अशीतिरक्ति
 कापरिमिते । कर्षे ॥

उदुम्बरदृष्टा । स्त्री । दन्तीदृष्टे ॥ उदु
 म्बरस्येवदधान्यस्याः ॥

उदुम्बरपर्या । स्त्री । दन्तिकौषधौ ॥ उ
 दुम्बरस्येवपर्याान्यस्याः । पाककर्षति
 ङीष् ॥

उदूखलम् । न । तण्डुलादिकखलनार्थ
 काष्ठादिनिर्मिते कखलनसापने । उ
 खले । उखल इतिभाषा ॥ गुग्गु
 ले । गुग्गुली ॥ ऊर्द्धश्चतत्खम्ब । ऊ
 र्द्धं छाति । सा आ० । आत्तानुपेति-
 कः । पृषोदरादिः ॥

उदूढः । वि । उढे ॥ स्थूले ॥ उदुघते
 -स्स । वङ्०ःकः ॥

उद्गतः । वि । उत्पन्ने । उदिते ॥ ऊर्द्धग
 ते ॥ उद्गाम्ने । ऊर्द्धितवस्तुनि ॥ वि
 स्थूते ॥ यथा । वद्ने। उद्गतावाशी । उ
 त्तम्यते स्स । गन्लृ० । कः ॥

उद्गताः । स्त्री । विषमदृष्टविशेषे ॥ स
 जसादिमेसखधुक्तेष्व मसजगुषकेष्य
 -योद्गताः अंघिनतमनज्जहागयुताः स
 जसाजगौषरबमेकतः पठेत् । इति
 तल्लक्षणम् ॥

उद्गमः । पुं । आविर्भावे । उदये ।
 ऊर्द्धगमने ॥ उद्गमनम् । गन्लृ० ।
 शहृष्टनिधिगमशेषेस्त्वप् ॥

उद्गमनम् । न । ऊर्द्धगमने ॥ ल्युट् ॥
 उद्गमनीयम् । । प्रक्षासितांशुकषये
 ॥ उद्गम्यते अभिष्यते । गन्लृ० । अ
 नीयर् । इयद्रत्यविवक्षितम् । गृही
 तवक्युद्गमनीयवक्षे । इतिदर्शनात् ॥
 वि । ऊर्द्धगम्ये ॥

उद्गरणम् । न । उद्गारे ॥
 उद्गाढम् । न । अतिशये । अत्यर्थे ॥ वि
 । अतिशययुक्ते ॥ उद्गाढतेस्स । गा-
 ङ्गुवि० । कः ॥ क्रियाविशेषणत्वे स्त्रीय
 च्चम् । द्रव्यविशेषणत्वेतुवाप्यलिङ्ग-
 ता ॥

उद्गाता । पुं । सामवेदश्चत्विजः ॥ उद्गा

उद्गीर्णः

प्रतिपाम् । गैत्रन्दे । तुन्तुचौकसि
चदादिभ्यः संज्ञायाश्चानिटौ ॥

उद्गारः । पुं । उद्गमने ॥ उद्गार इतिभा
पाप्रसिद्धनागवायोः कर्मणि । कण्ठ
गमने ॥ उद्गरणम् । गृह्यन्दे । उद्गो
ग्रं इति घञ् ॥

उद्गारशुद्धिः । पुं । सधूमाशोडारामा-
वे ॥

उद्गारशोधनः । पुं । कुण्ठजीरके ॥

उद्गरणम् । न । उद्गममुखस्य वायोः-
क्रियायाम् । उद्गौ ॥ उद्गमउद्गरणे
इतिधातुपाठेन निपातनात् गिर-
ते. ऋतरत्नम् । अन्ययानुशेषेति उ
द्गरणमिति स्थात् । यद्यप्यर्चनिर्देश-
आधुनिकः तथासति प्रपोद्गरादि
शब्दोद्धम ॥

उद्गीतम् । वि । उद्गैर्गति ॥

उद्गीतिः । स्त्री । उद्गैर्गति ॥ आर्वाप्रमे
दे ॥ यथा । नारायणस्यसन्तत मुहो
ति. संक्षृतिर्मन्त्राः । अर्वावा मास
कि दुस्करसंसारसागरे तरणिरि
ति ॥ उद्गुद्गैर्गतिः गानम् ॥

उद्गीथः । पुं । प्रथमे ॥ सामामुद्गाने ॥
सामविशेषे ॥ पाञ्चभक्तिकस्य सामो
द्वितीयायां तृतीयायां वा भक्तौ ॥
उद्गीयतेसौ । गश्नेदीति यक् ॥

उद्गीर्णः । वि । उद्गमिति ॥ भक्षितस्या

उद्गवः

पकपञ्चे ॥

उद्गवः । वि । उवते । उप्तोषिते । उ
चोव्यधृतेवखादी । उद्गव्यतेष्वा ।
गूरीउद्गमे । ऋः ॥

उद्गव्यः । वि । उचुजे ॥

उद्गव्यम् । न । उद्गाहे । उद्गव्ये ॥
उपसर्हरणे ॥ उतउद्गव्यम् ।

उद्गाहः । पुं । वादसमेदे । विद्या-
विचारे ॥ उद्गव्ये । उद्गीकृत्यक-
स्यविद्गव्ये ॥ उद्गव्यम् । इहउपा
दाने । उद्गव्यइति घञ् ॥

उद्गाहमज्ञः । वि । वादसमर्थे ॥ उद्गा
हैमंज्ञइव ॥

उद्गादिषी । स्त्री । पाशाखरज्जौ । फां
सा इतिभाषा ॥

उद्गाहितः । वि । उपन्यसे । गहे ॥ उ
दीर्घे ॥ शाहिते ॥ मच्यमिते ॥

उद्गः । पुं । वस्तुपुटे ॥ वज्रो ॥ साया-
याम् ॥ उद्गव्यते उद्गुष्टोपायते ।
वन्तेःकर्मण्यप् टिलोपादस्वचनिपा
तनात् ॥ देहवानिजे ॥ वि । प्रका
शे । प्रशक्ते ॥ उद्गनिगीचताम् ।
उत्पूर्वाद्गन्तेः सङ्गोहो गणमशंसयो
रितिनिपातितः । मनुष्योद्गः । अ
स्यहृदिशब्दात् प्रशंसावचनैश्चे-
तिसमासः । प्रशस्तीमनुष्यइत्यर्थः ॥

उद्गनः । पुं । काठतच्चणसाधने । अयः

उद्घाटि

काष्ठे ॥ निधायतच्यते यत्रकाष्ठे का
 षंसउद्घनः । ऊर्द्धुं हन्यते ऽस्मिन् । उ
 द्घनेत्त्याधानमिति अधिकरणेअप॥
 उद्घर्षः । पुं । घर्षणे । भ्रामकेन गात्रा
 दिघर्षणे ॥
 उद्घर्षणम् । न । भ्रामकेन पादादिगा
 त्रघर्षणे ॥ इष्टकयोद्घर्षणे गुद्याः ।
 कण्डुकौठनाशिक्षम् त्वग्गताजिते
 जनक्षम् । शिरामुखकारकत्वम् ॥
 उद्घसम् । न । मासे ॥ इतिहारावशी ॥
 उद्घाटः । पुं । उद्घाटने ॥ गृहविशेषे ।
 चैफोकायर इतिभाषा ॥
 उद्घाटकम् । न । पुं । कूपाज्जलोद्घृष्य
 र्थेयम्विशेषे । घटीयन्त्रे । अरहट
 इतिभाषा । घिर्नी इतिच ॥
 उद्घाटनम् । न । कूपाज्जलोत्पीडनार्थे
 यन्त्रे । घटीयन्त्रे । अरहटर्कटइतिच
 भाषा । कूपात्सञ्चिष्ठमुद्घात्प्रतेऽ
 नेनवा । घटसङ्घाते । गृह्यन्तः । ल्युट् ॥
 उद्घाटितः । वि । अपावृते । कृतीद्घा
 टने । उघाटा खुसाइतिभाषा ॥ गृ
 हेऽनुद्घाटितहारिनाभूतः प्रविशन्
 र । वारितायेष्वकापिपञ्चाङ्गमश
 नंत्यलेदितितन्त्रशास्त्रम् ॥ घटेः कः
 । षट् ॥

उद्घाटिताङ्गः । पुं । मासे ॥ त्रि । अना
 एतगाभे ॥ ऊर्द्धाटितानिअज्ञान्यस्य ॥

उद्घान

उद्घातः । पुं । पादस्त्रवने ॥ समुप
 क्रमे ॥ पवनाभ्यासयोगायकुम्भकादि
 चंघे । पवनाभ्यासयोगस्यकालभेदे
 ॥ नाभिसूत्रात् प्रेरितस्यवायोविंवि
 च्यमानस्यशिरस्यमिहनन मुद्घात
 इत्युच्यतेसेवंकालपरीक्षा । प्राखेन
 प्रेथ्यमाखेनअपानःपीड्यतेयदि । न
 च्चाचोङ्गनिवर्त्तत एतद्दुद्घातवच
 यम् । उत्तुङ्गे ॥ मृत्तरे ॥ आरम्भे ॥
 शब्दे ॥ मन्थपरिच्छेदे ॥ उतहनन
 म् । हन् । घञ् । इनसोषिण्यलोः
 ॥ पाषाणादिभिःप्रतिघाते । ठोकर
 आखशीच्यादिभाषामसिद्धे ॥ यथा
 । यथावनुद्घातसुखेन मार्गमितिर
 च्छुः ॥
 उद्घुष्टः । त्रि । उद्घोषिते । नादिते ॥
 उद्घोषः । पुं । उद्घोषणे ॥ घुषघुष्टौ
 । घञ् ॥
 उद्घोषितः । त्रि । उद्घुष्टे ।
 उद्घंशः । पुं । उक्तुषे । मक्तुषे । कोश
 कृषे । क्तिभे ॥ उक्तुष्टोद्घंशः ।
 उद्घण्डपालः । पुं । सर्पविशेषे ॥ मन्थ
 प्रभेदे ॥
 उद्घन्तुरः । त्रि । उत्तुङ्गे ॥ कराले ॥ उ
 ज्जाटदन्ते ॥
 उद्घानम् । न । वन्धने ॥ एतत्पूर्वात्च
 तेर्मादेश्युट् ॥

उद्दीय

उद्दान्तः । वि । उल्कृष्टमिते ॥ -

उद्दामः । पुं । प्रचेतसि । वरुणे ॥ प

अचचारिंशदधरावावृत्तौ ॥ त्रि ।

अप्रतिबद्धे । यन्धरहिते ॥ स्वतन्त्रे ॥

अहति ॥ यथा । उद्दामदन्तुरविद्यु

स्तुददन्तघातैः । इतिप्रव्रज्या ॥ गम्भी

रे ॥

उद्दामगोः । वि । मगलवाचि ।

उद्दालः । पुं । बहुवारके । सवौढो इ

तिभाषा ॥ वनकोद्ग्रे ॥ उद्दालस्तु

भवेदुष्णोर्घाहीवातंकरोभृशम् ॥ उ

द्दालपति । इत्यविश्वरथे । शिञ्जना-

दश् ॥

उद्दालकः । पुं । वेदादिषुप्रसिद्धे ऋषिषि

श्रेये । श्वेतकेतोःपितरि ॥ बहुवार

कष्टघ्ने । स्वार्थेकः ।

उद्दालकपुष्पभञ्जिका । स्त्री । कीटा

विश्रेषे ॥ यथा । विधिविष्णुमुखाम

रोदयस्थितिनाशेषुशिवोपनीश्वरः ॥

जगदन्ततपस्वयज्ञक्रमः शशमुद्दाल

कपुष्पभञ्जिकेति ॥ उद्दालकस्यश्रे-

ष्पातकस्यपुष्पाशिमज्वन्तेयस्यांकी-

द्यायांसा । संज्ञायामितिविषुत् ॥ नि

त्त्यंकीदानीविकवोरिति षष्ठीसमा

सः ॥

उद्दिष्टः । वि । उपदिष्टे ॥ -

उद्दीपकः । वि । उद्दीपनकर्त्तरि । -

उद्गतः

उद्दीपनम् । न । प्रकाशने ॥ विभाव

विश्रेषे ॥

उद्दीपितः । वि । प्रोचिते ॥ व्यक्ते ॥

उद्दीप्तम् । वि । अतिप्रकाशिते ॥ उद्दी

प्यतेत्य । दीर्घोदीर्घौ । कः ॥

उद्देशः । पुं । अनुसन्धाने । अन्वेषणे ॥

शोपपत्तिकस्वहृदयसङ्घर्षे ॥ कीर्त्त

ने ॥ यथा । नवने तन्दनोद्देशे मधे

शरवसंश्रये । इतिरामायणोपयोगः

॥ उद्दिश्यते । दिग्भक्तिसर्जने । इत्य

श्वेतिघञ् ॥

उद्देशकः । वि । उद्देशकर्त्तरि ॥ उद्दा

रणे ॥ - - -

उद्देशतः । अ । एकदेशेन ॥ सार्धविभ

क्तिकस्तद्विद् ॥ - - -

उद्देश्यः । वि । उद्देश्ये । उद्देशनीये ।

प्रयोजने ॥ यमुद्दिश्यविधेयस्यप्रवृ

त्तिर्भवति ॥

उद्देशिका । स्त्री । कीटविश्रेषे । उपजि

ह्निकायाम् ॥

उद्योतः । पुं । प्रकाशे ॥ उद्योतनम् ।

द्युत् ॥ घञ् ॥

उद्द्रायः । पुं । पलायने । सन्त्राने ॥ उद्द्रव

यम् । द्रुगतौ । उद्दिश्यतिपौतिसू

द्रुवइति घञ् ॥

उद्गतः । पुं । शानमज्ञे ॥ वि । चञ्चले ।

वाक्यादिपादचापचरति । अयिनी

उद्घाटि

काष्ठे ॥ निधायतच्चते यत्रकाष्ठे का
 षंसलङ्घनः ॥ ऊर्ध्वं चन्यते ऽस्मिन् ॥ उ
 द्घनोच्चाधानमिति अधिकरखेत्रपा
 उद्घर्षः । पुं । घर्षणे । आंमकेन गृत्वा
 दिघर्षणे ॥
 उद्घर्षणम् । न । आंमकेन पादादिगा
 वघर्षणे ॥ इष्टकयोद्घर्षणे गुह्याः ।
 कण्डुकौठनाशिक्षम् स्वर्गताम्रिते
 जनक्षम् । शिरासुखकारकक्षम् ॥
 उद्घुसम् । न । मसि ॥ इतिहारावशी ॥
 उद्घाटः । पुं । उद्घाटने ॥ गृहविशेषे ।
 मौक्तिकाक्षर इतिभाषा ॥
 उद्घाटकम् । न । पुं । कूपाज्जलोद्घुस्य
 र्थेयम्प्रविशेषे । घटीयन्त्रे । अरुष्ट
 इतिभाषा । घिर्ना इतिच ॥
 उद्घाटनम् । न । कूपाज्जलोत्तोलनार्थे
 यन्त्रे । घटीयन्त्रे । अरुष्टरुष्टइतिच
 भाषा । कूपात्सलिलमुद्घात्प्रतेऽ
 नेनवा । घटसङ्घाते । गणकः । लुट् ॥
 उद्घाटितः । वि । अपाघृते । कृत्तोद्घा
 टने । उघाटा सुखाइति भाषा ॥ गृ
 ष्टेऽनुद्घाटितदारिद्र्यात्तः प्रविशन्न
 र । वारिताघेनवक्त्रापिपञ्चाहमश
 न्त्यलेदितितन्त्रशास्त्रम् ॥ घटेः क
 । इट् ॥

उद्धान

उद्घातः । पुं । पादसुखने ॥ समुप
 क्रमे ॥ पवनाभ्यासयोगायकुम्भकादि
 वये । पवनाभ्यासयोगस्यकालभेदे
 ॥ नाभिसूत्रात् प्रेरितस्यवायोर्धिवि
 च्यमानस्यशिरस्यभिन्नम मुद्घात
 इत्युच्यतेसेवकालपरीक्षा । प्रायेण
 प्रेय्यभागेनअपानःपीड्यतेयदि । ग
 त्वाचोर्ध्वनिघर्षेण एतदुद्घातस्य
 यम् । उद्घुत्ने ॥ मुद्घरे ॥ आरम्भे ॥
 शखे ॥ घन्धपरिच्छेदे ॥ उतघनन
 म् । इन० । घञ् । इनसोचिखलोः
 ॥ पापाद्यादिभिःप्रतिघाते । ठोकार
 आखलीत्यादिभाषाप्रसिद्धे ॥ यथा
 । यथावनुद्घातसुखेन मार्गमितिर
 घुः ॥
 उद्घुष्टः । वि । उद्घोषिते । नादिते ॥
 उद्घोषः । पुं । उद्घोषणे ॥ घुपघुष्टौ
 । घञ् ॥
 उद्घोषितः । वि । उद्घुष्टे ।
 उर्ध्वः । पुं । उर्ध्वणे । मत्कुणे । कौण
 क्कणे । कितिभे ॥ उत्कृष्टोर्ध्वः ।
 उदण्डपालः । पुं । सप्यंविशेषे ॥ मत्स्य
 प्रभेदे ॥
 उदण्डः । वि । उद्घुत्ने ॥ कगले ॥ उ
 ल्कटदन्ते ॥

उद्घाटिताङ्गः । पुं । माघे ॥ वि । अना
 एतमाघे ॥ ऊद्घाटितानिअङ्गन्यस्य
 उद्धानम् । न । यन्त्रे ॥ एतत्पूर्वात्स
 तेर्मापेत्पुट् ॥

उद्भासि

उद्भासम् । न । शुक्तिभाषे । चूल्हा
 मही इति भाषा ॥ उद्भासितेऽदिर
 व । ध्वाशब्दाभिसंयोगयोः । लु
 ट् ॥
 उद्भाः । पुं । नदे ॥ उद्भाच्छुद्धकम् । उ
 ष्ठः । अस्तर्गो भिद्योद्योनिदे इति क
 र्त्तरिक्यप् । उद्भायेऽस्त्वनिपात्यते ॥
 उद्भायनम् । न । उद्भायने । जलेनेर
 स्त्रीदेकरलटकमर्त्ता फांसी इति
 भाषा ॥
 उद्भाः । वि । विकसिते ॥ इति शब्दायु
 ष्यः ॥
 उद्भायः । पुं । किंश्चिद्भावे ॥
 उद्भाटः । पुं । कच्छपे ॥ शूर्पे । प्रस्फो
 टने । रूप इति भाषा ॥ ग्रन्थाद्वि
 भूतेऽनेके ॥ विं । अठाम्ये । महा
 शये । महात्मनि ॥ प्रवरे ॥
 उद्भावः । पुं । जगन्नि । उत्पत्तौ ॥ उ
 त्कर्षे भगवद्भिभूतिशब्दिते ॥ उद्भावन
 म् । उद्भावत्यस्मादिति वा । भू० । ऋ
 दारप् ॥ ऋरी ॥ प्रपञ्चप्रत्युपादा
 नकारणत्वात् । उद्भावनमवात् संसा
 रादा । उद्भाटं च नमस्त्वेषामभवते इ
 ति या ॥

उद्भावनम् । न । कल्पने ॥

उद्भाषितः । वि । उत्थापिते ॥

उद्भासितः । वि । प्रकाशिते ॥

उद्भेदः

उद्भिज्जः । वि । उद्भियजते । बीजका
 षडग्रोहस्त्रावरमाषे । भूमिमुद्भि
 ज्जनातेऽद्यत्वादेः ॥ यथा । उद्भि
 ज्जाः स्त्रावराः सर्वे बीजकाण्डग्रो
 षिण्य इति मनुः ॥ उद्भेदनमुद्भित् ।
 सम्पदादिक्रिप् । उद्भितो जातम् । य
 ष्यामजाताविति डः ॥

उद्भिद् । पुं । यागविशेषस्थानानि ॥

उद्भियते पशुफलमनेन यागेनेति

निरुक्तेः ॥ वि । उद्भिज्जे ॥ तत्पञ्च

विषम् । दृष्टव्यगुणसत्तामहीभे

दात् ॥ भुवमुद्भिनति । भिद्वि

इगुपधेतिकः ॥

उद्भूतम् । वि । उत्पन्ने । जाते ॥ उद्भू

धतिष्ठा । भू० । क्तः ॥ प्रत्यययोग्ये ॥

उद्भिद्म् । वि । तदगुणमादे । उद्भि

ज्जे ॥ न । पांशुलवणे ॥ उद्भिनति

। भिद्वि ॥ इगुपधेतिकः ॥

उद्भूतरूपम् । न । नयनगोश्वररूपे ॥

यथा । उद्भूतरूपं नयनस्य गोश्वरोऽ

व्याश्रित इन्तिष्ठत्सत्सत्स्ये । विभाग

संयोगपरापरत्वघेद्वत्त्वं परिमा

ण्युक्तम् ॥ क्रियांजातियोग्यवृत्तिसं

भवायश्चतादृश्यम् । गृह्णाति च शुभ

म्बन्दादालोकोद्भूतरूपयोरितिका
 रिकावन्ती ॥

उद्भेदः । पुं । रोमाश्चे ॥ उद्भियतेः

उद्धारः

ते । अर्शान्ते ॥ प्रगच्छे ॥ आहते ॥

उद्दतमनस्कत्वम् । न । अभिमाने । न
वे ॥

उद्दतिः । श्ची । उद्दते ।

उद्दरणम् । न । उद्दारे । मुक्ती ॥ वान्ता
॥ उद्दूखने ॥ उद्दशुद्धौ ॥ उद्दये

॥ उद्द्वियते । उद्दरते ल्युः भाषेवा ॥

उद्दर्वः । पुं । उद्दवे । उद्दर्वयति । इ

। उद्दशी केणिलनाः । उद्दतो हर्षो चेति
वा । घञ् ॥

उद्दर्वणम् । न । रोमाश्चे ॥

उद्दवः । पुं । कृष्णमांशुले । कृष्णशिष्ये
। उद्दानीनासम्भ्रतो मन्त्री कृष्णस्य द

यितः सखा । शिष्योऽहस्यतेः साक्षा
दुद्दवो बुद्धिसत्तम इति श्रीविष्णुभाग-

यितम् ॥ उद्दवे । महे ॥ क्रतुपावके

। यद्याग्री ॥ उद्दनेति दुःखम् । घृ
ञ् कम्पने प्रचाद्यच्च ॥

उद्दानम् । न । उद्दाम् ॥ उद्दीयतेऽत्र
। उद्धान् ० । ल्युट् ॥ त्रि । उद्दते ।

वमिते ॥

उद्दारः । पुं । उद्दतौ । मुक्ती ॥ यथा ।
परिउत्तोपिदि मूर्खोसौ शक्तिवृत्तोप्य

शक्तिकः । यः संसाराच्चत्मानं समु
त्सारयितुं चमरति यस्मिपुराणम् ॥

उद्दये ॥ परहस्तगतद्रव्यस्य पुनरादा
ने ॥ उद्द्वियते । घञ् ० । घृञ् ० वा ।

उद्दृतिः

कर्मशिष्यम् ॥

उद्दारबन्धम् । न । उद्दारकरणे ॥

उद्दुरः । वि । निर्मरेः । टंटे ॥ कृकम्
। रिश्यादिनासमासान्तः ॥

उद्दूतः । वि । अतिशयिते ॥ उद्दपिते ॥

उद्दूननम् । न । उद्दून्प्रक्षेपणे ॥

उद्दूखनम् । न । अश्रुनोपकरयभूतेषु
॥ यथा । युक्तालवन्नकपूर्वकम्

। रोमरिचत्त्वचाम् । उद्दूर्णस्योद्दूलनं
देयं भोज्येपीरेषु समवे ॥ अश्रुनेषु

। चसर्वेषु शाकजेष्वनलेषु च । मांस
। मत्स्यमवेक्ष्येकं प्रलेपितवनादिषु ॥ आ

दावेवपद्येत्वेष्टे ततोऽहिद्रुदकंचिमे
त् ॥ वेसवारं सलष्यं चिह्नात्तन्नि

श्रितं पचेत् ॥ अर्द्धस्त्रिंशेऽपि मेतं क्रम
यवा दाडिमीरसम् । सिंहेपाके

। चदातव्यं चूर्णमुद्दूलनस्य तदिति ॥

उद्दूषणम् । न । रोमाश्चे ॥ इति उद्दवा
। शुभः ॥

उद्दृत्तः । त्रि । उद्दृत्तसे ॥ परिभुक्तौ
जिह्वते ॥ कृतोद्दरणे । समुद्दृत्ते ॥ उ

ठया रसिभाषा । पृथक्कृते ॥ उच्छे
दिते ॥ उद्द्वियतेस्य । घञ् ० घृञ्
वा । कः ॥

उद्दृत्तपाणिः । त्रि । उत्तरीयादिदिक्
तदचिणवाहौ ॥ उद्दृत्तः पाण्डुर्येन ॥

उद्दृतिः । श्ची । उद्दारे ॥ घृञ् क्तिन् ।

उद्भासि

उद्भासन् । न । बुद्धिभासे । चूड्या
 मही इति भाषा ॥ उद्भासतेऽपि
 च । ध्वनिब्दाधिसंयोगयोः । लु
 गट् ॥ उद्भासः । उद्भासः । उद्भासः ।
 उद्भासः । पुं । नदे । उद्भास्युदकम् । उ
 द्भासः । उद्भासः । उद्भासः । उद्भासः ।
 उद्भासः । पुं । नदे । उद्भास्युदकम् । उ
 द्भासः । उद्भासः । उद्भासः । उद्भासः ।
 उद्भासः । पुं । नदे । उद्भास्युदकम् । उ
 द्भासः । उद्भासः । उद्भासः । उद्भासः ।
 उद्भासः । पुं । नदे । उद्भास्युदकम् । उ
 द्भासः । उद्भासः । उद्भासः । उद्भासः ।
 उद्भासः । पुं । नदे । उद्भास्युदकम् । उ
 द्भासः । उद्भासः । उद्भासः । उद्भासः ।
 उद्भासः । पुं । नदे । उद्भास्युदकम् । उ
 द्भासः । उद्भासः । उद्भासः । उद्भासः ।
 उद्भासः । पुं । नदे । उद्भास्युदकम् । उ
 द्भासः । उद्भासः । उद्भासः । उद्भासः ।
 उद्भासः । पुं । नदे । उद्भास्युदकम् । उ
 द्भासः । उद्भासः । उद्भासः । उद्भासः ।
 उद्भासः । पुं । नदे । उद्भास्युदकम् । उ
 द्भासः । उद्भासः । उद्भासः । उद्भासः ।
 उद्भासः । पुं । नदे । उद्भास्युदकम् । उ
 द्भासः । उद्भासः । उद्भासः । उद्भासः ।

उद्भेदः

उद्भेदः । पि । उद्भेदनाते । बीजका
 शब्दप्ररोहिष्ठावरभासे । भूमिमुद्भि-
 द्भेदनातेऽणदृषादौ ॥ यथा । उद्भि-
 द्भेदनाः स्थावराः सर्वे बीजकाण्डप्ररो-
 हिष्ठा इति मनुः ॥ उद्भेदनमुद्भिन् ।
 सम्पदादिक्रिप । उद्भिदोनातम् । प
 न्भ्यामनातावितिडः ॥
 उद्भिद् । पुं । यागविशेषस्यानाधि ॥
 उद्भिद्यते पशुफलमनेन यागेनेति-
 गिरक्तेः ॥ वि । उद्भिज्जे ॥ तत्पम्भ
 विधम् । दृष्टदृष्टगुणमसतामह्लीभे-
 दात् ॥ भुवमुद्भिन्ति । भिदिरुधि
 इगुपधेतिकः ॥
 उद्भुतम् । वि । उत्पत्ते । जाते ॥ उद्भ
 वतिष्ठा । भू । क्तः ॥ प्रत्यचयोग्ये ॥
 उद्भिदम् । पि । तरुगुणमादौ । उद्भि-
 ज्जे ॥ न । पांशुचवणे ॥ उद्भिन्ति-
 भिदिरुः । इगुपधेतिकः ॥
 उद्भुतरूपम् । न । नयनगोचररूपे ॥
 यथा । उद्भुतरूपमयनत्यगोचरोद्भ-
 व्याखितदन्तिपृथक्त्वसङ्ख्ये । विभाग
 संयोगपरापरस्वच्छेद्द्रव्यं परिमा-
 ययुक्तम् ॥ क्रियांनार्तियोग्यवृत्तिसं
 सवायश्चतादृश्यम् । गृह्यातिचक्षुस्म
 न्बन्धादालोकोद्भुतरूपयोरितिका-
 रिकापत्ती ॥

उद्भावनम् । न । कल्पने ॥
 उद्भावितः । पि । उद्भापिते ॥
 उद्भासितः । वि । प्रकाशिते ॥

उद्भेदः । पुं । रोमाश्चे ॥ उद्भिद्यतेऽ

उद्योगः

स्मिन्वा । अकर्त्तरि चितिघञ् ॥ स्फु
 रये ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्गमः ॥ पुं । उद्गेजने । उद्गेने ॥ उद्गम
 षम् । अमुञ्जनपस्थाने । घञ् । नोदा
 चोपदेशेति । अ । वृद्धिः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्गामः । वि । भ्रसाश्विते । भ्रातिमा
 पन्ने ॥ न । बाहुमुद्यम्य मण्डलाका
 रेणलप्रधानयोः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्यतः । वि । ग्रहणे ॥ उद्गृह्ये ॥ उद्गृहि-
 कृते ॥ पुं । ग्रन्थपरिच्छेदे ॥ उद्यम्य
 तेः ॥ यमउप० । क्तः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्यमः । पुं । उद्योगे । गुरुर्ये ॥ उद्यम
 नम् । यमउपरमे । घञ् । संज्ञाप
 र्ककक्षाद् ह्यभावाः । अडउद्यमइति
 निदेशाद्वा ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्यमनम् । न । उत्प्रेषणे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्यमिहः । वि । प्रेरिते ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्यानम् । न । निस्सरणे ॥ प्रयोजने ॥
 आक्षीडे । फलप्रधानेरात्रः सर्वोप-
 भोगयोग्येयने ॥ उद्गमे ॥ उद्यान्वने
 न अस्मिन्वा । या प्रापणे । करणेः लु-
 ट् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्यानपाठः । पुं । माषी इतिस्थाने
 आक्षीडरघके ॥ उद्यानाघघे ॥
 उद्युक्तः । वि । उद्यमयुक्ते । उद्योगवि
 गिटे । उपोगिनि ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्योगः । उद्यमे । यत्ने । चेष्टायाम् ॥

उद्यमः

यथा । उद्योगाद्निवृत्तस्य सुसहा
 यस्य धीमतः । कायेवानुगतातस्य
 निश्चिंश्रीः सहचारिणीति ॥ ॥ ॥
 उद्योगी । वि । उद्योगयुक्ते । उद्यमिनि
 ॥ यथा । उद्योगिनंपुरुषसिंहमुपैति
 लक्ष्मीर्देवेन देयमितिकापुरुषावद-
 न्ति । दैवनिहत्यं कुहपौरुषमात्मय
 क्रियायत्ने कुतेयदिनसिद्धातिकोऽवदे
 त्परति ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्योजकः । वि । प्रवर्तके ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्गः । पुं । जलजन्तुविशेषे । अम्बुविडा
 ख औदविडाल इतिचभाषा ॥ उन
 चि । उन्दी ॥ स्फांयीतिरक् ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्गङ्गः । पुं । प्रतिमार्गके । चङ् ॥
 उद्गङ्गः । पुं । ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्गद्यः । पुं । रतकीक्षे ॥ तापचूडखगे ॥
 उद्गितः । वि । स्पष्टे । स्फुटे ॥ उद्गि चते
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्ग्रेकः । पुं । अतिशये । वृद्धौ ॥ उपन्त
 मे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्ग्रेकाः । स्त्री । महानिम्बे । उेक वका
 यन इतिचभाषा ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्ग्वरः । पुं । श्वररे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्गमनम् । वि । उद्गरे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उद्गर्तः । वि । अतिरिक्ते । उवरा इति
 भाषा ॥ यथा । उद्यत्तादिग्रन्थः तम
 धिकफलमाचष्टे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

उदाह

उद्वेगः

उद्वर्त्तनम् । न । उत्पत्तने । ऊर्द्धगतौ ।
 ॥ विलेपने ॥ धर्षणे ॥ उक्तादने ।
 शरीरनिर्मलीकरणान्धद्रव्यादौ ।
 उवटना इतिभाषा ॥ उद्वृत्त्येतेऽने
 न । द्रुत् ० गत्यन्तः । ल्युट् ॥
 उद्वर्त्तितः । त्रि । उद्गामिते ॥
 उद्वृत्तम् । न । अन्तर्हासे ॥
 उद्वर्त्तितः । वि । उद्वृत्ते ॥
 उद्वसनः । त्रि । वासोरहिते ॥
 उद्वहः । पुं । पुत्रे ॥ सप्तवाय्वन्तर्गतवा
 युविशेषे ॥ सप्तप्रवक्त्राद्योर्द्ध्वस्थि
 तः ॥ इतिश्रिरोमणिः ॥ उत्कृष्टेन
 वहति । वक्षप्रपथे । पञ्चाद्यच् ॥ ना
 यके ॥

उद्वह्ना । स्त्री । कन्यायाम् । पुष्याम् ॥
 उद्वान्तः । पुं । निर्मद्देगजे ॥ उद्वर्त्तवान्त
 म्गामर्द्धं यमनमस्मात् ॥ त्रि । उद्व
 मिते । उद्वर्त्ते । वभिन्वाच्यत्वेऽनादौ
 ॥ उद्व्यतेऽस्य । टुवम् उ० । ऋ ॥
 उद्वसनम् । न । वधे । मारणे । वास
 च्छेदने । चुरादिः । भावे ल्युट् ॥
 उद्वहः । पुं । विधाहे । दारपरिग्रहे ।
 भार्याच्चसम्पादकग्राहणे । परिणये
 ॥ उद्वृष्टं वचनम् । वक्ष० । घञ् ॥
 उद्वहनम् । न । विधाहे । रणरथे ॥
 दिगुणाकृते । द्विसीत्ये । दिधारकृ
 टेचेषे ॥

उद्वहनी । स्त्री । रज्जौ । वराटके । र
 स्त्रीइतिभाषा ॥
 उद्वहितः । पुं । परिशीते ॥
 उद्वहिता । स्त्री । परिशीतायाम् ॥
 कश्चिदाखे आगमोक्तान्यभागेषु वि
 दाहितागहिता भवति । यथा । उदा
 हितापिधानारीजानीयात्सातुग-
 हितेऽथा गमसिद्धान्तः ॥
 उद्वहृः । त्रि । ऊर्द्धवाहुपुरुषे । उद्व
 तहस्ते ॥ उद्वहृरिषवामनः ॥
 उद्विमः । वि । चुम्बिते । उद्वेगयुक्ते ।
 दुःखपरिहाराच्चमत्तया श्याकुलवि
 त्ते ॥ भीते । श्लोदिगीभयचर्चनयोः
 । ऋ । श्लोदितश्चेति तस्य न । श्री
 दितइतिनेट् ॥

उद्विभ्रमनाऽ । त्रि । कम्पितहृदये ॥
 उद्विवर्द्धम् । न । उद्वेरणे ॥
 उद्वृत्तः । वि । उत्थिते । उत्तचिते ॥
 परिभुक्तोज्झिते ॥ दुष्टंते ॥
 उद्वेगः । पुं । उद्वेजने । उद्वृत्ते । एका
 कीविजने कथं सर्वपरिग्रहशून्योऽरी
 विद्यामीत्येवंविधे श्याकुलताहृये
 चित्तवृत्तविशेषे ॥ विरहजन्येदुःखे ।
 उद्वमने ॥ भये ॥ न । गुदावपने ।
 सुगरी इतिभाषा ॥ उद्वेगोदेगोऽ
 स्मात् ॥ त्रि । क्षिप्तिते ॥ शीघ्रग-
 मिति ॥ उद्वह्ना ॥ उद्वेजनम् ।

उद्यः

श्रीविजी० । यम् ॥

उद्येजन्म । न । उद्येगे ॥

उद्येजनीयः । वि । उद्येगकरे ॥

उद्येजः । वि । वेलाभुल्लङ्घ्यवर्तमाने
सिन्धौ ॥ उद्यतो वेलाभ् । अख्याद
य इतिसमासः ॥उद्येष्टन्म । न । इक्ष्वापादयोर्दन्तौ । वां
जटा सरली इतिभाषा ॥ उद्युक्तव-
न्धविशेषे ॥उद्योवा । पुं । परिशेतरि ॥ कश्चिकाले
आगमोक्तान्यमार्गेषु विवाहकुर्व-
योगर्हितो भवति । यथा । उद्योवापि
भवेत् पापी संसर्गात् कुलनायिके ।
वैश्यागमनर्जपापं तस्यपुंसोदिनेदि-
ने । इतिमहानिर्वाणतन्त्रम् ॥

उद्यः । वि । निकृष्टे ॥

उद्यनुन्नः । वि । निकृष्टेन विद्ने ॥

उद्यन्दः । पुं । जेदने । आर्द्रभाषे ॥

उद्यन्म । न । जेदने ॥

उद्यन्कः । पुं । मूपिके ॥ इतिद्विहूपकेषः ॥

उद्यन्कुरः । पुं । मूपिके ॥

उद्यन्कुरः । पुं । आलौ । मूपिके ॥ उनसि

। उन्दी० । वाहृलकादुरः ॥

उद्यन्कुर्याँ । स्त्री । आसुकुर्याँखता
याम् ॥

उद्यन्कुरः । पुं । मूपिके ॥ इतिहेमचन्द्रः ॥

उद्यः । वि । लिन्ने ॥ द्यापरे ॥ उनसि

उद्योदः

-स्य । उन्दीको । कर्त्तरिक्तः । मुद-
विदेतिपञ्चे नक्षत्रम् ॥उद्यतः । वि । उद्ये । प्रांशी ॥ उद्यम
तिस्म । उद्यमप्रहृष्टे । गत्यर्थेतिक्तः ॥
महति ॥ उद्यताना मनुगमने खलु
सम्पदेऽप्रतःस्थाः ॥

उद्यतनाभिः । वि ॥ वृद्धनाभौ ॥

उद्यतभूतलम् । न । माले ॥ उद्यतल-
तत्भूतलम् ॥ उद्येमाहृष्टमाहम् ॥उद्यतानतम् । वि । उद्यनीचस्थानादी
। यन्पुरे ॥ उद्यतन्तदानंतम् ॥उद्यतिः । स्त्री । उद्ये ॥ संसृष्टौ ॥ ग
। उद्यभार्यासाम् ॥उद्यतीशः । पुं । गहडे । वैनतेये ॥ स
। उद्ये ॥

उद्यदः । वि । उद्यटे ॥ उद्ये ॥

उद्यमितः । वि । उत्तोचिते ॥ उद्यीकृ-
ते ॥उद्ययः । पुं । कृपादेर्जलादे रुद्धेन-
यने ॥ उद्ययन्म । शीष्० । कश्चि
दपवादविषयेषु स्वर्गोभिनविशते-
इत्येवम् ॥उद्ययन्म । न । वितर्के ॥ उद्यये ॥ वि
। शोभके ॥ शीष्० । ल्युट् ॥उद्यसः । वि । उद्यतनासिके ॥ उद्यताना
सिकाप्रथ । उपसर्गाद्येतिनसादेशः ॥

उद्योदः । पुं । महच्छब्दे ॥

उन्मादि

उन्मायः । पुं । ऊर्ध्वनयने । उच्यते । उ-
 ठाना इतिभाषा ॥ उच्येनम् । श्री
 ष् प्रापणे । अघोदोर्निघ इतिघञ् ॥
 उन्माहम् । न । काश्चिके ॥
 उन्मिद्रः । वि । उत्फुल्ले । विकसिते ।
 प्रबुद्धे ॥ शयनादुद्बुद्धे ॥
 उन्मज्जकः । पुं । तपोविशेषांश्वसंसे
 तापसविशेषे ॥ कस्युदप्रजलेस्थित्वा
 तंभःकुर्वन्प्रवर्त्तते । उन्मज्जकः स-
 विशेषेस्तापसोलोकपूजितः ॥
 उन्मत्तः । पुं । घञ्चूरे । धूञ्चूरे ॥ मुञ्चु
 कुन्ददृष्टे ॥ वि । उन्माद्वति । ग्रहवा
 साद्यावेभवति ॥ उन्माद्वतिश्च । म
 दीर्घे । गच्छयेति कः । नघ्या
 ख्येति न नक्षत्रम् ॥ उन्मत्तवतिवा ।
 तत्करोतीतिविष् । पचायच् ॥
 उन्मत्तकः । पुं । तापसान्तरे ॥ उहते
 मत्तो मत्तर्त्तयस्यसः । स्वार्थेकः ॥
 उन्मद्यनम् । वि । व्यथके ॥ वाङ्मुञ्च
 कात्कर्त्तरि ल्युट् ॥
 उन्मद्यितः । वि । उद्घर्षिते ॥
 उन्मदः । वि । उन्माद्विशिष्टे । उन्मादि
 यौ ॥ उन्नतोमदोर्घोऽस्य ॥ मद्
 करे । उन्मद्यति । पचायच् ॥
 उन्मादिष्युः । वि । उन्मादशीले । उन्मा
 दे ॥ उन्मदनशीलः । मदीर्घे ।
 अङ्गुभीतीष्युश् ॥

उन्माद्

उन्मनाः । वि । उक्ते । उल्लसितमन
 सि ॥ उन्नतमनोऽस्य ॥
 उन्मनी । स्त्री । योगिनेष्वस्याविशेषे ।
 यथाहुःपूज्यपादाः । उन्मन्यवस्थाधि
 गमायविद्वन्मुपायमेकतेषनिर्दिशा-
 मः । पश्येन्नुदासीनहृत्प्राप्रपञ्चसङ्ग
 स्वमुन्मूचयसावधानइति ॥
 उन्मन्थः । पुं । घञे । भारथे ॥
 उन्मार्धः । पुं । कुट्यन्त्रे । सगादिबधोप
 युक्ते यन्त्रे । आभिर्यद्वत्त्वांशेगपदि
 धन्यनार्थयत्सन्मानयन्निवेष्टयते-
 तस्मिन् ॥ उन्मथ्यतेऽनेन । मन्थेवि-
 लोचने । इत्यथेति घञ् ॥ भारथे
 घातके ॥ उन्मथतम् । मथयिंसा
 याम् । घञ् ॥
 उन्मादः । पुं । चित्तविध्वने ॥ मूसाबा
 रेशाश्चित्तानवस्थितौ ॥ विरचितः
 कस्मिंश्चिद्वस्थाविशेषे ॥ वातिकरो
 गविशेषे । मतिभ्रंशे ॥ मद्दयनयुक्त
 तादोषायस्यादुन्मार्गमास्थितोः
 मानसोयमत्तोऽथाधिरुन्माद्व्रतिकी
 र्त्तितः ॥ उन्मादनम् । मदीर्घे ।
 यञ् ॥
 उन्मादकः । वि । उन्मत्तताजनकेपत्त
 रादै ॥
 उन्मादनः । पुं । स्वरस्यपञ्चवाङ्मात्रगं
 तवाणविशेषे ॥

उन्मूलि

उन्मादवान् । वि । उन्मात्ते । वातकृत
चित्तविभ्रमे ॥ उन्मादोऽस्यास्ति । न
नुप ॥ ७७ ॥
उन्मादी । वि । उन्मादिषो ॥ उत्पूर्वा
नमदेः शमिन्त्येष्टाभ्योघिनृण ॥
उन्मानम् । न । ऊर्जमाने ॥ द्रव्यान्त
रपरिच्छिन्नगुरुत्वेन मलादिगन्धवा
द्येन पार्श्यादिना तुलादृषारोपि-
तेन, येन सुवर्णादेर्गुरुत्वमुन्मीयते-
तदूर्जारोपशादूर्जमानमिति शब्देन
विवक्षितं तदुन्मानमिति ऊर्जमानं
रुक्लोलान्मानमिति वास्तविकार्थे दीचि-
तेः क्लेः ॥ वैद्यकपरिभाषयान्तु द्रोण
परिभाषे ॥ सामान्यतो लोफव्यव-
हारेषु परिभाषभाषे ॥
उन्मिषितः । वि । मफुल्ले । विकसिते ।
उन्मीलनम् । न । उन्मेषे । विक्रासने
॥ उन्मीलने चित्तकृतहृत्कानाम् ।
मीलनमेवमेव ल्युट् ॥
उन्मीलितः । वि । प्रस्फुटिते । विक
सिते ।
उन्मुखः । वि । उत्पश्ये । ऊर्जास्ये ॥ उ
दूर्जमुखं यस्य ॥ उच्यते ॥
उन्मुद्रः । वि । प्रफुल्ले । विकसिते ॥
उन्मूलनम् । न । पाठने ॥ उन्मूलन
पापविनिन्दकानाम् ॥
उन्मूलितः । वि । उत्पाटिते । कृते

उपका

त्पाठनेः ॥
उन्मेषः । पुं । चक्षुषोरुन्मीलने ॥ उ
न्मिषति । मिषश्लेषके । इगुपधे-
तिकः ॥
उप । अ । अधिकार्थे ॥ हीनार्थे ॥ आस-
त्रे । सामीप्ये ॥ सादृश्ये ॥ प्रतिबन्धे ।
गुहाधाने ॥ व्यस्तौ ॥ पूजायाम् ॥
शक्तौ ॥ आरम्भे ॥ दाने ॥ दोषा-
ख्ये ॥ आशुच्यं कर्तव्ये ॥ अत्यये ॥
निदर्शने ॥ उद्योगे ॥
उपकण्ठम् । न । ग्रामान्तं । उपश-
स्ये ॥ अत्यस्यं च मज्जता । आस्तुभित्ते
॥ कण्ठासत्रे ॥ वि । निकटे । समीपे
॥ उपगतः कण्ठम् । अत्यद्वय इति
समासः । उपगतः कण्ठासामीप्यम-
स्येति वा ॥
उपकरणम् । न । नृपादीनां ह्येषाम्
रादैः । परिच्छदे ॥ साधनसामग्र्या
म् ॥ यथा । भोजनादौ व्यञ्जनादि ।
पूजायां गन्धादि । रथे शस्त्रादि । मृ
गवन्धनादौ वागुरादि । एवमन्यद-
प्युह्यम् ॥ उपक्रियते । कृ० । ल्युट् ॥
उपकर्त्ता । वि । प्रतिकर्त्तरि ॥ उपका-
रकारिणि ॥
उपकर्त्तितः । अविगसमर्पिते ॥
उपकारः । पुं । उपकृतौ ॥ विकीर्णं कु-
सुमादिषु ॥ उपकरणम् । कृत् ॥

उपकृ

घञ् ॥ उपकारकत्वात् ॥

उपकारिका । स्त्री । उपकारकत्वात् ॥
पिष्टभेदे ॥ सामान्यनृपालये । षट्-
मण्डपादिराजसदने ॥ उपकरोति-
॥ खलुञ् । इत्त्वम् ॥

उपकारी । षि । उपकारकसंदि । उप-
कारविशिष्टे । उपकारिणि मिषेयो-
नैपकुर्वीत्कथञ्चन । तंधिगस्तुर्नर्दे-
वौ भवेत्तद्वद्वुवि ॥ देवोनासत्या-
वितिसंबोध्य च्यवनोक्तिः ॥ मन्त्रनिः ॥

उपकारी । स्त्री । सामान्यसौचे । षट्-
मण्डपादिराजसदने ॥ उपकारव-
ति । उपचारणकत्वात् गौरादिश्चान्-
डीष ॥

उपकार्यः । त्रि । उपकारयोग्ये ॥ कु-
ञ्जेण्यत् ॥

उपकार्या । स्त्री । तृपाञ्चये । सामान्य-
राजगृहे ॥ षट्मण्डपादिराजसदने
॥ षट्मवने ॥ उपक्रियते । कर्मणि
कृद्भ्रलोऽर्थात् । टाप् ॥

उपकुञ्चिः । स्त्री । कुण्णजीरके ॥ कक्षा-
जाज्याम् ॥

उपकुञ्चिका । स्त्री । कुण्णजीरके ॥
कक्षाजाज्याम् ॥ तुल्यायाम् । सूक्ष्म-
लायाम् ॥ उपकुञ्चति । कुञ्चकौटि-
ल्ये । खलुञ् ॥

उपकुर्वीणः । पुं । सावधिव्रष्टाचर्यवति ।

उपकृ

स्वाध्यायग्रहणार्थिनि ॥

उपकुल्या । स्त्री । वैदेह्याम् । पिप्यल्वा-
म् ॥ उपकोत्सति । कुलसंस्थानेवन्मु-
निषुष । अघ्न्यादिः ॥ त्रि । कुल्यासन्ने-
॥ उपगता कुल्याम् ॥

उपकूजितम् । षि । नाहिते । शब्दिते ॥
उपकूपः । पुं । कूपसमीपस्थजंकाशये ।
आहावे ॥ उपगतः कूपम् ॥ न । कू-
पसमीपे ॥

उपकृतिः । स्त्री । उपकारि ॥ उपकरण-
म् । क्षियांतिम् ॥

उपकोसलः । पुं । वैदप्रसिद्धे कामला-
यनर्षी ॥

उपक्रमः । पुं । उपयायाम् । राज्ञा घर्ष्या-
यंकामभवै रमाध्यादेः परीचये ॥

उपधाऽमात्त्वपरीचयमितिस्यामी-
। उल्लोच इतिनयाः ॥ शास्त्रारम्भे
। अथमस्योपायः अनेनैतत् सिद्धती-
तिज्ञात्वा प्रथमारम्भे ॥ यथा भाने
नन्दस्य प्रथमारम्भः उपक्रमःसः । उ-
पायपूर्वमारम्भे ॥ प्रथमारम्भे ॥ पिप्र-
मे ॥ चिकित्सायाम् ॥ उपक्रमणम्
अनेनवा । क्रमु = मावे घञ् । उपक्र-
म्यते इतिकर्मणिवा घञ् । नोदात्तो
पदेशस्थेतिनवृद्धिः ॥

उपक्रमोपसंहारौ । पुं । तात्पर्यनिर्णय-
कपद्धिपद्धिषु प्रथमलिङ्गयोः ॥ प्र-

उपग

करणाप्रतिपाद्येस्यार्थस्य तदाद्यन्तयो

रूपोदनमुपक्रमोपसंहारौ । यवा

रुन्दो ग्येषुप्रपाठके प्रकरणाप्रतिपा

दस्य द्वितीयवस्तुनः एकमेवाद्विती

यमित्यादौ । ऐतदात्म्यमिदं सर्वमि

त्यन्तेचप्रतिपादनम् ॥ उपक्रमश्च

उपसंहारश्चतौ ॥ १ ॥ उपक्रमश्च

उपसंहारश्चतौ ॥ १ ॥ उपक्रमश्च

उपक्रमः । पुं । ततेऽ विस्तृते ॥

उपक्रोशः । पुं । निन्दायाम् । परिवा

दे ॥ उपक्रोशनम् । क्रुशआह्वाने ।

भावे घञ् ॥ न । क्रोशासन्ने ॥

उपक्रोष्टा । पुं । खी । गर्हणे ॥ त्रि ।

निन्दके ॥ १ ॥ उपक्रोष्टा

उपकृतः । वि । विन्वक्ते ॥ उपमेगा

र्थे कृतसंस्कारे । रचिते ॥ उप

उपक्रमः । पुं । मदादिषु ॥ १ ॥

उपक्रयः । पुं । वीथानिनदे ॥ १ ॥

उपक्रयः । पुं । वीथयाः कथिते ॥

कथयन्ने । कथोपीथायाश्चेतिपा

त्तिको घञ् ॥ १ ॥ उपक्रयः

उपक्षेपणपर्याः । पुं । शूद्रस्वामिकामा

त्यस्य पाकार्ये प्राज्ञस्यगृहेसमर्पणे ॥

इतिशुद्धितत्केकल्पतरुः ॥ १ ॥

उपगतः । वि । स्वीकृते ॥ आसन्ने ॥

घाते ॥ उपगम्यतेस्त्री । गञ् ॥ कः ।

। प्राप्ते ॥ १ ॥ उपगम्यतेऽ

उपशा

नया । गञ् ० । क्तिन् ॥ १ ॥ उप

उपगमः । पुं । अन्तिकेगतौ । समीपग

तासने ॥ अङ्गीकारे ॥ उपगमनम् ।

तीगञ् ० । ग्रहदृष्टनिश्चिगमश्चेत्यप् ॥

उपगीतिः । स्त्री । आर्याप्रभेदे । आर्या

पराहं सदृशं प्रथमाहुं मपीरितंयस्या

मि । उपगीतियंश्वस्त्रचितिनायक

ऽ सोदितकंविभिः ॥ नवगोपसुन्दरी

यां रासोत्तमासेसुरारतिमंथ अस्या

। ॥ रियदुपगीतिः स्वर्गकुरङ्गीदृशांगी

ऽ प्रतिम् ॥ १ ॥ उपगीति

उपगूढः । वि । गृहीतेषु । उपगूढने ।

उपगूढनम् । नि । आश्लेषे । परिरम्भे ॥

गुञ् ० । ल्युट् ॥ १ ॥ उप

उपग्रहः । पुं । प्रग्रहे । प्रन्दीग्रहणादौ

। वन्दीवान् बन्दुवा इतिभाषात् । व

नन्द्याम् ॥ उपयोगे । अनुकूलने ॥

। अनुकूलयति ॥ सर्वतोर्भद्रप्रकोक्तौ

। लंकादौ ॥ उपगृह्यते । ग्रहउपादा

ने । ग्रहवृद्धिश्च ॥ १ ॥ उप

उपग्रहश्च । नि । उपग्रहे ॥ १ ॥

उपग्रामम् । अ । ग्रामाधिकरणे । शा

मेइत्त्वर्थे ॥ ग्रामे इति । विभप्रयर्थे

। व्यवीमायः ॥ १ ॥ उप

उपशाहम् । न । उपायने । उपशौक

ने । भेट इतिभाषा । उपगृह्यते ।

ग्रहं । यत् ॥ १ ॥ उप

उपचा

उपघातः । पुं । रोगे ॥ अपकारे ॥ उ
 पहतनम् । उपहन्यतेऽनेन वा भावे
 करणे वा हन्तेर्घञ् ॥ उपघ्नः । पुं ।
 उपघ्नः । पुं । निकटाशये ॥ उपहन्यते
 उपहननं वा ॥ उपघ्नश्चाशयइति
 साधुः ॥ उपचक्रः । पुं । चक्रवाक पक्षिणि ॥
 उपचयः । पुं । उन्नतौ । एवौ ॥ अरि-
 किर्मलाभदुश्चक्रसंज्ञकरुहेषु । न-
 चैव्वनितेऽहटाः मामस्वस्वामिशु-
 मिः ॥ उपचयनम् । विभ् । परच् ॥
 उपचरितः । वि । उपसिते । वि । सुषि-
 ते । सेविते ॥ उपचर्यतेस्य । चरच् ॥
 उपचर्यः ॥ वि । उपचरणीये ॥
 उपचर्याः । स्त्री । चिकित्सायाम् ॥ उ-
 पसमीये चर्या ॥ उपचायः । पुं ।
 वृत्तायाम् ॥ चिकित्सायाम् ॥ उप-
 चारः । पुं । रूपाप्रतिक्रियायाम् । नि-
 ग्रहे । रोगप्रतीकारे । चिकित्साया-
 म् ॥ सेवायाम् ॥ व्यवहारे ॥ उक्तो-
 चे ॥ पूजायाम् ॥ उपचर्यते उपचर-

उपचि

यंवा । चरच् । घञ् ॥ उपचारच्छलम् । न ॥ घर्मविकल्पनिर्दे-
 शेऽयंसङ्गावप्रतिषेधे ॥ तथाहि- । घ-
 र्मशब्दस्याऽयं नसम्बन्धः-तस्य विक-
 ल्यो विविधः कल्पः शक्तिश्चक्षुःशब्द-
 तरङ्गपः । तथाचशक्तिश्चक्षुशो-
 रेकतरदृष्ट्यामयुक्तो शब्दे तदपरदृ-
 ष्ट्याय प्रतिषेधः स उपचारच्छलम् ।
 यथा । मन्वाः क्रोशन्ति नीलोद्यट-
 इत्यादौ मन्वस्वा यवकोमन्ति नतु
 मन्वाः एवंद्यटस्य कर्षणीशङ्कामभेदः
 यवमर्हन्तिरथश्रितिशब्दाभ्यामुक्ते अमु-
 कस्यादुत्पन्नसर्वकारनिष्ठश्रुतिप्रति-
 षेधोऽप्युपचारच्छलम् । वाचमिमेता-
 र्थस्यादूषयेन ह्यस्यासदुक्तारत्नम् ।
 नचश्चिद्व्याचखिके प्रयोगाद्वादिन-
 अपराधः स्यादितिवाच्यम् । तच्चदर्थ-
 विवैपकतयामसिद्धस्य शब्दस्य प्रयोगे-
 वादिनोऽनपराधात् । अन्यथापर्वतो-
 वक्रिमानिभ्युक्ते पर्वतोयं कथमवक्रि-
 मानिख्यादिदूषणेनानुमानाद्युक्ते-
 दः स्यात् ॥ उपचार्यः । पुं । चिकित्सायाम् । रोग-
 प्रतीकारे ॥ उपचितः । वि । दग्धे ॥ सम-
 दिते ॥ निदिग्धे ॥ लेपादिनापचिते
 ॥ युष्टे ॥ सञ्चिते ॥ उपचीयतेस्य ।

उपजा

चिज् ० । क्तः ॥

उपचिन्ति । स्त्री । पूजायाम् ॥
उपचिन्तम् । न । एकोदशाचरवृत्तवि-
शेषे ॥ यथा । मुरवैरिवपुस्तनुतां-
मुद्दं हेमनिभांसुकचन्दनेलितम् ।
गगनं चपलामिहितं यथा शारदनी
रघदै रूपचिन्तितः ॥

उपचिन्ना । स्त्री । अपूर्णकपेश्याम् ॥ द-
न्तीदृशे ॥ स्वातीनक्षत्रे ॥ उपगता
उपचिन्नाम् ॥

उपचिन्ना । वि । भूदे ॥

उपजना । पुं । नानाविधदेहभेदसङ्घ-
हे ॥ समीपजने ॥ उपसमीपजनः ॥

उपजयिः । पुं । उपजापाह ॥ रिपुर्धश्या
राज्यादिनः क्षुभ्यामात्याश्चोपजापा
हाभवन्ति ॥

उपजातिः । स्त्री । वर्षावृत्तप्रभेदे ॥ य-
था । उपेन्द्रवज्रापदसङ्गतानि यदी
न्द्रवज्राचरणानिसन्ति ॥ तद्दोषजा
तिः कथिता कवीन्द्रभेदाभवन्तीह च
तुर्हशास्याइति ॥

उपजापः । पुं । खलादीनामिधोभेद
कभापिते । भेदे । विच्छेदे ॥ उपां
शुजपनम् । जपव्यक्तायांवाचि । ज-
पमानसेच । घञ् ॥

उपजापसहः । वि । भेदयोग्ये ॥ सह
ते । पहमर्षये । पचावष् । उपजापे उपतन्त्रम् । न । शास्त्रविशेषे ॥ यथा ।

उपत

सहः ॥

उपजिह्वा । स्त्री । कीटविशेषे । यथा-
म् ॥ दीमक सीमक इति च भाषा ॥
इति हेमचन्द्रः ॥

उपजिह्विका । स्त्री । प्रतिजिह्वायाम् ।
यस्यिकायाम् ॥ कीटविशेषे । उपा-
दिकायाम् ॥

उपजीविका । स्त्री । उपजीव्ये । जीव-
नोपाये ॥ उपजीव्यते जनया । जीव-
प्रा ० । गुरोश्चेत्यः । संज्ञायाम् क्तु-
पञ्चा ॥

उपजीवी । वि । आश्रिते ॥

उपजीव्यम् । वि । उपजीविकायाम् ॥

उपजीव्यम् । अ । आनन्दे । सुखे ॥ क-
लाकारे ॥ उपजीव्यम् । जुषीप्री-
तिसेवनयोः ॥ अमर्षयः ॥ यथा
कर्मभोगमित्त्वर्थे ॥

उपजीव्यम् । न । सेवने ॥

उपजा । स्त्री । आद्यज्ञाने ॥ यथापाणि-
नेर्थोकराण्य वाक्सीकोःशोकनिर्मा-
णस्य । उपजायेते । ज्ञानवोधने ।
आतिशयोपसर्ग इति कर्मण्यङ् । उप-
जानवा ॥ विनोपदेशेनाद्यज्ञाने ॥

उपजातः । वि । विनोपदेशेनजाते ॥

उपजातः । वि । विनोपदेशेनजाते ॥

उपजातः । वि । विनोपदेशेनजाते ॥

उपहारः । उपायने ॥

उपता

सैद्धोक्तान्युपतन्त्राणि कापिलोक्तानि
यानि च । अद्भुतानि च तन्त्राणि जैमि
न्युक्तानि चानि च । वशिष्ठः कपिलश्चै
व नारदो गार्ग्यश्च । पुलस्त्यो भार्ग
वः सिद्धो याज्ञवल्क्यो भृगुस्तथा ॥ यु
क्तौ वृद्धस्य तिरश्चैव अन्ये ये मुनिसत्त
माः । एभिः प्रणीतान्यन्यानि उप
तन्त्राण्ययानि च ॥ न सङ्ख्यातानि
तान्यत्र धर्मविद्भिर्महात्मभिः । सा
रात्सारतराश्लेषे, सङ्ख्यातानि नि
वेद्यतेति वाराहीतन्त्रम् ॥ १ ।

उपतपनम् । न । सन्तापकरे ॥ तपस
नापे । करणे स्युट् ॥ १ । १ ।

उपतप्ता । पुं । उपतापकमात्रे । स्युट् रि
॥ उपतपति । तप० । टच् । उपत
पनम् । कृत्यस्युटो वहुवचनिति भा
वे ढञ्वा ॥

उपतापः । पुं । त्वरायाम् ॥ उद्यमे ॥
उपघाते । मदे ॥ श्लेषिवेगादिना
नानसपीडायाम् ॥ उपतापयति ।
तपदाहे । चुरादि । अच् ॥ उपत
पनं वा । तपसनापे । घञ् । वया ।
परोपतापनं कर्म न कर्त्तव्यं कदाचन
। न सुखं विन्दते प्राणी परपीडापराय
यइति ॥ ~

उपतापी । पि । ज्वराद्युपतापवति
॥ म० इति ॥

उपदी

उपत्यक्ता । स्त्री । अद्वेरासुवायां भूमौ ॥
तरारं इति तच्छब्दो दूष इति च भाषा
॥ उपासना । उपाधिभ्यां त्यक्त्रांसना
रूढयोरिति स्विकम् । त्यक्त्रनिघे
ष इतीत्याभावः ॥

उपदंशः । पुं । अवदंशे । मद्यमानरोच
के मध्यदंशे ॥ मेढुरोगविशेषे ॥ त
स्यनिदानम् । वस्त्राभिघातात्कण्ठ
नघाता द्वा वनादन्तुपमेवनादा ।
वैनिप्रदोषाद्भवन्ति शिश्ने मन्बोप
दंशाविधिप्रचारैरिति ॥ समष्टि
दंशे । शिशुदंशे ॥ दंशने ॥ उपदंश्यते
। दंशदंशने । कर्मविभाषे, धाघञ् ॥
उपदर्शकः । पुं । द्वारपाले ॥ दर्शयि
तरि ॥

उपदा । स्त्री । उल्लोचे ॥ उपायने ॥
उपदीयते । बुदाञ् । आतश्चोपस
गं इच्छद् ॥

उपदानम् । न । उल्लोचे ॥ उपायने ॥
उपदीयते । बुदाञ् । स्युट् ॥
उपदानकम् । न । उपदाने ॥ स्वार्थकः ॥
उपदिका । स्त्री । धर्म्याम् ॥ इति हेम
चन्द्रः ॥

उपदिष्टः । त्रि । देयिते । प्राप्तोपदेशे ॥
उक्ते ॥ उपदिश्यते । दिशति सर्ग
ने । क्तः ॥

उपदी । स्त्री । वन्दायाम् । वन्दाने ।

उपद्र

उपदेशः । पुं । अनुशासने ॥ चोदना
 याम् । प्रवर्त्तकवाक्ये ॥ इति कथने ॥
 मन्त्रकथने । दीधायाम् ॥ यथा ।
 चन्द्रसूर्यग्रहेतीर्थे सिद्धयेने शिवा
 लये । मन्त्रमात्रप्रकथनमुपदेशः -
 स उच्यते इति रामार्चनचन्द्रिका ॥
 गुरुसम्प्रदाये ॥ यथापेक्षितस्यार्थजा
 तस्य प्रतिपादकोऽन्यसन्दर्भः पश्यते
 स उपदेशः ॥ उपदेशनम् । दिग्ग
 घञ् ॥ साधनहीनायोपदेशोऽनिर-
 र्थकः ॥

उपदेशः । पुं । उपदेशकर्त्तरि । आचा
 र्ये ॥ उपदिशति । दिग्ग ॥ अ
 चार्यद्वारा आत्मसुखोपदेशके चि-
 द्रूपे ॥

उपदेशः । पुं । वृद्धौ ॥
 उपदेशिका ॥ स्त्री । कीटविशेषे । उप
 जिह्वायाम् । हीमक इति भाषा ॥
 उपद्रवः । पुं । उत्पाते ॥ रोगारम्भक-
 द्वापप्रकोपजन्येऽन्यस्मिन् विकारे ॥
 यथा । येष्व्याधिस्यद्योहेतुर्दोषस्त
 स्यप्रकोपतः । येष्वोविकारे भवति
 स उपद्रव उच्यते ॥ उपद्रवणम् । द्रुग
 । ऋदोरप् ॥

उपद्रष्टा । वि । उपद्रवके । उदासीन
 वापहृपस्तेन गुणप्रचारदर्शिनि ॥
 देवचक्षुर्मनोबुद्ध्यात्मसु द्रष्टुमर्थे-

उपधा

वाद्यान्देशादीनपेक्ष्याऽत्यऽभवत्
 ते द्रष्टात्मनि पुरुषे । साक्षिपुरुषे ॥
 यथा । ऋत्विग्यममानेषु यजनक-
 र्भव्यापृतेषु तत्समीपस्थोऽन्यः स्वय
 भव्यापृतो यत्तत्रिदाकुशलस्मात् ऋ
 त्विग्यममानव्यापारगुणदोषाणां-
 मीक्षिता तद्वत् कार्यकरणव्यापारे
 षु स्वयमव्यापृतो विषयसंज्ञेर्षाका
 र्यकरणानां सव्यापाराणां समीपस्थो
 द्रष्टा उपद्रष्टा साक्षिपुरुषः ॥ उपप-
 श्यति । दृशिर् वा लुक्कात् लृन् ॥

उपद्रुतः । वि । व्याकुले ॥

उपधर्माः । पुं । पाषण्डे ॥ इति श्रीभाग
 वतम् ॥

उपधा । अ । भेदे ॥

उपधा । स्त्री । घदोपान्त्यवर्णे ॥ धर्मा
 र्थैः परीक्ष्ये । राज्ञा धर्मार्थकाम
 भवोपन्यासेन अमात्यादीनामा-
 ग्रयान्वेषणे । यद्योक्तं काशिका-
 पुराणे । धर्मार्थकाममोक्षै इत्येकं
 परिशीधनैः । उपेक्ष्यधीयतेऽस्मा
 दुपधापरिकीर्तिता ॥ अर्थकामोप
 धाभ्यान्तु भार्याः पुत्रास्तु शोधयेत् ।
 धर्मोपधाभिर्धर्मोस्तु सर्वाभिः सवि
 वान् पुनरिति ॥ उपधीयते शुद्धिमा
 नमथ । दुधाव् । आतशीपसर्ग
 च्चञ् । टाप् ॥

उपधा

उपधातुः । पुं । अष्टप्रधानधातुसद्वधेषु स्वर्णमाचिकादिसप्तसु ॥ यथा । सप्तोपधातवः स्वर्णमाचिकं तारमाचिकम् । तुल्यं कांस्यचरी तिथु सिन्दूरश्चिञ्जकत् ॥ उपधातुपुसपेपुतत्तदातुगुणाश्चि । सन्नि किन्त्वेपुते गौयास्तसदंशंशभाषतइति ॥ चरीरस्यधातुभवापधातवश्चसप्त । यथा । रसात् स्निग्धम् १ । रक्तात् क्षीरजः २ । मांसात् वसा ३ । मेदसो घर्मः ४ । अस्त्रोदनाः ५ । मज्जनः केशः ६ । युक्तात्प्लोमः ७ इति वैयाः ॥

उपधानम् । न । विषे ॥ नखौ । उपधर्हे । सिराहना इति भाषा । प्रथये ॥ त्रैते ॥ उपधीयते आरोग्यतेति रोऽच । दुधान० । करयेतिव्युट् ॥ विशेषे ॥

उपधानीयम् । न । उपधर्हे । शिरोपाने ॥

उपधिः । पुं । कपटे । खाले ॥ रथचके ॥ उपधीयते आरोग्यतेऽनेन । दुधान् । उपसर्गधोःकिः ॥

उपधूयितः । वि । आसन्नसरथे ॥ परिधूयिते ॥

उपधृति । स्त्री । किरबे ॥

उपध्यानीय । पुं । यफयोः पूर्वमर्हवि

उत्कृति

सर्गसदृशे विसर्गविशेषे ॥

उपनतः । त्रि । उपस्थिते ॥ प्राप्ते ॥

उपनयः । पुं । उपनयने ॥ यथा । गृह्योक्तकर्मशायेन समीपनीयतेगुरोः ।

। बाखोवेदा यतश्चोगाहासस्योमिनयं विदुरितिसृतिः ॥ ज्ञानविशेषे ॥ यथा । उदाहरणामेवस्तथेष्टुपसंहा

रो नतयेतिवा साध्यस्योपनयः ॥ न्या० सू० १ । ३७ साध्यस्यपक्षस्य उदाहरणामेव उदाहरणानुसारी य उपसं

हारः उपन्यासः प्रकृतोदाहरणोपदर्शितव्याप्तिविशिष्टहेतुविशिष्टपक्षविशिष्टबोधजनकोपायापयवत्त्वर्थः ।

निगमनंहेतुविशिष्टत्वेन न पक्षबोधकम् किन्तुपक्षहेतुहेतुबोधकमिति तद्व्युदासः । अथच अन्वयव्यतिरे

कथ्यास्योरन्वतरत्त्वादिमानुगमः कार्यः उदाहरणोपदर्शितेतितुपरिचा

यकमात्रमितितु न वाच्यम् । उदाहरणविपरीतव्याप्त्येपदर्शकोपनयवारकत्वात् । यस्तु तोऽनयवपदेनैव तद्व्युदासः । सन्वोपनयोद्विधोऽन्वयव्यतिरेकिमेदात् । तथेतिसाध्यस्यो

पसंहारोन्वयुपनयः । नतयेतिसाध्यस्योपसंहारोव्यतिरेक्युपनयः । अत्रच तत्राशब्दप्रयोगावश्यकत्वे न तात्पर्यम् किन्तुव्याप्तिविशिष्टवत्त्वबोधे

उपना

। तथाचवक्त्रिष्याप्यधूमवांश्यायमि-
तिवातशाचायमितिवोपन्यासः। एवं
व्यतिरेकिण्यपि वक्त्रप्रवभावव्यापकी
भूताभावप्रतियोगिधूमवांश्यायमि-
तिवा नतथेतिवोपन्यासः ॥

उपनयनम् । न । आन्वायेर्वटुकुक्ष्याया
म् । प्राण्यण्यवविधविशां यन्नसूत्र
धारणाद्विहूप्रधानसंस्कारे । प्रत्य
न्ये । अथयनार्थमाचार्यस्य उपसमी-
पनीयते येनकर्मजातस्मिन् ॥ शी
ओल्युट् ॥ पादयोर्निपतने ॥ प्रापणे ॥
उपनागरिका । स्त्री । वृत्त्यनुप्रासघट-
कवृत्तिप्रभेदे ॥ माधुर्यव्यञ्जकैर्वर्णैर्ह
पनागरिकेष्यते ॥ उदाहरणम् । अ
पसारय घनसारं कुरुहारंदूरण्यकिं
कमलैः । अलमलमास्त्रिमुणालैरि
तिवदतिदिशानिर्गमालेति ॥ वैद
मीरीतौ ॥

उपनायः । पुं । उपनयने ॥

उपनायनम् । न । उपनयने ॥ उपनय
नमेव । अन्येषामपिदृश्यत इतिर्दी
र्घः ॥

उपनायः । पुं । ब्रह्मालेपनपिण्डे । प्र
लेपद्रतिभाषा ॥ वीखायां यवतन्वी
निदधते तस्योर्द्धभागे । निवन्धने
॥ वीखादितन्ववन्धनस्थाने ॥ उपन
यतेस्मिन् । खण्० । हसश्चेति-

उपनि

घञ् ॥

उपनिधिः । पुं । विश्वासार्षितवस्तुनि ।
उपन्यस्तवस्तुनि । न्यासे । वासन
स्थमनास्थाय हस्ते 'न्यस्यददर्षितम्'
। द्रव्यमुपनिधिः प्रोक्तः स्मृतिषुस्मृ
तिवेदिभिः ॥ उपनिधीयते । दुधा
ञ्० । उपसर्गघोःकिः ॥

उपनिपत् । स्त्री । वेदशिरोभागे ॥ त
वाशीतिसहितशताधिकसहस्रस
उत्थाका उपनिपदस्त्वयौ वेदाना
म् । तथाहि । ऋचएकविंशतिः । यजु
योनवाधिकशतम् । सान्नःसहस्रम् ।
यथाशतुपनिपदोऽथर्वणस्य ॥ ब्रह्म-
विद्यायाम् । ब्रह्मात्मैक्यसाक्षात्कारे
॥ यथाहुः । अत्रचोपनिषच्छ्रौत्रं
विद्यैकगोचरः । तच्छब्दावयवार्थस्य
विद्यावामेव समवात् ॥ उपोपसर्गः
सामीप्ये तत्प्रतीचितमाप्यते । सा
मीप्यतारतम्यस्यविश्रान्तेः स्वात्मनो
चयात् ॥ विविधस्यसदर्थस्य निशब्दे
विविशेषणम् । उपनीयत मात्मानं
ब्रह्मापान्मद्वयंतः ॥ निहन्त्यविद्यां-
तज्जन्तस्मादुपनिपद्भवेत् । निह-
न्त्यानर्थमूर्लंस्वाविद्यां प्रच्यक्तयापर
म् ॥ गमयन्त्यसत्सम्भेदमतोवोपनि-
पद्भवेत् ॥ प्रवृत्तिहेतून्निःशेषांस्तन्म
लोच्छेदकत्वतः । यतोऽवसादयेदि-

उपन्य

उपपा

॥ अतश्चादुपनिषद्भवेत् ॥ यथोक्तवि
 याहेतुं चान्योपि तदभेदतः ॥ मवेदु
 ॥ उपनिषदामिच्छां कलं जीवनं यथेति ॥
 ॥ उपनिषदनम् उपनिषीदति श्रेयो-
 ॥ उस्यावा ॥ पंडुं विश्वरूपगच्छवसादने
 ॥ पुं ॥ सं ॥ क्विप् सस्तु द्विष इति वा-
 ॥ संहिरप्रतेरिति षः ॥ यश्चो ॥ नि
 ॥ जैनस्याते ॥ रं हसि ॥ समीपसद
 ॥ ने ॥ प्रतविशेषे ॥ रं हस्यग्रन्थे पुरोखोप
 ॥ निषदादौ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उपनिष्करम् ॥ न ॥ महति राजमार्गे ॥ पु
 ॥ रस्यधरंटापये ॥ उपनिष्करितसैन्या
 ॥ न्यय ॥ हाषिचेमेन यः अदोरपत्तुन ॥
 ॥ अपोषाधकखलुटोपि घस्याऽपवाद-
 ॥ स्वात् ॥ यथा ॥ उपनिष्कीर्यते सैन्ये
 ॥ संन्यते ॥ कृहिंसायाम् ॥ कर्मखण्डप ॥
 ॥ इदु दुपधेत्येति षः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उपनिष्क मयम् ॥ न ॥ निष्क मखाख्यसं
 ॥ छारे ॥ मंयानमार्गे ॥ राजपथे ॥
 उपनिष्पूर्वात्क्रमे ल्युट् ॥
 उपनिहितः ॥ चि ॥ निचिसे ॥
 उपनीतः ॥ पुं ॥ कृतोपनयने ॥ चि ॥
 ॥ प्रापिते ॥ समर्पिते ॥ उपपूर्वात्त्रय
 ॥ तेः कः ॥
 उपनेषम् ॥ अ ॥ स्फटिकादिनिर्मितेने
 ॥ त्रौपकारके ॥ नेचयोः समीपम् ॥
 उपन्यस्तः ॥ चि ॥ समर्पिते ॥

उपन्यासः ॥ पुं ॥ वाद्गुणे ॥ वाक्योपक्रमे
 ॥ ॥ उपन्यसनम् ॥ असुचेपथे ॥ घञ् ॥
 उपपतिः ॥ पुं ॥ नारे ॥ उपमितः पद्या
 ॥ ॥ अवाद्वयः कुष्टाद्यर्थे तृतीययेतिस
 ॥ मांसः ॥ उपसृष्टः पतिरनेनवा ॥ मा
 ॥ दिभ्योधातुजस्यवाच्योवाचोत्तरपद
 ॥ लोपश्चेतिसमासः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उपपत्तिः ॥ स्त्री ॥ सङ्गतौ ॥ समाधाने
 ॥ ॥ सिद्धान्ते ॥ अनुग्राहिकायां युक्ती ॥
 ॥ युक्ती ॥ पडिपक्षिद्गेषु पक्षिद्गेषु ॥ य
 ॥ वा ॥ प्रकरणाप्रतिपाद्यार्थसाधने तत्र
 ॥ श्रूयमांसायुक्तिरुपपत्तिः ॥ यथा ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ न सत्यखडेन सर्वं सन्मयं विचारं स्वा
 ॥ त्वाचारं स्मरणं विकारो नामधेयं न
 ॥ चिकेस्वेव सत्यमित्यादावद्वितीय-
 ॥ वस्तुसाधने विकारस्य याचारं स्मरणमा
 ॥ ब्रह्मयुक्तिः श्रूयते ॥ उपपदनम् ॥ पद
 ॥ गतौ ॥ स्त्रियां क्लिन् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 उपपत्तिमतः ॥ चि ॥ युक्तियुक्ते ॥
 उपपदम् ॥ न ॥ पदस्यसमीपपदे ॥ समी
 ॥ पोच्चारितोपदे ॥ व्यापकके ॥ यथाना
 ॥ मोत्तरे अग्रवर्गादि ॥ लेगे ॥ समभि
 ॥ व्याहृतस्वार्थोपपकपदे ॥ यथा प्रहा
 ॥ रादौ प्रादि ॥ उपोच्चारितं पदम् ॥
 उपपद्यः ॥ चि ॥ अर्हे ॥ युक्ते ॥ सङ्गतौ ॥
 उपपातकम् ॥ न ॥ पापविशेषे ॥ यथा इ

उपपा

मनुः- गोवधोऽवाज्यसंवाज्यपार-
 दायात्मविक्रयाः । गुरुमाटपिट
 च्यागः स्वाध्यायाग्न्योःसुतस्येव ॥
 परिविचितांनुजेनेदे परिवेदनमे
 वच । तयोर्दोग्धकन्यायास्तयोरेव
 चयाजनम् । कन्यायाद्रूपस्यैव वा
 ह्वयं व्रतलोपनम् ॥ तडागोरासदा
 राशामपत्यस्यचविक्रयः ॥ प्राच्यता
 वान्धवत्यागो भृत्याध्यापनमेवच ।
 भूताश्चाध्ययनादान् मपय्यानाच-
 विक्रयः ॥ सर्वाकारेष्वधीकारोमहा
 धन्वप्रवर्त्तनम् । हिंसोषधीनास्त्या
 जीवोऽभिचारो मूलकर्मच ॥ इन्ध
 नाद्यमशुष्कायाद्रुमाणांमवपातनम्
 आत्मार्यश्चक्रियारम्भो निन्दिता
 चादेनंतथा ॥ अनाहिताद्वितास्तेय
 मयानामनपक्रिया । असच्छास्त्राधि
 गमनं कौशीलव्यस्यच क्रिया ॥ धा
 न्यक्षुप्यपशुस्तेयं मद्यपस्त्रीनिषेवख
 म् । स्त्रीगृहविट्त्ववधोः नास्ति
 क्यश्चोपपातकमिति ॥ अस्वार्थः गो
 धननम् १ । जातिकर्मदुष्टानांयाजन
 म् २ । परपत्नीगमनम् ३ । आत्म
 विक्रयः ४ । गुरुत्यागो माट् च्यागः
 पिट्यागः ७ । गुरोर्दीनांशुश्रूषाद्य
 कारणमित्यर्थः ॥ सर्वदात्रेह्ययत्रत्या
 गः ॥ अशुश्रूषात्तस्य च्यागः ८ । सु

उपपा

तस्यैव संस्कारमरणोद्यकररूपं-
 स्त्रियागः १० ॥ कनिष्ठेनादौविवाहे
 ॥ कृते ज्येष्ठस्य परिविचिता भवति
 ११ । अकृतदारज्येष्ठसत्केतदा-
 रस्यः कनिष्ठस्य परिवेदनम् १२-
 १३ । तयोश्चकन्यादानम् १३ । तयोरे
 वेवविवाहश्चेमादियार्गेज्वास्त्रिज्यम्-
 १४ ॥ कन्याया मैथुवर्जमश्रुलीप्रचे
 पिपादिनां दूषणम् १५ । वृद्धिर्जीवन
 म् १६ । व्रतलोपनं प्रह्वचारिणीमै
 कुनम् १७ । तडागविक्रयः १८ । आ
 रामविक्रयः १९ । भार्याविक्रयः २०
 अपत्यविक्रयः २१ ॥ यथाकालमनु
 पमयनं प्राच्यतां २२ । बान्धवानी
 पिट्त्वादीनांमननुवृत्तिः २३ । प्रति
 नियतवेतनग्रहणपूर्वकमध्यापनं भू
 त्वाध्यापनम् २४ । प्रतिनियतवेत
 नप्रदानपूर्वकः मध्ययनश्च भूतादेद्य
 यनादानम् २५ । अधिकेषाणां तिल
 लाद्यागोरासादीनां विक्रयः २६ ॥
 सुवर्णाद्युत्पत्तिस्त्रानेषु राजीचयाऽ
 दधिकारः २७ । महतां जलप्रवाहप्रति
 बन्धहेतूनांयन्त्राणां सेतुबन्धादीनां
 प्रवर्त्तनम् २८ । औपधीनां जाति
 मात्रादीनां हरितानां धान्यानां हिं
 सनं नाशः २९ । भार्यादिस्त्रीणां वेश्या
 चं कृत्वातदुपजीवनं स्त्रियाजीवः ३०

उपपा

येनादियत्तेनानपरिहस्यः भारख म
 भिचारः ३१ । मन्त्रौषधादिना व
 शीकरखं मूत्रकर्म ३२ ॥ इन्द्रनार्यम
 शुक्लाणां द्रुमाणां छेदनम् ३३ ।
 अनातुरस्य देवपित्रायुद्देशेनन्तरेण
 पीकाद्यनुष्ठान मात्मार्थं क्रियारम्भः
 ३४ । निन्दितस्य उद्युनादेर्मुच्यं
 निन्दितान्नादनम् ३५ । सत्यधिका
 रे इत्यनाधान संनाहितायिता ३६
 । स्तेयं सुवर्गादिभ्यस्य चारद्रव्यस्या
 पहारः ३७ । देवपिंपितृशास्यस्य
 अनेपक्रियाऽशोधनम् ३८ । असच्छा
 निखस्य गच्छुंतिस्मृतिविह्वस्ये शिष्यं
 ३९ । कौशीशुष्यस्य तौर्यधिकस्य उप
 निषेधम् सततानुष्ठानम् ४० ॥ धान्य
 गस्त्यम् ४१ । कृष्यस्य ताम्रलोहादे
 र्यौर्यम् ४२ । धान्याचार्यम् ४३ ।
 द्विजातीनां पीतमद्यावाः स्त्रियाः ग
 मनुम् ४४ । स्त्रीवधः ४५ । शूद्रवधः ४६
 वैश्यवधः ४७ । क्षत्रियवधः ४८ । अ
 ईष्टार्थकर्मभावबुद्धिर्नास्ति क्यम्
 ४९ । एतत् प्रत्येकं भूपपातकमि
 त्यर्थः ॥

उपपादनम् । न । सम्यक्कथने ॥
 उपपादितः । त्रि । सम्यक्कथिते ॥ सम
 पिते ॥
 उपपादी । त्रि । उपपादनशीले ॥

उपना

उपपापम् । न । उपपातके ॥ १ ॥
 उपपुरम् । न । शांखानगरे ॥ पुरसन्नि
 धौ ॥ उपसमीपे पुरम् ॥ २ ॥
 उपपुराणम् । न । व्यासोक्ताष्टादशपुरा
 णसदृशनानामुनिप्रणीताष्टादशपु
 रारणेषु ॥ ताम्रिघथा । आर्षसनज्ज
 मारोक्तं १ कारसिद्धमतः परम् २ ।
 तृतीयं वायवीयम् ३ कुमारैयानु
 तेभाषितम् ४ चतुर्थं शिवधर्माख्यं ४
 साक्षात्तन्दीशभाषितम् । दुर्वाससो
 क्तमाश्वर्थं ५ नारदीयमतः परम् ६
 ॥ नन्दिकेश्वरयुग्मम् ७ तथैवाशन
 सेरितम् ८ । कापिलं ९ वाच्यं १०
 श्यामं ११ कालिकाज्ञयमेवच १२ ॥
 माहेश्वरं १३ तथापादां १४ । दैव
 सर्वार्थसाधकम् १५ । पराशरोक्तम्
 परं १६ । मारीच १७ भास्कराज्ञय
 म् १८ ॥ इतिकूर्मपुराणम् ॥ दैव
 देवीपुराणम् ॥ १९ ॥
 उपपुष्टिका । स्त्री । जूमायाम् । हा
 पिकायाम् ॥ इतिहारावशी ॥
 उपप्रदानम् । न । उल्कोचे ॥ उपसमी
 पेप्रदाम् ॥ दानाख्यउपाये ॥ भूमि
 धनादीनांप्रदानमुपप्रदानम् ॥
 उपप्रवः । पुं । सैहिकेये ॥ विप्रवे ॥ उ
 त्पाते ॥ ग्रहणे ॥ यथा । उपप्रवेचन्द्र
 मसोरपेत्वेति स्मृतिः ॥ उपप्रवनम्

उपमा

। पुङ्गवै । अदोरम् ॥
 उपमवी । त्रि । सभये ॥
 उपमृतः ॥ वि । अदिते ॥ प्रवमाने ॥
 पीडिते ॥
 उपमं चिता । वि । वेदिते ॥
 उपमुक्तिः । स्त्री । उपमेगे ॥ उपमे
 । जनम् । भुज० । क्तिन् ॥
 उपमूषणम् । न । घण्टाचमिरादि
 षु ॥ यथा । घण्टाचामरकुम्भादि
 षोपकरणदिकम् । तदुपमान्त
 रदशाचिस्मात् । तदुपमूषणमिति ॥
 प्रावरिः । पानचोपचनेषुकोरुहमे
 वेत् । पर्यङ्गादियदन्यत्र सर्वतदुपमू
 षणमिति काविकामुराणे । इत्
 ध्यायः ॥
 उपमृत । स्त्री । सुत्रेभेदे । चक्राका
 रयचपावे ॥ आश्वत्थ्युपमृदिन्त्याप
 स्तन्वः ॥ उपविभक्तिं । दुभृजो क्तिव ॥
 उपमोगः । पुं । निर्विशे । भोजनातिरि
 क्तमेगे ॥ उपमोजनम् । भुज० ।
 घञ् ॥
 उपमन्त्रणम् । न । रहस्युपच्छन्दे ॥
 उपमन्युः । पुं । मुनिविशेषे ॥
 उपमर्दः । पुं । धर्मनिवृत्तौ धर्मन्तरप्र
 योने ॥ यथा अस्तोर्भूः ॥ अभावे ॥

उपमा । स्त्री । उपमाने । सादृश्ये ॥
 अलङ्कारविशेषे । यथा । उपमायव

उपमा

सादृश्यलक्ष्मीसल्लसतिद्वयोः । हंसी
 वक्रण्यतेकीर्तिः स्वर्गज्ञामवगाहते
 ॥ यत्रोपमानोपमेययोःसदृश्यदृद
 याङ्गादित्त्वेनचारुसादृश्यमुद्भूतयो
 ल्लसति अङ्ग्यमयादांविनास्यष्टप्र
 काशते तत्रोपमाकङ्कारः । हंसीवे
 त्त्यदाहरणम् । इयम्पूर्णापमेय्यु
 च्यते । हंसीकीर्तिः स्वर्गज्ञावगाहन
 मिवशब्दश्चेत्येतेषा । उपमानोपमे
 यसाधारणधर्मोपमावाचकानाञ्च
 तुर्णामप्युपादानात् ॥ यथावा । गु
 षदोषो वुषोऽह्निन्दुत्वेडाविने
 श्वरः ॥ शिरसास्त्राघतेपूर्वपरकण्ठेनि
 यच्छति ॥ अत्रयद्यप्युपमानोपमेययो
 र्नेकसाधारणधर्मः । उपमानेईश्वरे
 चन्द्रगरलयोर्ग्रहखमुपादानंतप्रोर्भ
 धेपूर्वस्यचन्द्रस्य शिरसास्त्राघनंभव
 नम् । उत्तरस्य गरलस्यकण्ठे निय
 मनंस्थापनम् । उपमेयेवुधेगुणदो
 ययोर्ग्रहखं ज्ञानंतयोर्भधे पूर्वस्यगु
 णस्य शिरसास्त्राघनं शिरःकल्पनेना
 भिनन्दनम् । उत्तरस्यदोपस्यकण्ठेनि
 यमनंकण्ठादुपरिवाचा अनुद्घाट
 नमिनिभेदात् । तथापिचन्द्रगरल
 योर्गुणदोषयोश्च । विन्नप्रतिविम्बभा
 वेनाभेदात् उपादानघानादीनां ग
 ह्निन्त्याद्येकशब्दोपादानेनाभेदा

उपमा

धवसायाञ्च साधारण्यमतेति पूर्ण
स्मादिशेषः । वस्तुतोभिन्नयोरप्युप-
मानोपमेयधर्मयोः परस्परसादृश्या-
दभिन्नयोः पृथगुपादानं विन्वति
विन्वभाव इत्याखण्डारिकं समयः ॥

* ॥ उपमाने ॥ उपपूर्वाम्नाडोभावे
करणेवा अङ् ॥ उपमानं येनोपमी-
यते याचोपमितिः सोपमेत्यर्थः ॥

उपमातो । स्त्री । मातुस्तुल्यायाम् ॥

सापङ्गिभा । यथा । मातुःस्वसा-
मातुःशानी पितृष्यस्त्री पितृष्यसां ।
न्यूनःपूर्वमपत्रीच मातुस्तुल्याःपकी-
र्त्तिताः इतिस्मृतिः ॥ घायइतिमाप-
याभापितायां धाव्याम् ॥ चि । उप-
मानकसंरि ॥

उपमानम् । न । उपमायाम् । सादृश्ये

॥ अधिकगुणेषुन्द्रादैः ॥ सादृश्यञ्चा-
ने । उपमिति करणे । यथा गौर्गवय-
स्तथेतिवाक्ये ॥ प्रसिद्धसाधर्म्यात् सा-
ध्यसाधनमुपमानमिति न्यायसूत्रम्
। १ । ६ । प्रसिद्धस्यपूर्वप्रमितस्यनवा-

देः साधर्म्यात् सादृश्यात् तन्प्रधाना-
त् साध्यस्यगवयादिपदवाच्यत्वस्यसा-
धनं सिद्धिरुपमानं मुपमितिर्यतश्च
च्यथादारेणच करणलक्षणम् । अ-
थवा साध्यसाधनमिति करणल्युटा-
करणलक्षणमेवेदम् । अथचवैधर्म्या-

उपमि

पमितिमपिमन्यन्ते टीकाकृते । य-

थाच अतिदोषशोवत्त्वादिपश्चत्तर-

वैधर्म्यञ्चानादुपेकरंभपदवाच्यताप्रि-

हः । एवमन्योप्युपमानस्य विषय

इतिभाष्यम् । तथा मुद्रपर्णी सदृसी

सोपयो विपहन्तीत्यतिदेशवाक्या-

र्थे ज्ञाते मुद्रपर्णीसादृश्यज्ञानेजा-

ते इयमोपयो विपहरीत्युपमि-

त्या विषयो कियते इत्यादि । उप-

मितौ । उपमिच्यनुयोगिनि ॥ उप-

मीयतेयेन तदुपमानम् । उपपूर्वा-

म्नाडः करणे ल्युटौ प्रादिसमासः ।

उपपूर्वकोमाङ् सादृश्यहेतुके परि-

च्छेदेदङ् । येनवस्तुकरं सादृश्ये-

न परिच्छिद्यते तदुपमानमिच्छयः ।
यथागौरिव गवयः । इतिगौःकरण-
म् । सादृश्यहेतुः । पुरुषपरिच्छेता
। सद्गौसादृश्येन गवयंपच्छिरन-
ति ॥

उपमितः । चि । सादृश्यकृते ॥ उपमे-
ये ॥

उपमिति । स्त्री । उपमायाम् ॥ मिति

भेदे । संज्ञासंज्ञिसम्बन्धज्ञाने ॥ न्या-

यमतेन सादृश्यज्ञानजन्यज्ञाने । उ-

पमाने ॥ यथा गौसादृशोगवयपद-
वाच्यदन्वाकारशक्तिज्ञानम् । अस्य
करणगवादिसादृश्यत्वं पिण्डप्रत्य-

उपमे

चम् । अस्यव्यापारः अतिदिष्टवाक्या
 र्थस्मरणम् । इत्युपमानखण्डम् ॥
 अपिच । ग्रामीखस्य प्रथमतः पश्यतो
 गद्यादिकम् । सादृश्यधीर्गवादी-
 नां यास्यात्से।पमितिः स्मृता ॥ वा
 क्यार्थस्यातिदेशस्य स्मृतिव्यापारउ-
 च्यते । गवयादिपदानान्तु शक्तिधी
 रूपनाफलम् ॥ पदज्ञानन्तुकरणां श
 क्तिधीरुपनाफलमिति भाषापरि-
 श्लेष्टः ॥ उपमानम्-। उभिन्० ।
 -क्तिन् ॥ -- -- --
 उपमेतः । पुं । शालदृष्टे ॥ इतिशब्दश्च
 ऽन्द्रिका ॥ -- -- --
 उपमेयम् । वि । उपमिते ॥ उपमीय
 ते यत् तत् । भाङ् । अचोवत् । ई
 -यति ॥
 उपमेयोपमा । स्त्री । अर्थात्कारविशेषे
 वे ॥ यथा । पर्यायेणहयोस्तु ज्ञेयुपमे
 योपमामता । धर्मोर्थद्वयपूर्णश्रीर-
 थोधर्मद्वयत्वयि ॥ तयोः पर्यायेणोप
 मानोपमेयत्वकल्पनं तृतीयसादृश्य
 शब्दच्छेदार्थम्-। धर्मार्थम् । धर्मार्थ
 योर्द्विकल्पचित्त-केनचित्सादृश्ये य-
 णिते तस्याप्यनेन सादृश्य मर्थसिद्ध
 मपिमुखतोवर्ण्यमानं तृतीयसादृ-
 श्यशब्दच्छेदार्थफलमिति । यथाथा ।
 श्मिव खलं जलमिव खलं हंसखन्द्वय

उपया

चन्द्रइवर्चसः ॥ कुमुदाकारास्तारा
 -स्ताराकाराणि कुमुदानि ॥ पूर्वव पू
 र्णश्रीरितिधर्म उपात्तः इहामलत्वा
 -दिधर्मोपात्त इति भेदः । उदाह
 रणद्वयेऽपिप्रकृतयोरेवोपमानोपमे
 यत्वकल्पनम् । रात्रि धर्मार्थसमूहेः
 शरदि गगनसञ्चितादिनैर्मल्यस्यच-
 र्खनीयत्वात् । प्रकृताप्रकृतयोरप्ये
 पा सम्भवति । यथा । गिरिरिवगज
 राक्षीयं गजराजद्वयोश्चैर्बिभ्रामिति-
 गिरिः । निर्भरइवमदधारा मदधा
 -रेवाख्यनिर्भरः खवतीति ॥
 उपयक्ता । पुं । दधिते । पथ्यौ ॥ उपय
 -च्छति । यमउपरमे । तृच् ॥
 उपयमः । पुं । विवाहे ॥ उपयमनम् ॥
 यम० । यमः समुपनिविष्टुषेत्त्यप् ॥
 उपयमनम् । न । विवाहे ॥
 उपयाचकः । वि । समीपे याज्ञाकर्त्त-
 रि ॥
 उपयाचितः । वि । दिव्यदोहदे । स्वे-
 ष्ठार्थसिद्धये देवायदेवे वस्तुनि ॥ प्रा
 णिते ॥ -- -- --
 उपयाचितकम् । वि । उपयाचिते । स्वे
 ष्ठत्वव्यये देवदेवे ॥ -- -- --
 उपयाजः । पुं । यज्ञाज्ञे ॥ एकादशोप-
 याजाः । उपपूर्वाद्यजेर्धनि प्रयानानु-
 याजयोः प्रदर्शनार्थत्वात्कुत्वाभावः ॥

उपर

उपयामः । पुं । विधाहे ॥ उपयमनम्

यम० यमः समुपनिविषुचेतिपचे
घञ् ॥

उपर्युक्तः । वि । उचिते । योग्ये ॥ उ

पयुज्यते । युजिर० । क्तः । उ

उपयोगः । पुं । आचरणे ॥ इष्टसिद्ध-

यथापारे ॥ उपयुष्यते । युज० ।

घञ् ॥

उपयोगिता । स्त्री । आनुकूल्ये । प्रयो

जने । फलसाधनतायाम् ॥ उपयो

गिनो भावः ॥ संज्ञा ॥

उपयोगी । वि । अनुकूले । उपयुक्तद

र्थादि । क्रियासाधने ॥ उपयोगो

ऽस्ति अस्यास्मिन् वा । अतश्चिठना

वित्तीनिः ॥

उपरक्तः । पुं । स्वर्भानौ । राशौ ॥ रा

हुग्रसो इन्दो ह्यर्थे च । राहुकर्तृक

शय्यकर्माभूते चन्द्रे अर्के च ॥ वि ।

व्यसनात् । दैवमानुषान्यतरपीडा

युक्ते ॥ आसक्ते ॥ उपरज्यते च । उ

पररागे । कर्मशिक्ष ॥

उपरचक्रः । वि । रचितरि ॥

उपरक्षमः । न । रचायै सैन्धविन्या-

से । सज्जने । चौकी पहरा इति

च भाषा ॥

उपर

। निरुक्ते ॥

उपरतस्य हः । वि । इच्छारहिते ॥ स

त्त्वयिसत्त्वे स्वगतधनेच्छारहिते ॥

उपरतिः । स्त्री । विषयेभ्य इन्द्रियाणां

परावृत्तौ । निवर्षितामाभेधाभ्यो

न्नादिपञ्चेन्द्रियाणां अवस्थादिष्यति-

रिक्तविषयेभ्य उपरमये ॥ विहिता

नां कर्मणां विधिनापरिप्यागे ॥ पुम

र्थः । कर्मज्ञानेति धीरेषोपरतिर्भवेदि

त्युक्तेः ॥ आभ्रान्नासावैदासीभ्ये ॥

विरतौ ॥ उपरमखम् । रमनीयताया

मत्तु क्लिप्तम् ॥

उपरजम् । न । गीश्वरत्वे ॥ तानियथा

ऽऽऽ उपरवानिकाचश्च कर्पूराश्मातयै

विष । मुक्ताशुक्तिस्तथाशङ्खरुप्यादी

निवहून्यपि ॥ गुणायै वरत्नानामु

परत्वेयुक्तेतया । किन्तु किं चित्तो

दीनायिमेपीयमुदाहृत इति ॥

उपरथा । स्त्री । बुद्धवीथिकायाम् ॥

उपरन्ध्रम् । न । अश्वत्थरन्ध्रीपरिभागे

॥ यथोक्तम् । कुचिनाभ्यन्तरेरन्ध्र-

मुपरन्ध्रंतथोपरीति ॥

उपरमः । पुं । उपरतौ । वैराग्ये ॥

उपरमखम् । रम० । घञ् । यम

उपरमे इति निपातनाश्रयः ॥ ना

शे ॥ उपरमतेऽस्मिन्वा ॥

उपरमखम् । न । परावृत्तौ ॥

उपरा

उपरसः । पुं । गन्धकादिषु ॥ यथा ।
 गन्धोद्भिद्गुणमभ्रतालकत्रिखास्त्री-
 तोअमंटङ्कणं राजापर्वकचुम्बकौस्फ
 टिकयाशङ्कः खटीगैरिकम् । कासी
 संरसकंकपहंसिकताभोलाद्यकङ्कुठ
 कं सौराष्ट्रीवमतामनोउपरसाः सु
 तस्यकिञ्चिद्गुणैः ॥ अथैषांशोधनवि
 धिः । सूर्यावर्षोवस्यकन्दः कदली
 देवदालिका । शिषुःकोपातकीव-
 न्धाकाकमौचवाङ्कुसुम ॥ यथा
 मेजरसेनैव विद्यारैलवथैः सह ।
 भावयेदक्षुर्वीशुदिनमेकं प्रव्रजतः
 ॥ ततःपथेइतद्द्रावैर्दोषायन्नेदिनं
 सुपीः । एवंशुद्धन्तितेसर्वे-प्रोकाउ
 परसाहिये ॥ विशेषश्च । कङ्कुठगै-
 रिकंशङ्ककासीसंङ्कुठंतथा । नीला
 अमंशुक्तिमेदाः सुलहाः सवराटि-
 काः ॥ जम्बोरवारिणास्त्रिधाः शक्ति
 ताः क्रोष्णवारिणा । निखमायान्य
 मोयोद्याभिपत्तिर्मयौगसिद्धयेइति ॥
 उपरागः । पुं । गहवे । राहुगस्ताम्रं च
 न्द्रयोः । राहुकधृकचन्द्रादिकर्मक
 गहवहृपक्रियायाम् ॥ दुर्नये ॥ गह
 कल्लोले ॥ व्यतने ॥ दिगने । नि
 न्दायाम् ॥ उपरज्यतेनेन सूर्यंश्च
 च । रश्मिरागे । हलस्वेति घञ् ।
 यञ्चिचभाषकरणयोरितिनलोपः ॥

उपरी

सम्बन्धे ॥ यथा । गुणोपरामःस्वेच्छा
 तः पुंरुपस्यकल्पत इतिसहस्रनाम
 भाष्यम् ॥ ॥ ॥
 उपरामः । पुं । निवृत्तौ । विरतौ ॥
 उपरमयम् ॥ रमं । घञ् । रमे
 रनुदात्तोपदेशत्वात् अ वृद्धिनिषेधः ॥
 निरङ्कारत्वे ॥ ॥ ॥
 उपरि । अ । ऊर्ध्वे ॥ ऊर्ध्वं ऊर्ध्वा-
 म् ऊर्ध्वात् ऊर्ध्वाः ऊर्ध्वम् ऊर्ध्वा
 वा वसत्यागतोरमणीयंवा । उपर्युप
 रिष्ठादिति ऊर्ध्वस्योपादेशोरित् प्र
 च्ययश्च ॥ ॥ ॥
 उपरिचरः । पुं । वमुविशेषे ॥ विमाने
 । नोर्ध्वंनिरन्तरंगमनादुपरिचर इति
 नामाख्य । उपरिचर्यंचेदिदेशाभिप
 तिरासोत् ॥ ॥ ॥
 उपरिवुद्धिः । वि । उत्तानबुद्धौ ॥ उप
 र्युपरिवुद्धौनां चरन्तीश्चउपहयइत्य
 षसेपरिवुद्धौना मुत्तानबुद्धौना मु-
 परिचरन्तीत्यर्थात् ॥ ॥ ॥
 उपरिष्ठात् । अ । ऊर्ध्वे ॥ ऊर्ध्वं ऊर्ध्वा
 म् ऊर्ध्वात् ऊर्ध्वाः ऊर्ध्वम् ऊर्ध्वा
 वा वसति आगतो रमणीयंवा । उ
 परिष्ठात्परिष्ठादिन्त्यूर्ध्वस्य उपादेशो-
 रिष्ठात्तित्त्वप्रच्ययः ॥ ॥ ॥
 उपरीतकः । पुं । शृङ्गारवन्धुभिःशेषे ॥
 तल्लच्छब्दं यथा । एकपाद्मुरौ कृत्वा

उपल

द्वितीयं स्वन्यसंस्थितम् । नारीका
मयते कामीवन्यः स्या दुपरीतकं इति
॥ अत्र विपरीतको पिपाठः ॥

उपरहः । वि । मूत्रादिवेगवृत्ति ॥

उपरूपकम् । न । नाटकप्रभेदे । स
चाष्टादशविधो यथा । नाटिका षोड
शं गौडी सदृकं नाट्यरासकम् स्या
नोपलक्ष्यकाव्यानि प्रेङ्खलं रासकं
तथा ॥ संलापकं श्रीगदितं शिल्पक
व्यवहारासिका । दुर्मल्लिकाप्रकरणी

हल्लीशोभाशिकेति च ॥ अष्टादशमा
हुरूपरूपकाश्चिन्मनीषिणः । विनावि
शेषं सर्वेषां लक्षणानाटकवन्मतमिति
साहित्यदर्पणे ६ परिच्छेद ॥ ७

उपरोधः । पुं । अनुरोधे ॥ उपरोधन
म् । हृदि ० घञ् ॥

उपरोधकम् । पुं । न । गर्भागारे । वास
गृहे ॥ वि । उपरोधकर्त्तरि ॥

उपल । पुं । पापाणे । प्रसरे ॥ अश्वी
। रत्ने ॥ उपलति । लादाने । आ-
तइतिकः ॥ अंशमुंप्रति औशमौ वा
पलति । पलगती । पचाद्यच् ॥ औ
शमोः पल, बोधको वा ॥

उपलचक्रः । वि । लक्षयितरि ॥

उपलक्षणम् । न । अजहत्स्वार्थलक्षणा
याम् । एकपदेन तदर्थान्यपदार्थक
यने ॥ यथा । देशान्तरे सते पच्ये

उपल

साध्वी तत्पादुकादयम् । निधायोर-
सिसंशुद्धा प्रविशेज्जातवेदसम् ॥ अ

त्रपादुकादयमिच्छुपलक्षणम् द्रव्या
न्तरस्थापि ॥ उपसमीपस्थं लक्षणमा
लोचनयच्च ॥ स्वसिद्धये पराक्षेपः परा
र्थस्वसमर्पणम् । उपादानं लक्षणमे
च्छुक्तामुद्देवसाहिषा ॥ यथाकुम्ताः प्र
विशन्तीत्युपादानम् । गङ्गायां शोष
इत्युपलक्षणमिति काव्यप्रकाशः ॥

उपलक्षणभावः । पुं । शक्यतावच्छेदक
त्वे ॥

उपलक्षितः । वि । बोधिते ॥ ज्ञाते ॥

उपलक्षिप्रियः । पुं । चमराख्यवनजन्तौ
॥ इति राजनिर्घण्टः ॥

उपलब्धः । वि । दृष्टे ॥

उपलब्धार्थः । वि । अनुभूते ॥ उपल
ब्धार्थोऽस्य ॥

उपलब्धार्था । स्त्री । आख्यायिकायाम् ॥
उपलब्ध. केनापि प्रमाणेन अर्थोऽभि
धेयं यस्याः सा । भूतार्थाशब्दरचने-
ति यावत् ॥

उपलब्धि । स्त्री । भक्ष्याम् ॥ प्राप्ती ॥
ज्ञाने ॥ उपलभ्ये ॥ उपलभ्यते जन-
या । इलुभय ० पिच्छात् प्राप्तमहं-
वायिच्छा बाहुलकात् क्तिन् ॥

उपलब्धा । पुं । आत्मनि ॥

उपलभेटी । पुं । पापाकभेदिनि स्या

उपव

वरे ॥

उपलम्भः । पुं । उपलब्धौ । अनुभवे ॥

उपलम्भनम् । लुलभष् प्राप्तौ । घञ् ।

उपसर्गात् खल्वञ्जोरितिनुम् ॥

उपलम्भनम् । न । उपलम्भे ॥ उपलम्भ

शे । लुलभष् । कर्मणिभावेवाल्युट् ॥

उपलम्भितः । वि । चापिते ॥

उपलम्भ्यः । वि । स्वोपयुक्ते । स्वञ्च

॥ यथा । उपलम्भ्यः साधुः । इति

मुग्धबोधव्याकरणम् ॥

उपला । स्त्री । अक्षरुपायांसदि ॥ अ

कारायाम् ॥ उपलाति । लाआदाने

। आतद्योपसर्गइतिकः । उंशभुं प्रति

शै शस्त्रौवा । पलाति । पलगतौ ।

पचाद्यच् । टाप् ॥

उपलिङ्गम् । न । अरिष्टे । उपल्वे ॥

इति हेमचन्द्रः ॥

उपलेपः । पुं । उपलेपने ॥

उपलेपनम् । न । गोमयादिना आले

पे । उपाङ्गने ॥ उपलिष्यते । लि-

पउपदेहे । कर्मणि ल्युट् ॥

उपवट् । पुं । प्रियालवृत्ते । पियाले ॥

उपवनम् । न । अरामे । कृत्रिमेष्टच्

समूहे ॥ पुष्पप्रधाने शिपितवृक्षस

मूहे ॥ उपगतं वनम् । प्रादयोमत

स्य इतिरुमास ॥

उपवर्तनम् । न । देशे । विषये । खा

उपवा

नमावे ॥ उपवर्तन्तेऽत्र । हृत् ० । घ

ञोऽल्युटोपवादच्चादन्यत्रापीति युच् ॥

उपवर्षः । पुं । मुनिविशेषे । कृतकोटौ ॥

उपवर्हः । पुं । शिरोधाने । उपधाने ॥

उपवृह्यतेऽज्ञानेनवा । वृहृद्वी वृहृ

उपवर्हनेवा । घञ् ॥

उपवर्ह्यम् । न । उपवर्हे । उञ्जीर्घ-

के ॥ उप वृहृ ० । ल्युट् ॥

उपवलिङ्गा । स्त्री । असत्सुवाचता-

याम् ॥

उपवसयः । पुं । शान्ते ॥ उपवसन्तियञ्

। यसं । उपसर्गवसेरित्ययः ॥

उपवसम् । न । उपवासे ॥ उपवसन

म् । धसुस्तम्भे । भाषे क्तः । अनेका

। र्थआदभोजनेवृत्तिः ॥

उपवासः । पुं । उपवस्ते । अहोरात्रभो

जनाभावे ॥ तपनेऽद्यमारभ्य यामा

हृकसभोजनम् । उपवासः सविज्ञेयः

प्रायश्चित्तेविधीयते । शास्त्रोदिते नि

श्चेकाभ्येवा अहोरात्रभोजने ॥ वै

धोपवासे भोजनचतुष्टयनिवृत्तिरु-

क्तामहाभारते । सायमाद्यन्तयोः

ज्ञोः सायम्यातश्च मध्यमे । उपवास

फलं प्रेषोर्वर्ज्यं भक्तचतुष्टयमिति ॥

काव्योपवासाश्च महाभारते । त्रिा

चं पञ्चगात्रंवा पञ्चव्रतमथापिवा । मा

सोपवासान् कुर्वाद्वाचान्द्रागयमघा

उपवा

ऽपिवेति ॥ उपवाटत्स्य पापेभ्यो वस्तु
 वासो गुणैः सह । उपवासः सविचे-
 यः सर्वभोगविवर्जितः ॥ उपवाटत्स्य
 निरावृत्त्या । पापेभ्यः पापकर्मभ्यः । गु-
 णाः सर्वभूतेषु दया चान्तिः अनर्हया
 शौचम् अनायासः मङ्गलम् अकार्य-
 यत्नम् असृष्टाच । सर्वभोगविवर्जितः
 शास्त्राननुमतम् च्यगीतादि सुखर-
 हित इत्यर्थः ॥ उपवासासामर्थ्य-
 प्रतिनिधयः स्कन्दपुराणे । पुत्रं वा वि-
 नये मेतः भगिनींश्चातरं तथा । एषा
 मभां वएवान्धं प्राञ्जल्यपि नियोजयेत् ॥
 ॥ गण्डपुराणे ॥ भायी भर्तृवृत्तं कु-
 र्यात् । मायीयाश्च पतिस्तथा । असा-
 मर्थे ह्येतास्ताभ्यां तत्र भङ्गो न जायते ॥
 ॥ कनकत्वमाह वायुपुराणे । नक्तं ह वि-
 विंध्यान्नमनो ह न च फलं तिष्ठाः ची-
 तारमथाम्बुचाञ्चम् ॥ अतः पञ्च गन्धय-
 दिवाय वायुः प्रशस्तमपोत्तरमुत्तरश्चे-
 ति ॥ उपवासासमर्थे विशेषमाह प्रह्ला-
 दैवने । उपवासासमर्थश्चेदेवं विप्र-
 न्तुभोजयेत् । तावदुनानिवाहयाच
 ॥ इत्था हि गुणं भवेत् ॥ सहस्रसन्धि-
 तां देवीं जयेद्वा प्राञ्जल्यमान् । कु-
 र्याद्वा दशसंख्याकान्यथा शक्तिप्रतेन-
 रः ॥ वैषायनस्वाहा । अष्टौ तान्मव-
 तप्रानि आप्तो भूत्वा फलं पयः । इवि

उपवि

व्रीह्याणाम्याचगुरोर्वचनमौषध-
 मिति ॥ अत्र श्रीसदाशिवः ॥ अ-
 खावचगताः प्राणानोपवासः प्रश-
 स्यते । उपवासप्रतिनिधावेर्कदानं वि-
 धीयते इति ॥ उपवसनम् । वसनि-
 यासे । वचः ॥ उपवासफलं नख्येदि-
 वास्वप्राञ्जल्ये चान्तं । स्त्रीणां सम्ये च
 ॥ यातं स्वर्गात् । तामिः सङ्कथनादपीत्ये-
 कादंगीतत्वम् । सङ्कथनम् सत्यम्
 भाषणम् ॥ उपवासी । वि । उपवासयुक्ते । प्रतेप
 वासनिष्ठे तयस्विनि ॥ उपवासाऽस्या-
 स्ति । इति ॥ उपविष्टः । पुं । राजवाहकहस्तिनि ।
 राजवाही ॥ उपविषम् । म । कुत्रिमविषे । गेरे । वा-
 रे ॥ पुं । गौणविषे ॥ अर्कशीरं सु-
 हीशीरं तथैव कश्चिद्वारिका । कंठी-
 रोषधत्तुरः प्रञ्जोपविषाः स्मृताः
 ॥ तत्र तत्र गुणाद्ये पां द्रष्टव्याः सुवि-
 चक्ष्णैः ॥ उपविधा । स्त्री । सङ्घोपधे । शृङ्ग्या-
 म् । अतीस इति माषा ॥ विषं मुप्रग-
 ता । शुककन्दाचोपविधा भङ्गुराधुग-
 वल्लभा ॥ उपविष्टः । वि । आसीने । आसनाव-
 स्थिते । समासीने । वैठा इति भा

उपवे:

उपविशतेः कः ॥

उपविष्टहोमः । पुं । स्वाहाकारप्रयोगा
न्ते यान्यापुरोनुवाक्कारहिते होमे ॥उपविष्टिः । स्त्री । आस्यायाम् । स्थि
तौ ॥

उपवीतम् । न । वामांसस्थापिते यज्ञ

सूत्रे । यज्ञोपवीते । त्रिगुणीकृत्य-
त्रिगुणितेकार्पासादिसूत्रविशेषे ॥तदुक्तं त्वन्दोगपरिशिष्टे । ऊर्ध्वन्तुचिवृ
त्तं कार्यं तन्तुत्रय मघोऽततम् । चिवृ
त्तञ्चोपवीतं स्यात् तस्यैकोऽग्रन्विरिप्य। तदिति ॥ उपवीयतेऽस्य । अजगण । अजे
र्ध्वजपोः । षीगत्यादिषु वा । कः ॥यद्वा । उपानतिस्म उपनेतिस्मथा ।
गश्वर्येति क्तः ॥ उपवीतं यज्ञसूत्रं-प्रोहृतेदक्षिणे करे । प्रोहृतेवर्षिष्कृ-
तेसति वामस्त्रन्धार्पितदत्तवर्षः ॥उपवीती । पुं । उपवीतवतिद्विजे ॥ उ
हृतेदक्षिणे पाशांशुपवीच्यच्यतेद्विजः। दक्षिणेपाशौ उहृते यामस्त्रन्धस्थि
ते दक्षिणकक्षानसम्बे यज्ञसूत्रेवस्त्रेवा उपवीती द्विजः कथ्यतदन्वर्थं ।
उपवीतमस्यास्ति । त्रतदनिठनावितीनिः ॥
उपवृंहितः । चि । वर्द्धिते ॥उपवेदः । पुं । प्रधानवेदाति निष्क्रेवेदे ॥
सचतुर्विधः । आयुर्वेदाधनुर्वेदागा-

उपश

- न्धर्ववेदोऽर्थं शास्त्रमितिभेदात् । त
त्रर्षेदस्यायुर्वेद उपवेदः । यजुर्वेदस्य
धनुर्वेदः । सामवेदस्य गान्धर्ववेदः ।
अथर्ववेदस्य ब्रह्मशास्त्राणीति श्रौत
कोक्तपरशब्रूहः ॥

उपवेशनम् । न । स्थितौ ॥

उपथाघः । पुं । मृगान्तके । चित्रके ।
चीतादिति भाषा सिद्धे ॥उपथाख्यानम् । न । विस्यष्टप्रकथने ॥
उपशमः । पुं । शमे । इन्द्रियाणां संयमे। तृष्याश्वये ॥ यतेरुपशमोऽधर्म इति
स्मृतिः ॥ अभाये । प्रतीकारे ॥ सावर्षधनाग्रे ॥ उपशमनम् । शम ।
भावेचञ् ॥ उपशाम्यदश्वनेनवा । इ। संश्वेति चञ् ॥
उपशयः । पुं । निदानपञ्चकान्तर्गतरोगशामजजके ॥ तज्जलजयम् । हेतु-
व्याधिविपर्यस्तविपर्यस्तार्थकारियाम्। औषधान्नविहाराणामुपयोगं सु
खावहम् ॥ विद्यादुपशयं व्याधेः सहिसात्म्यमिति स्मृतः ॥ इति निदानम्
॥ व्याधिहेतुविपर्ययौषधादितः सुखावहोपयोगे ॥ न । समीपशयने
॥ त्रि । शयमाप्ते ॥ उपशयनम् । शीउपशयनम् । न । शानान्ते । शामान्तभा
गे ॥ शन्यमुपगतम् । प्रादिसमासः ॥

उपसं

उपशान्तः । त्रि । धाधिते । सम्यग्वाधि
ते ॥ यथा ॥ उपशान्तजगज्जीवशि

ष्याचार्येश्वरधर्ममिति ॥ ८७८

उपशान्तिः । स्त्री । शमे ॥ उपशमनम्
। शसं ॥ स्त्रियां क्तिन् ॥ ८७९

उपशयः । पुं । प्रहरिणांशमेखयने ।
विश्राये ॥ उपशयनम् । शीङ् ० । श्यु

पयोः श्रोतेः पशयेः इति घञ् । तथा
प्रहराजोपशयः ॥ ८८०

उपश्रुतम् । त्रि । अङ्गीकृते । स्वीकृते ॥
। उपश्रुयतेस्त् ० । श्रुयवणे । क्तः ॥ ८८१

उपश्रुतिः । स्त्री । दैवप्रश्ने ॥ यथा । न
- लनिर्गच्छयत्किञ्चिच्छुभाशुभकरं व

चः । श्रुयते तद्विदुर्भीरा दैवप्रश्नं मुप
श्रुतिमिति ॥ उपश्रुयते । श्रु । कर्म

स्त्रियां क्तिन् ॥ ८८२

उपश्लेषः । पुं । सम्बन्धविशेषे ॥ यथा-
आधाराधेययोरन्वयसिद्धयोः प्रादे

धिकः सम्बन्ध उपश्लेषः । कटेष्वास्ते
स्याख्यापचतीत्यनौपश्लेषिकाधिक-

रणे सप्तमी ॥ ८८३

उपश्लेषकम् । न । स्त्रियायाम् ॥ पुं । आ
धिये ॥

उपसंघमः । पुं । उपसंहारे ॥
उपसंस्थानम् । न । परिधानांशुके । अ
न्तरीये ॥ उपसंवीयतेऽनेन वा । व्ये

ज् संवरणे । कृत्त्वल्बुटइतिल्युट् ॥

उपस

उपसंहारणम् । न । उपसंहारे ॥ ल्युट् ॥
उपसंहारः । त्रि । पुं । समाप्तौ ॥ सङ्गृहे ॥

। उपसंहारणम् । कृन् ० । घञ् ॥
उपसङ्गहः । पुं । अभिवादे । पादस्थशं

पूर्वकनमस्कारे । पादघटने ॥ भेस
ने ॥ उपसङ्गहयम् । शङ्कडादाने

। प्रहृष्टदृष्टिनिश्चिन्तनश्चेत्यप् ॥ ८८४

उपसङ्ग्राहः । त्रि । अभिवाद्ये ॥ उपस
ङ्गृहणीये ॥ ८८५

उपसत्तिः । स्त्री । सेवायाम् ॥ सत्तमापे
। प्रतिपादने ॥ उपसदेर्भावेक्तिन् ॥

उपसद् ॥ पुं । प्रवर्ग्याद्यः प्रसिद्धायामि
ष्टौ ॥ गार्हपत्यादिष्वभिज्ञेऽमी ॥

यथा । गार्हपत्यादिष्वभिज्ञेऽमी
हेवनीयकः । एतेऽन्यस्तयोः सुख्याः

शेषाश्चोपसदस्त्ववइतिषक्तिपुराणे ग-
शमेदनामाध्यायः ॥ ८८६

उपसद्गती । पुं । उपसत्सु इष्टिषु प्रतप-
योमान्मचयंतदुमेते ॥

उपसन्नः । त्रि । उपनते । उपस्थिते ॥
यथा । भगवन्मुद्दयौ ऋतिगम्भनले

क्षुब्धदुःखभूषे पतितं व्यधितम् । कुप
याशरणागतं सुदरमा मनुशाथुप

सखमनन्यगतिमितितोटाचार्याः
। शरणागते ॥ उपासद् उपसी

इतिस्वा । षट् ० । गच्छयेत्कितः ॥
उपसमाधानम् । न । राशीकरणे ॥

उपस

उपसम्पन्नः । वि । प्रसीते । प्रोचिंते ।
 वंचार्थहतपशौ ॥ प्रसीते । सुसंस्कृ-
 ते । पात्रेनसंस्कृते मांसादौ ॥ पर्या-
 से ॥ प्राप्ते ॥ सृते ॥ उपसम्पद्यते स्म ।
 तौपद्ग । कर्त्तरि कर्त्तृवागन्त्यर्थे
 तिक्तः ॥

उपसम्भाषा । स्त्री । उपसान्त्वने ॥ स-
 म्भाषये ॥

उपसरः । पुं । स्त्रीगव्यादिषुपुंङ्गवादी-
 नां प्रथमगर्भाधानायाभैयुनाभियो-
 गे । प्रजने ॥ उपसरणेम् । सृगती ।
 प्रजनेसर्त्तरिच्यप् । यथागवामुप-
 सरः ॥

उपसरणम् । न । समीपगमने ॥ उप-
 सर्त्तथे ॥ सृणु । उपसमीपे स-
 रणम् ॥

उपसर्ग । पुं । रोगप्रभेदे ॥ उपप्रवे ।
 उत्पाते ॥ उपप्रवे । शुभाशुभसूचक-
 मचाभूतविकारि ॥ क्रियायोगे प्रपरा-
 दियु ॥ यथा । निपाताश्चादयोऽत्रेया
 उपसर्गास्तु प्रादयः । स्रोतकच्चात्
 क्रियायोगे लोकादवगतादमे ॥ स-
 विधा । धात्वर्थे वा घते कश्चित् क-
 श्चित्तमनुत्तते । तमेवविशिनष्ट-
 न्यउपसर्गगतिस्त्रिधा ॥ क्रमेणोद्गहर-
 कानि यथा । आदत्ते प्रसूते प्रथम-
 तीति ॥ अपिच । उपसर्गेण धात्वर्थो

उपसू

बलादन्यवनीयते । प्रहाराहारसंहा-
 रविहारपरिहारवत् ॥ उपसर्जनम्
 उपसृज्यते वा । सृज० । घञ् ॥

उपसर्जनम् । न । प्रधानभिन्ने । गौ-
 षे । कप्राग्ने । अमुखे । विशेषणे ॥
 न्यागे ॥ उपसृज्यते । सृज० । कर्म-
 णि ल्युट् ॥

उपसर्त्तथ्यम् । वि । उपगतथे ॥

उपसर्पकः । वि । उपासके । उपसर्प-
 कः । कर्त्तरि ॥

उपसर्पणम् । न । अनुगमने । अनुवृ-
 ष्त्तौ ॥ सृष्टृगती ल्युट् ॥

उपसर्था । स्त्री । सृत्तुमर्था गवि । का-
 ल्यायाम् ॥ गर्भाधानार्थं दृष्टमेणोप-
 गन्तुं योग्यायाम् ॥ उपस्रियते दृष्टे-
 य । सृगती । उपसर्थाकाल्याप्रजने
 इति साधुः । कास्यापूसर्थाप्रजने इ-
 त्थमरः ॥

उपसादितः । वि । प्रापिते ॥

उपसार्थ्यः । वि । समीपगमनीये ॥
 प्राप्तथे ॥ कर्मणि ल्युट् ॥

उपसृन्दः । पुं । गमायणप्रसिद्धे सुन्द-
 भातरिराचसे ॥

उपसृत्त्यकम् । न । चन्द्रार्कमण्डले ।
 चन्द्रार्कसमीपवर्त्तिनिमण्डले ॥ उप-
 गतंसूर्यम् । उपसूर्यम् । प्रादिसमा-
 सः । ततःल्यार्थेकम् । चन्द्रपक्षे उप-

उपस्था

सूर्यमिव । इवाश्वेकम् ॥ १ ॥
 उपसूर्यक मयडक्षम् । नि । परिनेये ॥
 उपसूर्यः । वि । गन्धे ॥ १ ॥ १ ॥
 उपसूर्यम् । न । मीथुने । सुरते । ॥ वि ।
 । उपसूर्युक्ते । त्रिष्टुटे ॥ १ ॥ १ ॥
 उपसेकः । पुं । सेचतेन खदुकरणे ॥ १ ॥
 उपसेचनम् । न । हस्ते ॥ उपसिच्यते ।
 वि । खरणे । स्युट् ॥ १ ॥ १ ॥
 उपस्करः । पुं । कटककुण्डलझरारादौ ।
 ॥ विसवारे । व्यञ्जनादिस्कारार्थे य
 । व्याकसर्षपादिपिष्टे ॥ दृश्यदुपलक्ष
 । पीदौ । गृहोपकरणकुण्डसंस्कारं
 न्यादौ ॥ उपकरोति व्यञ्जनेन सम
 । वैति । दुक्कम् । तमवायेवेतिमुट् ॥
 उपस्करणम् । न । प्ररिकरे ॥ १ ॥ १ ॥
 उपस्कृतः । वि । मृष्टते ॥ १ ॥ १ ॥
 उपस्तरणम् । न । आस्तरणे ॥ उपस्त्री
 । र्यते । सृज् ० । स्युट् ॥ १ ॥ १ ॥
 उपस्थः । पुं । न । लिङ्गे । शेषसि ॥ म
 । न । मदनारारे ॥ क्रोडे ॥ वि । स
 मीपस्थे ॥ उपतिष्ठते । छान् । सुपी
 तिकः । अर्धेर्चादिः ॥
 उपस्थपत्रः । पुं । भाण्डीरे । यटे ॥
 उपस्थानाता । वि । मृच्छे । सेवके ॥
 उपस्थानम् । न । नमस्कारणे ॥ उपेत्य
 स्थानम् ॥ उपस्थीयते । छान् । स्यु
 ट् ॥ सङ्गता ॥

उपस्था

उपस्थितः । वृत्ति । आगते ॥ निकटस्थ
 ते । उपसवे ॥ प्राप्ते ॥ उपपूर्वात्
 तिष्ठते गन्धर्वाकर्मकेति क्तः । वृत्ति
 स्थतीसीचम ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 उपस्यर्गः । पुं । स्यर्गमात्रे ॥ ज्ञाने ॥ आ
 । ज्ञाने ॥ उपस्यर्गमत् । स्युष्टस्यर्ग
 यम् ॥ उपस्युष्ट्यक्ते । खान् । वि ।
 । उपस्युष्ट्यधिकरणे खान् ॥ १ ॥ १ ॥
 उपस्यर्गनम् । न । उपस्यर्ग ॥ स्युष्ट
 स्युट् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 उपस्युष्टः । वि । ज्ञानान्ते ॥ सन्निधिसु
 । वेद्य सेविते ॥ उपस्युष्टेः क्तः ॥ १ ॥ १ ॥
 उपसंस्त्रम् । न । उपस्ये । अन्ते । स
 । द्विजे । तत्प्रयोगजाते स्वस्वास्पहीभू
 ॥ तमूयादिखर्बन्नादौ ॥ १ ॥ १ ॥
 उपहतः । वि । तिरस्कृते ॥ वि । द्विजे
 ॥ अशुद्ध्यर्थे ॥ उत्पातप्रसूते ॥ नष्टे ॥
 । शिष्या । कुत्साप्रसूविभीषिका । कति
 पयशामेषुदीनाः प्रजा समतीविठज
 स्थितैश्चपहताः चोणीभुजस्तेकिल
 । विहांसोपिवयं क्लृप्त विजगतां स
 र्गस्थितिव्यापदासीशस्तत्परिचर्यया
 नमस्वितोयैरेषनारायणः इति ॥
 उपहसितम् । न । हास्यप्रभेदे ॥
 उपहारः । पुं । उपावने । भेट इतिमा
 । धा ॥ नैवेद्यादिपूजासामप्याम् ॥ उ
 पश्रियते । ह्यन् । घञ् ॥ १ ॥

उपाक

उपहारपोषिः । वि । उपायनहस्ते
 ॥ उपहारः प्राणोयस्थः ॥ ८ । वि ।
 उपहालकः । पुं । कुन्तलाखदेशे ॥
 उपहासः । पुं । परीहासे । निन्दार्थवा
 ॥ क्यदि । हासी ठहा इति भाषा ॥
 उपहासाय किं न स्यादसंस्तो न
 नीषिणाम् ॥ १० ॥
 उपहितः । वि । आहिते ॥ उपधीयते
 ॥ बुधाक् ० क्तः । दधाते हिरिति
 प्रकृतेर्हिरादेशः ॥ ११ ॥
 उपहृतः । वि । समर्पिते ॥ १२ ॥
 उपह्वरः । पुं । रथे ॥ न । एकान्ते । र
 हसि ॥ निरुटे ॥ उपह्वरे गमन्येस
 मीपदेशे इति वेदभाष्यम् ॥ उपह्वर
 न्यथ । हृक्कैटिल्ये । पुंसीतिथः ॥
 उपोशुः । अ । विजने । रहसिः ॥ अम
 काशोश्चारेण ॥ १३ ॥
 उपोशुः । पुं । जपविशेषे ॥ यत्समीप
 स्तोत्रपठनशुभोति तदुपांशुरित्यु
 च्यते । यत्तदेवधारणमर्थः । जिह्वी
 छीचालयेत् किञ्चिद्देवतागतमान
 सः । निजश्रवणयोग्यः स्यादुपांशुः
 सजपः स्मृतः ॥ विधियन्नाञ्जपयत्रो
 विशिष्टोदगभिर्गुणैः । उपांशुः स्या
 च्छेतगुणः ॥ उपगताः श्रवणायत्र ॥
 उपोकरणेन नि । श्रुतेः संस्कारपूर्वत्र
 यथेस ॥ स्कार उपनयनं पूर्वयत्र तत्

उपाजे

तत्रतद्ग्रहणम् । संस्कारपूर्वग्रहणं
 ॥ दुर्पाकरशंश्रुतेरिच्छमरः ॥ आश्रय
 दिविधातव्ये संस्कारविशेषे ॥ प्रारम्भे
 ॥ संस्कारपूर्वपशूनां हनने ॥ उपा
 क्रियतेऽनेन तत् । कृष्णे ल्युट् ॥
 उपाकर्म । न । उपोकरणे ॥ १४ ॥
 उपाकृतः । पुं । अश्वरे अभिमन्व्यहते
 यशौ ॥ उपह्वरे ॥ वि । उपह्वरे ॥
 ॥ प्रारभ्ये ॥ उपाक्रियतेसं । कृष्णे हि
 सायाम् ० क्तः ॥ १५ ॥
 उपाख्यः । वि । प्रस्थे चैत उपलब्धे । प्र
 ख्यचे ॥ उप आख्यायते । ख्या ० आ
 गतशोपसर्गइत्थञ् ॥ १६ ॥
 उपाख्यानम् । न । आख्याने । पुराणा
 दिग्रथितवात्तायाम् । वर्णने ॥ उपा
 ख्यपूर्वात्ख्याते ल्युट् ॥ विशेषकथने ॥
 उपागमः । पुं । समीपगमने ॥ स्वीका
 रे ॥ उपागमनम् । गन्तु ० प्रसवुद्रि
 ष्यादिना अप् ॥ १७ ॥
 उपाङ्गः । पुं । तिलके । तमालपत्रके ।
 पत्रलेखायाम् ॥ १८ ॥
 उपाजे । अ । दुर्बलस्थे सामर्थ्याधाने ॥ स
 समीपतिरूपेकोऽर्थ निपातः ॥ १९ ॥
 उपाजेकृत् । अ । दुर्बलस्थवल्गमाधा
 वेत्यर्थे ॥ उपाजेऽन्याजे इति गतिसं
 ज्ञा । जुगतीति समासः ॥ २० ॥
 उपाजेकृत् । अ । उपाजेशब्दार्थे ॥

उपादे

उपाध्वनम् । न । उपलेपने ॥ ३१ ॥
 उपात्तः । पुं । निर्मदहस्तिनि ॥ वि । गृ
 हीते । स्त्रीकृते ॥ प्राप्ते ॥ चयकेत्रि
 दुपात्तस्त्रिदुरितस्यप्रचयते ॥ ३२ ॥
 उपात्तयः । पुं । शास्त्रतो लोकव्यवहा
 रारोश्च यतिक्रमे ॥ अतिक्रमे । क्रमे
 षु कृते ॥ उपात्तयनम् ॥ ३३ ॥
 उपात्तयः । पुं । उपगतस्या तिक्रम्यायनं वा ॥
 उपादानम् । न । स्वत्वविषयेभ्य इन्द्रि
 यार्था विकर्षणे । प्रत्याहारे ॥ हेतौ ॥
 प्रहये ॥ अननुष्ठितस्यानुष्ठाने ॥ सम
 वायिकारणे ॥ प्रवृत्तिजनकज्ञाने ॥
 उत्पादके । उत्पादिस्थितिनाशाय
 कारणे ॥ उपादानोत्पुट् ॥ आरम्भे ॥
 उपादानाख्या । स्त्री । तुष्टेः प्रभेदे ॥
 यानुप्रकृत्यापि विवेकख्यातिः नसा
 प्रकृतिमाशङ्कवति भास्वभूत् सर्वस्य
 सर्वदात्मनात्सर्वान् प्रत्यविशेषात्
 प्रव्यायास्तु सा भवति तस्मात् प्र
 व्यामाददीयाः कृतं ते धानाभासे
 नेत्यायुप्रतिपदेषु वा आध्यात्मि
 कात्तुष्टिः सा उपादानाख्या नामदि
 ष्ती या संखिलमुच्यते ॥ उपादानमि
 च्याख्यायस्याः ॥ ३४ ॥
 उपादिकः । पुं । कीटविशेषे । वध्याम् ।
 देहिकायाम् ॥
 उपादेयः । वि । उत्कृष्टे । उत्तमे । या

उपाध्या

छे ॥ ३५ ॥
 उपाधिः । पुं । धर्मचिन्तायाम् ॥ कुटुम्ब
 जिव्यापृते ॥ लले ॥ विशेष्ये ॥ यथा ।
 शर्मादेवस्य विप्रस्य वस्त्रावाताचं भू
 भुजः । भूतिदत्तश्चैश्वर्यदासः गृह
 स्वकारवेदिति ॥ यत्स्वधर्ममन्यनि
 ष्टतया भासयतिसः । उपाधेः प्रतिवि
 ष्णुषु उपातिर्त्वं न विम्बपक्षपातिस्त्वम्
 । लज्जन्तु । यावत्कार्यमवस्थापिमे
 द्हेतोः उपाधितेति ॥ अयदायंश्च
 यद्वैतौ ॥ साधव्यापकत्वे सति हेतो
 रव्यापके ॥ यथा । धूमवान् वक्रि
 च्यत्र आर्द्रबाहमुपाधिः । यत्र धूमस्त
 त्वाद्भ्यनसंयोगइति साधव्यापक
 ता । यत्र वक्रिस्तत्वाद्भ्यन संयोगइ
 तिनस्ति अयोगो लके आर्द्रेभ्यनाभा
 वात् । अस्यप्रयोजनम् । अर्थमिचार
 स्यानुमानम् ॥ समीपसाधेः । उपप
 द्याधिर्वा । साधानेसाधिः । उपस
 र्गेषोः विः । उपगत आधिम् । अ
 च्यादय इति समासः । उपधीयतेऽने
 नेतिवा ॥
 उपाध्यायः । पुं । अध्यापके ॥ वेदैकदे
 शाध्यापके ॥ यथाऽमनुः । एकदेश
 न्तु वेदस्य वेदाङ्गान्यापिपापुनः । यो
 ध्यापयति त्वत्त्वर्धमुपाध्यायः स उच्यते
 इति ॥ उपे च्वात्सादधीयते इति वि

उपान

ग्रहः । इडश्चेति घञ् ॥
 उपाध्याया । स्त्री । उपाध्याय्याम् । स्व-
 यंबिद्योपदेशिन्याम् ॥ उपेक्ष्याधीय-
 तेऽस्याः । इडश्चेतिस्त्वच्-उपादाने
 स्त्रियामुपसङ्ख्यानं तदन्ताश्चवाङी-
 पित्तिघञ् । टाप् ॥
 उपाध्यायिनी । स्त्री । उपाध्यायपठ्या-
 म् ॥ उपाध्यायस्य स्त्री । मातुलोपा-
 ध्याययोरानुग्या-
 उपाध्यायी । स्त्री । उपाध्यायीवाम् ।
 स्वयंबिद्योपदेशिन्याम् ॥ उपेक्ष्य-
 स्याधीयतेइति विग्रहे र्धातुस्वयमे-
 याथापिकातेषवाङीपुंवाचइति इ-
 डश्चेतिस्त्वच्-उपादाने कान्तु घञ् पंच-
 डीप् ॥ उपाध्यायान्याम् ॥ उपाधा-
 यस्य स्त्री । मातुलोपाध्याययोरानुग-
 येत्यानुगभावः ॥
 उपानत । स्त्री । पन्नध्याम् । मृदुकाया-
 म् । चर्मादिनिर्मितोपादेकोपे ॥ अ-
 स्याधारणविधिर्यथा । वर्षातपादिके
 छत्रो दण्डो राव्यटवीधुच । शरीर-
 प्राणकामेवै सोपानकः सदाप्रजेदि-
 ति ॥ गुणायथा । यादूग्रधारणं घृष्य-
 मोजस्यं चक्षुषोर्हितम् । सुखप्रधा-
 रमायुष्यं बल्यपादरुजापह्निति ॥
 पादे उपनद्यते बध्यते । यादम् उप-
 नद्यतिवा । यज्ञवन्धने । सम्पदादि-

उपाय

चात् किंपचेतिवाक्किप् । नहिवृति-
 दधीतिपूर्वपदस्यदीर्घः ॥
 उपान्तः । त्रि । निकटे ॥ प्रान्ते ॥
 उपान्त्यम् । त्रि । अन्त्यसंमीपे ॥ उत्तर-
 भाद्रपदायाम् ॥
 उपायः । पुं । राजादीनामरिवशीकर-
 षहेतौ । सामादिवत्तुष्टये । भेदाद-
 षडःसामदानमिच्छुपायवत्तुष्टवमि-
 च्युक्ते ॥ क्वचित् सप्तोपाया अप्युक्ताः
 । यथा । सामदानं भेदस्वदण्डश्चे-
 तिवत्तुष्टयम् । साधोपेक्षेन्द्रजाल-
 शसप्तोपायाः प्रकीर्तितारति । शृ-
 ङ्गरेतुपुराविद्धिरुपायोऽपि प्रकीर्त्ति-
 तौ ॥ यथा । उपायोऽपि प्रयोक्तव्यौ
 कान्ताम् सुविचक्षणैः । सामदानावि-
 तिप्रोक्तुः शृङ्गाररसको विदाः ॥ भेदे
 प्रयुज्यमानेहि रसामासक्तुं जायते ।
 निग्रहेरसभङ्गः स्वात्तस्मात्तौ दूषि-
 तौ धुषेः ॥ भेदे कपटस्य अवश्यं जायमा-
 नस्वात् कपटं विना भेदासम्भवात् स-
 तितश्चिन्कयटे रसामास एव ॥ उ-
 पगतौ ॥ स्वार्थसम्पादके । साधने ।
 पुरुषकारे ॥ उपायतेऽनेन ॥ अयं
 । हलश्चेति घञ् ॥
 उपायत्रः । त्रि । कार्यसाधनकुशलेः ॥
 उपायनम् । न । तोषकारिणि । उपेहा-
 रे ॥ अतादिप्रतिष्ठायाम् ॥ उपगमने

उपास

॥ उपेयते उपायतेवा । इत्युक्तौ च यगतौवा । कर्मणि ल्युट् ॥

उपारतः । वि । सन्निवृत्ते ॥ १०

उपाकर्मम् । न । उद्योगादिना ऽसं कृते । अजंसे ॥ स्वल्पेहेतुमूलव्यापारे इति स्मृतिः ॥

उपाकर्मित् । वि । कृतोपाकर्मणे ॥ ११

उपाकर्मिणः । वि । अधिपिते ॥ १२

उपाकर्मः । पुं । दुर्वचने । दुर्मात्रे ॥

उपाकर्मणोऽपि कर्मणोऽपि पूर्वकः । यथा । महाकुलस्य भवत किमिदमुच्यते । निन्दापूर्वकश्च । यथा ।

विद्यकीसुतस्य भवत किमिदमुच्यते ।

मिति ॥ परंपरद्वयवशे ॥ उपाकर्मणः

ते चित्तम् । घञ् । उपसर्गात् खल्वचो रिति नुम् ॥

उपाकृतः । वि । अमशान्यर्थे मुहुर्भू

सौ लुठिताश्चे । लुठिते ॥ पुनरागते

॥ निहते ॥ उपाकृतस्य पापेभ्यः पा

पेभ्यो निवृत्तत्वेत्यर्थात् ॥ उपाकर्त

तेषु । इत् । क् ॥

उपाश्रयः । पुं । आश्रये ॥ उपाश्रयश्च

म । झिञ् ० अश्च ॥

उपाश्रितः । वि । एकान्तप्रेमभङ्गा अ

रणङ्गते ॥ उपाश्रयति उपाश्रयते ष

वा । श्रिञ् ० गत्यर्थे तिकर्मणि क् ॥

उपासकः । पुं । स्त्री । श्रुटे । सेवके ॥

उपास

वि । उपासनाकर्त्तरि ॥ शास्त्रैवे वैष्णवश्च वैरोगायपतस्तथा । दि

व्योपीरः पशुश्चैव तेषु भावा ल्लयो

मताः ॥ सात्त्विकादिविभेदेन पुनश्चै

ते विभेदिताः ॥ उपासते । उप आ

स ० ल्युट् ॥ १३

उपासकः । पुं । तूखीरे ॥ उपासज्यन्ते

॥ अराः अच् । यञ्चसङ्गे । चल्त्वेति

प्रश्न ॥ १४

उपासनेम् । न । शराभासे ॥ उपसुचे

पथे । भावे ल्युट् ॥ उपासौ ॥ आस

नेऽथ सगुणवद्भविप्रयत्नानि संस्था

पाररूपे शाण्डिल्यविद्यादौ ॥ शुश्रू

षानसंस्कारादिप्रयोगेषु सेवने ॥

भावनासाम् ॥ लौकिकात्माभिमान

वत्तथावतत्तदेषतादिव्यरूपात्मा

भिमानाभिषक्तिस्तावत्लौकिकप्रत्य

याऽव्यवधानेन स्पष्टदेषतादिरूपं म

नसोपगम्य आसनचिन्तनमिन्द्रियैः ॥

नकैवल्यमुपासनात् ॥ आस उपवेश

ने । भाषे ल्युट् ॥

उपासना । स्त्री । परिषत्यायाम् । शु

श्रयायाम् । परिचर्यायाम् ॥ देवा

राधने । देवताचिन्तने ॥ अर्चोक्तं

श्रीदेवीभागवते । न विष्णुपासना

निन्द्यं वेदेनोक्तान्तु कुपयित । न विष्णुदीक्षानिच्छास्ति शिवस्थापितश्चैव

उपाहः

च ॥ गायत्र्युपासनानिश्चासर्ववेदैः
 समीरिता । यथाविना क्षयः पातो-
 ब्राह्मणस्यास्तिसर्वथा ॥ तावता कृत
 कृत्यत्वं नान्यापेक्षादिजस्यहि । गा
 यत्रीमात्रनिष्ठातो द्विजो मोक्षम-
 धामुयात् ॥ कुर्यादन्यत्रवा कुर्यादि
 तिमाहमनुःस्वयेम् । विहायतानुगा
 यत्रीविष्णुप्राप्तिपरायणः ॥ शिवो-
 पास्तिरतोविप्रोनरकंयातिसर्वथा ।
 तस्मादाद्यनेराजन् । गायत्रीजपते
 त्पराः ॥ देवीप्राह्मण्डनरता आसन्
 सर्वद्विजोत्तमाः ॥ इति ॥ उपासना
 प्रयोजनं त्रिसैकायम् । स्रष्टायां
 धारयसमर्थत्वम् । सत्यलोकप्राप्ति
 उपासनाया भवान्तरफलम् ॥ उपास
 नम् । आसं । ग्यासिति युक् । टाप् ॥
 उपासितोः । धि । वरिवसिते । सेविते ।
 कृतोपासने ॥ उपास्यते स्म । आसं
 । गच्छयेति क्तः ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥
 उपासीनः । वि । समीपस्थे ॥ उपसमी
 पे आसीनः ॥ कृतोपासने ॥
 उपास्तिः । स्त्री । सेवायाम् । तात्पर्ये-
 षानुष्ठाने ॥ उप आसं क्तिन् ॥
 उपास्यः । वि । आराधये ॥ ध्येये ॥ उपा
 सितुं योग्यः । ग्यत् ॥ उपास्यं यच्चत
 द्रष्टतत्त्वमित्येपदिष्टिमः ॥
 उपाहतम् । वि । ताडिते ॥ उपाहन्य

उपेन्द्रः

ते स्म । इन । क्तः ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥
 उपाहितः । पुं । अनलोत्पाते । उक्ता
 पातादैः । अग्न्येत्पाते ॥ उपआस
 त्रमाहितफलं यस्य ॥ वि । आरोपि
 ते ॥ संयोजिते ॥ उपाधीयते स्म । द
 धातोर्हिः । क्तः ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥
 उपाह्वयः । पुं । उपनामनि ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥
 उपेचकः । वि । द्वयोर्विबद्मानयो अयं
 । पराजयाससंगिधि । तत्कृतवर्षविषा
 दाभ्यामसंसृष्टे । उदासीने ॥ प्रती
 कारंरहिते ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥
 उपेचयम् । न । त्यजने । वर्जने ॥
 उपेक्षा । स्त्री । बुद्धोप्रायभेदे । त्यागे ॥
 अयन्तुयुद्धविषये ॥ औदासीन्ये । अ
 नपेक्षणे ॥ यथा । अपुण्यवस्तुवैदा
 सीन्यमेवभावये । आनुभेदनं नवादे
 यम् ॥ उपेचयम् । ईचं । गुरोरपे
 क्षेभ्यः । टाप् ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥
 उपेक्षिता । वि । उपेक्षायाः कर्त्तरि ॥
 उपेक्ष्यः । वि । उपेक्षाद्युद्धिद्विषये ॥
 वेष्टादेषयो रभावस्तस्मिन् ॥
 उपेतः । वि । युक्ते ॥ अनुगते ।
 उपेता । पुं । उपावेनेपेयस्य साधके-
 त आत्मनि ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥
 उपेन्द्रः । पुं । केशेवे । विष्णौ ॥ इन्द्रमु
 षंगतोऽनुवृत्तात् । कुगतीतिसमा
 सः ॥ इन्द्रलोकादप्युपरिलोकेवर्त्त

उपोद

मानत्वाद् । समोपरियधेन्द्रस्वस्था
पितोगोभिरिश्वरः । उपेन्द्रइति कृ-
ष्णत्वां गास्यन्ति द्विदिदेषताः । इति
इतिवंशः ॥ न । इन्द्रसन्निधौ ॥ श्व
यर्चे ॥

उपेन्द्रव्या । स्त्री । त्रिष्टुभेदे । एकाद्
शाश्वराष्टत्तिविशेषे ॥ यथा । यदी-
न्द्रव्या चरणाद्यथर्था नरेन्द्रसर्वसंघ-
ः वे भवन्ति । उपेन्द्रस्तुत्यामखशील-
घातिमुपेन्द्रव्याभिहितातदानीम्
॥ यथा । उपेन्द्रव्यादिमणिच्छटाभि-
र्विभूषणानां लुरितं वपुस्ते ॥ स्वरामि-
नोपीभिरुपास्यमानं सुरद्रुमलेमशि-
मण्डपस्थमिति ॥

उपेयः । षि । उपायसाथे । प्राप्तथे ॥

उपेयिवान् । षि । उपगते ॥ उपेयिवा
ननाश्वानमूषानश्चेतिकसुप्रच्यया-
न्तोनिपातः ॥

उपेयुषी । स्त्री । सङ्गतायाम् ॥ कसुप्र-
च्ययान्ता दुगितश्चेति ङीप् ॥

उपोष्ठः । पुं । यक्षविम्बासे । व्युष्टे ॥ षि ।
निकटे ॥ ऊठे । विवाहिते ॥ यज्ञेः
कर्त्तरिक्तः ॥

उपोती । स्त्री । पूतिकायाम् । पोर्त्तमा
क ॥

उपोत्तमम् । न । अन्यस्य समीपे ॥

उपोदकी । स्त्री । पूतिकायाम् ॥

उपोष

उपोदिका । स्त्री । पोतक्याम् । मोह-
न्याम् । पोर्त्त इतिप्रसिद्धे पत्रशाके
॥ यथा । एकाहं षडुसेपोता किम-
न्यै व्यञ्जनान्तरैः । तच्छुद्धैरानतथा
कै र्दसस्थेषां उपोदिका ॥ षटपत्रव
ः च्छुभपचिका परितप्ततैलसुपाचि-
ता । नवद्विष्टुवासेमुपासिता परि-
भोक्तृचित्तविकासिका ॥ सुतप्ततै-
लविपाचिता सुघनान्नतन्निपाचि-
ता । सुपोषिकान्निविभर्जिता भो-
क्तुरासुरसनाद्यनर्त्तकी ॥ पोदिका-
शीतलावल्याद्येफलाभासपित्तहा ।
पथ्याचदेवशमनी निद्रापुष्टिकरी-
मतेति ॥ उपाधिकं मुदकमस्याम् ।
उत्तरपदस्यचैत्तुदकस्योदादेशः ।
कष । टाप् ॥

उपोदोका । स्त्री । पोतक्याम् ॥

उपोद्घातः । पुं । उदाहारे । प्रकृतौप-
पादके । प्रकृष्यर्थं बर्धयितुमशान्त-
रवर्धने । प्रसोप्यभायोपपादके ।
प्रतिपाद्यमर्थं बुद्धौसङ्गं तदर्थम-
र्थान्तरवर्धने । युक्त्याभाषंनिदंशने ॥
चिन्ताप्रकृतसिद्धार्थसुपोद्घातविदु-
बुधाः ॥ उपसमीपे उद्हननं चापन-
म् । घञ् ॥ निर्दिष्टोपपादकस्यमु-
पोद्घात इतिवगदी यतर्कालङ्कारः ॥

उपोषणम् । न । उपवासे । अभोजने

उभयः

॥ उपदाहे । ल्युट् ॥

उपोषितम् । न । उपवासे ॥ उपवसन
म् । वसन्निवासे । माने गच्छथेति
क्तः । वसतिचु घोरितीट् । शास्तिव
सीति घः ॥ चि । कृतोपवासे ॥

उत्तः । चि । कृतवपने । घोया । इति
भाषा ॥ अवकीर्ण । वखेरा । इति
भाषा ॥ उष्यते । टुवप० । क्तः ॥ सु
षिडने ॥

उत्तकृष्टम् । चि । सवीजकृष्टघेघे । वी
जवपनानन्तरं कर्षितघेघे । वीजा
कृते ॥ उत्तश्च तत् कृष्टम् । पूर्वका
लेति समासः ॥

उत्ति । स्त्री । वपने ॥ टुवप् । क्तिन् ॥
उभौ । चि । इयो ॥ द्विचिषिष्ठस्य वा
चकोनिच्यद्विषचनान्तोयंशब्दः ॥

उभय । चि । द्विवर्धनेऽङ्गितवयोः । मु
गले । दे । इतिभाषा ॥ उभौ अवय
वौ अस्या तयप् । उभाद्युदात्तोनिच्य
मितितयपोऽयनादेशः । कथमुभये
देवमनुष्या इति यतोऽणूनामुभाषय
वौ नघटतः । नैषदोषः । अत्रचि दी
रायीसमुदायस्यावयवौ । शकोद्देशा
नाम् अपरोमनुष्याणामिति ॥ उभा
दुदात्तोनिच्यमितिनित्यवयवस्योद
म्प्रयोजनम् वृत्तिविषये उभयशब्द
प्रयोगोऽसामूत उभयशब्दस्यैव यथा

उभागु

'स्थादिति' ॥

उभयतः । अ । पार्श्वद्वये ॥ सर्वतः ॥
'उभयस्मार्त्' । तसिल् ॥

उभयथा । अ । उभयप्रकारे ॥ उभयैः
प्रकारैः । प्रकारवचनेथात् ॥

उभयद्युः । अ । उभयदिने । उभयोर
ऋः ॥ द्युश्वोभयाङ्गत्वे इति साधुः ॥

उभयेद्युः । अ । दिनद्वये । उभयोर-
ऋः ॥ सद्यःपश्चदिति उभया देबुस्
निपातितः ॥

उभम् । अ । रोषे ॥ अङ्गीकृतौ ॥ प्रन्ने ॥
अवनम् । उङ् शब्दे । दुम्प्रच्ययः ॥

उभा । स्त्री । कात्यायन्याम् । दुर्गाया
म् ॥ श्लोमं हेमस्य मा लक्ष्मीः ॥ उभे
ति भावा तपसे निषिद्धत्वात् । आका
रास्तादपिटाप् । टायामिति भाष्य-
प्रयोगात् । अत्रादिष्वाद्वा ॥ उं शिर्ष
माति । सामाने भिमितीषा । मा
ङ्मा नेशब्दे च । अतोऽनुपसर्गेतिकः
। अत्रादिष्वाद्वाप् ॥ अवति जयते
वौ । उङ् शब्दे । विभाषातिष्ठमा-
योमेति निपातनान् मक् ॥ अत-
स्थाम् ॥ हरिद्रायाम् ॥ कीर्त्तौ ॥
कान्थाम् ॥ शान्तौ ॥

उभाकटम् । न । हरिद्रादिरजसि ॥ उ
मायारजः । अलावृत्तिलेतिकटच् ॥

उभागुरुः । पुं । द्विभाषयाचले ॥

उरगः

उमाचतुर्थी । स्त्री । ज्येष्ठशुक्रचतुर्थ्या
 म् ॥ यद्योक्तं ब्रह्मपुराणे । ज्येष्ठशुक्र
 चतुर्थ्यान्नुजाता पूर्वमुमासती । त
 स्नातस्नातपसम्पूज्या स्त्रीभिः सौभा
 ग्यदृष्टये इति ॥

उमाधवः । पुं । सदाशिवे ॥ उमायाः
 धवः ॥

उमापतिः । पुं । शिवे ॥ उमायाःपतिः
 उमावमम् । न । वाणपुष्पाम् । शौचि
 तपुरे । देवी केाटे ।

उमासुतः । पुं । } कार्तिकेये ॥ षष्ठी
 उमासुतः । पुं । } समासः ॥
 उमेशः । पुं । } महादेवे । ईश्वरे ॥
 उमेश्वरः । पुं । } षष्ठीसमासः ॥

उम्बरः । पुं । शरीरकण्ठे ॥ देहत्वाम् ॥
 उम्बी । स्त्री । उम्बीतिलोन्नप्रसिद्धे च
 र्वये ॥ मञ्जरीत्वर्षपका या यवगोधू
 मयोर्भवेत् । त्वयानलेनसम्भृष्टा मुषै
 र्बन्धीतिसासृता ॥ उम्बीकफप्रदा
 यस्याश्चक्षीपितानिखापहा ॥

उय्यम् । न । उमासेषे । श्रीमतीने ॥
 उमानां भवनंचेवम् । विभाषाति
 लमाधोमेतियत् ॥

उरःसूचिका । स्त्री । मुक्ताकृतचार
 विज्ञेये ॥ उरसः सूचमिव । इनेप्र
 तिकृतावितिकम् ॥

उरगः । पुं । वासुकिप्रभृतौ पत्रगे ॥

उररी

उरसागच्छति । उरसेल्लोपश्चेति
 उग्रध्वंयः संधारलोपश्च ॥ सीसके
 ॥ खले ।

उरगस्थानम् । न । पाताले ॥

उरगाग्रनेः । पुं । गण्डे ॥ उरगानश्चा
 ति । अग्र० । लुः ॥ उरगाग्रमम
 ख्येतिवा ॥

उरसः । पुं । मेघे ॥ अच्छति अर्षति
 वा । अगतौ । अर्षेः क्युञ्चति क्यु
 रादेमः ॥

उरखाचः । पुं । पद्माटौपद्यौ । दद्रुमे
 ॥ उरखस्य मेघस्याश्चिरवाचि यस्य
 तत्सुखपुष्यत्वात् । अक्षोर्द्वर्गनादि
 ख्यच् ॥

उरखास्यः । पुं । पद्माटे । चक्रमर्दके
 पिवाड इतिभाषा ॥ उरखस्यमेघ
 स्याख्या आख्याऽस्य ॥

उरखः । पुं । स्त्री । मेघे ॥ उरखसति
 । धमुचलने । अन्येभ्योऽपीतिडः ।
 पू० ॥ यदा । उनाशम्पुनारभ्यते ।
 रभराभस्ये । बाहुलकाद् रक् ॥

उररी । अ । अङ्गीकृती ॥ विस्तारे ॥
 ययतेर्वाहुसकात् ररीक् । सम्प्रसा
 रणश्च ॥

उररीकारः । पुं । अङ्गीकारे ॥
 उररीकृतम् । वि । अङ्गीकृते । स्वीकृते
 ॥ विस्मृते ॥ उररीक्रियतेस्य । क्तः ॥

उरस्या

उरम्हदः । पुं । कवचे ॥ उरम्हाबते
ऽनेन । हृदयपरिवारणे । पुंसीतिघः ।

द्वादेश्च इति ह्रस्वः ॥

उरः । न । वलः स्थले । वचसि ॥ अष्टे

॥ इयत्सि । अङ्गता । अक्षेण्ये

शुक् । उरदेश्चः क्विप् ॥

उरसिक्तः । पुं । स्त्रीस्तने ॥ उरसिजाय

ते । जनी० । सप्तम्यामितिघः । इ

लदन्तादित्यलुक् ॥

उरसिक्तः । नि । प्रशस्तमचोयुक्ते । उर

स्वति ॥ प्रशस्त मतिशयितंवा उरो

बलयस्य । पिच्छादिन्त्वादिष्व् । उ

रसावलं लक्ष्यते इति स्वामी ॥

उरस्कटः । पुं । बाह्यानामुत्तरीयविशेषे

ये । बाह्ययज्ञोपवीतके । पञ्चवटे ।

कुक्वाडाड इति गौडभाषाप्रसिद्धे ।

गाती इति भाषा ॥

उरस्त्रम् । न । उरम्हदे ॥

उरस्त्रायम् । न । नागोदरे । वचसा

शकवचे ॥

उरस्यः । वि । श्रैरसेपुत्रे । स्वजाते ॥

उरसानिर्मितः पुत्रः । उरसोऽणचे

तियत् ॥ उरसा एकदिक्वा । उरसो

यश्चेतियत् ॥ चात्सिः । उरस्रः ॥

उरश्चया । गाम्वादिभ्योः ॥

उरस्यान् । वि । उरसिले ॥ प्रशस्तम

तिशयितंवा उरोयस्य विभासच्चात्

उरोजः

। मतुप् । मादुपधाया इतिवः ॥

उरी । अ । अङ्गीकारे ॥ विस्तारे ॥ व

यतेरीक् । सम्प्रसारणश्च बाहुल

कात् ॥

उरीकारः । पुं । स्वीकारे ॥ विस्तारे ॥

उरीकृतः । वि । स्वीकृते ॥ विस्तृते ॥

उरीक्रियतेष्य । क्तः ॥

उरुः । वि । विशाले । विपुले । महति

बहे ॥ ऊर्ध्वोति । ऊर्ध्वज्० । मह

तिह्रस्वरवे तिक्रुप्रत्ययो मुर्लोपोऽ

स्वश्च ॥

उरुकाशः । पुं ।

उरुकाशकः । पुं । } महाकाशवतायाम् ।

उरुक्रमः । वि । भगवति ॥ उरुमहान्

क्रमः शक्तिर्यस्य ॥

उरुगायः । पुं । श्रीकृष्णे ॥ बहुकीर्ति

मति ॥

उरुचयाः । वि । विस्तीर्यतेजसि ॥

उरुमानः । पुं । पूजायाम् ॥

उरुरी । अ । अङ्गीकारे ॥ विस्तारे ॥

उरुनुकः । पुं । रत्नैरपडे ॥

उरुवूकः । पुं । ररपडे ॥ रत्नैरपडे ॥

उरुमहान्तं वायति । और्वैशोपये ।

उरुकादयश्चेत्यूकः ॥ जायेऽस्यमूर्धं

ग्राह्यम् ॥

उरुश्चयाः । पुं । राधसे ॥

उरोजः । पुं । स्तने ॥

उल्का

नुपेति कः ॥
 उलूखलकम् । न । उलूखलार्थे ॥ स्वा
 र्थे कः ॥
 उलूखः । पुं । अजगरसर्पे ॥
 उलूपी । पुं । शिशुके । जोशु इतिप्रसिद्धे
 मत्स्यप्रभेदे ॥ चुलुम्पिनि । गौडभा
 षांयाम् उपलं इतिप्रसिद्धे अतिचेच
 लैर्मत्स्यविशेषे ॥ शिशुमाराकृतौम
 त्स्यविशेषे ॥ उ विस्वयजनकंरूपम
 स्यासि । अतइति । रलयोरैक्यम् ।
 आशक्तोः रूपमस्यासौतिवा ॥
 उलूपी । स्त्री । अर्जुनभार्यायाम् । कै
 रथनाम्नो नागस्य कन्यायाम् ॥
 उलूखः । पुं । उलूखकालिके गौडादि
 देशप्रसिद्धे स्त्रीभिः कियमाशे शब्द
 विशेषे ॥
 उल्का । स्त्री । अग्निनिर्गतव्यालायाम् ॥
 अनले ॥ तेजःपुञ्जे । रेखाकारेऽका
 रीष्वात् पतञ्जयोतिषि ॥ अस्याह
 पप्रदर्शनन्तु । द्विभिक्तमुमफलाणां
 पततां रूपानि यानि तान्युल्काः । धि
 ष्योल्काशनिविद्युत्तरा इतिपञ्च
 भामिनाः ॥ अस्यालचणम् । उल्का
 गिरसिदिग्मस्ता निपतन्ती वर्द्धतेप
 तनुपुच्छा । दीर्घाचमयति पुरुषंभे
 दावहभोमयन्यमताः ॥ काश्यपोपि ।
 एहच्छिखावस्रच्छाशरक्तनोत्थमि

उल्लाघः

खोज्जला । पौरुषीयप्रमाणेन उल्का
 नानाविधासंभूता इति ॥ ओषति ।
 उषदाहे । अयंतेवा । अगती । शु
 कवल्कोल्का इति साधुः ॥
 उल्कापातः । पुं । अग्निशिखावसेमः
 मयाने ॥ उल्कायोः पातः ॥
 उल्कामुखी । स्त्री । खिलौ । लोमा
 शिकार्याम् । दीप्तजिह्वायाम् । लो
 मडी इतिभार्या ॥ उल्कामुखेभ्यः ॥
 उल्कुकम् । न । अज्ञारे । अज्ञाते ॥
 ओषति । उष ॥ उल्कुकदर्शीतिनि
 पातनगृह्यते । बस्यलः । अङ्कप्रस्य
 वश्च ॥
 उल्लङ्घनम् । न । अतिक्रमणे ॥ अन्यथा
 करणे ॥ उल्लङ्घयेत्सुट् ॥
 उल्लसः । वि । रोमशे । बहुरोमयुक्ता
 उल्लसन् । वि । उल्लसमाने ॥
 उल्लसितः । वि । आन्दोलिते । तरल
 ते ॥ चलिते ॥
 उल्लसनम् । वि । शोभमाने ॥
 उल्लसनकम् । न । रोमाश्चे ॥
 उल्लसितः । वि । उदते ॥ उदूते ॥ वि
 चित्रिते ॥
 उल्लाघः । वि । शूची ॥ कृष्णे । सरिचे
 ॥ दचे ॥ गदाश्रिगते । नोरेगे ॥
 उल्लाघतेभ्यः । वाएसानर्थे । गद्य
 र्थेतिक्तः । उल्लाघतेभ्यः । अनुपसर्गा

उल्लेख

तु फुल्लचीवेतिवां सधिः ॥ १ ॥
 उल्लापः । पुं । कांकुमात्रि । शोकरोगा
 दिना छने विंकारे ॥
 उल्लापनम् । न । चर्त्तिकादिः कृत्वा
 ये ॥

उल्लासः । पुं । ग्रन्थपरिच्छेदे ॥ प्रकाशे
 ॥ आह्लादे ॥ शृङ्घी ॥ उल्लसनम् ।
 लसयेष्यकीडनयोः । घञ् ॥ अल
 कारविशेषे ॥ एकस्यागुणदोषाभ्या
 मुल्लासोन्यस्यतौ यदि ॥

उल्लिखितः । वि । उल्लीर्ण ॥ तनूकृते
 ॥ उपरिलिखिते ॥ चिचिते ॥
 उल्लिखितः । वि । भक्तिभिरपसम्यगव
 चारो ॥

उल्लेखः । पुं । उच्चारणे । कथने ॥ अ
 ल्कारविशेषे । बहुभिर्बहु घोलेखा
 देकस्योल्लेखप्रप्यते । एकानबहुघो
 लेखोप्यसौविषयभेदतः ॥ स्त्रीभिः
 कामोऽर्थिभिः स्वर्गः कालः शशुभि
 रैषि सः । गुरुर्वचस्यर्जुनोऽयंकी
 र्त्तौ भोषाः शरासने ॥ उल्लेखनम् ।
 उत लिखेर्घञ् ॥

उल्लेखनम् । न । वसने ॥ खनने ॥ उ
 च्चारणे ॥ यथा । मासपञ्चतियीना
 चनिमिशानाचसर्वशः । उल्लेखन-
 मकुर्पाणोनतस्य उल्लेखमात्रमवेदिति
 ॥ निरव ॥ ल्युट् ॥

उगना

उल्लोचः । पुं । विताने । चन्द्रातपे । चं
 देश्चा इतिमाया ॥ ऊर्द्धलोचति ।
 लोचृमासने । ऋञ् ॥ ऊर्द्धलोच्यते
 वा । लोचृदृग्ने । घञ् ॥ ऊर्द्धलुत्तुन
 निठायामनिट इतिवचनात् । कस्य
 तुतश्च सेट्त्वात् ॥

उल्लोचः । पुं । कल्लोले । महेर्मा ।
 वडदे उ इति गौडभाषा । उल्लो
 उयति । लोचृत्वादे । यिच् । प
 चायच् । उच्योरेकत्वम् ॥

उल्लुम् । न । अराधौ । गर्भवेष्टने च
 मणि ॥ कलले ॥ गर्ते ॥ उल्लीयते
 । लोच्ये पथे । उल्लुखादयस्वेतिसा
 धु । यदा । लोचति उल्लतेषा । उ
 ल्लुचौपोदाहे । वस्यते वा वलप्राय
 ने । अयवा उच्यति उच्यते समनैर्य
 वथा । उचसमवाये । प्राग्वत् ॥

उल्लुहः । वि । अक्ते । स्पष्टे ॥ उदय
 ति वशशब्दे । पचायच् । प्रपीट-
 रादिः ॥

उगन् । वि । कामयमाने ॥
 उगसामः । वि । कसनीये ॥

उगना । पुं । भाग्ये । गुक्ते ॥ वटि ।
 ययकान्तौ । यशोः कनसिः । यद्वा
 दिघ्यात् समसारयम् । ऋदु यन-
 सिश्चनङ् । उगना उगानसौ । अ
 स्यसमुद्दो वा अनङ् नलोपश्चा । ते

उपः

नमः हे उग्रमन्त्रे हे उग्रमन्त्रे हे उग्रमन्त्रे ॥
उग्रिक ॥ पुं । अमो । शीति होवे ॥ ६
हिति ॥ वि । कमनीये । न । यथा । न
नृपद्वयमिदं पदं च रेयेभ्यो नृगत्य विवम्-
नृणीतः कर्हि चित्तु नीतदायसंतीर्ष
सुशन्ति मानसा जयइहंसा निरम
न्युशिक चयः इतिश्रीभंगवतमं ॥
विटि उग्रतेवा ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ किदि
तिइतिमन्त्र्यः ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥
उग्रो ॥ श्रीपान्दुरविशेषे ॥ ३३ ॥
उग्रोऽपि पुं । न्यायाख्ये देशविशे
पि । खन्वारइति प्रसिद्धे ॥ खन्वेषो
इवस्यशिविन्दपतेः पितरि ॥ ३३ ॥
उग्रोऽपि पुं । नी । नीरबाहो । न ।
इति । खस इतिप्रसिद्धे ॥ उग्रते । य
उग्रोऽपि वशः किदितीरम् । अस्य गुणा
यथा । उग्रोऽपि माननं शीतलक्षणं
खपुतिष्ठकम् ॥ मधुरं अरुहंशसि
मदनुत् कफविचहतं ॥ उष्णस्त्रिवि
यसोसपेदाडुकुच्छु यथापहमिति ॥
उग्रोरिक । वि । उग्रोऽपि कितदि ॥
उग्रोऽपि पायु मल ॥ किसरादिभ्यः
उग्र ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥
उग्रोऽपि । श्री । मधुकाये । नीरले ॥
उग्रोऽपि मधुराश्रीतापिचदाहयया
नरने ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥
उग्रः । पुं । काननि । गुगुली ॥ ३३ ॥

उपः

विशेषे ॥ पुं । मांगुलवणे ॥ ३३ ॥
उग्रयाम् । न । मन्त्रिचे ॥ पिप्यलीमूले
॥ औषति ॥ उग्रोऽपि श्रीहृत्वातकु
नृन् । खुद्रा । संघापूर्वकत्वात् गुणा
भावः ॥ ३३ ॥
उग्रया । श्री । कशाद्याम् ॥ पिप्यल्या
म ॥ गुणव्यासि ॥ टाप ॥ ३३ ॥ ३३ ॥
उग्रती । श्री । अकल्याणवत्सि ॥ नि
मन्व्यायीयांवाचि ॥ उग्रैः शतरि प्राग
मशासनस्यानिस्त्वात् नुमभावः ॥
शिरि । अमुर्भुत्तेरचसि ॥ उग्रनांश्या
चार । उग्रतेवच ॥ श्रीमी ॥
उग्रपः । पुं । श्री । श्री । औषति
। उग्र ॥ उग्रिकुटिद्विकविपति
अभ्यः कपनम् ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥
उग्रवर्षः । पुं । श्री । श्री । श्री । श्री ।
उग्रविचके ॥ उग्रसि सन्ध्यायां बुध्यते
प्रकाशते ॥ उग्र ॥ इगुर्भयार्कः ।
उग्ररादीनामिच्छस्यं व्यपस्थितवि
भांभान्नाश्रित्ये ॥ ३३ ॥ ३३ ॥
उग्रः । न । प्रत्यपसि । अहर्भुषे ॥ एत
स्यस्वहृपन्तु यश्चपश्चउपः कालइति
॥ उग्रपश्चात्त्यथितिकोत्तरमुपः का
लद्वयः ॥ औषधयन्यकारम् ॥ उ
यदाहे । उग्रः किदि स्वसि ॥ ३३ ॥ ३३ ॥
यादानुवक्तः किदितिपाठः । यस्ति
सूर्येशतहेति उपः । सपेभीति

उषा

- सूचे स्वस्वतयसोर्मासउषसश्च
 तद्रूपते इतिवार्तिकस्य समुपद्रिरि
 - खुदाहरणं विवृण्वद्भिर्हरदसादि-
 भिरयं पाठः पुरस्कृतः ॥ स्त्री । द्विवो
 दृष्टितरि देवतायाम् ॥
 उषसी । स्त्री । पिष्टप्रसाम् । सार्यस
 न्यायाम् ॥
 उषसिः । पुं । ऋषिभिश्चे । चाम्ना
 यश्चे ॥
 उषस्यम् । न । ऋषिभिश्चे ॥ चि । तद्दे
 - वताकद्रव्ये ॥ उषसु शब्दोदिवोदुचि
 तरं देवता माचष्टे । सा देवता भव्य
 विश्वृतुपिपुषो यत् ।
 उषा । अ । रात्री ॥ राव्यन्ते ॥ औप
 ति । उष० । कामाश्वयः ॥ सातु न
 - चवतेजः परिहानिभाग्भ्य भानोर
 होदयं यावद्भवति । यथाह वराहः ।
 अर्होऽस्ययाह सन्ध्यायत्कीभूता न
 तारकायावत् । तेजः परिहानि र
 पा भानोरहोदयं यावदिति ॥
 उषा । स्त्री । वायामुरसुतायाम् । अ
 निरुहस्य भाष्यायाम् ॥ रात्री । चे
 नौ ॥ सार्यसन्ध्यायाम् ॥ औपति ।
 उष० । इगुयघेतिकः । टाप् ॥ यात्रामु
 हूर्ध्वान्ते ॥ यथा । प्रधटवृत्तितार
 कास्तुटतटी प्राचीमवे चिसंभा स्त्री
 यद्गतविलोचितामववादेवैः सदा

उषुगो

वाञ्छिता । नो धारं न तिथिनं योगक
 करणं उषस्य नामेच्यते इत्या दौघ
 - सइस्रसभ्यमुषा नूनं करोत्युवति
 मिति ॥
 उषाकणः । पुं । कुकुटे । ताम्रभूटे ॥
 १. उषायां कसौऽस्य ॥
 उषायतिः । पुं । अनिरुहे । कामात्मजे
 ॥ उषाया पतिः ॥
 उषारमयः । पुं । अनिरुहे । कन्वपंत
 - मये ॥ उषायाः रमयः ॥
 उषितः । चि । युषिते ॥ पयुषिते ।
 १. युसादतिभाषा ॥ मुष्टे । दग्धे ॥ स्थि
 ते । कृतनिवासे ॥ त्रिते ॥ उष्य
 १. तेषा । उष० । कः ॥ विसेर्गश्चर्था
 कर्मकेतिकः । यथादि । अनुदात्त
 आदिट् प्रतिषेधे प्राप्ते वसतिचुधे ।
 रितीट् ॥
 उषेयः । पुं । अनिरुहे ॥
 उषुः । पुं । कण्टकाशने । भरुहिमे ।
 कमेखके । खम्बोटे ॥ औपति उष्य
 तेवा । उष० । उषिखनिभ्यां किदि
 तिण् । वाङ्मरये ॥ इतिपरशी ॥
 उषुकाश्री । स्त्री । रक्तपुल्याम् । कणं
 पुष्याम् ॥ उंटाटी इति गौडभाषा ॥
 उषुगोयुगम् । न । उषुयोः ॥ डापुट्टी ।
 द्विचैगोयुगम् ॥
 उषुगोठम् । न । उषुशाखायाम् ॥ उषु

उष्णकः

शांस्थानम् । गोष्ठम् ॥

उष्णधूसरपुच्छिका । स्त्री । विह्वली वि
चिटीति गौडभाषाप्रसिद्धे वृक्षवि
शेषे ॥उष्णपादिका । स्त्री । मदनमालीतिगौ
डभाषाप्रसिद्धे वृक्षविशेषे । भूमि
मत्तायाम् ॥उष्णशिरोधरम् । न । उष्णशिवसंज्ञे भ
गन्दरोगविशेषे ॥ तस्यलक्षणम् ।
प्रकोपयैः पित्तमतिप्रकोपितं करो
तिरक्तापिटकांशुदागताम् । तदाशु
पाकाहिसमूतिवाहिनी भगन्दरन्तु
दृशिरोधरं भवेतिनिदानम् ॥उष्णिका । स्त्री । सङ्गाण्डप्रभेदे । सक्म
येमद्यभाण्डे ॥ करमवोचिति । ऊं
टिनीइतिभाषा ॥ दृष्टिकाबीसृचो ॥उष्णी । स्त्री । सङ्गाण्डविशेषे ॥ करभ्या
म् । धाम्याम् ॥ उपोःपुत्रस्तान्डीष् ॥उष्णः । पुं । शीघ्रसौ । निदाघे ॥ आ
तपे ॥ पलाण्डौ ॥ नरकान्तरे ॥ शि
। अशीते ॥ ओषति । उषं ॥ इय
धिञ्जिदीडुप्यविभ्योनगितिनक् ॥
निरालस्ये । चतुरे । दक्षे ॥ उष्ण
न्वशीघ्रकारिह्वमस्यास्ति । अर्श-
आद्यश्च ॥उष्णकः । पुं । निदाघे ॥ ज्वरे ॥ चि । क्षिप्र
कारिणि ॥ आसुरे ॥ उष्णमिव उष्णम्

उष्णिक

। तंकारोति । शीतोष्णार्थाकारि
बीतिकन ॥ उष्णं कार्यमस्य । कालप्र
बोधनाद्गौणे इतिकनं ॥ यावादिषु
मृता बुष्णशीतइतिस्वार्थेकनवा ॥

उष्णगुः । पुं । हृद्ये ॥ उष्णागावोऽस्य ॥

उष्णनदी । स्त्री । वैतरिण्याम् ॥

उष्णारश्मिः । पुं । हृद्ये ॥ उष्णारश्म
वोऽस्य ॥

उष्णघातः । पुं । सूत्राघातविशेषे ॥

उष्णवारणम् । न । आतपने । हरे ॥

उष्णवीर्यः । पुं । शिशुमारो ॥ वि । बी
र्योष्णवस्तुनि ॥ उष्णं वीर्यमस्य ॥उष्णा । स्त्री । अयथाधौ ॥ सन्तापे ॥
पिच्ये ॥

उष्णांशुः । पुं । हृद्ये ॥

उष्णागमः । पुं । निदाघकाले ॥ उष्ण
स्य आगमो यस्मिन् ॥उष्णाक्षुः । वि । उष्णपीबिते ॥ उष्णं
नसहते । शीतोष्णेत्थाक्षुः ॥

उष्णासहः । पुं । हेमन्तसौ ॥

उष्णिका । स्त्री । यथाश्वाम् । जात इ-
तिगौडभाषा ॥ अल्पमन्नमस्याम् ।ब्राह्मणकोष्णिकेसंज्ञायामितिकनं ।
निपातनादन्नशब्दस्योष्णादेशः ॥ द-
चायाम् ॥उष्णिक् । स्त्री । सप्ताद्यगायांशु ॥ य-
था । रङ्गे बाहुविकृणात् कुम्भीन्द्रा

उष्णकः

अदलेखा । अभाभून्मुरञ्चोः क
स्त्रीरसवर्षा इति ॥ उत् सिद्धति ।
विश्रुतीतौ । अन्विनिष्ठादिभा उत्सू
र्वात् स्विहेः क्तिन् । निपातनादुपस
र्गान्तिलोपः एत्त्वम् । क्तिन्नन्त्वात्
कुत्चेनश्च घः ॥

उष्णीषः । पुं । न । शिरोवेष्टनवस्त्रे ।
पाघ पघडी इतिभाषा ॥ अस्त्यगुणा
यथा । उष्णीषं कान्तिकृत् केष्परजो
वातकफापहम् । अघुषेच्छस्यते
यस्याद्गुणवित्तादिरोगकृदितिभा
ष्यकाशः ॥ किरीटे ॥ अजखान्त
रे ॥ उष्णमीषनेश्चिन्ति । ईषगति
र्हिंसादर्शनेषु । इगुपघेतिकः । अ
कन्वादिः ॥

उष्णीदकम् । न । तसजले ॥ काण्य
मानपाद्मानत्रेषाद्वावत्रेषपाद्हीन-
जले । अस्त्यगुणाः । तत्यादहीनंवा
तघ्नं मघाहीनन्तुपिस्तनुत् । कफघ्नं
पाद्गेषस्यं धानीयं अघुदीपनमि-
ति ॥ उष्णवतत् उदकम् ॥

उष्णोपगमः । पुं । निदाघे ॥ उष्णः उष
। गमोव ॥

उष्णः । पुं । निदाघे ॥ आतमे ॥ वसन्त
काले ।

उष्णकः । पुं । शीघ्रर्षो । ऊपति इज
ति । ऊपइवायाम् । अन्येभ्योयीति

उष्णः

मनिन् । यावादित्वात् कन् ॥

उष्णपाः । पुं । पितृगणविशेषे ॥ उष्ण
पास्तुकवेः मुधाः ॥ उष्णार्णपिबन्ति
। पापाने । क्तिप् ॥ या वदुष्णंभवन्त्य
अं यावदन्वन्ति वाग्यताः । पितरस्ता
वदन्वन्ति यावन्तोक्ताश्चिर्गुणाः इति
स्मृतिः ॥

उष्णागमः । पुं । आतमे । निदाघे ॥
श्रीषतीच्छुष्मा । अन्येभ्य इतिमनि
न् । आगच्छतीत्यागमः । अच् ।
उष्णाताप आगमोऽयम् ॥

उष्णः । पुं । हवे ॥ मयूले । किरये ॥
वसन्ति रसा अस्मिन् । दस (स्वायि
तश्चीतिरक् । यथादिक्वात् सम्प्रसा
रणम् । नरपरेतिपश्चाभावः ॥

उष्णा । स्त्री । अर्जुन्याम् । गपि ॥ उष
विश्रायाम् ॥ वसति शीरमस्याम् ।
उष्णाष्टाम् ॥

उष्ण । अ । सम्बोधनाच्च ॥ एवाम् ॥ उ
च इवेतिविग्रहः ॥

उष्ण । अ । सम्बोधने ॥ उष्ण इव ॥

उष्णानः । पुं । देशविशेषे ॥

उष्णमानः । वि । आकृष्यमाणे ॥ वचने
नाप्राप्यमाणे ॥ वहेः कर्म विश्रानश्च ॥

उष्णः । पुं । अन्नुद्दि ॥ वदति । वदन् ।
दमपादां स्थायितश्चीतिरूपेदम्भि
यश्चिबसीतिपाठान् रक् ॥

कषः

कः । अ । वाक्कारम्भे ॥ रक्षायाम् ॥ अ
 नुकम्पायाम् ॥ सम्बोधने ॥
 कः । पुं । महेन्द्रे ॥ अन्द्रे ॥ प्रापिते ॥
 अं वति । अवरक्षायाद्दौ । कर्त्तरि क्ति
 प् । ज्वरक्षरेऽप्युह ॥ ऊकारे ॥
 कः । वि । विषादिते ॥ वदनकर्मणि
 । कृतवदने ॥ धृते ॥ उद्यतेऽस्य ।
 बह । क्तः ॥
 कः । वि । वधिर्भित्ते । सख्ये । व
 दसनाद्ये ॥ ऊढो धृतः कङ्कटः कषचो
 येन ॥
 कः । स्त्री । भाष्येयाम् ॥ टाप् ॥
 कः । वि । स्यूते ॥ ऊद्यतेऽस्य । ऊयी
 तनुसन्ताने । क्तः ॥
 कः । स्त्री । रक्षये ॥ स्यूते । सिमा
 इ इतिभाषा ॥ लीलायाम् ॥ अवन
 म् । अण । कतियूतीत्यादिनाक्ति
 न् । ज्वरक्षरेऽप्युह ॥
 कष्यम् । वि । ऊपसेचिते ॥ गषादि
 यु ऊपसेनङ्चेति यत् ॥
 कषः । न । आपीने । शीराशये ॥ य
 इति ऊनक्षिपा । वषप्रापये उन्दीक्रे
 दनेषा । असुन् । ऊपसेनङ्कितनि

ऊष

ईशात् ऊषादेशः ॥
 ऊष्यम् । न । दुग्धे । ऊषसि भवम् ।
 यत् ॥
 ऊनः । वि । न्यूने । चीने । असम्पूर्णे ॥ ऊ
 नयति । ऊनपरिहाने ॥ पचांसच् ॥
 ऊम् । अ । रोषोक्तौ ॥ पृच्छायाम् ॥
 ऊष्यते ॥ ऊयीण । मुक्त्प्रत्ययः ॥
 ऊमम् । न । नगरे ॥ अक्षिति । अण ।
 अक्षितिर्वीत्यादिनामन्कित् ॥
 ऊररी । अ । अङ्गीकारे ॥ ततौ । वि
 । स्तारे ॥ ऊषते । ऊयीण । बाहुलका
 त्तररीक् ॥
 ऊर्यः । पुं । वैश्ये ॥ प्रज्ञाय ऊरोर्जा
 ता । शरीरावयवाद्यत् । गुणावादे
 शौ ॥ वि । ऊषसमुद्गने ॥
 ऊरो । अ । अङ्गीकृतौ ॥ विकारे ॥
 ऊष्यते । ऊयीण । बाहुलकाङ्गीक् ॥
 ऊरीकृतः । वि । अङ्गीकृते ॥ तन्ते ।
 विकृते ॥ ऊरीकृततेऽस्य । क्तः ॥
 ऊः । पुं । जानूपरिभागे । सक्थिनि ॥
 ऊर्णयते आच्छाद्यते । ऊर्णञ् । ऊ
 र्णोतेर्नुलोपश्चेति कर्मणि क्तः ॥
 ऊरजः । पुं । वैश्ये ॥ ऊरोर्जातः । न
 नी । मध्यस्था मजातावितिङ् ॥
 ऊषर्षा । पुं । न । जानुनि । अष्टीवर्त
 । घांटू घुटना इति भाषा ॥ ऊरोः
 यर्ष ॥

उज्ज्वल

उज्ज्वली । अ । अङ्गीकारे ॥ विस्तारे ॥

उज्ज्वलमः । पुं । रोगविशेषे ॥ तस्यरूप

म् । परकीया विषगुरुस्यातामिति

शय्यथै । आनाहमर्हसै मिश्रत

अद्विद्यंश्चिन्तयैः ॥ संयुतौ पादस

दन कृच्छ्रोहरयसुप्तिभिः । तमूर्खस

ममिस्थीहुराणवातमवापरेइति ॥

उज्ज्वला । स्त्री । कदलीवृक्षे ॥

उज्ज्वल । न । बले ॥ अत्रे ॥ उज्ज्वलञ्ची

लादिषु ध्वजभासेति क्विप् ॥ अम्

तशब्दाभिधेयोऽख्यन्तसारभूतः क

च्छोन्नरस उर्गुण्यते इतिमीमांस

काः ॥

उज्ज्वलः । पुं । कार्तिकमासे ॥ उस्ताहे ॥

बले ॥ प्राग्ने ॥ कार्तिकमासिवर्ष

विशेषे ॥ न । बले । यानीये ॥ उ

र्जयति उस्ताद्यति जिगीपून् । उ

ज्ज्वलप्राग्नेयोः । ग्यन्तात् पचा

द्यच् ॥ असुनि सान्तोष्यम् ॥

उज्ज्वलः । वि । यथाधिके । उज्ज्वल

नि ॥ अतिशयितः उर्जावलमस्या

स्ति । ज्योत्स्नातमिच्छेति उर्जसोय

स्य । अदन्त उर्जगन्दाहसचि सग

पिनिपात्यः ॥ अक्षहारविशेषे ॥ र

सभेदतदाभासतत्त्वनाशमानानि-

वन्दनेन रसयत् प्रापक उर्जस्वसा-

क्षहार इति सूत्रात् । तत्प्रकाशमा

उर्जना

नववन्दने समाहिताक्षहारइत्यर्थः ॥

उज्ज्वलो । वि । यथाधिके । उर्जस्वले

॥ अतिशयित उर्जावलमस्यास्ति ।

ज्योत्स्नातमिच्छेति विनिः । अदन्ता

त् विनिर्जुते सगपिनिपात्यः ॥ न ।

अक्षहारविशेषे ॥ उज्ज्वलिवृद्धाह-

हार मिति तस्यलक्ष्यम् । साक्षहा

रवस्त्वभिधान मिश्रार्थः ॥

उज्ज्वलः । वि । यथाशतिशययुक्ते ।

यक्षप्रकर्षशांतिनि ॥ यक्षार्थादूर्जश

ब्दाक्षारत्वादिच्चादित्च् ॥ यक्षार्था

दूर्जेगस्वर्थाकर्मकेत्यादिनाकर्त्तरि

त्तो वा ॥

उज्ज्वलशासनः । पुं । नारायणे ॥ श्रुति

श्रुतिलक्ष्यमूर्जितशासनमस्य । य

था । श्रुतिस्मृती मनेवात्ते यस्ते उल्ल

ङ्घ्यवर्त्तते । आत्ताछेदी ममदेपी

मङ्गुलोपि न वैष्णवः ॥ इति भगवद्

चनम् ॥

उज्ज्वलः । स्त्री । उक्तर्पे ॥

उर्जनामः । पुं । मकटके । सूतायाम्

। तन्मुसर्जने प्रतिदानीये । मकटी

इतिभाषा ॥ उर्जेष तन्तुर्नाभापस्य ।

अजितियोग विभागाद्य् । ट्वापो

रितिइत्सः ॥

उर्जनाभिः । पुं । सूतायाम् ॥ उर्जा-

नाभापस्य ॥

ऊर्ध्वकः

ऊर्ध्वा । स्त्री । मेघादिलोमि । ऊनइति
भाषा ॥ भ्रुवोरन्तरावर्त्ते ॥ सतुंभ्रुवय
मध्ये म्णालतन्तुसूक्ष्मः शुभांयत ए
कः प्रथस्तवर्त्ता महापुरुषसचक्षम्
। चक्रवर्त्यादीनां महायोगिनाञ्च
भवति ॥ ऊर्ध्वेति ॥ ऊर्ध्वं ० । अ
न्येभ्योपीतिङः । ऊर्ध्वोतेर्ङ इतिङो
वा ॥

ऊर्ध्वायुः । पुं । अणभङ्गे । ऊर्ध्वनामे ॥
-मेघे ॥ मेघलोमकन्वले । पट्टदेव
दु लोई पकली इतिभाषा ॥ ऊर्ध्वा
ः अस्यास्ति । ऊर्ध्वायायुस् । सिञ्चात्
पदत्वम् । तेनयस्येतिलोमोऽन ॥

ऊर्ध्वः । पुं । राचसे ॥ गूरे ॥ ऊर्ध्वम
अंष्टयाति ॥ दृ० । ऊर्ध्वंष्टयातेरु-
त्तौपूर्वपदान्त्यलोपश्च । अलघोःस्वरे
भेदः ॥

ऊर्ध्वः । वि । उच्छ्रिते ॥ तुङ्गे ॥ उपरि
ष्टात् । उपर्यर्थे ॥ दृष्टवत् स्थिते ॥
ऊर्ध्वशब्दो दीर्घादिनिर्बन्कारः सव-
न्कारश्च दृश्यते ॥

ऊर्ध्वकः । पुं । सद्गुणविशेषे ॥ यवमथा
कृतिरूर्ध्वकः ॥ शब्दार्थवस्तु । ऊर्ध्व
कोरोपुच्छपत् सचितालोऽष्टाङ्गुलो
सुखे । धृत्वोर्ध्वंवाचते तेषांवादनं दु
र्जननना ॥ इति ॥ अथिचा हरी उ
म्याकृतिस्व ह्यस्तयात्तिङ्ग्योयवाकृ

ऊर्ध्वपुं

तिः । ऊर्ध्वकोदष्टेतुल्यः स्यान्मुरजा
भेदतोमताः ॥ ऊर्ध्वः कायति । कै
शब्दे । सुपीतिके ॥

ऊर्ध्वकण्ठी । स्त्री । महाशतवर्षीयम् ॥
ऊर्ध्वङ्गमः । पुं । ऊर्ध्वस्ये ॥ इतित्रिका-
शब्दशेषः ॥
ऊर्ध्वजानुः । त्रि । उपरिभागेस्थूलजा-
नुके । ऊर्ध्वत्री ॥ उर्ध्वजानुनीयस्य ॥

ऊर्ध्वचः । त्रि । ऊर्ध्वजानुनि ॥
ऊर्ध्वशुः । वि । ऊर्ध्वजानुनि ॥ ऊर्ध्व-
जानुनीयस्य । ऊर्ध्वविभाषेतिपञ्चे
शुः ॥

ऊर्ध्वदेवः । पुं । विष्णौ । हरौ ॥

ऊर्ध्वपादः । पुं । शरमे ॥

ऊर्ध्वपुण्ड्रः । पुं । तिलकविशेषे ॥ सतु
ग्राह्यगणनाटे पुण्ड्रे चोवत् -चन्दना
दिनाशुतोऽर्धरेखावयवः । यथा ।
ऊर्ध्वपुण्ड्रे विपुण्ड्रस्यात् विपुण्ड्रेनोर्ध्व
पुण्ड्रकमिति । ऊर्ध्वपुण्ड्रविजः कुर्या
ः शरिसङ्गस्य चन्दनैरित्यादिष्ववह-
वः । ऊर्ध्वपुण्ड्रं सदा कुर्यात् त्रिपुण्ड्रं
भस्मनासदा । तिलकं वैदिनः कुर्या
-चन्दनेनयदृच्छया ॥ ऊर्ध्वपुण्ड्रदि-
-जः कुर्यात् चत्रियस्तु विपुण्ड्रकम् ।
ऊर्ध्वचन्द्रन्तु वैश्वश्वव त्तुं शंशूद्रयोनि
वः ॥ इति ब्रह्माण्डपुराणम् । अगु-
चिर्वाप्यनाचारोऽमनसा पापमाचरे-

कर्ममु

तु । सुचिरेयमवेत्ति च्यमूर्द्धपुण्ड्राङ्घ्रि
 तोनराः ॥ ऊर्द्धपुण्ड्रिप्ररोमर्थाप्रिय
 तेयचकुञ्चित । स्वपाक्वोपिविमा-
 नस्यो ममलोकेमहीयते । इति ॥
 वैदिकातिरिक्तप्रवास्याधिकारीः ॥
 यद्योक्तदेवीभागवते श्रीनारायणेन
 । ऊर्द्धपुण्ड्रं पिशूलश्ववत्सुंलं चतुरस्र
 कम् । ऊर्द्धचन्द्रादिकांलिङ्गवेद्निष्ठो
 नपारयेत् ॥ जन्मनालज्जातिस्तु-
 वेदपन्थानमाश्रितः । पुण्ड्रान्तरंभ-
 माज्ञापिललाटेनैवपारयेत् ॥ श्या-
 तिकास्यादिसिद्धार्थं चापि विष्णवान
 मादिपु । स्थितपुण्ड्रान्तरंनैवपारये
 वैदिकोऽननश्चादि ॥ ऊर्द्धप्रासौ
 पुण्ड्रश्च ॥
 ऊर्द्धम् । अ । ऊर्द्धशब्दार्थे ।
 ऊर्द्धमानम् । न । उन्माने ॥ यथादि-
 शब्दवाच्येनपापाद्यादिनातुंवाद्वा
 रोपितेन येन सुपर्णादिगुणत्वमुन्मी
 यतेतदूर्द्धारोपणादूर्द्धमानमिति श-
 ब्देनविबलितम् । बहू षाट् इतिचय
 स्यभाषा ॥ ऊर्द्धादौ ॥ ऊर्द्धावस्थि-
 तेन येनमीयते ततः प्रथमस्वद्विती
 यथऊर्द्धमाने मतो ममेतिमहाभा
 ष्योक्तेः । प्रथमद्वितीयौ द्वयसज्द-
 प्रचौ ॥

ऊर्द्धमुखम् । न । नचचविशेषेपु । य-

कर्मिः

आ । आर्द्रापुष्या धनिष्ठा चशताख्या
 श्रयणातथा । रोहिणीच्युत्तराचैव-
 नवैर्बोर्द्धमुखाः स्मृताः इति ॥
 ऊर्द्धमूलः । पुं । संसारवृत्ते ॥ ऊर्द्धमु-
 त्तकृष्टकारणं कार्यापेक्षया परम
 व्याकुलमूलमस्यति । अस्ति हि संसा-
 रस्यमूलम् । नेदममूलं भविष्यती
 तिम्रुतेः ॥
 ऊर्द्धरेताः । पुं । महादेवे । सदाशिवे
 ॥ मुनिविशेषे । सनकादिपु ॥ भी-
 षो ॥ सश्यासिनि ॥ ऊर्द्धरेतो यस्य
 सः । नपततिवीर्यंयस्येत्यर्थः ॥
 ऊर्द्धलिङ्गः । पुं । मन्त्रेशो । देवदेवे ।
 शिवे ॥
 ऊर्द्धलोकः । पुं । दिशि । स्वर्गो ॥
 ऊर्द्धसः । वि । उपरिस्थिते ॥ ऊर्द्धेति
 इति । धारणं सुविस्मृतिकः ॥
 ऊर्द्धस्थितिः । स्त्री । उपरिस्थिता ॥
 ऊर्द्धावर्त्ते ॥ सतु अथस्यपुण्ड्रस्थानम् ॥
 ऊर्द्धासितः । पुं । तरमुञ्जे ॥ कारवेले
 ॥ वि । ऊर्द्धोपवेभिरे ॥ ऊर्द्धमभसि
 तः आसितो वा ॥
 ऊर्द्धिः । पुं । स्त्री । वीच्याम् ॥ प्रकाशे ॥
 वेगे ॥ मङ्गे । स्वल्पतरङ्गे ॥ यस्तुस-
 ङ्गोचरेषायाम् ॥ वेदनायाम् ॥ पी-
 डायाम् ॥ उल्कग्रायाम् ॥ वृभुञ्चा
 दिपट्सु । वृभुञ्चाच पिपासाच प्रा

ऊर्ध्वसी

यस्य मनसः श्रुतौ । शोकमोहौश
रीरस्य वरास्य चूषडूर्ध्वयदस्युक्ते ॥
श्रुच्छति । अग्नौ । अर्धे ह्येति
भिः । अर्धे ह्यरादेशः ॥ अग्निति-
विशेषे ॥ घशा । पङ्कीकृतानां अग्न्या
नां जमनोत्पन्नानां कृतिः । अतिवेग-
समायुक्तांगतिरुर्मिबद्धा इति वैज-
यन्ती ॥

ऊर्ध्विका । स्त्री । अङ्गुलीये ॥ वस्तुम-
ज्ञे ॥ तरङ्गे ॥ उत्कृष्टायाम् ॥ मृङ्ग-
नादे ॥ ऊर्मिरिय । इवेप्रतिकृतावि-
तिकम् । ऊर्मिप्रकाशं कायति वा ।
कै० । आतोनुपेतिकः ॥

ऊर्ध्विमान् । वि । वक्त्रे । अराले । वा-
कारतिभाषा ॥ तरङ्गिणि ॥ ऊर्मि-
रस्यास्ति । मनुष्ये । यवादिः ॥

ऊर्ध्विमासी । पुं । समुद्रे । अङ्गुपारे ॥
ऊर्मिर्द्यामाकासास्तिअस्य । इनिः ॥

ऊर्ध्विका । स्त्री । सरिति ॥ उत्कृष्ट-
भार्यायाम् ॥ काशमालायाम् ॥ ऊ-
र्मिंलाति । आतोनुपेतिकः ॥

ऊर्ध्वरा । स्त्री । उर्वरायाम्भूसौ ॥

ऊर्ध्वसी । स्त्री । नारायणोर्ध्वनिर्ध्वस
श्रुता । वरवर्धनीतिहरिवंशप्रसिद्धा
यां स्वर्गप्रेष्यायाम् । उर्वश्याम् ॥ ऊ-
रौऽपिपेति । असनि० । ऊर्ध्वसी
दीर्घादिर्दन्व्यान्तापुषोद्गरादिपुंभ्यु-

ऊष्मा

त्पादिता ॥

ऊर्ध्वङ्गम् । न । गोमयच्छत्रिकायाम् ।
शिसीन्धुके ॥

ऊष्मः । पुं । चारुसहि ॥ प्रभाते ॥ प्रा-
तःसन्ध्यायाम् ॥ रन्ध्रे ॥ चन्दनाद्रौ ॥
अवोविले ॥ ऊष्मति । ऊष्मन्नाया-
म् । इगुपंचेतिकः ॥

ऊष्मकम् । न । ऊष्मे । स्वार्थेकम् ॥

ऊष्मणम् । न । मरिचे ॥ पिप्पलीमूले
॥ सुखग्राम् ॥ पुं । शिवके ॥ ऊष्-
मति । ऊष्मणावाहुककात्कुन् लुङ् ।

ऊष्मणा । स्त्री । पिप्पल्याम् ॥ अथ्ये ॥
ऽटप् ॥

ऊष्मरः । पुं । चारुभूसौ । ऊष्मति ॥
वपशीजमुत्तंनप्ररोहति तस्मिन्नि-
त्यर्थः ॥ ऊष्मोस्त्र्यस्मिन् । ऊष्मसुपी-
तिरः ॥ रेणुवादिनवतीर्थेषु ॥ य-
था । रेणुका सूकरः काशी काशी-
काली बटेश्वरौ । नाविस्वरौमहा-
काशकषरानवमुक्तिदा इति वराह-
पुराणम् ॥

ऊष्मरजम् । न । पांशवसप्तये ॥ रोमक-
नामायस्कान्तमेदे ॥ इतिराजनिर्ध-
यः ॥

ऊष्मान् । वि । ऊष्मरे ॥ मनुष्ये ॥

ऊष्मा । स्त्री । वाणसुतायाम् ॥

ऊष्मा । पुं । निदाघे ॥ ऊष्माणः शष्पस-

कहः

हाः । कभावायुस्तवधाना इत्यर्थः ।
एतच्चसोपाहारइत्यस्य धातुनासहव
त्तन्तइत्यर्थ इति प्रातिशस्त्रिभाष्ये-
स्पष्टम् ॥

कभा । स्त्री । कभाणि ॥ टाप् । क
भाया साहंभूसा पीत्तिदिरूपः ॥

कहः । पुं । अभाहारे । तर्क ॥ अपूर्वो
त्पेक्षणे इतिजैमिनिः ॥ आगमाऽ
विरोधिना न्यायेन आगमार्थपरी
क्षणे ॥ परीक्षणञ्च संभव्य पूर्वपक्षनि
राकरणेनोत्तरपक्षव्यवस्थापनम् ।
तदिदं मननमाचक्षते आगमिनः
सा तृतीया सिद्धिः तारतारमुच्यते
। अन्येतुष्पाचक्षते । विनोपदेशादि
नाप्राग्भवीयाभासवशात् तत्त्वस्य
स्वयं नूहनंयत् सा सिद्धिरुच्यते ।
विनशात्मकतर्क ॥ समूहे ॥ असम

कहा

वेतार्थकपदत्वात्पूर्वकसमवेतार्थ-
कपदसमभिव्याहारकरणे ॥ साक्षा
द्ववाक्यस्य पदान्तरेणाकाङ्क्षापूर्-
णे ॥ आरोपे ॥ कहनम् । करवि-
तर्क ॥ भावे घञ् ॥

कहचम् । न । मानसत्त्वव्याप्ये जाति
विशेषे । तर्क्यासीत्यनुभवसिद्धे ॥
अन्यथाश्रुतस्वशब्दस्य अन्यथा सि
द्भवचनादिभेदेन विपरिणमनम् -
इत्यस्यभावे ॥

कहनम् । न । कहे ॥

कहनी । स्त्री । ओधन्वाम् । सम्प्राज-
न्वाम् ॥

कहा । स्त्री । अथाहुती ॥ कहनम् ।
कह ० । गुरोन्वहलइत्यप्रत्ययः ।
टाप् ॥

ऋचग

ऋः

॥॥॥॥

ऋ । अ । गहंये ॥ वाक्ये ॥ मन्त्रसोम
वचने ॥ ऋकारे ॥ स्त्री । देवान्वा
याम् ॥ पुं । स्वर्गे ॥

ऋक्शम् । न । धने ॥ स्वर्गे ॥ ऋच्यते-
ऋश्शब्दे । वाहुलकात् यक् ॥

ऋचः । पुं । गिरिनिशेषे ॥ तापीष
योष्ठीनिर्विन्धाप्रमुखा ऋचसम-
याः ॥ भङ्गके ॥ शोयके । श्योनाक
प्रभेदे ॥ पुं । न । नचषे । भे ॥ मे
षादिराशौ ॥ त्रि । कृतवेधने ॥
अच्छे ॥ ऋपति । ऋपीगता । सुत्र
श्विकृष्यपिभ्यःकिदिति ऋपे जीता
सः । षडोःकःसि ॥ यद्वा । ऋस्थो-
ति । ऋचर्हिंसायाम् । ऋच् ॥

ऋचगन्धा । स्त्री । ऋपिजाङ्गणिकाम्
। ऋपिजाङ्गण इति गौडभाषाप्रसि
हायाम् ॥ चीरविदार्याम् । महाखे
तायाम् ॥ दृढदारको ऋगलाव्याम् ।
वी रताड इति गौडभाषा ॥ ऋचान्
गन्धयति । गन्धअर्हने । मूखविभुवा
दिच्चात्कः ॥ यद्वा । ऋचोगन्धोऽ
स्याः । ऋचशब्दस्तन्न्यसदृजेगौणः ।
ऋचस्त्वोगन्धोऽस्याः । समासान्तस्था
नित्यत्वात् उपमानाच्चेतिनेकारः ॥

ऋक्

ऋचगन्धिका । स्त्री । चीरविदार्याम् ।
। खेतभूकूपारखे ॥ ऋचगन्धार्थे ॥
ऋचगन्धैव स्वार्थेकन ॥

ऋचगिरिः । पुं । ऋचाभिधे कुलाच
ले ॥

ऋचरः । पुं । ऋचिजि ॥ न । वारिधा
। रायाम् ॥ ऋपति । ऋपीगता । त
न्युपिभ्यां । ऋचरन् ॥ ऋचरः कण्ठक-
इति वेदभाष्यम् ॥

ऋचराजः । पुं । जान्मवति ॥ चन्द्रे ॥
। ऋचाणां राजा । टच् ॥

ऋचवान् । पुं । नर्मदातीरस्थे पर्वतवि
शेषे ॥ ऋचाः सन्धिमिन् । मतुप् ॥

ऋचविडम्बी । पुं । नचवह् चके ॥
ऋचहरीश्वरः । पुं । सुग्रीवे ॥

ऋचेशः । पुं । चन्द्रमति । सोमे ॥
ऋचोदः । पुं । पर्वतविशेषे ॥

ऋचदेः । पुं । देवदेवत्ये चम्पाङ्गणस
सुदार्ये । ऋचि ॥

ऋचदेदाधिपतिः । पुं । गुरौ । वृहस्पतौ ॥
यथा । ऋचदेदाधिपतिर्जीवः सामवे
दाधिपः कुजः । यजुर्वेदाधिपः शुक्रः-
शशिलोऽथर्ववेदराट् । इति ॥

ऋक् । स्त्री । नियताचरपादयुते देव
दैवत्ये एकवन्तिशाखात्मके वेदभा
गे । समानाचरपादयन्धसमन्विते-
मन्त्रविशेषे ॥ तस्यलचणम् । यद्वा

कजुः

ध्वजशेन पादव्यवस्थितिः । अस्थार्यः । यत्राध्वजशेन एकान्वयित्त्वेनानुष्टुवादिपादस्थितिः । इति जैमिनिः ॥
 कव्यन्ते स्तूयन्ते देवा अनया । कचस्तुतौ । क्विप् ॥
 कचीषम् । न । पिष्टपचनपाचे ॥ कचति । कचशब्दे । बाहुलकात् क्वीषन् ॥
 कच्छरा । स्त्री । नेश्यायाम् ॥ कच्छति । कच्छगतीन्द्रियप्रकयमूर्तिभावेषु । कच्छेररः ॥
 कजिमा । पुं । आर्क्षवे ॥ कजोर्भासः । इममिच् ॥
 कज्जीकः । वि । बुष्टे ॥ तपोधने ॥ अजंते । कजगतिस्थानाजनेपाजनेषु । कजोश्चेति ईकन् ॥ यद्वा । कजोः कीकन् । कज्जीक इन्द्रो धूमश्चेति कौमदी ॥
 कज्जीषम् । न । कटाहिकातम्बिकादौ पिष्टमर्जनपाचे । पिष्टपचने ॥ धने ॥ उद्युतरसे सोमलतायाः श्रेषे । यतश्चमन्वभाष्येऽष्टम् ॥ नरकविशेषे ॥ अचपिष्टपचन प्रचेपः ॥ अर्द्धते । अर्जं अर्जने । अर्जे अर्जचेति ईषन् ॥
 कजुः । वि । अयन्ते । अजिह्वो । प्रगुषे । प्राञ्जले । सीधा इतिभाषा ॥ पञ्जवे विश्राज्या । नेतरस्त्रमावतः ॥ अ

कण्व

जंति । अर्जं अर्जने । अर्जिदृशीति साधुः । अर्जयति । गुह्यान् वा ॥
 कजुकायः । पुं । कश्यपमुनौ ॥ त्रि । अयक्रशरीरे ॥ कजुः काथोऽयं ॥
 कज्जः । त्रि । गतिमति । कज्जाञ्चरति मन्वे कज्जा गतिमन्ताऽश्वायस्येति नैदभाष्यात् ॥ मायके ॥ अर्जयते अर्जयतिवा । कजमत्त्वादिपु । कज्जेऽन्तेतिरन् । निपातमानुयाभावः ॥
 कज्जसानः । पुं । मेघे ॥ कज्जते । कज्जिभर्षने । कश्चिद्वृषीति अज्ञानचकित् । वेदभाष्येषु दौगिकार्थ एव पुरस्कृतः ॥
 कज्यम् । न । अधमर्षेणोत्तमर्षात् पुनर्देयतयास्वीकृष्यगृहीते धने । पथुं हृष्वने । उद्गारे । उधार इतिभाषा ॥ अले ॥ दुर्गे ॥ दुर्गभूमौ ॥ अर्जतेऽस्य । अगतौ । क्त । अण्माधमर्षे इति श्चम् ॥
 कज्जवयम् । न । विविधे कृष्णपिण्डेषे ॥ यथा । देवानाम् च पितृणाञ्च कृपीणाश्चतयानरः ॥ कज्जवान् जायते यस्मात्तन्मोचे प्रयतेत्सदा ॥ तत्परिणोधनन्तु । देवानां भन्दगो अन्तु यन्मैभवंति मानवः । कल्पयित्तय पूजाभिरुपधासजते कथा ॥ आह्वेन प्रजयाचैव पिहृग्गामन्दगो भवेत् । कृपीणां

ऋणादा

ब्रह्मचर्येण श्रुतेन तपसा तथा ॥ इ
ति विष्णुधर्मोत्तरम् ॥

ऋणमत्कुणः । पुं । प्रतिभुवि । खल
ऋणमार्गणः । पुं । के । जामिन्
जमान इति च भाषा ॥

ऋणमुक्तिः । स्त्री । विगच्छने । ऋणप
रिशोधने ॥ ऋणस्य ऋणादानमुक्तिः ॥

ऋणमोक्षः । पुं । ऋणमुक्तौ ॥

ऋणहर्ता । पुं । भौमे ॥ ऋणस्य हर्ता ॥

ऋणादानम् । न । उत्तमर्थेनाधमर्था

त्सलाभमग्रहणे । व्यवहारविशेषे

॥ तत्सप्तविधम् । यथा । ईदृशस्य

यं देयम् १ । ईदृशम देयम् २ । अ

नेनाधिकारिणा देयम् ३ । अस्मिन्

समये देयम् ४ । अनेन प्रकारेण देय

म् ५ । इत्यधमर्थे पञ्चविधम् । उत्त

मर्थे तु दानविधिः ६ । आदानविधि

श्च ७ । इति द्विविधम् । तथा च नार

दः ऋणं देयमदेयञ्च येन यत्र यथा

भवेत् । दानग्रहणधर्माश्च ऋणादा

नमितिसंभृतम् ॥ अदेयमितियदुक्तं

तदाह कात्यायनः । नस्त्रीभ्योदास

यालेभ्यः प्रदद्यात् किञ्चिदुद्धृतम् ।

दाता न लभते तत्सुतेभ्यो दत्तन्तु त

दसु ॥ तत्र विशेषमाह उहस्यतिः । प

रिपूर्णे गृहीत्वा धियन्वा सापुच्छय

कम् । खेर्याकृतं साधिमदा ऋणं द

ऋतप

या दुनीसदा ॥ इति विवादाणवसे
तुः ॥

ऋणान्तकः । पुं । कुजे । मङ्गलमहे ॥

ऋणापनोदनम् । न । ऋणापनयने ॥

ऋणिकः । वि । अधमर्थे ॥

ऋणी । त्रि । ऋणवति । अधमर्थे ॥ ऋ

णयस्ते ॥

ऋणोद्गाहणम् । न । अधमर्थे गृहीतार्थे

ग्रहणे ॥

ऋतम् । न । ब्राह्मणस्योत्तमवृत्तौ । उ

च्छ्रिते ॥ ऋतमुच्छ्रितं चैवमित्यु

क्तेः ॥ अले ॥ सत्ये ॥ मोक्षे ॥ कर्म

फले ॥ सूत्रतया वाचि ॥ यथाशास्त्रे

यथाकर्तव्ये बुद्धौ सुपरिनिश्चिते च ॥

अवितर्कस्वभावे परमार्थभूतवस्तुनि

॥ मानसतये ॥ वि । दीप्ते ॥ मूर्ति

ते ॥ अर्थतेऽस्य ऋच्छतिषा । ऋगती

। निष्ठेति गच्छति वाऽर्त्तेः ऋः ॥

ऋतजित् । पुं । यत्र विशेषे ॥

ऋतधामा । पुं । विष्णौ ॥ ऋतं सत्यं धा

म अस्य ॥

ऋतपः । पुं । संसारिणिवीचे ॥ ऋतं क

र्मफलं पिबति । पा० । कः ॥

ऋतपर्णः । पुं । राजर्षिविशेषे ॥ यथा ।

कर्कोटकस्य नागस्य दमयन्त्वा नलस्य

च । ऋतपर्णस्य राजर्षेः कीर्त्तनं क

लिनाशन मिति महाभारतम् ॥

ऋतुः

ऋतम् । अ । सत्यमित्यर्थे ॥ १

ऋतमरा । स्त्री । प्रज्ञाविशेषे ॥ ऋतं

। सत्यमेव विभर्त्ति न तत्र विपर्यासग

न्धोप्यस्तीति यौगिको वेद्यं समाख्या ॥

प्रचदीपस्य नदीविशेषे ॥

ऋतव्यम् । द्वि । ऋतुदेवताके इविरा

देवता ॥ ऋतुदेवतास्य । वाञ्छतुषिषु

पसेयत् । शुखावादेशौ ॥

ऋतिः । स्त्री । कल्याणे ॥ वर्त्मनि ॥ जु

गुप्ततायाम् ॥ स्पृष्टायाम् ॥ गतीं ॥

अशुभे ॥ ऋगतौ । क्तिन् ॥

ऋतीया । स्त्री । अर्त्तने । जुगुप्सायाम्

॥ ऋति, सौवः । इयत्पचे । अग्रच्छ

र्थादिभ्यः । टाप् ॥

ऋतुः । पुं । कालविशेषे ॥ सतु शिशिरा

दिभेदात् पविषुः । यथा । भासदद्या

त्मकः कालर्कतु प्रोक्तो विचक्षयैरिति

। मलमासेतु भासदद्यात्मक एकोमा

सः तेन भासदद्यात्मकत्वेन विरुद्धम्

। षट्शतुद्वयस्य भासः कथितो वाद

रायणैरिच्छुक्ते ॥ शिशिरः पुष्यसम

यो ग्रीष्मो वर्षाशरद्धिमः । भाषादि

भासयुग्मैस्तु ऋतव षट्कमादित ॥

उत्तरायणमाद्यैस्तैस्त्रिभिः स्याद्दृष्टि

गायनमिति ॥ ऋतूनां च स्वये जाते

यदुक्तं तत्र स्थिते । यथा । शीतो

प्राणाविपर्यायो ऋतूनां रिपुं मयम्

ऋतुह

। पुष्येफले च विकृते राशौ सच्युतथा

दिशेदिति ॥ सत्रिविधोपि । कार्त्तिक

। काशहायणपौषमाघाः शीतः १ ।

फाल्गुनचैत्रयैशाखज्येष्ठाः ग्रीष्मः २ ।

भाषादश्रावणभाद्राश्विनाश्रवणः ३ ॥

द्विविधोपि । कार्तिकादिपयसा

शीतः । १ । वैशाखादिपयसा

ग्रीष्मः । २ । इति स्मृतिः ॥ स्त्रीपुष्ये

। आर्त्तवे । रजसि । शोणितदर्शने

। पक्षचित्ते, गर्भधारणयोग्ये स्त्रीशाम

यस्याविशेषे ॥ ऋतुः स्याभाविकः स्त्री

स्थां रात्रयः पोडशस्मृताः । चतुर्भिरि

तरैः सार्धं, मन्दाभिः सविगर्हितैः ॥

दीप्तौ ॥ सुवीरे ॥ भासे ॥ इयत्ति

गच्छति असाधारणं लिङ्गम् । ऋग

तौ । अर्त्तेश्चतुरित्तुः । चात्कि

ल्लम् । ऋच्छति वा ॥

ऋतुप्राप्तः । षि । पक्षितरौ । फले प्रचै

। अवन्ध्यदद्यादौ ॥ ऋतुः प्राप्सोने

न ॥

ऋतुमती । स्त्री । रजस्वलायाम् । उद

क्तायाम् ॥ ऋतुरख्यस्याः । सतुप्

डोष् ॥

ऋतुराजः । पुं । वसन्ते ॥ ऋतूनां राजा

। राजाह, सखिभ्यष्टच् ॥

ऋतुघृत्तिः । पुं । वर्षे । संवत्सरे ॥ ऋ

तुघृत्तिरस्य ॥

ऋत्विक्

ऋतुसन्धिः । पुं । ऋतुद्वयसन्धिकाले । ऋ-
त्विोरन्यादिसप्ताहयोः ॥ आहं चा-
श्रवाभटः । ऋत्विोरन्यादिसप्ताहा-
दृतुसन्धिरिति स्मृतः । तत्रपूर्वा-
विधिस्थ्याच्चः सेवनीयः परे विधिरि-
ति ॥

ऋतुज्ञानम् । न । रजस्वलायाश्चतुर्धा
चकर्त्तथेजाने ॥ तत्संज्ञानानन्तरं भर्तुं
सुखं द्रष्टव्यम् । नान्यस्य ॥ भर्तुं सन्नि-
धाने भर्तारं मनसि ध्यात्वा सूर्यं वि-
शोकयेदिति काशीखण्डम् ॥

ऋते । अ । वर्जने । विना ॥ ऋतीयते ।
ऋतिः सौभोधातुः । ततः के प्रच्य-
यः ॥

ऋत्विक् । पुं । पुरोहिते । याजके ॥
ऋतैयजति ऋतुं येजति ऋतुप्रयुक्तो
याजति । ऋत्विरेषा यथाकथञ्चिद्बु-
त्पाद्या । यजदेवपूजादौ । ऋत्विगा-
दिनाक्विन्नतो निपातितः ॥ अग्न्या-
धेयं पाकयज्ञामग्निष्टोमादिकान्म-
खान् । यः करोति वृत्तौ यस्य सतस्य
त्विग्निष्टोच्यते इति मनुः ॥ ते च यज्ञे
षोडश भवन्ति । तेषां नामानि य-
था । अघ्न्युः १ । प्रख्याता २ । नेटा
३ । उनेता ४ । ब्रह्मा ५ । ब्राह्मणा
च्छंसी ६ । अग्नीधुः ७ । मोता ८ ।
उहाता ९ । प्रसोता १० । प्रतिध-

ऋनामा

र्त्वा ११ । अस्तुवाह्वयः १२ । हो-
ता १३ । भैचावरुणः १४ । अच्छा-
वाकः १५ । शर्वस्तुत् १६ । इति ॥
ऋद्धम् । न । आवसिते धान्ये । सम्यक्
धान्ये ॥ परिप्रकर्मर्हितधान्ये ॥ सिद्धा-
न्ते ॥ वि । सुसम्भवे ॥ ऋध्दतिस्म ।
ऋध्दहो । क्तः ॥

ऋद्धिः । स्त्री । सम्भवे ॥ देवताविशेषे ।
पार्ष्ण्यम् ॥ अष्टवर्गान्तर्गतौषधिवि-
शेषे । ऋध्दव्याम् । सिद्धौ ॥ अस्याः स्व-
रूपम् । यथा ॥ ऋद्धिर्दृष्टिसकन्दौघौ
भवतः कोषयामखे । श्वेतलोमा
न्वितः कन्दोऽवतांजाचः सरन्ध्रकः ॥
स एव ऋद्धिर्दृष्टिसमेदमप्येतयोर्द्रुवे ।
तूक्ष्णान्दिसमा ऋद्धिर्नामावर्त्तफला-
चसा ॥ वृद्धिस्तु दक्षिणावर्त्तफलाप्रो-
क्तामहर्षिभिः ॥ ऋद्धिर्वक्ष्याद्विदोष-
प्रोयुक्तान्मधुरानुदः । प्राच्यैश्वर्यक-
रीमूर्च्छारक्तपित्तविनाशिनी ॥ औ-
षधकरणे ऋद्धिर्दृष्ट्योः स्थाने वारा-
होऽकन्दो वलावा देया ॥ ऋप्रोति ।
ऋध्दुवृद्धौ । क्तिच् । यथा करणे क्ति-
न् ॥

ऋध्दक् । अ । सत्ये ॥ वियोगे ॥ शीघ्रे ॥
सामोष्ये ॥ लाघवे ॥
ऋनामा । स्त्री । अदितौ । देवमात-
रि ॥ ऋनाम ऋत्याः । टाडुभाभ्याम्

ऋषिकः

ऋषभध्वजः । पुं । षड्भौलो । स
 दाशिवे ॥ ऋषभोऽथो ध्वजश्च
 मस्य ध्वजे अस्यर्वा ॥ प्रथमजिने
 न्ने ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ऋषभी । स्त्री । नराकारयोपिति ॥ शू
 ऋषिंश्याम् ॥ शिरालायाम् ॥ विध-
 वायाम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ऋषिः । पुं । वेदे ॥ दीपितैः । किरखे
 ॥ मन्त्रद्रष्टरि । शस्त्रकृदाचार्ये । स
 त्वनाचि । भृगुवशिष्टादिमुनेः । गो
 प्रवर्तके । ऋषभरदाजशाण्ड-
 ल्यादि ॥ सप्त ऋषिर्देवर्षिर्भर्षि
 परमर्षयः । काण्डर्षिश्च्युतर्षिसुरा
 जर्षिश्चक्रमावरा इतिरज्कोपः ॥ त
 पञ्चद्वर्षयो वशिष्ठाद्याः १ । देवर्षयः
 कणादयः २ । व्यासाद्याः भर्षयः ३ ।
 भेलाद्याः परमर्षयः ४ । जैमिन्याद्याः
 काण्डर्षयः ५ । सुश्रुताद्याः च्युतर्षयः
 ६ । ऋतपर्णादेवाराजर्षयः ७ । य
 तेपुराणप्रसिद्धाः । इतिविकाण्डशे
 षः ॥ सूक्ष्मवस्तुविवेचनसमर्थे । स
 श्यासिनि ॥ मन्त्रे ॥ ज्ञानिनि । त
 त्वज्ञाननिष्ठे ॥ प्रज्ञापुत्रे । अवगतप
 र्मार्थे ॥ ऋषति जानाति-पश्यति
 सर्वान्मन्त्रान् । ऋषीगता । श्मश्रुपधा
 त्किदितोन् ॥

ऋषिकः । पुं । ऋषीके ॥

ऋष्यग

ऋषिकुल्या । स्त्री । नदीभावे ॥ मुक्ति
 मत्पादोद्भवायां नद्याम् ॥ ऋषिकु
 लहितायाम् ॥ ऋषीणां कुल्यां ॥
 ऋषिजाङ्गलम् । न । ऋषिजाङ्गलिक्या
 म् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ऋषिजाङ्गलिकी । स्त्री । ऋचगन्ध्याया-
 म् । ऋषिजाङ्गलवृक्षे ॥ ॥ ॥ ॥
 ऋषिपुत्रः । पुं । आचार्यविशेषे ॥ ॥
 ऋषिप्रोक्ता । स्त्री । भाषयय्याम् ॥
 ऋषियज्ञः । पुं । ब्रह्मयज्ञे । स्वाध्याये ॥
 ऋषिसर्गः । पुं । सर्गविशेषे ॥ ॥
 ऋषीकः । पुं । नाभ्याश्चूषिपुत्रे ॥ ॥
 ऋषिः । पुं । असौ । ऋषेः ॥ उभयतो धा
 रेखङ्गे ॥ ऋषति । ऋषीगता ।
 ऋषिः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ऋष्यः । पुं । ऋगविशेषे ॥ ऋष्योनीचा
 खके लोके सरोभइतिकीर्तितः
 ॥ ऋषति । ऋषीण् । ऋष्यादिस्वात्-
 साधुः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ऋष्यकेतनः । पुं । अनिरुद्धे ॥
 ऋष्यकेतुः । पुं । अनिरुद्धे । कामदेवपु
 त्रे ॥ कामदेवे ॥ ऋष्योऽस्यः । केतुर-
 स्थ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ऋष्यगता । स्त्री । ऋष्यप्रोक्तायाम् । ग
 तमूल्याम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ऋष्यगन्धा । स्त्री । ऋषिजाङ्गलिक्याम्
 ॥ वृद्धदारके ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

ह

अथ्यप्रोक्ता ॥ स्त्री । अतावर्थ्याम् ॥ अति
 धलायाम् ॥ शुकशिव्याम् ॥ अथ्य
 संज्ञैः प्रोक्ता । अथिभिरप्रोक्तावा ॥
 अथ्यमूकः । पुं । अद्रिविशेषे ॥ अथ्यमूक
 क्षुप्यायाः पुरस्तात्पुष्पतद्रुमः ॥
 सुदुःखारोहणो नाम शिशुनागाभि
 रचितः ॥ अथवालिभयात्सुग्रीवा
 दयः प्रश्न-वातराः स्थिताः आसन्न
 तिरामायणम् ॥ अथ्यशुक्रः । पुं । विभाण्डकसुतेः सु-
 त्रिविशेषे ॥ अथ्यभार्या लोमयाहरा
 जकन्या शला । इतिरामायणम् ॥

अथ्यशुक्रः । पुं । विभाण्डकसुतेः सु-
 त्रिविशेषे ॥ अथ्यभार्या लोमयाहरा
 जकन्या शला । इतिरामायणम् ॥

अ । अ । वाक्यारम्भे ॥ रथायाम् ॥
 अ । न । अक्षसि ॥ पुं । भैरवे ॥ दनुजे
 ॥ अकारे ॥ स्त्री । देवान्वायाम् ॥ द
 नौ ॥ स्मृतौ ॥ अतौ ॥

अ । अ । देवतात्वायाम् ॥ देवमातरि

एकः

भि-भुवि ॥ कुम्भे ॥ प्रवर्तते ॥ मन्वस्तोभ
 वचने ॥ लकारे ॥

अ । अ । देवतात्वायाम् ॥ देवमातरि ॥
 अ । अ । देवतात्वायाम् ॥ देवमातरि ॥
 अ । अ । देवतात्वायाम् ॥ देवमातरि ॥
 अ । अ । देवतात्वायाम् ॥ देवमातरि ॥

अ । अ । देवतात्वायाम् ॥ देवमातरि

अ । अ । देवतात्वायाम् ॥ देवमातरि

अ । अ । देवतात्वायाम् ॥ देवमातरि

अ । अ । देवतात्वायाम् ॥ देवमातरि

एकवच

पमे ॥ एकोन्यार्थे प्रधानेच द्विती-
येकेवले तथा । साधारणे समानेऽ-
लोसङ्ख्यामाश्च प्रयुज्यते ॥ सति ।
इण्गता । इण्भीकायाश्च्यतिम-
र्षिभ्यःकञितिकन् ।

एककः । वि । असहाये । एकाकिनि ।
एकका इतिभाषा ॥ एकादाकिनि-
श्चासहाय इत्यत्र चकारात्पञ्चकन ॥
एककार्यः । पुं । परस्परस्मारके अन्ते
वासिप्रभृतिगणे ॥ एककार्यमस्य ॥
एककार्यत्वम् । न । सङ्घतिविशेषे । ए-
ककार्यकारित्वे ॥

एककालः । द्वि । अभिन्नसमये ॥ एकः
कालोयस्य ।

एककालिकः । द्वि । समानकालभवे ॥
एककालेभवः । कालाद्दृष् ॥

एककालीनः । वि । एककालिके ॥
एककाललः । पुं । यत्परामे ॥ कुपेरे ॥
एककाललमस्य ॥

एककर्म्यः । द्वि । निर्विकल्पकज्ञानप्राप्ये ॥
एककर्म्यः । पुं । सतीर्थे ॥ सतीर्थ्यास्त्वेक-
कर्म्यः ॥ स्कोकर्म्येपांते परस्परमे-
ककर्म्योभवन्ति ॥

एककर्मम् । न । युष्मत्पर्याम् । हरिण-
द्वे ॥ पुं । अनुरविशेषे ॥

एककर्म्या । स्त्री । पुरीविशेषे ॥
एककर्म्यः । पुं । शिंशुपयुविशेषे । गण-
॥

एकत

के ॥ वि । एकाकिचोरिणि । सर्पा-
दौ ॥ व्याघ्रादौ ॥ एकशसौ चर-
श्च । एकैश्चचरेतिवा । चरेणोपचा-
यच् ॥ एकचर्थ्या । स्त्री । असहायग-
मने ॥

एकचारी । पुं । बहुसङ्घचारिणि ॥
एकके ॥

एकचित्तः । वि । अनन्यमनेति ॥ एक-
म् अनन्यविषयचित्तंयस्यश्च ॥

एकजटा । स्त्री । उग्रतारायाम् ॥
एकजन्मा । पुं । भृशलोभे । भयोपहे ॥
शूद्रे ॥ एकजन्मास्य ॥

एकजातिः । पुं । शूद्रे ॥ यथा । ब्राह्म-
ण्यः क्षत्रियो वैश्यश्चयोवर्णादिजात-
यः । चतुर्वर्ण एकजातिसुशूद्रे ना-
स्तितुपञ्चमश्रुतिस्मृतिः ॥ एका जाति-
र्जन्म तस्य ॥

एकजातीयः । वि । मुख्यजातीये ॥ ए-
कः प्रकारः । प्रकारवचनेजातीयम् ॥
एकजीववादी । वि । एकश्चैतन्यमेक-
यैवाविद्ययावदंसंसरति तदेव कदा-
चिन्मुच्यते नास्मद्वादीनां वचनमो-
क्षोक्तः इत्येवंवदन्शीले । अयञ्च
यादश्रुतिर्वाङ्मूक्तत्त्वान्मुमुक्षुभिर-
नुपादेयः ॥

एकतमः । वि । वृद्धनामथे एकस्मिन् ॥
॥ एकाद्यभाषामिति एतमच् । क-

एकवचः । पुं । शिंशुपयुविशेषे । गण-
॥

एकतमः । वि । वृद्धनामथे एकस्मिन् ॥
॥ एकाद्यभाषामिति एतमच् । क-

- एकद

तमो भवतां साधुः ॥

एकतरः । त्रि । द्वयोर्मध्ये एकस्मिन् ॥

एकाच्च प्राचामिति इतरत् । कतरो

भवतोर्देवदत्तः ॥

एकतड् । अ । एकस्मार्त् ॥ 'तसिष् ॥

एकताः । स्त्री । एकत्वे ॥ एकस्यभावः

। तच् ॥

एकतानः । पि । अग्न्यवृत्तौ । एकवि

पयासक्तचित्ते । तङ्गरो ॥ एकं तानय

ति । तनुश्च द्वोपकरणयोः । कर्मण्य

ण । एकं स्नानो विस्कारो स्येति वा ॥

एकतौ नकः । पुं । एकाग्रौ । अग्न्यवृत्त

ये ॥ स्वार्थे कः ॥

एकतालः । पुं । समन्वितलये । श्रुत्या

गीतवाचाणां यवसाम्यं तत्रेति याव

त् । विच्छेदरहिते ॥ एकः समस्त

ल्लोमानमस्येति ॥

एकव । अ । एकस्मिन् ॥ 'वच् ॥

एकत्वम् । न । एकताग्राम् । अभेदे ।

भेदव्यावर्तके ॥ सायुज्यमुक्तौ ॥ ए

कस्यभावः । तस्यभावरत्यतया वि

त्तित्वः ॥ एकवचने ॥ यथा । एक

त्वं न प्रयुञ्जीत गुराणात्मनि चेश्वरे ॥

- ति ॥

एकदंष्ट्रः । पुं । गणेशे । विम्वराले ॥ ए

कदंष्ट्रस्य ॥

एकदण्डिः । पुं । विदिततत्त्वे सञ्ज्ञासि

एकधु

नि ॥ यथा । यद्वा तु विदितं तत्त्वं प

रम्भुह्यसनातनम् । तदैकदण्डं सङ्ग

च्छ्रयोपवीतां शिखां त्यजेत् ॥ मौनं

योगासनं योगस्तिति चैकान्तशील

ता । निस्पृहत्वं समत्वं च सप्ततान्ये

'कदच्छिन इति ॥ एकदण्डमस्यासि

। इति ॥

एकदन्तः । पुं । विनायके । गणेशे ॥

एकोदन्तोऽस्य स्वध्वेनोत्पादितदन्त

त्वात् ॥

एकदा । अ । युगपत् ॥ एकस्मिन् का

ले । सर्वकान्यकियत्तदः काले वा ॥

एकद्वयः । पुं । काके ॥ शम्भौ । सप्त

दिवे ॥ पि । काके ॥ एकाद्वयस्य ॥

एकदेशः । पुं । अवयवेण प्रतीके ॥ ए

कयासौदेशश्च ॥

एकदेशी । पुं । अवयविनि ॥ एकदेश

शब्दोऽवयवेरुचः । सोऽस्यासि । अ

तइति । यद्यपीह एकशोऽपूर्वादिति

ठञ् प्रात् स्यापि पूर्वापराधरोत्तर

मेकदेशिनेति निर्देशादिनिः ॥

एकदेशः । पुं । चन्द्रे । धुधग्रहे ॥

एकधा । अ । एव प्रकारे ॥ प्रकारे धा ॥

एकधुरः । त्रि । एकधुरीये । एकभार

वाचके गवादे ॥ एकाचासौधुश्च ।

शुक्पूरिच्यः समाप्तान्तः । परवृत्ति

ज्ञात्स्वीत्त्वम् । टाप् । एकधुरां वच्

एकप

एकह

ति । एकधुराङ्गुक्चेतिखल्लुक् ॥

एकधुरावहः । वि । एकधुरे । एकभा
रिक्ते ॥ बहति इतिवहः । अच् । य
कधुरायावहः ॥

एकधुरीणः । वि । एकधुरे ॥ एकाधूः ।
पूर्वकालौकेतिसमासः । ऋक्पूर्वित्यः
। एकधुरा बहति । एकधुराङ्गुक्चेति
चकारेण खल्लानुकर्षणसामर्थ्यात्
पक्षे अवयवम् ॥

एकनटः । पुं । कथके । मुख्यनटे । ना
टकवर्गानककर्त्ति ॥

एकपक्षः । वि । अनन्यभे ॥ सहोभ्ये ॥
एकः पक्षो यस्य ॥

एकंपत्नी । स्त्री । सपत्न्याम् ॥ साध्व्या
म् ॥ एकः पतिर्यस्या इतिविशेषे नि-
र्णयतपत्न्यादिविति एकपतिशब्दस्य
नकारान्तादेशे ऋण्येभ्य इतिङीप् ॥

एकपत्रिका । स्त्री । गन्धपत्रायाम् ॥

एकपदम् । न । तत्काले ॥ पुं । शृङ्गा
रवन्धविशेषे । तल्लक्ष्यम् । पादमे
कं हृदिस्थाप्यद्वितीयं स्कन्धसंस्थित
म् । सनौपृच्छारमेत् कामीवन्धस्त्वे
कपदः स्मृतइति ॥

एकपटी । स्त्री । पथि ॥ एकः पादोऽस्या
म् । कुक्षपटीपुचेतिनिपातः ॥ यद्वा
। सङ्ख्यासुपूर्वस्तेति पादस्यान्तत्वे-
प । पादेऽन्यतरस्यामितिङीष् । न्या

ज्ञाञ्चेतिङीष्वा । पादः पत् ॥

एकपदे । अ । अकस्यादित्यर्थे ॥

एकपात् । पुं । शिवे ॥ विष्णौ ॥ एकः
पादोऽस्य । सङ्ख्यासुपूर्वस्तेति अन्त
लोपः । पादोऽस्येतिश्रुतिः ॥

एकपिङ्गः । पुं । कुबेरे । धनाधिपे ॥ सा
ह्यं गौरीनिरीचये तद्रभावात्
। वामेचक्षुषिण्डे द्रानुनयात् तत्
पिङ्गिमचिर्द्धेया इत्तम् । अतएकं
पिङ्ग मस्य ॥

एकपिङ्गणः । पुं । गुह्यकेश्वरे । कुबेरे
। एकपिङ्गं वाति । शा० । आत्मानु
येतिकः ॥

एकभक्तव्रतम् । न । राविभेजनाभाव
विशिष्टे दिवामेवने ॥ तदुक्तं स्कन्द
पुराणे ॥ दिनार्धसमयेऽतीतेभुञ्ज
ते निधमेनयत् । एकभक्तमितिमौ
क्तं राषोतन्नकदाचनेति ॥

एकमूला । स्त्री । शालपक्ष्याम् ॥ अत
स्याम् ॥

एकपट्टिका । स्त्री । हारविशेषे । एका प
त्न्याम् । एकपट्टीकाहारइतिभाषा ॥

एकरजः । पुं । भृङ्गगजे । मंगरा । इ
तिभाषा ॥

एकराट् । पुं । चक्रवर्त्सिनि ॥

एकरूपः । वि । समानाकारे ॥ एकंरु
पं यस्य सः ॥

एकविं

एकविंशतिः । पुं । सूर्ये ॥ एक एव ऋषति
गच्छति । इन् ॥

एकलः । त्रि । एकाकिनि । अक्षितीये
॥ इतिपदाधखी ॥ अनवयवे ॥

एकलिङ्गः । पुं । कुबेरे । व्यन्वकसखे ॥
न । साधनस्खलविशेषे ॥ तथाचाग
मः । पञ्चक्रोशाकरे यव न लिङ्गान्त
रमी च्यते । तदेकलिङ्गमांख्यातं तत्र
सिंहिरनुत्तमेति ॥

एकवचनम् । न । येन पदेनैकोऽर्थ उच्य
ते तस्मिन् । एकस्यार्थस्य वचनम् ।
वचनेः करणेऽप्युठ् ॥ कर्मणिपञ्चरास-
भासः ॥

एकवर्षी । स्त्री । वाचप्रभेदे । फरता
स्थाम् । कङ्कमाखायाम् ॥

एकवर्षिका । स्त्री । एकहायन्याङ्गवि ॥
एकः वर्षेऽयस्याः । एकवर्षेव । कः ।
इत्त्वम् ॥

एकवाहः । पुं । डिण्डिमवाद्ये ॥

एकविंशतिः । स्त्री । एकाधिकविंशती
॥ यथा । मियुक्तस्तु यथान्यायं यो
मांसं नास्ति मानवः । सप्रेत्य पशुतां
योति सस्रवानेकविंशतिमितिमनुः
॥ नैयायिकमते एकविंशतिदुःखा
नियथा । षडिन्द्रियाणि षड्रूपाद्
योविषयाः षड्रूपादिज्ञानानि सु
खम् दुःखम् शरीरश्चेति । एकविंश

एकहा

तिदुःखनिवृत्तिर्मुक्तिरिति ॥

एकवीरः । पुं । घृष्टविशेषे । महावीरे
सकृवीरे ॥ हैहये । कृतवीर्यपि
नरि ॥

एकवृक्षः । पुं । स्थानविशेषे ॥ यथा । अ
नुष्क्रोशाकरे यत्र न वृक्षान्तरमी च्य
ते । एकवृक्षः सविशेषः इत्यागमः ॥

एकशफः । पुं । अश्वे ॥ एकशुरेजन्तु-
भाषे ॥ यथा । खरोऽश्वतरोऽश्वारः
शरभश्चमरीतथा । एतेचैकशफाः
चक्षः शृणु पञ्चनखान्यश्रुति ति
धीभागवतम् ॥

एकशृङ्गः । पुं । हरौ ॥ एकशृङ्गे पशौ ॥

एकशेषः । पुं । सभासप्रभेदे ॥

एकश्रुतिः । स्त्री । उदात्तानुदात्तस्य
रितानामभिभागेनोच्चारणे ॥ एका
चासौश्रुतिश्च ॥

एकषष्टिः । स्त्री । सङ्ख्यासङ्ख्येयवि
शेषे ॥ एकाधिकाषष्टिः ॥

एकसर्गः । त्रि । अमन्यमनसि । एक
ताने । एकाद्ये ॥ एक एकस्मिन्वा स
र्गो निश्चयोऽस्य ॥

एकसूत्रः । पुं । उमरुवाद्ये ॥

एकस्यः । त्रि । एकउरियते ॥ एकस्मि
न् तिष्ठति । छान् । कः ॥

एकहायनी । स्त्री । एकाव्यायांगवि ॥
एकहायनोयस्याः । दामहायनान्ता

एकाग्रः

वेति डीप् ॥

एका । स्त्री । आर्यायाम् । कौटुव्याम् ।
पावंच्याम् ॥ इतिविकारुडशेषः ।
यथा । एकैवाहंजगत्त्यचेति । एकै
वशक्तिः परमेश्वरस्य भिन्ना चतुर्धा
व्यवहारकाले । भोगे भवानी पुरुषे
धुमिष्युः कौमेपु कालोसमरेषु दुर्गे-
तिच ॥

एकाकी । वि । एकके । एकले ॥ एका
द्वाकनिश्चासराये ॥

एकाक्षः । पुं । काके ॥ वि । काक्षे ॥ ए
कमक्षि यस्य । षच् ॥

एकाक्षरम् । न । प्रणये ॥ एकश्चतदक्ष
रम् ॥

एकाग्रः । वि । अनाकुले ॥ विषयान्त
राव्याधिसचित्ते । एकताने । विश्वेप
रहिते ॥ एकम् एकस्मिन्वा अग्रम
स्य । अग्रंमुरोगसंश्लेषमितिस्वामी ॥
चित्तस्य चतुर्थ्याभूमौ । एकाग्रचि-
त्ते ॥ एकविषयकधारावाहिकवृत्ति
समर्थातत्त्वोद्रेकेषु तमोगुणकृतत-
न्त्रादिहृषणयाभावादात्माकारावृ-
त्तिः साच रजोगुणकृतचाञ्चल्यरूप
विश्वेपभावादेकविषयैवेति युद्धे स
त्त्वे भवति चित्तमेकाग्रम् । अस्यां
भूमौ सम्प्रजातः समाधिः तत्रार्थोवा-
कारावृत्तिरपि भासते ॥

एकाद्

एकाग्रम् । वि । एकाग्रे ॥ एकमध्यमस्य ॥

एकाद्गः । पुं । वुधग्रहे ॥ न । चन्दने ॥
एकाद्ग्रीसुगन्धः । पुं । कर्पूरादीनाङ्गणे
। सुगन्धगणे ॥

एकात्मा । पुं । परमात्मनि विश्वौ ॥ ए-
कः केवलोऽद्वितीयश्चासावात्माने त्वे
कात्मा । जीवेश्वरभेदस्य जीवानां-
परस्परभेदस्य जडतद्भेदस्य च भिन्ना
त्वात् ॥ ज्ञानंश्रेयं तन्माज्ञाता वितयं
भाति भायथा ॥ विश्वार्थभागे वितये
। आत्मैवैकोऽवधिष्यत इति श्रीमहा-
निर्वाणतन्त्रोक्तेश्च ॥ आत्मनोऽन्यदि
जानीहिसर्वं त्वैवचागमादिष्युक्ते
श्च ॥

एकादशः । वि । एकादशानाम्पूरणे ॥
तस्य पूरणेऽट् ॥

एकादशकः । पुं । इन्द्रियाक्षुधेगणे ॥

एकादश । वि । एकाधिकदशसङ्ख्या-
याम् । ११ ॥ सङ्ख्येये ॥ यथा । ए
कादशेन्द्रियाणीति । तत्र । वुद्धीन्द्रि-
याणि चक्षुःश्रोत्रघ्राणरसनत्वगास्था
नि । वाक्पाणिपादपाद्युपस्थान् क
र्मेन्द्रियाण्यङ्गुः ॥ उभयात्मकमत्र
मनः ॥ मनोधिष्ठितानामेव हि चंचु
रादीनां वागादीनाम् स्वस्वविषये
पुप्रहृषेः । एकादशसु इन्द्रियेषु म-
न्ये मन उभयात्मकम् ॥

एकान्त

एकादशद्वारम् । न । शरीरास्थेपुरे ॥ ए
कादशद्वाराणि अस्व । संतशीर्षं च्या
नि नाभ्यासहार्षांश्च पीणि शिरस्ये
कम् । तैरेकादशद्वारमवति शरी
रास्थेपुरम् ॥

एकादशी । स्त्री । हरिदिने । हरिवास
रे ॥ सांत्तु शुक्लपक्षे सूर्यमण्डलात्
चन्द्रमण्डलस्य भिर्गमरूपैकादशं क
लाक्रियारूपा । कृष्णपक्षे सूर्यमण्ड
ले चन्द्रमण्डलस्य प्रवेशरूपैकादशक
लाक्रियारूपा ॥ तत्र ज्ञातस्य फलम् ॥
क्रौञ्चोत्कटः क्रेशसहः सुभाषी योगा
दिकात्तास्वजनैकमर्त्ता । महामति
र्देवगुह प्रियः स्यादेकादशी जौमनु
जातिहृष्टः ॥ एकादशानां पूरणी ।
उडमानुडीप ॥

एकाद्विंशतिः । वि । एकोनविंशत्याम्
॥ एकेन न विंशतिः । एकादिश्वैकस्य
चाटुक् ॥

एकाम्शा । स्त्री । पार्थिव्याम् ॥

एकान्तम् । न । अच्यन्ते । अतिभाषे ।
निर्भरे ॥ नियते ॥ क्रियाविशेषश्च
त्वेऽस्यास्तीवचम् । द्रव्यविशेषश्चेत्
वाच्यलिङ्गत्वम् ॥ वि । निर्जने । जनै
रनाकीर्णं ॥ एकः अन्तः निष्प्रयोऽन् ।
एकस्मिन्नेव अन्तः समाप्तिर्व्यष्ट्या ॥

एकान्ततट । स्त्री । अर्थविचारिणि ॥

एकाय

एकान्तवादी । पुं । सप्तपदार्थवादिनि
नास्तिकविशेषे ॥

एकान्ती । वि । विष्णुभक्ताविशेषे ॥ य
था । एकान्तेनासमीं विष्णुर्धम्सादे
द्यौ परावर्णः । तस्मादेकान्तिनः प्रो
क्तस्तज्जांगवते चेतसरस्यादिर्गुरु
डे १३१ अध्यायः ॥

एकान्तः । वि । एकभक्ते ॥

एकान्तविंशतिः । वि । एकोनविंशती ॥
एकेन न विंशतिः । नानाविंशत्यां स
मासेकृते एकशब्देन सह वृत्तयेति
योगविभेगात् समासि । अनुनासि
कविकल्प ॥

एकापारम् । न । तुष्टे प्रभेदे ॥ सेवा
दयोऽर्जनोपायाः तेषसेयकादीन्
दुःखीकुर्वन्ति । इष्यदुरीश्वरद्वार
स्वदीप्तदृष्ट्यादं चन्द्रजम् । येदना
भावियेन प्रोक्तं क. सेवासु प्रसज्यते
॥ एवमन्थे व्यर्जनेोपायाः दुःखा इति
विषयोपरमे या वीछानुष्टिः सा ए
कापरिमुच्यते ॥

एकव्दा । स्त्री । एकहायन्याङ्गवि ॥ ए
क अद्वोयस्यो.सा ॥

एकाम्बरम् । न । पुरुषोत्तमचेतसन्नि
धौ वत्तमाने भुवनेश्वरनाम्ना विश्नु
ते परशक्त्याप्रतिष्ठिते पवित्रस्थाने ॥

एकायन । वि । एकाग्रये ॥ एकतोने

एकाव

॥ एकमयन मस्य ॥ न । नीतिशास्त्रे ॥
 एकायनगतः । त्रि । एकात्रे । एकताने ॥
 एकश्च तदयनश्च । एकायनगतः ।
 एकस्मिन्नयने गतं ज्ञानमस्येति वा ॥
 एकावली । स्त्री । एकयष्टिकाख्ये शारे ॥
 एकपङ्क्त्याम् ॥ अर्धालङ्कारप्रभेदे
 ॥ यथा । गृहीतमुक्तरीत्यायंश्रेष्ठिरे
 कावलीमता । नैषे कर्णान्तविश्रा
 न्ते कर्णौ दोस्तक्षदे।लिनौ ॥ दोस्त
 भौजानुपर्यन्तप्रखम्बनमनोहरौ ।
 जानुनी रत्नमुक्तराकारे तस्य हि भू
 भुजः ॥ उत्तरोत्तरस्य पूर्वपूर्वविशे
 षण्भावः पूर्वपूर्वोत्तरोत्तरविशे
 षण्भावो वा गृहीतमुक्तरीतिः ।
 तत्राद्यः प्रकार उदाहृतः । द्वितीयो
 यथा । द्विज्जालात्मसमैव यस्य विभु
 सा यस्तत्रविशोतते यस्यामुष्य सुधी
 भवन्ति किरणारागोः स यासा भभूत्
 । यस्तत पित्तमुष सुयोख्य इविषं य
 स्तस्य जीघातये नोठा यद्गुणमेषम
 न्नाधरियोः स्ताः पान्तु नोनूर्ध्वयः ॥ अ
 धिष । स्थाप्यतेऽधोऽद्यतेवापि यथा
 पूर्वपरम्परम् । विशेषणतया अत्रवस्तु
 सैकावली शिषा ॥ पूर्वपूर्व प्रतिपत्ती
 चरोत्तरस्य वस्तु नोवी भयानिशेषण
 भावेन यत् स्थापनं निषेधोवासम्भव
 तिसा दिधाहुषैरेकावली भयत्यते ।

एकाष्टी

कामेशोदाहरणम् । पुराणियस्यां स
 वराङ्गनानि वराङ्गनारूपपुरस्कृता
 इत्यः । रूपंसमुन्मीलितसद्विलास
 मखं विलासाः कुमुमायुधस्य ॥ नृत
 ज्जलं यत्र सुषारुपङ्कजं न प्रकृत
 लदलीनषट्पदम् । नषट्पदोसौ
 कलगुञ्जितो न यो न गुञ्जितं तत्र ज
 हारयन्मनः ॥ पूर्वत्रपुराणां वराङ्ग-
 नास्तासामङ्गविशेषणमुखेन रूपं त
 स्य विलासास्तेषामप्यखमिच्छन्मुना
 कामेव विशेषणं विधीयते । उत्तरत्र
 प्रतिषेधेष्येनंयोज्यम् ॥ एकाचासौ
 आवलीच ॥

एकान्वयः । वि । अनन्वगतौ । अनन्व
 गतिके ॥

एकाधितगुणः । पुं । एकवृत्तिपरमं ॥
 यथा । रूपम् १ रसः २ गन्धः ३ स्पर्शः
 ४ एकत्वम् ५ एकवृत्तत्वम् ६
 परिमाणम् ७ परत्वम् ८, अपरत्व
 म् ९ बुद्धिः १० सुखम् ११ दुःखम्
 १२ इच्छा १३ क्षेपः १४ यत्रः १५
 गुरुत्वम् १६ द्रवत्वम् १७ स्नेहः
 १८ संस्कारः १९ अदृष्टम् २० शब्दः
 २१ ॥ इतिसिद्धान्तमुकावली ॥ -

एकाष्टीलः । पुं । वकपुष्ये । शिवमस्या
 म् ५ एकमस्त्रिधाति । ला० । कः ।
 सुषामाटिच्चात्पञ्चम् । दीर्घत्वाच्च ॥

एजन

एकाष्टोत्था । स्त्री । पाठावाम् । वनति

क्तिकौपथौ ॥ टाप् ॥

एकाहः । पुं । एकदिने ॥

एकाहगमः । वि । एकाहगम्यमार्गे ॥

एकाहेन गम्यते । कर्तृकरणे कृते

तिसमासः ॥

एकाहारः । पुं । एकदिनवृत्त्येकवार

भोजने ॥ यथा । एकाहारः सदा

कार्ये न द्वितीयः कदाचन । पर्य

कृश्यायिनो नारी विधवा पातयेत् प

तिमितिस्युतिः ॥ वि । तदति ॥

एकीभावः । वि । विनेकानर्हत्वेनावि

शेषतां प्राप्ते ॥

एकीयः । वि । एकपक्षे । सहाये ॥

एकेन्द्रियसंज्ञा । स्त्री । वैराग्यविशेषे । इ

न्द्रियद्वयसमर्पतया पक्वानां कथा

यागामौस्तुक्प्रसाधेण मनसि ध्यव

स्थाने ॥ अथवा दृष्टानुश्रविकविषय

प्रसृत्तेर्दुःखात्मकत्वबोधेन वक्षिरि

न्द्रियप्रवृत्तिमजनयत्वात्पि तृष्णा

या प्रोक्तुक्प्रसाधेण मनस्यवस्थाने ॥

एकोद्दिष्टम् । न । प्रेतोद्देश्यकथाद्दे ॥

एकोद्दिष्टविधिकर्तावस्तरिके ॥ एक

एव उद्दिश्यतेयत्र तत ॥ एकमुद्दिश्य

यच्छ्रावमेकोद्दिष्टं तदुच्यते ॥

एकोशिका । स्त्री । पाठावामोपथौ ॥

एजनम् । न । कम्पने ॥ पुं । वधि श्वा

एखः

मे ॥ वि । कम्पके ॥

एखः । पुं । मेघे ॥ वि । वधिरे ॥ इख

ति । इखस्यमे । अच् । उलघोरै

खम् ॥ यदा । आसर्वतः ईखते । ई

खस्तुतौ । घञ् । अन्वा ॥

एखक । पुं । वनच्छगले ॥ एखकस्य प

क्षमेयं मेपासिपसमं गुणै ॥ पृष्ठुष्टु

ष्टमेवे । मेष्टे । उरखे ॥ इखति । एख

यतिवा । इखस्यमेपययोः । खुख्

। उलघोरेकता ॥

एखका । स्त्री । मेघ्याम् ॥ अनादित्वा

। टाप् । विपकादित्वात्त्वम् ॥

एखगजः । पुं । दृष्टुमे । चक्रमर्हके ॥ ए

खोमेप एव यथीयस्य भञ्जकत्वात्

॥ यथा । एखनम् । इलक्षेमे स्वमे

च । घञ् । उलघोरेकता । एखे स्वमे

गलति । गजमदेश्च । अच् ॥

एखमूकः । वि । वाक्श्रुतिवर्जिते ॥ म

टे ॥ एखोवधिरश्वासौ मूकश्च ॥

एखुकम् । न । एखुके ॥

एखुकम् । न । अन्तर्न्यस्तकीधसे कुञ्चे

॥ ईखते । ईखस्तुतौ । उखुकादय

श्वेतिसाधु ॥

एखोकम् । न । एखुके ॥ इतिद्विरूपको

पः ॥

एखः । पुं । कृष्णवर्णे मने । हरिय

जातिविशेषे ॥ अस्यमांसगुराः । ए

एतनः

सः कपायो मधुरः पिच्छाहृक्कफवात
हृत् । सङ्ग्राही रोचनो वल्यो ज्वरप्र
शमनः स्मृत इति ॥ अपिच । एषो
निलकफध्वंती किञ्चित् पित्तकरो ल
घुः । उष्णो ग्राही रसेस्वादु बन्धु
ज्वरहरः स्मृत इति ॥ एति । बाहुल
कास्यः ॥

एणकः । पुं । एणे ॥ स्वार्थेकः ॥

एणतिजकः । पुं । चन्द्रमसि ॥ एणस्ति
लकमिष यस्य ॥

एणभृत् । पुं । चन्द्रे ॥

एणी । स्त्री । मय्याम् ॥ एणस्य स्त्री ।

पुंयोगादितिडीप् ॥

एणीमयना । स्त्री । मणाच्याम् ॥ ए-

एणाः नयने इव मयने यस्याः । ए-

णीनयने केलीकलङ्गे प्रेयान् वट्किं

किं नो कुर्वते । धन्या रमण्यो सर्वे

सप्तते दुःखं सुखवत् न्वान्ते मनुते ॥

एतः । पुं । कर्बुरवर्णे ॥ वि । आगते ॥

कर्बुरवर्णयुक्ते ॥ एति वर्णान् । इष् ०

। इतिमृश्रिण्वामिदमिलूपूर्ध्विभ्य

स्त्रिति एतेस्मन् ॥

एतद् । वि । आस्तत्रवृद्धिस्थे । पुरोवर्धि

वाचके सर्वनामनि ॥ एति इग् ० ।

एतेस्मृत्चेत्यदिः ॥ निश्वापरोक्ष-

आत्मनि ॥

एतनः । पुं । निश्वासे ॥

एषः

एतर्हि । अ । सम्प्रति । इदानीम् ॥ अ

स्मिन्काले । इदमेर्हिष् । एतेतौ

रयोः ॥

एतशः । पुं । द्विजेत्तमे । ग्राह्ये ॥ ए

ति । इष् ० । इणस्त्रयन्तशसुना

धिति तशन् ॥

एतशः । पुं । ग्राह्ये ॥ एति । इष् ०

। इणस्त्रयन्तितशसुन् ॥ अक्षत

कस्येतिदीर्घः । एतशसौ । एतशसः ॥

एता । स्त्री । आगतायाम् ॥ कर्बुरवर्णा

याम् ॥ वर्णादिमुदात्तात् तौपधात्

तौनेति पाञ्चिकोऽडीवृत्तत्सन्निधे

गश्रिष्टस्तकारस्य नकारादेशस्य न ॥

एतावान् । वि । एतत्परिमाणविशिष्टे

॥ एतत् परिमाणमस्य । यत्तदेते-

भ्यः परिमाणोवत्पु । आसर्वनाम्नः ॥

एतावान् साङ्ख्ययोगार्थ्यां स्वधर्म

परिनिष्ठया । अन्महाभः परः पुंसा

भक्ते नारायणस्मृतिः ॥

एष । पुं । इन्धने । ईधन इति भाषा ॥

इध्यतेऽनेनाग्निः । जिदन्धीदोसी ।

इक्ष्वयेति करणेघञ् । अवेदीधै-

घ्नप्रत्ययश्चिमन्थथा इति घञिनलो

योगुणश्चनिपातितः ॥

एतनुः । पुं । पुरुषे ॥ अयी ॥ एधते ।

मघ ० । एधियछोश्नु ॥

एषः । न । वक्रिसन्दीपनार्थे काष्ठे ।

एरण्डः

समिधिः । इन्धने ॥ एषतेऽनेन । ए
 ष ० । अस्वने ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 एषा । स्त्री । सख्यौ ॥ एषनम् ॥ एष ०
 ॥ ॥ गुरोश्चेत्यः । टाप् ॥
 एषितः । वि । प्रष्टे ॥ वर्द्धते ॥ एषते
 ॥ न च्यर्थेति क्तः ॥
 एण्ड । न । पार्थे ॥ अषराद्ये ॥ एतिग
 ॥ अति-प्रार्थश्चेत्तेन । इयं आंगली
 ॥ अस्वसुन् मुडागमश्च ॥ ॥ ॥
 एनी । स्त्री । एतायाम् ॥ अषपाचिको
 ॥ डीप-तकारस्य नकारादेशश्च ॥
 एरका । स्त्री । निर्गन्विद्युदविशेषे । ए
 । रकागुन्द्रमूलाश्च शिन्वी गुन्द्रा शरी
 तिचेति नामान्तराणि । पट्टेष्टा इति
 भाषा ॥ एरकां शिशिरा वृष्या चक्षु
 य्या वातकोपिनी । मूत्रकृच्छ्राशरी
 द्राहपित्तशोथितनाशनी ॥
 एरण्डः । पुं । अरुणा रक्षा इतिगौलेषु
 प्रेसित्वा मत्स्यविशेषे । एरण्डो मधुरः
 स्विग्धो विष्टम्भी शीतलो गुरुरिति
 वास्यगुणाः ॥
 एरण्डः । पुं । अरण्ड इतिभाषाप्रसिद्धे
 ष्टचविशेषे । उरुवृके ॥ अस्यगुणा
 यथा । एरण्डयुग्मं मधुरं मृणं गुरु
 विनाशयेत् । शूलशोथकटीवल्लि
 शिरः पीडोदरप्वरान् ॥ अत्रश्यास
 कफानाहकासकुष्ठो ममास्तानिति ।

एरण्ड

एरण्डयुग्मम् शुक्ररक्तैर्युक्तैः ॥ एर
 ण्डयुग्मं वातघ्नं कफकृमिविनाशनम् ।
 मूत्रकृच्छ्रहरश्चापि पित्तरक्तप्रकोप
 यम् ॥ वातार्थसदलं गुल्मवृद्धिशूल
 हरम्परम् । कफवातकृमिनां हन्ति
 वृद्धिसंसर्षिणामपि ॥ एरण्डफलम-
 ल्युच्छं गुल्मशूलानिजायहम् । यकृत
 प्रीहोदराशोभं कटुकं दीपनं परम्
 ॥ तद्वन्मज्जा च विद्धमेदी वातशेषो
 दरापहः इति ॥ कायेऽस्यमूलसंश
 द्यमित्थाहुरपरैरनाः ॥ आ ईरम
 ति वायुम् । ईरगतौ कम्पने च । वा
 हुलकाहृदश्च ॥ ॥ ॥
 एरण्डकः । पुं । एरण्डे ॥ स्वार्थे कः ॥
 एरण्डतैलम् । न । एरण्डस्यलेने ॥
 लेनेतैलश्च ॥ गुहा यथा । एरण्डतै
 लंतीक्ष्णोष्णं दीपनं पिच्छिलं गुरु-
 । नृप्यं त्वच्यं वयःस्त्रायि मेधाकान्ति
 वलाग्रदम् ॥ कपायानुरसं हृच्छं यो
 निशुक्रविशोधनम् । विस्त्र्याहुरसं
 पाके सतितकं कटुकं सरम् ॥ विषमन्त्र
 र हृद्रोगपृष्ठगुच्छादिसुहृत् । हन्ति
 वातोदरानाहगुल्माघ्नीलाकटिग्रहा
 न् ॥ वातशोथितविद्धमन्त्रप्रधाशोथा
 भविद्रधीन् ॥ आमवातगजेन्द्रस्य श
 रीरवनधारिणः । एकपशनिहन्ताय
 मेरण्डस्त्रेहकेशरीति ॥

एलवा

एरखडपिका । खी । दन्तोदधे ॥

एरखडफलम् । न । रेंडीइतिप्रसिद्धे ए
रखडस्य फले । एरखडे ॥ एरखडको

मखं ब्राह्मं फलं सक्रेण स्वेदितम् । पा
चितं कटुतैलेन हिङ्गुनाति सुवासि

तम् ॥ कफानिलहरं हृष्यं हृष्यं च सु-
षण्णं पित्तलम् । अयिसञ्जनं हृष्यं

गुरुपाकेति पिच्छिलम् ॥ ११
एरखडफला । खी । लघुदनवाम् ॥

एरखडा । खी । } पिप्पल्याम् ॥ इति
एरखडी । खी । }

शब्दचन्द्रिका ॥ । । । ।
एरखः । पुं । कर्कटीप्रभेदे- । लोमशा

याम् । इतिदन्तफलायाम् ॥ आर्-
रखम् । ईरः । सम्पदादिस्वात् किप्

। एरं हयोति वारयतिवा । हण्-
वाङ्मुलकादुष् ॥

एलकः । पुं । भेषे ॥ इतिराजनिर्घण्टः ॥
एलङ्गः । पुं । मत्स्यविशेषे । गौडभाषायां

रायकडा रायखांडा एलाङ्गा इति
ष ख्याते ॥ एलङ्गो मधुरो वृष्यः

सङ्गाधी कफवातहा । मेघान्निपुष्टि
कारोष शीतलोगुरुरेवच ॥ श्लेष्म-

प्रसादन. प्रोक्तो निर्घण्टे रामपूर्वके ॥
एलपालुकम् । न । सुगन्धिद्रव्यविशेषे

। वानुके । रेनेत्रे । चालुका इतिगौ
डभाषा ॥ एलति । इक्षुप्रयोगे । पचा

एलवाचु

वच । टाप । एलाद्रव वलते । वलप्रा
ग्ने । वाङ्मुलकादुष् । स्वार्थेकन् ।

। डयापोरितिह्रस्वः ॥ - । ।
एला । खी । इलायचोति भाषासिद्धा

-यां बहुलमन्यायाम् । ऐन्द्राम् ॥
सा विविधा । सूक्ष्मास्थूलेति भेदा

-त् ॥ सूक्ष्मोपकृष्टिका तुत्याको
। रङ्गी विपुटा पुष्टि रिख्यादिनाम

भिः प्रसिद्धा ॥ -स्थूलात् । इष्ठी-
का चन्द्रवासाच निष्कृष्टिर्वहुलात

वेख्यादिभिः ख्याता ॥ अस्यानु यास्तु
। सूक्ष्मोवायां स्थूलोवायां द्रष्टव्याः ॥

-एलवति । इक्षुप्रयोगे । पचावच
। टाप ॥ । । । ।

एलापत्र । पुं । नागविशेषे ॥
एलापर्णी । खी । सुवहायाम् । रा-

त्रायाम् । सुक्तस्तायाम् । कांठाभा
महली एलानी इति गौडभाषा ॥

एलादाइव पर्यायव्याः । पाककर्णेति
डीप ॥

एलापालुकम् । न । ऐलेत्रे । मलकालु
के ॥ इत्याभावः प्रक्षिपार्थवत् ॥

एलीका । खी । सूक्ष्मोवायाम् ॥
एल्लाचु । न । एलवाचुके ॥ एल्लानु क

टुकं पाके कषायं शीतलं लघु । इ
ति कषड्ग्यं पृष्टिदृक्साक्षिह

टुषः ॥ वलासविषयित्तास्रकुटमूप-

एवम्

गदकृमीन् ॥ अ । औपम्ये ॥ अनवकृतौ । अ
 नियोगे ॥ वाक्यपरमे ॥ अवधारणे ॥
 चारनियोगे ॥ विनिग्रहे ॥ एवका
 रविधिः । विशेष्यसङ्गतः विशेष्य
 सङ्गतः क्रियासङ्गतश्चेति । तत्र विशेष्य
 सङ्गतस्यैवकारस्य अन्ययोगव्यव
 च्छेदोऽर्थः । पांशुएव धनुर्द्वरे इत्या
 दौ विशेष्ये पांशुर्द्वरे पांशुन्ययोगव्य
 वच्छेदोपात् । धनुर्द्वरेपदस्योच्छृ
 धनुर्द्वरेवाच्यिकत्वात् तथैवतात्प
 र्यात् । पांशुन्ययोगस्तादात्म्यम् ॥
 विशेष्यसङ्गतस्यैवकारस्य योगव्यव
 च्छेदोऽर्थः । शङ्खः पांशुरएवेत्यादौ
 विशेष्ये शङ्खे पांशुरच्चा योगव्यवच्छे
 दोपात् ॥ क्रियासङ्गतस्यैवकारस्य
 चान्यन्तायोगव्यवच्छेदोऽर्थः । सम
 वाभिप्रायके नीलसरोजं भवत्येवे
 त्यादात्मन्यवितावच्छेदकसरोजत्वं
 सामानाधिकरण्यात् सरोजनील
 भवणकर्तृत्वान्यन्तायोगव्यवच्छेद
 बोधादिति सम्प्रदायः ॥ परिभवे ॥
 ईषदर्थे ॥ अयनम् । इषु ग्रीष्मां वन ॥
 एषः । वि । गन्तरि । गमनकर्त्तरि ॥ ए
 ति । इष्णु । इषु ग्रीष्मां वन ॥
 एवम् । अ । उपमायाम् । सादृश्ये । व
 त । या । यथा । तथा । इवेत्यस्य

एष्यः

पर्यायाः ॥ यथा । अग्निरेवं विप्रः ।
 अग्निरिवेत्यर्थः ॥ इदं प्रकारे । इ
 त्यम् ॥ यथा । एवं वादिनि विप्रर्षी
 । अवधारणे । यथा । एवमेतत् ॥ अ
 ग्नीकारे ॥ अर्थप्रप्ते ॥ परकृतौ ॥ पुं
 च्छायाम् ॥ पुं । कौशभयेवाये ॥
 एष्यः । स्त्री । इच्छायाम् । पुष्लोक
 विज्ञकामनासु ॥ न कश्चिदन्यः सं
 सार उक्तादस्येषकाश्यात् ॥ दुषेस्यु
 टिटाप ॥ एष्यः । स्त्री । इच्छायाम् । पुष्लोक
 एष्यिका । स्त्री । एष्याम् । नारा
 च्याम् । स्वर्षकारादीनांतुंशायाम् ।
 निश्चि इतिगौडभाषा । कांटाइति
 देशभाषा ॥ इष्यतेऽनया । इष्यतौ ।
 ल्युट् । स्वार्थे कः । टादिभ्ये ॥
 एष्यो । स्त्री । एष्यिकायाम् ॥ प्रथमा
 गौमुसारिष्याम् । प्रथमेषथलाका
 याम् । वेत्कार इतिगौडभाषाप्रसि
 द्दायाम् ॥ चेतनाभिदि । इष्यतेन
 या । इष्यन् । ल्युट् । गौरादिषु एष
 यः करणइति स्त्रीषु ॥
 एषितव्यः । वि । अन्वेष्ये ॥ एषितुं यो
 ग्यः । तव्यः ॥
 एष्यः । वि । एषितव्ये ॥ यथा । एष्य
 व्या वहवः पुत्रा यश्चे कोपि गयां व्रजे
 न । यजेत वाश्वमेधेन नीलवाटप

शैकान्यि

मुक्तु तेदिति ॥

शेः

शे । अ । श्रुतौ । आह्वाने ॥ श्रुतौ ॥

आमन्वये ॥ शोचने ॥ शकारे ॥

शेः । पुं । महेश्वरे ॥

शेकधम् । अ । एकधार्थे ॥ एकाहोद्य

मुजन्यतरस्यामिति धा प्रच्ययस्य थ

मुञ् ॥

शेकभाष्यम् । न । एकभावत्वे ॥ श्राद्ध-

शादिस्वात् प्यञ् ॥

शेकरस्यम् । न । सामरस्ये ॥ एकरसस्य

भाषः । प्यञ् ॥

शेकागारिकः । वि । शैरे । तस्करे ॥

एक असहाय मगार प्रयोवनमस्य ।

शेकागारिकत् शैर इति इकट् वृद्धि

श्च निपातनात् ॥ स्त्रियां टिस्वात् ङी

पि । शेकागारिकी ॥

शेकाद्यः । वि । एकताने ॥ एकाश्रात्

स्वार्थेऽण् ॥

शेकात्म्यम् । न । ऐक्ये ॥ एकात्मनोभा

षः । प्यञ् ॥

शेकान्तिकः । वि । अर्थविचारिण्यि । सा

धनानन्तर मवश्यमाधिनि ॥

शेदान्यिकः । पुं । एकापपाठेऽपे ॥

यस्याध्ययने प्रवृत्तस्य परोचाकाले

शैक्याक

विपरीतोच्चारखरूपं स्वस्मितमेक-

जातं सोमेनोच्यते । एकमन्यद्वृत्तम

स्य । कर्म । ध्ययने वृत्तमिति ठक् । ए

कमन्यदिति विगृह्य तद्विदितार्थ इति

समासः । ततश्चक् । एवं शैयन्यिकः

शैयन्यिकः ॥

शैकाधिकः । वि । एकाङ्गनिष्पन्ने ॥ पुं ।

एकदिनामन्तरभवे ऋरे ॥ दिनेदि-

ने एककाले समागतञ्चरे ॥ समुद्रस्यो

त्तरे तीरे द्विविदे नामवानरः । शे

काङ्किकञ्चरं शनितस्य नामानुकी-

र्त्सिनात् ॥ एकाङ्केभवः । ठक् ॥

शैक्यम् । न । अभेदे । एकात्मभावे ।

एकत्वे व्यतिरेकाभावे ॥ भाषेऽप्यञ् ॥

शैक्यम् । न । मोरटे । इक्षोर्मूले ॥

इक्षोरिदम् । अण् ॥ वि । इक्षोर्वि

कारे । गुडादौ ॥ तद्वयवे ॥ वि

स्वादेश् ॥

शैक्याकः । पुं । सूर्यवंश्यान्ने ॥ इक्ष्वाकौ

रथस्यम् । जनपदमभ्यात्त्वपियाद्

ञ् । बहुष्वेत्सुक् । इक्ष्वाकूणां दुरामे

र्येत्वधीनाश्चिह्नय इति प्रयोगः ॥

इक्ष्वाकूपु जनपदेषु भवः ॥ कोपधाद्

ञ् । अण्वबहुष्वेपिनसुक् । ऐक्याकेषु

चमैथिलेषु च फलन्तस्मात्कर्मणि

परतिमुगारिः ॥ दाण्डिनायनेऽण्

कारलोपः ॥

ऐनसः

ऐन्दुदम् । न । इन्द्रदीवृक्षस्यफले ।
 हिंगोटा इतिभाषा ॥ इन्द्रबाणदम्
 । प्रचादिभ्योऽणविधेर्नाञ्चोऽणुक् ॥
 ऐन्दुविडः । पुं । ऐन्दुविले । कुशेरे ॥
 ऐन्दुकम् । न । ऐन्दुके । सांख्यकुशे ॥
 स्वार्थे ऽण् ॥
 ऐणम् । त्रि । ऐणस्य चर्मादौ ॥ ऐणस्य
 अययवो विकारो वा । प्राणिरजसा
 दिभ्योऽण् ॥
 ऐणिकः । त्रि । ऐणिकारि ॥
 ऐण्येयम् । त्रि । ऐण्येष्वगादौ ॥ ऐण्य
 स्य्याविकारोऽयवो वा ऐण्योऽण् ॥
 ऐण्यारतिबन्धविशेषे ॥
 ऐणरेयः । पुं । ऐण्येदोऽणिपदि । त
 च्छायायाम् ॥ त्रि । ऐणराया अप
 च्ये ॥
 ऐणरेयी । पुं । ऐण्येदीयशाखाविशेषे वा
 ध्यायिनि ॥
 ऐणित्यम् । न । इतिच । पारम्येय
 देये ॥ तच्चानिर्हितप्रयत्नकं पारम्य
 र्थप्रवादभावम् इतिच कचुर्दुडा इ
 ति ऐणित्यम् । यद्येच षटे यचः प्र
 तिषसतीति । इतिहेति निपातस
 मुदायः उपदेशपारम्यर्थे । तदे
 च । अनन्तायसयेतिङ्भेप्रजाअन्यः ॥
 यदा चतुर्वर्षादिच्छात् । स्वार्थे ऽण् ॥
 ऐणसः । पुं । ऐणसि ॥ स्वार्थिकः प्रजा

ऐन्द्री

अण् ॥
 ऐन्दवम् । न । ऐण्यिरोऽनक्षत्रे ॥ वि ।
 इन्दुसम्बन्धिनि ॥ इन्दोरिदम् । त
 स्येदमिच्छय ॥
 ऐन्दवी । स्त्री । ऐण्येराज्याम् ॥ उनीप ॥
 ऐन्द्रः । पुं । अर्धुने ॥ वात्सिवानरे ॥ दै
 वसर्गात्तरे ॥ त्रि । अर्धसम्बन्धिनि
 ॥ इन्द्रस्यायम् । तस्येदमिच्छय ॥ न ।
 ज्येष्ठानक्षत्रे ॥ मूलविशेषे । यनाई
 कायाम् ॥ इन्द्रदेवताकेहविरादौ ॥
 इन्द्रोदेवतास्य । सास्य देवते च्यय ॥
 ऐन्द्रवातिकः । पुं । मायाकारके । मां
 वाविनि ॥ इन्द्रजालेन चरति । च
 रतीतिठम् ॥
 ऐन्द्रस्तुतिकः । त्रि । ऐण्येप्ररोगविशिष्टे
 । छल्लीटे । गन्ना इतिभाषा ॥
 ऐन्द्रिः । पुं । अयन्ते । इन्द्रपुत्रे ॥ काके
 ॥ अर्धुने ॥ वात्सिवानरे ॥ अपत्ये
 इण् ॥
 ऐन्द्रियकम् । त्रि । प्रच्यचे । इन्द्रियघा
 त्त्ये । इन्द्रियविषये ॥ इन्द्रियेणा ऽ
 नुभूयते । कुसालादित्वाहुज् ॥
 ऐन्द्री । स्त्री । अच्याम् ॥ दुर्गायाम् ॥
 अलच्छाम् ॥ एतायाम् ॥ इन्द्रवार
 श्याम् । राखाखसया इतिगौडभा
 षा । इन्द्रायण इतिभाषा ॥ प्राच्यान्दि
 यि ॥ इन्द्रस्येयम् । तस्येदमिच्छय ॥

ऐराव

ऐशानी

टिड्ढेतिडीप ॥

ऐभी । स्त्री ॥ इतिघोषावाम् ॥
 ऐरः । पुं । मण्डे ॥ इराश्वम् तन्मयः ॥
 न । ऐरमदीयसरः इतिश्रुतिप्रसिद्धे
 ॥ मण्डेनः पूर्णमदकरे वृद्धलोकस्ये स
 रसि ॥
 ऐरण्डम् । न । शरण्डस्यफले ॥
 ऐराकः । पुं । खुरासानमध्येच्छदे
 शविशेषे ॥ तन्मध्ये चोत्तरे देवि ऐ
 राकः परिकीर्तितः । तन्मध्ये खुरा
 सानमध्ये इति तन्वशास्त्रम् ॥
 ऐरावणः । पुं । अश्वमातङ्गे । ऐरावते
 । इन्द्रेगजे । इरया उदकेन वलति-
 वलशब्दे । पचाद्यच् । इरावणे एव ।
 स्वार्थे प्रचाद्यच् ॥ यथाः इराः सुरा
 वनमुदकं यस्मिन् । पूर्वपदादिति
 चम् । इरावणे भवः । तत्रभव इ-
 च्यञ् ॥
 ऐरावतः । पुं । नारङ्गे ॥ लकुचद्रुमे ॥
 नागभेदे ॥ पञ्चभावस्य प्रथमे ॥ ५५
 भेदे ॥ शकदिभ्ये । अश्वमुवल्लभे ।
 चतुर्हन्तगजे ॥ इराउदकानि सन्त्य
 स्मिन् । मनुष्य । इरावान् समुद्रः ।
 इरायत्तव्यो भवः तत्रभव इच्यञ् ॥
 इरायत्तव्यो विशुत इषाववा । तस्येद
 मिच्यञ् ॥ न । महेन्द्रस्य ऋजुदी
 षंगरासने ॥

ऐरावती । स्त्री । षट्पत्रीरुचे ॥ विशु
 त्ति ॥ विशुङ्गेदे ॥ इराश्वः सन्त्यस्य
 इरावान् भेषः । तस्येयम् । तस्येद
 मिच्यञ् ॥ डीपः । ऐरावतेनैकदि-
 क् । तेनैकदिशि च्यञ् ॥ उत्तर-
 शर्गेनचष विशेषायां संप्राविशेषे ॥
 यथा । पुण्यास्येपा तत्रादि च्यावीवी
 क्तैरावतीस्मृतेति ॥
 ऐरिणम् । न । पाशवलवणे ॥
 ऐरेयम् । न । मयविशेषे ॥ वि । कुवे
 र ॥ इराया अपत्यम् । स्त्रीभ्योक् ॥
 ऐरः । पुं । चन्द्रवंशीये मुहुरवसिः त
 ये ॥ इराया अपत्यम् । अण् ॥
 ऐरवालुकम् । न । ऐरेये । प्रायुक्ते ।
 उरिवालुके । गन्धद्रव्यमिदम् ॥ ए-
 लवालुकमेव । स्वार्थे ऽण् ॥
 ऐरविकः । पुं । कुवेरे । पुण्यजनेश्वरे ॥
 इरविलायाः अपत्यम् । इडविला-
 यावा अपत्यमितिप्रिग्रहे । ऐरविलो
 पि । अष्टदशम्योनदी च्यञ् ॥ डलयो
 रेकंचस्मरणादौडविलोपि । इडवि
 ला अस्तिमातृत्वेन अस्वेतिप्रिग्रहे
 ल्योतस्त्रादिच्चादणि ऐरविलोपि ॥
 ऐरेयम् । न । ऐरवालुकनामगन्धद्रव्ये
 ॥ इरायाअपत्यम् । स्त्रीभ्योडक् ॥
 ऐशानी । स्त्री । ईशदिशि । ईशानको
 षे ॥ ईशानस्येयम् । अण् डीप ॥

ऐश्वरी

श्लोकः

ऐश्वरम् । न । अघटनघटनाचातुर्यं ॥
त्रि ॥ ईश्वरसम्बन्धिनि । ईश्वरस्येद
म् । अश्व ॥ - - -

- शिका इति महाभारते पापकाथ
यनम् ॥ इह लोके भवम् । अथात्मा
देष्टव्यते ॥

ऐश्वरी । स्त्री । ईश्वरसम्बन्धिन्यां शक्तौ ॥
ऐश्वर्यम् । न । विभूतौ । अविभाषण
सिद्धिषु ॥ साधिकाषु हि धर्म ऐश्वर्यम्
। यतोऽविभाषणमविभाषणमिति
प्राक्तान्यविश्वे विश्वकामावसायि-
-त्मानां प्रादुर्भावः । ऐश्वरां दंविधा
त ईश्वराया भवति । ईश्वरो हि यदेवे
च्छतिर्तत्करोति ॥ सम्पत्तौ ॥ निघ
-न्तुष्वे ॥ ईश्वरस्य भाषः । गुणवचने
-तिप्यञ् ॥

ऐश्वर्यः । वि । इह लोके भवे प्रतिपन्न
शरीरसम्बन्धिनि श्वक्चन्दनवनि-
ताग्रहचन्द्रपशुभृत्पादि विषयजन्य-
सुखदुःखादित्यहोमेभेः ॥ इह भव
म् । काशाहञ् ॥

श्लोः

ऐषमः । अ । वसमानवास्तरे । ऐश्वर
तिभाषा ॥ अस्मिन् संवत्सरे । सद्यः
पक्षपरार्थिपक्ष इति इह मद्रश् सन्न
सक प्रष्टयस्व संवत्सरे निपात्त्यते ॥

श्लो । अ । सम्बोधने ॥ साक्षान्ते ॥ अ
रणे ॥ अनुकम्पार्याम् ॥ श्लोकारे ॥
श्लोः । पुं । प्रह्लादि ॥ इत्येकापरको-
पः ॥

ऐषमस्तनः । वि । ऐषमो भवे ॥ ऐषमो
छाः श्वसन्यतरस्यामिति शैपिकेष्व
र्थेषु पक्षेष्वुल्लो ॥

श्लोकः । पुं । शकुन्ते ॥ हयले ॥ उषेरि
गुपप्रखचखेके गुणः कुत्तश्च श्लोकः
चः के इति निपात्त्यते ॥

ऐषमस्त्यः । द्वि । ऐषमस्तने । ऐषमो
भवे जाते इत्याद्यर्थेषु ॥ ऐषमोछा
सिति पक्षे च्यप् ॥

श्लोकः । पुं । केशकीटे । ब्रूयायाम्
श्लोकः । पुं । । जू इति भाषा ॥

ऐश्वरीकिकम् । न । धने ॥ वि । इह
लोकोपयोगिनि ॥ यथा । ऐश्वरी
किक मीचन्ते भासशोथितवहनम् ।
पारशैकिककार्येषु प्रसुप्ताभृशना-

श्लोकः । न । पुं । आश्वयमाषे ॥ गृहे
। मन्दिरे ॥ सद्यते समवैद्यम् । उ-
चसमवाये । असुन् । गुणः । न्यह
कादिज्ञात् कुत्तम् ॥

श्रीङ्कारः

श्रीङ्कारः । पुं । प्रवाहे । जलस्य वेगे ॥ वृन्दे
 । सङ्घाते ॥ परम्परायाम् ॥
 उपदेशे ॥ कालाख्यायां तुष्टौ ॥ यथा
 । प्रव्रज्यापिनसद्यो निर्वीर्यदेति ॥ मै
 व काल परिपाकमेपेक्ष्य सिद्धिं ते वि-
 धास्यति ॥ अलमुत्तप्ततया तवेच्छुप
 देशे या आध्यात्मिका तुष्टिः सा काला
 ख्या श्रीङ्ग लभ्यते ॥ द्रुतञ्चये ॥ न्
 प्यद्रुत्पल्लवर्ष गीतवाचयोः ॥ श्री
 चनम् । उच्च० घञ् । पृषोदरादि
 ज्ञातघः ॥ यश्चतिवा । यश्च० यश्चा-
 चञ् । न्यङ्कादिज्ञात् साधुः ॥ य
 द्वा । आङ्गद्यतेऽनेन । ऊह० । हल
 र्वेति घञ् ॥

श्रीङ्कारः । पुं । प्रवने । वेदितव्ये प्रवृत्त
 णि वेदनसाधने ॥ अवति । अविरच
 यादौ । अवतेटिलोपश्चेति मन् ।
 मन् प्रच्ययस्यैवार्य टिलोपो नतु प्र
 कृतेः । अन्यथाडिदिश्वेष ब्रूयात् ।
 अरत्तरे ख्युट् । गुणः । यषट्कार-
 इति लिङ्गात् समुदायादधिकार प्र
 च्यः ॥ अत्राहापस्तम्बः ॥ श्रीङ्का
 रः मर्गादारं तद्द्रुत्त ऽधेयमा
 य एतदादि प्रतिपद्येत विक्रयां चा
 न्याङ्कत्वा एवंलौकिक्यावाचाव्या
 वर्त्तते इति ॥ लौकिक्यावाचाव्याव
 र्त्तते तयामिच्छितं न भवतीत्यर्थः ॥

श्रीजः

श्रीङ्काराः । स्त्री । बुद्धशक्तिविशेषे । ता
 । रायाम् ॥
 श्रीजः । पुं । विषमसङ्ख्यायाम् ॥ श्री
 । जैनौजससमः पादे ॥ इति भरताः
 । ह्यः ॥
 श्रीजतिथिः । पुं । विषमतिथौ ॥
 श्रीजः । नं । दीप्तौ ॥ सर्वदम्भे ॥ प्र-
 काशे ॥ प्राणवले । निजवले ॥ सा-
 मर्थ्ये ॥ प्रथमतृतीयपञ्चमसप्तम
 नवमैकादशराशिषु ॥ धातुतेजसि
 ॥ यच्चादिकौशले ॥ धानेन्द्रियाणां
 पाटवे ॥ काव्यगुणे गौडीरीत्याम्
 ॥ तल्लक्षणे । बहुसमाससंयुक्त
 वर्णपदलिङ्गः । यथा श्रीजः प्रसाद
 माधुवंगुणतितयभेदतः ॥ गौडवैद
 र्भयाच्चाखीरीतयः । परिकीर्तिताः
 ॥ श्रीजस्य मासभूयस्त्वं मासस्य पदल
 ङ्गम् ॥ तस्योदाहरणं यथा । गङ्गो
 सुङ्गतरङ्गसङ्गतजटाजूटाग्रजाग्रतफ
 णिस्फूर्जतफूक्तुतिभीति सम्भृतचम
 लारस्फुरत्सङ्गमा । आनन्दामृत
 मापिकां विदधती चित्तं गिरीशप्र-
 भो स्वाम्यायान्वसद्गमे भगवती स
 ज्जावती पार्वतीति ॥ रसादिसप्तधा
 तुसारभागजघातुविशेषे ॥ यथा ।
 इति तिष्ठति यच्छुद्धं रक्त मीपत् स
 पीतकम् । श्रीजशरीरे सञ्चानं त

श्रोत्रपु

त्राशात्राश मच्छति ॥ भ्रमरैःफल
पुष्पेभ्यो यथासम्भ्रियतेमधु । तद
दोषशरीरेभ्योधातुःसम्भ्रियते न
गामिति वैशकशास्त्रम् ॥ उज्ज्व-
नेन । उज्ज्वार्थने । उज्ज्वलेनलो
पक्षे च्यमुन ॥

श्रोत्रिष्ठः । त्रिं । श्रोत्रस्त्रिं ॥ सारत
मे ॥ उभयत्र विन्यक्ता दोषस्त्रिंशद्वा
दिष्टम् ॥ विन्यक्तौलुंगिति श्लुक् टि
लोपश्च ॥

श्रोत्रवर्षः । पुं । पञ्चस्वरयुक्तरामे ॥ सत्तु
क प वर्जितः । प ग म ध नि युक्तः ।
यथा मङ्गारादयः ॥ इतिसङ्गीतहो
मोदरः ॥

श्रोत्रिका । स्त्री । उडिधान् इतिगौडभा
षामसिद्धे धान्यविशेषे । नीवारै ॥

श्रोत्री । पुं । श्रोत्रिका धान्ये ॥

श्रोत्रः । पुं । जवापुष्पे ॥ जवापुष्प वृक्षे
॥ जने ॥ आरंपदुनति । उन्दी ।
स्फाधितश्चीतिरक् । बाहुलकाद-
स्तोत्रम् ॥

श्रोत्राः । पुं । भूत्रि । उडीसा इति प्र-
सिद्धे नीवृद्धिशेषे ॥

श्रोत्रपुष्पम् । न । श्रोत्र गुडहर इ
तिप्रसिद्धायांजवायाम् । जवावृक्षे ॥

श्रोत्रं पुष्प मस्य । श्रोत्रपुष्पकुसुम-
प्रियेन्विके इतिहरानन्दः ॥

श्रोत्रम्

श्रोत्राखा । स्त्री । जवावृक्षे ॥

श्रोत्रः । त्रिं । पटेदीर्घतन्वी ॥ मन्तव्या
सौ ॥

श्रोत्रुः । पुं । स्त्री । विडाले ॥ अवति-
विष्टाम् आशुभ्योगृहंवा । अवरच-
यादौ । सितनीतितुम् । ज्वरक्षरे
च्छुः । गुणः ॥

श्रोत्रुमदः । पुं । मार्जारघर्मो ॥

श्रोत्रनः । पुं । न । अने । भक्ते । भात
इति भाषा ॥ उनत्ति । उन्दी । उ
न्देर्भक्षोपश्वेति युच् ॥ यदा ऊर्द्धते-
ऽनेन । ऊर्द्धनीडायाम् । करणे
ल्लुट् । पृषोदरादिः ॥

श्रोत्रनपाकी । स्त्री । श्रोत्रविशेषे ।
नीलश्लिष्टायाम् ॥ पाककथंति-
लीष ॥

श्रोत्रनार्त्ता । स्त्री । महासमज्ञायाम् ॥

श्रोत्रनिका । स्त्री । महासमज्ञायाम् ॥
वर्त्तायाम् ॥

श्रोत्रनी । स्त्री । यत्तायाम् ॥

श्रोत्रः । पुं । उन्दने ॥ उन्दी । श्रो-
त्रादिके मन्मन्त्रये । अनेदौषाम्
प्रथयश्चिभयथा इतिनलोपोगुणश्च
निपातितः ॥

श्रोत्रम् । अ । उपक्रमे ॥ प्रयत्ने ॥ अम्यु
पगमे । अनुमतौ ॥ अपाकृतौ । अ
स्वीकारे ॥ मद्रुले । शुभे ॥ नेद्ये

श्लेषधी

श्लेषवेदनसाधने ॥ अवति । अर्ध
रचनादौ । अवतेष्टिलो पश्चेतिम
न् । मनएवष्टिलोपः । ज्वरत्तरेन्सू
-ठ । गुणः ॥

श्लेषः । पुं । अर्धोपे । शूरये । कन्दे ॥
त्रि । आर्द्धे । गीला भीला इतिच
भाषा ॥

श्लेषः । पुं । श्लेषे । शूरये ॥ ग्राम्यकं
-न्दसुदोषलः ॥ त्रि । आर्द्धे । गीला
गीला इतिचभाषा ॥

श्लेषः । पुं । दाहे । शोषे । शोषे ॥ श्लेष
यम् । उप० । घञ् ॥

श्लेषणः । पुं । कटुरसे । भाल इति-
भाषा ॥

श्लेषणी । स्त्री । पुच्छा इतिगौडभाषा
प्रसिद्धे शाकविशेषे ॥

श्लेषधिः । स्त्री । फलपाकान्ते कट्वत्या
दौ । शीहियवादौ ॥ जातिमात्रवि
वचायामोपधिश्चक्ष्य प्रयोगो भव
ति ॥ श्लेषः शोषः दीप्तिर्वापीयते
ऽन । उधाञ्० । कर्मण्यधिकरणेचे
ति किः ॥

श्लेषधिप्रस्थः । पुं । हिमालयस्य न-
गरविशेषे ॥

श्लेषधी । स्त्री । फलपाकान्ते शीहिय
वादौ ॥ किमत्त्वयान्तात् कृदिकारा
दितिडोप् ॥ जातिमात्रविवचाया

श्लेषः

मस्य प्रयोगो भवति । श्लेषथ्यः प-
ञ्चधास्वाता स्वतागुल्माश्चशाखिनः ॥
पादपाः प्रसराश्चेति तेषां वक्ष्यामि
लक्षणम् ॥ गुडूच्यायाजताः प्रोक्ताः
गुल्माः पर्यटकादयः । आमाद्याः शा
खिनोमेया वटान्श्यादि पादपाः ॥
कण्टकार्यादिकाः सर्वाः प्रसरा इति
कीर्त्तिताः

श्लेषधीपतिः । पुं । इन्दौ । चन्द्रमसि
॥ श्लेषधीनापतिः ॥

श्लेषधीशः । पुं । ग्लावि । चन्द्रे ॥ श्लेष
धीना मीशः ॥ कर्पूरे ॥

श्लेषः । पुं । दग्धनवाससि । रदनच्छ
दौ । ऊपरला श्लेष इतिभाषा ॥ अ
थरे । नीचला श्लेष श्लेष इतिच
भाषा ॥ उप्यते उप्याहारेण । उप०
। उपिक्वपीतियन् ॥

श्लेषयुष्यः । पुं । यन्मूकमुष्यदृष्टे ॥

श्लेषरोगः । पुं । आस्यरोगान्तर्गतौष्ठ
भवव्याधौ ॥ विशेषोस्यनिदाने ॥

श्लेषी । स्त्री । विम्बफले । कंदूरी ॥
तिभाषा ॥

श्लेषीपमफला । स्त्री । विम्बिकायाम्
। कंदूरी इतिभाषा ॥ श्लेषीपमा
नि लघानियथाः ॥

श्लेषः । पुं । श्लेषभवेयर्णे ॥ चि ।
श्लेषहिते ॥ श्लेषभवः । शरीरव

श्रीदार्ढ्यं

रायाः अपत्यम् । स्त्रीभ्योऽकः ॥

श्रीदानपादिः । पुं । भुवे । स्वायम्भुव
मनोःपौत्रे ॥ उत्तानपादस्यापत्यम्
गि इज्जा ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥

श्रीद्विर्गिकः । द्वि । उस्तर्गोर्ह ॥ सामा
न्यविधिस्तर्गोः । उस्तर्गमर्हति ।
ठञ् ॥ सामान्यत्वे ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥

श्रीद्विष्यम् । न । उत्तरायायाम् ॥ उत्सु
कस्य कर्मभाषेवा । प्यञ् ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥

श्रीद्विनिकः । द्वि । स्तृपकारे ॥ श्रीद्विन
मि । शिल्पमस्य । शिल्पमिति ठञ् ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥

श्रीद्विमेयिः । पुं । उद्विमेयस्यापत्यम् ॥
अतइञ् ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥

श्रीद्विमेयी । स्त्री । उद्विमेयनात् ॥ इञ्
नात् इतोमनुष्यनातेरिति ङीष् ॥

श्रीद्विरिकः । द्वि । उद्विरमात्रपूरके ।
आयूने । घेटार्थी इतिभाषा ॥ अथ

ननुभुचिते । वमु चयात्त्यनपीठिते
॥ उद्विरे प्रसितः । उद्विराङ्गायूनइ
तिठक् ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥

श्रीद्विश्रितम् । न । अर्हञ् अथयुक्ते घोले
॥ द्वि । उद्विश्रिति संस्कृते ॥ उद्विश्रि
तेनान्यतरस्यामिति यच्चेऽय् ॥

श्रीद्विश्रिकः । पुं । श्रीद्विश्रिते ॥ उद्विश्रि
ति संस्कृतम् । उद्विश्रितेनान्यतरस्या
मिति ठक् ॥ इमुञ्ज्ञान्तात्कः ॥

श्रीद्विदार्ढ्यम् । न । उद्विदार्ढ्यायाम् ॥ उद्वि

द्विदार्ढ्यम् । न । उद्विदार्ढ्यायाम् ॥ उद्वि

श्रीदाल

रस्यभावेः । गुणवचनेति प्यञ् ॥

श्रीदासीन्यम् । न । शुभाशुभयोरोपे
चायाम् ॥ ताट्टस्य्ये ॥ उदासीनस्यभा
वः । प्यञ् ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥

श्रीदास्यम् । न । अकत्तृत्वे ॥ वीराग्ये ।
अनुरागादिद्वन्द्वतायाम् ॥ मनोयो
गभाषे ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥

श्रीदुम्बरः । पुं । आह्वदेवे । यमे ॥ न ।
कुर्भरेर्गिप्रभेदे ॥ तस्यलक्षणे ॥ इ

गदाहरागकण्डर्भिः परीतं रोमपि
ञ्जरेम् ॥ उदुम्बरफलाभासं कुठमौदु
म्बरं वेददिति ॥ ताम्रे ॥ उदुम्बरमे

वे । प्रसिद्धिः ॥ यज्ञाङ्गाखिनःफ
लादौ ॥ फलमौदुम्बरं बाल मन्त्रत
केणसाधितम् ॥ वेसवारभूते साज्ये

पाचितं सैन्धवान्वितम् ॥ शीतं केषा
यं मधुरं रक्तपित्तप्रयाशनम् ॥ मूत्र

कृच्छ्रहरं सकृद्यन् विवन्धाधानकार
कम् ॥ उदुम्बरस्यां वयवोविकारो-

यां । प्राणिरजतादिभ्योऽञ् ॥ पि
ताम्रजे पात्रादौ ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥

श्रीदास्यम् । न । सामवेदपिहिते उहा
तुः कर्मणि भावेच ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥

श्रीदास्यकम् । न । वस्मीककोटसम्
भृते मधुनि ॥ प्रायोपलमीकमथ-

स्याः कपिर्ताः स्वल्पकोटकाः । कु
यन्तिकपिर्लं स्वल्पतत् स्यादौदास्य-

यन्तिकपिर्लं स्वल्पतत् स्यादौदास्य-

श्रीपग

कर्मधु ॥ श्रीदाखकं इतिकरं स्वयं
 कुष्ठविषापहम् । कषायमुखमख-
 च कटुपाकश्चपित्तकृत ॥
 श्रीदाखकिः । पुं । गीतमे ॥ उदाख-
 कस्यापत्यम् । अतइजः ॥ ॥ ॥
 श्रीदुख्यम् । न । अविनीतभावे ॥ उ-
 द्दुतस्य भावः । अथ ॥ ॥ ॥
 श्रीङ्गिज्जम् । न । पांशुवखणे ॥
 श्रीङ्गिदम् । न । रेह इति प्रसिद्धे पां-
 शुवखणे ॥ श्रीङ्गिदं पांशुवखणं य-
 ज्जातंभूमितः स्वयम् । चारं रोह क-
 टु विगंधं खेपलंवातनाशनम् ॥ भौ-
 मस्य पानोवस्य प्रभेदे ॥ यथा । वि-
 दोर्ध्वं भूमिं निवां यन्महत्याधारयो-
 च्छिवेत ॥ ततोयमौङ्गिर्दं नाम वद-
 नीति म हर्षयः ॥ श्रीङ्गिद्वारि पि-
 त्तम्र भविदाद्यतिशीतलम् । प्रीरानं-
 मधुरं बल्यमीषहातकरं लघु इति ॥
 श्रीदाखिकम् । न । उदाहसमन्धिधना-
 दौ ॥ भार्याप्राप्तिकाले ख्ये भार्याप-
 न्ने ॥ तद्भाटमिरविभाज्यम् । यथा च-
 याचवैलक्यः । पितृद्वयाविनाशेन य-
 दन्यत स्वयमर्जयेत् । मैत्रमोहादिक-
 च्छेधदायादानां न तद्भवेदिति ॥

श्रीपच्छ

समीपे गौर्यस्य इति उपगुर्गोपः ।
 लक्षणात्तत्पुरोहितोऽपि यथा-
 हि हारीतेः । वर्षे यानयेद्येस्तु सत-
 द्द्वर्षाच्चमाप्रुयात् । संशोवर्षेण वर्षे-
 ः श्वेत्स्वयमेवावबोद्भुगुः ॥ तथा च ल-
 िश्वर्याः प्राज्ञाणोप्युपगुपद्वार्यः ।
 तस्या यच्च श्रीपगवः ॥ इति श्रीपर-
 त्स्वोमिनः ॥ ॥ ॥
 श्रीपगवकम् । न । श्रीपगवानां समू-
 हे ॥ गोशोचोप्रेतिबुद्ध ॥ ॥ ॥
 श्रीपचारिकः । वि । उपचारार्थे ॥ वि-
 नयादित्त्वेत् स्वार्थेठक ॥ ॥ ॥
 श्रीपच्छन्दसिकम् । न । वैताखीयच्छ-
 न्दोविशेषे ॥ तत्रैवान्ते ऽधिकेगुरौ-
 ऽस्मादौपच्छन्दसिकं कवीन्द्रहृद्यमि-
 ति खच्यम् ॥ यथा ॥ अतन्नामं सु-
 रारिकान्ता श्रीपच्छन्दसिकं हृदावि-
 नेदम् । कंसं योनिर्जघान देवो व-
 न्देतं जगतां स्थितिं दधानमिति ॥ पु-
 ष्यितामाभिधंकेषि दौपच्छन्दसिकं
 विदुः ॥ अन्यत्र । विपसे ससेना गुरु-
 समेचेत् स्मरयाच्छन्दसिकं तदौप-
 पूर्वम् । यथा । स्मररागंमयी षदु-
 क्षमिन्वा । परितस्माररवेरसंख्यं
 वश्यम् । प्रियमपदिवापिको किले-
 स्त्री परितस्माररवेरसंख्यवश्यमि-
 ति ॥

श्रीपगवः । पुं । उपगवपथे ॥ उपगौर-
 यत्त्यम् । तस्यापत्यमिच्यम् ॥ उप

औपव

औरधि

औपधेयम् । न । उपवौ । रयोङ्गे ॥

औपवस्वम् । न । उपवसे । भोजन

इदिरुपधीतिस्यार्थे ढञ् ॥

ऽभावे ॥ उपवसति । तृच् ॥ उपवस्तु

औपनिधिकम् । न । उपनिधी । प्री-

रिर्दकर्म । तस्येदमित्यण् । भाषा

त्याभोगार्थमर्षिते इत्येव ॥

नापुमसूरांश्चवर्जये । दौपवस्तुक्

औपनियदः । त्रि । श्रुतिवेषे परमा-

श्रुतिस्युतिः ॥

त्मनि ॥ उपनिषदा इत्यते ष्टच् ॥

औपसर्गिकः । पुं । सन्निपातरोगविशेषे

उपनिषदा व्याख्यान कथनमेव

उच्ये ॥ तस्य लक्षणम् । ऋफोनुलोमवो

वा । शेषइति अणुस्यगयादिभ्यश्च

तेन यदिपित्तानुयो भवेत् ॥ स्वेदश

इति याः ऋणः ॥

त्यादिभिर्बुद्ध कदाभवतिमानवः ॥

औपनिषद्वान्यः । पुं । भर्तृप्रपञ्चे ॥

अतिखोमः पुनस्तीजस्वासृष्यमायः

अयं वेदान्तैकदेशी ॥ त्रि । अन्यच्च ॥

तिततृचणत् ॥ औपसर्गिकवृत्तान्यः

औपनीविकम् । त्रि । नीविसमीपे व्या-

सन्निपातउदाहृत इति ॥ त्रि । उप

पृते ॥ भवार्थः उपमानप्रकर्षनीति-

सर्गसम्बन्धिनि ॥

औपमन्यवः । पुं । प्राचीनशाल्विपरैर ॥

औपस्थम् । न । उपस्थेन्द्रियसुखे ॥

उपमन्योर्गोत्रापत्यम् । विदाद्यञ् ॥

औपानद्यः । पुं । मुञ्जे ॥ न । चर्मणि ॥

औपम्यम् । न । अनुहारो । उपमाया-

उपानहे चर्मन् ॥ विप्रभोपानुहो

म् । साम्ये ॥ उपमेव ॥ चतुर्वर्णीदि-

व्यः ॥

स्वात्प्यञ् ॥

औमीनम् । त्रि । उभ्ये ॥ उमानाद्यव

औपधिकः । त्रि । उपयुक्ते ॥ न्यायागत

नः चेषम् ॥ विभाषातिङ्मापोमे

वस्तुनि । लभ्ये ॥ उपावन्त्यनेन । अ-

ति षष्ठेखञ् ॥

यगतौ । इहस्वेति घञ् ॥ उपावरव-

औरगम् । न । फण्डिभे ॥ त्रि । सर्पस-

उपायो । इत्यस्येतिठक्इत्यञ् ॥

व्यन्धिवस्तुनि ॥ उरगस्येदम् । ऋण् ॥

औपरोधिकः । पुं । पौलुदखे । मैलने

औरध्वः । पुं । कम्बले । रत्नके ॥ उर-

॥ त्रि । उपरोधसम्बन्धिनि ॥

धस्य इदम् । अण् ॥

औपवस्तम् । न । उपवसे ॥ उपवस्त

औरध्वकम् । न । मेपदन्दे ॥ उरध्वार्णा

मेव । प्रघादञ् ॥

समूहः । गोवोचोशोरध्वेतिबुञ् ॥

औरधिकः । त्रि । मेपनीवने ॥

श्रीर्वः

श्रीरसः । पुं । खी । उरस्ये । स्वात्मजे ।
 ऊटसर्वर्थायां जनितापित्ये ॥ यथा ।
 सवार्थ्यां संस्कृतायां स्वयमुत्पादये
 सुयम् । श्रीरसं तं विजानीयात्
 पुरुषप्रथमकल्पितमिति ॥ उरसानि
 मितः । उरसाऽङ्गुलैश्च्यय ॥
 श्रीरसिकः । वि । उर इवेत्यर्थे ॥ अङ्गु-
 ल्यादिभ्यङ्क ॥
 श्रीर्दृष्टिकम् । वि । श्रीर्दृष्टिके ॥
 कैषिदस्मानुशक्तिकादिषु पाठं ने
 च्छन्ति ॥
 श्रीर्दृष्टिकम् । वि । प्रेतकर्मणि । प्रे-
 तदाने । प्रेतमुद्दिश्य मरणदिनमार-
 भ्य संपिण्डीकरणपर्यन्तं प्रच्युतं
 हीयमाने जलपिण्डादौ । अतार्थं
 तद्देहदानं विषु स्यादौर्दृष्टिकम्
 ॥ देहादूर्ध्वः ऊर्ध्वदेष्टः । राजदन्ता-
 दिः । उर्ध्वदेहेभवम् । अध्यात्मादि-
 च्छाट्टम् । अनुशक्तिकादिश्चादुभय
 पददृष्टिः ॥
 श्रीर्दृष्टोत्सिकः । वि । श्रैवे ॥ इति वि-
 काण्डशेषः ॥
 श्रीर्वः । पुं । वाडवानले ॥ सतुभूगोल
 स्य दक्षिणसीमा । तत्र सर्वे नरकाः
 दैत्याश्च वसन्ति ॥ पञ्चप्रवरान्तर्गत
 मुनिभेदे ॥ उर्वस्वमुनेरपत्यम् । क-
 य्यत् । गोत्रापत्ये विदाद्यन् ॥ न ।

श्रीषथ

श्रीषथः । वि । श्रीषथे । रजसि ॥
 श्रीर्वः । पुं । अगस्त्यमुने ॥
 श्रीषथम् । न । पेषकसमूहे ॥ उल्-
 कानां समूहः । खण्डिकादिश्चादङ् ॥
 श्रीषथः । पुं । वैशेषिके । वैशेषिक
 दर्शनाभिधे ॥
 श्रीशिनसम् । न । शास्त्रविशेषे । वि-
 चित्रनिर्माणप्रतिपादके । विश्वशा-
 स्त्रे ॥ उन्नतसा प्रोक्तम् । तेन प्रोक्तमि-
 त्यर्थः ॥ उपपुराणविशेषे ॥
 श्रीशिवः । पुं । उशिवि ॥ स्वार्थिकः-
 प्रचायम् ॥
 श्रीशीरम् । न । शयनासने ॥ शयन-
 स्वापः शय्यायां । आसनं न्यीठादि ।
 स्वापपोठयोः समुदितयो रियं सं-
 च्छा ॥ चामरे ॥ दण्डे ॥ पुं । चामरद-
 ण्डे ॥ वि । उशीरजे ॥ उच्यते । व-
 शकान्तौ । यत्रः किदिति ईरन् । म-
 चायम् ॥ यद्वा । उशीरस्येदम् । त-
 स्येदमिच्छम् ॥
 श्रीषथम् । न । रोगनाशकद्रव्ये । भे-
 धने । जायौ । अगदे ॥ सर्वैः प्राणि-
 मिर्मुञ्चमाने । श्रीषथिप्रभवेऽप्ये ॥
 रोगहृत्त्वेन द्रव्यमात्रविद्यत्वाया दौ-
 पथशब्दप्रयोगः । तेन हततैलादि-
 कमथीपथशब्दवाच्यमिति ज्ञेयम् ॥

अम्

ओषधेरिदम् । ओषधिरेषु वा ।
 ओषधेरुजाता विच्यम् ॥ शुष्क्या
 म् ॥
 ओषधरम् । न । पांशुवसवणे ॥
 ओषधरकम् । न । सार्वगुणे ॥ सृष्टिका
 लषणे ॥ खारीलौनि खारीनून इति
 च भाष
 ओषधः । प्रि । प्रामातिका ॥ अनुदितौ
 वसराग इति ओषधसातमयादि
 ति खे । भारवि लक्ष्यम् ॥ उपसिभ
 थः । सन्निभेले श्यादिनायोगविभा
 गादृश्या अन्यथा क्राशादृश्यादि
 तिथ्याख्यातारः । अपभ्रंश एवायमि
 ति प्रामातिकाः ॥
 ओषुम् । वि । उपसन्निधिनि ॥ औष्ट
 दुग्धं लघु स्वाधु लघु च दीपनं त
 था ॥ कृमिकृष्टकफानाहशोफोदर
 रं सरम् ॥ उप्लेदम् । अणु ॥
 ओषुकम् । न । उप्लेसमूहे ॥ तस्यसम्
 हृद्यर्थे गोत्रोचोष्टेतिबुध ॥ उप्ले
 विकारेऽप्ययोषा । उप्लेदुष् ॥
 ओष्ठः । प्रि । ओष्ठमने ॥ शरीराव
 यवाञ्चेति यत् ॥
 अम् । न । मरे व्रह्मणि ॥ अनुस्वारे ।
 षष्ठ्ये स्वरे ॥ विन्दुमावानुनासि
 कवर्गयम् । अवाकार उच्चारार्थः
 अयं नकारमकारस्थानेपि भव

कः

ति ॥ विन्दुमावानुनासि
 अः । पुं । महेश्वरे ॥ विसर्गे षोडश
 स्वरे ॥ द्विविन्दुमावः कण्ठवर्णाय
 म् । अवाकार उच्चारार्थः । अयं रे
 फसकारस्थानेपि भवति ॥
 इत्यादिगौडकुलोत्पन्नाडीचवाख
 प्रधानोपनामत्कारामनिश्चान्नज
 शीघनपति मिथ्यापरनाम्ना तथा शी
 सङ्गुङ्गुकावधुतश्रीपरमहंसपरि वा
 अकारार्थश्रीमद्गुरिहरानन्दनाथभा
 रतिशिष्येण प्राच्यावधुतश्रीसुखा
 नन्दनाथपरनामधेयेन विरचितैश
 व्दार्धचिन्तामयाः । वर्गः । समाप्ति
 इतः ॥ १२ ॥
 तत् तत् ॥
 कः । पुं । ब्रह्मणि ॥ समीरे ॥ आत्म
 नि ॥ यमे ॥ द्चमञ्जापतौ ॥ भास्व
 रे ॥ कामवन्धौ ॥ चक्रिणि । नारा
 यणे ॥ पतविधि । खगे ॥ पार्थिवे ।

कंसका

राजनि ॥ मयूरे ॥ अग्रौ ॥ मनसि
 ॥ शरीरे ॥ काले ॥ प्रने ॥ शब्दे ॥
 प्रकाशे ॥ न । सुखे ॥ शिरसि ॥ ज
 से ॥ कायति । कचतिवा । कैशब्दे
 । कचदीप्तौ । अन्येभ्योपीतिष्ठः ॥
 ककारे ॥ ११ ॥
 कंसलः । पुं । कस्यलार्थेषु ॥
 कंसः । पुं । उग्रसेनसुतेऽसुरविशेषे ।
 श्रीकृष्णमातुले ॥ पुं । ज । तैत्रस
 ः शब्दे । स्वर्गारजतादिनिर्मते पावमा
 चे ॥ ताम्ररङ्गमिश्रितधातुविशेषे ।
 कांस्ये । कांसा कांसो इतिभाषा ॥
 काठकपरिभाषे माने ॥ मर्यादिपा
 नपात्रे । पामभाजने ॥ कस्यते । क
 मुकान्तौ (वृद्धवद्विह्निकमीतिसः ॥
 कंसकाम् । म । नयनौषधे । मुख्यवासी
 से । शीराकसीप्रभेदे ॥
 कंसकारः । पुं । कसेरा इतिप्रसिद्धे जा
 तिविशेषे ॥ अस्योत्पत्तिर्वशा । वैश्या
 यां राज्ञाणां ध्यातोअभ्यष्टोगान्धिको
 षणिक । कंसकारशङ्खकारौ प्राच्याणा
 त्सम्भूवतः ॥ इतिवृहद्भर्मपुराणम्
 ॥ अपिच । विन्दकर्मो च वृद्धायां धी
 र्वाधानं चकारसः । ततोवमूत्रमुपा
 सनवैतेशिल्यकारिणः । माखाकारः
 कर्मकारः शङ्खकारः कुविन्दकः । कुम्भ
 कारः कंसकारः षडेतेशिल्यनोभरा

ककुदः

॥ इतिमेकैवैवर्षपुराणम् ॥
 कंसनित् । पुं । यामुदेवे । श्रीकृष्णे ॥
 कंसं चयति । विजये । क्विप् । तुक् ॥
 कंसवती । स्त्री । कंसस्य भगिन्याम् ॥
 कंसशा । पुं । देवकीसुते ॥ कंसं हन्ति ।
 हन् । क्विप्चेति क्विप् ॥
 कंसा । स्त्री । कंसवत्याम् । षसुदेवानु
 जपक्याम् ॥
 कंसारातिः । पुं । श्रीकृष्णे ॥ कंसस्य
 कंसारिः । पुं । अरतिः परिवा ॥
 कंसास्त्रि । न । कांस्यधातौ ॥
 कंसीयम् । धि । कंसार्थवति ॥ ह्रः ॥
 कंसोद्भवा । स्त्री । सुगन्धिमृत्तिका वि
 शेषे । आठव्याम् । काङ्ग्याम् ॥ स्त्री
 राष्ट्र्याम् ॥
 ककन्दः । पुं । कनके । स्वर्णे ॥
 ककुत्सलः । पुं । स्त्री । चातकगुणे ॥
 ककुत्स्य । पुं । सूर्यवंशजे राजविशेषे ।
 शशादतनये । इत्थाकोःप्राप्ते ॥ क
 कुदिष्टपांसे तिष्ठति । टा० । कः ॥
 ककुत् । स्त्री । वृषाप्रविशेषे ॥ अत
 च्छत्रादौ राजचिह्ने ॥ वरे ॥ शैल्यगृ
 त्ने ॥ कंसुर्षं कैति । कुशब्दे । क्विप् ।
 तुक् । एपोदरादिच्चातहः ॥
 ककुदः । पुं । न । प्रधाने । वरे । अष्टे ॥
 राजचिह्ने । खेतच्छत्रादौ ॥ टपा
 त्ने । वृषांसस्यसूक्ष्मांसपिण्डे ॥ प

ककुभः

वंताग्रभागे ॥ कंसुखं कैति । कुं ।
 क्षिपुं । तुक् । पृषोदरादिः ॥
 ककुभान् । पुं । टपे । वलीवह् ॥ क्यप
 भौषधैः ॥ पर्वते ॥ ककुदस्ति अस्त्रे ।
 । मतुपं । यवादिस्त्रा च क्वम् ॥
 ककुभती । स्त्री । कन्धाम् । पीछा इ
 तिभाषा ॥ ककुदृपकन्धः । स इव मी
 सपिण्डः ककुत् । सोऽतिशयितो ऽ
 स्याम् । मतुपं । यवादिस्त्रा क्व वः ॥
 ककुभ् । स्त्री । मनेण्याम् ॥ दिशि ॥
 शोभायाम् ॥ चम्पकसूत्रि ॥ रागि
 नीविशेषे ॥ अस्त्रां लक्ष्यं वद्या । पी
 तं वसना वसनं सुकेशी वने रुदन्ती
 पिङ्गनाददूना । विलोकयन्ती ककु
 भोऽतिभीता मूर्ध्निः प्रदिष्टा ककुभ
 सप्रेयमिति सङ्गीतदामोदरः ॥ क
 कते । ककलीलो । वाहुलकादुभ
 मन्वयः ॥ यद्वा । क्वंवात् क्कुभति
 विस्तारयति । क्कुभइति सौत्रः । कि
 प् । पृषोदरादिस्त्रात् सलोपः ॥
 ककुभः । पुं । रागविशेषे ॥ वीणाङ्गे । प्र
 सेयके । वीणादण्डाद्यः स्थितं शब्दगा
 मीयाय दारुमयं भाण्डं यद्यमं वा
 ष्ट्याद्यते तन्मिन् ॥ अर्जुनपादये ॥
 ककुभः शीतलो भयचतुष्टयविषा
 स्रजित् । मेदामेहप्रधानं हन्ति तु
 यरः कफपित्तहृत् ॥ ककुभोदिशः

ककलुटः

सन्वयस्य बहुविस्तरच्चात् । अर्शत्रा
 यच्च ॥ पर्वतान्तरे ॥ कश्च कुसुककू ।
 तेभाति । भा० । अन्तर्भावितग्यर्थः
 । आतोनुपेतिकः ॥
 ककुभा । स्त्री । दिशि ॥ केन आदि
 च्चेन जलेन वा कुक्षितानि भानि
 नचचाण्यवेति टावन्तोपीति क
 श्वित् । तस्य । व्यधिकरणबहुव्री
 हिप्रसङ्गात् ॥ केन कुक्षिता भाति
 । भादीत्सी । सुपीतिकः । भिदाद्य
 क्वा ॥ रागिणीविशेषे ॥
 ककुभादनी । स्त्री । नक्षीनामंगन्ध
 । द्रव्ये ॥
 ककुभः । पुं । खर्गान्तरे ॥
 ककोलः । पुं । न । स्वनामख्यातसु
 गन्निद्रथविशेषे । कोचके । काक
 ला इतिगौडभाषा । काकोली
 इति फलकपुं । इति गृह्णत्वा इति
 च प्रसिद्धे ॥ ककोलं लघु तीक्ष्णोष्णं
 तिक्तं हृद्यं रुचिप्रदम् । आस्यदौर्ग
 न्यहृद्दौर्गकफघातामयान्वहृत् ॥
 ककरो । कक० । सम्पदादिच्चात् क्षिप
 । कोलति । कुन्धसंस्थाने । ज्वलादि
 च्चास्यः । कक्च तत् कोलम् ॥
 ककोलकम् । न । कोपफले । ककोले
 । सूचमरिचे ॥ स्यार्थकम् ॥
 ककलुटः । चि । कठिने ॥ ककलुति ।

कचाप

कचखसने । शकादिभ्योऽट् ॥

कचखटपत्रकः । पुं । पाठ इतिगौड
प्रसिद्धे घृचविशेषे । पट्टे । राजशये ॥
कचखटी । स्त्री । वर्णलेखायाम् । कठि
न्याम् । खण्ड्याम् । सैखखडी । इति
भाषा ॥

कचः । पुं । बाहुमूले । काख इतिभा
षा ॥ घीरधि । कतोयाम् ॥ खखे ॥
सुकुट्टये ॥ सुकषने ॥ पापे ॥ कच्छे
अरखे ॥ पाखे ॥ कषति । कष्य
ते वा । कषाहसायाम् । वृत्तवद्विह
निकमिकपिन्धः सः ॥

कचखर्वा । स्त्री । नागरमुस्तायाम् ॥
कचशायः । पुं । कुकुरे ॥
कचा । स्त्री । अतरीयवखंस पश्चिमे
खले ॥ अर्धशुकख पृथतो निहि
ताखले ॥ खर्वा । खदे ॥ इमरखाम् ।
गजमध्यवन्धनरज्जी ॥ काखंधाम्
राजशारप्रविशे ॥ गेहप्रकोष्ठके ॥
मितौ ॥ साम्ये ॥ रथ भागे ॥ उद्गा
दिपयाम् ॥ सुद्रोग विशेषे ॥ तल्ल
चणम् । बाहुपाशशकचेपु कृष्ण
स्कोटां सवेदनाम् । पित्तप्रकोपस
भूतां कचामिच्यभिर्निर्द्दिशेदिति
॥ कषति कष्यते वा । कषण । घृत्रि
तिसेकृते टाप् ॥

कचापटः । पुं । कौपीने ॥ इतिचखा

कचः

नियुषः ॥
कचावेचकः । पुं । शुद्धान्तपाले ॥ उदा
नपाले ॥ रंजानीवे ॥ कचौ ॥ पंघ-
जे ॥ दाः खे ॥ कचायाः । अवेचकः ॥
कचौषान् । पुं । स्कोटायने ॥ कपिवि
शेषे ॥ कचया अस्ति । सख । मतुप-
॥ गचासर्दीषदष्टीवदितिनिपातनात्
कचयायाः समसारणम् ॥ कचयावा
न अन्यत्र ॥
कचोल्या । स्त्री । मद्रमुस्तायाम् ॥
कच्यम् । न । एप्रशिकापाषे । काटे
रुंकी कटोरी इतिभाषा ॥ इतिमि
ताचरा ॥
कच्या । स्त्री । घृचतिर्कायाम् ॥ चम्यौ
दिप्रकोष्ठे । राजगृहदेवेष्टनावच्छि
न्ने देगेन राजगृहादीनां प्राग्प्रको
ष्ठके ॥ सप्तकच्या अतिक्रम्येति यथा
॥ सादख्ये ॥ कचर्ज्जौ ॥ काञ्च्या
म् । नेखलादामनि ॥ यथा । पेरि
धानाद्विः कख्यो निपट्टा छासुरीम
तेति ॥ मध्यमवन्धने ॥ गजमध्यव-
न्धनरज्जी ॥ यथा । हेमकख्यांगमा
इति ॥ खचोने ॥ यथा । परार्थवद
कच्याणां तादृशामुद्भवः कृतः ॥ क
चेमवा । शरीरावयवाद्यत् ॥
कचुः । पुं । खद्रदिने ॥ कांक् इतिगौ
डभाषां प्रसिद्धे पश्चविशेषे ॥ खोच

कङ्कणी

पृष्ठे । कंकहडा इति भाषाप्रयमे
 ॥ युधिष्ठिरवृषे । अजातशत्रु ॥ कंस
 ॥ भ्रातरि । उग्रसेनसुते ॥ महाराज
 ॥ चूते ॥ कङ्कते । ककिगता । अच् ॥
 कङ्कटः । पुं । कषणे । सखाहे ॥ कङ्कते
 ॥ ककिस्तौत्ये । अकादिभ्योऽटन् ॥ य
 ॥ डा । कंसुखं कटति । कटे ० । मू० कः ॥
 कङ्कटकः । पुं । सखाहे ॥ तनुजे । वर्म
 णि ॥ स्वार्थेकन् ॥
 कङ्कयम् । न । करभूषणे । कङ्का इति
 भाषा ॥ अस्तस्त्रे । कङ्कया इति
 भाषा ॥ अण्डने ॥ गुर्वचरे ॥ कंशु
 भंकयति । कणशब्दे । अच् । कङ्कते
 या । ककिस्तौत्ये । बहुलमन्यभापी
 इति अनुदात्तश्चहलादेरिति वा । यु
 च् । पृषोदरादिच्चास्त्वम् ॥ शे
 यदे ॥
 कङ्कणी । स्त्री । शुद्रयष्टिकायाम् । कि
 द्विग्याम् । कन्याभरणविशेषे ॥ कं
 गणीति भाषाप्रसिद्धे स्त्रीणां हस्ताभ
 रणे ॥ कङ्कन्म् । ककिगता । अच् ।
 कङ्के गता अणति । अणशब्दे । अच्
 । गौरादिच्चान् ङीप् । अकन्वादिः
 ॥ यडा । कंसुखं कयति । कण ० । प
 षाचच् ॥

कङ्कणीका । स्त्री । प्रतिसरायाम् । शु
 द्रयष्टिकायाम् ॥ कङ्कणीति प्रसिद्धे

कङ्करः

स्त्रीणां करभूषणे ॥ कङ्कयते । क
 ॥ शब्दे । अस्मात्पुङ् लुगन्नात् । चङ्
 णि ॥ कङ्कयतेति ईकने । धातोः कङ्
 ॥ यादेशश्च ॥
 कङ्कतम् । न । प्रसाधन्याम् ॥ कङ्कणी
 इति भाषा ॥ कङ्कते ॥ ककि ० ।
 ॥ वाहुलकात् अलच् ॥
 कङ्कितिका । स्त्री । कङ्कते । प्रसाधन्या
 णि ॥ कङ्कते । ककिगता । वाहुलका
 त् अलच् ॥ गौरादिच्चान् ङीप् । स्वार्थे
 कन् ॥ केषु इति इत्सः ॥ यडा । क
 स्य शिरसेष्वादिः । अकन्वादिः । कङ्के
 ष्वतति । कङ्कन् ॥ अलप्रभेदे । नाग
 वलायाम् ॥
 कङ्कती । स्त्री । कङ्कितिकायाम् ॥
 कङ्कचोटः । पुं । कङ्किला इति गौड
 ॥ भाषा प्रसिद्धे मत्स्यविशेषे । जल
 मध्ये ॥
 कङ्कचोटिः । पुं । कङ्कचोटमत्स्ये ॥ कङ्क
 इव चोटिर्यस्य ॥
 कङ्कपवः । पुं । शरविशेषे ॥ कङ्कस्य पेषा
 ॥ ग्लेव पवाणि यस्य ॥
 कङ्कमाला । स्त्री । करतालीपादे ॥
 कङ्कमुंगः । पुं । न । सन्दंशे । सन्दती
 सडांसीतिथ भाषा ॥
 कङ्करः । पि । कुम्बिते ॥ न । तके ॥
 इति हेमचन्द्रः ॥

कच्छरः

कच्छरन्म । न । करशून्यचट्टे । निमुटे ।
 पैठ इतिभाषा ॥ ॥ ॥
 कच्छरलः । पुं । पांथोथौ ॥ सुमुट्टे ॥
 कच्छपम् । न । दृशे ॥ पथे ॥ शोकपथे
 ॥ कच्छते । कुचवन्धने ॥ उषिकुट्टिद
 लिकच्छिखलिभ्यः कच्छन् ॥ ॥
 कच्छपला । पुं । केशसमूहे ॥ पात्रः पंच
 च इति संकलापार्थः । कच्छात्परे ॥
 कच्छपार्थः । पुं । केशसमूहे ॥ ॥
 कच्छरिपुफला । स्त्री । शमीमूलैः ॥
 कच्छिलः । पुं । केशसमूहे ॥
 कुचा । स्त्री । हस्तिन्मासु ॥
 कच्छाकः । वि । दुराधर्म ॥ दुःशिले ॥
 ॥ पुं । भुजङ्गमे ॥
 कच्छाग्रम् । न । बाधुग्रे ॥ अंसरेखट
 ॥
 कच्छचित्तः । वि । विकीर्णकेशे ॥
 कच्छदुरि । पुं । दोषूहे । अतिकेष्टे ॥
 कच्छासोदम् । न । धौली इतिप्रसिद्धे
 वाणके ॥
 कच्छुः । स्त्री । कष्याम् । अर्यो कच्छो
 शु इति च भाषा ॥
 कच्छलम् । न । पत्नीनिवन्धने ॥
 कच्छटम् । न । जलापिपयल्याम् ॥
 कच्छरः । वि । मन्त्रिने ॥ कुत्सितचर
 ति । पथाद्य ॥ रथवदयोश्चेति च
 कारात् । कोऽकन्तत्पुरुषइतियोग-

कच्छकः

विभागाद्वा कोऽकते ॥ न । तके ॥
 कच्छित् । अथ । कामप्रवेदने ॥ सामिला
 ॥ अथश्रेय इष्टपरिपन्ने ॥ हर्षे ॥ मेङ्गले
 ॥ कदिति कुशब्दादेशः । कत चित्त
 अनयोः समाहारदेशः ॥
 कच्छः । पुं । अन्वेषे ॥ जलमायदेशे ॥
 अन्वेषितादिजलाशयसमीपे । तटे
 ॥ ॥ सुवज्रद्वये ॥ नौकाङ्गे ॥ काल
 ॥ इतिभाषाप्रसिद्धे परिधानाश्वले । क
 ॥ चायाम् ॥ अथस्मृतिः । धामे पृष्ठे स
 ॥ अनामौ कच्छचयमुदाहृतम् । रभिः
 ॥ कच्छैः परीषत्ते योविमो स युधिः स्मृ
 ॥ तः ॥ इति ॥ परिधानाश्वलिः कच्छा-
 निवहाद्यासुरीभवेतत् । इतियात्रम
 ॥ अथः ॥ पुं । भूवि । देशविशेषे ॥ य
 ॥ अथ । गणेश्वरात् । पूर्वभागे समुद्रादु-
 सरे शिने । कच्छदेशः समाख्योत
 ॥ सन्धे शीशक्ति सङ्गमे इति ॥ कच्छ
 ति कच्छदीप्तौ । वाहुलकाच्छः ॥ य
 ॥ स्त्री । केनरुधाति । लघुद्विर्द्दोसि
 ॥ देवनयोः । अन्येभ्योपीति छः । कञ्
 ॥ अथ । परिच्छिनत्ति । छेदने ।
 ॥ आतेननुपेतिकः ॥ वि । अल्पान्ते ॥
 ॥ परिधानाश्वले कच्छे । अल्पमाये वि
 ॥ निद्रकइत्यमरः ॥
 कच्छकः । पुं । मृचके । मृचो इति प्र
 ॥ सिद्धे दृष्टे ॥

कच्छपी

कच्छटिका। खी। कच्छायामि। कच्छी
 टी इतिभाषा ॥ इतिशब्दरत्नावली ॥
 कच्छपः। पि। पञ्चनखे जलजन्तुविशेषे
 िषे। कमेडे। कूर्मे। कच्छुः। इति
 भाषा ॥ प्रस्यमांसप्रकारो गुणवि।
 सप्ततोर्येपरिचिप्तं सस्यं स्विन्नम्
 कच्छपम्। तं तन्मांसं खर्पेणोद्गाह्यं ख
 र्दितं स्वल्पानखैः ॥ पाचितं सा
 र्पये तैले विद्ध्यैन्धवसंयुते ॥ मेसया
 रसमायुक्तो हृदिमेन सद्यं क्लिते ॥ क
 च्छपो वलदे। यातपित्तनुत् पुंस्वका
 रकः इति ॥ पुमश्च। कच्छपो वलकू
 च्छीप्रं यातजिच्छुंकारकः। किण्ठो
 ष्यः प्रीणनः सशो विप्रायो। कटुकः
 स्मृतइति ॥ कुमेरस्य निर्घिविशेषे ॥
 मल्लस्यश्चविशेषे ॥ मन्थस्यन्त्रवि
 शेषे ॥ कच्छेन पिबति। पो०। सु
 पीतिर्योगविभागालः ॥
 कच्छपिका। खी। सुद्ररोगविशेषे ॥
 तल्लचणम्। शयिताः पञ्च वा यद्वा
 दाव्याः कच्छपोऽत्रताः। कफानिष्ठा
 भ्यां पिडका ज्ञेयाः कच्छपिकायुधै
 रिति ॥ प्रमेहामेघयाजातदृशपिड
 कान्तर्गतपिडकाविशेषे ॥ खड्गान्तु
 । सदाहा कूर्मसंस्थाना ज्ञेया कच्छ
 पिका बुधैरिति ॥

कच्छुरा

कच्छुरा। कमथ्याम् ॥ सुद्ररोगविशेषे।
 कच्छपिकायाम् ॥ कच्छकच्छे वा पि
 बति। कच्छेन प्रातिवा। सुपीतिकः
 गाभ्राष्टकतु न पिबते। सुरागोष्वा
 रितिविषेनान्। गतिकारकोत्सुवु
 त्यत्तेः प्राक् समासः। ज्ञातेरिति डी
 ॥ ५ ॥
 कच्छरुषा। खी। दूर्वायाम् ॥ कच्छ
 रो इति। वृषः। इगुपधेतिकः।
 कच्छा। खी। पारोक्ष्याम् ॥ गृष्टिमेय
 ज्ञे ॥ खीरिणांयाम्। भिक्षी मजी
 रा इतिप्रभाषा। भिक्षीभोका इ
 तिरौडभाषा ॥ परिपानाप्रारब्धे।
 काश्च इतिभाषा ॥ कदन्तप्राष्टाम् ॥
 कच्छटिका। खी। कच्छटिकायाम् ॥
 कच्छु। खी। प्रोमविशेषे ॥ तल्लचणं
 यथा। सूक्ष्मावच्छन्। पिडकाः स्याव
 वस्यः पामे स्युक्ता कण्डुप्रत्यः सदा
 हा। वैवस्वोटी सौत्रद। रीरुपेता ज्ञे
 या मातृयोः कच्छु र्मांसिकश्चैरथेति ॥
 कच्छुमी। खी। घटोले ॥ घमुपाप्रमे
 दे ॥
 कच्छुरः। पुं। पुंयत्ते ॥ वि। पामते।
 पामासहिते ॥ कच्छुरति कच्छ। क
 च्छा प्रत्यच्चेत्तिरः ॥
 कच्छुरा। खी। शुकशिव्याम् ॥ म
 योम्। गन्धश्याम् ॥ दुस्पर्श्याम्

कच्छपो। खी। यागीवीयायाम् ॥ दु

कज्जली

॥ यवासे ॥ पुंश्चल्याम् ॥ कच्छूं रति
 ॥ रादाने ॥ आत इति कः । पृषोदरा
 ॥ दिच्चात् ॥ इस्वः ॥ ॥
 कच्छूं ॥ स्त्री ॥ खान् इति प्रसिद्धेपा
 मरोगे ॥ कषति ॥ कषहिंसायाम्
 ॥ कषेच्छश्चेत्युः ॥
 कच्छू मती ॥ स्त्री ॥ शुकशिंश्याम् ॥ द्वि ।
 कच्छू युक्ते ॥ ॥ ॥ ॥
 कच्छोटिका ॥ स्त्री ॥ कच्छे ॥ परिधा-
 नाश्ले ॥ कच्छोटी इति भाषा ॥
 कषी ॥ स्त्री ॥ अरवीं घुञ्जा इति प्रसिद्धे
 शाकविशेषे ॥ वितण्डायाम् ॥ ॥
 कजम् ॥ न । कजले ॥ केजातम् ॥ ज-
 नी ॥ डः ॥
 कज्जलम् ॥ न । काजल इति प्रसिद्धे
 सज्जने ॥ लोचके ॥ पुं । मेघे ॥
 कज्जलध्वजः ॥ पुं । दीपे ॥ कज्जलध्व
 जं यथा ॥
 कज्जलरोचकः ॥ पुं । न । ज्योत्स्नाट
 से ॥ दीपदशे ॥ दीपट इति भाषा ॥
 कज्जला ॥ स्त्री ॥ मत्स्यविशेषे ॥ कज्ज-
 ल्याम् ॥
 कज्जली ॥ स्त्री ॥ मत्स्यविशेषे ॥ मिश्र
 तरसगन्धके ॥ यथा । शुद्धं सूतं त
 पागन्धं खले तावदिमर्दयेत् ॥ सूतं न
 दृश्यते यावत् किन्तु कज्जलध्वजेत्
 ॥ यथा कज्जलिका स्याता संशयीती

कञ्चुकी

॥ र्यवर्द्धनी ॥ नानानुपानयोगेन सर्व
 ॥ व्याधिविनाशिनीति ॥
 कञ्चटम् ॥ न । जलतण्डुलीये ॥ लाङ्ग
 ॥ स्याम् ॥ कांचडादाम इति गौडं प्र
 सिद्धे जलमशाकविशेषे ॥ प्रानीय
 ॥ तण्डुलीयो यंस्त लक्षट मुद्गा इतम्
 ॥ कञ्चटं तिक्तं रक्तपित्तानिलहरं
 ॥ लघु ॥ चंवरार्द्र शाकस्य विशेषे ॥
 ॥ इति भावप्रकाशः ॥
 कञ्चडां ॥ पुं । कञ्चटप्रभेदे ॥ चक्रमर्दे
 ॥ अम्लये ॥
 कञ्चारः ॥ पुं । सूर्ये ॥
 कञ्चका ॥ स्त्री ॥ वंशशाखायाम् ॥ कु-
 श्लिकायाम् ॥ कञ्ची इति भाषा ॥
 कुड्दस्पोटे ॥
 कञ्चुकः ॥ पुं । धारवाणे ॥ भटादेश्योक्त
 काकृतिसन्नाहे ॥ लोचयर्भक्षि ॥ क
 षते ॥ कचिदीप्ति बन्धनयोः ॥ वा
 हुषकादुक्तम् ॥ कषचे ॥ निर्मोके
 ॥ अहिनिस्त्रं यिन्द्याम् ॥ सर्पक्षचि ॥
 कांचली इति भाषा ॥ चोखके ।
 कूर्पासे ॥ अङ्गिकायाम् ॥ अङ्गिया
 कांचुली चोखी इति च भाषा ॥ वस्त्रे
 ॥ यदापकटघीताङ्गस्थितयस्ये ॥
 कञ्चुकालुः ॥ पुं । सर्पे ॥
 कञ्चुकी ॥ पुं । अन्तःपुराध्यक्षे ॥ मोवि
 दले ॥ स्यापत्ये ॥ रात्रांस्व्यगारेय

कटः

हीरचाधिकृतेः ॥ पिप्ले ॥ अंहीं ।
 सपे ॥ जोरुकरुमे ॥ यवे ॥ चणके
 ॥ आषट्कवचे ॥ कम्बुकशोखकोऽ
 स्त्यस्य । अतरनिः ॥ न स्यात् कर्मणि
 कम्बुकीति स्मृतिः ॥ ॥ ॥
 कम्बुकी । स्त्री । औषधिप्रभेदे ॥ स्त्री
 । रीशवृषे ॥ ॥ ॥
 कम्बुलिका । स्त्री । कम्बुके । स्त्रीखा
 । मङ्गराक्षिण्यम् ॥ ॥ ॥
 कम्बुः । पुं । केये ॥ विरिच्यौ ॥ चतुराम
 ने ॥ न । पीयूषे ॥ पशे ॥ कम्बु ज
 ले जातम् । जनी ॥ डः ॥ ॥
 कम्बुकः । पुं । मयना इति मंसिद्वेषि
 विभेदे ॥ इति शब्दचन्द्रिका ॥
 कम्बुजः । पुं । मङ्गलि । विश्वस्रि ॥
 कम्बुजः । पुं । कम्पे । कामे ॥ मयना
 इति प्रसिद्धे पक्षिणि ॥
 कम्बुयोनिः । पुं । गालुके ॥ कम्बुस्य प-
 म्बुस्योनि इत्यपत्तिस्थानम् ॥
 कम्बुलः । पुं । मयना इति प्रसिद्धे पक्षिणि ॥
 कम्बुलः । पुं । जठरे ॥ सूर्ये ॥ विरि
 च्यौ ॥ दारये ॥ मुने ॥ कम्बुति ।
 कम्बुः सौत्रः । कम्बुमणिभ्यां चिदि-
 त्थारन्
 कम्बिका । स्त्री । ग्राह्ययष्टिकाश्चे ।
 बह्वनेटी इतिभाषा ॥

कटः । पुं । शोणौ ॥ कटिपात्र ॥ कि-

कटङ्ग

लिखे । वीरयनडादिमये टयास
 ने । चटाई मादरी इतिभाषा ॥
 अतिशये ॥ समये ॥ गुंजगडे ॥
 टये ॥ शने ॥ शवरये ॥ औषधौ
 ॥ श्लथाने ॥ पिं । क्रियाकारे ॥ क
 टेति कथ्यते वा कटे शर्षापरणयोः
 । पचाद्यच् । पुंसीतिघः ॥
 कटंपरा । स्त्री । कटुरोहिण्यम् । क
 टिकीतिस्वातायाम् ॥ कटंघृणोति
 घृण्य० । संघायां भृतृ इति खच् ।
 अर्द्धवृद्धितिमुं ॥ ॥ ॥
 कटिकः । पुं । न । अद्रेर्नितम्बे । मेख
 लास्ये पर्वतमध्यभागे ॥ वलये । वा
 हुभूपथे ॥ दन्तिनादकमण्डले ॥
 चके ॥ सामुद्रलवणे ॥ राघवान्नाम्
 ॥ नगर्याम् ॥ सेनायाम् ॥ कटति
 कथ्यते वा कटे० । कुन्शिस्त्रिसंघ
 योः । कृषादिभ्यः संघायां वुञ्जिति
 दुन् वा ॥ सानौ ॥
 कटकी । पुं । नगे । पर्वते ॥ सेनाध्य
 खे ॥ कटकोऽस्यास्ति । इति ॥
 कटकोलः । पुं । पतहृद्दे । निठीयनपा
 चे । इति चिकित्साश्लेषः ॥
 कटकृत । पि । टयासनकर्त्तरि ॥
 कटखादकः । पुं । काचकस्ये ॥ काके
 ॥ जम्बुके । वि । खादके । भक्षके ॥
 कटङ्गटः । पुं । अयौ ॥

कटम्ब

कटङ्कटेरी । स्त्री । दारुहरिद्रायाम् ॥

हरिद्रायाम् ॥ १० ॥ १० ॥

कटमूः । पुं । महादेवे ॥ विद्याभरे ॥

अक्षदेवने ॥ कामरूपिणि ॥ राक्ष

से ॥ कीटे ॥ कटं प्रवते सच्छीलः ।

मुह्यन्तौ । क्विच्चिप्रच्छीति । क्वि

पदोर्ध्वे ॥ १० ॥ १० ॥

कटमोक्षः । पुं । स्फिचि । कक्षाम् ॥

कटभद्रः । पुं । सखानां इत्यम्बे दे ॥ च

पाचये । राजविनाशे ॥ १० ॥ १० ॥

कटमी । स्त्री । ज्योतिष्मयाम् ॥ दृच

भेदे । स्वाद्युष्मे । कटमीतु प्रमे

शार्थोनाडीशेणविषकुमीन । चन्दु

प्या कफहृद्ग्रीकटु कृष्णाचकीर्त्ति

ता ॥ तत्फलं तदुष्णं चैवं विशेषात्क

फशुक्रकृत् । प्रवेताचिहुणसंयुक्ता ॥

कटमङ्गाति । अन्येभ्योपीसिडः । गौ

रादिः ॥ कांटागिरीप इतिगौडभा

पाप्रसिद्धे दृचविशेषे ॥ अमराजि

तायाम् ॥

कटमाखिनी । स्त्री । मदिरायाम् ॥

कटम्बः । पुं । वाद्यमभेदे ॥ दाणे ॥ क

टति । कटे ० । कृन्दिकडिकटिभ्यो

म्बच् ॥

कटम्बरः । पुं । ज्योनाकदृचे ॥ कटमी

दृचे ॥

कटम्बरा । स्त्री । मसानगयाम् । गन्ध-

कटिष

। भाहालिया इति गौडभाषा ॥ रोहि

रिषाम् । कटकी इतिभाषा ॥ हस्ति

दात्याम् । हृथिनी इतिभाषा ॥ कल-

त्रिकायाम् ॥ गोलायाम् ॥ वर्षा-

न्वि ॥ मूर्षायाम् ॥ कटं त्रिभिर्षि । दु

ः मूष्यो ० । संघायांभृद्दृविधारि

सहितपिदमः इति खच् । मुन् ॥

कटनणः । पुं । भीमसेने ॥ १० ॥ १० ॥

कटशर्करा । स्त्री । शङ्खेडोक्ततायाम् ।

॥ नटा इतिगौडभाषा ॥ १० ॥ १० ॥

कटाक्षः । पुं । अपाङ्गदृष्टौ ॥ कटौ कति

शयितौ अक्षिणीयव । बहुग्रीवैस-

कथ्यन्त्योरितिप्रच ॥ कटं गण्डमद

तिवा । अक्षुष्यासौ । कर्मगण्ये ॥ भ

क्तेषु तिर्यक्निपाताद्गुणदृष्टिः कटा

क्षः ॥

कटायनम् । न । वीरये ॥

कटारः । पुं । नागरे । कामिनि ॥

कटाक्षः । पुं । कूर्मकर्परे । कमठदृष्टे

॥ क्षीपमभेदे ॥ तैम्बादेः पाकपाषे ॥

जावमानविधागाद्यमक्षिणीशावके ।

। अक्षिणीशिशौ ॥ स्वर्णे ॥ नरके ॥

कटिः । स्त्री । श्याम्याम् ॥ बन्धते । क

टे व्यापरणे । सर्वधानुभ्यश्न ॥

कटिबुम् । न । रसनायाम् । काण्ड्या

म् । कर्षणी कौपनी तघडी इति

भाषा ॥ कटिबुम् ॥ कटिबर्मणि ॥

कटीत

कटी । पुं । रभे । गले ॥ वि । कटयति ॥
 कटिप्रोथः । पुं । स्फिचि । चूतङ् इति
 भाषाप्रसिद्धे कटिदेशस्थमांसापिण्डे
 ॥ प्रोथसि । प्रोथृषयासौ । पुंसीति
 घः । कथाः प्रोथो मांसपिण्डः ॥
 कटिरोचकः । पुं । वस्तिपस्याङ्गागारे
 चके ॥
 कटिल्लकः । पुं । क्कारवेले ॥ कटति ।
 कटे० वाङ्मुलकादिस्तः । स्वार्थे कन् ॥
 कटिशीर्षकः । पुं । कटिदेशे ॥
 कटिशूल । पुं । कटिदेशस्थे शूलरेोगे ॥
 अस्योपर्यं यथा । रजनीकदलीचा-
 रलेपः तिग्मायिनाग्रमः । कुष्ठस्य मा-
 र्गमेकान्तु पथ्याभागाद्वयं तथा ॥ उपो-
 दकेन सम्यक्त्वाकटिशूलविनाशन-
 मिति ॥
 कटिशूलका । स्त्री । चित्तिकायाम् ।
 कटिधार्यक्षुद्रचण्डिकायाम् ॥
 कटिसूचम् । न । चन्द्रहार गोट् इति
 गौडभाषाप्रसिद्धे कण्ठकड्वारविशेषे ॥
 कटी । स्त्री । पिप्पल्याम् ॥ श्योगिदेशे
 ॥ कथ्यते । कटे० । सर्वधानुभ्रमन्
 कृदिकारादिति कटाच्छीकषत्र
 न इति गौरादिषुपाठादां डीष् ॥
 कटीतल । पुं । न्युज्जखद्गे । तांकासां
 डा इति भाषा । स्युर्मुंडी इति मुख
 डी इति चनेपासभाषा ॥

कटुकः

कटीरः । पुं । जघने ॥ कन्दरे ॥ न ।
 कटौ ॥ कटति कथ्यते वा कटीगतौ
 कटे० वा । कृशुपकटिपटिशौटिस्र-
 ईरन् ॥ ।
 कटीरकः । पुं । नितम्बे ॥ कटीरण्ड ।
 स्वार्थे कः ॥
 कटुः । पुं । रसविशेषे । चर्परा इति
 भाषा । क्कार इति गौड भाषा ॥
 कटू रूचः । कान्यमेदः श्लेष्मरूपद्रविया
 पचः । यातपित्तकृदाग्नेयः शोषी
 प्राचनरोचकत् ॥ जम्पकपृष्ठे ॥
 चीनकर्पूरे ॥ पटोले ॥ कङ्कीकता
 याम् ॥ स्त्री । कटुक्याम् । कटुरो-
 चिग्याम् ॥ प्रियङ्गुवृक्षे ॥ राजिका
 याम् ॥ न । अकार्थे ॥ दूमये ॥ वि
 । कटुरसयुक्ते ॥ सुगन्धौ ॥ तीक्ष्णे
 ॥ मत्सरे ॥ अप्रिये ॥ कटुच्यावृमो
 ति तीक्ष्णतया सुगम् । कटे० । क
 टियटिभ्यांवेष्टु । वस्तुतस्तु शृम्भृ
 तिश्चिन्नपीच्यप चकारादुः । कटि
 वटिभ्यामिति श्ववश्लोक्त्वणइत्तादि
 प्वदर्शनान् । धियां नेतेगुणेति-
 डीषि कङ्की कटुर्वा ॥ कटति । स०
 उर्वा ॥
 कटुफः । पुं । पटोले ॥ सुगन्धित्वे ॥
 अर्कश्चे ॥ कटुवृक्षे ॥ राजसर्पमे
 ॥ न । व्योषे । त्रिकटुति ॥ स्वार्थे कः ॥

कटुति

कटुकन्दः । पुं । शिशुवृक्षे ॥ आर्द्रके ॥

शृङ्गवेरे ॥ लंगुने ॥ कटुः कन्दोसि ॥

कटुकफजम् । न । ककौले ॥

कटुकस्त्रेहः । पुं । सर्पमे ॥

कटुका । स्त्री । कुद्रवशुचुपे ॥ कटु

रोहिण्याम् । कटुम्बरायाम् । कुटु

की इतिभाषा ॥ कटुका कटुकां या

के तिक्ता हृद्या हिमा लघुः । भेदि

मीदीपनी हृद्या कफपित्तन्वरापहा

प्रमेहश्वासकासास्त्रदाहकुष्ठकुम्भि प्र

णुत् ॥ ताम्बूल्याम् ॥ राजिकायाम्

॥ तिक्तालावुके ॥

कटुकी । स्त्री । कटुकायाम् । भक्ष्यपि

त्तायाम् । शतपर्वायाम् ॥ कुटुकी

इति भाषा ॥

कटुकीटः । पुं । मशके ॥

कटुकाण्डः । पुं । टिट्टिभे ॥

कटुग्रन्थि । न । पिपलीमूले ॥ शुशुक्रा

म् ॥

कटुधातुर्जातकम् । न । एधात्वकपत्र

कमरिषात्मकचतुष्के ॥ इतिराज

निर्घण्टः ॥

कटुच्छदः । पुं । तगरहचे । ठगर इति

गौडभाषा ॥

कटुतिक्तकः । पुं । भूमिमे ॥ शयलचे ॥

कटुतिक्ता । स्त्री । कटुतुम्ब्याम् ॥

कटुतिन्दुकः । पुं । कुपीनी । कुषणा

कटुरो

इतिभाषा ॥

कटुतुण्डी । स्त्री । खतापंभेदे । तिल

तुण्ड्याम् । कटुतरा इति गौड

भाषा ॥

कटुतुम्बी । स्त्री । इन्वाकौ । तिक्ताला

द्याम् ॥ कटुतुम्बी हिमा हृद्या पित्त

कासविषापहा । तिक्ता कटु विपाके

च वातपित्तन्वरान्तहृत् ॥ कटुया

सौतुम्बी च ॥

कटुत्रयम् । न । विकटुनि ॥ कटुनां च

यम् ॥

कटुदन्दा । स्त्री । कर्कश्याम् । ककडी

इतिभाषा ॥

कटुनिष्पावः । पुं । नदीनिष्पावधान्ये ॥

कटुपत्रः । पुं । पर्यटे ॥ सितार्जुने ॥

कटुपत्रिका । स्त्री । कारोवृक्षे ॥

कटुफलः । पुं । पटोले ॥ इतिराजनि

र्घण्टः ॥

कटुफला । स्त्री । श्रीयज्ञीरुषे ॥

कटुभङ्गः । पुं । } शुशुक्राम् ॥

कटुमद्रम् । न । }

कटुमश्रिका । स्त्री । अपामार्गे ॥

कटुमोदम् । न । जयादिनामसुग

न्धिद्रव्ये ॥

कटुरवः । पुं । मण्डूके ॥

कटुरोहिणी । स्त्री । कटुयाम् । स

गोकरोहिण्याम् ॥ काथेस्या स्वर्ग्या

कटोः

कट्टी

ॐ ॥ कटुशर्वाभौ रोहिणी च ॥

कः ॥

कटुवार्त्ताकी ॥ स्त्री । श्वेतकण्ठकाय्या-
म् ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

कटोलवीया । स्त्री । केन्दुडा इति गौ

॥ उभापाप्रसिद्धेऽयन्ते । चण्डालवत्त-

कटुवीजा । स्त्री । पिप्पल्याम् ॥

॥ क्याम् ॥ कटोलस्य चण्डालवत्त-

कटुगुणालम् । न । शैरसुवर्षशोके ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

कटुश्लेष्मः । पुं । सर्पपे ॥ शैरसर्पपे ॥

कट्टारपुं । कटिश्लेष्मः कटार इति भाषा ॥

कटुकटम् । न । आर्द्रके ॥

कटुफलः । पुं । कायफल इति प्रसिद्धे वृ-

कटुकटकम् । न । शुण्ठ्याम् ॥

॥ ॥ श्रीपरिंकार्याम् । कुसुदिक्का-

कटोरम् । न । कटोरा इति प्रसिद्धे पा-

॥ ॥ कटुफलं सुन्दरं किं ताः कटु-

॥ यथोक्तं मेरुतन्त्रे ५ प्रकाशे । अ-

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

कठिनी

नादिति डीष् ॥

कठः । पुं । मुनिविशेषे ॥ कठशाखाद्य
वनकर्त्तरि ॥ कठशाखोभिन्ने ॥ क
चां प्रभेदे ॥ स्वरे ॥ यजुशाखाविशेषे
॥ कठेन प्रोक्तमधीते । वैशम्पाय
नान्तेषां सिस्वात् जातस्यशिनैः कठ
परकाङ्कुगिति लुक् ॥

कठमईः । पुं । शिवे ॥

कठरः । पुं । कठिने ॥

कठा । स्त्री । करिष्याम् ॥

कठाङ्कः । पुं । पश्चिमि ॥ कठति । कठ

कृष्णजीवने । कठिकृपिभ्यां काङ्कः ॥

कठाङ्कः । पुं । दाक्ष्यस्त्वमे ॥

कठिष्करः । पुं । सुखस्याम् । प्रशांसे ॥

कृष्णवर्धरायाम् ॥ कठिनं जरयति ।

कृष्णवयोहानौ । ख्यन्तः । कर्मख्य

ण् । शृपोदरादिः ॥

कठिनः । वि । क्रूरे । निष्ठुरे । कठोरे ॥

स्तब्धे ॥ न । ख्यात्याम् ॥ वैशशास्त्र

प्रसिद्धेषु यवान्यनाजीषिकटुभूनि-

स्वादिद्ध्येषु ॥ कठति । कठ० । व-

हुग्ममन्यवापीति इन्च् ॥

कठिनसूक्तः । पुं । कमठे । कूर्मे ॥

कठिना । स्त्री । गुह्यकरावाम् ॥

कठिनिका । स्त्री । कठिन्याम् ॥

कठिनो । स्त्री । पर्वनेरिकावाम् । पा

कशुक्लायाम् मैश्वर्यही इतिभाषा ॥

कडङ्क

गुणिगणगणनारम्भे न पतति कठि

नी ससम्प्रभाखस्य ॥ तेनाम्वायदि

सुतिनी वद्वन्था कीदृशी नाम ॥

कठिल्लः । पुं । कारवेले ॥ कठति । क

ठशोक्ते । पाङ्कुलकादिल्लः ॥

कठिल्लकः । पुं । कारवेले ॥ सुखस्याम् ॥

पुनर्नवायाम् ॥ स्वार्थेकन् ॥

कठी । स्त्री । कठेन प्रोक्तमधीयानाया

न् माहाय्याम् ॥ शाखाभ्येष्टमाषि

त्वेन जातिस्वान् डीष् ॥

कठेरः । पुं । कृष्णवीचिनि । द्रिष्टे ॥

कठति । कठङ्क० । पत्तिकठिकुठी

त्थेरक् ॥

कठेरः । पुं । चामरवाते । मन्थरैः ॥

कठोरः । वि । कठिने ॥ कठति । कठ० । क

ठिचक्रिथ्यामोरन् ॥ पूर्वे ॥ कठोरता

राधिपलाञ्छनच्छविः । इति भाषः

कडः । पुं । मूर्खे ॥ कडति । कडमदे

। पचाद्यच् ॥

कडकम् । न । सामुद्रे । विकृटे । कर

कच इति गौडभाषाप्रसिद्धे सामुद्र

लयणे ॥

कडङ्करः । पुं । भाषमुद्रादिकाष्ठे । पुमे ॥

कडङ्करोति । कृ० । कडङ्करदधिगा

दिति निपातनात् रुञ् ॥

कडङ्करीयः । वि ।

कडङ्कुर्ये । वि । } कडङ्कुरार्हे गपि ॥

कणः

कडङ्गर मंहति । कडङ्गरदधिषा
 च्छचेति छः यत्तच्च ॥
 कडङ्गः । पुं । सुराविशेषे ॥
 कडङ्गरः । पुं । पुसे ॥ गृणाति गिरति
 । पुं । गृण्यन्ते निररिणे वा । अच । क
 उच्य गरः । कडङ्गरेति निर्देशान्मु
 म् ॥ यदा । कडङ्गः । कडङ्गः । कडङ्गः ।
 कडङ्गं तत् अङ्गेषु कडङ्गं राति
 ॥ राङ्गः ॥
 कडङ्गम् । न । प्रायविशेषे ॥
 कडङ्गः । पुं । प्राकनाडिकायाम् । कड
 ङ्गे । कडङ्गं कडङ्ग इति च भाषा ॥ को
 यो । प्रायभागे ॥ कडङ्गः । कडङ्गः ।
 कडङ्गिकडी च्छम्ब । केन च्छम्बो
 वा च्छम्बः । अच । कडङ्गैरियम् ॥
 अग्रभागे ॥
 कडङ्गकः । पुं । कडङ्गम् ॥ स्वार्थे कन् ॥
 कडङ्गी । स्त्री । कडङ्गीशके ॥
 कडङ्गः । पुं । पित्रवर्गः ॥ चि । पित्र
 कडङ्गवति ॥ कडङ्गरसृगवक्रिश्चि
 ने इति भरतः ॥ दासे ॥ गडङ्गि । गड
 सेचने । गडङ्गः कडङ्गेश्वरन् ॥
 कणः । पुं । अति सूक्ष्मो । लेशो ॥ यान्यां
 श्रे । चूर्णतगडङ्गले ॥ सूक्ष्मास्तदुखा
 धयव । कण्डरति व्याख्यातारः ॥ वन
 चीरके ॥ कण्डरति । कण्ड निमीचने
 पंचायच् ॥

कणित

कणगुग्गुलुः । पुं । गुग्गुलु प्रभेदे । तंश
 पीते । स्त्रिभक्त्ये ॥ गन्धराजि ॥
 कणनीरः । पुं । श्वेतनीरके ॥
 कणनीरकम् । न । कुड्नीरके । छिद्य
 र्गन्धिनि ॥
 कणभः । पुं । कीटविशेषे ॥
 कणभचक्रः । पुं । मारिटखगे । प्याम
 चटके । श्वेतरे ॥
 कणलाभः । पुं । भावर्षे । जलभ्रमे ॥
 कणलीची । नीरके ॥ कुम्भीरमंदि
 । ज्ञायाम् ॥ पिप्लवाम् ॥ श्वेतनीर
 के ॥ धेत्ये ॥ टाप ॥
 कणटीरः । पुं ।
 कणटीरः । पुं ।
 कणटीरकः । पुं ।
 कण्डः । पुं । वैशेषिक दर्शनकर्त्तारि मु
 निविशेषे । काश्यपि ॥
 कणिकः । पुं । कणायाम् ॥ श्वेतौ ॥ नी
 राजनाविधौ ॥ सूक्ष्म इति भाषाप्रति
 छे शुक्लो धूयश्च ॥
 कणिका । स्त्री । अत्यसूक्ष्म इत्यनुनि
 ॥ अयिमन्थे । अरणीतिख्याते ॥ अ
 यति । कणनतौ । पंचायच् । स्वार्थे
 कन् । इत्यम् ॥ यदा । कणति । क
 णशब्दे । कुन् ॥ कणः सन्त्यस्वा
 अतइनिठनावितिठन् ॥
 कणितम् । न । पीडितानां शब्दे । प्रा

कण्टकः

चैनादे ॥ इति हेमचन्द्रः ॥
 कणिशम् । न । शशमंश्र्व्याम् । घान्या
 दिशीर्षे ॥ कणयः कणाः सन्व्येख ।
 लोमादिच्छाच्छः ॥ यद्वा । कणिनं-
 स्वावयवं प्र्यति । शोतनूकरणे । आ
 त इति कः ॥
 कणी । स्त्री । हयकण्डलतायाम् ॥
 कणिकायाम् ॥ न । अल्पे ॥ ३ ।
 कणीचिः । स्त्री । कणीच्यर्थेषु ॥ कण-
 ति । कणपत्तौ । शकणिभ्यामीचिः ॥
 कणीची । स्त्री । पुष्पितलतायाम् ॥
 गुञ्जायाम् ॥ कणाची इति किंरी-
 ची इति च प्रसिद्धे शकटे ॥ कृदिका-
 रादितिङीष् ॥
 कण्डे । अ । अमिखापातिशये । सप्त-
 मीप्रतिरूपकैर्यं निपातः ॥
 कण्डेरः । पुं । कर्णिकारण्डे ॥
 कण्डेरा । स्त्री । चेष्यायाम् ॥ इलिन्या
 म् ॥
 कण्डेरः । स्त्री । कर्णिकारे ॥ करिण्याम्
 ॥ चेष्यायाम् ॥
 कण्टकः । पुं । न । सूच्यते ॥ चुद्रशपी ॥
 मत्स्यादिकीफसे ॥ नैयायिकादिदे-
 घोती ॥ रोमाश्चे ॥ द्रुमाङ्गे । कां-
 टा इति भाषा ॥ केन्द्रे । खड्गधनुर्ध
 सप्तमदगमस्थानेषु ॥ यथा ॥ खया
 मुहानकर्मणि केन्द्रमुकश्च कण्टक

कण्टका

म् । चतुष्टयश्चात्रखेटोवखी । खने
 विशेषत इति ॥ नेखीतामोः इ
 कण्टकद्रुमः । पुं । शोखमखिदं च ॥ इति
 रेजिनिर्घण्टः ॥ इह ॥ १ ॥ इह ॥
 कण्टकप्रोहता । स्त्री । गृहकन्यायाम् ।
 इह तकुमार्याम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कण्टकफलः । पुं । तक्षुरे । गोक्षुरे ॥
 कण्टकहंताकी । स्त्री । वार्त्ताक्याम् ॥
 कण्टकशेखी । स्त्री । कण्टकार्याम् ॥ क
 ष्टकानां श्रेणी यस्याम् ॥ ॥ ॥ ॥
 कण्टकगिरः । पुं । तरटजन्ती ॥ ॥ ॥
 कण्टकाण्डः । पुं । कुञ्जकण्डे ॥ ॥ ॥
 कण्टकयुक्ते ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कण्टकारिका । स्त्री । निदिग्धिकाया
 म् । इहत्याम् । मटकटैया इति
 भाषा ॥ कण्टकान् इयति । ऋग-
 तौ । कर्मयुग्म् ॥ स्वार्थेकन् । कण्ट
 कारिकां फले ॥ कण्टकारिकायाः फ
 लम् । हरीतक्यादिव्यप्रवेति । पिका
 राखयवप्रस्थयस्य लुप ॥ ॥ हरीतक्या
 दिपुं लिङ्गमेवप्रकृतिवन्त्र सङ्ख्या ॥
 कण्टकारी । स्त्री । व्याम्याम् । कण्ट
 कारिकायाम् । मटकटैया इति भा-
 षा ॥ कण्टकारी कण्टकिनी तथा
 स्यादुस्य मुकला । चक्षुष्य । चतुशोथ
 भी शोदिशी खरदाहनुत् ॥ दोषव
 यहरीलक्ष्मीयद्युग्मोति सारजित ॥

कण्टका

सुश्रुतेषु । कण्टकारी सरा तिलाक
 टुकादीपनी लघु । रूचोष्णापाच
 नीकासन्वासवरकफानिलान् ॥ नि
 ह्नि पीनसं पाश्वयी डाकूमिहृदाम
 यान् । तयोः फलं कटुरसं पाकेच कटु
 कं भवेत् ॥ शुक्रसुरेचनं मेदि तिल
 पितामिकुंक्षुषु । हन्यात् कफमह
 ल्कण्डकासमेदकूमिध्वरान् ॥ कण्ट
 कारीकृतः क्वाथः सकृद्यः सर्वकास
 ह्य ॥ तद्वत् प्रोक्तासिता शुश्रुविशे
 याङ्गभकारिणी ॥ शकमल्ल्याम् ॥ क
 ण्टकान् इयति । ष्टगता । कर्मण
 ष्य । डीप् ॥
 कण्टकारीफलम् । न । कण्टकार्याः फ
 लै ॥ कण्टकारीफलं तिक्तं कटुकं दी
 पनं लघु । रूचोष्णांश्वासकासमं
 ध्वरानिलकफापहम् ॥ शाकप्रकार
 स्तु । तोयाश्लस्विन्नवृहतीफल मा
 द्रं कण्ठदण्डाहृतं चिरविपाचित मा
 श्यकेन । चूर्णेन सैन्यवभवेन विभि
 श्रितम्ब मञ्जिं प्रनोपयति कासनिवा
 रणं हीति ॥
 कण्टकाशुकः । पुं । समासे । यासे ॥
 कण्टकाशनः । पुं । लृटे । कण्टकानि
 शयन मस्य ॥
 कण्टकाशीलः । पुं । मत्स्यविशेषे । कु
 लिशे ॥

कण्टका-

कण्टकितः । वि । पुलकिते ॥
 कण्टकी । पुं । मत्स्ये ॥ खदिरवृक्षे ॥
 विकटवृक्षे । मदनवृक्षे ॥ गोक्षुरे ॥
 वंशे ॥ घट्टवृक्षे ॥ कण्टकाः सन्ध
 क्षिन् । इतिः ॥ १७ ॥
 कण्टकिनी । स्त्री । वार्त्ताक्ष्याम् ॥ शो
 यक्षिण्यम् ॥ मधुखर्जूर्याम् ॥
 कण्टकिफलः । पुं । कण्टकल इति प्रसिद्धे
 वृक्षविशेषे । पनसे ॥ कण्टकाः सन्ध
 स्य । अत इतिठेना वित्तीनिः । कण्ट
 कि फलमस्य ॥ समडिलावृक्षे ॥
 कण्टकिलः । पुं । वैशुषांश् इति शौड
 भाषाप्रसिद्धे वंशविशेषे ॥
 कण्टकिलता । स्त्री । चपुष्याम् ॥ खी
 रा इति भाषा । कण्टकिनीषासौ
 खताचं ॥
 कण्टकी । स्त्री । वार्त्ताकीविशेषे । क
 टीखवैग्न इति भाषा ॥
 कण्टकुरण्डः । पुं । भिरुष्याम् ॥
 कण्टतनुः । स्त्री । वृहत्साम् ॥
 कण्टदला । स्त्री । वेतव्याम् ॥
 कण्टपत्रः । पुं । विकटवृक्षे ॥
 कण्टपत्रफल । खरी । वृहत्साम् ॥
 कण्टपादः । पुं । विकटवृक्षे ॥
 कण्टफलः । पुं । सुद्रगोक्षुरे ॥ पनसे
 ॥ घुसूरे ॥ खताकरन्ने ॥
 कण्टफला । स्त्री । देवदाशीखतायाम् ॥

कण्ठी

कण्ठलः । पुं । भाषणे । ववूषइति ।
 भाषा ॥ इतिशब्दचन्द्रिका ॥
 कण्ठवह्नी । स्त्री । शोषह्नीदृशे ॥
 कण्ठदन्तः । पुं । तैजःफलदन्ते ॥
 कण्ठाफलः । पुं । कण्ठकिफलेन कण्ठह
 रित इति भाषा ॥ विशेषात् पनसं व
 र्णं शुक्लभिर्मन्दवह्निभिः ॥
 कण्ठागला । स्त्री । नीलभिरग्याम् ॥
 कण्ठाक्षुः । पुं । वंशे ॥ वृहं च्याम् ॥ पा
 न्नाक्याम् ॥ ववूरे ॥
 कण्ठाह्वयम् । न । पद्मकन्दे ॥
 कण्ठी । पुं । कलायेः ॥ अपामार्गे ॥
 खदरे ॥ गीर्णुरे ॥
 कण्ठः । पुं । मदनद्रुमे ॥ द्वैमकुण्डा
 दक्षिरंशुकिपरिमितेस्थाने ॥ यथा ।
 खाता द्वाद्योऽङ्गुलः कण्ठः सर्वकुण्डेष्व
 र्थविधिरिति ॥ त्रि । गले । श्रीवाग्र
 भागे ॥ अत्रविशुद्धनामपोडशद्व
 पद्म मस्ति ॥ सन्निधाने । निकटे ॥
 ध्वने ॥ कण्ठति । कण्ठशब्दे कण्ठ
 षः ॥ यथा । कण्ठते । कण्ठशोके ।
 अच् ॥
 कण्ठशूणिका । स्त्री । वीणायाम् ॥
 कण्ठतलासिका । स्त्री । अश्वग्रीवावेष्ट
 करज्जुचर्मोदौ ॥ इतिशब्दमात्रा ॥
 कण्ठनीलकः । पुं । चिल्लपक्षिणि । श्री
 इति भाषा ॥ इतिषिकाण्डशेषः ॥

कण्ठी

कण्ठनीलकः । पुं । उक्तायाम् ॥ मस
 । ख इतिभाषा ॥ इतिशब्दमात्रा ॥
 कण्ठपाशकः । पुं । इत्तिकण्ठवेष्टक
 रज्जौ ॥
 कण्ठभूषा । स्त्री । प्रैवेयके । कण्ठी गो
 पसकरी इतिचभाषा ॥ भूष्यतेऽनया
 भूषणसङ्कारे । गुरोश्चेत्याः । क
 ण्ठभूषा ॥
 कण्ठमण्यः । पुं । प्रैवेयकमयी ॥ काक
 षे ॥ कण्ठस्य मण्यः ॥
 कण्ठशुद्धिः । स्त्री । गन्धस्य कर्माद्यलिस
 ष्वे ॥
 कण्ठसूत्रम् । न । सनाच्छिन्नने ॥ यथा । यत्
 कुर्वते वचसि वल्लभस्य सनाभिघातं
 निविडोपगृह्य । परिश्रमार्थं ग्रन्थै
 विदग्धास्तत्कण्ठसूत्रं प्रवदन्तिसन्त
 इति ॥
 कण्ठाग्निः । पुं । पश्चिणि ॥ कण्ठे अग्नि
 रस्य ॥ इति त्रिकाण्डशेषः ॥
 कण्ठाखः । पुं । शूरणे ॥ युहे ॥ गौणी
 ममेदे । खूर्जी इतिभाषा ॥ ममे
 खके ॥ नौकायाः खनिषे ॥
 कण्ठाखा । स्त्री । जालुगोणिकायाम् ॥
 कण्ठिका । स्त्री । कण्ठाभरणे । एकल
 षीकण्ठी इति भाषा ॥ इतिहेम
 चन्द्रः ॥
 कण्ठी । स्त्री । गले ॥ अथकण्ठवेष्टनर

कण्डूः

जुचन्मादौ ॥

कण्ठीरवः । पुं । सिंहे ॥ मत्तमातङ्गे ॥

पारावते ॥

कण्ठीरवी । स्त्री । वासकवृक्षे ॥

कण्ठेकालः । पुं । महादेवे ॥ कण्ठेका

-लोका । वलदग्नादित्वल्लुक ॥

कण्ठ्यः । द्वि । कण्ठभवे शब्दादौ ॥ क

, गृह्णते ॥ उभयत्र शरीरावयवत्वा-

त् यत् ॥

कण्ठनम् । न । निस्तुषीकृतौ । उट्ट-

खलादिना तण्डुलादे निर्मलीक-

रणे । छटना इतिभाषा ॥

कण्ठनी । स्त्री । उलूखले ॥ मुपले ॥

कण्ठरा । स्त्री । महात्मायै । महाना

-व्याम् ॥

कण्ठिका । स्त्री । वेदैकदेशे ॥

कण्ठुः । स्त्री । कण्ठ्यायाम् । गात्रवि-

धर्षणे ॥ कण्ठते । कठिमदे । मृग

धादिच्चात् कुप्रथयः ॥

कण्ठुरः । पुं । कारवेल्लतायाम् ॥ कु-

न्दरवृक्षे ॥

कण्ठुरा । स्त्री । आत्मगुप्तायाम् । शूक

शिंथ्याम् ॥ अक्षय्य पर्यायम् ॥ क-

ण्ठुराति । रादाने । आत्मानुमे

तिकः । पृषोदरादिच्चात् इत्यः ॥

कण्ठुः । स्त्री । खान इतिप्रसिद्धे रेगे

। खर्व्याम् । कण्ठ्यायाम् ॥ कण्ठ्य

कण्ठोल

नम् । कण्ठुञ् गात्रविधर्षणे । सम्प-

दादिच्चात् क्षिप् ॥

कण्ठुकरी । स्त्री । शूकशिंथ्याम् ॥

कण्ठुमः । पुं । आरग्वधे ॥ गौर सर्ध

ये ॥

कण्ठुतिः । स्त्री । कण्ठुडाम् । खान इ-

ति भाषा ॥ कण्ठुयतेः क्षिप् ॥

कण्ठुयनम् । न । कण्ठुडाम् ॥

कण्ठुयमानः । पि । कण्ठुयितरि । क

घमाखे ॥

कण्ठुया । स्त्री । कण्ठुयने । खर्व्याम् ॥

कण्ठुयनम् । कण्ठुञ् । कण्ठुदि

भ्योयक् । अप्रथयान्तम् ॥

कण्ठुयिता । द्वि । कण्ठुयमाने ॥

कण्ठुरा । स्त्री । प्रावृषायय्याम् । म-

र्कश्याम् ॥ कण्ठुराति । रा । आत्

इति कः ॥

कण्ठुखः । पुं । शूरखे ॥ द्वि ॥ कण्ठु

युक्ते ॥

कण्ठोलः । पुं । उपे ॥ गोणीप्रभेदे ॥

पिष्टे । वंशादिनिर्मिते धान्यादिस्था

पनभाष्ये ॥ कण्ठते । कठिमदे ।

वाहुलकादोल्लवः ॥ यदा । कपिग-

दिगण्ठीतिस्त्वे कण्ठेः पाठादोल-

व ॥

कण्ठोलकः । पुं । कण्ठोले ॥

कण्ठोलवीया । स्त्री । फेड्डा इति

कति

गौडभाषा प्रसिद्धे वाचयन्त्रे । चण्डा
 लवल्लक्याम् । किङ्करीति प्रसिद्धे वा
 ये ॥ कण्ठते । कति० । वाहुलका
 दोलच् । कण्ठोल्लस्य षीष्वा ॥
 कण्ठोली । स्त्री । कण्ठोल्लशीशाधाम् ॥
 कण्ठोद्यः । पुं । शूककीटे । शूयापो-
 का इतिगौड भाषा ॥
 कण्ठः । पुं । मुनिविशेषे ॥ पुसर्वशजा
 ताप्रतिरंघनामच्चत्रियपुत्रोवावया । सु
 मतिर्द्युवे । प्रतिरथः कण्ठोप्रतिरथा
 त्मजः । तस्यमेधातिथिस्तस्मात् प्रकृ
 ष्वाद्यादिनातयः । इतिस्त्रीभागवत
 म् ॥ न । पापे ॥ कथनम् । कथय
 द्ये ॥ उल्लादयश्चेतिसाधुः ॥ कथति
 । अश्रुमुषिलटिकगीत्यादिनाकन-
 वा ॥
 कतः । पुं । मुनिविशेषे ॥ कतकटचे ॥
 कतकः । पुं । तिक्तफले । पयः प्रसादि
 नि । निर्मली इतिभाषा ॥ कतकल
 फलं मेरुर्ध्वं अक्षनिर्मलकारकम् । वा-
 तश्चेत्सुष्ठं शीतं अपुरं तवरंगुरु ॥
 कतफलः । पुं । कतकवृक्षे ॥
 कतमः । पुं । यष्टूनां वातिपरिग्रहे ॥ कि
 मो इतमश्च ॥
 कतमाक्षः । पुं । वज्रौ ॥
 कति । वि । कियति । सङ्ख्यापरिमा
 यप्रश्ने ॥ का सङ्ख्यापरिमाणमेधा-

कथकः

म् । किमः सङ्ख्यापरिमाणो इतिचे
 ति इतिः । निच्यं वहुवचनान्तोयम् ॥
 कतिथः । वि । कतीनां पूरणे ॥ षट्क
 ति कतिपयचतुरांशुगिति इटिद्युगा
 गमः ॥
 कतिपयः । वि । कतिशब्दार्थे । कितने
 क इतिभाषा ॥
 कतिपयथः । वि । कतिपयानां पूरणे ।
 षट्कतीत्यादिना कतिपयस्यां । स
 ङ्ख्यात्वेपि अतएवत्तामकाहुट् । त-
 स्मिन् युगागमः ॥
 कचूयम् । न । रामकपूर इतिगौडभा
 षाप्रसिद्धे सुगन्धित्वविशेषे । पौरं
 । सौमन्धिके । रौद्रिषे ॥ अस्यगु-
 ष्याः । कटुत्वम् । तिक्तत्वम् । कफशूल
 शल्यादिदेषिवाखण्डविनाशित्वमि
 ति राजनिर्घण्टः ॥ चाकुषिया इति
 गौडभाषाप्रसिद्धे पृथ्वी । पृथ्विकाया
 म् । कुक्षिकायाम् ॥ कुत्सितं वृषम्
 । वृषे च वाताविति कोः कत ॥
 कत्तोयम् । न । मखे । मेरेये ॥
 कत्वनम् । न । श्याघायाम् ॥ कत्य० ।
 ल्युट् ॥
 कत्नवरम् । न । खन्ये
 कथकः । वि । कथोपशीपिनि ॥ एकन
 टे । नाटकवर्षं नकर्त्तरि ॥ वक्तारि ॥
 यथा । वाचुक्तसाधनियमच्युते

कथा

दिकथकै रपाधिकृद्वाय इतिचिन्ता
मणिः ॥ कथयति । कथवाक्प्रव
न्ये । बहुलमन्यवापोति कुन् ॥
कथङ्गधिकः । वि । प्रश्नकर्त्तरि ।
प्रष्टरि ॥

कथङ्गधिकता । स्त्री । पृच्छायाम् ॥ इति
हेमचन्द्रः ॥

कथङ्गारम् । अ । केन प्रकारेण कृत्स्नेत्य
र्थे । कथमित्यर्थे ॥ अनयंकादेव क
रीतेः कथम्बोधोक्तम् ॥ ३१

कथञ्चन । अ । केनाप्यनेनेत्यर्थे ॥
कथञ्चित् । अ । अतिप्रयत्नेनेत्यर्थे ॥
कथनम् । न । कथायाम् । कहना इति
भाषा ॥ इतिचत्तायुध ॥

कथम् । अ । इपे ॥ गर्भावाम् ॥ प्रका
रार्थे ॥ सम्भूते ॥ मन्त्रे ॥ संख्याना
याम् ॥ केन प्रकारेण । किमश्वेति
र्थम् ॥ १

कथमपि । अ । यत्र गौरवे ॥ वाढमि
त्यर्थे ॥ कथमादितथाप्यन्तं यत्र गौ
रव भेदयोः ॥

कथमूत । वि । किमकारे ॥ कं प्रका
रं किवा प्रकार भाषणः । द्वितीया
न्तादपियम् ॥

कथा । स्त्री । प्रबन्धकल्पनायाम् ॥ प्रब
न्धकल्पनां सोकसखां प्रजाः कथां
विदुः । परस्परान्त्रयाया स्वात्साम

कदम्ब

ता ख्यायिका कचिदिति क्वाद्याहृषा
चार्यः ॥ पञ्चप्रतिपक्षोपन्यासेन-
विचारणायाम् ॥ नैयायिकमतेदि
नानावक्तृकपूर्वपक्षसिद्धन्तान् वा-
क्यसन्दर्भः कथा । तद्भेदाख्य । वा
दे । अन्वो वित्तवडाचेति ॥ कथा का
दम्बर्वादिस्वरूपा सैवगद्यप्रथमयी
'सम्पूरितिग्रन्थान्तरे ॥ कथयति । क
थयंकाप्रबन्धे । चितिपूजिकाधिकृ
न्विचर्चनेत्यर्थे । टाम् ॥ १६

कथोपसंज्ञः । वि । वातूले ॥ दोर्तायाम्
। गोष्ठीवचने ॥ विपक्षे ॥ १७

कथाप्रायः । वि । कथके । कथोपशी
विनि । नाटकवक्त्ररि ॥ कथायां प्रा
ञ्चो । यत्ने ॥ १८

कथितः । वि । उक्ते । कथा इतिभाषा
या । कथ । क्त ॥ १९

कदा । पुं । नेघे ॥ कंजर्ल द्दति । पु
दाञ्च । का ॥ २०

कदकः । पुं । उल्लोचे । धिताने ॥
कदम्बा । पुं । कापये । निन्द्यमार्गे ॥

कुक्षितो ऽध्वा । कुगतीतिसमासः
। कोः कत् तत्पुक्षेऽचीति कदा
देशः ॥ २१

कदनम् । न । महे । युद्धे ॥ पंथि ॥
धाधायाम् ॥ मारणे ॥

कदम्बम् । न । कुक्षितान्त्रे ॥

कदम्ब

कदम्बः । पुं । नीये । प्रियके ॥ कदम्बो
 मधुरः शीतः कषायो लवणो गुरुः ।
 सरो विष्टमृद्द्रुवः कफस्तन्यानिच
 प्रदः ॥ अत्रसाध्वः । नीयेो महाकद
 म्बः स्याद्द्वाराकदम्बश्च्यपि । द्विती
 योऽस्यप्रसरश्च वृक्षपुष्पः कदम्बकद्र
 ष्यस्यभेदः । तयारत्रेपि । हरिद्र
 स्तुरजोवलाः । धूलीकदम्बको धा
 राकदम्बः पट्पदप्रियः ॥ वृक्षपुष्पः
 केशराश्वः प्राधृषेणः कदम्बकः ।
 नीयेोमहा कदम्बोपि तथा बहुफ
 लोमतः । इत्यभरटी कायां भरतः ॥
 सर्षपे ॥ देवताडकत्रये ॥ न । नि
 कुरस्मे । सङ्घे । समूहे ॥ कदति
 । कदः सौचोधातुः । कृकदिकदि
 कटिभ्योन्वच् ॥
 कदम्बकः । पुं । हरिद्रौ ॥ कदम्बार्थेषु
 ॥ स्वार्थेकन् ॥ यद्वा । कदति कन्द्य
 तिवा । कदर्थितायाम् । कद्विधा
 ज्ञाने रोदने च । कृकदीश्वभ्यच् ।
 अनिश्चत्त्वाननुम् । स्वार्थेकः ॥ न ।
 निकुरस्मे । समूहे ॥
 कदम्बगोत्रकन्यायः । पुं । कदम्बगोत्र
 कस्य सर्वावयवेषु युगपदेव पुण्याया
 मृत्पासरूपे दृष्टान्तविशेषे ॥
 कदम्बपुष्पा । स्त्री । मुष्कितिकायाम् ।
 मुष्की प्रतिभाषा ॥

कदलः

कदम्बपुष्पी । स्त्री । महाश्रावणिकाया
 म् । मुष्कीर्धाम् ॥
 कदम्बी । स्त्री देवदात्याम् ॥
 कदरः । पुं । सोमवल्के श्वेतखदिरे ॥
 कदरो विश्वदेवर्ष्यो मुखरोगकफा
 स्त्रजित् ॥ कृकषे । करपषे । कर
 वत्करौत आरा इति च भाषा ॥ क
 डाजामुडा इति गौडभाषाप्रसिद्दे
 व्याधिभेदे ॥ तल्लक्ष्यम् । शर्करोन्म
 यिते पादे चते वा कण्ठकाहितः ।
 शम्भिः कोषवदुस्तत्रो जायते कदर
 स्तु सरति ॥ अङ्गुशे ॥ दृगाति ।
 दृविहारखे । पचाद्यच् । कल्लनक्षस्य
 दरः ॥
 कदर्थितः । णि । विदम्बिते । दूषिते ॥
 कुस्वितोक्तं कदर्थः । कोःकत् । क
 दर्थः घृतः कदर्थितः ॥
 कदर्थ्यः । णि । चुद्रे । कृपये । सतिवि
 भने अदांतरि ॥ यदा । आत्मान
 धर्मकृच्यश्च पुत्रदारांश्च पीडयन् ।
 यो लोभात् सञ्चिनोच्यर्थान् सकद
 र्थ इति स्मृतः ॥ कुस्वितो इर्थः स्वा
 मी ॥ कुगतीतिसमासः । कोः क
 त् तत्पुरुषे ॥
 कदलः । पुं । रक्षावृक्षे ॥ पृथ्वीलताया
 म् ॥ कन्दते कन्दते वा । कद्विधा
 ज्ञाने रोदने च । वृषादिस्वात् कलच्

कदली

कदलकः । पुं । कदलार्थे ॥ स्वार्थेकः ॥
कदला । स्त्री । पुत्र्याम् ॥ डिम्बिका-
याम् ॥ शन्मलीघृचे ॥ अत्रादेरा
ऋतिगणत्वाद्वाप ॥

कदली । स्त्री । वारखवुसायाम् । रस्मा
याम् ॥ यथा ॥ माथिकमर्थास्त
चम्पकायाभेदाः कदल्या बहुभेदि
सन्ति । उक्तागुणास्ती । अधिकभिवन्ति
निर्दोषताश्चाह्वयुताचतेषाम् ॥ गु
णान् पश्य मोक्षाफले ॥ यताका
याम् ॥ करिर्नैजयन्त्याम् ॥ नृगभि
शेदे ॥ के इति । इतिविश्वरथे
। अथ ॥ कीर्त् ॥ कन्दते कन्द्यते
वा कदिना ॥ ए पादिश्चात् साधुः
। शीरादिः ॥ ॥

कदलीकन्दः । पुं । रस्मामूले । केराक
न्दकेलाकन्द इतिच भाषा ॥ शीतकः
। कदलीकन्दो बल्यः केश्यो ज्वपित्तजि
तः । पक्किकुडा इहारीच मधुरो रुचि
कारकः ॥ कन्दः कदल्या इक्षितो नि
तामं संखेदितो हिङ्गुदतेन राहुः ।
उदुक्षितः सैश्वरेणुनाथ मरीचस
म्किंतेरवरुच्यः ॥

कदलीकुसुमम् । न । रस्मापुष्पे ॥ कद
ल्या । कुसुमं विग्धं मधुरं तुवरंगुरु ।
वातपित्तहरं शीतं रक्तपित्तचयप्र-
शान्तम् ॥

कदाचि

कदलीदण्डः । पुं । घोड इति गौडभा
पाप्रसिद्धे मोक्षामध्यस्थदण्डे ॥ कृत्तः
स्विन्नः सन्निधिविधृतः कृत्ततनुः प्र
मिन्नः कम्बुमृत्स्वानखविरचितः या
रखमीरपुष्टाः । मधो मधो तनुप्रक
क्षितेनाङ्गेकेणातिपूर्वः स्वादुसूक्ष्णं
भवति सुतरांगर्मदण्डः कदल्याः ॥
येनिदोषहरोदण्डः कादल्योऽखक्
इरंजयेत् । रक्तपित्तहरः शीतः सु
श्च्योमिप्रवर्द्धनः ॥

कदा । अ । कस्मिन्काले । क्व इति
भाषा ॥ सर्वैकान्यभिवत्तद्ः कालि-
दा ॥

कदाकारः । वि । कुस्तितावयवे ॥ कु
त्तितः शोकारोऽखे ॥ कोः कदादे
शः ॥

कदाख्यम् । न । कुष्ठौषधी ॥ वि । कु
त्तितनामनि ॥ कुस्तितांश्चाख्याय
स्य । कोः कत् तत्पुह्येपीतिकदा
देशः ॥

कदाचन । अ । कस्मिन्काले । जिसी
समयमे इतिभाषा ॥

कदाचारः । वि । कुच्यवहारे ॥ कुस्ति
तः साचारोवस्य । कोः कत् आदेगः ॥

कदाचित् । अ । वातु । कस्मिंश्चिन्का
ले प्रस्राने ॥ कदाच चिच्च अनयोःत
माहारः ॥

कनक

कदुष्णम् । न । कोप्ये ॥ ईषदुष्णम् ।
 - कवञ्चोप्ये इति षच्चेकदादेशः ॥ वि ।
 २ । तदति ॥
 कद्वयः । पुं । कुम्भितरथे ॥
 कद्रुः । पुं । पिङ्गलवर्णे ॥ वि । तदति ।
 - स्वर्णपिङ्गे ॥ कन्दतिः । कदि आह्वाने
 । सुगन्धादित्यात् साधुः ॥
 कद्रुपुत्रः । पुं । नागे ॥ कद्रुःपुत्रः ॥
 कद्रुः । स्त्री । नागमातरि ॥ सन्ध्यायामि
 खड् ॥
 कद्वदः । वि । गर्हावादिनि । दुर्भाषि ॥
 । कुम्भितवदति । वदेः यचाद्यच् । र
 यषदयोश्चेति कोः कत् ॥ कुम्भित
 - स्य षदोवाः ॥
 कनकम् । न । स्वर्णं । त्वेभि ॥ पुं । किं
 युक्तवृत्ते ॥ नागकेशरश्चे ॥ कृष्णय
 - चूरे ॥ भूसूरे ॥ काञ्चनालवृत्ते ॥
 - कालीये । कृष्णचन्दने ॥ चम्पकश्चे
 - ॥ कासमर्दवृत्ते ॥ कगगुग्गुलुश्चे ॥
 लञ्चचरे । ॥ कनति । कनीदीप्तौ
 । शृणादिभ्योवुन् ॥ वाञ्छाश्रुने ॥
 कनकधारः । पुं । टङ्कणे । सुदागा इति
 - भाषा ॥
 कनकदण्डः । पुं । राजशृङ्गे । राजच्छपे
 ॥ कनकसदृशेऽस्मिन् ॥
 कनकदण्डकम् । न । राजशृङ्गे । राजच्छ
 - वे ॥ स्वार्थकम् ॥

कनिष्ठः

कनकपलाः । पुं । सुवर्णादिपरिमाणक
 । षोडशभाषके । पलपरिभाषे । कुरु
 - विस्ते ॥ इति धारावली ॥
 कनकप्रभा । स्त्री । महाज्योतिष्मत्याम् ॥
 कनकप्रसवाः । स्त्री । स्वर्णकतक्याम् ॥
 कनकरस्मा । स्त्री । सुवर्णकदल्याम् ॥
 कनकरसः । पुं । हरिताले ॥
 कनकलोङ्गकः । पुं । राले ॥
 कनकाचलः । पुं । सुमेरुपर्वते ॥ दानवि
 - शेषे ॥ कनकमयः अचलः ॥
 कनकाध्यक्षः । पुं । भौरिके । सुवर्णाभि
 - कृते ॥ कनकस्य अध्यक्षः ॥
 कनकारकः । पुं । कोविदारश्चे ॥
 कनकाशुका । स्त्री । भृङ्गारे । सौवर्ण
 - कस्ये ॥ कनकस्य । आशुः । संघा
 - यां कन् ॥
 कनकाङ्गम् । न । नागकेशरपुष्पे ॥
 कनकाङ्गयः । पुं । घचूरे ॥ कनकमा
 - ङ्गयोऽस्य ॥ भुक्तेऽस्मिन् कनकवर्णपु
 - ष्यीदर्शनात् ॥ नागकेशरे ॥
 कनखलः । पुं । उग्रादेव्याः स्थाने ती
 - र्थप्रशेषे ॥ उग्राकनखलेऽसृते सिपु
 - रायम् ॥
 कनकः । पुं । काये । एकदशिते इति
 । - हेमचन्द्रः ॥
 कनिक्या । स्त्री । समिन्तायाम् ॥
 कनिष्ठः । वि । अतियूनि ॥ अत्यलो ॥

कन्तुः

जघन्यजे । अनुजे । पश्चाज्जाते ॥
अयमेपाः मतिशयेन युवा अल्पो
या । अजादीगुणवचनादेवे तीष्ठ-
ने । युवाख्ययोः कनन्यतरस्त्रामिति
कनादेशः ॥

कनिष्ठकम् । न । शुकहृद्ये ॥
कनिष्ठा । स्त्री । दुर्बला ऋत्वि । पश्चा-
ज्जातायाम् । अनुजायाम् ॥ कनि-
ष्ठस्य भाव्यायाम् ॥ कनिष्ठस्य स्त्री ।
पुंयोगस्य च खं स्त्रीषं वाधिस्याः अजा-
दिक्षाः द्वाप ॥ नायिकाभेदे ॥
कनीः । स्त्री । दुहितरि । कन्यायाम् ॥
कनीनिका । स्त्री । अक्षय्यकारके ॥ क-
निष्ठा ऋत्वि । कनति । कनीदीप्तौ
। पाहुकका दीनः । स्वार्थे कन् । टा
। यी इत्थम् ॥
कनीयान् । वि । कनिष्ठार्थे ॥ अयम-
नयोरतिशयेन युवा अल्पो वा । दि-
विचनविभक्त्योपपदे तरवीयसुने । अ-
जादीगुणवचनादेवेति ईयसुने । यु-
वाख्ययोरितिकनादेशः ॥
कनीयसम् । न । ताम् ॥
कन्तुः । वि । सुखविशिष्टे । सुखिनि ॥
कं सुखम् अस्ति अख्य ॥ कं शर्म्या
धमयुस्तितुसयसः इति तुः । काम-
देवे ॥ क्त्स्नूने ॥ कामयते । कमुका
। नौ । अर्जिहृशिकथमीतिकुः प्रच्य

कन्दः

योषातोः क्तुगागमश्च ॥ कम्मिनी-
तितुर्वा ॥ इदये ॥
कन्या । स्त्री । अन्वयमिच्छी । कांश्च द-
तिभाषा ॥ प्रावरखान्तरे । स्मृतजी-
ः खं पटनिर्मिताच्छादनवस्त्रे ॥ कथरी
गुहरी इति च भाषा ॥ यथा भिक्षा
प्रसिद्धरक्षार्थं कन्या शीतनिवार-
णी । अचला केशवे भक्ति विभयैः कि-
म्ययेजिनमिति ॥ कन्यते । कमु ॥
पाहुककात् । यन् । टाप ॥
कन्यारी । स्त्री । कन्यरी । दुर्बला स्त्री
॥ दुष्कथका स्त्री अगन्धा दुष्प्रवेशा
इत्यादिपर्यायवति इत्ये ॥
कन्दः । पुं । न । करुणे ॥ शाम्य कन्द-
स्तु दोषश्च ॥ संस्रमूले ॥ सप्तम
त्रिंशत् । प्रसिद्धे मूलविभेदे । मूलमै ॥
पुं । भेदे ॥ योनिरोगविशेषे । स-
खनिदानवृक्षयो यथा दिवाभ्यापा-
दतिक्रोधाः द्वायामा दितिभेदुनात्
। चताञ्च नखदन्ताद्यैर्धाताद्याः कु-
पिता यदा । मयमोणितसद्भागं ल-
कुचाकृतिसन्निभम् । उत्पद्यते यदा
योनैः नाम्ना कन्दस्तु योनिजः इति
॥ सचतुर्विधः । अचय्यभेदात् । यथा
। रुचं विवर्णं स्फुटितं पातिकां तं वि-
निर्दिशेत् । दाहरागण्वरयुतं विद्या
। तपित्तात्मकन्तुतम् ॥ नीलपुष्प

कन्दरा

तीकांश्च कण्डूभन्तं कफात्मकम् । स
 र्वैल्लिङ्गसमायुक्तं सन्निपातात्मकं वि
 दुः ॥ सन्निपातात्मकोऽसाध्यः शेषः ।
 कृच्छ्रप्रसाधनाः इति ॥ कन्दति क
 ण्डयति कन्द्यते वा । कदि आह्वाने
 रोदेनेष । अक्ष घञ्वा ॥ ३०
 कन्दगुडूची । खी । गुडूचीविशेषे । क
 ष्ठाक्षतायाम् । पिण्डोलुनि । सुय
 मी इति काश्यादिदेशे प्रसिद्धे कन्दे ॥
 कन्दटम् । न । शुक्लोत्पले । कौजी-
 इति भाषा ॥
 कन्दफलाः । खी । शुद्धकारनेत्र्याम् ॥
 कन्दमूलम् । न । मूलके ॥
 कन्दरा । पुं । अक्षुभे ॥ पुं । खी । गुह्यो
 याम् ॥ न । अक्षि के । शृङ्गनेरे ॥
 कौमजलेन हीयते । दृषिदारणे ।
 अक्षोरप ॥
 कन्दरा । खी । दर्याम् । कुविभाकृवि
 नेशुष्काकारे गिरिविषरे ॥ कन्दरा
 इति ॥
 कन्दराकरः । पुं । शिलोत्तये । पर्वते
 ॥ कन्दरायोमाकरः ॥
 कन्दराशः । पुं । गर्दमाखण्डवृक्षे ॥ कन्द
 रांशानि । ला आह्वाने । आत इति
 कः ॥ प्रसङ्गमे ॥ कर्पराजे । आखोट
 ऐषे ॥ कन्दरा मन्वति । अक्षभूषणा
 इति । कर्मयण्य ॥ कन्दराख्याति

कन्दल

वा । सिध्दादिसंज्ञकम् ॥
 कन्दरालकः । पुं । कन्दराले ॥
 कन्दरी । खी । गुहायाम् ॥
 कन्दरोद्भवा । खी । सुदयाषाणभेदि
 नि वृक्षे ॥
 कन्दर्पः । पुं । कामदेवे ॥ सुषोत्पत्त्यर्थो
 यः कामानां मध्ये कामः स च भगवतो
 विभूतिः ॥ कर्मिच्छय्यं कुस्तायाम् ।
 कुस्तितोदर्याऽस्य अस्मादा ॥ यदा ।
 कंसुखं तप तेन वा दृष्यति । हर्षहर्ष
 मोहनयोः । पञ्चाक्षरम् ॥ अथवा । के
 अक्षयिदसवान् कं ब्रह्मार्थं दर्पित
 वान् वा । सुषोदरादिः ॥ सुर्वकप्र
 भेदे ॥ अथवा । यषो विगतिवर्षाङ्
 धिर्भुवः कन्दर्पसंचकः । खीरे वा क
 रणे वा स्यात् खण्डताके विधीयते
 इति सङ्गीतदोमोदरः ॥ गण
 कन्दर्पकूपः । पुं । अग्नेः । योनौ ॥
 कन्दर्पजीवः । पुं । कामदृष्टिनामवृक्षे ॥
 कन्दर्पमुषलः । पुं । निद्रे । शिशे ॥ इ
 ति धिकाण्डशेषः ॥
 कन्दर्पशृङ्खलः । पुं । शृङ्गारेवन्धविशे
 षे ॥ तिल्लेखणम् । नारी पादद्वयं स्या
 ध्यकान्तस्योत्पद्योपरि । कटिच्छेदो
 लयेदाशुबन्धः कन्दर्पशृङ्खलः इति ॥
 कन्दलम् । न । कलापे ॥ उपरागे ॥ न
 बाहुरे ॥ करध्वनी ॥ अथवादे ॥ पुं ।

कन्दः

कनकोः ॥ सुदेः ॥ कर्षणे ॥ भूमिकन्द
 कन्धाः पुष्पे ॥ १० ॥ ॥ ॥
 कन्दलता ॥ स्त्री ॥ मासाकन्दे ॥ ॥
 कन्दली ॥ स्त्री ॥ खगविशेषे ॥ गुल्मप्र
 षीभेदे ॥ प्रसाक्षायाम् ॥ पद्मवीले ॥
 कन्दसस्यमूले स्त्रीयते ॥ स्त्री ॥ क्षेपणे
 कन्देष्वपीतिङः ॥ कन्दते ॥
 कन्ददिः ॥ १ ॥ कन्दोः ॥ १ ॥
 भूमिकन्दल्याम् ॥ ॥
 कन्दलीमुसुमम् ॥ न ॥ शिलीन्ध्रेः ॥
 कन्दपर्वणः ॥ पुं ॥ शूरणे ॥ ॥
 कन्दश्री ॥ स्त्री ॥ कन्द्याककोठक्याम् ॥
 कन्दवृक्षाः ॥ स्त्री ॥ त्रिपर्षिकायाम् ॥
 कन्दशरणः ॥ पुं ॥ शूरणे ॥ ॥
 कन्दसंज्ञम् ॥ ॥ ॥
 कन्दरोगविशेषे ॥ तस्मिन्निर्दानादि क
 ॥ ॥
 कन्दसारम् ॥ न ॥ कन्दनयने ॥ ॥
 कन्धाः ॥ पुं ॥ धरणीकन्दे ॥ ॥
 कन्धाः ॥ पुं ॥ शूरणे ॥ ॥
 कन्धाः ॥ पुं ॥ कासालौ ॥ धरणीकन्दे
 ॥ त्रिपर्षिकायाम् ॥ ॥
 कन्दी ॥ पुं ॥ शूरणे ॥ ॥
 कन्दिरी ॥ स्त्री ॥ कन्धालुट्ठे ॥
 कन्दः ॥ पुं ॥ स्त्री ॥ कडाही इति भाषा
 मसिद्धे भर्जनपत्रे ॥ खेद्व्याम् ॥
 कन्दति ॥ कन्दिरगतिशेषयोः ॥

कन्यका

कन्देः सलोपरखेत्तुः ॥ ॥
 कन्दुकः ॥ पुं ॥ मेन्दुके मेन्दु इति भा
 ॥ ॥ कन्दते ॥ कदि ॥ बाहुवकादुः
 कंसुखं ददाति दयते द्यति यच्छति
 वा भित ॥ दुः ॥ स्वार्थे कन् ॥ कश्चि
 ॥ रोदुनोति द्रवति वा ॥ दुदु उपतामे
 ॥ दुदुगते वा ॥ ॥
 कन्दुपकम् ॥ न ॥ जलोपसेकं विना ॥ के
 ॥ पक्षपाथे वह्निनापकं भृष्टपण्डुला
 ॥ इति तस्मिन् ॥ यथा न कन्दुपमानि
 ॥ तैलेन पायसं द्यिसक्तं वा ॥ द्विजैरे
 ॥ तानि भोज्यानि शूद्रैश्चकृतान्यमी
 ॥ इति तिथ्यातितले कूर्मपुराणम् ॥
 कन्दोटाः ॥ पुं ॥ मुक्तोत्पले ॥ न ॥ नीला
 ॥ ॥
 कन्दोतः ॥ पुं ॥ कुमुदे ॥ निशापसे ॥
 कन्धः ॥ पुं ॥ मेघे ॥ पारिदे ॥ ॥
 कन्धरः ॥ पुं ॥ वारिदे ॥ मारिपवृक्षे ॥
 ॥ कम्बजक्षधरः ॥ ॥
 कन्धरा ॥ स्त्री ॥ शोषायाम् ॥ कश्चिरो
 ॥ धारयति ॥ सर्षपायां भृष्टवृत्तीति ख
 ॥ ॥ ॥ ॥ यदा धरति ॥ पुं ॥
 ॥ यथाच ॥ कश्चिरोधरा ॥
 कन्धि ॥ स्त्री ॥ शोषायाम् ॥ पुं ॥ मनु
 ॥ ॥ ॥
 कन्धम् ॥ न ॥ पातके ॥ भूर्ध्वयाम् ॥
 कन्यका ॥ स्त्री ॥ दशवर्षायाङ्गुमायां

कन्या

म॥ अघ्राता कन्या । अघ्रातादौ
 कः॥ चिपकादित्त्वनिनेत्वम् ॥ ३७
 कन्यकालातः । पि । अनुदापत्ये । का
 नीने ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥
 कन्यकापतिः । पुं । जामातरि ॥ ४१
 कन्याः स्त्री । कुसार्थम् ॥ दशवर्षीया
 षालिकायाम् ॥ नार्याम् ॥ यथादृष्टक
 न्यासु ॥ यथा । यच्चगन्धर्वसिद्धान्तक
 न्यका नरनागयोः । विद्याधरकिष्कुव
 तः । पयिशाचानाः मयी इतराप्रतिः ॥ ४२
 स्थाने । पदी ताराकुन्ती मन्दे । दरी च
 पि ॥ * ॥ कन्यायां जातमाषोषामुपहा
 सां च कुर्वते । नयरोषादिपूजार्थं जा
 तां शैलकुमारिकां ॥ कन्यादानप्र
 सिद्धार्थं बंशप्रयविष्टुहये । इति तेना
 पि जन्मादशमं कृतं हितं ज्ञेयेत् ॥ क
 न्याविक्रये दोषो यथा । यः कन्याया
 लनं कृत्वा करोति यदि विक्रयं । वि
 जेता धनलोभेन कुम्भीपार्कसगच्छ
 ति ॥ कन्यामुपपुरीषश्चतव्रभचति
 पातकी । कुम्भिर्द्वैशितः काकैर्वा
 बदिन्द्रापचतुर्दश ॥ सतरश्च व्याधयो
 नैश्च सप्तमेज्जन्मनिश्चतम् । वि
 ज्ञोयोते मांसमारः बहस्त्रेव दिवा
 निशमिति दशमैवर्षपुराणम् ॥ *
 ॥ अथ कन्या लक्ष्यम् । तत्रपादु
 चणम् । विन्धेन्नताशतनुताग्रनखौ ।

कन्या

कुसार्थः । पादौ समोपचितधारनि
 गूढगुल्फौ । शिष्टाङ्गुली कमल
 कान्ति तलौ चयस्यास्त्रामुद्गहेवदिभु
 ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥
 ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥
 ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥
 ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥
 ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥
 ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥
 ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥
 ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥
 ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥
 ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥
 ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥
 ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥
 ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥
 ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥
 ॥ ९९ ॥ १०० ॥

कन्या

- र्थदाः ॥ ६ ॥ वचननासिकादृशां-
 - ल० । द्वाघिर्गयुक्तमगठं परपुष्टं
 - सवर्णुप्रभापितमदीनमनव्यसौ
 - खम् । नासासमासमयुटा रुचिरा
 - प्रशस्ता दृङ्नीलनीरजदल्युति-
 - चारिणी च ॥ ७ ॥ भ्रूलघाटलं ।
 - नैसङ्गते नातिपृथुचरम्ये शस्त्रेभ्य-
 - वैवाक्यशशाङ्कने । अहन्दुःसंख्या
 - नैसरोसशम् शस्तं लघाटं ननतं न
 - तुङ्गम् ॥ ८ ॥ कर्णकेशशिरोलं ।
 - कर्णयुग्ममपियुक्तमासलं गच्छते म
 - दुसंभाहितं समम् । सिन्धनील
 - म्बुदुकुम्भितैकेशोर्मूर्ध्वाः सुखक-
 - रः समंशिरः ॥ ९ ॥ इक्ष्वापद्भ्यो-
 - ल्लेखालं । अङ्गारासनवाग्निकुम्भ-
 - नीरयश्चीघृक्षयुपेधुमिसालाकुण्ड-
 - ॥ लक्ष्मराङ्गशयवैः शैलेर्ध्वजैस्तोर
 - यैः । मध्यत्वस्त्रिकवेदिकाध्यज-
 - नकैः शङ्खातपचाम्बुजैः पादे पा
 - णितलेषु वा युक्तयो गच्छन्ति रो
 - चीपदम् ॥ १० ॥ वसुलं । नि-
 - गूढमशिवन्धनै तद्व्यपशगर्भोप-
 - नै करौन्दपतियोषितस्तनुविकु
 - ष्टपर्वाङ्गुली । न निव्ययतिनोन्नतं
 - करतलं सुरेणान्वितं करोत्यविप
 - वांचिरं सुतसुखार्थं सम्भोगिनीम्
 ॥ ११ ॥ मध्याङ्गुलिं वा मशिवन्धने ।

कन्या

- र्था रेखा गतापायिसले इङ्गनायाः
 - ॥ अङ्गुलिं श्रितापादतलेशर्षाया मुंसे
 - ॥ यवाराज्यसुखायसाखात् ॥ १२ ॥
 - कनिष्ठिकामूलमवा गता या मदेशि
 - नी मध्यमिखान्तराखम् । करोति
 - रेखां परमायुषः सां प्रमाद्य मूना
 - तुतर्द्धनमायुः ॥ १३ ॥ शिर्षोपस्थ
 - चानम् । अङ्गुलिं मूले प्रसवेखरेखाः
 - युवां घृक्षयः प्रमदास्तुतनयः । अ
 - ष्चिन्मध्या दृहदांयुपाताः स्वस्था
 - युपां लिखलघुप्रमायाः ॥ १४ ॥ शुभ
 - लक्ष्यान्मुक्ता अशुभलक्ष्यान्वाह ।
 - तीदमुक्तं शुभमङ्गना नामतोविपर्य
 - समनिदुर्मूर्त्तम् । विशेषतोऽनिष्ट
 - फलानि यानिसमासताः स्तान्यनुकी
 - र्थेवामि ॥ १५ ॥ पादयो र्निष्ट
 - लक्ष्यम् । कनिष्ठिकीयातर्द्धनकरा
 - वामर्हीनर्यस्याः स्पृशतिस्त्रियाः खात्
 - गताश्रमाङ्गुक्षमतीत्यर्यस्याः प्र दे
 - शिनीसा कुल टातिपापा ॥ १६ ॥ ज
 - ङ्गुगुह्योदराणां लं । उद्वहार्थापि
 - ष्चिन्नायां सिरान्नेशुम्बेज्जे लो-
 - मशेचातिमसि । वामां वत्तं निवमस्य
 - ष्वगुणांकुम्भाकारं चोदरं दुःखिताना
 - म् ॥ १७ ॥ शीवालं । इत्ययान्तिनिः
 - स्वतादीर्घा कुलक्षयः । शीवया
 - पृथ्वया योषितः प्रचण्डता ॥ १८

कन्या

१॥ नेत्रगण्डयोर्ल ॥ नेत्रे यस्याः केक
 १॥ रिपिद्रुलेवासादुः शीखाश्यावलो
 ॥ लेचलाच ॥ कूप्रौयस्या गण्डयोश्च
 ॥ स्मितेषु निस्सन्दिग्धं बन्धकीं तांषद
 ॥ ति ॥ १९ ॥ अन्यदप्याह ॥ प्रविख
 ॥ स्मिनिदेवरं चक्राटे ॥ न्यशुरं हन्युद
 ॥ रे स्फिजोः पतिश्च ॥ अतिलोमच
 ॥ यान्वितोत्तरींही नशुभाभर्तुरती
 ॥ ययाचदीर्घाः ॥ २० ॥ स्तनकर्णदन्त
 ॥ १९ ॥ स्तनौसरोमौ भलिनोख्यौ
 ॥ चक्रैर्गददाते विषमौचकषीं पखू
 ॥ काः कराला विपमायदन्ताः ॥ क्लेश
 ॥ यौ चौर्यायच कृष्णमासां ॥ २१ ॥ ह
 ॥ १९ ॥ अथादृष्टपैष्टंककोककङ्कैः
 ॥ सिरीक्षपोलुक समानेषुः ॥ श्चु
 ॥ १९ ॥ सिराली वैश्वैश्चकसैर्भंनि
 ॥ १९ ॥ सुखविक्रहीनाः ॥ २२ ॥ अ
 ॥ १९ ॥ यान्यदप्याह ॥ यातूसरोडेन संमुजतेन
 ॥ १९ ॥ कृष्णाग्रकेयीकलहप्रियासा ॥ प्रा
 ॥ १९ ॥ यो विरुपासु भवनिदोषायश्वा कृ
 ॥ १९ ॥ तिस्रत्रगुणावसन्ति ॥ २३ ॥ अपुना
 ॥ १९ ॥ शरीरचेचविभागमाह ॥ यादौसगु
 ॥ १९ ॥ ल्पौ प्रथमं प्रदृष्टं जडं द्वितीयं तु
 ॥ १९ ॥ सजानुचक्रे ॥ मेढोरुमुक्त्वात्तस्त
 ॥ १९ ॥ तीयं तामिकटिंचैवचतुर्थमाहुः ॥
 ॥ २४ ॥ उदरं कथयन्ति पञ्चमं हृदयं
 ॥ १९ ॥ छमयस्तीनाश्वितम् ॥ अथसप्तममा-

कन्याटः

सजत्रुणी कथयन्त्यष्टममौष्ठकन्यरे
 ॥ १९ ॥ नवमं नवनेचसेक्षुणी सल
 ॥ लाटं दशमं शिरस्तयो ॥ शशुमेधुशु
 ॥ भं दशाफलं चरणायेषुशुमेधुशोभ
 ॥ नेम् ॥ २६ ॥ इति वाराह्यां कन्यालक्ष
 ॥ १९ ॥ नामाध्यायः ॥ ६७ ॥ * ॥ इतनु
 ॥ भार्याम् ॥ सहायाम् ॥ सुहृत्सायां
 ॥ १९ ॥ वाराहकीकन्ये ॥ अथम्याककोट
 ॥ १९ ॥ क्वाम् ॥ पठरांशौ ॥ जन्मकाकीन
 ॥ १९ ॥ अन्ध्रान्वितैर्दशशिकलम् ॥ १९ ॥ युवति
 ॥ १९ ॥ शशिमिं प्रसदानेनभवत्ककेलि
 ॥ १९ ॥ विश्वासकृतुहलैः ॥ विमलश्रीकुमु
 ॥ १९ ॥ तोजननोत्सवैः सुविधिनाविधिना
 ॥ १९ ॥ सहितः पुमान् ॥ कन्यां ह्यजोद्भवे
 ॥ १९ ॥ मृश्यां नानाशास्त्रविशारदः ॥ सौ
 ॥ १९ ॥ भाग्यगुणसम्पन्नः ॥ सुन्दरः सु रतप्रि
 ॥ १९ ॥ यैः ॥ चतुरचराहस्तिभेदे ॥ मृगौ
 ॥ १९ ॥ त्रित् कन्यां ॥ भास्वत्कन्या सैकाधन्या
 ॥ १९ ॥ यस्याः कूले कृष्णोऽखेजत् ॥ कन
 ॥ १९ ॥ ति ॥ कनदीसौम् अथन्यादिः ॥ क
 ॥ १९ ॥ न्यायाः कनीनचेतिनिर्दं ग्राहयसि
 ॥ १९ ॥ प्रथम इति नलीप ॥ दक्षिणार्धवस
 ॥ १९ ॥ भीषेदुर्गादेव्याम् ॥ १९ ॥
 कन्याकुलः ॥ पुं ॥ कान्यकुलदेशे ॥ इ
 तिहेमचन्द्रः ॥ १९ ॥
 कन्याटः ॥ पुं ॥ वांससद्गनि ॥ इतित्रिका
 एवशेषः ॥ १९ ॥

कपर्दः

कन्याधिपः । पुं । बुधग्रहे ॥

कन्यापतिः । पुं । जामातरि ॥

कन्यापक्षः । पुं । कनैत इति हिमनि-
रिप्रसिद्धे शूद्रजातिविशेषे । पक्षव-
शिति ॥

कन्यारामः । पुं । बुधभेदे ॥

कन्युपम् । न । इक्षुपुच्छे । इवोक्षा अं
त्रौक्षा इति भाषा ॥

कपः । पुं । वरुणे ॥

कपर्दः । पुं । न । बाले । दम्भे । छंभ
नि ॥ के मूर्धनि पट्टने आच्छादकः
॥ यद्वा । पट्टनि । पट्ट । अक्षु । कक्ष
रक्षयोऽपि पटोव्यापकः ॥

कपटधारी । वि । कृष्णाद्ये ॥

कपटिक । वि । कपटविशिष्टे । कपटि-
नि ॥ कक्षर्धे ठन ॥

कपटी । वि । अयद्यार्थव्यवहारवति । द
भविशिष्टे ॥ कपटोक्ति अस्यास्ति
न्या । इतिः ॥

कपटिनी । स्त्री । गौडभाषया चीडा
नामानि गन्धश्चे ॥

कपटेश्वरी । स्त्री । स्वेतकण्ठकार्याम् ॥

कपर्दः । पुं । शिवस्वजटाजूटे ॥ वराट
के ॥ पर्वपूरुषे । सम्पदादित्वात्मा
ने किप् । रामोप । केन मुखेन च
लेन वा परं पूजितं ददाति । सुपाति
योगविभागात् ॥ कक्ष वक्ष परा

कंपासः

पूरुषेन दार्ययतीति वा । दैवशोध
ने । आत इति कः ॥

कपर्दिका । स्त्री । वराटिकोयाम् ॥

कपर्दकः । पुं । हरजटाजूटे ॥ वराधरे
। वराटके ॥ अस्याः प्रभेदाः । सुव

शंखी सिंही १ । धूमवर्षा आधी

२ । पीतपृष्ठासितोदरा मृगी ३ ।

खेतवर्षा हंसी ४ । नासिंदीर्घिका

विद्वन्ता ५ ॥ इति राजनिर्घण्टः ।

कपर्दी । पुं । शिवे । ईजे ॥ कपर्दीज
टाजूटोऽस्यास्ति । इतिः ॥

कपाटम् । वि । चररे । कपाटे । किंवाड
इतिभाषा ॥ कं वातम् शिरोवा

पाटयति प्रविशते । पटगती ॥ कर्म
शब्द ॥ अर्द्धशीदि ॥

कपाटिका । स्त्री । बुद्धकपाटे । किर्वाडी
इतिभाषा ॥ कपाट्येव । स्वार्थे कः

। टाप् ॥

कपाटी । स्त्री । कपाटे ॥ अयत्नान्
डीप् ॥

कपालः । पुं । न । शिरोस्थिति । कर्प
रे ॥ घटादेः कले । कपरा इति

भाषा ॥ व्रजे । समूहे ॥ यतीनां मृ
न्मयकर्परादिभिचापावे ॥ यथा । क

पालं हृद्यमूलानि कुचेसमसपाय
ता । समताचैव सर्वस्मिन्नेतन्मुक्तस्य

चक्षुमिति ॥ कुष्ठरोगविशेषे ॥ तल्ल

कपिला

कपिः रथः रथे वा सख्य ॥
 कपिलः पुं० अश्लेषे ॥ वासुदेवे । सि
 देशे भगवतो विभूतिविशेषे देवहू
 त्याङ्कर्मप्रजायते राविर्मते ॥ सि
 द्धानाङ्कपिले मुनिरिति भगवदुक्तेः ॥
 ॥ अयम् चानभक्तिसेत्तरसाङ्ख्य
 योगप्रचारार्थे भगवदवतारः ॥
 अनीश्वरसाङ्ख्यमतप्रवर्तके च मु
 निविशेषे ॥ कुङ्कुरे ॥ दानविशेषे ॥
 पिङ्गले बर्हविशेषे ॥ नीलघोतः क
 पिला इति रमसः ॥ कपिलो रोच
 नांश्विरित्यन्तेः ॥ वि ॥ पिङ्गलवर्गः
 युक्ते ॥ कवते ॥ कटवर्ह ॥ कवेः पश्वे
 ति इत्यच् प्रत्ययः ॥ मत्स्ये सिध्दा
 दिश्याङ्कजघा ॥
 कपिलदुतिः पुं० सूर्ये ॥
 कपिलद्राक्षा स्त्री ॥ गोसन्ध्याम् ॥ हा
 रक्षारिषाम् ॥
 कपिलद्रुमः पुं० ॥ सुगन्धिकाष्ठविशेषे ॥
 कपिलधारा स्त्री ॥ शङ्खायाम् ॥ स्वयं
 याम् ॥ तीर्थविशेषे ॥
 कपिलपुराणम् ॥ न ॥ कापिले उपपुराणे ॥
 कपिलशिशुपा स्त्री ॥ शिशुपादश्वि
 शेषे ॥ पीतायाम् ॥ कुशिशुपायाम् ॥
 कपिला स्त्री ॥ गोविशेषे ॥ स्वर्गतर्था
 याङ्गि ॥ कपिलवर्हयोगात् ॥ अनु
 द्यात्स्वाभावान् बर्होदितिनदीयाः ॥

कपिशः

भस्मगर्भायाम् ॥ कपिलवर्गमुष्पायां
 शिशुपायाम् ॥ भस्मगन्धिन्यौषधौ
 रेणुकायाम् ॥ कपिलो वर्णोऽस्य
 स्याः ॥ अर्श आवाच् ॥ पुण्डरीकदि
 ग्गजकरिष्याम् ॥ नदीविशेषे ॥ य
 या ॥ कञ्जलाचलाशेषासु पूर्वस्मिन्
 शुभपर्वतः ॥ शंघा सह पुरा रेने य
 च शक्तः सुरेश्वरः ॥ तत्पूर्वस्था महा
 देवी नदी कपिलसंज्ञिता ॥ तस्यांला
 खा नरो गङ्गात्मानं फलमाप्नुया
 दिति काशिकापुराणे ८१ अध्यायः ॥
 कपिलाची स्त्री ॥ कर्मिष्ठशिशुपाया
 म् ॥ सगेवारी ॥
 कपिलाचार्यः पुं० ॥ वासुदेवः ॥ कपिः
 लया सैः साङ्ख्यस्य शुद्धात्मतत्त्ववि
 ज्ञानस्य आचार्यस्य ॥
 कपिलाश्वः पुं० ॥ विडो जसि ॥ इन्द्रे ॥
 कपिलोमफला स्त्री ॥ कपिकण्डाम् ॥
 कपिलोमा स्त्री ॥ रेणुकायाम् ॥
 कपिलोहम् ॥ न ॥ पिङ्गले ॥
 कपिल्लिका स्त्री ॥ गजपिप्पल्याम् ॥
 कपिवक्त्रः पुं० ॥ नारदे ॥
 कपिवह्न्यायः पुं० ॥ आघातके ॥
 कपिवह्नी स्त्री ॥ कर्मिष्पिप्ल्याम् ॥ को
 लवह्न्याम् ॥ कपिलिव वह्नी तत्तुल्य
 रोमस्वात् ॥
 कपिशः पुं० ॥ सिद्धकनामगन्धद्रव्ये ॥

कपीत

श्याने । कृष्णपीतमिश्रितवर्णे ॥ वि
 । सङ्कायुक्ते ॥ कपिवर्णे विशेषोऽस्या
 कि । ले।मादिच्छात् शः ॥ विरक्तस
 न्धाकपिशमिच्छय कपिशं तासमि
 तिमल्लिनायः ॥
 कपिश । स्त्री । माधव्याम् । माधुरीसु
 रायाम् ॥ नदीविशेषे ॥ डाय् ॥
 कपिशान्ननः । पुं । शिषे ॥
 कपिशामुषः । पुं । पिशाचे ॥
 कपिशी । स्त्री । माधव्याम् । दिरायाम् ॥
 कपिशीका । स्त्री । म्दिरायाम् ॥ इति
 चिक्राच्छेषः ॥
 कपिशीर्षम् । न । कयशीर्षे । प्राका-
 राये ॥
 कपिशीर्षकम् । न । शिङ्गुले ॥ खोड
 कशीर्षके । प्राकाराये ॥
 कपिष्ठः । पुं । कपिविशेषे ॥ कपिष्ठ
 लोमोव इति निपातनात् घञ् ॥
 कपीक्यः । पुं । क्षीरिकाष्टके ॥
 कपीतः । पुं । श्वेतवृद्धाष्टके ॥
 कपीतनः । पुं । गर्दभाष्टके ॥ शिरीष
 ष्टके ॥ साघातके ॥ अश्वत्थे ॥ भृगवृ
 ष्ठे ॥ मानूरवृष्टे ॥ विस्वे ॥ तनेति
 । तनुविस्तारे । पचाद्यच् । कपीना
 म् कपेर्वर्णस्य वा तनः । अन्वेषामपी
 ति दीर्घः ॥ यहा । घाः खद्यम्याः त
 नः इतनः । कपीनाङ्गुषेर्वा इतनः ॥

कपोत

कपीन्द्रः । पुं । हनुमति ॥ सुग्रीवे ॥ रा
 घने ॥ वेराहमूर्त्तौ ॥ कपिरासावि
 न्द्रश्च । कपीनामिन्द्रो वा ॥
 कपीशः । पुं । हनुमति ॥ कपीशमद्य
 हस्तारं बन्दे लङ्काभयङ्करम् ॥ कपी
 नामीशः ॥
 कपीष्टः । पुं । राजादनवृष्टे ॥ कपिष्टो ॥
 कपूयः । पि । कुस्ति ते ॥ कुस्ति तं पूय
 ते । पूयी विसरथे । पचाद्यच् । पु
 षोद्गरादिः ॥
 कपूयचरयः । पि । कुम्भुतिनि । कुस्ति
 तकर्मथि ॥ कपूयं निन्दितं चरयं क
 मांश ॥
 कपोतः । पुं । पारावते । ककरने ॥ क
 पोतको मुहः खिग्वो रक्तपिचानि-
 चापकः । सङ्गाही शुक्लः शीतः सु
 स्वादूहचिकारकः ॥ युधुती इति प्र
 सिद्धे चिपकण्डविहङ्गमे । पूसरे । पू
 सलोचने ॥ कस्य वायोः पोत इव ।
 कोषायुः पोतो नै रिवार्य वा ॥ य
 हा । कवते । कवृवर्णे । कवेरोतच्
 पश्च ॥ पचिमाचे ॥
 कपोतकम् । न । सौवीराश्रने ॥
 कपोतचरया । स्त्री । नलोनामगन्ध-
 वस्तुनि ॥
 कपोतपाष्ठिका । स्त्री । सम्राजप्रसारि
 ते दाक्षविशेषे ॥ सौंधादिप्रान्तेकाठ्या

कपिला

कपिः रथः रथे वा अस्य ॥
 कपिलः । पुं । अन्त्रले ॥ वासुदेवे । सि
 देशे भगवतो विभूतिविशेषे देवहू
 ष्याङ्कईमप्रजापते राविर्भूते ॥ सि
 हुानाङ्कपिलो मुनिरिति भगवदुक्तेः ॥
 ॥ अयम् ज्ञानभक्तिसेत्तरसाङ्ख्य
 योगप्रचारार्थे भगवद्वतारः ॥
 अनोत्तरसाङ्ख्यमतप्रवर्तके च मु
 निविशेषे ॥ कुकुरे ॥ दानवविशेषे ॥
 पिङ्गले बर्हविशेषे ॥ नीलपीतः क
 पिलः इति रभसः ॥ कपिलो रोच
 नोऽपि रित्यन्ये ॥ पि । पिङ्गलवर्ण
 युक्ते ॥ कवते । कष्टवर्णे । कवेः पश्ये
 ति इत्यञ् प्रत्ययः ॥ मन्त्रार्थसिद्ध्या
 दिप्ताह्नवर्णा ॥
 कपिलश्रुतिः । पुं । सूर्ये ॥
 कपिलश्राया । स्त्री । गोखन्याम् । हा
 रङ्गरायाम् ॥
 कपिलद्रुमः । पुं ॥ सुगन्धिकाश्रविशेषे ॥
 कपिलधारा । स्त्री । गङ्गायाम् । न्वर्ण
 याम् ॥ तीर्थविशेषे ॥
 कपिलपुराणम् । न । कापिले उपपुराणे ॥
 कपिलशिशपा । स्त्री । शिशपाह्नवि
 शेषे । पीतायाम् । कुशिशपायाम् ॥
 कपिला । स्त्री । गोविशेषे । मूर्ध्वर्तुया
 याङ्गि ॥ कपिलवर्णयोगात् । अन्तु
 द्वात्तस्वाभावात् वर्णादिति नडीपा

कपिशः

भस्मगर्भायाम् । कपिलवर्णपुष्पायां
 शिशपायाम् ॥ भस्मगन्धिन्यौषधौ
 । रेणुकायाम् ॥ कपिलो वर्णोऽख्य
 स्याः । अर्ध आद्यच् ॥ पुण्डरीकदि
 ग्गजकरिष्याम् ॥ नदीविशेषे ॥ य
 या । कञ्जलाचलशैलान्तु पूर्वस्मिन्
 शुद्धपर्वतः । शय्या सह पुरा रेने म
 न्न शक्रः सुरेश्वरः ॥ तत्पूर्वस्यां महा
 देवी नदी कपिलसंज्ञिता । तस्यां का
 पिला नदी गङ्गास्नानार्थं कृत्वा मां मुया
 दितिकाशिकापुराणे ८१ अध्यायः ॥
 कपिलाची । स्त्री । कपिलशिशपाया
 म् ॥ समीपारौ ॥
 कपिलाचार्यः । पुं । वासुदेवे ॥ कपिः
 ज्ञया सौ साङ्ख्यस्य शुद्धात्मतत्त्ववि
 ज्ञानस्य आचार्यश्च ॥
 कपिलान्धः । पुं । विद्वैजसि । इन्द्रे ॥
 कपिलोमफला । स्त्री । कपिलफलाम् ॥
 कपिलोमा । स्त्री । रेणुकायाम् ॥
 कपिलोहम् । न । पित्तले ॥
 कपिल्लिका । स्त्री । गजपिप्पल्याम् ॥
 कपिलकः । पुं । नारदे ॥
 कपिलदान्यः । पुं । आघातके ॥
 कपिलह्वी । स्त्री । कपिपिप्पल्याम् । को
 खड्ग्याम् ॥ कपिरिव ह्वी तत्तुल्य
 रोमत्वात् ॥
 कपिशः । पुं । सिद्धकनामगन्धर्वश्च ॥

कफोष्णी

रादिति पचेटीष् ॥

कफप्रकृतिकः । वि । कफस्यभावे ॥ त

स्रक्षयं यथा । गम्भीरमुद्दिः स्थूलाङ्गः

स्त्रिष्वकेषो मध्यावलः । स्वप्नेजलाश्र

यालोको स्रोमप्रकृतिकोनेर इति ॥

कफवर्द्धनः । पुं । पिण्डीतगरघृणे ॥ वि ।

स्रोमघृणिकारके ॥

कफविरोधि । न । मरिचे ॥

कफान्त । पुं । कफभागके ॥ कफमति

। अ० । क्षिप् ॥

कफान्तकः । पुं । कर्पूररुचे ॥ इतिराज

निर्घण्टः ॥

कफारिः । पुं । शुब्याम् ॥

कफी । पुं । गले । इस्तिनि ॥ वि । स्रो

मले । स्रोमये । स्रोमयुक्ते ॥ कफो

ऽस्मास्ति । इन्धोपतामेतीनिः ॥

कफेक्षुः । पुं । स्रोमगतके ॥ कफलाति

। सास्त्रादाने । अन्धूहन्मूत्रम्कफेक्षु

कर्षभूदिधिधूरिति कूप्रच्ययो नि

घातनादेश्चम् ॥

कफोष्णः । पुं । कूर्परे । भुजमध्याश्रयी

। जोषणी इति भाषा ॥ संसुखं स्फो

रयति । स्फुरस्फुरये सञ्चलने च ।

यस्यन्ताः । अचरः ॥ घृ० । यद्वा । केन

सुखेन प्रोयति स्फुरतिवा । फण० ।

स्फुर० । प्र० । पुं० ॥

कफोष्णी । स्त्री । कूर्परे ॥

कम्

कफोत्केशः । पुं । कफस्य धमनाद्योप
स्थितौ ॥कवन्धः । पुं । उदरे ॥ धूमकेतौ ॥ रा
हौ ॥ रक्षोविशेषे ॥ न । जले । उ

दके ॥ पुं । न । क्रियायुक्तशिरशू-

न्यकलेवरं ॥ कवन्धोऽस्त्रीक्रियायुक्त

मपमूर्द्धकलेवरम् ॥ यथा । मनुष्या

यां सङ्घेष्टुष्टोषु हतमूर्द्धसु । त

दावेयात्कवन्धः स्यादेकोऽमूर्द्धाकि

यान्वितः ॥ अथिच । नागानामयुतं तु

रङ्गनियुतं सोर्द्धरवामाशतं पक्षीनां

दशकोटयोनिपतिता एकः कवन्धो

रथे । तादृकोटिकवन्धनेर्धनविधौ

श्लेषशंसत्सेशिरस्तेपाहोतिनिपात

नेरघुपतेः कोदश्लेषेष्टारवः । इति

माश्रीनारः ॥ संसुखं वशाति । वन्धव

न्धने । कर्मण्यम् ॥ कवन्धते छिद्यते अ

स्मात् । घञ् ॥ केन वायुना बन्धतेवा

। कोवायुरेवन्धः आश्रयोयस्यवा ॥

कवन्धी । पुं । श्रापिशेषे ॥

कवित्त्वः । पुं । कपित्त्वघृणे ॥ कपयः ति

घन्त्यत्र ङा० । सुपिस्त्र इतिकः । घृ० ॥

कविलः । पुं । कपिलवर्णे ॥ वि । कपि

सवर्षाक्षे ॥

कमम् । न । रोक्षिणीनचत्रे ॥

कम् । अ । पादपूरणे ॥ जले ॥ मस्त

के ॥ सुखे ॥ मङ्गले ॥ निन्दायाम् ॥

कफः

दिरचिते पश्चिस्थाने । विटङ्गे ॥ पा
खति । पालरक्षणे । खुल् । कपो
तानां पालिका ॥ कपोतान् पालय
ति वा । कर्मख्युष् । संचावां कन्द
ति कन् ॥

कपोतपाणी । स्त्री । विटङ्गे ॥ कपोता
न् पालयति । कर्मख्युष् । डीप् ॥
कपोतवह्वा । स्त्री । प्राप्तीवृद्धे ॥
कपोतवर्षी । स्त्री । ह्रस्वौलायाम् ॥
कपोतवाणा । स्त्री । मलीनामगन्धश्
चे ॥

कपोतसारम् । न । स्रोतोऽन्ने ॥
कपोताङ्घ्रिः । पुं । कपोतपादे ॥ स्त्री
। नस्थाम् । गन्धद्वयविशेषे ॥ कपो
। तस्याङ्घ्रिरिव ॥

कपोताभः । पुं । कपोतवर्षे ॥
कपोतारिः । पुं । श्वेनपक्षिणि ॥ कपो
तानाम् अरिः ॥

कपोतः । पुं । गण्डे । गण्डे । खड्गशी
तिर्यक्सन्निधिभागे । गाल इतिमा
या ॥ कम्पते । कपिदक्षमे । कपिग
दिगण्डोत्थोलम् । कपोतिनिर्देश
रलोपः ॥ कंसुखं भोजति वा । युष्
शङ्खे । कर्मख्युष् ॥

कपोतः । पुं । सिङ्घके ॥
कपोतः । पुं । वानरमुदे । कपिपृष्ठान्ते ॥

कफः । पुं । गरीरस्वयातुविशेषे । स्त्री

कफणी

कफणी । सौम्यघातौ ॥ कफणकोपः
कुसुमागमेभवति । अक्षयकोपहे
तुः । गुरुमधुररसातिसिन्धुदुग्धेषु
मच्चद्रवदधिदिननिद्रापूपसर्पिःप्रपूरैः
। तुद्दिनपसनकाले श्लेष्मणः सम्प्रको
पः प्रभवति दिवसादौ भुक्तमात्रेणस
न्ते ॥ अयिच । गुरुपटुमधुरान्धसिन्धुमा
धैस्त्रिलौषध्वदधिदिननिद्राशीतनि
श्वेष्टताभिः । प्रथमदिवसभागे रात्रि
भागे पिच्छाद्ये भवति हि कफकोपो
भुक्तमात्रे वसन्तेइति ॥ पिचाविभक्त
स्य दिवसस्यप्रथमे भागे एवं रात्रे
श्चाद्ये भागे ॥ फाल्गुने वैश्वनासे च अ
क्षुपीडाकरोमतः । सर्वशास्त्रविचा
रप्रैः श्लेष्मा राजाप्रकीर्तितः ॥ केन
वलेनफलति । फलनिव्यशी । अन्ये
स्योपीतिवः ॥ यदा । कोशिरसिफल
ति वा पूर्ववत्तुः ॥

कफकूर्चिका । स्त्री । खालायाम् । ह्र
षीकायाम् । आस्त्रासवे । लालु ह्र
क इत्यादिभाषा ॥

कफणी । स्त्री । इषुपाप्रभेदे ॥

कफणिः । पुं । स्त्री । कफोष्ठी ॥ केन
सुखेन फलति स्फुरति वा । फल
गतौ स्फुरसञ्चलने वा । इन् । पुषो
दरादिः ॥

कफणी । स्त्री । कफोष्ठी ॥ कृदिफा

कफोष्ठी

रादिति पदेडीष् ॥

कफप्रकृतिकः । त्रि । कफस्यभावे ॥ त
 ल्लक्ष्यं यथा । गम्भीरबुद्धिः खूलाङ्गः
 क्षिप्रकेशो महाबलः । स्वप्नेनखाग्र
 घालोकी श्लेष्मप्रकृतिको नर इति ॥
 कफवहुंनः । पुं । पिण्डीतगरबुधे ॥ त्रि ।
 श्लेष्मदृष्टिकारके ॥
 कफविरोधि । न । मरिचे ॥
 कफात् । पुं । कफनाशके ॥ कफमस्ति
 । अद् ० । क्तिप् ॥
 कफास्तकः । पुं । धर्षुरदृष्टे ॥ इति राज
 निर्घण्टः ॥
 कफारिः । पुं । मुबध्याम् ॥
 कफो । पुं । गले । इस्तिनि ॥ त्रि । श्ले
 षमले । श्लेष्मणे । श्लेष्मवृक्ते ॥ कफो
 ऽक्षास्ति । दन्धोपतापेतीनिः ॥
 कफेल् । पुं । श्लेष्मातके ॥ कफंलाति
 । शास्त्रादाने । बन्दूदम्भृजम्भकफेल्
 क्षर्त्तम्भूदिधिधूरिति श्लेष्मपचयो मि
 पातनादेऽक्षम् ॥
 कफोष्ठी । पुं । कूर्परे । मुख्यमध्यग्रन्थौ
 । जोषयो इति माषा ॥ कं धुखं स्फो
 रयति । स्फुरस्फुरत्ये सञ्चक्षने च ।
 ययन्तः । अचक्षः ॥ पुं । यद्वा । केन
 सुखेन फंसति स्फुरतिवा । कण ० ।
 स्फुर ० । इत् । पुं ॥
 कफोष्ठी । स्त्री । कूर्परे ॥

कम्

कफोत्केशः । पुं । कपस्य वमनाद्योप
 स्थितौ ॥

कवन्धः । पुं । उदरे ॥ धूमकेतौ ॥ रा
 ह्यौ ॥ रक्षोविशेषे ॥ ने । जले । उ
 दके ॥ पुं । न । क्रियायुक्तशिरष्-
 म्यकक्षेवरे ॥ कवन्धोऽस्त्री क्रियायुक्त
 मपमूर्द्धकलेवरम् ॥ यथा । मनुष्या
 यां सप्तस्येष्टतेषु छतमूर्द्धसु । त
 दावेगात्कवन्धः छादेकोऽमूर्ध्वैः क्रि
 यान्वितः ॥ अषिष । नागानामयुतं तु
 रङ्गनियुतं सार्द्धं रथानां शतं पत्नीनां
 दशकोटयोनियुतता एकः कवन्धो
 रथे । तादृक्कोटिकवन्धनिर्त्तनविधौ ।
 खेचक्षत्खेशिरस्त्रेष्वाङ्गोऽतिनिपात
 नेरघुपतेः केद्विच्छद्यटारवः । इति
 प्राचीनाः ॥ कं सुखं वप्राति । वन्धव
 न्धने । कर्मयुक्तम् ॥ कं वध्ते लिखते अ
 क्षात् । अन् ॥ केन वायुना वध्ते वा
 । जोषायुरेववन्धः आययोमक्षया ॥

कवन्धी । पुं । श्लेषविशेषे ॥

कवित्थ । पुं । कपित्थबुधे ॥ कपयः ति

छन्दश्च छान् ॥ सुपिच्छ इति कः । पुं ॥

कविलः । पुं । कपिलवर्षे ॥ त्रि । कपि

सवर्षात्से ॥

कमम् । न । रोहिणीनक्षत्रे ॥

कम् । अ । पादपूरणे ॥ जले ॥ मस्त

के ॥ सुखे ॥ मङ्गले ॥ निन्दायात् ॥

कमल

कम्यते । कमु० । विडम्भावे विष् ॥
 कमठः । पुं । कच्छपे ॥ दैत्यविशेषे ॥
 मुनिभाजने ॥ शल्लक्याम् ॥ भगव-
 तोऽवतारविशेषे ॥ न । मुनीनाञ्ज-
 लपात्रविशेषे । वक्त्रो बतकी खोट इ-
 ति शभाधाप्रसिद्धे ॥ काम्यते । कमु०
 । कमेरठः ॥ के जलेमठतिवा । म-
 ठमद्विवासयोः । पञ्चाक्ष ॥
 कमठी । स्त्री । कच्छ्याम् । दुल्याम्
 ॥ स्यल्लकूमैजातौ ॥ शल्लक्याम् ॥ पुं
 योगादिति आतेरिति वा ङीष् ॥
 कमण्डलुः । पुं । न । करके । कुण्याम्
 । सञ्जातिनां सल्लाटादिभ्येषाञ्च
 । मन्त्राणुं हात्पात्रञ्च सन्मयं नैदंलं
 । तेषां । यतानि यतिपात्राणि मन्त्रैः
 । स्वायम्भुवोऽभवीत् ॥ पुं । प्रचपादि-
 भे ॥ चतुष्पाञ्जातिविशेषे ॥ कस्य
 प्रकापते कल्लस्य वा मय्यःसारः । तं
 खाति । ला० । मितद्वादिच्चात्ङुः ॥
 यद्वा । मण्डनम् । मडिभूषायाम् ॥
 । घञ् । कस्य मण्डभूषां खाति । डुः ॥
 कमनः । पुं । कामे ॥ अशोकवृक्षे ॥
 प्रह्लादि ॥ त्रि । कामुके ॥ कामयते क-
 मु० । कर्त्तरिल्युट् ॥ अभिरूपे । क-
 मनीये । मनोहरे ॥ अनुदात्तश्चे-
 तिकमेयुञ्च् ॥

कमनच्छदः । पुं । कङ्कषचिचि ॥

कमल

कमनी । स्त्री । कामयित्याम् । ङीष् ॥
 कमनीयः । त्रि । कामनायोग्ये । बल्लु-
 नि । मनोहरे । रुचिरे । कान्ते ।
 शोभने ॥ कमेरनीयर् ॥
 कमरः । त्रि । काममोहिते । कामि-
 नि ॥ कामयते । कमु० । अर्त्तिकमि-
 धमीत्यरश्चित् ॥
 कमलः । पुं । सगविशेषे । कुरङ्गे ॥ न
 । जले । ताम्रे ॥ क्लौमर्नि ॥ भेषजि
 ॥ सारसपचिचि । जलले । पद्मे ॥
 अस्त्रगुहाः । कमलं शीतलं वर्यं
 मधुरं कफपित्तजित् । तृणाद्वा
 हास्यविस्कोटविषधीसर्पनाशनम् ॥
 विशेषतः सितपद्मं पुण्डरीकमिति
 स्मृतम् । रक्तं कोकमर्दं चैवं नीलमि-
 न्दीवरं स्मृतम् ॥ धवलं कमलं शीतं म-
 धुरं कफपित्तजित् । तस्माद्दृश्यगुणं
 किञ्चिदन्वहत्तोत्पलादिकमिति ॥ घ-
 य्नात्रस्यसप्तमऽऽप्रभेदे ॥ कामय-
 तेकाम्यते वा । कमु० । विडम्भावे
 वृषा० कलच् ॥ कञ्चस्वम् अलति ।
 अलभूषणादौ । मू० कोषा ॥ घुव-
 कप्रभेदे ॥ यथा । उत्तोमलयताले
 न लघुमय्ये स्फुरेद्गुरुः । सप्तदशा-
 खदैर्युक्तः कमलोऽयं भयानके इति ॥

कमलवृक्षम् । न । कमलानांसमूहे ।

कमलादिभ्यः खलुः ॥

कमला

कम्पलिः

कमलच्छदः । पुं० । पद्मदले । पद्मपत्रे ॥
 कमलजः । पुं० । अजयोनौ । धातरि ॥
 कमले जातः । जनी । उच्चारणः ॥
 कमलाय स्त्री । लक्ष्म्याम् । श्रियि ॥ क
 मलालयस्त्रयां देव्याम् ॥ वरश्चिया
 म् । कालकटादिपत्तने कमलार्जविंश
 तिख्यातेफलविशेषे । यथा । रंभाफ
 लं तिलिडीकं कमलानामरत्नकम् ।
 फलान्येतानि भोज्यानि सम्योऽन्यानि
 विवर्जयेदिति तन्मसारेः पुरश्चरणप्र
 णोकरयम् ॥ काम्ये ते । क्रमुः । श्रुषा
 म् ॥ कलत्रम् ॥ कमलम् अस्ति अस्याः ।
 अर्थाभावात् ॥ कन्दो विशेषः । यथा
 । हिरण्यनगलसहितः सगणः इच्छि
 विहितः । कश्चिपत्तितिविमला
 धितिपभवति कमलेति ॥ सवैयान्त
 गता कमला यथा । वस्तुभिः प्रसिताः
 सगणाः विहिताः । पुनरेकमितो नि
 चितो गुरन्ते । यदि सत्त्वयो वि
 लसन्मतयोऽभिपया कमलेतितदा
 कस्यन्ते । विदपच्यनधारमलीयत
 या रसनापरिखेचितया कुतुकन्ते ।
 यश्वन्तनरेऽविशोमिधशोधिकशो
 भितसाविदपातुमदन्ते इति ॥
 कमलाखयः । पुं० । सिद्धस्थानविशेषे ॥
 यथा । कमलाखये महास्थाने कम
 लाखोमचेन्द्र । कमलावमचेरानी

सकलार्थप्रदायिनीत्यागमेति ॥
 कमलाख्या । स्त्री । लक्ष्म्याम् ॥ कम
 लमाचधोयस्याः ॥ पुं० । धातरि ॥ कमलमा
 सनसस्य ॥ न । आसनविशेषे ॥
 कमलासनस्यः । पुं० । पृथिवीपद्ममध्ये
 त्रैलोक्यिकासनस्ये भगवन्नाभिकम
 लासनस्ये विधातरि ॥ पुं० । धातरि ॥
 कमलिनी । स्त्री । पद्मिण्याम् ॥ पद्मफ
 ले । पद्मकरे । कमलानि सन्त्य
 पुकरादिभ्योदेशे इति इति ॥ पुं० ।
 कमलोत्तरम् । न । कुसुमारुप्ये ॥ कम
 लादुत्तरम् ॥ पुं० । धातरि ॥
 कमा । स्त्री । शोभायाम् ॥ इति राज
 निर्घण्टः ॥ कम्पिताः । वि । कामुके ॥ कमेयि
 भाने लृच् ॥ कम्पः । पुं० । गात्रादिचक्षते । वेपथौ ।
 वेपने ॥ कम्पनम् । कपिकिञ्चिच्च
 ने । भावे घञ् ॥ कम्पनः । पुं० । शिगिरतो ॥ कम्पनम् । वि ।
 कम्पनम् । वि । कम्पे । लोले । चम्बले
 ल । कम्पे ॥ कम्पनशीलः । कपि
 चलनशब्दाय इति दुष् ॥ कम्पलज्याः । पुं० । वायौ ॥ कम्पकः । पुं० । वायौ ॥ कम्पितम् । न । कम्पने । वेपने । कम्पे

कम्बली

कम्बोजः

॥ वि । कम्पयुक्ते ॥ कम्पयतेस्य । क

॥ लायहितानः अस्मिन्नाद्यान्वयत् । त

॥ वि० ॥ क्तः ॥

॥ स्यैहितमिति क्तः ॥

कम्पिल्लः । पुं । कम्पिल्लके । रत्ताङ्गे ।

कम्बल्यम् । न । ऊर्णापलशते ॥ कम्ब

॥ कंबीला कामल इति च भाषा प्रसिद्धे

॥ लाञ्छसंज्ञायामिति प्राक्कीर्तीयेष्व

दृष्टे ॥ देशविशेषे ॥

॥ श्रेष्ठेयत् ॥

कम्पिल्लकः । पुं । कम्पिल्ले ॥

कम्बिः । स्त्री । खिलाकायाम् । इव्याम्

कम्पः । वि० । कम्पयुक्ते ॥ अतिचम्बले

॥ वंशांशे ॥ कम्पते । कम्पुः । बाहु

॥ कम्पनशीलोः । नमिकम्पोतिरः ॥

॥ च्चकात् । विन् ॥

कम्बरः । पुं । विदेववर्णे । कर्धुरवर्णे ॥

कम्बुः । पुं । नमः शङ्खे ॥ पुं । शम्भुके ॥

॥ वि० । चिचवर्णवति ॥

॥ बलये ॥ उस्तिनिः । मेजे ॥ कर्चुरे ॥

कम्बलः । पुं । मंगिराजि ॥ सास्त्रायाम्

॥ शीवायाम् ॥ नखंके । भोजालाडइति

॥ प्रावारं ॥ कुमैः ॥ विकच्ये ॥ स्व

॥ भाषा । कास्त्रतेन कम्पुः । अत्राद्य

नामख्यातेमे षादितोभरचिते ॥ व-

॥ श्वेतनिर्णयितः ॥ कम्बति । कम्ब

॥ खासेनादैः । रत्तुके ॥ मंगविशेषे ॥

॥ गतौ । मगव्यादिर्वा ।

न । जले । सलिले ॥ कम्पते । क

कम्बुकः । पुं । कम्बुशब्दार्थे ॥

॥ कम्पे कम्पेति कला ॥ कंकुर्त्तितं

कम्बुकम्बली । स्त्री । कम्बुशीवायाम् ॥

शिरौ । म्बु वा बलते । बलसेवरणे

कम्बुकाष्ठा । स्त्री । कम्बुगन्धायाम् ॥

सम्बरयेष । कम्बु ॥ कम्बति कम्ब्य

कम्बुशीवा । स्त्री । शङ्काकृतिविरेखाद्य

॥ शिवाः । कम्बगतौ । दृपादिष्वात्

॥ शीवायाम् ॥ कम्बुः । शङ्कापत्रपत्री

कलश्च ॥

॥ यातिस्त्री रेखा यस्याः ॥

कम्बली । पुं । घृषे ॥ वि० । कम्बलपति

कम्बुपुष्पी । स्त्री । शङ्कुपुष्पाम् ॥

॥ कम्बलीऽस्ति षष्ठ्य इति ॥

कम्बुमालिनी । स्त्री । शङ्कुपुष्पाम् ॥

कम्बलिवाद्यकम् । न । गन्धाम् ॥ घृ

कम्बुः । पुं । यक्षये ॥ शङ्कुः । वि० । प

पदाद्ये शकटे ॥ कम्बलः साक्षा । सा

॥ रट्थोपहारिणि ॥ अन्द्रहम्बुजम्बु

॥ स्त्रोपाम् । इति ॥ कम्बलिभिर्दृषै

॥ कम्बुश्रेष्ठेष्वलदत्तोक्तपाठात् साधुः ॥

रुद्यते । वच० श्रेष्ठत् । स्वार्थेकन् ॥

कम्बोजः । पुं । उस्तिविशेषे ॥ शङ्कुवि

कम्बलीया । स्त्री । ऊर्णायाम् ॥ कम्ब

॥ श्रेष्ठभादेशविशेषे ॥ सर्वथा । पञ्चन

करकः

दंसमारभ्यन्ते च्छाद्द्विचिणपूर्वतः। क
 म्पोजदेशो देवेशि वाजिराशिपरा
 यणः ॥ इतितन्त्रशास्त्रम् ॥ १००
 कम्पवातायी । पुं। शङ्खचिह्ने ॥ १०१
 कक्षारी ३ स्त्री । गम्भायाम् ॥ कंजलं
 विभर्त्सि । पुंभुक् ० । १। कर्मयुक् ॥
 १०२ स्त्री ॥ १०३ ॥ १०४ ॥
 कम्पु । न । उशीरे ॥ इतितराजनि-
 र्धयः ॥ १०५ ॥ १०६ ॥ १०७ ॥
 कर्मः । त्रि । कामुके । वैश्वनेच्छाविशि
 ष्टे ॥ कर्मनीये ॥ कामयते ॥ कमु
 १०८ नसिकम्पीतिरः ॥ १०९ ॥ ११० ॥
 करः ॥ पुं। वर्षोपले ॥ रक्षौ ॥ यासौ ।
 १११ मखाये । भागधेने । कर्षकादि द्वा
 ११२ र्श्वेकस्यावरज्जुमादादेयेरा
 ११३ जशङ्गभागे ॥ शुष्कयाम् ॥ इस्त
 नक्षत्रे ॥ चतुष्कले श्रेणुरेः ॥ ११४
 संज्ञायाम् ॥ कौर्येतेषु ह्यपिचेषे ।
 ११५ ष्टहारप् ॥ करोति वा । अच् ॥
 ११६ कर्मोपपदे सति कर्तृवाचकौयशब्दः
 । यथा । आनन्दकरः ॥
 करकः । पुं । करच्छरथे ॥ पश्चिविशेषे
 ॥ दाडिमरथे ॥ करे ॥ खट्वायाम् ॥
 पशुशरथे ॥ कौषिदारवृक्षे ॥ वक्र
 ११७ उधुक्षे ॥ करीररथे ॥ नारिकेल
 स्थनि । माष्ठा इतिगौड भाषा ।
 ११८ नरेली कपाखी इतिचभाषा ॥ पुं ।

करश

न । करह्णे ॥ कर्मशृङ्गौ ॥ पुं ॥ स्त्री ।
 ११९ वर्षोपले ॥ कृष्योति ॥ कृष् हिंसा
 १२० याम् । करोति दौषोभावं वा । कृ
 १२१ षादिभ्यः संज्ञायांशुन् ॥ १२२
 करकङ्कयन्त्यायाः । पुं । कङ्कशयैश्चेनैय
 १२३ करभूषणविशेषबोधसम्भवेऽपि क
 रशब्दपूर्वकः कङ्कयशब्दः करसंज्ञक
 १२४ कङ्कयबोधार्थक इत्यर्थपरे दृष्टान्ते ॥
 करकचः । पुं । योगविशेषे ॥ यथा ।
 १२५ शनिभार्गवजीवज्जुलसो मार्षवा
 १२६ सरे । षष्ठ्यादितिषयः सप्तममात्
 १२७ करकचाः स्मृता इति ॥ १२८ ॥
 करकच्छपिका । स्त्री । कूर्ममुशायाम् ॥
 १२९ करकयुक्तः । पुं । गच्छे ॥ १३० ॥
 करकाः । स्त्री । वर्षोपले । मेघोपले ।
 १३१ श्लोका इतिभाषा ॥ कृष्योतेर्गुणन्ता
 १३२ द्वापि चिपकादिस्त्वान् प्रत्ययस्यादि
 १३३ तीर्त्तन ॥ १३४ ॥ १३५ ॥
 करकाजलम् ॥ ॥ दिव्यपानोद्यमभेदे
 १३६ ॥ दिव्यवाय्वग्निसंयोगात्संहता सा
 १३७ त्पतन्निवा ॥ पाषाणशरथश्चाम
 १३८ स्ताः कारकोऽसतोपमा ॥ करका
 १३९ जंजलंरुचंविशदंमुषचस्त्रिस्तादा
 १४० ह्यं शीतलं सान्द्रंमिषत्तत कफवायु
 १४१ युतम् ॥ १४२ ॥ १४३ ॥
 करकासाः । पुं ॥ नारिकेलरथे ॥
 १४४ करशशाः पुं । विवाहे ॥ करशशये ॥

करजः

करग्रहारकाः । पुं । नववर्षसम्बन्धिनः ।
 करस्यरात्राप्रवाभ्यःप्रथमादाने । पु
 यथाहइतिप्रसिद्धे ॥ तत्रदिननिर्णये
 यथा । तीक्ष्णोद्यपञ्जीतरभेषु खमे
 शीघ्रोदये भानुदिने शुभाहे । कुर्या
 हनुक्तानि समीहितानि करग्रहार
 म्भ्रमपिप्रवाभ्यइति ॥
 करग्रहः । पुं । पाणिग्रहे ॥ करं गृह्णा
 ति । ग्रहः । अथ ॥
 करघर्षणः । पुं । दधिमन्यनदण्डे । त
 ष्ठाटे ॥ न । इत्यघर्षणे ॥
 करघर्षी । पुं । चुद्रमन्यामदण्डे । हो
 ष्ठीरयोइतिभाषा ॥
 करङ्कः । पुं । भस्तके ॥ अथभ्रनारिके
 षफलास्यनि । भारियलफालोलह
 तिभाषा । पैखानारियलइतिष ॥
 शरीरास्मि ॥ इच्छुविशेषे ॥
 करङ्कशास्त्रि । पुं । करङ्काभिधेयी ॥
 करण्डः । पुं । शखोटदण्डे । सिद्धोडा
 इतिभाषा ॥
 करण्डदा । स्त्री । सिन्दूरपुष्पयाम् ॥
 करजः । पुं । नखे ॥ करण्डवृक्षे ॥ न ।
 व्याघनखाद्यगन्धद्रव्ये । करजं नखं त
 दिव ॥ करेणजन्यते । खनी ० । अ
 न्यत्रापीतिलः ॥ कं सुखं जलंधा रण्य
 यति । रण्यरागे । कर्मण्यथ । त्यज
 रजेतिनिर्देशादकडित्यपिनलोपः

करण

। संज्ञापूर्वकत्वात्तद्विः ॥
 करज्योतिः । पुं । हस्तं ज्योतिर्वर्षे । हा
 धाजोऽडीइतिभाषा ॥ इतिराजनिर्घ
 ष्टः ॥
 करजः । पुं । वृक्षविशेषे । करं जुवा
 । इतिभाषाप्रसिद्धे ॥ स यद्विंधः । तत्र
 गौडभाषाया उरकरण्यसपर्यायाः ।
 चिरपिल्लोनक्तमाक्षः करजश्चकरण
 के ॥ नाटाकरण्यसपर्यायाः । प्रकीर्यः
 पूतिकरणः पूतिकः कलिकारकः ॥ गौ
 ष्टभाषया नाटाकरण्य गौठियाकरण्य
 इतिप्रसिद्धस्य ॥ यद्गन्धः ॥ मांकडा
 करण्यस्य । मकंटी ॥ विषकरुण्यस्य ।
 अङ्गारवहारी ॥ इति ॥ अथकरण्य
 स्य पर्यायास्तु । करमर्दीपनेशुशाक
 रान्तःकरमर्दकः । इति ॥ कं सुखं ज
 लंधा रण्ययति । रण्येः कर्मण्यथ ॥
 करण्डः । पुं । करण्डे ॥ स्वार्थे कन् ॥
 करण्डः कटुकस्तीक्ष्णो । वीर्योऽप्योऽनि
 च्छेदोपहतः । कुष्ठोदानर्त्तं गुल्माऽर्शो
 त्रशकुमिकफापहः ॥ सत्सर्वकफवा
 तार्शः कुमिशोथहरन्मरुम् । भेदनं
 कटुकम्याकेवीर्योष्णं पित्तलं कषु ॥
 तत्कालं कफवातमं भेदार्शः कुमिकुट
 नित् । घृतपूर्वकरण्योपिकरण्यसद
 शोमुखैः ॥ भृङ्गराजे ॥
 करण्यकः । पुं । कपित्थदण्डे ॥

करण

करञ्जी । खी । उदकोयै । मंहाकर
श्रे ॥ करञ्जी स्तम्भिनी तिका तुवरा
कटुपाकिनी । वीर्योष्णां वमिषोता
शः कृमिकुटप्रमेहजित ॥

करटः । पुं । गजगण्डे ॥ कुसुमवृक्षे ॥
निन्द्यलीयने ॥ एकादशांशोदिस्या
द्वे ॥ दुदुहृटे ॥ वायसे ॥ वाद्यविशे
षे ॥ करोति शकुनम् । शकादिभ्यो
ऽटन ॥ केति रटतिवा । रटशब्दे ।
पचायच ॥

करटकः । पुं । करटाद्यै ॥ स्वयंकन ॥
करटा । खी । दुःखदोद्यायाङ्गवि ॥
क्राजाचतष्टाविति अदन्तलचण्डा
प ॥

करटी । पुं । हस्तिनि ॥

करटिनी । खी । हस्तिन्याम् ॥

करटुः । पुं । कर्करेटौ । करकटियाद
तिगौडभाषाप्रसिद्धेपश्चिये ॥

करणम् । न । हेतौ । साधकतमे । क्रि
यासिद्धौ प्रकृष्टोपकारके ॥ यद्वाधा
रानन्तर मन्व्यवधानेन फलोत्पत्ति
स्तस्मिन्नित्यर्थः । तेनदोषेषु धान्यं सु
नातीत्यपहस्तादेः करणत्वेपि दा
व्येषु करणत्वम् । तथाचोक्तम् । का
रणाव्यवधानेषु क्रियानिष्पत्तिकार
णम् । यदैवियचितं तेषु करणत्वं प्र
कीर्तितमिति ॥ साधने ॥ कर्मणि

करण

॥ तिथ्यहं परिमितेषु षषाद्यकादशसु
॥ यथा । ववाख्यवालीवकौखवतैतिल
गरेवखिजविद्यः सप्त । जगदुरथति
चराणि तिथिखण्डात्मकानि करणा
नि ॥ अचराण्युत्तरशकलाद्यामासत्रा
चतुर्दशोत्तराः । शकुनिचतुष्टयमाग
किस्तु ग्रानि भवन्ति करणानि ॥ सि
तादेः करणत्वे कोयाततिथ्यहं सन्धयः
। सप्तमत्तवशेषयमितस्याहवतो ग
तम् ॥ चराणि विष्टि करणान्युत्तरसा
भवन्ति सौम्याखिलकर्मसिद्धये । त
वैवधीराणिचपितृकर्मणो विष्टिर्वि
घातादिविधौवराभवेदिति ॥ हस्त
क्षेपे ॥ नृस्यप्रभेदे ॥ नृस्यविषयका
ष्टोत्तरशतं करणविशेषेषु ॥ यथा ।
करणानान्तुसर्वेषां सामान्यं लक्षणं
त्विदम् । प्रायोषामकरोवचः स्थि
तौन्यः पुरंतोनुगः ॥ पादाभ्याङ्कर
णं चयं तदिहाष्टोत्तरं शतम् । निकु
मितं पापार्थकास्तमतिक्रान्तं विवर्तक
म् ॥ विद्युद्भ्रान्तं गजकीडं क्रान्तश्च
गुरुप्रसंभिस्यादिसत्री तदामोदरः
॥ नीतप्रभेदे ॥ क्रियाप्रभेदे ॥ प्रत
वन्द्ये ॥ कायस्थसंज्ञता ॥ कृतादौ ॥
चेवे ॥ गाघे । काये ॥ संवेशने ॥
कायस्थे ॥ इन्द्रिये ॥ वर्णानां स्पष्टता
दौ ॥ योगिनां ज्ञानादौ ॥ न्याय

करण

मते व्यापारवदसाधारणं कारणद्वय-
 यम् । समवाय्यसमवायिनिमित्तका-
 रणमध्येदसाधारणं कारणं तदेव
 करणमिति ॥ सादृश्यं नये इन्द्रियेषु
 ॥ यथा । करणं षोडशविधम् । इ-
 न्द्रियाण्येकादश बुद्धिरव्यक्तारश्चेति
 षोडशप्रकारं कारणम् । षोडश-
 विधेकरणेऽवान्तरविभागं करोति ।
 अन्तःकरणं द्विविधं दशधा बाह्यं षड-
 विधयाख्यम् । साम्प्रतकारणं बाह्यं
 विकारमाभ्यन्तरं करणम् ॥ ३२ ॥ अ-
 स्यात्तयोः अन्तःकरणं द्विविधम् । बु-
 द्धिरव्यक्तारोऽन्तःकरणं । शरीराभ्यन्त-
 रवृत्तिसादन्तःकरणम् ॥ दशभावा-
 द्द्विमिन्द्रियम् षडव्याप्तं करण-
 य विषयाख्यम् । विषयमाख्याती-
 ति विषयाख्यम् । सङ्ख्याभिमाना-
 धवलावेषु कर्तव्येषु हारीभवति ।
 तत्र बुद्धीन्द्रियाण्येकादशनेन कर्म-
 इन्द्रियाणि दशास्त्वव्यापारेण । बाह्या-
 भ्यन्तरयोः कारणयोर्विशेषमाह । सा-
 म्प्रतकारणमिच्छादि । साम्प्रतकारणं
 वर्तमानकारणं वाचोन्द्रियम् । वर्तमा-
 नसलीपमनागतमपिवर्तमानम् अ-
 तोषागपिवर्तमानविषयमभवति ।
 विकारमाभ्यन्तरं कारणम् । तदथा-
 । पुरसेदादभूतवृत्तिः अस्ति धूसाद-

करण

द्विरिद्वनगनिकुञ्जे असत्पुपघात-
 केऽपि योऽस्ति काण्डसञ्चरणादिहभवि-
 ता वृत्तिरिति, तदनुह्यमानसङ्ख्या-
 मिमानाधवसाया भवन्तीति ॥ ओ-
 चादिष्वध्वानेन्द्रियाणि बागादिषु
 ष्वकर्मैन्द्रियाणि मनोबुद्धिश्चेति-
 सादृश्यसंख्याके ॥ कारणवर्गे मनोबु-
 द्धिश्चेति वृत्तिविशेषी वृत्तिमास्त्वव-
 द्कारः कर्तव्यः । चिदाभासस्तु सर्व-
 वाऽविशिष्टः । अनात्मा भौतिकः क-
 ल्पितश्च ॥ सेतिकर्तव्यताके साधने
 ॥ धात्वर्थे ॥ पुं । वैश्याच्छुद्रास्तु-
 ते । अयं लिखनवृत्तिः कायस्य इति-
 ख्यातः । इति भरतः ॥ धनधान्याद्य-
 चताच राजसेवातयैश्च । द्विजातैः
 परिचर्याच्च दुर्गान्तः पुररक्षणम् ॥
 यथा पारशमस्यात्तादृशस्य कारणस्य च
 । प्रोक्ता लयनसा दन्ति हभयवस्तुत्र
 प्रदा ॥ नाल्यात्तच्चित्रियात् सवर्णया-
 मुत्पन्नेभ्यः मङ्गलादिसंघके ॥ यथा ।
 भङ्गो मङ्गलराजन्याद्वा । नाल्यात्तच्चि-
 विरेपच । नटस्य करणश्चैव खमे-
 दविडश्च चेति मनो १०५ ध्याय ॥ वा-
 नरादौ ॥ किरति कीर्यते । नेनवा-
 । ३० । बहुखलन्यत्रापीतियुच ।
 - कृत्यच्युटो बहुखलनिति ल्युट् ॥
 करणकार्यम् । ना इन्द्रियाणाद्वायं ॥ आ

करख

हरणादिक्रियाणां सकर्मकत्वात् किं कर्म कतिविधेषु, च्यतश्चाह ॥ कार्यं चतस्र्य दशधा ह्यर्थं न्यार्थं प्रकाशयच्च । तस्य त्रयोदशविधस्य करखस्य दशधाकार्यम् । आहार्यम् धार्यम् प्रकाशयच्च । आहार्यं व्याप्यम् कर्मन्दिशाणां वचनादानविहरणोत्तर्गानन्वाः । ज्ञानेन्द्रियाणां शब्दस्पर्शरूपरसगन्धमया यथास्वं व्याख्याः । तेषु दिव्यादिव्यतया दशधा । एवं धार्यमपि अन्तःकरणपदस्य, प्राणादिसत्त्वयया पृथ्या, शरीरम्, तस्य पार्थिव्यादि पाम्, भौतिकम्, शब्दादीनां पञ्चानां समूहः पृथिवीति । तेषु दिव्यादिव्यतया दशधेति धार्यमपि दशधा । एवं बुद्धीन्द्रियाणां प्रकाशयं दशधेति शब्दादीनां पञ्चानां दिव्यादिव्यभेदात् । करखानाङ्कार्यम् ॥

करखज्ञानम् । न । मन्त्रके ॥
 करखव्यापारः । पुं । करखानां व्यापारे ॥ कारकविशेषः करखम् । न च व्यापारानेशविना कारकत्वमिति व्यापारमाह । तदाहरण धारण प्रकाशकरम् । तत्रकर्मन्दिशाणि वा गादीनि आहरन्ति स्वस्वविषयं यथा स्वमुपाददते स्वव्यापारेण व्या-

करखडा

भुवन्तीतियावत् । बुद्धिहकारमनां सितु स्वष्ट्या-प्राणादि सत्त्वयया धारयन्ति । बुद्धीन्द्रियाणितु प्रकाशयन्ति ॥

करखाधिपः । पुं । जीने । हृषीकेशे ॥ श्रोत्रादिचतुर्दशेन्द्रियाणामधिपतिर्यथा । श्रोत्रस्य दिक् । त्वचोपातः । चक्षुषः सूर्यः । रसनायाः प्रचेताः । घ्राणस्याश्विनौ ॥ पादोः वज्रः । चतस्रस्य इन्द्रः । पादस्य विष्णुः । पादोर्भिन्वः । उपस्यस्य प्रजापतिः ॥ मनसस्य इन्द्रः । बुद्धेशतुमुंशः । अहङ्कारस्य शङ्करः । चित्तस्याद्युत, इति ॥
 करखाधिपाधिपः । पुं । जीवस्येश्वरे ॥ करखाधिपस्य अधिपः ॥
 करखी । स्त्री । वैश्या च्छ्रायामुत्पन्नयाम् ॥ स्युडन्तान् डीप् ॥
 करखीयः । वि । कर्त्तव्ये । कार्ये ॥ कुजोऽनीयर् ॥
 करखः । पुं । मधुकोषे ॥ असौ । गव्जे ॥ आरखने समे ॥ हलाडके ॥ दंभादिर्चिते भाण्डविशेषे । करंडीकरखी इति च भाषाया प्रसिद्धे पुष्यादि धारणार्थं भाण्डे ॥ समुह्ने । सम्पुटे ॥ करोति । दुकुब्जं । अण्डनकुखमृदजइत्यण्डम् ॥
 करखी । स्त्री । कानखण्डे । यकृति ॥

करतो।

करम

करणी । पुं । मध्ये ॥ इन्द्रन्तः ॥

करतलः । पुं । हस्ततले । हथेली इतिभाषा ॥ गुर्वन्तः ॥ ५ चतुर्भाषे ॥

करतालम् । न । वाद्यविशेषे । खड्गताल इतिभाषा ॥ घटा । शिषागारे भङ्गकवचं श्यांगारेण शङ्खकम् । दुर्गागारे वंशियायं मधुरीष्वन वाद्येयत् ॥ भङ्गकं कांस्यनिर्मितक एतालकमिति रघुमन्दनमहाचार्येण ख्यात्यो तम् ॥ पुं । उगणे ॥ १५ न आदिगुरुष्विकले ॥

करताली । स्त्री । करतलध्वनौ ॥ त शोच । यथा न स्यादालीकपटकरतालीपटुरवः । इत्युद्भटः ॥ कर्ताखड्गताल इतिभोषो प्रसिद्धे वाद्यविशेषे । करज्ञोम् ॥

करतोयम् । न । वर्षोपलजले ॥

करतोया । स्त्री । कामरूपदेशप्रसिद्धनद्याम् । सदानीरायाम् ॥ कश्चिनाशजिह्वस्वर्गोत् । करतोयाविलङ्घनात् ॥ शर्षकीबोहुत्तरगाहुर्मः च यतिकी र्त्तनात् ॥ गौरौविवाचसमये शङ्करकरगणितसम्पदानतो यप्रभवत्तात् करस्य तोयम् तद्वत्सि । अर्थआद्यत् ॥ अमस्मृतः । अथादौ कर्कटेदेवी व्यहंगद्वारख स्वला । सर्वास्तपेधानसः करतो

याम्बुवाहिनीति ॥

करदीकृतः । वि । वंशीकृते ॥ करम्भार्गं ददाति । दुदाणं । कः । ततःष्विः । अकरदः करदः सम्पद्यमानः कृतः करदीकृतः । अस्य ज्वावित्तीक्ष्णम् ॥

करद्रुमः । पुं । कारंस्करद्वये ॥

करपत्रम् । न । कंकचे । करपत्रं करीत इतिभोषो ॥ अम्बुकीडार्योम् ॥ करिखंकराद्यो पतन्ति । पत्सु । स वैवातेभ्यः टुन् ॥

करपत्रवान् । पुं । तोलतरौ ॥ वि । करपत्रयुते ॥ करपत्रमस्यास्ति मत्तुप ॥

करपत्रिका । स्त्री । अम्बुकीलायाम् ॥

करपत्र्यः । पुं । भिखीतिप्रसिद्धे फलेशाकद्वये । भिखीयाम् ॥ रत्नरेखे ॥

करपत्र्यः । पुं । खड्गौ ॥

करपावम् । न । जलमाडायाम् ॥

करपात्रिका । स्त्री । पाण्डुरस्ये । कर्मयुग्यं ॥

करपात्रिका । स्त्री । प्रस्ये गदाकारे संस्तद्वत् ॥ सोढादितिप्रसिद्धे । इतिभरतः ॥ एकधारोखे । इतिस्वामी ॥

इत्याम् ॥ अखन्तान्डीपं । कन् ॥

करपीडनम् । न । विवाहे ॥

करप्रवेयः । वि । पाणिग्रोहो ॥ करेण

करभो

करभः

प्रवेयः ॥

करभः । पुं । मन्त्रिवन्धा दाकनिष्ठे करस्य
 बहिर्भागे ॥ करिभावके ॥ उष्ट्रपुत्रे ।
 वाताइतिभाषा ॥ उष्ट्रे ॥ नखनाम
 गन्धद्रव्ये ॥ कृष्याति किरच्यनेन की
 र्यतेवा । हविषेपे ह्यभ्रिंसायांवा
 । ह्यभ्रिंसायांवा ॥ करे
 भातिवा । भादीसौ । सुतिकः ॥
 करभेकाण्डिका । स्त्री । उष्ट्रकाण्डिका
 च ॥
 करभञ्जिका । स्त्री । उष्ट्रकीर्ये । करभ
 ज्याम् ॥
 करभप्रिया । स्त्री । सुहृदुराजभायाम् ॥
 करभवल्लभः । पुं । कपिलवृषे ॥ पीडु
 हचे ॥
 करभादनी । स्त्री । सुहृदुराजभायाम् ॥
 करभी । पुं । इजिनि ॥
 करभी । स्त्री । उष्ट्रवेषायाम् । बाभ्या
 म् ॥
 करभीरः । पुं । सिंहे ॥ इतिशब्दरत्ना
 वली ॥
 करभययम् । न । कङ्कणे ॥ करभूययति
 । करो भूयतेऽनेनवा । भूयस्यल्लु
 रे । ल्युट् ॥ इस्ताभरयमाचे ॥
 करभोहः । स्त्री । उत्तमस्त्रीविशेषणे
 ॥ करभपुत्र ऊह्ययस्याःसा । ऊह्यय
 रपदादौपम्यदख्युङ् ॥

करभद्रः । पुं । गुवाकटचे । तन्तुसारे ॥
 करभरी । पुं । बंदुआरतिप्रसिद्धे । व
 न्दिनि ॥ इतिविद्याण्डशेषः ।
 करभईः । पुं । करभईके । करौदार
 तिभाषा ॥ करभईनाति । भईचो
 दे । कर्मण्ययस्युदीर्घफलाभ्यान्तु
 करभईयं मतम् । करभईयं त्वा
 मसंलग्नु चटपाहरम् ॥ उष्ट्रं वंशिक
 रं प्रोक्तं पिचरत्तकफप्रदम् । तंतपंक
 मयुरं इत्थं चतु पिचसमीरजित् ॥
 करभईका । पुं । गुण्यपाकफले । करौ
 दाइतिभाषा । सुषेयो अविद्ये ॥ क
 रभईरव । स्वार्थे कन् ॥
 करभईका । स्त्री । वनकरभईके ॥ क
 रभईका सुफला चां प्रेया करभई
 का ॥
 करभई । पुं । करभईके ॥
 करभई । स्त्री । करभईकहचे ॥
 करमाहः । पुं । खतमाले । धूमै ॥ इ
 तिहेमचन्द्रः ॥
 करमाहा । स्त्री । करपरहपमालाया
 म् ॥
 करमुक्तम् । न । वरही भांस्त्री इतिभा
 षाप्रसिद्धे अक्षुविशेषे ॥
 करभः । वि । व्यामिश्रे । मिश्रिते ॥
 करौति । उक्तेषु । कृकदिकडीत्य
 म्बच् ॥

करवी

करम्बितः । वि । सम्पृक्ते । मिश्रिते ॥

करम्भः । पुं । दधिभिन्त्रितसक्तुषु ॥ के

न जलेन रम्यते मिश्रीकियते ।

केन वायुना वा रम्यते । रभिरनेका

यः । अकर्त्तरिवेति घञ् । रभेरश

वृत्तिटोरिति नुम् ॥

करम्भकम् । न । कर्कसारो । करम्भे ॥

करम्भा । स्त्री । प्रियङ्गो ॥ शतावर्ध्याम् ॥

करम्बः । पुं । नखे ॥ करेरोहति । व

हेरिगुपधेति कः ॥

करङ्गिः । स्त्री । करतास्याम् ॥ कारस

म्बदि ॥ कारस्य कङ्गिः ।

करवाकः । पुं । कृपाणे ॥ करं वलति ।

करेण वलति वा । वलप्रालने । क

संयुग्य । अथादिभ्यो षी वा । य

द्वा । वलनं वाचः । वलनेष्टने । घञ्

। करेनालोस्य करेण धत्यते वा । क

र्मणि घञ् ॥

करवाणिका । स्त्री । ईश्याम् । करपा

णिकायाम् ॥ करं वलते । वलहिंसा

दानयोः । अञ् । करेण वास्यते

वा । खिजन्ताद्घद । कन् ॥

करवी । स्त्री । द्विद्रुपचे ॥

करवीरः । पुं । कृपाणे । खञ्जे ॥ दैत्य

विशेषे ॥ वृद्धायत्ते दृषद्वतीनदीती

रे चन्द्रशेखरराजपुरे ॥ शशाङ्गे ॥

विषप्रभेदे । करवीरमूले ॥ कनेर

करसू

इतिप्रसिद्धे दृचे । मतिहासे । इय

भारके ॥ करवीरद्वयतिक्तं कषायं

कटुकञ्जातम् । वखलाघवंकृन्नेत्रको

पक्वपृष्ठापहम् ॥ वीर्योष्णं कृमिक

खड्गं भक्षितं विषवन्मृतम् ॥ रक्त

खेतप्रभेदेन करवीरद्वयं मृतम् ॥

करं वीरयति । वीरविक्रान्तौ । क

र्मयुग्य ॥ न । अस्त्रापुष्ये ॥ करवीर

ः स्य विकारोऽर्वा पुष्यम् । पुष्यमूलेषु

वस्तुलमिष्यणो लुक् ॥

करवीरकः । पुं । अर्जुनदृचे ॥ करवी

रायं ॥

करवीरकन्दसंघः । पुं । तैलकन्दे ॥

करवीरभूषा । स्त्री । शूटक्याम् । अ

रश्च इतिभाया ॥

करवीरी । स्त्री । अद्विता । देवमात

रि ॥ सत्रव्याम् । अत्रगव्याम् ॥ पुत्र

पश्याम् ॥

करवाखा । स्त्री । अङ्गुली ॥ करस्यशा

खाइव ॥

करशीकरः । पुं । वसधौ । इतिमुण्ड

निर्गतैवलकणे ॥ करस्यशीकरः ॥

करशूकः । पुं । नखे ॥ इतिषिकाण्ड

शेषः ॥

करसूचम् । न । विवाहादौ मङ्गला

यं मूर्खादिभ्ये वस्तसूचे ॥ यागा

दौमखिवन्धसूचं सूपचारात् ॥

करालः

करिषी

करहाटः । पुं । पद्मादिमूले । शिफा
 - कन्दे ॥ मदनद्रुमे ॥ महापिण्डीत
 - रौ ॥ देशविशेषे ॥ करंघाटयति ।
 घटदीप्तौ । ख्यन्तः । कर्मण्यण् ॥
 करघाटकः । पुं । मदनपादपे । मयन
 फल इति भाषा ॥ स्वार्थकन् ॥ न ।
 - हस्तसम्बन्धिस्वर्थे ॥
 कराठः । वि । विकटे । भयानके ॥
 करामर्हः । पुं । करमर्हे ॥
 कराम्बुकः । पुं । अविभे । सुषेखे ॥
 करान्धकः । पुं । करमर्हे ॥
 कराबिका । स्त्री । कूटपूर्व्याम् । करा
 - णी इति गुरुसल इति च भाषा ॥
 करारोटः । पुं । अङ्गुरीयके ॥
 कराल । पुं । गर्जनतैले इति गौड-
 भाषाप्रसिद्धे सर्जरसमुक्ततैले । धू
 नतैले ॥ भङ्गाततैले ॥ राचसविशे
 षे ॥ दन्तरोगविशेषे । यथा । शनैः
 शनैः प्रकुरते वायुर्दन्तमाश्रितः ।
 करालान् विवृतान् दन्तान् करा
 लान् स सिध्यति ॥ न । कुण्डकुठेर
 के । श्यामतुलसी इति भाषा ॥ ने
 सवारंप्रभेदे ॥ यथा । वसस्त्रेहे प
 चेत पूर्वदेसवारकसंज्ञकम् । पाक
 प्रापितसौरभं कराल सुदृक् भेत-
 मिति ॥ वि । दन्तुरे ॥ तुङ्गे । उच्चे
 ॥ विकृते । भीषणे ॥ करंखलाति

। ला० । आतश्लोपसर्ग इति सुपो
 ति योगविभागाद्वा कः ॥ यदा ।
 असभूषणादौ । कर्मण्यण् ॥
 करालकः । पुं । करालार्थे ॥
 करालत्रिपुटा । स्त्री । काण्डिकायाम् ।
 लङ्काधान्ये ॥
 कराला । स्त्री । शारिवायाम् ॥
 करालासः । वि । दन्तुरवदने ॥ करा
 - लं दन्तुरमासं यस्य ॥
 करालिकः । पुं । उच्ये ॥ इति हेमचन्द्र ॥
 करालितः । वि । भीषिते । पीडिते ॥
 कराली । स्त्री । वक्त्रे । सप्तजिह्वान्तर्ग
 तजिह्वाविशेषे ॥ देशविशेषे ॥ प
 द्वादिष्वश्वेति पौचिको ङीप् ॥
 करालफोटः । पुं । आस्पोटिते । यद्य
 यस्य बाहो द्वितीयवस्त्रेणताडने ॥
 करिक । पुं । अरिमेदधुचे । विटखं
 दिरे ॥
 करिकशावल्ली । स्त्री । चमिकावृक्षे ॥
 करिका । स्त्री । नखवर्षे ॥ करिका न
 खरेषिकेति वैजयन्ती ॥
 करिकुसुम्भ । पुं । नागकेशरभूषके ॥
 करियञ्जितम् । न । उहिते । इन्निग
 ज्जने ॥
 करिषी । स्त्री । देवताभेदे ॥ धेनुका
 याम् । इन्निन्याम् ॥ इक्ष्णान्नात्
 लघणो ङीप् ॥

करिख

करिदारकः । पुं । सिंहे ॥
 करी । पुं । इस्तिनि ॥ करः शुण्डा अ
 स्ति अस्य । इतिः ॥ खच्छीकामो
 युद्धादन्यत्र करिवधंन कुर्वीत् पूर्वसि
 श्रीर्येकरिख इतिचाचुपः ॥
 करिनासिका । स्त्री । यन्त्रविशेषे ॥
 करिपत्रम् । न । ताखीशपत्रे ॥
 करिपिप्पली । स्त्री । गजपिप्पल्याम् ।
 चविकाफले ॥ करीपिप्पली इह
 ख्यात् ॥
 करिपोतः । पुं । करिशावके ॥
 करिवन्धः । पुं । प्रारब्धौ । गजवन्धन
 कामे ॥ इतिहारावखी ॥
 करिमाचलः । पुं । सिंहे ॥
 करिमुखः । पुं । गणेशे । विनायके ॥
 करिखीमुख । मिषमुखः मस्य ॥
 करिरतम् । न । रतवन्धान्तरे ॥ भूगत
 स्तनभुजाक्षमस्तका मुखता स्वयम
 घोसुर्धी छियम् । कामसि स्वकर
 कुटमेधने यत्नमे करिरतंत दुच्यते
 ॥ करिपदमिति पाठान्तरम् ॥
 करिशावकः । पुं । कलमे । इतिशि
 शौ ॥ करियाः शामकः ॥
 करिष्ठः । पि । अतिशयेन कर्त्तरि ॥
 अतिशयने इठन् । तुरिष्ठेमेधसु ॥
 करिखन्धः । पुं । करीयां समूहे ॥ न
 रकरितुरगाणांखन्धच् ॥ शब्दसि ॥

करुणः

करीरः । पुं । घटे ॥ ककरे । ग्रन्थिले ।
 करील इतिभाषाप्रसिद्धे वृक्षे ॥ करी
 रः कटुकस्वित्तः स्वेषुष्णोभेदनः स्मृ
 तः । दुर्नामकफवातामगरशोधक
 मयुत् ॥ पुं । न । वंशाहुरे ॥ कृष्ण
 ति करिति कीर्यते वा । हार्दिसाया
 म् हविचेयेवा । हृष्टपुंकटीति ईर
 न् ॥ करिखमीर्यति वा । ईर ॥
 कर्मखण्ड ॥
 करीरफलम् । न । काारीदु । टीटइति
 श्रुते ॥
 करीरा । स्त्री । इस्तिदन्तमूले ॥ ची
 रिकायाम् । भिक्ष्याम् ॥ म्हीतुर इ
 तिभाषा । इनेम्हीगरनीदराइति
 चयुतेकीटे ॥ अनायतष्टाम् ॥
 करीरिका । स्त्री । दन्तिनाम्बन्तमूले ॥
 करीरी । स्त्री । चीरिकायाम् ॥
 करीपः । पुं । न । शुक्लमोक्षये । छग
 ये । छांशा केसी इतिभाषा ॥ की
 र्यते । हविशेषे । हृष्टभ्यामीपन् ॥
 करीपकृपा । स्त्री । वात्स्यायाम् ॥ क
 रीपहृषति । कृपहिंसायाम् । सर्व
 कृष्णाश्चकरीपेषुकपदतिकेपेः खच् ।
 मुमागमः ॥
 करीपाष्टिः । पुं । श्वागण्ये । गोसयान
 ले ॥
 करुणः । पुं । करुणां नी च इतिभाषाप्र

: करेटुः

सिद्धे दृचविशेषे ॥ शृङ्गाराद्येष्टरसा
 नार्गततृतीये रसे ॥ इष्टनाशा दंनि
 टासिः करुणाप्यो रसो भवेत् ॥ पुद्ग
 भेदे ॥ सर्वभूताभयदातरि परमहंस
 परिव्राजके ॥ त्रि । दीने ॥ सदये ।
 दुःखितेषु दया करुणा तद्वति ॥ अ
 र्थे आद्यत् ॥ करोति भनः । कुकु
 ज् । कुवृदारिभ्यलनम् ॥

करुणमल्ली । स्त्री । नवमल्लिकायाम् ॥
 करुणामिप्रलम्भः । पुं । पूर्वरागादिषत्
 भेदमिप्रलम्भशृङ्गारमध्ये मिप्रलम्भ
 विशेषे ॥

करुणा । स्त्री । कृपायाम् । दयायाम् ।
 परवुः खहानीच्छायाम् ॥ दुःखिने
 पुःकथन्नु नामैर्षा दुःखनिवृत्तिः स्या
 दिति कृपामियभावये त्रौषेष्वां न
 मापधम् ॥ करणम् । कृवृदारिभ्ये
 लन् । टाप् ॥

करुणापरः । वि । दयालौ । खरते ॥
 करुणाभयः । वि । कृपाप्राचुर्यवति ॥
 करुणी । स्त्री । शीघ्रपुष्पयाम् । रक्तपुष्
 प्याम् । कंकरसिखरी इति कौकस
 भाषा ॥

करुणः । पुं । देशविशेषे ॥

करेटः । पुं । नखे ॥

करेटव्या । स्त्री । यनच्छूषधिणि ॥

करेटुः । पुं । स्त्री । कर्करेटौ । करकटि

कर्कनि

या इति गौडभाषा प्रसिद्धे विहरे ॥
 के जले वायौ वा रेटति । रेटुभाष
 ये । म० कुः ॥

करेणुः । पुं । इभे । मतङ्गजे । गजे ॥ क
 र्त्तकारदृचे ॥ स्त्री । इस्तिन्याम् ॥
 करोति । कुट्टभ्यामेणुः ॥ के रेणुर
 खेति वा ॥

करेणुमूः । पुं । पालकाप्यमुनेौ ॥

करेणुसुतः । पुं । मुनिविशेषे ॥ इभशाव
 के । कलभे ॥ करेणोः सुतः ॥

करेणुकः । पुं । भूतश्रे ॥

करेवरः । पुं । तुरुके । सिद्धके ॥

करोटः । पुं । न । शिरोस्थनि ॥ कं धा
 युंरोटते । इट० । अच् ॥

करोटिः । स्त्री । शिरोस्थि ॥ कं धा युं
 रोटते । इटदीप्तौ । प्रतिघातेषु । के
 नरुख्यते वा । इन् ॥ रोटयति यां ।

इटिस्त्रुरादिः । अच् इ ॥

करोटिका । स्त्री । शिरोस्थि । कपाले
 ॥ करोटिरेव । स्वार्थे कन् ॥

करोटौ । स्त्री । करोटौ ॥ डीप् ॥

कर्कः । पुं । कर्कतने ॥ चट्टी ॥ मुक्ता-
 श्ले ॥ दर्यखे ॥ घटे ॥ चतुर्थराशौ

॥ कर्कटदृचे ॥ कुलीरे ॥ करोति
 कृपोति । क्रियते वा । कुदाधारादि

कलिम्भः कः ॥

कर्कचिर्मटी । स्त्री । चिर्मटायाम् ॥

कर्कटा

कर्कटीभेदे ॥

कर्कटः । पुं । दक्षविशेषे । चुद्रामलक
 सञ्ज्ञे । कर्कफले ॥ पचिवि० । क
 कंरेट्टे ॥ कलजन्तुविशेषे । कुलीरे ।
 कांकडा इतिभाषा ॥ मेघादिराश्व
 न्तर्गतचतुर्धराशौ ॥ जन्मकालीनच
 न्द्रान्धितैसदाभिफलम् । अतकंशा
 मलनिर्मलसुप्तयः सुकृशगन्धजला
 शयकैलयः । किल नरास्तु कुलीरग
 रो विधौ वसुन्तःसुमतेः । र्विषयः
 ॥ कर्कशये समुत्पन्नो भोगी सर्वजन
 प्रियः । मिष्टाज्जमानभोगी च आयते
 स्वजनप्रियः ॥ बालुङ्गाम् ॥ शास्त्र
 लीफले ॥ स्त्रीयांकरणे ॥ कृणाति
 । कृहिं० । कन्येभ्योपीतिविच् । कट
 ति । कटे० । पचायच । करचासौकट
 श्व । अहरादिस्त्रात्रेफः ॥ कर्कइति
 सौधोपासुः । शकादिभ्योऽनवा ॥
 कर्कं धेतयं टथति । टलगतौ । डो
 या ॥

कर्कटकः । पुं । इसुविशेषे ॥ कुलीरे ॥
 कर्कटएव । स्वार्थे कन् ॥
 कर्कटशृङ्गिका । स्त्री । } अजशृङ्ग्याम्
 कर्कटशृङ्गी । स्त्री । } ॥ अहाघोषा
 याम् । कुलीरशृङ्ग्याम् । कांकडा
 सीगी इतिश्रुतायाम् ॥
 कर्कटास्या । स्त्री । कर्कटशृङ्ग्याम् ॥

कर्कभूः

कर्कटाधिपः । पुं । चन्द्रे ॥
 कर्कटाह्वः । पुं । बिल्ववृक्षे ॥
 कर्कटाह्वा । स्त्री । कर्कटशृङ्ग्याम् ॥
 कर्कटिः । स्त्री । बालुङ्गाम् । श्वरौ ॥
 । शास्त्रलीफले ॥ काङ्कटति । क
 टे० । सर्वधातुश्चइत् । शकन्च्वादि
 घु पररूपं वाच्यम् ॥
 कर्कटिनी । स्त्री । दाक्षरिद्रायाम् ॥
 कर्कटी । स्त्री । श्वरौ । बालुङ्गाम् ।
 ककडो इतिभाषा ॥ कर्कटी भीतला
 रूपा शाहिषी मधुरा गुरुः । रुचां पि
 चहरा सामा पक्का मन्दाग्निपित्तकृ
 त् ॥ अस्याः पाकप्रकारस्तु । त्वगीजर
 दिता प्रौढा गुलिकाकारखण्डिता ।
 सन्धिता सुष्टते तमेकर्कटीवाप्रले
 हिता ॥ विषाण्डखण्डं प्रतदुग्धसोर्धं
 विभाषितं वल्लजशर्कराभ्याम् । कुतैख
 वासन्धकदुग्धमेतत् प्रतिशयं रोष
 मनासनेति ॥ शास्त्रलीफले ॥ दे
 वदाषीकतायाम् ॥ कर्कटशृङ्गीवृ
 क्षे ॥ घोटिकाकरणे ॥ करङ्कटति ।
 कटे० । इन् । पचेलीप् । शकन्
 च्वादिः ॥
 कर्कटुः । पुं । करेटुपचिणि ॥
 कर्कभूः । पुं । स्त्री । कोलिपादपे ।
 यदरीह्वे ॥ मदरीफले । येरइति
 भाषा । कर्कभूः चुद्रवदरं कथितम् ॥

कर्करी

पूर्वस्वरिभिः । अर्धे स्वात् सुद्रवदेर
कपायं मधुरं मनान् ॥ तिग्मं गुह्य च
तिक्तञ्च वातपित्तापहं स्मृतम् । शुष्कं
भेद्यधिकृतं सर्वं सघृष्टाणामास
जित् ॥ दैत्यान्तरे ॥ कण्ठकंदधा
ति । कुधाञ् ० । अन्वृद्धन्मूजन्मिति
नियतितः कू प्रत्ययान्तः । कर्क द
धाति वा । नियतनाशुम् ॥

कर्करः । पुं । दर्पणे । मुहुरे ॥ न । च
र्कजनकसुश्रयावाग्यखडे । धूर्त्त-
पते । ककर कर्कर इति च भाषा ॥
मुहुरे ॥ वि । कठिने । दृढे ॥ कर्कनम्
। कर्कहासे । घञ् । कर्कं गति ।
रा० प्रातिपदिकेति क ॥

कर्कराङ्गः । पुं । कायकण्ठनिवृत्तमे । ख
जने ॥

कर्कराटुः । पुं । कटाणे ॥ इतिकश्चित्
। कटापरः ॥

कर्कराटुकः । पुं । कर्करेटुपश्चिच्छि ॥

कर्कराम्बुकः । पुं । अम्बुकुपे ॥

कर्करावः । पुं । चूर्णकृतले ॥

कर्करिका । स्त्री । घर्षे । नेत्रखर्वाम् ॥

कर्करी । स्त्री । मलनिकायाम् । सना
चक्षुषपात्रे । भारी इति भाषा ॥

कठिनायाम् ॥ कन्दोर्धतपकठिनिका

सनसाधने । कर्ना भारी इति

चभाषा ॥ गौरादित्वात् ङीष् ।

कर्कश

कर्करीका । स्त्री । मलनिकायाम् । क
र्कशाम् ॥ कर्करीकादित्वात् साधुः ॥

कर्करेटम् । न । अर्द्धचन्द्रे । अङ्गुलि-
तोरणे । मलेहस्ताधाने ॥

कर्करेटुः । पुं । खरेटौ । नरकटिया-
इति गौराभाषा प्रसिद्धे खगे ॥ क-
र्कतिरेटति । रेटुभाषये । सगव्या
दि ॥

कर्कश । पुं । काम्पिल्लपृष्ठे ॥ कासमर्धे
॥ इक्षौ ॥ गव्हे ॥ वि । साचसिके ॥

कुरे ॥ दृढे ॥ अमन्त्रये । खरस्यर्गे ।
दुस्पर्शे ॥ निर्दये ॥ कुयोति । ह्यम्
विंसायाम् । अन्ये म्योपीतिविष् ।

कशति । कशप्रशब्दे । पचाद्यच् । कर्
चासौ कशश्च ॥ यद्वा । करेकशति
। कशे । पचाद्यच् । जनभाषितगर्भे
र्भा ॥ शकान्धरादि । कर्काम्बुय
जोमादित्वात् शोवा ॥ १ । १

कर्कशच्छदः । पुं । शाखोटपृष्ठे ॥ प-
टोले ॥

कर्कशच्छदा । स्त्री । कोशातक्याम् ।
तोरणी इति भाषा ॥ द्रुपकहा
याम् ॥

कर्कशदलः । पुं । पटोले ॥

कर्कशदशा । स्त्री । द्वाधाष्टके ॥

कर्कशवायवम् । न । निधुरवचने । पक्ष
घवाचि ॥

कर्कत

कर्कशा । स्त्री । घृष्टिकाखीदृचे ॥ कू
रायाम् ॥

कर्कसारम् । न । करम्मे । दधिसक्तुषु ॥
कर्कारः । पुं । कुष्माण्डे ॥ स्त्री । कुष्मा
ण्ड्याम् ॥ कर्कार्वाञ्छिखी शीतां र
क्तपित्तहरा मुहः । पक्वा तिका मि
जननीसञ्चाराकफवातनुत् ॥ कर्क
शुक्लवर्णम् कृच्छति । अगतौ । वा
हुलकादुग् ॥

कर्कारकः । पुं । काखिद्रेदृचे ॥

कर्कारुः । स्त्री । कुष्माण्ड्याम् ॥

कर्किः । पुं । कर्कटरात्रौ ॥

कर्की । पुं । कर्कटे ॥

कर्कतनः । पुं । न । रक्तविशेषे ॥ अस्त्री
कम्प्यादिकमुक्तगाह्वरे ७५ ध्याये ।
सूतउवाच । मायुर्नखान् दैश्यप-
ते र्गृहीत्वाश्चिचे पसम्यग्यवनेषु ह
ष्टः । ततः प्रसूतं पवनेऽपसं कर्कतनं
पूज्यतमं शृण्विष्याम् ॥ यथेन तद्रुधि
रसोऽमधुप्रकाश माताशपोतिदह
नोऽञ्जितं विभाति । नीलंपुनः ख
लुसितं प्रहर्षं विमिश्रं व्याघ्रादिदो
पकरणेन नतद् विभाति ॥ सिग्धा
विशुद्धाः समरागिणश्च आपीतवर्णा
गुरोर्भाषिचित्राः । चासत्रयथाधि वि
पजिताश्च कर्कतनास्ते परमाः पवि
षाः ॥ पपेयकाश्चन मयेनतु देष्टवि

कर्कोट

कर्कोटः । पुं । कर्कोटके ॥ कर्कोट
काशम् । रोगप्रणाशंकरं वलिन।
शनश्च आयुंकरं कुलकरश्च सुखेप्र
दश्च ॥ एवंविधं बहुगुणं मणि भाव
॥ इति कर्कतनं शुभमलकृतयेन रा ये
॥ ते पूजिता बहुधना बहुवाग्दयास्य
निश्चोद्भवाः प्रमुदिता अपिते भ
वन्ति ॥ एकेऽपन द्याविहृता कुलनील
भासः प्रस्नानरागंशुकिताः कलुषा
विरुपाः । तेजोतिदीप्ति कुलपुष्टिवि
हीनवर्णाः कर्कतनस्य सदशं वपुर
सृष्टन्ति ॥ कर्कतनं यदि परीक्षित
वर्णरूपं प्रत्यग्रभास्वरदिषा करसु
प्रकाशम् । तस्योद्यमस्य मणिशा
स्य विदामश्चिवा तुल्यन्तु मूल्यमुदि
तं तुलितस्य कार्यमिति ॥

कर्कोटः । पुं । नागरालविशेषे ॥

कर्कोटकः । पुं । किल्लवृक्षे ॥ इक्षी ॥

कर्कोट इति गीर्वाभा प्रसिद्धे क
ल्लताविशेषे । क्लिप्तासमे । तिक्त
पथे ॥ काश्चिदेवे । कर्कोटको नाम
सर्पो योऽहंटीविषलप्यते । तस्य स
र्पस्य सर्पचंतस्यै सर्पनमोस्तुते । इ
तियुति प्रसिद्धे नागराले ॥ अग्निच
। कर्कोटकस्य नागस्य दमयन्त्यानल
स्यच । अतुपर्यस्य रजर्षेः कीर्तनं
कश्चिनाश्रनमिति ॥

कर्चूरा

कर्कोटकी । स्त्री । यौतघोषायाम् ।
 महानाल्याम् । खखसा इति स्या
 ते फले ॥ कर्कोटकीफलं कुष्ठहृत्सा
 शारदिनाशनम् । आसकासत्वर
 न् इति कटुपाकश्च दीपनम् ॥ ईष
 विभिन्नमरिचैः परिपूर्णं गर्भं तैलेन र
 न्धितसुदैन्यघपानयोगम् । वाङ्मो
 क्युक्तपयसा विहितभिषेकं कर्कोट
 कीफलमिदं विदुः शरणात् ॥
 कर्कोटिका । स्त्री । कर्कोडा इतिभाषा
 प्रसिद्धे । कर्कोटके । कूर्माख्याम् ॥
 कर्कोटी । स्त्री । कर्कोटिकायाम् ॥
 कर्चुरिका । स्त्री । कर्चुरीतिश्रुतेषि
 एकप्रभेदे ॥ इतिपाकराजेश्वरः ॥
 कर्चुरी । स्त्री ॥ कर्चुरीतिश्रुतेफले ॥
 श्रीराजकुतसंस्कारा मुष्का वेष्टि
 पाचिता । श्रोत्रिकादिरोमार्था क
 र्चुरी कण्ठकर्चुरी ॥ कर्चुरी शक्ति
 दद्या सुखादुरतिशेषतो । उष्ण
 मिश्रकरी प्रोक्ताकफ कृतसारिका
 श्रुता ॥
 कर्चूरः । पुं । कर्चूर इतिभाषा प्रसिद्धे
 गन्धसारे । शक्ति ॥ कर्चुरोद्दीप
 ने इत्यः कटुक स्मित खण्ड । सुग
 न्धः कटुपाकः शान्त कुष्ठार्जो हृत्सा
 कासनृत् ॥ उष्णो लघुर्हृत्सासगु
 ल्मवातकफ किमीन् ॥ यश्चास् ॥

कर्णगू

ने । स्वर्णे ॥ कर्णति । कर्णव्यवने ।
 खर्चुरादिच्छादूरः । पृ० ॥
 कर्चूरकः । पुं । शक्ति ॥ कर्चूर इति
 भाषा ॥ स्वर्णे कर्ण ॥
 कर्णः । पुं । पृथायाव्येष्टसुते । वस्तुषेये ।
 प्रम्यापते ॥ सुपर्णादिष्टे ॥ श्रव
 येन्द्रिये । श्रोत्रे ॥ गुह्यगुले ॥
 चरिषे ॥ कीर्षते शब्दप्रहणाय वि
 ष्यते यदा कीर्षते शब्दो ऽस्मिन्
 किरतिशरीरे सुखं वा । इतिषेपे
 । इतुं कृतीतिनम् । शङ्खसकाशुयः
 ॥ यदा । कर्षयति । कर्षमेदने ।
 कर्दकाः ॥ श्वं ॥ यद् । करोति श
 ब्दतानम् । कुक्कुत् ॥ इतुं कर्णादि
 ना नन् ॥ ५ ।
 कर्षकण्डः । पुं । कर्षरोगविशेषे ॥ त
 स्मानिदानं यदा । भावत, कफसंयु
 ता कर्षकण्डुः करोतिचेति ॥
 कर्षकीटी । स्त्री । कर्षजलीकाम्याम् ।
 प्रतपयाम् । कानसन्नाहं इतिभा
 षा ॥
 कर्षचेदः । पुं । कर्षरोगविशेषे ॥ वां
 युः पित्तादिभिर्युक्तो त्रेणुघोषसमं
 स्वनम् । करोति कर्षयोः श्वेदं कर्ष
 श्वेदः सत्त्व्यसे ॥ इति भाषवः ॥
 कर्षगू ॥ न । कर्षमले ॥ कर्षगू
 म् ॥

कर्णपू

कर्णवं

कर्णगूयकः । पुं० । कर्णरोगविशेषे ॥
 पित्तोपशोधितः स्नेहा चायते कर्ण
 त्तोगूयकरत्यस्य निदानम् ॥ १ ॥
 कर्णचापः । पुं० । कालपट्टाखेयनुषि ॥
 कर्णस्य राधेयस्य ज्ञापः ॥ २ ॥
 कर्णजलैकः । पुं० । अतपद्याम् । गोज
 । र कान्तुखजुरा इतिभाषा ॥ ३ ॥
 कर्णजलौका । स्त्री । अतपद्याम् । वि
 । अडिग्याम् । कानिसलार इतिभा
 षिषा ॥ ४ ॥
 कर्णजाहम् । न । कर्णस्यभूले ॥ सख्य
 । पाकभूषणरथादिना जाहन् प्र० ॥
 कर्णजित् । पुं० । अर्जुने ॥ गुडाकेशे ॥
 कर्णः जयति ॥ जि० । सास्त्रविषे
 ष्यादिभाक्तिपु । तुक् ॥ ५ ॥
 कर्णदर्पकः । पुं० । साडङ्गनामनि कर्णभू
 षण्ये । मानतडङ्गा इतिभाषा ॥
 कर्णदुन्दुभिः । स्त्री । अतपद्याम् ॥
 कर्णधारः । पुं० । नाविके । काण्डोरि इ
 । तिमौडभाषा । मन्नाह मांभी इति
 भाषा ॥ कर्णमरिचम् धरति । धृञ्
 । कर्मण्यण् ॥ ६ ॥
 कर्णपाटी । स्त्री । कर्णभूषण्ये । कान्
 याना . वासी इत्यादिभाषा प्रति
 हे ॥ कर्णपद्मदेशयोः ॥ ७ ॥
 कर्णपिजापी । स्त्री । देवीविशेषे ॥
 कर्णपू । स्त्री । कर्णपुरे । चम्पायाम् ॥

कर्णपुरम् । न । चम्पानगर्याम् । मांलि
 । न्याम् ॥ ८ ॥
 कर्णपुष्पः । पुं० । मिरटलतायांम् ॥
 कर्णपूरः । पुं० । शिरीषवृक्षे ॥ नीलोत्प
 । ले ॥ अदत्तसे । कर्णाभरणे ॥ अगो
 । कर्णस्ये ॥ कर्णपूरयति । पूरि । क
 । मंगल्य ॥ ९ ॥
 कर्णपूरकः । पुं० । कदम्बवृक्षेनाम् ॥ शि
 रीषे ॥ नीलोत्पले ॥ वतसे ॥ १० ॥
 कर्णप्रतिनाहः । पुं० । कर्णरोगविशेषे ॥
 । तस्य सम्प्राप्तिरूपे यथा । सकर्णगू
 ये । श्वतां श्यदानगते । विषोपितो
 । धीकसुखंमपयते । तदा सकर्णप्र
 । तिनार्हसंश्रितो भवेत्किंकारः शिर
 । शिर्षभेदीकृदिति ॥ ११ ॥
 कर्णफलः । पुं० । कान्तिकि . भाषा इति
 । गौड प्रतिहे मत्स्यविशेषे ॥ १२ ॥
 कर्णभूषणम् । न । कर्णाभरणे ॥
 कर्णमखम् । न । कर्णगूये ॥ १३ ॥
 कर्णमुञ्जरः । पुं० । ताडङ्गनामि कर्णभू
 षण्ये ॥ १४ ॥
 कर्णमोटिका । स्त्री । चामुण्डादेव्या
 कर्णमोटी । स्त्री । १५ ॥
 कर्णरोगः । पुं० । थोषथाधौ ॥ १६ ॥
 कर्णलतिका । स्त्री । पाश्याम् । कान
 । कायत्ता इति भाषा इति हेमचन्द्रः ॥
 कर्णवंशः । पुं० । सख्ये ॥ इतिहारावली ॥

कर्ण

कर्णिकः । वि । कर्णिले । विवृद्धौ क
 र्णावस्य । तुन्दादिषु स्वाङ्गादिषु
 वित्ठक ॥ कर्णिका । खी । करिहस्ताग्रे । पुकरे ॥
 करमथा कुली ॥ क्रमुकादिच्छटा-
 ङ्गे । नौटा इति गौड भाषा ॥ अज
 वरटे । वीजकोषे ॥ कर्णाभरव
 विशेषे । तास्यपत्रे । डेडी । इतिभा
 ङ्गे । लिखन्याम् ॥ कुट्टन्याम् ॥ अदि
 मन्यहले ॥ अजगुलीहले ॥ कर्ण
 खा । कर्णारः । कर्णेभ्यो । कर्णारो वा
 कर्णेषुलाटा इति कर्ण ॥ कर्ण
 कर्णिकारः । पुं । सुमेरुपत्रे ॥
 कर्णिकारिः । पुं । सुमेरुपत्रे ॥
 कर्णिकारः । पुं । आरग्वधे । प्रय
 हे । कृतमालके । नौटा धनवहेडा
 इति भाषा ॥ कर्णिकारः कटुस्त्रिक्त
 सुधरः शोपने । कर्णः । रश्मिः । सु
 खदः शोथश्लेष्मास्रप्रणकुष्ठवित् ॥
 श्रुमोत्पले । कर्णियार इति गौडभा
 षा ॥ कर्णिकामिगर्भिः । अगती ।
 कर्मगुण ॥
 कर्णिकारकः । पुं । श्रुमोत्पले ॥ कृत
 माले । सुयणके ॥ स्वार्थे । कः ॥
 कर्णिकी । पुं । इतिनि ॥ न । अस्तुते
 ॥ कर्णिका अस्ति अथ । प्री० इति ॥
 कर्णी । पुं । अर्धमवतसप्ततानर्गतयर्ष

कर्णज

तविशेषे ॥ आरग्वधे ॥ कर्णिके ॥
 विवृद्धौ कर्णवस्य । तुन्दादिभ्यश्च
 वेति अकारादिनि ॥
 कर्णिलः । पुं । कर्णिनि । कर्णिके ॥ वि
 वृद्धौ कर्णवस्य । तुन्दादिभ्यश्च पचे
 त इत्यच् ॥
 कर्णिरयः । पुं । कर्णवाद्ये याने । प्रय
 हये । कर्णरिया । चौपासां । डोका
 योनि स पासकी । तामयान इत्यादि
 भाषा प्रसिद्धे ॥ कर्णिसाध्या अथय
 मिया उपचारोत्कर्णः । कर्णोऽस्या
 स्ति । इति ॥ कर्णीचाचौरवस्य ।
 अस्मिन्नेशरशो नवस्तु तोरवः ॥ य
 दा । सामीप्यात्कर्णमन्नेन कर्णोऽ
 ष्वते । शोऽस्यस्य वाङ्मन्नेन । इति
 टः ॥ कर्णीचाचौरवस्य । अन्येप्राप्त
 यीतिदीर्घः ॥
 कर्णियान् । पुं । आरग्वधे ॥
 कर्णिसुतः । पुं । कस्तासुरे । कृतहेत्रे ॥
 कर्णजयः । वि । खचके । पिसुजे । दु
 र्जने । खलि ॥ कर्णे अदिति । अग्र०
 । कर्णवर्णशौरित्यच् ॥ इत्यङ्ना
 दित्यलुक् ॥
 कर्णन्दुः । पुं । एतच्चसिक्तायाम् । अर्ध
 मन्दाकृतिकर्णा भरणे ॥ कर्णयान्या
 म् ॥
 कर्णम् । वि । कर्णहिते ॥ कर्णमेर्षित

कर्त्ता

शरीरावयवाद्यत ॥
 कर्त्तनम् । न । छेदने ॥ नारीणां रूप
 निर्मितौ । कातना इतिभाषा ॥ कु
 ती ० । स्युट् ॥
 कर्त्तरी । स्त्री । कृपाख्याम् । प्यवीकृत
 स्वर्गादेः कर्त्तनोपाये । कात काती
 इतिभाषा ॥ नापितोपकरणाविशेषे
 । कर्त्ती इतिभाषा ॥ योगविशेषे ॥
 यथा । क्रूरमध्यगतेन्द्रो । खर्गवा क्रू
 रमध्यगम् ॥ कर्त्तरी नामयोगोर्ध्वं
 कन्यानिर्धनकारक इति ॥ अपिच ।
 खर्गात् पापाहृन्वज्जुष्ययार्थस्यौ य
 दातदा । कर्त्तरी नाम सा प्रेयाश्च
 स्युदारिद्र्यशोकदेति ॥ कृत्तति ।
 कृतीछेदने । योहृत्कादरः । यद्वा
 कर्त्तनम् । घञ् । कर्त्तं राति ।
 रादाने । आतोनुपेतिकः । गीरा
 दिद्वान्डीयं ॥
 कर्त्तव्यम् । वि । करणीये । करणयो
 ग्ये । कार्ये ॥ यस्मिन् क्रियमाणे न
 दोष सतकर्त्तव्यम् ॥ तव्यप्रत्ययः ॥
 कर्त्ता । पुं । परमेष्ठिनि ॥ ज्वरनिबन्धने
 दाहे । कीर्यते विशिष्यते इतस्तत
 शाल्यते कायो येन । कृविशेषे । ट
 च् ॥ चि । स्वतन्त्रः कर्त्ततिनिहृपि
 तेपटकारकान्तगतकारकविशेषे ॥ अ
 शौकार्ये प्रथमा अनुत्तार्ये तृतीयावि

कर्त्ता

भक्तिर्भवति । तस्य च चणम् । जि
 यानुकूलकृतिमत्त्वं कर्त्तृत्वम् ॥ यः
 करोतिसे ॥ कृत्वाश्रयः कर्त्तति
 तार्किकाः ॥ चेतनान्तर व्यापारां व्य
 यधानेन घास्वर्यनिष्पादकस्वैतनः
 कर्त्ता । कर्मकरणादिकारकचक्रम
 योक्ताया । इति प्रायश्चित्तविवेकः ॥
 कृतिमति ॥ उत्पादके ॥ कारणां
 कूलव्यापारवति । अनुष्ठान्तरि ॥ धा
 तूपात्तव्यापाराश्रये ॥ क्रियायां स्यात्
 क्येष विवचितेऽर्थे ॥ समुपम्बविधः ।
 यथा । क्रियामुखो भवेत् कर्त्ता हे
 तुकर्त्ता प्रयोक्तवः । अनुमन्तो प्रही
 ता च कर्त्तापम्बविधः स्मृतइति ॥ स
 विविधोपि भवति । यथा । विधेय चा
 यते कर्त्ता विशेषेण प्रतिक्रियाम् ।
 योग्यस्वप्रतिपिदुस्त्वविशेषणपदान्
 वैः ॥ मन्त्रार्थः ॥ क्रियाप्रति प्रकार
 षयेण कर्त्ता विज्ञायते तस्य विपरण
 म् । स्वाध्यायोऽध्योतय इत्यत्र यो
 ग्यत्वेन लब्धविद्यस्त्रैयर्गिकः । १ । अ
 हर्षद्वयान् दीक्षितो न ददातीत्य
 च प्रतिपिदुत्वेन दीक्षितेतरपरः ।
 २ । स्वर्गकामोयजेतेत्यत्र विशेषेण
 पदान्वयेन स्वर्गकामः कर्त्ता ज्ञायते
 । ३ ॥ अहङ्करोमीत्याद्यभिमानवति
 ॥ ज्ञानशक्तिप्रधानपञ्चीकृतपञ्चम

कर्त्ता

कर्पटः

१. भाभूतकार्यो ऽ हृद्धारो ऽ न्तिः करणं वु
 २. द्विर्विज्ञाने मिथ्यादिपयोयशब्दत्वा -
 ३. च्यस्तादात्म्याप्रायेनात्मनि कर्त्तृत्वा
 ४. द्विधर्माधारोपहेतुः अनात्मा भौ
 ५. तिको मायाकल्पितश्च सः ॥ क्रियाय
 ६. ये ॥ इतरकारकाप्रयोगे च्चेसंसिः स
 ७. कर्त्तृकारकीर्णप्रयोगे क्त्विः क्रियाया
 ८. निर्वर्तके चिद्विज्ञानि रूपे फलका
 ९. मनापतिः पुरुषे ॥ सच सात्त्विकादि
 १०. भेदात् विविधर्तुः भगवताः ॥ सच
 ११. सात्त्विको यथा ॥ मुक्तसङ्गो ऽ नर्त्तवा
 १२. दीपुच्छुत्साहसमन्वितः ॥ सिद्धासि
 १३. शोनिर्विकारः कर्त्ता सात्त्विक उच्यते
 १४. इति ॥ राजसोयथा ॥ रोगी-कर्मफ
 १५. लप्रेक्षुः सुबोधिसात्मको ऽ मुचिः ॥ ह
 १६. र्मशोकान्वितः कर्त्ता राजसः परि
 १७. कीर्त्तितः इति ॥ तामसोयथा ॥ अ
 १८. युक्तः प्राकृतः स्वयः शठो नैकृतिको
 १९. लसः ॥ यियादो दीर्घक्षत्रीच कर्त्ता
 २०. तामस उच्यते इति ॥ अन्तः करणो
 २१. पदिते चिदाभासे ॥ करणोपहित
 २२. शकत्त्वात् ॥ करोति ॥ दुकृष्ण
 २३. ट्ठः ष्टुया ॥ १. २. ३. ४. ५. ६. ७. ८. ९. १०. ११. १२. १३. १४. १५. १६. १७. १८. १९. २०. २१. २२. २३. २४. २५. २६. २७. २८. २९. ३०. ३१. ३२. ३३. ३४. ३५. ३६. ३७. ३८. ३९. ४०. ४१. ४२. ४३. ४४. ४५. ४६. ४७. ४८. ४९. ५०. ५१. ५२. ५३. ५४. ५५. ५६. ५७. ५८. ५९. ६०. ६१. ६२. ६३. ६४. ६५. ६६. ६७. ६८. ६९. ७०. ७१. ७२. ७३. ७४. ७५. ७६. ७७. ७८. ७९. ८०. ८१. ८२. ८३. ८४. ८५. ८६. ८७. ८८. ८९. ९०. ९१. ९२. ९३. ९४. ९५. ९६. ९७. ९८. ९९. १००. १०१. १०२. १०३. १०४. १०५. १०६. १०७. १०८. १०९. ११०. १११. ११२. ११३. ११४. ११५. ११६. ११७. ११८. ११९. १२०. १२१. १२२. १२३. १२४. १२५. १२६. १२७. १२८. १२९. १३०. १३१. १३२. १३३. १३४. १३५. १३६. १३७. १३८. १३९. १४०. १४१. १४२. १४३. १४४. १४५. १४६. १४७. १४८. १४९. १५०. १५१. १५२. १५३. १५४. १५५. १५६. १५७. १५८. १५९. १६०. १६१. १६२. १६३. १६४. १६५. १६६. १६७. १६८. १६९. १७०. १७१. १७२. १७३. १७४. १७५. १७६. १७७. १७८. १७९. १८०. १८१. १८२. १८३. १८४. १८५. १८६. १८७. १८८. १८९. १९०. १९१. १९२. १९३. १९४. १९५. १९६. १९७. १९८. १९९. २००. २०१. २०२. २०३. २०४. २०५. २०६. २०७. २०८. २०९. २१०. २११. २१२. २१३. २१४. २१५. २१६. २१७. २१८. २१९. २२०. २२१. २२२. २२३. २२४. २२५. २२६. २२७. २२८. २२९. २३०. २३१. २३२. २३३. २३४. २३५. २३६. २३७. २३८. २३९. २४०. २४१. २४२. २४३. २४४. २४५. २४६. २४७. २४८. २४९. २५०. २५१. २५२. २५३. २५४. २५५. २५६. २५७. २५८. २५९. २६०. २६१. २६२. २६३. २६४. २६५. २६६. २६७. २६८. २६९. २७०. २७१. २७२. २७३. २७४. २७५. २७६. २७७. २७८. २७९. २८०. २८१. २८२. २८३. २८४. २८५. २८६. २८७. २८८. २८९. २९०. २९१. २९२. २९३. २९४. २९५. २९६. २९७. २९८. २९९. ३००. ३०१. ३०२. ३०३. ३०४. ३०५. ३०६. ३०७. ३०८. ३०९. ३१०. ३११. ३१२. ३१३. ३१४. ३१५. ३१६. ३१७. ३१८. ३१९. ३२०. ३२१. ३२२. ३२३. ३२४. ३२५. ३२६. ३२७. ३२८. ३२९. ३३०. ३३१. ३३२. ३३३. ३३४. ३३५. ३३६. ३३७. ३३८. ३३९. ३४०. ३४१. ३४२. ३४३. ३४४. ३४५. ३४६. ३४७. ३४८. ३४९. ३५०. ३५१. ३५२. ३५३. ३५४. ३५५. ३५६. ३५७. ३५८. ३५९. ३६०. ३६१. ३६२. ३६३. ३६४. ३६५. ३६६. ३६७. ३६८. ३६९. ३७०. ३७१. ३७२. ३७३. ३७४. ३७५. ३७६. ३७७. ३७८. ३७९. ३८०. ३८१. ३८२. ३८३. ३८४. ३८५. ३८६. ३८७. ३८८. ३८९. ३९०. ३९१. ३९२. ३९३. ३९४. ३९५. ३९६. ३९७. ३९८. ३९९. ४००. ४०१. ४०२. ४०३. ४०४. ४०५. ४०६. ४०७. ४०८. ४०९. ४१०. ४११. ४१२. ४१३. ४१४. ४१५. ४१६. ४१७. ४१८. ४१९. ४२०. ४२१. ४२२. ४२३. ४२४. ४२५. ४२६. ४२७. ४२८. ४२९. ४३०. ४३१. ४३२. ४३३. ४३४. ४३५. ४३६. ४३७. ४३८. ४३९. ४४०. ४४१. ४४२. ४४३. ४४४. ४४५. ४४६. ४४७. ४४८. ४४९. ४५०. ४५१. ४५२. ४५३. ४५४. ४५५. ४५६. ४५७. ४५८. ४५९. ४६०. ४६१. ४६२. ४६३. ४६४. ४६५. ४६६. ४६७. ४६८. ४६९. ४७०. ४७१. ४७२. ४७३. ४७४. ४७५. ४७६. ४७७. ४७८. ४७९. ४८०. ४८१. ४८२. ४८३. ४८४. ४८५. ४८६. ४८७. ४८८. ४८९. ४९०. ४९१. ४९२. ४९३. ४९४. ४९५. ४९६. ४९७. ४९८. ४९९. ५००. ५०१. ५०२. ५०३. ५०४. ५०५. ५०६. ५०७. ५०८. ५०९. ५१०. ५११. ५१२. ५१३. ५१४. ५१५. ५१६. ५१७. ५१८. ५१९. ५२०. ५२१. ५२२. ५२३. ५२४. ५२५. ५२६. ५२७. ५२८. ५२९. ५३०. ५३१. ५३२. ५३३. ५३४. ५३५. ५३६. ५३७. ५३८. ५३९. ५४०. ५४१. ५४२. ५४३. ५४४. ५४५. ५४६. ५४७. ५४८. ५४९. ५५०. ५५१. ५५२. ५५३. ५५४. ५५५. ५५६. ५५७. ५५८. ५५९. ५६०. ५६१. ५६२. ५६३. ५६४. ५६५. ५६६. ५६७. ५६८. ५६९. ५७०. ५७१. ५७२. ५७३. ५७४. ५७५. ५७६. ५७७. ५७८. ५७९. ५८०. ५८१. ५८२. ५८३. ५८४. ५८५. ५८६. ५८७. ५८८. ५८९. ५९०. ५९१. ५९२. ५९३. ५९४. ५९५. ५९६. ५९७. ५९८. ५९९. ६००. ६०१. ६०२. ६०३. ६०४. ६०५. ६०६. ६०७. ६०८. ६०९. ६१०. ६११. ६१२. ६१३. ६१४. ६१५. ६१६. ६१७. ६१८. ६१९. ६२०. ६२१. ६२२. ६२३. ६२४. ६२५. ६२६. ६२७. ६२८. ६२९. ६३०. ६३१. ६३२. ६३३. ६३४. ६३५. ६३६. ६३७. ६३८. ६३९. ६४०. ६४१. ६४२. ६४३. ६४४. ६४५. ६४६. ६४७. ६४८. ६४९. ६५०. ६५१. ६५२. ६५३. ६५४. ६५५. ६५६. ६५७. ६५८. ६५९. ६६०. ६६१. ६६२. ६६३. ६६४. ६६५. ६६६. ६६७. ६६८. ६६९. ६७०. ६७१. ६७२. ६७३. ६७४. ६७५. ६७६. ६७७. ६७८. ६७९. ६८०. ६८१. ६८२. ६८३. ६८४. ६८५. ६८६. ६८७. ६८८. ६८९. ६९०. ६९१. ६९२. ६९३. ६९४. ६९५. ६९६. ६९७. ६९८. ६९९. ७००. ७०१. ७०२. ७०३. ७०४. ७०५. ७०६. ७०७. ७०८. ७०९. ७१०. ७११. ७१२. ७१३. ७१४. ७१५. ७१६. ७१७. ७१८. ७१९. ७२०. ७२१. ७२२. ७२३. ७२४. ७२५. ७२६. ७२७. ७२८. ७२९. ७३०. ७३१. ७३२. ७३३. ७३४. ७३५. ७३६. ७३७. ७३८. ७३९. ७४०. ७४१. ७४२. ७४३. ७४४. ७४५. ७४६. ७४७. ७४८. ७४९. ७५०. ७५१. ७५२. ७५३. ७५४. ७५५. ७५६. ७५७. ७५८. ७५९. ७६०. ७६१. ७६२. ७६३. ७६४. ७६५. ७६६. ७६७. ७६८. ७६९. ७७०. ७७१. ७७२. ७७३. ७७४. ७७५. ७७६. ७७७. ७७८. ७७९. ७८०. ७८१. ७८२. ७८३. ७८४. ७८५. ७८६. ७८७. ७८८. ७८९. ७९०. ७९१. ७९२. ७९३. ७९४. ७९५. ७९६. ७९७. ७९८. ७९९. ८००. ८०१. ८०२. ८०३. ८०४. ८०५. ८०६. ८०७. ८०८. ८०९. ८१०. ८११. ८१२. ८१३. ८१४. ८१५. ८१६. ८१७. ८१८. ८१९. ८२०. ८२१. ८२२. ८२३. ८२४. ८२५. ८२६. ८२७. ८२८. ८२९. ८३०. ८३१. ८३२. ८३३. ८३४. ८३५. ८३६. ८३७. ८३८. ८३९. ८४०. ८४१. ८४२. ८४३. ८४४. ८४५. ८४६. ८४७. ८४८. ८४९. ८५०. ८५१. ८५२. ८५३. ८५४. ८५५. ८५६. ८५७. ८५८. ८५९. ८६०. ८६१. ८६२. ८६३. ८६४. ८६५. ८६६. ८६७. ८६८. ८६९. ८७०. ८७१. ८७२. ८७३. ८७४. ८७५. ८७६. ८७७. ८७८. ८७९. ८८०. ८८१. ८८२. ८८३. ८८४. ८८५. ८८६. ८८७. ८८८. ८८९. ८९०. ८९१. ८९२. ८९३. ८९४. ८९५. ८९६. ८९७. ८९८. ८९९. ९००. ९०१. ९०२. ९०३. ९०४. ९०५. ९०६. ९०७. ९०८. ९०९. ९१०. ९११. ९१२. ९१३. ९१४. ९१५. ९१६. ९१७. ९१८. ९१९. ९२०. ९२१. ९२२. ९२३. ९२४. ९२५. ९२६. ९२७. ९२८. ९२९. ९३०. ९३१. ९३२. ९३३. ९३४. ९३५. ९३६. ९३७. ९३८. ९३९. ९४०. ९४१. ९४२. ९४३. ९४४. ९४५. ९४६. ९४७. ९४८. ९४९. ९५०. ९५१. ९५२. ९५३. ९५४. ९५५. ९५६. ९५७. ९५८. ९५९. ९६०. ९६१. ९६२. ९६३. ९६४. ९६५. ९६६. ९६७. ९६८. ९६९. ९७०. ९७१. ९७२. ९७३. ९७४. ९७५. ९७६. ९७७. ९७८. ९७९. ९८०. ९८१. ९८२. ९८३. ९८४. ९८५. ९८६. ९८७. ९८८. ९८९. ९९०. ९९१. ९९२. ९९३. ९९४. ९९५. ९९६. ९९७. ९९८. ९९९. १०००.

१. दुकृष्णः ॥ खुसुट्चाविति वृत् ॥
 २. च्चेभ्यो डीप् ॥ कुरिकायाम् ॥
 ३. कर्दः ॥ पुं ॥ कर्दसे ॥ कर्दति ॥ कर्दक
 ४. स्तिते शब्दे ॥ पचासच् ॥ ५. ति
 ६. कर्दटः ॥ पुं ॥ करहाटे ॥ मङ्गे ॥ प्रहारे ॥
 ७. कर्दैनमन्तन ॥ क्तिचि शब्दे ॥ ८. ति
 ९. कर्दमः ॥ पुं ॥ वृक्षस्य श्वायाया मृत्योर् म
 १०. सांप्रति विशेषे ॥ कपिलसुनेर्लम्बके ॥
 ११. पाप्मे ॥ पङ्के ॥ कीच कादा इतिभाषा
 १२. नि ॥ नासे ॥ कर्दति ॥ कर्द ॥ क
 १३. श्लिक्कारमः ॥ वि ॥ कर्दमवति ॥
 १४. कर्द ॥ अच् ॥ इतिभाषा ॥ १५. ति
 १६. कर्दमकः ॥ पुं ॥ शालिविशेषे ॥ १७. ति
 १८. कर्दमाटकः ॥ पुं ॥ विद्यादिनिचेपस्याने ॥
 १९. उच्चाव ॥ इतिभाषा ॥ इतिशब्दरुजावली ॥
 २०. कर्दमी ॥ स्त्री ॥ मुजरे ॥ मोगदा इति
 २१. भाषाप्रसिद्धे पुष्ये ॥ इतिवैचकम् ॥
 २२. कर्पटः ॥ पुं ॥ न ॥ लप्तके ॥ जीर्णपत्रे ॥
 २३. लप्ता इतिभाषा ॥ मस्वेहादिमार्ग
 २४. नार्थे हस्तस्ववस्त्रपटो ॥ इवद्रव्येन
 २५. पूयते तत्ररुढौ ॥ लप्तककर्पटशब्दौ
 २६. तत्पुल्लेखश्चेपिषत्तेते इति ॥ म्यामी ॥
 २७. मुकुटस्तु मलिनत्वादिदुष्टगौरवस्य
 २८. खण्डेषते इत्यात् ॥ किरति कृ
 २९. षातिषा ॥ क्वचिषेपे हांसियायां वा
 ३०. करोति वा ॥ विच् ॥ कर्त्तामी ॥ पट
 ३१. च्च ॥ यदा ॥ कर्त्तव्यः ॥ गकंध्यादिः ॥

कर्वरः

वो वा ॥

कर्वरकः । पुं । कर्वरे ॥ कर्वूरके । कर्वूरके ॥

कर्वूरतिखका । स्त्री । उमायाः सखी भेदे । जयायाम् ॥

कर्वूरतैलम् । न । कर्वूरसेहे । हिमंते खे ॥

कर्वूरनालिका । स्त्री । कर्वूरनारीति ख्याते पक्षाक्षविशेषे ॥ यया । उता

यया समितया कृष्णा खम्बपुटंततः खड्गोपणकर्वूरयुतया सितयान्वितम् ॥ पचे द्वाञ्छोन सिद्धे वा ज्ञेया

कर्वूरनालिका । संवावसहशी ज्ञेया गुणैः कर्वूरनालिका ॥

कर्वूरमणिः । पुं । पाषाणप्रभेदे । कर्वूराम्बुनि ॥ कर्वूरमणिनाम्बुयु

ज्ञया वातादिदोषनुत् ॥

कर्वूररसः । पुं । रसकर्वरे ॥

कर्वूररसिहा । स्त्री । कर्वूरहृत्तदीति ख्यातायाम् । सर्वकण्डूविनाशिन्याम् ॥

कर्वूराम्बा । पुं । उपरत्नविशेषे । कर्वूरधीनियेति ख्याते ॥

कर्वूरः । पुं । दर्पणे ॥ इतिवटाधरः ॥

कर्वूरः । पुं । व्याघ्रे ॥ रक्षसि ॥ कृष्णाति । कृष्णं । कृष्णवृद्धचित्तिकाधरम् ॥

कर्वरक

कर्वरी । स्त्री । शिवायाम् ॥ पिच्छान् । खीष् ॥

कर्वुदारः । पुं । कोविदारः ॥ नोखमिष्ट्याम् ॥ खेतकाश्चने ॥

कर्वुदारकः । पुं । श्लेषातकटके ॥

कर्वुरः । पुं । पांशे ॥ राक्षसे ॥ नानावर्णैः चित्रैः किर्मरि ॥ नदीनिष्ठा

वधान्ये ॥ न । जले ॥ काश्चने ॥ पुं । खूर एषे ॥ वि । चित्रयर्गविति ॥ कर्वति ॥ कर्वेहिं ॥ कर्वन्त्यनेन वा ।

कर्वगतौ या । खेडगोपधः । मङ्गुरादयश्चेति उरश् ॥ कर्वुरावर्णेन

वा । ववधोरभेदादन्तस्य मध्योपि ॥

कर्वुरफलः । पुं । साङ्गहण्डवृक्षे ॥

कर्वुरा । स्त्री । कृष्णहन्तायाम् । पांशुख इति गौड भोधाप्रसिद्धे वृक्षे ॥

कर्वुरायाम् । वायुस्तुलसी इति गौडभाषा ॥ उरज्ज्वा इव ॥

कर्वुरी । स्त्री । दुर्गायाम् ॥ इतिशिका - रहशेषः ॥

कर्वूरः । पुं । शय्याम् ॥ द्राघिठके । कश्चिच्छदो इतिभाषा ॥ राक्षसे ॥ न । स्वर्णे ॥ चरिताले ॥ वि । चि

पित्ते ॥ कर्वति । कर्वगतौ । खर्जादित्वादूरः ॥

कर्वूरकः । पुं । कर्वूरार्थे ॥ स्वर्णकः ॥ कर्मकरः । पुं । कीनागे । यमे ॥ वि ।

कर्मकी

कर्मण्य

भृष्टे ॥ वेतनाजीविनि । भरण्यभु
 जि । भूष्येन कर्मकुर्वति । कमेरा
 इति भाषा ॥ कर्म करोति । कुब्
 । कर्मणिभृताविति टः ॥
 कर्म करी । स्त्री । मूर्धास्तोशाम् ॥ वि
 म्विहास्तोशाम् ॥ मूष्येन कर्मकुर्व
 न्याम् । हास्याम् ॥ टिप्पाम् डीप् ॥
 कर्मकर्ता । पुं । कर्मात्मककर्त्तरि ॥
 यथा ॥ क्षियमायास्तुयत् कर्म स्वयमे
 व प्रसिध्यति । सुकरैः स्वैर्गुणैः
 कर्तुः कर्मकर्त्तति तद्विदुरिति ॥ वि
 । कर्मण्य कर्त्तरि ॥
 कर्मकाण्डः । पुं । यावज्जीवमद्विहो
 षं जुहुयादित्यादिह्रमेण चित्तगो
 षके कर्मप्रतिपादके वेदभागे ॥ सं
 सारफलके ज्योतिष्टोमादिकर्मक
 षाये ॥ कर्मणांसमूहः । दूर्धादिभ्यः
 काण्डः ॥
 कर्मकारः । पुं । यथासङ्करजातिविशे
 षे । लोहकारे । लुहार इतिभाषा
 ॥ गोपालान्ततन्त्रवाण्यां वै कर्मका
 रोक्षिभूत सुतः । प्रह्लावैवर्त्ततु गूढा
 यां विन्द्यकर्मखोजातदच्युक्तम् ॥ वृषे
 ॥ वि । भृत्तिविना भारयचनादिकर्मी
 कारकैर्ग वेगारी इतिभाषा ॥ कर्म
 करोति । कर्मण्येण ॥

कर्मकीलकः । पुं । रेवके ॥ इतिशिका

यडशेषः ॥
 कर्मचमः । पुं । अलङ्कर्मिणे ॥ कर्म
 करणसमर्थे ॥ कर्मसु चमः । सप्तमी
 तियोगविभागात् समासः ॥
 कर्मचेचम् । न । भाग्यधर्षे ॥
 कर्मचोदना । स्त्री । कर्मविषयाग्राप्रेर
 णायाम् ॥ कर्म क्रिया पुरुषव्यापाररू
 पाऽर्थभावना तद्विषयाचोदना प्रेर
 णा विधिह्रया शाब्दीभावनेत्यर्थः ॥
 कर्मजः । पुं । कल्पियुगे ॥ स्वर्गादेः ॥
 अहटे ॥ वट्टुमे ॥ वि । कर्मसम्भवे ।
 कायिकयाधिकमानसजनोद्भवे ॥ क
 र्मखोजातः । जनैः । यन्मन्त्रानजा
 ताविति ॥
 कर्मजगुणः । पुं । क्रियाजन्यगुणे ॥ स
 च संयोगः । विभागः । वेगः । इति
 भाषापरिच्छेदः ॥
 कर्मठः । वि । कर्मशूरे । प्रयत्नेन प्रा
 र्थं कर्मसमापयति यः सतथोच्यते ॥
 कर्मकुशले ॥ कर्मणि घटते । कर्म
 विघटोऽठथ ॥
 कर्मण्यः । वि । कर्मचोद्ये ॥ कर्मणि
 प्रवीणे ॥ कर्मणि साधुः । तत्रसाधु
 रितियत् ॥
 कर्मण्यमुक् । वि । भरण्यभुजि । क
 र्मकारे । वेतनोपजीविनि ॥ कर्म
 ष्यं वेतनं भुङ्क्ते । भुज० । किय ॥

कर्मण्यमुक् । वि । भरण्यभुजि । क

कर्म

कर्मण्या । स्त्री । वेतने । मूले ॥ क
र्मणा सम्पद्यते । कर्मवेशाद्यत् ॥ क
र्मणि साधुर्वा । तत्रसाधुरित्यत् ॥
कर्मदेवः । पुं । यत्नेन स्वर्गं प्राप्ते ॥ य
था । ज्योतष्टोमादिना स्वर्गस्या
त्ताःस्युःकर्मदेवताःइति॥अपिषाष्टुः
। अस्मिन्कल्पेऽश्वमेधादिकर्म कृत्वा
। महत् पदम् ॥ अथाप्याजानदे वैर्याः
पूर्व्यास्ताःकर्मदेवताः इति ॥

कर्मधारयः । पुं । समानाधिकरणे स
। त् पुरुषे ॥

कर्म । न । क्रियायाम् । देहेन्द्रियादि
व्यापारे ॥ संयोगवियोगयो रसम
पाधिकारणवातीयङ्गमेति लक्षिता
। क्रिया । उत्त्वेपक्षापक्षेपणाकुम्भ
नप्रसारणगमनानि पञ्चकर्माणिभ
वन्ति । निश्चयनैमित्तिककाम्यप्राय
श्चित्तप्रतिषिद्धभेदाश्चापिपञ्चविधं भ
वति । तत्रचत्वारिधर्म्याःशिवन्त्यमध
र्म्यमित्तिनिश्चयः ॥ निष्फलं क्लेशय
हुलंसन्दिग्धफलमेवच । न कर्मकु
र्यान्मतिमान् सदा वैरानुबन्धिच ॥
सांख्यतक्रियमन्त्रप्रारब्धभेदात् क
र्मैषिविधं भवति ॥ काविकवाचिक
भान्तिकभेदात् पुनस्तत् त्रिविधं
भवति ॥ विधिप्रतिषेधलक्ष्यं श्र-
स्त्रप्रसिद्धं कर्म । तच्च निश्चयनैमित्तिक

कर्म

कप्रायश्चित्तभेदात् त्रिविधमेवति
॥ यागदानहोमात्मकेवेदविहिते ॥
भूतभावोद्भवकरो विसर्गः । कर्मसं-
चितः । भूतानां भवनधर्माणां सर्व
याःश्चावरजद्रसानां भावसुत्पत्ति
म् उद्भवं वृष्टिश्च करोति दौविसर्ग
-ख्यागःतत्तच्छास्त्रविहितो यागदा
नहोमात्मकः सद्रह कर्म संज्ञितः
॥ सांख्यिकादिभेदात् पुन स्तत्रि
विधम् । तत्रसांख्यिकं यथा । निय
-तं सङ्गरहितमरागद्वेषतः कृतम् ।
-अफल प्रेषुना कर्म यत् तत् सांख्य
कमुच्यते ॥ राज संयथा । यत्तु कामे
षुना कर्मसाङ्गद्वारेण वापुनः । कि
-यते बहुखायासं, तद्वाजसमुदां कृत
-म् ॥ तामसं यथा । अनुपन्मं, व्यर्थ
हिंसा मनपेक्ष्यचपैरुपमं । मोहा
द्वारभ्यते कर्मयत् तत् तामस मुच्य
ते ॥ तत्तद्वर्त्याश्रमाभिमाननिमि
त्ते ऽन्तः करणशोधके । शास्त्रविहि
तक्रियाकलापे निश्चयनैमित्तिक-
काम्यात्मके ॥ शुक्रं कृप्यंशुक्रकृप्य
श्चेतिचिविधभेदभिन्ने ॥ तच्चत्रिवि
धं जन्मप्रयच्छति । तदाहु विंशरू
पाचार्याः । शुभैराप्नोति देवस्त्वंनि
षिद्धैर्नारकीकृतिम् । उभाभ्यामुपय
यापाभ्यां मानुष्यं लभते ऽश्वः ।

कर्म

कर्म

इति ॥ क्रियते तत्तत्प्रकारिभिरिति कर्म । तस्य चानादिच्छम् आद्यक्रेटे रज्जुपक्षयमानत्वात् । यतः शरीरवतः कर्मकरणम् तच्च शरीरं कर्मोत्थम् । तान्यपिशरीरास्तरेण कृतानि । तच्च कर्मजमिति सोऽयं तृतीयः पात्रः ॥ जन्मनिमित्ते ऋद्धविशेषे ॥ उक्तमवधारिणकारैः । न कर्मकारणं मुक्तेर्नास्ति स्थापसम्भोजम् । कर्मभ्योजनं नियतं जन्मचेन्निरर्हतिः कृतः । इति ॥ वासना कर्म विद्या च त्रयं जन्मप्रयोजकम् । उक्तं तत्र प्रधानत्वं कर्मणः श्रूयते पुनः ॥ उत्तमाधमदेहाख्यं वैश्वम्यं कर्मणा भवेत् । देहे विद्यावासनाभ्यां भवेद्भोगस्य कौशलम् ॥ कर्मसाधये कर्मस्थानिच्छताभ्युदयश्चिरम् । पापन्तु सर्वदाह्नियं दुःखेभ्यश्च्यताभृशम् ॥ पूर्वकाण्डपरा इत्यं कर्मप्राधान्यमूचिरे । अथ वेदान्तशास्त्रज्ञा प्राहुः कामप्रधानताम् ॥ पुमानादौ काममय एवमृत्त्वात् कर्मकृतं । यतोऽयं कर्मणो हेतुः कामो नोऽस्य प्रधानता ॥ अकामस्य क्रिया काचिद्दृश्यते नेदकस्य चित्तं । यद्यदि कुरुते चन्तु स्तत्तत्कामस्य चेष्टितम् ॥ यथादिरूपं निश्चयं कर्मविधा

। संस्कारकं विविदिषाजनकम् । तत्र विहितस्वमाश्रुत्या क्रियमाणं संस्कारकम् । ईश्वरार्पणबुद्ध्या क्रियमाणं विविदिषाजनकम् । यत्करोषीत्यादि भगवदचनादिति विशेषः ॥ षट्कारकान्तर्गतकारकविशेषे ॥ अषड्वितीया विभक्तिर्भवति । उक्ते कर्मणि प्रथमा भवति । धातुपाश्र्वापारजन्यफलान्नयं कर्मेति तत्सूचणम् । यत् क्रियते प्रथमं भिस्तत कर्मेति प्रसिद्धम् । करोतेर्निश्चितक्रियावाचकत्वात् कर्तुर्वापारैर्यत् साध्यते तद्विच्यर्थः । अतएव क्रियाव्याप्यं कर्मेति कर्मदीश्वरः । तच्चतुर्विधम् । निर्वर्त्यम् १ यथा घटं करोति पुत्रं प्रकृते ॥ विकार्यम् २ तच्चतुर्विधम् । प्रकृतेरच्छेदकम् प्रकृतेर्गुणान्तराधायकम् । आशयथा काष्ठं भस्म करोति । अनर्थं यथा । सुवर्णं कुण्डलं करोति । तयाचोक्तं भट्टं हरिस्या । यदस्य ज्ञायते पूर्वं जन्मना यत् प्रकाशते । तन्निर्यर्थं विकार्यं च कर्मदेहा व्यवस्थितम् ॥ प्रकृत्युच्छेदसम्भूतं विकार्यं काष्ठमस्यवत् । अन्यद्गुणान्तरोत्पत्त्या सुवर्णादिविकारवत् ॥ प्राप्यम् ३ यथा ग्रामं गच्छति चन्द्रम् पश्यती

कर्मभू

त्यादि ॥ अनीषितव्य ४ यथा पा
 यं त्यजती त्यादि ॥ लज्जाहृदयमभ
 वने ॥ ज्ञानसाधनविशेषे ॥ यथाहुः
 । कथायपत्रैकर्मणि ज्ञानचपरमा
 गतिः । कथाये कर्मभिः पक्षे ततो प्रा
 नंप्रवर्तते इति ॥ क्रियते : फलार्थि
 भिः । कुक्कुटं । कुम्भो भावे कर्म
 खिच सर्वधातुभ्योमनिन इतिमनि
 न् ॥ अर्हर्षादिः ॥ आरभेतैव कर्मा
 णिआन्तः आगतः पुनः पुनः । कर्मा
 श्यारभमाणं हि पुनर्यथीनिषेधते ॥
 कर्मन्दी । पुं । भिक्षो । परित्राणि ॥
 कर्मन्देन प्रोक्तम् भिक्षुस्य च मधीते
 । कर्मन्दकुशाशादिनिः ॥
 कर्मफलम् । न । कर्मरत्नफले ॥ कर्म
 विपाके ॥ संसारे ॥ सर्वकर्मणाम्
 फलं व्याकृतसंसार एवेति भाष्यो
 क्तेः ॥ कर्मण फलम् ॥
 कर्मफलप्रेक्षुः । वि । कर्मफलार्थिनि ॥
 कर्मफलसङ्गः । वि । कर्मभि फलेषु
 दासङ्गः कर्तृस्त्राभिमानो भोगाभि
 जापय यद्य तस्मिन् ॥
 कर्मम् । स्त्री । आर्यावर्त्ते ॥ वृष्टभूमौ
 । कर्मन्ते ॥
 कर्मभूमिः । स्त्री । आर्यावर्त्ते । पु
 ग्गभूमौ ॥ अथकालिकयावुद्धा दृ
 रंश्च इति निर्भयाः । सर्वमध्या नप

कर्मवि

श्रयन्तिः कर्मभूमिमचेतसः ॥ कर्मणो
 भूमिः ॥ भारतवर्षे ॥ यथा । तत्रापि
 भारतं श्रेष्ठं जम्बुद्वीपे महामुने । य
 तोहि कर्मभूरेषा अतो न्या भोगभूम
 य इति विष्णुपुराणम् ॥
 कर्मनोमांसा । स्त्री । पूर्वमीमांसाया
 म् । कर्मकाण्डपेद्विचारग्रन्थे जैमि
 नि प्रणीते ॥
 कर्ममूलम् । न । कुम्भो । हर्म ॥ कर्म
 णोः हेतौ ॥ कर्मणो मूलम् ॥
 कर्मयुगम् । न । कल्पियुगे ॥ इति वि
 काण्डशेषः ॥
 कर्मयोगः । पुं । ईश्वरार्थशुद्ध्या क्रिय
 भावे फलाभिसन्धिरहिते तत्तद्गर्वा
 श्रमेचिते वेद्विहिते दार्मकलापे
 सत्यानां ज्ञानसाधन भूते ॥ चिरा
 शुद्धिजनके वैदिके कर्मणि ॥
 कर्मरत्नः । पुं । न । कर्मरत्न इति प्रति
 द्वे फलरत्ने । पीतफले । कर्मारे ।
 न्युक्ते ॥ कर्मरत्नं हिमं प्रारिस्वाद्यन्
 कफ वातहत ॥
 कर्मरी । स्त्री । वंशरोचनायाम् ॥
 कर्मपत्रः । पुं । शूद्रे ॥ इति महाभा
 रतम् ॥
 कर्मपाटी । स्त्री । त्रिपौ ॥
 कर्मविपाकः । पुं । कर्मजन्यफलस्य परि
 पाके ॥ शांतातपभृगुभरतोऽपि पाप

कर्मस

रोगप्रायश्चित्तानां विवरणशब्दे ॥

कर्मव्यतिहारः । पुं । क्रियाविनिमये

॥ परस्परकरणे ॥

कर्मशीलः । वि । कर्म्ये । कर्मकृति ॥

कर्मशील मस्य ॥

कर्मशूरः । वि । कर्मठे । प्रयत्नेन प्रा

रब्धकर्मपरिसमापके ॥ फलपर्यन्त

कर्मकर्त्तरि ॥ कर्मणिशूरः । सप्तमी

समासः ॥

कर्मशेषः । वि । उत्प्राद्यविकार्याप्यसं

स्कार्येषु पुरोडाशसोममन्त्रश्रीद्या

दिषु ॥

कर्मसङ्गः । पुं । कर्मसुदृढादृष्टार्थेषु अ

हमिदृक्करोमि यतत् फलम्भोष्ये

इत्यभिनियेशशिशेषे ॥

कर्मसङ्गी । वि । श्रुतिस्मृतिषिद्धि

तप्रतिषिद्धकर्मफलाधिकारिक । क

र्तृत्वाभिमानेन फलाभिसम्भिना

च कर्मयशभिनविष्टे ॥

कर्मसङ्ग्रहः । पुं । कर्मसङ्गृह्यते सम

वैच्यतेति व्युत्पत्त्या कर्मश्रये ॥

कर्मशः पुंव्यापाररूपस्य अर्थभावना

याः सङ्गृहे सङ्ग्रेमे ॥

कर्मसच्चिदः । पुं । कर्मोपयुक्तसच्चिदे

। धीसच्चिवातिरिक्ते मन्त्रिविशेषे ॥

कर्मणि सचिदः सहायः ॥

कर्मसन्ध्यासिकः । पुं । यतौ । सन्ध्या

कर्मन्तः

सिनि ॥

कर्मसन्ध्यासी । पुं । यतौ ॥ द्विविधः

कर्मसन्ध्यासः फलसाधनभेदतः । फ

लाय ज्ञानिनस्त्र्यागे जिज्ञासोर्त्त

नसिद्धये ॥ फलवत् कर्मशीपिस्त्र्याव्य

त्वे कर्मगृहेवाधिकारस्ते इत्यादिषु

तिविरोध इत्याशङ्क्य तस्याविरक्त

विषयज्ञानमै वभिष्याह । अविशु

द्धयिः कर्मगृहधिकारो विशुद्धधीः ।

संख्यां विविदिषोत्पत्तौ तदर्थं कर्म

सन्ध्याजेत् ॥ तदर्थं सुहृद्यम् ॥ कर्म

शः सन्ध्यासः कर्मसन्ध्यासः । सोऽस्मा

स्ति । इतिः ॥ कर्मया वध्यतेनन्तु वि

श्याचविमुच्यते । तस्यात् कर्म न

कुर्वन्ति यतयः पारदर्शिनः ॥

कर्मसाक्षी । पुं । सूर्ये ॥ सूर्यादिनव

सु ॥ सूर्यः सोमो यमः कालो महा

भूतानि पञ्चच । एते शुभामु मस्ये

ह कर्मको नव साक्षिणः ॥ कर्म शः

साक्षी ॥

कर्मसिद्धिः । स्त्री । इष्टानिष्टलक्षणायां

फलप्राप्तौ ॥

कर्मसाक्षिः । वि । क्रियासाक्षिणि ॥

कर्मन्तः । पुं । कर्मभुवि । कृष्टभूमौ

॥ इक्षुपान्यादिसङ्गृहस्थाने ॥ शुची

नाकरक्षमान्ते इक्षुक्तेः ॥ कर्माव

साने ॥ कर्मान्ते दासभृत्याश्वे च्छु

कर्मोन्द्रि

ले. ॥

कर्मारः । पुं । कर्मकारे । लौहकारे ।
खुटार इतिप्रसिद्धे जातिविशेषे ॥
शंशे । त्वचिसारे । शंस इतिप्रसिद्धे
हजे ॥ कर्मरङ्गे । कर्मरखइतिभाषा ॥

कर्मार्यः । पुं । पुरुषे ॥ चि । क्रियाचो
भ्ये ॥

कर्मार्यौचः । पुं । अनहङ्कारे ॥

कर्मार्या । पुं । दक्षिणासहितव्योतिष्टो
सादिकर्मनुष्ठायिनि । यजमाने ।
देवानामन्त्रे ॥ कैवल्यकर्मार्ये चन्द्रम
ण्डलाधिकारी परतन्त्रेदेवानाम
जभूतः इति श्रौतीप्रसिद्धिः ॥ चि ।
कर्मविशिष्टे ॥ कर्मास्ति अस्त्व । प्री०
इतिः ॥

कर्मार्यः । चि । क्रियावति ॥

कर्मार्यकः । पुं । श्राव्ये ॥

कर्मोन्द्रियम् । न । कर्मसाधकेन्द्रिये ।
पाष्वादिपञ्चके व्यक्ते समस्तोच ॥
पायूपस्थम् पाण्डिपादैः पाक्चैवेन्द्रि
यसङ्गहः । उत्सर्गानन्दनादानगत्या
क्षापाच्च तत्क्रियाः ॥ वागादीनी-
न्द्रियाण्यक्षाकाशादीनां रजोश्रेण्यो व्य
क्तेभ्यः पृथक्पृथक् क्रमेणोत्पन्नानिम
यन्ति । यद्योक्तं भागवते । तेषां रजो
श्रेण्योतानि कर्मात् कर्मोन्द्रियाणिच
। प्रत्येकमिति ॥ कर्मसाधकमिन्द्रि

कर्षः

यङ्कर्मोन्द्रियम् ॥ कर्मोन्द्रियदेवताः
अश्वीन्द्रोपेन्द्रयमप्रजापतयः । कर्म
न्द्रियाणां वागादीनां क्रमेणान्याद
यो देवता भवन्ति ॥ कर्मोन्द्रियाणां
विषयास्तु वचनादानगमनविस्र्गा
नन्दाः क्रमेण वागादीनाविषयाः ॥

कर्षः । पुं । कामदेवे ॥ आर्यौ ॥ कृ
याति ॥ हृन्हिंसायाम् । किरतिवा
। हृविचेमे । हृमृगृहृभ्योः ॥

कर्षटः । पुं । न । दिशतग्राममध्ये म
नोरामस्थाने ॥ ग्रामशतस्यजनाःक
यविक्रयादिना सेवादिना वा येनग्रा
मेण जीवन्ति तस्मिन् ॥ इति केचि
त् ॥ चतुःसमग्रामे ॥ चतुःसमेष्ट
इस्थाने ॥ चतुःशतग्रामसङ्ग्रहस्था
ने ॥ न । नगरे । पुरे ॥

कर्षरः । पुं । राक्षसे ॥ पापे ॥ भेषज
विशेषे ॥ व्याघ्रे ॥ कृयाति । हृन्
। हृगृहृवनिभ्यः कर्च् ॥

कर्षरी । पुं । उमायाम् । शिवायाम् ॥
हिङ्गुपत्र्याम् ॥

कर्ष्यः । पुं । कर्षुरे । कचूर इतिभाष्य
॥ इति राजनिर्घण्टः ॥

कर्षः । पुं । न । अचे । मापपोडशके
माने । अशीतिरत्निकास्तु ॥ भिपजां
व्यवहारेण कर्षः स्यात् तोलकव्य
म् । सुवर्ण । विडालपदके ॥ राज

कर्पूः

निर्घण्टकमते कर्पूः स्याद्ग्रामापकः

॥ पुं । कर्पूये ॥ विभीतक उच्चे ॥

कर्पति । कृषविलेखने । पचा यच् ।

भात्रे यञ्वा ॥

कर्षकः । वि । जेवाजीये । कृषीषले ॥

आकर्षणकर्त्तरि ॥ पुं । अयस्कान्ते ॥

कर्षति । कृष० । खुञ् ॥

कर्षयम् । न । वैश्यदक्षिणश्रेणे । कृषि

कर्म्मणि । साङ्गसादिना भूमिखनने ।

खिती इतिभाषा ॥ आकर्षणे ॥ शो

पये ॥ पीडने ॥ कृषेर्लुट् ॥

कर्षयो । स्त्री । चीरिणीवृक्षे ॥

कर्षफल । पुं । विभीतकउच्चे । कलि-

द्रुमे ॥ कर्षम् फलमस्य ॥

कर्षफला । स्त्री । आमलक्याम् ॥

कर्षार्हम् । न । तोलकपरिमासे ॥

कर्षिणी । स्त्री । कविकायाम् । अन्य

मुखवन्धनरञ्जुस्थितजौहे ॥ चीरि

कावृक्षे ॥

कर्षितः । वि । पीडिते ॥ यथा । अय

र्मकर्षितः । उत्तिकर्षितप्रति ॥

कर्पूः । पुं । करीपायौ ॥ तुपायौ ॥ वा

र्त्तायाम् । नीविकायाम् ॥ अग्निवि

श्रेणे ॥ स्त्री । कुल्यायाम् ॥ कुल्यो

कीकसे ॥ नदीभावे ॥ इष्टिखाते ।

चतुरङ्गुलखातविश्रेणे । कर्षयम् कृ

प्यते कर्षति वा कृषवि० । कृषिच

कलघो

मितनिधनिसर्विखर्जिम्य कः ॥

कहिं । अ । कदा ॥ कस्मिन् काले । अ

नखतनेहिंसन्यतरसाम् ॥

कहिंचित् । अ । कस्मिंश्चिक्काले ॥ क

स्त्राच्चिद्वयवस्थायाम् । जातु ॥ क

हिंच चित् चेति विग्रहः ॥

कलः । पुं । मधुरध्वनौ । अथक्त मधु

रध्वाने ॥ सालवृक्षे ॥ न । शुक्ले । रे

तसि ॥ वि । अजीर्णे ॥ कठति माद्य

ति अनेन । कठमदे । इलध्वेति

घञ् । संज्ञापूर्वकच्छादृष्टाभावः । उ

खयोरेकत्वम् ॥

कलकः । पुं । शकुलमस्ये ॥

कलकलः । पुं । कलध्वाने ॥ वसे ॥

पारावते ॥ पित्रे ॥ कलः कल्लोऽस्य ।

कलकलः । पुं । कोलाएले । बहुभिः

कुते उच्चैः शब्दे ॥ यथा । विशाळा

भ्या माम्बां कि सिंह नयनाभ्यां ख

लुफलं न याम्बा मालीढा परमरम

खीया तव तनुः । अयच्चि न्यङ्कारो ज

ननिमनुजस्य अवरुथे र्थयोर्नाम्तर्पा

त स्तव चहरिलोलाकलकल इति-

अग्नयविशूली ॥ सर्जनिर्यासे ॥

कलशब्दे । कलनम् । घञ् । संज्ञा

पूर्वकच्छादृष्टाभावः । कलादपि

कलः ॥

कलघोषः । पुं । क्षौकिले ॥ कलो घो

कलशः

पो यस्य ॥

कलशः । पुं । अङ्गे । चिह्ने ॥ अपधा
दे ॥ कात्यायनसमले । लौहकिष्टे ॥
'कम्' ब्रह्मायं खड्गयतिहीनतां गम
यति चापयति वा । 'ल'किगतौ ।
'कर्मण्यय' । यद्वा । कलति । कलश
व्यसंख्यानयोः । क्विप् । कल् चासा
वङ्गश्च ॥

कलशलेखा । स्त्री । भास्विन्यरेखायाम् ।

कलशवः । पुं । सिंहे ॥

कलशवा । स्त्री । करतायाम् ॥

कलश्वी । श्वि । अपधाद्ग्रस्ते ॥ सचिह्ने
॥ लौहमलविशिष्टे ॥ मत्तर्थाय
इति ॥

कलश्वरः । पुं । आपर्त्ते । जलभ्रमे ॥
इतिषिकाण्यशेषः ॥

कलश्वः । पुं । सविषाखेश हतयो र्धनप
क्षिणोः ॥ ताम्रकूटे । ताम्राकू सुर
ती इति भाषा ॥ यथा । विष्णुसिद्धा
न्तसारारण्यो वैश्वके । अथ धूमप-
र्याधूमपानगुणः । कलश्वसंवेष्टन
धूमपानात् स्यादन्तशुद्धिमुंखरोम
दानिः । कफप्रभामल्वरदानिकुञ्ज
गान्धर्वविद्या प्रवणैकसेव्यम् ॥ संखा
विशेषे ॥ यथा । सञ्चाली प्रोच्यते
गुञ्जा सात्विस्त्री रूपकं भवेत् । रु
पकैर्दशभिः प्रोक्तः कलश्वीनामना

कलनः

मह इतियुक्तिकल्पतरुः ॥

कलनूचिका । स्त्री । कामुकायाम् ।
वाङ्मिन्याम् । लञ्जिकायाम् ॥

कलनवम् । न । श्रोणी ॥ भार्यायाम् ॥

खपादीनां दुर्गस्थाने ॥ गडति ग
द्यते वा । गडसेचने । गडरादेश्च

क इति अत्रन् । डल्योरैक्यम् ॥ क
लं चायते वा । डैङ् पालने । कः ॥

कडति कड्यते वा । कडशासने ।
वाङ्मलका इवन् ॥

कलधूतम् । न । रूप्ये ॥ इतिराजनि
धंशः ॥

कलधैतम् । न । स्वर्णे । हेनि ॥ रज
ते । रूप्ये ॥ पुं । कलध्वनौ ॥ कलो

ऽमलो धैतौऽस्य ॥

कलध्वनिः । पुं । पारावते ॥ पिके ।
। कोविले ॥ मधूरे ॥ गम्भीरशब्दे

॥ कलोध्वनिर्यस्य । कर्मधारयो वा ॥
कलध्वानः । पुं । पारावते ॥ परभृते

॥ बर्हिणि ॥ कलोध्वानो ऽस्य ॥
कलनः । पुं । वेतसवृक्षे ॥ न । चिह्ने

। लञ्जानि ॥ दोषे ॥ लङ्घने ॥ अत
ने ॥ यथा । कलनात् सर्वभूतानां-

महाकालः प्रकीर्तितः । महाका
लस्य कलनात् त्वमाद्याकालिका

परेति ॥ एकमासिकगर्भे ॥ गर्भे मि
श्रिते शुक्रयोगिते । तत्तु एकरात्रे

कलमो

य भवतीति श्रीभागवतम् ॥ सङ्
 स्थाने । गणने ॥ ५॥
 कलना । स्त्री । वशतायाम् ॥ गणना
 याम् ॥ १॥
 कलन्दरः । पुं । सङ्कीर्णनिमित्तविशेषे ।
 ससु छेदार्त्त तीवरकन्यायां जातः ।
 इति ब्रह्मवैवर्त्त पुराणम् ॥ १॥
 कलन्दिका । स्त्री । सर्वविद्यायाम् ॥ इ
 ति हेमचन्द्रः ॥ १॥
 कलन्धुः । स्त्री । पत्रशाकेविशेषे । कु
 पकालुकायाम् ॥ घोलिकायाम् ॥
 कलभः । पुं । पञ्चवर्षपर्यन्ते कुर्या
 वने ॥ इतिसुभूतिः ॥ भिंशदपंसुक
 लभ इति वैजयन्ती ॥ भक्षूरुदये ॥
 कलयति । कल, विशेमे गतौ सङ्
 स्थाने वा । कलते वा । कलशब्दस
 ङ्ख्यायाम् ॥ इति शक्तिशक्तिगर्दि
 भ्योऽभच् । कलेमाषते वा । भाष
 यत्तायां वाचि । अन्येभ्योपीतिङः ॥
 कलभयस्त्रभ । पुं । पीलुवृक्षे ॥
 कलमी । स्त्री । चन्दुदये ॥
 कलमैरवः । वि । मधुरमीषणे ॥
 कलमः । पुं । लेखन्याम् । वर्षतूल्याम्
 ॥ शालिधान्यप्रभेदे ॥ चैरे । पाट
 धरे ॥ कलते । कल श० कलिकर्षी
 रमः ।

कलमोत्तमः । पुं । नन्यशाली ॥ -

कलर

कलम्बः । पुं । नासिकाशोके ॥ पृषत्
 । के । शरे ॥ कल्यते । कल विशेमे ।
 उल्लेखेयोरकल्लत् कृकदिकडिकटि
 म्बिन्वजिष्वन्वच् ॥ कदम्बे । नीप
 पादये ॥ कडम्बे । शोकनोभ्याम् ॥
 कडति । कडमर्दे । अन्वच् ॥ केन ल
 न्बतेर्वा । कविष्वसंसने । पञ्चाशच् ॥
 कलम्बकः । पुं । कलम्बार्थे ॥ घोरक
 ष्टम्बे ॥ १॥
 कलम्बिका । स्त्री । कलम्बीशोके । ना
 स्त्री इतिभाषा ॥ श्रीवापस्यान्वाब्धा
 र्त्तम् । मन्वायाम् ॥ इति हेमचन्द्रः ॥
 कलम्बी । स्त्री । जलजलनाशकविशे
 षे । कलम्बिकायाम् । कलम्बीशा
 किक इति गौडभाषा । करेवु इतिभा
 षा ॥ कडति । कडामर्दे । कृकदी
 च्चन्वच् । उल्लेखेयोरकल्लम् ॥ केन
 ल्बे लम्बते वा । लवि० । अच् । गौ
 राहिल्लाम्डीष् । कलम्बी सन्मदा
 । प्रोक्ता मधुरा शुक्रकारिणी ॥
 कलम्बुः । पुं । कलम्बिकायाम् ॥
 कलम्बुटम् । न । नवनीते । हैयज्ञवी
 ने ॥ इति हारावली ॥ ।
 कलम्बुः । स्त्री । कलम्ब्याम् । करेवु इति
 प्रसिद्धेशोके ॥
 कलरवः । पुं । कपोते । पारावते ॥
 कोकिले ॥ कलध्वनौ ॥ वि । कल

कलसः

कलसः

ध्वनिविशिष्टः ॥ कलो रूवोऽस्य ॥
 कलसः । पुं । न । गर्भनेष्टतचर्मणि ।
 ५ । जरायौ ॥ कलने । युक्तयोश्चितस
 ७ । द्विते । कल्यते । कलसङ्ख्यानै ।
 १ । सुप्रादिभ्यश्चिदिति कलः ॥
 कलसजः । पुं । रंसे । सालनिर्व्यासे ॥
 कलसजोद्धवः । पुं । साकृदृषे ॥
 कलसिद्धः । पुं । षटके ॥ कलिक्रकृष्ट
 से । इन्द्रयये ॥ कलं बहुतेन । कि
 न गतौ ॥ श्रवणं । पृथोः ॥
 कलसः । पुं । न । षटे । कूटे । कल
 । सा इतिभाषा ॥ कलं षवति । सु
 ते गतौ ॥ अन्येभ्योपीतिङ् ॥
 कलसिः । स्त्री । पृश्निपर्ण्याम् । पिठव
 । नीतिर्भाषा ॥ चाकुलिमा इतिगौ
 । उभाषा ॥ गर्भ्याम् । मन्वपाषे ॥ क
 । लं श्यति । शीतलकर्म । इत्त वा
 । हुलकादाकारलोपः । कलसि मुद्
 । पिगुर्वी बलवालोडयतीतिभाषः ॥
 कलस्री । स्त्री । पृश्निपर्ण्याम् ॥ गर्भ्या
 म् ॥ जाति लक्षणेऽपी ॥
 कलसः । पुं । श्लेषपरिभाषे ॥ वि ।
 षटे ॥ यया । कलां कलां गृहीत्वा
 तु देवानां विश्वकर्माणां । निर्मितो
 यं सवै यस्मात् कलसस्तेन कथ्यत
 इति श्रीमद्दानिर्वाणतन्त्रम् ॥ अपि
 च । सागरे मथ्यमाने तु पीठ्या

यं सुरासुरैः । पीठ्याधारणायां य
 निर्मितो विश्वकर्माणां ॥ कलाः क
 । कास्तु देवानामसिता स्नाः ॥ पृथक्
 पृथक् । यतः कृतास्तु कलसाः स्त
 । स्ते । परिकीर्षिताः इत्यादि काशि
 । कापुराणे ८७ अध्याये । इष्टं ॥
 केन जलेनाखलसि । खलसोर्ध्वकी
 । डनयेः । षष्ठाशर्चा ॥
 कलसिः । स्त्री । पृश्निपर्ण्याम् । गर्भ
 कलसिः । स्त्री । पृश्निपर्ण्याम् ।
 कलस्रीसुतः । पुं । अगस्त्यमुनी ॥
 कलसोर्ध्वी । पुं । समुद्रे । कलस इव
 । उर्ध्वीः । मन्वानां प्रारब्धोत् ॥ इति म
 ॥ विभारतम् ॥
 कलसां पुं । खड्गेकोषे ॥ भण्डने ॥ पुं
 । ना । युधे । समरे । लडाई इतिभा
 षा ॥ पुं । राडे ॥ कलसं मधुरं ध
 । नेर्जनम् । अन्येभ्योपीतिङ् ॥
 कलसः । पुं । कादन्ने । कालिहांस
 इतिगौडभाषाप्रसिद्धे हंसविशेषे ।
 कलनादे ॥ राजहंसे ॥ नृपोत्तमे
 ॥ परात्मनि ॥ त्रयोदेशाचरति
 प्रमेहे ॥ सजसाः सगौचकथितः क
 लहंसः । इति लं । यमुनाविहार
 कुतुके कलहंसे । प्रजासिनीकम
 लिनीकृतकेलिः । जनचित्तहारिक
 लकलनिनादः प्रमुदं तनोतुतवन

कलाकू

चरमुष्टिकाकथनम् ४७ । स्त्रोच्छित
 कविकल्पाः ४८ । देशभाषाज्ञानम्
 ४९ । पुष्यशकटिकानिमित्तज्ञान
 म् ५० । अथ निमित्तज्ञानमिति
 पुष्यक् केचित् पठन्ति ॥ यन्त्रमाह
 कां ५१ । धारणमोहकाः ५२ । स
 म्पाद्यम् ५३ । मानसीकाव्यक्रिया
 ५४ । क्रिया विकल्पाः ५५ । इति
 तत्रयोगाः ५६ । अभिधानकोषेच्छ
 दोषानुम् ५७ । म्बुमोपमानि
 ५८ । यत्तद्विशेषः ५९ । आकर्षकी
 दा ६० । भाषककीडनेकानि ६१ ।
 वैनायिकीनां विद्यानां ज्ञानम् ६२
 वैजयिकीनां विद्यानां ज्ञानम्
 ६३ । वैतास्विकीनां विद्यानां ज्ञान
 म् ६४ ॥ इति श्रीभार्गवतटीकायां
 श्रीधरस्वामिनः ॥ क्वचित् पुस्तके
 क्वधीषापकर्मज्ञप्रकीर्णेत्ये कंठपद
 म् । तदुत्तरं कीणाडमरुकषाद्यानि
 वैतास्विकीनामिच्छन् वैयासिकी
 नामिति च पाठो दृश्यते ॥ क्वचित्
 क्वलयति क्वलते पाः । क्वलयत्स
 षाङ्ग्यान्वये । पचायच्च ॥ क्वल्यते वा
 पुंसीति घः ॥ यथा क्वलति । आ
 नोनुमे तिकः ॥ ॥
 कलाकूचम् । न । विषे ॥ इति राज
 निर्घण्टः ॥

कलापः

कलाकेलिः । पुं । कामदेवे ॥ कलामु
 केलिर्यस्य ॥ ॥
 कलाहुरः । पुं । सारसे प्रचिणि ॥ कंसा
 मुरे । मूलदेवे ॥ ॥
 कलाचिका । स्त्री । ॥
 कलधीमास्त्री । ॥ प्रकोष्ठे । कम्पो
 खेरधामेणिवन्मर्षयन्ते । केशार् इति
 भाषे । तिकश्चित् ॥ इति हेमचन्द्र
 शारदावली ॥
 कलामाजी । स्त्री । सुषयाम् । कार
 याम् । कर्लीजी । मंगरैका इति च
 स्यात् इत्ये ॥ ॥
 कलादः । पुं । स्वर्णकारे ॥ कलामाह
 त्तो । इडाज् ॥ मू० काभागी
 कलादकः । पुं । स्वर्णकारे ॥
 कलानिधिः । पुं । चन्द्रे ॥ कला निधी
 यस्तेऽथ । इडाज् ॥ कर्मण्यधिकार
 षे । वेति किः ॥
 कलानुनादो । पुं । रोक्ष्मणे । खमरे ॥
 कलविद्धे ॥ कपिल्ले ॥
 कलान्तरम् । नः । वृहो । जामे । सुद
 इतिभाषा ॥
 कलापः । पुं । संघतौ । समूहे ॥ मय
 रपिच्छे । चर्ह ॥ क्वाञ्चाम् ॥ भूष
 णसासाव्ये ॥ तूषे ॥ चन्द्रे ॥ विद
 ग्धे ॥ कातन्न व्याकरण्ये ॥ ग्रामवि
 षे ॥ यथा ॥ देवापि र्थोगमास्या

कलायः

य कलापग्राममाश्रितः । सोमवंशे
कलौ नष्टे कृतादौ स्थापयिष्यति ॥
कलामामोति ॥ आप्तुं ॥ कर्मण्युष
॥ कलाशाप्यतेऽनेन वा । हलश्चे
ति घञ् ॥

कलापकः । पुं । हस्तिकरणवन्दे ॥ कला
पार्थे ॥ स्वार्थेकः ॥ न । कर्मणि
घे ॥ यस्मिन् काले मयूरा कलापि
नो भवन्ति सर्पपचारात् कलापी
कलापिनि देयसूत्रम् । कलाप्यन्
त्ययववुसाहुम् ॥

कलापी ॥ पुं । प्रचलये ॥ बर्हिणि ।
मयूरे ॥ कौकिले ॥ कलापोऽस्या
-क्ति । इति ॥

कलामिनी । स्त्री । राशौ ॥ नामरमु
-स्त्याम् ॥

कलापूर्वः । पुं । चन्द्रमसि ॥ कलाभिः
पूर्वः ॥

कलाभूत् ॥ पुं । चन्द्रे ॥

कलामकः । पुं । धीरि विशेषे । कलम
धान्ये ॥

कलाम्विका । स्त्री । अर्थानाम्ययोगे ।
ऋणदाने ॥ इति चिकित्साश्लेषः ॥

कलायः । पुं । सतीनके । इरेखी । म
टर इतिभाषा ॥ कलायस्त्रिकटः प्रो
क्तः । कलायोमपुर. स्वादुः पाकेरु
चन्द्रशीतल । कलायो वातलो वा

कलिः

ही कल्पित्चरो लघुः ॥ कलमय
ते । अयं । कर्मण्युष ॥

कलायनः । पुं । नर्त्तकमापे ॥

कलायशाकम् । न । केरालशाक इति
ख्याते ॥ कलायशाकं भेदि घाल्लघु
तित्तं विदोषजित् ॥

कलाया । स्त्री । गण्डदूर्वायाम् ॥

कलालापः । पुं । भ्रमरे । चम्बरीके ॥

कलावान् । पुं । विधौ । चन्द्रे ॥ वि ।
कलाविशिष्टे ॥

कलावती । स्त्री । तुम्बुरोर्मन्मर्षविशेष
श्रीवीशायाम् ॥ श्रीराधानातरि ।
गृह्णमानुष्याम् ॥ असुरोविशेषे ॥

आगमोक्तदोषाविशेषे ॥

कलाविकः । पुं । कुकटे ॥

कलाविककः । पुं । चटके ॥

कलाहकः । पुं । वायविशेषे । काइला
-याम् ॥

कलिः । पुं । शूरे ॥ आजौयुधि ॥ कल
हे ॥ विभीतकहचे ॥ अन्वयुगे ।

तिष्ये । कलियुगे ॥ यत्र कान्तागिरो
वेदा यत्र धर्मोर्षसाधनम् । यत्र स्वप्र

तिभामानं तस्मै श्रीकलयेनम इति
कलिबिदम्बनम् ॥ अथवर्ज्यानाह ।

। देवरेयसुतोत्पत्तिर्धानप्रस्थानम
यत् । दत्ताघतायाः कन्यायाः पुन

दानं परस्व ॥ समुद्रयानस्वीकारः

कलिः

कमण्डलुविधारणम् । महाप्रस्थान
 गमनं गोपशुश्रूंसुराग्रहः ॥ अग्नि
 ह्येवहवन्याश्रये हो । चीटापरिग्रहः
 । असवर्णान्कन्यासु विवाहश्च द्वि
 जातिषु ॥ घृतस्थाध्यायसापेक्ष भव
 सङ्कोचनंतया । अस्थिसम्बन्धादूर्ध्व
 मङ्गलस्पर्शनमेवच ॥ प्रायश्चित्तविधा
 नश्च विप्रार्ण मरणान्तिकम् । संस
 र्गदोषः प्रापेष्टुं भयुपर्के पशोर्वधः
 ॥ दत्तौरसेतरेषाञ्च पुत्रस्त्रेनपरिग्र
 हः । श्रामिचं वैवविप्रार्णा । सोमवि
 प्रययं तथा ॥ दीर्घकालं प्रह्लाद
 र्यं मरमेधान्मेषकौ । कलौयुगे
 त्विमान् धर्मान् । अर्थात्तान् कर्मनीपि
 णः ॥ * ॥ तेषु गधर्मो । यथा । क
 लौतु धर्मपादानां तु योऽशोऽधर्महे
 तुभिः ॥ यधमानैः । चीयमाशोद्य
 न्ते सोपिविन्दुच्यति ॥ तस्मिन्
 खुब्धादुराचारानिर्हयाः । शुक्लैरि
 ष्यैः । दुर्भगा भूरिसर्पाश्चशूद्रदासो
 क्षराः प्रजाः ॥ यदा भायान्द संतन्द्रा
 निद्राहिंसाविषादनम् । शोकमो
 हौर्भयदैर्न्यसकलिस्तामसः स्मृतः
 ॥ यस्मात् शुश्रूषोमर्त्याः शुश्रमा
 ग्यामन्नाग्रनाः । कामिनेवित्तही
 नाश्लैरिग्ल्यस्य चियोऽसतीः ॥ द
 स्यूकृष्टा जनपदावेदाः पाषण्डदूषि

कलिः

ताः । राजानश्च प्रजाभक्ष्याः शिन्धो
 दरपरादिजाः ॥ अमर्तावटवोऽशौ
 चामिचवश्चकुटुम्बिनः । तपस्विनो
 ग्रामवासा न्यासिनोऽत्यर्थलोलुपाः ॥
 इत्यकाया महाहारा वृद्धपेक्ष्योग
 सश्रियः । शश्वत् कटुकभाषिग्ल्यशौ
 र्यमायोऽसत्सदाः ॥ पणयिष्यन्ति
 वैशुद्राः किराटाः कूटकारिणः ।
 अनापद्यपिमंस्त्रन्ते वार्त्तासाधु जुगु
 षिताम् ॥ प्रतिच्छिष्यन्ति निर्द्वयं भृ
 त्याश्चप्यखिलोत्तमम् । भृत्प्यविप
 लंपतयः कौर्त्तं नाश्वापंपस्विनीः ॥
 पितृन् धातृन् सुहृन्चात्मीन् हि
 आसौरतसौहृदाः ॥ ननान्दृश्याश्च
 संवादादीनाः खैर्थाः कलौनरः ।
 शूद्राः प्रतिघहीष्यन्ति तपोवेशोपजी
 विनः । धर्मयश्चन्त्यधर्मज्ञा अधि
 यज्ञोत्तमासनम् ॥ निच्यमुषिदम
 नसो दुर्भिक्षकर कर्षिताः । निरन्ध्रे
 भूतखे राजश्रमावृष्टिः भयातुराः ॥
 वासोन्नपानश्रयनव्यथायथाभूयथैः
 । हीनाः पिशाचसन्दर्शा भविष्यन्ति
 कलौप्रजाः ॥ कलौकार्किणके प्यर्थे
 विगृह्यं त्यक्तसौहृदाः । त्यज्यन्ति हि
 प्रियान् प्राणान् दनिष्यन्ति स्वकान
 पि ॥ नरश्चिष्यन्ति मनुजाः स्यविरौ
 पितरावपि । पुत्रान् भार्याश्चकुलजा

कलिः

चुद्राः शिञ्जोदरम्भराः ॥ कलौ नरा
 जनं जगतां परं क्लृप्तं त्रिलोकनाथा
 नतपादपङ्कजम् । प्रायेणमर्त्या भ
 गवन्तमद्युतं वच्यन्ति पापखंडविभि
 न्चचेतसः ॥ * ॥ कलिकृत्तदोषवि
 नाशोपायो यथाः ॥ यन्नामधेयं वि
 यमांश आतुरः पेतनखुलन्वा विष
 शो गृह्यन् पुमान् । विमुक्तकर्मोर्ग
 ल उन्तमाकृतिं प्रोप्नोति यद्यन्ति न
 तं कलौ जनाः ॥ पुंसां कलिकृतान्
 दोषान् द्रव्यदेशात्मसम्भवात् । सर्वा
 न्हरति विसृज्यो भगवान् पुंसो
 ल्लभः ॥ श्रुतः सङ्गीर्तितो ध्यातः पू
 जितस्वाहृतोपिवा । नृणां चिन्तो
 ति भगवान् इत्स्वो जन्मायुतोऽशु
 भम् ॥ यथा हेविस्थितो वक्रदुर्ब
 र्थं ष्णति धातुजम् । एवमात्मगतो
 विष्णुर्योगिना मशुभाश्रयम् ॥ विद्या
 तपः प्रागनिरोधमैषीतीर्षाभिषे
 कश्चतदानजप्यैः । नाच्यन्तशुद्धिं ल
 भतेनरात्मा यथा हृदिस्थे भगवन्त्य
 नन्ते ॥ तस्मात् सर्वात्मनारोजनं ह
 दिस्थं क्लृप्तकेशवम् । प्रियमाणो ह्य
 वहित सतो यादि पराङ्गतिम् ॥
 कलेर्दोषनिघेराजवस्तिष्टोकोम-
 षान्गुणः । कीर्त्तनादेवकृष्णस्य मु
 क्त सन्नः परं व्रजेत् ॥ कृते यद्वाय

कलिः

तोविष्णुं चेतायां यजतोमखैः । ह्यप
 रे परिचर्यायां कलौ तदुरिकीर्त्तना
 त् ॥ * ॥ तद्युगशेषधर्माः ॥ सौरा
 प्रावन्त्याभीराश्च शूरा अर्बुदमाल
 वाः । प्राच्यादिजाभविष्यन्ति शूद्र
 प्राया जनाधिपाः ॥ सिन्धोस्तटं च
 न्द्रभागां कार्त्ती काश्रीरमण्डलम्
 विभोष्यन्ति शूद्रा प्राच्याद्या जेच्छा
 स्रपङ्कवर्चसः ॥ तुल्यकालाश्मेरा
 जनस्ते च्छ प्रायाश्च भूभृतः । एतेऽप
 र्मान्वतपराः फल्गुदासीप्रमन्यवः
 स्त्रीवाङ्मुनोर्दिजमास्य परदारधना
 हताः । उदितान्ममितप्रायास्य
 सत्त्वोऽल्पकायुषः ॥ असंस्कृताः मि
 याहीनारजसातमेसावृताः । प्रजा
 स्ते भयं विष्यन्ति श्लेच्छराजन्वह
 पिणः ॥ जनतयाथास्तेपदास्तच्छ्री
 स्तोचारवादिनः । अन्योन्यतोराज
 भिश्वेद्ययंयास्यन्ति पीडिताः ॥ तत
 श्वानुदिनं धर्मः सत्त्वंगौर्ध्वं समाद
 र्था । कालेन बलिना राजन् नरु
 च्यत्वायुर्वक्तं स्मृतिः ॥ विलम्बेपक
 लीनृणां जन्माचारानुयोदयः । धर्म
 न्याय व्ययस्वार्था कारणं पक्षमेव हि
 ॥ दाम्पत्ये भिरुचिर्हेतुर्मायैव व्या
 वहारिके । स्त्रीचे पुंस्ते च फिरति
 विप्रचे स्वपमेव हि ॥ लिङ्गमेवा

कलिः

कलिः

अमत्यानावन्योन्यापत्तिकारणम् ।
 अलस्यान्यायदौर्बल्यं पाण्डित्ये चा
 पसंभचः ॥ अनाद्यतैवासाधुत्वे सा
 धुत्वेदम्भरवदि । स्वीकार एवचोदा
 हे ज्ञानमेव प्रसापनम् ॥ दूरेवार्थ
 यनंतीर्थं जावश्ये, केप्रधारणम् । उ
 दरभरता स्वार्थः, सत्यत्वे घाट्टं मे
 वदि ॥ दास्ये कुटुम्भरत्वं यशोर्व
 धर्मसेवतम् । सभंप्रजाभिदुंष्टाभि
 राकीर्येचितिसखले ॥ प्रह्लादिष्ट च
 शूद्रायायै वशी भविता जपः । प्र
 जादिलुभैराजन्यैर्निघृणैर्दक्षुधर्मि
 भिः ॥ आच्छिन्नदारु विनायास्य न्ति
 गिरिकाननम् । शकभूलाभिषयै
 इफलमुपाष्टि भोजनाः ॥ अनाह
 य्यादिनङ्गन्ति, दुर्मिचकरपीडि
 ताः । शीतवाता तपप्रायुट्टिभैर
 न्योन्यतः प्रजाः ॥ चुत्तुष्टध्याया
 धिभिश्चैव सन्तस्थाने चचिन्तया ।
 र्निश्रिंश्रितियर्थाधि परमायुःकक्षी
 ष्ट्याम् ॥ शीयमाखेपुदेहेषुदेहि
 नां कक्षिदोपतः । वशांश्रमवता
 यमे नटेवेदपये ष्ट्याम् ॥ पाषाण
 प्रचुरे धर्म दक्षुप्रायेपुराजसु । सौ
 र्यान्वत्तहयाहिंसानाना वृत्तिपुनैव
 पु ॥ शूद्रप्रायेषुवर्णेषु ज्ञानप्रायासु
 घेनुषु । गृहप्रायेष्वश्रमेपुयैव

प्रायेषुवन्नुषु ॥ अनुप्रायास्वोषधी
 यु शमीप्रायेषुस्त्रासुषु । विद्यु
 त्प्रायेषुमेघेषुशून्यप्रायेषुसन्नसु ।
 इत्यंकलौ गतप्राये जनेषुखरधर्मिषु
 । धर्मपाषाय सत्त्वेन भगवानवत-
 रिष्यति ॥ इतिश्रीभागवतम् ॥
 - ५ ॥ अथ विशेषस्तु श्रीमहा-
 निर्याणतन्त्रे । तत्रश्रीमहाया मन्त्रः
 । आयाते पाणिनिकलौ सर्वधर्मवि
 श्लोपिनि । दुराचारे, दुष्प्रपञ्चेदुष्ट
 कर्मप्रवर्तके ॥ व वेदाः प्रमवस्तव
 ष्ट्यतीनां स्मरणां कुतः । नानेतिहा
 सयुक्तानां नानांमार्गाप्रदर्शिनान् ॥ व
 कुत्सानाप्युराहानां विनाशोभविता
 विभो । तदालोकाभविष्यन्ति धर्मक
 र्मवर्हिर्मुखाः ॥ उच्छृणु लाम्दोन्न
 ताः पापकर्मरताः सदा । कामुका
 लोनुषाः क्रूरा निहुरावुश्चुखाः श
 ठाः ॥ स्वल्पायुर्भन्वमतयोरोगशी
 कसमाकुलाः । निःश्रीका निर्बला
 नीचानीचाचारपरावगाः ॥ नीच
 संसर्गनिरताः परविप्तापहारका ।
 परनिन्दापरश्लोत्परोवादपराः ख-
 लाः ॥ परस्त्रीहरणे पापशुद्धका भय
 विवर्जिताः । निर्बनामहिनादीना
 हरिद्राशिररोगिणः ॥ विप्राः शूद्र
 समाचाराः सन्धावन्दनवर्जिताः ।

कविः

अयाज्याजको सुधा दुर्हताः पाप
कारिणः ॥ असत्त्वभाषिणो मूर्खा
दाम्भिका दुष्प्रपञ्चकाः । कन्याविक
यिणो प्राच्या संपोषतपराङ्मुखाः
॥ लोकाप्रसारयाथीय जपपूजापराय
णाः ॥ पापखण्डाः परित्तमन्त्र्याः
अज्ञाभक्तिविवर्जिताः ॥ क्रदाहाराः
क्रदाहारा धृतकाः शूद्रसेवकाः । शू
द्राश्रमभोजिनः क्रूराः उपक्षीरतिका
मुकाः ॥ दास्यन्ति धनलोभेन स्वदा
रात्री चनातिष्ठुः । प्राज्ञेण्यर्चिभ्यो
तावत् । केषुच । स्वधपोरयम् ॥ नैव
पार्नादिनियमो । भक्ष्याभक्ष्यविवेच
नम् ॥ धर्मशास्त्रे सदानिश्चासाधुशो
हो निरन्तरम् ॥ सत्कथास्त्रापमत्रिष्व
न तोषामनसि क्वचित् । त्वयाकृता
नि तन्द्राणि जीवाहारयहेतवे ॥ नि
गमागमजातानि भुक्तिमुक्तिकरा
णि चादेवीनां यत्र देवानामन्वयन्त्रा
दिसाधनम् ॥ कश्चित्तावष्टदोन्वासाः
सृष्टिस्थित्यादिलक्षणाः । यद्रूपद्रास
नादीनि गदितान्यादिभूरिशः ॥ पशु
वीरदिव्यभाषा देवतामन्त्रसहिदाः
। गवासनं चितारोहो मुपदसाय
नमेयच ॥ सतासाधनकर्माशित्वयो
क्तानिसहस्रजः । पशुभावदिव्यमा
वैभवं यमेवनिवारितौ ॥ कजौ न प

कविः

शुभावोक्ति दिव्यभाषः कुतोभवेत्
गापिचापुष्यं फेखंतोयं स्वयमेवाहरेत्
पशुः ॥ नि शूद्रदर्शनं कुर्वान्मेनसान
स्त्रिये स्मरेत् ॥ दिव्यशुद्धेवताप्रोयः
शुद्धान्तःकरयः सदा ॥ इन्द्रातीतो
वीतरागेः सधर्मभूतसमः क्षमी । क
श्चिकल्मषयुक्तानां सवदा ॥ स्थिरचे
तसाम् ॥ निद्रोलस्यप्रसक्तानां भाव
जाशुद्धिः कथमभवती ॥ वीरसाधनकर्मा
श्चिपश्चतस्त्रोदितानि च ॥ मर्ष्यं मांसं
तयामस्यमुद्रं मैद्युनमेवंच ॥ यथा
भूतिपश्चतस्त्रानि त्वया प्रोक्तानि शूद्र
र ॥ कश्चिजाः मानयो सुधाः ॥ शिंश्री
हरपरायणः । लोभात् तत्र पतिप्य
न्ति न करिष्यन्ति साधनम् ॥ इन्द्रिया
णां सुखायाय पीष्याचवहुल्ययु ।
भविष्यन्ति मेदोन्मत्ता हितचितवि
वर्जिताः ॥ परक्षीयर्षकाः केचिद् द
स्यो यद्यो भुवि । न करिष्यन्ति ते
सन्ताः ॥ पापयोनिषिचारणम् ॥ अ
तिपानादिदोषेण रोगिणो ॥ यद्यः
चितौ । शक्तिरीना बुद्धिरीना भूत्वा
च विकलेन्द्रियाः ॥ इदं गते प्रान्तरे
च प्रासादात् पर्यताटपि पतिप्यन्ति
मरिष्यन्ति मनुजामदविद्वजाः ॥
केचिद्विवादिष्यन्ति गुरुभिः म्यञ्ज
नैरपिकेचिन्मीनासतप्रायाः ॥ परेव

कलिः

हुजल्यकाः ॥ अकार्यकारिणः क्रूराथ
 र्ममार्गविलोपकाः ॥ हिताय यानिक
 र्माणिकयितानि स्वयाप्रभो । मन्येता
 नि महादेवविपरीतानिमानवे ॥ के
 थायोगंकरिष्यन्ति न्यासजातानि के
 पिवा । लोचपाठं यन्त्राधिपं पुरस्वयं
 जगत्पते ॥ युगधर्मप्रभाषेण स्वभावे
 न कलौ नराः । भविष्यन्वतिदुर्दत्ताः
 सर्वथापापकारिणः ॥ ते यामुपायं
 दीने शक्यपवाकयवप्रभो । आयुरा-
 रोग्यवर्द्धयं क्लृप्यीर्यविवर्द्धनम् ॥ वि-
 द्याबुद्धिप्रदं नृणां प्रयत्नशुभं करम् ।
 येन लोकाभिव्यन्ति महाबल पराक्र-
 माः ॥ शुद्धचिन्ताः परहिता मातापि-
 तृः प्रियङ्कराः । स्थिताग्निष्ठाः पुं-
 षुः परस्त्रीपुमरीक्षुखाः । देवता
 गुरुभक्ताश्च पुत्रस्यर्जनमौषकाः । ब्रह्म-
 चात्रह्यविद्याश्च ब्रह्मचिन्तनमानसाः
 ॥ सिद्धार्थलोकयात्रायाः कथयस्व हि
 तययत् । कर्त्तव्यं यद्वर्त्तव्यं वर्णा-
 श्रमविभेदतः । विनात्वं सर्वलोका-
 नां कक्षाराभुवनत्रये ॥ इति श्रीमहा-
 निषाणतन्त्रे प्रथमोक्तासेजीवनिसू-
 रोपाय प्रश्नः ॥ इति देव्यावचः श्रुत्वा
 गङ्गरोल्लोकप्रदुरः । कथयामास त-
 त्तेनमंशकास्यश्वारिषिः ॥ शीत-
 टाशिवलपाच ॥ साधुष्टंमहाभागो

कलिः

जगतांहितकारिणि । एतादृशः शु-
 मः मन्त्रो न केनापि कृतः पुरा ॥ धन्या
 सि सुकृतज्ञासि हितासि कलिजन्म-
 नाम् । यत्तदुक्तं त्वया भद्रे सत्त्वं सत्त्वं
 वदार्थतः ॥ सर्वज्ञात्त्वं चिकित्साया
 र्मज्ञापरमेष्ठिनि । भूतम्भषण्डविष्यच्च
 धर्ममुक्तत्वया प्रिये ॥ यथा तत्त्वं यथा
 न्यार्ययथा योग्यं न संशयः । कलिक
 ल्मपदीनानां द्विजादीनां सुदृश्वरि-
 ष्वौतकर्मबा । न संहिताद्यैः स्मृति-
 भिरिष्टसिद्धिर्न्याभयेत् ॥ सत्त्वं स-
 त्त्वं पुनः सत्त्वं सत्त्वं सत्त्वं संयोच्यते
 विना ह्यानेमनार्गेण कलौ नास्ति ग-
 त्तिः प्रिये ॥ श्रुतिस्मृतिपुराणादैर्मयै-
 रन्योक्तपुराणिवैः । आगमोक्तविधाने-
 न कलौ देवान्यजित् सुधीः ॥ कला-
 नाशगमसुखदुःखाद्योन्मत्तार्गे प्रवर्त्तते
 न तस्मिन् गतिरस्तीति सत्त्वं सत्त्वं न सं-
 शयः ॥ सर्वैर्देवैः पुराणैश्च स्मृतिभिः
 संहितादिभिः । प्रतिपाद्योऽस्मि ना-
 न्योऽस्मि प्रभुर्जगति मां विना ॥ आ-
 मनन्ति च ते सर्वे मत्पदं लोकपाप-
 शम् । मन्त्रार्गविमुक्तालोकाः पा-
 यच्छा ब्रह्मघातिनः । अतोऽमन्त्र-
 तमुक्त्ययं यत्कर्मसमाचरेत् ।
 निष्कलंतद्भजे हे विकर्ता विनारकी-

कलिः

भवेत् । मूढो मन्वतमनुत्सृज्योन्व
 न्ततमुपाश्रयेत् । ब्रह्मघापितृहा
 स्त्रीमः सभवेन्नाशसंशयः ॥ कलौ
 तन्त्रोदितोमन्वाः सिद्धा स्तूर्णफल
 प्रदाः । शक्ताः कर्मसुसर्वेषु अपय
 चक्रियादिषु ॥ निर्वीर्याः श्रौतजा
 तीयाविषयीनैरगाद्व । सत्त्वा
 दौ सफला आसन् कलौतेस्तका
 इव ॥ पञ्चालिका यथाभित्तौ सर्वे
 न्द्रियसमन्विताः । अमूरशक्ताः का
 र्येषुतथान्ये मन्त्ररोशयः ॥ अन्यम
 न्त्रैः कृतकर्मधन्यास्त्रीसप्रभो यथा
 । नतपफलसिद्धिं स्याच्छ्रमएवहिके
 षलम् ॥ कलौमन्त्रोदितैर्मूर्तिभिः सिद्धि
 मिच्छन्ति योनरः । तृषितोवाङ्गवी
 तीरेकूर्पणमतिदुर्मतिः ॥ मन्त्रोदु
 दितं धर्मंश्चित्त्वान्यदुर्ममीक्षते । अ
 र्जुतं स्वर्गहेत्यक्ता शीरभार्कसवा
 ञ्छति ॥ नान्यःपन्था मुक्तिहेतुरि
 दामुश्चमुखासये । यथा तन्त्रोदितो
 मार्गोमोचायश्च सुखायश्च ॥ तन्त्रा
 शिवहुधोक्तानिनामास्थानान्विता
 निच । सिद्धानां साधकानाश्च
 विधानानिचमूरिशः ॥ अधिकारिषि
 भेदेनपशुवाहुत्थतः प्रिये । कुला
 चारोदितं धर्मं गुण्यर्थं कथितं लघितं
 ॥ जीवप्रवृत्तिकारीणि कानिचित्क

कलिः

यितान्यपि । देवानानाविधाः प्रोक्ता
 देव्योपि बहुधाः प्रिये ॥ भैरवाश्चैव
 वेतास्त्रावटुका नायिकामणाः । शा
 क्ताः शैवावैष्णवाश्वसौरागाणपता
 ह्यः ॥ नानामन्त्राश्चयन्त्राणि सिद्धोपा
 यान्यनेकशः । भूरिप्रयाससाध्यानि
 यथाक्त फलदानिच ॥ यथायथाकृ
 ताः प्रश्ना येनयेन यदायदा । तदात
 स्त्रोपकारोयतथैवोक्तमयाप्रिये ॥
 सर्वलोकोपकाराय सर्वप्राणिहिताय
 च । युगधर्मानुसारेण यथातथ्येन
 विवर्ति ॥ स्वयायादृक्कृतं प्रश्नो न
 केनोपिपुराकृतं । तवसे ह्येनवध्या
 मिसौरास्सारंपरार्त् परम् ॥ वेदा
 नामानेमोनाश्च तन्त्राणां विशेष
 तः । सारमुदुत्स्य देवैश्चित्तवाग्नेकव्य
 सेमयी ॥ यथामरेषु तन्त्राः सरि
 तांवाङ्गपीयथा । यथाहं विदिवेश
 नामागमानामिदंतथा ॥ किंपेदैः
 किंपुराखैश्च किंशास्त्रैर्वहुभिः शिवे ।
 विज्ञा सेन्निन्नाहा तन्त्रेसर्वसिद्धीश्च
 रोमवेत् ॥ यतो जगन्मन्त्रायास्त्वथा
 हं विनियो जितं । अतस्ते कथयि
 प्यामिर्वदित्श्चित्तं कृद्भवेत् ॥ कृते
 विश्वहिते देवि विश्वेश्च परमेश्वर
 । प्रीतोमवति विश्वात्मोयतो विश्वंत
 दाश्रितम् ॥ स एक एव सद्रूपः सत्त्वो

कलिः-

उच्चैतः परात्परः । स्वप्रकाशः सदा
 पूर्णः सच्चिदानन्दस्वच्छाः ॥ निर्वि
 कारेनिराधारेनिर्विशेषो निराकु
 लः । गुणातीतः सर्वसाक्षीसर्वात्मा
 सर्वदृग्निभुः ॥ गूढः सर्वपुभूतेषुस
 र्वव्यापोसनात्मनः । सर्वन्द्रियगुणा
 भासः सर्वेन्द्रियविवर्जितः ॥ लोक
 तीतो लोकहेतु रबाङ्मनसगोच
 रः । सचेत्तिविश्वसर्वसस्तः नजाना
 तिकश्चन ॥ तदधीनंजगत्सर्वं पैलो
 क्यं सचराचरम् । तदालम्बनतस्मि
 ष्ठेदवितर्क्यमिदंजगत् ॥ तस्त्वयता
 मुपाश्रित्यसद्वृत्तिपृथक् पृथक् ।
 तेनैवहेतुभूतेनवयंजातामहेत्वरि
 षः ॥ कारणं सर्वभूतानां सशकः प्ररमे
 श्वरः । लोकेषु दृष्टिकरुणात् स्व
 द्वात्रहोतिगीयते ॥ विष्णुः पालयि
 तादेविसंश्रुर्ल । इतदिच्छया । इन्द्रा
 द्योलोकपालाः सर्वतद्भवर्तिनः
 ॥ स्वस्वेधिकारेनिरता स्तेशासतित
 द्वात्रहा । स्वम्पराप्रकृति स्तस्त्वपृज्या
 सि भुवनत्रये ॥ तेनान्तर्योमिहृमे
 शतत्तद्विषययोजिताः । स्वस्वकर्म
 प्रकुर्वन्तिन स्वतन्त्राः कदाचन ॥ य
 द्भयाद्वाति मातोपिस्वस्तपतियद्ग
 यात् । वर्षन्ति ज्येष्ठा कालेपुण्य
 न्ति तरयोवने ॥ काशद्वाप्तयते का

कलिः

ज्येष्ठोर्मुत्तुर्भयोभयम् । वेदा
 न्तवेद्योभगवान् । यत्तच्छब्दोपल
 षितः ॥ सर्वदेवास्त्वदेव्यश्चतनायाः
 सुरवन्दिते । आश्रद्धास्तम्बपर्यन्त
 मयं सकलं जगत् ॥ तस्मिंस्तुष्टे ज
 गत्सुष्टं प्रीयिते प्रीयितं जगत् ॥ तद्वा
 राधनतो देवि सर्वे परीयानं भवेत् ॥
 तरोर्मुत्ताभिषेकेशयथातद्भुजप्रत्त
 वाः । त्वय्यन्तितदनुष्ठानात्तथा सर्वे
 ॥ उमराद्यः ॥ यथातवाचं नान्नात्
 पूजनाज्जपनात्प्रिये । भवन्ति तुष्टा
 सुन्दरस्तथाजानी हि भुवने ॥ यथा
 गच्छन्ति सरितो स्वशेनापिसरित्प
 तिम् । तथा र्चादो निकर्मा खितदुष्टे
 श्यानिपार्षति ॥ यो यो यान् यान् य
 दे देवान् अद्वयाय ददास्ये । तत्तद्
 दातिसो धचस्ते स्ते देवगणैः शिषे ॥ व
 हुनात्र किमुक्तेन तया श्रेकथ्यते प्रिये -
 । ध्येयः पूज्य सुस्वाराधस्तं विना
 नास्ति मुक्तये ॥ नायासो नोपवासश्च
 कायक्लेशो न विद्यते । नैवा चारा
 दिनि यमो नो मचाराश्च भूरिशः ॥
 नदिक्कालविचारोस्ति न मुद्रान्यास
 संघतिः । यत्साधने कुलेशानि तं वि
 ना कोन्यमाश्रयेत् ॥ ५ ॥ इति श्री
 महानिर्वाण तन्त्रे सर्वतत्त्वोत्तमोत्त
 मे सर्वधर्मनिर्णयसारे श्रीमदाद्या

:कौलि:

सदाशिवसंपादे जीघं निस्तारोपाय
 प्रश्नोत्तरे परब्रह्मोपासने प्रकर्मोना
 मद्दितीयो ह्यासः ॥ २० ॥ * ॥ हेती
 नो यो ह्यासे ब्रह्मोपदे शंके धनं मं ॥ क्लौ
 न ॥ पौप्रथुमे घोरे तपोहीनेति दुस्तरे
 निस्तारवीजमेतावद्ब्रह्मसन्धेयसा
 धनं मन् ॥ साप्रनामिव ह्युक्तानि ज्ञाना
 त्तन्त्रीगमादिपु ॥ क्लौ द्विषलजीवा
 नामसाध्यानि महेश्वरिणी अस्यायुषः
 ता स्वल्पदत्ता अन्नाधीनासवः प्रियेः ॥ सु
 ॥ व्योधनाजं नैष्यथाः सदा च च्छमान
 ताः ॥ समाधावस्विरधियो योगक्तेषा
 त्सृष्टिष्यवः । तेषां हिताय मोक्षाय त्र
 शास्त्रमार्गोऽयमीरितः ॥ क्लौ ज्ञास्येव
 ॥ ज्ञास्येव सत्यं सत्यं मयोष्यते । प्रज्ञादी
 ॥ चाविना देवि कैवल्या यस्तु वायवेति
 ॥ * ॥ शुक्लासम्पत् परब्रह्मोपासनं
 ॥ परमेश्वरी । परमानन्दसुखाशङ्करं
 ॥ परिपृच्छति ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ केशि
 ॥ तं यत्त शाना यत्र ह्योपासनं भुक्तमम्
 ॥ सर्वलोकाप्रियकरं साक्षाद्ब्रह्मपदप्रद
 ॥ म् ॥ तेजोबुद्धिबलैर्गर्भदायकं मुख
 ॥ साधनम् ॥ तृप्तास्त्रिजगदीशानत
 ॥ शवाक्यास्तमुता ॥ यदुक्तं कुरुयासि
 ॥ श्रेयसा ब्रह्मनिवेशनात् । गच्छन्ति
 ॥ ब्रह्मसायुज्यं तथैवमसाधनात् ॥ ए
 ॥ गच्छेदिति मच्छामि मदीयं साधनं पर

:कलि:

मन् ॥ ब्रह्मसायुज्यजननं वक्ष्याकथि-
 तित्तमो ॥ विधानं कीदृशं तस्य साध
 ॥ क्लौ नैवं तन्नाः ॥ मन्त्रः को वा त्रविहि
 ॥ त्तोऽप्यनपूर्वादि कश्चि म् ॥ ॥ सविशे
 ॥ पंसावशेषमामुलाद्भक्तुः मूर्धसि । म
 ॥ मप्रोतिकरं देवं लोकाणां । ईतकार
 ॥ क्लौ मन्त्रः ॥ कोऽप्यन्यद्वास्तते यमो भय
 ॥ प्रथ्याधिभिपमगुः ॥ इति देव्या वचः
 ॥ शुक्लादेवदेवो महेश्वरः ॥ ॥ उवाच
 ॥ परयाप्रीत्याः प्राकृतीः पार्वती पतिः
 ॥ ॥ श्रीसदाशिव उवाच ॥ शृणु देवि
 ॥ महाभागे तवाराधनकारणम् ॥ त
 ॥ वंसाधनो येन ॥ ब्रह्मसायुज्यमनु-
 ॥ ते ॥ त्वंपराप्रकृतिः ॥ साक्षाद्ब्रह्मणः
 ॥ परमात्मनः ॥ त्वत्तो जातं जगत् सर्वं
 ॥ त्वं नगच्छन्ती शिवे ॥ महापापु
 ॥ पर्यन्तं वदेत तं संवराचरम् ॥ त्वयै
 ॥ वेत्त्यादितं भदेत्वदधीनमिदं जगत्
 ॥ त्वमाद्या सर्वविद्याना संभावान
 ॥ पि ब्रह्ममूः ॥ त्वं जानासि जगत्सर्वं
 ॥ अज्ञानात्तिकयन् ॥ त्वं काशी ता
 ॥ रिणी दुर्गा षोडशी भुवनेश्वरी । धू
 ॥ मावती च्चंदगला भैरवी च्छिवंसेस
 ॥ का ॥ त्व मन्त्रपूर्णा वाग्देवी त्वं देवि
 ॥ कमखासवाः । सर्वशक्तिस्वरूपा त्वं स
 ॥ र्वदेवमयी तनूः ॥ त्वमेव ह्युच्चास्य
 ॥ ला च्चं वक्तव्यं त्वत्स्वरूपिणी ॥ ॥ नि

कलिः

- राकारापि साकारा कस्वावेदितुम
 र्हेति ॥ उपोसकानां कार्यायैश्वर्यसे
 ष्च गतामपि ॥ दानवानां विनाशाय
 यस्तेनानायिभास्तनूः ॥ चतुर्मुजा
 स्वदिभुजापद्भुजाष्टभुजास्तथा ।
 त्वमेव विश्वरथार्थिगानाग्रस्तास्त्रपा-
 रिणी ॥ तत्तद्रूपविभेदेन मन्त्रयन्त्रा
 दिसाधनम् ॥ कथितं सर्वतन्त्रेषु-
 भावाश्च कथितास्त्रयः ॥ १ ॥ पशुभावः
 कलौ नास्ति दिव्यभायोपि दुर्लभः ।
 धीरसाधनकर्माधिप्रेष्यथाधि क-
 लीयुगे ॥ कुलाचारं विना देवि क-
 लौ सिद्धिर्न जायते । तस्मात्सर्वप्रय-
 ज्ञेन साधयेत् कुलसाधनम् ॥ कुला-
 चारेण देवेभि ब्रह्मज्ञानं प्रजायते ।
 ब्रह्मज्ञानयुतो मर्त्यामीषन्मुक्तो न
 संशयः ॥ ज्ञानेन मेधमखिलममे-
 धं ज्ञानतो मवेत् । ब्रह्मज्ञाने संमु-
 त्पन्ने मेधामेधं न विद्यते ॥ यो वा
 नातिपरस्वह्य सर्वव्यापिसनातनम्
 । किमस्य मेधं तस्याग्रेसर्वं ब्रह्मेति
 जानतः ॥ त्वंसर्वरूपिणी देविस-
 र्वेषां जननी परा । तुष्टार्यां त्वयि दे-
 वेषि सर्वेषां तोषणम्भवेत् ॥ सृष्टेरा-
 दौ त्वमेकासीत् तमोऽरूपमगोचर-
 म् । त्वत्तोनातं न गत्सर्वम्परब्रह्मसि-
 द्धयया ॥ महत्त्वाद्भिभूतान्तं त्वया ह्

कलिः

। इमिदं जगत् । निमित्तमापंत इह्यस-
 र्वकारणकारणम् ॥ सद्रूपसर्वतोष्या
 पि सर्वमावृच्यतिष्ठति । सदैकरूपं च
 न्मार्चनिर्घितं सर्ववस्तुषु ॥ न करोति
 मधान्नेति न गच्छति न तिष्ठति । स-
 त्त्वं ज्ञानमनाद्यन्तमवाप्नुनसगोच-
 रम् ॥ तस्येच्छामात्रमालम्ब्य त्वं महा-
 योगिनी परा ॥ करोषि पासि र्दस्य-
 ज्जेजगदेतद्वराचरम् ॥ तवरूपं महा-
 कालो जगत्संहरकारकः । महासं-
 हारसमये कालः सर्वं वसिष्यति ॥
 कलनात्सर्वभूतानां महाकालः प्रकी-
 र्त्तितः । महाकालश्च कलनात्स्वमा-
 द्याकाशिकापरा ॥ कावर्त्तसंज्ञसनात्
 काशीसर्वेषामादिरूपिणी ॥ काल-
 स्वादाद्भिभूतत्वादाद्याकाशीतिगीय-
 ते ॥ पुनः स्वरूपमासाद्य तमोऽरूपं नि-
 राकृतिः । वाचातीतं मनोगम्यं त्वमे-
 कैवाचशिष्यसे ॥ साकारापि निराका-
 रा मायया बहुरूपिणी । त्वंसर्वादि-
 रनादिरुवंकर्षी र्दर्शी च पालिका ॥ अ-
 तस्ते कथितं भद्रेश्वरामन्त्रेण दीक्षितः ।
 यत्कलंसमवाप्नोति तत्कलंतवसाध-
 नात् ॥ नानाचारेण भावेन देशका-
 लाधिकारिणाम् । विभेदात्कथितं
 भद्रेश्वरचित्तुसाधनम् ॥ ये यथाधि-
 कृता मर्त्यास्ते तत्र फलभागिनः । भ-

कलिः

विष्यन्ति तं रिष्यन्ति मानुषा गतकि
 लिपाः ॥ अथ हुं वन्मानि तैः ॥ मुण्डैः कु
 लाचारैः सति भवेत् ॥ कुलाचारैः सपू
 तात्मासाचाच्छिवसंयोगभवेत् ॥ यथा
 स्त्रिभोगवाहुस्य तत्र योगस्य काकया
 योगोपिभोगधिरहः कौलस्तुभयम
 श्रुते ॥ एकश्चेत्कुलसत्त्वज्ञः पूजितो
 येनसुव्रते ॥ सर्वदेवाश्च देवैश्च पूजि
 तानाम्पसंशयः ॥ पुत्रिषी हेमसंपूर्णा
 दृष्ट्वायत्कलमाप्नुयात् ॥ तस्यात्को
 टिगुणपुण्यं भवेत् ॥ कौलिकाश्च नात्
 ॥ अपचापि कुलज्ञानो ब्रह्मज्ञा इति
 रिष्यते ॥ कुलाचारविहीनस्तु ब्राह्म
 ण्यः अपचापंभः ॥ कौलपमात् परो
 धर्मो नास्ति ज्ञानेतु भामको ॥ यस्या
 नुष्ठानमापेय ब्रह्मज्ञानी भरो भवेत्
 ॥ सत्त्वधर्मो मिते देवि बुद्धिकुलाव
 धारय ॥ सर्वधर्मोत्तमात् कौलात्प
 रो धर्मो न विद्यते ॥ अयन्तु परमो मा
 र्गो गुप्तो स्तिपशुसङ्घटे ॥ यत्कीमविष्य
 च्यचिरात् संघसे प्रवले कलौ ॥ क
 लिकाले प्रवृद्धे तु सत्त्वसत्त्वमयोष्य
 ते ॥ नस्यास्तिपिना कौलान्पश्रवो
 मानयामुवि ॥ यदा तु वैदिकी दीक्षा
 दीक्षापैराशिकी तथा ॥ नस्यास्ति
 तिवरारो हे न देवप्रवचः कलिः ॥ य
 दा तु पुण्यपापानां परीचावेदसम्भवा

कलिः

१ नस्यास्तिगिषे शान्तेत देवप्रवचः
 २ कलिः ॥ कर्चिच्छ्रया कर्चिद्धिना य
 दासुरतरङ्गिणी ॥ भविष्यति कुले
 शानित देवप्रवचः कलिः ॥ यदा तु
 श्वेच्छ्रजातीया राजानोधनलोभुपाः
 ३ ॥ भविष्यन्ति सर्वाप्राचे त देवप्रवचः
 कलिः ॥ ॥ यदा खियोति दुर्दनाः
 ककशाः कलहेरताः ॥ गर्भियन्ति
 ४ ॥ स्वभर्तारं त देवप्रवचः कलिः ॥ य
 दा तु मानवा भूमौ स्त्रीजिताः काम
 किङ्कराः ॥ ॥ हुं क्लिङ्गुं मिवादी न
 त देव ॥ यदा चोष्ठी स्वल्पकालो
 वेदास्तो कं वधिषः ॥ असम्यक् कलि
 ५ ॥ नेह चास्म देव ॥ ॥ आतरः स्वम
 ६ ॥ नामाख्यावदा धनकले इया ॥ नि
 ७ ॥ चः सम्पदरिष्यन्ति त देव ॥ प्रक
 ८ ॥ टेमरमासा दे ॥ निम्दादृष्य विवर्जिते
 ९ ॥ गूढपार्म चं रिष्यन्ति त देव ॥ ॥
 १० ॥ च्वेत्तादापरेषु ययामथादिसेवन
 म् ॥ कलावेपि तथा कुर्यात् कुलधर्मा
 नुसारतः ॥ ये कुर्वन्ति कुलाचारं सत्य
 पूतानितेन्द्रियाः ॥ यत्ताचारा द्या
 शीबानहितानवाधते कलिः ॥ गुरु
 मुश्रूषण्युक्ता भक्ता मातृपदाभ्युजे
 ११ ॥ अनुरक्ताः स्वदारेषु न हि ॥ सत्य
 प्रताः सत्यनिताः सत्त्वधर्म परायणाः
 १२ ॥ कुलसाधनसत्त्याये न हि ॥ कुलमा

कलिः

गैर्गर्तत्त्वांनिशोधितोनिच योगिने ।
 येददुःीसत्यवचसेनेहि० ॥ श्रिसा
 मात्सर्वरहिता दम्भदेषविदर्जिताः ।
 कुलधर्मेषुनि षायेनहि० ॥ कौलिकैः
 सुखसंसर्गवसतिं कुलसाधुषु । कुर्व
 न्ति कौलसेवायेनेहि० ॥ १ ॥ भाभावे
 षधरेः कौलीः कुलाचारेषु निश्चयाः
 सेवेस्तेत्वां कुलाचारैर्नेहि० ॥ जीव
 सेकादिसंस्काराः पितृश्राद्धादिकाः
 क्रियाः । ये कुर्वन्ति कुलाचारैर्नेहि०
 ॥ १ ॥ ॥ अनिदानं मपस्तीर्थप्रतं संपगा
 मेवच । ये कुर्वन्ति कुलाचारैर्नेहि०
 ॥ १ ॥ कुलतत्त्वं कुलद्वयं कुलयोगिन
 मेवच । नमस्कुर्वन्ति ये भक्त्यानेहि० ॥
 कौटिल्यान्वतहीनानां स्वच्छाना
 रकुलमार्गिणाम् । ॥ परेपकारप्रति
 नां साधुनां क्रिद्धरः कलिः ॥ ॥ कुले
 हाषतनूषण्य महानेकोगुणः प्रिये
 सत्यप्रतिष्ठाकौलानांश्रेयः । सङ्ग
 ल्यमावतः ॥ ॥ ॥ अपरेतुयुगे देविपु
 ष्यं पापश्चमानसम् । नृणांमासी
 त कलौपुण्यं केवलं नतदुष्कृतम् ॥
 कुलाचारैर्दिहीनाये सततासख
 भाषिणः । परद्रोहपरायेषतेनराः
 कलिकिङ्कराः ॥ कुलधर्मस्यभक्ताये
 पश्योपिस्तु कालुकाः । देष्टारः कुल
 निष्ठानां तेभ्योः कलिकिङ्कराः ॥

कलिः

तद्युगाचारप्रसङ्गेने कलेः भावत्य
 हः संसृगर्माः । सङ्घोपातः कश्चित्स
 पाद्रेप्रीतयेतवः पार्वतिगोप्रकटेचकली
 देविसर्वे धर्माश्चदुर्वलाः । स्वास्त्ये
 कंससख्यमात्रतन्मात् सत्यमयोभ
 वेत् ॥ सत्यधर्मं समाश्रित्यरत्नम
 कुर्वतेनरः । तदेवसकलं कर्मसत्य
 ज्ञानीहिसुव्रते ॥ नहि सत्यत् प
 रीधर्मोने योग्यमः नृतात्परम् । त
 स्मात् सर्वात्मनामर्त्यः सत्यमेवस
 त्मांश्रयेत् ॥ सत्यहीनापृथ्याः पूजा
 नोसत्यहीनेदिया । सत्यहीनं
 तपोव्यर्थमपरवपनं यथाः ॥ सत्य
 रूपांस्परमार्थं सत्यं हि परमकृत्यः ।
 सत्यमूलाः क्रियाः सर्वाः सत्यात्
 परतरंनेहि ॥ अतएवमया प्रोक्तं दु
 ष्कृतेः प्रपले कली । कुलाचारेपि
 सत्येनकर्त्तव्योऽप्येकभावतः ॥ गोप
 नादीयते सत्यं नगुप्तिरन्वतंदिना
 तस्मात्प्रकाशतः कुर्यात्कौलिकः
 कुलसाधनम् ॥ कुलधर्मस्य गुप्यर्थं
 नान्वतं स्वाज्जुगुप्सितम् । यदुक्तं कु
 लतन्त्रेषु नशस्तः प्रवलेकली ॥ कुते
 धर्मशतुष्यादस्ते तायां पादहीनकः ।
 विपादाज्ञापरेदेविपादांसाधकली
 युगे ॥ तत्रापिसत्यं वलवततपः प
 द्यापिच । सत्यपादेकुतेलोपे

कलिः

धर्मलोपः प्रजायते ॥ तस्मात् सत्त्वं
 समाश्रित्य सर्वकर्मोक्तिसाधयेत् ॥
 कुलाचारं विनायथं नास्त्युपायः कुले
 श्रि । तत्रान्वतमनेशश्चित् कुतो
 निःश्रेयसंभवेत् ॥ सर्वथा सत्त्वं पू
 तात्सामन्मुखेरितं वर्त्मना । सर्वदुर्भ
 नरः कुर्यात् स्वस्ववर्णाश्रमेदितम्
 नो ॥ दीर्घां पूजां जपं होमं पुरश्चरयत्
 । पैशम् ॥ प्रतोडाहो पुंसवनं सीमन्तो
 जयनं तथा ॥ जातकर्म तत्रानाम
 चूडाकरणमेव च । अतस्त्रिंशत्पिष्ट
 त्वाहं कुर्याद्भागमसम्पत्तम् ॥ तीर्थ
 श्राद्धं पोस्तगंधारदेवत्वमेव च ।
 यात्रागृह प्रवेशश्च नवग्रहादिपार
 यम् ॥ वापीकूपतडागानां संस्कारं
 तिथिपञ्चमः ॥ गृहारम्भप्रतिष्ठाश्च
 दिवानां स्थापनकथा । दिवाकूर्च्छं
 निघाकृत्य पर्वकृत्यन्तैश्च । क
 तुमासमर्षं कृत्वा । निच्य नैमित्तिक
 चयत् ॥ कर्त्तव्यं यदकृत्स्नत्वाश्रंश्रा
 ष्चयद्भवेत् । अयोक्तेन विधानेन
 ततस्सर्वसाधयेत्परः ॥ न कुर्याद्दि
 मोहेन दुर्मत्त्याऽऽयहदापिथा । वि
 नष्टः सर्वकर्मोपिद्यायां भवेत् कु
 मिः ॥ यदि मन्त्रतमुत्सृज्य मद्भेदि
 प्रयलेकौ । यदायत् क्रियते कर्म
 विपरीतायतद्भवेत् ॥ मन्मतासया

कलिः

तादीचा साधकप्राग्व्यातिनी ।
 पूजापिपिफलादेविहुतमस्मार्यं-
 यथा ॥ देवता कुपितातस्य विभ्रस
 तस्यपदेयदे ॥ कलिकाले प्रवृत्ते
 चात्रामच्छास्त्रमन्त्रिके । यो न्य
 मर्गि, क्रियाकुर्यात् समजापातकी भ
 वेत् ॥ प्रतोडाहो प्रकुर्याणोयो न्य
 भागैश्चमानवः । सयातिनरकं घोरं
 बावशुद्धिपाकरौ ॥ प्रतोमहावभः
 प्रीतोमृश्वोमाग्यको भवेत् । के
 वलं सूत्रयाहोऽसौ । यदाहादप्रमो
 पिसः ॥ इहाहितापियानारीजानी
 यास्तातुर्गर्हिता । उदोटापि भवे
 त्पापीसंसर्गात्कुलनायिके ॥ दे
 श्यागमनजं पापैः तस्य पुंसोदिनेदिने
 । तदृष्टाद्वत्तोयादिनैयगृह्णन्दि
 वताः ॥ पितरोपिनचाश्रितियत्त
 गालमृषत् । तयोपपुंकांनीगः
 सर्वधर्मवर्षितः ॥ देवैर्दिशेकुला
 श्रिमाधिपारोस्तजायते ॥ अशा
 म्भरेममार्गेण देवतास्थापनं चरेत्
 । नसात्रिधं भवेत्तपदेवतायाः क
 यन्वन ॥ इहामुत्रफलं न इत्तिकाय
 क्रेशोपनयय ॥ आनमोक्तविधिं
 दिद्यायः श्राद्धं कुरुतेनरः ॥ श्राद्धं त
 दिफलं सोपिपिष्टमिर्निर्द्वं प्रतेत् ॥
 तसोयंशोदितसंभं पिपडोमष्टमयो

कलिः

भवेत् । तस्मान्मर्त्यः प्रयत्नेनशाङ्क
 रंमत्तमाश्रयेत् ॥ बहुनाशकमुक्तेन
 सत्यं सत्यं मयोच्यते । अशाम्भवंकृ
 तं कर्म सर्वदेविनिरर्थकम् ॥ अस्तुता
 वत् परोधर्मः पूर्वधर्मोऽपिनश्यति । आ
 म्भवाचारज्ञोऽस्य नरकान्नेवनिष्कृ-
 तिः ॥ मदुदोरितमार्गेष्वनित्यनेभि
 र्कर्मणाम् ॥ साधनं यन्मद्भेगानि
 तदेव तत्र साधनम् ॥ विशेषाराध
 नं तत्र मन्त्रयन्त्रादिसंयुतम् ॥ भिप
 जं कलिरोगांशां श्रूयतो गदतौ मम ॥
 ॥ ॥ इति श्रीमहाशिवनिर्वाणतन्त्रे
 सर्वतन्त्रोत्तमेऽतमेऽध्यायेऽर्चनार्थं
 सादृश्रीमहाशासदांशिवसंवादे श्री
 वनिस्तारिपायप्रश्ने परंप्रकृतिसाध
 नोपक्रमो नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥
 ॥ यावद्दृष्टयपूर्णास्ति यावद्दृष्टाय
 रीतस्ते कलिः ॥ इदं नामैव नामैवना
 मैवममजीवनम् । कलौनास्त्येवना
 स्त्येवनास्त्येवगतिरन्यथा ॥ एकाये ।
 द्यूतज्ञीडासाधनीभूताश्चक्षुर्गच्छान्
 भागोऽकोद्भूतस्मिन् ॥ कलनम् । क
 लण्डादौ । इन् ॥ कलयतिकल्प
 ॥ तेषां । कलगंतौ संख्यामेषां अदन्तः

कलिका

—म् ॥ कलते । कलमब्दसंख्यानयोः ।
 सर्वधातुम्यइन् ॥ — — —
 कलिकः । पुं । कोषधक इतिर्गाडुभा
 ॥ प्राप्रसिद्धे पश्चिणि । क्रौञ्चे ॥
 कलिका । स्त्री । अविकसितपुष्पेः को
 रके ॥ वीणांमूले ॥ पदसन्ततिद्युक्त
 रचनाविशेषे ॥ लक्षणात् ॥ कला
 नामभवेत् तालनियता पदसन्ततिः
 ॥ कलाभिः कलिकाप्रोक्ता सङ्गदाः
 षट् समीरिताः इत्यादिकल्पगोस्वा
 तिमिकृतगोविन्दविहदां वलीभाष्येऽव
 लोकनीयम् ॥ कलयति । कलग
 ॥ तौ संख्यामेषां । चुरादिः । अचरः ।
 स्वार्थे कन् ॥
 कलिकापूर्वम् । न । अङ्गप्रधानान्वतर
 बहुकर्मसाध्य स्वर्गादिफलजनकोप
 वात्यतीततत् प्रप्येककर्मजन्ये च
 दृष्टे ॥ इति स्मृतिः ॥
 कलिकारः । पुं । धूम्याटपश्चिणि ॥
 पीतमस्तं कपश्चिणि ॥ पूतिकरञ्जे ॥
 कलिकरोति । कुब्जं । कर्मण्युक्तं ॥
 कलिकारकः । पुं । नारदं ॥ पूतिकर
 षे । लङ्गकरणे ॥ स्वार्थे कन् ॥
 कलिकोरी । स्त्री । उपविषप्रभेदे । ला
 ङ्गल्ल्याम् । गर्भपातन्योम् ॥ अस्तिम्
 स्वाम् । विषसाङ्गस्त्रीयोऽस्तिगौड
 रभाषा ॥

कलिः (स्त्री) । कलिकारके । कलिकाया

कलिदो

कलिङ्गः । पुं० । पूतिकरश्चे ॥ धूम्याटे ॥
 कुटजद्वये ॥ शिरीषद्वये ॥ प्रचर
 च्चे ॥ कलिङ्गाः । देशविशेषः ॥ य
 था । अगन्नायात् पूर्वभागे कृष्णाती
 रान्तर्गच्छिते ॥ कलिङ्गदेशः समी
 त्तोयामर्मगि परायण इति ॥ कलि
 ङ्गाः । क्षत्रियाः । तेषां निवासो जनपदः
 कलिङ्गाः । निवासोऽगो जनपदेषु ॥
 कुपियुक्तमद्यक्तवचने ॥ न ॥ कौट
 जफले । इन्द्रयवे ॥ कलिङ्गच्छति ।
 अन्तर्भावितगुण्यार्द्रमेरुः ॥ पुं० ॥ ख
 षड्विधेति कुट्टः । कश्चिं गायतीति
 स्वामी ॥ के मूर्द्ध्नि लिङ्गं च्छाद्येति
 वा ॥
 कलिङ्गकः । पुं० । कलिङ्गार्थे ॥ इन्द्रयत्रे ॥
 कलिङ्गा । स्त्री ॥ नितम्बिन्याम् । यो
 धिति ॥ विवृतायाम् ॥ इन्द्रयवे ॥
 कलिङ्गाः । पुं० । कटे । चटारं सेफ इ
 तिभाषणम् ॥
 कलितः । भिं । विदिते ॥ आसेगो भे
 दिते ॥ गणिते ॥ उक्ते ॥ बहे ॥ पु
 ते ॥ यथा । करकलितकपालः कु
 रडशीदृष्ट पाणिरिति भैरवध्यानम्
 ॥ सङ्क्रान्ते ॥ यथा । कदाकालेमा
 त्तः कथयकलितासक्तकरसमिति ॥
 विप्रारिते ॥
 कलिदोपमः । पुं० । कुलपमो ॥ कलि

कलिमा

मलापहे परमात्मनि वासुदेवे ॥ य
 था । कक्षावर्षाति दोपाशेषिषयास
 त्तमानसः । कृष्णातुसकर्त्तपापंगो
 विन्दस्सरशाच्छुचिः ॥ अतिपापप्र
 सक्तो विधायत्रिमिष मद्युतम् । भू
 यस्तपस्वीभवति प्रङ्क्तिपावनपावनः ॥
 आश्वेनापिनमस्कारः प्रैशुक्तस्वकपा
 णये । संसारस्यूलवन्धानां मुद्देजन
 करोद्भिसः ॥ इत्यादिपुरीयवचन
 म् ॥ कलेर्होषोः विहितोऽकरवप्रति
 ङ्घिहानुहानकचयाः । तान्स्सरणमा
 त्तेषु हन्तिनाश्रयतीति व्युत्पत्तिः ॥
 कलिङ्गमः । पुं० । विभीतके । बहेडो इ
 तिभाषणम् ॥
 कलिन्दः । पुं० । अद्रिदिशेषे ॥ स्त्री ॥ वि
 भीतकंठुमे ॥
 कलिन्दकन्या । स्त्री । यमुनायाम् ॥
 कलिन्दजा । स्त्री । यमुनायाम् ॥ कै
 लिन्दाज्जाता । जनी ० डः । टाप ॥
 कलिन्दमन्दिनी । स्त्री । कालिन्द्याम् ॥
 कलिन्दगैखजा । स्त्री । यमुनायाम् ॥
 कलिप्रियः । पुं० । नारदमुने ॥ धानरे
 ॥ कलेः प्रियः । कलिः प्रियोयस्त्रया ॥
 कलिमलापहः । पुं० । संसारदुःखोपग
 मने ॥
 कलिमारकः । पुं० । पूतिकरश्चे । कण्ठ
 कथतिकरश्चे ॥ कलिमारयति ॥

कलिहा

कल्कः

कलिमास्यः । पुं । पूतिकरजि ॥
 कलियुगेम् । न । कलौ । अन्वययुगे ॥
 अस्योत्पत्त्यादियथा । न्माघीपूर्वि
 मायां शुक्रवारेकलियुगोत्पत्तिः । अ
 प्रायतारः कल्कः ॥ पुण्यमेकपाद
 म् । पार्ष्विपोदम् । गङ्गातीर्थम् ।
 ब्राह्मणो निरयिः । अन्नगताः प्राणाः
 । सर्वविहङ्गपरिमितोभनूप्यदेहः ।
 अष्टाधिकशतवर्षं परमायुः । भोज
 । नेपाचक्षुनियमोनास्ति इत्यस्यलक्ष
 । यम् ॥ अस्याब्दाः ४३२००० ॥ अत्र
 षट्शकक्रतुरिः । यत्रानि युधिष्ठि
 रोऽविक्रमशक्तिबोहने । नृपाधिना
 यौविजयाभिनन्दनः । इमेनुनाशि
 । कुम्भेदिनीविभुर्भक्तिः । क्रमात्षट्
 शककारकाः कलावित्ताधर्मः सङ्घचि
 त्तज्ञयोधिरहितसंख्यचदूरगतलो
 काधर्महतादिमास्यस्मिन्नितानारीव
 श्याःमानवारखण्डमाहात्म्यम् ॥ अ
 । न्निकारायस्मिन्नितां ब्रह्मोपासन
 मेवसदाशिवेनोक्तम् ॥ अन्वय
 कलियुगार्जयः । पुं । विभीतके ॥ १
 कलिखम् । विभीतके ॥ अन्वय ॥ कल
 । त्ते । कल्युते वा । कलाशब्दसङ्ख्यान
 यो । सलिकलीतीलव ॥ १
 कलिहारी । स्त्री । शार्ङ्गल्यम् ॥ कलि

हारीसराकुष्ठशोफार्शोत्रंशुचजि
 । सचाराश्लेषेजित्तिक्ताकटु
 । कातुवरापिच ॥ तीक्ष्णोष्णाकुम्भिह
 । श्लथोपित्तसागर्भपातनी ॥
 क्ली । स्त्री । कलिकायाम् ॥ १
 कलुपः । पुं । स्त्री । मज्जिये । न । पा
 पे ॥ वि । आविले ॥ क्लुपतिः । क्लुप
 । हिंसायाम् । इगुपधेतिकः । कस्यज
 । सस्यलुपोर्घातकः ॥ कल्यतिवृगी
 करोति वा ॥ कलसङ्ख्याने । पुन
 । हिकलिभ्यडर्ष ॥ १
 कलेवरम् । ने । शरीरेषु । कलेशुक्रम
 । धुरान्वतंष्वनौ वा शरंश्रेष्ठमृगहृत्
 कादित्यलुक् ॥ १
 कलोपचीवी । वि । वाहुषी ॥ १
 कल्कः । पुं । न भौघृततैसादिशेषे ॥
 । ईम्ने ॥ विभीतकहृत् ॥ विद्यायाम्
 । किष्टे ॥ तुल्यनामगन्धद्रव्ये । घृते
 नतैलेन वा विफलादिद्रव्यसम्भवेते
 । नसाथ्ये मिष्टश्रेयसपथिष्ये ॥ घृत
 । तैलादिपाके देयश्रेयसद्रव्ये । तत्तु
 । पञ्चकषायान्तर्गतहृदिपेषितम् ।
 । यथा । इत्यमोर्षशिलापिष्टं शुष्कं वा
 । कलमिश्रितम् । तदेवशरिभिः पूर्वैः
 । कल्कद्रव्यमिधीयते इति ॥ अस्त्वपू
 । र्णवीर्ययाममेकं तिष्ठति ॥ अथ ॥
 । पापे । यथा । तपोनकल्कोऽथ्ययनेन

कल्पः

कल्क इत्यादि ॥ न । इदानी ॥ वि ।
 पापाशये । पापात्मनि ॥ कल्पते ।
 कल्प० । कृदाधारार्थिकविभ्यः कः ।
 न इति कः ॥ ३३३ ॥ ३३३ ॥
 कल्पनम् । न । दम्भे ॥ शोभे ॥ कथने ॥
 कल्पहे ॥ ३३३ ॥ ३३३ ॥
 कल्कफलः ॥ पुं । दाडिमवृक्षे ॥
 कल्पिः ॥ पुं । त्रिषोभविष्यति दशमाव
 तारे । विष्णुवशः पुषेः सतुकलित्रे
 वे पापात्मनां विनाशाय सम्भलग्रामे
 भविष्यति । यथा । सम्भलग्रामं मुख
 स्य प्राज्ञाशुभं ज्ञात्मनः । भवने विष्णु
 यशसः कल्कः प्रादुर्भविष्यति ॥ तस्य
 कामयया । अश्वमाशुगमाकृष्ट दिवद
 र्शं जगतमतिः । अस्तिगुः साधुदम
 नमष्टे श्वर्यगुणाश्रितः ॥ विचरन्वाशु
 ना शौच्यो जयेनो प्रतिमं च्युतिः । त्व
 पक्षिंश्च देदसूनेः कोटिषो निह
 नीनिष्यति ॥ इति श्योभागे वतस्माः । वि
 शेषः काशिकपुराणो विष्णु प्रह्वयः ॥
 कल्की ॥ पुं । कल्कवतारे ॥ यथा ।
 मत्स्यः कूर्मो भद्राश्च नरसिंहो यवा
 मनः । रामो रामश्वरामश्च बुद्धः क
 र्त्वी चितिदशेति ॥
 कल्पः । पुं । शास्त्रे । त्यागक्रियाणां मुप
 देशके वेदाङ्गविशेषे ॥ यज्ञविद्या
 याम् । वेदायनादिकर्मपद्धतिग्रन्थे ।

कल्पः

कल्पग्रन्थे ॥ अनुष्ठेयक्रमः कल्पः ॥
 अविषा ॥ कल्पतेऽनेन वा । कृपू साम
 र्थ्ये । अत्र । घृत्वा ॥ प्रलये । संव
 र्त्से ॥ कल्पते समर्थो भवति । पुंसी
 मतिषः ॥ ब्रह्मणो दिने ॥ ब्रह्मणो दि
 त्तमेकः । कल्पः ॥ ब्रह्मणो रात्रिश्चा
 परः कल्पः ॥ कल्पयति स्थितिं प्रल
 ये च । कृपूः । श्यन्तात् पचाद्यच् ॥
 क्रमसन्दर्भे तु । विश्वकल्पैर्ब्रह्मण ए
 त्कोमासो भवति ॥ तेषां क्रमतो ना
 त्तमानि ॥ यथा । श्येतवारीश्वरः १ नी
 चलोहितः २ वामदेवः ३ गायान्त
 रः ४ रौरवः ५ प्राणः ६ घृष्टकल्पः
 ७ कन्दर्पः ८ सखः ९ ईशानः १०
 ध्यानः ११ सारस्वतः १२ चदानः
 १३ गवह १४ कौर्मः १५ अर्धश्र
 षिः १६ पौर्णमासी १७ नारसिंहः १८ स
 माधिः १९ आग्नेवः २० विष्णुजः
 २१ सौरः २० सोमकल्पः २१ भाव
 नः २२ सुसमासी २३ त्रैकुलः २४
 आर्षिपः २५ वक्मीकल्पः २६ वै
 राजः २७ गौरीकल्पः २८ माहेय
 २९ २९ पितृकल्पः ३० अयम्यद्मणो
 मावात्या । इति क्रमसन्दर्भे प्रभास
 खण्डम् ॥ एतादृशे द्वादशमासैर्ब्रह्म
 षाः संवत्सरो भवति ॥ एषं वर्षं शतम्
 क्षणमायुः । तत्र पञ्चाशद्वर्षा अती

कवचः

कवरा

जनघण्टः ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कल्याणिका । स्त्री । मनुशिक्षायाम् ॥
 कल्याणी । त्रि । कल्याणविशिष्टे ॥
 कल्याणिनी । स्त्री । वक्षायाम् ॥
 कल्याणी । स्त्री । माषपर्णम् ॥ तावि
 ॥ मङ्गलमूर्त्याम् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 नितिडीधं ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कल्याणालः । पुं । शैलिके ॥ इतित्रि
 काण्डशेषः ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कल्लः । वि । विधिरे । स्वखेन्द्रियर्षिने
 । वहरा इतिभाषा ॥ इतिभिकाण्ड
 शेषः ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कल्लस्वम् । पुं । स्वरभेदे ॥ प्राधिव्ये ॥
 कल्लोऽः । पुं । श्वेते ॥ उल्लोले । अश्वोत्
 रङ्गे । वडीलहर इतिभाषा ॥ वड
 द्वेके इतिगौडभाषा ॥ त्रि । वैरिणि ।
 सपत्ने ॥ कल्लमत् तस्यलोऽः उन्नादः
 । वपिदन्तस्ते च्यनुस्वारस्त्रकारः ॥
 कल्लन्तेनेन भयः । कल्लस्यक्तेशब्दे
 । धातुलकादौल्लञ्जा ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कवकः । पुं । कवले । शसि ॥ न । उपा
 के ॥ भौसानि कवकानि चेतिसनुः ॥
 कवचः । पुं । शर्दमाण्डे । नन्दिहृषे ॥ प
 टक्यये ॥ पुं । न । तनुवाये । व-
 र्मणि । सव्यहे ॥ मन्वविशेषे । नि
 हाटिपसंघट्टादिसंघर्षार्थं देवता
 मन्वविग्रहे ॥ तत्पुण्यायां पञ्च-

॥ म् भूर्जेविजिस्वकर्णः । दै । धार्थं ॥
 किंवातं वन्ति ॥ स्वभुगेता । अन्तर्भा
 ॥ पितृगण्यर्षोर्षान् । मू० कः ॥ कैति ।
 कुशब्दे । अतन्वन्ती स्यादिना कैते
 ॥ रैचरत्थके ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कवचपर्षम् । पुं । भूर्जपर्षे ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कवटी । स्त्री । कपाटे ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कवचिः । स्त्री । कवच्यम् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कवयी । स्त्री । कवीभाष इतिगौडभा
 ष्याप्रसिद्धि मन्त्रे ॥ कवई । इतिभाषा
 ॥ ककचपृष्व्याम् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कवयीर्मधुरा
 सिन्धाकषायार्थिकारिणी । किञ्चि
 । त्प्रित्तकरोवातेमृन्नीवकवर्द्धनी ॥
 कवरः । पुं । पाठके ॥ पुं । न । कवचे
 ॥ श्वेते । श्वेत्पाठे ॥ वि ॥ १ ॥ १ ॥
 । ॥ क्वचित्ते । सम्पृक्ते ॥ कैतिकृयते
 वा । कुशब्दे । कोररन्ते । कवरं लेप
 योऽश्वेष्वीपृष्वीतुङ्गीकचान्ते । कवर्यु
 ॥ भायांमारसः । युषयोर्भेपंजान्ते ॥
 । इतिमेदिनी ॥ कवरः कर्पुरः सारद
 । तिहलायुषः ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कवरकी । स्त्री । चन्द्याम् ॥ इतिशारा
 । वली ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कवरा । स्त्री । कर्वरायाम् । श्वरपुष्या
 याम् । वावई । इतिभाषा ॥ कजाच
 तहाप ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कवरी । स्त्री । केशविन्धामे । केशवेगे

१ कंशा

कवियः । पुं । न । अंशास्यप्रबन्धनरञ्जौ
 खलीने ॥ १७ ॥ तं । इति
 कविरामायणः । पुं । वाल्मीकिमुनौ ॥
 इतिशब्दरत्नावली ॥ २ ॥ अंशा
 कविलासिका । स्त्री । वीणाविशेषे ॥
 कवीन स्त्रीनखलीने ॥ १६ ॥ प्री
 कवीयम् । त । खलीने ॥ १७ ॥ इ
 कवेलम् । न । उत्पले ॥ कुंवाखये ॥
 कवीषाम् । न । कौण्डे । मन्वेष्ये ॥
 इयदुष्कम् । कव्योष्णइतिशोः क
 वीदेशः ॥ इति ॥ १८ ॥ इ
 कव्यम् । न । नतोद्देशेनेत्यक्ते ॥ पितृ
 सम्प्रदानकाये ॥ पिष्वे ॥ १९ ॥ कूयते
 पितृभ्यः ॥ कुंशब्दे । खचोयत् ॥ २०
 कव्यवालः । पुं । पितृगणविशेषे ॥
 कथा । स्त्री । चर्मयंष्ट्राम् । अथादि
 ताडन्याम् ॥ आदिभोपृषारादिश
 ॥ १८ ॥ अचकशापवविचारः । एतेषु
 निमित्तेष्वश्रोत्रप्रेष्वेत्याद्ये इतिवि
 मर्गं ॥ कशाभामुत्तममध्यमाप्रमे
 षु यथातुड्यं सदुसमनिष्ठुरैकदि
 विरुपं पितयम् तस्यविचारे ॥ यथा
 ॥ भोजरालः । सदुमेकेन घातेन ट
 यडकालेषु ताडयेत् । तीर्णमर्धं पु
 मर्दीर्दी लघन्यं निष्ठुरेच्छिमिः ॥ उप
 निशे इयनिद्रायां मयमितेदुष्टेष्टिते
 । इडवालोकनौत्सुक्ये बहुगर्वितश्रे

कशिपुः

पिते ॥ सन्नामेच दुर्दत्याने विमार्ग
 इगमने भवे । शिखात्यागस्य समथे स
 आतेचित्तावभ्रमो ॥ इदण्डः प्रयो
 श्वो शोहानां कालेषु दादंश्वपि ।
 शीवायाम्भोतमाहन्यात् वस्तुश्वैव
 शिखाविभिनम् ॥ विभ्राम्कचित्तमपरे
 गित्यक्तं शिखरताडयेत् ॥ प्रश्रे पिते
 ॥ १९ ॥ कन्धवा द्धोर्बडलालोकनन्तथा ॥ उ
 पवेशेच निम्नायां कटिदेशेचताडये
 त् । दुस्वेष्टितं मुखेहन्यात् उन्मार्ग
 प्रस्थितं तस्यां शंघनेस्त्वलितं हन्या
 सेवमार्गेदुश्चित्तम् ॥ २० ॥ कुण्डम
 कृतिर्वागीतं सर्वैश्चताडयेत् ॥ इ
 ति मेषे ५ । सर्गे । तेजोनिरोधेति
 १० श्लोके मस्तिनाभः ॥ मसिरोहि
 याम् कशतिः । कशशब्दे । पचा
 ॥ इच ॥ ११ ॥ इ ॥ १२ ॥
 कशाई । वि । कश्ये । कशाघातयो
 ग्ये ॥ कशाया । शर्हः ॥ १३ ॥
 कशिपुः । पुं । भक्ते । भोज्ये ॥ आच्छा
 दने । वस्त्रे ॥ एकोक्त्या भक्ताच्छाद न
 योः ॥ भोज्यवस्त्रयोः ॥ कशिपुर्भोज्यव
 स्त्रयोः ॥ एकैकस्मिन्पद्योश्चापीतिहे
 मचन्द्रः ॥ शय्यायाम् ॥ सत्त्वांचितौ
 किंकशिपोः प्रयासे ॥ कशति दुःख
 म् कश्यते वा । कशगतिशासनयोः १
 । २० साधुः ॥ २१ ॥

१०
११
१२
१३
१४
१५
१६
१७
१८
१९
२०
२१

१०
११
१२
१३
१४
१५
१६
१७
१८
१९
२०
२१

कश्यपः

कश्यपः । पुं । न । । पृष्ठकीकसे । पृष्ठा
 स्थितिनिम्नः । । जलोद्भवे । मूलविशेषे
 ॥ कश्यप द्विविधतस्तु महाराजकश्यप
 कश्यपः । मुस्ताकृति लघु स्याद्यत्तत्रिवो
 ट मितिस्यूतम् ॥ कश्यपकश्यपं श्रुतं
 मधुरं तु परं गुरु । पित्तशोथितदाह
 मंनयनामयनाशनम् ॥ श्राद्धशुक्ला
 निनिक्षेपसर्वविषान्यकरम्बरम् ॥ पुं ।
 भारतवर्षान्नापत्तिद्वीपत्रिशेषे ॥ कं
 शृणाति । श्रुतिंसावांम् । श्रुतिशुक्ला
 म्दु प्रीत्यये । प्रकृतेरेरडादेः ॥ श
 यजातौ ॥ । ३ । १८६
 कश्यपकम् । न । । टणकन्दे । कश्यपशि ॥
 कश्यपका । स्त्री । पृष्ठास्थि । शृत्ववंशे ॥
 कश्यपशृणाति । शृणा । केनशीर्यते
 कश्यपः । केयपररुचास्येच्छः ॥ संज्ञाया
 कश्यपः । केयइतिहस्तः ॥ यडा । कश्य
 ते कश्यतिवा ॥ कश्यपंस्ते । बाहुल
 कादेहः । स्वार्थेकर्म ॥ । ३ । १८७
 कश्यपः । स्त्री । टणकन्दे ॥ पृष्ठकीकसे
 ॥ शयजातौ ॥ कश्यपाति । शृणा ।
 केयपररुचास्येच्छः ॥
 कश्यपः । अ । कश्यपः ॥
 कश्यपः । अ । कश्यपः । अविषये । को
 इ इतिभाषा ॥ अर्थान्तरमूले ॥
 कश्यपम् । न । मूर्च्छने ॥ पापे ॥ मो
 हे ॥ वि । मन्त्रिने ॥ कश्यपम् । क

कश्यपः

शगतौ । कुटिकशिकैतिम्यः प्रस्यय
 । स्यमुद्धितिः कलः ॥ १ ॥ ३ ॥ १
 कश्यपः ॥ पुं । काशीराख्येदेशे ॥
 कश्यपः । न । कुडुमे ॥ कश्यपे
 जायते । ससर्वाजनैर्हः ॥ । ३ ॥ १
 कश्यपः । न । कुडुमे ॥ कश्यपे
 निघनमास्ये ॥ । ३ ॥ १
 कश्यपः । न । कश्यपयोगे ॥ क
 पश्यते । नेनवा ॥ कश्यपः । बाहुलका
 ॥ ३ ॥ १ । वि । कश्यपे । कश्यपमवष्टिः
 ॥ तद्व्यातः खपुचारात् कश्यपः । ताम
 तर्हति । इण्डादिच्चात् यत् ॥ ३ ॥ १
 कश्यपः । पुं । श्रुतिविशेषे । कश्यपम
 । कश्यपः । श्रुतिविशेषे । कश्यपः । यथा ।
 । श्रुत्यास्तनयो । योऽभूत् । श्रुतिवि
 श्रुतिविश्रुतः । कश्यपस्य श्रुतोऽभूत्
 कश्यपोमात् स कश्यपः ॥ इतिमा
 कश्यपपुराणे । विश्वकर्मकृतसूर्यस
 योध्यायः ॥ कश्यपमयापिवति पाति
 वा । पा० सुपीतिः कः ॥ नीनप्रभे
 दे ॥ श्रुगान्तरे ॥ । ३ ॥ १
 कश्यपनन्दनः । पुं । गरुडे ॥ इतिहस्ता
 युधः ॥ कश्यपस्यनन्दनः ॥
 कश्यपः । पुं । पायाणविशेषे । निकपे । सु
 वर्षपरीचयपापाणे । कश्यपटी इ
 तिभाषा ॥ संज्ञादितीच्योकरखय
 न्ने ॥ कश्यपः । कश्यपसायाम् । प

कक्षार

। कासमे ॥

कसेरुः । पुं । कशेरौ । गुल्फकन्दे । सु
कन्दे । शूकरेष्टे ॥

कसेरुकः । पुं । } कशेरुणि ॥
कसेरुका । स्त्री । }

कक्षीरम् । न । रज्जे । मिश्रटे । मज्जे ॥
कक्षुरिका । स्त्री । } मृगमदे । कक्षु
कक्षुरिका । स्त्री । } र्याम् ॥

कक्षूरी । स्त्री । मृगमदे । मृगनाभौ
। गन्धकेलिकायाम् । जेपमुखाया
म् ॥ कक्षुरिका कट्टु सिका चारोण्य
शुक्रका गुल्फः । कफवातविषच्छर्दिमी
सद्गौगोन्यमोपप्लवत् ॥ सप्तत्रिवि-
धाः । कामरूपोद्भवा कृष्णा नैपाथी
नीलवर्णयुक् । काशीरीकपिलच्छा
या कक्षूरी विविधानता ॥ कामरु-
पोद्भवाम्बुवा नैपालोमथमा भवे
त् । काशीरदेशसम्भूता कक्षूरीछा
यमासृता ॥ कसति मन्धोऽस्त्राः
। कसगता । श० क्वरः । श्पोदरा
दिः ॥

कक्षूरीमल्लिका । स्त्री । मृगमदवासा
याम् ॥

कक्षारम् । न । श्लेथोत्पले । शौग-
न्यिके ॥ कस्य जलस्यधारश्च । के
स्रादते वा । स्रादोः । यथाश्च
। श्पोदरादिः ॥

कांस्यम्

कक्षुः । पुं । यकप्रचिखि ॥ क इतिशब्दे
न के जले वा । ह्ययति । ह्येभस्य
द्वीयां शब्देच । मू० । कः ॥

कांस्यम् । न । कांस्ये ॥ इतिराजनि
र्षष्टः ॥

कांस्यम् । न । वाचविशेषे ॥ पानपात्रे ॥
मानभेदे ॥ ताव्ररङ्गमिश्रितघातौ
। तावद्वै । शौराष्टके । मङ्गलोचके
॥ तावंधपुत्रमाख्यातं कांस्यं धोषश्च
कंसकम् । उपघातभेदेत् कांस्यं द्रव्ये
स्तरणिरङ्गयेः ॥ कांस्यकृतगुणा से
वाः स्वयानिद्वयमात्मैः । सैथेग
वप्रभायेषा तस्यान्धेपिगुणाः स्मृताः ॥
कांस्यं कषायं तिक्तोष्णं लैखनं विशदं
सरम् । गुर्वनेषचितं रुष्टं कफपित्त
घरं परम् ॥ * ॥ अक्षयोधनम् । पक्ष
खीकृत्स्व यथाश्च कांस्यकालौ मत्ता
ययेत् । निषिञ्चेत्तस्यतानि तिले त
केच काञ्चिके ॥ मोम्बेच कुण्डल्यानां
कषायेच विधाविधा । एवं कांस्यकालौ
तेरुविशुद्धिः सम्भजयते ॥ * ॥
भार्याविधिक्षु । अर्कधोरेणसम्पि-
ष्टोगन्धक स्नेनलेपयेत् । समेन कां
स्यपाणिशुद्धान्वगम्यै मुहुः ॥ स
तोमूपायुटे धृत्वापचेद्गजपुटेनच
। एवंपुटदघातं कांस्यं रीतिश्रमियतेधु
यम् ॥ इतिभावप्रकाशः ॥ कंनोयश्च

काकचि

विकारः कंतीयपरसव्ययोरितिवञ्
 छस्यचक्षुक् ॥ काकचि ॥
 कास्यकम् । न । कास्यशब्दार्थे ॥
 कास्यकारः । पुं । कंसकारे । कसेराइति
 ख्याते जातिविशेषे । श्रील्लिके ।
 तासकुकुके ॥ कास्यं करोति । कुकु
 अ० कर्मण्यण् ॥
 कास्यनीलः । पुं । अञ्जनविशेषे । मू
 पातुल्ये । हेमतादेः ॥
 काकः । पुं । आत्मघोषे । वायसे । कर
 टे ॥ पीठसर्पिणि । पञ्जैः । वृचवि
 शेषे । शिरोऽवचालने ॥ परिमाण
 विशेषे ॥ क्षीपविशेषे ॥ अतिपृष्ठे ॥
 तिलके । न । सुरतंयम् ॥ काका
 नांसंज्ञता ॥ काकानांसमूहः । तस्य
 समूह इत्यर्थः ॥ कायति । कैश
 खे । इणभोक्तापोशत्यतिमर्चिभ्यः
 कन् ॥
 काककङ्कः । पुं । चीनके । चीया इति
 प्रसिद्धे धान्ये ॥ इतिहेमेचन्द्रः ॥
 काककङ्कटी । स्त्री । खर्व्याम् ॥
 काककला । स्त्री । काकजङ्घादृषे ॥
 काककुडम् । न । कङ्कुटे ॥
 काकमी । स्त्री । मद्गाकरणे ॥
 काकपिष्ठा । स्त्री । गुह्रायाम् ॥ का
 काकपिष्ठाः । स्त्री । कर्ष्या चिष्ठा ।
 काकपिष्ठी । स्त्री । गौरादिः ॥

काकता

काकच्छदः । पुं ।
 काकच्छदिः । पुं । } खञ्जनपक्षिणि ॥
 काकजङ्घा । स्त्री । स्वनाम्नाख्याते वृक्ष
 विशेषे । काकनासिकायाम् । नदी
 कान्तौपधौ ॥ काकजङ्घा । हिमाति-
 ला कर्षायाः कर्मणि सजित् । निश्चिन्ति
 ष्वरपिष्ठास्त्रज्वरकण्डुविषक्तिमीन्
 ॥ काकजङ्घायाम् ॥
 काकजम्बूः । स्त्री । भूमिजम्बूयाम् ॥
 काकजम्बूः । स्त्री । काकफलायाम् ।
 काकनीलायाम् ॥
 काकयम् । न । कुष्ठविशेषे ॥ तंज्जच
 यथा ॥ यत्काकयन्ति कार्ष्ण्यं न
 देपाकं तीव्रदेनम् ॥ त्रिदोषचिह्नं त
 त्कुष्ठं काकयं नैवसिध्यतीति ॥
 काकयन्तिकः । स्त्री । गुह्रायाम् ॥
 काकताक्षीयम् । न । अदितर्कितसम्भवे ॥
 यादृच्छिकन्याये ॥ समासाद्यतदि
 पर्यादितिहः । अस्मादेवजाप तादि
 धार्थेसमासः । सद्यसुपेतिवा । दावि
 यार्थे । काकागमनमिव ताक्षपतन
 मिव । काकताक्षम् । काकताक्षमिव
 काकताक्षीयम् । रत्नियिपये काक
 ताक्षयद्वौ काकताक्षसमवेतकिया
 वाचिनैः । तत्रकाकागमनं देयदत्ता
 गमनस्योपमानम् । ताक्षपतनं द
 ख्यनिघण्टय । ताक्षेनतु यः काक

काकना

स्वध. स देवदत्तस्य दस्युना वप्रसोप
मानम् । इति वधादिः काकतालीया
दि शब्दवाच्यः सम्पद्यते ॥ काकता
लसमागमसदृश श्वोरसमागम इ-
ति समासार्थः । तत्प्रयुक्तः काकम
रणसदृशस्तु प्रत्ययार्थः ॥ १ ॥

काकतिला । स्त्री । काकचिन्वायाम् ॥

काकतिन्दुकः । पुं । काकेन्दौ । काकपी
लुके । काकडाकेन्दु माकडागाव्

काकतेदु इति च गौडभाषा ॥ का-
कानाम् काकवर्णो वा तिन्दुकः ॥

काकतुण्डः । पुं । कालागुरुणि ॥

काकतुण्डफला । स्त्री । काकनासाया
म् ॥

काकतुण्डिका । स्त्री । काकचिन्वाया
म् ॥

काकतुण्डी । स्त्री । राजरीश्वाम् ।

राजपीतल इति भाषा ॥ कौआले
डी इति भाषाप्रसिद्धे घृचविशिष्टे ।

काकादन्याम् ॥

काकध्वजः । पुं । वाडवामौ ॥

काकध्वजा । स्त्री । धूमावच्याम् ॥

काकनामा । पुं । वक्ररुचे ॥ इति रत्न
माला ॥

काकनास । पुं । विकष्टकवृत्ते ॥

काकनासा । स्त्री । काकजङ्घावृत्ते ॥
काकस्यनोश्चैव फलमस्त्रा । काक

काकपु

नासा कषायोष्णा कटुकारस पाक
थेः । कफघ्नी वासनी तिक्ता शोथा
र्शश्चित्रकुष्ठनुत् ॥ १ ॥

काकनासिका । स्त्री । काकजङ्घायाम् ।

कौवाठोठीतिख्यातौषधी ॥ रक्तवि
घृति ॥

काकपत्रः । पुं । शिखण्डके । मरुतपा
म् । अर्धे केशरचनाविशिष्टे । पट्टे इति

भाषा ॥ यथा । वाखानान्तु शिखा
प्रोक्ता काकपत्रः शिखण्डकः इति च

लायुयः । काकस्य गरुति ॥

काकपदः । पुं । रतिबन्धविशिष्टे ॥ यथा ।

पादौ द्वौ स्तन्धयुग्मस्यौ चित्राक्षिर्जं
मरोलघु । कामयेत् कामुकी कामी

बन्धः काकपदोमत इति ॥

काकपर्णी । स्त्री । मुजपण्डीम् ॥

काकपीलुः । पुं । काकतिन्दुके । कुच
ला इति भाषा ॥ खेतगुञ्जायाम् ॥

काकतुण्ड्याम् ॥ काकैः पील्यते ।

पील्यप्रतिष्ठमे । बाहुलकायु ॥

काकपीलुकः । पुं । काकपीली ॥ का
कानाम् पीलुरिव । इनेप्रतिष्ठता

वितिकन ॥

काकपुच्छः । पुं । पिक्ते ॥

काकपुष्टः । पुं । कोकिले ॥ काकेन
पुष्टः ॥ काकपुष्पम् । नौ ग्रन्थिपर्णम् ॥

काकम्

काकफलः । पुं । निम्बवृक्षे ॥ इतिरा-
जनिर्घण्टः ॥

काकवलिः । पुं । काकसम्पदानकांक्षा
दौ ॥

काकमाखी । स्त्री । महाकरज्जे ॥

काकभीरुः । पुं । पेचके ॥

काकमहुः । पुं । द्वाच्युहे ॥

काकमर्दः । पुं । महरकालक्षतरायाम् ॥

काकमर्दकः । पुं । किम्पाके ॥

काकमाशिका । स्त्री । वायस्याम् ॥

काकमाची । स्त्री । वायस्याम् । बहु

कलायाम् । सर्वतिक्तायाम् । मको

य इतिभाषा ॥ काकमाखी विदे-

घनी तिग्घोण्या स्वरशुकदा । तिका

रसायनी शोषकृष्णार्णोष्वरमेडकि

त् । कटु नैघण्टिका विक्काखर्हि हृद्रोग

नाशिनी ॥ काकमाखिजनितं मृदु

शार्कं विसवारमिडितेनसुवासम् ।

तप्ततैलतलनेन सुपाकं कै रवाय न

कृतं सुखवासम् ॥ काकान्मन्वते

। मधिपारशोच्छ्रायपूजनेषु । क-

र्मण्यम् । आगमशासनस्यामिच्य-

त्वाचनुम् ॥

काकमाता । स्त्री । काकमाष्याम् ॥

काकमुत्रा । स्त्री । मुद्गपय्याम् । मुगा

गी इतिगौडभाषा ॥ ईषत् कम्-

ईषदर्थेचेतिकोः कादेशः । काकेन

काकवि

ईषज्जलेनमृदंगच्छति । गमश्चेति

उः ॥ यदा । काकाः मुत्राः हर्षं प्रा

प्तायस्याम् ॥

काकयवः । पुं । आगडा इतिगौडभाषा

प्रसिद्धे लण्डुलशून्यधान्ये ॥ इतिम-

हाभारतम् ॥

काकरिपुः । पुं । उलूके ॥

काकवशा । स्त्री । वन्द्यायाम् ॥

काकरुकः । पुं । स्त्रीजिते ॥ उलूके ॥

इक्षे ॥ वि । नये ॥ भीरुके ॥ निर्द

ने ॥

काकलम् । न । करुमयौ ॥ पुं । शोष

काके ॥

काकलकः । पुं । कण्ठमयौ । श्रीवाया

मुखतप्रदेशे ॥

काकलिः । स्त्री । काकल्याम् ॥

काकली । स्त्री । सूक्ष्मपुशास्फुटज्व

ना ॥ ईषत्कलः काकली । ईषद

र्थेचेतिकोः कादेशः । गौरादित्वा

न्डीषम् ॥

काकलीद्राक्षा । स्त्री । निर्बीजायाम् ।

रसाधिकायाम् । सुदन्तायाम् । कि

सुमिसु इतिभाषा ॥ इति राजनिर्घ

ण्टः ॥

काकलीरवः । पुं । कोकिले ॥

काकवह्वरी । स्त्री । म्यर्षवद्व्याम् ॥

काकविष्टा । स्त्री । काकमले ॥ कर्म

काकारः

ख्यनुपादेयत्वेन वैराग्यास्पदे ॥

काकशीर्षः ॥ पुं ॥ विकटचेत् ॥

काकसूर्जः ॥ पुं ॥ काकतिन्दुके ॥

काका ॥ स्त्री ॥ काकनासायाम् ॥ काको

व्याम् ॥ काकजङ्घायाम् ॥ रक्तिका

याम् ॥ काकमाध्याम् ॥ काकोदु

म्बरिकीयाम् ॥ टोप ॥

काकाधिगोक्षेकन्यायः ॥ पुं ॥ एकमेव

शुभं वा कुलं सुभं वा कुलं सुभं वा कुलं

सुभं वा कुलं सुभं वा कुलं सुभं वा कुलं

सुभं वा कुलं सुभं वा कुलं सुभं वा कुलं

काकोद्गी ॥ स्त्री ॥ काकजङ्घायाम् ॥

काकशे वाङ्गनासारूपं कक्षमस्याः ॥

ज्जातेरिति गौरादिस्त्राहा ङीप् ॥

काकाण्डः ॥ पुं ॥ महाजिन्वे ॥ काक

तिन्दुके ॥

काकाण्डा ॥ स्त्री ॥ कोलशिथ्याम् ॥

काकाण्डी ॥ स्त्री ॥ महाज्योतिषस्या

काकाण्डोष्ठा ॥ स्त्री ॥ कोलशिथ्याम् ॥

काकादनी ॥ स्त्री ॥ गुञ्जायाम् ॥ श्रे

तगुञ्जायाम् ॥ वृषविशेषे ॥ शिंखा

याम् ॥ गृध्रनस्याम् ॥ गौरादिस्त्रा

काकायुः ॥ पुं ॥ स्वैवस्याम् ॥

काकारः ॥ चि ॥ जलस्राविधि ॥ कांज

लम् आकिरिता ॥ काङ् पूर्वः ॥

काकुत्स्थः

कर्मण्युष्ण ॥

काकारिः ॥ पुं ॥ मेचके ॥

काकाण्डः ॥ पुं ॥ श्लोकके ॥ काको र

तिरंवाति ॥ स्त्री ॥ का

काकिनी ॥ स्त्री ॥ पंचस्य तुर्यंशे ॥ वैरा

टकानां दशकद्वये ॥ काठा इति गौड

भाषाप्रसिद्धे ॥ मानदृष्टस्य तुर्यंशे ॥

इति हेमचन्द्रः ॥ कृष्णजायाम् ॥ रक्त

कासाम् ॥ एकवरास्याम् ॥ एककौडो

इति भाषा ॥ चन्द्रानांशे ॥ उदमा

नशतुर्धमांशे ॥ ककनम् ॥ ककलौ

ल्ये ॥ कक् ॥ काकमयति ॥ अश्व

काकिनी ॥ स्त्री ॥ पशुपादे ॥ पश्चमशु

के ॥ मानपादे ॥ जराटके ॥ उदमा

नतुर्यंशे ॥ ककनम् ॥ कक ॥ च

काकमनिति ॥ अमप्राणने ॥ क

काको ॥ स्त्री ॥ वायस्याम् ॥ काकोल्या

काकुः ॥ स्त्री ॥ श्लोकमीत्यादिभिः ॥ का

काकोपादिभिर्वाध्यनेर्विकारं ॥ जि

ह्यायाम् ॥ कक्यते ॥ ककलौ ॥ स्त्रोप

तापयोः ॥ बाहुलकादुष्ण ॥

काकुत्स्थः ॥ पुं ॥ सूर्यवंशे पुरञ्जयाख्ये

राजनि ॥ पुरा ॥ किल पुरञ्जयो नाम

साचाद्भगवतोविष्णोर्वाश्वतारः

काकेतुः

काकोलः

कचिदैस्वाकोरावा देवैः सह सम-
 यवन्धेन देवासुरयुद्धे महेन्द्ररूपवा-
 २-रियो महेन्द्रस्य ककुदिस्वित्वापिना-
 किलीखया निखिलमसुरकुलं निह-
 ६-त्य ककुत्स्यसंज्ञालेभे इति पौराणि-
 ५-की कथावानुसन्धेयाः यथा चर-
 ॥ वंशे कौशिकदासः । महेन्द्रमास्थाय म-
 ३-हो चरुमंत्रं संयति प्राप्तपितृकिली-
 १-खी । प्रकारवाणेरसुराङ्गनां गण्ड-
 १-स्य लीः प्रोपितमपलेत्ता इति गोश्री-
 ररामचन्द्रे ॥ ककुत्स्यस्य गोत्रापत्य-
 ३-सु ॥ शिवादिभ्योऽः । ३३३ ३३३
 काकुदम् । न । तालुनि ॥ निघ्नैन्द्रिया-
 ३-धिष्ठाने । तालुखा इति भाषीणाका-
 १०-कुर्जिह्वात्सा उद्यतेऽस्मिन् ॥ कने-
 कार्यत्वाद्दिः इत्येषेवर्त्तते न्य-
 ७-जर्थे कः ॥ पुषेदरादिस्त्वादिकस्योका-
 रसंज्ञोपः । शकन्धुवत् पररूपवा ।
 नुदेर्वाऽधिकरणे कः ॥ पुषेदरादिस्त्वा-
 नुलोपः ॥ ईपत् कवते वा । ककुत्स्य-
 ३-न्दे ॥ शब्दादिस्त्वात्साधु ॥ यद्वा ।
 निर्यते ककुदंशिरः ककुदेभियम्-
 १-शु ॥ ३३३ ३३३
 काकुदम् । न । विभुतमब्दे ॥ काकु-
 ३-स्य तद्रुतम् ॥ ३३३ ३३३
 काकेतुः पुं ॥ खग्वावे इच्छुगन्धाखेट-
 ३-शे । खागडा इति गौडभाषा ॥

काशे ॥ ३३३ ३३३ ३३३
 काकेतुः पुं ॥ काकतिन्दुकेः कटुति-
 न्दुकेः कुपेला इति भाषीणाकाका-
 ३-नां काकवर्षेवा इतिन्दुः ॥ पुं ॥ ३३३ ३३३
 काकेदः पुं ॥ निम्बुचे ॥ ३३३ ३३३
 काकोत्तिका पुं ॥ काउत्री इति गौडभा-
 ३-प्राप्तित्तेमस्य विशेषे ॥ काकोत्तियाम् ॥
 काकोत्ती पुं ॥ काकोत्तिके मस्ये ॥
 काकोदरः पुं ॥ खपे ननु स्युस्ति ॥
 ईकांकस्येवोदरमस्य ॥ यद्वा ईप-
 ३-त् अकति । अक० । ईपदर्थे त्रैलोक्यः
 ३-काहेयः काकमीपेकुटिलंगतिम्-
 ३-त् उदरमस्य ॥ ३३३ ३३३
 काकोदुम्बरः पुं ॥ मर्षपथीम् । अथ-
 ३-नेफलावाम् ॥ काकहुसुर इति गौड-
 भाषा । फेगडा फेगुडा इति पर्वती-
 ३-भाषा ॥ ३३३ ३३३ ३३३
 काकोदुम्बरी । खी ॥ काकोदुम्बरे-
 । कडम्बरी काठोदुम्बर इति प्रख्या-
 ३-ति ॥ कांकिप्रिया उदुम्बरी ॥ संज्ञा-
 ३-न्यां कन्ना ॥ ३३३ ३३३ ३३३
 काकोलः पुं ॥ कुलाले ॥ शेरुकाके-
 ३-काकारति । ककलीत्ये । स्वार्थग्य-
 ३-त्तः । बाहुशकादोलच ॥ सपे ॥ सू-
 करविशेषे ॥ काकोली नाम स्यात्ता-
 ३-चधिविशेषे ॥ नरकविशेषे ॥ पुं-
 ३-न । कृष्णवर्षेखायरविशेषे ॥ ३३३

काचल

घे । काच इतिभाषा ॥ न । सिक्क
 के । सीया मैण मोम इतिच
 भाषा ॥ काचस्यवणे ॥ कचते कचते
 इनेनात्र वा । कचवन्धने दीप्तौ च ।
 घञ् । नकादेरिति कुस्वन ॥ शिज
 ज्ञात् पचायन्वा ॥ कचते । कच ।
 प्रचायन् वा ॥
 काचकः । पुं । काचशब्दात् ॥
 काचकूपी । स्त्री । सीसी इति ख्याते
 । काचपात्रे ॥
 काचकोषः । पुं । काचटेनास्त्रे कपव
 र्कविशेषे ॥
 काचनम् । न । पचनिबन्धने ॥ इतित्रि
 काण्डशेषः ॥
 काचनकम् । न । पचनिबन्धने ॥ लेखो
 निवप्यते येन तत्र काचनकाभिधे
 ति शारावकी ॥
 काचनकी । पुं । तालिके । लेखे । शि
 यौ इति जटाधरः ॥
 काचनी । स्त्री । लिखितस्य निबन्धने
 । तालिके ॥
 काचमाजनम् । न । काचपात्रे । शि
 ङ्गि ॥ काचसमाजनम् ॥
 काचमलम् । न । काचसक्ते ॥
 काचपत्रम् । न । काचामृग इति प्र
 सिद्धे पत्रविशेषे । नीले । काचे ।
 कृष्णपत्रके ॥

काचनः

काचसम्भवम् । न । काचस्यवणे ॥
 काचसौवर्णसम् । न । काचस्यवणे ॥
 काचस्योत्थी । स्त्री । पादसंगोष्ठ इति
 गौडभाषा प्रसिद्धे दृष्टे । पाटसाया
 म् । फले बहयाम् ॥ काचपात्रे का
 चस्य चारुस्य ख्याती पाचम् ॥
 काचाचः । पुं । कपई काचे । दृष्टवके ॥
 काचियः । पुं । काचने । श्रातकुम्भे ॥
 कश्मिडा इति गौडभाषा प्रसिद्धे के
 तसक्तेः ॥ सूचिके ॥
 काचित् । न । काचने । काचिस्त्री
 कथ्यते ॥
 काचितः । चि । निश्कारोपिते पदात्ते
 । शिक्थिते ॥ काचपूतम् । प्रोतिप
 त्तदिकाद्वाच्यते इति शिष्य । सः ॥
 काचिमः । पुं । देवकुलोद्भवदृष्टे । भ
 च्चरौ इति विकारशेषः ॥
 काचरः । चि । कच्छदेशोद्भवे ॥ कच्छे
 सुभवः । सः ॥
 काचनः । पुं । काचनार इति प्रसिद्धे
 रक्तश्वेतभेदेन शिविधे घृष्टविशेषे
 । तवायस्य धर्वायाः । रक्तपुष्पः । को
 विदारः । युर्मपत्रः । कृगण्डः ॥
 द्वितीयस्य । काचमासः । कर्पुटारः ।
 पाकारि रिति ॥ चम्पके ॥ नागके
 श्वरे ॥ उदुम्बरे ॥ धुम्बरे ॥ न । स्य
 दे । द्विषि ॥ शिखरके । कञ्जके मर

काञ्चनी

॥ धने ॥ नागकेसरपुष्पे ॥ काञ्चति
 ॥ काञ्चिदीं सौ । नन्द्यादित्युः ॥
 काञ्चनकोः । पुं । शालेर्जातिविशेषे ॥
 काञ्चिदीरेह्ये ॥ न । चरिताले ॥
 काञ्चनकदली । स्त्री । स्वर्णकदलीम्
 काञ्चनकदली इति गौडभाषा ॥
 काञ्चनकारिणी । स्त्री । शतमूल्याम् ॥
 काञ्चनक्षीरी । स्त्री ॥ क्षीरिणो लता
 नयाम् ॥ ॥ ॥ ॥
 काञ्चनगिरिः । पुं । सुमेरुपर्वते ॥
 काञ्चनपुष्पकम् । स्त्री । आहुत्यपुष्पे ।
 चक्रराजे । सुपुष्पे ॥
 काञ्चनपुष्पो । स्त्री । गणिकारी वृक्षे ॥
 काञ्चनारः । पुं । काञ्चिदारः । युगप
 चक्रे ॥ काञ्चनारो हिमेश्वरीतुष
 रश्चैर्मपिननुत् । कृमिकुण्डगुद्भंस
 गण्डनाशान्नापहः ॥ काञ्चिदारी
 पित्तदस्यात् तस्य पुष्पं लघुस्मृतम् ।
 कृत्स्नं सङ्गादिपित्ताश्वप्रहरणवकास
 मित् ॥
 काञ्चनालः । पुं । काञ्चिदारः ॥
 काञ्चनाल्लयः । पुं । चाम्पे । नाग
 केसरे ॥ काञ्चनशास्त्रया शास्त्रयो
 यश्च ॥
 काञ्चनी । स्त्री । हरिद्रायाम् ॥ गौरी
 चनायाम् ॥ स्वर्णक्षीरीवृक्षे ॥ काञ्
 चतेऽन्या । काञ्चिदीत्यादौ । क

काञ्चिक

रवेतिल्युटं । टिड्ढे तिङ्गीप् ॥ ॥
 काञ्चनीशां स्त्री । गौरीचनयाम् ॥
 काञ्चिः । स्त्री । काञ्चाम् ॥ काञ्चते ।
 काञ्चिदीतिवन्मनयोः ॥ संवर्धितु-
 रित्य इत् ॥ ॥ ॥ ॥
 काञ्चिकम् । नि । काञ्चिके । आरनाले
 इत्यन्तात् । संज्ञायाम् ॥ ॥ ॥
 काञ्ची । स्त्री । सप्तपुर्यन्तगतपुरीविशेषे
 ॥ यथा । शिविकान्धोमिष्णुकाञ्ची
 काञ्चीयुग्मवसन्नातम् ॥ एतत्सुपुषि
 वीमंघे न गण्यन्ते कदाचन ॥ एताः
 सप्तपुर्यः ॥ काञ्चीशिवविशुलस्त्रीका
 क्षीरहरिहरात्मिका । वामदेक्षियह
 स्ताभ्यां देधार द्विनपुङ्गवा इति भूत
 युदितेन्द्रम् ॥ चन्द्रहारगोट्ट इति
 गौडभाषाप्रसिद्धे स्त्रीकण्ठामरये ।
 मेखलायाम् । तत् पर्यायाः । सप्त
 की । रसना । सारसंनमिति ॥ के
 चित्तुसकयष्टिर्भवेत् काञ्ची मेखला
 त्वेष्टिका । रसनाघोडगणेशा क
 लापः पञ्चविंशतः ॥ इति भेदं पठन्ति
 इत्यन्तेदात् पर्यायता ॥ गुञ्जाया
 म् ॥ कृदिकारादितिवाङ्गीप् ॥
 काञ्चीपदम् । न । जघने ॥ इतिहला
 युधकोपः ॥
 काञ्चिकम् । न । आरनाले । भवन्ति
 सोमे । धान्याश्चे । काञ्ची इतिभा-

काञ्चिक

या ॥ काञ्चिकं रोचनं चूर्णं पोचनं च
 क्रिदीपनम् । शुक्लाजीर्णविवेच्यं
 कोष्ठशुद्धिकरम् परम् ॥ नभयेत्का
 ष्चिकं - यत्र तत्र भ्राश्रिः प्रेहीयते ॥ सं
 हितं धान्यमण्डादिकाञ्चिकं क्रय्यते
 जिनैः ॥ काञ्चिकं मेदिती श्लोष्णं रो
 चनं पाचनं लघु ॥ दाहण्वरहरं स्य
 र्जातं पात्रादात्कफापहम् ॥ मोषा
 दिवटकैश्च क्रियते तद्गुणाधिकम् ।
 लघुवातहरं सत्तुरे चर्नं पाचनं म्परम्
 ॥ शुक्लाजीर्णविवेच्यमनाशनं वसि
 शोधनम् ॥ धान्योन्मूलच्छं तरयाम
 निवारि शरिशुखीरेजे लघुगजीर-
 कसंल्लुतयत् । आवांसितं सुरमिहि
 लुक्केन दत्तात् - तेनाशुशुचिकण्ठी
 इधिकतां प्रयाति ॥ श्लामहौप्रधवि
 भावितमांशिमन्थं संचिद्रुमासकरं म
 त्दककाञ्चिकं यत् । मन्दं विवर्धयति
 आठरपीति हेर्ननिर्वाण्डीपमिव ग
 न्धकचूर्णयोगः ॥ काञ्चिकं रुचिर्दं ह
 र्शस्वच्छयनिकरं परम् । वातहृद्दल
 दंश्रेष्ठं गुर्वाहारस्यपाचकम् ॥ अपिच
 । काञ्चिकं दधितैलन्तुषणी पलितना
 शनम् । दाहकं मापशैथिल्यं वल्यं स-
 न्तर्यं परम् ॥ मर्दनाच्च भक्षणात्
 ॥ अपिच ॥ कुल्माषधान्यमण्डेन-
 चांशुतकाञ्चिकम्भवेत् ॥ यन्मृदा-

काञ्चिका

मेदिशुचैर्भाण्डेसगुण्डेचैद्रकाञ्चिकम्
 । घान्धराशौचिरावस्थंशुक्तं चक्रंतदु
 ॥ च्यते ॥ अशुभ्यक्त्यादौ ॥ संश्रायामि
 ॥ तिमान्नेषु लघु ॥ घान्धर्यनिर्देशे, वा ।
 ॥ कैश्चिका अस्या ॥
 काञ्चिकवटकः । पुं० । काञ्जीवरो - इति
 श्लोके ॥ तस्पर्षाकप्रकारेणियथा । म
 न्यनीनूतनाधार्यी कटुतैलेनलेपि-
 ता । निर्मलेनावुना पूर्य तस्यां शू
 र्णविनिःक्षिपेत् ॥ राजिकाजीरक
 । वण्डिकुशुखीनिशाकुसुमः । निः
 क्षिपेदटकांस्तत्र भाण्डस्यास्य चमुद्
 येत् ॥ ततोदिनत्रयादूर्ध्वमन्ताः स्यु
 र्बटकाधुवम् ॥ काञ्चिकवटकौ शब्दो
 वातहरः श्लेष्मकारकः शीतः । दाहं
 शुष्मजीर्णं हरतेनेवामयेष्वहितः
 ॥ इति ॥
 काञ्चिका । स्त्री । जीवन्ती कतायाम् ॥
 । पलाशी कतायाम् ॥ सार्पपदपटैः
 कृतेष्वन्नान्तरे ॥ सार्पपीकन्दली
 सूक्ष्मासुषिदताक्षिग्यभाजने । स्या
 पितामण्डसहितात्वयवातण्डुलोद्
 के ॥ सप्तरापात् परशुक्रंततः संन्य
 क् मजायते । तस्मादेवसमाकृष्य
 न्तलेयेद्वाप्रलेष्टयेत् ॥ काञ्चिकेति स
 भाष्याताशुद्धयर्मापजीवकैः । सार्प
 पस्य गुणायैदिते चास्या अपिकीर्त्त

काण्डः

ताः ॥ काण्डः ॥
 काञ्ची । स्त्री । महाशोभायुक्ते ॥
 काठः । पुं । पाषाणे । अश्वनिना ॥
 काठकम् । पुं । कठानाम्बर्मे आधारे
 समूहे । चरणभोषर्मेवदिति गोत्र
 चरणायुक् ॥
 काठिन्यम् । न । कठिनतायाम् ॥ यथा
 । वाच्यतां समयोतीतः स्पष्टमंग्रे भ
 विष्यति ॥ इतिपोठयतांघन्ये काठि
 न्यं कृत्वत्त इतिकलिबिडम्बेनम् ॥
 काठिन्यफेलाः । पुं । कपित्थयुक्ते ॥
 काणः । पुं । काक्रे वायसे ॥ चि । एक
 षड्युधि । काणा इति भाषा ॥ यो
 षड्युधे । यथा । रवौज्येतां सेमि
 ५ भिजित् भौमे पूर्वाभाःमहा युधे
 ५ त्विनी भरणी च गुरावाही युक्ते
 सधा शनौचिघाचेत् काणयोगिभ
 वति ॥ कणनिमीकने । अस्तात्
 षज् ॥
 काणुकः । पुं । करटे । वायसे ॥ कण
 ति । कण ॥ सकशिभ्यान्कोकणा
 वित्त्वा कण ॥
 काण्डः । पुं । न । सन्धे । टणादिगुच्छे
 ॥ तसकृन्धे । गुहा इतिभाषा ॥ वा
 षो । शरे ॥ अक्षरे । प्रस्तावे । प्रक
 रणे ॥ कुम्भिते ॥ वृचविशेषे । अ
 षोठे ॥ नाडीरन्ध्रे । नाले ॥ वर्गे ॥

काण्डपृ

परिच्छेदे ॥ बुद्धे । समूहे ॥ रचसि
 निर्वनस्थाने ॥ ॥ योडशहस्तप्रमा
 ॥ षे दृष्टे ॥ श्लाघायाम् ॥ प्रापीयति
 ॥ कनति । कनीदीप्ता ॥ जमेना
 ट्टः । कादियः कित् । अनुनासि
 ॥ कसेतिदीर्घः ॥ कणति कण्यते वा
 ॥ कण्यञ्छे ॥ डः । वाहुलकाहीर्घः
 ॥ न । सन्धिविच्छिन्नैकखलास्थिनि ॥
 काण्डकटुकः । पुं । कारवेक्षे ॥
 काण्डकाण्डकः । पुं । काण्डके ॥
 काण्डकीलकः । पुं । केशिणे ॥
 काण्डगुण्डः । पुं । दीर्घकाण्डे । कणे
 कटुणे ॥ गुण्डेनामटुणे ॥
 काण्डगोचरः । पुं । नाराचे । तीक्ष्ण
 वेद्यो ॥
 काण्डतिक्तः । पुं । भूनिम्बे । चिरायता
 इतिभाषा ॥
 काण्डनीलः । पुं । लोभे ॥
 काण्डपटः । पुं । तिरस्कारिण्याम् ॥ दृ
 ष्याधोलम्बिनि वायुसन्धारार्थे पट
 विशेषे । चिकित्सा इतिचभाषा
 ॥ कनात् इतिच ॥
 काण्डपुङ्खा । स्त्री । शरपुङ्खायाम् ॥
 काण्डपुष्पम् । न । दौना इति भाषा
 प्रसिद्धे चुम्बसुगन्धिपुष्पविशेषे ॥
 काण्डपृष्ठः । पुं । वैश्यापती ॥ सुता
 न्तरे ॥ म्यकुसं पृष्ठतः कुत्वा चो वैप

काण्डीरः

रकुलत्रजेत् । तेनदुश्चरितेनासौ ।

काण्डपुष्ट इति स्मृतः ॥ न । कर्षणनु

नधि ॥ काण्डानि शस्त्राणि वृष्टे शस्त्रे ॥

काण्डाणि । शस्त्राणीवेन ॥

काण्डकथा । स्त्री । कटुक्याम् ॥

काण्डर्षिः । पुं । वेदकाण्डविशेषाद्या

पके जैमिन्यादौ मुनिविशेषे ॥ इति

विकाण्डशेषः ॥

काण्डवान् । वि । काण्डीरे । वायुधार

के ॥ तीरन्वाज इतीतरभाषा ॥ का

ण्डीवाणोऽस्तीति । मनुष्य ॥

काण्डवारिणी । स्त्री । दुर्गायाम् ॥ य

था । महांगजघटाटोपसंयुगे मर

वालिनाम् । अरु । वाड् वारते वाखा

न तेनसा काण्डवारिणीति देवी-

पुराणे देवीनिवृत्ति नामा १५ ॥

काण्डसन्धिः । पुं । शन्यो ॥

काण्डस्पृष्ट । पुं । काण्डपृष्ठे । शस्त्राणो

वे ॥ स्पृष्टं गृहीत काण्ड शस्त्रेण ।

वाहितान्मादिध्विति परनिपातः ॥

काण्डहीनम् । न । भद्रमुक्तके ॥

काण्डका । स्त्री । लङ्गायाम् । कगल

विपुटायाम् ॥ बालुकीनामकर्क

श्वम् ॥

काण्डोरः । वि । क षड्वति ॥ क षडो

वाणोऽस्तीति । काण्डाण्डादोरन्वी

कातर्य-

रचौ ॥ पुं । अपामार्गे ॥ काण्डवेत्

इति गौडभाषा प्रसिद्धेऽसिताप्रभेदे

। कारवद्व्याम् ॥

काण्डीरा । स्त्री । खी । मञ्जिष्टायाम् ॥

काण्डीरी । स्त्री । खी । मञ्जिष्टायाम् ॥

काण्डेशुः । पुं । कौकिलाक्षे । तालम

खाणा इतिभाषा ॥ काण्डयोः का

ण्डेशुश्चरिव ॥

काण्डोर्षः । पुं । मटपिष्टे । कण्डोर्षे ॥

स्वार्थिकः प्रजाशब्द ॥

काण्ड । पुं । यक्षुर्बेदीयशाखाविशेषे ॥

काण्डस्य गोषापच्यम् ॥ काण्डः ।

गण्यम् ॥ काण्डस्य छात्रः । कण्डा

दिभ्यो गोषापच्यम् । कण्डो देवताऽ

स्तुतिः ॥

काण्डोरः । वि । अघोरि । व्यसनाकुले ।

। रोमादिनाऽऽकुलममसि ॥ भीते

॥ विश्वे ॥ ईयत्तरति । पचाथ

च । ईयद्दर्थेचेति को. कादेश् ॥ पुं

कातखानाथ इति गौडभाषा प्रसि

द्धे भवत्ये ॥

कातराची । स्त्री । चकितनेषायाम् ।

सगलोचनायाम् ॥

कातर्यम् । न । अधोरतायां । केवला

यानीति ॥ यथा । कातर्यं केवला

नीति. शौथं त्वापद्चेष्टितम् । अ

त. सिद्धिसमेताभ्यामुभाम्यानन्विये

कादम्ब

प सः ॥ भावेय्यञ्च ॥

कातलः । पुं । मत्स्यविशेषे । कातला प्र
तिभाषा ॥ कातलोमधुरशोषो

गुरुपाकीत्रिदोषकृत ॥
कादम्बम् । न । रोहिषट्टये ॥

कात्त्यः । पुं । कात्यायनमुनी ॥ कत
स्थापत्यम् । नर्गादिस्वात् यञ् ॥

कात्यायनः । पुं । धर्मशास्त्रकर्तृमुनि
विशेषे ॥ व्याकरणवार्तिककारे । व

रवचौ ॥ कात्यायनस्यम् । प्फः ॥
कात्यायनी । स्त्री । उभावाम् । दुर्गा

याम् ॥ कापायवखार्दृष्टद्विभवाया
म् ॥ कात्यायन्यर्द्धृष्टायाकापायव

सनाऽधवेत्युक्तेः ॥ कतलकपत्तम् ।
न० यञ् । सर्वत्रलोचितादिकतन्त्रेभ्य

इतिप्फः । घित्त्वान् लीप् ॥
कात्त्वित्त्वः । षि । कथञ्चिदर्थे ॥ वि

नयादिच्चात्स्वार्थेठक् ॥
काधिकः । पुं । कथायासाधौ ॥ कथा

दिभ्यष्ठक् ॥
कादम्बः । पुं । बालिर्हास इतिगौड

प्रसिद्धे कलहंसपक्षिणि । नीलहं
सेयमितिरघुष्याख्यानेमल्लिनाथः ॥

वाणे । इषौ ॥ कदति । कदिः सौषः
। कदेर्ये तं पक्षिणीत्यम्बच् ॥ कद

मेसम् हेमवः । अण् ॥
कादम्बकः । पुं । पाणे । सायके ॥

कादम्ब

कादम्बरः । पुं । दधधे । दधिसरे ॥

न । कदम्बपुष्पोद्भवे मद्ये ॥ कादम्बं
कदम्बजातरसंरोति । रा० । अत

इतिकः ॥ मल्लिनाथस्तु दधद्विरभि
तसंटावितिमाघ श्लोकव्याख्यायसरे

कादम्बेइचुः । कादम्बः कलहंमे
चोरितिचित्त्वः । कादम्बं राति र

चयोरभेदाज्जाति-प्रकृतिच्चेनादत्ते
इतिकादम्बर मैचयम् । पानसहाच

मायूकं खानूरन्तावमै चयम् इति
स्वरयात् । अत इतिकः इत्याच ॥

कादम्बरी । स्त्री । कोकिलायाम् ॥ भा
रव्याम् । सरस्वत्याम् ॥ शारिका

पक्षिणि ॥ मदिरायाम् । इक्षिमिया
याम् ॥ कुस्तितमन्वरम् । कुगती

तिसमासः । कोःकत्तत्पुरुषेषि ।
कदम्बरं नीलाम्बरमस्यासि । अर०

अच् । तस्येयम् । तन्नेदमिच्छन् ।
लीप् ॥ यथा । कदम्बजातरसःकाद

म्बः । तद्वजातरत्थण । कादम्बं
ति । रादाने । आतेःनुपेतिकः ।

गौरादिच्चात् लीप् ॥
कादम्बर्थः । पुं । कदम्बद्रुमे ॥

कादम्बा । स्त्री । भुएडीतिस्वातायाद्
दम्बपुष्प्याम् ॥

कादम्बिनी । स्त्री । मेघसालायाम् ॥
कादम्बाः कलहंसाः पञ्जाकायन्नेच

कानीनः

मनुधावन्ति ते सन्त्यस्याः । इनिः ॥
कदम्बस्यविकाशः कादम्बः । सोऽस्य
स्याः कार्यत्वेनेतिवा ॥ -

कादाचिद्वत् । चि । कदाचिद्वत्ने ॥

काद्रवेयः । पुं । मागे । नराकारे फल्गु
काद्रुचवति - सर्पेभ्योऽन्वस्मिन् देव
येनौ ॥ कदाः अपत्यम् । स्त्रीभ्योऽ
क् । डेलोपोऽकद्राः ॥ सुधादिस्त्रा
हादकाः ॥ -

कानकम् । कं । अयपाचवीजे ॥

काननम् । न । वने ॥ गृहे ॥ ब्रह्मणो
मुखे ॥ कानयति । कनीदीयादौ ।
युष्मद्भ्यु । कक्षलम् । अननं जीव
-नमस्येतिवा ॥ -

काननारिः । पुं । ब्रमीदृचे ॥ इतिशब्द
-चं ॥ -

कानीनः । पुं । पाराशर्ये । वेदव्यासे ॥

कर्णे । कुम्भीज्येष्ठपुत्रे ॥ चि । कन्य
काजाते ॥ कन्यायच्छूटा तदानोदुरे
वपुषः । यमाशमन् । पितृवेश्मनि
कन्यातुर्धं पुत्रं जनयेद्भूः । तं कानी
नं वदेन्नायानोदुः कन्यासमुद्भवमि
ति ॥ कन्यायचनूटापितृगृहएवति
इति तदा तत्पुत्रो मातामहस्यैव
। यथाह याज्ञवल्क्यः । कानीनः
कन्यकाजातो मातामहसुतोमत्त-
पूति ॥ कन्याया, अपत्यम् । कन्या

कान्तः

याः कनीनचेत्यक् ॥

कानीयसः । चि । कनीयसि ॥ स्वार्थे
ऽङ् ॥ -

कान्तः । पुं ॥ पत्न्या ॥ लोहे ॥ चन्द्रसू
र्यायः पर्यायान्तः कान्तः शिवायाम्
। यथा । चन्द्रकान्तः सूर्यकान्तः अ
यस्कान्त इति ॥ वसन्तसौ ॥ चिज्ज
-अवृचे ॥ कदाचिदाद्यांखलितापुं
रूपाकुण्डविग्रहा । धर्मीनाद्विनौ
देन करोति विवर्धं जगदित्यादि
पुराणवाक्यात् त्रिपुरसुन्दर्यवतार
त्वेनातिसुन्दरे श्रीकृष्णचम्रे । वा
सुदरे ॥ अमिरूपतमदैश्वरिणा
त द्विपराह्वान्ते कक्षप्रह्वणोऽन्तोय
-स्यादितिवा । द्विपराह्वान्तानेर्कं व
ह्यायमन्वयतिनाशयतिर्वा ॥ न ।
कुकुमे ॥ लोहविशेषे ॥ तस्यल०
यथा । स्वादुर्यत्र भवेत्त्रिम्यकल्को रा
विन्दिवोपितः । कान्तंतदुत्तमं य
श्चक्षुष्येणावर्त्तितं मिलेत् ॥ तस्यप
रीचा यथा । पापेयस्मिन् नसरति
जलेतैलविन्दुर्निर्घक्तोविद्धं गन्धंवि
सृजतिनिर्जं रूपितं निम्बकल्कैः ।
पाकेदुग्धं मजतिशिवराकारतानै
तिभूमौ कान्तंलोहं तदिदमुदितं ल
क्ष्योक्तं नवान्यदिति सुखयोपः ॥
चि । मनेरमे । गोभने ॥ अमीटे

कान्तलो

॥ गृहविशेषे ॥ काम्यतेस्य । कमु
कान्तौ । ऋः । यस्यविभाषेतिनेट् ।
अनुनासिकस्येतिदीर्घः ॥ कनति
स्य वा । कनीदीप्तिकान्तिगतिषु ।
गन्धयेति ऋः ॥

कान्तपत्नी । पुं० । मयूरे ॥

कान्तपुष्पः । पुं० । केविदारदृष्टे ॥

कान्तलकः । पुं० । मन्दीदृष्टे । औद
इति शौडभाषा प्रसिद्धे । तुष्टे ॥

काम्यते । कमु० । मतिवृद्धि पूजार्थे
म्यश्वेतिऋः । लकति । लकञ्चास्या

दने । अच् । कान्तस्वासेलकश्च ॥

कान्तलोहः । पुं० । न । अयस्कान्ते । का

न्तीसार इति प्रसिद्धेः लोहे ॥ अस्त्र

परीचा । यत्प्राये नप्रसरतिजले

तैलविन्दुः प्रतप्ते हिङ्गुर्गन्धत्वजतिच

निजंतिक्तता निम्नकन्का । तप्तदुग्धं

भवेति शिखराकारकं नैतिभूमिं कृ

ष्णाङ्गः स्यात् सजलचयकः । कान्तलो

हंतदुक्तमिति ॥ अस्यगुणाः । नुस्त्रो

दराशः शूलाममामवात भगन्दरम् ।

। कामलाशोयकुष्ठानि चयं कान्तम

योचरेत् ॥ प्रोहानमभूपित्तषयकृ

शापिशिरोहजम् । सर्वान् रोगान्

विजयते कान्तलोहंनसंययः ॥ वल
वीर्यधनुःपुष्टिकुरुते ऽग्निंविबर्हये
दिति ॥

कान्तिः

कान्ता । स्त्री । नार्थाम् ॥ स्त्रीविशेषे

। सर्वाङ्गसुन्दर्याम् ॥ भोगेवीर्यधनं

पूर्वमनः कुटिलमापद्यैः । कान्ता

हरति सर्वस्वं कः स्तेनस्तादृशोऽपरः

॥ प्रियङ्गुवृष्टे । कलिन्याम् ॥ नागर

मुस्तायाम् ॥ रेणुकायाम् ॥ धृष्टदे

लायाम् ॥ काम्यतेस्य । कमु० । णि

ऽङ् । भावेऋः । टाप् ॥

कान्ताङ्गमिदोहदः । पुं० । कान्ताचरणदो

हदः । अशोकदृष्टे ॥

कान्तायसम् । न । अयस्कान्ते ॥

कान्तारः । पुं० । केविदारदृष्टे ॥ इच्छु

विशेषे । कतारा इतिभाषां ॥ का-

न्तारे शुर्गुर्दृष्ट्यः स्तेपलोष्टं चकः स

रः ॥ न । उपसर्गादौ ॥ कान्ते ॥

अजाविशेषे ॥ पुं० । न । मकारण्ये ॥ दु

र्गैर्मयत्तंनि ॥ विले ॥ कान्ताचरायस्य

॥ यद्वा । कस्य कलस्य सुखस्य वा ।

अन्तः । कान्तं मनोऽहम् नृच्छति

इयति वा । फर्मण्यण् ॥

कान्तारकः । पुं० । काजलि आङ्ग इति

शौडभाषा प्रसिद्धे इच्छु विशेषे ॥
कान्तरससच्छति । पद्यता । कर्म
यस्य ॥ स्वार्थे कन् ष्वुष्ठा ॥
कान्तारी । स्त्री । कान्तारके ॥
कान्तिः स्त्री । शोभायाम् । दीप्तौ ॥ अभि
लाषे । इच्छायाम् ॥ स्त्रीणां गृह्णार

कान्दर्पि

जेगुणयिशेषे । सौन्दर्ये ॥ काम्यते
अनया वा । कमनंवा । कमु० । क्लिन्
। अनुनासिकेति दीर्घइति केनचि
। दुक्तं तत्र । काम्यतीति तेनविग्रही
तच्चात् । तथाङ्गत्वात्सिद्धनिमित्त
दृष्टेः सम्भवात् । आयादयइतिशिष्ट
भावेवाधेयम् ॥ ३ ॥

कान्तिदम् । न । पित्ते ॥ त्रि । कान्यु
त्पादके । शोभादायके ॥

कान्तिदा । स्त्री । वाकुप्याम् । सोमरा
ज्याम् ॥

कान्तिदायकम् । न । काशीयकदम्बे ॥
त्रि । कान्तिप्रदे ॥

कान्तिकः । त्रि । कन्यायाम्भवे ॥ शैथि
कः कन्यायाष्टकम् ॥

कान्दर्पिकम् । न । वाजीकरणे ॥ यथा
- । रक्ते ऽधिके स्त्रीपुरुषस्तु युक्ते न

पुंसवर्गशोणितशुक्रसाम्ये । यस्मादतः
शुक्रविदृष्टिदानि निषेवितव्यानिर-

सायनानि ॥ इत्यंष्ट मुहुनाशर-
शयः सोत्पल्लंमपुमदालसाप्रिया ।

वल्लकीस्मरकथारहः स्रजोवर्गस्य
मदनस्य यामुरा ॥ माचीकपातु-

मपुपादले । हजूर्गपय्याशिलावतु-
विद्वद्वृत्तानियो ऽद्यात् । सै कानि

विंशति रूपाणि । अरान्वितोपिसाश्री
तिजोपिमयश्चक्यांयुवेव ॥ श्रीरं

कान्दर्पि

श्रितं वः कपिकच्छुमूलैः । विवेत्स्यं
। स्त्रीपुनसोभ्यु वैति । माघान् पयः

सोर्षिषिवाविपक्वान्घडशसिमावांश्च
पयोनुपानात् ॥ विदारिकायाः स्वर

सेन चूर्णमुहुर्मुहुर्भावितशोधित
श्च । एतेनदुग्धेनसशर्करेशपिवेत्

सयस्य प्रसदाः प्रभूताः ॥ धात्रीकला
नां स्वरसेन चूर्णं सुंभाषितं शौर

सिताज्ययुक्तम् । लीङ्गानुपीत्याच-
पयो ऽऽदिशक्याकामाजिकामः पु-

रुषोनिषेवेत् ॥ श्रीरेश यस्ताण्ड्यु
जाश्रितेन । समुद्राव्यकामी बहुश-

स्तिज्ञान्यः । सुशोपितानसिपिवेत्
पयश्चतस्याश्रतः किंचित्तकः करोति

॥ माघसूपसहितेनसोर्षिषा षष्टिकै
दनमदन्तियेनराः । श्रीरमप्यनुपि

बन्तितासुते शर्वरीपुमदनेनशेरते
॥ तिलाश्वगन्धाकपिकच्छुमूलैर्विदा

रिकाषष्टिकपिटयोगाः । कालेनपि
ष्टाः पयसाएतेनपक्वा भवेच्छकुलि

कान्तिदृष्या ॥ श्रीरेशवागोचुरको
पयोगं विदारिकाकन्दकभचर्णं वा

। कुबन्तसीदेवदिवीर्यनेत्र मदा-
दिनाचेदिदमचर्णम् ॥ साजमो

दलवशाच्छरीतकीशृङ्गने रसहित-
च पिष्यती । मद्यतक्रतरलोणवा

विभिश्चूर्णपानमुदरादिटीपनम् ॥

कापटि

अथ्यस्मृतिस्तस्ययानि कटूनि वासि
 यः चारशाक्यहुर्त्तानिचभोनना-
 नि । इकशुकवीर्यरहितः स करेत्थि
 नेकव्याजान जरन्विव युवाप्यवखाम
 वाप्येति ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥
 कान्दवम् । न । मिठार् ई पकवान इ
 ति । प्रसिद्धेर्मध्ये ॥ कश्चो संखुत
 म् । संखुतम्भस्याइत्यथ ॥
 कान्दविकाः ॥ वि । प्राप्यिके । पूपविक
 यकत्तरि । भक्ष्यकारे ॥ कान्दं पग्य
 मस्य । तदस्यपय्यमितिठक् ॥
 कान्दिग्भूतः । वि । कान्दिशीके ॥
 कान्दिशीकः । त्रि । भयहुते । भीत्वा
 पसायिते । कान्दिशंयामीप्याह ।
 तदाहेतिमाशब्दाद्व्याउपसङ्ख्या
 नमितिठक् । ५० ॥
 कान्यकुडाम् । न । पुरविशेषे । गाधि
 पुरे । ह्यप्रसले । मङ्गोदये । कनौ
 ज इति भाषा ॥
 कान्यजा । स्त्री । नलीनामगन्धद्वये ॥
 कापटिकः । वि । शठे ॥ पुं । छात्रे ॥
 परमर्मन्त्रे । पश्यवर्गेषु प्रथमे ॥ त
 व परमर्मन्त्रः प्रगल्भच्छात्रः कपटव्य
 वचारित्त्वात् कापटिक । मंष्ट्यर्थि
 न मर्द्यमानाम्या सुपठ्यारहसि रा
 नात्र यात् यद्यदुर्दृष्टंपश्यसि तत् त
 दानीमेव मयि वक्तव्यमिति ॥ कपटे

कापिलः

नचरति । ठक् ॥
 कापय्यम् । न । कपटभावे ॥ १० ॥
 कापय्यम् । न । उभयोरे ॥ पुं । व्यधे
 ता निन्द्यवर्त्मनि ॥ कुक्षितः पत्रः ।
 जुगतीतिसमासाः । ईषदर्थेचेति
 कोः कादेः ॥ कुभागोपीधन्वागो
 भवति । इत्यमदन्तपद्यध्वेन समा
 सेन पुंस्त्वनिर्वाह्य पद्यिन् शब्देन स
 मासे कापय्यचयोरितिकादेशेपयः
 सङ्ख्याव्ययादेरिति लोपश्च भवति ॥
 कापांशः । पुं । काशियाकडा इति शौ-
 डभाषा प्रसिद्धककटायाम् ॥ न ।
 अष्टादशकुष्ठान्तर्गतवातिककुष्ठे । प
 श्यकपाशम् ॥
 कापालिकः । पुं । कपालि इति शौड
 भाषाप्रसिद्धेयसङ्करजातौ । अन्य
 त्रयिषेधोयम् ॥ सिद्धान्ताचारिविशे
 ये ॥ यथा । अथतीर्थकराग्रणीः प्रत-
 खे कापालिकजालकंविजेतुमिति श
 डूरविजयः ॥ अस्त्वहृपं यथा ॥ न
 राश्विजालाकृतभूरिभूपयः । श्म-
 शानवासी चकपाशभोजनः । प
 श्यामि योगांजनगुहृद्गर्भो, जग
 न्मिधोमिन्द्रममिन्द्रमीश्वरादिति ।
 अस्त्वमोयथा । मस्त्रिकाकृतताभि
 चारितमहामांसाहुती जुंघतां व
 न्ही प्रह्यकपाश कल्पितसुरायाने

कामोत्त

न नः पारणा । सद्यः कृत्तकठोरक
 रण विगलत्कीलाखधारेः सुखै रथो
 नः पुद्गो पधारेः वलिभि देवो महा
 भैरवः इति प्रवोधचन्द्रेः दयः ॥ कपा
 नैलिकेव । शर्करादिभ्योऽङ्गि ॥ १३
 कापोष्ठी । खो ॥ विडङ्गायोम् ॥ १४
 कापित्यम् । न । दाधित्त्वे ॥ कपित्यस्या
 ष्यवोविकारोवा । अनुदात्तादेशे
 ष्यम् ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥
 कापिलः । पुं । सौतेः खशास्ये ॥ पि
 ङ्गिवर्षे ॥ पि । १३ पिङ्गुवर्षेवति ॥
 । न । उपपुराणविशेषे ॥ १९ ॥
 कापिशम् । न । मद्ये ॥ २० ॥
 कापिशायनम् । न । मद्ये । मधुनि ॥
 देवसायाम् ॥ कापिश्याजातादि ।
 कापिश्याः ष्यक् ॥ २१ ॥
 कापिशायनी । स्त्री । श्वायाम् ॥ वि
 श्वान् उपीय ॥ २२ ॥
 कापिशेयः । पुं । पिशाचि ॥
 कापुष्पः । पुं । कुपुष्पे ॥ कृत्तितः पु
 ष्यः । विभाषापुष्पइतिकदेशः ॥
 ईपत् पुरुषोवा ॥ २३ ॥
 कामेयः । पुं । शौनकेयैः । कपिमोषो
 त्यन्ते ॥ इतन्मनिष्य इतिटक् ॥ पि ।
 कपिसम्बन्धिनि ॥ न । कपित्त्वे ॥ क
 मे । कर्मभाषोवा । कपिञ्चाख्योर्दक् ॥
 कापोत्तम् । न । कपोत्तसमूहे ॥ कपो

कामम्

तानांसमूहः ॥ अनुदात्तादेशे ॥
 ॥ शौवीराञ्जने ॥ कपोत्तस्येदम् । क
 पोत्तवर्षत्वात् । तस्येदमित्यर्थः ॥ पुं
 ॥ २४ ॥ कपोतामवर्षे ॥ सर्जिका
 चारे ॥ कपोत्तवर्षोऽस्यास्ति । ष्यो
 ष्यत् ॥ वि । कपोतामवर्षेवति ॥ क
 पोत्तस्यैवियवोविकारोवा । प्राथिर
 जसादिभ्यो ॥ २५ ॥
 कापोत्तान्नम् । न । शौवीराञ्जने ।
 सौतोञ्जने ॥ कापोत्तश्च तदन्न
 च ॥ २६ ॥
 काप्यकारः । पुं । काप्यकारे ॥ २७ ॥
 काप्यकारः । पुं । स्वयंकृतं पार्श्वचित्ते
 आधाययः कथयति तस्मिन्ने । स्वपा
 ष्यवत्कारि ॥ २८ ॥
 काफलः । पुं । कट्फले ॥ २९ ॥
 काम । अ । अभ्यनुज्ञायाम् ॥
 कामम् । न । रेतसि ॥ इष्टानतिफने
 । निकामे ॥ काम्ये ॥ वाडे ॥ अनुम
 ता ॥ पुं । इच्छायाम् ॥ अनुरागे ॥
 फलट्प्रायाम् ॥ तत्तदुष्टेष्टविप
 याभिलाषे ॥ पुंसोऽयाविद्ययापेघास
 कामइतिभग्यते । पुमान्नादौकाम
 मय ग्यभूत्वायकर्मकृत । ॥ तोयं कर्म
 यो हेतुः कामोतोऽप्यपानता ॥ अफा
 मस्त्वक्तियाकाचिद्दृश्यते नेष्टकार्श
 धित् । यद्यद्विकृतं किञ्चित्तत्त्वा

कामम्

मस्यवेष्टितम् ॥ वाद्योदिभेदात् का
 मविधयः । वाद्योद्युष्टेषु पादिः १
 ॥ अन्तरोमनोराज्यरूपः २ ॥ वासना
 मारूपसृतीयः ३ ॥ इन्द्रियाधिष्ठा
 ने ॥ अक्षैः काम्यमानं चार्थव्यादि
 विषयेषु ॥ विषयभोगे ॥ स्त्रीपुं
 योः ॥ परस्परव्यतिकरामिच्छावच-
 स्यनानिहंतः कामशब्दः ॥ स्त्रीसंज्ञे
 ॥ अस्मात् सङ्ख्यादिदं मेस्मादि श्वे-
 तं रूपैः ॥ अप्राप्तोपविषयः प्रीतिकाम
 रवामात्रेपि प्रार्थितामिच्छाकारोच
 सद्युक्तिविशेषे ॥ रतिमापहेतुः का
 मः ॥ यास्वानुमतजायामुपविष्टादि
 विषयोऽभिप्रायः ॥ मोहनसम्भवा
 कर्षणवशीकरणमारयोश्चाटनादिः
 ॥ दिव्यमानुषभेदात् विधयः कामः
 ॥ कर्मफल ॥ कामयितव्ये ॥ रिरंसा
 याम् ॥ रतौ ॥ जयोद्देश्ये ॥ कामकु
 प्रज्ञयोद्देश्याज्जातः ॥ यथा । हृदि
 कामोद्भूतोः क्रोधो लोभश्चाधरं दच्छ
 दादिति श्री भागवतम् ॥ महाराज
 चूते ॥ कामदेवे । सरे ॥ अक्षयाना
 नि यथा । पादाङ्गुष्ठे प्रतिपदि द्विती
 यायाश्चगुणफले । कचदेशे तृतीया
 यां चतुर्थी भगदेशतः ॥ नाभिस्था
 नेचपश्चात् पञ्चमस्तु चमण्डले । स
 मर्दाहृदयेचैव चाष्टम्यां कचदेशतः ॥

कामकूट

॥ नैवत्यां कचदेशे च दंश्यां चोष्ठे श
 तः ॥ एकदश्यां गण्डदेशे चादश्यां न
 प्रियनेतया ॥ अथके च योदश्यां चतुर्ह
 श्यां सचाटके ॥ पौर्यमासां शिक्षाया
 ॥ च प्रातर्व्यंश्च इतिक्रमात् ॥ द्दक्षेपुं
 सांस्त्रियावामे शुक्ले कुण्डो विपर्ययः ॥
 यचंस्थाने प्रसेतः कामं सचैव मंखचु
 न्ननम् । मन्नेकानेन कर्तव्यं चार्थं
 ॥ रतिकोविदैः ॥ ज्ञास्यते ऽनेन ॥ क
 मु० । पुंसिसंज्ञायामिति च ॥ यथा
 ॥ कामयते ॥ यथा च ॥ कामतम् ॥
 ॥ कर्मवशात् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कामकला ॥ स्त्री । रतौ ॥ कामदेवप
 तन्व्यम् ॥ मुखं विन्दुं कुञ्चेति ॥ यथा
 नोक्तप्रतिभेदे ॥ चन्द्रस्य याः घोष
 शकशास्त्रेण कामस्य मया ॥ ॥
 कामकामी चि । अत्रे । कात्यान विषया
 न कामयितुं शीले ॥ ॥ ॥
 कामकारणः पुं । कामतः प्रदत्तौ । स्वे
 च्छायाम् ॥ कामं करोति । कुण्ड
 कर्मस्थानम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कामकारतः । अ । स्वेच्छामायेषेच्य
 र्थे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कामकूटः । पुं । वेश्याप्रिये ॥ वेश्याया
 विश्वमे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कामकूट । चि । कामकारके ॥ कामा
 न्करोति । सुकुण्ड । क्षिप्र ॥ ॥ ॥

कामदा

कामप

कामकेलिः । पुं । सुरते ॥ त्रि । पित्रे ॥
 कामक्रोधपरायणः । वि । कामक्रोधा
 भ्यां सदापरिगृहीते ॥ कामक्रोधा
 परमयेन भाशयोर्यस्य ॥
 कामखड्गदत्ता । स्त्री । स्वर्गकेतव्याम् ॥
 कामगामी । वि । कामरूपमिनि ॥
 कामगिरिः । पुं । भारतवर्षस्य पूर्वतदि
 श्रेषे ॥ सतुकामरूपदेशे वर्तते ॥
 कामगुणः । पुं । रागे ॥ विषये ॥ आ
 भोगे ॥
 कामरूपी । वि । कामधरे । अनुका
 मीने ॥ कामययेच्छं गमनशीलः ।
 काममित्यव्ययम् । सुपीतिगिनिः ॥
 कामचारः । पुं । कामाचारे ॥ स्वत
 न्वतायाम् ॥
 कामचारी । वि । कामुके ॥ स्वच्छन्दे
 । स्वेच्छाचारिणि ॥ कषाविह्वे ॥ पुं ।
 गह्वरे ॥
 कामचारिपुरम् । न । देवपुरविशेषे ॥
 कामजानः । पुं । कोकिले । धिके ॥
 कामतालः । पुं । कोकिले । वनप्रिये ॥
 कामतिथिः । स्त्री । वयोदश्याम् ॥
 कामदः । वि । कामिके । अभीष्टदे ॥
 न । दक्षिणार्धां दिश्विष्याते वन
 विशेषे ॥ कामान्ददाति । दुष्टान्
 घातयति कः ॥
 कामदा । स्त्री । कामधेनौ । टाप् ॥

कामदुर्घा । स्त्री । कामधेनौ ॥ काम
 न् दुग्धे दोग्धिवा । दुहः कपघश्चे
 तिदुग्धेः कप् प्रत्ययोर्धस्वान्तादेशः ॥
 कामधरः । पुं । कामरूपस्य मत्स्यध्वज
 स्येर्धस्योः सरोवरे ॥
 कामधुक् । स्त्री । समुद्रमयनोद्भवायां
 वसिष्ठमुनेः कामधेनौ ॥ धेनूनाम
 ह्येषा । मगदतो विभूतिः कामान्
 दित्यि । दुहः क्तिप् ॥ वि । का
 मयप्रदे ॥ यथा । एकः शब्दः सुभ्रातः
 सुप्रयुक्तः स्वर्गलोके कामधुग्भवती
 तिस्रुतिः ॥
 कामदूतिः । पुं । कामदूतिकायाम् ॥
 कामदूतिका । स्त्री । नागदन्त्याम् ॥
 पाटलायाम् ॥
 कामदूती । स्त्री । पाटलावृक्षे ॥ काम
 दूतिकार्ये ॥
 कामधेनुः । स्त्री । कामदुहि । स्वर्ग
 वि । वशिष्ठधेनौ ॥
 कामध्वंसी । पुं । शिरे ॥ कामध्वंसय
 ति । ध्वंसुषु सुपीतिगिनिः ॥
 कामनः । वि । कामुके ॥ अनुदासादे
 श्वेतिगिर्लन्ताल्गोर्धुञ् ॥
 कामना । स्त्री । इच्छायाम् । टाप् ॥
 कामन्यमी । पुं । कामकारे ॥
 कामपत्नी । स्त्री । रतौ ॥ कामस
 पत्नी ॥

कामरू

कामपरीतः । वि । कामानुरतवा वि
परीतबुद्धौ ॥

कामपालः । पुं । बलदेवे ॥ कामान्
पालयति । पालयत्ये । कर्मयुक्त् ॥

कामप्रदः । पुं । भगवति । वामुदेवे ॥

कामानां पुष्टयार्थोत्प्रेदः ॥ रतिव
न्धविशेषे । यथा । सौपादौ खन्धसं
लम्बौ चिन्नाखिद्रं भगो तथा । काम
येत् कामुकः प्रीत्यावन्धः कामप्रदे
हितः इति ॥

कामप्रवेदनम् । न । स्वाभिप्रायाविष्क
रणे ॥

कामफलः । पुं । महाराजामघृष्टे ॥

कामभाक् । वि । कामार्हे ॥

कामम् । ष । अनुमतौ ॥ प्रकामे ॥

पर्याप्ते ॥ अरूपायाम् ॥ अनुगमने

॥ अकामानुमतौ । स्वच्छन्दार्थे ।

आदावनिच्छायां यथादङ्गीकारे ॥

काम्यते । कर्मैर्षिदत्तादम् ॥

काममहः । पुं । चैव्याम्पूर्विमायाम् ॥

कामयमानः । वि । उग्रति । धाञ्छति ॥

कामयानः । वि । अर्षिनि ॥ कामुके ॥

कामयाना । स्त्री । गर्भिण्याम् ॥

कामयिता । वि । कामुके ॥ कामयते

। कमु० । खिन्नान् लृन् ॥

कामरूपः । पुं । काँवरु इतिप्रसिद्धे दे

वे । प्रागज्योतिषे ॥ कालेश्वरं श्रे

कामरू

तगिरिं चैपुरं नोलपर्वतम् । काम

रूपाभिधो देशो गणेशगिरिमूर्धनि

॥ तत्र कामगिरौ योनिपीठे का

माख्या देव्यस्ति । यथा । योनिपी

ठं कामगिरौ कामाख्या तत्र देवते

त्युपक्रम्य सर्वेषु विरक्षा चाहं काम

रूपे गृहे गृहे इतितन्त्रचूडाम

सौ पीठमासा ॥ वि । मनोचरूपे

॥ स्येच्छारूपे ॥

कामरूपिणी । स्त्री । अश्वगन्धादृचे ॥

कामरूपी । पुं । विद्यापरे ॥ जाहकन

नौ ॥ वि । मनोचरूपिणि ॥ स्वे

च्छारूपिणि ॥ सर्व भाशुं विचेतव्यं

हरिभिः कामरूपिभिरितिरामायण

म् ॥ कामतोरूपास्यस्य । इनिः ॥

कामरेखा । स्त्री । देव्यायाम् ॥

कामरूः । पुं । वसन्तकाले ॥ मरुभूमौ

॥ वि । वामुके ॥ पुं । स्त्री । रोग

विशेषे ॥ तस्यनिदानसम्प्राप्तिलक्ष

णानियथा । पाण्डुरोगी च बोध्य

र्थे पित्तधानि निषेधते । तस्य पित्त

मसृष्ट्वांसंदम्बारोगाय वात्यते ॥

। हारिद्रनेवः स भृशंहारिद्रल्ल-

ङ्गनखाननः । रक्तपीतशकृन्मूत्रोमे

कषणोद्धतेन्द्रियः ॥ दाहाविपाकदौ

र्वस्यसदनाहचिकर्षितः । कामरू

बहुपित्तपाकोष्ठशाखान्त्रयामता ॥

- कामद

कामाख्या

असौषधयथा । - फलत्रिकामस्तावा
 सातिक्ताभूनिम्बनिम्बजः । - उक्तायः
 चौद्रयुतो हन्यात् पाण्डुरोमंसकाम
 श्मिति । - कालान्तरात् खरीभूता
 कुच्छ्रास्यात् कुम्भकामला ॥ - तस्या
 रिष्टलक्षणम् । - दर्शरोचकहृत्लास
 श्वरक्लमनिपीडितः । - ज्ञश्यति त्रास
 कासार्त्तो विडम्बेदी कुम्भकामला ॥
 कृष्ण पीतशकुन्भूषो भृशंशून्यस्तमा
 ननः । - सरक्ताक्षिसुखच्छोर्हि प्रिरम्भूषो
 यश्चताम्यति ॥ - दाहाश्चिष्टलाना
 हतन्द्रामोहसमन्वितः । - नटाग्निसं
 प्रः शिप्रं हि कामलावाम् विपद्यते
 इति ॥ - मरीचतिलपुष्पाभ्यामखन
 कामलापहसिति गारुडे - १८७ अ
 ध्यायः ॥

कामिलता । स्त्री । शिन्ने ॥ इति हेम
 चन्द्रः ॥
 कामला । स्त्री । कामले रोगे ॥
 कामलायनः । पुं । उपकोसलाख्यमु
 नौ ॥ कमलच्छायत्यम् । नडादित्वा
 त्फक् ॥
 कामलिका । स्त्री । कद्रुधान्ये ॥
 कामवती । स्त्री । दाहपरिहायाम् ॥
 कामयातभः । पुं । आग्ने ॥
 कामयतमा । स्त्री । ज्योत्स्नायाम् ॥
 कामदधः । पुं । मन्दाके ॥

कामदहिः । - पुं । कामज इति कर्षाट
 देशप्रसिद्धे क्षुपविशेषे । मदनयुधे
 ना कन्दर्पवीवे ॥ ५ ॥ १८५ ॥
 कामदस्ता । स्त्री । पाटलायोम् ॥
 कामशरः । पुं । आग्ने ॥ १८५ ॥ १८५ ॥
 कामसखः । पुं । वसन्तकाले ॥ १८५ ॥
 कामसुतः । पुं । अनिरुद्धे ॥ १८५ ॥
 कामरूचम् । न । धात्र्यायनादिकाम
 सन्वप्रतिपादकशास्त्रे ॥ १८५ ॥
 कामहैतुकम् । न । कामातिरिक्तका
 रणशून्ये ॥ १८५ ॥
 कामाख्या । स्त्री । कामरूपदेशे देवी
 स्थाने ॥ सती देहेनावतीर्णया म
 हादेव्या यचयोनिमण्डलं पतितम्
 कालिकापुराणेषु यस्मिन्महर्षिर्मतत्
 त्रिपुरभैरव्याः स्थानम् । यद्योक्तं दे
 वीगीतायाम् । श्रीमत्त्रिपुरभैर
 व्याः कामाख्यायोनिमण्डलम् । भू
 मण्डलेष्वेधरत्नमहामायाधिवासित
 म् ॥ नातः परतरं स्थानं कचिदोत्ति
 थरातले । प्रतिमासं भवेद्देवी येषु
 साक्षाद्भवत्सा ॥ तद्यथा देवता
 सर्वाः पर्यतात्मफलां गताः । पर्यतेषु
 वसन्त्येव महत्स्यो देवताद्यपि ॥ तत्र
 च्यापृथिवी सर्वा देवीरूपाम्भुतायुधैः
 । नातः परतरं स्थानं । कामाख्यायो
 निमण्डलादिति ॥ नामकारणं

कामान

यथा । श्रीभगवानुवाच । कामार्थं
 मागता यस्मान् मया साङ्गं महागि
 रौ । कामाख्या प्रोचते देवी नो
 जेकूटे रहोगता ॥ कामदा कामि
 नी कामा कामा कामाङ्गदायिनी ॥
 कामाङ्गनाशिनी यस्मात्कामाख्या
 तेन चोच्यते इति ॥ कालिकापुरा
 णम् ॥ १०८ ॥ १५ ॥
 कामाङ्गशः । पुं । नखे ॥ शिशु ॥ श्या
 ॥ घनखद्वययुक्ते वा खानाम्भूषणे ॥
 कामाङ्ग । पुं । आग्रहणे ॥
 कामातुरः । वि । कामार्थे ॥
 कामात्मजः । पुं । अनिरुद्धे ॥
 कामात्मजा । स्त्री । कलामिलापशील
 त्वे ॥ कामात्मनो भावः । तत् ॥
 कामात्मा । पुं । कामस्वभावे । कामा
 कुलचित्ते ॥ काम्यमान विषयशता
 कुलचित्तत्वेन काममये ॥ कामेफ
 क्षत्व्याया मात्मा यथ्यसः ॥
 कामाधिष्ठानम् । न । इन्द्रियमनोवु
 दिषु ॥ इन्द्रियाणि मनोवुद्धि रस्था
 धिष्ठानं मुच्यते ॥
 कामानशनम् । न । अनाश्रवो । तप
 सि ॥ तपोनानशनत् परम् ॥ का
 मानासनशनम् । रागद्वेषरहितैरि
 ङ्गैर्विषयाणां सेवनं यदृच्छासा
 भसक्तुच्छमितियावत् ॥

कामाव

कामान्धः । पुं । कोकिले ॥ चिं । कामे
 नविवेकहीने ॥
 कामान्धा । स्त्री । कस्तूर्याम् ॥
 कामायुधः । पुं । महाराजासवृक्षे ॥ न
 ॥ कामदेवाख्ये ॥
 कामायुष्ठः । पुं । अरुद्धे ॥
 कामारिः । पुं । विटमार्धिकधातौ ॥
 श्री संदाशिवे । महादेवे ॥
 कामार्थः । त्रि । कामपीडिते । कामा
 ॥ तुरि ॥
 कामारुः । पुं । रक्तकौश्लनरुद्धे ॥
 कामावशायिता । स्त्री । शिवस्त्रीशिम
 ॥ सुदृष्टश्रवणस्तर्पते ऐश्वर्यविशेषे ।
 सख्यसङ्घटयतायाम् ॥ कामान् अ
 वशते । श्रीकौशिकिनिः । कामावश
 यिनो भावः । तत् प्रत्ययः ॥
 कामावशायिता । स्त्री । कामावशायि
 तायाम् ॥ कामान् अवशति तिष्ठती
 च्छर्ये क्षतेर्णिनिः । भावेतत् ॥
 कामार्थसाविश्वम् । न । अष्टैश्वर्यान्त
 र्गते श्रव्यविशेषे । सख्यसङ्घटयतायाम्
 ॥ यथास्वच्छुष्यो भवति भूतेषु तथै
 वभूतानि भवन्ति । त्रैलोक्यां निश्चया
 निश्चेतव्यमनुविधीयन्ते योगिनः
 क्षु निश्चेतव्याः पदार्था निश्चयमि
 ति । कामान् स्वेच्छया शयसायधि
 तुं निश्चेतुं शीलमस्य । स्यतेर्णिनिः

कामिनी

भावे त्वः ॥

कामाह्वः । पुं । राजासे

कामिः । पुं । कामुके ॥ स्त्री । रत्न्याम् ॥

कामिकः । पुं । कारणवेखने ॥ न ।

काम्ये । काम्यमानभोगमोक्षप्रयो

जने विधिपूर्वके कर्मणि ॥ चि । का

मदे । कामीदृषलप्रदे ॥

कामितः । चि । इच्छिते । वाञ्छिते ॥

कामः सञ्जातोऽस्य । ता० इतश् ॥

कामी । पुं । परमात्मनि ॥ पूर्वकामत्व

त् कामोऽस्यास्ति । इनिः ॥ कामुके

॥ चक्रवाके ॥ पारायते ॥ चटके ॥

संसारिणि ॥ चन्द्रे ॥ ऋषभौषधी

॥ सारसखगे ॥ अवश्यङ्क काम्यते ।

कमुकान्तौ । आयश्यकेति घृष्टादि

स्वादायिनिः ॥

कामिनी । स्त्री । अतिशयकामयुक्ता-

र्यान्वयाम् । सवर्णासवर्णयो रताया

म् ॥ भीरुस्त्रियाम् ॥ स्त्रीसामान्ये ॥

पन्दायाम् ॥ दारुहरिद्रायाम् ॥ म-

दिरायाम् ॥ अथशयं काम्यते । क

मेः पूर्ववस्त्रिनिः ॥ भूयान् कामो-

स्यस्याः । अतइनिर्वा ॥

कामिनीपुष्पः । पुं । एचविशेषे ॥ न ।

आर्क्षे ॥ कामिन्याः पुष्पम् ॥

कामिनीशः । पुं । श्रीमाश्विनपृष्ठे ॥

विदग्धनायके ॥

काम्पित्यः

कामिमहः । पुं । स्मरोत्सवे ॥

कामीनः । पुं । रामपूगे । सुरेवटे ॥

-वि । कामानुरूपिणि ॥

कामुकः । पुं । अशोकपादपे ॥ अति-

मुक्तके । माधवीलतायाम् ॥ चटके

॥ चि । कमने । कामयितरि । का

मिनि । स्त्रीसुखासक्ते ॥ कामयते

तच्छीलः । लपपतपदेश्यादिनाक

मेवकन् प्रत्ययः ॥

कामुककाम्ता । स्त्री । अतिमुक्तकथता

याम् ॥

कामुका । स्त्री । इच्छावत्त्वाम् । धना

दीच्छायुक्त्यायाम् ॥ कामयते तच्छी

ला । उकषन्ताङ्गाप् ॥

कामुकी । स्त्री । मैत्रुनेच्छायुक्त्यायाम्

। वृषस्त्रन्याम् ॥ जानपदकुण्डगे-

येत्यादिनाङ्गीप् ॥

कामेषुः । पुं । फलकामे । सकामे ॥

काममाप्तुमिच्छतीति तथा ॥

कामेश्वरी । स्त्री । कामास्यापञ्चम्

स्वन्नर्गतनूर्तिविशेषे ॥

कामोदकम् । न । सतोद्देशेनन्येच्छ-

यादत्तोदके ॥

कामोदा । स्त्री । रागिणी विशेषे ॥

काम्पित्यः । पुं । गुण्डारोचनिकायाम्

। कंधीला इति भाषा ॥ उत्तरदेश

विशेषे ॥ काम्पिताया अदूरभयः ।

काम्बोजः

सङ्काशादिच्छात् रथः ॥

काम्पिलः । पुं । काम्पिल्याघे ॥ काम्पिलः । कफपित्तासृक्कृमिगुल्मोदररथान् । हन्तिरेची कदुष्णश्च मेघानाहविपाशजित् ॥

काम्पिलकः । पुं । } काम्पिल्याघे ॥
काम्पिलका । स्त्री । } उत्तरजनपद-विशेषे ॥

काम्पीलः । पुं । } काम्पिल्याघे ॥
काम्पीलकः । पुं । }

काम्बलः । पुं । कम्बलावृतरथे ॥ कम्बलेन परिच्युतो रथः । परिच्युतो रथ इत्यर्थः ॥

काम्बविकः । पुं । शङ्खवलयवादि कर्षरि । शङ्खिके । शङ्खकारे ॥ कम्बुशिल्पमस्य । शिल्पमितिठक । शान्तिरुद्रतिनिर्देशात् कादेशोऽनिच्छः ॥ कम्बोर्विकारो ऽस्यास्तीतिठम्बा ॥

काम्बुका । स्त्री । अन्वगन्धायाम् ॥

काम्बोजः । पुं । कम्बोजदेशजो ऽथ्ये ॥ सोमवल्के ॥ पुत्रागवृक्षे ॥ कम्बोजदेशोद्भवे प्रथमतः चन्द्रिये यथाद्विदितक्रियालोपादिना वृद्धत्वमापन्ने दक्षुपद्वाच्ये । सतुयवनतुल्योश्चेच्छजातिविशेषः । अस्य सगरराजेन सर्वशिरोमुखनङ्कृतम् । यथा । अर्द्धगक्रानां शिरसोमुखयित्वा यस्य सर्व

काम्यदा

यत् । यवनानां शिरः सर्वं काम्बोजानां तथैवचेति ह ॥ पुं । न । वलखदिरे । पपरियाखैर इतिभाषा ॥ काम्बोजेषु देशेषुभवः । तत्रभवदस्यर्थे । कच्छाशय ॥ काम्बोजो ऽभिनजो ऽस्यवा । सिंघ्वाशय ॥ काम्बोजी । स्त्री । माघपर्यायम् । ययपुच्छायाम् ॥ दुष्कदिरे ॥ गुल्फायाम् ॥ वाकुष्याम् ॥ काम्बोजेषुभवा । अयम् । स्त्री ॥

काम्यम् । न । अन्तःकरणशुद्धा वनुपयो गिनि कर्मविशेषे । फलकामनया चोदिते ॥ यथा । यत्किञ्चिदुक्तमुद्दिश्य यत्तदानं पादिकम् । क्रियते कायिकं यच्च तत्कार्यं परिकीर्तितमिति ॥ वि । कर्मनीये । सुन्दरे ॥ कामनाविषयेस्त्रगादौ ॥ कामोऽस्ययश्च । अन्यत्रापीति यप् ॥ यथा । काम्यते । कमु० ऋचोदत् ॥ काम्यकर्षी । न । स्वर्गादीष्ट साधने ज्योतिष्टोमादौ । फलोद्देशेनविधीयमाने कर्मणि ॥ काम्यश्च तत्कर्मचेतिविशेषः ॥

काम्यदानम् । न । प्रवारणे ॥ फलकामनयादाने ॥ यथा । अपत्यविजये शर्वस्वार्थं यत् प्रदीयते । दानंतत्त्वात्त्वमाख्यात सधिभिर्दुर्मदित्तकैरि

कायचि

ति गरुडपुराणम् ॥ काम्येनेच्छया
काम्यस्य सुहृदादीष्टस्य वरस्त्रीहस्य
श्वदे वादानम् ॥

काम्यफलम् । न । आर्यिक्यांशुद्वै ॥

प्राधान्येन फलं शुद्धि रार्थकी काम्य
कर्मणः । आर्यिकीशुद्धिः काम्यकर्म
णः प्राधान्येन फलम् ॥

कायः । पुं । कदैवते । प्राज्ञतीर्थे ॥

मूर्धौ । देहे ॥ सङ्गे ॥ सच्ये ॥ स्व
भावे ॥ मूलधने ॥ प्रजापत्यविधा
हे । सहनौ धर्म्यं चरतामिति निय

मनङ्कुक्षाः अन्यादाने ॥ न । मनु
व्यतीर्थे । प्रजापतितीर्थे ॥ तत्तु

त्वल्याङ्गुल्योर्मूलेकनिष्ठानामिकयो
रधोभागे प्रसिद्धम् । कायमङ्गुलिम्

ल इति षडनात् ॥ प्रजापतिर्देव
ताऽस्य । कक्षेदित्यण् इदंसादेशश्च

। यच्छेति लोपात् परस्मादादित्ठिणा
चीयतेऽन्नादिभिः चीयतेऽस्मिन्

स्थ्यादिकमिति वा । चिञ्चयने ।
निवासचित्तीत्यादिनाषष् ।

कायचिकित्सा । स्त्री । वैद्यविद्यावि
शेषे ॥ यथाच सुश्रुतः । कायचि

कित्सानाम सर्वाङ्गसंस्तानां व्याधी
नां चरातीसाररूपिप्तशोषोन्मा

दापसारकृष्टमेष्टादीना सुपशम
नार्थमिति ॥

कायिका

कायवलनम् । न । कवचे । तनुवे ॥
इति हारावस्त्री ॥

कायमानम् । न । टण्कुन्धाम् ॥ शरी
रपरिभाषे ॥

कायस्थः । पुं । परमात्मनि ॥ नरेपुधू
र्त्तं कृपाहीने नरजाति विशेषे । अ

चरजीविके । कूटकृति । पञ्चीक
रे । कायथ इति भाषा ॥ यथोक्तं न

ज्ञवैवर्त्तं कृष्णान्नखण्डे ट् ५ ५धाये
। विश्वैकलिपिकर्त्ताच भवदातुर्त्तं

न । हरेत् । कायस्थेने। दरस्थेन मातु
र्त्तं सनखादितम् । तपमास्तिकृपा

तस्यदन्ताभावोऽपि केवलमिति ॥
वह्निपुराणेषु । चाटचारणचौरे

भ्यो वयवन्धभयादिभिः पीड्यमानाः
प्रकारचेत् कायस्थेभ्यो विशेषत इति ॥

काये तिष्ठति । षा । सुपिस्व इति
कः ।

कायस्था । स्त्री । शरीतक्याम् ॥ आस
खक्याम् ॥ कायस्तिष्ठत्यनया । घ

चर्थकः ॥ एखाइये ॥ तुलक्याम् ॥
कायस्थभार्यायाम् ॥

कायिकः । वि । शारीरिके । कायनि
ष्यन्ते ॥

कायिका । स्त्री । } गवादिबलीयर्दा
कायिकावृद्धि । स्त्री । } दि कर्मयुतायां तु

दौ ॥ यथा । दौ द्वादाक्षकर्मयुता का

कारकः

विकासमुदाहृतेतिव्यासः ॥ मूलध
नाऽविरोधिण्यां प्रत्यब्देयपयत
दृष्टादिरूपायांश्चै ॥ यथा । काया
विरोधिनी शश्वत् पणार्द्धायात्तुकायि
केति नारदः ॥ इत्यायुधस्तु पणार्द्धा
या इत्यथ पणवाद्येतिषठित्वा यथ
स्त्वमूलधनस्य यावदवस्थानं तावत्
शश्वत्तर्षसहस्रमपि उत्तमर्गेण या
वाद्यते प्राप्यते सा कायिकेति व्याख्या
तवान् । तत्राद्या भोगसाभोगांता
अपराच तद्विज्ञा । इतिभिन्नाः ॥
कारः । पुं । वधे ॥ निश्चये ॥ वली ॥
यत्रे ॥ यती ॥ सुधारयले । हिमा
शै ॥ क्रियायाम् ॥ यथा । स्वाहा
कारवधत्कारनमस्कारा दिवौकसा
म् । इत्तकारो मनुष्याणां स्वधाका
र, स्वधाभुजाभिति ॥ करणम् कारः
॥ कर्मोपपदे कर्त्तृवाचकः । यथा । क
र्मकारः स्वर्गकारः इत्यादि ॥ वि
चिन्ते धान्यादिराशौ ॥ यथा । दौ
कारौ ॥ करणम् । प्रधातय ॥ हा
विद्येमे । परिभाषास्वार्थासर्वेभ्यश्च
तिकर्मणि घञ् । सर्वेभ्य इतिपञ्च
मीनिर्देशात् प्रकृत्यान्वयएव कर्दे
रवितिप्राप्तेऽप वाध्यते नञ्चर्षांश्च
या । स्त्रीप्रत्ययाः ॥

कारक

॥ भाष्ये करोति क्रियांनिर्वर्त्तयती
तिव्युत्पत्तिदर्शनात् । गबुत् ॥ न ।
क्रियोपाधिके ॥ साक्षात् क्रियानि
मित्ते । कर्माद्यन्यतमे । तानितु ।
कर्ता कर्म च करणञ्च सम्प्रदानंत
चैव च । अपादानाधिकरणे इत्याहुः
कारकाधिपट् ॥ कर्ता १ यथा पु
रुषैः शिवोद्वहः । कर्म २ यथा रा
जं प्रथमति । करणं ३ यथा नेत्रैः
शिवोद्वहः । सम्प्रदानम् ४ यथा च
रिः सद्गः सुखं दद्यात् । अपादानम्
५ यथा विभीषणः पदाद्भुष्टः । अधि
करणम् ६ यथा रेमे शरदि गोवि
न्दः ॥ सर्वत्र सर्वकारकशक्तिसम्भवः
। उत्तमम् । अनेकशक्तिपुक्तस्य विश्व
स्थानेककर्मणः । सर्वदासर्वथाभावा
त् कश्चित् किञ्चिद्विचल्यतइति । य
था । सर्वप्रयत्नेन च भूमिपाशाज
क्षिप्तं प्रजन्तुमुधि सर्वेष्वेभ्यश्च कर्मणो
धिकरणविवक्षायांससमीति ॥ कर
कोद्भवणले ॥

कारकदीपकम् । न । अलङ्कारविशेषे
। यथा । क्रमिकैकगतानान्तुगुम्फ
कारकदीपकम् । गच्छत्यागच्छ
तिपुनः पान्थः पश्यति पृच्छति ॥
यथावा । निद्राति ज्ञाति भुङ्क्ते चल
ति कचभरान् शोषयन् नारास्तेदी

कारकः । वि । कर्त्तरि । क्रियाजनके

कारण

कारण

व्यत्यक्षैर्नैवायं गदितुमवसरो भूय
 आयाद्विधादिः ॥ इत्युदप्रैः प्रभूषा
 मसकृदधि कृतैर्वारितान् ॥ दारिद्र्यो
 ज्ञानं पश्यास्मान्त्रिकन्ये सरसि बहव
 चामन्तरजैरपाङ्गैः ॥ आद्योद्गहरणे
 श्रुतस्य पान्यस्य कर्तृकारकस्य गर्भना
 दिक्त्वयः ॥ ॥ द्वितीये स्वप्याहुतस्य
 प्रभोः कर्तृकारकस्य निद्रादिष्वन्वयः
 इत्येकस्यानेकपाक्यान्वयेन द्वीपक
 ष्याच्छायापस्याकारकदीपकम् ॥
 काचकुशीयः । पुं । साख्यदेशे ॥ तद्दे
 शीयजने बहुभवनान्तः ॥ ॥
 कारणम् । न । करणे ॥ साधने ॥ वषे
 ॥ इन्द्रिये ॥ देहे ॥ कर्मणि ॥ का
 यस्त्रे ॥ वाद्यप्रभेदे ॥ शीतप्रभेदे ॥
 अव्यक्ते ॥ बीजभावे ॥ ईश्वरे । अ
 भिस्रनिमित्तोपादाने ॥ वेदान्ति
 नोमुखादीश्वरस्याभिस्रनिमित्तोपा
 दानकारणतां श्रुत्वा यातश्चकीयः
 सक्रोधमाह । आः पाप कथमीश्वर
 मेव विकारिणं कुत्सा विनाशधर्मि
 णमुपपादयसि । अस्यायम्भावः वेदा
 न्तीहि भगवतः सकलकार्योपादान
 स्वं मन्यते तच्च सदश्वविकारि तथा
 सप्रच्छते । यथा हि सन् स्वयं विकुर्वा
 याघटशरायांशुपादानं भवति तथा
 स्वयं विकुर्वन्नीश्वरो अंगदुपादानमि

त्यभ्युपगन्तव्यम् । तथा च भगवतो
 सदश्वविकारिस्त्वादिनां शिष्यं सिद्ध
 तीतिः ॥ साङ्ख्यस्वाहा ननुरे प्रकृते
 र्निश्चोत्पत्तिः मुख्यकूटसीन इति
 ॥ एतच्छ्रुत्वा वेदान्ती सखेद मां ह ।
 दुर्वृद्धीहीनौ एतदपिनानीतः य
 त्तत्सर्वप्रमेयजातं घटादिवत् । कार्य
 मिति प्रपानोपादानकारणमप्यपेक्ष
 योयमेवेति अतश्च विकारि श्रुत्वा मु
 ष्यवधुविकल्पविक्षिप्तमिमांसादि
 शान्तं व्योतिः कथं मनुदितानस्त
 मिच्छप्रकारं विज्ञोत्पत्तौ प्रकृतिवि
 कृतिं निष्कर्षं निर्मलम् । शश्वती
 शोत्पत्तद्वत्तत्त्वा मन्वुवाहावलीनां
 प्रादुर्भावे भवति नभसः कीदृशो वा
 विकार इति ॥ हेतौ बीजे येन विना
 यन्न भवति तस्मिन् ॥ तच्च निमित्तो
 पादानभेदाद्विविधम् । कारणत्वं
 माह । अन्यथासिद्धिशून्यत्वे ततिनि
 यतपूर्ववर्षित्वम् । तच्च समवाय्यत्वं
 समवायिनिमित्तभेदात् विविधम् ।
 परमाणु परिमाणभिन्नानां कारण
 स्वमितिमाप्यपच्छेदः ॥ अणुपरिमा
 णान्तुनकस्यापि कारणमिति सिद्धान्त
 सुक्तायसौ ॥ कार्यते ऽनेन । सयन्ता
 त कृजोत्पुट ॥
 कारणकारणम् । न । प्रकृतेरधिष्ठानभू

कारण

ते नश्यन्ति ॥

कारणगुणोद्भवगुणः । प्रोः । कारणगुण

पूर्वकगुणे ॥ तद्यथा । रूपम् १ र

सः २ गन्धः ३ अपाकजस्पर्शः ४ ३

५ बलम् ६ ज्ञेयः ७ वेगः ८ गुह्यत्वम्

९ एकत्वम् १० प्रयत्नत्वम् ११ परि-

भाषणम् १२ स्थितिस्थापकत्वञ्छारः

१३ । इति भाषा परिच्छेदः ॥

कारणता । खी । } हेतुत्वे । पृथ

कारणत्वम् । न । }

कारणे कारणत्वम् ॥ अतस्तन्नादि

रूपार्था सर्वविकाराधिष्ठानतायाम् ॥

कारणभाषा । खी । अलङ्कारविशेषे

यथोत्तरत्वेत् पूर्वस्य पूर्वस्वार्थस्य

हेतुता । तदाकारणभाषायात् ॥

उत्तरसुत्तर मति यथोत्तरम् । उ

दाहरणम् । जितेन्द्रियत्वं विनयस्य

कारणं गुणप्रकर्षो विनयाद्वाप्यते

। गुणप्रकर्षेण जनेन ५ नुरक्ष्यते जना

नुरागप्रभवादि सम्बन्धः ॥ अपिच ।

गुम्फः कारणभाषायाश्च वा प्राक्त

नकारणैः । नयेन खीः श्रियाच्या

ग स्यागेन विपुलं यशः ॥ उत्तरो-

त्तरकारणभूतपूर्वपूर्व । पूर्वपूर्व कार

ण भूतोत्तरोत्तरैर्वा वस्तुभिः कृते

गुम्फः कारणभाषा । आचोदाह-

ता द्वितीया यथा । भवन्ति नर-

कारणो

काः पापात् पापंदा रिद्रा सम्भवम्

। दारिद्र्यसंप्रदानेन तस्माद्दानपरो

भव ॥

कारणशरीरम् । न । सत्त्वप्रधानेऽसा

ने । आनन्दमयकोषे ॥ सुषुप्तौ ॥

अनाद्यविद्यानिर्बन्धनीयं शरीरद्वय

कारण भार्गव सत्त्वरूपाऽज्ञानं यद्

स्थितेत्कारणशरीरमिच्छाहुः ॥

कारणा । खी । यातनायाम् । गाठने

दनायाम् ॥ नरकदशा यमयातनेति

केचित् ॥ विजस्योत् कुम्भोपप्लासश्च

न्येतियुष् टाप ॥

कारणिकः । खी । परीक्षके ॥ करण-

श्चरति । चरतीतिठक् ॥

कारणोत्तरम् । न । प्रत्यवर्तन्त्ये ॥

सत्त्वत्वेनाग्नीकृष्य तत्प्रतिकूल

रूपकारणवृथात् तदा । तदुत्तरम्

कारणोत्तरम् । तत् त्रिविधम् । व

लवत् १ तुल्यत्वम् २ दुर्बलम् ३ ।

आर्थं यथा । मयात्तत्तः शतज-गृ

हीतभित्तिसत्त्वम् किन्तु तत् परि

शोधितम् । द्वितीयं यथा । मदीये

यस्मिन्निःकृमागतत्वाद्दिति याचुक्ते

प्रतिवादिनोपि तयोत्तरम् । तृती

यं यथा । ममेयस्मिन्निःकृमागतत्वा

त् इतिवाचुक्ते ममेयस्मिन्निःकृमा

योपभुज्यमानत्वात् इति प्रच्युत्त

कारवी

रम् ॥

कारणवः ॥ पुं । खड्हांस इति गौडे
 पु प्रसिद्धे हंसविशेषे ॥ जमन्ताखड्ड
 इति रमेडः । ईषत् रणः । ईषद
 र्थेति कोः कादेशः । कारखंडवाति
 । वा० । आतोनुप्रेतिक' ॥ ॥ ॥
 कारखड्बूहः । पुं । बहुभेदे ॥
 कारन्धमी । पुं । कांस्यकारो गौखि
 र्के ॥ धातुवाहुरते ॥
 कारमिषिका । स्त्री । कर्पूरे ॥ ॥
 कारम्भा । स्त्री । प्रियङ्गुवर्णे ॥ ईषत्
 रम्भा । ईषदर्थेति कोः कादेशः ॥
 कारवः । पुं । काके ॥ का इति रजो
 ऽस्यसः ॥
 कारवेल्ली । स्त्री । कारवेले ॥ काष्ठी
 रे ॥
 कारवी । स्त्री । शतपुष्पायाम् । सधु
 रायाम् ॥ रुद्रजटा इति गौडभाषा
 प्रसिद्धे दीप्ये । मयूरशिखायाम् ॥
 सुपत्न्याम् । कल्मीर्गे इति भाषा
 ॥ स्वक्पत्न्याम् ॥ कृष्णजीरके ॥ सु
 रकारवेद्याम् ॥ केनजखेनरैति ।
 रुगन्दे । पचायच् करवत्स मयूरखे
 न्यम् । तखेदमिष्यश्च ॥ कारंवाति
 या । वागतिगन्धनयोः । आतोनुपे
 तिक्वाः । गौरादिष्ठीष् ॥ यद्वा । कार
 यम् । हाशिं० । गण्यन्तः । सं०, क्विप् ।

कारख

कारमवति । अथ रत्नशांटी । क
 मयख्यश्च ॥ ॥
 कारवेल्ली । पुं । कारेखा इति प्रसिद्धे-शा
 के । कठिलके । सुषय्याम् । कार
 वेल्ली चिमं भेदि खद्यु तिक्तमधातल्लम्
 । खरपित्तकृपास्त्रम् । प्राखुभेदक
 म्मीन्ः खरेत् ॥ कारवेल्लीति वेल्लचल
 ने । कर्मण्यर्थ ॥ ॥
 कारवेल्लकः । पुं । कारवेले ॥ स्वार्थेकः
 कारवेल्ली । स्त्री । सुहकारवेले ॥ त
 दुष्या कारवेल्लीसा विशेषादीपनी
 षुः । तदुष्याकारवेल्लगुणा ॥ का
 रवेल्लीः फलंतकोस्वेदितं चिद्रुमर्दित
 म् । भर्जितं नवनीतेन सैन्धवेन स-
 यन्वितम् ॥ विदक्षितभुखमीघक्का
 रवेल्लीपठोरं पुलकितमिनतैलेसा
 धितं राकठेन । रक्षितमरिचचूर्णं
 सैन्धवेनातिपूर्वं संक्षितरसनामं
 लोखतामातनेति ॥ कारवेल्ली
 फलखेदिलचुतिक्तं सुमी ॥ पि
 त्ता ऽऽह्नामखापाखडुकफ
 मीन् चयेत् ॥
 कारखरः । पुं । किम्पाकट्टमे । विप
 तिन्दौ ॥ कारखरोति । सु
 ख्वो ह्येततास्त्रीखानुलोम्ये
 ऽः । कारखरोवृच इति निर
 नात्सुट् ॥

कारिका

कारिकारिका । स्त्री । कर्षणलौका
 धाम् ॥ १२२ ॥ १२३ ॥
 कारा । स्त्री । वन्धनाशये । कारागारे ॥
 दृष्ट्याम् ॥ प्रसेवके ॥ बीजाधि, का
 उभाखे ॥ सुवर्णकारिकायाम् ॥ व
 श्चने ॥ प्रीडायाम् ॥ कीर्यते । हवि
 । मि० अड् । अहशोडीतिगुणे
 दीर्घस्वनिपात्यते ॥ १२१ ॥
 कारागारम् । न । वन्धनशक्त्याम् ॥
 कारैव आगारम् । कारायै वन्धा
 वा आगारम् ॥
 कारोगुप्त । चि० । वन्धनागारस्ये ॥ का
 रायागुप्त ॥
 कारापथः । पु० । देशविशेषे । तच्छ
 नाम् । यो रश्मिद्वयकेत्वोर्बिषये ॥
 कारावरी । पु० । पारशरहैदद्यामुत्पये
 । चर्नकारे ॥ कारावरोनिपादात्
 चर्नकारः प्रिह्यते ॥
 कारावेशम् । न । वन्धनाशये । मधु
 के ॥ कारैव कारायै शवेशम् ॥
 कारिः । स्त्री । क्रियायाम् ॥ चि० । शिल्पि
 नि ॥ करोति । डुकृष्० । कुजउदी
 चांकारुष्विति इण् ॥
 कारिका । स्त्री । नटयोपिति ॥ कृतौ
 ॥ स्वस्वार्चरक्ष्यावह्वर्षजापिका
 यांक्रियतायाम् । विपरखसोके ॥ शि
 ल्ये ॥ यातनायाम् ॥ नापितादिकम्

कारौर

खि ॥ करणम् । धान्त्वर्धनिहेशे करो
 ते खुंस् । खिच्चांघृष्टिः ॥ यदा क
 रोति ॥ खुंस् ॥ अच्ययस्योदितोत्त
 म् ॥ १२० ॥ १२१ ॥ १२२ ॥
 कारितः । चि० । कुर्वन् प्रेरितः । कारित
 इत्युच्यते । कराया इतिभोषा ॥
 कारिता । स्त्री । कारिकायाम् । कारि
 तादृष्टौ । अधिकस्वर इतिभोषा ॥
 यया । अणिकेनतुयादृष्टिरधिका
 सम्यकीर्षिता । आधत्वाणकृतानि
 खं दातव्यासा तुकारिता ॥ इति
 काच्यायनः ॥
 कारी । स्त्री । कारिकायाम् । कटुपत्रि
 कायाम् ॥ कण्टकारी भाकर्षकारी
 ल्येपादिया ॥
 कारीरम् । न । भस्मनि ॥ कारीरस्या
 ययवे । काण्डे ॥ टीट इतिप्रश्ने क
 रीरफले । तत्पुष्पे ॥ फलकारीरस्य
 हि बीजवर्जितं संस्कारितं सोदक
 मागनेपु । सुचिक्रयेष्वष्टदिनं सुत
 न्धितं सन्धानरीत्यानुपिशाविपाचि
 तम् ॥ कारीरकटुकद्रुहि फलमु
 खंरुचिप्रदम् । कफपित्तकरड्कि
 श्चित्कषायवातहरम् ॥ अष्टकुसु
 मशाकस्तु । कारीरकटुमुसंमुधर्म
 निहितं संधारिणं संयुतं सप्ताहेन
 विपाचितं सखबर्षं हिङ्ग्याद्यतैलेभ

-कारुजः-

शम् । विभ्रंतकतरं सुकाञ्चिकमघोः
 सद्देसवारान्वितं भेः। का केनेसमार्चि
 -तः प्रतिदिनं श्रीपार्थतीशः स्वयम् ॥
 कारीरङ्गसुमम्भेदि कटुकं कफनाश
 नम् । पित्तकृद्गुचिरं भवं कषायं प
 प्यदम्भुशम् ॥ कारीरङ्गसुमंरुचंशी
 तक्षुष्मनाशनम् ॥ कारीरुखविय
 वैविकारोवा । अण्ड । पक्षाशय
 ष्वा ॥
 कारीरी । स्त्री । घृप्यादिकलेः याग
 विशेषे ॥
 कारीपम् । न । शुष्कगोमयसमूहे ।
 विटैरा उपलींकोठेर रतिभाषा ॥
 - कारोषाणां समूहः । मि० अण्ड ॥
 कारुः । डि । शिल्पिनि ॥ कारियिच्छातु
 कर्माणि कारुं पश्यान्नवष्येदिति कू
 र्मपुराणम् ॥ कारके ॥ पुं । विश्वक
 र्मणि ॥ शिल्पे ॥ करोति । दुष्टाण्०
 । कृवापि स्थुण् ॥
 कारुकं । डि । रूपकारादिशिल्पिनि
 ॥ स्वार्थेकः ॥
 कारुककर्म । न । रूपकारादीनाङ्गुर्
 णि ॥ वैः कर्मभिः प्रचरितैः शुभ्रप्य
 न्तेदिशातयः । तानिकाहककर्माणि
 शिल्पानिविधियानिच ॥

कारुचौरः । पुं । सम्यचैरे ॥
 कारुजः । पुं । कारमे । गलार्थके ॥ फे

कार्शवी-

ने ॥ बल्मीके ॥ नागकेशरे ॥ गैरि
 के ॥ शिल्पिना चिपे ॥ स्वयन्नात
 तिले ॥
 कारुणिकः । डि । दयालौ ॥ कश्वाशी
 लमस्य । शीखमिति ठक् । कश्वा-
 प्रयोजनं मक्षवा । प्रयोजनमिति
 ठक् ॥
 कारुण्डी । स्त्री । जलौकायाम् ॥
 कारुण्यम् । न । परदुःखदुःखित्त्वे । क
 - कश्वायाम् ॥ कश्वाः कश्वावान् त
 स्य भावः । मा० प्यञ् ॥
 कारुपः । पुं । सुधन्वाचार्ये । विजम्भनि ॥
 कारुषाः । पुं । करुषदेगवासिपु । वृ
 - हद्गृहेषु ॥ बहुवचनान्तेयम् ॥
 कारोत्तरः । पुं । सुराग्रभागे । सुराम
 - यडे ॥ कूपे ॥ नि । कार्यक्षमे ॥ कारे
 य क्रियया उत्तरः ॥
 कार्कन्धवम् । न । कर्कन्धाविकारे ॥ त
 दवयवे ॥ विल्लाचश् ॥
 कार्कश्यम् । न । कठोरतायाम् ॥ कर्क
 शस्यभावः । प्यञ् ॥
 कार्काटः । पुं । कर्काटदेशे ॥ स्वा० अ
 ण् ॥
 कार्शवीर्यः । पुं । चन्द्रमंशुकृतवीर्य
 राजपुत्रे । अर्जुने । हेरये । हेरय
 प्रायतारे ॥ अस्थानम् । उद्यत क
 र्यसहस्रान्तिरश्विहलोषीपवैर्य-

कालक

कालकू

भूतभविष्यदर्शमानास्त्रयःकालादिति
 वैद्याकरणाः॥ कालोहि भगवदि
 भूतिः-। कालः कलयतामहम् । क
 लयतां सङ्ख्यां कुर्वतांमथे ॥ कि
 याशक्त्युपहितः सर्वस्य संघर्षापरमे
 श्वरः कालः ॥ अहमेवास्त्रयःकालः ।
 अस्त्रयकालाभिमान्य ऽस्त्रयः परमे
 श्वरास्त्रयःकालः ॥ कलवात् सर्वभूता
 नां प्रज्ञादीनांनिमेषतः । कालम
 शब्देन निर्दिष्टो ह्यखण्डमन्वसद्वयः
 ॥ कलयत्यांयुः । कलसङ्ख्याने ।
 पञ्चाशजनात् प्रज्ञास्य ॥ कल्य
 ते । कलसङ्ख्याने शब्देष । कर्म
 सिघञ् ॥ कालयति सर्वमिति वा ।
 कलमेरुते । यज्जनात्पञ्चास्य ॥ यद्वा
 । काल्यते । कालउपदेशे । घञ् ॥
 यस्या ऽहःप्रथमं रूपमरूपस्यतवानि
 शा । सन्ध्याय परमेशस्य तस्मै का
 ल्हात्मनेनमः ॥
 कालकः । पुं । जटुले । जतुके । पिप्री
 । देहस्यचिह्न विग्रहे । लस्यम इति
 भाया ॥ असगर्दे ॥ न । कालशाके
 ॥ यकृति ॥ अनित्ये वर्गे रक्तेचाये
 कालाच्चे तिकन् ॥ कालकः घटः
 कालिकाशाटी कालकस्युखम् ॥ का
 लयति-। कलचेमे । ॥ ७ ॥ खुल ॥

कालकण्ठः । पुं । शिवे ॥ पीतसारे ॥
 मयूरे ॥ खड्गने ॥ कलविष्टे ॥ दा
 ल्युष्टे ॥ कालःकृष्णवर्णः कण्ठो यस्य
 सः ॥ काले प्राचृपिकण्ठो ध्वनिर
 स्या ॥
 कालकण्ठकः । पुं । दाक्ष्युत्पत्तिणि ॥
 कालकण्ठे ॥ कालकण्ठो ऽस्य । क
 प् ॥ स्वा० कन्वा ॥
 कालकन्दकः । पुं । जलसेर्पे ॥
 कालकन्या । स्त्री । जरायाम् ॥ कान
 ल्यकन्या ॥
 कालकारिका । स्त्री । जलकन्याम् ॥
 कालस्यकारिका ॥
 कालका । स्त्री । कालकेयनान्नो ऽसुर
 गणस्यजनन्याम् ॥
 कालकाकः । पुं । सदाशिवे । देवदेवे ॥
 कालकीलः । पुं ।
 कालकीलकः । पुं ॥ } कालाफले ॥
 कालकुटम् । न । पर्वतीयभक्तिकाविभ्र
 ये । कङ्कुष्टे । विरज्जे ॥
 कालकूटम् । न । शिवे ॥ घाते ॥ पुं ।
 न । स्यावरेतीजविषविभ्रये ॥ देवासु
 ररखेदेवैर्हतस्यष्टयुसाभिनः । दैत्य
 स्यहिराज्जातसकरश्चन्द्रसन्निभः ॥
 निर्वासकालकूटोऽष्टमनिभिः परि
 कीर्तितः । सोऽहिच्छेषेशृङ्गवेरे
 ॥ कालकूटो मलमे भवेत् ॥ कालमपि

कालकटकूटः । पुं । शिवे ॥

कालघ

कूटयति । कूटपरिदाहे । चुणकर्म
 ग्यत् ॥ कालघकर्मणो मन्त्रोर्वाकू
 टेरान्तिरेवेति वा ॥ १ । ११ ।
 कालकृत । पुं । सूर्ये ॥ कालं करोति ।
 लुक् ॥ क्लिप् । तुक् ॥
 कालकृतः पुं । सूर्ये ॥ वि । कालञ्जा
 ते ॥ यथा । सर्वकालकृतमन्ये
 कालो हि पञ्चवत्सरः । इतिपु ॥
 कालकेशी । स्त्री । नीत्याम् ॥
 कालखलनम् । न । यकृति ॥ इतिहे
 मचन्द्रः ॥
 कालखण्डः । पुं । सर्धानरकविशेषे ॥
 कालखण्डम् । न । दक्षिणकुक्षिसमांस
 खण्डे । यकृति ॥ कालखतखण्डम् ॥
 कालघग्निः । पुं । वास्तरे ॥
 कालघर्षः । पुं । योगविशेषे ॥ यथा ।
 पृथ्वीशीतानुवारः । परिहर दशमीं
 सप्तमीन्मार्गवेदि । अष्टम्यां दिवपूर्वा
 बुधदिननक्षत्रीं सौरिवारदशम्याम् ।
 एतादृश्याम्भौर्न दशम्यतकिरखेव
 जैयेद्दशमीन्वसर्वारम्भं न कुर्याज्ज
 ननशतविमद् कालघण्टो हि योगः इ
 ति ॥
 कालघ्नतः । पुं । काष्णकासुन्दे इतिगी
 रभापाप्रसिद्धे कासमर्दे । कसौदी
 इतिभाषा ॥
 कालघ्नम् । न । कालस्वरूपे चक्रे ॥

कालघ

यथा । कालो विविधे ऽपसंर्षिग्युक्त
 षिषीषुमेदतः । सागरकोटिकोटो
 नाविंशत्वास समाप्यते ॥ अवेसंर्षि
 ग्येषां षडरा । अस्तर्षिग्यांत एव विपरी
 ताः ॥ एषदादेशभिररैर्विषसंतेका
 लघकमिदम् ॥ इति हेमचन्द्रः ॥
 कालस्वरूपे ॥
 कालघ्नितकः । पुं । ज्योतिर्विदि । दै
 त्यघ्ने ॥
 कालघ्नः । पुं । कुक्षुटे ॥ वि । अस्याय
 ष्वाश इति विदुषि ॥ अहेदभिर्षखन्धे
 नयावत्कालविपर्यया । तमेव चागते
 काले भिन्याद्घटमिवाश्रमा ॥ का
 लं जानाति । ज्ञा । कः ॥
 कालघ्नरः । पुं । योगविशेषे ॥
 ॥ शैरवे । शिवे ॥ पर्यतविशेषे ॥ दि
 शविशेषे ॥ काष्णः । खाने सिद्धपी
 ठे ॥
 कालघ्नरा । स्त्री ।
 कालघ्नरी । स्त्री । } चण्ड्याम् ॥
 कालतालः । पुं । तमाश्रयणे ॥
 कालतन्दुकः । पुं । काकेन्दौ । कुपी
 लुके ॥
 कालदण्डः । पुं । योगविशेषे ॥ काल
 दण्डो ॥
 कालधर्मः । पुं । शंभवे । समयम्भ
 वे ॥ कालधर्मः ॥

काष्ठसु

काष्ठनियोगः । पुं । देवाप्त्यायाम् ॥
 काष्ठनियोगः । काष्ठहृतोर्वांनि
 योः ॥
 काष्ठनिर्यासः । पुं । गुग्गुली ॥
 काष्ठनेमिः । पुं । राघसंविशेषे ॥ हि
 राघसंविशेषे । दिव्यविशेषे ॥
 काष्ठनेमी । पुं । काष्ठनेमी ॥
 काष्ठनेमिनिहा । पुं । श्रोपती । विष्णो
 ॥ काष्ठनेमिनिहानेति ॥
 काष्ठनेमिरिपुः । पुं ।
 काष्ठनेमिषा । पुं । विष्णो ॥
 काष्ठनेमरिः । पुं ।
 काष्ठपर्याः । पुं । तगरगृध्रे ॥
 काष्ठपानकम् । न । कहुटसदि ॥
 काष्ठपाशः । पुं । याथायां घर्षे नीयविशे
 ये ॥ उत्तरादिषु पूर्वादिषु सूर्या
 दितः क्रमात् । काष्ठ सक्तस्त्रुये पा
 शो निशायान्तु विपर्ययः ॥ समुख
 श्यौ काष्ठपाशौ याथायां विवर्षये
 त् ॥
 काष्ठपीशुकः । पुं । कुपीशो ॥
 काष्ठपुच्छः । पुं । सगविशेषे ॥ शुभे रे
 यसमः काष्ठपुच्छो मुनिमिरीरि
 तः ॥
 काष्ठपुरुषः । पुं । वमसचार्येणा ज्यो
 तिःशास्त्रे ॥ वया । किन्त्वस्य काष्ठ
 पुरुषाण्यमचार्यस्य गच्छेत्कदा

काष्ठमे

षि दृशपिर्मनसापि वागम् । इति
 मानिराणां शुभाशुभसंज्ञार्थः । अन्त
 संयादिहादगरोशिकल्पिते व्योति
 काष्ठप्रसिद्धे पुरुपाकारे ॥
 काष्ठपुच्छः । पुं । सगविशेषे ॥ कहुपक्षि
 शि ॥ न । कोटपुच्छमात्रे । अनुर्भाषे
 ॥ कर्षकापे । कर्षक्य 'पुष्पांतनयस्य
 पन्वनि । कालोऽयम' इव दृष्टः सस्य
 । काष्ठपर्यं वा दृष्टं मेस्य ॥
 काष्ठपेपी । स्त्री । श्यामवहत्यायाम् ॥
 काष्ठप्रभातम् । न । योऽदृते ॥ इति
 विकारदशेषः ॥
 काष्ठसापिका । स्त्री । मन्त्रिहायाम् ॥
 काष्ठमानः । पुं । कृष्णार्जुने । कृष्णतुल
 याम् ॥ राजनिर्घण्टे काष्ठसाह र
 तिःमाठः ॥
 काष्ठमुष्कः । पुं । यष्ट्यापाटलिपुंषे ॥
 काष्ठमूलः । पुं । रक्षिषिषके ॥
 काष्ठमेघः । पुं । श्यामलेसघनेयने ॥
 काष्ठमेशिका । स्त्री । काष्ठमेश्या
 म् ॥ काले मिश्रयते । मिश्रयच्छे ।
 कर्मविषयः । शी० उनीपः स्वार्थे
 कन् ॥
 काष्ठसेपी । स्त्री । काष्ठमेपिकायाम् ।
 सक्तिषायाम् ॥ तिष्ठति भासेमरा
 ज्याम् ॥ काष्ठयर्थे मित्रति । मिप
 स्यर्थायाम् । कर्मण्यय् । शीरा

काशलो

दिवान् जीव ॥ पुं । कालरे ॥ यथा गोम
 कालयुक्तः । पुं । कालरे ॥ यथा गोम
 दिव्यो विनश्यन्ति ये चान्येन टनर्त्तकाः
 । वासवो वर्धते देविग्रसश्च नहि वा
 यते ॥ तिलसप्तपमादीदिकार्यासा
 नां सवर्धता । गोमदिव्यः सुवर्धा
 निः कास्यतामाश्रयेतः ॥ तत्सर्वं
 देविविभीयकर्त्तव्यो धान्यसम्पदाः ।
 तेन धान्येन लोकोद्यः निस्तरिव्यति
 दुर्दिनम् ॥ पार्थिवामोषका दीनाः
 काशयुक्ते प्रपीडिताः ॥ इति ॥
 काशराशिः । स्त्री । सर्वभूतापहारिण्या
 सत्युदेव्याम् ॥ सर्वभारकक्षापिका
 कस्य राशिर्नो विष्का । प्रलयेका
 स्यापिनाशात् ॥ काशराशिर्वसभगि
 नीतिभायप्रकाशः ॥ कस्यान्तरापी
 भीमरथ्याम् ॥ निग्राविशेषे । ही
 पावल्याम् ॥ हीपावलीतुयाप्रोक्ता
 काशराशिश्च सामतेत्यामस वचना
 तः ॥ दुर्गायः भक्तिविशेषे ॥ दैनन्दि
 नप्रलयेऽपीतिकथित ॥ काशः सं
 शारोमरणं तदुपलभिता राशिः ॥
 काशरुद्रः । पुं । काशामिच्छे ॥
 काशरुद्रमन्त्री न । विह्वलयसे ॥
 काशलोचम् । न । निष्ठा इति शौड
 भाषाप्रसिद्ध कृष्णायसे । रुक्मे । ती
 रणे ॥

कारशा

काशवित् । पुं । ज्योतिर्विदि ॥ ज्योति
 र्जोर्विदि काशः परमार्थ इत्याह ॥ त
 न्न । कालेको मुहुर्त्तादिव्यबहारा
 योगातः । सन्धानात्तेपि न स्वातन्त्र्य
 म् । अन्यविषयत्वेन प्रतीतेः ॥ उदय
 काशे इत्यादिना क्रियाधर्मत्वेन प्रती
 तेः स्फुटत्वात् । तत्र क्रियाधर्मत्वं
 कालेपितदुत्पत्तिदर्शनात् । अन्य
 याकाशानर्त्तव्यत्वेन क्रियानिष्प
 त्त्वा पातात् ॥ वि । जयसरणे ॥
 काशविभक्तिः । स्त्री । भासवर्धनादौ ॥
 काशरुन्तः । पुं । कुलखरुषे ॥
 काशरुन्ती । स्त्री । पाट्यावृत्ते ॥
 काशवेला । स्त्री । क्रियानर्त्तकाशवि
 शेषे ॥ यथा । पञ्चद्विषडुक्तिनगेन्द्र
 वेदद्विदम्बिनस्यापिदिवाऽथरापै
 । घटतुर्धरामाहिरामिचन्द्रनागा
 सुल्थादिषु काशवेला इति ॥ का
 शरुग्नेस्तस्यामाहं ह्यपावेला ॥
 इति दीपिका ॥
 काशशाकम् । न । नाडिकम् । धादुशा
 कम् कालकसितिपर्यायप्रसिद्धशाक
 विशेषे । नरिका नरका इति शौड
 भाषा ॥ काशशाकं सरुच्यं वातकृ
 त्कफशोफहत । पल्पश्चिकरमेध
 रक्तपित्तहरश्चिमम् ॥
 काशशाशिः । पुं । कृष्णशाली ॥

काष्ठा-

कालशेयम् । न । शोरसि । घोले ॥ क
 लस्यभिर्मन्यनपात्रे, भवम् ॥ इति
 कुर्चिकलशिवस्यस्य हेर्बे ॥
 काष्ठसंरोपः । पुं । शिरकाशावस्थाने ॥
 काष्ठसर्पः । पुं । कृष्णसर्पेण मन्त्रविषे ॥
 काष्ठसारः । पुं । कृष्णसारो रसमे ॥ त
 । पीतचन्दने । काष्ठानुसर्वि-का
 शिष्या इति गौर्दभाषा ॥
 काष्ठसूत्रम् । न । अयुतयोवनपरिम
 ष्णत्वे तावमयेतातसमेदये । उपर्येथ
 शिवादन्यत्राभ्यामतिथ्यमाने । नर
 ॥ के ॥ कृष्णसंघप्रसू चच्छेदनरूपेन
 रके ॥
 काष्ठसंयम् । न । घोले ॥
 काष्ठसूत्रम् । पुं । तमाकपृथे ॥ तिन्दु
 कश्चे ॥ जीर्णकद्रुमे ॥ दुष्पादिरे ॥
 लदुम्बरे ॥ काष्ठः खन्धो यक्ष ॥
 काष्ठशक्तिः । स्त्री । विषमिने ॥
 काष्ठधीनः । पुं । लोभे ॥
 काष्ठा । स्त्री । कृष्णविरतायम् ॥ का
 श्वति । किलविषेपथे । पृथ्वन्तः ॥ प्र
 श्विष्य ॥ मन्त्रिष्ठायाम् ॥ नीलिका
 श्वम् ॥ कल्पते । कल्पये । कर्मशि
 धेय ॥ कृष्णजीरके ॥ अश्वगन्धिया
 म् ॥ पाटशास्त्रे ॥ काष्ठीयाकडा
 इति गौर्दभाषाप्रसिद्धो कुलिकेवृत्ते
 ॥ काष्ठीयवर्गः । अश्व ॥

काष्ठाञ्च

शिर्योम् । वर्षास्यविषयार्थानप
 इति न डीप ॥
 काष्ठाचरिकाः । वि । शिचिताचरे ॥
 काष्ठीया । स्त्री । नवविधासु तुष्टिपु
 त्तमीयायाम् ॥ यथा । प्रिवृज्यापिन
 सशोनिर्वाचदिति । सैककालपरिपा
 कमपेक्षसिद्धितेविद्यास्यति । कर्ममु
 सप्ततवेच्युपदेशे यातुष्टि । साका
 शास्त्राश्च उच्यते ॥
 काष्ठागुरुताम् । कृष्णागुर्याम् ॥ काष्
 त्ततः । अगुरुत्वे ॥ अयं प्राग्ज्योतिषे
 मवतीतिप्रसिद्धिः ॥
 काष्ठात्रिभङ्गः । पुं । संसारकारिभरे ॥
 काष्ठीनिः । विषयमुखे । श्राप्ते ॥
 काष्ठाङ्गः । पुं । किरणयेयप्रभेदे ॥
 काष्ठाङ्गम् । न । काष्ठापुत्रयक्षोत्ते ॥ यथा
 मेय । शिरोमूषोवर्कं मिश्रुनं वाचुयु
 म्मकम् । कर्कटे विद्ययन्त्रे प्रसिपत्सू
 हरमेवच ॥ कन्याकटिलुत्तावसि
 र्दधिको गुणमेवच ॥ धनुःकृष्णो
 जान्नुभोजहे प्रकीर्तिते । सीन
 पद्विदयश्चैव काष्ठाङ्गानि यथाक्रम
 म् ॥ इतिकालनरस्यसिद्धसङ्गत्तयो
 गतः । पुंसाममित्तरुद्राम् । सुभाशुभ
 फलवदेदिति ॥
 काष्ठाञ्जनो । स्त्री । जनीश्वान्त्र्याम् ।
 श्रेचन्याम् ॥

काव्याधी

ततुः शिरस्यः काव्यमदृष्टं इवैष
 भुजः ॥ एकपदार्थतायवा ॥ भस्मो
 न्दुःखनभद्रमस्तु भवते कदाचमाले
 भुमः ॥ साः सोपानपरम्पराङ्गिरिसु
 प्रोताकोन्तालदाकङ्कित्स्मि अचाराध
 जिततेपितेन विभुना युष्मत्स पर्यास
 आखालोकोच्छेदिनि मोषनामनि
 महासोहेनिधीयामहे ॥ रघुः अ
 पराधइवे पूर्वापरजन्मभेरेनमनेम
 भुजपाते शस्त्रेपिषेपो महासोहे
 सुखालोकोच्छेदिनि यथाक्रम
 ॥ सुकुरुपेहेतुः ॥ काव्या
 काव्या । स्त्री । पूतनायाम् ॥ बुद्धी ॥
 काव्याधीपतिः । स्त्री । अर्थात्कारण
 मेहे ॥ किमुक्त्यनाद्य संसिद्धिः काव्या
 धीपतिरियते । स जित स्वन्मुखे
 तान्दुःखानां काव्याधी प्ररसीवदाम् ॥
 अक्षयः सशक्त्यनेन पद्मानि येनाजिता
 गति इति विवक्षितम् । तथाच सो
 पियेनजितास्तेन पद्मानिजितानी
 तिति किमुक्त्यमितदेषाः पूषिका
 न्धावेन पद्मजवरुमस्यार्थस्य संसिद्धिः
 काव्याधीमतिः ॥ तान्द्विकर्थापति
 विद्यत्रिस्तनाय काव्याधिषेयम् । युधा
 न्वाः ॥ अक्षयः सशक्त्यनेन पद्मानि
 प्रभाहरः ॥ अन्वजीव्यमपिक्तहर
 तीति किमद्भुतम् ॥ स्वकीयहृदय

काशिरा

मिच्छानिर्गता वै प्रयोधरी । इ
 द्यस्थान्यदीयस्य भेदने का कृपात
 योः ॥ पुं । रोगविशेषः ॥ सुतेः ॥ पुं ।
 कस्यकस्यने ॥ कास इति प्रसिद्धे
 रोगविशेषे ॥ इरुगन्धाधाम् ॥ काशः
 साम्भपुरस्तिक्तः ॥ स्वाहुपाकोहिमा
 सरः ॥ नूवकुच्छाश्रदाहाश्चयमि
 तजरोजितः ॥ न ॥ काशपुष्पे ॥
 काशते । काशुदीप्तौ । पचायच ॥
 काशकः ॥ पुं । काये ॥ कास इति भा
 शिः ॥ पुं । काशे ॥ काशे ॥
 काशस्मिन्निः । स्त्री । कूटशास्मिन्निवृत्ते ॥
 काशिः । स्त्री । दिशविशेषे ॥ काश्या
 म् । काशते ॥ काशुः ॥ सर्वधातुभ्य
 इत् ॥ इति त्रिकाण्डशेषः ॥
 काशिका । स्त्री । काश्याम् । महाश
 याने ॥ प्रकाशिकायाम् ॥ काश्याव
 । स्वार्थे कन् ॥ काशिक्याम् ॥ का
 श्यादिस्त्राङ्गिठः । इकारेण र्थात् ॥
 काशिकाभिः । पुं । दिशोदिशि । भन्व
 त्तरी ॥
 काशिकी । स्त्री । काश्यात्तायाम् ॥
 काश्याजता तेषमवा । तत् आगता
 दिवा । काश्यादिभ्यश्चङ्गिठः । इतिठ
 क । डीप ॥
 काशिराजः । पुं । स्वपतिविशेषे । भन्व

काशीरा

काशीरा

नरौ सुधोदने ॥ काशीरा राजा
 राजीवः सुखिभ्यश्च ॥
 काशीरा खी । योगेश्वराम् । तपः स
 स्थोम् । अविमुक्त नो आनन्दवने ॥
 मने प्रलयकालेऽपि न तंतं चैव क
 दाधन विमुक्तं न शिवाभ्यां यद
 विमुक्तं ततो विदुः ॥ न यदाभिमव
 लीलयं न यदायां समुद्रवः । तदा वि
 मुक्तं भीमेन चैव मेतं दिनिर्मित
 तंम् ॥ रथगस्त्यमतिस्त्ववचनम् ॥
 अयोध्या मधुराभायां काशी का
 शीः अवनिकाः । पुरी शारावती वै
 त्तव सत्तैता मेः चदायिकाः ॥ एता
 क्तुः पृथ्वीमध्यं नामशयस्ते कदाचन
 तः ॥ पुरी शारावती विष्णोः । पञ्चजन्यो
 परिस्थिताः ॥ यताश्च मुक्तिः ॥ सर्वा
 एकवगयिताः सुरैः । ग्रामिः ग्रामिण
 चैवाणि काशीप्राप्तिकराणि चटं । प्रि
 षिना सिद्धमैः चार्थैः मदाकारुणि
 काः शिवाः । तारोपदेयः कुरुते इ
 त्याहुः शास्त्रकोविदाः । यथोक्तं
 द्रयामले । काशीपुरीपरिसरे सुर
 सिन्धुतीरेः केषु त्वपच्यनुदिनं किल
 देहभाजाम् । सोऽर्चार्थमेव देवया
 शिखण्डमैः शिः श्रीशक्तिबीजम्
 नघं सुरसंघसेव्यमिति ॥ तत्र चैष
 देव्यो रत्नमन्त्रस्यैवैषाम् व्याधरख

वृषज्जावालोक्याः शाक्तेभ्यः शक्तिवी
 जस्यमुवनेशरीमन्त्रस्य यतिभ्यः प्रण
 वस्येतिश्वरस्था ॥ सदा कृतयुगश्चास्तु
 सदा चास्तु चरायणम् ॥ सदा म
 हिहादयश्चास्तु काशीं शिवसतां स
 ताम् ॥ लोकोक्तं केशवो काटी गङ्गा
 व्या नगरं धनुः । काशि शैल्यः शरो
 त्तम्यैः शिवो धन्वी पुजातु माम् ॥ अ
 त्तयवा सर्वेषां शि काशीं सन्ति नरो
 त्तमम् । तत्र निवस्य वसेन् निवस्य देवी
 भक्तिपरायणः ॥ तानि स्थानानि स
 न्यस्य न जपन् देवीं निरन्तरम् ।
 श्यायं कश्चिद्विष्णोर्जं मुक्तो भवति ।
 श्वनादिति देवीगीता देवीभांगव
 त्तैः ॥ काशते । काशुदीप्तौ । मचा
 त्तयश्च । गौरादिश्चान् उदीपु ॥
 काशीनाथः । पुं । विश्वेश्वरे । शिवे ॥
 काशीराजः । पुं । शिवे ॥ धन्वतरौ ॥
 काश्याः राजा । टच् ॥
 काशीशम् ॥ न । धातुकाशीशे । हीरा
 कसीति प्रः उपधातुविशेषे ॥ तद्दि
 विधम् । चरिदखं लोहितं च धातु
 काशीशमिष्यते । मुक्तवर्थं तदा कृ
 ष्यन्मुष्यकाशीशमुच्यते ॥
 काशुकारः । पुं । गुवाके ॥
 काशुरी । खी । यस्माद्याम् ॥ काशते
 काशुः । अन्येभ्यो यीतिमनिन् । अ

काशमीरी

काठम

नोरचेतिः कीर्ती ॥
 काश्यर्थः । पुं । काशमीरी टचे । गम्भा-
 र्याम् ॥ काशमीरीशब्देऽस्यस्य ॥ अन्ते
 ध्योपीतिथय ॥
 काशमीरम् । नः । पुष्करमूले ॥ कुङ्कुमे ॥
 टङ्के ॥ पुंभन्वि । देशविशेषे । शास्त्रवि-
 श्लेषु ॥ संप्रदायविशेषे ॥ यथा । शा-
 रदासद्वाराय कुङ्कुमाहितंटांस्तक-
 म् । तावत्तकाशमीरदेशः स्वातन्त्र्यम् ॥
 यथोज्ज्वलताम् ॥ काशमीरेषुभवम् ।
 तेषुभवप्रत्ययः कच्छादिभ्यः प्रत्यय-
 ॥ स्वार्थेखा ॥
 काशमीरजम् । नः । कुङ्कुमे ॥ पारिभाष्ये
 कुङ्कुमे ॥ पुष्करमूले ॥ काशमीरे-
 जायते । जमीरु ॥ सप्तम्यांजनेर्देः ॥
 काशमीरजम् । नः । कुङ्कुमे ॥ कुङ्कु-
 म् पारिभाष्ये ॥ काशमीरेः जन्मास्य ॥
 काशमीरजा । स्त्री । अतिविधायाम् ।
 महौषधे ॥
 काशमीरी । स्त्री । अतिविधायाम् ॥ क-
 पिशहाद्यायाम् ॥ प्रथिव्याम् ॥
 काशमीरी । स्त्री । गम्भार्याम् । गुण-
 यथा । काशमीरीसुवरासिकावीर्या-
 ष्यामधुरागुरुः । दीपनीः पाचनी-
 सेधामेदिनीक्षमशोषकित्ता ॥ दे-
 पयणामगुणशोषिषदाह्वराप-
 धा । तत्पत्तयः प्रथमं गुणैश्चरसा

यनम् । वातपित्तद्वारकप्रयमूत्र-
 विवन्धकृत ॥ स्वादुपाकेऽहमन्त्रिथं
 सुवरासुविवृद्धिकृत । अन्यादादह-
 वावातरकपित्तवतप्रयानिति ॥
 काश्यः । पुं । काशिराजे ॥ न । भिषे ॥
 काश्यपः । पुं । अनुविशेषे ॥ कश्वाह-
 सुजा ॥ अगविशेषे ॥ सीमवि ॥
 शोत्रवि ॥ सतप्रवरत्तार्गतम् निवि ॥
 कश्यपस्वामजभाषे ॥ कश्यपस्यगो-
 प्रापश्यम् । विदास्य ॥ न । भाषे
 इति हेमचन्द्रः ॥
 काश्यपिः । पुं । अश्वमे । राशहास्ये ॥ रा-
 वदे ॥ कश्यपस्यापश्यम् । नः । इज ॥
 काश्यपी । स्त्री । अश्विष्वात् ॥ मूमा ॥
 कश्यपस्येयम् । तस्येदमिस्थस्य ॥ जी-
 म् ॥ अश्विकाश्याम् ॥
 काश्यपेयः । पुं । अश्वमे ॥
 काशमीरी । स्त्री । काशमीर्याम् । गम्भा-
 र्याम् ॥ काशित्ते । काशगृ ॥ अश्वेभ्यो-
 पीतिथनियतः । नोरचेतिः कीर्ती ॥
 काशः । पुं । कपकेता । कपणपापायो ॥
 कश्यपेनेने ॥ कश्यप ॥ घञ ॥
 काश्यामन्त्रः । त्रि । कपयिष्यरत्तेष्वस्त्रादे-
 त्तेनरत्तरागादिष्वय ॥
 काश्यायी । त्रि । यथापरकवस्त्रविति ॥
 काठम् । नः । द्वावर्णि । तन्नेने । अक-
 निष्कास । यथेकाठे ॥ यमा । संसा

काष्ठः

रमति शुक्लं यत् मुष्टिमघेसमेप्य
ति । तत् काष्ठकूटमिच्छाहु खदि
रादिसमुद्भवम् ॥ काष्ठते । काष्ठ०
। हनिकुपीत्यादिनाम्बन् । व्रजेति
यत्त्वम् । तितुचेतिनेट् ॥

काष्ठकम् । न । अगुश्चि ॥

काष्ठकदली । स्त्री । वनकदल्याम् । शि
खारम्भायाम् । काष्ठकेला इतिभाषा ॥

काष्ठकीटः । पुं । घुषे ॥

काष्ठकृष्टः । पुं । अतच्छद्वेगे । खुटक
वदैया इति भाषा ॥

काष्ठकुहाकः । पुं । अरुणाम् । नौका
देर्मन्वापनयनार्थेकाष्ठघटितकुहाले
॥ कमुहालयति । हलपिदारणे ।
कर्मण्यय । शकञ्चादि । काष्ठकु
हाकः ॥

काष्ठजम् । स्त्री । भूमिखल्वाम् ॥

काष्ठतट् । पुं । धर्मसद्गरजातिविशेषे ।
रथकारे । वट्टेकौ । वट्ट इति भा
षा ॥ काष्ठं तच्चति । तच्चूतनूकरणे
किप् । काष्ठतचै । काष्ठतडम्भामि
च्छादिरुपाणि ॥

काष्ठतचक । पुं । रथकारे । तचणि ॥

काष्ठतचति । तच् । ग्बुल ॥

काष्ठतनु । पु । कोषकारे । काष्ठकूमौ ॥

काष्ठदाहः । पु । देवकाष्ठे ॥

काष्ठहु । पुं । पलाशवृक्षे ॥

काष्ठान्मु

काष्ठधानीफलम् । न । सामलके ॥

काष्ठपाटखा । स्त्री । सितपाटलिकाया
म् ॥काष्ठमठी । स्त्री । चितायाम् ॥ इति
पिकाशुश्रेयः ॥काष्ठमल्लः । पुं । शक्याने । अर्थी इति
भाषा ॥काष्ठमौजम् । न । इतिनेनापिस्वामि
प्रायासप्राप्तने ॥

काष्ठसेखकः । पुं । घुषे ॥

काष्ठलोची । पुं । काष्ठलोहयुक्तपाचे ।
घातहो ॥

काष्ठवल्गिका । स्त्री । कटुकायाम् ॥

काष्ठशारिवा । स्त्री । शारिवायाम् । अ
नन्तमूल इतिगौडभाषा ॥काष्ठा । स्त्री । दाक्षयिण्यायाम् ॥ स्थि
तौ । स्थानमात्रे ॥ दिशि । आशा
याम् ॥ उत्कर्षे । प्रकर्षे ॥ मर्यादा
याम् । सीमनि ॥ निष्ठायाम् ॥ पथे
वसाम्भूमौ ॥ अष्टादशनिमेषात्म
के काले ॥ दशखणपरिमितेकाले
॥ काष्ठते । काष्ठ० । हनिकुपीनी
रमिकात्रिभ्यः वयन । व्रजेतिपत्त्व
म् । टाप ॥काष्ठान्मुवादिनी । स्त्री । द्रोण्याम् । का
ष्ठादिकृतच्छिन्नाग्रनौकाकृतिजलसे
चन्याम् ॥ पुन पुनरम्बुवहति । व

कासना

हुलमाभीषण्यइतिविनिः । काष्ठ
स्य अम्युवादिनी । काष्ठेष्वुपलक्ष्य
म् । शिलासथ्या अपिद्रोणीच्यात् ॥
काष्ठालुकम् । न । काठिन्ययुक्ते कन्दवि
शेषे ॥

काठीलाः । पुं । रत्नाके ॥

काठीला । स्त्री । कदल्याम् ॥ काठिना
इत्यते । इक्षुस्यप्रक्षेपणयोः ॥ घञ्
॥ कार्षपत् अष्टीलमंशावा ॥
काष्ठोदुम्बरिका । स्त्री । काकोदुम्बरि
कायाम् ॥

कासः । पुं । र्वासीति प्रसिद्धे रोगे ।
चयधौ ॥ पञ्चकासाः स्मृतावातपित्त
श्लेष्मशतत्रयैः । चयायोपेक्षिताः
सर्वेष्वङ्गिभक्ष्ययोस्तरम् ॥ कासते अ
नेन । कास्यशब्दकुस्तनयोः । इक्ष
प्रवेतिघञ् ॥

कासकन्दः । पुं । काकणदेश प्रसिद्धे ।
कासाक्षौ र विशालघषे ॥

कासप्रः । पुं । मेरुदकविशेषे ॥ यथा ।
हरीतकीजशाशुस्त्रीमरिचंगुडसंयु
तम् । कासप्रोमेदकः प्रोक्तस्मृष्णा
रोधकनाशनइति ॥

कासमी । स्त्री । कण्टकार्याम् ॥

कासकित् । स्त्री । मान्योम् ॥

कासनाथिनी । स्त्री । कर्कटशृङ्ग्या
म् ॥

कासारः

कासन्दीवटिका । स्त्री । त्रैसवारविशे
षे ॥

कासमर्हः । पुं । काल्कामुन्दा इतिगौ
डभाषाप्रसिद्धे गुल्मप्रभेदे । अरिम
र्ह । अरयो ॥ पुं । न । कामुन्दी इ
तिगौडभाषाप्रसिद्धे त्रैसवारे ॥ मे
धित्तल्लमिश्रितवस्त्रुगणितत्रैसवार
इतिपाकराजेश्वरः ॥

कासमर्हदलम् । न । कसौही इति
ख्यातशाके ॥ कासमर्हदलं चर्थांशुर्ध
कासविपास्त्रनुत् । अपुरंकफघात
संपादनं कण्टगोधनम् ॥ विशेषतः
कासहरंपित्तसंग्राहकंसधु ॥

कासमर्हनः । पुं । पटोले ॥

कासरः । पुं । अक्षिषे ॥ केजले सरति
खगतौ । अच् ॥ यथा ॥ क्व ईपत् स
रति । स्थूलकायस्त्रात् । ईषदर्थे च
तिकोः कादेशः ॥

कासदा । पुं । कायविशेषे ॥ यथा । क
ण्टकारीकृतः कायः सकृप्यः सर्व
कासहेति ॥

कासारः । पुं । सरोवरे । सपत्रे निष्प
शेवा अचाललाशये ॥ कृत्रिमेपत्री
करे ॥ कासते । कास्यश्चरे । तुपा
रादवश्चेत्याश्च ॥ यथा ॥ क्व ईपत्
सारोस्य । ईषदर्थे चेति कोः कादे
यः । अर्थप्रायेच् ॥ यथा । केनजले

कासीस

नसारः । अन्येषामपीति दीर्घः ।

चाङ्गप्रक्षेपोवा ॥ कासमृच्छति ।

चङ्गतौ । कर्मसङ्घर्षा वा ॥

कासारम् । न । कासार इति ख्योते य

काञ्चविशेषे ॥ तत्प्रकारो यथा ।

इतेससे विनिःश्वस्य कनिकां पाप

येन्मनाक् । तेतज्जघविनिःश्वस्य ख

खं भागसमं पचेत् ॥ तस्य्याकूप्यत

त्पादे चित्वा सम्यक् सुचिक्रये । च

तुरखीकृतं चेतत् । भवेत् कासार

संघकम् ॥ कासारं चिदं चोठं नाति

रुचंनपिच्छिलम् । जलासकफपित्त

प्रं विरुचौश्चिकारकम् ॥ प्रचिष्य

मापयुष्माटकशेक्यां पृथक् पृथक् ।

शालूककपकर्मकासारं मण्डसं

विषा ॥

कासारिः । पुं । कासमर्दं ॥ आचूके ॥

कासाङ्गः । पुं । काकणदेशमसिद्धे आ

चविशेषे । कासकथ्ये ॥

कासीसम् । न । हीराकसी इति गौड

भाषां प्रसिद्धे उपधातु विशेषे । भसा

बन्मृत्तिकाज्जापासीसमिति परीचि

ते घातुकासीसे । खेचरे । घातुशेख

रे ॥ कासीसं घातुकासीसं पांशुका

सीसमिच्छपि । तदेवकिञ्चित्पीत

सुपुष्पकासीसमुच्यते ॥ कासीस म

ख मण्यश्च तिक्तश्च तुषर तथा ।

काहार

वातश्लेष्महरं केश्यं नेत्र्य इच्छूविपप्र

णुत् । मधु कृष्णामरीश्वित्र नाशनप

रिक्कीर्तितम् ॥

काहः । स्त्री । विकसंवाचि ॥ शतश्वे

॥ बुद्धौ ॥ हनि ॥ कसति । कसग

तौ । खित्तकसिपद्यत्तैरिच्छः ॥

काहतरौ । स्त्री । श्रद्धाश्लेष्मायुधे ॥

श्रद्धाकाहः । काहं गौरीभ्यांहरच

। डीर्घं ॥

काहका । स्त्री । काहलापाद्ये ॥

काहलः । पुं । कुक्कुटे ॥ शब्दभाषे ॥ छ

शुद्धाशाम् । अशानादि ॥ विबले

॥ म । अर्थस्तयोर्वे ॥ पि । युष्के ॥

भृशे ॥ श्वे ॥

काहला । स्त्री । वाचभाष्यविशेषे ।

काहली इति । शिमिलीप्रसिद्धा

या ध्वनिनावायाम् ॥ अशरसां प्रभे

टे ॥

काहलापुष्पः । पुं । युस्तुरे ॥ काहले

वपुष्पाश्लेषे ॥

काहरी । स्त्री । सद्यस्त्राम् । दिक्क्याम् ॥

काहारकः । पुं । काहार इति मसिद्धे

शिक्षिकावाहकजातविशेषे ॥ यथा ।

तथा गारुडिना वीराः चुरकर्मोप

जीविकाः । व्याधा. काहारकाः पुष्टाः

कृष्णं संवाहयन्ति ये इति जैमिनि

भारते आश्वमेधिके एवंगि १० अर्थे

किकिदि

यः ॥ किं वदन्तिः । स्त्री । जनश्रुतौ ॥ कोपि
 वादः । किम्पूर्वाद्बदेः भुवोभिक्ष् ।
 बाहुलकाद्बदेरपि । ततोऽपीप्वि
 कल्प ॥
 किंवदन्ती । स्त्री । जनश्रुत्याम् । स-
 च्ये । असत्येवालोकावादे ॥ कोपिवा
 दः । किम्पूर्वाद्बदेः नृभूवद्विषसीति
 बाहुलकाज् भक्ष् । भोक्तः । गौ०
 ङीष् ॥
 किंवा । अ । विकल्पे । अथवा ॥
 किंशब्दः । पुं । सत्त्वशुक्ले । धान्याद्यभागे
 ॥ वाये ॥ कङ्कपचिणि ॥ किञ्चित् कु
 क्स्तिर्नवा । शृणोति । शृङ्गिंसांयाम्
 । किञ्चरयोः श्रिय इतिशुब् ॥
 किशुकः । पुं । पलाशशुष्के ॥ नन्दीशुष्के
 ॥ किञ्चित् शुकशब्द । शुकतुषडाभसु
 प्यत्वात् ॥
 किंशुकः । पुं । पलाशशुष्केविशेषे ॥
 किंसखा । पुं । कुम्भिते सख्ये । दुर्ग-
 न्निगि ॥ कुम्भितः सखा । किंसः
 श्वपद समासः । क्षप्रतिषेधः ॥
 किकिः । पुं । किकिदिषे । चापे ॥ ना
 रिक्तेने ॥
 किकिटवः । पुं ।
 किकिदिषिः । पुं ।
 किकिदीवः । पुं । चापविहारे ॥ नोख

किहुरी

कखे ॥
 किकिदीविः । पुं । सोनाचंडा इतिगौड
 भाषाप्रसिद्धे स्वर्णभातके । चाप
 पतचिणि ॥ बाहुलकाद्बद्वदीर्घ
 योर्दिनिमयः ॥
 किकीदिवः । पुं । किकिदिषौ ॥ कि
 किदीविकिदीदिवावितिद्विरूपको
 ष् । पादकारान्तोपि ॥
 किकीदिविः । पुं । चापे ॥ किक्कोति
 दिव्यति वासते । दिवुंकीडादै । कु
 विद्युष्विच्छविस्थानि । किक्कीदिविरि
 तिसाधुः ॥
 किकीदीवः । पुं ।
 किकीदीविः । पुं । } चापपचिणि ॥
 किखिः । पुं । वानरे । कपौ ॥ स्त्री । के
 रौ । लघुशृंगाले । लोमङी इति
 भाषा ॥
 किहुरः । वि । दासे । सेयके ॥ विप्रक्षकि
 हुरोभूपोवैश्यो भूपस्यभूमिप । सर्वे
 पांकिहुराः शूद्रा नाक्षयस्यविशेष
 तः ॥ किञ्चित् कुम्भितंवाकरोति ।
 दिवाविभेत्त्वचिंयत्तपहुष्वित्यच् ॥
 किहुराः । स्त्री । टाच्याम् ॥ अशनाट
 टाप ॥
 किहुरी । स्त्री । दाक्षाम् ॥ किहुरस्य ॥
 स्त्री । पुंयोगादास्यायामितिङी
 ष् ॥

किञ्च

किञ्चिदी । स्त्री । चतुर्घटिकायाम् ।
 धाधरः इति गौडभाषा प्रसिद्धे क
 र्थाभरणः विशेषे । कर्धनोः कौधनी
 इति भाषा ॥ किञ्चित् किञ्चुः करो
 ति । किञ्चुशब्दात् तस्य करोतीति
 गणित्वात् अच् । गौ० डी० षः ॥ विक
 षः क्तुमे ॥
 किञ्चिदीका । स्त्री । चतुर्घटिकायाम्
 चतुर्घटिकायाम् । कथाशब्दे । अस्मात्
 यञ्चुर्गन्तात् अङ्गिः किञ्चिश्चे
 त्त ईकत् । धातोः किञ्चुत्वादेशश्च ॥
 किञ्चिरी । पुं । कौकिले । अमरे ॥ इ
 दे ॥ कामदेवे ॥ न । गजकुम्भे ॥
 किञ्चिरा । स्त्री । चतमे । इधरे ॥
 किञ्चिरातः । पुं । अशोककुम्भे ॥ कामदे
 वे ॥ रत्नाब्जाने ॥ युक्ते ॥ पिके ॥
 पुष्पविशेषे ॥ हेमगीरे । पीताम्बा
 ने ॥ अस्य गुणाः । किञ्चिरातो हिम
 नास्त्रिक्तः कंपायश्च इरेदसौ । कफपि
 शपिपासास्त्रदाह शोषयमिकुम्भीनि
 ति ॥
 किञ्चिरालः । पुं । सर्वरवृचे ॥
 किञ्चिरी । पुं । विकङ्कते । सुवाहचे ।
 पुंइचि इति गौडभाषा ॥
 किञ्च । अ । आरम्भे ॥ साकृत्ये ॥ स
 म्भाषनायाम् ॥ किञ्च चचेति वि
 षः ॥

किञ्चलक

किञ्चन । अ । अकारान्तम् । असाकृत्ये
 । अत्ये ॥
 किञ्चनः । पुं । इति कर्षणपञ्चाशे ॥
 किञ्चित् । अ । स्वत्ये । ईषत् । मना
 क ॥ इदन्त्यानिर्दिष्टमशक्ये ॥ कि
 च्चिञ्च अनयोः समाहारः ॥
 किञ्चलिकः । पुं । किञ्चुलुके ॥
 किञ्चुलिका । स्त्री ।
 किञ्चुलुकः । पुं । केषु आत्ये कीटविशे
 से । गण्यरूपदे ॥ किञ्चिञ्चुलुर्भवति ।
 कास्यनेकावग्रहणं च लुम्पाद्यर्थमि
 ति वार्त्तिकनिर्दिष्टरुचुलुम्पधातुः ।
 अन्येभ्योपीतिष्ठ । टेरिति ककार
 मन्कारपकाराणां लोपः । ततः सं
 घायां कन् ॥
 किञ्चम् । न । } किञ्चलके ॥
 किञ्चलः । पुं । }
 किञ्चलकः । पुं । केसरे । पुष्परेषौ ॥
 किञ्चलकः श्रोतलो रुचः कपायो प्रा
 इकोपितः । कफपित्तद्वयाद्वाहर
 त्तार्थो विषयोयजित् ॥ पञ्चकिञ्च
 लक इति शेषः ॥ किञ्चिञ्चलति । ज
 लस्यपचारणे । वाहुल्यकान्तकः ॥ न
 । नागकेसरपुष्पे ॥ पद्माभ्यन्तरस्थे
 केसाकारे करषाटकपेष्टने केसर
 इति स्थाने । पीतपरागे ॥
 किञ्चलकविभेदेः । पुं । केसरापगमे ॥

किञ्चिः

किटिः । पुं । मोनेः शूकरे ॥ केटति ।

। किटगतौ । इगुपधात्कित् ॥

किटिभः । पुं । केमकीटे । नूं खीख

इति भाषा ॥ इति हेमचन्द्रः ॥

किडम् । न । मले । तैसाद्यधोभाग

खे ॥ सिङ्गाखादौ ॥ यथा । ध्याय

मानस्य लोहस्य मलं सण्डूरमुच्यते

। यलोर्ध्वं यद्गुह्यं प्रोक्तं तच्छिड भपि

तद्गुह्यमिति ॥ केटतिश्च । किट० ।

गंस्थर्भेतिक्तेः । आगमशास्त्रस्या नि

त्यखण्डे ॥

किड्वर्जितम् । न । शुके ॥ इति हेम

चन्द्रः ॥

किडाकः । पुं । ताम्रकवये ॥ लोह-

गुये ॥

किषः । पुं । शुष्कस्थे । मांसग्रन्थौ ॥ नि

घर्षणव्ययाधिष्ठे । घटा इति भा

षा ॥ घुणे ॥

किषिः । स्त्री । अषामार्गे ॥

किषिधी । स्त्री । खरमज्जर्याम् । कृपा

मार्गे ॥ किषिनो व्रह्मान् जिहीते ।

श्लोकाङ्गतौ । आतोनुपेतिकः ।

गौरादिस्त्वान् डोष् ॥

किषवः । पुं । न । सुरापीले । नक्षत्रि

॥ न । पाये ॥ कथनम् । कथयन्दे ।

उखाद्यत्येति सायुः । कर्मविषया ॥

कथति या । सगू मुपिभटीति कन्

किन्ते

। भाङ्गायकादिस्त्वम् ॥

कितवः । पुं । ब्रूतकृति । अक्षदेविनि

॥ ब्रूतसमाह्वयदेविनि ॥ भस्ते ॥ न

श्वके ॥ खले ॥ चोरनामनिगन्धर

ये ॥ किञ्चाने । भावेक्तः । कितं वा

यति कितेनवातिवा । आर्षेभ्योऽ-

खे वागन्धनेषा । आतोनुपेतिकः ॥

कनकाङ्गये । धसूरे ॥ कितवाः स

न्धस्य शाहकाः । अर्धभास्यच् ॥ कित्ता

न् वन्वतिवा । अन्येभ्योपीतिङः ॥

किनाटम् । न । उच्यस्त्वधोभ्यन्तरेका

डसंख्येवत्कंवरूपे ॥ वेदिप्रसिद्धम् ॥

किन्ननः । पुं । अष्टपादे । मकडात्मक

डौ इति भाषा

किन्मसाम् । अ । पृष्टैकतमे ॥ इदमे-

पा मतिग्रयेन किमिच्छये अतिग्रा

यनेतमप् । किमेत्तिउच्ययेत्या-

सुः ॥

किन्नराम् । अ । पृष्टैकतरे ॥ इहमन

योऽतिग्रयेनकिम् । दिवचनविमज्जे

त्यादिनातरप् । किमेत्तिउच्यये-

त्यासुः ॥

किन्ता । स्त्री । कुक्षितले ॥ कस्य केर्षा

वा भावः । तत् ॥

किन्तु । अ । किम्पुनः । पूर्ववाक्यसङ्घो

षभापके । प्रागुक्तिविहृद्भाषे ॥ यथा

। भृश्याभावे भवति मरणं किमुस

- कः ।

म्भावितानाम् । इति प्राचीनाः ॥

किन्तुमः । पुं । वमाद्येकादशकरान्त

॥ शतशेषकरणे ॥ तत्रजास्यफलम् ।

मिषामिषे नैवकिञ्चिदिशेषो धर्मा

धर्मस्तुल्यता मानवस्य । सोषे वादे

सर्वदाप्रीतिर्गुरुः किन्तुमाख्येयखन

नं जनिः स्यादितिकोष्ठोमदीपः ॥

किन्वी । पुं । } चोटके । अश्वे ॥ ना

किन्वी । पुं । } स्तापेता ॥

किञ्चरः । पुं । किम्बुहये । अथै । अथ

मुखदेवयोनिनरविषहे देवगायने

॥ किञ्चिन्नरः अथमुखत्वात् । कुन्ति

तोवा नरः किञ्चरः । किञ्चेष इति

समासः । कुन्त्या च कस्यचिन्नरमुखा

शुकायत्वात् कस्यचिदन्त्रमुखेनरश-

रीरत्वात् ॥ अर्द्धदुर्गासकविशेषे इ

ति हेमचन्द्रः ॥

किञ्चरेशः । पुं । वैश्रवणे । कुबेरे ॥ कि

ञ्चरागामीशः ॥

किञ्चरेश्वरः । पुं । कुबेरे । नरयाहने ॥

किन्नु । अ । अश्वे ॥ वितर्के ॥ स्थाने ॥

किम् । अ । कुन्त्यायाम् । गर्हणे ॥ वित

र्के ॥ निषेधे ॥ अश्वे ॥ प्रकारे । कृष

यते करनवा । कुञ्चन्दे । बाहुलका-

ट् हिम् । कायतेर्हिमिर्वा ॥ ईपद

दर्थे ॥ अतिशये ॥

कः । वि । चेभे ॥ वितर्के ॥ निन्दायाम्

- किम्बुह

॥ परिग्रहे ॥ कानम् कावयिषा । कै

शब्दे । कायतेर्हिमिः ॥ स्त्री । का

ना किम् ॥

किमिच्छकः । पुं । मार्कण्डेयपुराणोक्ते

अतविशेषे ॥

किम् । अ । सम्भावनायाम् ॥ विसर्गे

॥ किम्बु उच्यते ॥

किन्तुम् । अ । किन्तुतार्थे ॥

किन्तुम् । अ । अश्वे ॥ वितर्के ॥ विकल्पे

अतिशये ॥ किञ्च तदुक्तं च । अस्मा

हारोषा ॥

किन्तुम् । अ । वितर्के ॥ किम्बु उच्यते च

अनयोः समाहारः ॥

किम्बुचः । वि । किम्बुचान्ते ॥ किम्बुच

ति । यथायत् । किञ्चेषः इति समा

सः ॥

दिम्बुचानः । वि । कृपणे ॥ किञ्चित् प

चति । श्रौत्यादिकान्नजितित्वा

मी ॥ किम्पचति । ताच्छील्योत्त

वानश्चानन्वा । अन्विष्यमागमशा

सनमितिनमुक् । किञ्चेष इति समा

सः ॥

किम्पाकः । पुं । माकात् इति गौडभा

षाप्रसिद्धमहाकालखतायाम् ॥ त

त्कले ॥ वि । अश्वे ॥ माहृशसिते ॥

किम्बुहयः । पुं । किञ्चरे ॥ किञ्चित् कु

ञ्चितो वा पुञ्जः । किञ्चेष इति समा

क्रियाः

किरात

तः । कुस्ताचकिर शब्देऽवलोक
 नीया । लोकभेदे । जम्बूद्वीपस्थान
 वखुर्वास्तर्गते हिमाचल हेमकूटयो
 र्निधयर्त्तिनि वद ॥ १ ॥
 किम्पुहपार्थता । स्त्री । कुस्तितपुहपा
 र्थत्वे ॥ प्रपञ्चस्य पुहपार्थत्वेन सख्य
 क्षप्रतिपादने भयनिवृत्त्यभावात्कु
 स्तितस्त्वम् ॥
 किम्पुहपर्याः । पुं । कुवेरे ॥ किम्पुह
 किम्पुहपेत्रः । पुं । घाणामीमः ईश्व
 रेश्वर ॥
 किम्पुहपः । पुं । किकरे ॥ न । वर्षभे
 दे ॥
 किमभुः । पुं । कुस्तितेप्रभौ । आस
 त्तनादिताम्रपणकरिषि ॥ कुस्ति
 त प्रभुः । किंचेपइति समासः ॥
 किम्भरा । स्त्री । नलीनामगन्धश्चे ॥
 क्रियानि । वि । किम्परिमायविशिष्टे ॥
 किम्परिमायमस्य । किमिदंम्येवि
 घडति वतुप् । पञ्चपथः । इदङ्ङि
 भोरीशुकी । यत्यतिलोपः ॥ कास
 ङ्ख्या परिमायमस्यथा । किमः स
 ङ्ख्यापरिमाये इतिचेतिवतुप् वा ।
 वस्य षः ॥ स्त्री । किधतो ॥ न ।
 किधत् ॥

चनः ॥ १ ॥
 किरः । पुं । बराहे । शूकरे ॥ किरति
 । ह्यविचेमे । इगुपधत्तामीकिरः कः ॥
 किरकः । पुं । लेखके ॥ वासशूकरे ॥
 किर्याः । पुं । खर्ये ॥ अर्केन्दुहीधितौ-
 षः । किर्यते । ह्यविचेमे । ह्यिपृष्टमि
 न्दिनिधानः क्युरितिक्युः ॥
 किरणमाळी । पुं । खर्ये ॥ किरणानौ
 माळा साअस्ति अष्टे । त्री० ईनिः ॥
 किराटिका । स्त्री । किराणो इतिस्त्राः
 ते सारिकाखने ॥
 किरातः । पुं । अरण्यचरेभ्योच्छजाति
 प्रभेदे । किरातदेशोद्भवे पूर्वङ्ङि
 ये पर्यादिहितक्रियालोमाद्भाङ्गा
 दर्शनेनच शूद्रताभापनेदस्युपदवा-
 र्थे ॥ देशविशेषे ॥ सप्तकुण्डसमार
 भ्य रामचेवात्सर्क शिषे । किरातदे
 शो देवेशि विन्ध्यशैलेऽवतिष्ठति ॥
 घोटकरषके ॥ अल्पतनौ ॥ भूनि-
 म्बे ॥ यथा । किरातः सारकोरुषः
 शीतखस्त्रिकोखधुः । सन्निपातव्व
 रन्मसकफपित्तास्रदहनत् ॥ कास
 शोपट्पाकुठव्वरमगुकुमिप्रस्युदिति
 ॥ किरति । ह्यविः । इगुपधेतिकः ।
 चतति । अतसा । अच । किर्या
 सावतस्य ॥

क्रियदेतिषा स्त्री । उस्ताहे । उरोने ॥

क्रियाः । पुं । रक्तवर्षाग्ने ॥ इतिहेम

किरातकः । पुं । मूनिम्बे ॥ किरातको

किर्वा

किर्वा

किरातैवाः सोऽर्वातिगोत्ररोगकः

हेमपुत्र्याम् । स्वर्गपुत्रिकायाम् ॥

॥ किरातएव ॥ स्वर्गकः ॥ ॥ ॥

सोऽपुत्रिकायाम् ॥ ॥ ॥

किराततिः । पुं । किरायताः इति प्र

किर्वातिः । पुं । नागररुच्ये ॥ रात्रस

त सिद्धे बुद्धे । भूमिमे । अनार्यतिक्ते

विशेषे ॥ कर्पुरेऽपि ॥ कर्पुरवर्षव

॥ किरातदेके अस्ति अन्वयान् । म

ति ॥ कीर्यते । ॥ कर्पिः ॥ ॥ ॥

॥ किरातस्यैति

कातः कर्पुपुत्रिकायाम् ॥ ॥ ॥

कश्च ॥ ॥ ॥

तिर्दरः मुडागमश्च ॥ ॥ ॥

किराताशी । पुं । कश्च ॥ ॥ ॥

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

किरातिः । स्त्री । कर्वायाम् ॥ इति प्र

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

इटापरः ॥ ॥ ॥

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

किरातिनी । स्त्री । कर्वायाम् ॥

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

किराती । स्त्री । दुर्गायाम् ॥ कर्वाया

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

म् ॥ कुरुष्याम् ॥ आभरधारि-

य्याम् ॥ ॥ ॥

किरिः । पुं । कर्पुरे । कर्पुरे ॥ किर

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

ति । कर्पुरे । कर्पुरे ॥ किर

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

त्विदिभ्यश्चेति । इमथयः ॥ इकृ

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

त्पादिभ्यः । इति भाषेऽग्वा ॥ ॥ ॥

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

किरिटि । न । किनालफले ॥ ॥ ॥

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

किरीटः । पुं । न । मुकुटे ॥ किरति

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

कीर्यतेऽनेनवा । कर्पुः कर्पुः कर्पुः

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

कीटम् । शिरोवेष्टने ॥ ॥ ॥

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

किरीटी । पुं । कर्पुः कर्पुः कर्पुः

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

किरीटवति ॥ किरीटीयाश्च । इ

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

निः ॥ ॥ ॥

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

किरीटमाखी । पुं । कर्पुः कर्पुः

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

किर्वा । स्त्री । कर्पुः कर्पुः कर्पुः

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥

किर्वातिन् । पुं । भीमसेने ॥ ॥ ॥

किलासी

पभीष्यदिः सकुरः किलकिञ्चित-
 मितिच ॥ अपिच । गर्वाभिलाषरुदि
 न्निष्पितासुयाभयक्रुधाम् । सकुरीक
 र्खधते स्यादुच्यते किलकिञ्चितमि
 ल्यलकारकौस्तुभः ॥ १ ॥ ॥
 किलकिला । स्त्री । ॥ हर्षन्वने । सिं-
 भादे ॥ वामराखाशब्दानुकरणे ॥
 किलाटः । पुं । चीरदिकृतौ ॥ मष्टदु-
 ग्यस्य पक्षस्य पिच्छः प्रोक्तः किलाट-
 त्त्वः ॥ ॥ इषिकूर्चिकान्तकूर्चिकेषोः
 पिच्छे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 किलाटी । पुं । वशे । वांस इति भाषा
 ॥ इतिहारावली ॥ ॥ ॥ ॥
 किलाटी । स्त्री । चीरदिकृतौ । कूर्चि-
 कायान् ॥ ॥ ॥ ॥
 किलासम् । न । सेडुर्मा इति ख्याते
 । सिधुरोगे । त्वक्पुष्पे ॥ किलति
 । किलश्चैत्यक्रीडनयोः ॥ इगुपधे
 तिकः । अस्यति । असुचे ॥ अच्
 । किलञ्च तदसञ्च ॥ यदा । केलन
 म् । मि० अट् । किलमस्यति । अच्
 । किलेनशैश्वेन असति वा । अस
 दीप्ती । अच् ॥ ॥ ॥ ॥
 किलासमः । पुं । कान्करोल इतिगौड
 भाषा प्रसिद्धे वृक्षविशेषे । कर्कोट
 के । तिक्तपत्रे । सुगन्धके ॥

किल्ली

गवति ॥ किलासमस्यासि । इन्दो
 पतायेति । इनि प्रच्ययः ॥ ॥ ॥ ॥
 किलिगञ्च । कण्ठकूर्चिते ॥ ॥ ॥ ॥
 किलिकिला । स्त्री । सिंघनादे ॥ जित
 शपिधर्पस्य प्रोतेषापूर्णीकृतौ । वी
 रस्यगर्जितसिंघनादः किलि किञ्चा-
 तये तिविभ्यः ॥ ॥ ॥ ॥
 किलिकिलितम् । न । शौर्येणगर्जितो
 किलिभः । पुं । किलिञ्चके । कटे ॥
 किल्यतेनेन । किल० । इगुपधादि
 तिङ्ने । वेप्रवीरयादेः किलेर्जाताः ।
 जिनी० । पञ्चम्यामजाता भित्तिः ।
 पुं० ॥ सूच्छादादयि ॥ ॥ ॥ ॥
 किलिञ्चकः । पुं । पीरयादिकटे । कि
 लिञ्चात् स्वार्थे । कन् ॥ ॥ ॥ ॥
 किलिमम् । न । देवदक्षिणि ॥ इतिरा
 जनिर्घस्ये शब्दरत्नोपलीचि ॥ इति
 लिमम् किलिमम् । भीमसेनांभी
 म इतिवत् ॥ ॥ ॥ ॥
 किलिपम् । न । अपराधे ॥ पापे ॥
 रोगे ॥ धर्मोपमफलभूते अनिष्टे
 संसारे ॥ पापवन्तं पुण्यस्यार्थे निष्टफ
 लत्वेन किलिपश्चमेध । और्ध्वमे
 षामदः ॥ केलनम् । किल्यतेषा ।
 किलश्चैत्ये । किलेयुक्चेतिटिपच्
 मपचयः ॥ ॥ ॥ ॥

किलासी । वि । सिधुमे । किलासरो । किल्ली । पुं । घोटके ॥ किंकीतिपाठा

किष्किन्धा

किशरम् । पुं । श्वेतपङ्कजे ॥
 किशलयः । पुं । श्वेतपङ्कजे ॥ किष्कि
 त शक्तिः । श्वेतपङ्कजे ॥ वरुण कय
 नी ॥ पुं । श्वेतपङ्कजे ॥ किष्कि
 किशोरिणं पुं । किष्किश्री ॥ तैस्त्रयै
 षधौ ॥ कुर्ये ॥ तद्व्यावृत्तौ ॥ इ
 श्वरौ ॥ भाष्ये ॥ श्वरौ ॥ यथा ।
 किष्किन्धे ॥ किशोरः स्यात्तौ हि
 इन्द्रमात परमं । इन्द्रश्चन्द्रश्चोः कि
 ष्किन्धे ॥ इन्द्रे इन्द्रे इन्द्रे इति ॥ कि । कै
 शोरावस्थायुक्ते ॥ कश्चि । कश्चिन्दे
 । किष्किन्धे ॥ श्वतिवा शुभती श्वगं
 श्वतीवा । किष्किन्धे ॥ श्वतिवा ॥ श्वति
 सायाम् । किशोराद्यप्येति साधुः ॥
 किशोरी । स्त्री ॥ किशोरावस्थायुक्ताया
 म् ॥ तद्व्यावृत्तौ ॥ किशोरात् वयसिप्र
 थम इति डीप् ॥
 किष्किन्धे । पुं । श्वेतपङ्कजे ॥ श्वति
 ॥ स्त्री । तद्व्यावृत्तौ ॥
 किष्किन्धा । स्त्री । श्वेतपङ्कजे ॥ श्व
 याम् ॥ पुरीविशेषे ॥ सापूर्वं वालि
 धानरश्च रावधान्यासीन् । श्वीरा
 मो वालिनं इत्या तां सुग्रीवायदत्त
 वान् ॥ किष्किन्धे ॥ इति ॥ इति ॥
 श्वति इति कः । पारखुरादिभ्यात् ॥
 वस्य किमो मलोपः । सुट् पञ्चनि

कीकटः

कीकटः । पुं । श्वेतपङ्कजे ॥
 किष्किन्धाधिपः । पुं । श्वेतपङ्कजे ॥
 किष्किन्धे ॥ श्वी । श्वितस्य ॥ इन्द्रो
 इन्द्रपरिमर्शे ॥ प्रकोष्ठे । कर्मोत्तर
 घोमन्विष्यन्धर्षन्ते ॥ कर्मोत्तर
 इन्द्रपरिमर्शे ॥ प्रकोष्ठे ॥ कर्मोत्तर
 ने ॥ कायते इनेन । कैशब्दे । मग
 इन्द्रादिभ्याम् । कुं । परिष्कारादिभ्याम्
 साधुः ॥
 किष्किन्धे ॥ पुं । श्वेतपङ्कजे ॥ श्वति
 किशरम् । पुं । श्वेतपङ्कजे ॥ श्वति
 किशरिका । श्वी । श्वितस्य ॥ किश
 रश्चिन्धे ॥ किशरपरिमर्शे ॥ किश
 रादिभ्याम् । इन्द्रोत्तरात् । डीप् ।
 किशरिका ॥
 किशलयः । पुं । श्वेतपङ्कजे ॥ नदीन
 पत्ने ॥ नवपत्रादि श्वेतपङ्कजाद्यप्येति
 नवपत्रस्यैवके ॥ किष्किन्धे ॥
 श्वगती । वा । कियन् । पुं ॥
 की । श्व । कुत्सायाम् ॥
 कीकटः । पुं । श्वेतपङ्कजे ॥ श्वी
 कटाः । श्वेतपङ्कजे ॥ श्वी । श्व
 रश्चादि समासश्च श्वेतपङ्कजान्तकं शि
 वे । ताम्कीकटदेशः श्वान् । तदन्त
 मोगघोमवेत् ॥ श्वयमगपम् । श्वि
 धारनाया प्रसिद्धे देशे इति केचि
 त् ॥ श्वि । कुपये ॥ निर्धने । निःश्वे ॥

कीटकः

कीकशः । पुं । चखाले ॥ की, इति, क
 शतिः कृशशब्दे ॥ पचाशच् ॥
 कीकसः ॥ पुं । कृमिजाती ॥ नः । अ
 स्थिनि ॥ त्रि । कर्कशे ॥ कीतिकसुति
 कंसगतौ ॥ पचाशच् ॥
 कीकसास्यः । पुं । पक्षिषु ॥ इति, चारा
 त्वशी, शी, त् ॥ त्रि । शि, शि, शि ॥ त्रि
 कीचकः । पुं । दैत्यविशेषे ॥ राजसवि
 शेषे ॥ हुमेदे ॥ नले ॥ केकवनृपाल
 ॥ जि । विराटराजशब्दे ॥ निपुष्ठान्तरा
 च्चगर्भे त्रैषु जातौ ॥ अत्रि, यो, गात्
 शब्दायमानवशे ॥ कीकति शब्दायते
 ॥ कीकमपंखे ॥ पुं । कीकयते प्रा
 चान्तविपर्ययश्चेति धुन् ॥ यदा । की
 च्यव्यक्त शब्दं प्रकृति । प्रकृत्यादा
 शब् ॥ कीचेत्यव्यक्तं, फायति वा ।
 ॥ मू० कः । अन्वेभ्योपीति डोषां ॥
 कीचकजित् । पुं । भीमसेने ॥ कीच
 कसजैषीत् । की० । क्षिप् । तुक् ॥
 कीचकभित् । पुं । शुक्रेन्द्रे । भीमसे
 ने ॥ कीचकम् भिनत्ति । भिद्विर्ग
 ॥ सन्त् द्विषेति क्षिप् । तुक् ॥ ३
 कीटः । पुं । कृमिभ्यः क्षिप्त्तस्थूलेषु
 कन्तुमाशे ॥ कीटति । कीट० । अच् ॥
 कीटकाः । पुं । कृमिजाती ॥ मांशघना
 तौ ॥ त्रि । मिहुरे ॥ स्वा० कः क
 न्दा ॥

कीनाशः

कीटाः । पुं । गन्धके ॥ कीटं हन्ति ।
 हन् ० । अमनुष्यकर्तृके चैतिटक् ॥
 कीटना । स्त्री । अतुनि । लाघायाम् ॥
 कीटेश्यो जातः । जनी० डः ॥ ७
 कीटपादिका । स्त्री । हंसप्रदीपशब्दे ॥
 कीटमन्त्रिः । पुं । अश्वोते ॥ कीटेषु म
 त्रिष्विति ॥ ५८ ॥
 कीटमाता । स्त्री । हंसप्रदीपशब्दे ॥
 कीटमारी । स्त्री । हंसप्रदीपशब्दे ॥ १
 कीटमेघः । पुं । अत्रि, शि, शि - इति, मृत्ति
 शब्दे कीटे - अर्धमहीतीरेति, कृतान्
 शब्देति, छति ॥
 कीटसंघस्यः । पुं । राशिविशेषस्य, संघा
 याम् । मकरान्ताङ्गं, कर्कटमीनवृश्चि
 योश्च कीटाख्याः ॥
 कीडेरः । पुं । तण्डुलीयशक्रे ॥
 कीडकः । पि । विम्वकारे ॥
 कीडशः । पि ।
 कीनाशः । पुं । यसे । शतान्ते ॥ यथा
 । किङ्कीनाशपाशधर गर्जसिमानु
 ॥ पगम्यहासभर मजैसि । इति, चरयं
 शरयं न हि पश्यसि, यन्नामभरणा
 दपिनश्यसीति ॥ यानरविशेषे ॥ त्रि
 ॥ शर्षके ॥ श्वेदे ॥ पशुघातिनि ॥ की
 च्यव्यवृद्धं कृम्यायाम् । की कृमिस्तं
 नाशयति । पचाशच् ॥ यदा । क्षिप्त्
 ति क्षिप्श्यतेषां । क्षिप्त्विनापने क्षि

कीर्तिः

श्रवणेन । क्लिग्नेरीशोपघायाः कन्
 लोपंश्लोनाम् चेतिकन् उपघाया
 ईच्चम् ललोपोनामागमश्च ॥
 कीरः । पुं । शुक्रे । मेधाविनि । कथा
 शने ॥ कीराः । पुंभूवि । कश्मीरदे
 शे ॥ न । मीसे ॥ कीति ईरयति
 । ईर० । शिवन्तः । जच् ॥
 कीरकः । पुं । दृचविशेषे ॥ अपणके ॥
 प्रापये ॥ शुक्रशपिके ॥
 कीरवर्षकम् । म ॥ स्वौशेयकनामनि
 सुगन्धिद्रव्ये ॥
 कीरेष्टः । पुं ॥ अशोट दृचे ॥ आग्रहुमे
 ॥ जलमधूकघृचे ॥ कीराणामिष्ट ॥
 कीर्यः । वि । दत्ते ॥ आच्छन्ने ॥ पिपि
 से ॥ इति । क्सिते ॥ कीर्यतेस्य ।
 ह्रा० । क्तः । नञ्प्रत्यये ॥
 कीर्त्तनम् । न । उक्तौ । कथने ॥ का
 लापास्तुयुषमपीच्छतीति क्तियु
 तीत्यत्रप्रसादकारः ॥
 कीर्त्तना । स्त्री । यशसि ॥
 कीर्त्तयन् । वि । कथयति ॥ हानेर्कटः
 शचादेशः ॥
 कीर्त्तिः । स्त्री । प्रसादे ॥ विस्तारे ॥ क
 र्त्तमे ॥ शब्दे ॥ दीप्तौ ॥ मातृका-
 विशेषे ॥ यशसि । समञ्जायाम् ॥
 धार्मिकत्वनिमित्तायां प्रशस्तत्वेन
 नानादिग्देशीयलोकज्ञानविषय-

कीलः

तारुपायांख्यातौ ॥ परोक्षख्यातौ ।
 सतस्त्रख्यातौ ॥ यस्य कीर्त्तिर्जता
 लोके धिक् तस्यैव कुजीवितम् ।
 दानादिप्रमवा कीर्त्तिः शौर्यादि प्र
 भवं यशः ॥ कीर्त्तिं स्वर्गफलाभाहु
 रासंसारं विपश्चितः । अकीर्त्तिन्तु
 निरालोकनरकोहेशदूतिकाम् ॥
 तस्याकीर्त्तिमुपाद्द्याद्कीर्त्तिश्च-
 यपोहयेत् ॥ शुक्रमपत्री संसिद्धा
 कीर्त्तिर्धन्यैश्च पूजिता । ययाधिना
 जगत्सर्वयशोहीनस्तयथा ॥ की
 र्त्तते । ह्यतसंशब्दने । क्तियुती
 तिनिपातनात् साधुः । कीर्त्तमम् ।
 कीर्त्तिः सौमः । इतिशिवहीत्यादि
 नेनिः ॥
 कीर्त्तितः । वि । कथिते ॥
 कीर्त्तिभाक् । पुं । श्रोणाचार्ये ॥ वि ।
 कीर्त्तियुक्ते ॥
 कीर्त्तिमान् । पुं । वसुदेवस्य ज्येष्ठपुत्रे ॥
 वि । कीर्त्तिसंयुक्ते ॥
 कीर्त्तिश्रेय । पुं । मरुते ॥ यशसौ श्व
 चै ॥
 कीलः । पुं । स्त्री । अग्निशिखायाम् ।
 ज्वालायाम् ॥ शङ्कौ ॥ शब्दे ॥ कफो
 र्त्तौ ॥ कफोष्णिकाचाने ॥ सम्भे ॥
 लेशे ॥ कीलति वेधाति । कील
 वन्धने । इगुपधेतिक । ॥ कील्यते

कीखाल

अत्रानेन वा । कर्मविधेयं पुंसीति
घोषा ॥

कीखलकः । पुं । शिवके । गवांस्रमो ।
श्ववद्वागौर्दुघ्यते तस्मिन् । खूटा
इति भाषा ॥ गवा गावकखडूयना
खं गोष्ठे निखातस्मो ॥ कीखलज्वा
र्थे ॥ वत्सरविशेषे । यथा । जाय-
न्ते सर्वसस्यानि सुभिर्वा निरुपद्रवम्-
। सौम्यदृष्टिर्भवेद्वाजा कीखलकेच शुभं
वदेदिति ॥ कीखल्यते । कीखल । इ
खरयेति घञ् । स्वा० कन् ॥

कीखलसंस्पर्शः । पुं । गान इति गौड भा
षा प्रसिद्धे वृक्षविशेषे ॥

कीखलाखी । पुं । कीखले ॥ खी । रतह
तौ । रतौ प्रतिघतिविशेषे ॥ यद्वा
हवात्स्यायनः । कीखला उरसि कर्त्त
री शिरसि विहाकषोःखयोरिति ॥
कीखलति । कीखल । इगुपधेतिकः
। टाप् ॥

कीखालम् । न । इधरे ॥ जले ॥ अ
सते ॥ मधुनि ॥ कीखलाधिष्वात्सा
मखति वारयति । अलभूषणादौ ।
कर्मगुण्य ॥ और्वाख्ये । कीखलां लाति
वा । कीखलेन प्रतिवन्धेन अत्यन्ते
वार्यते । अखल । घञ् । कीखलम् प्रति
बन्धम् अखति वा । कर्मगुण्य ॥ पुं ।
पशौ ॥ कीखलबन्धनम् अखंयोग्यम

कुक्कः

खेति ॥

कीखालाधिः । पुं । समुद्रे ॥ कीखाला
निधीयन्तेऽस्मिन् । दुधाङ् ॥ अधि
करखेकिः ॥

कीखालपः । पुं । राक्षसे ॥ कीखालं
पिवति । पा० । आतौनुपसर्ग इति
कः ॥

कीखलितः । वि । वहे ॥ निखातकीखले ॥
कीखल्यतेऽस्य । कीखल० । क्तः ॥

कीखलः । पुं । कषौ । धानरे ॥ सूर्ये ॥
पश्चिम्बि ॥ पि । दिग्म्वरे । नमो ॥
की इति शब्दमीटे । ईश० । मू०
कः ॥ यद्वा । कखवायो रपस्थम् । अ
तद्वज् । किः वनूमान ईशो यखलतः ॥

कीखलर्षः । पुं । अपामार्गे ॥

कीखलर्षी । खी । अपामार्गे ॥ कपिलो
मत्सुस्थानि लोमशानि पर्यान्वस्थाः
। पाककूर्त्तिल्लीष ॥

कीखलफलम् । न । कङ्कोले । गन्धहृष्य
विशेषे ॥

कुक्क । अ । पाषे ॥ कुक्कतायाम् ॥ ईषद
र्थे ॥ निवारणे ॥ कथते । कूयते वा
। कुक्क शब्दे । मित० डुः ॥

कुक्कः । खी । अचलायाम् । धरायाम्
। भूमौ ॥ प्रथमाङ्के १ ॥ कथते । कु
ङ्क० । मित० डुः ॥

कुक्कः । वि । समर्थे ॥ कोकते आदत्ते

कुकुराः

। कुकुरः । इगुपधेतिकः ॥

कुकुमम् । न । मये ॥ इति शब्दचन्द्रिका ॥

कुकुरः । त्रि । रोगकुण्डितकरे । कुण्डी ॥

कुकुलीकः । पुं । पर्वते । शिलोच्चये ॥

कुकुलुटः । पुं । स्वस्तिके । सितावरे । सुनिषस्यशास्त्रे ॥

कुकुलुदः । पुं । कुकुरे । सत्कृत्त्यकन्यादातरि ॥

कुकुन्दरः । पुं । कुकुरदुर्मे ॥ न । कूपके । नितम्बस्यकूपकदये । स्त्रियाः

पृष्ठयथादधोर्गर्भे ॥ कुम्भूमिन्दरयति । दृग्भये । यत्नतः । कर्मण्यय् ।

शिलोपस्यस्थानिषन्नामरुद्धिः । तत्पुत्रवेष्टतीति वाहुषकादलुक् ।

कुकुलितं कुन्दरम् ईषत्कुकुन्दरमथेतिवा ॥ यद्वा । कुन्द्यते कामिना ।

कुन्दिन्नाप्रवणे । मङ्गुरादयश्चेति साधुः ॥

कुकुमा । स्त्री । रागिणीविशेषे ॥

कुकुरः । पुं । यदुर्वशीयान्धकराजस्यतनये ॥ कुकुरे ॥ न । शन्यिपर्षीवृत्ते ॥ कौकते । कुकुरादाने । कौकतेर्षाकुण्डित्युरच् ॥

कुकुराः । पुंमूवि । देशविशेषे । यदुपुदाशाहृषु । साञ्जतेषु ॥ निख्यं

दुधचनान्तः ॥

कुकुटः

कुकुटी । पुं । शाल्मलीपादमे ॥

कुकुलः । पुं । तुपानले ॥ शिरीषादपिखड्गीकेयमायतलोचना । अयं च कुकुरात्मिककर्मो मदनानिखः ॥ न । शङ्गुभिःसङ्गीर्षविले ॥

तनुषे । दंशने ॥ कौर्मूमेःकूलम् । कुस्तिर्तवाकूलम् ॥ यद्वा । कवते । कुड्शब्दे । पिशादिन्नादूलच् । धातोःकुगागमः ॥

कुकुलम् । न । कौलिपृचे ॥

कुकुटः । पुं । कालसे । ताम्रवृडे । अख्यायुषे । कुकुरा इतिभाषा ॥ अस्यार्मासगुणायथा । कुकुटो रंङ्यः

स्त्रियो बीर्योष्णो ऽनिखड्गुरुः । अचुष्यः शुक्लकफहृष्यो रुचः कषायकरति ॥ कुकुटचक्षणयथा । कुकुटस्त्वृजुतन् इहाङ्गुलि साप्रवक्षानखञ्जिकसितः । रौति सुन्दरमुषाच्यये च यो वृद्धिदः स नृपराष्ट्रवाजिताम् ॥ यवग्रोषो यो वा महरसदृशो वा धि विहगो वृषन्मुहुर्षर्षे भवति उल्लुभिर्यश्चषिरः । स शस्तः सङ्ग्रामे मधुमधुपर्णश्च वयकृत्य शस्तो योतो ऽन्यःद्रुगतररवःसञ्चपरराः ॥ इति धाराहीसंहिता ॥ निपादपुषे ॥ मूट्पुषे ॥ ट्शोन्कायाम् ॥ कुकुरभपश्चिदि ॥ प

कुकुलम् । न । कौलिपृचे ॥

कुकुटः । पुं । कालसे । ताम्रवृडे । अख्यायुषे । कुकुरा इतिभाषा ॥ अस्यार्मासगुणायथा । कुकुटो रंङ्यः

स्त्रियो बीर्योष्णो ऽनिखड्गुरुः । अचुष्यः शुक्लकफहृष्यो रुचः कषायकरति ॥ कुकुटचक्षणयथा । कुकुटस्त्वृजुतन् इहाङ्गुलि साप्रवक्षानखञ्जिकसितः । रौति सुन्दरमुषाच्यये च यो वृद्धिदः स नृपराष्ट्रवाजिताम् ॥ यवग्रोषो यो वा महरसदृशो वा धि विहगो वृषन्मुहुर्षर्षे भवति उल्लुभिर्यश्चषिरः । स शस्तः सङ्ग्रामे मधुमधुपर्णश्च वयकृत्य शस्तो योतो ऽन्यःद्रुगतररवःसञ्चपरराः ॥ इति धाराहीसंहिता ॥ निपादपुषे ॥ मूट्पुषे ॥ ट्शोन्कायाम् ॥ कुकुरभपश्चिदि ॥ प

कुकुलम् । न । कौलिपृचे ॥

कुकुटः । पुं । कालसे । ताम्रवृडे । अख्यायुषे । कुकुरा इतिभाषा ॥ अस्यार्मासगुणायथा । कुकुटो रंङ्यः

स्त्रियो बीर्योष्णो ऽनिखड्गुरुः । अचुष्यः शुक्लकफहृष्यो रुचः कषायकरति ॥ कुकुटचक्षणयथा । कुकुटस्त्वृजुतन् इहाङ्गुलि साप्रवक्षानखञ्जिकसितः । रौति सुन्दरमुषाच्यये च यो वृद्धिदः स नृपराष्ट्रवाजिताम् ॥ यवग्रोषो यो वा महरसदृशो वा धि विहगो वृषन्मुहुर्षर्षे भवति उल्लुभिर्यश्चषिरः । स शस्तः सङ्ग्रामे मधुमधुपर्णश्च वयकृत्य शस्तो योतो ऽन्यःद्रुगतररवःसञ्चपरराः ॥ इति धाराहीसंहिता ॥ निपादपुषे ॥ मूट्पुषे ॥ ट्शोन्कायाम् ॥ कुकुरभपश्चिदि ॥ प

कुकुलम् । न । कौलिपृचे ॥

कुकुटः । पुं । कालसे । ताम्रवृडे । अख्यायुषे । कुकुरा इतिभाषा ॥ अस्यार्मासगुणायथा । कुकुटो रंङ्यः

स्त्रियो बीर्योष्णो ऽनिखड्गुरुः । अचुष्यः शुक्लकफहृष्यो रुचः कषायकरति ॥ कुकुटचक्षणयथा । कुकुटस्त्वृजुतन् इहाङ्गुलि साप्रवक्षानखञ्जिकसितः । रौति सुन्दरमुषाच्यये च यो वृद्धिदः स नृपराष्ट्रवाजिताम् ॥ यवग्रोषो यो वा महरसदृशो वा धि विहगो वृषन्मुहुर्षर्षे भवति उल्लुभिर्यश्चषिरः । स शस्तः सङ्ग्रामे मधुमधुपर्णश्च वयकृत्य शस्तो योतो ऽन्यःद्रुगतररवःसञ्चपरराः ॥ इति धाराहीसंहिता ॥ निपादपुषे ॥ मूट्पुषे ॥ ट्शोन्कायाम् ॥ कुकुरभपश्चिदि ॥ प

कुकुलम् । न । कौलिपृचे ॥

कुकुटः । पुं । कालसे । ताम्रवृडे । अख्यायुषे । कुकुरा इतिभाषा ॥ अस्यार्मासगुणायथा । कुकुटो रंङ्यः

स्त्रियो बीर्योष्णो ऽनिखड्गुरुः । अचुष्यः शुक्लकफहृष्यो रुचः कषायकरति ॥ कुकुटचक्षणयथा । कुकुटस्त्वृजुतन् इहाङ्गुलि साप्रवक्षानखञ्जिकसितः । रौति सुन्दरमुषाच्यये च यो वृद्धिदः स नृपराष्ट्रवाजिताम् ॥ यवग्रोषो यो वा महरसदृशो वा धि विहगो वृषन्मुहुर्षर्षे भवति उल्लुभिर्यश्चषिरः । स शस्तः सङ्ग्रामे मधुमधुपर्णश्च वयकृत्य शस्तो योतो ऽन्यःद्रुगतररवःसञ्चपरराः ॥ इति धाराहीसंहिता ॥ निपादपुषे ॥ मूट्पुषे ॥ ट्शोन्कायाम् ॥ कुकुरभपश्चिदि ॥ प

कुकुलम् । न । कौलिपृचे ॥

कुकुटः । पुं । कालसे । ताम्रवृडे । अख्यायुषे । कुकुरा इतिभाषा ॥ अस्यार्मासगुणायथा । कुकुटो रंङ्यः

स्त्रियो बीर्योष्णो ऽनिखड्गुरुः । अचुष्यः शुक्लकफहृष्यो रुचः कषायकरति ॥ कुकुटचक्षणयथा । कुकुटस्त्वृजुतन् इहाङ्गुलि साप्रवक्षानखञ्जिकसितः । रौति सुन्दरमुषाच्यये च यो वृद्धिदः स नृपराष्ट्रवाजिताम् ॥ यवग्रोषो यो वा महरसदृशो वा धि विहगो वृषन्मुहुर्षर्षे भवति उल्लुभिर्यश्चषिरः । स शस्तः सङ्ग्रामे मधुमधुपर्णश्च वयकृत्य शस्तो योतो ऽन्यःद्रुगतररवःसञ्चपरराः ॥ इति धाराहीसंहिता ॥ निपादपुषे ॥ मूट्पुषे ॥ ट्शोन्कायाम् ॥ कुकुरभपश्चिदि ॥ प

कुकुलम् । न । कौलिपृचे ॥

कुकुटः । पुं । कालसे । ताम्रवृडे । अख्यायुषे । कुकुरा इतिभाषा ॥ अस्यार्मासगुणायथा । कुकुटो रंङ्यः

कुक्कुट

कुक्कुटे । स्फुल्लिके ॥ वनकुक्कुटे ॥
 यथा । सुवासनं गृहापानाय भोजने
 चरणायुधाः । तित्तिराविष्किताः प
 तायाः कुक्कुटाविषमज्वरे इत्यग्निवे
 शः ॥ अत्र चरणायुधो गृहकुक्कुटः ।
 कुक्कुटो वनकुक्कुट इति ध्यास्यानात् ॥
 कोकनम् । कुक्कुटा० । सं० क्षिप् ।
 कुटति । कुटकौ० । इगुपधेतिकः ।
 कुक्कुटाः । कर्तृकरखयोरिति सभा
 सः ॥ कुत्सितः कुटः कोः प्रथिष्याः
 कुटो वा । पुं० ॥

कुक्कुटमण्डपः । पुं० । काश्याप्रसिद्धे भुक्ति
 मण्डपे ॥

कुक्कुटकः । पुं० । कुक्कुटार्थे ॥ शूद्राज्जा
 तानि पाचान्तु सवैकुक्कुटकः स्मृतः ।
 इति मनुः ॥

कुक्कुटमस्तकम् । न । अथ्ये । चें । इ इति
 गौडभाष ॥

कुक्कुटप्रतम् । न । सन्तानार्थं स्त्रीकर्त्त
 व्ये प्रतविशेषे । खण्डितासप्तमीप्रते
 ॥ भार्गवसि सिते पक्षे सप्तम्यां
 नियमेनया । सात्वा शिर्षं लेखयि
 च्चा मण्डले च सहजिकम् । पूजये
 तदा तस्याः दुष्प्राप्येनैव विद्यते ॥

कुक्कुटशिवः । पुं० । कुम्भमण्डले ॥

कुक्कुटाभः । पुं० । कुक्कुटतुल्यवर्षे सर्प
 कुक्कुटादिः । पुं० । विशेषे ॥

कुक्कुर

कुक्कुटिः । स्त्री । दंभचर्यायाम् ॥
 कुक्कुटी । स्त्री । अन्वतचर्यायाम् ॥ ज्ये
 ष्ठ्याम् । क्षिपकलो इति भाषां ॥
 शास्मलीरक्षे ॥ कुक्कुटयोषिति ॥
 अस्त्रालं कुक्कुटी च । मृदुचासभा
 पिशीक्षिग्धमूर्त्तिं रुचिराननेक्षया
 । सा ददाति सुचिरं मंहीक्षितां श्री
 यशोविजयवीर्यसम्पदः ॥ जातेरस्त्री
 विषयादिति ङीष् ॥

कुक्कुटीप्रतम् । न । भाद्रशुक्लासप्तम्यां
 कर्त्तव्ये नियमविशेषे । लक्षितां स
 त्तम्याम् ॥

कुक्कुमः । पुं० । पातकुक्का इति गौडभा
 षाप्रसिद्धे पक्षिणि ॥ वनकुक्कुटे ॥
 कुगिन्धव्यक्तं शब्दं कौत्सि । वाङ्मू
 कात्तम् ॥ कुक्कुशब्दभाषते वा ।
 भाषव्य० । अन्येभ्योपीतिङः ॥

कुक्कुरः । पुं० । कृकर इति भाषाप्रसिद्धे
 कैलेयके । सारमेये ॥ कोकते ।
 कुक्कुआदाने । क्षिप् । कुरति । कुरश
 ब्दे । इगुपधेतिकः । कुक्कुचासौ कुर
 श्च ॥ न । शन्विपर्णे । कुक्कुरौदा इति
 ख्यातौपचौ ॥ कुक्कुरोस्त्रास्ति । कुक्कु
 रशब्दस्तद्वन्धे चाचक्षिकः । अर्धं प्राच

च । यदा । कोकते । कुक्कु० । कोका
 तेर्वाकुक्कुच्युरच् । कुगागमश्च ॥
 कुक्कुरः । पुं० । मृदुच्छदे । रक्ष्यपचे

कुङ्कुम

१॥ कुङ्कुर वन्द्यां कुङ्कुरी दा इति च भाषा ॥
 २॥ कुङ्कुरः कटु सित्तो ज्वररक्तकुष्ठा
 ३॥ घर्षः । तन्मूलमाश्नि । चिप्तं वदने
 ४॥ सुखशोषहृत् ॥ १०८ ॥ कुङ्कुरी ॥ खी ॥ शुन्याम् ॥ सारमेया
 ५॥ म् । कुङ्कुरी कुङ्कुरी इति च भाषा ॥
 ६॥ जातेरिति ङीष् ॥ १०९ ॥ कुङ्कुरी ॥ पुं । सारङ्गसमे ॥
 ७॥ कुङ्कुरः । पुं । कुङ्कुरी । कठरे ॥ गर्भे ॥ कु
 ८॥ ष्याति । कुषनिष्कपे । उर्ध्वगुधि
 ९॥ कुषिम्यश्वेति स. कित् ॥ कुषिः । पुं । उदरे ॥ कुष्यते । निष्का
 १०॥ ष्यते । म्लोऽस्मात् । कुषः । पुं । कुषिकु
 ११॥ ति । पिशुषिम्य. क्वि. ॥ केतुमालवर्ष स्व
 १२॥ देशविशेषे ॥ समुद्रमध्यप्रदेशे ॥ कु
 १३॥ षिपार्श्वोदरकटीशुष्क पर्वभेदम्
 १४॥ । मि. त्यथक्कृच्छिशब्द उदरस्य वामद
 १५॥ ष्विष्यभाशुद्रव्याचीतिभावप्रकाशः ।
 १६॥ कुङ्कुर इति भाषा ॥ कुषिन्मरि । वि । शात्मभरी । स्त्री
 १७॥ दरमात्रपूरके ॥ कुषियिमर्त्ति इति
 १८॥ विग्रहे कुषेर्मुमागमा मृषरुप्रत्य
 १९॥ यश्चनिपातसिद्धः ॥ कुषिरन्ध्रः । पुं । जले ॥
 २०॥ कुङ्कुमम् । न । कुङ्कुम् केसर इति
 २१॥ यनाया वित्तो गन्धश्च ॥ काशीरज
 २२॥ म्नि ॥ काशीरदेशे जले ष्वे कुङ्कुमं

कुङ्कुरः

॥ यद्भवेद्वितम् ॥ संज्ञकेशर मारक्तं
 १॥ पिशुगन्धि तदुत्तमम् ॥ वाष्णीकदेश
 २॥ संजातं कुङ्कुमं पाण्डुरं भवेत् । केत
 ३॥ कीगन्धयुक्तं ते मध्यमं सूक्ष्मकेशर
 ४॥ म् ॥ कुङ्कुमं पारसीके यन्मधुगन्धि
 ५॥ तिहीरितम् । ईषत्पाण्डुरवर्णतद्
 ६॥ यमं सूक्ष्मकेशरम् ॥ कुङ्कुमं कटुकं
 ७॥ विष्यं शिरोरुग्णखलन्तुजितं । ति
 ८॥ क्तं वमिचरं वर्णं चक्रदोषवपाप
 ९॥ मे ॥ कुङ्कुम् इति शब्दोक्ति-वा
 १०॥ चकत्सेनास्य । अर्थमाद्यत् ॥ यदा । कु
 ११॥ ष्यते ॥ कुङ्कुम् । वा उमत्प्रत्ययः
 १२॥ । आच्छीत्यथ नुमितियोगविभा
 १३॥ गाशुम् ॥ कुङ्कुमादि । पुं । पर्वतविशेषे ॥
 १४॥ कुङ्कुनां । खी । मन्वान्योतिमप्याम् ॥
 १५॥ कुष । पुं । स्तने ॥ कुषति । कुषसङ्घो
 १६॥ षे । इगुपधेतिकः ॥ कुषण्डिका । खी । मूर्धाजतायाम् ॥
 १७॥ कुषण्डी । खी । मूर्धायाम् ॥
 १८॥ कुषन्दमम् । न । रक्तचन्दने ॥ यक्रम
 १९॥ इति भाषाप्रसिद्धे यथाद्रे ॥ द्रुमविशेषे
 २०॥ पे ॥ निर्गन्धत्वात् कुक्षितं चन्दनम्
 २१॥ । कैचन्दनमिव वा । कुत्सितान्य
 २२॥ न्यचन्दनान्यस्तादा ॥ कुषफलः । पुं । दाडिमद्रुमे ॥
 २३॥ कुषरः । वि । कुवादे । मरदोषकृयने

कुशा

१. शोभे ॥ कुन्तितं चरति । पचायच ॥
 कुत्रायम् । न । कुचुके । स्तनाग्रभागे ॥
 कुचस्यग्रम् ॥ ॥
 कुचाङ्गेरी । स्त्री । कुक्किनायाम् । चू
 ङ्काशक इतिभाषा ॥
 कुचिकः । पुं । कुचिद्या इति भौ
 कुचिकी । स्त्री । इतिभाषा प्रसिद्धे
 कुचिता । वि । परिमिते ॥ कुचति ।
 कुचसंज्ञोत्थे । कुचिकुचोत्तिनि
 कुचेलः । वि । कुवाससि । कुतसितं चे
 कुचेली । स्त्री । विहकण्ड्याम् ॥
 कुचेली । स्त्री । अम्बटायाम् । आकना
 दि इति गौडभाषा ॥
 कुच्छम् । न । कुमुदे ॥ इतिशब्दच
 न्द्रिका ॥
 कुजः । पुं । शारे । भौमग्रहे ॥ नरका
 सुरे ॥ कुमे ॥ कोः पुचिष्याः शतः ।
 पञ्चम्यामितिष्ठः ॥
 कुजम्बलः । वि । सन्धिचारे ॥ इति-
 हारायणी ॥
 कुजम्लिकः । वि । कुजम्ले ॥ इतिशब्दा
 रत्नावली ॥

कुञ्चित

कुजाष्टमः । पुं । दोषविशेषे ॥ सर्वान्
 गुणान्विहन्त्यांशु विलयाद्दृष्टम् कुजः
 । असापवादः । अन्नमे नोचगे भौ
 भे शपुचेवगतेषुवा । कुजाष्टमोद्भ
 ॥ वेदोपोन किञ्चिदपि विद्यते इति ॥
 कुञ्जिनः । पुं । सत्यविशेषे ॥
 कुञ्जटिः । स्त्री । धूमसर्पिष्योम् । कु
 हेलिकायाम् ॥
 कुञ्जटिका । स्त्री । रतीश्याम् । नभो
 र्द्वयो ॥
 कुञ्जट्टी । स्त्री । कुहेलिकायाम् ॥
 कुञ्जमः । न । नेत्ररोगविशेषे ॥ तल्ल
 खम् मन्त्रात्वात्वात्संज्ञोत्थोत्थजन
 यन्ति यदो मन्त्राः । तदा इदं ल शोभती
 ति कुञ्जनं नाम तद्विदुरिति ॥
 कुञ्जफला । स्त्री । कुञ्जाण्याम् ॥
 कुञ्जिः । पुं । अष्टमुष्टिमिते धान्येमान
 भेदे ॥ यथा । अष्टमुष्टिर्भवेत् कुञ्जिः
 कुञ्जयोष्टौ चपुष्कलीमिति ॥
 कुञ्जिका । स्त्री । कुण्णीरकौ ॥ कुञ्जि
 इति गौड प्रसिद्धे सत्यविशेषे ॥ य
 था । कुञ्जिकचैमं विश्राययति भा
 ययति ॥ कम्ची इतिभाषा प्रसि
 द्धायां वंशशाखायांम् ॥ कुञ्जी तोली
 इतिच भाषा प्रसिद्धायां कुञ्जिकायां
 म् ॥ अथिकायाम् ॥
 कुञ्चितम् । न । तमरपुष्पे ॥ वि । व

कुजा । स्त्री । काच्योयस्यादिभ्योम् ॥
 सी । दिभ्योम् ॥
 कुञ्चितम् । न । तमरपुष्पे ॥ वि । व

कुञ्जरा

के ॥ सङ्कोचिते कुञ्जतिष्ठात् कि
 च्चकौटिल्ये ॥ १ ॥ विवाहुलकात् सं
 चापूर्वकेत्वाया नलोपाभावात् ॥ ३ ॥
 कुञ्जः ॥ पुं । हस्तिचरौ ॥ हस्तिद
 ण्के ॥ निकुञ्जे ॥ समन्ताहतादिमि
 त्वाच्छादिते स्थानविशेषे ॥ ॥ कौजा
 यते ॥ काञ्चनियं योजनीयम् ॥ स
 नीसम्याजनेर्द्धः ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ ३ ॥
 कुञ्जरः ॥ पुं । अनेकपे । हस्तिनि ॥ अ
 तिशयित ॥ कुञ्जो हनुरस्त्रेण ॥ १ ॥
 ॥ करणभवमुखकुञ्जेभ्य उपसङ्ख्यान
 ण्मितिर् ॥ ॥ देशविशेषे ॥ केशे ॥ उ
 त्तरपदस्थित्येष्टार्थे ॥ पञ्चमान
 संप्रथमे ॥ १ ॥ प्रभेदे ॥
 कुञ्जरेश्वरसूक्तम् ॥ १ ॥ मूलके । इति
 राजनिघण्टे ॥
 कुञ्जरच्छाया । स्त्री । गजच्छायायाम्
 ॥ यथा । योतो मघावबोदश्याः
 कुञ्जरच्छायसंज्ञकः । भवेन्मघायां
 संख्ये च शशिन्यर्कं करस्तिने इति ॥
 कुञ्जरपर्यायः ॥ पुं । पञ्चमानसंप्रथम
 ॥ १ ॥ पर्याये ॥
 कुञ्जरेपिप्लवी । स्त्री । गजपिप्लवाम् ॥
 कुञ्जरी । स्त्री । घातकीद्रुमे ॥ पाटला
 ॥ योमो ॥ हस्तिन्याम् ॥
 कुञ्जराराति । पुं । अरमे ॥ सिद्धे ॥
 कुञ्जरस्य अराति ॥ १ ॥ १ ॥

कुटजः

कुञ्जरासुकम् । न । हस्त्याद्युनि ॥ इति
 शब्दचन्द्रिका ॥ ॥ १ ॥ १ ॥
 कुञ्जराशनः । पुं । अश्वे । पिप्लवे ॥
 ॥ कुञ्जरेकाशयते । अशभोजने । कर्म
 ॥ शिल्पुट् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कुञ्जरी । स्त्री । करेणौ । हस्तिन्याम् ॥
 कुञ्जम् । न । काञ्चिके ॥ कुत्सितं
 लम् । पृषोदरादिः ॥ १ ॥ १ ॥
 कुञ्जवहारी । स्त्री । निकुञ्जिकाञ्जो
 ण्युच्चे ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कुञ्जिका । स्त्री । कुण्याजीरके ॥ निकु
 ण्यिकास्तादृचे । कुञ्जवहारीम् ॥ १ ॥
 कुटः । पुं । कोटे । गड इति भाषा ॥
 शिलाकुट्टे । पत्थर फोडनेका इत्यौ
 हा इतिभाषा ॥ पर्वते ॥ टचे । अ
 नोक्तहे ॥ टवर्गपद्यनोपप इति प्रा
 मायिकोः ॥ पुं । न । कलशो चट्टे
 ॥ पुं । स्त्री । गृहे । वैश्वानि ॥ कुट
 ति । कुटिली भवति । कुटकौटिल्ये
 । इत्युपधेतिक ॥
 कुटकम् । न । पाले ॥ कुटति । कुट
 ॥ कुन् ॥
 कुटकाचकः । पुं । पर्वतविशेषे ॥
 कुट्टः । पुं । गृहाच्छादने । छप्पर
 ज्ञान इतिच भाषा ॥ १ ॥ १ ॥
 कुटचः । पुं । कुटप्रवृत्ते ॥ १ ॥
 कुटजः । पुं । कैरियां कैरयां इतिप्र

कुटल

जिससे कुचविशेषे ॥ गिरिमल्लिकाया
 म् । वतसके ॥ अस्वफलमिन्द्रयवः
 ॥ कुटजः कटुको रुचो दीपनः सु
 त्वरो हिमः ॥ अर्जोतीसारपिस्तास
 कफहृणामकुष्ठनुत ॥ अगुस्त्वमुनौ
 ॥ शोलाचार्ये ॥ कुटे शृङ्गे जयते
 ॥ अश्वमेधसप्तम्यांजनेर्षः । पृषोदरादिः ॥
 कुटजबीजम् । न । इन्द्रयनेः ॥ २०१
 कुटजा । खी । कलहंसच्छन्दसि ॥ स
 जसा भवेदिहसगौकुटजास्यमिति
 ॥ अचखात् ॥ १०१ ॥ १०१ ॥ १०१ ॥
 कुटजः । पुं । ध्योनाकवृक्षे ॥ शोलाके
 ॥ न । कैवर्षीमुस्तके । भोया इति
 भाषा ॥ कुटजं वफ्रीभवन् नठति ।
 ॥ नटलस्यनेः पचाश्च ॥ ॥ १०१ ॥ १०
 कुटपः । पुं । सुनौ ॥ निःकुटे । गृहस
 ॥ भीमोपवने ॥ कुडवपरिमाणे मान
 ॥ भाष्ये ॥ न । कमले ॥ कुटति । कु
 टः । उषिकुटिद्वीप्यादिना कुटेः
 कपन् प्रथयः ॥ ॥ १०१ ॥ १०१ ॥
 कुटरः । पुं । न । कुठरे । मन्वानहृष्ट
 वन्दनस्तम्भे ॥ पा० कुटेः करन् ॥
 कुटरः । पुं । अंशुकुट्टे । खोटातम्भ
 ॥ तस्मिन् इति च भाषा ॥ कुटति । कु
 टः । कुटः । किञ्चेत्यहः ॥ १०१ ॥ १०१

कुटी

तिचभाषा ॥ इतिहरिवंशी ॥ १
 कुट्टारिका ॥ खी । दाक्षाम् ॥ १०१
 कुटिः । पुं । महीरुहे ॥ शरीरे ॥ खी
 ॥ स्वल्पगृहे ॥ शोलायाम् ॥ कुटति
 ॥ कुटः । इगुपधात् किदिति इन् प्र
 ॥ अर्थः ॥ अर्था । जगृशृपृकुटिभिदि
 ॥ अिदिभ्यस्वेति इः सचकित् ॥ १०१
 कुटिचरः । पुं । शरियुकरेणः संस इति
 ॥ भाषा ॥ ॥ १०१ ॥ १०१ ॥ १०१
 कुटितम् । खि ॥ कुटिले ॥ कुटति ॥ कु
 टः । यच्चिचिकुचिकुटिम्यः कितच् ॥
 कुटिलः । खि । अखजौ । अराले ॥ भ
 ॥ क्रुरे ॥ न । तंगरमुष्ये ॥ कुटिऊकौटि
 खं चाति । खी ॥ अतिानुपेतिकः
 ॥ ॥ कुटति वा । कुटः । मिषिलादि
 ॥ अदाहृलकादा इत्यच् ॥ ॥ १०१
 कुटिलकः । पुं । नागविशेषे ॥ ॥ १०१
 कुटिलगः । पुं । सर्पे ॥ ॥ १०१
 कुटिलगा । खी । नयाम् ॥ ॥ १०१
 कुटिला । खी । तंहीविशेषे ॥ शोधि
 ॥ कासखीविशेषे ॥ तंगरपाशाम् ॥ सु
 कानामगन्धश्चे ॥ ॥ १०१ ॥ १०१
 कुटिलिखाना खी । अर्थांनारुतिविशेषे
 ॥ ॥ कुमरोपकरयभूते लौहे ॥ न
 काशालौहयष्टिर्वा मोलाकुटिलिका
 ॥ हिसेच्युक्ते ॥ ॥ १०१ ॥ १०१

कुटरण । खी । विवृतायाम् ॥ १०१
 कुटलम् । न । पटले । अन्व । अन्व । इ
 कुटी । खी । कुम्भदाक्षाम् ॥ कुटनी

कुट्टिमि

तः मांसं सुखाद् उद्यु दीपनम् ।
 तत्रापि जाह्नवं श्रेष्ठं जाह्नवेष्वपि प
 चिणाम् ॥
 कुट्टिमः पुं । न । स्वल्पगृहे । कुटी
 प रे ॥ गर्भागारे ॥ अलिमूमे ॥ रत्न
 ३ खण्डौ ॥ सुधाघटितमूलले ॥ बह
 ३ मूमे । नीव इति कुरसी इति च
 भाषा ॥ हाडिमहमे ॥
 कुट्टिमितम् । न । हावभेदे । स्त्रीणां
 दशधाशुक्रारचेषुष्टान्तर्मतषेष्टाविशेषे
 । स्त्रीणां स्वाभाविकदशाण्डू रान्त
 ३ र्गते विद्यासभेदे ॥ तल्लयकं यथा ।
 केशस्तनाधरादीनां यत्तु हर्षोऽपि
 ३ सञ्जातम् । माहुः कुट्टिमितं नाम शि
 ३ र्ः करपिभूतम् ॥ अपि च । केश
 ३ धरादिदृश्ये - मोदमानेपिमानसे ।
 दुःखितेषु वक्षः कुप्येषु कुट्टिमितं
 ३ चित्तदिति ॥ स्त्रीणामेषस्यभावो य
 ३ दिष्टमप्यनिष्टतया निवारयन्त्य एष सु
 ३ रससुखमुपमुष्णते इति ॥ अपि च ।
 दुःखोपचारः सौख्येपि हर्षात्कुट्टि
 ३ मितं मतम् ॥ सुरतेपुगाढपरिपीड
 ३ ने केशस्तनादिदृश्येषु हर्षात्सुखे
 ३ पि दुःखाविक्रिया दुःखेपिसुखावि
 ३ क्रियाकुट्टिमितम् । कुट्टनम् । कुट्टं
 ३ घण् । कुट्टेन निर्लेप्तम् । भावप्रच्य
 ३ वान्तादिमप्यक्तव्य इतीमप । ततो

कुठारी

स्वनाद्भावैः ॥ शारकादिष्वदि
 - सव्वा ॥
 कुट्टिहारिका । स्त्री । दे।साम् ॥ इति
 ३ इषायुधः ॥
 कुट्टीर । पुं । सुदुर्पर्वते ॥ इति हारा
 ३ वखी ॥
 कुट्टमजः । पुं । मुकुले । विकासेन्मु
 ३ खप्रौढकलिकायाम् ॥ न । नरकान्त
 ३ रे ॥ यशरज्जुभिः पीडनम् ॥ कुट
 ३ ति । कुट्टकौटिल्ये । सुधादिष्वान्त
 ३ कवचं तस्यमुट्टं शि यदी । कुप्यते
 ३ कुट्टतिवा । कुट्टं । कुट्टिकुचिभ्यां
 ३ क्वचत् ॥
 कुठः । पुं । इमे । शले ॥ कुठति । कु
 ३ ठं । पचायच् ॥
 कुठरः । पुं । दृक्वविक्रमे ॥ नन्यानाक
 ३ धैरज्जुभिर्युक्ते सस्ये ॥ कुठति कुठ
 ३ गतिप्रतिघाते । पाह्लकात् करन् ॥
 कुठाकुः । पुं । कुठकथय्या इति भाषा
 ३ प्रसिद्धे पश्चिमिष्ये ॥
 कुठाठहः । पुं । स्त्री । कुठारे ॥
 कुठारः । पुं । इमे ॥
 कुठारः । पुं । स्त्री । सुधितौ । परशौ
 ३ कुशाठा इति भाषा । फर्सा ॥
 तिच ॥
 कुठारी । स्त्री । कुठारे । कुहाडौ इति
 ३ भाषा ॥ जातिचान् डीप ॥

कुण्डलिका

कुण्डलिका । स्त्री । मीनावृत्तभेदे ॥
 यथा । कुण्डलिका सा कथ्यते प्रथमं
 ॥ द्वादशा यत्र । रोलाचरखचतुष्टयं प्र
 ॥ भवति विमलं तत्र ॥ प्रभवति विर
 ॥ लं तत्र पद्मप्रति ॥ सुखलितयमक
 ॥ म् अष्टपदी सा । भवति विमलं कवि
 ॥ कौशलगमकम् । अष्टपदी सा भव
 ॥ ति सुखितपण्डितमण्डलिका कुण्ड
 ॥ लिनायकमखितविषयकम् । कुण्डलि
 ॥ केति ॥ जलेनी इति प्रसिद्धे पक्षात्मे ॥
 कुण्डली ॥ पुं ॥ कृत्विनि । सये ॥ पक्षमे
 ॥ ॥ मयूरे ॥ चिप्लुगे । चिप्लु इति
 ॥ भाषां ॥ वि । कुण्डलपुक्ते ॥ कुण्डल
 ॥ क् कुण्डलाकारो भाषो ऽस्तीति । अ
 ॥ त इति ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुण्डलिनायकः ॥ पुं । पिङ्गलसर्पे ॥
 कुण्डलिनी । स्त्री । मूलाधारनिवासि
 ॥ ॥ म्याङ् । कुण्डकुण्डलिनी मत्तौ ॥ उर
 ॥ ती ग्याम् ॥ गुडूच्याम् ॥ कुण्डलानास
 ॥ सूहे ॥ खखादिग्नादिनिः ॥ जले
 ॥ वीतिखाते पक्षान्त्रविशेषे ॥ तस्याः या
 ॥ कप्रकारो यथा । नूतनं घट मानीय
 ॥ तस्थान्त कुशलोजनः । प्रसार्द्धपरि
 ॥ मायेन दग्ना ऽन्वेन प्रलेपयेत् ॥ हि
 ॥ प्रस्थांसमितां तत्र दृष्ट्याम् प्रस्थांसि
 ॥ तम् । दृष्ट मर्द्ध शरत्तन्व्ये खखलिय्या
 ॥ घटे चिपेत् ॥ आतमे स्थापयेत्ता

कुण्डिनः

॥ य वाधि । प्रातिः तद्दकताम् । ततस्त
 ॥ तं प्रचिमेतं पात्रे सखिद्धे भाजनम्
 ॥ तत् ॥ परिभ्राम्य परिभ्रास्य तत्सक्त
 ॥ से धृते चिपेत् ॥ पुनः पुनः क्त द्वावृ
 ॥ ॥ व्या विदध्या न्मण्डलाकृतिम् ॥ तं
 ॥ सुपर्का हता क्रीडाः सितापाके त
 ॥ नुद्वे । कर्पूरादिमुग्धे ॥ च अपयि
 ॥ न्यो हरेत्ततः ॥ एषा कुण्डलिनी ना
 ॥ म्वा मुष्टिकानियत्प्रदा । यत्तु वृदि
 ॥ करी दृष्ट्या श्वाभेन्द्रियतर्पणीति
 ॥ ॥ कुण्डलिनी क्रीप् ॥ ॥ ॥ ॥
 कुण्डली । स्त्री । गुडूच्याम् ॥ काश्चन गु
 ॥ मे ॥ कपिकण्डाम् ॥ सर्पिणी वृक्षे ॥ ज
 ॥ लेनीति प्रसिद्धे मिहाकविशेषे । कु
 ॥ ण्डलिनीयाम् ॥ इति पाकरालेश्वरः ॥
 कुलकुण्डलिनी मत्तौ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुण्डाशी । पि । कुण्डलसद्वरविमे
 ॥ पस्थान्त्रभोजिनि ॥ अस्ते-जार
 ॥ जः कुण्डो स्ते भर्तुरि मोलका ।
 ॥ य स्तयो रत्र मग्राति स कुण्डाशी
 ॥ ति कथ्यते ॥ इति देवकः ॥ कुटना
 ॥ इति प्रसिद्धे भगवत्पके ॥ महाभा
 ॥ रते दानधर्मे तथा दर्शनात् ॥
 कुण्डिका । स्त्री । कमण्डली ॥ पिठरे ।
 ॥ खाल्याम् ॥ कुंड कुंडा इति च प्रसिद्धे
 ॥ पात्रविशेषे ॥ म्या कः ॥
 कुण्डिनः । पुं । श्चिपिषे ॥ न । वि

कुतूह

कुयः-

मित्तवेहपापं कायति । कै० । आ-
 मोनुपेतिकः । उपपदेसमासः । इ-
 कोहस्योङ्पोगालवधेतिह्रस्वः ॥ य-
 ०दा । कुत्वाम्भवम् । अथा०ठक् । इ-
 ०सुमुगितिकः । केष इति ह्रस्वसं-
 ०त्वापूर्वकेत्वात्पक्षेवृद्धाभविः ॥
 कुतुमाः ॥ पुं । चर्मसत्रे ऽस्येवेहपापे ।
 कुप्यी इतिभाषा ॥ ह्रस्वाः कुतुः ।
 कुत्वाङ्प्रभेः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुतुम्बुर्वा । कुत्सितितित्तुकीफले ॥
 कुतुः । स्त्री । चर्मनिर्मितेःवेहपापे ।
 कुप्या इतिभाषा ॥ कुत्सितं तन्वते
 । तनु० । वा० कू. टिलोपस्य ॥ कौ-
 तिभा. । कुयध्दे । वा० कूकुकुं च ॥
 कुत्वाङ्प्रभेतिनिर्देशात् ॥
 कुतूणकः । पुं । कुतुया इति गौडभा-
 । वाप्रसिद्धेःवालाङ्गानेचरोने ॥ तस्य
 ल० । यथा । कुतूखकः चीरदोषा-
 ष्चिगृता मेव वर्त्मनि । जायतेत्तेन
 । तत्रेभं कण्ठरश्मिः स्वयेन् । सुहुः ॥
 भिशुः । कुर्यात्साटाधि-कूटना-
 साप । घर्षखम् । शक्तीनाकर्म-
 मां श्रुं । यत्तान्मीसनचमः
 इति ॥

ल्यं,परिकीर्तितम् ॥ फलनिरप्रेष
 चिकीर्षिते ॥ त्रि । प्रसस्ते ॥ अङ्गुते
 ॥ ॥ कुतूहलति । ह्रस्वविलेखने । मू०
 कः ॥ यथाः । ह्रस्वति । पचाद्यच् ।
 कुत्वाः । डलम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुतूहली । वि । विनोदार्थिति ॥ ॥
 कुटणम् । न । कुत्सिजापाम् । इतिप-
 र्श्याम् । जलपत्नी कारं इतिप्रभाषा
 । पानाः इति गौडभाषा ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुप । अ । देशप्रभेः ॥ कश्चिन् । सत-
 त्त्वाङ्प्रभेः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुचचित् । अ । कुच । विसीठिकाने
 इति भाषा ॥
 कुत्सनम् । न । तिक्त्ने ॥ कुत्स० । कुट्टु ॥
 कुत्सलान-ची । लीचीदृष्टे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुत्सा । स्त्री । निम्बायाम् ॥ कुत्सन-
 भ् । कुत्स अयचेपत्ते । गुरोश्चद्वयइति
 खियामः । टाप् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुत्सितम् । त । कुत्सामौपधे ॥ वि ।
 निन्दिते । निकुटे । प्रतिफुटे । रेफे
 ॥ कुत्सा सञ्जातस्य । ता० इत्थ ॥
 कुयः । पुं । यर्षिणि । दर्मे ॥ पुं । स्त्री ।
 आस्तरणकम्यले । गजपृष्ठस्थितचि-
 वक्यले । प्रवेष्ट्याम् । यथे । हा-
 यीकीभूत् इति भाषा ॥ कुशति
 । कुन्वसंशेषणे । अच् ॥ ह्रस्वगेति
 निर्देशात् कश्चिदकित्यपि नलोपः ॥

कुतूहलम् । न । अपूर्ववस्तुदिदृघाद्यं
 तिगये चेष्टाधिगये । कौतुके । कौ-
 तुहले ॥ कुतूहलं रस्यदृष्टौ चाप-

कुधान्य

यदा । कुन्यस्यशोभा । कुयिंहसा
संज्ञेगनयोः । आगमशास्त्रस्यानित्य
त्वात्तुम्न । इगुपधेतिकपि अन्वा ।
॥ कुप्यति वा । कुषपूतीभावे । इ
गुपधेतिकः ॥ कुधा कन्या संमाखा
ता कुयः स्यात्कारिकन्वेलम् । कुयः
कुशः कुयः कीटः प्रासः सायीद्विजः
॥ कुयइत्याहकश्चित् ॥

कुधा । स्त्री । आञ्जंरणे ॥ टाप ॥
कुयोदरी । स्त्री । कल्किपुराणे प्रसिद्धा
या कुम्भकर्णपैतव्या निकुम्भादुद्धृत
रि ॥ सांकल्किनाहतेति पुराणे प्र-
सिद्धिः ॥

कुदृष्टिः । स्त्री । वेदबोद्धतात्किंककल्प
नायाम् ॥ योवेदबाह्याः स्मृतयो वा
॥ काश्च कुदृष्टयोः । इतिमनुः ॥
कुदालः । पुं । कोविदारो । काश्चनारो ॥
भूमिदारयाखे । कुदालः इति भाषा
॥ कुम्भूमि मुदालयति । दलबिंहा
रणे । कर्मयण्य । शकंध्यादि ॥

कुदङ्गः । पुं । गृहविशेषे । मन्थोपरिम
यडमे । उद्घाटे । पिठरे ॥ इतिचि
काप्यशेषः ॥

कुदङ्गः । पुं । पिठरे । कुदङ्गे ॥
कुद्वयः । पुं । कोद्वे ॥

कुद्वनः । पुं । कोद्वे ॥
कुधान्यम् । न । कुद्वान्ये ॥

कुन्तः

कुभीः । वि । विपरीतबुद्धिमति ॥
कुभ्रः । पुं । पर्वते ॥ कुंभरति । धृञ् ।
मूखविमुखादित्वात्कः ॥

कुन्वः । पुं । सुद्रोगविशेषे ॥ तल्ल
यथाः । नखमांसमधिष्ठाय वातः पि
सम्ब देहिनाम् ॥ कुर्वति दाक्षपा
। कौचत्तं व्याधिचिष्य भादिशेत् ॥
। तद्देवात्पतरेदोषैः पक्षैर्ष । कुन्व
वदेदिति ॥ वि । कुत्सितनखयुक्ते ॥

कुन्वी । वि । कुन्वरेगयुक्ते ॥ सङ्ग
चित्तनखे ॥

कुन्वटः । पुं । श्योनाकप्रभेदे ॥ कुत्सि
तनखे ॥

कुन्टी । स्त्री । नैपास्याम् । मनोघा
लायाम् ॥ धन्याके ॥ कौन्डिति । न
टसवखन्वे । अच् । गौरादित्वात्
॥ ऊर्षे ॥ कुत्सिता नटी इव वा ॥

कुन्वी । पुं । वकटुषे ॥
कुनाभिः । पुं । निधौ ॥ वातमण्डस्ता
म् । वसूलां ववखर इति च भाषा ॥

कुनाशकः । पुं । दुरालभायाम् । यथा
। खे ॥ कुनाशयति । शशं । यखन्तः ।
अच् । स्वा० कन् ॥

कुन्तः । पुं । गन्धुकायाम् ॥ प्रासायुधे
। भङ्गे । मात्वा इति भाषा ॥ प्रा
योहस्तघेष्ये शस्त्रे इति स्वामी ॥ कुं
शरीरमुत्ति । उन्नी० । वाहुलका

कुन्तीपु

कुन्ती । पुं । केरो । चिकुरे । वाले ॥
 श्रीवेरे ॥ चपके ॥ जवे ॥ हले ॥
 कुन्ति । कुन्तायाकारं वाति । सा ॥
 आतोनुपेतिकः ॥ कुन्तलाः ॥ पुंमू
 नि । जनपदविशेषे ॥ यथा । काम
 गिरि संभारम्यं हारकान्तं महेश्वरि
 । श्रीकुन्तलाभिधो देवो वर्णितः
 ॥ शक्तिसंज्ञमे इति ॥ नि । नि । नि ।
 कुन्तलवर्द्धनः । पुं । मृदुराजे । भंगरा
 इति भाषा ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुन्तलिका ॥ स्त्री । इच्छा इच्छे दम्बा
 न् । पालिकायाम् । इष्टी क्राटनेकी
 । कुरी वाकटोरी इति भाषा ॥
 कुन्तलाशीरम् । न । वाणके । वाखा
 इति भाषा ॥
 कुन्तिः । स्त्री । युधिष्ठिरादिपण्डवानां
 मातरि ॥ वा० कमेभिर्च । प्रत्यया
 दिलोपे कुमुन्दादेशः ॥ देशविशेषे ॥
 कुन्ती । स्त्री । युधिष्ठिरादीनां जनन्या
 म् । शूरसेनसुतायाम् । पृथायाम् ॥
 गुग्गुलुहचे ॥ अल्लक्ष्याम् ॥ इतो म
 नुंयजातेरिति लोप् ॥
 कुन्तीपुत्रः । पुं । युधिष्ठिरादिषु ॥ कु
 न्तीच शूरसेनराजस्य कन्या पृथाना
 नाख्याता । ततः पिता तां कुन्तिभो
 जराजायदक्षवान् । अतः कुन्तीति

कुन्दः

विश्रुता । साचासंगीभूतस्य मुनेः
 शोपान्मैधुनरहितस्य स्वामिन आच
 रीया धर्मात् युधिष्ठिरः पवनाङ्गीम मि
 त्नात् दर्शुन मन्त्रिणीकुमाराभ्यां
 कुलसद्वदेवौ जनयामास ॥ साच
 कन्यायस्त्राया भादिष्यात् । कर्णश्च
 जनयामास । अतः । कर्णोपि कु
 न्त्वाः पुत्रः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुन्दः । पुं । वैदविशेषे ॥ जिनचक्रव
 र्तिविशेषे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुन्दः । पुं । अच्युते । कुन्दे गां सर्व
 णिपि विनाशाय वाजिमेधेन चेटवम्
 । तस्मिन् यत्ने महादाने दक्षिणा
 भृगुमुन्वन् । मारीचय ददौ प्रीतः
 कश्यपाय वसुन्वराभित्तिपरिवशी
 क्तः ॥ कुंधरी कश्यपाय ददाति । दु
 दां ० । अतोऽनुपसम इतिकः ।
 पृषोदरादिस्त्रादर्थानमः । कुंद इ
 ति शौड भाषाप्रसिद्धे भ्रमियन्ते ।
 चक्रभ्रमौ ॥ कुवेरस्य निधिनिशेषे
 ॥ कुन्दुर्कनीमगन्धप्रथे ॥ कारवीरपुत्रे
 ॥ पालंडकाशाके ॥ पुं । न । पुष्य
 निशेषे । मेषि ॥ कुन्दं शीतं लघु
 स्त्रेष्मशिरोरुन्विपपित्तघ्नत् ॥ कुम्भ
 बंदायति इति वा । दीपप्रोधने दो
 अशखल्लने वा । आत इतिकः । त
 त्पुरुषे इति द्वितीयायीश्लुक् ॥ य

कुन्दु

दा । कुम्भूमिम् उनत्ति । उन्दी०
 कर्मण्यय । श० ॥ यदा । कौत्ति ।
 कुशब्दे । अन्दादिस्वात् कौतेनुमि
 त्तिदन् ॥
 कुन्दकः । पुं । कुन्दु कके ॥
 कुन्दमः । पुं । भार्जारे ॥ इति त्रिकाण्ड
 शेषः ॥
 कुन्दरः । पुं । कुन्दरा इति कलिज्रेयु
 स्याते-दृषविशेषे दीर्घपञ्चे । खर
 च्छदे ॥ कुन्दराति । रा० । आतो
 नु पसर्ग इतिकः ॥
 कुन्दिनीः । स्त्री । पद्मसम्भे । पद्मिन्या
 म् ॥
 कुन्दुः । पुं । मूषिके ॥ स्त्री । कुन्दुवना
 मगन्धद्रव्ये ॥
 कुन्दुशः । पुं । स्त्री । स्वनानास्यातेसुग
 न्धिद्रव्ये । यस्य निर्यासे कुन्दुशखोटि
 इति गौडानार्याप्तिः । पाल ज्ञाया
 म् । सौराष्ट्रे । वङ्गमध्ये ॥ कुन्दुर्म
 धुर स्तित स्त्री श्ल खवच्यः कटु हरे
 त् । ध्वरस्वेदशहालक्ष्मीमुखरोगक
 फानिषान् ॥ कुम्भूमि मुनत्ति उदय
 ति वा । जप्त्वाद्यस्वेति साधुः ॥
 पाशुश्राकेपीति शशिवत् ॥
 कुन्दुशकः । पुं । कुन्दुवनाधि सुगन्धिद्र
 व्ये ॥

कुन्दुरुकी । स्त्री । शल्लकीपृचे ॥ कुन्दु

कुप्यम्

रुविप्रतिकृतिः ॥ इनेप्रतिकृतावि
 ति कन् । गौरादिस्वात्-डीष् ॥
 कुपयः । पुं । कदध्वनि । कापथे ॥
 कुपाणिः । त्रि । कुकरे । वक्रहस्ते । टु
 षडा इतिभाषा ॥
 कुपितः । वि । कथिते । कटे ॥
 कुपिनी । पुं । कैवर्षेय । जालिया महु
 वा इति चभाषा ॥
 कुपिनी । स्त्री । खाकु इति गौडभा
 षापसिद्धायां स्वल्पमस्यधान्याम् क
 कुपिन्दः । पुं । तन्तुवाये ॥ कुप्यति । कु
 प० । कुपेर्वाङ्घ्रिति क्तिन् ॥
 कुपीलुः । पुं । कारकारवृष्टे । काके
 न्दी ॥ कुचला इतिभाषा ॥ कुपीलुः
 शीतल किन्नी वासले । मद्गुल्लुः
 परं व्यथाहरो शरी कफपित्तस
 नाशनः ॥
 कुपुरुषः । पुं । कुत्तितनरे ॥ कुत्ति
 तःपुरुषः । कुगतीति समासः ॥
 कुपूयः । वि । कुत्तिते । जात्यापारा
 दिनिन्दिते ॥ कुत्तितं पूयते । पूयी
 विसरथे । पचाचच् ॥
 कुप्यम् । न । स्वर्णरूप्याभ्या मन्वस्मिन्
 तैजसे तादादिधातौ ॥ अष्टधातुम
 ष्येदस्ता इतिस्थाने धातौ ॥ गुप्यते
 गुपूरचथे । राजसूयसूर्यमृषोद्य
 ष्यकुप्यकृष्टपत्याऽथथ्या इति कथ

कुजाः

नोनिवातितः कुप्यशब्दः ॥ तत्रगुणे
 रादेः कस्त्वसंज्ञायाम् ॥
 कुप्यशब्दा । स्त्री । स्वर्णरजतमित्यतैज
 समाधादिनिर्माकृष्टहे ॥ सन्धान्या
 म् ॥ ठठेरहृद्वा इतिभाषा ॥
 कुप्रियः । वि । लक्ष्मणे ॥
 कुप्रवः । पुं । दृष्टादिनिर्मिते कुस्ति
 तो दुप्रादे ॥
 कुवेदी । पुं । धनदे । यच्चरात्रि ॥ न
 श्रीहृत्वे ॥ अर्द्धदुपसिकविशेषे ॥
 कुदेहे ॥ मन्त्रे ॥ कुस्तिंत वेरं
 शरीर मंछ कुडितस्नात् । धर्मोद्दुः
 कुस्तापोः कितिगर्ह्योय शरीरं नेर
 मुच्यते । कुवेरः कुशरीरस्नात्वा
 तेनैवसोद्धितः ॥ इतिवायु पुराणम्
 ॥ यथा । कुम्बति धनम् । कुविद्या
 च्छादने । कुम्बेर्नलोपस्त्वोरक् ।
 श्लोपंध्यमंथः ॥
 कुवेरकः । पुं । नन्दियुक्ते ॥ कुवेरे ॥
 स्वार्थेकः ॥
 कुवेराक्षी । स्त्री । पाठशावृक्षे ॥ सना
 करञ्जे । सितपाठलिकावृक्षे ॥ कुवे
 रश्लोयाचियस्याः । अश्लोहरंनादि
 यश्च । गौरादिस्त्वान् ङीष् ॥
 कुवेराक्षवः । पुं ।
 कुवेरारिः । पुं ।
 कुजाः । पुं । खल्ले ॥ अयामार्गे ॥ वि । ग

कुमारः

दुले । कुव्हा इतिभाषा ॥ अत्यलक्ष
 यथा । यथा । हृदयं यदि वाः पृष्ठं मुन्न
 तं क्रमशः सक्क ॥ कुहो वायु र्यदा
 कुर्यात्तदा तं कुजमोदिशेत् । इति
 ॥ कुरीपत् उज्जमार्जवमस्य ॥ शं ॥
 कुजकः । पुं । पुष्यविशेषे । भद्रपुष्ये ॥
 महासहे । कण्टकाद्ये । कुज कूजा
 कुजे इतिप्रभाषामंसिद्धे सेवतीप्रभे
 दे । यथा । अम्पकान् पुष्यशतका
 दशोक्तपुष्यं मुत्तमम् । अशोकात्
 पुष्यसाहस्रात् सेवतीपुष्यं मुत्तमम्
 सेवतीपुष्यसाहस्रात् कुजकं पु
 ष्यमुत्तममिति नारसिंहपुराणम् ॥
 अक्षमुष्णं यथा ॥ कुजकः कुरंभिः
 स्वादुः कषायानुरसः सटः । निदोषः
 शमनो हृष्यः शीतवर्त्तावसंस्केतर
 ति ॥ कौ उज्जति । उज्जमार्जवै ।
 अक् । यथा । कुरीपत् उज्जमार्जव
 मस्य ॥ शं । स्वार्थेकः ॥
 कुजकसटकोः । पुं । श्वेतखदिरै ॥
 कुम्बेः । न । वने ॥ कुम्बति । कुपिआ
 च्छादने । कुम्बेर्नलोपस्त्वोरक् ॥
 कुम्बेखिकः । पुं । सप्तशतकथके ॥
 कुमनीषः । वि । कुस्तिंतपुद्गिमति ॥
 कुम्बिता मनीपाडयं ॥
 कुमारः । पुं । शुके ॥ कार्त्तिकेये । ख
 न्दे ॥ नाथोत्तयायुवराजे ॥ अश्ववार

कुमारि ?

के ॥ पञ्चवर्षीयवासके ॥ वरुणदुमे
 ॥ अहं दुपासकविशेषे ॥ सिन्धुनदे
 ॥ न । जात्य काश्चने । उत्तमस्वर्णे
 ती । कुमारयति प्रोडति । कुमारी
 डायाम् ॥ पंचायत् ॥ कुर्वितोमा
 रोऽस्येतिवा ॥ कुमारीयति दुष्टान्
 ॥ अत् ॥ संदावालत्वात्कुमारः ॥
 यिधी । किमियते । कमु ॥ कमेः कि
 ॥ दुष्प्रोपधायारुत्वारन प्रत्ययः ॥
 कुमारकः । पुं । वरुणदुष्टे ॥ कुमारीय
 ॥ रतवृत्तत्वात् ॥ कुमारीयति ॥ पुषा
 ॥ अत् ॥ कुमारीयत् ॥ इवेप्रतिभूतावि
 ॥ तिकन् ॥ वाचके ॥ जात. कुं प्रथि
 ॥ भी । प्रज्ञां मारयेत् तत् कुमारीकः ॥
 कुमारीपालः । पुं । शालिवाहनश्लेषे ॥
 ॥ इति हेमचन्द्रः ॥
 कुमारीभृच्छा । स्त्री । गर्भिश्याःपरिच
 ॥ र्यायाम् । वाचतन्त्रे ॥
 कुमारीयुः । पुं । युवराजे ॥
 कुमारीवः । वि । कुमारीयति ॥ कुमा
 रोऽस्यस्य । अन्येभ्योपिदृश्यते इति
 यः ॥
 कुमारीवाजी । पुं । मधुरे ॥
 कुमारी । स्त्री । गन्नायाम् ॥ दुर्गाया
 म् ॥ कुमारीरूने । पूष् ॥ किय ॥
 कुमारी । वि । पार्श्वधातिनि ॥
 कुमारीकः । वि । कुमारीमति ॥ कु

कुमारी

॥ भार्यस्यस्य । प्रोठका । प्रीति
 कुमारीका । स्त्री । कुमारीये ॥ नवम
 ॥ ल्लिकायाम् ॥ भारतवर्षस्यखण्डविशे
 ॥ षे । भारतखण्डे ॥ यथा । ॥ वर्षाव्यव
 ॥ स्थितिरिहैव कुमारीकास्त्रि शेषेषु
 ॥ चान्यजनानिबन्धि । सर्वे इति ॥
 ॥ सूक्ष्मायाम् ॥ न् । पु । र्ण
 कुमारीणी । स्त्री । अर्णाम् ॥ कुम्भि
 ॥ तान्दैत्यान् मारियति तच्छ्रीर्णा
 कुमारी । स्त्री ॥ शैलतनयायाम् । पा
 ॥ गर्भत्वात् ॥ नवमल्लिकायाम् ॥ नदी
 ॥ प्रभेदे ॥ सुक्तिमत् पादोद्भवायां स
 ॥ रिति ॥ संज्ञायाम् । प्रतकुमार्याम् ॥
 ॥ यथा । कुमारी भेदिनी । शीता ति
 ॥ का । नेत्या रसायनी । मधुरा । वृष
 ॥ ण्डी वत्या । दध्या । वासविषमण्डत् ॥
 ॥ गुल्मप्रोहयकृद्दृष्टिकफज्वरहरी हरे
 ॥ त । अन्ययिदग्धविस्फोटपिचरक्त
 ॥ च्छेनामयानिति ॥ अपराजिताया
 ॥ म् ॥ जम्बुद्वीपविभागे ॥ रोमतरु
 ॥ स्थाम् ॥ वन्याककोटक्याम् ॥ सू
 ॥ लैलायाम् ॥ मेदिनीपुष्पे ॥ तरुणी
 ॥ पुष्पे ॥ श्यामापथिणि ॥ कन्याया
 ॥ म् ॥ साद्वर्षीयायां कन्यायाम् ॥ य
 ॥ था । अष्टवर्षी भवेद्गौरी दशवर्षी
 ॥ च कन्यका । सम्प्राप्तदादशवर्षे कुमा
 ॥ रीत्यभिधीयते । इभूतेभेदः ।

कुमुद

कन्याकुमारी च्यमरे : नूपचाराद-
 भेदः ॥ आगमेतु कुमारीपूजने अ-
 जातपुष्पाचेत तदापोढश्रवणपर्यन्त
 वयस्कापि कुमारीच्युच्यते । तस्याः व-
 योर्भेदेन नामभेदाः । यथा ॥ शक-
 वर्षा भवेत् सभ्या द्विवर्षाच सर-
 स्वती ॥ त्रिवर्षातु चिषामूर्ति स्वतु
 चैवर्षातु काशिका ॥ सुभगा पञ्चवर्षा
 च षड्वर्षाच लमा भवेत् । सप्तभिर्मा-
 लिनी सार्वात् अष्टवर्षाच कुजिका
 ॥ नवभिः कालिसड्वर्षा दशभिः सा-
 पराजिता ॥ एकादशेतु कशाकी वा
 दशाब्देतु भैरवी ॥ अयोदशमेष्टाल
 च्छ्री ईसितापीठनायिका ॥ ११ ॥ चेन
 ॥ त्रापञ्चदशभिः षोडशेष्टावदासता
 ॥ १२ ॥ एषड्मेष्टः सम्पूज्या यावत् पुष्यं
 जायते ॥ पुष्यतापि च सम्पूज्या तत्
 पुष्यादानकर्मणीतीति ॥ कुमारयति
 कुमारकीर्णायाम् । अक्षः ॥ गौरा-
 दिः ॥ यज्ञः ॥ कामयते ॥ कुमु० ।
 ॥ कमेष्ठकि दुष्टोपधायाश्चारण ॥ वव
 प्रसिप्रथम इति लीप ॥ ॥ काम्यतेवा ॥
 कुम्भितोमारोऽस्त्राया वा ॥
 कुमासकः ॥ पुं । सौवीरदेशे ॥
 कुमुत । न ॥ कैरवे । कुमुदे ॥ रक्तौ
 तपले ॥ वि० कूपसे ॥ अप्रीते ॥
 कुमुदम् । ने । कुमुदि । कैरवे ॥ क

कुमुदा

ह्वारे । इन्दुचमले । कोरः इति भा-
 षि ॥ कुमुदे पिच्छलं सिग्धं मधुरं
 ह्लादि शीतलम् ॥ रूप्ये ॥ रक्तप-
 मे ॥ पुं । नैर्द्धतकोणस्त्रिद्विगुणस्ति
 नि ॥ रक्तोरत्नतुल्यवर्णश्चाति ॥ ना-
 गविशेषे ॥ तत्रकल्पपञ्चमे पुष्ये ॥ य-
 स्त्रवाक्त्रो बहुश्यामा दीर्घलाङ्गुलना
 श्रिताः ॥ ताघाः पीताः श्रिताः एषैव
 प्रकीर्णो घोरकर्मण इति रोगाण्यसि
 षे वाग्भरविशेषे ॥ दैत्यविशेषे ॥
 सिततात्पले ॥ कर्पूरे ॥ कामोदते ।
 कुमुदहर्षे ॥ इत्युपधेतिकः ॥ पर्यतवि-
 शेषे ॥ भुवकविशेषे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुमुदखण्डम् । न ॥ कुमुदीना समूहे
 ॥ कमलादिभ्यः खण्डः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुमुदवान्धवः । पुं । चन्द्रे । शशिनौ ॥
 कुमुदानी बान्धवः ॥ कर्पूरे ॥ ॥ ॥ ॥
 कुमुदवती । स्त्री । कुमुपत्थाम् ॥ ॥
 कुमुदवीणम् । न ॥ कुमुदतीथीमे ।
 कुमुदा । स्त्री । कुम्भिकाशाम् । वोरि-
 पथ्ये ॥ कोरि इति भाषा । पानि
 इति मौडभाषा ॥ गम्भारीवृक्षे ॥
 शाशपर्वीदृक्षे ॥ धातकीवृक्षे ॥ क-
 टफले ॥ अजायतटाप ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुमुदामिष्यम् । न । रूप्ये ॥ कुमुदमि
 व अभिस्था शोभायस्य ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुमुदावांसः । पुं । कुमुदप्रायदेशे ॥ कु

कुमोद

मुदाना भवासे, यस्मिन् ॥ ८७ ॥
 कुमुदिका, खी । कटफले ॥ कैमो
 दते । मुदीद्वये, इगुपधेतिकः ।
 स्वर्षे कन् ॥ ८८ ॥
 कुमुदिनी, खी । कुमुदयुक्तपुष्कस्थिया
 दौ ॥ कुमुदसत्तायाम् ॥ उत्पत्ति-
 न्याम् ॥ खोष्टी कौली, इतिभाष ॥
 कुमुदान्यवदेशे सति, पुं, इति ॥
 कुमुदखण्डे, कुमुदानासमूहः । ख
 खा० इति ॥ पद्मिनी, वे, गुणाः प्रो
 क्ताः, कुमुदिन्याश्चते, अमृताः, सारु
 मूलादिसर्वत्रै रक्तासमुद्रितावुचैः ॥
 कुमुदिनीनायकः, पुं । चन्द्रमसि ॥
 कुमुदिनीपति, पुं ।
 कुमुदी, खी । कटफले ॥
 कुमुदेश, पुं । चन्द्रे । इन्द्रैः ॥
 कुमुदान्, नि । कुमुदवायदेशे ॥ कुमु
 दानि प्रायाय्यत्र । कुमुदनवनेतसे
 भ्योश्चतुप् । अयश्च वः ॥
 कुमुदनी, खी । कुमुदिन्याम् ॥ उगि
 तपधेति खीम् ॥ रामपुत्रम्- कुमस्य
 पत्न्याम् ॥ कुमुदनागस्य, कनिष्ठा-
 याम् ॥
 कुमुदतीवीजम् । न, । येरा इतिप्रसिद्धे
 फेरबिणीफले ॥ मवेत्त कुमुदतीती
 जं म्यादुरुच्यं हिमंगुह ॥

कुम्भः

कुम्भः ॥ कोः पृथिव्यामोदकः, वाचक
 च्चात् ॥
 कुम्भः । खी । बाहुकुखे । दोगैयै । टुखडा
 । इति भाषा ॥
 कुम्भ, खी । सुगर्हनायाकाहर्तौ । नि
 विहवेहने । असृश्यादिदर्शनधारणा
 ववेहने ॥ कुम्भति अनयाया ॥ कुवि
 ष्याच्छादने । चित्तिपूजिकविकुम्भ
 चर्चश्वेतख ॥ टाप ॥
 कुम्भः, पुं । संश्रादशे राशौ । कुहोगे ॥
 जम्भकाखिं कश्चात्त्रितैतद्वाशिफल
 म् । यथा । अक्षसतासहितोऽन्य
 सुभप्रियः कुम्भसतां कश्चितोऽतिवि
 चंचलः । कश्चयगामिनि शीतक-
 रीनरः सदसि सज्जनमान सुरो
 चतः इति ॥ तल्लयेनातक्षफलानु ।
 कुम्भसमेत्समुद्रतत्त्वलक्षितोतिथौ
 इदः ॥ परदारतो निषयं सखशायेम
 हासुशी ॥ एजिमूर्द्धासे ॥ गन्धिर
 साः पिच्छधर्तः ॥ यथा ॥ तैः चक्रियाः
 काण्डलिनो, युधानः प्रस्तरसाय
 कश्चित्ताह्नः । कुम्भेपु, खताः सुपु
 पु र्गजानां कुचेपु खता इज्जामि
 नीनामिति ॥ राक्षसन्तरे । कुम्भ
 कर्षश्च पुत्रे-येग्यापती, ॥ प्राणा
 यमाङ्गकुम्भके ॥ परिभाषान्तरे ॥
 सच द्विपख्यतं श्रेयो विंगतिर्गो

कुमोटकः । पुं । विष्णो ॥ इतिहेमच-

कुम्भकः

शुक्लः इति धान्यं दशम्यः कुम्भेभ्य
 इत्येवंप्रथमं कुम्भकमदृ ॥ अन्येषु । द
 शदोशोभवेत् खारी कुम्भ संदोष
 विंशतिरिति प्रायश्चित्ततन्त्रेकाश्वी
 यनशास्त्रम् ॥ वैद्यक परिभाषया तु
 होत्रदण्डपरिभाषे । ६४ खेट इति
 भाषा ॥ कलशे । घटे ॥ कले परि
 भाषा । यथा । ११ घटविंशद्गुलाया
 म् षोडशाङ्गुलमुशुकैः । चतुरङ्गुल
 क कण्ठं मुखं तथा षडङ्गुलम् ॥ पं
 चाङ्गुलिमितं मूर्धविधानं घटेतिभि
 त्तमिति ॥ कलावतीदीशोक्तमानं
 यथा । पञ्चाशद्गुलव्याम उतसेष
 षोडशाङ्गुलः । कलसानां प्रभावेत्तु
 मुखमष्टाङ्गुलं स्मृतम् ॥ घटविंशद्
 गुलं कुम्भं विस्तारोन्नतिधासिनम् ।
 षोडशं द्वादशं चोपि तित्तिन्मूर्धन
 कारयेदिति ॥ न १ । गुम्भुली ॥
 विवृति ॥ कुम्भुमिं कुतसित्तिं धां लं
 म्मति । उन्नमुरथे । कर्मस्यम् ॥ पिशा
 च्या । प्रकंष्यादिः ॥ १ । ७ ।
 कुम्भक । पु । दक्षिणदिक्तेन भासीम्
 टद्वयं पृष्ठा प्रायायामोङ्गे वायुसंम
 ने । पूरयेत् पूरितस्त्रयायो रन्नेरेव
 निरोधे ॥ कुम्भको निश्चलश्चास इति
 याज्ञवल्क्यः ॥ सद्भृतिनैश्वर्ये ॥ आ
 त्मानुसन्धानदार्थे ॥ त्यागसद्गुह्ये

कुम्भक

शिखा निरोधः कुम्भकं स्मृतः । रा
 यशक्त संदोषासा हीक्ति मेध्यनि
 वारितो ॥ ११ । ७ ।
 कुम्भकर्थः । पु । रायशानुजे ॥
 कुम्भकारे । पु । ब्रह्मगर्भे विष्णुर्गर्भे र
 सजाते जातिविशेषे । कुम्भकौ । च
 क्रिया ॥ कुम्भं करोति । कुम्भम् ।
 कर्मस्यम् । उपपदसमोसं ॥ कुम्भ
 भवति ॥ ११ । ७ ।
 कुम्भकारिका । स्त्री । कुम्भकार्याम् ॥
 कुम्भकारि । स्त्री । कुम्भकारिकायाम् ॥
 भनञ्जिषोप्याम् ॥ कुम्भकारिणे ॥
 कुम्भकारिणि वीरिति ॥ अर्थतोत्
 टिट्टेति षीष् ॥ ११ । ७ ।
 कुम्भतुम्बी । स्त्री । कुम्भतुम्बीना
 रसितुम्भ्याम् । नीरसितुम्बी गोक
 तुम्बी इतिभाषा ॥ ११ । ७ ।
 कुम्भहासी । स्त्री । कुम्भहासीम् ॥ ११ ।
 कुम्भयोनि । पु । अगस्त्यमुने । षीष्
 हुमुने ॥ होशोषाये ॥ कुम्भयो
 निरस्य ॥ शिखापुष्प्याम् ॥ ११ ।
 कुम्भला । स्त्री । कुम्भलित्तप्यायाम् । सु
 खी इति भाषा ॥ ११ । ७ ।
 कुम्भबीजक । पु । रीठाकरणे ॥ ११ ।
 कुम्भशाला । स्त्री । कुम्भनिर्मोखादिरे
 हे । पाकपुष्प्याम् ॥ इति हेमचन्द्र ॥
 कुम्भसन्धि । पु । शोरसेभे इति कुम्भ

कुक्षिम

द्वयमध्यस्थाने ॥ कुम्भसम्भवः ॥ पुं ॥ अयमस्य मुने ॥ कुम्भात् कक्षयात् सम्भव ॥ उत्पत्तिर्यस्य सः ॥ कुम्भाः ॥ स्त्री ॥ श्वेतायाम् ॥ नागदन्त्याम् ॥ तिप्रसिद्धः भेषजे ॥ नागदन्त्याम् ॥ कुम्भाएव ॥ पुं ॥ वाखासुरस्य मन्त्रविशेषे ॥ कुम्भाच्छे ॥ कुम्भाण्यी ॥ स्त्री ॥ कुम्भाण्याम् ॥ कुम्भाधिपः ॥ पुं ॥ शनिग्रहे ॥ कुम्भाक्षयः ॥ स्त्री ॥ कुम्भतुम्भ्याम् ॥ कुम्भिका ॥ स्त्री ॥ पाना इति जीवभावात् प्रसिद्धे जलजटवविशेषे ॥ काप्यादिदेशेषु कुम्भीति-ख्यातेः पानीयपुच्छे ॥ वारिपर्याम् ॥ वारिपर्यावृत्तपत्र ॥ कुम्भिकेति प्रकीर्त्तिता ॥ पाटलादथे ॥ शो ॥ पुष्प्याम् ॥ नेत्रेण गवि ॥ यथा ॥ यत्मान्ते पिडका धाता भिद्यन्ते च स्ववक्ति च ॥ कुम्भीकपीलसदृशः ॥ कुम्भिकाः सन्निपातजाः इति माधवः ॥ कुम्भोख्यस्याः ॥ अतदनिठनावितिठम् ॥ कुम्भो ॥ पुं ॥ हस्तिनि ॥ कुम्भीरे ॥ शुशुलौ ॥ कुम्भिनीवीजम् ॥ ज ॥ लक्षपाले ॥ कुम्भिप्राची ॥ स्त्री ॥ कटफले ॥ कुक्षिमदः ॥ पुं ॥ हस्तिमदे ॥

कुम्भीपा

कुम्भिलः ॥ पुं ॥ चौरः ॥ शात्रमस्ये ॥ सुखोकार्थचौरः ॥ श्याले ॥ इति हेमचन्द्रः ॥ कुम्भी ॥ स्त्री ॥ उखायाम् ॥ पाटलावृक्षे ॥ वारिपर्याम् ॥ कटफले ॥ कुम्भीपुष्प इति ॥ कोककदेश ॥ प्रसिद्धे वृक्षविशेषे ॥ रोमाक्षुविटपिनि ॥ शूत्रिकायाम् ॥ गर्ग्याम् ॥ कुम्भीवकुम्भीरसाधारणात् ॥ कुम्भीकः ॥ पुं ॥ देववह्नुभे ॥ पुत्रागवृक्षे ॥ कुम्भिहायाम् ॥ नपुंसकभेदे ॥ तस्य लक्ष्यं यथा ॥ स्वैः गुदेः ३ त्रैलोक्यार्थाः ॥ स्त्रीषु पुंवत् प्रवर्त्तते ॥ त कुम्भीक इति ॥ शेषो ॥ गुदयोः निस्तुंसस्य इति ॥ कुम्भीका ॥ स्त्री ॥ कच्छदेशे दाडिमाकारफलायां खतायाम् ॥ कुम्भीधाम्यः ॥ पुं ॥ कुम्भीधान्यकः ॥ पुं ॥ त-भान्यादिपत्रे गृहस्थमाह्वये ॥ कुम्भीनसः ॥ पुं ॥ कूरसर्पे ॥ कुम्भीनसी ॥ स्त्री ॥ खवणासुरमातरि ॥ राक्षसगिन्याम् ॥ कुम्भीपाकः ॥ पुं ॥ भरकविशेषे ॥ रुम्भितापने ॥ य इह यमून् पश्चिणोवा प्राणतो रन्यति तं परच यमानुच ॥ रा असतैले यत्रो परन्धयनिसकु-

कुरङ्गः

। मीयाकुरङ्गति श्रीभागवतम् ॥ ।
 कुम्भीरः । पुं । कुम्भीर इति । नांका
 इति च भाषा । प्रसिद्धे भारते जलव
 त्स्त्विति । गिरिग्राहे ॥ कुम्भी
 र्नाम जलिन मीरयन्ति । कर्मयण्य
 लपद्समासः ॥ ॥
 कुम्भीरमञ्जिका । स्त्री । कुम्भीरयोका
 इति । ग्रीक भाषा प्रसिद्धे मञ्जिका
 मन्त्रिणे । कर्णायाम् ॥ इति हारावली ॥
 कुम्भीवीर्यम् । पुं । विजयपाले ॥ ।
 कुम्भीकुं । पुं । गुग्गुली ॥
 कुम्भीखलकम् । पुं । गुग्गुली ॥
 कुम्भीखलकाकाराङ्गुलीकाश्रि
 यौतम् ॥ ।
 कुरका । स्त्री । सलकीवृषे ॥
 कुरङ्गरः । पुं । सारसपक्षिणि । पु
 कुरङ्गरः । पुं । कुराङ्गे ॥
 कुरङ्गः । पुं । हरिश्चविशेषे ॥ कुरङ्ग
 र्नामपततामः स्याद्हरिश्चाकृतिको सदा
 न् ॥ कुरङ्गोऽहमे यत्नः श्रीतथाः पि
 त्तल्लङ्घनः । मपुरो वातल्लङ्घनी
 त्कश्चित् । कफकरो मतः इति । हरि
 शस्यगुणैस्तुल्यः कुरङ्गः कथितोवुधै
 रिति च भावप्रकाशः ॥ सगे । घातायै
 ॥ कौरङ्गति । रगि० जष ॥ कौरङ्गो
 ख्यात्वा । शर्माशयच् ॥ यदा । किर
 ति । हविः । विहादिभ्यः क्तिदिच्य

कुररी

। इष्य प्र० । बाहुशकान् उत्तमः । कु
 रयन्देवाऽस्तु ॥ ॥
 कुरङ्गनयना । स्त्री ॥ सङ्गनयनायां ना
 याम् । कुरङ्गाध्याम् ॥
 कुरङ्गेनाभिः । पुं । कर्त्तर्याम् ॥
 कुरङ्गमः । पुं । यद्योः क्यो ॥ हरिश्चवि
 शेषोयम् ॥
 कुरङ्गाची । स्त्री । एषीमियनायाम् ॥
 कुरङ्गिका । स्त्री । सुङ्गपद्याम् ॥
 कुरङ्गी । स्त्री । कुरङ्गयोर्धायाम् । अ
 ग्याम् ॥
 कुरङ्गिस्तः । पुं । कर्कटेः ॥
 कुरङ्गः । पुं । चर्माकारे ॥
 कुरङ्गः । पुं । पीतायां भिष्याम्
 कुरङ्गकः । पुं । पीताम्बाने ॥ कुर्य
 ते । कुरयन्दे । बाहुशकान् अष्टः ।
 स्वर्षे कन ॥
 कुरङ्गः । पुं । सुकंठहिरोगे । अष्टव
 र्त्तने ॥ साकुरङ्गहृत्ते ॥
 कुरङ्गकः । पुं । विसम्ब्यादेभ्याः स्थाने ॥
 कुरङ्गः । पुं । उत्क्रोशखगे ॥ कवते ।
 कुङ्गयन्दे । कुषः करम् ॥
 कुरङ्गाङ्घ्रिः । पुं । देवसर्पमे । रक्तमूल
 के ॥ सूक्ष्मादले ॥
 कुररी । स्त्री । मेथ्याम् ॥ कुररखिया
 म् ॥
 कुररीप्रता । स्त्री । कन्दोविशेषे ॥ कुर

कुरीरः

कुरुचे

रीरता नजभलै र्वगयुका यवा । अ
 नतिचिरो जित्तस्य जखदेन चिर
 स्थितवहुवुदुदस्य पयसोनुकृतिम् ।
 विरलधिकीर्यवज्जशकलासकला मि
 व विदधति धैतकसुधैतमहीति ॥
 कुरलः । पुं । उल्लोके । कुररे ॥ चूर्ण
 कुन्तले ॥ इतिधरणी ॥
 कुरवः । पुं । पीतभिक्ष्याम् ॥ कुरवके
 । रक्तभिक्ष्याम् ॥ सितमन्दारे ॥ कु
 त्सितशब्दे ॥ चि । कुत्सितशब्दयु
 क्ते ॥
 कुरवकः । पुं । रक्तान्धाने । रक्तसेषा
 याम् । रक्तभिक्ष्याम् ॥ पीतभि
 क्ष्याम् ॥ चि । कुत्सितरसे ॥ कुत्सि
 तः ईयदात्कलीना मखमकरन्द
 स्वात् रवेऽ च । बहुप्रीहिस्वान्नका
 देशः ॥
 कुरसः । पुं । मेषभेदे ॥ कुत्सितरसे
 ॥ चि । कुत्सितरसयुक्ते ॥ कुत्सितो
 रसेऽ च ॥
 कुरसा । स्त्री । गोलिह्वालतायाम् ॥
 कुराशः । पुं । कुलाहे । ईर्षत्याखडौह
 णजङ्घे घोटके ॥ इतिहेमचन्द्रः ॥
 कुरी । स्त्री । तृणधान्यप्रभेदे ॥
 कुरीरः । पुं । कम्बले ॥ न । मैथुने ॥
 कियते । दुष्कृण्० । कुञ्जउद्येति ईर
 नप्रच्ययः । उदन्तादेशश्च ॥

कुरुः । पुं । आम्नीभराजपुंषे । प्रियव्रत
 स्व पौषे ॥ चन्द्रवंशीयराजविशेषे
 । सम्बरवाराजभार्यायाः सूर्यकन्या
 यां तपस्यां जाते ॥ आदने ॥ भक्ते
 ॥ श्रीकण्ठजाङ्गले ॥ कच्छकोरिका
 याम् ॥ कर्त्तरि ॥ करोति । दुष्कृण्०
 । कुम्भोश्चेति कुः ॥ जम्बूद्वीपस्यनवप
 र्वात्तर्गते वर्षे विशेषे ॥ कुरपः । च
 विवाः । तेषां निवासो जनपदः कुर
 वः । निवासोऽथो जूनप्रदेशुपं । सु
 पियुक्तवद्यन्तिवचने ॥ पुं भू । नीवृद्धि
 शेषे ॥ इतिनापुरः । मारभा कुरुचे
 चां शदचिणे । पश्चात्पूर्वभागोत्तुक्तु
 वदेशः प्रकीर्णितः ॥
 कुरुकन्दकम् । नीमूकके ॥
 कुरुचेवम् । न । देवयजने । देशविशेषे
 । धर्मक्षेत्रे । कुरुपाशुवासां युद्ध
 भूमौ ॥ तरन्तुकारन्तुकयोर्यदन्तरा
 मश्वानांश्च मचकुकस्य च । एतत्
 कुरुचेवसमन्तपन्चकं प्रजापतेरुत्तर
 वेदिरुच्यते ॥ शवाशामपिलोकानां
 कुरुचेवं विशिष्यते । अर्द्धतस्तुकुच
 चेपमर्द्धतस्तुष्टयूदकम् ॥ कुत्सितरौ
 तीति कुरु पापकर्म तस्यचेपंशात्
 गमनकारणत्वात् चेवम् ॥ यदा ।
 कुः पृथिवी तस्मारौतिशब्दकरोति
 यः प्राणस्तस्मिन्निवासभूतम् ॥ स्वागु

कुरुः

प्रियादेव्याः स्थानमेतत् ॥ १ ॥

कुरुचेरीयोगः । पुं । एकस्मिन् सावन
 - दिने तिथिव्रतचक्रव्रतयोगवया-
 - खां स्पृशे ॥ कुरुचेने मरुचयोगे ॥
 - ॥ यथा । पञ्चग्रहयुतेः संपत्तौ लक्ष-
 - नसंख्ये बृहस्पतौ । सौम्यचेवगते ल-
 - खे कुरुचेने मतिर्भवेदितिजातका-
 - - मृतसङ्ग्रहेयोगाध्यायः ॥ १ ॥
 कुरुटाः । पुं । सितारवराके ॥ १ ॥
 कुरुटः । पुं । पीतभ्रियन्धाम् ॥ पीता
 ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुरुटकाः । पुं । पीतमुष्माश्वाने ॥ पी-
 - तभ्रियन्धाम् । सङ्घर्षीम् ॥ ब्रह्मति
 - ब्रह्मिण्यर्करणे । ब्रह्म कुन्वा । कु-
 - ससितः । कौशा ब्रह्मकाः । कुगतीति
 समासः ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुरुट्टी । स्त्री । दारुपुस्तिकायाम् ॥
 कुरुपतिः । पुं । युधिष्ठिरे ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुरुन्मम् । न । कुरुपाचके । जमखा
 - नेव इति गौडभाषाप्रसिद्धे । नारद
 विशेषे ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुरुना । स्त्री । श्लेषपुष्प्याम् ॥
 कुरुमिका । स्त्री । ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुरुमिका । स्त्री । सैषसीरघ्ने ॥
 कुरुराट् । न । दुर्योधने ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुरुराजः । पुं । दुर्योधने ॥ कुरुयादे
 - मभिषेपायां राजा । टच् ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

कुर्यः

कुरुलः । पुं । भास्वितपूर्वकुन्वाले । भ-
 - मरके । अमरालके ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुरुवकोः । पुं । शोषोश्वाने । रक्तश्वाने
 । रक्तभ्रियन्धाम् ॥ पीतभ्रियन्धाम्
 ॥ १ ॥ ईषट्प्रति । दुग्धे । संज्ञायांकुन्
 - ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुरुवर्षः । पुं । कुरुसंज्ञके वर्षे ॥
 कुरुविन्दः । पुं । मेघनामनि । मुस्ता
 - याम् ॥ कुरुभाषे ॥ श्रीशिमभेदे ॥
 मुकुरे ॥ द्विष्टे ॥ न । पञ्चरागम
 - ॥ १ ॥ भाषक इति भाषा ॥ काचल
 - ॥ १ ॥ कुरुन् विन्दति । विदुश्चा भे-
 - ॥ १ ॥ अनुपसर्गोक्तिम्विन्दपारिपारि ने
 - ॥ १ ॥ युदे निचेतिसातिसाधिम्यत्वेति ॥
 कुरुविल्लः । पुं । पञ्चरागमयी ॥
 कुरुविल्लाः । पुं । स्पृशपले । ४ । तोषा
 - ॥ १ ॥ सौता इतिभाषां ॥ कुरुवु विल्लाः ॥
 कुरुवट्टः । पुं । भीष्मपिता महे ॥ कुरु
 - ॥ १ ॥ कुरुवृत्तेषु घृष्टः ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुरुवधः । पुं । युधिष्ठिरे ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुरुव्यम् । न । रङ्गे ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कुरुवृजः । पुं । कुलजनवृचे । गन्धमूले ॥
 कुर्यरः । पुं । कफोयी ॥ जानुनि ॥
 कुरति । कुरभ्ये । किय ॥ कोरग
 - ॥ १ ॥ संपदादिर्था । पिपर्लि । पूं अन्
 - ॥ १ ॥ कुरुसौपरस्य ॥ कुरा शब्देन प
 - ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

कुलम्

कुर्पासः पुं० । अर्धचोखके ॥ १०७
 कुर्पासकः पुं० । कश्चुलिकायाम् ।
 आंगी कौचुली चोखी इति च भा
 शा ॥ १०८
 कुर्वन् । वि । कर्मकारोऽभूत्वे ॥ क
 रोति । डुकृञ् । शब्द ॥ तनादि
 कुम्भ्युत् । अत उत सार्धधातुके ।
 अयम् ॥ १०९
 कुर्वीणः । वि । भृशे ॥ कारके ॥ कु
 र्वते डुकृञ् । शानच् ॥ ११०
 कुलम् । न । जनपदे ॥ मध्यमहृल्ल
 वि येन यावन्ती भूमिर्वाद्यते तावत्या
 भूमौ ॥ दयी कुलन्तु भुञ्जीतेति म
 न्नुः ॥ गोत्रे ॥ समातीयगणे ॥ यथा
 । विप्रकुलम् ॥ आचरिा विनयो वि
 ॥ र्था प्रतिष्ठा ॥ तोर्धदर्शनम् ॥ निष्ठा
 । दत्ति स्वयो दानं नवधा- कुलस्य
 गम् ॥ भवने ॥ तनौ ॥ देहे ॥ सव
 रति भाषा ॥ प्रसिद्धे पुं० । जीवादिषु
 यथा । जीवः प्रकृतितत्त्वेष्व दिक्षा
 षाकाशमेव च । चिच्छपतेजो वा
 यवश्च कुलमिच्छ भिषीयते इति ॥
 पुं० कुलिके । शिल्पिकुलप्रधाने ॥ को
 लति । कुलसंस्थानेवम्बुधुच । इगु
 पधेतिकः ॥ यदा । कूयते । कूट्य
 ष्टे । वा । सक् ॥ कुम्भूमिंसातिवा ।
 कौलीयते वा । लीड् श्लेषणे । अ

कुलटा

कुलटा । स्त्री । अक्षय्याम् । पुं० ।
 कुलकः । पुं० । यस्मीके ॥ काकतिन्नु
 के ॥ कुलश्रेष्ठे ॥ मरुवेकवृत्ते ॥ इ
 रितसर्पेण न । पटोले ॥ पञ्चादि
 सम्बन्धो कसंमूहे ॥ वि । शिल्पि
 कुलप्रधाने । कुलश्रेष्ठिनि ॥ कुलस्य
 गृहस्य प्रतिष्ठातिरिच । इनेप्रतिष्ठाता
 वितिकन् ॥ यदा कौलित्या कुल
 संस्थाने । इगुपधेतिकः ॥ स्वा । कर्त्त
 कुन् वा ॥ १११
 कुलकर्कटी । स्त्री । चीनाकर्कश्याम् ॥
 कुलकुण्डलिनी । स्त्री ॥ ११२
 कुलकुण्डली । स्त्री ॥ सुखाभास पद्म
 स्थितशिवशक्तिविशेषो ॥ ११३
 कुल्लेकः । पुं० । करतान्याम् । तालेमर्द
 ले ॥ इति हारावली ॥ ११४
 कुल्लया । स्त्री । शूकशिव्याम् ॥
 कुल्लनः । पुं० । कुलीने । सक्कुलप्रवृत्ते
 । कुले जातः । सत्स्योजनेर्षः ॥
 कुल्लना । स्त्री ॥ कुलपाशिकायाम् ॥
 उन्नाष्टाप् ॥ ११५
 कुल्लनः । पुं० । कुल्लनवृत्ते ॥
 कुल्लनः । पुं० । स्यनाम्नाख्याते कुल्लने
 । गन्धमूले ॥ कुल्लनस्य स्वरक्त
 हृल्लगृह्णुल्लशोधनः । अर्क इति
 शेषः ॥ ११६
 कुलटा । स्त्री । असख्याम् । पुं० । अ

कुसुम्या

म् । वन्द्यव्याम् ॥ अग्निचरार्यं कु
 लानि अटति । अट० । पचाद्यच्
 शकंधादिः ॥ भिक्षुक्याम् । सखा
 म् ॥ भिक्षार्यं कुलानि । अटति ।
 पूर्ववत्प्रक्रिया ॥ परकीयान्तगतना
 यिकाविशेषः ॥
 कुसुमिण्यः पुं । स्त्री । अतुष्यं द्रुमीवा
 दशमीवर्तुर्दशीषु ॥ यथा । द्वितीया
 दशमीपथी कुलाकुल मुदाहृतम् ।
 त्रिपन्थाः कुलाः स्वर्गोपाश्रयति
 र्थयः कुलाः ॥ इति तन्निशाखम् ॥
 कुसुम्यः पुं । स्वनाश्रयितोऽऽश्रयिणे
 श्वे । सासवीजे । कुसुम्य कुसुमी इति
 चमापा ॥ कुसुम्यः कटुकः पाके कषा
 यः । मिशरककृतः । अमुर्विदात्री वी
 र्याणः कासश्वासकफानिघान् ॥ सु
 न्तिः शिखाश्रमी सुकहगानाहान् स
 पीनसाग् । स्वेदसङ्ग्राहको मेदः क
 ष्णन्वरुमीतहरेत् ॥
 कुसुम्याः स्त्री । कुसुम्यिकायाम् । द्रु
 मीसादायाम् । वनकुसुम्ये ॥ अस्त्रागु
 या यथा । कटुत्वम् । तिक्तत्वम् ।
 अर्जःशूलनाशित्वम् । विवस्वाध्या
 नशमनत्वम् । चघुर्हितत्वम् । वण
 रोपावच्छेति ॥ कुसुम्याजने ॥

कुसुमा

कुसुम्यिका । स्त्री । कुसुम्यिकायाश्चनप्र
 सरविशेषे । चक्षुष्यायाम् । खापरि
 या इति भाषा ॥ वनकुसुम्ये ॥ कुसु
 म्यप्रतिकृतिः । अत्रप्रतिकृतावित्क
 नः ॥ यद्वा । कुलेतिठति । षा० । सु
 प्रीतिकृ । स्वर्गं कृत् ॥ ५० ॥
 कुसुमधर्मः । पुं । असाधारणकुलोचित
 धर्मः । स्वर्गातीधर्मः । कुलाचारे ॥
 यथा । इतसत्रकुसुमधर्माणां कुरुप्या
 शाजनादैनः । जरकेनियतं वासोभ
 षतीष्यनुमुमुमेति भगवतीता ॥
 दिव्यवीरपशुभावान्तर्गतदिव्यधर्मः ।
 यथा । कुसुमधर्मात् परो धर्मा ना
 स्ति घाने ऽप्यभासके ॥ यस्यानु
 ध्यानसाधेयं वक्ष्यमानो नरो भवेदि
 ति ॥ कुसुम्यधर्मः ॥
 कुसुमधारकः । पुं । आरसात्मजे । पुषे ॥
 कुसुमधर्मस्यधारकः ॥
 कुसुमचक्रम् । न । भरणीरोहिणीपु
 ष्यमघोत्तरफलातीचित्राविशाला
 ज्येष्ठान्यबशोत्तरभाद्रपक्षु ॥ यथा ।
 यारुगार्द्राभिजिन्तुं कुलाकुल मु
 दाहृतम् । कुलानि सप्तधिष्णयानि
 शेषाणि चाकुलागिचेतितन्त्रासु
 खम् ॥

कुसुम्याश्चनम् । न । कुसुमकार्याम् । प्र
 लापहायाम् ॥ कुसुमाद्यः । पुं । कुसुमप्रता ॥
 कुसुमाशः । पुं । उष्ट्रे ॥ कुसुमधर्मे ॥

कुलाकु

कुलसंज्ञकः । पुं । तिथिवारनेत्रव वि
 शिपे ॥ यथा ॥ अर्काष्टेन्द्रवेदतिथि
 यु । कुलशुक्रयोः ॥ पूर्वाश्वीज्यमघे
 ॥ अर्कवेद हनदीनेन्द्रचित्रासु ॥
 कुलसंज्ञकः ॥ वि० कुलश्रेष्ठिनि ॥
 कुलसंज्ञकः ॥ पुं । शीज्ये ॥ कुलेसम्भव
 ति ॥ अर्क ॥ कुलेसम्भवेत्य वा ॥ य
 न्दा ॥ सम्भवत्यस्मात् ॥ अर्कदेव ॥
 कुलस्य सम्भवे ॥ ॥ ॥ ॥
 कुलसैरभम् ॥ न । मरुधकपुत्रे ॥
 कुलस्त्री । स्त्री । कुलपालिकायाम् ।
 नाम्न्यामिन्त्या कुलरक्षिकायाम् ॥
 कुलस्य पालिका स्त्री । शा० ॥
 कुलहणकः । पुं । आरथी । आवर्त्ते ॥
 कुलाकुलेशिधिः । पुं । स्त्री । द्वितीयाव
 ष्ठी दशमीपु ॥ यथा । द्वितीयादश
 मीपठौ कुलाकुल मुदाहृतमिति
 तन्त्रशास्त्रम् ॥
 कुलाकुलनचत्रम् । न । आर्शमूलाऽ
 भित्तिच्छतभिपामु ॥ यथा । वारुणा
 र्शमिन्निन्मूलं कुलाकुल मुदाहृत
 मिति ॥
 कुलाकुलवारः । पुं । बुधवारः ॥ यथा
 । भौमशुक्रौकुलास्त्री द्विबुधवारः
 कुलाकुल इति ॥

कुलाधि

श्रीमीपु ॥ वि० ॥ मूलाशतभिषां
 शौभिनितसु ॥ ॥ ॥ ॥
 कुलाचलः । पुं । कुलपर्वते ॥ ॥
 कुलाचारः । पुं । कुलधर्मः ॥ धर्मका
 र्यमार्थमोक्षप्रदे आगमोक्ताचारवि
 शेषे ॥ यथा । जीवः प्रकृतितत्त्व
 दिक्काशंकाशमेव च । चिन्त्यप
 तेजोवायव्यकुलमिच्छ्यमिधीयते ॥
 शब्दबुद्ध्यानिर्विकल्पमेतेषां चरयेत्
 यत् । कुलाचारः स एवाद्येधर्मका
 र्यमार्थमोक्षदे इति ॥ वि । कुलाचा
 रविशिष्टे ॥ कुलेआचारः ॥ कुलाचा
 रोक्तिं अस्म । अर्क अस् ॥
 कुलाचार्यः । पुं । कुलाचारभित्ति ॥
 कुलाटः । पुं । अश्वत्थप्रमेदे ॥
 कुलाद्रिः । पुं । कुलाचले । कुलपर्वते ॥
 कुलाधारकः । पुं । पुत्रे ॥ कुलस्य आस
 न्मेन्तात धारकः ॥
 कुलाधः । पुं । यद्यपिशिपे ॥ स्थानमापे
 ॥ नीचे । पचिनिजये । घोसका
 कौशल इति भाषा ॥ न । शरीरे ॥
 कुलः पचिसङ्घातो ऽयते ऽप । अ
 यगता । हंल श्वेतिघञ् ॥ यथा ।
 कौलायोगति रम्भात् ॥
 कुलायस्त्रः । पुं । पचिणि ॥ कुलाये
 तितटति धा० । सुपिस्त्र इतिफाः ॥
 कुलायिका । स्त्री । पचिशास्त्रायाम् ॥

कुलोकुलसंज्ञकः । वि० । तिथिवारनेत्र
 शिपे ॥ यथा । द्वितीयापठौ

कुलायिका । स्त्री । पचिशास्त्रायाम् ॥

कुलाहः

कुमारिः

कुलाहः १ पुं । कुकुमेखगे ॥ धूकपचि
 णि ॥ कुम्हार इति भाषा प्रसिद्धे कु
 म्भकारे ॥ अस्मोत्पत्तिर्यथा । भाषा
 कारात् कर्मकार्यात् ॥ कुम्भकारोऽथ
 णिजायत इति प० सं० ॥ पेट्टिकारा
 ष्ट्तैलिक्यां कुम्भकारोऽथभूवत् ॥ इ
 ति प० प० ॥ कुम्भमिच्छाडयति ।
 लडविषासे । कर्मण्यण् । लडयो
 रैक्यम् ॥ कुलमालयति वा । आ
 रत्नानुप्रेतिकः । कुलमलति वा । अ
 लः ॥ अण् ॥ कुलकुनाति वा । कु
 लः ॥ अण् ॥ कुलति वा । कु
 लसंस्थाने । तमिदिशिविदिश्वि
 कुलिकप्रिपक्षिप्रिभ्यः कालन । इ
 तिकात् प्र प्रत्ययः ॥ कुलाही । खी । नीलोपलभेदे । अ
 न्नाशारे । अथ प्रयासः । कुलव्या
 वाराश्चनमसरविशेषे ॥ अरण्यकु
 लिकायाम् ॥ कुलासभार्ययाम् ॥
 कुलमलति । अलः अण् । डीम् ॥
 कुलाहः १ पुं । ईषत् पीतवर्णे कृष्ण
 धानौ घोटके ॥ इति हेमचन्द्रः ॥
 कुशाहकः १ पुं । कुकुलासे ॥ राज्ञाकु
 ले खाडा इति गौडभाषाप्रसिद्धे घृ
 त्तविशेषे ॥

कदम्बे ॥ कुलिः १ पुं । कुकुले ॥ खी ।
 किलकैर्वाम् ॥ कुलिकः १ पुं । अष्टमहानागान्तगतना
 गविशेषे ॥ कालाकडा इति गौड
 प्रसिद्धे द्रुमविशेषे ॥ वेलाविशेषे
 ॥ यथा । शक्रार्क दिग्बसुरसाभ्यन्धि
 न्यः कुलिकारवेः । रात्रीनिरेकास्ति
 थ्यंशः यनौचान्योपिनिन्दितइति ।
 खी ॥ कुलशेठे । कुलसत्तमे । मि
 स्थिकुलप्रधाने ॥ कुलमधीमन्वेना
 स्थास्ति । अतइतिठनावितिठन ॥
 कुलिङ्गः १ पुं । फिङ्ग इति गौडभाषाम
 सिद्धे पर्वविशेषे ॥ धूम्याटे । फिङ्ग
 के ॥ भूप्रस्थासङ्गमनचारिणि धा
 न्यभीधिनिखने ॥ चटके । गौरव्या
 चिटी इति भाषा ॥ कुलिङ्गः प्रीत
 लः स्त्रियः स्यादुः शुक्रकफप्रदः ।
 सन्निपातहरोऽप्येस चटकस्त्वतिशुक्र
 लः ॥ त्रि । कुचिङ्गारिणि ॥ कु
 व्स्तिन्लिङ्गमस्य ॥
 कुलिङ्गकः १ पुं । कलविद्धे । चटके ॥
 कुलिङ्गाखी । खी । पेटारी इति गौ
 डभाषाप्रसिद्धे पेट्टिकावृत्ते ॥
 कुलिङ्गी । खी । कर्कटशृङ्गीवृत्ते ॥
 कुली । वि । कुलवति ॥ कुलमस्यय
 धलादित्वात् पथे इति ॥

कुलाहः १ पुं । कुकुलासे इति गौ
 डभाषाप्रसिद्धे चटकविशेषे । भू

कुली । वि । कुलवति ॥ कुलमस्यय
 धलादित्वात् पथे इति ॥

कुलीनः

कुलिः । पुं । कुलीरे । कर्कटे ॥
 कुलिशः । पुं । न । इम्मोलौ । वजे ॥
 कुली । इस्ते श्रेते अन्येषोपीतिर्हः ॥
 कुलिनः । पर्वतान् श्यति वा । श्रोतः ॥
 आत्मानुमेतिकः ॥ कुम्भितम् ईष
 दा लिशति । लिशस्योभाषे । इ
 गुपधेतिकः ॥ अख्यसधारदृजे ॥ पुं
 । मस्यविशेषे । कण्ठकाष्ठोलें ॥
 कुलिशिद्रुमः । पुं । कुहीवृक्षे । घृहर इ
 तिभाषा ॥
 कुलिशनायकः । पुं । शूद्रारवन्धविशेषे
 ॥ यथा । खीपादद्वय माकृष्य विमु
 कुम्भितलिङ्गः । धोमिष्व पीडये
 त् कामी बन्धः कुलिशनायक इति ॥
 कुलिशपाणिः । पुं । इन्द्रे ॥
 कुलिशाङ्गुया । स्त्री । वैद्वानाविद्यादे
 षीविशेषे ॥
 कुलिशासनः । पुं । शाक्यमुनौ ॥
 कुली । स्त्री । कण्ठकार्याम् ॥ पतन्याः
 ज्येष्ठमगिन्याम् ॥ गौ० डीष् ॥
 कुलीनः । पुं । आजानेये । ज्येष्ठश्चे ॥
 पि । कुलाचारस्थिते । कैले ॥ यी
 रे ॥ कुजोद्गवे । महाकुले । शार्ध
 ॥ कुनस्थापच्यन् । कुलाख्य ॥ उ
 कर्षविशेषविशिष्टवंशजकुलीन इति
 गौडाः ॥ सचबद्गजकुलाचार्यग्रन्थे
 कुलदीपिकायामापुनिककुलीनश्चे

कुलेश

न यर्चितो इष्टव्यः ॥
 कुलीनकः । पुं । वनमुत्ते ॥
 कुलीनसम् । न । जले ॥ इति हेमः ॥
 कुलीरः । पुं । काँकडा इतिप्रसिद्धे ज
 खिचरे । कर्कटे ॥ कर्कटराशौ ॥ को
 लति । कुलसं । गम्भीरादयस्वे
 ति ईरन् ॥ कौलीयते । लीड् शेष
 षे । वा० रक् ॥ यद्वा । कुलमस्यसि
 नि । अतद्गानः । तमीरयति । कर्मय्य
 ष् । जनकमचकृत्वात् ॥ अयनं स्त्रीः
 ॥ सं० क्विप् । कुम्भितास्त्री । तां रा
 तिवा ॥ कुरीरशब्दस्य कपिलकादि
 र्त्वात्स्त्वेषि कुलीरः ॥
 कुलीरविपाखी । स्त्री । गृह्याम् ॥
 कुलीरशूरी । स्त्री । कर्कटशूरीश्चे ॥
 कुलीरान् । पुं । कर्कटशिशौ । श्लेगवै
 ॥ इतिषिकाण्यनेपः ॥
 कुलुकम् । न । जिह्वामले ॥ इति हेम
 चन्द्रः ॥
 कुलुकगुञ्जा । स्त्री । उल्कादौ ॥
 कुलेशः । पुं । सदाशिवे ॥ कुलपती ॥
 कुलेशानी । स्त्री । उमायाम् । पार्थ
 प्याम् ॥
 कुलेश्वरः । पुं । सदाशिवे ॥ कुलेश्व
 र्मविशेषस्य ईश्वरः ॥ गोत्रपती ॥
 कुलेश्वरी । स्त्री । पार्थप्याम् । गिवा
 याम् ॥ कुलेश्वरी ॥

कुविन्दः

कुवलयम् । न । उतपले । चन्द्रनिका
 शिनि । कमेदिनी । कोजी इतिभा
 सा ॥ खेतं कुवलयमोक्तं कुमुदङ्
 कैरवन्तयः ॥ नीलोत्पले ॥ इतिरा
 लनिर्घण्टः ॥ यथा । कुवलयदर्शनी
 लंबवरीतिग्यकेप्रसिति ॥ कमलकु
 मुदादिंसामान्ये जलज पुष्पे ॥ कै
 र्वलयमिव शोभाकरंस्वात् ॥ भूम
 यल्लेग भूमिवलये ॥ ॥ ॥ ॥
 कुवलयपीडः । पुं । कंसस्य जलिरूपे
 दैत्यविशेषे ॥ ॥ ॥ ॥
 कुवलयिनी । स्त्री । उत्पलिन्याम् ॥
 कुवलायः । पुं । पुष्पुमारुचमे ॥ ॥ ॥
 कुवली । स्त्री । कौलिवृषोः ॥ कौवल
 ति । वल प्राणने । पञ्चायच् । गौ
 डीप् ॥ ॥ ॥ ॥
 कुवले शयः । पुं । विष्णोः ॥ कुम्भिवल
 ते संशये शीतिकुवले दौषम् ॥ वल
 संवरणे ॥ पञ्चायच् । कुवले जले
 ये ते । श्रीडो ऽधिकरणेतेरित्य
 च । शयवारेत्यलुक् ॥ ॥ ॥
 कुवादः । पुं । कुत्सितवादे ॥ त्रि । कु
 चरे । परदोपकथनश्रीले ॥ कुत्
 सितो वादो ऽस्य । अर् । अच् ॥
 कुवित् । अ । भूर्यर्थे ॥ प्रशंसायाम् ॥
 कुविन्दः । पुं । इन्द्रागर्भे विश्वकर्मेणोजा
 ते । तन्तुधारे ॥ कुम्भुविन्दति कु

कुशः

नसितं वाविन्दति । विद्वल्ललाभे । ग
 यवादिषुविन्देः संज्ञायामिति शः ॥ य
 दां कुप्यति कुपकोषे । कुपेर्वाचयेति
 किन्दच् ॥ ॥ ॥ ॥
 कुपृत्तिकृतं पुं । कांटाकरञ्ज इतिगौ
 ङभाषाप्रसिद्धे करञ्जभेदे । ॥ पूतिके
 ङि ॥ त्रि । कुपृत्तिकर्त्तरि ॥ ॥ ॥
 कुपेक्षिः । स्त्री । मत्स्याधान्याम् ॥
 कुपेक्षी । स्त्री । खारि इतिगौडभाषा
 त् प्रसिद्धे मत्स्याध्यापनपात्रे । मत्स्याधा
 न्याम् ॥ कुत्सितवेगान्ते मत्स्याध्या
 ङम् । वेङ्गमत्तौ । खलश्चेति चम् । गौ
 ङादिस्त्वान्ङीप् ॥ ॥ ॥
 कुनेलम् । न । कुवलये ॥ इति हेमच
 न्द्रः ॥ ॥ ॥ ॥
 कुशः । पुं । रोमसुते ॥ कुशोन्मृष्टः
 । कुशः । वाल्मीकिना कुशे हन्मृष्टो
 । गर्भत्केदो ऽस्य ॥ योक्ते ॥ एतसमु
 ष्टेणावृतेषीपविशेषे ॥ कुशोभूत् का
 ष्चनः कौशेन्वपम्भुविधियक्षति । अ
 यमेवाय्यकुशसंज्ञायाम्कारणम् ॥
 नि । जले ॥ पुं । न । कुशा इतिभा
 षा प्रसिद्धेऽप्ये । दर्भे ॥ अस्योत्पत्ति
 र्थथा । बर्हिष्पतीनामपुरी सर्वस
 म्यत्समन्विता । न्यपतन् यत्र रोमा
 षि यत्तस्माद्भिः विधुन्वतः ॥ कुशको
 शास्त एवासन् यत्तद्विरितवर्चसः ।

कुशल

१. ऋषयो वैः पराभास्य यज्ञं प्राप्ति य
 २. च सोमिरे ॥ इति श्रीविष्णुभागवत
 ३. म् ॥ अस्त्रगुणा यथा । अस्वदीर्घपथ
 ४. भेदात् कुशस्तु द्विविधो मतः । दंभं
 ५. दीर्घं विदोषं सधुरंतुवरं हिमंम् ॥
 ६. मूषकच्छ । अरीट्प्यावेस्तिवक् प्रद
 ७. रास्त्रजिदिति ॥ अथ कुशधारेणवि
 ८. धिस्तलतिनिधिय । पूजाकाले सर्वं
 ९. दैवकुशं हस्तोभवेच्छुचिः । तर्जन्या
 १०. रजतं धार्यं स्वर्णं धार्यमनामयो ॥ कु
 ११. शकार्यकारं यस्मान्नन्तुवन्धाः कुशाः
 १२. कुशाः । कुशेने रहिताभूजाः विफला
 १३. कथिता मया ॥ नोन्यस्त्र रजतं स्व
 १४. र्णं धार्यं हि निजमङ्गले । इतिवरदा
 १५. सन्वे १ पटवः ॥ नस्पृजेत् तिलदर्भं
 १६. च सधवात्कथञ्चनेति ग्राह्यं सध
 १७. स्वम् ॥ वि । मापिडे ॥ मत्ते ॥ कै
 १८. येते तिष्ठति । अन्येभ्योपीतिडः ॥
 १९. कुश्यतिवा । कुशश्लेषये । इगुपधेति
 २०. कः ॥ कुपापंश्रति-वा । शोचन्
 २१. सुपीति योगविभागात् कः
 २२. कुशध्वन । पुं । राज्ञो जनकस्थानुजे ॥
 २३. कुशपः । पुं । मानपात्रे ॥
 २४. कुशपुष्पम् । न । अन्यपर्वे । गांडिया
 २५. ला इतिभाषा ॥

कुशी

चिते ॥ नहि कुशलो दृष्या कालं वाप
 २. यति ॥ मोक्षे ॥ कुंतसितम् अशुभ
 ३. रूपं श्रुतेऽनेन । श्रुतचक्षने । प्र
 ४. भाष्य ॥ कुशान् खाति वा । खादा
 ५. ने । खातइति कः ॥ यदा । कैपृथि
 ६. र्वां श्रुतिः । श्रुतचक्षने । अथ । वि
 ७. जयेच्छत्रयावा । कैश्रुतिं चालय
 ८. ति राजकार्याणि ॥ यदा । कु प्रापेय
 ९. दर्थयोः । पापति श्रुति बुद्धिर्वैभ
 १०. जितात् ॥ यदा । कुशयति । कुशसंश्लेष
 ११. ये । शौचो पातुर्वा । दंभा ० कर्कः ॥
 १२. मन्त्रे । विष्वाहिजात् शिवा ॥
 १३. कुशलप्रश्नां । पुं । कौशल्याम् । कुशल
 १४. चिन्तासिवाम् ॥ कुशलसंप्रश्नः ॥
 १५. कुशलवै । पुं । द्विवचनान्तः । एकयो
 १६. त्वा रामपुत्रयोः ॥
 १७. कुशलानुश्रितः । वि । निपुण्याचार्यशि
 १८. श्रिते ॥ कुशलेन अनुश्रितः ॥
 १९. कुशी । वि । कुशलपुत्रो ॥ इति ॥
 २०. कुशी । स्त्री । अश्रमनकवृत्ते ॥ च्छुश
 २१. त्तिकायाम् ॥
 २२. कुशललम् । न । कान्यकुब्जदेशे ॥
 २३. कुशलली । स्त्री । हरकायाम् ॥
 २४. कुशा । स्त्री । रज्याम् । वलायाम् ॥
 २५. मधुकर्कश्याम् ॥ छन्दोगाः स्तोत्रोवाग
 २६. शनार्थानौदुम्बरान् गङ्गान्-कुशा
 २७. प्रति ब्यवहरन्ति ॥

कुशलम् । न । कल्याणे । चमे ॥ पुण्ये
 । सुश्रुते ॥ पर्याप्तौ ॥ वि ॥ शि

कुशील

कुशाकरः । पुं । बङ्गो ॥
 कुशाग्रीयः । वि । कुशाग्रसद्वेगे ॥ कुशा
 ग्रमिव । कुशाग्रच्छः ॥
 कुशाग्रीयमतिः । वि । तीक्ष्णबुद्धौ । प्र
 ख्युत्पन्नमतौ । खच्छादर्शिनि ॥ स्त्री
 । खच्छायांबुद्धौ ॥ कुशाग्रीयामति
 र्ग्रीय ॥ कर्मधारयोऽभ्युष ॥
 कुशाग्रीया । स्त्री । तीक्ष्णयांबुद्धौ ॥
 कुशाग्रिः । पुं । दुर्घासोमुनौ ॥
 कुशाग्रमि । पुं । रोहितकदम्बे ॥
 कुशावती । स्त्री । रामान्मज्जस्य कुशस्य
 राजधान्याम् ॥ अस्यार्थमनुपु ॥
 कुशिशपा । स्त्री । कपिलशिशपायाम् ॥
 कुशिकः । पुं । मुनिविशेषे । जमदग्नेः
 -पितरि ॥ फाले ॥ सर्ववृषे ॥ विभी
 तकवृ० ॥ अन्यद्वर्षवृ० ॥ तैलशेषे ॥
 -वि । जैकरे ॥ विद्यामिवस्यपितरि ॥
 कुशितः । वि । जलमिश्रिते ॥
 कुशी । पुं । वाल्मीकिमुनौ ॥
 कुशी । स्त्री । फाले । लौहविकारे ॥ कुश
 शब्दादयोविकारेणैजानपदेतिङीप्
 कुशीदम् । न । रक्तचन्दने ॥ दृढिजी-
 विकायाम् । घृष्टौ धनप्रयोगे ॥
 कुशीलवः । पुं । वाल्मीकौ । प्राचेत-
 से ॥ कीर्त्तिसम्भारकनटे । चारणे
 ॥ याचके ॥ कुत्सितं शीलमस्यस्य
 - । कुगतीतिसमासः । अन्यत्रापिदस्य

कुष्ठः

तेइतिवः ॥ कुशीलं वाति वा । वाग
 च्छादौ । कः ॥ नर्त्तनदत्तौ ॥
 कुशीलवौ । पुं । एकयोत्रारामात्त
 जयोः ॥
 कुशीवशः । पुं । वाल्मीकिमुनौ ॥
 कुशूलः । पुं । तुषामौ ॥ अन्नकोष्ठके
 शंभुकादिनिर्मिते । धान्यस्यापनाई
 स्थानि । श्रील्लगारे ॥ इतित्रिकाख
 शेषः ॥
 कुशूलधान्यकः । पुं । ब्राह्मणविशेषे ।
 निश्चनैमिश्रिकधर्मकृत्यमोर्षवग-
 सहितस्य गृहियो यावता धान्यादि
 धनेन वर्षवयं सम्भधिकंवा निर्वाहो
 भवति ता बहुने विमे ॥ कुशूलं कुशू
 लपरिमितं धान्यं यस्यसः ॥
 कुशेशयः । पुं । कर्त्तिकारपृथ्वे ॥ न ।
 पत्रे ॥ सारसपक्षिणि ॥ कुशेशलेभे
 ते । अधिकरग्येतेरित्यच् । शय
 वासेत्यादिनाऽलुक् ॥
 कुशेशयकरः । पुं । रघौ ॥ वि । अन्य
 च ॥ कुशेशयकरे यच्च ॥
 कुपाकुः । पुं । धानरे ॥ बङ्गो ॥ खर्षे
 ॥ वि । परोधापिनि ॥ कुष्णाति ।
 कुपनिष्कर्षे । कठि कुपिभ्याङ्गाकुः ॥
 कुषितः । वि । जलमिश्रिते ॥
 कुपीदम् । न । कुसीदे ॥
 कुष्ठः । पुं । न । पुष्करभेषजे । कूट

कुष्ठारिः

इति गौ० भाषां ॥ पारिभाष्ये ॥ कु
 टमुष्ण्डं कटुस्वादुशुक्रलं तिक्तकंठ
 घु । हन्ति वातास्त्रवीसर्पकासकुष्ठ
 मरुत्कफान् ॥ कोष्ठ इति प्रसिद्धे
 पापरोगे । श्लिषे ॥ श्लियते यदि कुष्ठे
 ल पुनर्जातस्य तद्भवेत् । नातो नि
 न्यतरो रोगो यथा कुष्ठं प्रकीर्त्ति
 तम् ॥ पिषभेदे ॥ कुष्णाति रोगम्
 । कुप० । हनिकुचिनीरमिकाशि
 भ्यः कथम् ॥
 कुष्ठकेतुः । पुं । भूम्याहुल्ये । मार्कण्डि
 कायाम् । भुजिखखसा इति भाषां ॥
 कुष्ठगन्धि । न । एलवालुके ॥
 कुष्ठगन्धिनी । स्त्री । अश्वगन्धायाम् ॥
 कुष्ठमः । पुं । द्वितामस्याम् ॥
 कुष्ठमी । स्त्री । काकौदुम्बरिकायाम्
 ॥ वाकुच्याम् ॥
 कुष्ठनाशनः । पुं । वाराहीकण्डे ॥ गौ
 रसर्षपे ॥ खीरीशबुधे ॥
 कुष्ठनाशिनी । स्त्री । वाकुच्याम् । सो
 मराज्याम् ॥
 कुष्ठणम् । न । न्युत्सितस्थले ॥
 कुष्ठरदनः । पुं । आरम्बधे ॥
 कुष्ठदन्ता । पुं । रस्तिकन्दे ॥
 कुष्ठधन्वी । स्त्री । वाकुच्याम् ॥

कुष्माण्डः

आदिस्वपचे ॥ खद्विरे ॥ गन्धके ॥
 कुष्ठितः । त्रि । कुष्ठरोगवति ॥ कुष्ठं
 सञ्जातमस्य । ता० इतच् ॥
 कुष्ठी । त्रि । कुष्ठरोगयुक्ते ॥ इन्धोपता
 पेति इतिः ॥
 कुष्माण्डम् । न । छेदने ॥ छादने ॥ वि
 कसिते ॥ कुष्णाति । कुष० । कुटिकु
 धिभ्याङ्कण्वन् ॥
 कुष्माण्डः । पुं । कुष्ठडा इति प्रसिद्धे फल
 शक्रे । कर्करौ ॥ कुष्माण्डं बृंहयं
 धुष्यं गुरु पिशास्त्रवातनुत् । बालं पि
 सायहं शीतं मध्यमं कफकारकम्
 ॥ दृढं नातिद्विमं स्वादु सचारं दी
 पनं लघु । यस्ति शुद्धिकरं चेतो रोग
 हृत् सर्वदोषवित् ॥ अस्त्र प्रकाराः
 । यथा । एते तप्तशेविनिःशिष्य ख
 र्द्वान् कुष्माण्डसंभवान् । वांसां कवि
 धिना कुर्यात् प्रलेहतलनादिकम् ॥
 सुस्वादुसुन्दरम् ॥ यथा । वेसवारा
 खतक्रेण एतेतखन पूर्वकम् । कुष्मा
 ण्डक फलं सिद्धं विदुः सुस्वादुसुन्द
 रम् ॥ गुलिका । एतेन मुह्ययुक्तेन
 गोखं कुष्माण्डखण्डकान् । रन्धिता
 न् बीरमरिचै रिमान् सुगुलिकां
 विदुः ॥ * ॥ खण्डकुष्माण्डकम् ।

कुष्ठद्वत् । पुं । खद्विरे ॥
 कुष्ठारिः । पुं । विट्खद्विरे ॥ पटोले ॥

चतुरस्रायतानं खूनानं स्थिजान
 खीरेण धोदितान् । सुपाष्यान् ख

कुसिदा

एष सर्पिर्भ्यां मरिचैखादिवासितान्
 ॥ * ॥ 'मज्जिनासकुष्माण्डम् । कु
 ष्माण्डखण्डानि सस्यैन्धवानितनूनि
 सम्प्रहिंतपिण्डितानि । जम्बीरनी
 राश्रितशृङ्गवेरै भंजन्ति षड्केरपितो
 पणाय ॥ * ॥ खोलिका । कुष्माण्ड
 -सम्पदाः खण्डाः सुस्विन्ना खण्डका
 न्विताः । तेष्वारयुतेतैले तक्षये
 द्वाप्रलेषयेत् ॥ * ॥ रानिकासूरी
 । खण्डं कनिष्ठिकाकारं कौष्माण्डं
 स्वेद्यापिण्डितम् । रानिकादधिसि
 न्द्र्यैर्भिन्त्रित कासूरीयकम् ॥ एवं
 बहुविधाः कार्वाः कौष्माण्डाद्विचि
 न्त्वैः । प्रलेषतलनस्वादुच्चारसन्धा
 नराजिकाः ॥ रूषत पिप्तलत्तान्छ
 प्पा सप्लेषु बीलेषु यस्याः पु० ॥ शिव
 स्तगणदेवताविशेषे ॥ भ्रूषविशेषे ॥

कुष्माण्डकः । पु । कुष्माण्डे ॥
 कुष्माण्डी । स्त्री । उमायाम् । अग्नि
 कायाम् ॥ ओषधी ॥ कर्षारी ॥
 दार्मिक्रियाविशेषे ॥

कुसित । पुं । जनपदे ॥ कुसति । कु
 ससंश्लेषणे । कुसेससोमेदेता इति
 इत मन्त्रयः ॥

कुसितायी । स्त्री । कुसिदायाम् ।
 कुसिदायी । स्त्री । वृद्धिजीविप
 तन्ध्याम् ॥ कुसितस्य कुसिदस्य वा

कुसीद

स्त्रीत्वर्थे टपाकप्यग्नि कुसितकुसि
 दानामुदात्तइति प्रकृतेरैकारादे
 शोष्णीपच प्रच्ययः ॥

कुसिन्वी । स्त्री । शिम्थाम् ॥
 कुसीदम् । न । अर्थप्रयोगे । द्विजनी
 विकायाम् । टह्णाजीवने । सूदकी
 जीविका इति भाषा ॥ पुनर्दयस्त्रे
 न स्त्रीकृत्स्व गृहीते कर्णविशेषे ॥
 ॥ यथा । स्थानखामभिभिर्त्तं यद्वा
 नग्रहस्य निष्यते । तत् कुसीद मि
 तिचयं तेनट्टिः । कुसीदिनम् ॥
 इतिनारद । अस्वार्थः । स्थान-
 मूलधनावस्थानम् । खामोदट्टिः-
 । दानग्रहसंपदे कर्मविशेषुटा
 साथे तेन मूलधनाऽनस्थानेसत्त्वेष
 योखाम सदर्धयद्दानं धनिकेन ही
 यन्मानं मूलधनम् अपमर्गेनच ग्रह
 शं सयास्वीकृत्यगृह्णमाणं यत् त
 दृश्यमिति ॥ कर्त्ताभून्वे तु अपध्या-
 पाकरणीयस्वरूपगुणयोगाद् बीगण
 प्रयोगे । अतएव वागिज्याधिप्रयुक्त
 ख न ऋणत्वम् इति मिश्रा ॥ अ
 पिच । कुसितितान् सीदतश्चैव नि
 विशङ्कैः प्रगृह्यते । चतुर्गुणं वाटगु
 णं कुसीदाख्यं स्पर्शं नन्दतः । इति ट
 दस्पतिः । अस्वार्थः । कुसितितान्
 सीदतश्चापमर्शात् सकलधनं यत

कुसाह

गृह्यते निर्विशङ्गे रक्तमर्षैः चतुर्मुखं
 वेतिवाकारोऽनास्थायाम् तेनद्वैगु
 र्यादिसामः इति ॥ कुसीदे विशेषे
 षो गारुडे २१५ अध्याये उक्तः सद्य
 यथा । कुसीदकृपिवाग्लिष्यं प्रकूर्वीता
 स्थयंकृतम् । आपत्काले स्वयं कुर्व
 न् नैनसा युज्यते विजः ॥ बहवोत्र
 र्जनैर्पाया कृपिभिः परिकीर्त्तिताः
 सवेषा मपि चैवैषां कुसीदमपि
 कं विदुः ॥ कनाशुष्याराजभयान्-
 भूतिनाथैरपद्रवैः । कृप्यादिके भवे
 दाथा साकुसीदे न विद्यते ॥ शुक्र
 पंचे यथा कृप्यो रजन्वादिवसेपि
 वा । उष्येवर्षतिशोते वा, वर्धनं न
 निवर्त्तते ॥ देशं गतानां वा वृद्धिर्ना
 नापद्योपकीविनाम् । कुसीदंसर्वतः
 सम्यक् संस्मितस्यैवनायते ॥ लब्ध
 कामः पितृन् देवान् ब्राह्मणार्थैव
 पूजयेत् । तेदृशास्तस्य तद्दोषं शम
 यन्ति न संशयः ॥ यथिककुसीदीद्
 द्यास्तुवर्षां काश्चनादिकम् । कृ
 षीवलोऽरुपानानि यानश्रव्यास
 नानिच ॥ पश्येभ्योर्विंशतिंदक्षा प
 शुस्पर्णादिकंशतम् । पादेनामश्रुपा
 र्थं कुर्यात् सश्वय मात्मवान् ॥ अ
 हं नचात्मभरुखं निच्यनैमित्तिका
 न्वितम् । पादश्च प्रार्थमानस्य मूल

कुमारि

भूतं विवर्द्धयेत् ॥ विद्यांशिलां भृतिः
 सेवा गोरर्ष्यविपशिः कृषिः । वृत्ति
 र्भैर्यं कुसीदश्च । दशजीवनहेतवः
 इति ॥ त्रि । कुसीदिके ॥ कुस्यते ।
 कुससंश्लेषणे । कुसेरुम्भोमेदेताह-
 तीदः । इहसुषेदतीयोऽस्वादि
 र्दीर्घादिस्वतन्त्रेणोपात्तः । इपा
 काप्यर्जीतिरूपे इत्य एवेतिदृष्टिना
 रहरदक्षादिग्रन्थोपष्टम्भेननिर्णीत-
 इम् ॥ कुसीदिकः । त्रि । गार्हुषिके । दद्याजी
 वे ॥ कुसीदं वृद्धिस्तदर्थं, द्रव्यं कुसीद
 म् । तत् प्रयच्छति । कुसीददशै-
 कादशात् छन् छचावितिछन् ॥ छि
 यी । पिच्यान् छीपि कुसीदिकी ॥
 कुसुमम् । न । स्त्रीरर्थात् ॥ नैषदोग
 विशेषे ॥ फले ॥ पुष्ये ॥ भाषामात्रे
 पञ्चमाधिकस्य । ५ ॥ पष्टेप्रभेदे ॥ कु
 स्यति कुस० । कुसेरुम्भोमेदेताह इ
 त्थमः ॥ कुसकुसुमस्यताध्यायो
 यथा । फलकुसुमसम्पदद्विं वनस्यि
 तीनां विलोक्य विचयेयम् । सुलभ
 चं द्रव्याणां निष्पत्तिः, सर्वसंज्ञानाम्
 ॥ केनकस्यद्विद्विंयातदाह । शाले
 न कसमशाचीरक्ता शोकेनरक्तगा
 सिथ ॥ पापद्रुकः चीरिक्तयो नीला
 शोकेनशूकरकः ॥ न्यग्रोधेनचयव

कुसुम

क स्निग्धकवृद्धाचषट्को भवति । अन्यत्वेन ज्ञेया निष्पत्तिः सर्वशस्त्रा नाम् ॥ जम्बूभिस्त्रिलभाषाः शिरीषट्हाचकद्रु निष्पन्तिः । जोधूमाश्वमधूकै र्यववृद्धिः सप्तपर्णेन ॥ अतिमुक्तककुन्दाभ्यां कर्पासं सर्षपाम् वदे हऽसतैः । बदरीभिश्चकुलत्वांश्चिरविल्वेनादिश्रेणुशान् ॥ अतसीचेतसपुष्पैः पलाशकुसुमैश्चकोद्रवा ज्ञेयाः । तिलकेनशङ्खलमौक्तिकरजतान्धऽवचेक्रुदेन शराः ॥ करिण्यहस्तिकर्षीरादेश्या वागिनोश्चकर्षेण । गावश्चपाटलाभिः कदली भिरजाविकम्भवति ॥ चम्पककुसुमैः कनकविद्रुमसम्पद्बन्धुजीवेन । कुश्वकशङ्खाविज्वैदूर्यं नन्दिक्वावर्त्ति ॥ विशाश्च सिन्दुवारेलौकिकककाशकाः कुसुमेन । रक्तोत्पलेन राजा मन्त्री नीलोत्पलेनेकः ॥ श्रेष्ठीसुवर्षपुष्पात्त पद्मैर्विप्राः पुरोहिताः कुमुदैः । शौगन्धिकेन वलपतिरकेण चिरय्यपरिरुद्धि ॥ आश्रै ज्ञेयं मज्जातकैर्मवं पीलुभिस्तयारोग्यम् । खदिरशमीभ्यादुर्मिच मज्जुनैः शोभनाहृष्टिः ॥ पिचुमन्दनागकुसुमैः सुभिचमथमाहृत कपिलेन । निचुलेनावृष्टिभयं व्याधिभयं भवति कुटजकुसु

कुसुमा

मेन ॥ दूर्वाकुशकुसुमाम्याभिक्षुर्वह्निचकोविदारेश्च । श्यामाहतामिहद्या बन्धको वृष्टिमायान्ति ॥ अचेताभिर्वृष्टिश्चक्षमाह । यस्मिन्काले स्त्रियनिच्छिद्रपत्राः संद्रश्यन्ते वृक्षगुल्माहताश्च । तस्मिन्वृष्टिः शोभना सम्प्रदिष्टारुचिच्छिद्ररल्पममः प्रदिष्टम् ॥ इति वाराह्या २७ अध्यायः ॥

कुसुमकार्मुकः । पुं । कामदेवे ॥
कुसुमपुरम् । । पटना इति प्रसिद्धपुरे । पाटलिपुत्रे ॥

कुसुममध्यम् । न । वाहितागाह इति । गौडभाषा प्रसिद्धे वृक्षविशेषे । म । व्यट्पत्रे ॥

कुसुमशरः । पुं । कामदेवे ॥

कुसुमाकरः । पुं । वसन्तर्षे ॥

कुसुमाक्षः । त्रिः । पुष्पयुक्तनेत्रव-

ति ॥

कुसुमागमः । पु । वसन्ते ॥

कुसुमाञ्जनम् । न । पुष्पाकाररी

तिमलसम्भवेऽने । पौष्पके । री

तिपुष्पे ॥

कुसुमाञ्जलिः । पु । पुष्पाञ्जली ॥ उद

यनाचार्यकृतेऽन्यविशेषे ॥

कुसुमात्मकम् । न । कुडुमे । घृष्ट

ये ॥

कुहू-

नकुतथानमौनादौ ॥ अर्थखिष
 यामिथ्यापमार्शयशे ॥ कुहवि० च०
 अदन्तः । ग्यासश्रन्योयुच ॥ -
 कुहनिका । स्त्री । कुहनायाम् ॥
 कुहाः । पुं । नागविशेषे ॥ न । गह
 रे ॥ सुघिरे ॥ छिरे ॥ जर्षे ॥ कछे
 ॥ कगुगन्दे ॥ समीपे ॥ कुहरति ।
 चरतेरनुदमनेऽच् ॥ यहा । कुहवि
 म्नापने । इगुपध्वात्कः । कुहरा
 ति । ए० । भासइतिकः ॥ -
 कुहरितम् । न । पिकापामि ॥ रतघ्न
 नौ ॥ रटिते ॥ पि । कुतच्छिरे ॥
 कुहवि० । पुं । पूगपुष्पिकायाम् । पान
 इतिभाषा ॥ - - - -
 कुहा ॥ स्त्री । कुभ्रटिकायाम् ॥ कटु
 वाम् ॥ - - - -
 कुहुः । स्त्री । कुह्वाम् ॥ कुहयति ।
 कुहविस्नापने । ख०कूः ॥
 कुहुः । स्त्री । नष्टेन्दुकायाममायाम्
 - । उदयेऽमायोगाश्लेषश्चकलाऽमा
 कुहुपदवाच्या ॥ श्रहादुहितम् ॥ कु
 हयति । कुहवि० ॥ चतिगृधोः कूरि
 तिकूपत्तयोऽबाहुलकादिषापि ॥
 कुहुकण । पुं । } कोकिले । पिके ॥
 कुहुमुख । पुं । } कोयल इतिभाषा ।
 कुहुरव । पुं । }
 कुहुलम् । न । सश्रवोर्परिन्धे ॥

कूट-

कुहेटिका । स्त्री । } कुभ्र टिका
 कुहेडी । स्त्री ॥ } याम् ॥
 कुहेटिका । स्त्री । कुभ्रव्याम् । धूमि
 कायाम् । नमोरेणौ ॥
 कुह्वानः । पुं । युतसितशब्दे ॥ -
 कूः । स्त्री । पिशाचाम् ॥
 कूकुदः । त्रि । सक्त्त्याल्लुतकन्या
 प्रदातरि ॥ (सक्त्त्याल्लुताल्लुन्या
 यो ददाति स कूकुदः ॥ कोकति ।
 कुकसादाने । -इगुपधेतिकः । पुं ॥
 यहा । कवनं कू । कूड्गन्दे । तु० ।
 -सं- । कुव शब्दस्य कू । भूः कीर्ति
 भूमिरितिवावत् । कूकुददाति ।
 कोभासोऽनुपेति । सुपीति । योगविभागा
 दाकाः ॥ ५ - - - -
 कूच । पुं । कुचे । सने ॥ कवते । कु
 ड् । कुवष्टदीर्घश्च ॥ ५ - - -
 कूचिका । स्त्री । } नृत्तिकायाम्
 कूची । स्त्री । } चिपलेखनि
 कायाम् ॥ टिखानडीप् ॥
 कूचनम् । न । कुन्यने ॥
 कूजितम् । न । कते । पचिध्वनौ ।
 कूट । पुं । अगस्त्यमुनौ ॥ पुं । स्त्री ।
 गृहे ॥ पुं । न । निश्ले ॥ राशौ ।
 धान्यादिमुञ्चे ॥ अयोधने ॥ लोडमुञ्
 रे ॥ दम्भे ॥ मायायाम् । विपरीत
 दर्शने । यथार्थं दत्त्वाच्छादनेना ५

कूटम

कूटस्थः

१ यथार्थवस्तुप्रकाशने ॥ अदिशुंके ॥
 नुच्छे ॥ सीराययये । फालाधारं ॥
 यन्त्रे ॥ सगवन्धनवि ॥ अन्तर्ते ॥
 भयशुद्धपण्डे ॥ पूदोरि । कूटयते ।
 कूटआप्रदाने । पचायच्च ॥ कूटयति
 वा । कूटदाहे । अच् ॥ कूटयतेवा ।
 घञ् ॥ कूटयति ॥ कूटयति ॥
 कूटकः । पुं । गन्धकुष्याम् ॥ मुरानाम
 गन्धद्रव्ये ॥ क्वथयाम् । पर्वत विज्ञेये
 ॥ न । फाले ॥ कूटयति । कूटच्छे
 दने । पचायच्च । स्वा० कन् ॥
 कूटकारकः । पुं । साधिविवादे सपावा
 दस्यकर्त्तरि ॥
 कूटकार्वाणः । पुं । मिथ्याभूतराष्यादि
 मुद्रायाम् । कुषिमरीष्यादीनाम्
 कूटकृतः । पुं । शिने ॥ कायस्थे ॥ वि ।
 क्तितये ॥
 कूटजः । पुं । कूटजदृच्छे ॥
 कूटपालकः । पुं । पित्तनदरे ॥ कुखा
 लस्य पयने ॥
 कूटपूरी । स्त्री । करायिकायाम् ॥
 कूटपूर्वः । पुं । हजिनखिदोषलोष्वरे
 ॥ मायिनि ॥
 कूटयन्त्रम् । न । उन्माद्ये ॥ आभिषन्द
 च्यास्यग पचिवन्धनार्थं छलपातितय
 न्त्रे । फन्दाफाँद इतिजाल इतिचभा
 पा ॥ कूटस्वहृषं यन्त्रम् ॥

कूटशाल्मलिः । पुं । शाल्मलि विशेषे ।
 कृष्णशाल्मल्याम् ॥ रीचने ॥ कूट
 शाल्मलिकक्षित्तः । कटुकः । कफवात
 नुत् ॥ भिक्षुणाः श्रीहजठरयकृद्गुल्म
 विषाघ्नः ॥ मूतानां च विषन्धास्रमे
 दःशूलकफापहः ॥ कूटस्थावैशा
 ल्मलिसु ॥
 कूटसङ्क्रान्तिः । स्त्री । अर्धरावातीते
 सूर्यस्यराश्यान्तरगमने ॥ यथा ॥ अर्ध
 राषेयतीतेषु यदासङ्क्रमते रविः ।
 साधेया कूटसंक्रान्ति भुक्तिभिः परि
 कीर्त्तिता इति ॥
 कूटसाची । वि । मिथ्यासाच्चि वि ।
 साध्ये मिथ्याभिधायिनि ॥
 कूटस्थः । वि । कालेनभिधायिप्यस्थिते
 । एकहृषतयाकालव्यापिनि ॥ एक
 निवस्वभावेनमिरवधिकोकस्यः व्याप
 के आकाशादौ ॥ अज्ञानतत्त्वार्था
 अधिष्ठाने ॥ विषयसन्निधावपि विकार
 शुन्धे ॥ अधिष्ठानतयादेहद्वया यच्छे
 दचेतनः कूटवचिर्विकारेणस्थितः
 कूटस्थउच्यते ॥ न । ब्रह्मणि । परि
 व्यासरश्चिते ॥ कूटोनिश्चल स्तिष्ठति
 यद्वा । कूटमयोघनसद्वत्तिष्ठति ।
 संसर्गिनाशेषिस्वयमनष्ट इत्यर्थः ॥
 कूटः । सुमिस्थ इति कः ॥ व्याघ्रन
 खास्वगन्धर्व्ये ॥

कूपः

कूटागारम् । न । चन्द्रशखिकाया
नम् । वरुणाम् ॥ सवागारे ॥ स्त्री
५ खी जीडागृहे ॥

कूटाद्युधम् । न । बहः काष्ठादिभये ५
नर्मुत्तनिशितशस्त्रे ॥ अधभैप्रबान
प्रशिक्षिभिः कृतसर्वकारार्थि तानिष
कूपकायि सन्ति ॥

कूटाईभायिता । स्त्री । प्रबन्धकल्पना-
याम् । कवायाम् । कूपकवा इति
भीरुभाया ॥ प्रहोलाकायाम् ॥

कूषिः । वि । रोगादिनाकुञ्चतकरे ।
कुकरे ॥

कूषिका । स्त्री । शृङ्गे ॥ कलिकायाम्
। बीयामूलसर्वशशाकायाम् ॥

कूषितः । न । कुञ्चिते । सङ्कुचिते ॥
कूषेरः । पुं । क्षीतिविशेषे ॥ धर्मो प्रा
ज्याया मयिधीयेण कृतोः प्रथमवा
सरे । कृतसिते चोदरेजातकूषेर
पुष्पेनकीर्षितः ॥ तद्वैश्वं विप्रतुल्यं
प्रतितो द्युनुदोपतः । सितः कोटक
संसर्गादधमो जगतीतये ॥ इति प्र
ज्ञवैदत्तपुराणम् ॥

कूपः । पुं । स्वनायास्ताते जलापारे ।
उदपाने ॥ अश्लक्ष्णम् । यथा । भू
भौ खातोत्पविस्तारो गभीरो म
एवलाकृतिः । एतोऽष्टः सक्रम स्या
त तदस्य कैपमुच्यते ॥ गर्भे ॥ गु

कूमम्

बवृषे ॥ सन्माने ॥ कूपके । कूप्यो र
माया ॥ कुर्वन्निर्मण्डका अस्मिन् कु
शब्दे । कुपुभ्याश्चेति मोदीर्घय ॥ कु
तसिताः ईपदा आयोऽथ ॥ क्वेकूप
रिः खः । खेदनेरिः खेवदीर्घनिदे-
शादन्यत्राप्युदिति वी ॥

कूपकः । पुं । गुणरथे । नैमध्यस्तर
। ज्वनन्धनकाष्ठे । गुणधरा भास्वुष इ
तिभाषा ॥ कूप्या इतिभाषा प्रसिद्धे
तैत्तिहादिपात्रे ॥ कुकुन्दरे ॥ उदपाने
॥ मेवादीः स्त्रोतेः वैधकारिणित
। श्रिणादी ॥ विदारके । शुष्कनेया
। दौषार्थं कृतगर्भे ॥ कुतसितः कूपः
। कुतसिते इति क । कूपस्य प्रतिशु
न्तिरिति धा । इवे प्रतिशुतावितिक
। न ॥ कूपे क्वायति वी । कि० । सुपी
। ति क् ॥

कूपखानका । पुं । कूपस्य खननक
। चैरि ॥

कूपत् । न । प्रथे ॥ प्रशंसायाम् ॥
कूपाङ्गः । पुं । रेमात्रे ।
कूपाङ्गः । पुं ।

कूपारः । पुं । शकूपारे ॥
कूपिया । स्त्री । अमोगतोपलै । जल
सन्धस्थितोपर्वतादी ॥

कूप्यो । स्त्री । पात्रविशेषे ॥
कूमम् । न । सरोवरे ॥

कूर्चिका

कूरः पुं । नि । ज्वने । भक्ते ॥ १ ॥
 कूर्चः । पुं । न । भ्रुवोर्मध्ये ॥ कल्पने ॥ २ ॥
 श्रुति । क्वैतवे । दिग्भे ॥ मयूरपुच्छम् ॥
 ३ ॥ मुद्रा इति भाषा ॥ कुशमुपव्याम् ॥
 ४ ॥ अद्भुत्वात्तिसमध्यस्योपरिभासे ॥ पुं ।
 शीर्षे ॥ आजनविशेषे ॥ न । मलापक
 ५ ॥ शैयाद्यर्थे मुशीरादिनिर्मिते मुष्टि
 ६ ॥ माने ॥ सघात् । नरसिंहपुराणम् ।
 ७ ॥ ततः समपयेत् । कूर्चमुशीरादिवि-
 ८ ॥ निर्मितम् । मलापकर्षणार्थं श्री
 ९ ॥ मन्मूर्ध्वं प्रसन्धितः इति ॥ विष्णुप-
 १० ॥ र्शोत्तरेपि ॥ ११ ॥ शीरकूर्चकंदश्चासर्व
 १२ ॥ पापैः प्रमुच्यते ॥ १३ ॥ दत्त्वाग्निवालुङ्गं कू
 १४ ॥ र्चः सर्वोत्सापाम् व्यपोहति ॥ १५ ॥ दत्त्वा
 १६ ॥ चामरज्जुं कूर्चं शिवमाप्नोत्यनुत्तमा
 १७ ॥ भित्तिहरिभक्तिविद्यासख-ई विद्या
 १८ ॥ से ४८ श्लोकः ॥ कुरति । कूर्चते वा
 १९ ॥ कुरशब्देन वा ० अट् प्रत्ययः ॥ २० ॥
 कूर्चशिरः । न । अङ्गिस्कन्धे । गुडमु
 २१ ॥ डा इति गौड भाषा ॥ २२ ॥ २३ ॥
 कूर्चशीर्षः । पुं । अष्टवर्गमध्यपठिते श्री
 २४ ॥ बकौषधौ । मधुरके ॥ नाळिकेरे ॥
 २५ ॥ कूर्चं शश्रुतदच्छीर्षमस्य ॥ २६ ॥
 कूर्चशीर्षकः । पुं । श्रीबके ॥ नाळिकेरे ॥
 २७ ॥ कूर्चशेखरः । पुं । नाळिकेरे ॥ २८ ॥
 कूर्चिका । स्त्री । चौरविक्रता । चीर
 २९ ॥ सा इति गौडभाषा ॥ सा द्विधा ख

कूर्चः

१ ॥ या । दग्नासश्च यत् पक्वं चीरं सा
 २ ॥ द्विदधिकूर्चिका । तत्रेण । पक्वं यत् चीरं
 ३ ॥ सा भवेत्तत्र कूर्चिका ॥ ४ ॥ कूर्चिकाया
 ५ ॥ ॥ तूलिकायाम् । आलेख्य कूर्चिका
 ६ ॥ याम् । तुली इति गौडभाषा ॥ कुडा
 ७ ॥ ले ॥ कुञ्चिकायाम् । कपाटोद्भेदने
 ८ ॥ इत्यमार्जनसाधने ॥ ९ ॥ गृह्यगुच्छे ॥
 १० ॥ कूर्चति । कूर्चलिका टेभ्वादेरौकृति
 ११ ॥ गृह्यत्वाद्बोधः । संघार्याण्युत् ॥ कू
 १२ ॥ र्चः शश्रुत्वादिस्त्वस्यात् ॥ १३ ॥ अत इति
 १४ ॥ ठनाभित्तिठ् ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥
 कूर्चनम् । न । क्रीडायाम् । खेलायाम्
 १८ ॥ १९ ॥ कूर्चक्रीडायाम् । खुट् । २० ॥ वैद्यप
 २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥
 कूर्चनी । स्त्री । त्रैत्रावल्याम् । मधुतसत्रे ॥
 २६ ॥ कूर्प्यम् । न । भ्रुवोर्मध्ये ॥ इति हेम ॥
 २७ ॥ कूर्परः । पुं । कुपर्णे ॥ २८ ॥ २९ ॥
 ३० ॥ कूर्पासः । पुं । कूर्चचौलके ॥ ३१ ॥ कूर्परः
 ३२ ॥ कपोलि क ० ॥ स्यते ॥ ३३ ॥ कूर्प
 ३४ ॥ रे आस्ते वा । असुक्ष्मेपथे आसत्प-
 ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥
 कूर्पासकः । पुं । चोले । श्रीशोभाप्र
 ४० ॥ पदीनकषुके । श्रीशां कषुलिका
 ४१ ॥ याम् ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥
 कूर्पासः । पुं । उन्मीलनजिमीलनकरे श
 ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥
 ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥
 ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥

कूर्चिका । स्त्री । चौरविक्रता । चीर
 सा इति गौडभाषा ॥ सा द्विधा ख

कूर्मः

कूर्माच

१। कच्छ वा इति प्रसिद्धे जलधनु
 २। विशेषे । कच्छये । यस्मिन् कर्मठे ॥
 ३। अस्मत्कर्मणा । स्फटिककर्जतवर्षा
 ४। नीखुराजीविचित्रः । कलशसदृशम्
 ५। त्ति यास्वंग्य कूर्मः । अक्षयसमय
 ६। पूर्वा सर्पपाकारविषः सकलस्यपम
 ७। इत्त सन्दिरस्य करोति ॥ अक्षय
 ८। भृङ्गश्यामतनुर्वा विन्दुविचित्रो ऽथ
 ९। जगरीरुः । सर्पशिरो वा खूलगलो
 १०। यः । सेपिन्धपाणांराष्ट्रविद्युत्सौं वै
 ११। दूर्ध्वत्तिष्ठः खूलकण्ड खिकोणो गूढ
 १२। च्छिद्राह्वयंशय शक्तः ॥ श्रीवा वा
 १३। यां तोयपूर्णे मशीवाः कार्यः कूर्मो
 १४। मङ्गलार्थः नरेन्द्रे रितिः ॥ वंशः पृष्ठा
 १५। स्थि । मणिः कूर्माधोभागः ॥ विष्णो
 १६। रवतारवि ॥ सच्ययुगे समुद्रमन्य
 १७। नकाले मन्दराचलपारयाथं कच्छ
 १८। पहमे भगवद्वतारे ॥ यथा ॥ वि
 १९। लौक्य विमोक्षविधिं तदेश्वरो दुरन्त
 २०। वीर्यो ऽपितयाभिसन्धिः । कृत्वा व
 २१। पुः काच्छप मङ्गलं महत्प्रविश्रयतो
 २२। यं गिरि भुञ्जहार ॥ सुरासुरेन्द्रे
 २३। भुञ्जयीयैपितं परिक्षमन्तं गिरिः म
 २४। न्न पृष्ठतः । विभ्रत्तटा वर्त्तन मादि
 २५। कण्ठमेनेने ऽङ्गकण्डूयन मप्रमेव
 २६। इति ॥ कुः कुत्सितः कौ भुविषा
 २७। कर्मिर्भेगो ऽथ । अक्षयन्ववेथ

१। ज्ञाजितियोगविभागाद् च समासा
 २। न्तःगाः सुद्रविशेषे ॥ १७५
 ३। कूर्मचक्रम् ॥ न ज्योतिप्रसिद्धे कृषि
 ४। कर्मोक्तो कच्छपाकारकः ॥ तस्या
 ५। कारो यथा ३ प्राद्युखेः भगवत् दे
 ६। वाः कूर्मरूपी व्यवस्थितः । आकन्य
 ७। भारतं यथं नवमेदं यथात्तिमम् ॥ *
 ८। तत्रमक्षय्यासकर्मः ॥ मध्यप्राग
 ९। यियास्यादिकृत्तिकादिवयवैः ।
 १०। कूरवेधयुतैस्तुपीव्यन्ते तत्रिवाति
 ११। नः ॥ * ॥ तत्रवेधो यथा । पूर्वापरे
 १२। मवेधेधो वेधयोत्तरदिशे ॥ ईया
 १३। लेराक्षेवेधो वेधनामेयमाहते ।
 १४। ताराप्रयान्वित तत्र सौरियन्त्रेण चि
 १५। तयेत् ॥ * ॥ तत्रवेधोदिकन्यदोपाः
 १६। अतिवृष्टिरना एष्टि शक्यमामपि
 १७। का खगाः । स्वचक्रं परचक्रं च ससै
 १८। ने सम्भवन्ति च ॥ * ॥ यथं देगच्छ
 १९। शामवेधनामर्षतो वदेत् । तत्राच
 २०। यवनघपेष्टि यथाधिधनामसाः ॥ इ
 २१। यन्केसुमहोत्पाता स्वाटिगतवपी
 २२। दयेत् । सौरिर्बलाधिकोदुष्टं गान्य
 २३। यीर्थः शुभावहः ॥ एकटापी इयेद्य
 २४। यमान्जः कूर्मपञ्चके ३ तत्रप्राने म
 २५। हादिमो आयतेः ना संग्रयः ॥ सुट
 २६। र्जाने गते चन्द्रे कर्त्तव्यं गान्तिर्पाष्टि
 २७। कम् ॥ * ॥ तत्रमक्षय्यादेमाः ।

कूर्मः

कूलम्

मध्येसारस्वताः भवेत्साः खरसेनाः
 समाधुराः ॥ पश्चात्तत्साल्मसाथल्लव्य
 कुक्षिपेगजाङ्घ्रियाः ॥ अङ्गुनैमिषवि
 ष्वाद्रिप्राण्वाघोघाः शर्वाभुनाः ॥ का
 ष्योघोघाप्रयोगशगवा वैदेहकादयः
 पनाः ॥ तत्र पूर्वस्य देशाः न प्राच्यां भा
 गप्रशोषीष चारैन्द्री गौडराडकाः
 गवहमानतमेऽश्विसपाञ्चोतिषोद
 यादयः ॥ ३० ॥ तत्राश्विको गणस्य देशाः
 ॥ ३१ ॥ आग्नेयाः ॥ अङ्गुधर्मापर्वकूपुरको
 सलाः ॥ कश्चिर्गोडाम्बुकिन्दिन्वावि
 हर्मेश्वरद्वयः ॥ ३२ ॥ तत्र दक्षिणस्य
 देशाः ॥ दक्षिणे ऽर्धनिर्माहेन्द्रमल
 लोयाः ॥ अयंभूककाः ॥ विषकूटमहार
 ॥ खेकाश्चरिः सिंहेलकोडु गाडाः कानि
 गरीतावपर्णीः ॥ लङ्कानिडूटकादयः ॥
 ३३ ॥ तत्र नैर्ऋतः कोकस्य देशाः ॥ नै
 ऋतेऽत्र विद्वानर्षमहाराष्ट्रश्चरैव
 ताः ॥ यवकः पल्लवः सिन्धुः पारसी
 कादयोऽसताः ॥ ३४ ॥ तत्र पश्चिमस्य
 देशाः ॥ पश्चिमे ऽष्टयास्ताद्विश्वेन्द्र
 वासप्रकादयः ॥ ३५ ॥ तत्र वायुकोक
 स्य देशाः ॥ वायुये गुज्जराटश्च नाट
 बालन्दरादयः ॥ ३६ ॥ तत्रोत्तरस्य दे
 श्याः ॥ उत्तरेऽपीननेपालहृषिकैके

काशीरखेन्देसाः खेसादयः ॥ *
 ३७ ॥ तत्रेग्रान्तकोणिस्य देशाः ॥ एग्रान्ते
 ३८ ॥ स्वर्णं भौमेश्वरगङ्गाद्वारं शट्टकः ॥ वा
 ३९ ॥ कूर्मकूर्मपुरकीकिरातादिरदादयः
 ४० ॥ इति ज्योतिस्तत्त्वम् ॥ ३१ ॥ जपेय
 ४१ ॥ तत्र कर्मात्ते कर्मठोकारचक्रैः ॥ कूर्म
 ४२ ॥ चक्रं सविद्यायैः कुर्याज्जपेयत्तन्म
 ४३ ॥ तस्यैव च फलं भास्ति सौमनस्यैव क
 ४४ ॥ लिखते ॥ इति तन्त्रशास्त्रम् ॥ ३१ ॥
 कूर्मपुराणम् ॥ १ ॥ ॥ कैम्पे ॥ सप्तदश
 ४५ ॥ अक्षरस्योक्तान्तके महापुराणे ॥ १ ॥ य
 ४६ ॥ ॥ सप्तदशसंक्षरं पुराणं कूर्म
 ४७ ॥ भाषितमिति ॥ १ ॥ ॥ इति ॥ ॥
 कूर्मपुष्टः ॥ पुं गिः ॥ अर्धानुचये ॥ १ ॥ कर्मठ
 ४८ ॥ पुष्टदेशे ॥ न ॥ शरादेशे ॥ १ ॥ ॥
 कूर्मपुष्टकमर्गम् ॥ १ ॥ शरादेशे ॥ सप्तौग
 ४९ ॥ इति भाषा ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कूर्मराजः ॥ पुं गिः ॥ कच्छवराजिः ॥ कच्छ
 ५० ॥ शरे ॥ आदिकच्छपेविष्णोरयतारि ॥
 ५१ ॥ यथा ॥ पृथ्वीस्थिरा भवे ॥ भुवङ्गम
 ५२ ॥ धारयैनां त्वं कूर्मराज सदिदं दित
 ५३ ॥ यं हृषीयाः ॥ दक्षकुञ्जराः ॥ कुक्षेतां ॥ त
 ५४ ॥ न् ॥ त्रितये दिधीर्यां मायेः कटोसु
 ५५ ॥ ॥ शरकार्मुक मातृतज्यमिति तमदान
 ५६ ॥ टकम् ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ यमन्दराः ॥ गान्धारहिमवतः क्रौञ्च
 ॥ गन्धमादनमालवाः ॥ कैलासप्र
 कूलम् ॥ न ॥ रोषसि ॥ तीरे ॥ तटे ॥
 ॥ न ॥ राजलसमीपस्थाने ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

कूपरी

कुकुब्ज

न्यपठे ॥ तडागे ॥ कूचयति ॥ कूच
 आवरयो । एवाचच् ॥ न्यपठे ॥
 कूचकाः पुं । कुम्भिले ॥ पुं । नासू
 वेता तीरे ॥
 कूचकः पुं । समुद्रे ॥ कूचकवति ॥
 कंधिंसायाम् । सर्वकूचान्करीषे
 कुक्यः इति लृच् । कश्चिदिति
 सुमागसः ॥
 कूचकः स्त्री । नशाम् ॥
 कूचम् । स्त्री । तीरभूमौ ॥
 कूचवती । स्त्री । नशाम् ॥
 कूचकः पुं । जलाशये ॥ कूच
 मन्त्रे ॥
 कूलेचरः पुं । कुलापादिपशुषु ॥ य
 कुलापगणवाराचधमरीवार
 यादयः । एते कूलेचराः प्रोक्ता य
 तः कूलेचरन्वपाम् ॥ कूलेचरा म
 नेत्पित्तहराः हृष्या यथावदाः ॥ म
 धुराः शीतलाः तिग्माः मूत्राः से
 पवर्हं प्रादति ॥
 कूपरीः पुं । कुञ्जके । कूचा प्रतिभाषा
 प्रसिद्धे पुष्ये ॥ पुं । युगन्धरे ।
 यत्रयस्ययुगकाष्ठनासञ्चते तत्र ॥
 वि । रम्ये । चारौ ॥ कवते । कूड
 शब्दे । कुटादिः । वा. यरच् ॥
 कूपरी । पुं । रचे ॥ कूपरीयुगन्धरः सो
 स्यात् । इतिः ॥

कूपरी । स्त्री । कम्बलाच्छादितरथे ॥
 इति कलायुधेः ॥
 कूपाण्डः । पुं । कर्करी ॥ गणदेशता
 विभेये ॥ द्वात्रिंशद्विरयाधितौ ॥
 कूपाण्डकः । पुं । कूपाण्डे ॥
 कूपाण्डवटिका । स्त्री । कूचैरीइति
 खार्ते वटीविभेये ॥ कूपाण्डवटिका
 चेया पूर्वाक्तवटिकागुणा । विभेयात्
 पित्तरक्तमी लष्यी च फयिता बुधैः
 ॥ पूर्वाक्तवटिका भाष्यटी ॥
 कूपाण्डो । स्त्री । अम्बिकायाम् ॥ यो
 यथौ ॥ कर्करीयाम् ॥ कूपाण्डो तु
 भृशं लष्यी कर्करीरपिकीर्तितौ ॥
 कूचा । स्त्री । कुञ्जटिकार्याम् । कुचा
 सा इति भाष्ये ॥
 कुकः । पुं । शले ॥ इति हेमचन्द्रः ॥
 कुक्यः । पुं । कयार इति भाष्ये प्रसिद्धे
 कर्करपचिणि । कीटविभेये ॥ कु इति
 कयति । कथमज्जे षच् ॥ कुक्यकरणे
 न कयति यो । अणमज्जे । अच् । शं गौ
 कुकरिः । पुं । विभे ॥ द्विचामिलविभे
 ये । शुकरेयथौ ॥ कुकरिस्तु पुतेचै
 य वषाकुमुमभेतिमः ॥ फरवीरह
 चे ॥ चथे ॥
 कुकलः । पुं । शुकरेदेहंशे वायुविभेये ॥
 कुकला । स्त्री । पिप्यन्वाम् ॥
 कुकलासः । पुं । सरटे । ककचपादि ॥

कृच्छ्रसा

प्रतिस्वर्ये । दृमायये ॥ कूर्कशिरोशी
 वा कण्ठश्च लासयति । लसत्रित्य
 योगे । पुं० कर्मगुण ॥
 कृच्छ्रव कुः । पुं० । कुहूटे ॥ मयूरे ॥
 सरटे ॥ कृकेन गलेनवक्ति ॥ वचम
 रिभाषणे । कृकेवचः कस्त्रेत्तकुह ॥
 कृकषाकुध्वजः । पुं० । काशिकेये । स्त्र
 ॥ कृकषाकुध्वजेऽस्य ॥
 कृकाटिका । स्त्री । घाटायाम् । शीवा
 यामुखतभागे ॥ शीवापश्चाद्भागे ॥
 कृकृच्छ्र कण्ठम् अटति । अटगतौ ।
 इन् । स्वा० कन् ॥
 कृच्छ्रम् । न । आभीले । कष्टे । दुःखत
 कारकायोः ॥ अंशसि । पापे ॥ सा
 न्तपभाद्रिगने ॥ भूषकृच्छ्रोने ॥ शि
 । तद्वति ॥ भ्रूतौ व्रतेपुलिङ्गीय्यम्
 ॥ कुन्तन्ति अनेनवा । कृतीच्छेदने ।
 कृतेच्छ्रकृचेतिरक् प्रत्ययः कृशान्त
 छादेशः ॥
 कृच्छ्रसान्त्वयम् । न । व्रतविशेषे ॥ यथा
 गोमूषं गोमयं शीरं दधि सर्पिःकु
 गोदकम् । एकराशोपवासस्य कृच्छ्रं
 सान्त्वयनं स्मृतमिति ॥ गोमूत्रादी
 न्येकीकृत्य एक स्थान् दिने भक्षये
 ॥ तद्दिनेनान्यत्किञ्चिद्वान् । अथ
 रदिने शोपवास इत्यर्थः ॥ सम्यक्
 तपनमत्र । मन्नाद्यन् यदा । सन्तप

कृतम्

ति । ल्युः । तस्येदं कर्म । भक् ।
 कृच्छ्रश्चतत्सान्त्वयनश्च ॥
 कृच्छ्रातिकृच्छ्रः । पुं० । व्रतविशेषे ॥ यथा
 हर्वाश्रित । अवमद्यस्तृतीयः कृच्छ्रा
 तिकृच्छ्रोयावत् सकृदादीत । या
 वदेकवारमुदकं । हस्तेन ग्रहीतुंग
 ज्ञोति तावन्नवसुदिवसेषुमद्यित्वा
 व्यदमुपवासः कृच्छ्रातिकृच्छ्रः ॥ सु
 मन्तुर्वया । द्वादशरात्रनिराहारः स
 कृच्छ्रातिकृच्छ्रः । यतत् कृच्छ्रातिकृ
 च्छ्रद्वयं द्वादशाहसाध्यमज्ञापिष्य
 म् ॥ द्वादशपुराषम् । चरेत् कृच्छ्राति
 कृच्छ्रश्च पितृतोषश्च शीतलम् । ए
 कविंगतिराचन्तुकाले ध्वेतेषु संघतः
 ॥ कालेषु प्रातःसायंमध्याह्ने प्ति
 त्थर्थः । इति प्रायश्चित्तविवेकः ॥
 कृच्छ्रारिः । पुं० । विद्वान्तरहचे ॥
 कृच्छ्राहृदः । पुं० । दिनषट्कसाध्यव्रतविशे
 षे ॥ यथाहापस्तम्बः । सायम्मातस्त
 वैकैकादिनइयमयाचितम् । दिनद
 यश्चनाश्रीयात् कृच्छ्राहृदः सोभिधीय
 ते ॥ इति प्रायश्चित्तविवेकः ॥
 कृणुः । पुं० । चिपकरजाती । विरोरा
 इतिभाषा ॥ इति चिकाप्यशेषः ॥
 कृतम् । न । सत्ययुगे ॥ यथा । दिव्यै र्य
 र्षसदृशैस्तु कृतपेतादिसंचितमि
 ति । मनुष्य । चत्वार्यः । पुं० सद्यश्चाकि

कृतक

वर्षाणान् कृतं युगम् । तस्य तावच्छ
ती सन्ध्यासन्ध्यां शश्वतदाविषः ॥ स
न्ध्यासन्ध्यांशयो रन्त र्यं कालोऽमुनि
सप्तम । युगास्यः सतु विज्ञेयः कृतपे
तादिसंघक इति ॥ पर्याप्ते । अलम
र्थे ॥ फले ॥ वि । विहिते ॥ हिंसिते ॥
- अकारि । कुकुम् ॥ कः ॥ निष्पा
- दिते ॥ पुं । कृताये ॥

कृतकम् - ॥ वि । विज्ञेयः ॥ वि । कु
- विमि ॥ कृन्ति । कृतीच्छेदने । कु
यत्तिवा । कृतीच्छेदने । वा० कुम् ॥
कृतकम् ॥ वि । निषुये । प्रवीये । वि
चिते ॥ पुण्यपति ॥ कृतकर्म, तत्त
द्वयोश्चमाभिमाननिमित्त मन्तः कर
- यशोधर्क येन ॥

कृतकृष्यः । वि । कृतार्थे । निष्पन्नक
र्मणि । समाप्तकार्ये ॥ धन्ये ॥ विदुषि ॥
कृत कृष्यवर्णाश्रमोचितमन्तः कर
यशोधर्क कर्त्तव्यं येन नपुन. कृत्वा
न्तर्यस्यास्ति स. कृतकृष्य सः सश्र
स्य स्वात्ममात्ररति भवेत् ॥ अथ
यादिसुक्त ॥ ज्ञानास्यतेन तस्य कृ
तकृष्यस्य योगिनः । नैवास्ति कि
ञ्चित्कर्त्तव्यमस्तिचे अस नञ्चित् ॥
अकृत कृष्यो हि सृष्ट्योर्विभेति । य
थाहुः ॥ प्रायेणाकृतकृष्यज्ञान् स
स्योर्द्विजतेजन इति ॥

कृतकः

कृतकोटिः । पुं । काश्यपमुनौ ॥ उपव
र्धमुनौ ॥ इतिपिकाख्येः ॥ -
कृतक्रियः । वि । कृतकार्ये ॥ -
कृतचक्रः । वि । लब्धाप्रकाशे ॥ -
कृतमः । वि । कृतहन्तरि । कृतोपकार
स्थापकारे प्रवर्त्तमाने ॥ कृतमुपका
र मपकाराचरणेन यो विनाशयति
सकृतमरत्त्वर्थः । सचानेकविध प्रो
क्तः पुण्ये स्वदसंघके । यथा । म-
र्त्तपिण्डपक्ष्मिच पितृपिण्डापक्ष्
रकः । यस्माद् गृहीत्वा विशाच द
धियां न प्रयच्छति ॥ पुषान् श्रिय स
योवेष्टि यस्तान्घातयेत् ॥ कृतस्य
दोषं वदति सकामान् न करेति य
॥ नमरेत् कृतं यस्तु आश्रमान् य
स्तु दूषयेत् । सर्वेक्षानुपिभिः सा
र्वैकृतज्ञानप्रवीणानु रिति ॥ तस्य
। प्रायश्चित्तमपिनास्ति । यथा । द्रव्यमे
च सुरामेष चैरेष गृहकल्पगे । नि
ष्कृतिर्विहिता सद्भिः कृतमेनास्ति नि
ष्कृतिरिति ॥
कृतच्छिद्रा । स्त्री । कोपातकीलता
याम् ॥
कृतच. । पुं । शरी ॥ कृतं कार्यं जगद्गुप
म् । जानातीति चः आत्मा । कृतं चा
शौचश्चेति तथा । यद्वा । कृतं जगत्
चः आत्मायस्य । प्रायश्चित्तं पुण्यपाप

कृतम्

कृतवे

कृतं कृतं कर्म जानाति फलदानाये
 ति वा ॥ मुनिः कुक्कुरे ॥ ॥ वि ॥ स
 र्यादिनि ॥ प्रत्ययकारे संयत् ॥ येन
 केनचित् स्वस्मै किञ्चिदपि कृतमुप
 कारं कृतयो जानाति ॥ चायथो
 धने ॥ आतृतिः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कृतप्रताः ॥ स्त्री ॥ उपकारिणे ॥ भावे
 त्तु ॥ तं कर्तुं क्षियाम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कृतवाः ॥ स्त्री ॥ शयंभाषार्यायतायाम् ॥
 कृतदासः ॥ पुं ॥ नारदोक्तपञ्चदशदासा
 ऽसर्गते दासविशेषे ॥ सतुकेन चिन्ति
 मितेन एतामल्लोचपर्यन्तं तदाहंदा
 सरित्कृतसंभवः ॥ इति कर्मसंज्ञः ॥
 कृतधीः ॥ वि ॥ पण्डितोत्तमे ॥ निर्मला
 त्तः करणे ॥ अथाससंस्कृताऽन्तःकर
 णे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कृतनायः ॥ पुं ॥ दायविशेषे ॥ कृतयोः
 २ पुण्यपापयोर्भोग्यन्तरेण नाशः ॥
 कृतपुङ्गवः ॥ वि ॥ सम्यक्कृतशरभ्यासे
 सुप्रयोगविशेषे ॥ कृतोऽभ्यस्तः पु
 ङ्गुक्तः शरोयेन ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कृतपूर्वी ॥ वि ॥ पूर्वनिष्पन्नकर्मिणी ॥ कु
 संपूर्वमनेने स्वयं दृष्टादिम्यश्चेति क
 र्त्तृदिः इति ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कृतफलम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कृतफलाः ॥ स्त्री ॥ कोशशिखाभिः ॥
 कृतम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कृतम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

कृतमाखः ॥ पुं ॥ अरंभधेः ॥ नपरधे
 ॥ कर्त्तव्यारे ॥ अरंभधे ॥ कृता
 ॥ मात्ताऽह ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कृतमाणाः ॥ स्त्री ॥ सरिदस्तराः ॥ कृत
 ॥ माला नाम नदी यस्याः संज्ञोऽभ
 ॥ इति ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कृतमुखः ॥ वि ॥ प्रवीणे ॥ विद्वे ॥ कृ
 तं मुखमस्य ॥ सर्वसकृतमुखत्वात् ॥
 कृतशब्दस्य संस्कृतं परस्वम् ॥ ॥ ॥
 कृतयुगम् ॥ न ॥ तिथे ॥ सद्युगे स
 न्यासन्त्यां प्रयुक्तेषु चतुर्षु दिवसेषु
 स्वर्षे युः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कृतवचिः ॥ वि ॥ अखण्डकृते ॥ ॥ ॥
 कृतवचयः ॥ वि ॥ गुह्यैः प्रतीतेः ॥ श्रौ
 र्यादिगुह्ये विश्वाते ॥ कृतमुञ्जारित
 ॥ लक्षणा नामोच्च ॥ श्रीवटी ॥ कृतः
 ॥ निश्चयानि शास्त्राण्यनेन ॥ विदाः
 ॥ शास्त्राणि विज्ञानमेतत् सर्वज्ञताई
 ॥ नादिति स्मृतेः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कृतवर्षा ॥ पुं ॥ इदीकसृते चण्डिवि
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कृतविद्यः ॥ वि ॥ अभ्यसविशेषे ॥ ॥
 कृतवीर्यः ॥ पुं ॥ एकवीरनृपालजे ॥ च
 ॥ इदं वीर्यकार्त्तवीर्यस्य जनके ॥ ॥
 कृतनेतनः ॥ वि ॥ जेतनेन नियुक्ते दा
 सादि ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 कृतनेदी ॥ वि ॥ कृतचो ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

कृताञ्ज

कृतोप

कृतवेधः । पुं । श्वेतघोषा इति गो
 कृतवेधकः तीपुं । च माया प्रसिद्धायां
 कोशातक्याम् ॥ ३३३ ॥
 कृतवेधना । स्त्री । रावृकोशातक्याम् ॥
 कृतवमः । वि । महीयसे । मिहीत्-
 वाहे ॥ आन्ते ॥ कृतः असौयेन ॥
 कृतसापत्निका । स्त्री । अग्निविश्रायाम्
 । अश्रुतायाम् । अनेकभार्यशं त्रय
 मेहायाम् ॥ अयत्न्याः भावः । यन्
 कीं पूर्वलोभिः । स्वार्थे । कन् । इत्वं ।
 कृतासापत्निका यस्त्रीः ॥ ३३४ ॥
 कृतस्वरा । पुं । आकरविभेदे । अमी-
 करे ॥ ३३५ ॥
 कृतवस्तः । वि । अग्निचित्तमरमोक्षे ।
 कृतपुरुषे ॥ कृतोऽव्यस्तोऽस्तोव
 स्त ॥ ३३६ ॥
 कृताकृतम् । न । कार्यकारणयोः ॥ कृ
 तञ्च अकृतञ्च अनयोः समाहारः ॥
 चटिताचटिते ॥ कृतञ्च तदकृतञ्च
 न्तेननञ् पिश्रिष्टे नानभिति समा
 सं ॥ पुं । मरमेन्द्रे ॥ कृतः भार्या
 तसकः अकृतः कारणात्मकः । कृत
 सासाकृतश्च पूर्ववत् समासः ॥
 कृतागमः । पुं । विष्णौ ॥ कृतचागमः
 श्रुतिस्मृत्यादिष्वप्यो येन सः ॥
 कृताश्रयिः । पुं । अज्वास्त्रोपधौ ॥ वि ।
 सम्पुटो कृतवस्तः ॥ कृतः अश्रयिणं ॥

कृताका । वि । कृतकृष्ये ॥ अग्निचिता
 नाः करणे ॥ योगिनि ॥ ३३७ ॥
 कृताश्रयः । पुं । कर्मनाशे ॥ कृतस्य अ-
 श्रयः ॥ ३३८ ॥
 कृतान्तः । पुं । यमे ॥ सिद्धान्ते ॥ देवे
 ॥ अकृतकर्मणि । अश्वेर्मकर्मणि
 ॥ कृतः अन्तोविनाशोयेन ॥ कृतः
 अन्तः निश्चयोरेव यस्व वा । वेदा
 नाशे ॥ कृतञ् कर्म तस्मान्तपरि
 समाप्तिश्च अज्ञानोत्पत्त्याय ॥ अ
 न्तः ॥ ३३९ ॥
 कृतान्तजनकः । पुं । स्वर्गे ॥ इति हिम
 चन्द्रः ॥ ३४० ॥
 कृतान्ता । स्त्री । रेणुकानामन्यश्वे ॥
 कृतान्यम् । न । अश्रुकादौ ॥ कृतञ्च त-
 द् अश्रुत् ॥ ३४१ ॥
 कृतायः । पुं । अतकीडासुपनीभूताः
 च अद्वितस्य चतुरङ्गमाने ॥
 कृतार्थः । वि । कृतप्रयोजने । कृतका
 र्थे ॥ कृतः अर्थः प्रयोजनं येन ॥
 कृतार्थता । स्त्री । साफल्ये ॥ भावेत्
 कृत ॥ ३४२ ॥
 कृताश्रयः । पुं । भेके । मण्डके ॥ वि
 कृतपाशे ॥ कृतः आश्रयोयेन ॥
 कृतापदानः । वि । कृतकर्मणि ॥ कृत
 अपदानं शुद्धकसयेन ॥ ३४३ ॥
 कृतावसविदकः । वि । अज्ञादिनाकृत

कृत्तिका

॥ पृथ्व्यानुज्ज्वलदिवसे ॥ १ ॥
 कृताक्षः । वि । शिचिर्तोषे ॥ २ ॥
 कृत्तिः । श्चि । करणे ॥ ३ ॥ पुरुषप्रयत्ने ॥
 हिंसायाम् ॥ विंशत्यक्षराणां वृत्तौ
 क्रियायाम् ॥ कृत्तिरिन्द्रियसंयमः
 शिचिर्कषयताकरंश्वेति श्चाम्बोध्य
 भाष्यम् ॥ करणम् ॥ कुक्कुम् ॥ वि
 र्थ्या क्तिन् ॥ क्रियतेनया वा ॥ ४ ॥
 कृत्तकरः । पुं । राष्ये ॥ दशवर्द्धने ॥ इ
 ति शब्दमाह ॥ ५ ॥
 कृती । वि । पण्डिते । बुधे ॥ योग्ये ।
 श्चिभिर्जे ॥ पुण्यवति ॥ साधौ ॥ कृ
 तार्थे ॥ कृतञ् कर्म प्रशस्तमस्याः
 क्ति । अतश्चिः । कृतमनेन वा ।
 इष्टदिश्वार्दिनिः ॥ ६ ॥
 कृतः । वि । श्चिने । चेष्टिते ॥ कृच्य
 ते च्च । कृती छेदेने क्तः ॥ ७ ॥
 कृत्तिः । श्चि । कृष्णतारादिचर्मणि ॥
 त्वधि ॥ भूर्जे ॥ कृत्तिकानक्षत्रे ॥
 कृत्यते । कृती । शिष्यांश्चिन् ॥
 कृत्तिका । श्चि । हृतीयनक्षत्रे । बहुला
 याम् ॥ तपनान्तस्य फलम् । शुधा
 धिकः सत्त्वधनैर्विहीने हृद्याटने ।
 त्यर्जमतिः कृन्म ॥ फठीरवाक् पा
 दितकर्मकृन्त्यान्चेत् कृत्तिका
 या मनुषः प्रसंत्तसि ॥ कृन्तति ।
 कृती ॥ कृत्तिमिदित्तस्य चिदि

कृत्तिका

मिति कर्त्तुः ॥ १ ॥ पुं । श्चि
 कृत्तिकांभवः ॥ पुं । चन्द्रसंसिः ॥ कृत्ति
 कायाः भवोऽस्य ॥ २ ॥
 कृत्तिकासुतः ॥ पुं । श्चि ॥ श्चिने ॥ का
 र्त्तिकेये ॥ कृत्तिकायाः सुतः ॥ ३ ॥
 कृत्तिर्वासः । पुं । शिष्ये ॥ इति श्चि ॥
 कृत्तिवासाः ॥ पुं । शिष्ये ॥ कृत्तिसर्व
 वा सोऽस्य ॥ ४ ॥
 कृतुः । वि । कारेण । शिष्यनि ॥ क
 र्त्तरि ॥ करोति कृणोति ॥ कुक्कु
 ष् कृष्णः हिंसायाः वा । कृत्तिकाया
 श्चि कृतुः ॥ ५ ॥
 कृत्यम् । न । कर्त्तव्ये । कार्ये । प्रथो
 क्तिने ॥ पुं । तच्चादिमन्त्रवेद्यु ॥ यथा
 कृत्याः घट्ते समाख्याताः कृत्य
 तीभाषकर्मणोः । तथानीयावनकाद्
 यत्केचिन्मः कर्मकर्त्तरि इति सुपः
 सप्तम्यताकारिका ॥ कर्त्तरि कर्त्तव्य
 चार्थे विहितः कृत्याः चार्थसङ्गा
 भवन्ति ॥ वि । विहिते ॥ कार्ये ॥ क्रि
 यते । कुक्कुम् ॥ विभाषाकृत्तवारि
 तिक्यम् ॥ कृत्यते वा । कृती छेदेने
 । अदुपधात्वात्कृत्तित्तेरितिक्यम् ॥
 यनादिभिर्भेद्ये श्चि ॥ कृत्तुलुब्धमी
 तावमानिताः परे कृत्या इति नी
 तिः ॥ ६ ॥
 कृत्यवित्पत्रि । कार्ये ॥ विधिश्च

कृमिखा

सम्प्रसारयामिच्छति, सम्प्रसारयानु
वृत्ते: ॥

॥ ३३३ ॥

कृमिखण्डकम् । न । चित्राङ्गे ॥ विडङ्गे

॥ उदुम्बरे ॥ चित्रायाम् ॥ ३३३

कृमिकोशोत्थम् । चि । कौशेये । रेडि
कपडा इतिभाषा ॥ ३३३ ॥

कृमिमा । पुं । पद्याख्ये ॥ कोषकन्दे ॥

परिभङ्गे ॥ भङ्गातिके ॥ विडङ्गे ॥ कृ

सीन् । चि । अमनुष्यकर्मके ॥ वे

तिट्क । अतृपुर्वस्येतिजयमानव

॥ खम् । चि । ३३३ ॥

कृमिमा । स्त्री । हरिद्रायाम् ॥ ३३३

कृमिमी । स्त्री । धूमपत्रायाम् ॥ विडङ्गे ॥

कृमिजम् । न । अगुरुणि ॥ चि । कृ

मिजाते । कृमिभिर्जन्यते । जनी ॥

॥ ३३३ ॥ अग्नेभ्योपीतिडः ॥

कृमिजग्धम् । न । अगुरुणि । जात्रके ॥

कृमिजा । स्त्री । च । चायाम् ॥

कृमिदन्तकः । पुं । दन्तरोगविशेषे ॥

कृष्णच्छिद्रः । स्त्री । सार्वरम्भो

महावजः । अनिमित्तचरलोवातात्

समेयः कृमिदन्तकः ॥

कृमिफलः । पुं । उदुम्बरे ॥ धूमयः फ

लेऽस्य ॥

कृमिरिपुः । पुं । विडङ्गे ॥ कृमीयां-

रिपुः ॥

कृमिखा । स्त्री । अनेकप्रस्थाम् । बहु

कृमानुः

सन्तानप्रसवायाम् ॥ चि । कृमियु

क्ते ॥ कृमोर्न । चाति । चा । कागा

कृमिवृत्तः । पुं । कोषात्रे ॥ चि ।

कृमिशङ्खः । पुं । न । कृमिजलजे । जी

त्वगङ्गे ॥ चि । ३३३ ॥

कृमिगणुः । पुं । विडङ्गे ॥ ३३३

कृमिशक्तिः । न । स्त्री । जलशुक्ती ॥ चि ।

कृमिशैलः । पुं । चि । अम्लोको । बोवी

कृमिशैलकः । पुं । इतिभाषा ॥

कृमीलकः । पुं । वनमुक्ते ॥ ३३३

कृविः । पुं । तन्नुवायद्रथे ॥ एषापत्रये

॥ तति इतिभाषा ॥ करोति क्रिय

ते । नेनवा । कृष्णम् ॥ कृविर्वाधि

च्छविस्त्रविचिक्रीदिविरितिसाधुः ॥

कृमः । चि । अत्ये । दृष्टे ॥ कृम्यते

॥ ३३३ ॥ कृमतनूकरणे । अगुपवर्गात्

॥ फल्लचरीनेतिसाधुः ॥ कृमपत्रे ॥

कृमरः । पुं । कृसरते । कृमरंति । रा

दाने । चातइतिकः ॥

कृमेरा । स्त्री । कृसरायाम् ॥ टाप् ॥

कृमशाखः । पुं । पपंटे ॥

कृमाङ्गः । चि । खच्छाङ्गविशिष्टे ॥

कृमाङ्गो । स्त्री । मियद्रुवृत्ते ॥ तन्यङ्

ग्याम् ॥ कृमान्यद्रान्यस्याः ॥ ३३३

कृमानुः । पुं । पावके । अनले । चि

प्रकटके ॥ कृम्यतातनू करोति ॥

कृमतनूकरणे । अतन्यश्रीतिकृमे

कृष्णः --

कृष्णः

सकलकेल्याणभावनं यत्र जायते । पु
 रुषं तमर्जं निरुषं व्रजामि शरशं हरि
 म् । स्मरणादेव कृष्णस्य पापसङ्घा
 तपञ्जरम् । अतथाभेदमाप्नोति मि
 र्तिर्वज्रहते । यथेति कृष्णस्मरणं मा
 हात्म्यम् ॥ अस्मन्नसमय उक्तोऽस्य
 माणिक्यनामनि ज्योतिर्षन्धे । उज्ज
 य्याः शशिमौसचान्द्रिग्रनयोः समं
 उषोऽभामेनो जीवः सिंहतुलादि
 शु कर्मवशात् पूषोऽनोराहवः । नै
 शीवः समयोऽष्टमी बुधदिनं व्रज
 त्तमेषु चैव श्रीकृष्णाभिधमसु ले
 प्यय मभूर्दाकिः परम्ब्र ह्यतदिति ॥
 जनं जनेन जनिता जनं पाति ज
 नेन यः । जनं जनेन हरति तं कृ
 ष्णं भजसाम्प्रतम् ॥ परब्रह्मणि ॥ य
 या । कृषिर्भवाचकः शब्दो यश्च
 निर्घृतिवाचकः । तयोः त्रैक्यं परम्ब्र
 ह्म कृष्ण इत्यभिधीयते ॥ पारासर्व
 । वैदव्यासे ॥ अर्जुनपाण्डवे ॥ वाय
 से । काके ॥ कोकिले ॥ करसर्पके
 ॥ वर्षविशेषे । नीले । श्यामे । मे
 चके ॥ न । मरिचे ॥ लोहे ॥ नी
 लाञ्जने ॥ काष्ठागुर्वणि ॥ अशुभक
 र्मणि ॥ पि । मेचकवर्षवति ॥ क
 र्पतिमनः । कृप० । कृपेर्ष्वेति तिन
 म् ॥ यदा । कर्षच्यरीम् । बाहुष

कात्वर्यं विनापिनक् ॥ कृष्णोर्वर्षोऽ
 स्यास्ति वाकृष्णः । नगन्तात् गुणवत्
 नेभ्यो मर्तुषोऽनुगितिलुक् ॥ १ ॥
 कृष्णकन्दम् । न । कैरवे । निशाहसे ॥
 इति विक्रायडश्रेयः ॥ कृष्णः कन्दोऽस्य ॥
 कृष्णकर्मा । पि । दुराचारे । पापाचा
 रयुक्ते ॥ कृष्णङ्गर्मास्य ॥ कृष्णादि
 त्तकर्मणि ॥ १ ॥
 कृष्णकलिः । स्त्री । गुहात्कफूल इति
 प्रसिद्धे कृष्णकेलौ । इति गौडाः ॥
 कृष्णकायः । पुं । महिषे ॥ द्वि । श्याम
 तर्तनौ ॥ कृष्णः कायोऽस्य ॥ १ ॥
 कृष्णकाष्ठम् । न । कालागुर्वणि ॥
 कृष्णकोहलः । पुं । द्यूतकृति । अचदे
 विनि ॥ कृष्णोऽशुभकोहलोऽस्य ॥
 कृष्णगन्धा । स्त्री । शोभाञ्जने ॥ १ ॥
 कृष्णगर्भः । पुं । कटफलैः ॥ १ ॥
 कृष्णचन्द्रच्युतः । पुं । जगन्ने ॥ १ ॥
 कृष्णचतुर्दशी । स्त्री । कृष्णपचीयच
 तुर्दश्याम् । भूते ॥ कृष्णाचासौचगु
 र्दशीच ॥ १ ॥
 कृष्णचन्दनम् । न । हरिचन्दने । पीत
 चन्दने ॥ कृष्णचन्दनम् ॥ १ ॥
 कृष्णचरः । वि । कृष्णस्य भूतपूर्वगर्भादौ
 भूतपूर्वचरत् ॥ १ ॥
 कृष्णचूडा । स्त्री । स्वनाम्ना गौडेपुत्र
 सिद्धे पुष्पगृध्रे । गुडतुरा इति यव

कृष्णः

सकलकल्याणभाजनं यत्र जायते । पु
 रुषं ते मर्षं निखं ब्रजामि शरणां हरि
 म् । स्यरणादेव कृष्णस्य पापसङ्घा
 त्तपञ्जरम् । शतधाभेदमप्योति गि
 र्बिज्वहेतोः यथेति कृष्णस्यारण्य मा
 हात्म्यम् ॥ अथ जन्मसमय उक्तोऽथ
 माशिक्यनामनि ज्योतिर्गन्धे । उच्य
 त्वा ॥ शक्तिभौमचान्द्रिग्नयोः समं
 दृषोऽभामनो जीवः सिद्धतुषालि
 बुः क्रमवशात् पूषोऽथनोराहवः । नै
 ॥ श्रीमः समयोऽहमी बुधंदिनं ब्रह्म
 ॥ श्रीमदः संयो श्रीकृष्णामिधमम् जे
 ॥ अथ मभू दाविः परम्ब्र ह्यतदिति ॥
 ॥ जनेन जनेन जनिता जनं याति ज
 नेन यः । जनं जनेन हरति तं कृ
 ष्णं भजसात्म्यतम् ॥ परंप्रज्ञेभिः ॥ य
 कृष्णभेदाः ॥ श्रीः ॥ कटुक्याम् ॥ कृष्णो
 वर्णेन भेदः श्वेदेऽस्याः ॥ ॥ ॥
 कृष्णभेदी । श्रीः । कटुक्याम् । कटुरो
 द्विप्रयोगम् ॥ कृष्णं महाग्निनक्षि । क
 र्मेयम् ॥ श्रीम् ॥
 कृष्णमन्त्री ॥ पुं । पवनव्याधौ । उच्यते ॥
 कृष्णमल्ली । श्रीः । कृष्णमल्लिकायाम् ।
 धनवर्धने । वर्तयाम् । काली तु म
 ली इति भाषा ॥

कृष्णः

कात्वर्थं विनापिनम् ॥ कृष्णोर्वयोऽ
 स्यान्निवाकृष्णः । नगन्तात् गुणवत्
 नेभ्यो मर्तुमोऽनु गितिलुक् ॥ ॥
 कृष्णकन्दम् । न । कैरने । निशाचसे ॥
 इति विकारश्लेषः ॥ कृष्णः कन्दोऽथ ॥
 कृष्णकर्षा । वि । दुराचारे । पापाचा
 रयुक्ते ॥ कृष्णहर्मास्य ॥ कृष्णार्पि
 तं कर्मणि ॥ ॥ ॥
 कृष्णकविः । श्री । गुणात्पूज इति
 प्रसिद्धे कृष्णकेतौ इति गीताः ॥
 कृष्णकायः । पुं । मन्त्रिणे ॥ वि । प्रयान
 ॥ तनौ ॥ कृष्णः कायोऽथ ॥
 कृष्णकाष्ठम् । न । काष्ठागुर्वणि ॥
 कृष्णकोचलः । पुं । शूतकृति । अथ दे
 विनि ॥ कृष्णोऽगुभः कोचलोऽथ ॥
 कृष्णगन्धा । श्री । शोभाञ्जने ॥
 ॥ ॥ पुं । कटुकजे ॥
 ॥ ॥ पातोऽनुपेतिकः ॥ ॥ ॥
 वर्णोऽस्याः । सिण् कर्षु ॥
 कृष्णलोपम् । न । अयस्तान्ते ॥
 कृष्णलोहितः । पुं । धूर्ध्वके । कृष्णार
 त्तमिन्ध्वके ॥ वि । धूर्ध्ववर्णवति ॥
 कृष्णमिथ्योन्नेहितः । शर् ॥ ॥
 कृष्णवक्रः । पुं । घानरे ॥ इति घना
 युषः ॥ वि । प्रयामसुवे ॥
 कृष्णवर्धः । पुं । नृपे ॥ विपुन्दे ॥ ॥
 ष्योर्वयोऽस्य ॥ ॥ ॥

कृष्णमुहः । पुं । काष्ठा मंग इति प्रति
 ॥ उ मुहे । वासन्ते । सुरापृजे ॥

कृषीव

कृष्णः

उरोनुक् ।। १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कृशानुरेताः । पुं । सर्वज्ञे ।। धूर्वटौ ।
 शिवे ॥ कृशानौ रेतांऽस्य । देव्या
 सिद्धिं मशक्येत्वा दमौ । प्रचिसंरेतः
 । इति पुराणम् । अतोऽस्मिन् कृ
 शारः ॥ । १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कृशान्वीः । पुं । नटे ।। कृशाखेन । प्रो
 किं नटस्त्वं मधीते ।। कर्मन्वकृशा
 श्यादिनिः ।। १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कृशिका । स्त्री । आसुकर्षां लतायाम् ॥
 कृषकः । पुं । फलोत्पद्युषे ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कृषके ।। कृषति । कृषविलेखने । कृषे
 । इति शोदी चामिति कृन्ः ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कृषिः ।। स्त्री ।। इत्यष्टविंशतिः । अन्वते
 ।। खेती इति भाषा ॥ अन्वोत्पद्य
 ।। अन्वोर्विलेखने कृषिः ।। कर्षणम्
 । कृषे ॥ इत् कृष्यादिभ्यः । कृष्य
 भात् । कृषिभिः ।। कृष्णो देहोऽस्य ॥
 कृष्णद्वैपायनः । पुं । वेदव्यासे ॥ यथा ।
 कृष्णद्वैपायनं व्यासं विद्वि नारायणं
 विभुम् । कौ छन्दः । पुराणरीकांश्चा
 म्महाभारतं कृद्भवेदिति विष्णुपुरा
 णम् ॥ द्वीपमयनं जन्मभूमिं र्यस्य सः
 । द्वीपायनस्य । प्रधास्यु । द्वीपं यमु
 नाद्वीपं मिच्यर्थः ॥ कृष्णः कृष्णव
 र्यस्यत् कृष्णश्यासौ द्वैपायनस्य ॥
 कृष्णपत्तूरकः । पुं । आषाढतूरस्य इति

ऽस्यतिपरिषदेव लक्ष्मीः ।। बलेः इति
 दीर्घः ॥ । १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कृष्करः । पुं । शिवे ॥ इति विकारल
 शेषः ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कृष्टम् । विं । कृष्टिमत् शेषे ।। सीस्ये
 । जेता खेत इति भाषा ॥ कृष्यते
 ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कृष्टपथः । विं । धान्ये ॥ शालिधुम् । कृ
 ष्टे स्वयं भेदः पथ्यन्ते इत्यर्थे ॥ राज
 ।। स्वस्वर्षी लघोश्चक्युप्य कृष्टपथा
 व्यथाः इति कथयन्तो निपातितः ॥
 कृष्टेन पथ्यते वा ॥ । १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कृष्टपाकः ।। निगमकृष्टपथ्ये ॥ शुद्धे कर्म
 कृषि पथ्यन्तः ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कृष्टिः । पुं । प्रच्छिन्नेन वृषेति ॥ स्त्री ।
 आकर्षे । कर्मणे ॥ कर्षति ॥ कृष्ये ॥
 कृष्णपाकः । पुं । कर्मर्षके ॥ कृष्णः पा
 कोऽस्य ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कृष्णपाकफलः । पुं । कर्मर्षे ॥ कृष्ण
 पाकं फलमस्य ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कृष्णपिङ्गला । स्त्री । चर्याम् । दुर्गा
 याम् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कृष्णपिण्डीतकः । पुं । कृष्णपिण्डीरवृ
 षे । वराहे ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कृष्णपिण्डीरः । पुं । कृष्णपिण्डीतके ॥
 कृष्णपिण्डीली । स्त्री । कृष्णवर्णायां प्पि
 षीलिंकायाम् । इत्यहोश्यायाम् । सू

कृष्णावा

कैकयः

भादिगतौ । ज्ञानहीनत्वेन तमो
 मस्यस्वति देचियसार्गत्वेन तन्वप्र
 सिद्धे पितृयासार्ग ॥ कृष्णवर्षाया
 कृष्णवर्षा ॥ अनुदीप्तत्वाभावात्तडीपु ॥
 कृष्णवर्षा ॥ स्यस्यः । अर्धशब्दे ॥
 कृष्णागुह । न । अगुहसि । कालांमु
 कृष्णि कृष्णकोष्ठे । पूषाहे ॥ कृष्णद्रु
 कृष्णिकतसु लोहप्र दोरिभज्जति ॥
 कृष्णिकप्रभवेः कृष्णकृष्णामुससमः
 कृष्णिकः ॥ कृष्णिकः ॥
 कृष्णिकः । पुं । रीवताद्रौ ॥ कृष्णिक
 कृष्णिकः ॥ कृष्णिकः ॥
 कृष्णिकिनम् । न । कृष्णसारषमणि ॥
 कृष्णिकनी । स्त्री । कालांजिनीवृषे ॥
 कृष्णिकिनी । स्त्री । कृष्णसमुद्रयायाम् ।
 कृष्णिकयायाम् ॥ स्वच्छमस्थानसं
 कृष्णिकी । स्त्री । कासांश्रन्याम् ॥
 कृष्णिकिपम् । न । कृष्णिकीहे ॥ १० ॥ हे ॥
 कृष्णिकसम् । न । कृष्णिकीहे ॥ काठ
 कृष्णिकी ॥
 कृष्णिकिः । पुं । श्रमौ ॥
 कृष्णिकिकः । पुं । कालीतुलसी इति
 भाषा प्रसिद्धे । गरमे । वनवर्षरे ॥
 कृष्णिकुः । पुं । नीशालौ ॥
 कृष्णिकासः । पुं । अश्वत्थव्ये ॥ कृष्ण
 कृष्णिकासो ॥ ५ ॥

कृष्णिकी । स्त्री । राजिकायाम् । रा०
 इति भाषां । कृष्णिकी । संधीया
 कृष्णिकुः । न । कालांजी इति
 प्रसिद्धे कोकिलोत्तरे । स्त्रीमेवौ ॥
 कृष्णिकुः । पुं । युक्तपथे ॥
 कृष्णिकुम्बरिका । स्त्री । काकोदुम्ब
 रिकायाम् ॥
 कृष्णिकुः । स्त्री । केषीयांश्रयाम् ॥
 कृष्णिकुः । पुं । तुल्यसिंहात्ने ॥ तिलसं
 कृष्णिकुः । कृष्णिकुः । सोमिधोयते ॥
 कृष्णिकुः । कृष्णिकुः । कृष्णिकुः । कि
 कृष्णिकुः । का । न । कृष्णिकुः ॥
 कृष्णिकुः । स्त्री । खिचरीति लोकप्रसि
 द्धे विद्वत्प्रियतैादने ॥ संयुक्ता
 दासिसन्निशार्थव्याद्र्जाहिकुभिः ।
 संयुक्ताः सलिले विहाः कृष्णिकुधि
 तावुधैः ॥ कृष्णिकुः । कृष्णिकुः ।
 पित्तकफप्रदा । दुर्भेरांपुष्टिबृष्टम
 मसमूत्रकरी स्मृता ॥
 कृष्णिकुः । वि । रचिते । कृतकत्वेने
 ॥ निवने ॥
 कृष्णिकुः । स्त्री । यद्वीजिकायाम् ।
 । श्ववस्त्रापथे ॥ इति विष्णुसंघे ॥
 कृष्णिकुः । पुं । सिद्धके ॥
 कृष्णिकुः । वि । जीते ॥ इति रुद्राष्टकः ॥
 कृष्णिकुः । पुं । सूर्यवंशीयरोजमिधे ॥

कृष्णश्रि

कृष्णवर्त्मः । पुं । अश्वौ । अश्रयाशे ॥
 कृष्णधूमोवर्त्मस्य ॥ दुराचारे ॥ वि-
 धुन्तुदे ॥ चिबकदत्ते ॥
 कृष्णवर्द्धकः । पुं । वर्षरदत्ते ॥
 कृष्णवह्निका । स्त्री । वतुकावसायाम् ॥
 कृष्णवह्नो । स्त्री । कृष्णार्जके ॥ सारि-
 का विशेषे ॥
 कृष्णवानरः । पुं । कपौ । गोलाङ्गुले ॥
 कृष्णबीजः । पुं । रक्तशिशौ ॥ न । का-
 लिके । ककीदे । इति भाषा प्रसिद्धे
 कृष्णवृक्षात् । पुं । पाटलादत्ते ॥ भाष-
 पर्यायम् ॥ कृष्णं वृक्षमस्याः ॥
 कृष्णवृक्षिणी । स्त्री ॥ गुम्भायाम् ॥ कृ-
 ष्णवृक्षायाम् ॥
 कृष्णवेद्या । स्त्री । सारिद्विशेषे ॥
 कृष्णशारः । पुं । कालसारस्ये ॥ कृष्ण-
 सारे ॥ कृष्णशारौ शारः श्वलस्य ।
 वर्षोवर्षेनेतिसमासः ॥
 कृष्णशालिः । पुं । कालपान इति शाल-
 भाषा प्रसिद्धे धान्यविशेषे । श्या-
 मशालौ ॥ कृष्णशालिखिदोषशोम-
 धुरः पुष्टिकृत्तः । पुष्टिवीर्यवर्द्धनश्च
 वर्गाक्षान्तिवल्गपद इत्त्वस्यगुणाः ॥
 कृष्णशंभिका । स्त्री । काकापत्याम् ॥ कृ-
 ष्णवर्षा शिम्बिका ॥

कृष्णशिशुः । पुं । शोभाश्रने ॥

कृष्णा-

कृष्णाशृङ्गः । पुं । मर्दये । लुलापे ॥
 कृष्णसखः । पुं । अर्जुनदत्ते ॥ अर्जुने ॥
 कृष्णसखा । स्त्री । अर्जुनदत्ते ॥
 कृष्णसखी । स्त्री । जीरके ॥ इति शब्द-
 चन्द्रिका ॥
 कृष्णसर्पपः । पुं । राजसर्पये । राजका-
 याम् ॥
 कृष्णसारः । पुं । कुष्ठाम् ॥ अगणितेषु
 कालसारे ॥ कृष्णसारस्तुः शरतिः ॥
 गोवत्स्यभावतः ॥ यदिरे ॥ कृष्ण-
 नसारः ॥ अर्जुनः । दृतायेति योगवि-
 भागात् समासः ॥
 कृष्णसारशिनः । पुं । शर्ये । धनश्रयेना-
 र्जुनवृक्षेणात् ॥
 कृष्णसारः । स्त्री । शिशपदिते ॥ कृष्ण-
 सारोऽस्याः ॥
 कृष्णसख्यः । पुं । कालसख्ये ॥ इति शब्द-
 चन्द्रिका ॥
 कृष्णा । स्त्री । शैपथ्याम् ॥ नीलीदत्ते ॥
 कलायाम् ॥ शैथ्यायाम् ॥ नीलपुम-
 नवायाम् ॥ कृष्णवीरके ॥ गुम्भार्या-
 म् ॥ कटुकायाम् ॥ सारिन्नोविशेषे
 ॥ राजसर्पये ॥ पर्यथ्याम् ॥ काको-
 ल्याम् ॥ सोमराज्याम् ॥ नदीविशेषे
 ॥ निर्जतेः पर्यायम् ॥ कृष्णादेत्यपते-
 र्वत्त्वोर्धामवद्देत्यसेवित्ताः नील-
 रत्नप्रभाकालवित्तिनवरभूयणाः ॥

केतुः

नाहंप्ररोधितो रविप्रानरत स्व
 १. स्वः । नेत्यसिर्षायते सखं नादेयः प
 २. पितैरपि ॥ एकचूडो द्विचूडस्व
 ३. त्रिशिखः पञ्चचूडकः । सहस्र शिख
 ४. रूपश्च इन्द्रकेतुरिबन्धितः ॥ सूर्य
 ५. पुत्रोऽपि पुत्रश्च । ब्रह्मविष्णुशिवात्मकः
 ६. । अनेकांशस्वरः केतुर्ग्रीष्मीर्षा स्व
 ७. योऽहन्तुः ॥ अथकेतुरित्येकवचनं जा
 ८. न्यभिप्रायम् । धृष्टाः दिवाहयः सर्वे
 ९. गदिनोऽधिकृताननाः । गृध्रासनग
 १०. ः । तान्ति केतवः स्युर्बेप्रदाः ॥ सर्वे कि
 ११. रोटितः कायाः कृत्वा लोकहितावहाः
 १२. । स्याद्भुजेनोच्छ्रिताः सर्वे व्रतमष्टोत्त
 १३. रंसदा ॥ इत्यादिषु बहुभुवर्षानात्
 १४. ॥ अथ केतुचारोऽवारोऽधीतो वि
 १५. श्यते । सयथा । तथाहावागमप्रदर्शना
 १६. र्यमाह । गार्गीयं शिखिचारं । पारा
 १७. शरं ससितदेवलकृतम् । अन्वीश्व
 १८. बहून् । इद्वा क्रियतेऽयमनाकुल्यारः
 १९. ॥ अयोद्यासमं यत्तद्यथा माह । दर्श
 २०. न असमयो वा न गणितविधिमां
 २१. ऽप्यशक्यते ज्ञानुम् । दिव्यान्तरीच
 २२. भौमास्त्रिविधाः स्युः केतवोयस्यात् ॥
 २३. अथकेतूनां दिव्यवर्जितानां मन्वेपां
 २४. स्वरूपमाह ॥ अहुताग्नेऽ नसकृ
 २५. पयन्नां स्तत् केतुरुपमेवोत्तम् ।
 २६. स्वयतीतपिशाचाभयमगिरत्वादीन्

केतुः

परित्यज्य ॥ दिव्यान्तरीच भौमा
 १. नां केतूनां स्वः ॥ अथजशश्वभवनतश्च
 २. तुरगकुञ्जराद्येष्वन्तरीचास्ते ।
 ३. दिव्या नचत्रस्था भौमाः स्युरतोऽन्य
 ४. थाशिक्षिनः ॥ केतूनां संख्यां मता
 ५. न्तरेऽहाहः । अतं मेकाधिकं मिके
 ६. तस्यस्य-मपरेऽवदन्ति । केतूनाम् ।
 ७. बहुरूपमेवमेव प्राह मुनिर्नारदः
 ८. केतुम् ॥ मत्तान्तरास्युक्तास्त्वसिहा
 ९. न्तमाहः । यत्केतो यदिवहवः किंम
 १०. नेन पचन्तु सर्वेषां वाच्यम् । उद
 ११. यासमवैः खानैः सर्षीरा धूपनैः ।
 १२. ॥ सर्वैः ॥ ॥ तेषां । पञ्चपात्तनियन्तार्य
 १३. ॥ माह ॥ यावन्वहानि हृद्योऽमासा
 १४. ॥ जावन्त एवफलपाकः । । मासै रस्या
 १५. ॥ स्व वदेत् प्रब्रमात् पञ्चत्रयात् पर
 १६. तः ॥ शुभस्य केतोः कर्म प्रस्य
 १७. सन्तुः प्रस्यः विद्युः कश्चु रश्चिरसं
 १८. स्थितः शुकाः । उदितो वा पृथिविदृष्टः
 १९. सुमिधसौखायकः केतुः ॥ अशुभं
 २०. स्य केतोः कर्म उक्तविपरीतकृपो
 २१. न शुभकरो धूमकेतुस्त्यस्यः । इन्द्रा
 २२. युषान्तुकारो विज्ञेयतोः । दिव्यचूने
 २३. या ॥ अपुना केतुसङ्घस्यैव लपयं
 २४. सफलं विषयुः सत्प्रादारेष रविजाः
 २५. यश्चविंशतिः केतवो भवन्ति तेषां
 २६. लचयमाह ॥ दारुणिहैमकः

केतः

कावस इति ख्याते देशविशेषे ॥
 केकयीः स्त्री । भरतमातरि । दशरथ
 रामजन्त्याम् ॥ केकयस्य दुहिता ।
 सङ्घोचेमाणाभाषा अन्वजनकभा-
 वापि पुंयोग इति पुंयोगादाख्या
 यामिति ङीष् ॥
 केकरः । त्रि । बलिरे । रेखाताना इति
 भाषा प्रसिद्धे निम्बोचताश्चिपुच
 ये । टेरके ॥ केसूँप्रिकर्तुं शीघ्र
 मस्य । कुणो हेतुताच्छोखानुलो
 भ्येष्विति टः ॥ इलदक्तादि च्यलुक् ॥
 केका । स्त्री । मयूरस्य वाक्याम् ॥ के
 मूँप्रिकायते ॥ कैशब्दे । अन्वेष्यो
 प्रोतिङः । इलदक्तात् । सप्तम्याः सं
 घायामि च्यलुक् ॥
 केकापुलः । पुं । मयूरे ॥
 केकिकः । पुं । केकावति । मयूरे ॥ मी
 द्यादिभ्यश्चेति ठन् ॥
 केकी । पुं । मयूरे ॥ केक इत्यस्य श्री
 द्यादिभ्यश्चेति षष्ठे इति ॥
 केचन । अ । केचिदि च्यर्थे ॥
 केचित् । अ । केचने च्यर्थे ॥
 केचुकम् । न । शक्तविशेषे । नाडीचे
 । विश्वरोचने ॥
 केशिका । स्त्री । पटकुख्याम् । तपटी
 इति भाषा ॥
 केतः । पुं । अभिनवमन्दिरे ॥ केतनम्

केतुः

केतुः । पुं । केवडा इति ख्यातेः केत
 कीटश्चे ॥ केतकः । अचिकापुष्पो
 जम्बुकः फकचच्छदः । सुवर्णकेत
 कील्लम्बुलघुपुष्पासुगन्धिनीः ॥ के
 तनकः कटुकः स्वादुर्लघु सिक्तः क
 फापङ्कः ॥ न । केतपत्रः पुष्पे ॥ केत
 व्याः पुष्पम् केतकम् । पुष्पमूलेषु व
 हुलमि च्ययो लुक् । नादि बद्धिः । लु
 क्तद्वितलुकीति स्त्री प्रथयलुक् ॥
 केतकी । स्त्री । तृणशुमान्तरे । खची
 पुष्पे । धुषिपुष्पिकायाम् ॥ केतयति
 । कित्तनिवासाद्वा । कुन् । खुल्वाः
 । शौरादिस्त्वान् ङीष् ॥
 केतनम् । न । सद्ने । गृहे ॥ निप्र
 त्तये ॥ केतैः । अजे । शिष्टे ॥ क
 च्ये ॥ केच्यतेः चाइतेः इनेन । कि
 तः । भावकर्मकारणाधिकरणेषु लु
 ट् ॥ खाने ॥
 केतितः । त्रि । निमन्त्रिते ॥ केतितस्तु
 यथान्यायं इत्यकथेष्वतन्द्रितः । कि
 थंश्चिदप्यतिक्रमनपापः शूकरतां व
 जित् ॥
 केतुः । पुं । खनि । सुतौ ॥ पताखा
 याम् ॥ लच्छाणि । चिह्ने ॥ रिपौ ॥
 नपस्यर्हे । राहोः शरीरे । शिष्य
 नि ॥ सचेत्यात्तरूपः ॥ यथा । ना

केतुः

नाहंप्ररोच्यते रविश्चानरतश्च
 यः । नेत्यसिर्वायते सखनादेयः प
 स्थितैरपि ॥ एकचूडो द्विचूडश्च
 त्रिशिखः पञ्चचूडकः । सप्तश्र शिख
 रूपश्च इन्द्रकेतुरियस्थितः ॥ पूर्व
 पुषोक्तिपुष्य, प्रह्लाविष्णुशिवात्मकः
 । अनेकशिखरः केतुर्ग्रीष्मीडां थ
 योदत्तु ॥ अथकेतुरियेकवचनजा
 न्यभिप्रायम् । भूषा-दिव्याश्चः सर्वे
 गदिनोऽभिकृताननाः । गृध्रासनग
 ः । नां त्रिच्यंकेतवः स्युर्नरप्रदाः ॥ सर्वेकि
 रोदितः कायां गृहलोकाहितान्वाहा
 त्वाङ्गुलेनोच्छ्रिताः सर्वे यतमष्टोत्त
 रंसदा ॥ इत्यादिषु बहुलदर्शनात्
 ॥ १ ॥ अथ केतुचारेऽवाराधीतो वि
 स्थितोऽयथा । तथाहावागमप्रदर्शना
 र्थमाह । गार्गीय त्रिभिचार पारा
 शर ससितदेवलकृतश्च । अम्योश्च
 बहून् दृष्ट्वा क्रियतेऽयमनाकुलशारः
 ॥ अयोदयात्मनयसप्तममाह । दर्श
 न मस्तमयो वा न गणितविधिमा
 ऽप्य शक्यते ज्ञातुम् । दिव्यान्विच
 भौमास्त्रिभिधाः स्युः केतुनायस्यात् ॥
 अथकेतूनां दिव्यवर्जितानामन्येषां
 त्पुरुषमाह ॥ अहुताग्नेऽ नमरु
 पंयमिं स्तत् केतुरुपमेवोतन् ।
 यद्योतपिशाचास्यमग्निरत्नादीन्

केतुः

परिच्यज्य ॥ दिव्यान्तरीच भौमा
 नां केतूनां खण्ड्वजशङ्खभवनतश्च
 तुरगकुञ्जराद्येष्वयान्तरीचास्ते ।
 दिव्या नचवृक्षा भौमाः सूरतेन्य
 यात्रिखिनः ॥ केतूनां संख्यां मता
 न्तरेणाह । यत मेकाधिक, मेके
 सप्तश्र-मपरे, वदन्ति, केतूनाम् ।
 बहुरुपमेकमेव, प्राङ्मुनिनौरदः
 केतुम् । मतान्तराद्युक्तात्पक्षिणा
 मन्माह । यद्येको यदिदृश्यः किम
 नेन पश्यन्तु सर्वथा भाष्यम् । उद
 यात्मकैः स्थानैः सूर्येरा भूपने ।
 रंथः ॥ तेषां कक्षपात्तनिपमाथ
 माह ॥ यावत्प्रहानि दृश्यो भासा
 स्त्वावन्त प्रवफलपाकः । प्रायै रश्मी
 र्श्च वदेत् प्रभ्रमात् पञ्चत्रयात् पर
 तः ॥ सुभस्य केतो र्थं । प्रम्य
 स्तनुः प्रसवः विध कश्चु रश्चिरसं
 स्थितः शुक्राः । उदितोवा प्यभिदृष्टः
 सुमिधसौरायावः केतुः ॥ अशुभ
 स्य केतो र्थं । उक्तविपरीतकृपो
 न शुभकरो भूमनेतुस्त्यथः । इन्द्रा
 सुपानुकारो विज्ञेयतो द्वित्रिचूने
 वा ॥ अपुना केतुसदस्येन्य नघय
 सफलं विपद्यु स्तथाएरिय रजिजा
 यश्चविंशतिः केतयो भवन्ति तेषां
 लघदमाह ॥ इत्येण्डेमरुः

केतुः

॥ कामलाभिरा कुलतनूनाम् ॥ सप्त
 ५ सप्तति वायुयुगाः ॥ श्यामीरुखा वि
 ७ तारा श्यामरूपा विकीर्णदीधित
 १५ यः ॥ १ ॥ अरुखाख्या कोऽवायोः सप्त च
 ३ सप्ततिः ॥ पापदाः पर्याः ॥ प्रजापति
 १५ सुतान् चक्षुःशोः पुत्रांश्चाह ॥ तारापु
 १५ अत्रिकाशाः गणका नाम प्रजापते
 १५ रैः ॥ ३ ॥ चार्शते चतुरधिके चतुर
 १५ स्त्रो विद्वत्सन्तानाः ॥ ३ ॥ चार्शते चतुर
 १५ र्नामाश्चक्रा नाम वरुणदा
 १५ चिंशद् वंशगुणसंख्यानाः ॥ १ ॥ अत्रिदत्
 १५ प्रभा समेता कीर्णकाः केतवः प्रो
 १५ क्ताः ॥ १ ॥ यस्ववतिः कोऽपुत्राः ॥ १ ॥ चय
 १५ प्रतिः काचमुद्राः कुवन्धसंज्ञाः १५ व
 १५ न्धसंज्ञाः ॥ १ ॥ पुष्टा भवमदाः स्यु
 १५ विरुपेताः शक्ति शिखिन् ॥ १ ॥ नव
 १५ विदिकमुत्राः सर्वेषां च संख्या मन्वे
 १५ षाश्च विशेषं विद्यामीत्याह ॥ १ ॥ सु
 १५ क्कविपुल्लैकतारा नव त्रिदशां केत
 १५ संमुत्पन्नाः १ ५ केतुसहस्रं विशे
 १५ ष मेषा मतेः वक्ष्ये ॥ १ ॥ तत्र ये दृश्य
 १५ ते तेषां लक्षणं वक्तुकाम सुधादा
 १५ वेव वसाकेते लक्षणमाह ॥ १ ॥ उद
 १५ गायतो मदान् चिम्यमूर्त्तिरपरोद
 १५ यो वसाकेतु उस्य करोति मर
 १५ पीकं सुभिक्षं प्रुत्तम कुर्वते ॥ १ ॥ अ
 १५ शिकेतोः शंखाख्यस्य ख० । तल्लच

केतुः

गयो ऽश्विकेतुः सत्तु ह्रुचः १ ५ सुद्रवाव
 १५ हः प्रोक्तः । शिखे स्नादक प्रार्थ्यां
 १ ५ शंखाख्यो उमरमरकाय ॥ कोपाल
 १५ केतो ख० । दृश्यो ऽमावास्यायां क
 १५ पाखकेतुः स घूरश्चिश्चिः १ ५ प्राङ्
 १ ५ नभसो ऽर्ह्विचारी सुनरकीर्णदि
 १ ५ रिरागकरः ॥ १ ५ रीशकेतो ख० । प्रोम् वै
 १ ५ श्वानरमार्गेशुर्वाद्यः १ ५ वरुचितासा
 १ ५ तीर्षः ॥ १ ५ नभसु खिभांगामी रीश
 १ ५ प्रति कोपालसुखीकखं ॥ १ ५ चक्रकेतो ख०
 १ ५ ॥ अपरस्यां र्खलकेतुः नशिलयो । या
 १ ५ म्याश्वाराखेऽश्वि तवान्गुच्छेद्दृ
 १ ५ षीथायुषोदक्ष तयातथा दैर्घ्यं माया
 १ ५ तंति मन्धि सुमीन् संसृष्ट्युभुव म
 १ ५ भिजित मेवच प्रतिनिदत्त । नभसो
 १ ५ ऽर्ह्व भांग भिन्ना यास्ये नार्कं ससुप्रया
 १ ५ ति ॥ १ ५ चन्यात्प्रवागकूर्त्तद्दृयावद्व
 १ ५ ती श्व पुष्कररस्यं ॥ १ ५ उदगऽपि
 १ ५ च देविका मपि मूयिष्ठं मध्यदेशस्य
 १ ५ ॥ चन्यानेपि प्रस्य देशान् कश्चि
 १ ५ त् कश्चि दृष्टिरेगदुर्मिषेः ॥ १ ५ दशमा
 १ ५ सान् फलपाको ऽलकैश्चिदष्टादश
 १ ५ प्रोक्तः ॥ श्वेतकेतो ख० । १ ५ प्राग्द
 १ ५ रापदृश्यो वाम्याय श्वेतकेतुरन्यस्य
 १ ५ ॥ १ ५ क्रदति युगाकृतिरपरे युगपत्तौ
 १ ५ संसदिनदृश्ये ॥ १ ५ शिखी सुभिक्षि
 १ ५ न्दौ तथाधिकं दृश्यते कतासाय ।

केरली

केरिह

१. श्या माखिङ्ग्य सुन्दरीम् । कारवे
 त् स्यापनं कामी बन्धः केयूरसंघ
 २. क इति ॥ अपिच । स्त्रीयां जङ्गल
 ३. करविष्टो गाढमाखिङ्ग्य सुन्दरी
 ४. कामये द्विपुसं कामी बन्धः के
 ५. यूरसंघक इति ॥ १०७ ॥
 केरलः १ पुं । मङ्गेश्वर इति प्रसिद्धे दे
 शवि ॥ यथा । उग्राः केरलपयाया
 २ इति हेमचन्द्रः ॥ सुप्रसङ्गं समारं
 ३ ध्यायद्द्वयो जगद्गर्भः । तावत् के
 ४ रलदेशः स्यात् । तिम्रयो सिद्धकेरल
 ५ ॥ रामेश्वरात् बृहद्वेद्या हुंसकेरल
 ६ नामकः । अनन्तशैल मारुतयाम
 ७ न्तु स्या दृष्ययं परे ॥ तावत् सर्वेभ्रमा
 ८ मातु केरलः परिकीर्तित इति ॥ वेद
 ९ यागानधिकारिभ्यश्चुप्रारिञ्चिच्छवि
 १० ॥ पुरैते श्रवियाः आसन् सगरेषु यो
 ११ धर्मोनाशितः वैशान्यज्ञं च कृतम् ।
 १२ यथा । निः स्याथायत्तषट्काराः
 १३ कृता स्तेन महात्मना । शका यवन
 १४ काम्बोजाः पारदाः पङ्गवा सभा ॥
 १५ केरलिसर्पा माहृपका द्यां शोलाः
 १६ सकेरलाः । सर्वे ते श्रविया स्यात् परम
 १७ स्तेया निराकृतः ॥ इति हरिवंशः
 १८ ॥ सम्प्रदाय विशेषे ॥ प्रश्रयन्दवि
 १९ शेषे ॥

१. डारयाम् ॥ ६ ॥ १०७ ॥
 केरलकः । पुं । खड्गधारो दिनर्षके । प्र
 २ यके ॥
 केरलासः । पुं । स्पटिके ॥
 केरिः । पुं । स्त्री । परीहासे । इवे ।
 ३ श्रीडायाम् ॥ केलेनम् । किल्लीडा
 ४ याम् । केरुचलनेवां । इन् ॥ स्त्री
 ५ ॥ श्रुतिव्याम् ॥
 केरलकः । पुं । प्रयोक्तृत्वे ॥
 केरलकला । स्त्री । सरस्वत्यापीयायाम् ॥
 केरलकालः । पुं । श्रीडासमये ॥
 केरलकिरिः । पुं । कृष्णपङ्कजसंघकेरि
 ६ वसानुचरे ॥ गच्छे नायकवयस्ये ।
 ७ विदूषके । वैशसिके ॥
 केरलकिला । स्त्री । कामदेवपत्न्याम्
 ८ । रतेर ॥
 केरलकिलावती । स्त्री । अरभाया
 ९ याम् ॥
 केरलकीर्षः । पुं । उष्ट्रे ॥
 केरलकुम्बिका । स्त्री । पत्नीभगिन्याम्
 १० । श्यालिकायाम् ॥ साची इति
 ११ भाषा ॥
 केरलकोपः । पुं । नटे ॥
 केरलनागरः । पुं । बहुभोगिनि । स
 १२ शोगवति ॥
 केरलमुखः । पुं । परीहासे ॥
 केरलगृधः । पुं । केरलकदम्ब इतिगै

केरली । स्त्री । श्रुतिव्याविशेषे ॥

केन्द्रम्

केदारकेन्द्रम् । न । पद्मकाष्ठे ॥ - १
 केदारेशः । पुं । केदारेश्वरे । काशि-
 श्चेशिवविशेषे ॥ - १
 केनती । स्त्री । सारदारेषु । रती ॥
 केनारः । पुं । कृष्णिनरके ॥ शिरः क
 मोक्षसन्धिषु ॥ - १
 केनिपातः । पुं । करिषे । कर्षे । नौ
 कापृष्ठस्य पाचनकाष्ठे । शशि इति
 गौडभाषा । यतनार इति देशभा
 वा ॥ केनले निपातोश्च । इत्यदना
 दित्यलुक् ॥ - १
 केनिपातकः । पुं । केनिपाते ॥ अर्थादि
 तिकम् । संज्ञायां नितिकन्वा ॥ - १
 केन्दुः । पुं । तिन्दुकपृष्ठे ॥ - १
 केन्दुकः । पुं । गाव इति गौडभाषा
 त्रसिद्धे गालवृष्टे ॥ शालविशेषे
 ॥ यथा । उद्युद्धं विरामान्तं
 ताले केन्दुकसंज्ञके इति दामोदरः ॥
 केन्द्रम् । न । कष्टके । अथचतुर्विंशत्
 मद्रमस्थानेषु ॥ यथा ॥ खद्यम्बु
 यूनकमीषि केन्द्रं मुक्तं च कष्टक
 म् । चतुष्टयं चाप खेटोः वशी च
 ये विशेषत इति ॥ स्पष्टशहानयना
 र्थं श्रीमत्संज्ञकाङ्कदये ॥ गौड
 स्य मध्यस्थाने ॥ यथा ॥ एतस्य मध्यं
 किञ्च केन्द्रं मुक्तं केन्द्रं ग्रहोत्तान्तर
 म्बुधते ॥ तः ॥ यतोः इत्यरे तावति

केयूर

तुङ्गदेशा खीचोच्चवृत्तस्य संदैवके
 न्द्रमिति ॥ यावा योगविशेषे ॥ य-
 वा ॥ आमोक्तिमगते चन्द्रे केन्द्रस्य
 सुरपूजिते । योगः केन्द्र इति स्या
 त्तीयातुरिष्टार्थं सिद्धिरिति ॥
 केन्द्रभवनम् । न । अमचतुर्विंशत्समद
 म्बुधतेषु ॥ - १
 केन्द्रम् । पुं । जन्मकाशिके, योगविशेषे
 ॥ यथा । रविवर्के चोदयंगे रन
 काश्चिन्नात् द्वितीयगेः सुनपा ।
 उभयाश्विते दुर्धरे । केन्द्रमसंज्ञि
 त्तोतो इत्येति ॥ भूतकं दुःखिनम
 प्रमंजातं केन्द्रमे विद्यादिति चक
 र्चम् ॥ - १
 केन्दुकः । पुं । केठ इति गौडभाषा
 त्रसिद्धे दक्षविशेषे । मेचुके । दक्ष
 सारिण्याम् ॥ न । केन्द्रशकवि ॥
 केन्दुकं कटुसंज्ञके तित्तं प्रादि किम
 खद्यु । क्षीपनं पाचनं इत्यं कपपित्त
 क्वापहम् ॥ कुष्ठकासप्रमेहास्रना
 शनवातसं, खद्यु ॥ इति ॥
 केयूरम् । न । प्रगल्भपृष्ठे । कष्टके ।
 यान्द्वन्द्वप्रतिभाषा ॥ केदारुशिर
 सिवाति । युमिश्रये । खर्जापत्रा
 दिभ्यश्चरोलवापित्त्वर । इत्यद
 नादित्यलुक् ॥ पुं । रतित्वन्धिपि
 यथा । खीचुं चैव सम्पीड्य दा

केन्द्रम् । न । पद्मकाष्ठे ॥ - १
 केदारेशः । पुं । केदारेश्वरे । काशि-
 श्चेशिवविशेषे ॥ - १
 केनती । स्त्री । सारदारेषु । रती ॥
 केनारः । पुं । कृष्णिनरके ॥ शिरः क
 मोक्षसन्धिषु ॥ - १
 केनिपातः । पुं । करिषे । कर्षे । नौ
 कापृष्ठस्य पाचनकाष्ठे । शशि इति
 गौडभाषा । यतनार इति देशभा
 वा ॥ केनले निपातोश्च । इत्यदना
 दित्यलुक् ॥ - १
 केनिपातकः । पुं । केनिपाते ॥ अर्थादि
 तिकम् । संज्ञायां नितिकन्वा ॥ - १
 केन्दुः । पुं । तिन्दुकपृष्ठे ॥ - १
 केन्दुकः । पुं । गाव इति गौडभाषा
 त्रसिद्धे गालवृष्टे ॥ शालविशेषे
 ॥ यथा । उद्युद्धं विरामान्तं
 ताले केन्दुकसंज्ञके इति दामोदरः ॥
 केन्द्रम् । न । कष्टके । अथचतुर्विंशत्
 मद्रमस्थानेषु ॥ यथा ॥ खद्यम्बु
 यूनकमीषि केन्द्रं मुक्तं च कष्टक
 म् । चतुष्टयं चाप खेटोः वशी च
 ये विशेषत इति ॥ स्पष्टशहानयना
 र्थं श्रीमत्संज्ञकाङ्कदये ॥ गौड
 स्य मध्यस्थाने ॥ यथा ॥ एतस्य मध्यं
 किञ्च केन्द्रं मुक्तं केन्द्रं ग्रहोत्तान्तर
 म्बुधते ॥ तः ॥ यतोः इत्यरे तावति

केरली

केरिड

म्या माखिङ्ग्य सुन्दरीम् । कारये
 त् स्यापनं कामी बन्धः केयूरसंघ
 क इति ॥ अथिच । खीयां अङ्गा
 म्पराविष्टो गाढमाखिङ्ग्य सुन्दरी
 म् । कामये द्विपुसं कामी बन्धः के
 यूरसंघक इति ॥ १ ॥
 केरलः । पुं । मल्लेश्वर इति प्रसिद्धे दे
 शवि० ॥ यथा । उद्याः केरलपयोया
 इति हेमचन्द्रः ॥ सुप्रसिद्धं समारं
 ध्ययानहोमो जगद्गर्नः । तावत् के
 रलदेशः स्यात् तन्मण्यो हिन्दुकेरल
 ॥ रामेश्वरात् व्यङ्ग्येष्ट्याद्दुसकेरल
 नामकः । अनन्तमैत्र मारय्य याव
 त् स्या दक्षयंपरे ॥ तावत् सर्वप्रमा
 मातु केरलः परिकीर्तितइति ॥ वेद
 ागामधिकारिण्यनुप्रारिण्ये च्छवि०
 । पुरीते अथिया आसन्सगरेषु पा
 धमोनाग्रितः वेग्रीन्यत्वं च कृतम् ।
 यथा । इतिः स्वाध्यायमपटकाराः
 कृता स्तेन महात्मना । यथा यवन
 काम्बोवाः पारदाः पञ्चवा सखा ॥
 केरलिसर्पा माक्षिपका द्यां शोलाः
 सकेरलाः । सर्वे ते अथिया स्नात यम
 स्तेषां निराकृतः ॥ इतिपरिवंगः
 ॥ सम्प्रदाय विशेषे ॥ प्रत्ययन्दवि
 शेषे ॥

हेरार्याम् ॥
 केरकः । पुं । खेडधारादिनर्षके । ॥
 वके ॥
 केलासः । पुं । स्पटिके ॥
 केलिः । पुं । खी । परीहासे । श्वे ।
 क्रीडायाम् ॥ केलेनम् । किलक्रीडां
 र्याम् । केलुचलनेवा । इन् । खी
 । ध्रुवधाम् ॥
 केरकः । पुं । अशोकदण्डे ॥
 केरकला । खी । सरस्वत्यावीखायाम् ।
 केरिकाखः । पुं । क्रीडासमये ॥
 केरिकाखः । पुं । कृष्णापञ्चसंज्ञकेषु
 वस्यानुचरे ॥ त. लो नायकवयस्ये ।
 विदूषके । वैशासिके ॥
 केरिकाखा । खी । कामदेवपत्न्याम्
 । रती ॥
 केरिकाखावती । खी । अरभायां
 याम् ॥
 केरिकाखीः । पुं । उष्ट्रे ॥
 केरिकाखिका । खी । पत्नीमगिन्याम्
 । श्याथिकायाम् । साखी इति
 भाषाया ॥
 केरिकापः । पुं । नटे ॥
 केरिनागरः । पुं । बहुभोगिनि । स
 भोगयति ॥
 केरिसुखः । पुं । परीहासे ॥
 केरिनृचः । पुं । केरिकादम् इतिगी

केशरः

केशवः

गुरुः श्रीतीरकृपित्तचर्वापहः ॥

कुलहर्षे ॥ नागकेशरपुत्रे ॥ भुरा

केशकीटाः पुं । शुक्रेयाम् ॥

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशगर्भः । पुं । ॥ पुत्रः ॥

ऋको ॥ के जले शीर्यते ॥ शुचिंसा

केशगर्भकः । पुं । ॥ पुत्रः ॥

प्याम् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । शुक्रेयाम् ॥

केशगर्भः । पुं । ॥ पुत्रः ॥

पुत्रे ॥ ॥ पुत्रः ॥

केशदः । पुं । ॥ हरी । विष्णो ॥ अक्षे ।

केशरंजनः । पुं । भृङ्गराजहर्षे ॥

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशराजः । पुं । नागमारि ॥ भृङ्गराज

याख्ये महनखवाणे ॥ शोणकवृक्षे ॥

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशधृत् । पुं । भूतकेशे ॥

केशराजः । पुं । नागमारि ॥ भृङ्गराज

केशनाभः । पुं । शाले । शीवेरे । शोका

केशरी । पुं । पुं । सिंहे ॥ सुरगे ॥ केश

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशपत्रः । पुं । कौचे । केशकलापे ॥

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशपर्णः । पुं । शो । शोमांशे ॥

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशपाशः । पुं । केशपर्णे ॥ यशः । यश

केशरहाः । पुं । मरुदक्षिकवृक्षे ॥

यशस्य कलापार्थाः कथान् परे ॥

केशकूर्पा । पुं । विन्दकवृक्षे ॥

केशपाशः । पुं । शो । शोमांशे ॥

केशवः । पुं । पुत्राहर्षे ॥ वासुदेने ।

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशभूः । पुं । शिरसि ॥

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशमयनीः । पुं । शो । शोमांशे ॥

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशमार्जकम् । पुं । कडुतिकाशाम् ।

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशमार्जकम् । पुं । कडुतिकाशाम् ॥

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशमार्जकम् । पुं । कडुतिकाशाम् ॥

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशमार्जकम् । पुं । कडुतिकाशाम् ॥

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशमार्जकम् । पुं । कडुतिकाशाम् ॥

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशमार्जकम् । पुं । कडुतिकाशाम् ॥

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशमार्जकम् । पुं । कडुतिकाशाम् ॥

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

केशमार्जकम् । पुं । कडुतिकाशाम् ॥

ऋगभ्येगान् । शुक्रेयाम् ॥ पुं । न । कि

ऋषयः

केशवाः

इति । इः । पृषेदिशदिशान् इकार
 स्थाकारः । यस्मात् त्वयैष दुःखान्ना
 १- शतः केशी । जनार्दन । तस्मात् के
 शवतात् । त्वं । लोकेष्वतो भविष्य
 सीति हरिं शोक्तेः ॥ यद्वा । केश
 संचिताः । सूर्यादि संक्रान्ता अंशवः ।
 १ तद्वत्तया केशवः । अंशयो वे प्रकाश
 न्ते समते केशसंचिताः । सर्वत्राकेश
 वंतस्मात् प्राहुः सौ । विजसत्तस्य ॥
 - इति भारतम् ॥ ब्रह्मविष्णुशिवस्वाः
 शक्तयः केशसंचिताः तत्रतयाः वा ।
 त्वयः केशिन इति श्रुतेः ॥ कश्च, अथ
 ईशस्य केशाः ब्रह्मविष्णुब्रह्माः ते
 आत्मा, ब्रह्मसया सन्तीति केशवः । के
 शवद्वा, भस्वर्तीय, केशवोन्मतर
 १- स्थासिति, वप्रत्तयः ॥ यद्वा । केशान्
 - ब्रह्मविष्णुब्रह्मान् षष्टि इच्छति सर्वा
 - दिकार्यायेति । वप्रकाशौ । अन्ये
 भ्योऽपिदृश्यतइति लप्रत्तयः ॥ यद्वा ।
 केशान् ब्रह्मविष्णुब्रह्मान् वासि गच्छ
 - ति नियामकत्वेनेति केशवः । वाग
 तिगन्धनयोः श्रितोऽनुपसर्गइति
 कः ॥ को ब्रह्मेति समाख्यात ईशो
 र्त्वं सर्वदेहिनाम् । आर्वा तवांशस-
 मृतो तस्मात्, केशवनामयान् ॥
 इति ह० वं ॥ चि । प्रव्रस्तकेशवति
 ॥ प्रव्रस्ताः केशाः सन्त्यस्य । प्रशंसा

याम् केशवोन्मतरस्यासितिवः ॥
 केशवान् । चि । केशिके । केश, सन्त्य
 स्य । मतपु ॥
 केशवर्दिनी । स्त्री । सप्तदेवीकतावात् ॥
 केशवायुषः । पुं । असाद्ये ॥ न । विष्णो
 । रश्चे ॥
 केशवालयः । पुं । असाद्ये ॥ विष्णो
 । म्दिरे ॥ केशवस्य, आलयः ॥
 केशवावासः । पुं । असाद्ये ॥
 केशवेमः । पुं । असाद्ये ॥ केशानां
 वेश, आर्वा नायन्नादिना कृतशोभा
 । विशेषः ॥
 केशवस्तृफलाः स्त्री । अमीशुचे ॥
 केशवन्त्री । स्त्री । अमीशुचे ॥
 केशवः । पुं । असाद्ये ॥
 केशकेशि । अ । केशेः केशेः, गृही
 स्वा प्रदत्ते युद्धे ॥ तपतेनेदमिति
 सङ्घे इति अमंशतिहारे वहुश्री
 हिः । अन्येषामपिदृश्यते, इति पूर्व
 पदान्ताख्यहीर्घः । इच्छकर्मथेतिहारे
 इति इच्छमाशान्तः । तिष्ठप्रमृ
 तिपु इच्छप्रत्ययस्य पाठादन्वयीभा
 वस्य अन्वयस्य च ॥
 केशान्तः । पुं । गृह्योक्ते संस्कारविशेषे ॥
 ब्राह्मणादीनां घोषादिपर्येषु कर्त्त
 वो गोदानाद्येप्रतिविशेषे ॥ वषाच

कैटभ्यः

१. अथापत्यं चो ज्ञानपदशब्दादि च
 २. पदमस्य यः श्रुतश्चेति तद्वाच्यं
 ३. गकारस्य श्रुतत्वेन ॥ निपातमर्गादि
 ४. त्रयोवेयादिभ्यः इति प्रतिशेषान् पूर्व
 ५. पुत्र्यादिरेषादेशः ॥ अमन्तत्त्वान्
 ६. कौटुम्भम् ॥ न किङ्करत्वे ॥ दासत्वे ॥
 ७. कौटभः ॥ पुं ॥ कूटनवृत्ते ॥ १ ॥
 ८. कौटभः ॥ पुं ॥ दैत्यविशेषेण ॥ १ ॥
 ९. कौटभजित् ॥ पुं ॥ विष्णोः ॥ कौटभन्मसु
 १०. रविशेष मनीषीन् ॥ जिक्रये ॥ सत्
 ११. स्वपिप्लुहृदुयुञ्जिदभिदच्छिद-
 १२. शिनोराक्षीमपसर्गेषिकिप् इति
 १३. क्तिप् ॥ इति ॥ इति ॥ इति ॥ इति
 १४. कौटभपा ॥ पुं ॥ विष्णोः ॥ इति ॥
 १५. कौटभो ॥ स्त्री ॥ दुर्गायाम् ॥ ५ ॥
 १६. कौटभारिः ॥ पुं ॥ विष्णोः ॥ १ ॥
 १७. कौटभी ॥ स्त्री ॥ कात्यायन्याम् ॥ १ ॥
 १८. कौटभेश्वरी ॥ स्त्री ॥ दुर्गायाम् ॥ तथा
 १९. चदेयीपुराणम् ॥ कौटभन्तु वशं कृ
 २०. त्वाण्यतीता ततः पुरीयथा ॥ तेन
 २१. सा गीयते देवी-पुराणे कौटभेश्व
 २२. रीति ॥ १ ॥
 २३. कौटभ्ये ॥ पुं ॥ कटफले ॥ मृत्तिकाश्चे
 २४. दाप्ल इति भाषा ॥ मदनरत्ने ॥
 २५. कौटभम् ॥ कौटभासे ॥ यद् ॥ कौट
 २६. रति इति तिलकम् ॥ रा० ॥ आ

कैरवः

१. तद्वतिकाः ॥ चतुः ॥ यम् ॥ निम्बे ॥
 २. मेहनान्बि ॥ १ ॥ इति ॥
 ३. कैरव्यः ॥ पुं ॥ कटफले ॥ कटभी इत्ये ॥
 ४. कैतकम् ॥ न ॥ कैतकीपुष्पे ॥ केवडा
 ५. भिधेगन्धजले ॥ वि ॥ कैतकी सम्भ
 ६. इति नि ॥ इति ॥ इति ॥ इति ॥
 ७. कैतवम् ॥ न ॥ कपटे ॥ इति ॥ विद्व्य
 ८. मसौ ॥ भिधेगन्धजले ॥ खल
 ९. सायाम् ॥ कितवस्त्रकर्मा ॥ य ॥ अयो
 १०. कैदारः ॥ पुं ॥ शक्तिधन्यो ॥ न ॥ वि
 ११. इत्यमूहे ॥ कैदारजले ॥ कैदारो च
 १२. व मुह्ये कैदारं तज्जलं स्मृतम् ॥
 १३. कैदार-वार्थभियुन्दि-मधुरं गुर्वदी
 १४. ॥ यजुत् ॥ कैदारसोदम् ॥ अर्थ ॥ इति
 १५. कैदारकम् ॥ न ॥ कैदारसमूहे ॥ चैवे ॥
 १६. ॥ कैदागवांसमूहः ॥ कैदारायश्चेति
 १७. बुष् ॥ इति ॥ इति ॥ इति ॥
 १८. कैदारिकम् ॥ न ॥ कैदारको ॥ कैदारा
 १९. ॥ खांसमूहः ॥ इति ॥ कवचिनय ॥ चो
 २०. ल्लेदारादपि ॥ इति ॥ इति ॥
 २१. कैदार्यम् ॥ न ॥ चैवे ॥ कैदारिके ॥ कै
 २२. दाराणां समूहः ॥ न ॥ कैदरीयश्चेति
 २३. यच् ॥ इति ॥ इति ॥
 २४. कैरवः ॥ पुं ॥ कितवे ॥ इति ॥ न ॥ कु
 २५. मुदे ॥ शुक्रोत्पले ॥ क जले रीति
 २६. ॥ इत्यमूहे ॥ यथा इत्ये ॥ इति ॥ इति ॥
 २७. तीक्ष्णेषु ॥ कैरवस्य इत्यमूहे इति ॥

कैलासः

म् । तस्येदमिच्छम् ॥

कैरविणी । स्त्री । कुमुदिन्याम् । कुमु
दयुक्तपुष्करिण्यादौ ॥ कैरवाशिस
न्त्यस्याम् । पु० इति ॥

कैरविणीखण्डम् । न । कैरविणीनां स
मूहे ॥ कर्मलादिभ्यः षष् ॥

कैरविणीफलम् । न । वैरा इतिप्रसिद्धे
कुमुदबीजे ॥

कैरवी । पुं । वन्दे ॥

कैरवी । स्त्री । चन्द्रिभायाम् ॥ मेयि
। कायाम् ॥

कैराटः । पुं । } स्थावरविपविशेषे ॥
कैराटकाः । पुं । }

कैराटः । पुं । वलवत्पुरुषे । दीर्घिहे ॥
न । शम्बरचन्दने ॥ पुं । न । भू

जिन्ते ॥

कैरालम् । ऋ । विडङ्गे ॥

कैराली । स्त्री । विडङ्गायाम् ॥

कैलास' । पुं । शिवसुपेरियोः स्थाने ।
कुवेराचले । गणपर्वते ॥ केजले खा

सो लसुन नस्य कैलासः स्फटिकं ।
सुलदन्तादिष्यलुक् । तस्यायम् ।

कैलास । ऋ ॥ यद्वा । केशीनां
समूहः कैलम् । तस्यसमूहश्च्युत् ।

तेनास्यतेषु । आसठपवेशने । इ
स्येतिघञ् ॥ आघ्रापकादूहे ॥ कै

लासास्यंतदृष्टु बोधिनीन्तदूहेत

कैवल्य

इच्छते ॥

कैलासोनेकेतन' । पुं । शिवे । पार्श्व
तीपतौ ॥

कैलासौकाः । पुं । कुवेरे ॥ शिवे ॥

कैवर्त्तः । पुं । धौवर इतिप्रसिद्धे वेण्या
गर्भे चर्चिचौरसजाते । धौवरे । हा
से । आशिके ॥ केजलेवर्त्तने । द
तु० । पचायञ् । कैवर्त्तानां मत्स्या
नामयं घातकः । तस्येदमिच्छम् ॥

कैवर्त्तमुस्तम् । नै । } कैवर्त्तीमुस्तके
कैवर्त्तमुस्तकम् । नै । } कूटवटे ॥

कैवर्त्तिका । स्त्री । मातृवप्रसिद्धेक्षता
विशेषे । वसुधारायाम् । सुरजाया
म् । सुमेगायाम् ॥

कैवर्त्तमुस्तकम् । नै । कैवर्त्तीमुस्तके ॥

कैवर्त्ती । स्त्री । परिपेक्षवे ॥ कैवर्त्त
भार्यायाम् ॥

कैवर्त्तीमुस्तकम् । न । कूटवटे । वा
नेये । परिपेक्षवे । नैवाद्या इतिभा

या ॥ इदन्तु विस्तुन्नकताशो वृक्षस्य
मुस्ताश्रुतिस्त्वगिति भावप्रकाशः ॥

कैवर्त्तानां जाति, कैवर्त्ती । कैवर्त्या
मुस्तकम् ॥

कैवल्यम् । न । निर्वाणे । अत्यन्तदुः
खत्रयप्रशमनलक्षणायां सुतौ ॥

आप्त्यन्तिकोषि दुःखचयाभान, कै
यन्यम् । तस्य पुहपस्य स्वभाषिद्या

कोकलः

देवाऽवैगुण्यात् सुखदुःखमोहरदि
तत्त्वात् सिद्धम् ॥ केवलस्यभावः ।
ब्राह्मणादिच्चात् प्यञ् ॥

कैशिकम् । न । कैश्ये । केशसमूहे ॥
केशानांसमूहः । अचिन्तयस्तिघेनो
उक्त् ॥ पुं । घृङ्गाररसे ॥

कैशिकी । स्त्री । नाटकदृष्टिविशेषे
॥ यथा । भारती । सात्वतो कैश
कारभूयो च उच्यते ॥

कैशोरम् । न । किशोरान्स्थायाम् ।
दशवर्षानन्तरं मासान्दशान्दशवर्षान्ता
वस्थायाम् ॥ कैमारं पञ्चमाब्दान्तं
पौगण्डं दशमावधि । कैशोर मास
ान्दशादिच्युक्ते ॥ किशोरस्यकर्म
भावो वा । प्राणभृज्जातिवयोवच
नो ज्ञावादिभ्योञ् ॥

कैश्यम् । न । कैशिके । केशदन्ते ॥ के
शानांसमूहः । केशान्वाभ्यायञ्छ
वन्त्यन्तरस्याम् ॥

कोकः । पुं । चक्रशक्ते ॥ उक्ते ॥ व्युत्
थाम् ॥ खर्खरीरुचे ॥ दर्दुरे ॥ वि
थौ ॥ कोकते । कुकसादाने । य
थायच् ॥

कोकलः । पुं । विश्लेषये लगविशेषे ।
पमरपुच्छे । कोमशे । घृष्यवर्षके ॥
तन्मांसं सानिभकासहरम् पित्त
दाहरण्येति राजनिर्घण्टः ॥

कोकिले

कोकदेवः । पुं । कपोते ॥
कोकनदम् । न । रक्तकुमुदे ॥ रक्तप
ङ्कजे ॥ कोकां शकान् नदति । य
दअथक्तेशब्दे । अन्तर्भावितयद्यर्थः ।
सूखविमुखादिच्चात् कः ॥

कोकनदच्छविः । पुं । शोखे । ईषद्रक्ते ।
रक्तोत्पलामे ॥ वि । तद्वति ॥ को
कनदं रक्तोत्पलम् तदिव छवि र्यस्य ॥

कोकवन्धुः । पुं । सूर्ये ॥ कोकस्यवन्धुरिव ॥

कोकाग्रः । पुं । समष्टिले क्षुप्रविशेषे ॥

कोकाशः । पुं । श्लेताश्ले । कर्के ॥ का
काश् इति कश्चित्पाठः ॥

कोकिलः । पुं । पिके । वनप्रिये । ता
ग्राशे । सधुगावने ॥ अङ्गारे ॥ इति
शिकाशशेषः । कोकते । कुकसा
दाने । सखिलस्वनिमदिभदिभण्डि
शण्डिपिण्डितुण्डिकुकिभूभ्यश्च ॥

कोकिला । स्त्री । पिकभार्यायाम् ॥ अ
जादिच्चाट्टाप् ॥

कोकिलाचः । पुं । तालमखाना इति
प्रसिद्धे वस्तुनि । इक्षुगन्धायाम् ॥
कोकिलोऽध्वयस्य । कोकिलशब्दः
कोकिलाचसदृशे लाचयिकः । अ
च्छोदर्शनादिच्यच् ॥

कोकिलाशसः । पुं । काशरुचे ॥

कोकिलेघुः । पुं । कृष्णवर्षरुचौ ॥

कोकिलेष्टा । स्त्री । भद्राजम्बाम् ॥

कोटवी

कोकिलोत्सवः । पुं । आग्रहणे ॥

कोकः । पुं । देशविशेषे ॥

कोङ्कणः । पुं । कौकन इतिप्रसिद्धे देशे

॥ अथाभ्यङ्गं समारभ्य कोटिदेशंस्थ

मथ्यते । समुद्रप्रान्तदेशोऽपि कोङ्कणः

परिकीर्तितः ॥ न । शस्त्रप्रभेदे ॥

कोङ्कणसुतः । पुं । परशुरामे ॥

कोचः । पुं । सङ्करजातिविशेषे ॥ स

तु नासच्छेदिगर्भे तोवरसौरसजा

तः । इतिप्रसिद्धवैवर्चपुराणम् ॥

कोजागरः । पुं । कौन्धिनपौर्यामास्या

म् । शतपूर्वमायाम् । कैामु

शाम् ॥

कोटः । पुं । दुर्गे । कुटे । गढ इति

भाषा ॥ कुटनम् । कुट० । भावे

घञ् ॥

कोटकः । पुं । चरानि राज इति भा

षा प्रसिद्धे गृहकारके ॥ सतु कु

सकार्या गर्भे अष्टाक्षिकाकारस्यैर

सजातः ॥ इति प्रसिद्धवैवर्चपुराणम् ॥

कोटरः । पुं । न । वृक्षस्थितगृहरे ।

निष्कृहे ॥ कोटराति । रा० । आत

इतिकः ॥

कोटकी । स्त्री । चण्डिकायाम् । दुर्गा

याम् ॥ अयिकाम् । विवसनायां चि

याम् ॥ कोटं वाति । वा० । आतो

नुमेतिप्रः ॥ गौ० लोघ् ॥

कोटिशः

कोटिः । स्त्री । धनुषोग्रभागे ॥ अथौ

। अस्त्रार्दरग्रभागे ॥ परीक्षकपरि

कल्पितनिर्घणनिर्घुपखीये । प्रावादु

कशाखुनिर्घयान्ते ॥ उल्लेखे । प्रक

र्षे ॥ दशप्रयुते । शतस्रस्रसङ्ख्या

याम् । १००००००० ॥ पिडङ्गशाक

इति गौड प्रसिद्ध शाके । पृष्ठायाम्

॥ कूटयते जनया वा । कूटआप्रदाने

। चु० । अचट् ॥ कोटयति । कोण्य

ते वा । कुटकौटिक्ये । इः ॥ कुण्यते

वा । इजलादिभ्यइतीञ् । सर्वधा

तुभ्यइतीन् वा । वा० गुणः ॥

कोटिकः । पुं । शक्रगोपकीटे ॥

कोटिकित् । पु । काश्चिदासे । मेधा

इरे ॥

कोटिपाचः । पुं । केनिपातके । अरि

ने इति हेमचन्द्रः ॥

कोटिरः । पुं । मङ्गले ॥ शक्रे । इन्द्रे ॥

इन्द्रगोपकीटे ॥

कोटिवर्धम् । न । वाणासुरपुरे ॥

कोटिवर्षा । स्त्री । पिडङ्गशाक इति

मै।डप्रसिद्ध पृष्ठायाम् । आसारक

इतिभाषा ॥ कोटिमिरवैवर्चयति । म

पु । वृष्सेचने । अच् ॥

कोटिशः । पुं । लोहमेदने । हेमा इति

भाषा ॥ कोटिना अघेय शक्ति शो

तनुकरणे । सुपोतिकः ॥ कोटिर

कोठः

स्यात्कीर्तिः वा । लोमादिच्चात् शः ॥
 कोटिशः । अ । कोटीकोटी ॥
 कोटीरः । पुं । किराटिः ॥ जंटावाम् ॥
 कोटीवर्षम् । मः । बाबासुरपुरे ॥
 कोटीशः । पुं । कोटिशे ॥ ॥
 कोट्टः । पुं । पुरश्च दुर्गे । राजधान्याम्
 ॥ न । दुर्मः । किल्ला गढ इति भा
 वा ॥ कुट्टच्छेदनभर्त्सतयोः अच् ॥
 कोट्टवी । स्त्री । मत्तकेश्याम् । ज्ञायायां
 । खियि ॥ वाक्कासां मत्तकेशी कोट्ट
 । वीनमिकाषसेति जटापरः ॥ दुर्गा
 याम् ॥ कुशासुरमातरि ॥ कुट्टनम्
 । कुट्टः । अच् । वा । मुद्यामावः ।
 कोट्टवातिः । वा । आत् इति कः ।
 गीरादिच्चात् ङीप् ॥
 कोट्टीपुरम् । नः । बाबासुरपुरे ॥ को
 ट्ट्याः पुरम् ॥ ॥
 कोट्टारः । पुं । नागरे ॥ कूपे ॥ पुष्करि
 ष्याः पाटके ॥ कुट्टते । कुट्टच्छेदने
 प्रतापने वा । वा । आरन्तु मुगश्च ॥
 कोठः । पुं । चक्राकारे कुठरोने । म
 प्लवके । स्वदोषे ॥ पाण्डुचयाम् ।
 असम्यग्दमनोदीर्घपित्तशेषविनिग्र
 हः । मण्डलानि संकलूनि राजव
 निवहूनि ॥ उक्थोठः सानुधन्य
 कोठ इत्यभिधीयते इति ॥ अन्यघ
 । परटीदृष्टनिकायः कण्ठमान् लो

कोथः

धितोऽस्यकफपित्तात् । शक्तिकोत्
 पादविनाशः कोठ इति निगद्यते
 तच्च्चेरिति ॥ कुगलति ॥ कुठिप्रतिधा
 ते । अच् । आगमशास्त्रस्थानि च
 च्चान्दनुम् ॥ ॥
 कोठरः । पुं । अङ्गोठरके ॥
 कोठरपुष्पी । स्त्री । वृद्धदारके ॥
 कोथः । पुं । वाद्यप्रभेदे ॥ धीयादीर्णा
 । वादने । खेन धनुषाङ्गतिना धीया
 दिर्वाद्यते तस्मिन् । नेपांशभाषया
 गच्छा इति स्थाने वाद्यवादनकाष्ठे ।
 धानानेकीचकडी इति भाषा ॥ ग
 हादीनामेकदेशे । कना इति भाषा
 ॥ अथौ । अथादीनामग्रभागे ।
 पान्याम् ॥ अगुडे ॥ मङ्गलग्रहे । भौ
 मे ॥ द्वयोर्द्विगोमंथभागे । विदिशि
 ॥ लयान्नयमपञ्चमयोः ॥ शनौ ॥
 कुगलते । नेन । कुगलन्दोपकरण
 योः । हलश्चेति घञ् । कुगल्यने
 नवा । कर्त्तव्यम् ॥
 कोथकुणः । पुं । उल्कुणे । उहंशे ।
 उहस खट्मख मङ्गल इत्यादिभा
 याप्रसिद्धे मत्कुणे
 कोथः । पुं । कथो इति गौड भाषा प्र
 सिद्धे नेत्ररोगविशेषे ॥ चि । अघिते
 ॥ गटिते ॥ यथा । सांसकोथः मां
 सांसगलनमिति ॥

कोशः

कोशम्

कोरकोऽस्त्री कुशले स्नात् कक्षीर
 कस्य लये रिति मेदिनिकरः को
 रकन्तु कुशले स्नादिति हेमोऽनेका
 र्थे । तथाच कलिक्कोरकोऽपुमा
 निश्चयरस्य प्रमादः । प्रायिकामि
 प्रायो वः । ककोशकेः । खखालेः ।
 कोरनामगन्धश्चेः । कुर्वतेः । कुंर
 शब्देतरेः । कुऽवन् । यदाः । कोश
 ति । कुससंस्थाने । खुख् । रकयो
 र्द्वैश्वम् ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥
 कोरनी ॥ स्त्रीः । कक्षौषायाम् ॥ पि
 प्यस्याम् ॥ कुरतिः ॥ कुरः ॥ वाहु
 लकोदङ्गु ॥ गौरादि ङोः ॥ ३ ॥
 कोरदूषणः पुं । कोरुनेः ॥ कोरुदूषय
 तिति । कुर्वतेः कुर्वतेः । खखलः । कर्त्त
 ग्युक् ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥
 कोशः । पुं । अङ्गप्रस्थाम् ॥ ३ ॥ शनौ ॥
 विषे । शीताः इतिभाषाः ॥ वराहे ।
 शुकरेण । उतसङ्गे । कोले । मुजाक
 रे ॥ शीताः शीतो इति भाषाप्रसि
 द्धे । श्लेषे । भेदके । खल्यनौकाया
 म् । उद्ये ॥ अस्त्रविशेषे । अटङ्गद
 यमाने ॥ अर्थसंहरजातिविशेषः । स
 तु वेदात् तीव्रकन्यायां जातः ।
 इति प्रथमैषेणपुराणम् ॥ अस्त्रमुधारि
 वि । श्लेषजातिविशेषः ॥ सप्त पूर्व
 शविष्येऽस्तात् । सगरेयासौ । वेद

यागादावनधिकारीकृतः ॥ इति च
 विखायुषः ॥ दिश्विशेषे ॥ म । खवे ॥
 ॥ मरिचे ॥ तोलकपरिमाणे ॥ बहुरे
 ॥ ॥ कोशफले ॥ कोश्याः फलम् ॥ अ
 ख् लुको । खक् । तद्वितलुकीतिङी
 । खोखुक् ॥ खैवीराक्षयु सुम्पद्म
 ॥ धुरीकोशमुच्यते ॥ कोशनाप्रहर
 ॥ दाहिः खल्यः मुखश्च वातकृतः । कफ
 विप्रकरश्चापि मुखसारकलीरित
 इम् ॥ कोशतिः । कुससंस्थाने ॥ ३ ॥
 खिलीतिखः ॥ यदा । कोशतिपीन
 खोत् । अच् ॥ यदा । ३ ॥ कोशिन्यङ्गा
 ॥ न्यङ् ॥ खल्येतिषर्त्तु ॥ ३ ॥ ३ ॥
 कोशिकेः पुं । अङ्गोदरार्थे ॥ बहुवार
 ॥ कुवे ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥
 कोशप्रसिद्धेः गन्धश्च विशेषे ॥ कक्षौषे
 ॥ मरिचे ॥ कोशितिः । कुसः । विद्यु
 त् ॥ कुमादिस्त्रादुत्सुक्ताः ॥ ३ ॥ ३ ॥
 कोशकन्दः । पुं । मङ्गकन्दविशेषे ॥ क
 मिमे । पुटकन्दः ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥
 कोशकङ्कटिकोः स्त्री । मपुखर्जूरिका
 याम् ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥
 कोशदलम् । न । नखीनामगन्धश्चे
 ॥ कोशस्यवदर्या इव दलम् ॥ ३ ॥
 कोशनासिकाः । स्त्रीः । अङ्गिणीकृत्वे ॥
 कोशपुच्छः ॥ पुं । कङ्कपश्चिपिः ॥
 कोशमूलम् । न । पिप्यशीमूले ॥

कोटः

- नं. १. कर्पूरसुखगन्धद्वयविशेषे ॥ क
 कोले ॥ कोपे, फलसस्य ॥ १. १.
 कोपफला, स्त्री. ॥ पीतघोषायाम् ॥
 कोपघृदिः । स्त्री. ॥ अर्धघट्टो ॥ कु
 १२२२ ॥ १. १. १. १. १. १. १.
 कोपमाशिकाः स्त्री ॥ कुरिकार्यम् ॥
 कोपस्यः - पुं. ॥ अक्षरबीजविशेषा
 ॥ खाज्ये ॥ यथा ॥ अक्षः शंङ्कनकश्च
 ॥ पि. बुक्तियाम् कर्कटः ॥ जीवा ए
 ॥ विविधान्ये कोपस्यः परिकीर्ति
 ॥ सी इति ॥ कोपस्यमधुराः सिन्ध्याः
 ॥ पित्तनातहरादिमाः ॥ अक्षः बहु
 वर्चसा एष्यः शुषकवर्धना इति ॥
 कोपातकः ॥ पुं. ॥ अक्षे । क्रमे ॥ कठे
 ॥ कोपासतति ॥ अतः ॥ कुन् ॥ १.
 कोपातकी ॥ स्त्री ॥ श्वेतघोषे ॥ घोपके
 ॥ १. १. १. १. १. १. १. १. १. १. १.
 कोपस्यः ॥ पुं. ॥ कोप्योडा इति गौर
 ॥ भाषाप्रसिद्धे फलविशेषे ॥ अक्षगुणाः
 ॥ कफनायुनाशित्वम् अग्निदीपन
 ॥ चम् सत्ववृद्धताकारित्वञ्चेति ॥ १.
 कोपी । पुं. ॥ आसद्ये ॥ १. १. १. १.
 कोपी । स्त्री. ॥ पादुकायाम् ॥ १.

कौकटि

पकानां मूषस्य क्षणिरस्य ॥ इन्द्र
 १. १. १. १. १. १. १. १. १. १. १.
 ॥ इति ॥ वि. ॥ आत्मीये- ॥ निजे ॥ कु
 १. १. १. १. १. १. १. १. १. १. १.
 ॥ अक्षितिवन् ॥ १. १. १. १. १. १. १.
 कोटांकः ॥ पुं. ॥ यवतान्त्रे ॥ १. १. १.
 कोटांगारम् ॥ न. ॥ अक्षिदि कोप्यके ।
 ॥ कोटार इति माया ॥ १. १. १. १.
 कोप्यम् ॥ न. ॥ ईपदुष्ये । मन्थोपे ॥ वि
 ॥ त इति ॥ ईपदुष्यङ्कोप्यम् ॥ ई
 ॥ अक्षिद्वय इति कादेवः ॥ १. १. १. १.
 कोसर्वः ॥ पुं. ॥ सद्यतीरनिविष्टे जनप
 ॥ दिविशेषे ॥ अतो धानुगसाम् ॥ कुस्य
 ॥ ति । कुससंक्षेपे ॥ इत्यस्तोनिर्वि
 ॥ वादः ॥ वाहुचकात् ॥ कक्षप्रक्षेपे गु
 ॥ यथ ॥ मया ॥ कौप्यिष्यां सत्यति ग
 ॥ चरति । सखनतौ ॥ पचायच् ॥ इष्यो
 ॥ दरादिभ्यात् कुम्बद्वयगुणः ॥ १. १. १.
 कोकटि ॥ पुं. ॥ वाचप्रभेदे ॥ १. १. १. १.
 ॥ अक्षप्रक्षरिमुनिविशेषे ॥ मृषे इति
 ॥ हेमचन्द्रः ॥ १. १. १. १. १. १. १.
 कौकट्यम् ॥ न. ॥ अनुसापे ॥ अयुक्त
 ॥ फुरये ॥ १. १. १. १. १. १. १.
 कौकटिकः ॥ पुं. ॥ दाम्भिके ॥ अदूरमे
 ॥ रिते च्छे । मिचौ ॥ कुकुटीमाया
 ॥ पादपातय ॥ नौपश्यति । संजायां
 ॥ ललाटकुक्ष्यौ पश्यतीति ठक् ॥ कु

कोटः । पुं. ॥ कुसले ॥ मृषमधि ॥ कु
 धे मध्ये ॥ यथा । स्थानान्यासादि

कोकटि । पुं. ॥ दाम्भिके ॥ अदूरमे
 रिते च्छे । मिचौ ॥ कुकुटीमाया
 पादपातय । नौपश्यति । संजायां
 ललाटकुक्ष्यौ पश्यतीति ठक् ॥ कु

कौटजः

कुटीरान्देन तत्पातार्हः । स्वल्पदेशो
 जीवच्यते ॥ सन्ध्यासीदि कौटाद्विषय
 ॥ भीत्या पादविशेषपर्याप्तद्वेषयन्त
 ॥ मेव चतुः संयव्यः शब्दति ॥ १ ॥
 कौटिकन्दसिः ॥ पुं । बोलासोप इति
 वैदिकप्रसिद्धे सर्पविशेषे ॥ भावदुपुमो
 ॥ इति विंशतिशतशेषः ॥ १ ॥
 कौचः । वि । कुशो भवे ॥ सवभवः इ
 त्यम् ॥
 कौचैसकः ॥ पुं । अशौ । कृष्ण ॥ कुशो भ
 ॥ कुशकुचिमोताभ्यः आस्यसङ्गा
 रेप्यति ठकञ् ॥
 कौङ्कः । पुं । पुं । कौकन इति प्रसिद्धे कौ
 कौङ्कः । पुं । कुचदेशे ॥ १ ॥
 कौटः । पुं । कुटजप्रदे ॥ स्वतन्त्रे ॥
 कौटजः । पुं । कुरैया इति प्रसिद्धे इषे
 । कुटले ॥ कुटी इति शब्दः स एव कौटः
 कौटैर्जायते सि । रुसम्प्राजनेर्दः ।
 न । कुटजफले ॥ कौटजम् कुट
 स्यादु मद्दु ग्राहि च विचक्षम् । स्व
 रश्देगपितासुगुदावर्त्त स्वभूचवि
 न् ॥ कुटजकुसुमे ॥ सच्छाकप्रका
 रोयया । काञ्चिकेन सधुरेण मूल
 त्तं स्वेदितः कुटजपुष्पासुच्छः । पा
 पितः सववेषे स्तिसत्तैने याति चि
 क्रुमुरभीरुधिमचम् ॥ कौटजं कु

कौडविक

- सुमं ग्राहि सुखादु मद्दु ग्रीतकम् ।
 चि सुषु इदो गवित्तासुगुदावर्त्तज्वरं इ
 । ॥ १ ॥
 कौटतन्त्रः । पुं । स्वकर्मजीविनि स्वा
 धीने निजाध्वस्थे तत्रापि ॥ कुष्ठा
 तन्त्रम् ॥ कौटः स्वतन्त्रः सचासौ तर्था
 च । ग्रामकौटाभ्यां तच्छ इति ठच्
 - समासान्तः ॥ १ ॥
 कौटस्यः । पुं । वास्याप्रममुनौ ॥
 कौटसाचरीः । पुं । मिप्यासाचिसि ॥
 कौटिकः । पुं । कुटीक इति प्रसि
 द्हे मांसविक्रयजीविनि । त्रैतसिके ॥
 - कूदेनः सगादिपन्ननयन्त्ये चरति
 । चरतोतिठक् ॥
 कौटसिकः । पुं । व्याघ्रे ॥ कर्मारे ॥
 - कुटिसिकया चरति सगान् - कर्त्ता
 ॥ रान्वा । अयंकुटिसिकाशरत्वाय ॥
 कौटिस्यम् । न । प्रमसरके ॥ चायक्य
 - भूचके ॥ कुटिसतायाम् ॥
 कौडविकः । वि । कुडवपरिमितनीद्या
 - दिवामयोग्ये चेतने ॥ कुडवखपायः ।
 सस्यवापइतिठक् ॥ पापविशेषे ॥ कु
 डवंसम्भवति । समपत्यपचरतिप
 चतीतिठक् । कुडवंस्यस्त्रिन्समा
 - पेशयतीत्यर्थः । दिडटेतिडोपिकौ
 डविकीयात्प्रथी । कुडवमुपसंहर
 तिपचति वेत्यर्थः ॥

कौतूह

कौतूहः पुं। पुं। रा. चसे। आदे। कु.
 शेषं शेषं। मच्चयितुं शीलमस्य। शी
 लमिच्छत् ॥ यदा। कौतूहं प्राति।
 आते इति कः। कौतूहपञ्च निरुत्तेरब
 कौतूहः कौतूहः। तस्येदमिच्छत् ॥
 कौतूहपदं नः। पुं। भीष्मः। इति चिंका
 कौषिण्यः। पुं। मुनिविशेषेण विष्णु
 गुप्ते। कौषिण्यः गौडापत्यम्। गणा
 दिश्वोत्तयम्। आसक्त्यै कौषिण्ययो
 ररेगन्ति कौषिण्यमिति मेहुञ्चेयं योऽ
 कौतूकम्। नि। अमूर्धविषयदर्शनोपभो
 गोत्साहे। कौतूहले। उतसने ॥
 अभिज्ञाये। निर्मसि ॥ इषे। तापर
 म्परायातमकले ॥ उदाहरणे। वस
 कृषे ॥ गीतादौ भोगकाले गृह्यत
 चर्मा निर्मितवेद्यमात्रं कायति ॥
 कै०। आते। मुपेतिकः। उपपदसमा
 सः। इकोऽश्वोऽङ्गयोगाखयस्ति
 इत्यः। प्रज्ञावर्ध ॥ यदा। कुत्साम्
 यः। अध्या० ठण्। इसुसुत्तानात्सः
 कौतूहलम्। नं। कुतूहले। कौतूके
 कुतूहलति। इलविलेखने। मू०
 कः ॥ यदा। इलति। इल० प्रचा
 यन्। कुत्साहलम्। प्रचादिण् ॥ कु

कौपीन

कौपीनम्। कर्म भावो वा। पुं। अण् ॥
 कौतूहः। पुं। कृतसंस्थापत्ते। अयि
 विशेषे ॥ कप्यम् ॥ बहुल्ये कुतूसाः ॥
 कौदासीकः। पुं। अण्। सङ्करजाति
 विशेषे ॥ सतुं एवं क्वांती वराज्जातः ॥
 कौहविकम् ॥ नं। सौवर्णसुषय्ये ॥
 कौहवीणः। वि। कौहवेषे ॥ कौहवा
 र्वा भवनं चित्रम्। धान्यानाम्भवे
 चेषेखम् ॥
 कौन्तिकः। वि। प्रांसिके ॥ कुन्तयोधि
 र्दनिजा कुन्तः प्रहरयेमस्य। प्रहरय
 मितिठक् ॥
 कौन्ती। स्त्री। रेणुकायाम्। भस्मार्थ
 निर्व्यापये। कुन्तिष्ठा। देवविशेषे
 पुभवा। तत्र भवेत्त्यम् ॥ कौन्ती ॥
 कौन्तेयः। पुं। सुविष्टरादिकुन्तीतम
 येपुं। अपत्ये। स्त्री। श्वोदक ॥ अर्जुन
 कौपीनम्। नं। कूपोदके ॥ भूमौ खान्ति
 स्यविस्तारो। मक्षीरो। मण्डलाक
 त्तः। बहु। बहुः स रूपः स्यात्तदम् ॥
 कौपीनमुच्यते ॥ कौपीनयो यदि स्वा
 दुविदेपमं चिते खपु। तत् चार
 कफवातमं दीपनं कफकृत्परम् ॥
 कौपीनम्। नं। अकार्ये ॥ चोरे। ने
 ससावदुपरिधेयखण्डे ॥ मुत्तामदे ॥
 पापे ॥ कूपमतनमर्हति ॥ कौपीन

कौमारी

म् पापम् । तत्साधनत्वात् तद्वहोप
 खात् पुरुषस्त्रिंशत् मपिकौपीनम् ।
 तत् सम्बन्धात् तदाच्छादन मपि
 कौपीनम् । शालीनकौपीने अघृ
 ष्टा कार्ययोरितिसाधु । नाज्ञावयवा
 र्थे इतीवाभिनिवेष्ट्यम् । छटिञ्च
 व्त्वात् ॥

कौमारम् । न । जन्मावधिपञ्चमाब्दप
 र्यन्ताया मवस्थायाम् । पञ्चमाब्दन
 भिव्याप्यावस्थायाम् ॥ कौमारम्पञ्च
 माब्दान्तमित्युक्तः ॥ कुमारस्त्वकर्म
 भावोवा । वयोवचनच्छादण् ॥ तन्व
 मते योऽवर्षपरिभितायाम वक्ष्या
 याम् ॥ जातः कुं पृथिवीं पद्भ्यां मार
 येन् तन्कुमारकः । इति प्रमासतो
 विद्वि कौमारं प्राग्भमाब्दतः ॥ तद्वति
 । पुं । स्त्री ॥ पुं । युवराजि । कर्षरइति
 भाषा ॥ सर्गविशेषे ॥ पत्न्यौ ॥ अपूर्व
 पतिङ् कुमारीं पतिरुपपन्नः । कौ
 मारापूर्ववचन इतिद्वितीयान्तादुप
 धमनकर्त्तर्यञ् प्रत्ययेमसाधुः ॥

कौमारमृच्यम् । ॥ । वैश्वविद्याङ्गविशेषे
 ये ॥ यथा । कुमारभरकषात्रीची
 रदे।पसंशोधनार्थं दुष्टस्तन्यग्रहसमु
 त्याना ष्व व्याधीना मुपशमनार्थं य
 त् तत् ॥

कौमारी । स्त्री । मातृकाविशेषे ।

कौमोद्

कार्तिकेव शक्तौ ॥ वाराहीकन्दे ॥
 भावयाम् ॥ अपूर्वपतिःकुमारी प
 तिसुपपत्वा । कौमारापूर्व वचनेद-
 त्ति प्रथमान्तान् स्वार्थे ऽण् प्रत्यये
 मसाधुः ॥

कौमुद्ः । पुं । कार्तिकमासे ॥

कौमुदिका । स्त्री । उमासखीविशेषे ॥

कौमुद्दी । स्त्री । ज्योत्स्नायाम् । प्रका

शिकायाम् ॥ आन्वयुज्यां पूर्वभाया

म् ॥ कुमुदानानियम् । तस्येदमि

श्वषिठिष्टेतिङीप् ॥ कार्तिक्याम्

। कार्तिकेकोत्सवे ॥ कुम्भेदेन मही

सेया मुदवर्षे ततोदयम् । धातुस्यै

निवर्त्तयैव तेन सा कौमुद्दीस्युता

॥ कौ मोदन्ते जना यस्या ज्ञानाभा

वैः परस्परम् । छटा स्तुहाः सुखा

प्रथा सौन सा कौमुद्दी स्युता ॥

कौमुद्दीचारः । पुं । न । कोजागरपू

र्विभायाम् । शारद्याम् ॥

कौमुद्दीपतिः । पुं । इन्दौ ॥ कौमुद्याः

पतिः ॥

कौमुद्दीदृचः । पुं । दीपवृषे । दीपद

इति भाषा ॥

कौमोद्की । स्त्री । विष्णोर्गदायाम् ॥

कोः पृथिव्याः मोदकः पाण्डकत्वात्

कुमोदको विष्णुः तस्येधम् । अण् ।

ङीप् ॥

कौलटि

कौमेदी । स्त्री । कौमेदक्याम् ॥

कौरवः । पुं । कुरुराजसन्ततौ । घृतरा
प्रादिपु । पाण्डवेषु च ॥ पाण्डोः कु
रुवंशजत्वात् । कुरोरथम् । कच्छा
द्विम्यश्चेत्यण् ॥

कौरवकः । पुं । कौरवे ॥ कुरुपुत्रः
कुरोरथं वा । विभाषा कुरुयुगन्धरा
भ्यामितिवुञ् ॥

कौरव्यः । पुं । कौरवे ॥ कुरोरपत्ये ।
कौरव्यः कौरव्यौ कौरव्याः वाङ्मणाः
। कुर्वद्भिद्योग्यः ॥ चक्षियेतु । कु
रुनादिभ्योऽय इति ऋक्ते सद्भाज
स्य बहुषुतेनैवास्त्रियामितिवहुष्ये
लुकि कौरव्यः कौरव्यौ कुरवः इ
ति बोध्यम् ॥

कौर्ष्यः । पुं । } वृश्चिकराशौ ॥
कौर्ष्यास्यः । पुं । }

कौलः । वि । आन्वयिके । सत्कुलोत्पन्ने
। कुलीने ॥ दिव्यवीरपशुभाषाम्
र्गते दिव्यभावरते । कुलाचाररते
। ब्रह्मविदि । यथा । दिव्यभावरतः
कौलः सर्वत्र समदर्शन इति ॥ अपि
च । पशो र्यक्षा ज्ञव्यमन्त्रः पशुरेव
न संग्रयः । वीरा ज्ञव्यमनु र्यौरः
कौला च नक्षत्रिज्ञवेदिति मघानी

उतन्द्रम् ॥ कुलेभ्यः । अण् ॥

कौलटिनेयः । पुं । स्त्री । कौलटेये ।

कौलिक

सतीभिषुकाः सुते । सत्या भिचा
र्यै गेहज्ञेहमटन्त्याः पुत्रे ॥ कुलटा
याभ्रपत्यम् । कुलटायावेतीनङ् ।
स्त्रीभ्योऽङ् ॥

कौलटेयः । पुं । स्त्री । कौलटिनेये ।
सतीभिषुकीपुत्रे ॥ असतीपुत्रे । वा
न्धिकिनेये । वन्धुत्वे ॥ कुलटायाः अ
पत्यम् । स्त्रीभ्योऽङ् ॥

कौलटेरः । पुं । असतीसुते । बान्धिक
नेये । कौलटेये ॥ कुलटायाः अप
त्यम् । चुहाभ्योवेतिङ्क् । अङ्गरी
ना ग्रीकहीनादि चुहा ॥

कौलत्यः । वि । कुलत्यसन्निधिरसा
दा ॥ कुल्यस्त्रायम् । तस्येदमिप्य
ण् ॥ कुलत्यैः संकुते ॥ कुलत्यको
पधादण् ॥

कौलत्वीनम् । वि । कुलत्वोद्भवत्वे ॥
कुलत्वानाम्भवनरुत्वेणम् । भान्याना
म्भवने च्चेत्तदिति खञ् ॥

कौलवः । पुं । ववादिपु तृतीयकरणे ॥
तत्रकातस्त्रफळं यथा । वाग्मी विनी
तौ नितरां स्वतन्त्रः प्रागल्भ्ययुक्तौ न
नुजो महौजा । सुसन्मतः स्या दि
दुषां कृतम्र श्चेत् कौलवाख्यं कर
संभ्रस्ताविति ॥

कौलाचकम् । वि । कुलात्तेन धृते ॥

कौलाद्यादिभ्यो वुञ् ॥

कौवेर

कौलिकः । पुं । तन्त्रवाये ॥ कुलमार्ग
 प्रवर्तके परशिवे ॥ शत्रुः कौलिक
 इति श्रुतेः ॥ वि । कुलमार्गस्थे ।
 ब्रह्मविदि ॥ पापखे ॥ कुलपरम्प
 रायान्ते ॥ यथाकौलिक धर्मणः ॥
 कौलीनम् । न । गुह्ये ॥ जन्मे । घरी
 वाहे । लोकापवादे ॥ अकार्ये ॥ कुल
 मंथि ॥ कुलीनस्त्रे ॥ अहिपशुपति
 शुनां युधि ॥ प्राणिलूते ॥ कुलीनस्य
 कर्मभावो वा । युवादिस्त्रादण् ॥
 कौलीन्यम् । न । कुलीनस्त्रे ॥
 कौलीरां । स्त्री । कर्कटमृङ्ग्याम् ॥
 कौलेयः । वि । कुलीने ॥ इति द्विरूपो
 भरतश्च ॥
 कौलेयशः । पुं । कुकुरे । शुनि ॥ कु
 लोभवः । कुलकुञ्जिणीयाभ्याः श्रास्य
 लङ्कारेण्विति ढकण् ॥ वि । कुलीने
 ॥ कुलस्यपत्यम् । अपूर्वपदादस्य
 तरस्यायङ्कुञ्जविनिढकण् ॥
 कौलमापीणम् । वि । कुलमापोद्भवेचे
 से ॥ कुलमापाणां भवनह् घेघम् ।
 धान्यानामिति खण् ॥
 कौल्यः । वि । कुलीने ॥ इति द्विरूप
 कोपः ॥
 कौल्यम् । न । कुलने । कौलिफले ॥
 कौवेरम् । न । कुठौपथौ ॥ वि । कुवे
 राङ्गुणे ॥ कुवेरसम्बन्धिनि तत्का

कौशन्नी

कौशन्नी । स्त्री । कुवेरस्येदमित्यर्थे ऽण्
 कौवेरी । स्त्री । माटमेदे ॥ उत्तरदि
 शि ॥ कुवेरशक्त्याम् ॥ अणानान्
 ङीप् ॥
 कौशम् । न । काम्यकुजदेये ॥
 कौशलम् । न । क्रियायां नैपुण्ये । कु
 शलतायाम् ॥ यथा । कृपातिकर्क
 शः शान्तः कृपातिवृत्तितः शुचिः ।
 एकत्र काव्ये व्याख्यातु स्तायज्ञौ कौ
 शलं कवेः ॥ इत्यमरशतकटीका
 ॥ कुशलस्यं कर्मभावो वा । पुं अण्
 कौशलिका । स्त्री । प्राभृते । उपायने
 ॥ कुशलप्रश्ने ॥
 कौशल्यी । स्त्री । कुशलप्रश्ने ॥ प्राभृते ॥
 कौशल्येयः । पुं । श्रीरामे । रघुसमे ॥
 कौशल्यम् । न । कुशलतायाम् ॥ कुश
 लस्य कर्मभावो वा । प्राङ्गणादित्वा
 त्प्यञ् ॥ वि । कौशल्यार्थाभवे ॥
 कौशल्यी । स्त्री । राममातरि ॥ कुश
 लेव । स्वार्थे ष्यञ् ॥
 कौशल्यायनिः । पुं । कौशल्यायनैः ॥
 कौशल्येयः । पुं । सीतापती । श्रीरा
 मे ॥ कौशल्यया अपत्ये षेढक् ॥ म
 नेमवादान्तरं विज्ञानमये कोपे ॥
 कौशल्यं सर्वार्थापपोनसतसर्वांशु
 द्विसंज्ञांभयः ॥

कौशान्नी । स्त्री । कुशाम्बुनिर्घृतायां

कोशीत

नगर्याम् । वनस्पत्तने ॥ कुशाब्जे
न निर्वृत्ता । तेननिर्दक्षमिष्यम् ।
डोष् ।

कौशिकः । पुं । विश्वामित्रमुनौ ॥ कृ
शिकर्षापच्यन् ऋष्यण् । गोषाऽप
च्येतु विदायन् ॥ कौशेभवे वा ॥
अप्या० ठम् ॥ नकुले ॥ व्याचराचे
॥ गुग्गुली ॥ शक्ने ॥ कोषचे ॥ उहू
के ॥ शृङ्गारसे ॥ मज्जनि ॥ अश्व
कर्षावृचे ॥

कौशिकप्रियः । पुं । रामचन्द्रे ॥

कौशिकफलः । पुं । नारिकेले ॥

कौशिका । स्त्री । नारिकेलनिर्मि
ते पानपात्रे ॥ इति हेमचन्द्रः ॥

कौशिकात्मजः । पुं । अर्जुने । पार्श्वे ॥

कौशिकायुधम् । न । इन्द्रपाशे ॥

कौशिकारातिः । पुं । काके ॥

कौशिकी । स्त्री । चण्डिकायाम् ॥

कौशाङ्गिगैता । तदुक्तम् । शरीर
कौशाङ्गत्तस्याः पार्श्व्यानिः खता
श्विका । कौशिकीतिसमस्तोषुत
तोस्तौ केषुगीयत इति षुपोदरा
च्चात्साधुच्चम् ॥ तत्स्थाने ॥ नदी
विशेषे ॥ भाष्येऽपि ॥

कौशिकयोगः । पुं । भाष्येऽपि दृष्टे ॥

कौशीतकी । स्त्री । उपनिषद्विशेषे ॥

अगस्त्यमुनेर्भाष्यायाम् । लोपासुञ्ज

कौसल्या

याम् ॥

कौशीत्वम् । न । नृत्यगीतवादिना
नुवन्धे ॥

कौशेयम् । वि । कृमिकौशेयवृक्षादौ
। रेणिकपटा इति भाषा ॥ कौशे
सम्भूतम् । कौशादृढम् । कौशावि
कारो वा । विकारे वा ङम् ॥

कौशिकः । पुं । कौशिकाश्वेषु ॥

कौशिकी । स्त्री । उमायाम् । नदी
विशेषे ॥

कौसल्या । स्त्री । श्रीरामचन्द्रनन्या
म् ॥ कौसलस्य राक्षोऽपत्यं स्त्री ।
सुभेत् कौसल्यावादात्प्यङ् इति
प्यङ् । यत्स्वावितिच्चाप् ॥ स्वच
निर्देशात् कौसलशब्दो इत्यसकां
रमथः ॥

कौसल्यानन्दनः । पुं । श्रीरामे ॥ कौ
सल्याया नन्दनः ॥

कौसल्यानन्दवर्द्धनः । पुं । श्रीरामच
न्द्रे ॥ कौसल्याया आनन्दं वर्द्धयति
तच्छीलः । अनुदासोत्तश्चेतिपुष्
॥ कौसल्यानन्दस्य वर्द्धने वा ॥

कौसल्यायनिः । पुं । श्रीरामे ॥ कौश
लस्यापत्यम् । कौशल्यकार्मायाभ्या
श्चेतिफ्रिन् । परमप्रकृतेरेवायमि
ष्यते । तर्हिस्वप्ने विकृतिनिर्देशोऽप्य
र्थः स्यात् । नव्यर्थः । यतः प्रत्ययस

कौस्तुभः

त्रियोगेन प्रकृतिरूपनिपाच्यते

॥ कौस्तुभाद्यस्तालव्यमध्याश्रयि-

वैधा; ॥

कौस्तुभम् । न । आलस्ये । तन्द्रायाम्

॥ कुतीद्वयभाषे ॥

कौस्तुभम् । न । कुसुमाश्रये । पुष्या

श्रये ॥

कौस्तुभः । पुं । अरण्यकुसुमे ॥ न ।

श्राकविशेषे ॥ यथा । कौस्तुभं कौ-

सखं श्राकं कास्तमर्दविमर्दितम् ।

पाचितं तप्तसुष्टते भाषिमग्नवि-

मिश्रितम् ॥ कौस्तुभं कास्तनि च्छ-

कं हृषं मुष्यन् पिच्छम् । सुस्वा-

दु मरुं पाके लघु, कथं सरं चित-

मिते ॥ - वि । कुसुक्षुपुष्यरागवृत्ते ।

कस्तुभा कस्तुभी-इति, भाषा ॥ कुसु-

म्भेन रक्तम् । तेन रक्तं रागादिच्यम्

॥ तस्येदमिच्छ्यम् वा ॥

कौस्तुभः । पुं । विष्णोर्मणिप्रभेदे ॥

यथा । आत्मानं मख जगता निर्णि-

क्तं मगुणामखम् । विमर्चितकौस्तुभ-

मणिस्वहृषं भगवान् हरिरिति वि-

ष्णुपुराणम् ॥ कुसुमं सुध्वाति न्या-

प्रोति इतिकुसुभो ऽव्यिः । तत्रभवः

। अण्ये ॥ कु स्तोभते इति कुसुभो

ऋतुः

- विष्णुः । शुभस्तम्भे । मू० कः । तिस्र-

यमिति वा ॥

कौस्तुभलक्ष्यकः । पुं । विष्णो ॥

कौस्तुभवचाः । पुं । पृथ्विर्गर्भे । विष्णो ॥

ऋकचः । पुं । ग्रन्थिवाख्यतरौ ॥ पुं । न-

करपथे । करवत् करौत, आराइति

भाषा ॥ योगविशेषे ॥ पृथ्याडिति

यथो मर्त्या दिलोमं ऋकचः स्मृतः

॥ ऋ० इति ऋकचि- । ऋकचशब्दे ।

पृथ्याडत् ॥

ऋकचच्छदः । पुं । कौतकीवृक्षे ॥ ऋक-

चसदृशो न्छदाः यस्य सः ॥

ऋकचपथः । पुं । श्राकवृक्षे ॥

ऋकचपात् । पुं ।

ऋकचपादः । पुं ।

ऋकचपृष्ठो । स्त्री । कुषयी इतिप्रसि-

द्धे मत्स्ये ॥

ऋकचः । पुं । क्यार इतिगौडभाषाम-

सिद्धे पश्चिमिशेषे । कृकरे ॥ ऋइति

कथयति । कच० । अच् ॥

ऋकरः । पुं । कगोरवृक्षे ॥ ऋकये ॥ ही-

ने ॥ ऋकचे ॥ ऋइतिकरोति । अ-

च् ॥ ऋइतिगण्डकरणशौलः । कृषो-

हेतुताच्छोल्बेतिटः ॥

ऋतुः । पुं । यज्ञे । श्रोतामिडोमादौ

॥ सोमसाधेयामे । यूपतचित्ते यज्ञे

॥ कामः ऋतुः कर्म जन्मे पद्येपामेव

क्रतुय

कर्मः ।

क्रमोभवेत् । तर्कसंक्रान्ते रभेदमा
 शङ्काह । पुंसो या विषयापेक्षा स
 काम इति भयस्यते ॥ स एव वर्द्धमानो
 सन् क्रतुस्त्वं प्रति यद्यते । बचे रति
 श्रयः काम्ये विषये क्रतुर्भावते इति
 ना । सङ्ख्ये ॥ अक्षयः करणं जाते म
 र्त्तरीयायान्तर्गतं मुनिविशेषेण । अथ
 वसाये । एवमेव नान्येष्वपि विषय
 प्रस्यये ॥ विन्देदेषवि ॥ करोति
 क्रियते वा । कृणः क्रतुः ॥ इन्द्रियेषु ॥
 क्रतुच्छब्दः । पुं । शृङ्गेभेदे ॥
 क्रतुदोषनुत् । पुं । प्राणायामे ॥ क्रतु
 शब्देनेन्द्रियाणि संकृष्यतीवा तेषां दौ
 षाः । विहिताननुष्ठाननिषिद्धाश्च
 यकृता । तान् नुदति न्दपत्रमयती
 ति क्रतुदोषनुत् । उत्कृष्टं च दृष्टं
 न्तेभ्यायमा नानां धातून्श्च यथा
 रमणाः । प्राणायाकैः सजा दौषा
 । प्राण्यन्तीन्द्रियनेचिरा इति ॥
 । क्रतुभ्रूट् । पुं । असुरे ॥ नास्तिके ॥
 क्रतुद्विष्टः । पुं । असुरे ॥ नास्तिके ॥ क्र
 तुद्वेष्टि । विष्य अप्रीतौगं सत्सृष्टि
 पतिरिष्टम् ॥
 क्रतुव्वंसी । पुं । शृङ्गे । शिवेण क्र
 तुं दचयन्नं ध्वंसयति । ध्वंसुठ । सु
 प्यशोतावित्तिखनि ॥

क्रतुपुरुषः । पुं । विंशौ ॥ १० । १०
 क्रतुभुक् । पुं । अमरे । देवे ॥ क्रतु
 क्रतौ वा भुङ्क्ते । भुजपालनाभ्यव
 चारयोः । शिन्धेभ्योपिदृश्यते इति
 क्तिप् ॥ १ । १० । १०
 क्रतुरंजि । पुं । राजसूययज्ञे ॥ क्रतु
 नाराजा । टच् ।
 क्रतुविक्रयी । पुं । क्रतुविक्रायके । म
 दीययोगस्य फलं तव भवस्त्वित्थमि
 । धायधनंमेषीतरि ॥ १० । १०
 क्रतुसमः । पुं । राजसूययज्ञे ॥ क्रतु
 उच्यते ॥ १० । १० । १०
 क्रवकशिकाः । पुं । भूमि । विदुर्भदेभ्यो ॥
 कथनम् । न । मरियोर्गं क्रवकसाया
 । म्प भावे ल्युट् ॥ सुक्तोमुहसि ॥
 कर्षेनकम् । न । कर्षनीये । स्वर्षिके ॥
 कर्षिनम् । न । रोदने । शोकादिना
 । स्तुपतने ॥ आङ्गिम् ॥ कर्षिभाह्वा
 नेरोदनेच । भावे ल्युट् ॥ योषस
 रावे ॥ पुं । विदाले ॥ इतिशब्दमणि ॥
 क्रन्दितम् । न । आह्वाने ॥ रुदिते ॥
 । युधिचीत्कृता ॥ क्रदि । क ॥
 कर्मः । पुं । अनुकर्म । नियतपूर्वापर
 मावात्सर्नि ॥ शक्तौ ॥ विद्योने । क
 ल्ये ॥ आनमस्य ॥ चरयोः । शल्प्रौ ॥
 क्वित्तिविशेषे ॥ भिषजामिते विफित्
 सार्यास् ॥ क्रमर्थे सनेनवा । क्रमु

क्रतुपयु । पुं । अश्वे ॥ इतिचारावली ॥

क्रमु

कामाग

कथले

१ घञ् । नोदासोपैति न दृष्टिः ॥
 कामतिगच्छति वा । क्रमेः पचाद्य
 ष् ॥ पादविचये ॥
 कामकः । पुं । क्रमचैः ॥ क्रममधीते न
 दृष्टे । क्रमादिभ्योवुञ् ॥
 क्रमिणः । पुं । अरुचि ॥ न । अतिक्रमे ॥
 क्रमनिग्रहः । पुं । उठनिग्रहादन्यस्य
 नमसो निग्रहे ॥ क्रमनिग्रहचाऽ
 ध्यात्मविद्यामास्याद्वयलयायाः । अ
 ध्यात्मविद्याच दृश्यमित्यादिदृग्बन्तु
 नात्प्रकाशस्वभावोपपत्ति । तथाच
 संति संतन्मनः स्वर्गाचरेषु दृश्येपुं
 प्रयोजनाभायं प्रयोजनपति दृग्बन्तु
 नि चर्गाचरस्व च युद्धा निरिन्धना
 द्विबन्तु स्वयमेवोपशाम्यति । तथा
 च्चयति । यद्यनिरिन्धनो बहिरः स्व
 योनावुपशाम्यति । तथा दृष्टिच
 योनिर्वात न्ययोनावुपशाम्यतीति ॥
 योनिरात्मा ॥
 कामपूरकः । पुं । बकवृक्षे ॥
 कामशः । अ । क्रमेण जनेषुष्यथैः उ
 यठवसे इतिभाषा ॥
 कामागतम् । वि । कामायति । पिठ
 पितामहादिकतेय प्राप्ते ॥ यथा ।
 अस्यतन्त्राः श्रियः सर्वाः पुत्रदारुप
 निशः । अस्यतन्त्र रूप गृही यत्र
 तत्स्थान् कामागतमिति नादः ॥

कामायातः । वि । कामागते ॥
 कामः । पुं । गुवाके ॥ कामति । कामु
 । बाहुलकादुः ॥
 कामुकः । पुं । भद्रमुक्तके ॥ वृक्षदारु
 गि ॥ कार्पासिकाया फले ॥ पट्टिका
 शोभे ॥ पुं । गुवाके ॥ कामति । क
 मुं । बाहुलकादुः । कनू ॥
 कामकफलम् । न । गुवाके ॥
 कामुकी । स्त्री । गुवाकद्रुमे ॥
 क्रमेणः । पुं । उष्ट्रे ॥
 क्रमेलकः । पुं । उष्ट्रे । महात्रे ॥ काम
 ति । कामुं । विष् । एलति इलगा
 तैः एलवतिवा । इलचये । एलु
 क्रम चासौ एलकश्च ॥
 क्रयः । पुं । मूल्येनपरस्माद् व्यग्रद्वयो
 द्व्यदानेना स्यन्तस्वीकारे ॥ यथा ।
 निग्विष्यं यस्तुतन्मूल्यं नुभयोः त
 ग्नीति शिरे । परम्परात्तंकरणं क्रय
 सिद्धिस्ततोभवेदिति ॥ अपिच । का
 यंसिद्धिरदृष्टानां गुणप्रपणतेभ्यै
 न । विषयैरेतेदृग्गुणानामन्यघामय
 तिकप्रदतिथीमहानिर्वाणतान्यम् ॥
 कथलेखम् । न । मूल्यादिकथयिषी ।
 क्रयाला कथामा इतिभाषा ॥ यथा ।
 । गृहं चैवादिनां मोक्षां तेषु मन्दा
 चरान्वितम् । पचकायतेवत्तु मय
 लेखं नदृष्टते ॥ इतिगृह्यतिः ॥

कथम्

कथयिक्तयः । पुं वागिज्ये । वणज इति भाषा ॥

कथयिक्तयानुशयः । पुं । कथयिक्तययो पश्चात्तापे । अष्टादशविवादान्तर्गत विवादविशेषे ॥ यथा । क्रीत्वावि क्रीय वाकिञ्चरस्त्रेहानुशयो भवेत् । सोऽन्तर्द्वयहासतद्दृश्यं दृष्टाद्यै वाददीत वेतिमनुः ॥

कथयिक्तयिकः । पुं । वणिजि ॥ कथयि कथाभ्यां जीवति । वृत्तकथयिक्तया इन् ॥

कथयिक्तयो । वि । कथयिक्तयकर्त्तरि ॥ कथयिर्षम् । न । कथयिर्षे । प्राकारा कथयिर्षकम् । न । से ॥ इतिशिकाण्ड शेषः ॥

कथयिर्ष । पु । इहे । हाट इति भाषा ॥

कथयिः । वि । कथयिक्तेतरि ॥ कथयि जीवति । वृत्तकथयिक्तया इन् । कथयिक्तयप्रत्ययं सङ्घातविगृहीतार्थम् ॥ यथा । क्रीयाति । हुक्कोञ् द्रव्यविनिमये । मियइकनः ॥

कथी । वि । कथयकर्त्तरि । क्तेरि ॥ कथोद्यास्ति । इनिः ॥

कथम् । वि । अष्टासादितवस्तुनि । क्री तारोण्यकाः क्रीणीयुर्गृहीयुरिति युष्वा आपये प्रसारिते श्रुत्ये ॥ की

कथीया

यते । हुक्कोञ् । अचोयत् । -कथयिक्तदर्थ इति साधु ॥

कथम् । न । मांसि ॥

कथयिघातनः । पुं । सृगे ॥

कथात् । पुं । कौणये । राचसे ॥ वि ।

आममांसभोजिनिगृधादौ ॥ कथयि मांसमांस मत्तोतिविग्रहे कथयिचेतिविट् ॥

कथादः । पुं । अस्तपे । राचसे ॥ सि

हे ॥ श्येने ॥ कथादोऽस्तमचखे इ

त्युक्तेः श्वभक्षकामौ ॥ वि । मांसा

ऽग्निनि ॥ मांसमत्तीतिविग्रहे अदः

कमण्ययः । प्रपोदरादिक्त्वादुपपदस्य

कथादेशः ॥ कृत्तं लिङ्गं तदेष पु

नविशेषतः कृत्तं पक्ष्णभुक्ते इतिक्

थादः । कृत्तरिकृत्तपक्ष्णभुक्ते पृ०

कथादेशः इति काशिका ॥

कथितः । वि । कथीयुते ॥ कृगशब्दा

त् तत्करोतीतिश्रुन्तान् कर्मणि

क्त । यारिष्ठवद्भावे । रञ्जतोदखा

देखघोरिच्छकारखरेपादेशः ॥

कथिमा । पु । काथ्ये ॥ कृगस्य भावः ।

पृष्यादिघाटिमनिप् । रचतोदखा

देगितिरेपादेशः ॥

कथीयान् । वि । अश्वत्थकृगतरि ॥ चो

ये ॥ तनीयसि ॥ अश्वत्थनयोऽरतिग

येनकृगः । द्विपचनपिमज्येतीयसु

क्रिमि

नि रञ्जितरितरेफादेशः ॥ १ ॥
 क्रान्तः ॥ पुं० ॥ अश्ले ॥ अये ॥ क्रामति ।
 क्रामु ॥ क्तः ॥ लि ॥ अाक्रान्ते ॥ अनि
 ॥ क्रान्ते ॥ अ्यासे ॥ सङ्क्रान्ते ॥
 क्रान्तदर्शी ॥ वि० ॥ क्रवै ॥ अतीतानाग
 ॥ लोचयेपदेषु दर्शने ॥ ॥ ॥ क्रान्तमस्य
 ॥ हेदो न्नियविषयतामति क्रान्तवस्तु
 ॥ स्वविषयव्यापिययं ॥ स्यात्तथावोद्भू
 ॥ श्रीक्रमस्य ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 क्रान्ता ॥ स्त्री ॥ अश्ले ॥ अये ॥
 क्रान्तिः ॥ स्त्री ॥ आक्रमे ॥ अंगते ॥ अ
 ॥ गोलमघवर्षि सूर्यगमनार्थे इति र्थे
 ॥ नो ॥ लरेखायाम् ॥ अर्थो ॥ अग्रना द
 ॥ यन्याप्रतः कच् ॥ तिर्यक् ॥ तथापरा
 ॥ क्रान्तिसंज्ञा तथा ॥ अर्थे ॥ सुद ॥ अर्थे
 ॥ ति भासवस्विति ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 क्रान्तिवलयः ॥ पुं० ॥ क्रान्तमखले ॥ वि
 ॥ सुवदृश्यास्तुर्विशतिभागेर्दक्षिणे वा
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 क्रान्तुः ॥ पुं० ॥ अङ्गे ॥ पथि ॥ क्राम
 ॥ ति ॥ क्रमु ॥ ॥ क्रमिगमिसमिभस्तु
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 क्रामन् ॥ वि० ॥ प्राद्विचपति ॥ ॥ ॥
 क्रामकः ॥ पुं० ॥ क्रविके ॥ क्रतरि ॥ अश
 ॥ के ॥ श्री शक्ति ॥ शुक्रीञ् ॥ श्यविनि
 ॥ मये ॥ शुक्रीञ् ॥ क्रवजी धमि ॥
 क्रमिः ॥ पुं० ॥ क्रमौ ॥ नीलाङ्गी ॥ स

क्रियमा

॥ च्छान्तौ ॥ आचायाम् ॥ क्रमिले
 ॥ पाखरे ॥ रोगविशेषे ॥ अखेनिदा
 ॥ नम् ॥ यथो ॥ अजीर्णभोको ॥ मधुरा
 ॥ खनिच्यो ॥ देवप्रियः ॥ पिष्टगुडोपभोका
 ॥ ॥ योयमवर्जी च दिवाशयोने विव
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 क्रमिः ॥ क्रमु ॥ ॥ क्रमितमिभ्रतिल
 ॥ क्रामन्तश्चेतीन् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 क्रमिः ॥ पुं० ॥ विवरे ॥ ॥ क्रमि ॥ म् ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 क्रमिः ॥ पुं० ॥ अतो ॥ अति ॥ नियमो अण
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 क्रमिमी ॥ स्त्री ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 क्रमिजम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 क्रमिवा ॥ स्त्री ॥ अश्ले ॥ अये ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 क्रमिशुः ॥ पुं० ॥ पाकितामादरा इति
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 क्रमिशापवा ॥ पुं० ॥ विट् ॥ दिव्य ॥ ॥ ॥ ॥
 क्रमिशैष्टः ॥ पुं० ॥ यल्मीके ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 वावी इति ॥ बवरी इति च साप ॥
 क्रियः ॥ पुं० ॥ मेपरा ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 क्रियमाणम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

क्रुत्

क्रूरस

तिभाषा ॥ दीयमानं न गृह्णाति
 1, क्रीतम् पश्यन्त्यः क्वयी ॥ सखा
 5स्य भवेद्दोषो विकृतयोऽप्रयच्छतः
 2, इतिनारदः ॥ ३, ३५ ॥ १, ५५
 क्रीतकः । पुं । दादशयुवान्तर्गतयुव
 विशेषे ॥ श्या । क्रीणीयात् य ख्व
 ४ पत्यार्षेभासापिचो यमन्तिकात् ॥
 ४स क्रीतकः सुत सख सहशो उंसह
 ७शोऽपिदेति ॥ न । क्रये ॥ विनि
 ११भवे ॥ १० । १० ॥ २ ॥ १०
 क्रीतानुग्रयः । पुं । इयं । क्रीत्वा । पुत्वा
 १ इनुतोमे ॥ यत्वा ॥ क्रीत्वाभस्वमेयः
 निपयंक्रोता नोवहुमन्यते ॥ क्रीतानु
 शयइत्ये तद्विवादपदमुच्यते इतिया
 १ चदक्यः ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १०
 कुड् । पुं । स्त्री । क्रीष्पक्षिणि ॥ कु
 ७ इति गच्छति ॥ कुम्बकोटिष्यास्त्री
 । भावयो । कृत्स्नगितिसाधुः ॥
 कुम्बे । पुं । क्रीष्पखगेना । क्राष्पगिरौ ॥
 कुम्बा । स्त्री । क्रीष्पक्षिण्याम् ॥ ख
 जादिस्वाहाप ॥ वीणाभेदे इति
 श्वित् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कुम्भी । स्त्री । वीणाभेदे ॥ १० ॥
 कुट् । वि । उपचक्रोषे । क्रीषुक्ते
 ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥

म्पदादिच्चात्कृष् ॥ १० ॥ १०
 कुधा । स्त्री । कोषे । कोषे ॥ क्रुधं ।
 सं । क्रियं । भागुरिमते टाप् ॥ १०
 कुथा । स्त्री । गृगाले ॥ क्रोशति । कु
 ॥ ३० ॥ शीङ् । कुशीत्यादिनाकर्मिप् ॥
 कुटम् । न । रोदने ॥ रात्रे ॥ कुश्रभा
 । ज्ञाने । रोदनेषु । भावेत्तः ॥ १०
 क्रूरः । पि । कठिने ॥ घोरैः ॥ नृशंसे ॥
 ३ परेशो हकारिणि ॥ लष्ये ॥ पुं । मू
 ११त्ताङ् । कुश्रवत् ॥ रक्त करीरैः ॥ श्येनप
 ६ चिणि ॥ ककुश्रवो ॥ कुन्तति ॥ कु
 तीलेदने । कुतेष्वकृत्वेतिरक् प्र
 ७त्ययो । धातो । कुम्भादेशश्च ॥ न ॥ न
 १ । श्वविशेषेषु ॥ १० ॥ पूर्वाङ्ग्यं यान्य म
 चे लङ्करं कुश्रवर्थे च्युक्ते ॥ १०
 क्रूरकर्मा । पु । कटुतुम्बावत् ॥ कटुतु
 ७ विन्याम् ॥ पि ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 क्रूरगन्धः । पु । शन्धके ॥ १० ॥ १०
 क्रूरगन्धा । स्त्री । कन्यार्याम् ॥ तीक्ष्ण
 ७ कण्टकायाम् ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १०
 क्रूरहृत् । पु । शनैश्वरे ॥ वि । मिशुने ॥
 क्रूरभूतः । पुं । कुष्पचक्रके ॥
 क्रूरपसादनाः । पुं । भक्ते ॥ १० ॥
 क्रूरराषीः । पुं । शो क्राके ॥ १० ॥
 क्रूरलोचनः । पुं । शनैः । शनैश्च ॥
 क्रूरसत्त्वः । पुं । व्याघ्रादौ ॥ १० ॥

क्रुत् । वि । सञ्जातकोषे ॥ १० ॥
 क्रुत् । स्त्री । कोषे ॥ क्रुधकोषे । सं

क्रुत् । वि । सञ्जातकोषे ॥ १० ॥
 क्रुत् । स्त्री । कोषे ॥ क्रुधकोषे । सं

क्रोधो

क्रोधविषये समग्रं त्रिविदेकनः ॥
 क्रोधकार्यं विभङ्गायेति शकुनशास्त्रे
 मूर्ध्न क्रोधनम् ॥ क्रुधुकोपे २० भावे
 यत् ॥ ३८ वत्सरे ॥ विग्रमस्यं जग
 त्सर्वं ॥ कुर्वन्समुदाहृतम् ॥ कृतानां
 जायते भूरे क्रोधे क्रोधः परस्परं ॥
 क्रोधनः ॥ सुतो मोहे ॥ क्रोधाद्भवति सं
 क्रोह इति सूते ॥ द्विपाव्यसमागतौ
 तौ क्रिसनगर्भ ॥ यथा ॥ प्रैतुन्मं सार्धं
 संशोच ईर्ष्या ॥ स्वयं ब्रूयन्मया वा
 प्यख्यन्मया पादस्यं क्रोधो जायते ॥
 उक्त इति ॥ क्रोधात्क्रियाते ॥ कृती ॥ ३८ ॥
 क्रोधात् ॥ ३८ ॥ क्रिपिनि ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 २ क्रोधविशेषः ॥ क्रोधगीर्णः ॥ क्रुध ०
 ३ क्रुधमण्डेति युष् ॥ ३८ ॥ वत्सरे ॥
 ४ क्रोधात्क्रोधेति क्रोधविरोधो वहुसङ्ग
 इति ॥ ३८ ॥ क्रोधेति विषमसर्वसमाख्यातं च
 क्रुधमिषे ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 क्रोधना ॥ ३८ ॥ क्रोधवृत्त्यां क्रियाम् ॥
 १ भागिन्याम् ॥ ३८ ॥ क्रुधात्तितच्छीषा ॥
 २ क्रुध ० ॥ युष् ॥ टाप् ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 क्रोधमूर्च्छितः ॥ पुं ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 क्रोधराविः ॥ स्त्री ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 १ क्रोधराविर्महेशानो ॥ चैत्रीयं नवरा ॥
 २ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 क्रोधो ॥ वि ॥ क्रोधसंपुष्पे ॥ ३८ ॥ ३८ ॥

क्रोष्टुवि

महिषे ॥ क्रोधोऽस्य ॥ इति ॥ ३८ ॥
 क्रोशः ॥ पुं ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 १ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 २ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 ३ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 ४ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 ५ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 ६ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 ७ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 ८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 ९ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 १० ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 ११ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 १२ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 १३ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 १४ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 १५ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 १६ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 १७ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 १८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 १९ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 २० ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 २१ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 २२ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 २३ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 २४ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 २५ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 २६ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 २७ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 २८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 २९ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 ३० ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥

३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 क्रोधो ॥ वि ॥ क्रोधसंपुष्पे ॥ ३८ ॥ ३८ ॥
 ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥ ३८ ॥

श्लोक

श्रुतः

सि वसिष्ठनि क्लिष्टनिभिसनिभ्यश्चे
 च्युःन क्लिष्टति वा ॥ क्लिष्टिपरिदेव
 ने ॥ ६ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 क्लेशः पुं० दुःखे ॥ कौशे ॥ श्वसत्तये ॥
 रोगादौ ॥ अविद्यास्मितारागदेषा
 भिनिवेशेषु ॥ तत्र विद्याविरोधिनी
 अविद्या ॥ अहं मयी च इन्द्रो
 स्मिता ॥ इन्द्राविशेषो रागो ॥ वै
 रभायोदेषः ॥ मरुतमय मीभिनि
 वेद्यः ॥ क्लिष्ट्यन्वयेन ॥ क्लेशनं वा
 क्लिष्टविवाधने ॥ घञ् ॥ अन्वाकसैरि ॥
 क्लेशक ॥ पुं० ॥ क्लेशशीर्षे ॥ क्लिष्ट्यते
 तच्छीर्षः ॥ क्लिष्टपतामे क्लिष्ट
 वा ॥ क्लिष्टिं क्लिष्टशलाद्विनश्रिप
 रिनिपपरिरटपरिवादिंश्चार्भाषीरु
 यो बुञ् इति बुञ् ॥ ३ ॥
 क्लेशापहः ॥ पुं० पुत्रे ॥ क्लेशमपहति
 इति विग्रहे ॥ अमेक्लेशतमसोरिति
 अपपूर्वाहुक्तेः ॥ क्लेशकर्मोपपदे उः प्र
 च्ययः ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 क्लेशितः ॥ वि ॥ क्लेशयुक्ते ॥ १ ॥
 क्लेशकिकम् ॥ ना मये ॥ १ ॥
 क्लेशम् ॥ न ॥ अज्ञस्तेजसादिमद्गुरु
 पाधैर्यो निष्कारपत्ते ॥ क्लेशकृमा
 वृत्तमेषा ॥ अञ् ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 क्लोमं ॥ नं ॥ फुफ्फुसे ॥ श्लेद्यंजसाधा
 दे ॥ तिलके ॥ वाङ्मो र्वयोर्मध्येवच

तन्मध्ये इदम् सत्याश्लेक्लोमपिपा
 सास्यानमिति वैद्याः ॥ अपस्तु इषि
 ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 क्लेशोमे इद्व्यात् ॥ क्लोम तिष्ठति ॥
 ॥ जलवाहिनिभिरामूलः ॥ तृणार्च्छादन
 ॥ ॥ मत्तम् ॥ ॥ एतत्तु वातरक्तवम् ॥
 ॥ तदुक्तं हेतुवाग्मटेन ॥ रक्ताद्विष
 ॥ संयुक्तात् कालेयकसेमुद्गवा इति ॥
 ॥ कवते ॥ क्लृप्तता ॥ मनिम् ॥
 ॥ क ॥ ॥ कुपेत्थये ॥ कर्षा इति मीषा ॥
 ॥ क्लिष्टान् ॥ क्लिष्टोद्विस्तति प्रत्यये का
 ॥ ॥ तीतिनिभेः कादेशः ॥ ॥ अक्षयत्तस
 ॥ ॥ म्मात्रनावा क्लृप्तं प्रयुज्यते ॥ ॥ शैक
 ॥ ॥ शब्दो महदन्तरं क्लृपयतः ॥ ॥
 क्लृपन ॥ अ ॥ क्लृपिद्वये ॥ १ ॥ १ ॥
 क्लृपित् ॥ अ ॥ क्लृपिद्वये ॥ १ ॥ १ ॥
 क्लृपे ॥ कदाचिद्वये ॥ १ ॥ १ ॥
 क्लृप ॥ पुं० ॥ वीणायाः क्लृपिते ॥ निक्लृ
 प्ये ॥ ॥ अग्निमार्गे ॥ क्लृपकादिभू चय
 ॥ ॥ शब्दो ॥ शब्दकरये ॥ क्लृपनम् ॥ क्लृ
 ॥ ॥ शब्दो ॥ क्लृपो वीणायाश्चेत्थम् ॥
 क्लृपनम् ॥ न ॥ वीणायाः क्लृपिते ॥ क
 ल्ये ॥ क्लृपो वीणायाश्चेत्थयमीने स्यु
 ॥ ॥ पुं० ॥ क्लृपकीसुतो ॥ क्लृपकीसुतो
 इति भाषा ॥ मद्गु मद्गु इति शपर्थतो
 ॥ यभाषा इति विकोण्प्रसङ्गः ॥ १ ॥
 क्लृपितः ॥ वि ॥ अतिशयपक्वश्चनदय
 मूलादौ ॥ निष्पत्ते ॥ क्लृपाये ॥ क्लृपे

शब्दार्थः

काटा इति भाषाया कथ्यते स ।
 क्रये निष्पाके । कृत् ॥ इट् ॥ ग्रा
 कथिता श्रीः । कटी इति प्रसिद्धे व्य
 अने ॥ यथा ॥ स्थाल्यां हेतुवातेले
 । वा हरिश्चि क्रु भर्जयेत् ॥ अखले ह
 । नै संयुक्तं कंतपैवनिः । अर्धेत् ॥ यथा
 । सिद्धाः सपरिचा कथिताः कथिता
 कुधैः । कथिताः पात्रनी । यथा क
 । श्रीकृष्णप्रदीपनी ॥ कथानि शबिव
 । श्रीकृष्णतु मित्तप्रकोपनी । श्रीली
 । कथनस्याः शुभायाः कथितुं कथित
 । युताः । शुभंशा रीचना घृष्या
 बल्याः । आतगद्वापहाः ॥ कोष्ठशुद्धि
 कराः शुभाः किंशितु मित्तप्रकोपनाः
 । अर्द्धिते सधनुस्त्रये विशेषेण हि
 ताः स्मृता इति ॥ १०० ॥ अर्द्धिते
 कायः । पुं । कथे ॥ कथी वीशावाभे
 । अथयभावे पाचिको घम् ॥ १०१ ॥
 कायः । पुं । अतिदुःखे ॥ व्यसने ॥ इ
 व्यनिष्पाके ॥ नुर्योः शशेषपणे ॥
 यथा । काये विच्छिन्नं चिक्षा तत्
 पेः इशमुख स्पिचेत् ॥ पादशेषं प्रकृतं
 व्य मेष कायविधिः स्मृतः ॥ काय
 मानंतायं विविधम् । पादावशेषम् ।
 अर्द्धवशेषम् । त्रिपादावशेषम् । अ
 सनाम पारिभाषिकमुष्णीकम् ।
 तत्रपादावशेषं कफनोशकं । अष्ट

शब्दार्थः

अधिवर्षे कथेः । अर्द्धवशेषं पित्तेना
 । अकम् । त्रिपादावशेषं वातनाशक
 म् । तेषां मध्ये त्रिपादावशेषं जल
 । हिमन्ने शिशिरे च प्रसक्तम् । यस्यो
 । पादावशेषम् । अर्द्धवशेषं चार्द्धव
 । शेषम् । अर्द्धवशेषं भृगुवशेषं जल
 । प्रसक्तम् । दिनपक्षाजलं रात्रीमुख
 । रात्रिपक्षाजलं दिवागुह । भवतीति
 । पित्तकः ॥ १०२ ॥ अर्द्धवशेषं
 कायोः द्वयम् । न । कर्प्यस्याम् । कृष्म
 । रसाजने ॥ १०३ ॥ अर्द्धवशेषं
 यः ॥ पुं । संवर्ते ॥ रश्मि ॥ नरसिंहे
 ॥ विद्युति ॥ श्वेते ॥ नाशे ॥ श्वेत्प
 । श्वे ॥ एकपञ्चाशन्मांसे कार्त्वीना । न
 । मिमेवर्षे ॥ अश्वककारेणकारे संयो
 गवन्त्यत्वेन पृथग्वर्षेत्वं केचित्प्रमथ
 । म्ते ॥ तेषां मते तुन्द्रोक्तैकपञ्चाश
 । द्वयोऽनुपपत्तिरागमोक्तैस्त्वयोः
 । कारणं मेवत्वेन । कर्त्वीनाऽनुपपत्ति
 एव । तस्मात् चकारस्य पृथग्वर्षेत्वं
 मन्तव्यम् । अथोक्तमागमे । अर्को
 । रादिककारन्ता वर्णाः पञ्चाशदीरि
 ताः । संयोगान् कर्पयोरप चर्का
 । रोमेहरीरिति इति ॥ अर्द्धवशेषेदि
 मो हेमचन्द्र । द्विकोपानुरोधात् क
 । अथसंयोगत्वेन । कोटिद्वयमथोवि
 रजितः ॥ १०४ ॥ अर्द्धवशेषं

चित्रः

चतव्रतः । पुं । षट्प्रकारव्रतरोगान्त
 र्गतव्रतरोगविशेषे ॥ १ ॥
 चतव्रतः । वि । व्यवस्रवते । अथकीर्ति
 नि । खण्डित व्रतचर्यादिव्रते ॥
 चितं खण्डितं व्रतमंशे ॥
 चतुष्टयम् । न । अगुद्विप्रविच
 तमे ॥
 चितः । स्त्री । चते ॥ अथचवे ।
 चये । चटती इति भाषा ॥ यत्रो ।
 जलमुचि बितरसंविमुखे का चति
 रस्यखिलान्मुपातृणाम् । केवलमथ
 नरसमन्वी चतुष्टयम् । कमाश्रय
 तीत्युद्धटः ॥
 चतोदरः । पुं । उदररोगविशेषे ॥
 चत्वा । पुं । शूद्रात् चत्रियाया मुत्पन्ने
 ॥ शूद्रा दायोर्गवः चत्वा चण्डाल
 स्वापमोहनाम् ॥ वैश्या राजन्यनि
 प्रासुजायन्ते वर्णसङ्कराः ॥ प्रती
 चारे ॥ सारथे ॥ भुजिव्यातनये ।
 दासीपुत्रे ॥ नियुक्त ॥ भेषति ॥ च
 दति चयते वा । चदिः सैपः स
 म्भृती । तन्वृचैर्भसि चदादिव्यः सं
 प्रायांभानिटी ॥ चत्वार्याशूद्रयोः
 सुतप्रच्यमरः ॥

चत्रियः

॥ खः ॥ चत्वात् भावते वा । सुपीति
 योगविभागात् कप्रच्ययः । पृषोदर
 दिक्वात् पूर्वपदस्वाकारलोपः ॥ यदा
 ॥ चयनम् । चयुहिंसायाम् ॥ सम्पदा
 दिक्वात् क्विप् । निर्मादिक्वाद्नुमा
 सिकलोपः । तुक् । चतोभावात्
 प्रायते । वैष्णोसने । सुपीतिवो
 योगविभागात्कः ॥ चत्रियभातेः क
 र्भेदि ॥
 चत्रवन्तः । पुं । चत्रियसन्निदेशे ॥ नि
 न्याचत्रिये । अत्रिचसचत्रिये ॥ च
 व्रस्य चत्रियजाते वन्तुरेवा इनेडाना
 भावादिति जातिचत्रियो ऽत्रिचि
 यते ॥
 चत्रविद्या । स्त्री । धनुर्वेदे ॥
 चत्रवृक्षः । पुं । मुचुकुन्दे ॥
 चत्रियः । पुं । सत्त्वोपसर्जनरजःप्रधाना
 यांजाती । मूर्द्धाभिपिके । राजन्ये
 । प्राहुजे ॥ चदति रक्षति जमान्
 चदेःष्टम् । शुभ्रवीपचीत्वादिना
 शोवा । चतान् प्रायते वा । सुपीति
 योगविभागात् कप्रच्ययः । पृषोद
 रादिः ॥ यदा चदति कियन्तोपप
 दात् प्रायते कप्रच्ययः । चत्रस्याप
 च्यम् । चत्राद्यः ॥ चत्रजंसेवते क
 र्भं वेदाध्ययनसंयुतः । दानादान
 चत्रियस्तुसर्वे चत्रियउच्यते ॥ चत्रि

चत्र । पुं । चत्रिये ॥ न । तग्रे ॥ अ
 रीरे ॥ चदति । चदसंयत्ने सौंपः
 । गुपृषीपजिचत्रियमिचदिचदिभ

चमो

१) बर्हिदेवसदनं दामोत्तमवदामीति
 २) पदस्य छेदनप्रकाशिनसामर्थ्यात् बर्हि
 रिच्यस्य आस्तुतदर्भप्रकाशनसाम
 र्थ्यात् आस्तुतदर्भच्छेदने समुदाय
 अभन्तन्नियोगोऽवगम्यते ॥ इति ध
 र्मदीपिका ॥ १०५ ॥ १०६ ॥ १०७ ॥
 चमोऽऽ श्रीः ॥ भूमौ ॥ तितितित्यायाम् ॥
 १) श्रामौ । सत्त्वर्षिः सामर्थ्ये परिभव
 हेतुं प्रति क्रोधितानुत्पत्तौ आमुडस्य
 २) तादृशस्य वा भिर्बिकार चित्तता वा
 ३) मूर्ति इर्ष्यादिवा रविकृती च तत्ता
 याम् ॥ संज्ञकचर्चयमात्रे वाह्येऽप्या
 त्तिके चैव दुःखेऽप्यात्तिके कश्चित्
 ४) नोक्तं लुप्यति तत्रोच्यते सा चमोऽप्र
 रिक्तीति संज्ञिताः ॥ अथिष्य ॥ १०८ ॥ मुटो
 ५) इभिदती यस्तुः शीकोशे च इनेः इति
 ६) सदुष्टैर्वाक्यनः कायै स्तिति चतुश्च
 ७) भास्यतेति ॥ क्रोधिते तु चमोमेव
 ८) अन्येऽप्यंशु साधवोऽप्यथावस्यं ।
 ९) क्रोधान्बिकारं विकटं भुङ्क्तेति र्व
 १०) भीमस्य तान्धकिरथाच्यघोरदृष्टेः
 ११) निम्ननिम्ननिर्मलमभीरययोधिधी
 रा धीराः परस्परपरिपादं शिरः चम
 १२) स्ते ॥ क्रमोनिषाचां शिरसोऽभिभूतं
 १३) न चित्ततापोनतनोर्धमर्दः निषा
 १४) पिहिसादिरनर्धयोगी श्रौत्यापरं क्रो
 १५) धमयेऽहमेकेति ॥ क्रोपजयोऽयाय

चमो

१) मय्याह । क्रुद्धेऽपि रमुखावधीरयमया
 २) विष्टे प्रसादक्रमेऽप्याकोशे कुपलोक्ति
 ३) रात्मदुरितच्छेदोर्त्तवस्तुऽउनेः ।
 ४) अधिगूजन्ती रंजितात्मनोऽप्यमवतीदै
 ५) बादुपेताः विपत् दुर्गारेति दयोरसा
 ६) म्भुनसां क्रोधस्य क्रुद्धोदय इति ॥
 ७) स्वप्रसन्नचित्तसामपहायुयोर्धः । अत्पा-
 ८) धशुर्धर्मिभश्च प्रभुत्वात् । न चैतु चमा
 ९) मय्यहमप्रक्रियां सत्ताः कृतमोवदकी
 १०) इष्टशोच्यः इति चो ॥ चमते ॥ अज
 ११) तन्मात्तु चमेष्टापु ॥ चमयम् । चिन्ता
 १२) इदं चोऽप्याऽहरे ॥ १०९ ॥ ११० ॥
 चमार्दयः । पुं । शिशोः ॥ १११ ॥ ११२ ॥
 चमार्धोन्तमर्धं चानियुक्ते ॥ यथा
 १३) शकात्वेमोवतां देवोऽभितीयेऽनो
 १४) पपचते । मदेनं जेमशायुक्तः अशक्तं
 १५) मन्यते अत इति गारुडेः ११४, ११५
 १६) ध्यायः ॥ ११६ ॥ ११७ ॥ ११८ ॥
 चमिता । वि । चमाशीले ॥ चमयशी
 १९) चः । उमूर्पणित्वम् । स्वरतीति
 २०) श्रेष्ठः ॥ ११९ ॥ १२० ॥ १२१ ॥
 चमो । वि । चमितरिः ॥ तिति चो ।
 २२) सशिष्यौ ॥ चमते तेच्छोः । च
 २३) यूपः । शमिच्यष्टाभ्योऽधिनुयु । ने
 २४) मादात्तोपेदे प्रसोत् । नृदिपतिपेधः ॥
 २५) सेसरः । अशरजे ॥ १२२ ॥ इति

चयः

चरः

चयः । पुं । कासरोग विग्रहे । यच्च
 नि । शोषे ॥ चयति । देहम् । चि
 ख्ये । चिनिवा । समस्थोर्वा । अन्त
 भीहितगद्यार्त्तु । चयः परच । कि
 बाह्यकरत्वात् चय इत्युच्यते षुधैः
 ॥ अख्योपधम् ॥ यथा । श्वेतकोकि
 लाक्ष्मणं झागी शीरेण संबुसम् ।
 त्रिसती हेनवैपीतं चयरोगं चयं न
 येत् । रोगमात्रे ॥ वैश्रानिः निवासे
 ॥ संवत् ॥ कल्पान्ते ॥ शीयते प्राखि
 ॥ १५५ ॥ अपचये । जानौ ॥ प्रयत्नम्
 चयः ॥ नीतिवेदिनां विविर्गान्तर्गते प्र
 षमवर्गे ॥ सतुराचामहर्गंश्चापचयः
 ॥ न्ययाः ॥ चयास्थानम् वृद्धिश्च विव
 र्गो नीतिवेदिना मिश्रं संरु ॥ अंसे
 नाशरीरसामर्थ्यं यन्मं सेनायाश्च
 षनाये ॥ पयिमेत्तरदारुष्टे ॥ विरा
 ने ॥ ईसायाम् ॥ श्रीपृष्टिसायाम्
 ॥ परचः ॥ यानुश्चयहेतौ ॥ शीयते
 ॥ इनेनेतिषु ॥ पुंसि संज्ञायामिति च ॥
 ॥ इत्तसुरे ॥ मेदिनी चयते दिवि
 सर्वभूतचराचरम् ॥ देवमङ्गशुद्धिं
 ॥ चयमे संबोधते प्रजाः ॥ सौराष्ट्रेमा
 ॥ चवेदेभेदेषु कोङ्कषे तथा ॥ सु
 भिंश्चावतेघोरं चये संबन्सुरेप्रि
 मये ॥ कामुदी चर्मनयोश्च वमुनाम
 र्भदातटे ॥ विन्यायासैन्धवेचापि

विनश्यतिन संग्रयः ॥ सिंहलं मध्य
 देशंश्चकाशेचरं तथैव ॥ चयेचय
 तिसर्वाग्निनाम्बधानरश्किनि ॥
 चयतः । पुं । वेत्तियापीपर इति प्र
 सिद्धे नन्दीरुचे । स्यात्तु वृचः ॥
 चययुः । पुं । कासे ॥
 चयनाश्रिनी । स्त्री । जीयन्ती इति ॥
 चयपचः । पुं । कृष्यपचै ॥ १० ॥
 चयमासः । पुं । रक्सिङ्गातिद्वयसहित
 मासे ॥ यथा । दिसम्मान्तिमासः
 चयाख्योमासः सचकदादिदेवमेव
 ति । चयः कालिकादिचये नान्यतः
 संतु तदावर्षं संख्येऽधिमासवदस्या
 दिति ॥ चयिचाइकाखिदासः ॥ शौ
 राखदा चम्भमर्सा गरीयान्मासे
 विसङ्गानिरसौ चयाख्यः ॥ से यत्त
 दास्यात् चितिने इहपैरुष्टारुष्टै
 मिते याकचिद कचनैरिति ॥
 चयितः । वि । नाशिते ॥
 चयी । वि । नाशिनी ॥ चयशीलः ॥
 जिह्विचिविशीधुमेसाव्यथाभमपरि
 भूमिस्त्वय्येति इति ॥ राजपच्चा
 न्विते ॥ चयेऽख्यासि ॥ कतश्चि
 ठनापितीना ॥
 चयः । वि । जेतुंशक्ये ॥ चि ॥ अचे
 वंत् । चय्यञ्चयीशक्यार्थे ॥
 चरः । पुं । शोषे ॥ विनाशिनि कायेरा

चारकः

चायोम इति निष्ठातस्त्रमः । आदे
 चउपदेशे शिती स्वात्त्वम् ॥
 चामवतीः । स्त्री । यागविशेषे ॥
 चामवतीष्टः । स्त्री । यथोक्तम्भवि
 चामवच्छादिनी यद्दत्त कर्मणा
 पृतनापते । देवदेवापादकरणे जाते
 दैवापकदम्बिके । हेमनेनेकेन देवा
 खां सर्वेषां यथादिशेत् । एवम्
 एक प्रायश्चित्तानेकदेवययायं चा
 मवतीष्टः सर्वत्रदृष्टान्तः । इति प्रा-
 ३ श्चित्ततत्त्वम् ॥ (१) ३ मः
 चामोक्तम् । न । अपथे । अर्चिते ।
 रोम्ये ॥ त्रि । श्रीशपदने । चाम
 । निःस्त्रेपत्त्या । चामेवंतदास्त्रेतिवा ॥
 चारः । पुं । चारं इति प्रोक्तिके रसे ॥
 धूर्तम् ॥ लवणे ॥ क्लृप्ते ॥ भक्षनि ॥
 गुह्ये ॥ न । टड्क्ले ॥ यवचारे ॥ विद्व
 लवणे ॥ सर्वाशाचारे ॥ यथाश्रमवपु
 तीककरजपाटकादिनाः । चारा
 स्तुपापनाः सर्वे रक्तमिषकराः सराः
 । गुणेशः कृमिपुस्रभाः शर्करा ।
 श्मरिनाशनाः इति राजवल्लभः ॥
 चरति । चरसम्भवे । ज्वलति
 कवन्तेभ्योः । उपधावृष्टिः ॥
 चारकः । पुं । पञ्चमव्यादिपिटके ॥
 जालके । नषकालिकारन्दे ॥ चरति
 । चर । खुलु ॥ पत्यादिपात्रे ॥ चारुः । पुं । घगटापाटलिद्वये ॥

चारुः

चारुकर्मः । पुं । नरकविशेषे ॥
 चारतैस्त्रम् । न । पक्रतैस्त्रविशेषे ॥ यथा
 । शुक्लमूलकशुष्किनां चारोश्चिद्रु
 लनागरम् । श्रतपुष्पादिचा कुष्ठं दास
 शिशुरसाञ्जनम् ॥ शोवर्चसंयवचार
 सामुहं सैन्धवं तस्य । भुजग्न्यविडं
 सुक्तं मधुशुक्तं चतुर्गुणम् ॥ मानुषु
 रसश्चैकदलीरसमेव च । तैलमे
 भिविपक्त्यं कर्णशुष्कापहं परम् ॥
 वाधिर्यङ्गनादप्य पूयस्त्रावद्वदारु
 षः । पूरणादक्षतैकस्य क्रमयः कर्ण
 यो लिप्ताः ॥ चिप्रं विनाशमार्गान्त
 शशाङ्कतशेखर ॥ चारतैस्त्रमिदं श्रे
 षं मुखदन्तामवापुषम् ॥ इतिगारुडे
 इदं अध्यायः ॥ ६ ॥
 चारुचयम् । न । चिविधं चारे ॥ यथा
 । सर्विकर्षे यवचारं दृश्यं चारमे
 लवच । चारुचयं विचारं चारवित
 यमेव च ॥
 चारदला । स्त्री । चिद्राम् । शुद्रमा
 स्तृकशके ॥ चारोदलेप्याः ॥
 चारदशकम् । न । दशविधचारे ॥ य
 था । शिशुमूलकपलाशचुम्बिकादि
 त्रकारकसनिम्बसम्भवेः । इत्युग्रैस्त्र
 रिकमोचिकोद्भयैः चारपूर्वदशकं ॥
 कीर्तितम् ॥
 चारुः । पुं । घगटापाटलिद्वये ॥

चाराट

चारद्वयम् । न । सर्जिकायावशुकयोः
 ॥ चारयोर्द्वयम् ॥ १ ॥
 चारपत्रः । पुं । धारुणकशाके ॥
 चारपत्रकः । पुं ।
 चारभूमिः । पुं । समुद्रोपान्तदेशे ॥ य
 या । जीवनं जीवनं इति प्राणान्
 इति समीरयः । किमाययं चार
 भूमौ प्राणदा यमदूतिका ॥ स्त्री ।
 लवणभूमौ ॥
 चारमर्थः । पुं । अयामार्गे ॥
 चारमत्तिका । स्त्री । कषेप चाराया
 सौमत्तिकायेना ॥
 चारमेवकः । पुं । चारिसङ्गे ॥
 चारदृष्टते पुं । मुष्कके ॥
 चारश्रेष्ठः । पुं । पलाशेऽपि किशुके ॥
 चारमुष्ककवृक्षे ॥ न । प्रव्यचारे ॥
 चारिपटुकम् । न । यद्विषचारे ॥ य
 यथा ॥ यथायामेकमुष्ककशास्त्रीति
 लमुष्ककैः । चारै रेतै लुमिचितैः
 चारपटुकमुदाहृतम् ॥
 चारसिन्धुः । पुं । लघरासमुद्रे ॥ सतु
 लम्बुदीपखटुचिणे शक्रदीपखलो
 श्चेतेवर्षते ॥
 चारिच्छम् । न । सामुद्रलवणे ॥
 चारिन्नि । पुं । चारसिन्धौ ॥
 चाराष्टकम् । न । अष्टप्रकारेणैरि ॥
 यथा ॥ पञ्चाशद्विंशतिरिन्निश्च

चितिः

चितिः । न । सर्जिका
 चिति चाराष्टकमुदाहृतम् ॥ चारा
 एतै रग्निनातुल्याः शूलसंगुल्महरामृश
 चितिः ॥ चाराया मष्टकम् ॥
 चारिका । स्त्री । भोगपिशान्निकाया
 चि । चुधायाम् ॥
 चारितः । द्वि । स्वाधिति ॥ चारै ॥ अ
 भिशक्ते । अयवाद्गस्ते ॥ प्राप्तदो
 चै ॥ चार्थते सं ॥ चरणा । य
 चारितः । पुं ।
 चारोदः । पुं । लवणोदे ॥ चारमुद
 चारोदोदयः ॥
 चारवनम् ॥ न । निर्बन्धने प्रचाखने ॥
 चारितम् । द्वि । श्रौते । निर्णयते । क
 त प्रचाखने ॥
 चारिः । पुं । निरासे ॥ गताः चये
 चितः । वि । चितिते ॥ चियतिः क
 चितिकाः ॥
 चितिः । स्त्री । निवासे ॥ मेदिन्याम् ॥
 महालयेचयं यातिचितित्सेन प्र
 प्रकीर्षिता ॥ चये चारोपतास्येग
 न्यद्वये ॥ चियति । चिनिवासगच्योः
 चिचुक्षैप्रेतित्तिच् ॥ चियम्
 चियते ऽस्यावा चिचये । चिनिवा
 सगच्योः । चिय्याडिङ्गिन् ॥ काचमे
 दि । प्रलयकाले ॥

चित्र

चित्रकथा । पुं । प्रलौ । रजसि ॥
चित्रकथा । स्त्री ।
चित्रमः । पुं । खदिरद्रुमे ॥
चित्रिचित् । पुं । चित्तोत्तरे ॥ चित्रिष्ठ
चित्रेति । चि० सुदादिः । क्विपि तु
चि० चित्रिप्रतिषेवासौ चित्रिचि
दितिभट्टमलः ॥
चित्रिजः । पुं । चिपरसविशेषे । भूना
ने ॥ मद्रुखग्रहे ॥ द्ये । मषीरुहे ॥
चित्रेजीसः । जमी० । डः ॥ न ॥ छ
चित्रोले । श्रीकाशमथ्यान्वयश्रंशानरे
तिर्यग्वृत्ते ॥ चि । भूमिजात्रे ॥
चित्रिजनः । पुं । भूनागे ॥ चित्रेर्ज
चित्रिधरः । पुं । पर्वते ॥ कूर्मशास्त्रिक
चित्रिनागः । पुं । चिपरसविशेषे । भू
चित्रिनाथः । पुं । राजनि ॥
चित्रिपुः । पुं । भूपतौ ॥
चित्रिपतिः । पुं । भूपे । भूमे ॥
चित्रिपात्रः । पुं । भूपाले । रात्रि ॥
चित्रिपात्रमक् । पुं । राजनि ॥
चित्रिपुत्रः । पुं । नरकराले । नरका
सुरे ॥

चित्रिर्न्यम् । न । श्रुपटे । चित्रोर
न्यम् ॥

चिपथिः

चिपथिः । पुं । द्ये ॥ रोचति । क
च० । श्रुपथ्यालः । चिती रंघः
इत्तसमीतिप्रमसिः ॥ चिती रोच
तिव्य । र्हेरिसंप्रवेत्तिकः ॥
चिपथिदरी । स्त्री । भूवदर्यात् । प्र
चिपथिदरी इतिभाषा ॥
चिपथिर्द्वनः । पुं । श्वे ॥ भूमि
चिपथिद्वयः । पुं । भुवन इतिप्रति
चिपथिसुतः । पुं । भौमे । नरकामुरे ॥
चिपथिः । पुं । रात्रि ॥ शीरजे ॥
चिपथिभूमेरीया ।
चिपथिदितिः । स्त्री । देवक्याम् ॥
चिपथि । पुं । चामे ॥ चयति चिपथि
चिपथे । चिपथे चिपथिसुतयोर्वी
चिपथि । पुं । मु । चामे ॥ चयति चिपथि
चिपथिः । पुं । चपथे ॥ चिपथि ॥ चिपथि
चिपथिः । चि । चोषे ॥ चिपथि । चि
चपथे । श्रुपथ्यामीकिरः । स
चिपथि । पुं । चोषे ॥ चिपथि । चिपथि
चिपथि । पुं । चोषे ॥ चिपथि । चिपथि
चिपथि । पुं । चोषे ॥ चिपथि । चिपथि

चिपथिः । स्त्री । नैरुदस्ये ॥ प्रायु
थे ॥ चिपथि ॥ चिपथे चिपथि ॥

चिप्रम्

चिपेः किञ्चैत्यनिः । चिपत्ति चेषत्
 मिति वेदभाःपम् ॥ १ ॥ ८४
 चिपयीः । स्त्री । चिपण्याम् । नौकाद
 प्ले ॥ कृदिकारादिति ङीष् ॥
 चिपणुः । पुं । वायो ॥ चिपिति । चि
 प० । अनुकृतदेशेति चेकारात् चि
 प्रेरप्यनुङ् ॥ १ ॥ ८५
 चिपयुः । पुं । वसन्ते । इत्युञ्जलद
 षः ॥ देहे ॥ चिपसुरभौ ॥ १ ॥ ८६
 चिपा । स्त्री । चेषणे ॥ चेषणम् चि
 प्याभिदाब्धिः । टाप् ॥ १ ॥ ८७
 चिपत् । चि । प्रेरितो निचै रकृतवेस्तु
 नि । च्यक्त । नुसे निचै । चिपकी
 र्थे ॥ अत्रज्ञाने ॥ मे । रोगदेवोदि
 गी चिपयेत्तमिनिविष्टे चिपे । चि
 पत्तमममभूमौ ॥ चिप्यते स्म । चि
 प० । चिपः ॥ चिपुः ॥ १ ॥ ८८
 चिपतुः । पुं । अलङ्घने ॥
 चिपत् । स्त्री । रात्री ॥ इतिहंसासुधः ॥
 चिपनु । चि । निराकरिष्यो । निराक
 र्यगीले ॥ चेषणशोचः । चिप० ।
 चिपसिग्धिपुं चिपि मेः ॥ १ ॥ ८९
 चिप्रम् । न । शीघ्रे ॥ नचत्रैरविशे
 यार्थासंज्ञायाम् ॥ पुंय्याश्चिन्मि
 भित्तस्त्रासु । चिप्रम् गुरुः क्लिष्टा ॥
 चिप्यति । चिप० । स्फायितं चैति
 र्के ॥ शीघ्राद्ये क्रियाविशेषणत्वाद्

चीयम्

द्रव्यवर्त्तमानः क्लीबे । द्रव्येतु विधि
 क्रः ॥ शीघ्रमेव ॥ १ ॥ ९०
 चिप्रकारी । चि । शीघ्रमेवात्कारि ॥
 चिप्रपाकी । चि । गन्धमुण्डे । गर्दभा
 ण्ठे । गेहीति भाषाप्रसिद्धे च । गन्ध
 त्मादाब्धिया इति नौकाभाषा ॥ चि ।
 शीघ्रपाकिनि ॥ १ ॥ ९१
 चिप्रा । स्त्री । अवनतीतसंवाहिन्यात्
 प्रिति ॥ १ ॥ ९२
 चिया । स्त्री । अयचये ॥ अये ॥ चिच
 ये । चिनिवासनयोर्वाभिदाब्धि
 टाप् ॥ १ ॥ ९३
 चीमिनम् । न । कीचकानां नादे ।
 चीयः । चि । अमासे । धुर्वले । चामे
 चिचये ॥ चिपः । चिप्यामयेद
 र्थे इतिहर्षः । चिपेहीचीइतिनः
 ॥ धर्मार्थ चीयकोशस्य चीयत्वे भे
 पिशोभते । सुरैः पीतावशेषं च कृ
 ष्यपचे विधोरचितं कामेन्दकः ॥
 चीयचन्द्रः । पुं । विनेहृन्भषाष्टयोम
 थस्येन्दो ॥ यथा । कृष्णाष्टमीदृष्टो
 दृष्टं यावच्छुक्ताष्टमीदलम् न ताम
 न् कार्त्तयशोचीयः । पूर्वजन्तोपरि
 स्मृतइति ॥ १ ॥ ९४
 चीयवान् । चि । अयविशिष्टे ॥
 चीयाष्टस्यां । पुं । चिने ॥ १ ॥ ९५
 चीयगाय । चि । अयचीयमाने ॥

चीरक

चीरनी

चीरम् । न । जले । वारिणि ॥ दुग्धे ।
 प्रथमसि ॥ शक्राक्षपखपिप्यांककुख्वि
 ॥ चक्षुषा । सिंधे ॥ शक्ररीरदधिर्माषैश्च
 प्रायः चीरं विरुध्यते ॥ विष्वग्जीतिं
 ॥ शुक्रचीरं सर्वकालं न सेवयेत् ॥ दी
 सानिं कुहते मन्त्रः मन्दाग्निं नष्ट मे
 उग्रम् ॥ चीरं न भुञ्जीत कदाप्यतसे
 ॥ तिस्रश्च नैतल्लयणे नैसाहं मर्गोपष्टाय
 ॥ सन्धानकम । प्रमुहकोपातकीकन्दफि
 ॥ चादिकैश्च । तिस्रिच । ॥ मन्त्र्यमोस
 ॥ गुडमुहमूलकैः कुष्ठ भाषुइति सेवि
 तं पयः । शक्रजाम्बिबरसादिसेवितं
 ॥ मारय ख्यबुधमाशु सर्पवत् ॥ चिपि
 ॥ ति । चिनिवासिगण्योः । शुसिचि-
 ॥ चिमीनादीर्घस्वेतिं क्रुन्दीर्घं च
 ॥ धेदां चिच्यते । घञ्जुचदने । घञ्
 ॥ चिञ्चेति ईरन् । चिन्महने च्युपपालो
 पः । खरिचेति चर्त्तमं । शसिपसीति
 पञ्चम् ॥ चिदां चिच्यन्म । चीपृहिं
 ॥ चायाम् । संनं किपु । तच्चियमीरय
 ॥ ति । ईरन्ति । यन्तः । कर्मगण्य ॥
 चीरकः । पुं । चीरनेरुट्छतायाम् ॥
 चीरकेशुकी ॥ स्त्री । चीरीशूचि ॥
 चीरकैलः । पुं । ॥ वलिके । सन
 चीरकैलकः । पुं । ॥ च्ये ॥ ५१
 चीरकः । पुं । चिनिधिदधिमं ॥
 चीरकदा । स्त्री । चीरिदध्याम् । का

खमूमिकूपीण्ड इति गौडभाषाति
 चीरकोक्तौलिकाः । स्त्री । चीरविदी
 याम् । चीरमुक्तायाम् ॥ पर्यकी
 कोलीम् ॥ गार्ड । पुं । ॥ ५१ ॥ ५१ ॥
 चीरकाकोली । स्त्री । अष्टवर्गपठितैः
 घधिविशेषे ॥ जीवध्याम् । चिस
 ॥ श्रीवैदिकाकेपुकाकेल्याः सहशीचि
 सा ॥ दुग्धिकाभेदे । मुक्ताकेल्या
 तम् ॥ पर्यकाकोलीम् ॥ चिच्योने
 ॥ ५१ ॥ ५१ ॥ ५१ ॥
 चीरकायकः । पुं । चिच्याम् ॥ चर्त्तवृषे ॥
 चीरकाष्ठा । स्त्री । वटीहचे ॥ पी
 चीरकीटः । पुं । दुग्धजातकीटे । का
 लिकायाम् ॥
 चीरचर्वः । पुं । चिरगोका इति गौडि
 भाषा प्रसिद्धे दुग्धपापाये ॥
 चीरजम् । न । इपनि । मङ्गल्ये ॥ वि ।
 चीरनातद्रये ॥
 चीरदलः । पुं । चर्त्तवृषे ॥ चीरपनि
 दधान्यस्य ॥
 चीरदुमः । पुं । अथये । पिप्ले ॥
 चीरधेनुः । स्त्री । दानाय । चीरनिर्मि
 तायाइवि ॥
 चीरनागः । पुं । गाधोऽट्टहचे ॥ दुग्ध
 चये ॥
 चीरनीरम् । न । आचिन्ने ॥ जलदु
 ग्यसमाहृती ॥

चीरिका

य । सानये, ममः नितात्तामसे

नन्दतन्त्र कर्षं म चीयसे ॥ चीरि
ससारः ॥

चीरिस्त्रिभुः । पुं । चीरायैवे ॥ ३१

चीरिस्त्रिभुः । पुं । चीरिस्त्रिभुः स्फटिक
विशेषे ॥

चीरिस्त्रिभुः । पुं । दुग्धमेले । शार्करि ॥

चीरि । स्त्री । कर्षोः । म ॥

चीरायिः । पुं । चीरिस्त्रिभुः ॥ चीरिस्त्रि
भुः ॥

चीरायिः । पुं । चीरिस्त्रिभुः ॥

॥ तन्त्रे ॥ असतादिसमुहे ॥ तन्त्रे ॥

तामस्यस्ये ॥ शैतिके ॥

चीरायिना । स्त्री । इन्दिरायाम् । क

व्याम् ॥ चीरायिनीता । न

नीता ॥

चीरायितनया । स्त्री । रमायाम् । क

व्याम् ॥ चीरायिः तनया ॥

चीरायितम् । न । मपुरमासे ॥

चीरायिका । स्त्री । चीराय्याम् ॥

चीरायि । स्त्री । बुद्धीतिप्रसिद्धौषधी

। दुग्धिकायाम् ॥ चीरमवति । अ

परचण्णदौ । कर्मगुण् । डीप् ॥

चीरायः । पुं । सरस्वतुमे ॥

चीरिका । स्त्री । राजादने । फसाथ

ये । चीरिणी इतिभाषा ॥ चीरि

कायाः फलं वृष्यं वल्यं विग्नं म्रिम

चीरिणी

इव । तृष्णामूर्च्छामदभ्रान्तिव्य

दोषत्रयास्त्रयित् ॥ अणिव । चीरि

कायाः फलं पंक्तं गुहं विष्टम्भि श्री

तल्लसः । कप्रार्थं मपुरं साक्षं नाति

वातप्रकोपतम् ॥ चीरमस्त्रायाः ।

स्ततश्चिठनावितिठन् ॥ परंभाषे ।

यावसे । चीर इतिभाषा ॥ यथा ।

सुहे । इष्टं पके दुग्धेतु दताकां सण्ड

चान् पचेत् । ते सिद्धा चीरिका

ख्याताः सा सिताज्ययुतेः तमा ॥ ची

रिका । दुर्करा । बद्धा धातुमुष्टिप्रदा

गुहः । विष्टम्भिनी शरेत् पिष्टरक्त

पित्ताग्निमास्तान् ॥ नात्रिकेपत्नी

रिकात् प्रोच्यते । शब्दतोमया ॥ ना

त्रिकेरं तन्मूत्रस्य विग्नं पयसि गोः

शियेत् । सितागव्याज्यसयुक्ते तन्

पचेन् बद्धना जिना ॥ नात्रिकेरो

इवा । चीरी शिग्या श्रीता तिमुष्टि

दा । गुर्वी सुमधुरा वृष्या । रक्तपि

त्तान्निषापप ॥ रं कृष्णाम्बुमया

दौं क्षथा वंग्राह्यगनपि । कदशी

नां फलान्मूचान् कर्षथ्याचीरिकात्

चैरिति ॥ नारङ्गचीरियोन्मय ॥

चीरियो । स्त्री । काश्चनचीरीलताया

म् । तिक्तदुग्धायाम् । पीतदुग्धयाया

म् । तिमाङ्गिजायाम् ॥ चीरियो ति

करोताच । रेचनी शोफतापनुत् ॥

श्रीरि

शुभे

कृमिदे। प्रकफनीत्र विषसन्वरहराप
 री॥ श्रीरिकाकेख्याम्ना ॥ दुग्धिका
 याम्ना ॥ कुटुम्बिन्यामोपधौ ॥ गम्भा
 र्याम् ॥ श्रीरमख्यस्याम् । इनाडीप् ॥
 श्रीरी । पुं । सुह्राम् ॥ अर्कवृक्षे ॥ राजा
 । इने ॥ दुग्धप्रदायि ॥ वटे ॥ प्रचे ॥
 । सोमलतायाम्ना ॥ स्थासिदृच्ये ॥ श्री
 रमख्यं ज्ञास्मिन् भ्रातृ कृतं निर्दिना
 वित्तीनिःशापी ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 श्रीरिदृच्यः पुं । इना ॥ श्रीरयुक्तवृक्षप
 । अके ॥ वृषी ॥ च्यरो ॥ धोदुम्बरा ॥ अत्य
 । पारिशीप्रपादपी ॥ पिपेते श्रीरि
 शि ॥ वृक्षी ॥ स्तवा ॥ त्वक् ॥ पञ्चवत्कलेम्
 ॥ कितवत्तु ॥ पारिशीस्त्राने ॥ श्रीरी ॥ वे
 । तस्य ॥ चरे ॥ वेदनी ॥ तिशप ॥ श्रीरि वृ
 । इमा ॥ वर्या ॥ यानिरोगप्रक्षीप
 । शी ॥ रुचाः ॥ कपया ॥ भेदाप्रो वि
 । सपीमयनाशिनः ॥ श्रीधमिक्तकफा
 । सन्नाः ॥ जन्मा ॥ भेदास्त्रियोजका ॥ य
 । श्री ॥ त्वक्गुणाः ॥ त्वक्पञ्चक ॥ द्दिम
 । घासि ॥ व्रणशोथविसर्जित ॥ तेषां प
 । वगुणाः ॥ तेषां पञ्च ॥ द्दिम ॥ घासि
 । कफवातस्रनुल्लघु ॥ विष्टमाध्यान
 । धित् ॥ तिक्त कपाय ॥ चिध ॥ लेखनमि
 । तिराजनिघण्ट ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

रिधपाधो ॥ वज्जामे ॥ दुग्धिकायाम् ॥
 श्रीरीशः ॥ पुं । श्रीरकचुकी ॥ इति
 गौडप्रसिद्धे चकच्छे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 श्रीरेयी ॥ श्रीगर्भायसे ॥ यथा ॥ श्री
 । रेव ॥ पोयसं ॥ प्रोक्त ॥ परमात्र ॥ चरि
 रिमिरिति दृष्टायुधः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 श्रीरिदा ॥ पुं । दुग्धसंमुदे ॥ श्रीरित्री
 ॥ श्रीरनुदक ॥ यस्मिन् ॥ उत्तरपदसि
 ॥ श्रीरनुदक ॥ यस्मिन् ॥ उत्तरपदसि
 ॥ श्रीरनुदक ॥ यस्मिन् ॥ उत्तरपदसि
 श्रीराहतनया । श्री । सद्यं ॥ श्री
 । श्रियाम् ॥ श्रीरादक ॥ तनता ॥ ॥ ॥
 श्रीराहतनयापतिः ॥ पुं । विष्णो ॥ श्री
 श्रीराहनन्दनः ॥ पुं । चन्द्रे ॥ श्रुत ॥
 श्रीवः ॥ पुं । मसि ॥ श्रीवते ॥ श्री ॥ श्री
 । दमदे ॥ अर्कमेकस्वात ॥ कर्करिक्तः
 । अनुपसर्गात् फलश्रीवेतिसाधुः ।
 । क्रोवा ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 श्रीवा ॥ श्री । मते ॥ वा ॥ कुलकात्कनिम् ॥
 सुः । पुं । सिद्धे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 चुणः ॥ पुं । श्रीरिष्टचे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 चुणः ॥ पुं । श्रीरिष्टचे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 श्रीकु ॥ ते । सम्पिष्टे ॥ सुदेः ॥ क्तः ॥
 चुत् ॥ श्री । चुते ॥ चये ॥ लिहाया
 म् ॥ चयगम् ॥ दुग्धवन्दे ॥ सं ॥
 । क्लिप् ॥ तुका ॥ यलिनान्चुत्तंसकृत् ॥
 चुतेम् । न । श्रीसिकातः सशब्दधाया
 । निः सरणे । चये ॥ अत्यशुक्लम् ॥

श्रीरी । श्री । श्रीरिष्टचे ॥ श्रीरिष्टो
 का इति गौडभाषाप्रसिद्धे दृचे । दु
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

चुद्रः

विश्वं ब्रह्मणि कार्यसिद्धिरतुत्ताग्रजे
 हुताग्ने भयं याम्यामग्निभयं सुरदि
 धिकन्धिर्नाभःसमुद्राखवे । प्रायंथा
 अरवस्त्रगन्धसखिलं दिव्याङ्गनाचो
 चरेःप्रेषान्वां संरखं भुवनिगदितं
 दिग्ब्रह्मचण्डप्रने ॥ १ ॥ ज्योतीश्चते
 चुतेऽप्येव मूषुःकिञ्चिच्च कोविदाः
 ॥ आसने शयने दाने भोजने प्रस
 सङ्गपदैः । विवादे च विवाहे च चु
 त्तं सप्तसु शोभनम् ॥ असंश्रुतमुख
 च्चक्रिपेधोः यथा । नासंश्रुतमुखः
 कुर्याद्द्वयं लुप्ताः तथा चुतम् ॥ य
 न्फलं सञ्जनको चुतेष्वयं तदेव
 ति ॥ वि । शाकादिमाती श्चकीकृते
 ॥ चपयम् । दृचु मन्दे । भावेक्तः ॥
 चुतकाः ॥ पुं । राजिकायाम् ॥
 चुताभिजननः । पुं । कृष्णसर्पे । रा
 यी इति भाषा ॥ चुतमभिजनयति
 । नन्दादिज्जातः ल्युः ॥
 चुष्करी । स्त्री । सर्पाद्याम् ॥
 चुत्पिपासे । स्त्री । दि० । लोमभार्य
 योः ॥ यथा । चुत्पिपासे लोमभा
 र्ये पन्थेमान्नेष पूजिते । याभ्यांथा
 सं जगत्सर्वं निर्व्वचिन्तातुरं भवे
 दिति ॥ चिन्तातुरम् चुत्पिपासा
 गागकात्रजखचिन्तातुरमिच्छर्थे ॥

चुद्रगो

अल्पे ॥ दग्निरे ॥ कृत्वात्नेपिणि ॥
 चुद्रगतिः । चुद्रि सन्पेगणे । स्फासि
 ॥ तन्प्रीतिरक् ॥
 चुद्रकण्टकारी । स्त्री । अजिदमन्याम् ॥
 चुद्रकण्टकी । स्त्री । इच्छ्याम् ॥
 चुद्रकण्टारिका । स्त्री । चुपविशेषे ।
 ॥ अजिदमन्याम् ॥
 चुद्रकण्टिका । स्त्री । कण्टकारिका
 ॥ याम् ॥
 चुद्रकन्तुः । पुं । शङ्खखे । शम्पुके ॥
 चुद्रकारवेत्तो । स्त्री । कारवेत्तविशेषे ।
 ॥ कारवेत्याम् ॥ बनकरेणा इति भा
 वा ॥
 चुद्रकारिका । स्त्री । चुद्रकारे
 ष्याम् ॥ इतिराजनिर्दण्डः
 चुद्रकलिशः । पुं । न । वैमान्तमखौ ॥
 चुद्रकुष्ठम् । पुं । स्वस्तकुष्ठरोगे ॥
 तदेकादशविधं यथा । एकं कुष्ठं मू
 र्तं पूर्वं गज्जर्मततः परम् । ततश्च
 र्मदंशं प्रोक्तं ततश्चापिषिषिञ्च ॥
 विषादिकाभिषासैवपामा कच्छस
 तः परा । ततोद्दृश्विस्तोडः किट्टि
 मश्चततः परम् ॥ ततश्चात्सकंप्रोक्तं
 प्रताकरश्च ततः परम् । चुद्रकुष्ठानि
 चैतानि कथितानि भिषगुरैरिति ॥
 चुद्रखदिरः । पुं । दुष्पदिरि ॥
 चुद्रगोचुरकः । पुं । शोटागोचक इति

चुद्रः । वि । अथमे ॥ मूरे ॥ कृष्णे ॥

चुद्रत

भाषा प्रसिद्धाविकल्पके ॥

चुद्रघण्टिका । स्त्री । किङ्कियाम् । घु
यह कौथनी कथनी इतिचे भाषा ॥

चुद्रखटव । इतिचिकेने । यदा । यखयति
घण्टतिषां । घटिदीप्तौ । खुख् ।

चुद्राचानौ । यखिकाचं ॥

चुद्रघोली । स्त्री । चिचिन्नकाक्षुपे ॥

चुद्रचम्बु । पुं । चुयविशेषे । खक्सर
भेदिन्याम् ॥ स्त्री । पचिषांस्वल्पो

व्याम् ॥

चुद्रचन्वने । न । रत्तचन्वने ॥

चुद्रचिर्मिटा । स्त्री । गोपालककव्या
म् । कचरी इति भाषा ॥

चुद्रचूडः । पुं । शरमक्षुखम् । मूय-
वक्त्रे ॥

चुद्रजम्बु । पुं । स्वयजेन्तौ ॥ अनकु
खात् चुद्रजम्बः । चुद्रजन्तुरनिखिः

सोद् घषा चुद्र एव ये । घतं वी प्र
खता यैवखिः केचिदानकुशादिषि
॥ चुद्ररषासौजन्तुच ॥ अरुपयाम् ॥

चुद्रजम्बुः । स्त्री । भूमिजम्ब्याम् । इत्य
फषार्याम् ॥

चुद्रजोतीफलम् । न । आमलके ॥

चुद्रजीरकम् । न । कणजीरके । सु
गन्धे ॥

चुद्रजीवा । स्त्री । जीवन्याम् ॥

चुद्रतुणसी । स्त्री । अर्जके ॥

चुद्रपा

चुद्रदंशी । स्त्री । चुद्रदंशिकायाम् । हो
टाडास इति भाषा । असड् इति प

वैतीय भाषा ॥

चुद्रदुःस्यत्री । स्त्री । अजिहमन्याम् ॥

चुद्रदुराखिभा । स्त्री । स्वत्वदुराखिभा
याम् । मयस्यार्याम् । मयसम्भवा

याम् ॥

चुद्रदुस्वत्री । स्त्री । अजिहमन्याम् ॥

चुद्रधार्वी । स्त्री । त्रिकट्टेषु ॥

चुद्रधान्यम् । न । कङ्कणादिजुषान्नि ।
दशवान् ॥ चुद्रधार्वी । मनुष्या

सु कर्षादि क्षु खेखनम् । मधुरं क
टुके पाके ख्वचं खेदशोधकम् ॥

धार्तेखेदुषिटकम् । रत्तपित्तकोष
यम् ॥

चुद्रनासिका । वि । स्वल्पान्तायुक्तौ ।
नः चुद्रे ॥

चुद्रपत्रा । स्त्री । चात्रेव्याम् ॥

चुद्रपवी । स्त्री । वृषांधाम् ॥ इतिराज
निर्घण्टः ॥

चुद्रपनसः । पुं । उहौ । खकुचे ॥ चु
द्रश्यासौ पनसश्च ॥

चुद्रपर्णः । पुं । अर्जके ॥ वि । ख्व
पचे ॥

चुद्रपापाणभेदा । स्त्री । चुपविशेषे । च
तुपव्याम् । कन्दरीज्जवायाम् । शै
लोद्भव्याम् ॥

चुड़

चुड़ा

चुड़पयली । स्त्री । वनपिपेय्याम् ॥
 चुड़पौतिका । स्त्री । मूलपोष्याम् ॥
 चुड़फलः । पुं । जोबहमेगा ॥
 चुड़फुका । पुं । वनेष्टेनादिनि
 चुड़फली । स्त्री । इन्द्रवाह्याम् । ग
 वाहन्याम् । नोपीलकर्मण्याम् । क
 चुड़कोथेनिम् । अग्निदमन्याम् । मू
 मिजन्तोम् । ग
 चुड़भयदाकी । स्त्री । टहण्याम् । क
 चुड़कापीम् । पुं ।
 चुड़मत्स्यः । पुं । छोटीमच्छीतिलोक
 प्रसिद्धेभ्यस्ते । चुड़मत्स्याः । स्वादुरसा
 ख्यायचवविनाशना । अचुपाका
 रचिकराः सर्वदाते हितामताः ॥
 कतिहंसाः पुंस्वरः रेच्याः का
 सांनिहापेहाः ॥
 चुड़मुला । स्त्री । केसेकन्दे ॥
 चुड़रोगः । पुं । विचचारिंशङ्गे इमि
 वे भावप्रकाशोक्ते स्वल्पव्याधौ ॥
 चुड़वैद्याय स्त्री । भरटावाम् ॥
 चुड़वल्ली । स्त्री । मूलपोष्याम् ॥ ।
 चुड़वाहली । स्त्री । सुरायाः प्रमेदे ॥
 चुड़दात्ताकी । स्त्री । वृषण्याम् ॥
 चुड़दात्ताकिनी । स्त्री । श्वेतकण्टका
 याम् ॥
 चुड़गङ्गा । पुं । गहनखे । चुड़गवायौ
 गहुरख ॥

चुड़भकरी । स्त्री । यावनाखभकरी
 याम् ॥
 चुड़बाईछानपु । विषवके । शिर्षान्तके
 शोषीति इतिभावात् ॥
 चुड़शीर्षः । पिशाचभक्ष्यमल्लके ॥ पुं ।
 मयूरगिष्ठावृषे ॥ चुड़शीर्षमल्ल ॥
 चुड़शुक्ति । स्त्री । कलशुक्तिका ।
 चुड़शुक्तिका । स्त्री । याम् ॥
 चुड़श्याम । स्त्री । कटश्याम् ॥
 चुड़सेपातकः । पुं । भूकधुधारके ॥
 चुड़सहा । स्त्री । सुहपल्लीम् । मज्जी
 रगन्धावाम् ॥ इन्द्रवाहण्याम् ॥ स
 र्तिचहतेवा । मृह । कृष्णटां
 चुड़स्यसहा ॥
 चुड़सुवर्षम् । न । रीती । पितले ॥
 चुड़श्यासः । पुं । अल्पश्यासदोगे ॥
 चुड़हिङ्गुशिका । स्त्री । कठकार्या
 चुड़हिङ्गुली । स्त्री । म् ॥ चुड़ा
 चासौहिङ्गुकीच ॥
 चुड़ा । स्त्री । अद्रायाम् ॥ नद्याम् ॥
 कण्टकारिकायाम् ॥ कायेष्वक्षाम्
 संश्राद्याम् ॥ सरघायाम् ॥ चोद्रेयो
 म् ॥ नेत्रायाम् ॥ हिंसायाम् ॥ म
 चिकामाषे ॥ घुगधि । चुड़तेया ।
 चुड़िरसम् । युने । स्थायित्तीतिर
 क् । टाप ॥ गवेष्वायाम् ॥ वादर
 सायाम् ॥

चुड्रेवा

चुड्रेमिमन्थः । पुं । दंशमूलप्रसिद्धे दृष्ट
विशेषे । लघुमन्थे । तनुचक्षुष्याम्
॥ चोटीयशियादी । इतिभाषा ॥ अ
दिमन्थद्वयम् । क तुल्यं । वीर्यरसादि
। पुं । तत् प्रयोगानुसारेण योजयेत्
॥ स्वर्गनीप्रय ॥ १ ॥ अणोः
चुडाभनम् । न । सुसुतोक्तेश्वरोगु
खीषधे ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
चुडाभनसङ्घातः । पुं ॥ पोताधाने
॥ सिनाम् । इतिगौडभाषा ॥ चु
॥ इन्द्रियतामस्तामस्ताः चुडाभनस्यः
॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
चुडाभनसङ्घातः । पुं । रक्तपामर्गे ॥
चुडाभनकम् । न । आमलकोः सङ्घात
। अंशु इतिभाषा ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
चुडाभनकसंज्ञः । पुं । कर्कटवृक्षे
चुडाभः । पुं । कोषात् ॥ सुतोषके ॥
चुडाभनसः । पुं । लकुचे ॥
चुडाभा । स्त्री । चाङ्गेर्याम् ॥ अशा
। एषुष्याम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
चुडाभिका । स्त्री । अशाखाश्यायाम् ।
। चाङ्गेर्याम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
चुडिका । स्त्री । दंशे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
चुडिमा । पुं । चुडिचे ॥ चुडिभा भावः
। इमनिष् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
चुड्रेदुदी । स्त्री । यवासे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
चुड्रेवाकः । पुं । गोपालकर्मश्याम् ॥

चुधाभि

चुड्रेदुम्बिका । स्त्री । काकोदुम्बि
। कायाम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
चुड्रेपावः । पुं । मायादिवु । आये
येचेन्द्रवैशानि चुड्रेपायाशमेत्रयः ॥
चुड्रेपोदकनाम्नी । स्त्री । मूलपोष्याम् ॥
चुड्रेपोदकी । स्त्री । स्वरूपपूतिकाया
। के । मद्यप्याम् ॥ रसत्रीर्यविषाकेषु
सदृशी पूर्वयास्वयम् । पूर्वयाः लपो
। दक्षा ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
चुड्रेलूकः । पुं । लुडुली । भाकुनेये ।
। खंखंमन् इतिभाषा ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
चुट्टु स्त्री । चुधायाम् । चुमुषायाम्
। चोयनम् । चुधुमुषायाम् ।
। क्षिप् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
चुधा । स्त्री । भोजनेच्छायाम् । चुमु
षायाम् । अशनायायाम् ॥ चुमुषी
त्पादकौदर्याभिविकारे ॥ ॥ भागु
। रिमतेन टापु ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
चुधाकृशकः । पुं । विस्वान्तरद्वेषे ॥
चुधातुरः । वि । चुधापीडिते ॥ यथा
। अर्थातुराणां न सुदृश पन्थुः का
मातुराणां न भयं न लज्जा । चिन्ता
सुगणां न सुखं न निद्रा, चुधातुरा
णां न वचनं न ते अश्रुति ॥
चुधाभिनननः । पुं । राजिकायाम् ॥
वि । चुजनके ॥ चुधामभिननय
ति । वनी । नंशादिच्छासुष्टुः ॥

शुभा

शुभ

शुधापती । श्री । भेषज्यरत्नावस्तुतय
 धोत्पादकवटिकावाम् ॥ शुभा
 शुधासागररसः । शु । भेषज्यरत्नावस्तु
 श्लोः श्रीधधविशेषे ॥ शु । शुभा
 धधितिः । वि । जगन्नाथिते । शुभुचि
 ज्ञे । शुभायुक्ते ॥ शुभात श्री । शु
 धेरत्तमंकन्तात् कर्करितः । शुभ
 ति शुभोरितीद्ग ॥ शुन् सखातास्थ
 बा ॥ तारकादिञ्जादित् ॥ ०
 शुभुनः । शु । शुभे देवे ॥ शुधति ।
 शुभुः । शुधिपिशिमिधिशः । किदि
 शुभम् ॥ शु । शुभात श्री । शु
 शुभेः । शु । शुभमाश्रीशके ॥ शुलोड
 कादिशुद्धये ॥ श्रीशुभालये ॥ शु
 शुभानुभूतनये ॥ शुभकापिधिमदि
 शुभोपवर्ते ॥ शुभति । शुभुशुभे ।
 शुभुवकात् शु । शुभुशुभे ॥ शु
 शुपालुः । शु । शुभुयालि ॥ शु
 शुपडोडमुष्टिः । शु । शुभमुष्टिमुष्टे ॥
 शुभ्यः । शु । शुभ्ये । शुभ्यनदृश्ये ॥ शु
 शुभति शु । शुभसश्चने । शु । शु
 शुभ्यने शु । शुभानासाधुः । शु । शु
 शुभिते ॥ तथाच शुभोराजा शुभ्या
 गिरिनदी आदिप्रयोगाद्वागमशा
 शुभानि शुभानाशेषाः ॥ शु । शु

। तायामिति मन्त्रोभारतम् ॥ शुभा
 शुभितः । वि । शुभोडिते ॥ शुभुले
 शुभे ॥ शुभेः शु । शु ॥ शु
 शुभा । श्री । शुभस्थाम् ॥ नीलिका
 याम् ॥ शुभ इतिपर्वतीयमोषोप्रसिद्धे
 शुभताप्रभेदे ॥ शुभिति ॥ शुभते वा ।
 शुभुः । शुभुवकान् मन्त्रु । शुभितु
 शुभुस्यैधुचिधुभेतिसम्वा । शुभ
 शुभुवकात् शुभुः ॥ शुभु
 शुभुः । शु । शुभिते । शुभु
 शुभात् । शुभु इतिभाषा ॥ शुभु
 शुभुः । शु । शुभुते ॥ शुभु
 शुभुः । शु । शुभुते ॥ शुभु
 शुभुः । शु । शुभुते ॥ शुभु
 शुभुः । शु । शुभुते ॥ शुभु
 शुभुः । शु । शुभुते ॥ शुभु
 शुभुः । शु । शुभुते ॥ शुभु
 शुभुः । शु । शुभुते ॥ शुभु
 शुभुः । शु । शुभुते ॥ शुभु
 शुभुः । शु । शुभुते ॥ शुभु

शुभुः । शु । शुभुते ॥
 शुभा । श्री । निघण्टुनूत्तकृत्या । देव

शुभुः । शु । शुभुते ॥ शुभु
 शुभुः । शु । शुभुते ॥ शुभु
 शुभुः । शु । शुभुते ॥ शुभु
 शुभुः । शु । शुभुते ॥ शुभु

चेवचः

चेवच

रोशैव ग्रहचैभं प्रकीर्तितम् ॥ श्री
 चावत्यादिप्रसिद्धे गणितव्यवहारे
 ॥ चयति चीयते प्रनेत्र वा । चिच
 ये चित्तिवासर्गच्योर्वा । पुं ॥
 चेषकरः । पुं ॥ चेषस्य कर्त्तरि ॥ चेषं
 कर्त्तव्येति । द्विजाभिभेद्यादिनाटः ॥
 चेषकर्कटी । स्त्री । वायुकुक्काम् ॥
 चेषचिर्मिटा ॥ स्त्री । चिर्मिटाशाम् ।
 वायुप्रलयायाम् ॥
 चेषजः । पुं ॥ द्विपित्तके पुषत्रिगेषे ।
 स्वपत्न्यामन्यकाराभनितेषु ॥ य
 वाहवेभायनः । सतम्ब । प्रसूतो
 यः स्त्रीवस्य स्याधितस्य वा । अन्यतो
 नुसतो वा स्यात् स्वचेषे चेषजः स्मृ
 त इति । कस्यार्थः । स्त्रीवादेः स्वे
 चेषे तदनुभवे । अन्ये प्रसूतः चेष
 वजा भवति । अनुरप्याह । यस्म
 ल्यजः प्रमीतस्य स्त्रीवस्य स्याधितस्य
 वा । स्वधर्मैरनियुक्तायां सपुत्रः चेष
 जः स्मृत इति ॥ चि । चेषजाते ॥
 चेषना । स्त्री । ताम्बडु इति नील
 काया प्रसिद्धेऽंशविशेषे । गोमूत्र
 कायाम् ॥ रक्तव्यायाम् ॥ चषिका
 याम् ॥ शशाण्डुत्याम् ॥ शिल्पिका
 याम् ॥ खेतकण्डकार्याम् ॥

चिदैवते ॥ शोऽद्यात्मनः कारयिता
 तद् चेषचं प्रचयते । इति मनुः ॥
 चेषाख्यानं शरीराणि तेषां चैव
 यथासुखम् ॥ आत्मानं नेत्ति संयो
 गा इतः चेषचलचयते इतिः ॥ ह्य पु
 ॥ रागम् ॥ चेषचो नाम स्यष्टिदेहे
 दचिषेषसुषि खवस्थितेऽंशेष्टाचन
 योः करवाना । निघन्ता कार्यकरसं
 स्वामी चिरप्यगभं विराडात्मन्नां स
 षष्टिदेहाभ्यामन्य इति व्याख्यातारः
 ॥ चि । चेषे । निपुषे । विदग्धे ॥
 कृषके ॥ चीयते इति चेषं शरीरं
 तज्जानाति । चात्प्रवोधने । चाते
 निपसर्गेकः ॥ १११ ॥ १११ ॥
 चेषदूतिका । स्त्री । दृश्याम् ॥
 चेषदूती । स्त्री । खेतकण्डकार्याम् ॥
 चेषपतिः । पुं । चेषपाले ॥ शशाण्डिषु
 ॥ यथा । शशाण्डु चेषपतिम् । प्रोक्तुः
 केचि ज्दधि म्बा परे । स्वतन्त्र एव
 वा कथित् चेषस्य पतिव्यपरे इति ॥
 चेषपर्यटी । स्त्री । खेतपाण्डु इति
 प्रसिद्धे चूप विशेषे ॥
 चेषपाण्डुः । पुं । द्वैवता विशेषे ॥ भेदा
 एकेनपश्चात् चेषपाण्डुषीर्त्तनः
 । मातृकावरसेदेन म्भिन्ना नाम
 भेदत इति ॥ प्रयोजन न्वेतत् । ना
 भयदस्यार्थानां येषां मातृकात्तरे

चेवच । पुं । आत्मनि । पुरुषे । शरी
 रस्य कर्मसु प्रवर्त्तयितरि । शरीरा

शेवी

। दृश्यते ॥ मयसं तर्च तर्चायं शेवपा
 लकः ॥ शेवपाखमसम्पूज्य यः कर्म
 कुर्वते क्वचित् । तस्य कर्मफलं ह्यस्ति
 शेषपालो न संशय इत्यादि ॥ विशेष
 षः प्रथे ॥ गरीरे दृष्ट्यः ॥ १०३ ॥
 शेवरेहा ॥ श्री । श्रीकुकी कर्कश्याम् ॥
 वि । शेवकाते ॥ १०३ ॥
 शेववित् । पुं । जीवात्मनि ॥ शेवते ॥
 शेवसम्भवः । पुं । श्वश्रुषुषुषे ॥ भिव्वा
 सुषुषे ॥ वि । भूमिजे ॥ १०३ ॥
 शेवसम्भूतः ॥ पुं । कुन्दरे ॥ वि । शेवो
 शेवे ॥ १०३ ॥
 शेवाजीवीः ॥ वि । कर्षके राकिलाय
 इति प्रसिद्धे ॥ शेवम् ॥ श्रीवाजीवी
 काय ॥ १०३ ॥
 शेवाधिदेवता ॥ श्री । तीर्थाधिप देव
 तायाम् ॥ देवं नृवं गुरुस्थानं शेव
 शेवाधिदेवताम् । सिद्धं सिद्धाधिका
 राश्वशीपूर्वं समुदीरयेत् ॥ इति
 प्रयोगसारः ॥ १०३ ॥
 शेवाधिपः । पुं । मेवाधिपतिगृहेषु ॥
 कुजमुक्तवृषे च कसौम्बमुक्तावनीमु
 शाम् ॥ श्रीवार्कमानुजेव्यानां शे
 वाणिसुरशीदयः ॥ इति श्योतिषम् ॥
 शेवामलकी । श्री । म्यामलक्याम् ॥
 शेविकः । पुं । शेवस्वामिनि ॥
 शेवी । पुं । शेवर्षियटे । कृपीवले ॥

शेपयिः

शनिः ॥ भेत्तैरि ॥ १०३ ॥
 शेपियः । पुं । असाध्यरेणे ॥ परदार
 रते । पारदारिके ॥ अन्यदेहचि
 कित्साहे ॥ परचेवेचिकित्सेः । श
 रीरान्तरेचिकित्सेत्यर्थः ॥ शेपिय
 ॥ १०३ ॥ परचेवेचिकित्से इति परचेव
 शब्दात् षष् परशब्दस्य लोपश्चुनिर्पा
 ष्यते ॥ अन्यस्वभार्यायां अन्येनोत्पा
 दिते । यथा त्रिचिपनीयस्य शेवे
 त्रिचियायां त्रिच्योत्पादिता धुर्ता
 राष्ट्रादयः शेपिया नाम ॥ शेवज
 ष्टये ॥ १०३ ॥
 शेपेचुः । पुं । यवेनाले ॥ शेवुन्दरी
 कुवार इति भाषा ॥ १०३ ॥
 शेपः । पुं । निन्दायाम् ॥ विचये ॥
 शेपने ॥ श्वे ॥ प्रेरणे ॥ लक्ष्मणे ॥
 विषम्ये ॥ शेवायाम् ॥ गुच्छे ॥ शे
 पयेम् । चिपपेरवे । घञ् ॥ १०३ ॥
 शेपकः । वि । शेपकर्त्तरि ॥
 शेपयम् । न । प्रेरणे ॥ चिपायाम् ॥
 प्रसरदीनां दूरमशेषणार्थं रक्तु
 निर्मिते शिखरान्ते । गोफिया इति
 भाषा ॥ शपने ॥ यथा । विधवा यौ
 वनस्था च नारी भवति कर्कशा ।
 आयुषः शेपणार्थं नु दातव्यं स्त्रीधनं
 सदेति शरीतः ॥ १०३ ॥
 शेपयिः । श्री । उड इति श्योते नौ

खगव

मराशौ ॥ खन्यतेः खनति वाग ख
 अनुभवदीरयोः । अन्येभ्योपीतिङः ॥
 खर्वत्वंसिन्घा । खर्वगताः । ङः ॥
 अत्रके ॥ ७३७ ॥ ७३८ ॥
 खकुन्तयेः । पुं । गीमौ । शिवि ॥ ७३९ ॥
 खकुखटः ॥ पुं । ककुखटे । काठिनं ॥ ख
 लोक्खति । खल्लुहसने । शंकादिभ्यो
 ङटन् ॥ ७४० ॥
 खगः । पुं । खये । खये ॥ इन्देवे ॥ भा
 । गिख । शरोः । पश्चिणि । विषुङ्गमे ॥
 खीयौ । खेगच्छति । ग्गलृगता ।
 अन्येभ्योपीतिङः ॥ ७४१ ॥
 खगगतिक्रिया । खी । खचिषां । डीना
 । द्विगतिवेष्टायाम् ॥ खया । खीनं प्र
 गलीन मुंहीनं । खपीनं । परिडीनक
 प्रमे । विखीनः । खवडीनश्च निखीनं
 खीनडीनकम् ॥ गतागतप्रगति
 सम्पत्ताद्याश्चपश्चिकाम् । गतिप्रभे
 दाः पश्चिगुंत्तं कुलायोनीडमस्त्रिधा
 गनितिजटाधरः ॥ ७४२ ॥
 खगतिः । खी । खिकाश्रगमने ॥
 खगर्पः । पुं । गखडे ॥ खगान् । पाति ।
 पारखडे । पातोनुपेतिक् । ७४३ ॥
 खगपतिः । पुं । गखडे ॥ खतानाम्
 पतिः ॥ ७४४ ॥
 खगसः । पुं । खेखरे ॥ ७४५ ॥
 खगवक्रः । पुं । खवुपवृषे ॥ ७४६ ॥

खगोलः

खगवेती । खी । गभूयै । चितौ । ग
 खगभुः । पुं । पृश्निषर्ष्याम् । ग
 खगस्थानम् । न । कोटरैः । निक्वुष्टे ॥
 ७४७ ॥ खगानांस्थानम् । पृश्निषर्ष्याम् । गभू
 खगानकः । गभू । श्येनपश्चिणि । ग
 खगासनः । न । पुं । उदयाखले ॥ दिष्यौ ॥
 ७४८ ॥ खगस्य खगानां वा त्सासनं । यस्मिन्
 त्साः ॥ खगो गखडाकोसर्गं यस्य यो ॥
 खगेन्द्रः । पुं । गेगखडे । खेनगेदे ॥ खगा
 त्नामिन्द्रः । गगनात् । गगनं तर्हि
 खगेन्द्रं ध्वजः ॥ पुं । विष्यौ । खरी ॥ ख
 खगेन्द्रो ध्वजे यस्य । खगेन्द्रो ध्वज
 त्पश्चिक्कामस्य वा ॥ ७४९ ॥
 खगेन्द्रः । पुं । गखडे । सुपर्ये ॥ खगा
 नोमीन्द्रः ॥ ७५० ॥
 खगोमः । पुं । आकाशमखडे ॥ तस्य
 विवरसंधर्षी । एतद्भ्रमणं संचि
 हं कटाक्षस्य मोक्षाकाररुत्पुटतु
 खम् । यत्र भूर्भुवःस्पर्कं ह्येव नराप्रः
 सत्यसंश्रकोनि सप्तभुवनानि सन्ति
 त्प्रह्लादमध्ये यं पश्चिधा सना
 कागवपश । शब्दाधे परावहपरिप
 चकुवहसंवेष्टेदहास्थानां यश्चानां
 वायूनांस्थानानि यधेधः क्रमेणस
 ति । तदधस्तात् । अधेधः स्थितपूर्वा
 भिमुच्यन्तिवृषस्यतिराहुकेतुमङ्ग
 लक्ष्यं शुक्रवृषचन्द्रग्रहयुक्तं दक्षिणे

खचरः

चरस्थितधुषाखताराद्वयेन, वदं न
 चचक्रं सदापश्चिमगतिना प्रवहवा
 युना भ्रमति । ततोघोषः क्रमेण
 सिद्धविशाधरमेघविद्युदादियुक्तः स
 दौक्षगति रावहवायुर्ध्रमति । स
 तद्गुहाण्डस्य मध्ये समन्तादीन्वर
 स्यं धरणात्मि तां शक्तिं विभाषोभू
 गोक्तः शून्ये तिष्ठति । तृण्यन्तर्गता
 नागसुरसमायुधां दिव्यौषधिरसो
 पेता रम्याः पातालरसातलमहात
 लतलातलसुतलवितलातलसंभ्रका
 लक्षौर्लक्षमेण सप्तर्षितालभूमयश्च
 सन्ति । सुमेदपर्वतोपरि शून्ये एका
 भुवसारोक्षमति । एवं षड्वानलो
 परि शून्येऽन्याभुवसारा भ्रमतीति ॥

खगडः । पुं । खगुडा इतिगौडभाषा
 प्रसिद्धे वणविशेषे । मोटगले । इ
 । इत् काशे ॥

खहरः । पुं । चूर्णकुण्डले ॥

खचमसः । पुं । चन्द्रे ॥ खचमसरव ॥

खचरः । पुं । वायौ ॥ राक्षसे ॥ सूर्ये

॥ चरागामुदाहरणप्रथा । खचरस्य

सुनस्य सुतः खचरः खचरस्वपिता

न पुनः खचरः । खचरस्यसुनेन च

रः खचरःखचनी परिरोदिति हा

खचर ॥ मेघे ॥ रूपकमेदे ॥ यथा

। खचरो रज्जुनाले स्नात् शुक्रादौ ।

खजित्

खघु स्तथाः शक्तिः ऽथवा हास्यरसे

। भवे देयदर्शाखरइतिसङ्गीतदामो

। दरः ॥ चिं । आकाशगामिनि ॥ खेच

रति । खर० । खरेष्टः ॥

खचितः । चिं । करमिते । चघिते ॥

। संयुक्ते । छुरिते । व्याप्ते ॥

खजः । पुं । दर्भ्याम् । करली इति

भाषा ॥

खजकः । पुं । वैशाखे । मन्यान्दण्डे ॥

खजपम् । न । हते ॥ दग्निः ॥ खज्यते ।

। खजमन्यने । उषिङ्कुटिदृक्कषिख

जिन्यःकपन् ॥

खजखम् । न । नीहारे ॥ खस्यजखम्

॥ दिव्योदये । आकाशवारिणि ॥ य

था । वर्षासु चरन्ति । घनैः सहार

। गात्रियति कीटसूसाश्च । तद्विष

। जुष्टममेयं । खजख मगस्त्योदयात् पू

र्वम् ॥

खजा । स्त्री । मन्थे ॥ प्रदले ॥ दर्भ्याम् ॥

खजाकः । पुं । खगे । पक्षिणि ॥ खज

ति । खज० । खजेराकः ॥

खजाका । स्त्री । दर्भ्याम् । करली च

मथा इतिभाषा ॥ खजेराकप्रत्य

यान्तात् टाप् ॥

खजिका । स्त्री । खाआयोपदंशे ॥

खजित् । पुं । वृद्धममेदे ॥ खंजयति ।

जि० । क्तिप् । तुक् ॥

खञ्ज.

खञ्जः

खञ्जोतिः । पुं । खञ्जते ॥
 खञ्ज । वि । विक्रमगतौ । खोहे । खो
 हा खंगडा इतिभाषा ॥ खञ्जति ।
 खञ्जिगतिवैकल्ये । वचायच् । तल्ल
 लयं यथा । वायुः कथ्याञ्चितः सक
 मः कण्ठरांमाञ्चिषे खदा । खञ्ज क
 दा भवे ज्ञान्तुः पद्मः सक्रो ईयो
 र्बधात् ॥
 खञ्जकः । वि । खोरे । खञ्जे ॥
 खञ्जकारिः । पुं । सुलायाम् । खिसा
 री इतिभाषा ॥
 खञ्जखेटः । पुं । खञ्जनाखविहङ्गमे ॥
 खञ्जखेख । पुं । खञ्जनपक्षिणि ॥
 खञ्जनः । पुं । खञ्जरीटे । ममोला इ
 रभाषा ॥ अथ खञ्जनाध्यायः । ख
 ञ्जनामा यो यं विहङ्गमं जस्य इ
 र्यने प्रथमे । प्रोक्तानि यानि मुनिभिः
 क्तानि तानि प्रवक्ष्यामि ॥ तत्र च
 खार, खञ्जना भवन्ति । ते यानामान्य
 च । खूलो ऽभ्युवत करणः कृष्णगलो
 भङ्कारकोमद्रः १ । आकरणमुखात्
 कृष्ण, सन्पूर्व, २ पूरवक्ष्याशाम् ॥
 कृष्णोगलेऽविन्दुः सितकरटान्त स
 रिक्तकृद् रिक्तः ३ । पीनोगोपीत
 ४ इतिक्लेशकर खञ्जनेऽदृष्टः ॥ अथ
 कस्मिन् स्थाने दृष्ट कीदृक्फलञ्ज
 रोतीत्याह । अथ मधुरसुरमिफ

खकुसुमतंरुष सखिखाशयेषु मुण्ये
 धु । कस्तिरुगभुजगमूर्धसु प्रासा
 दोखानहर्मेषु ॥ गोगोष्ठसत्सेमा
 गमियज्ञोत्सवपार्थिवदिजसमीमे ।
 हस्तिरुङ्गमभावाच्छपध्वजचामरा
 येषु ॥ हेर्मसमीपसिताम्बरकम-
 लोत्पलपूजितोपक्षिसेषु । इधिपा
 यषान्यकूटेषु च खिर्क खञ्जनः कुव
 ते ॥ अन्येष्वप्याह । पञ्जे स्यात्वेना
 त्तिर्गौरससम्पन्नमेमयोपगते । शा
 हलगे वखासिः शकटस्थे देवविर्भ
 शः ॥ गृहपटले ऽर्धभं खेविप्रेवन्धो
 ऽशुचौभवतिरोग । पुंखेज्जविका
 नां प्रियसङ्गममावक्ष्याशु ॥ अन्य
 द्याहा मक्षिषोऽपुनर्दभास्त्रिप्रशान
 गृहकोणशर्करादृश्य । प्राकारभ च्छ
 केशेषु चाशुभोभरणरुग्भयद् ॥ प
 शौ धुन्वन्वशुभ, शुभ पिबन् वारि नि
 वनासंख । सूर्योद्दये प्रथमो नेष्ट
 फल, खञ्जनेऽस्तमये ॥ भीराजने
 निवृत्ते यवादिशाखञ्जने नृपं धा-
 न्तम् । पश्येत् तथा गतस्य क्षिप्र म
 राति वंश मुपैति ॥ अथप्रच्ययप्र
 दर्शनार्थमाह । तस्मिन्निधि भवति
 मैथुनसेति यस्मिन् यस्मिंस्तु छर्द
 यति तत्र तले ऽस्ति काचः । अङ्गा
 र मधुपदिशन्ति पुरीपणे ऽस्य त-

खञ्जः

कौतुकपनयनाय खने हरित्रीम् ॥
 अन्वच्छुभाशुभमाघताः खतविकल
 विभिन्नरीमितः स्वतनुसमानफल
 प्रदिः खगः ॥ १ ॥ ननु दमिनिबीयमा
 भनकोः विपतिश्च वन्द्यसमागमप्रदः ॥
 अथ शुभखञ्जने दृष्टे विधानमाह ॥
 खपति सुप्रियुभाः शुभप्रदेशे खर्ग म
 त्रलोक्य-महोत्तरे-विदध्यात् ॥ सुर
 भिकुसुमप्रपयुक्तसर्धः शुभ मभिन
 न्वित्तमेतन्नेति दृष्टिम् ॥ १ ॥ अथ शु
 खने खञ्जने दृष्टे विधानमाह ॥ अथ
 भिमधिः विलोक्य खञ्जनः द्विगुण
 साधुसुरचित्ने रतः ॥ न न्वपति र
 शुभं समाध्यान्वयदिः सप्तसदिना
 निर्मासभुक्तं स्यात् ॥ अथ काणफ
 लप्रदर्शनार्थं माह ॥ आयर्षात् प्रथ
 मे दर्शने फलं प्रतिदिनन्तु दिनशे
 यात् ॥ द्विकृत्स्नानमूर्त्तिलयर्चंशा
 म्नादीसादिभिश्चोद्यम् ॥ इति या
 राष्ट्राविश्वारिणो ध्यायः ॥ ४३
 विशेषः भाङ्गने ॥ दिग्विगेषे इत्य
 शब्दफलम् ॥ विष्णं वज्राय कार्य
 सिद्धिरनुना शक्ते हृताशेभयं याव्या
 मधिभयं सुरदिपिकलि र्धामः स
 सुज्ञापये ॥ पायव्यां वरपशुगन्धस-
 शिक्तं दिव्याङ्गनाचोत्तरे षेगान्यां
 मरुतं भुयंनिगदितादिगन्धस्यं ख

खटिनी

खने ॥ व्यधीरतक्षुतेप्येवंबोधम् ॥
 खने गिर्मने ॥ खञ्जति ॥ खेजि ॥
 ॥ नन्द्यादिच्छास्त्र्युः ॥ १ ॥ १ ॥
 खञ्जनकः ॥ पुं ॥ खञ्जने ॥ १ ॥ १ ॥
 खञ्जनरतम् ॥ न ॥ यतीनां गोपनीये
 ॥ रते ॥ यमिनर् यदेतां गोप्यं तत् ख
 ॥ खनरतं विदुस्त्रिच्युक्ते ॥ १ ॥ १ ॥
 खञ्जना ॥ स्त्री ॥ खञ्जरी टसमुपधिणि
 ॥ चन्द्रखञ्जजातौर्ण सर्वप्याम् ॥
 खञ्जिका ॥ स्त्री ॥ खञ्जनाकृतौ ॥ स
 र्पप्याम् ॥ चापुत्रिकायाम् ॥ खञ्जने
 ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 खञ्जरीटः ॥ पुं ॥ खञ्जने ॥ अक्षिधाराया
 ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 खञ्जरी ॥ पुं ॥ अन्धकूपे ॥ जप्तौ ॥ महारा
 ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 खञ्जरी ॥ पुं ॥ नागबीटे ॥ ठाङ्गरे ॥
 खटकासुखः ॥ पुं ॥ शराकर्षणमुद्रायाम्
 ॥ दस्तकविशेषे ॥
 खटिका ॥ पुं ॥ कुञ्जितपादौ ॥
 खटका ॥ स्त्री ॥ शैलमटो इति प्रसिद्धा
 ॥ र्यादठिन्याम् ॥ श्वेत्तनद्रये ॥ कर्त्त
 न्ये ॥ वीरये ॥
 खटिनी ॥ स्त्री ॥ मन्थाम् ॥ गटिका

खडा

खडयू

याम् ॥

खटी । स्त्री । कठिन्याम् । धवखसृत्ति
कायान् ॥ खटी दाहासृत्ति च्छी
ता मधुरा विषशोथकित् । खेपादौ
तदुणाः प्रोक्ता भक्षितासृत्तिकासमा
॥ खटी शौरखटी द्वेष गुणै सुख्ये
- प्रकीर्त्तिते ॥

खट्टनः । वि । खर्वे ॥

खट्टाशः । पुं । गन्धोत्तौ । वनवासने ॥
खाटास गन्धोः कृष्णा इति च गौड
भाषा ॥

खट्टाशी । स्त्री । पूतिशारिजायाम् ॥

खट्टिः । पुं । शवयाने । अनाश्रव्यायाम् ॥

खट्टिकः । पुं । खटीक इति ख्याते मांस
। विक्रयिणि ॥ मछिपी खीरफेने ॥ आ
कुनिके । चिडीमार इति भाषा ॥

खट्टिका । स्त्री । चुरखडायाम् । निष
द्यायाम् ॥ शवयाने ॥

खट्टेरकः । वि । खर्वे ॥

खट्टका । स्त्री । खट्टिकायाम् ॥ अभाषि
सपुंस्त्राञ्चेति पक्षे इच्छाभाषः ॥

खट्टा । स्त्री । पर्यङ्के । शवने । मन्वे ॥
पश्यते निहासुभि । खट्टकाज्ञायाम्

। अग्रप्रीतिकम् । टाप् ॥ अष्टाभि
काद्यखण्डैश्च खट्टेति प्रतिपद्यते ॥

विशेषोयुक्तिः कल्पतरौ ॥ कोशशि
थाम् ॥

खट्टाका । स्त्री । खट्टिकायाम् ॥ आदा

चार्वानामितिपचे आक्षम् ॥

खट्टाङ्ग । पु । सूर्यवंशीयराजर्षिभिः
॥ न । नरपञ्चरे ॥ दण्डारोपितनर
शिरस्त्रे ईशायुधविशेषे ॥ पृष्ठत्रंशे ॥
खट्टापादे ॥

खट्टाङ्गभृत् । पु । शिवे ॥

खट्टाङ्गी । पुं । शिवे ॥

खट्टाच्छट । वि । खट्टाश्रिते ॥ शविनी
। ते । प्रसादिति ॥ वास्त्रे । निषिद्धा

। अनुष्ठानपटे ॥ वेदं प्रस्तानि च समाप्य
समाहृत्तेन चिखट्टारोठव्या त्रिंशच्च
र्यस्य भूमिश्रयनाश्चैपि य खट्टामा

। रोहति सजास्यः । कूटशायम् । ते
। न खट्टा मारोद्धतु भाषा निषिद्धानु
ष्ठानपरः सर्वोपिखट्टा कूटलब्धते ।

खट्टाक्षेप इति निश्चयतत्पुस्य ॥

खट्टिका । स्त्री । शवने । चुरखडायाम्
। खट्टिया खट्टोला इति भाषा ॥ श

व्याखट्टा । कन् । इत्थ । अभाषितपु
स्काञ्चेतीत्यम् ॥

खड । पु । पानान्तरे ॥ भेदे ॥ पु । न
। लघुदयो । खड इति भाषा ॥

खडक्लिका । स्त्री । } पचहारे । वि
खडक्की । स्त्री । } ङकी इति भाषा

॥ इति चारावली ॥

खडयूष । पु । यूपवि ॥ यथा । तन्म

खड्ग

- खड्गप

कपित्थचाङ्गेरीमरिचा जाजिचिच-
कैः । सुपकं खड्गघोषं चक्रदत्तेन
मापित ॥

खडिका । खी । } खेल्खडी इतिभा
खडी । खी । } या प्रसिद्धायां क
ठिन्याम् ॥

खडु । पुं । खडुशय्यायाम् ॥

खडुम् । न । लोहे ॥

खडुः । पुं । खागरतिस्थिते गण्डकभृङ्गे

॥ बुद्धभेदे ॥ गण्डके ॥ गैडा इति

प्रसिद्धवन मन्ते ॥ चारकनामगन्ध

द्रव्ये ॥ खंडा तरवारिइति च ख्याते

ग्रन्थे । असौ । चन्द्रहासे ॥ खड्डेति

। खडिभेदते । छापूखडिम्ये । किदि

त्तिगम् । आगमशाखंसाऽनिच्छन्वा

श्वनुम् ॥ अथ खड्गविषयकप्रयोगाद्ग्र

विधतश्चर्यं महाभारते । यथा मण्ड

लाकारतः खड्गधामर्षधातुमुच्यते १

। निदेषबाहुसुशय्यकृतमुद्गान्तमीरि

तम् २ ॥ आभवं स्वल्प परितः खड्ग

श्यातिदु मुच्यते ३ । परप्रशुक्तग्रह

स्य वारणार्थं मिदं वयम् ॥ अश्वो रा

कमणार्थाय गमनन्वाप्तं मतम् ४

। खड्गस्वाशेषे तद्देहस्यर्शनं प्रशस्तं म

तम् ५ ॥ यश्च यिच्छा विषौ शङ्कपात

नं गदितं स्मृतम् ६ । परिदृश्य म

ने च्छपो वामदक्षिणता गतिः ७ ॥

यश्चात् पदापसरणं निदृश्यं सम्म

चक्षते ८ । अन्योन्यताडनं प्राहुः

सम्पातमुभयो रपि ९ ॥ आधिक्य

मात्मनो यत् तत् समुदीर्णं मुदी

रितम् १० । अङ्गप्रत्यङ्गदेशेषु भा

मथं भारतं स्मृतम् ११ ॥ विशिष्य

खड्गसञ्चारदर्शनं कैशिकं स्मृतम्

१२ । निखीय चर्मणि क्षेपो वदसेः

साच्चतं हितम् १३ ॥ इति ॥

खड्गकोषः । पुं । असिर्विधाने । खड्गपत्रे ॥

खड्गज्ञानम् । न । खड्गपरीक्षायाम् ॥

खड्गटः । पुं । दृष्टत्काशे ॥

खड्गधेनुः । खी । खड्गपुत्रिकायाम् । छि

री इति भौषा ॥ गण्डकखिवाम् ॥

खड्गपत्रः । पुं । असिकोषे ॥ खड्गछता

याम् ॥

खड्गपरीक्षा । खी । खड्गज्ञाने ॥ यथा ।

अङ्गं रूपं तथा जाति नैवारिष्टे

च भूमिका । ध्वनिः सौमं मिति

। प्रोक्तं खड्गज्ञानाष्टकं शुभम् ॥ अभि

खे दृश्यते वादृक्-विभिन्नं घटिते

तथा । यदेन दृश्यते चिह्नं तदङ्गं

सम्प्रचक्षते १ ॥ नीलकृष्णादिक

खड्गे रूपं भित्तमिधोयेते २ । तेनै

व यत् प्रतीतं स्यात् तज्जाति रिति

गच्छते ३ ॥ अद्गातिरिक्तं यद्जाति

स्तन्माहात्म्यो यस्त्वचकम् । तन्नेत्र

खड्गस्य

मिति। जानीयान् खड्गे खड्गविशार
 दः ४ ॥ अङ्गातिरिक्तं खड्गादि यच्छु
 दृचापस्त्रचक्रम् । तदरिष्टमिति
 प्राहुः ५ ॥ भूमि रङ्गादिधारणम् ६ ॥
 यः खड्गे जायते जदी नखदण्डादि
 ना हते । स ध्वनिः ७ ॥ सुलना
 मानं न ज्ञानमष्टविधनिवदम् ॥ प
 श्वाद्या निपुणैः खड्गे सम्भाष्यन्ते
 विकृतिमाः । अन्त्या वक्रविमौ ज्ञेयौ
 ता जेव सञ्जना मिति ॥ अत्र मङ्गा
 निः चत्वारि रूपाणि जातय सञ्जा
 विंश श्रेयाणि जानीया । दरिष्टानि
 तथैव च ॥ भूमिश्च द्विविधा ज्ञेया
 ध्वनि रष्टः विधौ अतः ॥ मानन्तु
 द्विविधं प्रोक्तमित्येषां सङ्गो ह्यमतः ॥
 इति ॥ विशेषस्तु लोहाद्यैर्वलैः जदी
 पयुक्तकल्पतरुभृतिग्रन्थेषु दृश्यः ॥
 खड्गविधानम् । न । ॥ खड्गनोथे । प
 खड्गविधातकम् । न । ॥ रीवारे । प्र
 । श्याकारे । ॥ कोषे ॥
 खड्गस्य खड्गम् । न । ॥ खड्गस्वरूपप्रति ॥
 तथादौ खड्गस्य प्रमाणं प्रणानाश्च यु
 त्तमाशुभं ज्ञानार्थमाह । अङ्ग खड्गताई
 सुतम ऊनः स्यात् पञ्चविंशतिः ख
 ङ्गः । अङ्गुलमानाच्च ज्ञेयो प्रणोशु
 भो विपमपर्वसः ॥ १ ॥ प्रणानामाङ्ग
 तिलचयमाह । श्रीरघुपर्वमानात

खड्गस्य

पत्रशिवलिङ्गकुण्डलाजानाम् । स
 दृशा त्रयाः प्रशस्ता ध्वनायुधत्वस्ति
 तिकानिष्व ॥ * ॥ अयुभस्य चानि ।
 कुंकलासर्काककङ्कम्यादकवन्धेदृशि
 काकृतयः ॥ खड्गे प्रमाणं शुभदा वं
 यानुगतः प्रभूताय ॥ स्फुटितो इ
 त्यः स्फुटो वंशच्छिन्नो नदृष्टाने नु
 गतः । अस्वमरुतिचामिष्टः प्रोक्तवि
 पर्वस्तददृष्टः ॥ * ॥ खड्गचेष्टित
 माह । कश्चित् मरुत्यायेः प्रराज
 यायाप्रवर्त्तनं ज्ञेयान् । स्ववन्मुषी
 यं युद्धं ज्वलिते विज्ञेयो मयितः ख
 ङ्गे ॥ * ॥ ज्ञेयपरिभाषार्थमाह ।
 नाऽकरिष्यः विवृणुयात् । अविष्टुष्टे च
 पश्येत्तत्रददं । नैव दे श्चमूल्यान् । दे
 शं निचास्य अथयेत् । प्रतिमानयेत्
 नैव स्पृशेत्पति रप्रयेतोऽसि यष्टिम्
 ॥ * ॥ अन्यस्य च समाह । नो जिह्वा
 संस्थानो नीलोत्पलपंशपत्रसदृश
 सः । करवीरपत्रशुक्लाग्रमण्डलाग्राः
 प्रशस्ताः । सुः । गनिप्यन्नो न च्छेद्यो
 निकषैः कार्यः । प्रमाणयुक्तः सः ।
 मूले स्थिते स्वामी जननी तच्छाप्र
 तश्चिन्ने ॥ * ॥ अथ सुष्टौ दृष्टायां
 प्रमाणानमाह । यस्मिन् तस्य प्रदे
 शे प्रणो भवेत्तददेव खड्गस्य । वनि
 तानामिवो तिलको गुह्यो वाच्यो सु

खड्गख

खेदृष्टा ॥ * ॥ अत्रनखोपायसाह ।
 अथवा स्पृशति वदङ्गं मष्टानिखुंश
 मृत् तदवधाय । कोशस्वखादेश्यो
 हस्योपि शाखुं विदित्त्वैवम् ॥ शिर
 सिसृष्टे प्रथमेङ्गुले द्वितीयेखलाट
 संस्पर्शं । मूमध्येचतृतीयेनेषस्यर्शे च
 तुर्थे ॥ नासोऽष्टकप्रोलहनुश्रवणश्री
 वांसकेचपञ्चाद्याः । उरसिद्वादश
 संस्यस्वयोदशःकचवोर्ध्वयः ॥ सन
 हृदयोदरकुची नामौत्तु चतुर्दश
 हृदयोचेयाः । नाभीमूलेकक्षा गुह्ये
 एकौनपिंशतितः ॥ ऊर्ध्वार्धविंशेष्टा
 दूर्ध्वार्धोषसखयोपिंशे । जानुनिच
 चतुर्विंशजङ्घायांपञ्चविंशे ॥ जङ्घा
 मध्येगुल्फेपार्श्वोपादे तथा ङ्गुलिष्व
 पित्त । पङ्क्तिशादिषु यावत् पिंशदि
 तिमतेन गर्गीष्ट ॥ * ॥ अथैतेपांश
 यानांफलान्याह । पुत्रमरणं धना
 सिर्धनघामिः सम्पदश्च बन्धश्च ।
 एकाचक्रकसंस्त्रैः प्रोतेः फलं निर्दिशे
 त् कामशः ॥ सुतलाभः कलहो क
 लित्वाभिः पुत्रमरणघनलाभः । क्रम
 गा विनाशयनितासिचिस्तदुःखानि
 पट्टमभृति ॥ खड्गिर्हानिः खीमव
 यो यधदृष्टिमरुगपरितोपाः । चेया
 मृतुर्दशादिषु धनघानि स्वैकविंशे
 षात् ॥ पिच्छासिन्न निर्वाणिर्धनाग

खड्गख

भोसृच्युसम्पदोऽस्वत्त्वम् । ऐश्वर्य
 सृच्युराज्यानिचक्रमात् पिंशदिति
 यावत् ॥ अनिर्वाञ्छिर्हृत्च्युः ॥ परतो
 न विशेष फलं विषमंसमस्याश्च पा
 पशुभफलदाःकेचिदफलाः प्रदिष्टा
 । खिंशतपरतोऽग्मितियावत् ॥ * ॥
 अथगन्धखण्डमाह । करवीरोत्प
 लगजमदघृतकुङ्कुमकुन्दचम्पकसग
 न्धः । शुभदानिष्टोर्गोमूषपङ्कजमे
 दसःसदृशगन्धः ॥ कूर्मपसासृक्की
 रोपमश्वभयदुःखदेऽभवतिगन्धः । वै
 दूर्यकनकविद्युत् प्रभोजयारोग्यह
 द्विकरः ॥ * ॥ अथशस्तपानिम् । इ
 दमौशनशश्च शस्तपानं रुधिरेश
 श्रियमिच्छतः प्रदीप्तान् । हविषा
 गुणवंत्सुसामिनिष्ठीः सविलेनाच
 यमिच्छतश्चिच्छिम् ॥ वडयोःप्रकरेणु
 दुग्धपानंयदिषायेन समीचतेर्धेति
 द्विम् । अथधिससगाश्वस्तदुग्धेः । क
 रिदसच्छिदयेःसतोऽलगर्भः ॥ आर्कं
 पयोऽहुडविषाणममीसमेतं पाराश
 तासुशुक्रताश्चयुतः मलेप । शस्तस्य
 तैकमधितस्य ततोऽश्वपानंप्रयाच्छि
 तस्य मणिशासुमयेदिघातः ॥ शाने
 कटल्याः मयितेन युक्तेटिनेोपितेपा
 यसमायसंतत् । सत्यक् छितं चाग्म
 निर्नातभङ्गं नचान्यलोऽद्वेषपित्तम्

७४८

७४८

खण्डख

कोण्यम् ॥ इतिवाराद्याम् ७४८ ॥
 धायः ॥
 खण्डिकः । पुं । मिहिषीचीरमेने ॥ चौ
 निके । मांसविक्रयिणि ॥
 खण्डी । पुं । गण्डके । तुङ्गमुखे ।
 खण्डः । पुं । खण्डः मृत् मख्यस्य तद्विनिः
 मन्नुघोषे ॥
 खण्डः । पुं । इक्षोर्विकारविशेषे ॥
 खण्डे । चीनी इतिभाषाप्रसिद्धे
 प्रयुज्यते चरसोकाद्यम् ॥ खण्ड
 खण्डोऽथपलानिशशिमभस्येख्ये च
 खण्डसुमेधुरोऽप्यस्येच्योऽस्ये
 खण्डिम । वातपित्तहर तिग्मोऽ
 खण्डोऽनिहर परः ॥ मणिदोषे ॥
 खण्डे । विडम्बणे ॥ * ॥ पुं । नि । मि
 खण्डे । शकले ॥ खण्डेते । खण्डिभेद
 खण्डे । कर्मणि भाषेवा घञ् ॥ खण्ड
 खण्डे वा । खण्डे । जमनाडु ॥
 खण्डकः । पुं । सितायाम् । चीनी इ
 तिभाषा ॥ खण्डेकारिणि ॥
 खण्डकथा । स्त्री । वाद्यप्रभेदे ॥
 खण्डकर्णे । पुं । आलुविशेषे । वज्रक
 न्दे । सकरकन्द इतिभाषा ॥ कटु
 पाकी खण्डकर्ण कफपित्तविनाश
 नः ॥

खण्डपा

प्रकाशे ॥
 खण्डजः । पुं । गुडे ॥ युवासगर्भरा
 याम् ॥
 खण्डजोद्भवः । पुं । तर्धरानोद्भवख
 ण्डे ॥ इतिराजनिर्घण्ट ॥
 खण्डोत्ताने । पुं । ताखविशेषे ॥ यथा
 इतमेक भवेद्यथा खण्डताम्रस
 लयते । अपरं नियतं विनेतिहा
 मोदरः ॥
 खण्डधारा । स्त्री । कर्षवाम् । कैची
 इतिभाषा ॥
 खण्डनम् । न । भजने ॥ निराकरणे
 ॥ छेदने । भेदने ॥
 खण्डपरशुः । पुं । शिवे ॥ खण्डयतीति
 खण्ड । खण्डे परशुरस्य ॥ जानद
 ग्न्ये ॥ खण्डयति शबून् । खण्डे
 पचायच् । खण्डः परशुरस्य ॥
 खण्डपर्शुः । पुं । परशुरामे । भार्गवे ॥
 शङ्करे । शिवे ॥ सूर्यलोपिनि ॥ ख
 ण्डामलकभेषजे ॥ राहौ । सैहिके
 ये ॥ खण्डयतीति खण्ड । सदाऽसु
 रवधे खण्ड परशुरस्य ॥ भद्रदन्तश्च
 सिनीतिग्रन्थद्रवावली ॥
 खण्डपाकः । पुं । शङ्खायां चवियाज्जा
 ते । मयरा इतिगौडभाषा प्रसिद्धे
 वर्षसहस्रविशेषे । खण्डके । मोद
 के ॥ इतिधारावली ॥

खण्डकालु । न । आलुविशेषे ॥
 खण्डखर्जरम् । न । खनुरइतिख्याते

खण्डिता

खण्डमेदकः । पुं । यवासशर्कराशाम् ॥
 खण्डखण्डम् । न । पुं । विदलखण्डे ॥
 खण्डविकारः । पुं । मत्स्यखण्डम् ॥ ख
 ण्डो विकारोऽस्याः ॥
 खण्डविकृतिः । स्त्री । शर्करायाम् ॥
 खण्डस्य शीमीति स्यात्स्य विकृतिः ॥
 खण्डशाखा । स्त्री । मन्दिपवङ्गाम् ॥
 खण्डसारः । पुं । यवासशर्कराशाम् ॥
 खण्डाभ्रम् । न । अश्वत्थे ॥ कुटामे
 य इति भाषा ॥ स्त्रीया इत्यत्र ता
 न्तरे ॥
 खण्डः । स्त्री । खण्डने ॥
 खण्डकः । पुं । कण्ठे ॥ कण्ठान्तरे ॥
 कर्षे ॥ कण्ठ इति भाषा ॥ खण्डोष्ण
 स्त्रिः । अत इति भाषा ॥
 खण्डिकाः । स्त्री । इत्यखण्डे ॥
 खण्डितः । विभेदिते ॥ हिते ॥ ले
 दिते ॥ खने ॥ यथा ॥ खन्ने क्वचकः
 सुमनेदरिद्रताः विकासखण्डीः क
 मले पुष्यन्ता ॥ मुखेऽपसादः सप
 नेपुसर्वदा यशोविधातः कथयन्ति
 खण्डितमिति ॥ हासकमते ॥ ख
 यडाः सञ्जाताः ॥ ता ० इतश् ॥

खण्डः

जीवाऽन्वयः निर्वा । प्रातः रागते
 प्राणवत्तमे । अन्यासम्भोगश्चिह्नैस्तु
 खण्डितेऽप्येकपायितेति ॥
 खण्डी । पुं । वनसुत्रे ॥
 खण्डिनी । स्त्री । परिष्णाम् ॥
 खण्डिना । पुं । खण्डिताशाम् ॥ खण्ड
 स्य भाषः । इमन्निष् ॥
 खण्डीरः । पुं । पीतसुत्रे । सौनाम् ॥
 इति भाषा ॥
 खतमाषः । पुं । अप्योधरे ॥ मेधे ॥
 धूमे ॥
 खटिका । स्त्री । खण्डाम् ॥ खण्ड इ
 ति भाषा ॥
 खटिरः । पुं । खिरसार इति प्रसिद्धे ॥
 यशिशि । वाखतनयधूमैः । इत्यथा
 मने । वक्त्रकवटे ॥ खटिरः शीतलो
 दन्त्यः कण्ठकासाश्चिप्रणुत् । ति
 क्तः कपायोः । मेदोमः कृमिमेहज्व
 रप्रणान् ॥ त्रिषशोयामपितास्रपा
 यदुकुट्टकफान् चरेत् ॥ इन्ने ॥ खन्ने
 ॥ खदति ॥ खदस्यैर्वेदिसाम्भ ॥
 निरशिशिरयिथिलस्थि रस्फिरस्थ
 विरखटिरा इति करण् ॥
 खटिरपत्रिका । स्त्री । अरिखटिरे ॥
 खण्डाखण्डताशाम् ॥
 खटिरपत्री । स्त्री । खण्डानुषताशाम् ॥
 खटिरसारः । पुं । खटिरे । खिरसार ॥

खनकः

इतिभाषा ॥ खदिरोपमम् ॥
 खदिरिका ॥ खी ॥ खाद्यायाम् ॥
 खदिरि ॥ खी ॥ प्राकमेदे ॥ खज्जाखु
 कायाम् ॥ नमस्कायाम् ॥ खायाजो
 ॥ खी इतिभाषा ॥ खदिति ॥ खदेः कि
 र्त्तः ॥ खीप् ॥
 खदिरोपमम् ॥ न ॥ खदिरामे ॥ खेत
 ॥ खदिरि ॥ खोमयत्के ॥ ॥ कांटाबाव
 ॥ खी इतिगौडभाषा ॥
 खदूतवासिनी ॥ खी ॥ तारम्याम् ॥ यु
 ॥ ह्यक्तिप्रशेषे ॥
 खद्योतः ॥ पुं ॥ ज्योतिरूपे ॥ कोटम
 ॥ यौ ॥ प्रमाकीटे ॥ खद्योततेन ॥ युत
 दीप्तौ ॥ अच् ॥ खद्योतयति ॥ अ
 च् ॥ ख्ये ॥
 खद्योतनः ॥ पुं ॥ अर्के ॥ ख्ये ॥ खस्य
 ॥ शीतनः ॥
 खधूपः ॥ पुं ॥ अमिक्रीटाशिशेषे ॥ हया
 ॥ इतिभाषा ॥ यया ॥ उर्था प्रच
 ॥ नु नंगरस्य मार्गान् ॥ खजात् एवम्
 र्मुमुचुः खधूपान् ॥ इतिभक्तिः ॥ न
 ॥ ख्ये इतिप्रसिद्धे वन्द्यके ॥
 खनकः ॥ पुं ॥ उन्दुरौ ॥ सन्धिवारे ॥
 ॥ पि ॥ अवदारके ॥ खनककर्षरि ॥
 ॥ म्मिचित्तये ॥ स्वर्णायुत्पत्तिस्थाना
 भित्ते ॥ खनति ॥ खनु अवदारके ॥
 शिल्पिनिधुन् ॥ खियांश्चिखान् खी

खमखि

पिखनकी ॥
 खननम् ॥ न ॥ विदारणे ॥ खोदना ॥
 तिभाषा ॥
 खनयित्री ॥ खी ॥ अक्षुभ्रमेदे ॥
 खनिः ॥ खी ॥ चाकरे ॥ गज्जायाम् ॥
 ॥ धातुरवाद्युत्पत्तिस्थाने ॥ खन्यते ॥
 ॥ खनु ॥ खनिकप्यज्यसीति ॥ इ ॥ ख
 ॥ खने ॥
 खनिचम् ॥ न ॥ अवदारणे ॥ कुदाख इ
 तिभाषा ॥ खन्यते ॥ खनख न
 ने ॥ खतिं कश्चित् इव ॥
 खनिधिमः ॥ खि ॥ खननेन निर्दले ॥
 खनी ॥ खी ॥ खनी ॥ ॥ खदिकादि
 तिपाचिको खीप् ॥
 खपान्यः ॥ पुं ॥ ग्रहे ॥ खसपान्यः ॥
 खपुरः ॥ पुं ॥ कमुके ॥ गुपाके ॥ सुपा
 री इति भाषा ॥ भद्रमकुके ॥ आ
 खनये ॥ न ॥ यटे ॥ खनेपुरे ॥
 नमपुथीम् ॥ दरिद्रपुरे ॥ खरच
 दावखी इति भाषा ॥ खि ॥ अलसके
 ॥ खम् इन्द्रियम् आकाशं वा पिप
 र्ति ॥ पृथालनपूरयथोः ॥ मूचविभु
 कादिजः ॥ कः ॥ उदोपथ्यपूर्वस्य ॥
 खखान्तिः ॥ पुं ॥ चिह्ने ॥ चीख इति
 प्रसिद्धे खने ॥ नमो अमे ॥ खेखाका
 ये खान्तिर्भ्रमण अर्थ ॥
 खमखिः ॥ पुं ॥ ख्ये ॥ खस्यमगिरिव ॥

खरेच्छ

खमीलनम् । न । तन्द्रावाम् ॥ ७७० ॥
 खमूलिः । खी । धारिपण्यम् । कुम्भि-
 कायाम् ॥ ७७१ ॥
 खमूलिका । खी । ७७२ ॥
 खमूली । खी । ७७३ ॥
 खरी । पुं । गदीभे । रेसिभे ॥ खं मुख-
 विखमतिशयितमस्य ॥ रप्रकरणे
 ख । खकुक्षेभ्य उपसंख्यं । नभितिरः ॥
 ७७४ ॥
 खर्मे ॥ ७७५ ॥
 खरे । पुं । कुररपीक्षि ॥ ७७६ ॥
 खरे । पुं । उपद्वेते । खर्गसर्वे तस्करे
 भेषिकेः खगेः । भौडितार्थवप्रजाः
 सर्वादेशभङ्गाः खरे । प्रये ॥ परिवेम
 धारण्डे ॥ ७७७ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७७८ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७७९ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७८० ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७८१ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७८२ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७८३ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७८४ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७८५ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७८६ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७८७ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७८८ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७८९ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७९० ॥

खरपं

भाषा प्रसिद्धे तृण विशेषे उल्लेखे ॥
 इत्कटेन ओकडा इति गौडभेषी
 ७९१ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७९२ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७९३ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७९४ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७९५ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७९६ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७९७ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७९८ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ७९९ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ८०० ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ८०१ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ८०२ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ८०३ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ८०४ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ८०५ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ८०६ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ८०७ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ८०८ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ८०९ ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे । तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ ८१० ॥

खरख

खर्जन

खरपत्री । स्त्री । गोजिह्वायाम् । दा-
 र्शिकायाम् ॥ अथः पुष्प्याम् । का-
 कोदुम्बरिकायाम् ॥
 खरपावम् । न । लोहपात्रे ॥
 खरेपादाक्षः । पुं । कपित्थदुर्मे ॥
 खरपुष्पः । पुं । मधुकर्के ॥
 खरपुष्पा । स्त्री । वर्षराशके । खर्वया
 ॥ वावुइतुलसो इति गौडभाषा
 ॥ खराणि पुष्पाण्यस्याः ॥
 खरपुष्पी । स्त्री । वर्षराम् ॥ पाककर्णे
 तिङ्गीर्ष ॥
 खरप्रियः । पुं । कपेते । पारावते ॥
 खत्मकरी । स्त्री । अग्रमार्गे ॥ खरा
 मन्त्ररिखाः । गौराहिलान् । छीप ॥
 खरदोमा । पुं । नागभेदे ॥
 खरवल्लिका । स्त्री । नागवलायाम् ॥
 खरशब्दः । पुं । कुररखने ॥ खरख
 शब्दे ॥
 खरशाकः । पुं । अश्लिकायाम् । भा-
 र्ग्याम् ॥
 खरशाखम् । न । खरगृहे ॥ खरा
 खरशाखाः । स्त्री । शाशाखा विभा
 वासेनेति पाचिकंतीवत्त्वम् ॥ वि ।
 खरशाले जाते ॥ स्थानान्तगोशाजे-
 ति जातार्थस्यलुक् ॥

खरखरा । स्त्री । वनमल्लिकायाम् ॥
 खरा । स्त्री । देवतावृषे ॥ तीक्ष्ण-
 च्छान् ॥
 खरायुः । पुं । सूर्ये ॥ खरस्तीक्ष्णा अश
 तिवोऽस्याः ॥
 खराभिः । पुं । अर्थाथं मयि विशेषे ॥
 खराब्धाङ्कुरकम् । न । वैदूर्यमयी ॥
 खराब्धा । स्त्री । मयूरशिक्षायाम् । व
 द्भजटा इति गौडभाषा । कारण्याम्
 । खेचयमानिकेति केषित् ॥ खरम
 । श्रुते खरैरभ्यते वा । अशूयासीस
 क्वानिच अशमोजने वा । उख्खाद
 यथश्वेतिवः ॥
 खराह्वा । स्त्री । अजमोहायाम् ॥
 खरिका । स्त्री । कस्तूरीविशेषे । सानु
 चूर्णाकृतिरिति खरानिर्घण्टः ॥
 खरी । स्त्री । गर्दभ्याम् ॥
 खरः । पुं । हरे ॥ खरे ॥ हरे ॥ हने
 ॥ खेतवर्षे ॥ कामदेवे प्रीतिदीचि
 तः ॥ वि । श्वते ॥ निचिहैकवर्षे ।
 ॥ निर्वाधे ॥ मूर्खे प्रीतिदशपीदीष्ट
 चिः ॥ क्रूरे ॥ स्त्री । पतिम्वराकन्या
 याम् ॥ अहसयोगो पथाच्चेति नडी
 ष् ॥ खनति । खनु । खरशङ्कुपीयु
 नीलशङ्खिगु इति कुः रेफश्चान्ता
 देशः ॥
 खर्जनम् । न । कष्यने ॥

खरखन्यः । पुं । प्रियास्युषे ॥
 खरखन्या । स्त्री । खर्जूर्याम् ॥

खरेच्छ

खमीलनम् । न । तन्द्रायाम् ॥
 खमूलिः खी । धारिपण्याम् । कुम्भि
 कायाम् ॥
 खमूलिका । खी । धारिपण्याम् ॥
 खमूली । खी । धारिपण्याम् ॥
 खरी । पुं । गदभे । रोसभे ॥ खं मुख
 विषमतिशयितं मस्य प रप्रकरणे
 ख मुखकुक्ष्यप्रसंखं नमितरे ॥
 धर्म ॥ राखेत्तन्तरे ॥ रावणध्वंशतिरि
 दैव्ये ॥ कष्टकपृच्छे विशेषे ॥ क
 ड्डे ॥ ताकेनां करेपेखिणि ॥ ३५
 यत्सरे ॥ उपेदुते नगम्सर्वं तस्करे
 भेषिकैः खगे । पीडिताश्चमंजीः
 सर्वादिगभ्रः खरे प्रये ॥ परिवम
 दारुहे ॥ रेवेपाखेने ॥ तिग्मे
 तीक्ष्णे ॥ वि । तदति ॥ दुःख्ये ॥
 कठिने ॥ यथा । खे । विशदंभभ्यं
 चार्थं भक्ष्यमिति ॥ खमिन्द्रियं रीति
 रीधितयं प्रोक्तं प्रत्येभावेननिर्मिते
 ॥ खर्त्तरीधितयं शीतं मधुरं रसपा
 क्रयोः । विग्धं । क्वचिकरं क्वयं घत
 चयहर द्रव ॥ तर्पणं रक्तपित्तं पु
 ट्टिषिटमसुकदम् । केडमाहतफु
 दत्वं वाह्यवातकफापहम् ॥ च्वरा
 भिघातघ्नृष्णाकासश्यासनिवारण
 म् । मद्मूर्च्छामहतपित्तमद्योद्धत
 गदान्तकृत् ॥ मज्जतीर्भागुणैरस्या

खरप

भाषा प्रसिद्धे लण विशेषे । उल्लेके ॥
 इकटे । ओकडा इति गौडभाषा
 ॥ कुस्त्रल्लेखे ॥ शखोटे ॥ भूमि
 सिद्धे ॥
 खरेखा । विभेखरेखसे ॥ खराती चण
 नासिकास्य । खुरखरीर्ध्यावाप्तस ।
 तपूर्वपदादितल्लम् ॥
 खरशसेः । वि । तीक्ष्णानासिके । खर
 खसि । खराती चण नासिकास्य ।
 खुरखरीर्ध्यावाप्तसितिपेचो ॥ अञ्जना
 सिकायाश्चक्षु नसीदेव्ये ॥ ३५
 खंश्वक् । खी । खंश्वुषायाम् । ख
 खोत्तुप्रभेदे ॥
 खरद्वयम् । न । पुत्रे ॥
 खरद्वया । खी । काष्ठोदुम्बर ॥
 खरद्वयः । पुं । धत्तरे । धुत्तरे ॥ ख
 रेखसंघट्टयणे ॥ दोषवहुले ॥
 न ॥ दृशद्वये ॥ दृशोक्तरीरामं च
 १०००००००००० ॥ वि । नीचि । वा
 मने ॥ खर्वति । खर्वगतौ । मन्वाद्यच् ॥
 खर्वटः । पुं । न । गिरितटग्रामे ॥ एक
 तो यवतुत्रामो नगरश्चेकतः । स्थि
 तम् । मिथ्यन्तु खर्वटं नाम नदीगि
 रिसमाश्रयम् ॥ चतुशतग्राममध्य
 खले ॥
 खर्वगामः । वि । प्रये । दामने ॥

खरख

खर्जन

खरपत्री । स्त्री । शोजिह्वायाम् । दा
 विंकायाम् । अथः पुष्प्याम् । का
 कोदुम्बरिकायाम् ।
 खरपाशम् । न । लोहपाशे ॥
 खरेपादशः । पुं । कपित्थदुर्मे ॥
 खरपुष्पे । पुं । मरुवके ॥
 खरपुष्पा । स्त्री । वर्षराजके । कवया
 न् । वावुदतुलसी इति गौडभाषा
 । । खरायि पुष्पायश्च ॥
 खरपुष्पी । स्त्री । वर्षराम् ॥ पाककर्णे
 तिङ्गीर्ष ॥
 खरप्रियः । पुं । कमेते । पारावते ॥
 खरमन्त्रोः । स्त्री । अयामर्गे ॥ खरा
 मन्त्रिरश्च ॥ गौरादिस्थान् लीष ॥
 खररोमा । पुं । नागभेदे ॥
 खरवह्निका । स्त्री । नागविषायांम् ॥
 खरवन्दः । पुं । कुररखने ॥ खरस्य
 शब्दे ॥
 खरशालः । स्त्री । खखले ॥ अश्लिषि
 तंशा शान्ते विषेः खखता स्मृता ॥
 भावकर्मयोस्तब् ॥ गगनशतिकाया
 म् ॥ खखलता ॥
 खखलतिः । पुं । खखले । त्रिपिण्डे ।
 ऐन्द्रसुप्तिके । इन्द्रसुप्तरोगयति ॥
 खखलति । खखलसञ्चलने । खखति
 रिति खखतेः खलोभोऽतच् प्रच्य
 यान्तस्य इत्त्वन्निपाच्यते ॥

खरखरा । स्त्री । वनमल्लिकायाम् ॥
 खरा । स्त्री । देवतासवृषेः ॥ तीक्ष्ण
 सुखान् ॥
 खराशुः । पुं । सूर्ये ॥ खरास्तीक्ष्णा अश
 न्त्योऽस्य ॥
 खरायिः । पुं । अकार्यमतिविशेषे ॥
 खराब्दाङ्करकम् । न । वैदूर्यमणौ ॥
 खराश्याः । स्त्री । मयूरशिखायाम् । व
 द्रगटा इति गौडभाषा । कारव्याम्
 । खेपयमानिकेतिकेषित् ॥ खरम
 स्त्रुते खरैरश्नते वा । अशुभ्यासौ स
 त् । असेच अममोजने वा । अखखाद
 श्यस्वेतिवः ॥
 खराश्या । स्त्री । अजमोदायाम् ॥
 खरिका । स्त्री । कस्तूरीविशेषे । सातु
 चूर्णोक्तिरिति अरानिर्घण्टः ॥
 खरी । स्त्री । गर्दभ्याम् ॥
 खरे । पुं । खरे । खरे ॥ खरे ॥ दन्ते
 वः इति उक्तञ्च श्वेतीनिः ॥
 खखिवर्द्धनः । पुं । दन्तरोमविशेषे ॥
 भावतेभाधिको दन्तो जायते तीव्र
 वेदनः । खखिवर्द्धन संसोऽसौ जा
 ते वक् च प्रशाम्यति ॥
 खखिशः । पुं । खखिशामाच् इति गौ
 भाषा । असिद्धे मत्स्ये । कङ्करोटे ।
 खखेशये ॥
 खखीकारः । पुं । अयकारे । शोहे ॥

खलः

खिः

निर्भर्त्सने ॥

खलीनः ॥ पुं । न । कविकावाम् ॥ खे
ऽश्चमुखविले ॥ खीनः ॥
खलीनकः ॥ पुं । कविकावाम् ॥ कवि
न्याली इति ॥ नौडभापा ॥ स्वार्थ
कम् ॥

खलु । अ । वाक्यभूषायाम् ॥ निष्ठा
सायाम् ॥ सान्त्वने ॥ वीसायाम् ॥
माने ॥ निषेधे ॥ पदपूरणे ॥ वाक्य
पूरणे ॥ अनुये ॥ निश्चये ॥ खल
ति । खलसन्धये ॥ बाहुसकात् ॥

खलुकः ॥ पुं । सन्धकारे ॥ ज्ञानः ॥
खलुरेवः ॥ पुं । सगभेदे ॥

खलुरिकाः ॥ स्त्री । शशाभ्यासभूमौ ॥
खलेवाली ॥ स्त्री । मेपिकाठे ॥ वली
वर्ध्वन्धनाय निखातोमेदिः खलेवा
लीतिमीमांसकाः ॥

खलेशः ॥ पुं । खलिशे ॥ खले
खलेशयः ॥ पुं । शदे ॥

खल्या । स्त्री । खलिन्याम् ॥ खलानां
समूहः । खलनेरथादितियम् ॥ चि
। खलपिते ॥ खलायदितम् ॥ ख
लयनापतिश्चतुषत्रक्षयत्वेतियत् ॥

खल्लः ॥ पुं । पल्लवभेदे ॥ गर्भे ॥ निम्बे
॥ चर्मणि ॥ चातके ॥ श्रीपथमईन
मावे । खरख इतिभाषा ॥ हता ।
गः ॥ पयशालमसक इतिचभाषा ॥

खली । स्त्री । हस्तपादावमईनाखरो

गे ॥ तस्यसंघर्षयथा ॥ खलीनुपादज
ज्ञोसकरसूचावमोटमीति ॥ तस्यौ

जघर्षयथा । कुठसैन्धवयोः कल्कसु
क्रीकृतैर्बसंमन्वितः ॥ सुखीणोमईने

योन्व्यः खलीसूत्रनिवारणः ॥
खलीटः ॥ चि । खलतौ ॥ खलीटे ॥

खल्लपि । अ । निश्चयार्थे ॥ खलुचक्र
पिषेति विशङ्कः ॥

खल्लाटः ॥ पुं । इन्द्रकुत्से । निष्केशीश
रसि ॥

खल्लिका । स्त्री । खलीषे ॥ पिडका
वर्धिमर्जनपाषे ॥

खल्लरी । स्त्री । खल्ल्याम् ॥
खल्लरी । स्त्री । आकाशवर्ण्याम् ॥ ख

ल्लरी प्राहिनीः तिक्ता पिच्छिका
श्चामयापंश । तुवराडनिकरीश्च

वापिस्तलेषामनाशिनी ॥
खलारि । न । दिव्योदके ॥

खलाप्यः ॥ पुं । रत्ननीजले । शिमे ।
श्रीस इतिभाषा ॥

खलः । पुं । देशविशेषे ॥ चिमांशय
प्रागैकदेशे ॥ खलदेशोद्धवे । आ

दौ शधिषेपश्राहितक्रियालोपा
दुद्धाणानाम् ॥ याजनाप्यापनप्राय

श्रित्ताखर्षदंशनाभावेन जनैः जनैः
श्रुतामापके दक्षुपदवाच्ये ॥

खसवीः

खशाः स्त्री । तास्यपथ्याम् । सुराना
 मगन्धद्रव्ये ॥ कश्यपपत्न्यां दृचक-
 न्यायाम् । यच्चरुचसामोतरि ॥ ११
 खशेटाः पुं । खडगेषु । खलिशामच्छी
 इतिभाषा ॥
 खश्यासः । पुं । अपवनेः । दौषौ ।
 खष्यापुं । क्रोधेः । बसात् । कुतौ ॥
 खनति । खमुमदरुखेः । खष्याधि-
 त्पश्याप्यरूपपर्यतस्याः इतिपंः नि-
 पातनात् । खनतेर्नकारस्यपञ्चम् ॥ ११
 खसः । पुं । पामरोगेः । विचर्चिकाया
 म् ॥ प्राच्यात् । खडिवात् । सषर्षाया
 मुत्पन्ने सङ्कीर्णजातौ । तस्यनामा
 नियथाः । मल्लो मल्लस्य राजन्यात्
 प्राच्यान्निच्छिवि रेवच । नटशुकर
 शश्वैव खसेः इतिव एवचेति ॥
 खसकन्दः । पुं । खीरकम्बुकीरुचे ॥
 खसतिलः । पुं । ख. खसे । खसूखसे ॥
 खसतमः । पुं । खैगते । बुडे ॥
 खसतमना । स्त्री । आकाशमांस्याम् ॥
 खसर्पणः । पुं । बुद्धविशेषे ॥
 खसवीजम् । न । खाखसतिले ॥ खसवी
 जीनि वल्गानि दृयाणि सुगुह्वणि
 च । जनयन्ति कफं तानिजनयन्ति
 समीप्याम् ॥ तैषन्तु खसवीजानां
 वल्यं पृथ्यं रुह स्मृतम् । वातहृत्क
 फकृच्छीतं स्वादुपाकरसम्भवत् ॥

खाखडव

खसां । स्त्री । राक्षसमातरि ॥
 खसात्मनः । पुं । राक्षसे । खसांयः । अ-
 त्मनः ॥
 खसुमिः । पुं । विप्रचित्तैः पुत्रे ॥
 खसुसः । पुं । रुचविशेषे । खसुसवी
 जे । पोस इतिभाषाः ॥
 खसुसरसः । पुं । अक्षिमेने । अक्षीम्
 इतिभाषा ॥
 खसुनी । स्त्री । भूमौ । धरायाम् ॥
 खसुफटिकः । पुं । चन्द्रकान्तमणौ ॥ ख-
 र्वकान्तमणौ ॥
 खाखसः । पुं । खसतिले । खसुसे । स्या
 खराखसफले । इतं वल्कलं शीतलं
 र्वधु । प्राहि तिलं कषायश्वातकु
 त् कफकासहृत् ॥ धीतूनां शोषकं
 रुचं मद्गुञ्जादिष्वर्धनम् । सुकुर्मो
 हकरं रुचं सेवनात् पुंस्वनाजनम् ॥
 खाखसतिलम् । न । खसवीजे ॥
 खाकातः । पुं । खेतपिद्मशाखे ॥
 खालिकः । पुं । खालेषु ॥
 खाटिः । स्त्री । असहृदे ॥ किये ॥ शव-
 रथे ॥ खटति । खटकाङ्गाशाम् ।
 वाहुलकादिषु ॥
 खाटिका । स्त्री ।
 खाटी । स्त्री ।
 खाडवम् । न । चूर्णविशेषे ॥ यथा ।
 कोष्ठासककजं चूर्णं गुख्येखाशक

खलः

खेवः

निर्मलाने ॥

खली । खी । हस्तपादात्रमर्हनाखरो

खलीनः १ पुं । न । कविकायाम् ॥ खे

गे ॥ तखलं घषं यथा ॥ खलीतुपादक

इत्यमुखविले खीनः ॥

क्रीरकरसूखावमोठनीति ॥ तखी

खलीनकः १ पुं । कविकायाम् ॥ कडि

धेयं यथा । कुठसैन्धवयोः ॥ कुत्कश्चु

याली इति गौडभाषा ॥ स्वाधे

कृतेष्वसंभन्वितः ॥ सुखीष्योमर्हने

कम् ॥

योष्यः खलीशूखनिवारणः ॥ ४७

खलु ॥ अ । वाक्यभूषायाम् ॥ जिघा

खलीटः १ पि । खलती ॥ खलोटे ॥

सायाम् ॥ सान्त्वने ॥ वीसायाम् ॥

खलपि ॥ निश्चयार्थे ॥ खलुचक

माने ॥ निषेधे ॥ पदपूरणे ॥ वाक्य

पिषेति विग्रहः ॥

पूरणे ॥ अनुनये ॥ निश्चये ॥ खल

खलाटः १ पुं । इन्द्रकुसे । निष्केशि

ति । खलसन्धये ॥ वाहुककात् ॥

रसि ॥

खलुक् १ पुं । अन्तकारे ॥ ज्ञान्तः ॥

खलिका १ खी । खलीषे । पिष्टका

खलुरेपः १ पुं । अगमेदे ॥

दिभर्त्सनपाषे ॥

खलुरिका । खी । शस्त्राभ्यासभूमौ ॥

खल्लरी १ खी । खल्ल्याम् ॥

खलेवाही १ खी । मेपिकाटे ॥ खली

खल्ली १ खी । आकाशवह्याम् ॥ ख

वर्द्धवन्धनाय निखातेमिषिः खलेवा

खली शशिषी । तिक्ता पिच्छिका

खीतिनीमांसकाः ॥

ख्यामवापरा । तुवराऽभिकरीड

खलेशः १ पुं । खलेशः ॥ खले

यापिपल्लेषामनाशिनी ॥

खलेशयः १ पुं । शये ॥

खवारि । न । दिव्योदके ॥

खला । खी । खलिन्याम् ॥ खलानां

खवायः १ पुं । रजनीकुले ॥ तिषोरा

समूहः । खलगेरथऽर्थाभनत्वामि

खवी ॥

खलए स्तुखान्तक इति कश्चित् ॥ न

खाद्यः । नि । मचणीयद्रव्ये ॥

खातार्थे ॥ परिखायाम् । खारं इ

खानः १ पुं । हिन्दुधर्मप्रलोत्तरिखेच्छ

तिभाषा ॥

जाति विशेषे ॥

खातभूः १ खी । परिखायाम् । प्रति

खानिः । खी । खनी । पातुरत्रावाक

कूपे ॥

रे ॥ खनु १ खनुतादचंद्रः ॥

खावम् । न । खाते ॥ खनिषे ॥ खन्वा

खानिकम् । न । कुच्यच्छे । मीतका

खसवी

खशा। स्त्री । तावपथ्याम् । सुराना
 मगन्धद्वये ॥ कश्यपपत्न्यां दृचक-
 न्यायाम् । यच्चरचसांमातरि ॥
 खशेटाः । पुं । खलेशे । खलिशामच्छी
 इतिभाषा ॥
 खश्वासः । पुं । पवने । शयौ ॥
 खष्पापुं । क्रोधे । बलात् कृतौ ॥
 खनति । खनुमशदरथे । खष्पशि
 ल्यशशषाण्यरुपपत्तव्याः इतिपं नि
 पातनात् । खनतेर्नकारखपत्तम् ॥
 खस । पुं । पामरोगो । विर्चिर्चिकाया
 म् ॥ प्राच्यात् खत्रिगत् । सगर्वाया
 मुत्पन्ने सङ्गीर्षजातौ । तख्यनामा
 नियथा । भङ्गो मङ्गय राजन्यात्
 प्राच्यान्निच्छिन्विरेवच । नटश्चकर
 शस्त्रैव खसे । श्विड श्वचेति ॥
 खसकन्व । पुं । खीरकन्वुकी वचे ॥
 खसतिल । पुं । राखसे । खसुखसे ॥
 खसम । पुं । खीगते । बुद्धे ॥
 दाहः स्त्री । आकाशनाख्याम् ॥
 बाहोमारचतुष्टयम् । इतिभरतः ॥
 षोडशदोषपरिमाखे । इतिखीखाव
 ती ॥ गोणीचतुष्टये ॥ तत्तुपखषच्य
 धिकचतु स्रष्टस्त्रपलानीति वैद्यकप
 रिभाषा ॥ श्लोचचतुष्टये ॥ यथा । चतु
 राटकोमवेद्दोषः खारीश्लोचचतुय
 टमितिस्मृतिः ॥

खाखव

खसां । स्त्री । राक्षसमातरि ॥
 खंसात्मवः । पुं । राक्षसे ॥ खसायाः अ
 त्मनः ॥
 खसूमः । पुं । विप्रचित्तैःपुत्रे ॥
 खखस । पुं । वृचविशेषे । खखवी
 जे । पौल इतिभाषा ॥
 खखंसरेसः । पुं । खचित्तेने । अफीम्
 इतिभाषा ॥
 खसनी । स्त्री । भूमौ । धरायाम् ॥
 खस्फटिकः । पुं । चन्द्रकान्तमणौ ॥ ख
 र्कान्तमणौ ॥
 खान्सः । पुं । खसतिले । खखसे ॥ स्या
 द्वाखसफलोद्भूतं वल्कलं श्रीतर्ष
 खद्युं । शक्ति तिलं कपायश्चोतकौ
 त् कफकासहृत् ॥ धासूनी शोपकं
 कर्षं मर्दकृद्वाग्निवर्धनम् । मुहुर्भो
 हकरं रघ्यं सेवनात् पुंसवनात्जनम् ॥
 खाखसतिलम् । न । खसवीजे ॥
 खाङ्गाह । पुं । श्वेतपिद्मकाशे ॥
 खानिक । पुं । खानेपु ॥
 जयम् । खसम् हे ॥ क्रिये ॥ श्व
 तं नाभिगन्धे निगन्धात्प्रायाम् ।
 खायपथ्येष नूनम् ॥ रसाखे ॥ पु
 जसेदं विष्टम्भि रचिकारकम् । ह
 र्ध्व कफदं वल्यं पित्तानं मूत्रकृद्
 रम् ॥
 खिसि । स्त्री । उल्कामुख्याम् । लोम्

खिलम्

खुराखि

खी इतिभाषा ॥
 खिहिरः । पुं । खड्कामुख्याम् ॥ खडा
 खे । शिवस्यास्यविशेषे ॥ वारिवाल
 के । श्रीवरे ॥
 खिहिरः ॥ पुं । इन्द्रैः । कुमुदवान्धये ॥
 खिद्यते । खिद्येद्व्ये । इषिमदिमु
 दिखिंहिच्छिदिमिदिमन्दिचन्दित
 मिमिदिमुदिमुषिदिदिशुषिदिनिशु
 पिभ्यः किरच् ॥
 खिद्यमानः । वि । खेद्युक्ते । दैन्यस
 क्तौ । अपभ्रंशे ॥
 खिद्यः । पुं । रोमि ॥ इरिदे ॥ अमे ॥
 खिद्यते । अनेन । खिद्ये । स्फायित
 खीतिरक् ॥
 खिन्नः । वि । अक्षये ॥ खेद्युक्ते । दै
 न्यसक्ते ॥ खिद्ये । क्तः ॥
 खिरिहृष्टी । स्त्री । महासमहायाम् ॥
 खिलम् । वि । हलादिना इकृष्टभूमौ ।
 अपभ्रंशे ॥ पुं । सरसङ्घिप्ते ॥ वे
 घसि ॥ शून्ये ॥ न्यूनैः ॥ पूर्ववानुक्तं
 परिगृह्यं यस्तु खिलशब्दवाच्यमिति
 व्याख्याताः ॥ श्रीरक्तमिवसङ्ख्या
 दौ ॥ खिन्ने । नारायणः प्रोक्त इषव
 सङ्ख्याः स्मृताः । इति खिन्नेषु ।
 रिप्ये इत्यवनीलकण्ठीका ॥ नि
 खनि । पिब उक्ते । इगुपधेतिकः ॥
 निख्यते इभिन्या । अक्षय्येतिषम् ॥

-संज्ञापूर्वकत्वान्तरगुणः ॥ ३० ॥
 खिलीकृतः । नि । वि । दुर्गमीकृते ॥
 खुडाहः । पुं । कृष्णवर्षघोटके ॥
 खुज्जाकः । पुं । देवताद्वये ॥ इति
 रत्नमार्त्तः । खुआकरतिक्वित्याहः ॥
 खुरः । पुं । कोचदले । लखीनामग
 न्यद्वये ॥ शफे ॥ खडादीनां पादुके
 पाया इतिभाषा ॥ खुरति ॥ खु
 रच्छेदने । इगुपधत्ताप्रीकृतः कः ॥
 यथा । अज्वेन्द्राग्रवज्जिमिक्तप्रचुरंशु
 रखुरभशेग्रभेरमेव शुक्तंशुक्तौरेव
 जेरामांसाः । इतिरन् रलोपि गुणा
 भाष्य ॥
 खुराखः । वि । खुख्येसे ॥ खुरेदनासि
 काद्यः । खुखराभ्यांवांसु । पूर्वप
 दादितिषत्त्वम् ॥
 खुराखसः । वि । खुराखसि । पशुखुर
 सहशनासिके । खिप्टीनांकवाला
 इतिभाषा ॥ खुखेव नासिकाऽक्ष
 । खुखराभ्यांवांसितिपथे अण्
 नासिकायादख्यत् नसादेश्य । पू
 र्वपदात् संज्ञायामगरतिषत्त्वम् ॥
 खुरखी । स्त्री । गरमिषये । शरा
 म्यासे ॥
 खुराका । पुं । पशौ ॥
 खुराखकः । पुं । नौचमयेभाके ॥
 खुराखिकः । पुं । ग्रामस्त्रीभाषणनारा

खेटः

खे । नापितकाचुरघान इतिभाषा
 ॥ उपग्राने ॥ खराखिकोपिपाठ ॥
 खुरासानः । पुं । देशविशेषे ॥ हिन्दु
 पीठ समारभ्य मङ्गेशानं महेश्वरि
 । खुरासानाभिधो देशो खेच्छमा
 नपरायणः ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 खुल्लम् । न । नखीनामगन्धद्वये ॥ त्रि
 । नीचे ॥ अख्ये ॥ खदमम् । खद्वि
 सायाम् । संपदादिच्चात् खिप् । पुं
 । खुदंलाति । कः ॥
 खुल्लकः । पुं । नीचे ॥ स्वख्ये ॥ खुदंला
 ति । ला० । कुम् ॥
 खुल्लमः । पुं । अखने पित्रि । मार्गे ॥
 खेखीरकः । पुं । सखन्द्यैश्चाम् ॥
 खेगमनः । पुं । काखकखण्डिहने ॥
 खेखरः । पुं । विद्योपरि ॥ ग्रहे ॥ ग्रिने
 ॥ पारदे ॥ द्वि । आकाशचारिणि
 ॥ न । कासीखे ॥
 खेखरी । स्त्री । भद्राविशेषे ॥ यथा ।
 चित्तं चरति खे यस्या जिह्वाचर
 ति खेगता । भुवोरन्तर्गतो दृष्टिभु
 शंभवति खेखरो ॥ नचासनं सिद्धेस
 मं नकुम्भसदृशोनिष्ठ । नखेखरी
 समा मुद्रा सच्यसच्यश्चनारदति ॥
 खेट । पुं । ग्रहे ॥ कफे ॥ यष्ट्याम् ॥
 आनभेदे । कर्षकग्रामे ॥ पुं । न० ।
 चर्मणि ॥ त्रि । स्फारे ॥ खंग्ये ॥

खेसरः

खर्वति । अयमे ॥ खेटति ॥ खिट्वा
 खे । पचाद्यच् ॥
 खेटकः । पुं । कर्षकग्रामे ॥ यष्ट्याभि
 धाने ऽख्ये ॥ न । चर्मणि । फलके ॥ ख
 लार्थवृद्धौ । वसुमन्दके ॥ स्वार्थेकः ॥
 खेटिताखः । पुं । खेटिताखे ॥
 खेटो । पुं । नागरे ॥ त्रि । खेटवति ॥
 खेटुम् । न । ट्य विशेषे ॥
 खेटिताकः । पुं । वैशाखिके ॥
 खेदः । पुं । अयसादे ॥ शोके ॥ निर्वेदे ॥
 खेदयतीति खेदोराग इति कैयटः ॥
 खेदितः । त्रि । खेदयत्ते ॥
 खेदिनी । स्त्री । सतायाम् ॥ अशनप
 य्याम् ॥
 खेयम् । न । परिख्यायाम् । दुर्गादिप
 रितः खते । खार् इति भाषा ॥ ख
 न्यते । खनु० । ईचखन इति खेषु
 । ईकारस्यानादेशः । गुणः ॥ त्रि ।
 खननीये ॥
 खेलनम् । न । क्रीडने । विहरणे ॥
 खेलनी । स्त्री । शारिफले ॥ शारौ ॥
 खेला । स्त्री । कूर्धने । मीढायाम् ॥
 खेलनम् । खेलचलने । गुरोरखे च्यः ॥
 खेखिः । स्त्री । गीते ॥ वाखे ॥ सूर्ये ॥
 खचिणि ॥ अक्षौ ॥
 खेसरः । पुं । खञ्जर इति प्रसिद्धे अश्वख
 रजे । मिश्रशब्दे । अख्ये ॥

ख्यातिः

गगना

खोङ्गाहः । पुं । खेतपिङ्गखाश्वे ॥
 खोङ्गिः । स्त्री । चतुरार्यां नार्याम् ॥
 इतिशब्दमाशा ॥ पाखड्क्याम् ॥
 खोटी । स्त्री । पाखड्कीवृक्षे ॥ चतुरा
 याम् ॥
 खोडः । वि । खञ्जे । खोडा इतिप्रसिद्धे
 विकल्पागता ॥ खोडति । खोड्क्यगति
 प्रतिघाते । पिचाद्यच् ॥
 खोडकशीर्षकम् । न । प्राकाराग्रे ।
 कपिशीर्षे ॥
 खोरः । वि । } खञ्जे ॥
 खोरकः । वि । }
 खोसः । वि । खञ्जे ॥ दहे ॥ खोडनेर
 च् । डल्योरभेद् ॥
 खोसकः । पुं । पाके ॥ शरच्छे ॥ वस्त्रो
 के ॥ पूगकोपे । सुपारीकाह्लिनका
 इतिभाषा ॥
 खोसुकः । पुं । मङ्गलघहे ॥
 ख्यातः । वि । प्रसीते । प्रखिते । ख्या
 तियुक्ते ॥ आश्यायि । ख्यापकवने ।
 ख्यिदः ख्याश्वः । ऋ । मध्याख्येति
 अच्चाभाषः ॥
 ख्यातगर्भकः । वि । विख्यातनिन्दने ।
 अशमीने । ख्याता गर्भगायकः ॥
 ख्यातगर्भितः । वि । ख्यातगर्भदे ॥
 ख्याति । स्त्री । प्रसिद्धे । प्रघटासु ॥
 ख्यातयाम् । न । अशानि । खाने ॥ ख्या

तिस्रंतुर्विधा । अस्यात्स्यात्स्यत्स्य
 सन्स्यात्स्यन्त्याख्यातिभेदात् । ख्या
 नम् । ख्याप्रकाशने । ख्यिडादेशो
 वा । क्तिन् ॥
 ख्यापनम् । न । प्रकाशने ॥
 ख्यापितः । वि । प्रकाशिते ॥

गः

गः । पुं । गकारे ॥ गगोत्रे ॥ गग्भरे ॥
 गुर्वचदे ॥ न । गीते ॥ गग्यते । ग
 ग्यृगति । गमेर्दः ॥
 गगनम् । न । अकान्ठिषे । जभसि । अ
 नन्ते ॥ गच्छत्यनेनास्मिन्वा । गमे
 र्गश्चेति युच् गगनात्तादेश ॥
 गगनगः । पुं । रष्यादिघहे ॥ त्रिषाध
 राटो ॥
 गगनध्वजः । पुं । मेघे ॥ दिपाकरे ॥
 गगनाद्गनम् । न । माप्राएत्तभेदे ॥
 यया । पटुकल भादे । विरचय शेषे
 रगद्यविभूपितं मध्ये निदमविहीर्णं
 दादगते यतिमद्गतम् । पश्चिदति
 दिग्भ्रमवदितं विषयुक्तहृदयान्मय
 आधिपक्यं गगनहृत्तमिदं गगना

गङ्गा

ङ्गनम् ॥ यथा । गिरिवरसनयाकुच
रसपानविमुद्रितलोचने निद्राश्रसि
। तसमीरणदूरदुरितभवमोचने । अ
तिवसविचरदसुरवरतारितसुरवर
नायके अनुगतजनतातारिणि मम
नतिरस्तु विनायके ॥

गगनाञ्जगः । पुं । सूर्ये ॥
गगनेचरः । पुं । ग्रहे ॥ नचने ॥
गगनेच्छुकः । पुं । कुजे । मङ्गलग्रहे ॥
गगनेपमः । वि । सर्वगते ॥ गगनमुप
मा यस्तसः ॥

गङ्गा । स्त्री । गङ्गायाम् ॥ अक्षाता
-शैकः । अभाषितपुंस्त्राशैति पाचि
क इत्याभावः ॥

गङ्गा । स्त्री । स्वनाम्नातिप्रसिद्धायां देव
नद्याम् । भागीरथ्याम् ॥ विश्वुपाद्
विनिष्क्रान्ता प्रावधिस्लेन्दुमण्डलम्
। समन्त्रा ब्रह्मणः पुर्यां गङ्गापतति
वैदिव ॥ सातत्र पतिता द्विचु चतु
र्धा प्रतिपद्यते । सीताचालकनम्बा
थ वल्चु भद्राथ वैक्कमान् ॥ ध्यान
मस्या लिखाम्यथ वेनसा छत्रताभने
त् ॥ सितमकरनिषयां शुश्रूषयां वि
नेषां करधृतकलसेत्तत्सृत्यत्वा
भीष्यभीष्टाम् । विविधगिह्यारूपां
सेन्दुकोटीरज्जूटां कलितसितदुकु
लां कारुषीं तां नमामोति । गच्छ

गङ्गाध

ति गम्यते ऽर्धिमिवा । गङ्गु० । ग
॥ न्गम्यसौरितिगन् ॥

गङ्गाका । स्त्री । गङ्गायाम् ॥ अक्षाता
। शैकः । केव इतिइत्यः । आदाचा
र्यांशामितिपाचिक आदादेशः ॥
गङ्गाचेपम् । न । गङ्गातीरविशेषे ॥
। तीराद् गम्यतिमात्रन्तु परितः चैव
सुच्यते । अवयवत् कृतं कर्मगङ्गा
यां नाचसंशयः ॥ अथस्यास्त्रिदिव्या
न्ति येसंता स्ते ऽपुनर्भवाः ॥

गङ्गागर्भः । पुं । गङ्गायाः गर्भे ॥ सयथा
। भाद्रकृष्णचतुर्दश्यां यावदाक्रमते
जलम् । तावद् गर्भं विजानीयात् त
दूर्ध्वं तीरमुच्यते ॥ तीरे प्रतिग्रह
स्याज्य स्याज्यो धर्मस्य विक्रयः ॥

गङ्गाधिली । स्त्री । चिह्नविशेषे । देव
दृश्याम् । विश्वकायाम् ॥

गङ्गाजः । पुं । कार्तिकेये । पडानने ॥
भीषे ॥ गङ्गाया जत । ज
नी० । उ ॥

गङ्ग ट्ये । पुं । चिह्नविशेषे इतिगी
उभायाप्रसिद्धे मत्स्ये । गलां ले ॥
गङ्गातीरम् । न । गङ्गागर्भादूर्ध्वे प्रदेशे
॥ सार्द्धं वस्तु जतं यावद्गर्भतस्तीरमु
च्यते । तीरे प्रतिग्रहस्याज्यस्याज्यो
धर्मस्य विक्रयः ॥

गङ्गाधः । पुं । शिने ॥ अथौ ॥ धर

गजः

गजक

ति । धृञ्० । अच् । गङ्गायाः धरः
 ॥ जीर्णतिसारनाशके चूर्णे ॥ यथा
 हलोत्तमराजः । धातव्यामलकी
 यथोधरकीकङ्कयटीमधुश्रीजंवा
 सफलास्त्रिनागरविषाह्रीवेरलोन्ने-
 न्द्रजैः । तुल्यांशं विहितं सतश्छुल्ल
 जलंगङ्गाधरास्यं महश्शुषं तूर्णं मया
 करोति । सकलं जीर्णतिसारं पर-
 मिति ॥

गजप्रमाण सोख्यातं मुनिभिः ब्रह्म
 वादिभिः ॥ मानसामान्ये ॥ साधार
 यो नराद्गुह्या त्रिशद्वृक्षको गजः
 ॥ हस्तद्वये पादेनहस्तद्वयेच ॥ ह
 स्तिनि । मत्तद्रजे ॥ भद्रो मन्वो
 मृगश्चैव विज्ञेया विविधांगजः ॥
 वास्तुस्थान विशेषे । प्रस्तारे दैर्घ्यं
 भानन्तु स्वहस्तेन तथानरैः । कृत्वा
 विभंगजैर्हन्त्वा वास्तुस्थाननिरूपण-
 म् ॥ ध्वजो धूमश्च सिंहश्च आद्यैः
 खर एवच । गजः काकपदरथैश्च
 नान्यष्टौ च वास्तुनः ॥ ध्वजे विभू-
 ति मरुत्तन्धुमे सिंहेजयः श्वाचक
 रोच्यनर्थम् । शृपेचभोगी चदण्यं
 खरेच पुष्टिर्गजे काकपदे विनाशः
 ॥ श्लोपधवाकार्यं मत्तविशेषे । गज
 पुटे ॥ अष्टसु ॥ चतुर्माषिकस्योद्दिने
 ५५ पर्याये ॥ उगले ॥ । मध्यगुह
 संज्ञायाम् ॥ गजति । गजमदे । प
 चाशच् ॥

गङ्गापत्नी । स्त्री । हस्तविशेषे । गन्धप
 विकार्याम् ॥ ॥ ॥ ॥
 गङ्गापुत्रः । पुं । भीष्मपितामहे ॥ यथा
 सङ्करजातिविशेषे । लेटान्तीवर
 कन्यायांजाते । मुरदारकरोस इ
 तिपारस्यभाषा ॥ इतिब्रह्मवैवर्तपु
 राणम् ॥

गङ्गासुतः । पुं । कार्तिकेये ॥ भीष्मे ॥
 गङ्गायाः सुतः ॥ गङ्गापुत्रे ॥
 गङ्गास्वरूपम् । न । तह्याननिरूपित
 स्वरूपे ॥

गङ्गिका । स्त्री । गङ्गायाम् ॥ अज्ञाता
 चर्षकः । श्लः । अभाषितपुंस्त्राज्ञे
 तिपश्चिकोत्तरदादेशः ॥
 गच्छः । पुं । घृषे । गच्छ इति भाषा ॥
 इति चिकीत्स्यशेषः ॥

गजः । पुं । मानविशेषे ॥ अरत्नीनां
 शतान्यऽष्टापे कषपृष्यधकानिच ।

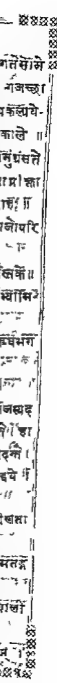
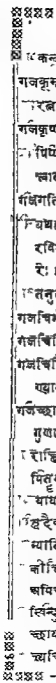
गजकन्दः । पुं । हस्तिकन्दे । स्थूलकन्दे ॥
 गजकर्णो । स्त्री । श्लैःपथिविशेषे ॥
 गजकर्णतु तिक्तोष्णा तथा वात
 कफान् जयेत । शोतव्यरहरी स्वा
 दुःपाके तस्योस्तुकन्दकः ॥ पाण्डु
 रोग कृमिग्रीहमलमानाहोदराप-
 च । ग्रहण्यर्थविकारमो वनस्तरण

गजच्छा

गजपि

कल्पयत् ॥ १ ॥ गजच्छायां । पुं । गच्छे ॥ इति शब्द-
 रत्नावली ॥ गजकृष्णा । स्त्री । कपिवक्ष्याम् । गज-
 पिपित्थ्याम् ॥ गजेद्वकृष्णा । युष्-
 क्त्वात् ॥ गजगतिः । स्त्री । अनुद्युप्लसप्रभेदे ॥
 गजगतिः । स्त्री । गजगतिः । यथा ।
 रविस्तुतः । परिस्ते । विहरतो गृह्णित-
 रः । अत्र वधू गजगति मुद् मलं ख्य-
 तनुत् ॥ गजचर्मटा । स्त्री । श्रमोसगलाम् ॥
 गजचर्मिटा । स्त्री । मोहेश्यायाम् ॥
 गजचर्मिटा । स्त्री । श्रमोसगलाम् ॥
 गजच्छायां । स्त्री । दशांपराह्वे ॥ दि-
 गुयाद्यात्मनः श्यायाः दशोस्त्री दाम-
 राह्विकी । गजच्छायेति सांप्रोक्ता
 पितृणां वृत्तिकारिणी ॥ कुम्भरच्छा-
 यायाम् ॥ योगविशेषे ॥ वदेन्दुपि-
 तृदेवत्ये संसर्षैवकरे स्थितः । या-
 न्याति धिर्भवेत् साहि गजच्छायाप्र-
 कीर्त्ततेति मितच्छरापरिभाषा ॥
 षपिच । कृष्णपक्षे त्रयोदश्यामघा-
 त्स्विन्दुकरेदविः । यदा एतदा गज-
 छायाश्राद्धे पुष्करवाप्यत इति कृ-
 श्यचिन्तामणिः ॥ असायास्याश्राद्ध

काले ॥ यथा । असायास्यां गते सोमे-
 ष्वायायां प्राङ्मुखी भवेत् ॥ गजच्छा-
 यास्तु सांप्रोक्ता तत्रैश्राद्धप्रकल्पये-
 दिति ॥ अश्राद्धार्कयोग्रहणकाले ॥
 यथा । सैचिकेयो यदा भूमिं प्रसते
 पर्वसन्निधु । गजच्छायास्तु सांप्रोक्ता
 अश्राद्धं तत्र प्रकल्पयेदिति वराहः ॥
 गजदङ्गा । स्त्री । मदान्नाते । गजोपरि-
 त्तु चतुर्दश्यायाम् ॥ गजगता । स्त्री । गजसंभूते चास्त्रिके ॥
 गजगता । स्त्री । गजसंभूते गजसंभूत्यां भि-
 त्तत् ॥ गजतुरगविकसितम् । स्त्री । कर्षभग-
 जविकसिताख्यवृत्ते ॥ गजदक्षिणा । स्त्री । गजपरिभाषे ॥
 गजेदन्तः । पुं । श्रीगणेशे ॥ गजस्य द-
 क्षिणाविषदक्षविष्ये ॥ गजस्य दक्षिणां हा-
 धीदांत इति भाषा ॥ गजदक्षिणा ।
 दक्षिणाविषयार्थे भित्तिस्येदं खड्गये म-
 खूटा इति भाषा ॥ गजदक्षिणा । स्त्री । दक्षिणां हा-
 याम् ॥ गजदानम् । न । इति सदे ॥ मत्तं
 जस्य दाने ॥ गजस्य दानम् ॥ गजच्छायां । पुं । गजच्छायां । स्त्री ।
 गजपिपित्थी । स्त्री । इति कृष्णायां

गजव

करिपिप्लवाम् ॥ चविकायाः फल
प्राप्तैः कथिता गजपिप्लवी । गज
कृष्णा कटु वीतश्लेष्मनुद्वङ्गिर्वर्णिनी
॥ उष्णा निघ्नन्वती सारस्वासकृष्णा
मयकूपीन् ॥ गजद्वपिप्लवी । वृ
हत्वात् ॥

गजपुट । पुं । औषधपाकार्थं हस्तपरि
मिते गर्त ॥ यथा । हस्तप्रमाथो
गर्तोयः पुटः सप्त गजाङ्गयः । इत्थं
चारत्रिकेकुण्डे पुटो वाराह उच्यते ॥

गजपुष्पी । स्त्री । नागपुष्प्यां कता
याम् ॥

गजप्रिया । स्त्री । शङ्खकीवृक्षे ॥

गजबन्धः । पुं । आकरेभ्योगजग्रहणे ॥

गजबन्धनी । स्त्री । हस्तिबन्धनशाला
याम् । धार्याम् । इथीयान इति
भाषा ॥ बध्यन्त ऽस्याम् । बन्धदन्ध
ने । स्युट् । ङीप् । गजस्य बन्धनी ॥

गजभक्षकः । पुं । अश्वत्थवृक्षे ॥

गजभक्ष्या । स्त्री । शङ्खकीद्रुमे । सा
खे इति भाषा ॥ गजैर्भक्ष्यते ।
घञ्वा ॥

गजमाचलः । पुं । स्त्री । सिंहे ॥

गजमाच । वि । गजदग्ने ॥

गजवदनः । पुं । समोदरे । हेरम्बे
॥ गजस्य वदनमिव वदनमस्य ॥

गजवह्निमा । स्त्री । गिरिकदस्वाम् । व । गजारोहः । पुं । हस्तिपके ॥ गजमारो

गजारी

हुधीजायाम् । वनरम्भायाम् ॥ श
ल्लव्याम् ॥

गजवीथी । स्त्री । उत्तरमार्गे । नक्षत्र
विशेषाणां संज्ञायाम् ॥ यथा । रे ।
द्विष्यार्हाग्निगशिरे गजवीथ्यभिधीय
त इति ॥

गजसाङ्ख्यम् । न । हस्तिनापुरे ॥ गजे
नसहित आङ्ख्यो नामयस्य । हस्ती
नामराजा तेन निर्मितत्वात् ॥

गजाख्यः । पुं । चक्रमर्हदृष्टे ॥

गजाग्रणीः । पुं । रेराजतगजे ॥ गजा
ना मग्रणीः ॥

गजाजीवः । पुं । आपोरणे । हस्तिप
के । इभपालके ॥ गजजानीधेयस्य ॥

गजाखडम् । न । पिण्डमूले ॥

गजाकर्म । पुं । गजवदने । विनायके
- ॥ यथा । वागीशाखाः सुमनसः स
- र्वीर्याना मुपक्रमे । यं नत्वा कृतक
ख्याः स्युस्तं नमामि गजानन मिति

॥ गजानन मस्य । समुदायशब्दा
अवयवे ऽपि वर्ध्निन्न इति गजमुखपरो
गजशब्दः ॥ गजानन मिवानन म
स्योतथा । उष्ट्रमुखवत् समासोत्तर
पदलोपौ ॥

गजारिः । पुं । तरुविशेषे ॥ सिंहे ॥ इ
ति चतुष्टयः ॥

गजारोहः । पुं । हस्तिपके ॥ गजमारो

गडः

इति । इहेः कर्मस्थानम् ॥

गजाशनः । पुं । विप्यस्य इहे ॥ गजेन

- अश्रयते । अश्र० । कर्मस्थित्युद् ॥

गजाशना । स्त्री । भङ्गायाम् ॥ पद्मम्

ले ॥ शङ्गायाम् ॥

गजास्यः । पुं । गजाधिपे । हैमातुरे ॥

- गजस्य काशमिव कास्य मस्य ॥

गजाश्वम् । न । इक्षिनापुरे ॥

गजाश्वयम् । न । इक्षिनापुरे ॥

गजाश्वी । स्त्री । गजविप्यस्याम् ॥

गजेडा । स्त्री । विदायाम् ॥

गजाश्वरा । स्त्री । करिविप्यस्याम् ॥

गजः । पुं । रीढायाम् । अघसायाम् ॥

पुं । न । भाषाणारे ॥ खनौ ॥ गो

धारा ॥

गजानम् । न । नाशे ॥

गजा । स्त्री । मन्दिरागृहे ॥ खन्याम् ॥

पानरसमनि ॥ मद्यमाश्ले ॥ गज

न्यस्याम् । गजिग्रन्थे । गुरोश्चहस्र

स्य प्रचयः ॥

गजिका । स्त्री । मन्दिरागृहे ॥ गजैव ।

- स्वार्थे कः । प्रचयस्थादितोत्तम् ॥

गडः । पुं । गडुरमाच् इति गौडभाषा

प्रसिद्धे मस्ये ॥ पुच्छशीर्षेण रक्षिता ।

कासमर्दविमर्हिताः । चिद्रुतैलेषु

सप्तता गडमस्यस्यस्यकाः ॥ गडो

वातहरो मल्लोदप्यः पण्यो इतिवद् ॥

गडुः

नः । मुख्यः शुक्रदेो स्वयं किञ्चि

- लफकरः सरः ॥ अन्तराये ॥ परि

सायाम् ॥ खवधाने ॥ शाकम्भरीये

। सांभर इति भाषाप्रसिद्धे खवणे ॥

गडास्यं खद्यु वातम-मच्छुष्णं भेदि

पित्तस्य ॥ तीक्ष्णं खवाधि खज्जं

श्च भिष्यन्दि कटुपाकिच ॥ गडति

। गड० । अच् ॥ देशनिशेषे ॥

गडकः । पुं । मस्यविशिष्टे । शकुलार्भ

के । गडुरमाच् इति गौडभाषा ॥

गडति । गडसेचने । कुन् प्रिय

संशयोरितिकुन् ॥

गडयन्तः । पुं । मेघे ॥ गडैकृभूवहीति

- गडच् । घटादिस्नान् भिन्न प्रत्यः ।

अयामन्तेतिशेरयादेशः ॥

गडदेशवम् । न । साम्बरे । सांभर

खून इति भाषा ॥

गडखवखम् । न । सांभर इति प्रसिद्धे

खवणे । साम्बरे । शुभे । पुष्पीजे ॥

गडास्यः । पुं । शाकम्भरीयेखवणे ॥

गडिः । पुं । वत्ससरे ॥ अजमेगवादै

। गडिया इति भाषा ॥ यथा । गुणा

नामेव दैराग्या इरि धुर्यो नियु

ज्यते । असञ्चानकिणस्कन्धः सुखं

स्वपिति गौर्गडिरितिकाथ प्रकाशः ॥

गडुः । पुं । शृङ्गुले । घाटामस्तकयो

- मंथेमांसवद्गौ ॥ कुञ्जे ॥ किञ्चलु

गद्यः

गद्यः

के ॥ विषमग्रन्थे ॥ अस्वप्रभेदेन श
 ॥ व्याख्ये ॥ गडति गद्यते वा ॥ गड
 ॥ सेचनेन याहुसकादुः ॥ १
 गडुरः । सि गिम्कजे ॥ गडुरः ।
 गडुखेः । सि गिम्कजे ॥ गडुरस्यासि ।
 सि गिम्कजे । जी० डी पि गडुली ॥
 गडुरः । पुं । मेचे ॥ गडति । गड० ।
 पतिकठिकुठिः गडिगुडी प्रयेरु ॥
 गडोत्यम् । न । गडखवयो ॥
 गडोक ॥ पुं । मुडे ॥ गडके ॥ घासे ॥
 गडति ॥ गड० । कपिगडिगुडी च्यो
 च ॥ १ गडुरः । सि गिम्कजे ।
 गडुरिका । सि । मेपयूयैरनुगम्यमा
 । नाया मेप्याम् ॥ अघातप्रधादागम
 मूले धारावादिनि ॥ १ गडुरः ।
 गडुः । पुं । गडुका० इति प्रसिद्धे क
 गडुकः । पुं । खपात्रविशेषे ॥ इति
 गडुके । पुं । शब्दरत्नावली ॥ १
 गद्यः । पुं । प्रमथे । इदीनुचरे ॥ स
 क्ख्यायाम् ॥ खोले सम्भे ॥ खडिया
 म् । खेरिनामगन्धर्वके ॥ खैन्धप्रभे
 दे । विष्णुगुण्डे । प्रभाः । २ २ -
 याः २० खश्याः । २१ पदातिकारः १२५
 त्तमस्तसकुर्याया २०० इतत्परिमा
 शब्दिकुठिया सेनायाम् ॥ गद्ये ॥
 यथा । गद्यपद्यु । अहेशानि गत्र
 दीचौ प्रत्येक इति ॥ गद्यते गद्य

यति वा । गद्यसङ्ख्याने ॥ घञ् अ
 ष्वा । अस्त्रोपख्य स्थानिमुत्तान्न वृद्धिः
 ॥ धातुसमेहे ॥ यथा । स्वाधिदादी
 त्तुष्टीत्यादि । दिवादि । स्वादिरेवच
 । तुदावघातनुग्रादि । शुरादिश्च ग
 शा दशेति ॥ अश्विन्यादिक्रममन्थना
 नुसारेण । देवमानुषे । राणस इति
 पारिभाषिके ॥ यथा । देवरा । भदे
 मा दे देरा । समिमदरादरा । देरा
 रामभदेरा । राम भदेति गद्यवचम्
 ॥ अपिच । पूर्वोत्तराभयचैव भद
 ॥ एखाहीचरोहिणी । इमानिमानुषा
 ॥ एखाहुर्नचशशि मनीषिणः ॥ ज्योती
 ॥ शतं भिवा मूखं धानडा खेपकुत्तिकाः
 । विषामघाविशाखाः खुस्तोर । र । च
 सदेयताः ॥ अश्विनी । देवतीपुष्याः
 ॥ स्वातीशुक्लः । पुनर्वसुः । अनुराधा
 ॥ मृगशिरःश्रवणं देवतारकाश्रति ॥
 ॥ अश्लकुलम् । स्फुलिचोशभाप्रीति
 मध्यमा देवमानुषे । देवासुरेक
 निठार । सख्युर्मानुषरोचसे ॥ रो
 चसी च वदाकन्या मानुष्य चरो
 भवेत् । तदा सख्युर्न दूरस्थो मि
 हुर्न चमयापिवेति र्थिप्रतिराट् ॥
 निजनिजगन्धमधीप्रीति रच्युत्तमा
 ॥ आ इमरमनुजयोः सामधामा संप्र
 दिष्टा । असुरमनुजयोः रवेन्सख्यु

॥ यथा । गद्यपद्यु । अहेशानि गत्र
 दीचौ प्रत्येक इति ॥ गद्यते गद्य

॥ यथा । गद्यपद्यु । अहेशानि गत्र
 दीचौ प्रत्येक इति ॥ गद्यते गद्य

गणकू

गणना

रेव प्रदिष्टो हनुजविद्युपयोः स्नादौ
रमेकान्त मेवेति रामः ॥ :-

गणचक्रम् । न । धार्मिकाणांसम्भूय
गणचक्रकम् । न । भोजने ॥ गणानां
चक्रं ॥

गणकः । पुं । सांघत्सरे । ज्योतिषि

गणता । स्त्री । गणसमूहे ॥

के । देवसे ॥ धर्मसङ्करजातिविशेषे

गणतिषः । वि । गणानाम्पूर्णे ॥ तस्यै

पौषम् । देवणादेश्यगर्मजातः ।

॥ पूरणेष्टट् । तस्यतिथुंगागमः ॥

तिथिवारदिज्ञापनश्च तस्यकर्मोक्तं

गणदीप्ती । पुं । बहुयोजने ॥

परेशरपहतौ ॥ तस्यैचखण्डयोः ।

गणदेवता । स्त्री । संज्ञाचारिदेवतावि

ज्योतिःशास्त्रविशेषतः सुन्दरारङ्ग

शेषे ॥ यथा । आदि स्वयिन्ववसप

सभापटुः । कुलक्रमागतः शुद्धो न

स्फुषिता भास्वरानिलाः । सधारा

शकःस्थान्मही पतेरिति युक्तिकल्पत

लिकसाधार्यव रुद्राय गणदेवताः

रुः ॥ अस्युप्येयधर्मानुष्ठाने । यथा । क

इति ॥ तत्र आदिख्यादादशप्रोक्ता

न्विकाले महेशानि पापयथा ब्रह्मदे

त्रिन्वेदेवाद्गन्मृताः । वसवश्चाष्टसं

जनाः । सङ्गदोषान् महेशानि त

ङ्ख्याताः षट्त्रिंशत्तुषितामनाः

नृचखाडुानितां प्रजेत् ॥ तस्मात् प्र

॥ आभास्वरचतुःषष्टिं धैताःपञ्चा

यत्रतो देविसंससर्गं पर्जयेत् सुधीः

शट्टमकाः । सहीराजिकनामानो

। बरं चखलासंस्पर्शं कुर्यात्तु साधको

देशतेविंशतिकथया ॥ साध्याद्वादश

तमः ॥ तथाप्यस्यगणकं सर्वदातं

विख्याता रुद्रैरथैकादशं स्मृताः । ए

परिच्यजे हिति महिषमर्दिनीत

तेच संहता देवाः पुराणेषु निरुपि

न्वम् ॥ वि । गणेनक्रीते ॥ सङ्ख्या

तापृतिविशेषः ॥ सप्तुदायेष्टंसां शब्दा

या इतिकन् ॥ गणपति वा । गण० ।

भवययेष्वपि वक्तव्ये इति न्यायाद्दमी

युक् ॥

पां शब्दानामेकवचनमपिसाधु ॥

गणकर्णिका । स्त्री । इन्द्रवारुणयाम् ॥

गणद्रव्यम् । न । सापोरणद्रव्ये ॥

गणकारः । पुं । धातुसङ्गच्छकर्त्तरिभी

गणनम् । न । सङ्ख्याने । गिणनां ठी

मसेने ॥

कदेना इति चभाषा ॥ येनैवलिर

गणकी । स्त्री । गणकयोपायाम् ॥ ग

नहृथ्यात् तेनैवगणनं स्मृतम् ॥

गणकस्त्री । पुंयोगादिति स्त्रीप् ॥

गणना । स्त्री । गणने । सङ्ख्यायाम् ॥

गणकूटः । पुं । न । गणमेवे ॥

७७७

गणरूपः

गणनाथः । पुं । गणेशे ॥ गणानां प्रमथ्या
नां नाथः ॥

गणनायकः । पुं । गणेशे ॥

गणनायिका । स्त्री । दुर्गायाम् ॥

गणनायः । स्त्री । सङ्ख्ये । गणये ॥

गणयते । गणसङ्ख्याने । अनीयत् ॥

गणपतिः । पुं । श्रीगणेशे ॥ गणानां प्रम-
थ्यानां पतिः ॥ पुष्टिर्गणपतेः पञ्चो ॥

गणपर्वतः । पुं । कैलासाचले ॥

गणपीठः । पुं । न ॥

गणपीठकम् । न । वचसि ॥

गणभर्ता । पुं । प्रमथनायः ॥

गणमैत्रम् । न । गणकूटे ॥ प्रस्थास्यवि-

वरणं गणशब्दे । अत्रिन्यादिजन्मन

शब्दानुसारेण । देवमानुषराक्षसग-

ण इति परिभाषिक इत्यत्र ॥

गणयाजकः । पुं । विनायकादिगणया-

गकृतिः ॥ गणानां याजकः ॥

गणप्राचम । न । रात्रितृष्टे ॥ गणानां

वृद्धीनां रात्रीणां समाहारः । गण-

शब्दस्य सङ्ख्यात्त्वात् तद्विधौ तिदि-

गुः । अहः सर्वकदेशे त्यच् । सङ्ख्या-

पूर्वरात्रिकीवमिति । खड्गः नृशासने

कीवच्छविधानात् । राजाज्ञाहाः पुंसी-

तिपुंस्वनं ॥

गणरूपः । पुं । रूपादये ॥ श्वेताके ॥

नानात्वान् गणा वहुनि रूपायत्यस्य ॥

गणिका

गणरूपकः । पुं । राजाके ॥

गणरूपी । पुं । श्वेताके ॥

गणवतीसुतः । पुं । दित्रोदासे ॥

गणशठः । श्व । बहुशः । गणान् इति ।

बहुस्वार्थाच्चसूकारकादन्यतरस्या

सितिगणाच्चसः ॥

गणहासः । पुं । श्वेताके ॥

गणहासकः । पुं । श्वेताके ॥

गणहासयति । प्रसेनाय्य

शतः । अच् ॥ खलु कुम्ब ॥

गणाश्रीः । पुं । गणेशे ॥ गणानां म-

तश्रीः ॥

गणाश्लः । पुं । कैलासपर्वते ॥ गणा-

नां श्लः ॥

गणाधिपः । पुं । गणेशे ॥ शिवे ॥ गणा-

नां प्रमथानां अधिपः ॥

गणाधिपतिः । पुं । गणेशे ॥ शिवे ॥ ग-

णाधिपतिः ॥

गणाश्वम् । न । अठमाश्वसङ्घाते ॥

गणाश्वनरः । पुं । गणाश्वे ॥ अठमठ-

धनाश्वजीविनि । गणाश्वे प्रसृष्टस-

न्विधनाश्वजीविनि ॥

गणिका । स्त्री । त्रेष्यायाम् ॥ गणः सम-

होस्त्वस्याः अच् ॥ ठन् ॥ यथि-

कायाम् ॥ चित्कार्पकत्वात् गणि-

केव ॥ गणकारिकाश्चे ॥ इभ्याम् ॥

इति न्याम् ॥ गणयति । गण ॥

गण्डकु

गण्डले

॥ मूलेन्द्रयो दिवागण्डो । निशायां
 पितृसर्पयोः । सन्धादये तथाचेयो
 रेवतीनुरगर्चयोः ॥ तत्रोत्पन्नस्य
 दोषो यथा । सन्ध्यारात्रिदिवाभा
 -ने गण्डयोगोद्भवः शिशुः । आत्मा
 न-मातरं ततं विनिश्चिन्ति यथाक्र-
 मम् ॥ चतुष्कले ५ ॥ आदिगुरोःसं
 श्यायाम् ॥ गच्छति । गच्छुः ॥ अम-
 नाशुः ॥
 गण्डकः । पुं । खड्गे । गैडा इति भाषा
 - । एकचरेः ॥ सङ्ख्याप्रभेदेः । गण्डा
 -इति भाषा ॥ विशाप्रभेदे ॥ अव-
 -च्छेदे ॥ अन्तरायेऽभिन्ने ॥ स्वा०कः ॥
 गण्डकारी । स्त्री । वराहक्रान्तायाम् ।
 -समज्ञायाम् । वाद्याजीडी-इति भा-
 -षा ॥ गण्डेषुयन्त्रिषु कारीः ॥ -
 गण्डकाशी । स्त्री । खदिर्याम् । नम-
 -स्कार्याम् । समज्ञायाम् ॥ गण्डेषु य-
 न्त्रिषु कारी ॥
 गण्डकी । स्त्री । नदीविशेषे ॥ गण्ड
 यथा श्वैश्वदेशे च आलयासखलंस्मृ-
 तम् । पापानं तद्भवं यत् नन्माल
 ग्राममिति स्मृतम् ॥ -
 गण्डकीसुषः । पुं । आलयासमे ॥
 गण्डकीशिला । स्त्री । आलयासमे ॥

गण्डकूपः । पुं । पर्वतस्योद्भवस्यले ॥ उद्दे-
 शो गण्डकूपस्तुः पर्वतस्याभिधीयते ॥
 गण्डगात्रम् । न । आटप्ये । सीताफ-
 -ल सारीफा इति भाषा । आता इ-
 त्ति गौडभाषा ॥ गण्डाः गात्रेयस्य ॥
 गण्डदूर्वा । स्त्री । गोलोम्याम् । श्वेत-
 -दूर्वायाम् । मत्स्याच्याम् । गांडरदु-
 -वी इति भाषा ॥ गण्डदूर्वा (सिमा-
 -लोहदाविषी आदिगी खडुः । ति-
 -क्ता कषाया मधुरा ज्ञातकृतकटुपा-
 -किनी ॥ दाहदृष्ट्या वलासास्त्रकुट-
 मित्तज्वरापहा ॥
 गण्डमाखा । स्त्री । रोगविशेषे ॥ तस्य
 -सम्प्राप्तिरूपे यथाः । कर्कन्तुकोला
 मसकप्रभायैः कर्चा समन्यागखवड-
 चयेषु । भेदः कर्पाभ्यां चिरमन्वया-
 कैः स्यात्तण्डमाखा बहुभिरुगण्डै-
 रिति ॥
 गण्डमालिका । स्त्री । खज्जाख्याम् ॥
 गण्डमाली । वि । गण्डमालाख्यव्याधि-
 -मुक्ते ॥
 गण्डयन्तः । पुं । भेधे ॥ गण्डयति । ग-
 लि० । नृभूर्वाहवसिभासिसाधिगडि-
 मण्डिजिनन्दिभ्यश्चेतिभ्रच् सचपि-
 न् । मलेर्घटादित्त्वान्मिच्छम् । इत्त्वः
 ; अयामनोतिष्ठे रयादेशः ॥

गण्डकुसुमम् । पुं । खड्गे । सञ्चान-
 मदेऽक्षिन्ति ॥ इति हारावली ॥

गण्डलेखा । स्त्री । गण्डस्यख्याम् ॥

गण्डः

गतना

गण्डशैलः । पुं । गिरेरुत्ते खूखेपले ॥
 भूकन्यादिनी शैलान् खडचिते मय
 नति प्रकरे ॥ खलाटे ॥ गण्डद्वयशैलः
 ॥ शैल शब्दः शैलावयेने वर्तते । विशे
 यत्तं यशयेय यहुत्तमितिसमासः ॥
 शैलखगण्डद्वेति वारो जहनादिः ॥
 गण्डाङ्गः । पुं । खप्रिनि । गण्डके ॥
 गण्डालम् । न । तिबिनचइलानां
 सम्यै ॥ नचवतिविलयानां गण्डा
 न् । त्रिविधं स्मृतम् ॥ नचपन् प्रतुर्वा
 ना । द्योकाई घटिकामितम् ॥ ॥ ॥
 गण्डारिः । पुं । कोविदारिष्टये ॥
 गण्डाखी । स्त्री । श्वेतदूर्वायाम् । अत
 ः । विरीयाम् ॥ गण्डयति । गण्डे ० वा
 कुलकादाखम् । गी० डीघुः ॥ यहा
 ऽगण्ड मखति । कण्ड० । कर्मख्युता
 ऽ डीघु ॥
 गण्डिः । पुं । दखसामूलाच्छाखावधि
 भागे ॥ इति हेमचन्द्रः ॥
 गण्डीरः । पुं । गण्डरदुनीति प्रसिद्धे
 प्राक्ते । समष्टिलायाम् ॥ शूरे ॥ ग
 यडयति । गण्डे ० । गण्डते वा ।
 वा० ईरन् ॥ यडा । गण्डान् ग्रन्थी
 न् ईरयति । ईरप्रेरणे । कर्मख्येय ॥
 गण्डीरी । स्त्री । मण्डिडायाम् ॥ ये
 हुण्डे ॥

गण्डपदः ॥ पुं । किष्कुलुके । किष्कु
 इति भाषां ॥ गण्डो ग्रन्थयः पदा
 न्यस्य ॥
 गण्डपदी । स्त्री । किष्कुलुकिायाम् ।
 कुङ्किष्कुलुकात्तौ । त्रिस्याम् ॥
 जातेरखीति डीघु ॥ ॥ ॥
 गण्डपदी । पुं । मुखपूर्वौ । मुखपूर्व
 तोये ॥ यथा । अर्वाद्वाहगण्डपू
 ऽ मुखगुह्विर्बिधीयते इति ॥ ॥ ॥
 यडाये । पुष्करे ॥ प्रखतोर्मिते । प्र
 ख्याप्रमिते ॥ कराङ्गुली ॥ गण्ड
 ते । गण्डे ० । गण्डेखेखुपन् ॥
 गण्डपतिः । स्त्री । गण्डेषुशब्दार्थे । गण
 ऽतनाभौ ॥ टाप् ॥
 गण्डोषः । पुं । गुडे ॥ प्राप्ते ॥ गण्डति
 ऽ गण्डे ० । किमिण्डिगण्डकटी स्त्री
 ॥ ॥
 गण्डः । पुं । गणनीये । सडख्ये ॥ ग
 यल्यारि ॥ गण्यल्यया । धनगण्यल्य
 तिवन् ॥
 गतः । वि । विश्रान्ते ॥ वाते ॥ समीप्ते
 ॥ पतिते ॥ आसे ॥ न । गमने ॥
 गण्डुः । गण्डर्वाकर्मकेतिङ् । अ
 नुदात्तोपदेशेति संलोपः ॥
 गतवपः । वि । न्यक्तसङ्गे ॥ गताव
 पायससः ॥

गण्डः । पुं । स्त्री । ग्रन्थी ॥ उपधाने ॥ गतनासिकः । वि । नासिकारहिते ॥

गतिष्वा

गदात्र

विद्ये ॥ गता नृसिकाख्य ॥

विशेषे ॥

गतबुद्धिः वि । धानशून्ये ॥ गताबुद्धि
र्यस्य ॥

गच्छरः । वि । गमनशीले ॥ गच्छति ।

गतरसः । वि । विरसता प्राप्ते । उद्धू
। तसारे मयिते दुग्धादेः ॥ गतो र-

तच्छीखादिः । गच्छ ० । गच्छरश्चेति

रक्षेरपुं अनुनासिकलोपश्चनिपात्यते

। लीभिः गच्छरी ॥

सोऽस्यात् ॥

गद् । पुं । श्रीकृष्णानुजे ॥ आमर्षे ।

गतशयः । वि । अनुत्पन्नदुःखे ॥ गता

रोगे ॥ भाष्ये ॥ गदति ॥ गदश्च

शयः यस्यादा ॥

तिष्कार्याः । वाचि ० पचाद्यच् ॥ ग

गतसङ्गः । वि । प्रकासङ्गशून्ये ॥ गतः

रविषे ॥

सङ्गीयस्य सः ॥

गहनम् ॥ न । निगदति ॥ गद ० । सुदृ ॥

गतसन्धेः । वि । निदंससर्व संशये ॥

गदयितुः । पुं । जेष्मणे । जनने ॥ गरा

गतसन्धेः । वि । निर्मदे क्लिप्ति ॥

सने । कामुके ॥ अल्पाके ॥ गदय

गतसर्जकः । पुं । निर्मदे क्लिप्ति ॥

ति । गद ० । अस्निह्विपुषिगहिम

गतशयः । वि । निरहकारे ॥ गतः स

दिभ्योऽथेरितुश्च । अयामनेति चेर

शे । गर्दयिष्य ॥

। यादेः ॥

गतगर्तम् । न । यातायाते ॥ गताग

गदा । स्त्री । आयुषे । स्वनाम्ना प्रसि

तं कामकामा लभन्ते ॥ पृथिव्या

द्वे लोहमवे शखे ॥ पाटशांशुचे

गतिविशेषे ॥

॥ अकसाकुम् ॥

गतार्तस्य । स्त्री । वन्यायाम् ॥ दृष्टा

गदाख्यम् । न । कुठौपेधौ । कूडे इति

याम् ॥

भाषा ॥

गतिः । स्त्री । मार्गे ॥ दशायाम् ॥ प्रा

गदागदौ । पुं । अश्विनीकुमारयोः

ने न पादयोर्थापारे । थाशायाम् ॥

। स्वर्षेणयोः ॥

अभुपाये ॥ नाहीच्छसरग्याम् । वृ

गदात्रजः । पुं । श्रीकृष्णे । श्रीशरी ॥

हदुये ॥ कामफले स्वर्गादेः ॥ मु

नियदेन मन्त्रेणाग्रे जायते । निग

त्तौ ॥ अश्रये ॥ प्राप्ती ॥ गम्यते ।

द्वे लोपं कृत्वा गदात्रजः ॥ यदा ।

गन् ० । जित् ॥ शरये ॥

गदोनाम वासुदेवस्यापरः । तस्या

गतिष्वा । स्त्री । नदीविशेषे ॥ परम्परा

द्वे लोपतः । सप्तम्यां ननेर्षः ॥

-ग ह्रद

गदांशुः । पुं । चरुः । धरतीति धरः ।
 बुद्धितत्त्वात्मिका क्रोमोदकी नाम
 गदा । तस्याः धरः ॥ त्रिः । गदाधा
 रिणि ॥ ३०० ॥
 गदाभृत् । न । विष्णौ ॥
 गदान्तरः । पुं । घने । मेघे ॥
 गदारान्तिः । पुं । औषधे ॥
 गदात्तः । न । वि । रोगिणिः ॥ गदेर्न रोगे
 श्च आर्त्तः ॥
 गदावान् । न । वि । गृह्णति ॥ पुं । अ
 श्रुते ॥
 गदाह्वम् । न । कुष्ठे । ह्वे ॥
 गदी । पुं । कौस्तुभवचसि । विष्णौ ॥
 गदाः । कलिः । अक्षाः । मीक्षादिनादि
 निः । वि । गृह्णाति ॥ रोगयुक्ते ॥
 गदिनी । स्त्री । गदावस्थाम् ॥ नान्त
 लक्षणे । स्त्री । रोगिण्यम् ॥
 गहदः । पुं । वाचःसूक्ष्मिने । कच्छक
 म्पने ॥ अश्वस्यष्टवक्रिः ॥ तस्य स
 मासिपूर्वकं लक्ष्यम् । यथा । आ
 ट्य वासुः सकफो । धमनीः शब्द
 बाहिनीः । नरान् करोच्यत्रचनान्
 मूकमिन्निनगहदानिति ॥

-गन्धः

श्वः ॥ मन्थाने ॥ गहदोऽध्वनिर्ध्व ॥
 गन्धम् । न । पशुसिन्धे कविकृते । अपा
 देः पदसन्ताने ॥ अपादं पदसन्तानं
 गन्धं तच्च त्रिधा मत्तम् ॥ वृत्तकोत्त्र
 शिवाप्रायवृत्तगन्धिप्रभेदतः ॥ गन्ध
 ते । गहं । गहसुहृत् । यमश्चानुप
 सर्गइति चतुः ॥
 गद्यावकः । पुं । अष्टचक्रादिः शक्ति
 कापरिमाणे ॥ वैश्वकमते चतुः प
 ट्टिगुणापरिमाणे ॥
 गन्धव्यञ्जः । वि । प्राप्ते ॥
 गन्धुः । पुं । पशिके ॥ गच्छति ॥ गन्धु
 गतौ । सितनीतितुम् ॥
 गन्धाः । वि । गामुक्तेः । गमनशीलेः ॥
 गच्छति-तच्छीकः । गन्धुः । ता
 श्चीशिकेषु । वासकपविधिनासा
 च्यस्य प्राधिकत्वात् । त्वन् ॥ इत
 गन्धीः । स्त्री । नन्वलिवाद्यके । वृष
 वधनीयशकटे । गाडीरतिभाषा ॥ ग
 न्धतेऽनया । गन्धुः । पुं । स्त्री ।
 गन्धीरथः । स्त्री । मठे । शकटे ॥ इ
 तिहारावली ॥
 गन्धः । पुं । सन्धये ॥ लेपे ॥ गन्धके
 गन्धे ॥ शिषो ॥ घृष्टचन्दने ॥ चन्द
 नकुहुमादिषु- गन्धाः । यथोक्तम्
 गन्धसु सौरभेयोगे गन्धकेर्गन्धे
 योः । सस्यद्रव्यवधने बहुत्वेपुंसि

गहदध्वनिः । पुं । चर्षभोकादिना अश्व
 ध्वनौ । मन्थने ॥ गहदशसौध्वनि

गन्धः

च स्मृतः इति ॥ संपञ्चविधोऽथवा
 पूर्णकृतो वा दृष्टो वा दाहाकर्षित-
 एष वाः । रसः सम्यग्जीवापिः प्रायस्य
 त्रोल्लवणवत् । गन्धः पञ्चविधः प्रोक्तो
 ॥ देवानां प्रीतिदायक इति खेच
 ॥ अत्र सञ्चयेदृष्टव्यम् ॥ गन्धो भवति य
 जो यस्तु देवे वैचेच संसृतः ॥ कर्पू
 रगन्धसाराणाः शोदेष्टे च संस्थि
 ताः । चन्द्रभागाद्यथापि रसेपक्षे च
 सङ्गताः ॥ गन्धसारंस्तु सर्वत्र संसर्गा
 दौ मधुव्यते । अग्न्याभिर्भवेद् दृष्ट
 ॥ एवं ॥ इत्यन्यस्ययोगतः ॥ एवं सर्व
 स्तु सर्वत्र गन्धो भवति येष्वर्थाः ॥ ए
 ष्टादिर्भावादन्योर्गन्धः प्रीतिकरः
 ॥ परः ॥ गन्धश्च विस्तराभेदो प्रोक्तः
 काशीयकोदयः । सर्षपः पञ्चविधे जे
 वप्रविष्टो भवति चोणादिर्नि काश
 कापुराणम् ॥ आमेदे ॥ सतु घ्राणे
 घ्राणः पृथिरीमुखः । यथा ॥ घ्राण
 घ्राणोभयेद् गन्धो घ्राणो लोभोपका
 रकः । सौरभश्चाऽसौरभश्चसदेधा
 यतिकीर्त्तितः ॥ सतु दृग्गविधो यथा ।
 इष्टः १ कस्तुरिकादौ । अग्निष्टः २
 गवादौ । मधुरः ३ मधुपुष्पादौ ।
 कटुः ४ भरिचादौ । निर्घासी ५ रि
 ङ्यादौ । संततः ६ विषगन्धो ५
 नेककल्मगतः । विषयः ७ ससजस

गन्धकः

एतादौ विदुषः ॥ सार्धपतैर्वादौ
 । विदुषः २ शाल्यवादौ ॥ अन्धः
 २० आभारतकादौ ॥ भावाः भावे
 ॥ अग्नि । कृष्णामुरुणि ॥ वि । प्रतिवे
 शिनि ॥ गन्धयते । गन्धकदर्देने । प
 चायच् ॥
 गन्धकः । पुं । शिष्यौ । शोभाशने ॥ ग
 न्धाश्रनि । सौगन्धिके । उपधातुवि
 शेषे ॥ अस्योत्पत्तिर्यथा । श्वेतश्वीमे
 परा देव्याः क्रीडन्त्या रजसाः सुतम् ।
 दुकूलं तेन बखेण सातायाः शीरनी
 रथौ ॥ प्रहृतं यत्र न स्तस्याद्गन्धकः
 समवायत ॥ तस्य भेदाः । चतुर्ध्वगि-
 न्धकः प्रोक्तो रक्तः पीतः सितोऽसितः
 । रक्तो हेमक्रियां कृतः पीतश्चैव र
 ३ सौर्यमे । प्रणादिलेपने श्वेतः कृष्णः
 श्रेष्ठः सं दुर्लभः ॥ श्रेष्ठो हेमक्रिया
 दिषु सर्वत्र प्रसूते रश्मिर्धः । कश्च
 गुणाः । गन्धकः कटुकस्तिक्तो वायो
 ष्णस्त्रुवरः सरः । पिच्छलः कटुकः पा
 के कण्डुधी सर्पजन्तुजित् ॥ हन्ति कु
 छचयमीरुकफवासान् रसायनः ॥ अ
 शोधितो गन्धक एष कुष्ठं करोति
 तापं विषमं शरीरे । सौख्यश्च रु
 पश्च वलं तथैवः शुक्रं निश्चन्द्रेण क
 रोति चास्त्रम् ॥ शोधितो यस्तु गन्धः
 यात् जगाम्भ्युत्सायः । अदिस

गन्धको

गन्धना

श्रीपनः शङ्खोऽवीर्षद्विकरोऽस्ति
 कृत् ॥ शोभनविधिसु । लोहपाथे
 विनिःश्लिष्य घृतमसौ प्रतापयेत् ।
 सप्तो मृते । तं समानं चिमेद्गन्ध
 कर्कं रज्ज् ॥ विद्रुत, गन्धकं दृष्ट्वा त
 नुवस्ते विनिःश्लिषेत् । यथा श्लक्षा
 विनःश्लुष्य द्रुग्यमस्योऽस्त्रिंशं चिमे-
 त् ॥ यत्स गन्धकं मृथेत् सर्वकर्मो
 चिन्तो भवेत् ॥ गन्धोष्ठाऽस्ति । अर्ध
 भायत् । स्वार्थे कन् ॥ ७
 गन्धकन्दकाः पुं । कर्मवशि ॥
 गन्धकशूर्धः ॥ पुं । न । दाक बरुद
 इति प्रसिद्धे मदार्ये ॥ गन्धकप्रापान
 शूर्धः ॥ - ॥
 गन्धकानाम् । न । कैरवे ॥
 गन्धकारिका । स्त्री । सैरन्ध्याम् ॥
 गन्धकाशिका । स्त्री । ॥ व्यासमात
 गन्धकाशी । स्त्री । ॥ रि ॥
 गन्धकाष्ठम् ॥ न । अश्वरश्मने ॥ अगु
 वकाष्ठे ॥
 गन्धकुटी । स्त्री । मुरानामगन्धद्वये ॥
 लेखस्थाने ॥ गन्धशकुटी इव ॥
 गन्धकुसुमा । स्त्री । गन्धकार्याम् ॥
 गन्धकेशिका । स्त्री । कस्तूर्याम् ॥
 गन्धकोशिका । स्त्री । श्रेयश्विविशेषे ॥
 शिथोष्ठा कफदृष्ट्वा तिकासुगन्धाम
 गन्धकोशिका ॥

गन्धखेडम् । न । गन्धवीरणे । भूतयो
 रौश्रिषे । गन्धवेद्या इति । गीढ
 भाषा ॥
 गन्धखेडकम् । न । गन्धद्वये । सुगन्ध
 मूलयो ॥
 गन्धवेसिका । स्त्री । कस्तूर्याम् ॥
 गन्धगन्धम् । न । केतकादिजले ॥
 गन्धमातम् । न । तेजपथे ॥
 गन्धमा । स्त्री । नासिकायाम् ॥
 गन्धतूर्यम् । न । वाहविशेषे । रथनू
 र्ये । महास्वने ॥
 गन्धद्वयम् । न । सुगन्धभूतयो । सुर
 से । मुखवासे ॥
 गन्धतैलम् । न । गन्धद्वयाखाम गुर्वा
 दीना मप्रियोगेन निष्कासिते के
 त्ते । अतर इति भाषा ॥
 गन्धत्वक । न । एववाक्ये ॥
 गन्धदला । स्त्री । अजमेटाद्याम् ॥
 गन्धधूमजः । पुं । स्वादुनामगन्धद्वये ॥
 गन्धधूमि । स्त्री । कस्तूर्याम् ॥
 गन्धनम् । न । उत्साहे ॥ प्रकाशने ॥
 श्रवने ॥ शिंसायाम् ॥ दृग्द्विशेषे
 ॥ गन्धः । भाषकमकरणाधिकरणे
 पश्यत् ॥
 गन्धनकुश । पुं । श्लुश्लुन्द्याम् ॥
 गन्धनाकुशी । स्त्री । राधायाम् । नां
 इ इति भाषाप्रसिद्धे राधाभेदे ॥ क

गन्धपा

गन्धमा

विशेषे । महासुगन्धायाम् । म
 र्हासिगन्धायाम् । गन्धवती ना
 कुली ॥
 गन्धनामा । पुं । रक्ततुल्यस्याम् ॥ गन्ध
 पाषाणे ॥
 गन्धनाली । स्त्री । कक्षासदृशे सुदुरोगे ॥
 गन्धनाली । स्त्री । नासिकायाम् ॥
 गन्धनिलया । स्त्री । जवमल्लिकावाम् ॥
 गन्धनिशा । स्त्री । पलाश इतिमाखव
 देशप्रसिद्धं गन्धपत्रायाम् ॥
 गन्धपत्र । पुं । छेतुल्यस्याम् ॥ मरुचे
 । वर्धरे । नास्ति ॥ विल्व ॥
 गन्धपत्रा । स्त्री । शटीभेदे । एकपत्रि
 कायाम् । तवशीर्याम् ॥
 गन्धपत्रिका । स्त्री । गन्धपत्रायाम् । ही
 घपत्रायाम् । शटीविशेषे ॥ अनमो
 दायाम् ॥
 गन्धपत्री । स्त्री । अनमोदायाम् ॥ अ
 म्बुष्टायाम् ॥ अन्धगन्धायाम् ॥
 गन्धपलाशिका । स्त्री । हरिद्रायाम् ॥
 गन्धपलाशी । स्त्री । शब्दम् । गन्धमू
 ल्याम् ॥ भवेद् गन्धपलाशीतु कथा
 या शक्तिशीलघुः । तिक्ता तीक्ष्णा
 च कटुका । अनुष्णस्त्वमलनाशिनी ।
 दोषकासप्रणश्वसशूलक्षिध्वाग्रहा-

पाषाणः । शकपार्थिवादिः ।
 गन्धपिशाचिका । स्त्री । धूम्रे ॥
 गन्धपीता । स्त्री । गन्धपत्रायाम् ॥
 गन्धपुष्पः । पुं । अङ्गुष्ठे ॥ नेत्रसर्पदादये
 । अशोकद्रुमे ॥ बहुवारदचे ॥
 गन्धपुष्पा । स्त्री । केतक्याम् ॥ शक्ति
 कोर्याम् ॥ नील्याम् ॥
 गन्धपत्रिभङ्गका । पुं । रक्ततुल्यस्याम् ॥
 गन्धपत्रः । पुं । कपिले ॥ विल्वे नी से
 जः पत्रवृत्ते ॥
 गन्धपत्रा । स्त्री । प्रियङ्गुवृत्ते ॥ केचि
 कायाम् । विदार्याम् ॥ शङ्खक्याम्
 । गन्धमन्त्रायाम् ॥ गन्धः फलेऽस्याः ॥
 गन्धफली । स्त्री । प्रियङ्गुवृत्ते ॥ गन्धव
 निफलान्यस्याः । पाककर्षेति स्त्री
 य् ॥ अम्पककलिकायाम् ॥ गन्धः फ
 लंसाध्यमस्याः ॥
 गन्धवन्धुः । पुं । आमरुचे ॥ गन्धो वन्धुः
 रस्य ॥ गन्धस्त्वनिशेषे । श्रीडायाम् ॥
 गन्धमहा । स्त्री । गन्धास्थायाम् । गन्धभा
 दालिया इति गौडभाषा ॥ गन्धेन
 भद्रा ॥ गन्धः मद्रोऽस्या वा ॥
 गन्धमाण्डः । पुं । गर्दभाण्डवृत्ते ॥ न ।
 गन्धार्थे माण्डे ॥
 गन्धमांसी । स्त्री । मूतके श्यामोपधौ ॥
 गन्धमाता । स्त्री । भूमौ ॥ गन्धस्य माता ॥
 गन्धमादनः । पुं । न । पर्वतविशेषे ।

गन्धपाषाण । पुं । गन्धके ॥ गन्धवृत्तः
 गन्धमादनः । पुं । न । पर्वतविशेषे ।

गन्धमु

गन्धरा

कुवेहस्य गन्धे । हस्त्रावृत्तस्य पूर्वे उत्त
 रते । नीलप्रपर्वतं दक्षिणतो निषव
 िपर्यस्तामदीर्घं भद्रावर्षस्य श्रीमास
 वते विद्वत्प्रभृज्जनविस्तीर्णः ॥
 केरोर्याख्यतः । पीतवर्णं विष्कामशै
 लैः । अथवा । प्रजापतेः सङ्गो ज्ञायः
 ॥ इषु तत्र स्यो जने कतिमान् । ज
 ञ्मादसोऽस्ति ॥ गन्धेन माह्वयति
 ॥ सदीर्घः प्रिकतः । नंकादिलुः ॥
 पुं । अन्तके ॥ भ्रमरे ॥ इन्द्राय स्युसि
 के । कैत्रसतपुत्रे । मारुविशेषे ॥
 तुम्हादती । श्रीः । सुरायाम् ॥ पञ्चा
 म् ॥ श्रीकान्ति गन्धश्चे ॥
 मन्महादिति । श्री । पञ्चायाम् ॥ सु
 गन्धश्च विष्टे । पुरायाम् ॥
 गन्धमाञ्जाः । पुं । अहासे ॥ गन्धमा
 श्रीश्रीयन्तु । श्रीसङ्गत-कफवातकृत् ।
 कृत् । केन्द्रं । नेत्रं सुगन्धं स्वेदगन्ध
 नुत् ॥ गन्धेनो मलचितो मालारः ॥
 गन्धमाजती । श्री । श्लेषविशेषे ॥
 गन्धकोऽख्यया तुल्या विधेया गन्ध
 मासती ॥

गन्धमूलकः । पुं । कुम्भजनदत्ते । कर्षूरे ॥
 गन्धमूलकः । पुं । श्याम् ॥ १०१
 गन्धसूक्ष्मः । श्री । श्याम् ॥ शक्त्याम् ॥
 गन्धसूक्ष्मिका । श्री । माकन्द्याम् ॥ श
 याम् ॥ १०१ ॥ १०१ ॥ १०१ ॥
 गन्धमूत्री । श्री । श्याम् ॥ गन्धमूत्र
 तसे स्याः पाककर्मति डीपु ॥
 गन्धमूषा । श्री । कुच्छुन्द्याम्
 गन्धमूषकः । पुं । शिष्टे । वेगम
 गन्धमूषी । श्री । जङ्गले ॥
 गन्धमूषाः । पुं । अहासे ॥ गन्धेनापच
 श्रितोऽस्यः ॥
 गन्धमैथुनः । पुं । धृषे ॥
 गन्धमेदनः । पुं । गन्धते ॥
 गन्धसेपिनी । श्री । चम्पककण्डिका
 याम् ॥
 गन्धयुक्तिः । श्री । कुम्भमादिसन्पादने ॥
 गन्धविषयं वारुष्या पञ्चसप्तति
 तसेऽथायेदृष्टम् ॥
 गन्धरसः । पुं । गन्धश्च विशेषे । नेले ॥
 कुलस्य इति गौडभाषाप्रसिद्धे
 उपधातु विशेषे ॥ गन्धवान् रसोऽस्य ॥
 गन्धरसाङ्गकः । पुं । श्रीमेहनमरुग
 न्दिभ्यो ॥

गन्धमूषी । श्री । कुच्छुन्द्याम् ॥ गन्धो
 मुखेऽस्यः ॥
 गन्धमूषः । पुं । गन्धमादाख्या इति
 गौडभाषाप्रसिद्धे खताविशेषे । न
 दीसुन्दे । गर्दभाषडे ॥

गन्धराजः । पुं । कङ्कगुग्गुले ॥ मुद्गर
 दत्ते ॥ न । चन्दने ॥ कषादिनामग
 न्दयो ॥ म्पताम्याम्यते सुगन्धश्चे पु
 ४४४

गन्धर्वः

गन्धर्व

॥ धीविशेषे ॥ अथ हस्ततायाम् गतिः
 कश्चित् ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गन्धराजी । स्त्री । निखीनिमगन्धर्वो
 गन्धर्वः । पुं । पशुप्रभेदे । सतुकस्तूरी
 नृग इति कश्चित् ॥ पुंस्त्रीकिले ॥
 शीटकै । तुरङ्गे ॥ अन्तराभवसखो
 अन्तरा । अरुणजन्मनोमंथो भवं स
 ॥ अं योतनो वरीरम् तस्मिन्नित्यर्थः
 ॥ गुप्तप्राचीतिकेषित् । यथा गुन्ध
 र्वाः पतयोममेति विरिटे ॥ गायनपा
 ॥ मिथि ॥ खिचरे ॥ स्वर्गगायके । दे-
 वयोनिविशेषे । हाहा हूहू प्रभृतिषु ॥
 यथा । हाहा हूहू । शिवपरयोः संभो
 विन्धवसु स्तथा । गोमायुः सुम्बु
 ॥ नैन्दिरेवमाद्याश्चतेः सुताः । इति वा
 गानधर्मी गन्धर्वो द्विविधः ॥ मन्त्रगन्ध
 र्वा देवगन्धर्वश्चेति । यथाहुः । अ
 ॥ स्मिन् कल्पे मनुष्यः सन् पुण्यपाक
 विशेषतः । गन्धर्वश्च समापन्नो म
 र्त्व्यगन्धर्व उच्यते ॥ पूर्वकलोकतात् पु
 गलात् कल्पाद्देवत्वैद्भवेत् । गन्धर्व
 च तादृशो ऽथ देवगन्धर्व उच्यते
 इति ॥ गन्धैरमम् अपति इति ग
 न्धर्वः । अर्वागता । कर्मययम् ॥ ७०
 ॥ गन्धपति गन्धते वा । गन्ध । सुं
 ॥ अष्टपञ्च धा ॥ अर्पति । अर्वाग
 ता । अष्ट । गन्धस्वासावर्षस्य । शक

॥ अर्वादेवाः । गन्धो ऽर्वा ऽस्येति वा ॥
 गन्धर्वतेजसंभोजि । अरुणजन्म
 गन्धर्वनिगरम् । नगरावनगराकारे नी
 ॥ लपीतादिभेदरचनाविशेषे ॥ त
 दिशादिभेदेन क्लृप्तप्रदर्शनार्थमेति ।
 ॥ अर्वादिपुरीहितं नृपवसपतिर्युव-
 ॥ राजदेधिर्हर्षपुरम् । नितिरं कपीत
 ॥ अर्वादिना मभयार्थः ॥ हाहद
 ॥ मशुभप्रदम् ॥ आगेरं नृपविजयावह
 ॥ सुद । विद्विद्वस्य । दिवर्वा नीशाय । आ-
 न्तार्या सद्दृष्टं सतोः यं नृपतिविज
 ॥ वाय । विवर्वाः सङ्घराः ॥ सिर्वादिगुण्य
 सततोऽप्यित्त्वभयं नरेन्द्रराष्ट्राया
 ॥ म् । चौराटविकर्त्तुं चर्वा इमान्क
 शक्योपमिम् ॥ गन्धर्वनिगरं सुखित
 ॥ ममाप्युदरे । अग्रनिपातवर्तितकरम् ।
 ॥ हीसे नरेन्द्रस्युं धीमिं रिभेधं जय
 ॥ प्रदंसव्ये । अनेकवर्षो कृति खे प्राका
 ॥ अते पुरं पताका ध्विजतो रयान्वितम्
 ॥ यदा तदा नागमन्धर्ववाजिनोपिषे
 ॥ स्वसृग् भूरिरेखे वसुन्धरा ॥ गन्धर्वा
 शानगरमिन ॥ इन्द्रजाले ॥
 गन्धर्वपुरम् । न । गन्धर्वनिगरे । गुन्धो
 ऽपिताने मायाविनिर्मितेपत्तने ॥ ग
 ॥ अर्वाणां पुरमिव ॥
 गन्धर्वलोकाः । पुं । गुह्यकलोकोपरि
 विधायरलोकशाघोवर्त्तमाने लोके ॥

गन्धव

गन्धमु

गन्धर्ववेदः पुं । सङ्गीतविद्यायाम् । सा.
 गन्धर्वहस्तः । पुं । गन्धर्वकैरुद्धः ॥
 गन्धर्वहस्तकः । पुं । गन्धर्वस्य स्वभवे
 दस्य हस्तद्वयपरिमलः ॥
 गन्धवता । स्त्री । प्रियव्रतः ॥
 गन्धिलोक्षुपा । स्त्री । मित्रिकायाम् ॥
 गन्धिलोक्षुपः ॥
 गन्धवदिकः । पुं । गन्धी-इतिप्रसिद्धे च
 न्वृत्तात् राजेपुत्र्यां जाते वैश्वसङ्करजा
 इतिविशेषे । गन्धीजीने । गन्धिके
 ॥ अथकर्मलिखनं गन्धदानश्चेति प
 रिशिरभाष्यम् ॥
 गन्धवती । स्त्री । पुत्रिय्याम् ॥ पुं । पुं ।
 दे । पश्यपुथीम् ॥ योजनगन्धाया
 म् । अस्मिन्मातरि ॥ सुरायाम् । ग
 न्धोत्तमायाम् ॥ वायो नर्गयाम् ॥ य
 था । वायो गन्धवती तुङ्गश्वेतपीत
 ध्वजाकुला । वल्लवङ्गतसप्तुष्टा-सर्व
 रत्नविनिर्मितेतिस्वनेन्द्रसंज्ञिता ॥ य
 नमल्लिकायाम् ॥ मुरानामनिगन्ध
 ह्वये ॥ गन्धोऽस्त्रकाम् । रसादिभ्यश्चे
 तिमतुप् । ङीप् ॥
 गन्धवधुः । स्त्री । शिष्याम् ॥ श्रीहाख्ये
 न्धह्वये ॥
 गन्धवल्कलम् । न । त्वरे । दारपीनी
 इतिभाषा ॥

गन्धवल्ली । स्त्री । सचदेव्याम् ॥
 गन्धवल्ली । स्त्री । दानिप्रोखा इतिगौ
 डभाषाप्रसिद्धे पीतपुष्पे दण्डोत्पले
 । गोबन्द्याम् । सचदेव्याम् ॥
 गन्धवहः । पुं । वायो ॥ पश्यति ॥ ब्रह्
 प्रापये ॥ शिष्याः गन्धस्य पद्यः ॥ वि ।
 गन्धयुक्ते ॥
 गन्धवहसः । पुं । सितार्जके ॥
 गन्धवहा । स्त्री । निस्तिकायाम् ॥ पद्य
 ति । बहना पचाद्यच् ङिटाप् ॥
 न्यस्यवहा ॥
 गन्धवहृषा । स्त्री । गोरचीष्टचे ॥
 गन्धवारि । न । गन्धवासितोदके । ग
 न्धवले ॥
 गन्धवाहः । पुं । वायो ॥ कलूरीसमे
 ॥ गन्धं वहति । वहन् । कर्मण्यण् ॥
 गन्धवाहा । स्त्री । धाव्ये । नास्तिकाया
 म् ॥ गन्धस्य वाहो यदनं यस्यां सा ॥
 गन्धविह्वलः । पुं । गोधूमे ॥
 गन्धवीजा । स्त्री । मेथिकायाम् ॥
 गन्धवृषकः । पुं । सावष्टचे ॥
 गन्धव्याकुलम् । न । कफोले ॥
 गन्धवटी । स्त्री । शिष्याम् ॥
 गन्धशाकम् । न । श्रीरसुवर्षशाके ॥
 गन्धशाखिः । पुं । धासमतोतिस्याते क
 लमोत्तमे । गन्धतण्डुले ॥
 गन्धशुद्धिनी । स्त्री । शुक्लुन्द्याम् ॥

गन्धाद्या

गन्धशेखरः । पुं । कसूर्याम् ॥

गन्धसंखिलम् ॥ न । गन्धश्वाद्या मज्जि संयोगेन निष्कासितेजले ॥

गन्धसारः । पुं । चन्दनवृक्षे ॥ गन्धवान् सारः स्थिरभागो ऽस्य ॥ गन्धयव सारोऽस्य वा । सुद्वरहखे ॥

गन्धसारस्यः । पुं । दृढसख्याम् ॥

गन्धसोमम् । न । कुमुदे । कैरवे ॥

गन्धहस्ती । पुं । मत्तमे ॥ यस्य महद्गन्धेन अन्ये गजाः पलायन्ते स गन्धहस्ती ऋष्यते ॥

गन्धहरिका । स्त्री । परगृहं गन्धाकर्मकारिण्यां शिल्पिण्याम् ॥ गन्धहरणं कर्त्याम् ॥

गन्धा । स्त्री । शब्दाम् ॥ शालधर्तुर्गन्धा । चम्पककलिकायाम् ॥

गन्धाक्षुः । पुं । क्षुब्धुर्धाम् ॥

गन्धाजीवः । पुं । गन्धमिश्रि ॥ गन्धआजीवोऽस्य ॥

गन्धाद्या । पुं । नारदवृक्षे ॥ न । चन्दने ॥ जवादिनामगन्धाद्ये ॥ चिं । गन्धयुक्ते ॥

गन्धाद्या । स्त्री । गन्धपत्रायां ॥ स्वर्णयूप्याम् ॥ तरुण्याम् ॥ आशमथीतलायाम् ॥ गन्धाल्याम् ॥

गन्धाधिकम् । न । लङ्कुकुमे ॥

गन्धाद्या । स्त्री । पनवाजपूरके ॥

गन्धाट

गन्धारः । पुं । रागे ॥ सिन्दूरे ॥ स्वरविशेषे ॥ पुं । पुं । पुं । नीददन्तरे । लन्धार इति भाषा ॥

गन्धाद्या । स्त्री । वियतीति गौडभाषाप्रसिद्धे वृक्षविशेषे ॥ इति शब्दचन्द्रिका ॥

गन्धादिका । स्त्री । कताविशेषे । प्रसारण्याम् । भरुपण्याम् ॥

गन्धाची । स्त्री । प्रसारण्याम् । भरुपण्याम् ॥

गन्धाचीगर्भः । पुं । सख्योपायाम् ॥

गन्धाश्या । पुं । गन्धके ॥ गन्धयुक्तो ऽग्नौ जाकपाशिवदिः ॥

गन्धाटकम् । न । शब्दादिदेवताम्बोर्दीयमाने गन्धानामटके ॥ यथा । चन्दनागुरुकपर्पूरचैरकुडुमरोचनाः ।

जटासांसी कपियुता शक्तेर्गन्धाटकं विदुः ॥ १ ॥ चन्दनागुरुश्रीवैरकुडुमरोचनाः । जटासांसी पुरमिति विष्णोर्गन्धाटकं विदुः ॥ २ ॥

चन्दनागुरुकपर्पूरतमाखलकुडुमरोचनाः । कुशीदं कुडुसंयुक्तं शैवे गन्धाटकं विदुः ॥ ३ ॥ स्वरूपं चन्दनं चैररोचना ऽगुरुमेव च । महं स जदयोद्भूतं कसूरी चन्द्रसंयुतम् ॥

गन्धाटकं त्रिनिर्दिष्टं गणेशस्य भेदे शितुः ॥ ४ ॥ इति शारदातिलकम् ॥

अपिच । चन्दनागुरुकपर्पूररोचना ॥

गभस्तिः

गभः

कुहुमं मद्म । रक्तचन्दनश्रीवेरं
भाषपच्यनुदाहृम् ॥ ४ ॥ जलका
श्रीरकुष्ठे स्तु रक्तचन्दनचम्बनैः ।
श्रीरागुरुकर्पूरैः शौरं गन्धाष्टकं
विदुःतिमेकतन्त्रम् ॥ ५ ॥ भिष
जागन्धाष्टकं यथा । जातीपत्रं, खव-
त्रिषु त्वगे वा नागकेसरम् । भरि-
चम्बगनाभिश्च विदुः गन्धाष्टकं त्विद-
मिति ॥

गन्धि- । न । टणकुहुमे ॥ इति राज
निर्घण्टः ॥

गन्धिक. । पुं । गन्धके ॥ गन्धोऽ स्यात्ति
। अतद्गन्धिना चित्तठन् ॥

गन्धिनी । स्त्री । गन्धकुण्डाम् । सुरा
याम् ॥ प्रशस्त्रोगन्धोऽस्याः । इतिः ॥

गन्धिपर्य. । पुं । सप्तच्छददृष्टे ॥
गन्धोत्तु. । पुं । जङ्गमे ॥

गन्धोत्कटा । स्त्री । दमनकवृक्षे ॥
गन्धोत्तमा । स्त्री । मदिरायाम् । मद्ये
॥ गन्धेनोत्तमा । गन्धः उत्तमो वसुधा
वा । राजदन्तादिः ॥

गन्धोष्ठी । स्त्री । वरटायाम् । ततैया
वरटे इति च भाषाप्रसिद्धे सपत्तकी
टे ॥ सुवृष्याम् ॥ मद्रायाम् ॥ गन्ध
प्रति । गन्धमर्द्दने । वाङ्मुखात् ओ

लक्ष् । गौरादि ङीष् ॥
गभस्तिः । पुं । किरणे ॥ सूर्ये ॥ स्त्री ।

गभस्तिनेभिः । पुं । गभस्तिचक्रस्य मध्ये
सूर्यात्मनास्थिते हरौ ॥ त्रेनिपदे
तच्चक्रावयववाचिनाऽवयविकर्मात् स-
त्यते । गभस्त्यात्मिका नेनि चक्रमस्य
। गभस्तिचक्रमध्यवर्तिनं । सूर्यात्म-
नः परमेश्वरस्येति गभस्तिनेभिः ॥
गभस्तिमान् । पुं । सूर्ये ॥ न । तस्मात्
खास्ये प्राताक्षभेदे ॥ भारतवर्षीया
यक्षीपविशेषे ॥ गभस्तयो विद्यन्ते
।ऽस्यास्मिन् वा । मतुपु ॥

गभस्तिवस्तः । पुं । सूर्ये ॥ गभस्तयोश्च
स्नायस्यतः ॥
गभीरः । वि । निच्रे । गभीरे । अगा
धे ॥ गघने ॥ गाते जघमच गच्छति
वा । गाङ्गती गन्धु गती वा । गभीरा
दधश्चेति गभीरगभीराविति वा ग-
भेरीरन् मशान्ता देशः ॥ ।
गभीरिका । स्त्री । दण्डवक्रायाम् ।
घृष्टवक्रायाम् । दमामा नगार । इति
च भाषा ॥
गभोक्षिकः । पुं । मसुरे ॥
गभः । पुं । शूतप्रभेदे । अश्वविष

यज्ञियोधिति । स्वाहायाम् ॥ गन्धं ते
। अन्यत्रापीतिठः । गोक्षेत्रवर्गः तं ब-
भस्तिदीपयति प्रति गभस्तिः । भस-
मस्तनदीप्त्योः । जु० । त्तिचत्तौ
चेति त्तिष् ॥

गभस्तिनेभिः । पुं । गभस्तिचक्रस्य मध्ये
सूर्यात्मनास्थिते हरौ ॥ त्रेनिपदे
तच्चक्रावयववाचिनाऽवयविकर्मात् स-
त्यते । गभस्त्यात्मिका नेनि चक्रमस्य
। गभस्तिचक्रमध्यवर्तिनं । सूर्यात्म-
नः परमेश्वरस्येति गभस्तिनेभिः ॥

गभस्तिमान् । पुं । सूर्ये ॥ न । तस्मात्
खास्ये प्राताक्षभेदे ॥ भारतवर्षीया
यक्षीपविशेषे ॥ गभस्तयो विद्यन्ते
।ऽस्यास्मिन् वा । मतुपु ॥

गभस्तिवस्तः । पुं । सूर्ये ॥ गभस्तयोश्च
स्नायस्यतः ॥

गभीरः । वि । निच्रे । गभीरे । अगा
धे ॥ गघने ॥ गाते जघमच गच्छति
वा । गाङ्गती गन्धु गती वा । गभीरा
दधश्चेति गभीरगभीराविति वा ग-
भेरीरन् मशान्ता देशः ॥ ।

गभीरिका । स्त्री । दण्डवक्रायाम् ।
घृष्टवक्रायाम् । दमामा नगार । इति
च भाषा ॥

गभोक्षिकः । पुं । मसुरे ॥
गभः । पुं । शूतप्रभेदे । अश्वविष

गम्भारी

गोम्या

॥ अथपद्यलोचने ॥ अर्ध्वेनि ।
 ॥ बर्तन्नि ॥ सिंहकपाठे ॥ याने ॥ जिगी
 ॥ घोममने ॥ गमनम् । गम्भृगुतौ ।
 ॥ ग्रहदृष्टिच्युत् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गमकः । पुं । वे । धके । प्रापके ॥ स्वर
 ॥ विशेषे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गमकादिस्वम् । न । रमसे । हर्षे ॥
 गमयः ॥ पुं । अथि ॥ पि । अज्जमे । य
 ॥ थिके ॥ गर्हतिः गम्यते वा । गर्हृ ॥
 ॥ श्रीः ॥ शमिदममिवचिजीविप्राशिभ्यो
 । ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गमनन् । न । थापायाम् । जिगीघोः
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ श्लीर्षाम् ॥ गम्भार्याः फलमूलेषु ग
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

गम्भारिका । स्त्री । गम्भार्याम् ॥
 गम्भारी । स्त्री । सर्वतोभद्रायाम् ।
 गम्भमानः । वि । बुधमाने ॥ पद्यमाने ॥
 गम्भारिका । स्त्री । गम्भार्याम् ॥
 गम्भारी । स्त्री । सर्वतोभद्रायाम् ।
 गम्भमानः । वि । बुधमाने ॥ पद्यमाने ॥

गयाः

गर्भनाशये दामादेः ॥ १ ॥
 गव्याः स्त्री । पत्न्याम् ॥ खेदात् स्त्रीषु
 प्रवृत्तिर्भवति ॥ समानश्च खेदविग
 मोऽगभ्यायां भगव्यायाश्च । तेषु निय
 मः क्रियते इयमेतिभाष्यम् ॥ खेद
 वतीति खेदारोगः इन्द्रियनियमा
 सामर्थ्यं वा खेद इति कैयटः ॥ एवञ्च
 गव्यानि वैश्वेते राभ्यनुष्णाफसकतः
 यास्यद्वाग्मिने दोगाभावः ॥
 गयः । पुं । असुरविशेषे ॥ अर्भुवरयः
 प्राप्नुवे राजर्षिप्रभेदे ॥ वैवस्वतपुत्रे
 राजा यथप्रसिद्धे वाजरविशेषे ॥
 गयपुरी । स्त्री । गयातीर्थे ॥
 गया । स्त्री । तीर्थविशेषे । गंधराज
 विपुर्गम् ॥ गयाशिरःशिरिमा
 यम् । नागाः कानादेनाः इच्छायुषा
 शीतरमानसात् । एतद् गयाशिरः
 प्रोक्तं फल्गुतीर्थं तदुच्यते ॥ पिता
 महः समासाच्च यावदुत्तरमानस
 म् । फल्गुतीर्थं तु विद्येयं देवाना
 मपि दुर्लभम् ॥ क्रीञ्चपादात् फल्गु
 तीर्थं यावत् साक्षाद्वाशिरः । मुखं
 गयासुरस्यैतन् तस्माच्छ्राहमयाच
 यम् ॥ मुण्डपृष्ठाश्च पूर्वस्थान् पश्चि
 मे द्वाबयोत्तरे । आहिकोशद्वयं भा
 नं गयायां प्रसङ्गेरितम् ॥ पञ्चकोशं
 गयाचेर्षं कोशमेकं गयाशिरः । त

गयाः

अर्थे सर्वतीर्थानि पैलोक्ये यानि
 सन्ति वै ॥ गयायां नहि तत् स्थानं
 यत्र तीर्थानि निवृत्ते । साभिधानं सर्व
 तीर्थानां गयातीर्थं ततो परम् ॥
 ॥ तस्मान्नेन किंसाध्यं गोश्रद्धे मरण
 नः किम् । वासेन किञ्च कुहचचे य
 दिपुत्रो गवां प्रजेत् ॥ ग्राहकृद् यो
 गवांशेषे पितृशामन्त्रो मिसः । शि
 रंश्चि श्राद्धकृद् यस्तुः कुशानां शतं मु
 षं हरेत् ॥ गयाशिरसि यः पिण्डान् च
 यां नावात्तु निर्वपेत् ॥ नरकस्वादि
 कं योक्तिः स्वर्गैश्चामोचमाप्नुयुः ॥
 गच्छा वशिष्ठा गयाश्रीर्षे मेतराजश्च
 पिण्डकम् । प्रददाः सनुजैः सां
 त्स्वपिण्डभ्यस्ततो हृदा ॥ मेतः मेत
 अग्निर्मुक्ता वशिष्ठा च गृहमागतः
 । मेतराजः सप्त मेतैः गंधाश्राद्धादि
 बगतः ॥ ॥ गयायां सर्वकालेषु पि
 ण्डं दद्याद्विचक्षणः । अधिभासे ज
 न्मदिने चास्तेऽपि गृहशुभयोः ॥ न
 च्यक्तव्यं गयाश्राद्धं सिंघस्येऽपि एव
 स्यता । तथा दैवप्रभादेन प्रवहत्
 सुत्रयोषु च ॥ मृतः कर्माधिकारी
 च श्राद्धकृद् ब्रह्मलोकभाक् ॥ श्रीने
 मेघे स्थिते सूर्ये कन्यायां कामुके
 घटे । नारदपुत्रो लोकेषु गयाश्रा
 दं सुदुर्लभम् ॥ ॥ मुण्डनशोषा

गरभी

सद्यःसर्वतीर्थेष्वयं विधिः । वर्जयित्वा
 कुरुक्षेत्रं विशालां विरवां गयाम् ॥
 दण्डं प्रदर्शयेद् भिक्षु र्गयांगला न
 पिण्डदः । दण्डं न्यस्य विष्णुपदे पि
 तृभिः सह मुच्यते ॥ गयागजा गया
 द्विष्ट्योगायपीथ गदाधरः । गया ग
 या सुरश्चैव पद्गया मुक्तिदायि
 काः ॥ इतिगया माहात्म्यादिकं वायु
 पुराणे ॥ गयायां सर्वमङ्गलास्थानं व
 र्त्तते इति देवीगीता । गयायाम् ग
 येन्द्री स्थागमः ॥

गयाक्षेत्रम् । न । पञ्चमोऽश्वमेधे प्रसि
 द्धेऽथे ॥

गरः । पुं । उपविषे ॥ विषे ॥ रोगे ॥
 न । पञ्चमकरणे ॥ तत्रजातस्त्रफल
 म् । विचारद्वयो विजितारिपथः
 शूरो ऽतिधीरो मृदुहास्ययुक्तः ।
 दाता हयासु गुणवान् नरः स्याद् ग
 रै परेषामुपकारकर्त्तुं ॥ वत्सना
 भास्यविषे ॥ गरखे ॥ गरण म् । गृनि
 गरखे । अदोरम् ॥ गिरति वा ।
 गृ० । पञ्चाक्षरम् ॥

गरमः । पुं । कृष्णार्जके ॥ वर्धरे ॥
 गरभी । स्त्री । गरश्च इति प्रसिद्धे मन्त्र
 विशेषे ॥ गरभी मधुरा तिका तुघ
 रा यातपित्तघ्नम् । कफघ्नी रुचिकृ
 त्त्वन्वी दीपनी वलवीर्यकृत् ॥

गरिष्ठः

गरखम् । न । निगारे । भिक्षणे ॥ से
 चने ॥
 गरदम् । न । विषे ॥ वि । विषप्रदे ।
 मंरखहेतुद्रव्यस्य दातरि ॥ गरं ईदा
 ति । कुदाज् ० । आतइति केः ॥
 गरमः । पुं । गर्भे ॥ गिरति गृह्यतिवा
 म् । गृ० । वा० अमन् ॥ मने ॥
 गरलम् । न । टण्डुलपूले । वासकां पूला
 इति भाषा ॥ पञ्चगविर्ये ॥ विषे ॥
 माने ॥ गिरति जीवम् । गृ० । म
 च । गरं खति ॥ ख ० । कः । भाव
 परत्वे गरखन्दस्य ॥ गिरतेः बाहुव
 कात् । खम् वी ॥

गरखारिः । पुं । सरकतमणौ ॥
 गरवतः । पुं । मयूरे ॥
 गरा । स्त्री । देवदासीसतायाम् ॥
 निगरणे ॥
 गरामरी । स्त्री । देवताउद्गमे ॥ मूषि
 कविषमत्वात् गरम् आगिरति ।
 खम् । खीम् ॥
 गरात्मकम् । न । शिशुपीजे ॥
 गराधिका । स्त्री । लाशायाम् ॥
 गरिमा । पुं । गुरुत्वे ॥ गुरोर्भावे । पु
 ष्यादित्वादिभनिष् । प्रियस्थिरेत्या
 दिना गुरोर्गर् आदेशः ॥
 गरिष्ठः । वि । अतिशयेनगुरौ । गुरुत
 मे ॥ प्रियस्थिरेति साधुः ॥

गरुड

गरीयास्त्री । देवता उद्गमे ॥ गृणाति
 गृण्यते । अच् । गीरादिः ॥ पचा
 दौ गरदिति पाठान् डीप् वा ॥
 गरीयान् । चिः । प्रभूते ॥ गुरुतरे ॥
 यथा । उत्पादकप्रज्ञदासो भरीया
 न्प्रज्ञादः पितेति ॥ अयमनयो र
 ति शयेन गुरुः । दिवचनविमज्ज्योप
 पदेतरवी यस्नुनापिती यस्तुन् ॥
 गरुडः । पुं । गरुत्मति । तार्थ्ये । वै न
 तेये ॥ गरुड्भिर्भयते । डीङ् विहा
 यसागता । अन्येभ्योपीतिडः । प्रपो
 द्रादिच्ञात् तलोपः ॥ गिरुडजिति
 उडज्या । केचिदिमंनपठन्ति । तदा
 पूर्ववदेव विग्रहः ॥ पञ्चमात्रिकस्य
 द्वितीये ऽऽऽ पर्याये ॥
 गरुडध्वजः । पुं । विष्णौ ॥ गरुडोध्वज
 शिङ्गमस्य ॥
 गरुडपुरायम् । न । गरुडे ॥
 गरुडवतम् । न । अष्टिसंघकपोडगा
 चरदिति प्रभेदे ॥ यथा । गरुडकृतं
 नजौ भजतमायदास्युसदा ॥ अम
 रमयूरमानसमुदे पयोदध्वनिर्ग
 रुडकृतं सुगारि भुजगेन्द्रसन्धास
 ने । धरणिमरापतारविधिदिशिड
 माडम्बरः सजयतिकंसरद्रभुवि सिं
 हनादोहरे रिति ॥

गर्गरः

रचने व्यूहप्रभेदे ॥ हृत्तममुखपथा
 द्वागः पृथुतरमघो गरुडव्यूहो भव
 ति । अनेन पार्श्वयोर्भये सति मा
 र्गं प्रजेत् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गरुडाग्रजः । पुं । अरुयोः । हररुते ॥
 गरुडस्य अग्रजः ॥ ॥ ॥ ॥
 गरुडाङ्कितम् । न । ॥ ॥ ॥
 गरुडाश्लाः । पुं । ॥ ॥ ॥ सरकतमयो ॥
 गरुडोत्तीर्णम् । न । ॥ ॥ ॥
 गरुत् । पुं । पंचे । पंच इति भाषा प्रसि
 द्धे ॥ गिरति । गृनि गरये । गृणाति
 वा । गृण्यते । अग्रोदुतिः ॥ ॥ ॥
 गरुत्मान् । पुं । पश्चिमात्ने ॥ गरुडे ।
 तार्थ्ये ॥ गरुतः पथाः सन्वस्य । सत्
 पु । यथादिच्ञात् भूय इति वर्त्त न
 । तद्यौमत्तये इति भञ्जम् ॥
 गरुडोधी । पुं । भारतीवगे । भार
 इति गौड भाष ॥
 गर्गीः । पुं । प्रज्ञाः पुत्रे मुनिविशेषे ॥
 एषे ॥ किञ्चुलुके ॥ गृणाति । ग
 मुद्ध्योर्गर्गाविति गः ॥ तालविशेषे
 ॥ यथा । चतुर्दुतं विरामान्तं तालो
 ऽयंगर्गसंचित इति ॥
 गर्गरः । पुं । वेणुगगरी इति प्रसिद्धे
 मीनविशेषे । गागरा इति गौड
 भाषा ॥ गर्गरः पितलः किञ्चिद्वातजि
 ल्ककोपनः ॥ अस्याकारगुणो यथा

गरुडव्यूहः । पुं । गरुडाकृतिवत् कृत

गरभी

गरिष्ठः

सशुसर्वतीर्थेऽप्यंविधिः । वर्जयित्वा
 कुशुचेचं विशालां विरनां गंयाम् ॥
 दण्डं प्रदर्शयेद् भिक्षुः गंयाम्पत्न्या न
 पिण्डदः । दण्डं न्यस्य विष्णुपदेऽपि
 हृभिः सहमुच्यते ॥ गयागङ्गा गया
 दिक्ष्योगायत्री च गदाधरः । गया न
 या सुररूपैश्च षड्गया मुक्तिदायि-
 काः ॥ इति गया भाहात्म्यादिकं वायु
 पुराणे ॥ गयायां सर्वमङ्गलास्थानं व
 र्जते इति देवीगीता । गयायां च ग
 येश्वरीत्यागमः ॥

गरखम् । न । निगारेः । भिक्षुः ॥ से
 चने ॥ इति ॥ गयागङ्गायां ॥
 गरदम् । न । विषे ॥ विः । विषप्रदे ।
 उभरणहेतुद्रव्यस्य दातरि ॥ गरं देदा
 ति । सुदाष् ॥ आतइति केः ॥
 गरमः । पुं । गर्मे ॥ गिरति गृणाति वा
 गृ० । वा० अमभृ ॥ अंगे ॥
 गरखम् । न । कृष्णपूले । यासको पूला
 इति भाषा ॥ धर्मगर्षिणे ॥ विषे ॥
 माने ॥ गिरति जीवम् । गृ० । अ
 र्क्ष । गरं खाति । चा० । कः । भाव
 परत्वं गरं शब्दस्य ॥ गिरतेः बाहुल्य
 कात् शब्दं वा ॥

गयाक्षेपम् । न । पञ्चक्रोशात्मके प्रसि
 द्धेक्षेपे ॥

गरखारिः । पुं । निरंकरतमयौ ॥

गरः । पुं । उपविषे ॥ विषे ॥ रोगे ॥
 न । पञ्चमकरणे ॥ तत्रजातलक्ष
 म् । विचारदक्षो विजितारिपक्षः
 शूरो इति धीरो सुदृष्टासगन्-
 दाता ॥ जाडइति गौडभा-
 षते । शालमख्ये । शालले ॥

गरप्रतः । पुं । असुरे ॥
 गरा । स्त्री । देवदासीवतायाम् ॥
 अथप । भिक्षावाता रोसभं ॥ यथा
 अविश्यामं वहेद्गारं शीतोष्णम् न
 विन्दति । असन्तोष कथा निषे
 वीथि शिषेत गर्दभादिति ॥ गन्ध
 विशेषे ॥ नां श्वतकुमुदे ॥ विडङ्गे
 ॥ गर्दति । गर्दं शब्दे । हागश्लिक
 लिगर्दिभ्योऽभश् ॥

गर्जनम् । न । निगदे । स्वनिते ॥ के।
 भे ॥ गर्भं शब्दे । खट् ॥
 गर्जरम् । न । गाजर इति प्रसिद्धं मूले
 । स्यादुमूले । नारद्रे । पीतकन्दे ॥
 इति राजनिर्घण्टः ॥

गर्दभगदः । पुं । जाश्वगर्दभरोगे ॥
 गर्दभशाकः । पुं । प्रक्षयपथ्याम् । भा
 र्याम् ॥ गर्दभमथ्यशाकस्वात् गर्द
 भशाकः ॥

गर्जोपक्षः । पुं । विकण्ठकवृक्षे ॥ शूद्रे ॥
 गर्जिः । पुं । भेषजशब्दे ॥
 गर्जितम् । न । भेषजनिर्घोषे ॥ पुं । म

गर्दभशाकः । पुं । प्रक्षयपथ्याम् । भा
 र्याम् ॥ गर्दभमथ्यशाकस्वात् गर्द
 भशाकः ॥

गरुड

गरीयसी । देवताद्वये ॥ गृणाति
 गृशब्दे । अच् । नीरादिः ॥ पचा
 दौ गरडितिपाठान् डीप् वा ॥
 गरीयान् । चि । प्रभूते ॥ गुरुतरे ॥
 अर्थात् उत्पादकप्रदातो मरीया
 न् प्रदादः पितेति ॥ अयमनयो र
 प्रतिशयेन गुरुः । द्विवचनविभक्त्योप
 पदेतरवी यस्तुनाविती यस्तुम् ॥
 गरुडः । पुं । गरुत्मति । तार्थ्ये । वैन
 तेये ॥ गरुडिर्हयते । डीङ् किक्षा
 यसागता । अन्येभ्योपीतिडः । प्रयो
 द्रादिच्चात् सलोपः ॥ गिरडडजिति
 डडञ्वा । केचिद्विभिनपठन्ति । तदा
 पूर्ववदेव विग्रहः ॥ पञ्चमादिकस्य
 द्वितीये ऽऽऽ पर्याये ॥
 गरुडध्वजः । पुं । विष्णो ॥ गरुडोध्वज
 प्रोक्तः क्लृप्तीर्थं तदुच्यते ॥ पिता
 नहं समासाद्य यावदुत्तरमानस
 म् । क्लृप्तीर्थं तु विस्तेयं देवाना
 मपि दुर्लभम् ॥ क्रीष्वादात् क्लृप्ता
 तीर्थं यावत् साचाक्रयाग्निरः । मुखं
 गयासुरस्यैतत् तस्माच्छ्राद्धमथाच
 यम् ॥ मृण्डशृङ्गाच्च पूर्वस्थिन् पश्चि
 मे दक्षिणोत्तरे । आदिश्रीशङ्खं मा
 नं गयायां प्रक्षालेरितम् ॥ पञ्चकोशं
 गयाचेर्षं कोशमेकं गयाग्निरः । त

-गर्भारः

रचने ब्यूहप्रभेदे ॥ सूक्ष्ममुखपथा
 ज्ञानः पृथुतरमथो गरुडब्यूहा भव
 ति । अनेन पार्श्वयोर्मये सति मा
 गं व्रजेत् ॥
 गरुडाग्रजः । पुं । अरुणे । हररुते ॥
 गरुडस्य अग्रजः ॥
 गरुडाङ्कितम् । न ।
 गरुडाङ्गाः । पुं । मरुक्तमथो ॥
 गरुडोत्तीर्णम् । न ।
 गरुम् । पुं । पंथे । पंथ इति भाषा प्रसि
 द्हे ॥ गिरति । गृनि गरणे । गृणाति
 वा । गृशब्दे । अग्रोदुतिः ॥
 गरुमान् । पुं । पश्चिमात् ॥ गरुडे ।
 तार्थ्ये ॥ गरुतः पचाः सन्त्यस्य । मत्तु
 पु । यवादिच्चाङ्मभय इति वत्त्वं न
 । तस्यैमत्तये इति भस्वम् ॥
 गरुडोपी । पुं । भारतीखने । भारद्वा
 जगतः ॥ ॥ गरुड
 एवं दद्याद्विचक्षणः । अपिध्वजगे ॥
 म्नादिने चास्तेऽपि गुरुशुक्तयोः ॥ न
 ख्यक्तव्य गयायादं सिंघस्तेऽपिष्टव
 स्यता । तथा देवप्रमादेन प्रवचत्
 सुप्रणोपु च ॥ पूतः कर्माधिकारी
 च आदृक्कृद् प्रक्षालोकभाक् ॥ मीने
 नेपेस्थिते स्वये कन्यायां कामुके
 घटे । नारदक्षिणु लोकेपु गयाया
 दं सुदुर्लभम् ॥ ॥ मृण्डनशोपवा

गरभी

ससर्वतीयेष्वयं विधिः । वर्जयित्वा
 कुक्ष्येषु विशाखां विरजां गयाम् ॥
 दण्डं प्रदर्शयेद् मित्तुं गयाम् च न
 पिण्डदः ॥ दण्डं न्यस्य विष्णुपदेऽपि
 हृदिः सह मुच्यते ॥ गयाम् गजा गया
 दिव्यो गायत्री च महाधरः । गया ग
 या सुरेश्वरः षड्गया मुक्तिदायि
 काः ॥ इति गया महात्म्यादिकं वायु
 पुराणे ॥ गयाम् सर्वमङ्गलास्थानं य
 त्तेते इति देवीगीता । गयायाश्च ग
 येश्वरीत्यागमः ॥
 गयाक्षेत्रम् । न । पञ्चकोशात्मके प्रसि
 द्धे क्षेत्रे ॥
 गरं । पुं । उपविष्टे ॥ विष्टे ॥ रोगे ॥
 न । पञ्चमकरणे ॥ तत्रजातस्त्रफल
 म् । विचारदक्षो विजितारिपथः
 गुरोः इति धीरो ह्यदुःखास्युक्तः ।
 दाता दयालु शुक्लवान् नरः स्याद् ग
 रपदेयान्मुपकारकस्तेति ॥ यत्सना
 भाष्यविष्टे ॥ गरणे ॥ गरय म् । गृनि
 गरणे । ऋदोरप् ॥ गिरति वा ।
 गृ० । पञ्चाशच् ॥
 गरमः । पुं । कृष्णार्जके ॥ यर्धरे ॥
 गरभी । स्त्री । गर इति प्रसिद्धे मत्स्य
 विशेषे ॥ गरभी मधुरा तिका तुष

गरिष्ठः

गरयम् । न । निगारे । मन्थये ॥ मे
 चने ॥
 गरदम् । न । विष्टे ॥ विष्टे । विष्टप्रदे ।
 मरय हेतुद्वयस्य दातरि ॥ गरं दंदा
 तिः । ह्युदात्तः । आतइति ऋः ॥
 गरमः । पुं । गर्भे ॥ गिरति गृणाति वा
 गृ० । वा० । अभच् ॥ मगे ॥
 गरयम् । न । वृणुष्वे । वासका पूषा
 इति भाषा ॥ पत्रगविष्टे ॥ विष्टे ॥
 माने ॥ गिरति जीवम् । गृ० । अ
 च् । गरं वाति । ला० । कः । भाव
 परत्वं गरयद्वय ॥ गिरतेः वाष्पु
 कात् खच् वा ॥
 गरवारिः । पुं । मरकतमयौ ॥
 गरवसः । पुं । मयूरे ॥
 गरा । स्त्री । देवदासीवतायाम् ॥
 निगरणे ॥
 गरामरी । स्त्री । देवताहृत्तुमे ॥ मूषि
 कविष्टमत्त्वात् गरम् आगिरति ।
 अच् । डीप् ॥
 गरात्मकम् । न । शिशुवीजे ॥
 गराधिका । स्त्री । छात्रायाम् ॥
 गरिमा । पुं । गुरुत्वे ॥ गुरोर्भाषः । इ
 व्याहृत्तादिमनिच् । प्रियस्त्रिरेत्या
 दिना गुरोर्गर् आदेशः ॥

रा यातपित्तहृत् । कफभी रुचिक गरिष्ठः । वि । अतिगयेनगुरी । गुरुत् ७
 ह्यो दीपनी यलधीर्यकृत् ॥ मे ॥ प्रियस्त्रिरेति साधुः ॥ ७
 ७७७ ७७७ ७७७

गरुड

गरीयसी । देवता उद्गुमे ॥ गृणाति
 गृशब्दे । अच् । गौरादिः ॥ पचा
 द्दि गरुडिति पाठान् डीप् वा ॥
 गरीयान् ॥ वि । प्रभूतेः ॥ गुरुतरे ॥
 यथा । अत्पादकप्रज्ञदावी गरीया
 न्प्रज्ञदः पितेति ॥ अयमनयो र
 तिसयेन गुरुः । द्विवचनविभक्त्योप
 पदेतरवी यस्तुनापिती यसुन् ॥
 गरुडः । पुं । गरुडमिति ॥ तार्क्ष्ये । चैन
 तित्ये ॥ गरुडिडं यते । डीङ् दिङ्
 यसागता । अन्येभ्योपीतिङ् । पुषो
 द्दादिच्चात् तलोपः ॥ गिरउडजिति
 उडञ्वा । केचिदिर्मनपठन्ति । तदा
 पूर्ववदेव विग्रहः ॥ पञ्चमाधिक्य
 द्वितीये ऽ। ऽ पर्याये ॥
 गरुडध्वजः । पुं । विष्णोः ॥ गरुडो ध्वज
 चिह्नमस्य ॥
 गरुडपुराणम् । न । गरुडे ॥
 गरुडरुतम् । न । अष्टिसंज्ञकपोडशा
 चरुत्तिप्रभेदे ॥ यथा । गरुडरुतं
 नजौ भजतमायदास्युत्तदा ॥ अम
 रमयूरमानसमुदे । पयोदध्वनिर्ग
 रुडरुतं सुरारि भुजगेन्द्रसन्त्रास-
 ने । परशुभरावतारविधिडिण्डि
 माटम्बरः सजयतिकं सरद्रुमुधि सिं
 हनादिः चरे रिति ॥

गरुडः

रचने बृहस्पतेः ॥ सूक्ष्ममुखपश्चा
 द्ज्ञानः पृथुतरमथो गरुडब्यूहो भव
 ति । अनेन पार्श्वयो र्भये सतिः सा
 र्गं व्रजेत् ॥
 गरुडांशजः ॥ पुं । अरुणे । हरसूते ॥
 गरुडस्य अग्रजः ॥
 गरुडाङ्कितमृगः । न ।
 गरुडाङ्गा । पुं । } सरकतमयो ॥
 गरुडोत्तीर्णम् । न ।
 गरुन् । पुं । पक्षे । पक्ष इति भाषा प्रसि
 द्हे ॥ गिरति । गृनि गरणे । गृणाति
 वा । गृशब्दे । स्योरुतिः ॥
 गरुडान् । पुं । पश्चिमाने ॥ गरुडे ।
 तार्क्ष्ये ॥ गरुतः पक्षाः सन्त्यग्र । मरु
 त् । यदादिस्वान्भय इति पञ्च न
 । तसौमनस्ये इति मञ्जम् ॥
 गरुडोधी । पुं । भारतीखणे । भारद्
 इति गौड भाष ॥
 गरुडः । पुं । ब्रह्मणः पुत्रे मुनिविशेषे ॥
 एषे ॥ किञ्चुलुके ॥ गृणाति । ग
 मुदिश्रोर्गमाविति गः ॥ सात्त्विके
 ॥ यथा । चतुर्द्वुतं विगमात्तां तासौ
 ऽयंगर्गसंज्ञित इति ॥
 गरुडः । पुं । वेणुनगरी इति । प्रसिद्धे
 मीनविशेषे । नागरा इति गौड
 भाषा ॥ गमोः पितृषु । त्रिचिह्नात्तजि
 ल्लकोपनः ॥ अग्राकारगुणो यथा

गरुडब्यूहः । पुं । गरुडाकृतिवत् कृत

गर्जित

॥ यः पीतवर्णः ॥ ५ ॥ पिचिचिच्छेत्वाङ्गः
 पृष्ठे पुरेखा बहुलः सगत्का ॥ ३ ॥ सगर्ग
 रो वर्धनादवश्यो जलध्वं शीतः क
 फवातकारी इति ॥ तदर्थपशो ॥
 दधिसन्यमभाषे ॥ गर्ग इति अर्द्धरा
 ति रा० ॥ आतइति कः ॥ गिरतिमा
 ॥ गृवा वा० गरन् ॥ गृवा ॥ पञ्चाद्यञ्
 उणादयो बहुलभितिवहुलवज्जना
 द्विर्वचनमभ्यासेरुगाममर्थे ॥ ॥
 गर्गरी ॥ स्त्री ॥ मन्त्रपात्रे ॥ मन्त्रव्या
 हम् ॥ मथानी इति भाषा ॥ कंस
 श्याम् ॥ गर्गरी इति भाषा ॥ यथा
 ॥ गग्नेषा दौसक्तत्रा देया वादिपूर्वा
 न्नगर्गरी इति ॥ गीरादि ङीष् ॥
 गर्गाडः ॥ पुं ॥ मस्यविशेषे ॥ ये
 गनाविके ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गर्जान् ॥ न ॥ हस्तिशब्दे ॥ मेघादिशब्दे ॥
 गर्जकाः ॥ पुं ॥ गजाड इति गौडमा
 पां प्रसिद्धे ॥ शालमत्स्ये ॥ शालजे ॥
 गर्जनम् ॥ न ॥ निमदे ॥ स्वनिते ॥ को
 पे ॥ गर्जशब्दे ॥ स्युट् ॥
 गर्जरम् ॥ न ॥ गांवर इति प्रसिद्धं भूले
 ॥ स्वादुभूले ॥ नारङ्गे ॥ पीतकन्दे ॥
 इति राजनिर्घण्टः ॥
 गर्जाफलः ॥ पुं ॥ विकण्टकवृक्षे ॥ स्युट् ॥
 गर्जिः ॥ पुं ॥ मेघशब्दे ॥
 गर्जितम् ॥ न ॥ मेघनिर्घोषे ॥ पुं ॥ म

गर्दभ

॥ शकुन्तरे ॥ गर्ज ॥ भाषे ॥ गर्जय
 ति ॥ अकर्मकत्वात् ॥ कर्त्तरि वा क्तः
 ॥ गर्जानतो ॥ ५ ॥ इति ॥
 गर्जः ॥ पुं ॥ अश्वटे ॥ चित्तिरन्वे ॥ गदा
 इति भाषा ॥ ॥ विगर्तदेश्ये ॥ कु
 कुन्दरे ॥ नितम्बशकूपे ॥ अष्टधनुः
 ॥ सप्तस्त्रीभ्यो न्यूनगताजलाशयविशेषे
 ॥ सद्युक्तं परिशिष्टे ॥ धनुः सप्तस्त्रा
 ॥ श्यष्टौ च गतिर्वीर्या न विद्यते ॥ न
 ॥ तो नदी शब्दवहागतास्ताः ॥ परिकी
 र्णितान् ॥ इति ॥ गिरतिमा ॥ गृवा ॥ इ
 ति सिद्धप्रतिपत् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गर्गी ॥ स्त्री ॥ अश्वटे ॥ भूरन्वे ॥ टाप् ॥
 गर्जिको ॥ स्त्री ॥ तन्तुशास्त्रोद्यमे ॥ तीत
 घर इति भाषा ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गर्दभः ॥ पुं ॥ मघा इति प्रसिद्धं लक्ष्म
 विशेषे ॥ चक्रीवति ॥ रासभे ॥ मघा
 ॥ अविश्रामं वहेद्धारं ॥ गीते ॥ ॥ ॥ ॥
 विन्दति ॥ ससन्तोषं स्वयां निवर्त्त
 ॥ शीथि शिषेत गर्दभादिति ॥ गर्भ
 विशेषे ॥ न ॥ श्वतकुमुदे ॥ विडम्बे
 ॥ गर्दंति ॥ गर्दशब्दे ॥ हाशगलिक
 खिगर्दिभ्यो ऽभच् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गर्दभगदः ॥ पुं ॥ जाजगर्दभरोमे ॥
 गर्दभशाकः ॥ पुं ॥ अक्षयपश्याम् ॥ सा
 र्याम् ॥ गर्दभभक्ष्यशाकत्वात् गर्द
 भक्ष्यशाकः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

गर्भः

गर्भभागा । स्त्री । ब्रह्मवध्याम् ॥
गर्भभागा । स्त्री । भाग्याम् ॥ इति
राजनिर्घण्टः ॥

गर्भभाण्ड । पुं । निर्गोन्दी पीलव
इति प्रसिद्धे द्रव्ये । कन्दराले । क-
पीतने । इति ॥ अयं पत्रकाष्ठफला
दिभि रत्रत्याकारः ॥ गर्भभंगव्यविशे
षम् भ्रमति । भ्रमगत्यादिषु । अ-
भन्ताडुः ॥

गर्भभाण्डयः । पुं । कुमुदे ॥
गर्भभिका । स्त्री । सुद्रोगविशेषे ॥
तस्य रूपं यथा । मण्डलं दत्तं मृत्
सकं सरक्तं पित्रकाष्ठतम् । क्वाक
रौ गर्भभिका तां विद्यादातपित्तवा
मिति ॥

गर्भभौ । स्त्री । सुद्रवन्तुविशेषे । गो-
मेषकीटे ॥ गर्भभिकारोगे ॥ रास
भ्याम् ॥ अपराजितायाम् ॥ अतक
शुक्रायाम् ॥ कटभ्याम् ॥

गर्भः । पुं । अभिखापातिशये ॥ स्पृहा
भ्याम् ॥ गृधुभिकाह्यायाम् । धष् ॥
गर्भन । वि । सुम्ने ॥ गर्हनशील । गृधु
। लुचकृत्येति युच् ॥

गर्ही । वि । अभिखापातिशयवति ॥
गर्होऽस्त्रास्ति । इति ॥

गर्भः । पुं । सूये । अन्तकारणे ॥ तस्य च
अयं यथा । गर्भाशयगतं शुक्र मास्रं

गर्भः

जीवसंज्ञकम् । प्रकृतिः सधिका-
राचतत्सर्वगर्भसंज्ञकम् ॥ कालेन
धर्तितो गर्भो यद्यज्ञोपाङ्गसंयुतः ।
भवेत् तदासमुनिभिः शरीरीति
निगद्यते इति ॥ अपिच । आम-
ता गरिमा कुचो मूर्च्छा हृदि ररो
चकम् । कृष्णा प्रसेकसदने रोमरा
ज्याः प्रकाशनमिति ॥ अर्भके । शि-
ग्रौ ॥ कुचौ ॥ सन्धौ ॥ नाटकसन्धौ
॥ पनसकवटके ॥ मधमे ॥ अपघर
के ॥ गङ्गासुधितस्थले ॥ भाद्रकृष्ण
चतुर्दश्यां यावद्दाकमते जकम् ।
तावद्गर्भं विधानीयात् तद्गृहे ती
रमुच्यते ॥ गिरति, शब्दाति वा गी-
र्यते वा । गृनिगरये गृशब्दे वा । अ-
स्तिगृभ्यामन् ॥ गर्भोपघरकेष्वप्यौ
सुतेपनसकवटके । कुचौकुचिस्त
जन्तोश्चेतिकोशान्तरम् ॥ अत्रमाष्ट
ट्कालपरीचार्यं गर्भं लघ्वं करोति ।
घराहमिदिरः ॥ तत्रादौ प्रयोजन
प्रदर्शनार्थमाह । अत्रंजगतः प्राणाः
प्राष्ट्कालस्य चात्र भायताम् । य-
स्या दत्त. परीच्य. माष्ट्कालः प्र
यत्नेन ॥ तल्लक्षणानि मुनिभिर्योनि
निवृद्धानि तानि दृष्ट्वा दम् । क्रियते
गर्भापरारकश्रपशब्दादिरचितानि
॥ दैवपि दविहताचित्तो सुनिर्ग

गर्भः

गर्भः

यो गर्भः स च खे भवति । तस्य सुने
 रिव वाणी भवति न भिन्ना सुनि
 ह्येतेऽपि किञ्चित्परं मन्त्रकार्यं
 श्यायोऽपि शक्तिरिति प्रवृत्ति
 न्यपि काले त्रिकाशदर्शोऽकालौ
 भिदति ॥ अत्र परमं तं स्वमतं प्राह ।
 एतेष्विदं जितं कर्तव्यं कालेन मती
 श्यो गर्भं दिवसाः स्युः ॥ नतः तन्मतं
 त्रिदशनां गार्गादीनां मतं वच्ये ॥ अगर्
 शिरः सितपद्मप्रतिपत्तुः प्रभृति क्षपा
 प्रकृतेः इत्यावाभूः पूर्वाः चानुसुमगते
 । गर्भाणां चक्षुःशेवम् ॥ अग्रमुसुम
 त्रिगर्भस्य मसवकाकृशान् कालः ॥ अत्र
 शिवत्र मुमगते गर्भेऽत्रक्रेऽभनेतुः स
 चक्षुर्वशात् । अत्रप्रतिपत्तुः सदित्रसे
 त्रिपथिषु प्रसवेऽप्यायाति ॥ सितपद्मप्रभ
 र्वाः कृष्णिः शुक्लेः कृष्णाः सुसम्भारा
 गार्गाः नक्तं प्रभवाः एवाह नितिसन्धा
 सातायुः सन्ध्यायाम् ॥ * ॥ गर्भाणां
 विशेषः सद्यं काश्चिद्वैश्वानरः ।
 अगशीर्षाश्च गर्भाः मन्त्रफलाः शेष
 शुक्लातोः ॥ वैपयः कृष्णपद्मेण
 विनिर्दिशेत्प्रायश्चित्तम् ॥ आष
 तिसोऽप्याः गर्भोः श्रावणशुक्लेः प्रह
 तितोऽप्यायाति । आश्विनः कृष्णपद्मेण
 विनिर्दिशेत्प्रायश्चित्तम् ॥ १० ॥
 फाल्गुनशुक्लसमुद्याः आश्विनः सित

ते विनिर्दिश्याः । तत्रैव कृष्णपद्मे
 इवास्तु ते तेऽश्वयुक् शुक्ले ॥ वैश्व
 सितपचनाताः कृष्णेऽश्वयुक्लवा
 रिताः श्याः ॥ वैश्वसितसम्भृताः
 कार्त्तिकशुक्लेऽभिवर्धन्ति ॥ * ॥ मे
 शानांवायेऽश्वयुक्लवम् ॥ पूर्वः कृताः
 मन्त्राः सरोऽप्याः मासवलिनीसताः
 । शेषास्तपि दिवसेषु त्रिपर्ययेः मघ
 ति वाच्ये ॥ * ॥ गर्भं सन्ध्यायुक्
 सादिसदृशं शिवयुक्तदिग्भवेः सा
 त्तोऽपि यत्रिभुषम् ॥ त्रिभुषित्तम्
 हुः कृपरिजेष्वरिष्टैः त्रिभुषयुक्ता
 त्तोः ॥ प्रयुक्त्वा विग्ययुक्तं यत्र कृषी
 त्तुः कृष्णेऽपि शिवयुक्तम् ॥ अत्रकाले
 मेचकामं विद्य विमुहेन्दुमसुत्रम् ॥
 सुराणामसुत्रयुक्तं विद्युत्प्रतिपत्तुः
 काशुमाः सन्ध्याः ॥ अश्विनः श्या
 श्याः आश्विनः मघिसुसुत्रः
 ॥ विपुलाः सद्यश्चक्राः शिवसयु
 क्ताः महा निरुपसर्गाः । तदस्य निरु
 पदस्य कृष्णान्नरचतुष्पदाः इष्टाः ॥
 अर्काणां पुष्टिकराः सपेया मेव श्यो
 व तु विशेषः । स्वर्गस्य भवनिता
 गर्भविदहोः सः मभिषः श्ये ॥ तत्र ॥
 वैपे समार्गशीर्षेः सन्ध्याः श्योऽपि
 दः सपरितेयाः । आश्विनः सगर्भो
 र्पेः श्योः श्योः श्योः श्योः श्योः श्योः श्योः

गर्भः

गर्भः

१- मरुतोज्ञाय सुशास्त्रक्षुपयुजो र
 २- निषयाहो । अतिशोतं सुमनस्य
 ३- भ्राजोः रसोदयो भव्यो ॥ २० ॥ वा
 ४- स्तोत्रसाधे रूच्य श्रमः ॥ मरुतो ज्वल
 ५- गोः प्रमदाः विरथाः ॥ परिचेष्टा ह्यासक
 ६- क्रमः कुपिल स्नाथो रविश्च सुता ॥
 ७- पवतस्रनददियुक्ता ॥ एषे च गर्भाः सु
 ८- भ्राः सुप्रद्विज्ञेयः । जनपदकस्रच्छि
 ९- विद्युत्स्निहितैश्च ॥ इतिाय ज्ञेयाद्ये ॥
 १० * ॥ गर्भकाद्ये ज्ञेयानां च ॥ सु
 ११- क्कारजतविक्रायाः स्नासास्त्रीचोत्प
 १२- का प्रसक्तसः । कृत्परस्रयाकारा
 १३- गर्भैः पुत्र-स्रता-प्रभूतस्रयाः ॥ तीम
 १४- दिशः करकिरवाभिताभिता मन्त्रमा
 १५- वता जसदाः ॥ वमिता, इष मारामि
 १६- विस्तृतात्मनः प्रसवकाद्ये ॥ * ॥ ग
 १७- र्भोपधातद्य ॥ गर्भोपधातच्छिद्रा
 १८- न्युक्तायनिषांशुपातदिन्द्राः ।
 १९- चितिकम्पयपुरकीलकवैतप्रहृयुत
 २०- निर्वोता ॥ दष्टो वधिरादिवैश्रुत
 २१- यदिवेद्रधनुषि दर्यनं राहोः । इ
 २२- च्युत्पाते छिविधे श्वा स्यै कुंयो व
 २३- तो गर्भः ॥ स्वर्तुस्वभावजनितैः सा
 २४- यान्यैर्दिव सद्ये श्रीदिः । गर्भोर्वा
 २५- विपरिते गौ रेव विपर्ययो मयति
 २६- ॥ मद्रपदाप्रपविश्रेदेवा न्युदेवयैता
 २७- मर्षयश्च । पतेज्येषु विदह्यै गर्भो व

१- हुतेवदेो मरुति ॥ * ॥ ये बुनच
 २- चेपु-गर्भः सम्भूतो वल्लन्यदनिषर्ष
 ३- त्रितान्वाच ॥ सुतभिप्राज्ञेपार्दी
 ४- त्वातिमहासंयुतः सुतो गर्भः ॥ पुष्पा
 ५- ति श्रुतुम् उदिवमान् - वल्लुनमाते
 ६- र्भत-छिविधेः ॥ छिविधेः ता सुख
 ७- दिवं प्रहृष्टं गातं भुवि भौमक्षिर
 ८- यदे ह्ययं यत् । दिगाद्येः स्नामाव
 ९- मपरिदेपात् - विद्युत्प्रभवत् ॥ * ॥
 १०- प्रमत्तरोक्तायां दिवससंख्यायां निय
 ११- मं कुदो वि । अगमासादिष्वष्टौ य
 १२- ट् मोदय विंशति सतयुक्ता । विंश
 १३- तिरुत्त दिवसं य मेकतमसं य प
 १४- षमः ॥ २० ॥ पञ्च निमित्तः गत-
 १५- योवनं तदुदहं मेकशान्या इत ॥
 १६- वर्षतिः पञ्च ससता इ पेयेनेन यो
 १७- गर्भः ॥ * ॥ प्रथमेकनिमित्तसंयुक्ता
 १८- यां गर्भोपधां यानोवसद्दद्यामाव ॥
 १९- श्लेषः मन्त्रनिमित्ते गर्भोपधावका
 २०- निषवनेन । षट्पदिसुता मयाभैः क्ष
 २१- नितेन चादृशमस्य ॥ * ॥ पञ्चैव
 २२- विधेयमाव । कूरसपसंयुते करका
 २३- अनिमध्यवर्षदा- गर्भः । श्रिनि
 २४- र्यो ना सुमसंयुते चितेभूरिदष्टि
 २५- क्राः ॥ * गर्भसम्भवे । श्रियेपहृष्ट
 २६- यमाव । गर्भसमये इतिदष्टिर्गर्भो
 २७- नायाय निर्निमित्तकृत्वा । श्लेषो द्यौः

गर्भः

श्रेयधिके दृष्टे गर्भः परित्सुतो भवति ॥ * ॥ अपैव विशेषफलमाह । गर्भः पुष्टः प्रसवे ग्रहोपघातादिभि र्यदि न दृष्टः । आत्मीयगर्भसमये करकामिश्रं ददा च्यसः ॥ * ॥ अथ दृष्टान्तमाह । काठिन्यं याति यथा चिरकालघृतं पयः पयस्विन्याः । काखातीतं तद्वत् सखिषं काठिन्यमुपयाति ॥ * ॥ अथ गर्भसंघर्षं पुष्टिकरमाह । पवनसलिलविद्युत्सहस्रं तां भ्रान्वितो य 'स भवति बहुतोयः पञ्चरूपो ऽभ्युपेतः । विंशतिर्यदि तोयं गर्भकाले ऽतिभूरि प्रसवसमयं निश्चा श्रीकराम्भः करोति ॥ ३७ ॥ इति धाराध्यामेकविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ अथ गर्भशयुधारणामि । तत्र तासां लक्षणम् । ज्येष्ठसित ५ दृष्ट्यावाच्यत्वारो वायुधारणा दिवसाः । अदु शुभपवनः प्रस्ता । सिन्धुघनस्य गित गगनात् ॥ विशेषमाह । तत्रैवत्याच्याये वृष्टे मन्तुष्टये ज्ञमान्वासाः । श्यावणपूर्वा शेषाः परित्सुता धारणास्तासु ॥ यदि ता स्युरेकहृषा स्ततः शुभाः सान्तरास्तु न शिवाय । तस्करमयदाः प्रोक्ताः श्लोकाश्चाप्यत्र यासिताः ॥ तानाह । सविद्युतः सप्तपत्तः सप्तः स्त्वरमाहता । सार्कच

गर्भः

न्नपरिच्छिन्ना धारणाः शुभधारणाः ॥ यदासु विद्युत्तः श्रेष्ठाः शुभाश्रापच्युपस्थिताः । तदापि सर्वसंस्थानां दृष्टिं ब्रूयाद्विचक्षणः ॥ सप्तो शुवर्षाः सायस्य शुभा वाचकिया अपि । पतविशां सुस्वना वा । क्रीडापां गुणवादिषु ॥ रविचन्द्रपरीवेषाः जिघा नान्त्यनदूषिताः । वृष्टि स्तयोपि विशेषा सर्वसंस्थार्थसाधिका ॥ मेघाः जिघाः संवतास्य प्रदक्षिणगतिजियाः । तदा स्या न्महती वृष्टिः सर्वसंस्थोभि वृष्टये ॥ इति धाराध्यांगर्भशयुधारणाध्यायोद्धारिंशतितमः ॥ २२ ॥ गर्भकः । पुं । किमन्योस्वितमस्त्री ॥ गर्भदप । इवेप्रतिकृताचितकन ॥ न । रजनीदन्धे । देविरात इति भाषि ॥ गर्भकर । पुं । पुषणीवदधे ॥ गर्भसहम् । न । गर्भागारे ॥ गर्भदप गृहम् ॥ गर्भधातिनी । स्त्री । लाङ्गणिक्याम् ॥ गर्भशुः । पुं । नाभिगुडके । नाभिकी गांठ इति भाषा ॥ गर्भशु अण्ड इव ॥ शकंश्चदिः गर्भाद । पुं । पुत्रणीवदधे ॥ गर्भादानी । स्त्री । चुपविशेषे । अपच्यदायाम् । प्राशितातरि । तापत शुभसन्निभायाम् ॥

गर्भशय

गर्भनाशः पुं । गर्भध्वंसः ॥ अर्धशय च
 यथा । अपविहशिरा यातु शीतानी
 निरपवपांग नीलोद्गतशिरा शान्त
 स्तो गर्भं सर्वं ता तथा नो मोनसाम
 न्नुभि नीत्तु रुपतापैः प्रपीडितः ।
 गर्भो व्यापयते कुशो । व्याधिभिस्य
 त्प्रपीडितः ॥ अन्तर्गतगर्भं च यथा ।
 गर्भास्पन्दनमाधीनां प्रियाशः त्रया
 शिष्यता । भवेदुष्कासपूतिसं शोष
 श्वाः अन्तर्गते प्रियाधिति ॥
 गर्भेनुत् । पुं ॥ कश्चिकीर्षाम् । विषकाद्
 शिष्या इति गौडभाषाप्रसिद्धे षष्ठे ॥
 गर्भपाकी । स्त्री । वटिकाखत्री है ।
 सिद्धी, भान इति भाषा ॥
 गर्भपातः । पुं । पञ्चमपठमासीयस्य क
 ष्टिनशरीरस्य गर्भस्य; पतने ॥
 गर्भपातकः । पुं । रक्तशोभापने ॥
 गर्भपातनः । पुं । अरिष्टशुभे । फेनि
 के । रीठा इति भाषा ॥
 गर्भपातनी । स्त्री । कश्चिकीर्षाम् ॥
 गर्भपातिनी । स्त्री । विशल्वाशुचे ॥
 गर्भरूपः । पुं । तद्वये ॥
 गर्भरती । स्त्री । अन्तर्वत्न्याम् । या
 पञ्चसत्त्वायाम् । गुर्विग्याम् ॥ * स
 योग्यहीतगर्भायाः सौ शुक्रशोचि
 तयो र्शने रश्चानो ऽथशमोद्भवः
 । सावसादः पिपासा च-म्लानः ।

गर्भशय

प्रसूतिर्भगे भवेदिति ॥ * ॥ तस्या
 लक्षरोत्तरकोशीनलं यथा । सन
 ये मुखकाण्ठं प्ला दोमरोज्युतम
 वेत्सवा । अथिपञ्चापि चाप्यस्योः स
 यो ल्यन्ते विप्रेषतः । छर्हयेत् पच
 मुंकापि गन्मादुद्विजते । शुभात्
 षकेकः सदनश्चैव गर्भप्लहाक्षिद्रमु
 च्यते ॥ * ॥ पुत्रगर्भवत्यालं यथा
 पुत्रगर्भयुतार्यास्तु नायी भासिदि
 तीयके । गर्भो गर्भाशये लस्यः पि
 खाकारो ऽपरंशुयु ॥ दक्षिणाधि
 महत्त्वं स्यात् प्रक्क्षीरं दक्षिणस
 नेः । दक्षिणोवः सुमुष्टः स्यात् प्रसन्न
 मुखवर्धता ॥ पुत्राभयेयद्रक्षेपु स्वमे
 यंपि मनोरथः । आनादिफल मा
 प्रोति स्वोपुं कसकृदिच ॥ * ॥ क
 न्यागर्भवती च यथा । कन्यागर्भव
 ती गर्भे येयी भासि द्वितीयके ।
 पुत्रगर्भस्य किङ्कानि विपरीत संवेच
 ते ॥ * ॥ नपुंसकगर्भवती च यथा
 नपुंसकं यदा गर्भो भवेद्गर्भो ऽ
 र्धुदाकृतिः । उरुते भदतः पार्श्वे पु
 रस्तादुदरं महदितिमाव-प्रकाशः ॥
 गर्भाशया । स्त्री । पित्ताश्रयपकाशययो
 मंथवर्तिनि गर्भाशयस्वरूपे ग
 र्भोत्पत्तिस्थाने ॥ तस्वरूपं यथा ।
 ग्रहनाभ्याकृतियोनिसव्यावर्त्ती सा

गंधीया

गर्भोद

ख कीर्त्तिता । तस्याः स्तनी मेऽत्राव
 त्तं गर्भं प्रस्थाः प्रतिष्ठिता ॥ यथा रो
 दितमस्यैसाः मुखं भवति रूपतः ।
 तत्संस्थाश्च तथा रूपं गर्भं प्रस्था वि
 दुर्धुपाः ॥ इति मीमांसकाः ॥
 गर्भोत्पत्तिः ॥ पुं । चतुर्धमासपर्वनां शो
 धितरूपगर्भस्य ज्वलने ॥ तस्मिन्निहा
 नलक्षणे दद्यात् । भयोभिघाततीक्ष्णो
 ष्यापानाशनतिपेक्ष्यात् ॥ गर्भो पत
 ति रक्तस्य संशुद्धं दर्शनं भवेत् ॥ धा
 त्त्वसुखी ततो मासात् । मन्त्रवेद्गर्भ
 विश्वः । ततोऽस्त्रिंशत्पर्यन्तं पतः
 पश्चमश्रवणोः ॥ गर्भोऽभिघातवि
 ष्वमग्निनपीडनाच्च । यत्कं द्रुमादिम
 कळं पतति त्वत्वेन । मूत्रः । करोति
 पवनः खलु मूत्रगर्भं मुखस्य त्र्योनिज
 ठरदिषु मूत्रसंश्रमं ॥
 गलीक्षीघो । पुं । पित्ताशिशुषी ॥
 गलीगारम् । गेने वासोच्छेदः ॥ गृह्यसंख्य
 भागे ॥ गर्भद्वयः आगारम् ॥ गर्भो
 ष्यये ॥
 गंधीयाज्ञम् । पुं । दशसंस्कारासंज्ञागत
 श्रमसंस्कारे ॥ तदर्थं द्रव्यं । धृत्तु
 चानादृष्टं निषेकोदिवले सौर्व संख्या
 यी अतीतायां पतिः शुद्धिः सुगन्धिः
 सुषेगो मन्त्रेण स्वयं यार्थदक्षिणापूर्वा
 मिमुहोपपत्तौ वाश्रवणादिभिः च

सेनो पक्ष्यस्युग्रम् । पदुत्थु क्तं मन्त्रं
 जपेत् । ततोऽपुनरप्युपस्थं स्पृशन्
 मन्त्रं वपेत् ॥ ततो भाव्या सुषेयादिति
 ॥ अबदेयमदृः ॥ विशेषो मन्त्रानिर्वा
 ष्ये इहस्यः ॥
 गर्भोत्पत्तिः ॥ पुं । गर्भोऽह्न चर्मणि । जरा
 यौ ॥ गर्भं प्रस्थापाम् ॥ गर्भो जायते
 इह ॥ श्रीः ॥ पुंसीतिघः ॥
 गर्भोऽह्नः । पुं । निषेकतोऽहमेनासे
 । देदभासे ॥ गर्भं च दृष्टं मत्सो लिप्त
 । सरो वा इहमेयस्य ॥
 गर्भोऽह्नोऽह्नो निषेकतुभ्याम् । शुर्वि
 याम् ॥ गर्भोऽह्नोऽह्नो । अतस्मिन्
 ॥ श्रीरावीदृषे । श्रीराह । इति गी
 भाष्ये ॥
 गर्भोऽह्नोऽह्नोऽह्नो । पुं । कुमारस्य
 धाम् । गर्भोऽह्नो परिषदाधाम् ॥ इ
 ति विकारोऽह्नोऽह्नोऽह्नो ॥
 गर्भोऽह्नोऽह्नोऽह्नो । श्री । प्रेहति । इति
 पातकारिण्याम् ॥ गर्भं मुपपन्नम् ।
 सुषेजाताविति शितिः ॥
 गर्भुत् । स्त्री । स्वर्षे ॥ अतस्मिन् । अ
 यना इति गीऽह्नः । यामसिद्धे । दृष्टं
 न्यविशेपे ॥ गिरति गीर्यते वा ।
 गुं । गोमुट्चेत्यतिः ॥
 गर्भोऽह्नोऽह्नोऽह्नो । श्री । अह्नो इति मसिद्धे
 श्रीः । इति ॥

गर्हाः

गर्भोऽटिका । स्त्री । अरहीतये ॥
 गर्भः । पुं । अभिमाने । रुहद्वारे ॥ अ
 रूहद्वारं साक्षात्पृथग् सर्वसंसारकार
 णम् । अभिमानोऽपिभूतश्च रुह स
 साधिदेवतम् ॥ १ ॥ अर्थरूपनाथप्रेक्षु
 ष्वविद्यावले रसि । इष्टकाभादिना
 ष्येषः सवसागर्भैरितः ॥ नवैमाने ।
 ॥ यन्ता यदा । गिरति श्रमाति या
 ॥ गुं । कुगुण्टे भोचः ॥
 गर्भरः । वि० । अरुहद्वारिणि ॥ गिरति
 । गुं । कुगुण्टेभ्यः पतिभ्यः चरत्
 ॥ स्त्री । विस्वानुडीधिगर्भरी ॥ पुं
 । गन्धर्वे ॥
 गर्भाटः । पुं । दैः साधिके । दार
 ॥ पाले ॥
 गर्भितः । वि । गर्भसंयुक्तेः अरुहकृतेः
 इति ॥ गर्भः संज्ञातो ऽस्य । तार
 कादित्वादिहत् ॥
 गर्भसम् । न । कुत्सायाम् । निन्द्यामा
 न् ॥ गर्भः गच्छे कुत्सायाम् ।
 श्चुट् ॥
 गर्भा । स्त्री । निन्द्यायाम् ॥ गर्भसम् ।
 गर्भः । गुरोश्चक्षु इति खिदां
 चप्रत्ययः । टाप् ॥
 गर्भितः । वि । निन्दिते । गर्भा मन्त्रा
 ता ऽस्य । तारकादित्वादि इत्यम् ॥
 गर्भाः । वि । रूपमे । निन्द्ये । कुन्ये

गर्भ

॥ गर्भमे । गर्भः । रुहलो गर्भम् ॥
 गर्भवादी । वि । कपदे ॥ गर्भः पदति
 । च्दः । सुप्यव ताविति गिनिः ॥
 गलः ॥ पुं । गिगला इति प्रसिद्धे । व ख्ये ।
 ॥ गीवाद्भागे ॥ सर्भरसे । द्रष्ट इति
 भाषा ॥ गलश्च इति गीवा प्रसिद्धे च
 ॥ सदिशेषे । वाच वि० ॥ गलति ।
 गुं । पचाद्यच् । अपिभिभाषेति
 शास्त्रः ॥ यदा । गीर्यते ऽनेन । पुं
 सीति घः ॥ गलति वा । गलश्चदने
 । अच् ॥
 गलकः । पुं । अकृत्वाभक्ति । गलके ॥
 लक्ष्योरभेदः ॥
 गलकम्बलः । पुं । सायायाम् । गवां ग
 लक्षिते कम्बलाकारेनासे ॥ गलक
 कम्बलः । गलेकम्बल इत्यम् ॥
 गलगण्डः । पुं । स्नाया एषातेरोग
 दिज्ञेये । गिगण्डे इति भाषा ॥ सस्य
 लण यथाः । निद्रहः अयं च र्थस्य भुक्त
 न कम्बते गणे । महान्वा यदिका
 इत्यो गलगण्डस्य मादिगोदिति ॥
 गलघण्टः । पुं । तित्तिविशेषे ॥ यदा ।
 कृष्ययत्ने चतुर्थी च सप्तम्यादिदिने
 व्रतम् । यद्योद्गोपतृकश्च षट्पादे
 तेगलघण्टा इति नारदः ॥ अदिच ।
 चारन्मे नन्तरं यय प्रत्यारम्भो न विरु
 यते । गगोदिद्वयः सर्वां तमेराहु

गवाक्षः

गवांश्च

म्याचिते तत्ते द्विदुसैन्यवसंयुते ।
 मांसं गवयसम्भूतं भुखिन्नं भूरिर्वा-
 खेति ॥ गवयो मधुरो वृष्यः क्षिग्धो
 घ्नः कफपित्तलः । विदाही गुरुविष्ट
 म्नी विपाके बिरसः सदेष्ट्यश्च मां
 सस्यगुणाः ॥ वैवस्वतपुत्रेवानरविशे-
 ये । यथा । रामायणे । पुत्रानैवस्व
 तस्याप पञ्च क्वाळाककोपभा । गयो
 गवाक्षो गवयः शरभो गन्धमादनः
 इति ॥ गवते । गुड् शब्दे । वा० अयः
 ॥ यद्वा । गवनम् । ऋदोरप् । गवं

गवाची । खी । इन्द्रवाहय्याम् ॥ गो
 हुम्नायाम् । गोभुक् इति गौडभा
 पा ॥ शखोटे । श्रेडडा इति भापा
 ॥ अपराजितायाम् ॥ गां भूमिस
 ल्लोति । अच्० । कर्मण्यण् । डीप् ॥
 गवांशी । खी । पां कालमाच् इति
 गौडभाषाप्रसिद्धे मस्ये ॥

गवेनवा याति । या० । मू० क् ॥
 गवयी । खी । गवययोषायाम् । वन
 धेनौ । भिङ्गमथ्याम् ॥ योषप्रतिपे
 ये गवयययमुकयमनुष्यमस्यामाम
 प्रतिपेपइति जातिलक्षणेडीप् ॥
 गवराजः । महोत्से । घृषे ॥ इति शब्द
 चन्द्रिका ॥

गवादनम् । न । घासे ॥ गोभिरघते ।
 अच्० । ल्युट् ॥

गवणः । पुं । वनमहिषे ॥ न । महिष
 शृङ्गे ॥ अक्षति । अक्षमूषणादौ ।
 अच् । गवामखम् ॥ यद्वा । गवनम्
 । गुड्० । ऋदोरप् । गवंखाति । क ॥

गवाहनी । खी । इन्द्रवाहय्याम् ॥ ग
 वाहनीद्वयं तिक्तं पाके कटुरसं लघु
 । वीर्योष्णं कामस्थापिचकफप्री ह्लाद्
 रापहम् ॥ त्वासकासापहं कुष्ठमुष्म
 प्रन्थिप्रशप्रसुत् । प्रमेहमूत्रगर्भमग
 य्छांसयविषापहम् ॥ गवांघासाहना
 श्रये । नाहं खडावनीइति च भापा ॥
 नीलापराजितायाम् ॥ गौ० डीप ॥

गवाक्षः । पुं । जाली भरोखा इति च
 भाषाप्रसिद्धे वातायने । वघूट् गवने ।
 जालके ॥ वैवस्वतपुत्रे कपिविशेषे ॥
 गवांकिरणा नामघीव । अचिशब्दे
 परभ्रुवाची । अक्षोदर्गनादिच्यच्

गवाक्षुकः । पुं । गवये । गोसदृशे ऽर-
 ख्यपशौ ॥

गवाशनः । पुं । गोभक्षके । गोची इति
 भाषा ॥ यथा । माताप्येका पिताप्ये
 का मम तस्य च पक्षिणः । अहं मु
 निमि रानीतः सचनीतो गवाशने
 रिच्युङ्गट् ॥

गवेदुः

गवापिका । स्त्री । लाचायाम् । जतुनि ॥

गविनी । स्त्री । गवांसमूढे ॥ खला

दिभ्यश्चनिर्वृत्तयः ॥

गविष्ठः । वि । भूमिस्थे ॥ स्वर्गस्थे ॥

गविष्ठिरः । वि । गविस्थिरैः ॥ हृत्तद

नादिश्वस्तुक् । गवियुधिभ्यांस्विरः

इतिप्रत्ययम् ॥

गवामीश्वरः । पुं । गवांस्वामिनि । गोम

ति । गोमिति ॥ गवामीश्वरः ॥

गवेक्षितम् । न । शुभाशुभाय गवामाका

रे ॥ ययान् गानो दीनाः पार्थिवस्या

ऽश्विवाय पादैर्भूमिं कुड्यन्त्यथ

रोगान् । मृत्युं कुर्वन्त्यस्तुपूर्वाय

साध्यः पत्युर्भूमिं संस्करान्नाकव

न्त्यः ॥ अकारणं क्रोशति चेदनयो

भयान् रात्रौ सुषमः शिवाय । भृशं

निवहा यदि भविकाभिस्तदाशुहृ

द्विंस्तरमात्मजैर्वा ॥ आगच्छन्तो वे

श्वश्चम्भारयेण संवेवन्तो गोष्ठद्वयौ

गवांमः । आर्द्राऽग्नौ वा हृष्टरो

मुख्यं प्रपृष्टा घन्या भावस्तु ख्यं चि

ष्योपिचैत्रम् ॥ इतिवाराद्यमेकान

नदति ॥

गवेदुः । स्त्री । आरख्यगोधूमाख्ये मु

चये । मद्गृह इतिगोष्ठभाषा ॥

गवे गवार्थदीयते । दीर्घश्च ॥

सगत्यादिभ्यां कु । नैरुत्तोदकार

गव्यम्

स्य ङः । तत्पुरुषेकृतीच्यस्तुक् ॥

गवेधुः । स्त्री । गवेडौ ॥ गवेधुः कटुका

। स्वादी । कार्ष्यकृत् कफनाशिनो ॥

गवेधुकम् । न । गैरिके ॥ इतिराज

निर्घण्टः ॥

गवेधुका । स्त्री । वृषधान्यविशेषे । ग

हृगृह इति देधान इति च गौरभाषा ।

गवेडौ ॥ नागवन्धायाम् ॥ गविभूमौ

यथेते । यथ ० । बाहुलकादुः । संज्ञा

यांक्त् ॥

गवेधकम् । न । गैरिके ॥

गवेधका । स्त्री । गौरश्चाउल्लिया इ

तिगौरप्रसिद्धे वृक्षविशेषे ॥

गवेधया । स्त्री । अन्वेषणायाम् । पर्ये

यत्तायाम् । मार्गणे ॥ धर्मोऽन्वेषणे

॥ गवेधमार्गणे । चु ० । प्यन्ताद्युच् ॥

गवेधितम् । वि । अन्वेषिते । मार्गिते

॥ गवेध्यतेऽन् । गवेध ० । ङाः ॥

गव्यम् । न । व्यायाम् ॥ रागार्थे ॥ वि

। गोदुग्धादौ । गोसम्बन्धिनि सर्व

स्मिन् ॥ गव्यं त्रिषु मघं सर्वम् ॥ स

र्वम् भवविकारायवदि गदां गव्य

म् ॥ गविभवम् गौर्देघतास्य वा ।

गौरलादिप्रसङ्गे यत् ॥ गोहिते ॥

गवेधितम् । उगवादिभ्यो यत् ॥

गोनिर्मितं संयोग उत्पातो वा ।

गोद्यत्वे ऽसंख्यापरिभाषाश्चादेर्यत

गङ्गः

॥ गोरिदम् । गोपयस्येति । वान्तो
यि प्रच्यये ॥

गव्या । स्त्री । गोत्रायाम् । गोरुन्दे ॥

गवांसमूहः । खलुगोरघात इतियः

॥ गव्यूता ॥ गोरौचनायाम् ॥

गव्यूतम् । न । क्रोशे ॥ गव्यूता ॥

गव्यूतिः । स्त्री । क्रोशयुगे । विसृष्ट

धनुषि । गोस्ते ॥ धन्वन्तरसृष्ट

न्तु क्रोशः क्रोशद्वयं पुनः । गव्यूतं

स्त्रीतु गव्यूतिर्गोवर्तगोमतश्च तत्

॥ गौर्यूता ह्रस्वसुपसंस्थानम् । अ

क्षपरिभाषेचेत्यपादेशः ॥

गहनम् । न । घना इति भाषा प्रसिद्धे

कानने । वने ॥ गङ्गरे ॥ घु खे ॥

वि । कथिते । दुर्गमे । दुष्पुत्रे

॥ पुं । परमात्मनि ॥ दुष्पुत्रेयज्ञात्

अथस्यात्रयभाषाभाषसाचिन्नात् वा

गहनः परमात्मा । अग्नस्वहृषं सा

सर्व्यचेदितं वाघातुंनशक्यते ऽतो

गहनः ॥ गाङ्गने गाङ्गविलोहने ।

वहुवचन्यवापीति युष् । पुषोदरा

दिस्त्रात् ह्रस्वः । कुञ्जगउजयोरिति

निर्देशात् ऽस्वः ॥

गङ्गा । स्त्री । अक्षहारे ॥ इति देवी

पुराणम् ॥

गङ्गः । पुं । निजुञ्जे ॥ न । गुहा

याम् ॥ दम्ने ॥ वने ॥ विपमस्या

गाङ्गः

ने । अनेका ऽनर्थसङ्घटे ॥ गाङ्गते

। गाङ्गः । द्विचर छचरेतिसाधुः ॥

गङ्गरी । स्त्री । गुहायाम् ॥

गा । स्त्री । गाथायाम् ॥

गाङ्ग । पुं । भीष्मपितामहे ॥ कर्त्ति

केये । गुहे ॥ गङ्गाया अथप्यम् । शि

वादिष्योऽण् ॥ वि । गङ्गासम्भूते ॥ न

। गङ्गाजले ॥ धाराजले ॥ यदा स्था

दांश्विने भासिसूर्यः स्वाति विश्वा

खयोः । तदा स्यु जलदेर्मुक्तां गाङ्ग

मुक्तं मनीषिभिः ॥ आकाशगङ्गास

स्वन्धि जल मादाय दिग्गजाः । मे

वै रत्नरिता घृष्टं कुर्वन्तीतिवचः

सताम् ॥ गाङ्ग माश्वपुजे भासि प्रा

यो वर्धति वारिदः । सर्वथा तज्जलं

देयं तथैवचरत्केवचः ॥ स्थापिते

हेमजेपात्रे राजते नम्यये ऽपिया

। शाल्यर्चं येन संसिक्तं भवे इत्तौद

वर्षवत् । तद् गाङ्गं सर्वदोषघ्नं चैयं

सामुद्रं मन्यथा ॥ सामुद्रं त्वाश्विने

भासि गुणैर्गोङ्गवहादिभेत् । गते ।

ऽगम्यस्य दिव्येषु हृदयात् सकलं ज

लम् । निर्मलं निर्बिषं स्याद्गुहायं

स्था ऽददोषलम् ॥ यत आह । क्

त्कारविषवातेन नागानां श्लोकघा

रिषाम् । वर्षासु सविष तोयं दि

व्य मष्याश्विनं विनेति ॥

गाढम्

गाङ्गट. । पुं । चिद्गडिमांश्च इति
 गाङ्गटकः । पुं । गौडभाषाप्रसिद्धे-
 गाङ्गट्टेयः । पुं । मत्स्ये ॥ इतिशब्दर-
 त्नायली ॥
 गान्नायनिः । पुं । भीष्मे । शान्तनये ॥
 गुहे ॥ गन्नाया अपत्यम् । तिकादि-
 भ्यः फ्रिप् ॥
 गान्नेयः । पुं । भीष्मे ॥ स्कन्धे ॥ इक्ष्णी-
 शमीने ॥ भद्रमुक्तायाम् ॥ न । क-
 शेरुणि ॥ मुक्ते ॥ स्वर्णे ॥ यं गर्भं सु-
 पुत्रे गङ्गा पापकादीप्ततेजसम् ।
 तदुत्वं पर्वते न्यस्तं हिरण्यसमपद्य-
 त ॥ गन्नाया अपत्यम् । शुभादि-
 भ्यश्चति षक् ॥
 गान्नेरुकी । स्त्री । गौरचतष्टुष्टायाम्
 । नागवजायाम् ॥ गाङ्गंजलमीर-
 यति । ईरगता चेषथेष । सुगव्याद्
 यश्चेति षु । स्वार्थेकन् । गौरादि-
 ङीष् ॥
 गान्नेष्टी । स्त्री । कटशर्कराखतायाम् । न-
 टा इतिगौडभाषा इति धारावली ॥
 गाजरम् । न । गृध्रने । नारङ्गवर्षके
 ॥ गाजरं मधुरं तीक्ष्णं तिक्तोष्णं
 दीपनं रुघु । सद्गाञ्जि रक्तपित्ताग्ने-
 यकृमीकृष्यातजित् ॥

गाञ्जिकाय. पुं । वर्षिकपक्षिणि ॥

गाटम् । न । ट्टे ॥ तीक्ष्णं वि । तद्यु-

गाशंशः

ते ॥ अगगाडे ॥ सेविते ॥ तंपत्वि-
 गाढांतमसां प्रापेतिरघुः ॥ गाहते
 संस । गाहृबिलोढने । क्तः ॥
 गाढमुष्टि । पुं । खड्गे ॥ वि । कृपणे ॥
 गाढामुष्टिर्यस्य ॥
 गाढापटी । स्त्री । चतुरङ्गक्रीडामध्ये
 क्रीडाविशेषे ॥ यथा । नौकैका वटि-
 का यस्य विद्यते खेचने यदि । गाढा-
 वटीति विख्याता पदं तस्य न दुष्य-
 तीति ॥
 गाणपतः । वि । गणपतिदेवताके ॥
 गणेशोपासके ॥ गणपतिदेवता ऽस्य
 । अश्वपत्न्यादिभ्यश्चेतिप्लवापवादे ।
 ऽष् । गाणपत्न्योमन्त्रइति तु प्रांभादि-
 क्तमेव । गणपतिश्चैत्रपत्न्यादीनाम-
 श्वपत्न्यादिषुपाठान् ॥ गणपतिसम्-
 भिनि ॥
 गणपत्यम् । न । गणपतिश्चै ॥ गणप-
 ते कर्मभायो वा । गुणवचनप्राज्ञ-
 यादिभ्यः कर्मणिचेतिप्यष् । गण-
 पत्यधिपतिशब्दयोर्प्राज्ञाणादिषु पा-
 ठान् ॥
 गणिक्यम् । न । वेण्यारुन्दे ॥ गणिका-
 नां लसूष् । गणिकाया यजिति य-
 ङ्गुथामिति षष् ॥
 गाणोय. । वि । गणनीये । गणयितुं य-
 यो ॥ गणयते । गणयतुःस्थाने । अ-

गणम्

चोयत् । संप्रदापूर्वकञ्चात्र खिलो
पः । चिन्मिपूखी च्यङ्वि धानाङ्गुवा
भावायाद्वा ॥ अन्यथा अत्र च्ययादि
च्यनन्तरं पठित्वा अकारमेव विद
ध्यात् ॥

गाण्डिवः । पुं । न । अर्जुनखण्डपनुषि ॥

कार्मुकमात्रे ॥ गाण्डि ग्रन्थि रखा
स्मि । गाण्डाजगत्सत्तायाभितिवः ॥

गाण्डीवः । पुं । न । गाण्डिवे ॥ गाण्डा
ग्रन्थिरस्यास्ति । कृदिकारादितिङी
षन्तात् गाण्डाग्रगादितिब ॥

गाण्डीवभूषणः । पुं । अर्जुने ॥ धानुष्के
धनुस्तिति ॥ गाण्डीवं भूषणम् ॥

गाण्डीवी । पुं । अर्जुने । कौन्तेये ॥
चापिनि । धानुष्के ॥ अर्जुनशूचे
॥ गाण्डीवोऽस्यस्य । इतिः ॥

गातुः । पुं । पुंस्त्रीकिले ॥ भृङ्गे ॥ ग
भ्रवे ॥ वि । रोपण्ठे ॥ गायति ।
गैर्भ्रवे । गातेवा । गाङ्गुतौ । क
स्मिन्निजनिगाभ, याचिभ्रश्चेतिह
॥ गायने ॥

गाता । पु । गायके ॥ गायति । गैः ॥
ट् ॥

गावम् । न । गवाश्वङ्गादौ । गवाश्व
भाने ॥ अङ्गे ॥ कलेवरै । इन्द्रिया
दतने । शिर, पाश्याद्यवयव नांसम्

दये । गात इति भाषा ॥ गातेऽने

गायः

न वा । गाङ्गुतौ । ट् ॥ इति वा
। बहुसंतधीति इयोगा ॥ यद्वा ।
गच्छति । गङ्गुण गमेगाचेति षन्
। आचान्तादेशः ॥

गावभङ्गा । स्त्री । शूद्रशिम्व्याम् ॥

गावभयः । पुं । तपसविशेषे ॥ कैवल्यं
गावैरेव यः ज्ञेते सः ॥

गावासङ्कोची । पुं । ज्ञानकर्मणौ ॥

गावसम्प्रवः । पुं । प्रवपक्षिणि ॥

गावानुलेपनी । स्त्री । अनुलेपनवर्षा
म् । वर्षके । विलेपने । गावानुले
पयेत्ये पिष्टपष्टसुगन्धिहृष्ये ॥ गा
वमनुक्षियते ऽनवा । कयेति-
स्युट् । स्त्रीपु ॥

गाविका । स्त्री । गाली इति लोकाप्र
सिद्धे ॥

गावकः । पुं । गायके । गानेपनीविनि
॥ गायति । गैः गव्यकम् ॥

गावा । स्त्री । योके ॥ संस्कृतान्यभा-
षायाम् । प्राकृतभाषायाम् ॥

नेये ॥ इत्ये । अघसङ्ख्यातस्ये
॥ यथा । पादे द्वादश विषमे मात्रा

श्लष्टादश द्वितीयेषु । पञ्चदश-चेत्
तुलीये कथिता गावा तथैवायैति

॥ गीयते ऽथौ । गाङ्गु- । उधिक
धिगार्त्तिस्यस्यन् ॥

गापः । पुं । तलस्यर्षे । खाने ॥ सुप्रत

गान्धर्वः

रे । गान्धर्व इति पाँड्वतिचभाषा ॥
लिप्सायाम् ॥

गाधिः । पुं । कान्यकुब्जदेशादिषु चन्द्र
वंशीयकुशिकराजस्यपुत्रे विश्वामित्र
मुनेःपितरि ॥

गाधिजः । पुं । विश्वामित्रमुनेः ॥ गा
धेर्जातः । जनी० । ड० ॥

गाधिपुरम् । न । कान्यकुब्जे कनैज्ज
इतिख्याते मण्डोदयपुरे ॥

गाधिभूः । पुं ।

गाधिस्तुतः । पुं ।

गाधेयः । पुं ।

गान्धम् । न । गीति । गेये ॥ ध्वनेः ॥

गैशब्दे । ल्युट् ॥ मार्गो देशी च
गान्धर्षप्रकारैः । वा बुद्धोरितौ ॥

गान्दिनी । स्त्री । पचायाम् ॥

गान्धुः । वि । गन्धरि ॥ गच्छति । गन्धु० ।

कामिगमि वमिभ्यस्तुन्टडिश्च ॥

गान्धम् । न । शकटे ॥ गन्धतेऽनेन

। गन्धु० । भ्रसृजिगमिनमिहनिवि
श्रयशं । हट्टिश्चेतिपुन ॥

गान्दिनी । स्त्री । आंगङ्गायाम् । वा

गन्ध्याम् ॥ अन्तुयादवमाणि ॥

गान्दिनीस्तुतः । पुं । भीष्मापित महौ ।

अक्षरवाटये ॥

गान्धारः

। यास्य वरस्य च । गान्धर्वः स तु विभे

यो मैथुन्यः कामसम्भवः इति ॥ गा

न्धर्वः समयान्मिथइतिच । यत्र कन्या

वरयो रन्योन्यामुरागात् त्वं मे भा

र्या त्वं मेपति रितिनिश्चयः स इत्य

र्थः ॥ अष्टविधदैवसर्गान्तरे ॥ भारत

वर्षीयोपदीपोविशेषे ॥ न । गान्धे ॥ सा

मवेदस्योपवेदे । पदावस्थिततानप

रिच्छेद्प्रयुक्तावधानेन पृथक्पठ्वा

दित्येत्समुदाये ॥ तदाहदन्ति ॥

पदस्यस्वरसङ्घातस्तालेन समित

कया । प्रयुक्तावधानेन गान्धर्वम

भिधीयते ॥ इति ॥ गन्धं सौरभम्

श्रवति । श्रवणतौ । कर्मरक्षणं । शकं

ध्वादिः । ततः प्रधाशब्द ॥ वि । गन्ध

र्वसम्बन्धिनि ॥

गान्धारः । पुं । सिन्दूरे ॥ रागप्रभेदे ॥

तत्त्वरूपं यथा । जटां दधानः कृत

भूतिभूषणः कापापवासास्तनुदेष्ट

यष्टिः । सयोगपट्टः कृतनेत्रमुद्रोगा

न्धाररागः कायित स्तपथीति ॥ अ-

यंभैरवरागस्य पुत्रः । प्रप्य पोऽस्यगा

नसमयः ॥ कन्या इति भाषाप्रसि-

हे देजे ॥ गन्धारदेशे भवः । कच्छा

दिभ्यःपेक्ष्यत् ५ गन्धारोऽभिज्ञो

५ गान्धर्वः । पुं । गन्धर्वे ॥ विशालविशेषे

यथा । इत्यथाऽसौन्वसंयोगः कन्या

५५५५

५ गा

५ न्धारः

५५५५

गान्धिकाः

भ्याश्चैक्यम् । तस्य राजन्यप्येवम् ॥
 तन्वीकण्ठोत्थिते सप्तस्वरान्तर्गते ट
 तीयस्वरे ॥ अजाविकौच गान्धारं
 नदतः । तस्योत्पत्त्यादि र्थर्था । वा-
 युः समुद्रतो नाम्नेः कण्ठशीर्षसमा-
 दतः । जनितान्धबहः पुख्योगान्धार
 स्तेन हेतुनेति ॥ अपिच । नाम्नेः
 समुद्रतो वायुर्गन्धयोषे च चालियम्
 । स शब्द स्तेन निघाति गान्धारस्ते
 न कथ्यते ॥ चतस्रः पञ्चमे षड्जे
 अर्धमे श्रुतयो मताः । अष्टमे षे
 धेते तिस्त्रो द्वे गान्धारनिघादकैरिति
 ॥ न । गन्धरसे ॥
 गान्धारराज । पुं । महाभारतप्रसिद्धे शकु-
 निनाम्नाख्याते दुर्योधनस्य मातुले ॥
 गान्धारी । स्त्री । धृतराष्ट्रस्य पत्न्याम्
 ॥ जिहाना शासनदेवताविशेषे ॥ य-
 वासे ॥ दुरासभायाम् ॥ नाडीविशे-
 षे ॥ यथा । इडापृष्ठे तु गान्धारी म-
 यूरगण्डसन्निभा । सव्यपादादिनेत्रा-
 न्तागान्धारीपरिकीर्त्तितेति ॥ गां-
 भ्ना इतिप्रसिद्धे मादक इत्यविशेषे ॥ गां-
 इति दिष्णुसिद्धान्तसाराश्ली वैद्यक-
 ग्रन्थः ॥
 गान्धारेयः । पुं । दुर्योधनस्य ॥ गा-
 न्धार्या अपत्यम् । स्त्रीभ्योडक् ॥

गायत्री

हारिणि । गन्धत्रयिणि ॥ संतु अम्ब
 छात् राजपुत्र्याजतिः सङ्करजातिः ।
 अर्धकर्मलिखेनगन्धदानश्चेति परा-
 शरः ॥ गांधिपोक्ता इति गौडभाषा
 प्रसिद्धे कीटिविशेषे ॥
 गामुक्तेः । वि । गमनं धीसे । गन्तरि ॥
 गच्छति सच्छीकः । गन्तुं । शेषप-
 तपदस्याभूदपहनकर्मगर्मशब्दक-
 ज् । पूच्छुकम् ॥
 गाम्भीर्यम् । न । अचीभ्यस्ते ॥ गम्भी-
 रेभवम् । गम्भीराज्भ्यः ॥ गम्भी-
 रस्ते । अगाधस्ते ॥ पीच्छाज्जन्धप-
 स्ते दिशि दिशिजकदा सर्वं शरय्यो
 गरीक्षां सुषामावांसभानां समरं वि-
 टपिनां जस्यभूमि स्वमेव । गम्भी-
 रं किञ्च तादृक् त्वयि संक्षिप्तनिघे-
 किञ्च विशोपेयामः सर्वोपायेन कै-
 चावक्यिमनुजिं कृपादृष्टयः काङ्क्ष-
 शीयाः ॥
 गायकः । वि । गातरि । गायने ॥ ग-
 न्धर्वे ॥ गायति । गी० । यत्तु ॥
 गायत्रम् । न । सामविशेषे ॥ वि । गा-
 यत्री सम्बन्धिनि ॥
 गायत्री । पुं । सुन्दिरपृथे ॥ वङ्गिभाषा-
 चिन्तांतयेति वैद्योक्तेः । ग्री० इतिः ॥
 गायत्रस्तोत्रवस्युहातरि ॥
 गायत्री । स्त्री । चिप्रदादेव्याम् । वैद-

गान्धिकः । पुं । लेखके ॥ सुगन्धिश्च

गायनः

गार्गीय

सातरि ॥ गायनं प्रायते । चैत्रमा-
 जने । सातेतु पस्ये इतिकः । गौ०
 डीपु० ॥ यथा प्रव्यासः । प्रतिगुहाच
 दोगार्गं प्रतका सुपपातकान् । गा-
 यत्री मोक्षते ससाधायनं प्रायते य
 त इति ॥ अफिकः । न सिवां प्रतिप
 दित गायत्रीं यक्ष्णया च । सोऽम
 श्रीत्युपासीतः विधिनायेनकेनचि
 दिति ॥ अद्याः स्वानं पुष्करे ॥ सुप
 भयत्सावित्री । नेपतिष्ठेत्तयोः द्विजः
 । काले प्रिकार्जं सप्तहात् सपते वा-
 न् । ज्ञानं ॥ गायत्रीसखतो वाचां
 दत्तयेनाकविभम् । कालेसावित्रि
 केणः स्वान् । वेतद्वर्णः जगदुपयमि-
 तिममपुराणम् ॥ दुर्गायां देव्याम्
 । मुद्राभ्याम् ॥ यथा । गायनं गम
 न्नादासि गायत्रीं त्रिदशार्दितेति देवी
 निवृत्ताध्यायः ॥ तद्यः । गानः गायः
 । भावे चञ् । युक् । गायेत् गानेन
 प्रायते । चैत्रः । सुपीतियोअविभा
 गात् । के ॥ खदिरदुमे ॥ पञ्चदरे उ
 न्दोषि । तस्यावृत्तिखितिषा । यथा
 । तनुमथा १ शशिवदना २ सोम
 रानीति । उदाहरयन्त तत्तत् स्या
 ने इष्टयमः ॥

कर्त्तरिः यदुट् । प्रातोयुक् ॥ ज
 कात्के ॥
 गायत्री । स्त्री । गानकव्याम् । टिच्वा
 न्नीयं ॥
 गायिका । स्त्री । गायन्याम् ॥ स्वसन्ता
 त् । गायत्रात् । खियां । टाप । मख्य
 । आदित्तीकम् ॥
 सतिपम् । न । खेदने ॥ गीर्षते । गू०
 । मूसादिगृभोषिदक्ष इति खिच
 प्रख्ययः ॥
 गावदम् । न । खेदमन्त्रे ॥ मरुत्तमं
 वेत् ॥ खित्वाके ॥ गावदपुराके ॥
 अथ खोकसंखोक्ता देवी भागवते
 यथा । एकैकनिर्गतसाक्षं गावदं
 इति भाषितमिति ॥ तस्यै ॥
 गावदिकः । पुं । विभक्तेषु ॥
 गावदी । स्त्री । पाताङ्गमखीकताया
 । न् । विद्याविभेदे ॥
 गावदतम् । न । मरुक्ते । हरिन्मथौ
 । पक्षा इति भाषा ॥ गवदतौ जात
 म् । तस्यै दमिष्यण ॥
 गावदतपत्रिका । स्त्री । पाचीसता
 याम् ॥
 गार्गी । स्त्री । वृषदारण्यकोपनिषत्तम्
 सिद्धायां प्रज्ञाप्तदिन्यां वचस्तुतनया
 याम् । साचक्रव्याम् ॥ गर्गस्यापत्यं
 स्त्री । गगाचञ् । यक्ष्णनेतडीप ॥

गायनः । जि । गायके । गायके ॥ गा-
 यति । गौ० । यदुट्चेति शिल्पिनि

गार्हस्थ्य

हृत्सद्वितस्योतियलोपः ॥

गार्गीयम् । वि । गर्भप्रोक्ते ॥

गार्ग्यं । पुं । मुनिविशेषे ॥ गर्ग्यगो

॥ शपत्त्वम् । ग० यञ् । विद्वत्तेर्गर्गाः ॥

गार्ह्यम् ॥ न । लिप्सायाम् । जाकाङ्क्षा

याम् । वृष्णाभुरे ॥ गर्ह्येय । चतुर्थ

र्षादिस्त्रात् स्वार्थे यञ् ॥

गार्भपत्रः । पुं । गृभपत्रयुक्ते वाणे ॥

गार्भा । पुं । गर्भमुद्युर्ध्वं क्रिपमाणे क-

र्मविशेषे ॥ वि । गर्भसम्बन्धिनि ॥

तस्येदमित्यञ् ॥ गर्भाधानादौ ॥

गार्भिकम् । वि । गर्भसम्बन्धिनि ॥

गार्भियम् । न । गर्भबीजा समूहे ॥

तस्यसंमूह इत्यधिकारे भिच्चादि

भ्योश्च इत्त्वञि भस्त्रात् इति पुंश्रद्धा

वेचकृते इत्यण्यनपत्य इति प्रकृति

भावः ॥

गार्ह्यः । पुं । गृष्टिप्रतप्ते ॥ गृष्ट्यारूप

त्त्वम् । गृष्ट्यादिभ्यस्वेतिष्ठञ् ॥

गार्ह्यपत्न्यः । पुं । यथायिविशेषे ॥ गृ

हपति र्यजमान तेन संयुक्ताः ॥ गृ

हपतिना संयुक्तेभ्यः । अत्रसंज्ञाया

भिच्यनुदत्ते राह्वनीयादौनाति

प्रसक्तः ॥

गार्ह्यः । पुं । गृष्ट्ये । यागपुत्रादिका

रणे द्वितीयाश्रमे ॥ स्वार्थिकेभ्यः ॥

गार्हस्थ्यम् । न । गृहस्थत्वे ॥ गृहस्थ

गावेषु ।

स्य कर्म भावोवा । यञ् ॥

गाहनम् । न । चारणे ॥ चुवावना

पसावना इति गलावना इति च

भाषा ॥

गाहवः । पुं । मुनिविशेषे ॥ लोभे ॥

केन्दुके ॥ गाहवस्थापत्त्यम् । कस्य

भ्यश्चेत्यञ् ॥

गाहिः । पुं । प्राप्ते ॥ इति विकल्पशेषः ।

यथा । ददत्तु ददत्तु गाहिं गाहिमन्तो

भवन्तो वयं मिह तदभावात् गाहिदा

नेप्यशक्ता । अगति विदितमेतद्दी

यते विद्यमानं नहि । अत्रकविषाणं

दीयते य इदानीरिच्युद्भटः ॥

गाहितः । वि । कृतगाहने । चुवायानि

चोडा इति च भाषा ॥ यथा । गाहि

तं दधि सुक्रियं मिच्छादिः ॥ इषी

कृते ॥ यथा । गाहितस्य सुकर्षण

पोडशाश्रमे श्रीसकम् इति । गला

या इति भाषा ॥

गाहिनी । स्त्री । मुद्राविशेषे ॥

गालोत्थम् । न ॥ पद्मबीजे । कमल

गङ्गा इति भाषा ॥

गावलायिः । पुं । सञ्जये ॥ गवलाय

स्थापत्त्यम् । अतरञ् ॥

गावेषुकः । वि । गवेषुकायाअवयवे ।

तदिकारे च ॥ विल्याद्यञ् ॥

गाहनम् । न । प्रवेशने ॥ गाहना इति

गिरिक

ख्याते श्लोडने ॥ १ ॥

गीः । स्त्री । भार्यायाम् । वाचि । सार
; स्वल्पम् ॥ शृङ्खल्येताम् । गृशब्दे ।
। सं० छिप् । ष्टतश्द्वयोः ॥ १ ॥

गिरा । स्त्री । भयितौ । वचने ॥ १ ॥
गिरि । पुं० । गोत्रे । पर्वते ॥ मेरुमन्द

रकैलासमलयाम्बुमादमः । अ-
हेन्द्रः श्रीपर्वतस्वाहेमकूट स्ववैव

च ॥ अष्टाशिते ॥ सम्पूज्यागिरयः
पूर्वाः इत् कमात् ॥ गिरियके ॥ ने

त्रकप्रभेदे ॥ पारदकदोपविशेषे
॥ संन्यासिनां नामविशेषे ॥ यथा ।

सदोहृयाहुः यो बीरो मुक्तकेशो
दिग्ययः । सर्वत्र समभावेन भाव

ये सोमरोत्तमः ॥ शृष्टदेवीधिया
नारीं सः गिरिः परिकीर्तित इति

॥ स्त्री । गीर्षी । गिष्ना इति भाषा
॥ पालमूषिकायाम् ॥ त्रि । मूष्ये ॥

गिष्मन् । गृ० । इक् कृष्यादिभ्यः ॥
पाशुशकात् कर्षा । ष्टतश्त् ॥ गिर

तिथा । ह्रगृष्टपुकुटीति इः कित् ॥
गिरिकण्टकः । पुं । ङङ् ॥

गिरिकण्ठः । पुं । धाराकण्ठे । नीये ॥
गिरिकदली । स्त्री । बहुदीयायाम् ।

पनत्मायाम् ॥
गिरिकर्षिका । स्त्री । ध्रिय्याम् ॥ त्रि

रकियिषीष्टे ॥ अपराजिता-

गिरिजा

याम् ॥

गिरिकर्षी । स्त्री । अपराजितायाम् ॥
विवासे ॥ गिरि वीरमूषिका कर्षा-

स्थाः शिल्पर्यतुल्यपञ्चात् । ङीष् ॥
गिरिका । स्त्री । पालमूषिकायाम् ॥

गिरिः । संज्ञायाम् ॥ १ ॥
गिरिकायः । त्रि । गिरिरे । गीर्षकेषु

र्षिभिः ॥ १ ॥
गिरिगुर्जः । पुं । गीर्षुके ॥

गिरिजः । पुं । भवुकवृचविशेषे । गी

रजाके ॥ न । अशके ॥ शिवाजतु

नि ॥ शैलजे । लोहे ॥ गीर्षके ॥
त्रि । गिरिसम्भूते ॥ गिरेर्जातम् ।

जनी ॥ पञ्चम्यामितिः ॥ गिरौ

जातं वा । संस्रव्याजनेर्ङः ॥
गिरिजा । स्त्री । गीर्ष्याम् । पार्श्वर्ष्याम्

॥ मातुखुड्याम् ॥ त्रि । पुत्रायाम्
॥ चुश्याषा षभेदायाम् ॥ त्रयमाया

शतायाम् ॥ कारीशृषे ॥ मल्लिका
याम् ॥ गिरिकदल्याम् ॥ गिरेर्जा

ता । जनी ॥ पञ्चम्यामजातादि-
तिः ॥

गिरिजामलम् । न । अशके ॥ गिरौ-

जातं गिरिधम् । कर्मात् । अमर्गता
। टपादिभ्याम् कणः । न मलमश्वे
तिथा । गिरिश्चतष्टमश्व ॥ गिरि
यायामर्षं या ॥

गीतम्

यतसा, विद्यतु त्वो हृदि सदा, भग
 वतः पदयुगमिति ॥ १११ ॥
 गिरीशः । पुं । स्थायो । रुद्रेण शिवे ॥
 मन्त्रद्विपत्तौ ॥ द्विमाचले ॥ दृष्टस्यतौ
 ॥ गिरेः कैलासस्य ईशः ॥ १११ ॥
 गिलः । पुं । जम्बीरे ॥ गिलति ॥ गू
 ङी मू० कः । अचि विभाषेति लल्लम् ॥
 गिलघातः । पुं । कुम्भोरे । नाका इति
 भाषा ॥ ११२ ॥
 गिलनम् । न । गिरणे । मन्त्रये ॥
 गितिः । स्त्री । गिलने ॥ गरलम् ।
 गू० । इक् कृष्यादिभ्यः । अचि विभा
 षेति लल्लम् ॥ ११३ ॥
 गिलितः । द्वि । भक्षिते ॥ गितिर्जाता
 ॥ इत्य ॥ तारकादिस्त्रीदि शब् ॥
 गिष्यः । पुं । सामवेदविदि ॥ गायके ॥
 गीतम् । न । गाने ॥ तल्लम् यथा ।
 धातुना तु समायुक्तं गीत मित्युच्य
 ते बुधैः । तष'नादात्मको धातुर्भा
 तु रच'सन्धय इति ॥ तद्विधं य
 था । गीतश्च द्विविधं प्रोक्तं यन्वगा
 षविभागतः । यन्वं स्यादेणुयीय ॥ दि
 गावन्तु मुगलमतम् ॥ षाषिच' नि
 यद् मनियदुश्च गीतं द्विविधं मुच्य
 ने । अगिबदं भवेद्गीतं वर्णादिनि
 यमं विना ॥ यदागमकपातुषु रनि
 यमं विना कृतम् । निबद्ध चमने

गीतम्

दगीतं तावमानरसाश्रितम् ॥ ११४ ॥
 न्दोगमकपातुषु वर्णादिनियमैः कृ
 तम् ॥ ११५ ॥ अगिभः पाव्यमभू जीतं
 ॥ सामन्याः समपञ्चत, युक्त्याः ॥ ११६ ॥
 ॥ नया जीता रसाश्वाऽऽर्षकः स्मृताः
 ॥ ११७ ॥ अत्रैः उल्लङ्घये जीतं इत्येना
 ॥ ११८ ॥ मदर्शयेत् दृष्टिभ्यां भावयेद्भावं
 ॥ पादाभ्यां ताव त्रिष्यपः ॥ गीतं पी
 नपयोधरा समदना नारी विविधा
 ॥ कथा रस्यं हर्म्यतर्ल' सुधीशुकिरस
 ॥ प्रोदीपिता यामिनो । विश्रवाः सु
 ॥ हृदः सुताः सुमनसो भक्ताः पुनः
 ॥ शिवकाः श्रुतुं गीतफलं कविष्व मतु
 खं संसारसारा मताः ॥ सङ्गीतकेन
 रम्येण मुखं यस्मिन् चेतसि । मनु
 ॥ प्यवृषभे लोके विधिनेऽसन्निहितः
 ॥ संसारदुःखदग्धानामुत्तमाना म
 नुष्यन्त ॥ प्रभुषा अङ्गरेणात्र गीतं
 नाचं प्रकाशितम् ॥ गीतस्त्री यदि
 गीतेन गायति यत्नं पदम् । वद
 स्नानुचरो भूत्वा तेनैव सह मोदते
 ॥ गीतेन हरिणा गङ्गां प्राप्नुवन्वपि प
 चिष्यः । वना टायन्ति फणिसः शि
 श्यो न इदमिच ॥ कृतिघमत्कृत
 ये क्षिमतः परं फणियरोऽश्रुतरो
 वत पञ्चमः । अघिसती यदवाप स
 टापसां मधुरगीतपशोकतश्रुतः ॥ ११९ ॥

११४ ॥ ११५ ॥ ११६ ॥ ११७ ॥ ११८ ॥ ११९ ॥

११४ ॥ ११५ ॥ ११६ ॥ ११७ ॥ ११८ ॥ ११९ ॥

गीतिः

परमानन्दविषयं न अभिमतफलं व
 शोकरयम् । सकल जनचित्तहरणं
 विमुक्तिधीर्जं परंगीतमिति प्रशंसा
 ॥ वि । शब्दिते ॥ गी । क्तः ॥
 गीतमोदी ३ पुं । क्विबरे ॥ वि । गा
 नानुरागिणि ॥
 गीता । स्त्री । कृष्णार्जुनसंवादात्मकेषा
 स्तविशेषे ॥ यथा । भारते सर्ववेदाऽ
 र्थो भारतायैश्च कृत्स्नैः । गीताया
 स्तस्ति तेनेयं सर्वशास्त्रमयी मता
 ॥ इयं महादशाध्यायी क्रमात् पट्ट
 कवयेय हि । कर्मोपास्तिसानका-
 यडवितयात्मा निगद्यते इतिनीलक
 शुचनुर्धरः ॥ गीतासुगीताकर्तव्या
 किमन्यैः शास्त्रविस्तरे रिच्यदिश्यी
 धरस्वामी ॥ यतद्व्याः । आन्त्रमेधि
 कपर्योक्ते प्राज्ञानगीतानुगीते । दे-
 वीभागवतोक्ता भगवतीगीता । च
 ध्यात्सराभायकोकारामगीता । श्री
 विष्णुभागवतोक्ता गीधीगीता । शि
 वगीतायाश्चवृद्धो ऽ ध्यात्मविद्या
 निरूपणपरः स्ति ॥
 गीतासार । पुं श्रीकृष्ण अर्जुनसंवादा
 त्मकेमुक्त्वाथ ऽष्टाष्टादियोगव्ये ग
 रुडपराणोक्ते ॥

गीष्पतिः

तीय मपि शार्ङ्ग मीक्ष्यते यस्याम्
 । सगीतिः कश्चिपतिना निर्मलम
 तिना निवेदिता नूनमिति ॥
 गीतिका । स्त्री । कृतिसंज्ञकेषिंशय
 चरावृत्तिविशेषे ॥ यथा । सनेका
 मरैःसखगा यदा कथिता तदा खलु
 गीतिका ॥ वरपाणिशोभिसुवर्ण क
 ङ्कसररररररररररररररररररररररर
 दसद्विनूपुररुपकण्डलमण्डिता । क
 थिराजपिङ्गलवर्णिता कविसार्धमा
 नसहारिका वरकाभिनीय सनेधि
 ता गदि कक्षसा किल गीतिकेति ॥
 गीरथः । न । वीये । इहयती ॥
 गीर्षः । वि । यथिते । स्तुते ॥ गिधिते ॥
 गीर्षतेस्त् । मुनिगणैः शब्देषा क्तः ॥
 गीर्षिः । स्त्री । गिरौ । गिषने ॥ गि-
 लनम् । गृ० । क्तिन् । षष्वादिभ्यः
 क्तिञ्चिटायत् । तेनचत्तम् ॥
 गीर्षो । स्त्री । सरस्वत्याम् ॥
 गीर्षिता । स्त्री । महाव्योतिष्पत्याम् ॥
 गीर्षाणः । पुं । देवे । सुरे ॥ गीरेष
 निघण्टाऽनुग्रहसमर्था २ यो ऽथं
 यथा सः ॥ दम्नोष्कपाटे गिरंवनुते
 याचते स्तुतिप्रियत्वात् । घनुधापने
 । र मव्यब् । पूर्वपटाटिति चम् ॥

गीतिः । स्त्री । गने ॥ शार्ङ्गोऽपि गीर्षायकुसुमम् । न । चक्रे ॥
 गेपे ॥ यथा । शार्ङ्गप्रथमार्द्धसमदि गोष्पतिः । पुं । पिषखे । गुरौ । इह

गुग्गुलुः

स्यतौ ॥ शिराम्प्रतिः ॥ अहरादी
नामितिरेफाभावपत्रे इदुदुपघस्ये-
ति पः । अहरादीनामिति रेफपत्रे
गीर्षतिः । रेफाभावपत्रे गीः पतिः
- गीः पतिः ॥ परिहृते ॥

शीघ्रतीष्टिः । स्त्री । अहस्यतिसवनाम
यामे ॥

गुग्गुलुः । पुं । सनाम्प्रतिहे हृत्पवि
शेषस्थानिर्धामे । गुग्गुलौ ॥ रक्त
धिमौ ॥

गुग्गुलुः । पुं । कुम्भे । उज्ज्वलक्रे ।
सुरे ॥ अक्षानुसादयः । अहिषाचो
अहानीलः कुमुदः पद्म रक्षपि ।
हिरण्यः पद्मे । शेषो गुग्गुलौः पञ्च
जातयः ॥ भृङ्गात्मनसवर्षस्तु अहिषा
चरतिस्मृतः । अहानीलस्तु विषेयः
स्वनामसमलक्षकः ॥ कुमुदः कुमुदा
भ. स्यात् पद्मोसागिक्यसन्निभः । हि
रण्याख्यस्तु हेमाभ पञ्चानां लि-
ङ्गरीरितम् ॥ अहिषाचमहानीलौ
गणेश्यानां हिता वुमौ । हयानां
कुमुदः पद्मः स्यात्परोम्यकरौपरौ
॥ विशेषेण मनुष्याणां कमक परि-
कीर्षितः । कटाचि अहिषाचस्तु
मतः कैविल्लृष्टा सपि ॥ गुग्गुलु
पिंशट स्निक्तो यीर्योष्णः पिप्पल-
सरः । कपाचः कटुकः पाके कटु

गुग्गुलुः

रुचो लघुः परः ॥ भयसन्धानक
दृष्यः शूलः स्वर्गो रसायनः । दी-
यनः मिच्छिजेवस्यः कफघातवशाप-
चि । - मेदोमेहाश्मवातांश्च क्लेद-
कुष्ठाश्ममाकृतान् ॥ पिठकाग्रन्निशो-
फार्शोगण्डमाखाकुमीन् जयेत् ॥
आधुर्वी श्कमये दातं कवायक्षा श-
पित्तहा । तिक्तत्वात् कफजित्तेन
गुग्गुलुः सर्वदोषहा ॥ स लवो ब्रंश-
लोद्युष्यः पुराण स्वतिलेखनः । कि-
न्धः आम्बनसङ्गाशः पक्षजम्बूफलो-
पत्रः ॥ अतनो गुग्गुलुः प्रोक्तः सुग-
न्धि र्धस्तु पिच्छिलः । शुष्को दुर्गन्ध-
क श्लैश त्वक्तप्रकृतवर्षकः ॥ पुराणः
स तु विज्ञेयो गुग्गुलु र्वीर्यवर्जितः
॥ अक्षं तीक्ष्ण मजीर्णश्च अर्वायं
श्रम भातपम् । अक्षं रोपं त्यजेत्
सम्यग् गुणार्थी पुरसेवकः ॥ अक्ष स्या-
नविज्ञेये जन्मादिकवदनं यथा । वा-
यन्ते पुरयादपा. मरुमुषि शीप्ते र्क-
सन्नापिताः शीतार्त्ताः शिशिने ऽपि
गुग्गुलुरसं सुष्वन्ति ते पञ्चधा । हे-
माभं अहिषाचतुष्टय मपरं सत्प-
द्मरागोपमं भृङ्गामं कुमुदयुतिश्च
विधिना दाया परीक्षाततः ॥ चर-
ज्वलन्ति तपन्ते विषुसं प्रयागि कि-
यन्ति कोष्ठासन्निभे पयसः समाना

गुच्छक

। प्राच्याः शुभाः परिहरे चिरकाल
जातान् अङ्गारवर्णासमप्यविमन्धव
र्णानितिप्रयोगामृतम् ॥ पक्षस्यास्य
पूर्वाधीर्यस्य मासप्रथमवर्णं तिष्ठती
सिचैद्यपरिभाषा ॥ गोजति । गु
जलीये । क्षिप् । गुजे। व्याधेः गुहति
। गुडरक्षणे । बाहुलकात् नः । उ
क्त्योरै क्यम् ॥

गुच्छः । पुं । सवके । कक्षिकादिकद
म्बे । बहुभिः पुष्पैः फलैर्ना सन्वा
धः पक्षवधनिर्गुच्छः । गुच्छा इति
भाषा ॥ सन्वे । भूतत एव यत्र च
तासमूहो भवति नच प्रकाशानि
ते गुच्छा नक्षिकादयः । भुञ्ज इति
मापा ॥ चारविशेषे । चात्रिंशदष्टि
केहारे ॥ कक्षामे । मोरपद्म इति
भाषा ॥ गुध्यते । गुधपरिचेष्टने । स
स्यादिभ्यन्कृदिति श्रीभोजः ॥ गूय
ति । गुडशब्दे । बाहुलकात् छगूया
॥ यहा । गवनम् । गुच्छः । संकि
प् । मुक् । गुतं ह्यति । छोलेदने ।
आतोनुपेतिकः ॥

गुच्छकः । पुं । सवके । पुष्पसङ्घाते ॥
सन्वे ॥ चात्रिंशदष्टिकेहारे ॥ कक्षा
ये ॥ रीठाकरञ्जे ॥ न । शन्यिपथे ॥
गुच्छात्कार्ये कन् ॥

गुच्छकण्ठः । पुं । रागीधान्ये । लक्ष्मणा

गुञ्जरी

नविशेषोयम् ॥

गुच्छकरञ्जः । पुं । सानन्दे । सिग्ध
दले ॥
गुच्छदन्तिका । स्त्री । कदल्याम् ॥
गुच्छपत्रः । पुं । ताम्रश्वे ॥
गुच्छपुष्पः । पुं । सप्तच्छदवृक्षे ॥
गुच्छपुष्पकः । पुं । गुच्छकरञ्जे ॥ री
ठाकरञ्जे ॥

गुच्छपुष्पी । स्त्री । घातक्याम् ॥ शिम
डीवृक्षे ॥

गुच्छफलः । पुं । रीठाकरञ्जे ॥ राभा
दन्याम् ॥ चतके ॥

गुच्छफला । स्त्री । अदिदमन्याम् ॥
काकमाच्याम् ॥ निष्पाच्याम् ॥ श्रा
घायाम् ॥ कदल्याम् ॥

गुच्छवधः । स्त्री । गुच्छाकादृष्टे ॥

गुच्छमूषिका । स्त्री । गुच्छातिनी
द्वये ॥

गुच्छार्हः । पुं । चतुर्विंशतियष्टिके च
रे ॥ न । अर्जुगुच्छे ॥ गुच्छस्य अर्ह
। शामार्हुवत् समासः ॥

गुच्छालः । पुं । भृत्थे । गन्धखेड ॥

गुच्छाह्वानन्दः । पुं । गुलश्चरन्दे । नि
घण्टिकायाम् । कुली इति गीद
भाषा ॥

गुच्छी । स्त्री । गुच्छकरञ्जे ॥

गुञ्जरी । स्त्री । रागिणी विशेषे ॥ अ

गुग्गु

गुडः

स्वारूपं यथा । श्यामा । सुकेशी म
ख्यदुमाणां मृदूलसत्पल्लवतल्यया
ता । श्रुतेः स्तराणां दधती विभा
गं तन्वीमुखाद् दक्षिणगुञ्जरीयम्
॥ अस्याः कालनियमो यथा । नाटो
गौडो वराहीश्च गुञ्जरी देशि रेष
श्च । पूर्वाह्ने शाक भेतेषां निषिद्ध
मिति तद्विदः ॥ मतभेदेन पूर्वाह्ने
पिगोयते ॥

गुग्गु । पुं । गुग्गु । पुष्पलवके ॥
गुग्गुकृत् । पुं । भ्रमरे ॥ गुग्गुं ध्वजिवि
शेषं करोति । सुकृष् । क्लिसुका ॥
गुग्गुनम् । न । भ्रमरादीनां गुग्गुगु-
ध्वनौ । गुग्गुते ॥

गुग्गु । स्त्री । कृतादिशेषे । काकधि
ज्वलाम् । रक्तिकायाम् । घुंघची
धिरमठी रक्ती इत्यादिभाषाप्रति
हायान् भिल्लभूषणायाम् ॥ श्वेत
रक्त प्रभेदेन ज्ञेयं गुग्गु। ह्ययं पुष्पैः ।
गुग्गु। ह्ययं केष्यं स्त्रा क्षतपित्तव
रापहम् । मुखशोधकमश्रासत्पणा
मदपिनाशनम् ॥ नेषामशुद्धं ह्ययं
पक्ष्यं कण्डूद्वयं हरेत् । कृमीन्द्रमुत्त
कृष्टानि रक्ताशुद्धपक्षाधिच ॥ मान
शेषे ॥ गुग्गुया ययायां कथिताय
गुग्गुति स्त्रीनामती ॥ विषयपरिमा
ने । इति वैश्याः ॥ चतुर्दशपरिमा

खे ॥ गोधूमद्यमाने ॥ पटहे ॥ म
धुरध्वनौ ॥ मंदिगगृहे ॥ चर्वाया
म् ॥ गुग्गुति गुग्गुमथक्ते शब्दे । प
। चावत् ॥

गुग्गुिका । स्त्री । गुग्गुार्थे ॥ स्वार्थेकः ॥
गुग्गुितम् । न । गुग्गुने ॥ न गुग्गुितं त
कजहार यन्मनः इतिभंष्टिः ॥

गुग्गुः । स्त्री । } गोले । जपसङ्
गुग्गुिका । स्त्री । } ख्यानसाधने । व
गुग्गुटी । स्त्री । } टिकायाम् । गो
खी नखी इतिचभाषा ॥

गुग्गुः । पुं । गोखके ॥ इस्तिस्त्राहे ॥
श्रासे ॥ कार्पास्याम् ॥ इक्षोर्विकारे
। इक्षुसारे । शिशुप्रिये ॥ इक्षो र
सो यः सव्यक्तो जायते लो। छपद्दृष्टः
। स गुग्गुो गौ। हदेशे तु मत्स्यशोध
गुग्गुो मतः ॥ गुग्गुो ह्ययो गुग्गुः क्षि-
ग्धी वातप्रो मत्स्यशोधनः । नाऽति-
पित्तहरो मेदः कफकृमियलप्रदः ॥
गुग्गुो जीर्णो मधुः पथ्योऽनभिष्य-
न्द्यधिपुष्टिकृत् । पित्तप्रो मधुरो ह
य्यो वातप्रोऽत्यक् प्रसादनः ॥ गुग्गुो
नत्र । वफ्यासकासकृमिकरोऽपि ह
त् ॥ श्लेष्माय मःशु विनिष्टमि स-
दार्द्रिकेण पित्तं निक्षन्तिच स एव ह
रीतकीभिः । गुग्गुया समं चरति ॥
वात मशेष मित्यं दे। धषयपयकर।

००००

गुडफ

गुडुची

ये नमो गुडाये ॥ गुडति ॥ गुडनेष्ट
 ने । इगुपधेतिकः ॥ यदा । गवते ।
 गुडस्य यत्केग्वे । कादिभ्यः किदिति
 षडः ॥ सिला चतुर्गुणा देवा वटीषु
 द्विगुणी गुडः ॥
 गुडका । पुं । गुडद्वारापकौषपविशेषे
 ष्य पूर्यतेजः षड्मासपर्यन्तं ति
 ष्टीतिपरिभाषा ॥
 गुडकरी । स्त्री । रानिखीविशेषे ॥
 गुडदण्डम् । न । इचौ ॥ गुडस्य दण्डम् ॥
 गुडलक्ष् । न । त्वत्वे । चोचै ॥ दाष
 ष्ठीनी इतिभाषाप्रसिद्धे गन्धप्रथे ॥
 गुडलक्षम् । न । त्वक्पथे । गुडलक्षि ॥
 गुडदाह । न ॥ इचौ । रसाले ॥
 गुडधानाः । स्त्री । गुडमिश्रितधानासु
 जी गुडधानी, इतिभाषा ॥ गुडेन धा
 नाः गुडधानाः । मन्थयेद्यमिन्थीकर
 यमिति समासः । मिन्थयक्रियादा
 रा सामर्थ्यम् । तांघिना मिन्थीकर
 यत्त्वा योगात् । बहुवचनान्तायं धा
 नाभृष्टयनेस्त्रिय । इति बहुवचननिर्द्
 शान् ॥
 गुडधेनुः । स्त्री । दानार्थं गुडादिनिर्मि
 त्तयां धेनौ ॥
 गुडपुष्प । पु । मधूकवृक्षे । महुवाइ
 तिभाषा ॥ गुडद्रवपुष्पमस्य ॥

गुडभा । स्त्री । यावन्तोत्तमैकरायीम् ॥
 गुडमूलः । पुं । अल्पमारिपशके ॥
 गुडलम् । न । ॥ शौडीमदिरायाम् ॥
 गुडि । त्रि । गुडयुक्त । गुडला गुडली इति
 -वभाषा ॥
 गुडबीजः । पुं । मसूरे ॥
 गुडशर्करा । स्त्री । पिष्यटायाम् ॥ इति
 विकारणशेषः ॥
 गुडनिधु । पुं । रिकेशोभाकने ॥
 गुडा । स्त्री । कुष्ठीम् ॥ गुडिकायाम् ॥
 उशीर्याम् । लघुकाशे ॥ गुडान्
 टाप ॥
 गुडाकी । स्त्री । निशायाम् इति स्त्री ध
 रस्वामिनः ॥
 गुडाकेशः । पु । सदाशिवे ॥ गुडा कु
 हीतदत्त केशा अस्य जटाधारित्वा
 त् ॥ अर्जुने ॥ गुडाकायाईशः ॥ वि
 । जितमिश्रे ॥ सर्वेषु सावधाने ॥
 गुडालक । पु । न । केशचक्र ॥ मु
 खं मुकुन्दस्य गुडालकावृतम् ॥
 गुडाशय । पु । आलोटे ॥ वि । गु
 डेच्छौ ॥
 गुडिका । स्त्री । दण्डदटिकायाम् ॥ द
 टिका गुडिका चेति सघाडान्तर
 भेदत । इति वैद्यकपरिभाषा ॥
 गुडुची । स्त्री । गुडूच्याम् । अमता
 याम् ॥

गुडफलः । पुं । पीलुद्वे ॥

अमता

गुडूची

गुडूची । खी । मिल्नेय इतिभाषाप्रसि
 हायां लतायाम् । वत्सादन्याम् । खि
 । अरुहायाम् । अस्ततायाम् ॥ अद्या
 । उत्पत्त्यदिकं यथा । अथ खड्गेश्वरो
 मानी रायणो राघसाधिपः ॥ राम
 पत्नीं वना खीतां अहार मद्मनात्
 । रः ॥ तत स्तं वलवान् रामो रिपुं
 जायापहारियम् । एतो वानरसैन्ये
 न अर्घान् रायामूर्द्धनि ॥ हते तस्मि
 न् सुसुरारता रायणे वलगरिंते । दे
 । बरालः सहस्राक्षः परितुष्टो अतिरा
 घने ॥ तत्र ये वानराः केचि श्वा
 खे निहता रणे । तानिन्द्रो जीवया
 भास क्षंसिद्या अस्तवृष्टिभिः ॥ त
 । तो येपु प्रदेशेषु अविगापान् परि
 । श्रुताः । पीयूषविन्दकः प्रेतु स्त्रीभ्यो
 । जाता गुडूचिका ॥ गुडूची कटुका
 तिक्तः स्यादुपाका रसायनी । सङ्गा
 । चिणी कपायेष्याः लष्ठी वल्यामि
 दोषनी ॥ दोषपयामहृद्दाहमेह
 कासांश्च पाण्डुताम् । कामलाकुष्ठ
 वातास्रज्वरशुभियमी र्हेरेत् ॥ गु
 डति । गुडरघणे । बाहुलकादूष
 ट् । डीप् ॥

गुडूचीकल्कः । पुं । कल्कविशेषे ॥ सय
 या । अमतायाः शतं चूर्णं वाससा
 परिशोषितम् । पृथक् पोः श्रमागाः

गुणः

स्युगुंडमाचिकसर्पियाम् ॥ दशानि
 । मंचयेदितः खरो अहितंमिताश्रमः ।
 । नीस्य कश्चिद्भवेत्तामि नैः खरप्रसि
 । नष ॥ जज्वरा विषमानैवमेहमा
 निखरक्तकम् । न च नेपगतां रोगाः
 । परमेतस्सायनम् ॥ मेधाकरं विदे
 । पत्रं प्रयोगादस्य बुद्धिमान् ॥ कीवे
 र्पर्यतं सारं यथैवादिर्तिजं क्त
 चेति ॥

गुडूचीपत्रम् । न । अमतायाम् ॥ गु
 डूचीपत्रं । मायेयं सखेवररं खसु
 । कृषायं कटुः तिक्तः स्वादुमीकं
 । रसायनम् ॥ वल्य सुष्णस्य सङ्गाधि
 हन्याद् दोषपर्यहंशाम् । दाह प्रमे
 । ह्यतास्रकामलाकुष्ठपाण्डताः ॥

गुडेरः । पुं । गुडके ॥ शशे ॥ गुडति
 । गुडणं पतिकठिकुठिगडिगुडिर्दं शि
 । भयस्क ॥ ३१ । ३३ । ताम्नी
 गुडेरकः । पुं । शशे ॥ ३३ ।
 मुडोद्गर्वा । खी । शर्करायाम् ॥ ३३
 गुणः । पुं ॥ मौर्याम् । ज्यायाम् । धनु
 राऊर्ध्वगरत्नौ । चित्ता इति भाषा
 ॥ अग्रधाने । गौर्यादेः रसगन्धादेः
 च ॥ तल्लचणं यथा । सत्त्वे निविश
 ते ऽपैति पृथक्जातिषु दृश्यते ।
 साधेयश्च क्रियाज्यस्य सो ऽसत्त्वप्रकृ
 ति गुणः ॥ सत्त्वद्रव्यम् । सत्त्वस्य

गुणः

निविशते इति सत्प्रकारं व्याख्येयम् ।
 एतेन सत्त्वाव्यवर्त्तते । सादिनकेव
 कं इत्येव वर्त्तते किन्तु इत्युक्तं कर्मसु ।
 ननु इत्येव इत्युक्तं वर्त्तते इति तत्राति
 व्याप्तिरसत्त्वात् । अप्येतीति तत्रापि
 गच्छतीत्यर्थः । अर्थात् सर्वत्रादेव । य
 द्यापीतसायां जातायां फलादेर्नाल
 तामिति नैवं इत्युक्तं इत्यादयेति । एव
 मपि गोत्वं गोपु वर्त्तते, अत्रादेशा
 येति तत्रातिव्याप्तिरसत्त्वात् । पृथग्ना
 तिषु दृश्यते इति । गोत्वं हि इत्युक्तं
 बान्तरनामाजातिषु न दृश्यते गुण
 सु दृश्यते । यथा अन्वेष्टया नीलताट
 यादिव्यपि दृश्यते । एतेन पूर्वार्हेन स
 कस्यजातेष्वेव दृष्टेः । एवं तर्हि कर्म
 इत्येव वर्त्तते ततोऽपैति पृथग्नातिषु
 दृश्यते चेति तत्रातिव्याप्तिरसत्त्वात् ।
 साधेयत्वात्क्रियावत्त्वेति । उत्पादा
 नुत्पाद्यत्वर्थः । उत्पाद्योयथा । घ
 टादे, पाकजोऽह्वादिः । अक्रियाव,
 कनुत्पाद्यः । सद्यथा । आकाशादेर्मह
 त्त्वादिः । क्रियातु सर्वाप्युत्पाद्यैव न
 नित्येति तस्या वैविध्याभावाद्गुणत्वा
 मान । एवमपि इत्युक्तं गुणत्वं प्रामोति
 अयवविद्व्यं हि अवयव इत्येषु निवि
 शते । असमवायिकारणसंयोगानि नृ
 ची विनाशान्तोपैति भिन्नजाती

गुण

येषु च संज्ञादादिषु दृश्यते । इति
 धर्ममवति नित्यानित्यमेर्देन । निर
 पयवस्यात्मपरमात्मा देर्नित्यत्वाद्द
 य विद्व्यस्यतु घटादेर नित्यत्वाद्द
 त्त्वात् । असत्त्वमकृतिरिति । अद्वय
 स्वभाव इत्यर्थः ॥ ॥ उपैत्यन्यत्वात्
 त्वन्यद्दृष्टो द्रव्यान्तरेष्वपि वाचकः
 सर्वत्रात्मानां इत्यादन्यो गुणः स्मृतः
 ॥ इति पारिभाषिको गुणोऽप्रधान
 एवान्तर्भवति ॥ तेलोपसवीर्ये
 र्वैवैराग्यमक्तयश्च पराश्रितत्वा देव
 गुणाः ॥ शुक्लादौ ॥ सच शुक्लादिभ
 यदानां पटादौ प्रवृत्तिनिमित्तमभव
 ति ॥ विशेषाधानहेतौ तिष्ठेवस्तुध
 र्मे । शुक्लादयोर्हि गवादिर्कं स्वजा
 तीयेभ्यः कृष्णगत्तादिभ्यो व्यावर्त्तय
 ति ॥ अपिच, इत्युक्तं व्यापकतावच्छे
 दकसत्त्वान्यजातिमत्त्वं तदर्थं, ॥ यथा
 । रूपरसगन्धस्पर्शसङ्ख्यापरिमाण
 पूर्वकसंयोगविभागापरस्वापरत्वगुण
 त्वद्वयत्वे एतन्वदुद्दिमुखसुःखेच्छा
 देपप्रयत्नधर्माधर्मसंस्काराश्चतुर्विंश
 तिगुणा इति ॥ कर्मव्यतिरिक्तत्वे सति
 चातिमात्राश्रये ॥ त्रिवेकवैराग्योप
 रतितितित्वासमाधनेषु ॥ आकाशा
 दौ । सांसिद्धिकवैनायिकाप्राकृति
 कमेर्दमित्ये ॥ इत्याश्रिते । फलादेर

गुणः

सगन्धादौ ॥ सूत्रे ॥ इन्द्रिये ॥ नित्या
 -गे ॥ शैर्षादौ ॥ संस्वरखलमसु
 ॥ गुणानाम् । परमं रूपं न दृष्टिपथ
 ॥ सुच्छति । यद्यु दृष्टिपथं प्राप्तं तन्मा
 ॥ यैव सुसुच्छकमिति भगवान् बार्धग
 -य्यः । गुणानां सत्त्वादीनाम् परमं रू
 -पम् अधिष्ठानमात्मैश्वर्यः ॥ रात्रः
 सन्धिप्रियत्वाद्दौ ॥ यथा । सन्धिप्रिय
 कृहयाजानि संख्या । प्यासम् । मेवच ।
 ॥ दैधीभावस्य विज्ञेया । यद्गुणा नीति
 ॥ वेदिनामिति ॥ देशकालप्रतादिच
 -तुर्दशसु ॥ तेषु । देशकालप्रतादि
 -स्य सर्वज्ञेशसहिष्णुता । सर्वविद्या
 -नता दास्य मूर्खः संदतमन्वता ॥
 -अविसंवादिता शैर्व्यशक्तिचत्वं कृत
 -प्रता । प्ररणागतवात्सल्य समर्पि
 च्चमचापलम् ॥ सतेचतुर्दश गुणाः
 प्रोक्ताः । शस्त्रेषुस्तरिभिः ॥ गौतमे
 तागुणा यथा । दयासर्वभूतेषु चा
 न्ति अनसूया शौचम् अनायासम्
 इलम् अकारिण्यम् अस्पृहेति ॥
 काव्यगुणकः । यथा । ये रचस्याङ्गि
 नो धर्मः । शैर्षाद्वय द्वात्मनः । उल्क
 र्पहेतव स्तेषु रचस्यस्वितयो गुणा
 इति ॥ तत्रभेदा यथा । श्लेषः प्रसा
 ॥ समता माधुर्यं सुधुमारता ।
 अर्थव्यक्ति हदारस्व भौव कान्तिस

शाब्दे

माधयः ॥ इतिवैदमर्गस्य प्रोक्ता
 ॥ दशगुणाः स्मृताः । माधुर्यं जप्रसा
 दाख्या स्वयं स्ते ने पुनर्दश ॥ तद्य
 तदशसत्त्वाभावे हेतुर्दश । केचि
 प्रदत्तमर्गस्तेषु दे । यथागात परेश्रि
 । ता । अन्वयेभजन्ति दे । प्रसन्नं कुप्रचि
 -त्वं ततोदश ॥ आदृत्तौ ॥ रज्जौ ॥
 तन्तौ । भीमसेने ॥ उल्क र्पे । दे ।
 शैर्षान्यस्मिन् विशेषार्थे ॥ समानभोगे ॥
 ॥ यथा । सत्त्वाद्यागुणस्य निमानेभय
 न्दृष्ट्यय वा संज्ञाजातिप्रियाशब्दान्
 दृष्ट्वा इत्येगुणवाचिन । चतुष्टयी
 शब्दानां प्रवृत्तिरिच्छाकरन्यनिष्क
 ॥ शैर्षादिपरिचयः ॥ गुणैते । गुणभा
 मन्वयो । घञ् ॥ गुणाः । कुर्वन्ति दूत
 -त्वं दूरेपि वसतां सताम् । जैतकी
 गन्धमाधाय स्वयं गच्छन्ति पर्यट्पद ॥
 गुणकः । पुं । पूरकाङ्गे ॥ यथा । गुणया
 त्तमङ्गं गुणकेन हन्यादिति ॥ ।
 गुणकारः । पुं । भीमसेने ॥ वि । गुण
 कारके ॥ । । । ।
 गुणगृह्य । वि । गुणपचपातिनि ॥ गु
 णानां गृह्य । यदाभ्यैरिवाद्यापद्ये
 यचेति ग्रहे क्वप् ॥
 गुणज्ञः । वि । गुणवेत्तरि ॥ यथा । गुणि
 नि गुणज्ञो रमते ना इगुणशील्य
 गुणनि परिशोप । अत्रि रिति

ॐ

ॐ

गुणभो

गुणवृ

वनत् कमलं नहि मेक स्वेकवा
सेपि ॥

गुणशंभः । पुं । गुणनाशे । पर्यस्तिका
याम् ॥

गुणधयविनिश्चितः । पुं । भावाकल्प
ते संसारदृष्टे ॥

गुणलयनिका । स्त्री । वस्तुनिर्मितगृहे
केयिकायाम् ॥ इति हेमचन्द्रः ॥

गुणधर्मः । पुं । गुणोन्मिश्रधर्म ॥ यथा ।
यो गुणेन प्रवर्तते गुणधर्मः संव्य
ते । यथा मूर्धाभिपिक्तस्य मजानां
परिपाकनिमित्तं ॥

गुणधयनी । स्त्री । गुणलयनिकायाम् ।
पटकुश्याम् ॥ इति हलायुषः ॥

गुणनिका । स्त्री । नृच्ये ॥ शून्याङ्गे ॥
पाठनिश्चये ॥ भौज्यायाम् ॥ आसे
दिते ॥ गुणभावेऽने ॥ शून्यास
न्योयुजितियुच् । कात्पूर्वसकारः
॥ शाखादीनांश्रीक्षने ॥

गुणवान् । वि । गुणविशिष्टे । मदी
नां एते गुणा इत्यभिमान इति ॥ गु
णवन्तं निपुञ्जीतं गुणहीनन्तु इर्जये
त् । पिण्डतस्यगुणाः सर्वे भूषे देः
षाहिकेवमितिगारुडेनीतिसारः ॥

गुणनी । स्त्री । पाठनिश्चये । श्रीक्षने ॥
गुणनीयः । पुं । शाखाद्यभ्यासे ॥ इति
हारावली ॥

गुणोच्छेद्यः । मत्पुं । सन्नन्धनि ॥
गुणवादः । पुं । प्रभाषान्तिरविरोधेस
त्यववादे ॥ यथा । आदिच्योयूपः
इत्यादिषु यूपे आदिच्यामेदक्षप्र
त्ययवाधितत्वात् आदिच्यवदुक्त्वं
लक्ष्योगुणोऽनेनलक्षयवा प्रति
पाद्यते । इति ॥

गुणप्रसाहः । पुं । चेतनाचेतनात्मके
प्रपञ्चे ॥

गुणवित् । वि । साङ्ख्यके ॥ 'सच स
त्त्वरजस्तमांसि त्रयोः गुणाः साम्येना
वस्थिताः जगतोः मद्दादिलक्ष्यस्य
कारणमिनि कल्पयति ॥ गुणधे ॥

गुणप्रवृद्धः । पुं । संसारदृष्टे ॥ तच्छा
खायाम् ॥ गुणे सत्त्वरजस्तमाभि
देहेन्द्रियविषयाकारपरिणतैः जल
सेचनीयैरिव स्थूलीभूतत्वात् ॥ गु
णैः प्रवृद्धः ॥

गुणवृक्षः । पुं । कूपके । नैकामध्यस्थे
रज्जुबन्धनस्तम्भे । गुणधरा मसतूला
इति भाषा ॥ गुणानां रज्जुनां
वृक्षः ॥

गुणभोक्तृ । न । ज्ञेयवद्वाणि ॥ सत्त्वर
जस्तमसां शब्दादिद्वारा सुखदुःख
मोहाकारेषु परिणताना मुपलब्ध
त्वात् ॥

गुणवृक्षकः । पुं । कूपके ॥ संचाया-

गुणभोक्तृ । न । ज्ञेयवद्वाणि ॥ सत्त्वर
जस्तमसां शब्दादिद्वारा सुखदुःख
मोहाकारेषु परिणताना मुपलब्ध
त्वात् ॥

गुणवृक्षकः । पुं । कूपके ॥ संचाया-

गुणभोक्तृ । न । ज्ञेयवद्वाणि ॥ सत्त्वर
जस्तमसां शब्दादिद्वारा सुखदुःख
मोहाकारेषु परिणताना मुपलब्ध
त्वात् ॥

गुणवृक्षकः । पुं । कूपके ॥ संचाया-

गुणभोक्तृ । न । ज्ञेयवद्वाणि ॥ सत्त्वर
जस्तमसां शब्दादिद्वारा सुखदुःख
मोहाकारेषु परिणताना मुपलब्ध
त्वात् ॥

गुणवृक्षकः । पुं । कूपके ॥ संचाया-

गुणभोक्तृ । न । ज्ञेयवद्वाणि ॥ सत्त्वर
जस्तमसां शब्दादिद्वारा सुखदुःख
मोहाकारेषु परिणताना मुपलब्ध
त्वात् ॥

गुणवृक्षकः । पुं । कूपके ॥ संचाया-

गुणभोक्तृ । न । ज्ञेयवद्वाणि ॥ सत्त्वर
जस्तमसां शब्दादिद्वारा सुखदुःख
मोहाकारेषु परिणताना मुपलब्ध
त्वात् ॥

गुणवृक्षकः । पुं । कूपके ॥ संचाया-

गुणितः

कन् ॥ १५ ॥
 गुणसङ्गः । पुं । शब्दादिषु सुखदुःख-
 मोहात्मकेष्वभिखाषे ॥ गुणेषुसङ्गः ॥
 गुणसङ्ख्यानम् । न । साङ्ख्ये कार्पि-
 लशब्दे ॥ गुणाः सत्त्वरजसमांसि
 सम्यक् कार्यभेदेन ख्यायन्ते प्रतिपाद्य-
 न्ते ऽस्मिन्नित्युत्पत्तेः ॥
 गुणसम्पुटः । वि । गुणैः कार्यतवाधर्मै-
 र्देहादिभिर्विधारैः सम्यङ्भूटे । स्व-
 रूपास्फुरत्येव तानेवात्मत्वेन मन्य-
 माने ॥
 गुणसागरः । पुं । ब्रह्मणि । विधातरि ॥
 बुद्धिशेषे ॥ वि । सकलगुणाधारे ॥
 गुणानां सागरः ॥
 गुणास्त्री । दूर्वायाम् ॥ मांसरोहि-
 ययाम् ॥
 गुणाकरः । पुं । षुद्धे ॥ वि । गुणाग्नि-
 ते ॥ गुणान्माकरः ॥
 गुणाशीतः । वि । परमेष्ठिने ॥ गुणाः श्री-
 तेष्वसुखदुःखाद्यं सत्त्वाद्यैः का-
 तान् अतीतो ऽतिमान् ॥ स्थित-
 पद्मे ॥
 गुणान्वितः । वि । विवेकवैराग्योपर-
 तितितित्वात्ममापानयुक्ते ॥ सुख-
 दुःखमोहात्मकगुणैः युक्ते ॥ गुण-
 युक्ते ॥

गुणितः । वि । आहते । पूरिते ॥ य-

गुण्डकः

धा । पञ्चधा गुणिता पञ्चसङ्ख्या
 पञ्चविंशतिर्मवतीत्यादिः ॥ पिण्ड-
 ते ॥ आवर्धिते । अम्यस्ते ॥ गुण्ड-
 ते स्म । गुण्ड आमन्वये । क्तः ॥
 गुणी । पुं । धेनुषि । शरावापे । चापे
 ॥ पि । गुणविशिष्टे ॥ गुणोन्मत्त-
 इतिः ॥
 गुणीभूतः । वि । अप्रधानीभूते ॥
 गुणीभूतव्यङ्ग्यः । पुं । काव्यविशेषे ॥
 यथा । असादृशि गुणीभूतव्यङ्ग्यं
 व्यङ्ग्येऽनु मध्यमम् ॥
 गुणेशः । वि । सत्त्वादिगुणानां नियाम-
 के । ईश्वरे ॥
 गुणेश्वरः । पुं । चित्रकूटाक्षले ॥ वि ।
 न गुणाद्ये ॥ गुणानाम् ईश्वरः ॥
 गुणोत्कर्षः । पुं । अतिशये । गुणप्राधा-
 न्ये । परभागे ॥
 गुणोत्कीर्त्तनम् । न । गुणकथने ॥ वि-
 रक्तकाशिक भिन्नादिदिषयक प्रशंसा-
 प्रतिपादने ॥
 गुण्डितः । वि । वेष्टिते ॥ गुण्डिते ।
 रूपिते ॥ गुण्यते स्म । गुण्डितेने-
 तः ॥
 गुण्ड । पुं । अक्षिपये । नीलपत्रे । द-
 यविशेषे ॥ यस्यकन्दः केशरः ॥
 गुण्डकः । पुं । सन्धिने ॥ धूलौ ॥ कले-
 क्तौ ॥ खेडपापे ॥

गुत्सः

गुत्सकम् । पुं । अश्वेवृषि ॥ १ ।
 गुत्सरोधनिका । स्त्री । काम्पिन्ने । क-
 वीन्ना इति भाषा ॥
 गुत्सवा । स्त्री । अश्वेषुपविशेषे । ज-
 ले । इतरायाम् । गुत्सवप्रायाम् ॥
 गुत्ससिनी । स्त्री । दृशविशेषे । गुत्स-
 मूलिकायाम् । चिपिठायाम् ॥
 गुत्सिकः । पुं । स्त्री । गुत्सके । तस्य
 -कादिभूषे ॥ गुत्सिकैः । सिनपीतै-
 र्व मण्डवन्तो गुत्सकानम् ॥
 गुत्सिका । स्त्री । ओषुवपौत्तमदेवछ-
 रकारे । इवान्तरमासारं मण्डप-
 विशेषे । गुत्सोपावादी इतिभाषा ॥
 गुत्सिचं । पुं । प्रपञ्चान्ति गुत्सिचामण्ड-
 पस्थितम् । माय्य रामं सुमदान् मम
 सायुष्य सायुगुत्सिचुत्सवण्डम् ॥
 गुत्सिताः । वि । रत्नस्योक्तं । कुचि-
 तै ॥ गुत्सनेष्य । गुत्सिनेष्ये । क्त ॥
 गुत्स्यः । वि । गुत्सयति । प्रपञ्चगुत्स-
 के ॥ अन्येभ्योपिदृष्यतइतिवप् ॥
 गुत्स्य । पुं । गवेषुकायाम् ॥
 गुत्स्यकम् । न । ग्रन्थिपर्व ॥
 गुत्सः । पुं । सवके । विहासोन्मुप-
 कलिकायाम् ॥ कलिकादिकदम्बे ॥
 गुत्स्यते गुत्सपरिवेष्टने । उन्विगुत्सि-
 यिभ्यश्चेतिः कित् ॥ सम् ॥ दाचिं
 यदष्टिकेकारे ॥ ग्रन्थिपर्वे ॥

गुद्वयो

गुत्सकः । पुं । सवके । गुत्सका इतिभा-
 -षा ॥ ग्रन्थपरिच्छेदे ॥
 गुत्सकपुष्पः । पुं । सतपर्वे ॥
 गुत्सार्हः । पुं । गुत्सार्हे । चतुर्विंशति
 यष्टिकाभिर्निर्मितेषादे । गुत्सक-
 चर्हः ॥
 गुदम् । न । अयने ॥ गुदस्य सारं
 सर्वस्यसाहं स्यात्तुरङ्गुलम् । तस्य
 सूर्ध्वचव, लिङ्गः शब्दावर्तनिभा-
 -सताः ॥ प्रवाहिनोभवेत् पूर्वा सा
 हाङ्गुलमितामगा । उत्सर्जनी च त-
 द्द्वयः सा चाहाङ्गुलसम्भिता ॥ तस्या
 अथःसंवरयो स्या देवाङ्गुलसम्भिता
 । अहाङ्गुलमयान्गुदुधै गुदमुत्सं म-
 तम् ॥ मलोत्सर्गस्य मागोर्धं यामु-
 देहे विनिर्मितः ॥ मोदते । गुदनी
 कायाम् । इगुपधेतिः ॥ यहा । गू-
 वगे इनेन । गुपुरीषोत्सर्गे । गवते
 वा । गुद्वय्ये । अन्व । द्यइतिसाधु ॥
 गुदकीलः । पुं ।
 गुदकीलवः । पुं । } अश्वेदोगे ॥
 गुदग्रहः । पुं । उदावर्तरीगे ॥
 गुदधर्मः । पुं । रेगविशेषे ॥ तस्य
 यथा । प्रयाण्यतितागभ्यां । निर्ग-
 ष्यति गुदं दधिः । रुचदुर्वचदेह-
 स्य गुदसंभं त मादिमेदिति ॥
 गुद्वयानिः । पुं । कुम्भीके ॥

गुरुः

गुर्याम् । न । उद्यमे । भाराद्युद्यमे
 ॥ गुरी उद्यमे । कुटादिः । लुट् ॥
 गुरुः । पुं ॥ निपेकौ द्विपूति ॥ निपे
 कागर्भः धानम् आदिना सीमन्तोन्
 यनादेः । मन्त्रविद्यादिनादेश्च प्रचल
 म् । तत्त्वर्त्सा पित्रादिर्गुरुः स्यात् ।
 यथा । निपेकादीनि कर्माणि यः
 करोति प्रथापिधि । सम्भाषयतिचा
 ख्येन सविप्रोगुरुव्यते इतिमनुः ॥
 सगुरुर्भ्यः क्रियां कृत्वा वेदमन्त्रै प्र
 यच्छति ॥ पित्रमवाचार्यादी ॥
 श्राद्धोपदेष्टरिः साद्र वेदवाधके ॥
 उपदेष्टरिः । सम्प्रदायप्रवर्त्तके ॥ ग्रा
 न्तोऽन्तः कृषीनश्च पिनीतः गुरुवे
 श्वान् । गुराचारः सुप्रतिष्ठः शुचि
 र्द्वयः सुबुद्धिमान् ॥ आश्रमी ध्यान
 निष्ठश्च मन्त्रतन्त्रविशारदः । निष
 हानुर्गृह्येयको गुरुरित्यभिधीयते
 ॥ उद्गुरुश्चैव संघर्त्तु समर्थो प्राज्ञ
 योत्तमः । तपस्वी सत्यवादी च गृ
 ह्यो गुरु रूष्यते ॥ तद्यः देशमेदे
 न विशेषो यथा । मध्यदेशकुरुषे
 षडाटकोद्दयसम्भवा । अन्तर्वेदी
 प्रतिष्ठाना आबन्ध्याश्च गुरूत्तमाः ॥
 गौडाः सालोद्भवाः सौरा सागपाः
 केरशासवा । कोसलाश्च द्वागर्वा

गुरुः

श्च गुरुवः सप्तमध्यमाः ॥ कर्णाटन
 र्भदरेवाकच्छातीरोद्भवा सवा ।
 काविक्राश्च कलम्बाश्च काम्बोजाश्च
 ॥ ५ ॥ मत्ताः ॥ मध्यदेशतमुद्गतः
 शान्तः सर्वगुणैर्धुतः । मुक्तादरैश्च स
 म्पन्नोगुरुरागमसम्पन्नः ॥ मध्यदेश
 समुद्गत इति श्रेष्ठत्वादर्शनार्थम् ॥ गा
 ङ्गे शाक्तो गुरुः जलाः शैवे शैवो गुरु
 र्भक्तः । वैष्णवे वैष्णवः सौरि सौ
 रीः गुरु र्दक्षितः ॥ गायमे गाणप
 श्वैव कौषः सर्वत्र सहुरः ॥ इति
 श्रोमदानिर्वाणतन्त्रम् ॥ गौगण्डी
 यथा वैशः परोगणिकित्सकः । त
 वा गुरु भुंमुचोर्मे गृहस्थो यं विद
 म्बनेति श्रीदेवीभागवतम् ॥ विप्रो
 यस्तन्वसाराद् शेषः ॥ शिष्येण सगु
 रो निर्न्दादिकं न श्रोतव्यं तत्रप्रमा
 नमाह । गुरो र्यत्र परीशदे नि
 न्दावापि प्रवर्त्तते । कर्त्ता तत्र पिपा
 तथैव गन्तव्यं वा तनोन्यत इति ॥
 अथनिन्द्यापरीषादयोः मद्सद्वीप
 विषयकत्वेन भेदोक्तोऽर्थः ॥ दिमा
 चे । दीर्घे ॥ दीर्घन्वरो विन्दुयुतो
 त्रिसर्गो संयुक्तपूर्वश्च गुरु र्दिमात्रः ।
 पाटान्तगामीन् गुरु र्धुर्धुर्वा बर्त्ता वि
 यत्नेन गुरु र्निर्गुणः ॥ इत्युक्त्वा ।
 सुराचार्य ॥ श्रोत्राचार्य ॥ कविकृष्ण

गुरुत्वं

गुर्जरः

सुं वि । गम्भीरार्थे ॥ अलुवति ॥
 पूज्ये ॥ महति ॥ दुर्जरे ॥ अक्षधौ
 ॥ गृणाति उपदिशति धर्मोद्दि ॥ गृ
 ॥ शब्दे ॥ गिरत्त्यज्ञानं वा ॥ गनिगर
 ॥ खे ॥ दूषोद्वेति कुः ॥ उस्थानादिभः ॥
 गुरुक्तमः । पुं । इतिहा ॥ पारम्पर्येण
 ॥ देवे ॥ इतिहासायुषः ॥ ग
 गुरुगृहम् ॥ न । आचार्यवेत्तमि ॥ य
 ॥ नुर्मानराधयोः ॥ ॥ ॥ ॥
 गुरुमः । पुं । वीरसर्पमे ॥ वि । गुरुह
 ॥ कारि ॥ ॥ ॥ ॥
 गुरुयुक्तः । पुं । तिलभरुद्रे ॥ इति वि
 ॥ काख्येभः ॥ ॥ ॥ ॥
 गुरुतरः । वि । गदीयसि ॥ सारवत्तरे ॥
 गुरुतत्यागः ॥ पुं । विमल्लिगन्तरे ॥
 गुरुता ॥ स्त्री । गुरुत्वे ॥ भावेतत् ॥
 गुरुतासः । पुं । ताकप्रिये ॥ यथा ।
 एक एव गुरुत्वं गुरुतासः स कथ्यते ।
 अपरं नियमं विनेति ॥
 गुरुत्वं । न । महत्त्वे ॥ पतनप्रति
 येमिनिगुणे । आद्यपतनासमवायि
 कारणे । अलघुतायाम् ॥ यथा ।
 अतोन्द्रियं गुरुत्वं स्यात् पृथिव्यादिद
 येतु तत् । अनिच्छे तदनिच्छंसा
 विच्छेति स्वमुदाहृतम् ॥ तदेवा
 समवायि स्यात् पतनास्येतु कर्मणि ॥
 इतिभाषा परिच्छेद ॥ गुरोर्भावः ।

तस्यभावस्त्वतश्चावितिक्तः । अज्ञानं
 क्रीवम् ॥ पिच्छपुष्टौ ॥ ॥ ॥ ॥
 गुरुदैवतम् । न । पुर्यनक्षत्रे ॥ वि । गु
 ॥ न्ततत्परे ॥ गुरुदैवतं येस्य भ ॥ ॥ ॥
 गुरुपदम् । न । रत्ने ॥ ॥ ॥ ॥
 गुरुपत्रा । स्त्री । अन्निकायाम् ॥ तिमि
 डीरचे ॥ ॥ ॥ ॥
 गुरुमारिकम् । न । लघुपीके ॥ ॥ ॥
 गुरुमेदकः । पुं । विष्टिमशये ॥ ॥ ॥
 गुरुरत्नम् । न । पुष्परगिर्मये ॥ ॥ ॥
 गुरुवर्षासः । पुं । विष्मिके ॥ कागुदी
 नीव इतिभाषा ॥ ॥ ॥ ॥
 गुरुवर्षा । वि । गुरुसुसुषके ॥ ॥ ॥
 गुरुवासी । पुं । नैष्ठिकप्रश्नचारिणि ॥
 ॥ अष्टाशीतिसहस्रीणां यतीना मूर्ध
 ॥ रेतसाम् ॥ अमृतं खानन् यत्तेषां त
 देवगुरुवासिनाम् ॥ ॥ ॥
 गुरुशिशपा । स्त्री । शिशपाद्रुमे ॥ ॥ ॥
 गुरुसुसुषा । पुं । विशादातुःसेषायाम्
 ॥ यथाहमगवानं । नाहेमिच्छाम
 जातिर्भा तपसोपशमेनवा । तुष्ये
 यं सर्वभूतास्मागुरुसुसुषयायतेति ॥
 गुरुसारा । पुं । शिशपायाम् ॥ ॥ ॥
 गुरुस्त्वन्धः । पुं । श्लेषखावृचे ॥ ॥ ॥
 गुरुषा । पुं । गुरुमे । नरकीलके ॥ ॥ ॥
 गुरुपदिष्टः । वि । ग्राह्ये ॥ ॥ ॥
 गुर्जरः । पुं । देशविशेषे ॥ तद्देशस्ये

गुणिका

गुणमः

गुम्बुविः ॥ गुर्जरी । खी ॥ रागिणीविशेषे ॥ री
 तिभेदे ॥ गुर्जरदेशवनितायाम् ॥
 बसतिरतिपतिगुर्जरीणां कुचेपु ॥
 गुर्वादिस्थः । पुं । योगविशेषे । सूर्य
 श्रीवधोदेकराशिस्थिता ॥
 गुर्विणी । खी । गर्भिण्याम् ॥ गुह दुं
 र्जरो लघुर्वा गर्भोत्पत्त्याः । श्रीद्या
 न्दिल्लीत् इति । संज्ञार्थकत्वात्प्रगु
 ष्यः ॥ यद्वा । गर्भति । गर्भगतौ । गर्भे
 तउच्चे तीनन् । गौरादिस्त्वान्डीप् ॥
 गुर्वी । खी । गुर्विण्याम् । गर्भवत्याम्
 ॥ अदि वन्धा विजानाति गुर्विप्रत
 षभेदनाम् ॥ गुहपत्न्याम् ॥ गुहत्त
 न्युक्तायाम् ॥
 गुहः । पुं । ऐश्वरे । गुडे ॥
 गुहपकम् । पुं । गुहकात्पुन्ये ॥ नि
 घटिकायाम् । कुली इति गौड
 भाषा ॥
 गुना । खी । कुलीकृच्छे । अरर इति
 भाषा ॥
 गुणिका । खी । गुटिकायाम् ॥ गौली
 इतिभाषाप्रसिद्धे आग्नेवाद्यमेष्य
 वस्तुनि ॥ गुहयुक्तमुष्पापडव्यञ्जन
 विशेषे ॥ एतेन गुहयुक्तेन गौलकु
 ष्पापडव्यञ्जनान् । रन्वितान् श्रीरम
 रिचै रिमान् सुगुणिका विदुः ॥

रोगविशेषे ॥
 गुली । खी । गुटिकायाम् ॥ सोतला
 इति भाषा प्रसिद्धे रोगे ॥
 गुह्युच्छः । पुं । गुच्छे । सवके ॥ अपशु
 लङ्घायाम् । गुह्युच्छ इति पर्वतीय
 भाषा ॥ गुच्छश्चायं पुं । गुह्यो गु
 च्छे । गुह्युच्छवदितिद्विहपकोषात् ॥
 गुह्युच्छः । पुं । गुच्छे ॥
 गुह्युच्छः । पुं । गुटिकायाम् । पादप्रन्यौ
 टकुना इति भाषा ॥ गुह्युच्छगुह
 ते वा । गुह्युच्छदने । कश्चिगलिर्भा
 ष्यस्योश्चेतिफक् प्रच्ययः । अतद
 चम् ॥
 गुह्युच्छः । पुं । सच्यप्रधानपुरुषाधिष्ठिते
 इच्छितपुरुषपदमूढे ॥ विपुसेनासुरे
 पु ॥ तथ इभाः ॥ रथाः ॥ अग्निः ॥ २७
 पदातयः ॥ ॥ । समुदायेन ॥ ॥ । ए
 ततपरिमाणविशिष्टासेना गुणम इ
 च्यर्थः । सैन्यरथस्ये ॥ घट्टमभेदे
 ॥ रथार्थं सैन्यस्थाने ॥ अत्र ता गड
 दत्ते । अन्ने । अनाप्रतानाटी ।
 दृश्यतमूढे । एकमूकाः सदृघातजा
 ताः शरेषुप्रभृतयो गुह्युच्छः ॥ ग्रीह
 रोगे ॥ बायुगोष्ठा इतिप्रसिद्धे रोगे
 ॥ यथा । घृष्टा यातादयो इत्यर्थं
 म्रिय्याहारविहारतः । कुर्वन्ति पम् ॥
 या गुह्युच्छं कोतान्तसैन्यरुपिषम ॥

३३३३

३३३३

गुवाकः

गुहाश

तस्य पञ्चविधं स्नानं पश्चिद्दिशाभिव
 स्नयः ॥ हृन्नाभ्योरन्तरे शन्यः सञ्चा
 री यदिवा चल ॥ इत्त श्वयापचय
 बान् सं गुल्मशतिकीर्त्तितः ॥ सव्य
 स्त्री जायते दोषैः समस्ते रपिचोब्धि
 तैः ॥ पुशपाणां तथा स्त्रीणां ज्येष्ठा
 रक्तेन चापरे इति ॥ गुह्यते ऽस्मात्
 भीमादयोपादाने इति साधुः ॥ य
 दा । गुह्यते गुह्यति वा । गुह्यते वेत्ते रं
 चये वा । वाहुलकात् मक् । लययो
 र्देके च ॥

गुल्मकेतुः । पु । अस्त्रवेतसे ॥
 गुल्ममूलम् । न । आर्क्षके ॥
 गुल्मवह्नी । स्त्री । सोमवतायाम् ॥
 गुहमी । पि । गुह्यमवति । गुह्यमविश्रिष्टे ॥
 गुह्यिनी । स्त्री । प्रपुषीद्राजाताम्
 ल्यादिहृत्पायां प्रतानिन्यां लतायाम्
 । सत्राख्यतायाम् । उलये ॥ गुल्मः
 प्रतानो ऽल्लस्याः । अतश्चिठनाविती
 निः । डीप् ॥
 गुहमी । स्त्री । आमसकाम् ॥ खल्ल्या
 म् ॥ यलायाम् ॥ वस्त्रनेत्रे । प
 टौकसि ॥ वन्याम् ॥ गृध्रनखीवृक्षे
 । गुहकां स्त्रीणी इति मीढमांघाप्र
 सिद्धे ॥

। घोषायाम् । पूगे । कमुके ॥ गु
 वन्त्यनेन । गुपुरीषोत्सर्गे । पिनाका
 द्यश्चेति साधुः ॥
 गुहः । पुं । काचित्कैये । स्त्रुन्दे ॥ अश्वे
 । घोटिके ॥ शृङ्गवेरपुरवासिनि नि
 पादाधिपतौ स्त्रीरामसखे ॥ गूहति
 रक्षति सेनाम् । गूहसंवरणे । इगु
 पधेतिकः ॥ विष्णौ ॥ गूहते संघृष्यो
 ति म्वहृपादीनिमाययेतियोगात् ॥
 गुहपट्टी । स्त्री । मार्गशीर्षगुह्यपष्
 ष्वाम् ॥

गुहा । स्त्री । सिंहपुच्छीकतायाम् ॥
 गर्से ॥ अक्षुषिमे ऽद्रिविवरे । पर्वता
 न्तरायकाशे । देवस्थाने । विले । गु
 फा द्वार इति चमापा ॥ कप्रच्छयान्ता
 द्वाप् ॥ भिदाचङ् वा ॥ गुहा अस्यां
 ज्ञानस्येयज्ञातृपदार्थाः इति व्याख्या
 नात् विदुषां बुद्धौ ॥ इदये हृदाका
 शे ॥ अज्ञाने ॥

गुहाचरः । वि । बुद्धायुपलभ्यमाने ॥ गु
 हायांचरति । चरेट् ॥
 गुहाशयाः । पुं । मूपिके ॥ सिंहादिषु
 ॥ सिंहस्थाप्रवृक्षा ऋक्षतरचुदिपि
 न स्तथा । वक्षुजम्बुकमार्जार इत्या
 वाः सु गुहाशया ॥ गुहाशया घात
 एगु गुरुणा अधुराय ने । विद्या
 वत्या सितानि च्छनेऽगु छविकारि

गुह्याः । पुं । मधुरे । स्वादी ॥

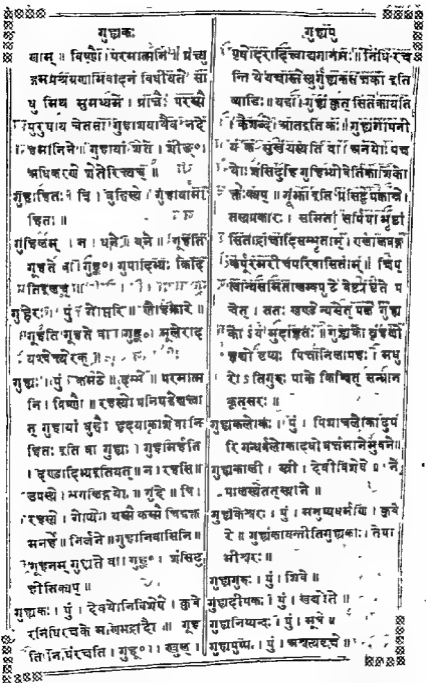
गुहाकः । पु । सुपारी इति प्रसिद्धे, एधे

गुह्यकः

गुह्यम्

वाम् ॥ विष्णोः परमात्मनिर्धिं प्रच्यु
 क्रमप्रत्ययव्याभिवादनं विधीयते सा
 धु मिथ सुमर्थमे । प्राचीः परस्त्री
 मुरुपाय चेतसा गुहाशयार्थे वन्दे
 । इमानिने ॥ गुहायां श्रेते । श्री ७०
 अधिकरणे श्रेतेरिच्छत् ॥ १५
 गुहाहितः न वि । बुद्धिस्थे । गुहायामो
 हितः ॥
 गुह्यिर्लम् । न । धने । वने ॥ गुह्यति
 गुह्यते वा । गुह्य ० । गुपादिभ्यः क्तिदि
 प्रतिशब्दः ॥ १०० । १०० । १०० । १०० ।
 गुह्येः । पुं । गोसदि ॥ लौकिकारे ॥
 गुह्यति गुह्यते वा । गुह्य ० । मूलेराद
 यश्चेत्येरक् ॥ २० । १०० । १०० ।
 गुह्यः । पुं । कर्मठे ॥ इत्ये ॥ परमात्म
 नि । विष्णोः ॥ रहस्योऽनिपदेखत्वा
 त् गुहायां बुद्धौ हृदयाकाशे वा नि
 हितः इति वा गुह्यः । गुह्यमिर्हति
 । इण्डादिभ्य इति यत् ॥ न । रहसि ॥
 उपस्थे । भगवद्भयोः ॥ गुह्ये ॥ पि ।
 रहस्ये । गोप्ये । यस्मै कस्मै चिदत्त
 मनर्हे ॥ निर्जने ॥ गुह्यानिवासिनि ॥
 गुह्यनम् गुह्यते वा । गुह्य ० । शंसिदु
 हीतिक्यप् ॥
 गुह्यकः । पुं । देवयोनियोगे । कुवे
 रनिधिचके मन्त्रभद्रादौ ॥ गुह्य
 ति निधिं रचति । गुह्य ० । खुब् ।

शुभोद्देशादिस्वाद्यगानमः ॥ निधिं रच
 न्ति ये यथास्ति सुगुह्यकसंज्ञका इति
 व्यादिः ॥ यदा । गुह्यं कृतं सितं कायति
 । कैशब्देः । आतइति कः ॥ गुह्यगोपनी
 यं कं सुखं यत्येति वा । अनयोः पच
 योः शंसिदुहि गुह्यिभ्यो वेति काश्चिका
 क्तोः क्यप् ॥ मूला इति प्रसिद्धे प्रकारे ।
 सख्यकारः । समिता सर्पिया भृष्टा
 ३ सितं शोचोदिसम्भृतम् । एकांशवर्ग
 । केपूरं मदी उपरिवासितम् ॥ चिप
 स्वान्विसमितोऽम्बपुटे वेष्टेः छेते प
 चेत । ततः खण्डे न्यसेत् पक्षे गुह्य
 क्तोऽये मुदा इति ॥ गुह्यको छंख्यो
 ह्यो ह्यः पिशाचिलापहः । मधु
 रोऽतिगुरुः पाके किञ्चित् सन्धान
 कृतसरः ॥
 गुह्यकलोकाः । पुं । पिशाचलोकादुप
 रि गन्धर्वलोकादथो भक्तमाने मुवने ॥
 गुह्यकाकी । स्त्री । देवीविशेषे ॥ नै
 पाख्येतत्स्थाने ॥
 गुह्यकेश्वरः । पुं । समुष्यधर्मिये । कुवे
 रे ॥ गुह्यकायन्तीति गुह्यकाः । तेषा
 भीश्वरः ॥
 गुह्यगुरुः । पुं । शिवे ॥
 गुह्यदीपकः । पुं । खद्योते ॥
 गुह्यनिष्यन्दः । पुं । मूषे ॥
 गुह्यपुष्पः । पुं । अश्वत्यरुचे ॥

गूढपु

गूढल

गुह्यभाषितम् । न । सन्धे ॥ गुह्यवाक्ये

गूढवाक्यौ गुह्यपद्यः ॥

गुह्यशतत् भाषितम् ॥

गूढपुष्पकः । पुं । वक्रलपादमे ॥

गुह्यवीजः । पुं । गूढये ॥

गूढफलः । पुं । वदरे ॥

गुह्याहकम् । न । भास्मूच्यादिषु ॥ ते

गूढमार्गः । पुं । भूमध्यमर्गे । सुरङ्गा

व यथा । भास्मूच्यादिषु ॥

याम् । सुरङ्ग इति म. वा ॥ गूढस्था

कल्पपरपुष्कराः । प्रभासनेमि पौ

शौभाग्यशु ॥

वेतिगुह्याहकसिद्धं जले ॥ इति स

गूढमैद्युनः । पुं । कान्ते ॥ गूढं मैद्युम

गूढेन्द्रसंज्ञता ॥

सद्य ॥

गूढः । स्त्री । मले । विद्यासाम् ॥ गच्छ

गूढवर्षाः । पुं । दुर्दुरे ॥ गूढं वर्षोद्य ॥

ति । गच्छ ॥ किप् ॥ ऊर्गमादी

गूढबलिकाः । स्त्री । अङ्गोठपृचे ॥

नामिति वाचिक्केन सन्धेपेऽकार

गूढसाक्षी । वि । योर्थिना गूढतवा प्र

स्य ऊर्गमादी ॥

त्यर्थिवचनं आवित्तः सः ॥ तत्राच

गूढम् । न । रश्मि ॥ गुह्ये ॥ वि । कप्र

नारदः । अर्थिनाः स्वार्थसिद्धार्थः प्र

कटे । गुह्ये ॥ संज्ञते ॥ गच्छने ॥ कुर्वि

त्यर्थिवचनं स्फुटम् । या आंश्वते

नेज्ञने ॥ गुह्यते सः । गुह्ये ॥ कः ।

तदा गूढेः गूढसाक्षी स उच्यते ।

यस्यविभाषेतीडभावः ॥

इति ॥

गूढजः । पुं । गूढोत्पन्नपुत्रे ॥

गूढाङ्गः । पुं । कच्छमे ॥

गूढनीला । पुं । खन्ननखने ॥

गूढाक्षिः । पुं । सभे ॥

गूढपत्रः । पुं । करीरे ॥ अङ्गोठि ॥

गूढोत्पन्नः । पुं । पुत्रविशेषे ॥ यथा ।

गूढपद्यः । पुं । अनाः करये ॥ गुह्येवर्त्मनि ॥

उत्पद्यते गृहे यस्य नप चायेत क

गूढपातः । पुं । सभे ॥ गूढाः घाटा अथ

स्य सः । स गृहे गूढोत्पन्न संसृष्टा

पृषोदरदिः ॥ यथा । गूढं वा दयति

चस्यतन्वजः ॥

पदगती । गच्छन्तात् किप् ॥

गूढः । पुं । न । मले । प्रकृति ॥ गूढ

गूढपादः । पुं । सभे ॥ गूढाः संज्ञताः पा

ते । गूढशब्दे गुपुशीपोत्सर्गज्ञा ।

दाअस्य । पादाना मपि विचेये दे

तिष्यपृष्ठगूधेनिसामुः ॥

गते हे च विंशती इत्यागमः ॥

गूढवक्रः । पुं । शरमले । सुद्रपूले ।

गूढे साखिक इति गैहभाषाप्रति

गृध्रिः

गृधसी

गृध्रे खगे ॥ -
 गूनः । वि । कृन्पुरीषोत्सर्गो । षवे
 ॥ गृध्रते स्म । गु० । कृन्पुरीषोत्सर्गो ।
 ॥ घंश्चेति ऋष्यम् ॥
 गृध्रसम् । न । उच्यते ॥
 गृध्राकः । पुं । कृन्पुरीषोत्सर्गो । गु
 वनयनेन । गु० । विना० साधुः ॥
 गृध्रवा । स्त्री । मेचके । मयूरपिच्छ
 गृध्रनः । पुं । कृन्पुरीषोत्सर्गो । इति प्रसिद्धे र
 क्तेनके ॥ रत्नसमुने ॥ इतिराजनि
 र्चण्डे ॥ न । विपद्दिग्घयोर्भाषे ॥
 साक्षगम इति प्रसिद्धे कन्दे । शिखि
 मूले । वर्तुले । यवनेष्टे ॥ गृध्रनः
 पित्तजो प्राची मीश्वर्यो रोगना
 शनः । गन्धाकृतिरसौ सुख्यः सूक्ष्म
 नासः पक्षाण्डुनः ॥ गृध्रज्वने भक्ष्य
 स्तेन कथ्यते रोगेषु । गृध्रिगण्डे ।
 कर्मणिव्युट् ॥
 गृध्रीषः । पुं । कौपाके । वृधुश्रमाले
 । महा भोटा सिञ्चात् इतिभाषा ॥
 इतिहेमचन्द्रः ॥
 गृध्रसः । पुं । कन्दर्पे ॥ गृध्रति । गृध्रम
 भिकाहायाम् । गृध्रिपण्डोदेकौचेति
 सः । पातोर्दान्तादेशः ॥

गृध्रः । पुं । कामदेवे ॥ गृध्रति । गृ
 ध्रु० । सुभिदिश्विगृध्रिपिध्रिभ्यद-
 ति कृः ॥
 गृध्रः । वि । सुव्ये ॥ गृध्रनशीलः । गृ
 ध्रु० । त्रिसिगृध्रपृषीति कृः । नेहुशि
 कृन्तीतीहनिघेषे ॥
 गृध्रना । स्त्री । कुक्ष्यर्चः । रामे । सङ्गे ॥
 गृध्रः । पुं । दापाथ्ये । वल्लतुण्डे । पर
 मसि मचशाभिकाङ्कित्तिखगे । गीध
 इति भाषा ॥ आसन्नस्योर्नि
 चरन्ति गृध्रादयो सुर्द्ध गृध्रोर्धमागे
 ॥ वि । सुव्यके ॥ गृध्रति । गृध्रु० । सु
 सूपागृध्रिभ्यः कन् ॥
 गृध्रकूटः । पुं । मगधदेशकसीमाशैले ॥
 गृध्रदही । स्त्री । कौकिल्यर्चः । इदर्या
 म् ॥ काश्चियाकटा इति ग्रीडभा-
 पापसिद्धे कुठिकपृष्ठे ॥ ईश्वर्यायाम्
 । शीत इति भाषाप्रसिद्धे पृष्ठे ॥
 गृध्रपथा । स्त्री । धूम्रपथाद्यर्चः ॥
 गृध्ररायः । पुं । अट्टामुर्षाघि ॥
 गृध्रसी । स्त्री । अहसन्धौ पातरे । गविगे-
 चे ॥ ख० यथा । स्फिक् पायूकठिपृष्ठ
 जानुजङ्घपदं कमात् । गृध्रसी स
 म्भङ्गोदैर्गृध्राति सन्दते मुहुः
 ॥ पाता हातकफा सन्ध्यागीत्सा । इति
 चक्षान्विता । इति । गृध्रमपिरति । ५
 दोक्तकर्मणि । पात इति खः गीगा

गृध्रसमदः । पुं । सृध्रिविगेषे ॥
 गृध्रिः । स्त्री । मघदभिक्षापे ॥

गृहम्

गृहगो

दिल्लान्डीय ॥

गृष्टः । स्त्री । संकृतप्रसूतायां गवि ॥
 वराहकाम्नायाम् ॥ वदरावामोप-
 धौ ॥ किशम्युथाम् ॥ गृह्णाति । गृह
 उपादाने गृह्णाति । पुष्योद्धारदिः ॥
 कृतप्रसूतायाम् ॥ असतयवगृह्णात्य
 तुप्राप्तोपिगृह्णादिभ्यश्चेत्येणो-
 नर्हयंकृतम् ॥

गृहम् । न । इष्टकादिरचिते वसण्या
 ने । गेहे । उद्वसिते । गेश्वनि ।
 घर इति भाषा ॥ गृह्णाति धान्यादि
 कम् । गृह्णा । गेहेकः ॥ यद्वा । गृह
 गृहणे । गृहते । इगुपधेतिकः ॥ क
 लंघेत् भाषीयाम् । दारपरिग्रहणे
 खणे श्यामस्यात्स्योरन्वतराग्निनि-
 प्लेषिते सर्वकर्मसम्पादके । चिषर्णका
 रणे ॥ न गृहं गृहनिष्ठाह गृहं
 स्त्रीगृहमुच्यते । तथा हि संहितः स
 वान् पुरुषाणाम् । समश्रुते ॥ नाम
 नि ॥ भवने । राशौ ॥ अतुर्थभवने ॥
 गृह्णाति पुरुषं य ख्याद्गृहं तेन प्र
 कीर्तितम् ॥ अत्राहव्यासः । न गृहं
 पत्न्येन गार् । वन्धने न चकारणम् ।
 मनसा यो विनिर्मुक्ता गृहस्थोपि
 पिमुष्यते इति ॥ नहि अहं गृहंपुरु
 यं पन्थाति नवान्यहन्धने कारणम
 किं किन्तु मनसासात्क्रमापं का

खं तां विहाय संसारं कुर्वीषे मुच्य
 तिएवेत्यर्थः ॥

गृहोः । पुंभूमि । कुलने । दारेषु ॥
 तात्स्थ्यात् । भवतिच तात्स्थ्या
 त्ताच्छब्दात् । मन्वा । कोशमीखो
 दौ । मन्वाशब्देन । पुरुषोऽपिब्यपदि
 श्यते । एष च गृहशब्दे वैश्वानिभुः
 तस्थो दारेषु स्त्रीपचारिको । अवेदंमं
 यधेयम् । गृहशब्दोपमर्हर्षादिष्वा
 दुभवच्छिन्नः । तत्र नपुंसकच्छिन्नोऽ
 मिधेयवचनोऽपुंलिङ्गस्तुपुंल्लिङ्गना
 म्भवेति ॥

गृहकंठ्यः । पुं । येषंशिक्षायाम् ॥
 गृहकन्या । स्त्री । दतकुमार्याम् ॥
 गृहकपोतां । पुं । प्रासादकुक्कुटे । मि
 छीकण्डे । परिारवते ॥

गृहकृती । पुं । धूसरेऽतिरुच्छेषट
 के । धान्यमचबे ॥

गृहकारकः । पुं । चरामी राज इति च
 प्रसिद्धे वर्षसङ्करजातिविशेषे ॥ यथा
 । प्रतिमाघटकादेव कन्यायां । नापि
 तस्य च । सूत्रकारस्य सम्भूतिः सोपा
 नगृहकारकः इति । पराशरपद्धतिः ॥

गृहकारी । पुं । कुम्हारी इतिभाषाम् ।
 सिद्धेकोटे ॥

गृहकृच्छ्रः । पुं । चिचिण्डास्वेगार्के ॥
 गृहगोपा । स्त्री । विशम्भरीयाम् । वि-

गृहयो

हिकायाम् । द्विपकली विस्तुव्यादिति
भाषा ॥

गृहगोधिका । स्त्री । सुषत्साम् । गृह
गोधायाम् ॥ अत्यागोधा । अत्यार्थे
कान् । गृहसंगोधिका ॥

गृहगोधिका । स्त्री । पश्याम् ॥

गृहजातः । पुं । दास्यामुत्पद्ये दासवि
शेषे ॥

गृहणी । स्त्री । कान्तिके ॥

गृहतटी । स्त्री । वीप्याम् ॥ इतिहा
रावली ॥

गृहदुमः । पुं । मेघशृङ्गीरश्चे ॥

गृहधूपः । पुं । गेहधूपे ॥

गृहनाशनः । पुं । मनकपोते । चिपकणे
। घुघुती पिण्डुक्रिया इति च भाषा ॥

गृहनीचः । पुं । षटके ॥

गृहपङ्क्तिः । स्त्री । रत्नकजनाभासपङ्क्ती
। जिसे अथ वारिक कहते ॥

गृहपतिः । पुं । गृहस्थे ॥ सविधि । स
दानदानकर्त्तरि गृहस्थे ॥ मन्त्रवि
शेषे ॥ धर्मे ॥ गृहस्थपतिः ॥ स्त्री । गृह
पत्न्याम् ॥ विभाषासपूर्वस्येति पाचि
कान्त्याभावः ॥

गृहपालः । पुं । गुनि ॥ गृहपालयति
। पाचैरचये । कर्मण्यण् ॥

गृहपोतकः । पुं । वासौ । इवेली
घर इति च भाषा ॥ इति गण्डरवा-

गृहया

वली ॥

गृहप्रवेशः । पुं । गृहान्तर्गमने ॥

गृहवधुः । पुं । गेहनकुले ॥

गृहवलिप्रियः । पुं । षकपश्चिधि ॥

गृहवलिभुक् । पुं । षटके ॥ जाके ॥
षके ॥

गृहभूमिः । स्त्री । वासौ । वेष्टभुवि ॥

गृहमणिः । पुं । दीपे ॥

गृहमाधिका । स्त्री । चर्मचन्याम् । अ
विनयषायाम् । चाम् चिरया इति
भाषा ॥

गृहमगः । पुं । कुङ्करे ॥

गृहमेधी । पुं । कृतदारपरिग्रहे । ग
चस्ये ॥ गृहे दारैर्मेधते सन्न च्छते
। मेघसङ्गमेध । सुव्यजाताविति
विनिः ॥

गृहमेपिनी । स्त्री । चात्त्रिक्वावुहौ ॥

गृहस्थपत्न्याम् ॥

गृहमेधीयम् । न । गृहमेधे ॥ गृह
मेधो देवतास्य । चावाप्रथिभीतिष्ठः ॥

गृहमेधीय । पुं । गृहाश्रमविहिते क
र्मादेः ॥

गृहमेध्यम् । न । गृहमेधीये ॥ गृहमे
धो देवतास्य । चावाप्रथिभीति यत् ॥

गृहयाय्यः । पुं । गृहम्यामिनि ॥ गृहयते
। गृहग्रहयो । गृहचिस्पृहगृहिभ्य

चायः ॥

गृहाखि

गृहयाचुः । पुं । ग्रहीतरि । ग्रहखशी
 ले ॥ गृहयते तन्वशीलः । गृह० पु०
 । स्पृष्टिगृहपतीत्याखुच् । अयाम
 न्तेतिगोरयादेशः ॥ . गी . ८३
 गृहवाटिका । स्त्री । गृहान्तिवक्रता
 रामे ॥
 गृहसंबेशकः । पुं । गृहसन्निवेशोपदे
 शके । वास्तुविद्योपजीविनि ॥
 गृहस्थः । पुं । गृहिणि । गृहपतौ ।
 ज्येष्ठाश्रमिणि । द्वितीयाश्रमिणि ॥
 न्यायार्जितधनस्तदत्त ज्ञाननिष्ठोऽ
 तिविप्रियः । आहूकृत सृष्ट्यवादीष
 गृहस्थोऽपिप्रिसुच्यते ॥ गृहशब्दस्य
 । दारवचनत्वात् कृतदारपरिग्रहोऽ
 गृहस्थः । गृहेतिष्ठति । छा० । सुमि
 स्तद्वर्तिकः ॥
 गृहस्थ्याम् । न । गृहस्तम्भे ॥ गृहस्य
 स्त्र्या ॥
 गृहाथ । पुं । घातायने ॥
 गृहागतः । पुं । अतिथौ ॥ षि । गेह
 मायाते ॥
 गृहाधिपः । पु । गृहस्थे ॥
 गृहाखम् । न । काश्रिके ॥
 गृहायनिकः । पुं । गृहिणि ॥
 गृहायामः । पु । निष्कुटे । गृहोपवने
 ॥ गृहस्थधामः ॥

गृहोखि

गृहगोप्तिकायाम् ॥
 गृहावग्रहणी । स्त्री । देहल्याम् ॥ गृ
 ह मवग्रह्यते ऽनया । ग्रहउपादाने
 । करणे स्फुट ॥
 गृहाशया । स्त्री । ताम्बूल्याम् । भागव
 द्याम् । पानकी, वेख इतिभाषा ॥
 गृहाश्या । पुं । घेष्याशिलायाम् । सि
 ल इतिभाषा ॥
 गृहासक्तः । पुं । गृह्यके ॥ षि । गृहे
 । आसक्तिविशिष्टे ॥
 गृहिणी । स्त्री । भार्यायाम् ॥ इमिर्
 श्वर्षीयः । ङीप् । गेहकर्मकुशला
 याम् ॥
 गृही । पुं । गृहस्थे ॥ गृहा. दाराः स
 न्यस्य । इनिः ॥
 गृहीतः । षि । स्वीकृते ॥ जाते ॥ प्रा
 से ॥ धृते ॥ गृहीत इव केशेपुत्र
 च्युना धर्म माचरेत् ॥
 गृहीतदिक् । षि । पलायिते । तिरो
 हिते ॥
 गृहीति । स्त्री । ग्रहणे ॥
 गृहीती । स्त्री । गृहीतवति ॥ गृही
 तमनेन । श्टादिभ्यश्चेति कर्त्तरि
 इनिः ॥
 गृहेनर्त्ये । पुं । गेहेश्वरे ॥
 गृहेभः । पुं । गृहपतौ ॥
 गृहोत्तिका । स्त्री । पत्न्याम् ॥

गृहान्तिका । स्त्री । शकुनघायाम् ॥

गेहम्

गैरेयं

गृह्यः । पुं । गृहासक्तसगाण्डजयोः ॥
 गृह्यते । गृह्ण० । पदात्स्वीरीतिक्यप्
 - ॥ न ॥ मलवर्त्मनि । गुदे ॥ ग्रन्थप्रभे
 दे । गृह्यह्वये ॥ त्रि । अस्वीरिणि ॥
 पचे ॥ गृह्ण० । अदुपधाञ्जाकृषिचृ
 तैरितिक्यप् ॥ गृहेभवो वा ॥ यत् ॥
 गृह्यंकाः ॥ पुं । ङेके । गृहासक्तपचिह्व
 गयोः ॥ षि । निम्ने । आयसे ॥ यद्य
 वन्तात् स्यात् ॥ अनुकम्यायां वाकन् ॥
 गृह्यां । स्त्री । शालापुरे ॥ इतिमेदिनी ।
 टाप् ॥
 गैन्दुः । पुं । } कन्दुके । गैद् इतिभा
 गैन्दुकः । पुं । } या ॥ गैग्गने इन्दुरिय
 गैन्दुकः । पुं । } ॥ गै इन्दुरिय प्रतिकृ
 तिर्वा । इवेप्रतिकृतावितिकन् ॥ धृषो
 दरादिश्वादीर्घः ॥
 गैयम् । न । गीते ॥ यथा । गैर्यवीता
 ज्ञामसहस्रम् ॥ त्रि । गातय्ये ॥ गायने
 ॥ अर्हेकृष्यत्तश्चेति योग्यताया
 मचोयत् । ईदति । गुयः ॥ गायति
 । गैशब्दे । भव्यगेयेति कर्त्तरिवाय
 त् । गीयते इतिवा ॥
 गैष्णः । पुं । पर्वणि ॥
 गैष्णुः । पुं । गायने ॥ नटे ॥ गायति ।
 गै० । गादाभ्यामिष्णुच् ॥ सामगान
 कर्त्तरि ॥

गन्धेन ईहाते काम्यते । ईह० । क
 र्त्तरिणि । घञ् ॥ गोगोशो गन्धर्वो वा
 ईहः ईषितोयस्मिन् वा ॥ -
 गैचपूपः । पुं । अपराजितधूपे ॥ यथा ।
 मयूरपिच्छं निम्बलाप्रचाणि घृहती
 फलम् । मरिचं हिङ्गुमांसी च धी-
 जं कर्पाससम्भत्रम् ॥ छागरोमा इहि
 निर्मांको विष्ठा वैडाशिकी तमा ।
 गजदन्तस्य तश्चैव किञ्चिद्घृतविनि
 स्थिमम् ॥ गैह्येषु धूपनं दत्तं सर्वान्
 वासगृहान् जयेत् । पिशाचान् रा-
 चसान् घृत्वा सर्वंश्वरघरं भवेदिति ॥
 गैही । पुं । गृह्णिणि ॥
 गैहेनर्ही । पुं । कापुस्ये । पिण्डीसूरे ॥
 गैहेशूरः । पुं । गैहेनर्हीनि ॥ इतिहे
 मचन्द्रः ॥
 गैरिकम् । न । रक्तधातौ । गैर इति
 भाषा ॥ गैरिकं रक्तधातु श्व गैरे
 र्यं गिरिजन्तया । सुपर्णगैरिकं न्त
 न्यत् ततो रक्ततरं हि तत् ॥ गैरि
 कदितयं सिन्धं मधुरं तुपर्तं हिमम्
 । चक्षुष्यं दाषपिताम्रकफहृक्कापि
 घापहम् ॥ स्वर्णं ॥ गिरी । भयम् ॥
 अथात्मादिष्वाङ्गम् ॥
 गैरिकापः । पुं । जघमधूकृष्टसे ॥
 गैरी । स्त्री । साङ्गनिकीवृष्टे ॥
 गैरेयम् । न । शिशावतुनि ॥ गिरौभ

गैहम् । न । उद्वसिते । गृहे ॥ गेन

गैरेयम् । न । शिशावतुनि ॥ गिरौभ

गोकर्णः

घम् । नद्यादिभ्यश्चेतिठक् ॥

गौः । पुं । वलीवर्दे । अनडुषि ॥ स्वर्गे
। रश्मौ ॥ कुक्षिशे । यजे ॥ चन्द्रे ॥
हृद्ये ॥ गोमेधयज्ञे ॥ कृषमनामौ
पथे ॥ स्त्री । सौरभेय्याम् । अर्जुन्या
म् । उस्ताघाम् ॥ गोमांसगुरु सु
स्निग्धं पित्तक्षेपविषवर्द्धनम् । टंहणं
कातहृद्वल्य मधयं पीनसप्रसृत् ॥
चक्षुषि ॥ वाये ॥ दिशि ॥ भातरि
॥ वाशि ॥ भूमौ ॥ घृषराशौ ॥ न-
धाङ्गे ॥ गच्छति गम्यते वा इनेन वा
। गङ्गु ० । गमेडोः ॥

गावः । पुंभूति । उदके । जले ॥

गोकपटक. । पुं । गोचुरके ॥ स्यपुटे ।
विषमोक्षने ॥ गोखुरैः स्यपुटीकृते
इति हेमचन्द्रः ॥ गवां खुरे ॥ वि-
कपटकटक्षे ॥ गोर्षेनाः पृथिव्यावा
कण्टकः ॥

गोकर्णः । पुं । अश्वतरे ॥ सर्पे ॥ गौः
कर्णायक्ष । गोभ्रन्दस्य चक्षुःपरस्त्रा
न्ते गोकर्णःसर्प. ॥ सारङ्गे । मृगाधि
श्रेपे ॥ गो।रिवकर्णोदस्य । गणदेवता
विशेषे ॥ अद्भुतानामिकोन्माने । अ-
नामिनायुक्तयिष्नुताङ्गुष्ठे ॥ गोः क
र्णोद्व ॥ श्रेपे सिद्धुषे त्रिशेषे ॥ यथा ।
महादन्तुगे कर्णे त्रिशमन्नापच. शड
केत्यागम. । गोकर्णे भद्रकर्णोस्य दि

गोचुर

तिदेवीगीता ॥

गोकर्णी । स्त्री । मूर्वास्ततायाम् ॥ गौः
कर्णद्व । गौः कर्णायस्या वा । पाक
कर्णैतिडीप् ॥

गोकिराटिका । स्त्री । विट्सारिका-
धाम् ॥

गोकिराटी । स्त्री । सारिकाखण्डगे ॥

गोकिलः । पुं । मुसले ॥ हले ॥

गोकीलः । पुं । मुपले ॥ खात्रले ॥

गोकुखम् । न । गोसमूहे । गोधने ॥

गोस्थाने ॥ यथा । गोकुले कन्दुशा

खायां तैलवन्नेद्युयन्त्रयोः । अमी

मांस्यानि भौधानि स्त्रीपुदासातुरे

द्युच ॥ वसेप्र. सत्तेनन्दावासे ॥ गर्वा

कुखम् ॥

गोकुलिकः । पुं । केकरे । वक्षिरे ॥

पङ्कस्यगव्यमेचके ॥

गोकृतम् । न । गोमये ॥ नि । गोभि

रा चरिते ॥

गोचुरः । पुं । गोचुरके ॥ गोचुरः शी

तलः स्यादुर्वलकुट् वस्तिशोधनः । म

धुरो दीपनो हृष्य. पुष्टिद् श्याश्र

रीहर. ॥ प्रमेहश्वासकाशार्श. कृ-

पृहृद्गोवातनुम् ॥ चुरति । चुर

विलेखने । इगुपधत्तामीकिा कः ।

गोगोर्षाचुरः ॥

गोचुरकः । पुं । गोस्युह इतिभाषाप्र

गोचर

सिद्धार्थापकृष्टायाम् । स्वादुककष्ट
के ॥ गौर्गोर्वा चुरः ॥ स्वार्थेकन् ॥
गोचुरः । पुं । गोचुरे ॥ न । गवांशफे ॥
गोगोयुगम् । न । गोदये ॥ सौगावी
। द्वित्वेगोयुगम् ॥
गोगोष्ठम् । न । गवांस्थाने ॥ गोष्ठजा
दयः स्थानादिषु पशुनामभ्यः ॥
गोघ्नन्धिः । पुं । करीषे ॥ गोष्ठे ॥ गो
जिह्विकौषधौ ॥
गोष्ठतन् । न । मथेष्टते ॥ वर्षणे ॥
गोघ्नः । पुं । अतिधौ ॥ द्वि ॥ गोघा
तके ॥
गोचरः । पुं । इन्द्रियार्थे । रूपशब्दग
न्धरसस्पर्शस्वरूपे ॥ प्रयुञ्जतेहि । उ
पादानगोचरं ज्ञानमिति ॥ देशे ।
गर्वाजगिष्याने । वने ॥ तथाचभार
विः । उपारताः धरिषमराधिगोच
रादिति ॥ जन्तराशयमधिगृहचक्रा
न्तराराशिषु ॥ गायरन्द्रियाणि चर
न्धस्मिन् । गोचरसम्बन्धेतिनिपाति
तः ॥ द्वि । गोगामिनि ॥
गोचरफलम् । न । जन्तराशेः सकाशा
त् प्रष्टव्यां सञ्चारवशेन शुभाशुभफ
ले ॥ गोचरशुद्धिर्यथा । केतूपप्रवर्भौ
ममन्दगतयः पठत्रिसंख्याः शुभा एव
श्राकांयपि तेचतौच दशमौ चन्द्रः
पुनः सप्तमः । लीयः सप्तमवदिप-

गोवागं

श्वमगतो युग्मेषु सोमात्मनः शुक्रः
वद्दशसप्तसप्तर्ज्जमितरे सर्वेषुपात्ते
शुभा इति ॥
गोचर्म्यः । न । गोह्वेषि ॥ परिमाश
विशेषे ॥ सप्तहस्तीन दण्डेन विंशद्द
ण्डैर्भिवर्त्तनम् । दशताम्येव गोचर्म
दृष्ट्वा स्वर्गे महीयत इति वृष्टस्यतिः
॥ यत् क्विञ्चित् कुरुते पार्थ ज्ञानतो
ऽज्ञानतो ऽपि वा । अपि गोचर्ममा
चेवं भूमिदानेन शुद्ध्यतीत्यापारे
मिताचरा ॥
गोची । स्त्री । हिमाक्षयपसून्याम् ॥
गावः स्तुतिरूपाः श्रुतिस्मृतीतिहा
सपुराणादिसम्बन्धिनी महादेववि
पयिणी र्वाचः अश्नति पूजयति य
दा गच्छति प्राप्नोति तात्पर्यरूपेण
शृणोति । अश्वु० । द्विप् । डीप् ॥
गोछाशः । पुं । मूकद्वये । कौकशिम
इति गोशभाषा ॥
गोजरः । पुं । घृष्टवशीमर्हे ॥
गोजनम् । न । गोमूषे ॥
गोजा । स्त्री । गोमोषिकायाम् ॥ १
यिष्यां त्रीहियथादिरूपेणोत्पद्य
म् ॥ गोषु जायते । जनो० । जनमने
ति विट् । विदुनोस्तिर्यु । चम् ॥
गोजार्गिकः । पुं । भयकारके ॥ न
। मर्त्तने ॥

गोष्ठी

गोषः

गोष्ठापर्यायः स्त्री । शूद्रश्च पवित्रेषु ।
 दुग्धमेतीदृशे । प्रयुक्ते तु घ्न्याम् ॥
 गोजिह्वा । स्त्री । दार्ढिकायाम् । गो
 जियासता । दारियायाक इति चर्गा
 । सभाया ॥ गोजिह्वा, वातस्त्री शीता
 । प्राद्विहीः कफपित्तनुत् । हृद्याप्रमे
 । चकासास्त्र प्रयन्वरे हरी । शघुः ॥ को
 । मद्या । तुवरी । तिक्ता । स्वादुपाकरसा
 । स्मेता ॥ पद्मशाकस्तुमुखाः । गोजि
 । ह्वा, कुष्ठमेलास्तुक्त्वं न्वर हरी । शघुः
 ॥ गोजिह्वेष ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गोजिह्विका । स्त्री । गोजिह्वा लताया
 । म् ॥ गोजिह्वेष, कन् ॥ ॥ ॥ ॥
 गोदिव्यः । पुं । शृगां लज्जाम् ॥ ॥ ॥
 गोदुग्धः । पुं । शीर्षेणने ॥ तरुमूले इ
 । ति भाया ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गोदुग्धा । स्त्री । गवादन्याम् । चित्रा
 श्यकर्कश्याम् । गोमुक इति गोडभा
 या ॥ गांभुषं तुन्वति । नुधिर्बर्द्धने ।
 मूकः । प्रयोदरादिः ॥
 गोदुग्धिका । स्त्री । गोदुग्धायाम् ॥
 गोष्ठी । स्त्री । धान्याधारे मूण इति भा
 या । प्रसिद्धे श्रावणे ॥ गोशब्दादा
 यपनेर्घे जानात्कृषटगोष्ठीति ह्रीष्
 ॥ द्विदवष्टे । शाय्याम् ॥ धान्यमान
 सेदे ॥ दिशूपांगोभयदाहता तामेय
 भारं जानीयादिशुक्तेः ॥ श्रेणीपरि

भाणमिति वैयकपरिभाषा ॥ ॥
 गोष्ठीतरुः । स्त्री । शूद्रस्वगोण्याम् ॥ इ
 । स्वागोष्ठी । कासूगोष्ठीभ्याष्टरुत्वा
 । पिच्छान् ह्रीष् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गोष्ठः । पुं । घामरजात्ता ॥ छेदनाभौ
 । नाभिगुडके ॥ द्वि । छेदनाभिर्वाति
 ॥ गेः । अष्टद्वय ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गोतमः । पुं । प्रक्षयः पुषे गोतममुनौ ॥
 गोतमान्वयः । पुं । शार्क्यमुनौ ॥ ॥ ॥
 गोतीर्थम् । न. गोष्ठे ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गोशः । पुं । अद्वीपं पर्यते ॥ न । आ
 ख्यायाम् । नामनि ॥ सम्भाषिनी
 । यथेष्टे ॥ कानने ॥ जेवे ॥ बर्द्धनि
 ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गोशोभतेनाऽपश्ये ॥ कुले । अभिज
 गने । कृषिगर्द्धवाप्ये, आदिपुष्टेः स्व
 । सन्तानसंघाकारिणि । प्राक्ष्याणहमे ॥
 । चपियवैश्ययोः रूपदिष्टातिदिष्टगो
 । वम् । शूद्रस्थातिदिष्टातिदिष्टगोवम्
 । यथा । न समानगोशं भार्ये वि
 न्देते स्वनेन शूद्रस्थापि सगोवा कथं
 न निषिध्यते इति चेत् । अप्रोपदिष्टा
 तिदिष्टगोवस्यै वनियेधो न सतिदिष्टा
 तिदिष्टशूद्रगोवादेरिति निर्णयः ॥ ज
 चियवैश्यशूद्राणा मतिदिष्टातिदिष्ट
 गोशप्रवरम् । अतएवैतेषां पुरोहितगो
 शप्रवरमिच्छ्यर्थः । तथा । चाप्यपुराणे

गोविः

गोवा

वर्णसङ्करोपाख्यानैः चतुर्विधवैश्वशू
 द्राणां गोपञ्च प्रवरादिकम् । तथा
 न्यवर्णसङ्कराणां येषां विप्राश्च याज
 कादिति ॥ गोत्राभितुचतुर्विंशतिः ।
 तथा च मनः । शाण्डिल्यः काश्याय श्वे
 व वात्स्यः सायणेक स्तथा । भरद्वाजो
 गौतमश्च सौकाशीनः । आश्वपारः ॥
 कल्किश्च शशाङ्गि चेश्यश्च कृष्णाचेयव
 शिष्टकौ । विद्याभिवः कुशिकश्च कै
 शिकश्च तथापरः ॥ इतकौशिकसौ
 क्त्यौ आलम्ब्याः पराशरः । सौपा
 यन स्तथा । इति सायुकी । रोहितक
 था ॥ वैद्यायपेक्षकश्चैव जांबेद्वन्व
 स्तथापरः । चतुर्विंशति गोत्राणां क
 यितापूर्वपरिष्ठितैः । अपि च मनः । ज
 मद्वि भरद्वाजो विद्याभिविपिगौ
 तमाः । वशिष्ठकाश्यापामह्यां मु
 नयो गोपकारिणः ॥ इतेषां वि
 श्वपञ्चानिः तानि गोत्राणि मन्वते
 । एतदुपलक्ष्य मन्वेपान्मपि दर्शना
 त् । तथा च । सौकाशीनकर्मैत
 ल्यौ पराशरवृहस्पती । काचनोवि
 ष्णुकौशिकौ कात्यायनचेयकाख
 काः ॥ कृष्णाचेयः साकृतिश्च कै
 ण्डिन्यो गर्गसंज्ञकः । आङ्गिरसदति
 स्यातः सनादकाखसंज्ञितः ॥ अथ
 जैमिनिदृष्टास्याः शाण्डिल्यो वात्स्य

इवच । सायणसंख्यानवैद्यायपञ्चा
 । इतकौशिकः ॥ शक्तिः कात्यायन
 ॥ श्वेव वासुकीगौतमस्तथा । मुनकीः
 । सौपायनेषु मुनयो गोत्रकारिणः ॥
 इतेषां यन्विपञ्चानि तानि गोत्रा
 णि मन्वते । सर्वे हि चत्वारिंशद्गोत्राः
 ॥ इति धनस्यवृत्तमर्मप्रदीपः ॥ श्वे
 तैः । शब्दज्ञेयस्वस्तमानप्रभवोऽनेन
 गुणवन्दे । पुं । शुद्धीपथीत्या
 दिनात्रोवा ॥ गोत्रायते वा । वैष्णवा
 । खने । आर्तोनुपसर्गे इति का ॥ ॥
 गोपवः । गोत्रोत्पन्ने ॥ सतुंजन्म
 नामभ्युतिपर्यन्तसमाप्तोद्गमभावात्
 पश्चाद्भवति ॥ ॥
 गोत्रमिदं । पुं । इन्द्रे । शिमे । गोत्रो
 । न् । गिरीन् । भिनक्षि । मिदिरु । स
 । त् । इति । मिदेः । छिप् ॥ ॥
 गोत्रवृत्तः । पुं । धन्वन्वृत्ते ॥
 गोत्रसंप्रवः । पुं । पक्षिविशेषे ॥ ॥
 गोपस्यलनम् । न । अन्यस्त्रीनाम ग्रहणे
 ॥ यथा । गोत्रस्यलने श्रान्तिं भानि
 निजानीधि केवलां मे ५ । व्याख्या
 नतो विशेषप्रतिपत्तः पाणिनीय
 इवेति ॥
 गोत्रा । स्त्री । कै । पुत्रिभ्याम् ॥ गोपाः
 श्रैष्ठाः सन्वयसाम् । अर्शसायच ॥ गा
 जलानि ज्ञायते वा । वैष्णवा का ॥

गोदुग्ध

टाप् ॥ शश्यायाम् । गवांग्णे ॥ गवां
 समूहः । इति च कश्चिदप्येति च ॥
 गोदः । पुं । मस्तिष्के ॥ चि । गोप्रदे ॥
 गां ददाति । दुदाब् ० । भात इति कः ॥
 गोदन्तम् । न । नटमखने । हरिता-
 लै ॥ पुं । गोर्दन्ते ॥
 गोदा । स्त्री । गोदावरी कृष्णाम् ॥
 गोदानम् । न । व्रतविशेषे । केश्यान्ते ॥
 गोदाः केश्याः दीयन्ते खर्षन्ते इति ॥
 कुदाब् ० । कर्मणि ल्युट् ॥
 गोदारणम् । न । इले ॥ कुदाले ॥
 गोः भूमिं हारयति । दृषिदारणे ।
 ल्युट् ॥ गो भूमिर्दारयते इनेन । क-
 रणे ल्युट् ॥
 गोदावरी । स्त्री । नदीविशेषे । गौत-
 मसम्प्रदायाम् ॥ ब्रह्मादिज्ञातायाम् ॥
 गोदुग्धम् । न । गोः चीरे ॥ अस्त्रगु-
 णाः । गव्यं दुग्धं विशेषेण मधुरं
 रसपाकयोः । शीतलं सान्यकृतं त्रि-
 ग्व्यं भातपित्तस्त्रमाशनम् ॥ दौष-
 घातुमलस्रोतः किञ्चन क्रेदकरं गुरु
 । जराससस्त्रेणार्णां शान्तिकृतं से-
 वितं सदा ॥ * ॥ कृष्णाया गोभेवं
 दुग्धं घातहारिगुणाधिकम् । पीता-
 या हरते पित्तं तथा घात हरं भवे-
 त् ॥ श्लेष्मलं गुरु शुक्रायारत्नाधि-
 शाय घातहन् । वासुधत्सदिवत्सा

गोधुक्

नां गवां दुग्धं त्रिदोषघ्नम् ॥ वक्ष्य-
 यथाः श्विद्रोषघ्नं तर्पणं वलकृतं पयः
 । जाङ्गलानूपशैलेषु हरन्तीनां यथो-
 त्तरम् । पयो गुरुतरं श्रेष्ठो यथाहा-
 रं प्रवर्धते ॥ खल्यत्रमन्त्राकातं
 चीरं गुरु कफप्रदम् । तप्तं बल्यं प-
 रं ब्रुष्यं स्वस्वामां गुणदायकम् ॥ प-
 शाकतृणकार्पासवीजकं दोगिणे हि-
 तम् ॥ * ॥ अपिचाहराननिर्घण्टः ।
 गवां प्रक्षुब्धसि चीरं गुरुविष्टमि-
 दुर्जरम् । तस्मा दभ्युहिते क्षुर्ये या-
 नं शमार्षमेववा ॥ समुत्तार्यं प्रयो-
 ग्राह्यं तत् पथं दीपनं चतु । विव-
 त्तसावाचवत्संज्ञां पयो दोग्ध-
 मीरितम् ॥ अस्त्रं वत्सैकपयोयाध-
 वशीकृष्णायो रधि । इत्यादा माघ-
 पर्यादा ऊर्ध्वशृङ्गी च या भवेत् ॥
 तासां गवां हितं चीरं शृतं वा इशृ-
 तमेव वा । नवां सितानां घातघ्नं कृ-
 ष्णामां पित्तनाशनम् ॥ श्लेष्मघ्नं रक्त-
 वर्धनां शीन् हन्ति कपिलापयः ॥
 इति ॥
 गोदुग्धटा । स्त्री । खडिकावृक्षे । सुनी-
 लायाम् ॥
 गोधुक् । पुं । गोपे । गोदे । गधरि ॥ गां
 दोग्धि । दुह प्रपूष्ये । सत्सद्विपे-
 तिक्रिप् ॥

गोधा

गोदुहः । पुं । गोदुहि । गोपे ॥ गां
 देविषु । दुह० । मू० कः ॥
 गोदोहनम् । न । गवां दोहनस्थाने
 ॥ गवोदुह्यन्ते ऽस्मिन् । खण्ड ॥ का
 लविशेषे । मूर्च्छा ऽष्टमभागे ॥ यथा
 - आचम्य च ततः कुर्यात् प्राचीं चारा
 - बलोकनम् । मूर्च्छा ऽष्टमं भागम्
 ही च्योद्यतिविभवेति ॥
 गोदोहनी । स्त्री । गोदोहनपात्रे ।
 पार्याम् ॥ गोदुह्यते यस्याम् । दुहेः
 करणाधिकरणयोश्चेति खण्ड । हीप् ॥
 गोद्वयः । पुं । गोमूत्रे ॥
 गोपनः । पुं । खूलाग्रपात्रे । तुक्का इति
 भाषा ॥ इतिहरिवंशः ॥ न । गोस-
 मूत्रे । गोकुले ॥ गवांघनं समूहः ॥
 गोधा । स्त्री । तक्षायाम् । व्याघात-
 वारम् । धनुर्गुणाघातवारणाय प्रका-
 षतकावह्वार्या चर्मपथ्याम् ॥ निहा-
 कायाम् । गोधिकायाम् । गोघ इति
 भाषा ॥ अस्या मांसपाकविधिः । गो-
 धा श्वेष्याल्लैर्भूयः चालितां खण्ड-
 शः कृताम् । म्बित्राश्च तक्तोयाभ्यां
 चालितां सूक्ष्मपिडताम् ॥ तस्ये-
 द्देसवाराकैः प्रलेहो वा दिधानतः
 ॥ विपाके मधुरा गोधा वातपित्तघ-
 नाग्निनी । कषाया कटुका प्रोक्ता
 यकम्पी घग्घृती ॥ सा सुष्णख

गोधूमः

जस्रमेदाह्विषेति श्याख्यातारः ॥ गु-
 धते वाहुर्यया । गुधपरिवेष्टने । ह-
 खस्वेतिघञ् ॥
 गोधापट्टिका । स्त्री । गोधापट्टीकता
 याम् । गोवाखिया इति गौडभाषा ॥
 गोधापट्टी । स्त्री । सुवहायाम् । गोधा-
 पट्टिकायाम् ॥ गोधा इषयादोमूषम-
 स्थाः । कुम्भपट्टीयुचेति साधुः ॥
 गोधाखन्धः । पुं । चिट्खद्विरे ॥
 गोधिः । पुं । खखाटे ॥ गोधिकायम् ॥
 गुधते । गुध० । इन् ॥ गाक्षी नेत्रेपी-
 येते यस्मिन् । कर्मण्यधिकरणेचेति
 क्विप् ॥
 गोधिका । स्त्री । गोधायाम् । निहा-
 कायाम् ॥ गोहीति प्रसिद्धे जस्रचरे
 ॥ गुधति । गुध० । खण्ड ॥
 गोधिकापुत्रः । पुं । गोधायावके । गीः
 धेये । सर्पाहीधायामुत्पत्ते चन्दम-
 गोह इति प्रसिद्धे जन्तुविशेषे ॥ गु-
 धति । गुध० । खण्ड ॥ गोधिकायः
 पुत्रः ॥
 गोधिनी । स्त्री । घृत्तीभेदे । चविका-
 याम् ॥
 गोधूमः । पुं । गोधूमे ॥ इति मय्यच-
 ङ्गिका ॥
 गोधूमः । पुं । नागरङ्गे ॥ प्रोपधोवि-
 शेषे ॥ गीष् इति प्रसिद्धे प्रीतिविशेषे

गोधूम

घे । रसाले । सुमने ॥ गोधूमः सु
 मनोऽपि स्यात् विविधः सच कीर्त्त
 तः । महागोधूम इत्त्वांख्यः पश्चाद्दे
 शान् समगतः ॥ मधुलीतु ततः कि
 ष्व दल्पा सौम्यदेशजा । नि श्रुको
 दीर्घगोधूमः कश्चिन्दी मुखार्भिधः
 ॥ गोधूमो मधुरः शोतो वातपित्त
 शरो गुहः । कफशुक्रप्रदो यत्नः कि
 ग्यः । सन्धिमि कृत् सरः ॥ श्रीवने धुं
 ष्यो वष्यो श्यो वीर्यस्वरत्नकृत
 । कफप्रदो नवीनो मधुपुराणः । पु
 राययवगोधूमसौहार्दकाल्पल्यमु
 गिति वाग्भटेनवसन्ने गृहीतत्वात्
 ॥ मधुली शीतला लिग्धाऽपि सती
 मधुरा लघुः । शुक्रला वृहती पथ्या
 तद्वन्दीमुखा स्मृता ॥ शुभ्रति गु
 धर्ते वा । शुभ्रः ॥ शुभ्रकृमः ॥
 गोधूमसम्पदम् । न । काञ्जिकप्रभेदे ।
 सौवीरे ॥
 गोधूमसारः । पुं । सुमनस्य सारांशे ।
 सीरा इति सप्तदशतिचख्याते ॥ सति
 धिर्यथा । निस्तुषाम् गोधूमा नुदूख
 ले कण्डयित्वा सायङ्काले सप्तिकादि
 पाचे जले मधेष्ट फारयित्वा परादि
 ने प्रभातसमये उपरिस्त्रगलंक्रमेण
 दूरीकृत्वा इपस्यसार मातये शुक्र
 कृत्वा पात्रापरि स्थापयेदिति पाथ

गोधूलिः

। राजेश्वरः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 गोधूमी ॥ स्त्री । गोलोमिकायाम् । गो
 धूमा इति पाथरी इति च गौडर्भाया
 प्रसिद्धे चोद्वृत्तुपर्वशिषे ॥ ॥ ॥
 गोधूलिः । पुं । स्त्री । समयविशेषे ॥
 । यथागत् सन्ध्यातपाहणितपश्चिमदि
 ग्विभागे खोत्रि स्फुरद्भिरत्तारक्त
 त्रिवेषे । श्वे गवीर्खुरपुटोद्भसितै
 रजोभिर्गोधूलि रेव कथितो मृगुं
 जिन योगः ॥ अर्षिर्ष ॥ यावत्सिन्दु
 र्वेश्च गगनतलगतं भानुविम्बं च ना
 स्तं याव सो दिक्षु शान्तिं व्रजति खु
 र्पुटैः कूर्जतो रेणुसङ्घः । ताव सै
 वास्तिदोषः प्रभवति न च साङ्गूरद
 ट्टि शैशायां याचार्या वाधिवाहे स
 कलशुभकरी सर्वकार्यस्य सिद्धिः ॥
 साधिविधेति दीपिका । यथा । गो
 धूलिं विविधां वदन्ति मुनयो नारी
 विवाहादिके हेमन्ते शिशिरे प्रया
 ति सद्युतां पिण्डीकृतैर्भास्करे । श्री
 षे इहोस्तमिते वसन्तसमये भा
 नौगते दृश्यतां सूर्ये चान् मृदागते
 च नियतं वर्षाभरत्काणयोः ॥ हेम
 न्तशिशिरेयोः सैदुता मासपिण्डीकृ
 तारशिकाः । श्रीषे इहोत्तरयिका
 खः । वर्षाभरत्सन्नेष्य इस्तगतदि
 काश्च इत्यर्थः ॥

गोपः

गोपिनी । स्त्री । सरिसखगखियोम् ॥
 गोपनीयः । पुं । सारसखगे । प्रवर्तविशे
 -ये । प्र । कैवर्त्तुमुस्तके ॥ गोपिलं
 -नंदयति । नदंशब्दे । कर्मयद्युक् ॥
 गोपनीयः । पुं । यतंखलिमुने । गोप
 -नं ॥ गोपनीयः । इहाच्छः ॥
 गोपनीयः । पुं । सर्वविशेषे । तिष्ठित्से
 -न । मख्खीषोडे ॥ गोपिणीभासिका
 -यस्य । अज्ज्नासिक्खावा इत्यच् । मसा
 । देशस्य ॥ वैक्कात्मनो ॥
 गोपायः । पुं । अनडुङ्ग ॥
 गोपायः । पुं । गोपाले ॥ गानयति ।
 -यि । गोप्रापणे । कर्मयद्युक् ॥
 गोपायः । पुं । गोपसे ॥ गोपिनासी
 -यस्य ॥ मि । वैक्कान्तमथौ ॥
 गोपिप्यन्तः । पुं । गोमूषे ॥
 गोपः । पुं । गुवाण इति भाषाप्रसिद्धे
 -सङ्करजातिविशेषे । आमीरे । वल्ल
 -वे ॥ मयिबन्धा तन्त्रभाषात् गोपना
 -ते इव सम्भवः इति पराशरपद्धतिः
 ॥ गोष्ठाथश्चे ॥ भूपती ॥ शत्रौघा
 -प्रिकृते । वेले ॥ पि । रचके । उ
 -पकारके ॥ गोपावति । गुपूरश्चे ।
 आयादय आर्द्धघातुकेवा । अच् ॥
 गोपातिवा । पारश्चये । यातीनुये
 -तिकः ॥ गोर्णजात् पातिवा । पा
 । सुपीतिकः ॥

गोपरः

गोपकः । पुं । गोपशब्दार्थे ॥ स्वार्थका ॥
 गोपकन्या । स्त्री । आमीरेसुतीयाम् ॥
 शारिवौषधौ ॥ गोपकः ॥ पुं ।
 गोपघोषा । स्त्री । इस्तिकौली । बद
 -रीच्छदयाम् ॥ वदरीसदृशाकारो
 -ः । घृक्षः । ख्खोफलो भवेत् । अट्या
 -मेवसा योष्या गोपघोषेति चोप्यते
 - ॥ विकङ्कतदृषे ॥ गोपः । पुं ।
 गोपतिः । पुं । शर्वे । शम्भोः ॥ पण्डे
 - । सङ्ग इति भाषाप्रसिद्धे घृषे ॥ ख
 -मे ॥ भास्करे ॥ भिदशाधिपे ॥ अ
 -पमनामौषधौ ॥ गवांपतिः । पुं । श्री-
 -कृष्णे ॥ गवांपालनात् । गार्भज्ञोत्त
 -स्याः । मतिर्वा ॥ गोपः । पुं ।
 गोपद्वयः । पुं । गुवाके ॥
 गोपनम् । न । अयश्चे ॥ गोपनासी
 -यते सख्यं गुप्तिरन्वर्तविना ॥ रचा
 -याम् ॥ तेजपात इति भाषाप्रसिद्धे
 -तमाखपथे ॥
 गोपनीयः । त्रि । गोपितथे । गोप्ये ॥
 गोपभद्रम् । न । शालूके ॥
 गोपभद्रा । स्त्री । आम्भयाम् ॥
 गोपमद्रिका । स्त्री । गम्भयाम् ॥
 गोपयधूः । स्त्री । शारिवायाम् ॥ गोपा
 -ज्ञनायाम् ॥ गोपीत्ययधूः । स्त्रियाः
 -पुं । इत्यादिनापुं । गोपः ॥
 गोपरसः । पुं । वेले । गन्धसे ॥ गो

गोपाखः

मे उत्पत्तौ रसोस्य ॥ १ ॥
 गोपवह्नी । स्त्री । मूर्वायाम् ॥ शारिवा
 याम् ॥ श्यामाखतिकायाम् ॥
 गोपा । स्त्री । गोपाखिकायाम् ॥ श्या
 माखतायाम् ॥ गोपायति । गुपू० ।
 पञ्चाखलनात् अजादिच्छाट्टापृ
 ति केचित् ॥ गाःपाति । पारख्ये
 । आतोनुपसर्ग इति केप्राप्ते । वास
 रूपन्यायेन आतोसनिन् कनिहनि
 पत्येति चेनाविचि अदन्तञ्जाभाषा
 दान्विधेरभावे गोपाः विन्वपावदि
 तिबोधम् ॥

गोपानसी । स्त्री । छादनाश्वजुदाकशि
 । वडभ्याम् । कुब्जेषु छादनाथं दृष्टे
 षक्तकाष्ठे ॥ छादनापादे । पट्टाधा
 रवंशपञ्चरे ॥ गोपायति । गुपू० वा
 हुलकान् नसट् प्रत्यय । अज्ञोपव
 सोपौ ॥ गर्वागोभिर्वा पानम् किरया
 नां घञ्यम् किरसौर्वा शोष्यम् । तत्
 सति निपर्चयति । पोस्तकर्मणि ।
 आतोनुपेतिक । मौ० डी ॥ घ्

गोपायितः । चि । रचिते ॥ गोपायते
 स्य । गुपू० क्तः । आयादयच्छाट्टा
 तुकेषा ॥

गोपालः । पु । न्ये । भूपे ॥ गोपे । गवां
 पालके ॥ इजे ॥ श्रीकृष्णे ॥ तद्वा
 नं यदा । अथाद्वाकोपनीश्वाम्-

गोपाष्ट

अखि ररुखाम्भोजनेषो ऽम्बुजस्यो
 वालो जङ्घाकटीरखसकृत्तरंगत्
 किङ्कणीको मुकुन्दः । दोर्भां ह्येय
 ज्ज्वीनं दधद् ऽतिविमलं पायसं वि
 श्वन्द्यो गोगोपीगोपवीतो हहनखं
 विशसत्कण्ठभूषं श्विरं व इतितन्त्रसा
 रः ॥ सर्वस्य जगतः पालनात् । वि
 ष्यौ ॥ गां भूमिं वेदं तन्मूलं य-
 ज्ञादिकं वा । पालयति । गाःपालय
 तिवा । पालरख्ये । कर्मण्यम् ॥
 लग्ये । मध्यगुरौ । ऽ । ॥

गोपालकः । पु । शिवे ॥ श्रीकृष्णे ॥ ग
 र्वापालके ॥ गोपालस्य । स्वार्थकन् ॥
 गोपालककंठी । स्त्री । स्वाष्टकाकटी
 इति प्रसिद्धे ककंठी प्रभेदे । क्षुद्रैर्वा
 रौ । क्षुद्रिभिर्गटायाम् ॥

गोपालिका । स्त्री । गोपालकस्यस्त्रिया
 म् ॥ अशपुंयोगलस्योडीप्राप्तः
 पालकात्तामेति निपिध्यते ॥ कीट
 विशेपे । महाभीरौ ॥ शारिवाया
 मोषधौ ॥

गोपाली । स्त्री । गोपालकर्मभ्याम् ॥
 गोरथ्याम् ॥ गोप्याम् ॥ गोपाली
 करतालीनर्त्तनशास्त्री पुनातुवन-
 सास्त्री ॥

गोपाष्टमी । स्त्री । गोताष्टम्याम् ॥ यथा
 । मुक्ताष्टीकार्त्तिकेन स्मृता गोपाष्ट

गोपुर

गोप्याधिः

मी बुधैः । तद्दिने वासुदेवोऽमुं
 दृशीपः पूर्वन्तं वत्सपः ॥ तत्र कुर्वी
 दृश्वी पूर्वा गोप्यासं गोपदक्षिणम्
 । गवानुगमनं कार्यं सर्वान् कामान्
 ऽभीक्षता ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥
 गोपिका । स्त्री । गोप्याम् ॥ गोपाय
 ति । गुपू० एतुच् ॥ गोप्याम् ॥
 गोपित्तम् । न । गोरोचनायाम् ॥
 गोपिनी । स्त्री । श्यामावर्तायाम् ॥
 गोपी । स्त्री । गोपस्यनायाम् ॥ गोप-
 स्त्री च्यर्थे पुंयोगादास्त्रायामिति
 ङीप् ॥ शंरिवायाम् ॥ रक्षिकार्या
 म् ॥ रक्षिकायाम् । मूलप्रकृतेः ॥
 गोपायति । गुपू० आयाभावे । प
 चाश्च् । गौरादिङीप् ॥
 गोपीयः । पुं । न । रचणे ॥ न । तीर्थे
 ॥ जलशोष्याम् ॥ शकः पिबन्त्यसि
 न् । पा० निश्रीयगोपीयावगवाह
 तिश्चक् ॥ गोपीयः सोमपानमिति-
 वेद्भाष्यम् ॥
 गोपुच्छः । पुं । शरविशेषे ॥ गोर्वाङ्ग
 ले ॥ गोखाङ्गुलमानरे ॥
 गोपुटा । स्त्री । स्थूनेषायाम् ॥
 गोपुटिकम् । न । शिववृषस्यनखडपे ॥
 गोपुरम् । न । पुरदारे ॥ शरमात्रे ॥
 कैवर्त्तिमुखके ॥ गौर्जसं विपर्त्ति ।
 पुपालनपूरणयोः । मू० कः ॥ गौर्ज

खं पुरमस्येतिथा ॥ यदा । पुरति
 । पुरमस्यमने । इगुपधेति कः । ग
 वांपुरम् ॥ गोपायतिथा । गुपू० वाहु
 लकादुरच् ॥ यदा । प्रोक्षते । पुलमह
 स्त्रे । इगुपधत्वात् कः । रचयोरभेदः
 गोभिःपुरम् ॥ गा.पुरतिवा० । पुर० ।
 मू० कोशा. ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥
 गोपुरकः । पुं । कुन्दुवके । बहुगन्धे
 गोपुरीषम् । न । गोमये ॥
 गोपेन्द्रः । पुं । विष्णौ ॥ गोपराजि ॥
 गोपेशः । पुं । शक्यमुनेः ॥ गोपिराजे
 ॥ नन्वधोपे ॥
 गोसा । वि । रचके ॥ गोपायति ।
 गुपू० टच् ॥ श्रीकृष्णे ॥ सहिन्वर्मा
 यया स्वात्मानं संवृणोति ॥
 गोप्वी । स्त्री । गोपिकायाम् ॥ रचि
 कायाम् ॥
 गोप्यः । पुं । दासीपुत्रे ॥ वि । रचणी
 ये ॥ गुह्ये ॥ सद्गोपनीये ॥ यदा ।
 आद्यु विक्षं गृहच्छिद्रं मन्त्रमैद्युन
 भेषजम् । अपमानं तपो दानं नम
 गोप्यानि यन्नतदति ॥ गुप्यते । गुपू० ।
 ङ्यलोप्यन् ॥
 गोप्यकः । पुं । दासे ॥ गोप्यात् स्वार्थकः
 ॥ गोप्यंकायतिथा । कौ० आतदतिकः
 गोप्याधिः । पुं । बन्धकविशेषे ॥ तथा
 च नारदः । अधिकिवत् इत्याधिः

गोमय

स विज्ञेयो द्विलक्षणः । कृतकालो
ऽपनेयश्च यादहेयोऽथत स्रष्टा ॥ स
पुनर्द्विविधः प्रोक्तो गोप्यो भोग्यस्त
। येवच । गोप्योरक्षणीयः ॥

गोवाली । स्त्री । क्षोपविशेषे ॥ पा
ककर्षतिडोप् ॥

गोमखीरः । पुं । जलजुक्तमखगे ॥

गोमचिका । स्त्री । सचिकाविशेषे ।
इंशे । डांस इतिभाषा ॥

गोमान् । वि । मशीश्वरे । गोमिनि ॥
बहनेः गानेऽस्य । भूवि तदस्माकी
तिमनुप् ॥

गोमतम् । न । गब्यूतौ ॥

गोमतङ्गिका । स्त्री । प्रशस्तायांगवि ॥
प्रशंसावचनैश्चेति निच्यसमासः ॥

गोमती । स्त्री । स्वनाम्नाख्यातायां नद्या
म् । वाशिष्वायाम् ॥ वैदिकमन्त्रवि
शेषे ॥ उगितश्चेतिडोप् ॥

गोमन्तः । पुं । विन्ध्यप्रच्यन्तपर्वते ॥

गोमयः । पुं । न । गोविधि ॥ गोःपुरी
षम् । गोस्वपुरीषे इतिमघट् ॥ अ
प्यन्तधीर्षदेहाया वन्यायाश्च विशे
षतः । रोगार्त्तायाः प्ररुताया न गो
गोमयमाहरेत् ॥

गोमयच्छत्रम् । न । शिषीन्धुके ॥

गोमयच्छत्रिका । स्त्री । उच्छिन्धीन्धे ।

शिषीन्धे । शिषीरे ॥

गोमुखः

गोमयप्रियम् । न । भूतये ॥

गोमयोत्था । स्त्री । गोमयजातकीट
विशेषे । गर्ह्य्याम् । गोवरीक्षा इति
भाषा ॥

गोमायुः । पुं । शृगाले ॥ गन्धर्वविशेषे
॥ गां विकृतां वाचं मिनोति । दुमि
ज् ० । कुवापेऽप्युष् ॥

गोमी । पुं । शृगाले ॥ बुहुभिस्तुशिष्ये
। आमथेरे ॥ वि । गोमति ॥ उपा
सके ॥

गोमीनः । पुं । मत्स्यविशेषे ॥

गोमुखः । पुं । मातङ्गिपुत्रे ॥ महादे
वगणान्तरे ॥ नक्तो ॥ यक्षविशेषे ॥

न । कुटिलागारे ॥ वाचभाष्ये ॥ ले
घने ॥ चौरक्रियमाखे सुरद्राया प्र
भेदे ॥ जपमालागोपनाय षट्पञ्चा
द्विनिर्मिते गोमुखी इति प्रसिद्धे य
न्त्रविशेषे ॥ यथा । चतुर्विंशद्गुण
मितं षट्पञ्चादिसम्भषम् । निर्मा
या ऽष्टाङ्गुलिमुखं ग्रीवां तत् षट्पद्-
शाङ्गुलम् ॥ त्रैयं गोमुखयन्त्रं च सर्वं
तन्त्रेषु गोपितम् । तन्मुखे स्थापये
न्मालां ग्रीवामध्यगतः करः ॥ प्रणये
द्विपिनागुच्छं वर्षमासाधिकं प्रिये । इ
ति मुखमात्रतन्त्रम् ॥ गोमुखाट्टे

ततोमालां गोपयेन्नाट्टजारयत् ।

इति मयातन्त्रम् ॥

इति मयातन्त्रम् ॥

इति मयातन्त्रम् ॥

इति मयातन्त्रम् ॥

गोमेदः

गोमुखी । स्त्री । मन्त्रवर्षार्थं कर्पटादि निर्मितगुप्तिकायाम् । गोमुखे ॥ राट देशस्थनदीविशेषे ॥

गोमूत्रम् । न । गोजले ॥ अस्त्रगुणाः । गोमूत्रं कटु तीक्ष्णोष्णं चारुं तिक्तं कपायकम् । लघ्विदिदीपनं मेघं पित्तकृत् कफघ्नतहत् ॥ शूलगुल्मोदरानाहकारवृद्धिमुखरोगक्षित् । किलासगदवातामधस्निग्धं कुष्ठनाशनम् ॥ कासश्वासापहं शोथकामलापाण्डुरोगहृत् ॥ * ॥ कण्डूकिलासगदशूलमुखाधिरोगान् गुल्मातिसारमहदामयमूत्ररोधान् । कासं सकुष्ठजठरकुम्भिपाण्डुरोगान् गोमूत्रं मेकमपि पीतमपाकरोति ॥ सर्वेष्वपिचमूत्रेषु गोमूत्रं गुणतोऽधिकम् ।

उदाहरणं यथा ॥

गोमूत्रि

अतो विशेषाकथने, मूत्रं गोमूत्रं मूच्यते ॥ प्रीहोदरश्वासकासशोथवर्षाश्लेष्मापहम् । शूलगुल्महजानाहकामलापाण्डुरोगनुत् ॥ कपायं तिक्ततीक्ष्णं च पूरणात् कर्षंशूलहृत् ॥ गोमूत्रिका । स्त्री । लघ्वविशेषे । जेषजायाम् । रक्तवर्णायाम् ॥ पित्रकाथविशेषे । यथा । गतिरश्वावथा यत्र मार्गं मूत्रस्य गोरिय । गोमूत्रिकेति तत् प्राहुः दुष्कराचिषनेदिनः ॥ अपिच । वर्णानामेकहृत्पत्रं यद्येकान्तरमर्षयोः । गोमूत्रिकेति तत् प्राहुः दुष्करंतद्विदोविदुदिति ॥ पोष्यकोटवये पङ्क्तिवये ऽर्द्धदयं क्रमेण विशिष्टैकान्तरविनिमयेन वाचनेऽन्योन्यस्तिर्भवतीत्युदाहरः ॥

प्र	वृ	क्षे	यि	क	स	हा	नं	सा	प	ने	ष्य	वि	या	दि	भिः ।
व	ह	च	वि	क	स	हा	नं	यु	प	मा	ष्य	वि	या	गि	भिः ॥

चतिमाघे १८ सर्गे ४६ श्लोकः ॥
अस्त्राएवत्तारोमेदः । पादगोमूत्रिका अर्द्धगोमूत्रिका श्लोकगोमूत्रिका विपरीतगोमूत्रिकेतिमेदा टिति सारम्यतीकश्लोभरणम् ॥

गोमेदः । पुं । गोमेदकमद्यो ॥ वीषविशेषे ॥ यथा । गोमेदे गोपतिर्ना

म राजा मूत्रोसवाचतः । याव्यो ऽभूद्वक्त्रिकल्पाना भौतप्यानां मनोः कुक्षे ॥ स तेष हरियत्राय प्रष्टतेषु भृगून्गुरून् । वश्रे तं गौतमः कोपादशपत् नोऽगमत् घयम् ॥ यत्रपाटे ऽथ तागावो दग्धाः कोपादिना मुनेः । तन्मेदसा मदीकृत्वा

गोमेद

गोमेदः सततोऽपर्वदिति ॥

गोमेदकः । पुं । स्वनायां प्रसिद्धे अग्नि
विशेषे ॥ नो पीतमयौ ॥ शंकर
॥ ॥ तमोमयौ ॥ अस्त्रपरीचा यथा
॥ ॥ हितालयेषां सिन्धुवां गोमेदम
शिसम्भः । स्वच्छकान्तिं भुञ्जः सि
ग्धो वर्णाशो हीसिमानपि ॥ बच
चः पिञ्जरो धन्यो गोमेदइति की
र्त्तितः ॥ चतुर्धा जातिभेदस्तु गोमे
दोऽपि प्रकाशयते ॥ ब्राह्मणः सुकृत्त
वः स्यात् चक्षियोरक्तलज्यते । आपी
तो वैष्यजातिस्तु गृहस्थानीललज्य
ते ॥ छाया चतुर्विधा खेता रक्ता
पीता ऽतिती तथा ॥ गुरुप्रभाशः
सितवर्णरूपः जिग्धो खटुर्वातिमहा
पुराणः ॥ स्वच्छस्तु गोमेदमग्निं धृ
तौयं करोति खच्छो धनधान्य वृद्धि
म् । खटुर्विरूपो ऽतिखरो ऽन्यमा
नः खे द्वेषक्षिप्तो मलिनः खरोपि ॥
करोति गोमेदमग्निं विनाशं सम्य
त्तिभोगावखनीर्यराशेः ॥ ये दोषा
शीरके चेया खे गोमेदमखावपि ।
परीचा यद्विगत कार्या अश्लेषा रज
जोविदैः ॥ स्फटिकेनैव कुर्वन्ति गो
मेदप्रतिरूपिणम् । गृह्यते गोमेदम
खे स्तु मत्स्यं सुवर्णं तो द्वैगुणमाहुरे
कै । अन्येतथा पिद्रुमतुत्यमूल्यं तथा

गोरक्ष

परोचामरतुल्य माहुः ॥ चतुर्विधा

ना मेपांतु धारणं परिसम्भेतमिति
॥ काकोले ॥ पत्रके ॥

गोमेदसन्निभः । पुं । दुग्धपापयोः ॥
गोमेधः । पुं । यज्ञविशेषे ॥ तस्य क-
लौनिषेधो यथा । अन्वात्म्यं गवा-
त्म्यं सत्यासंपक्षमैतृकम् । देवरा
जसुतोत्पत्तिः कलौपश्वविद्वर्जयेत् ॥
गोमुगम् । न । गोदये ॥ गनोर्दुग्मम् ॥
गोरक्षः । पुं । नागरङ्गे नारङ्गे ॥ क
पमनामौपधौ ॥ वि । गोरक्षके । गो
ये ॥ रक्षतीति रक्षः । गोः रक्षः ॥
गोक्षकं क्वटी । स्त्री । चिर्मिंटाधाम् ॥
गोरक्षकम् । स्त्री । गोधूमे ॥ गोरक्ष
तण्डुलायाम् ॥ शीरटाफलं ॥
गोरक्षतण्डुला । स्त्री । गोरक्षवाचलि
या इति गौडभाषाप्रसिद्धे चुरक्षता
विशेषे । गान्धेयवान् । नागवचा
याम् ॥
गोरक्षतुम्बी । स्त्री । कुम्भतुम्ब्याम् ॥
गोरक्षदुग्धा । स्त्री । चुरक्षुपविशेषे ।
तासदुग्धायाम् । बहुपधायाम् । अ
स्तसखीवन्याम् ॥
गोरक्षो । स्त्री । चुरक्षुपविशेषे । ग
न्यपहुषायाम् । पश्वपणिकायाम् ॥
गोरक्षदुग्धायाम् ॥ युक्ततुम्ब्याम् ॥
गोरक्ष्यम् । न । पाशुपाल्ये ॥ गोरक्षती

- गोखः

ति गोखः । तस्यमावः । घञ् ॥
 गोखः । तुं । पञ्चविंशे ॥ चमके ॥
 वन्दिनि ॥
 गोखटः । पुं । दुष्खद्विरे ॥
 गोखम् । न । गुरखे । उद्यमे । भारा
 खुषसने ॥ गूर उद्यमे । खु । ल्युट् ॥
 गोखः । पुं । दुग्धे ॥ दक्षि ॥ दृष्टा-
 हते । घोले । तक् ॥ गोखस्य दु-
 ग्यस्य विकारस्तात् उपचारात् ॥
 गोखसम् । ने । तक्के ॥
 गोखटी । स्त्री ।
 गोखटिका । स्त्री ।
 गोखिका । स्त्री ।
 गोखतम् । न । क्रोशगुभे ॥ गोः शब्दे ॥
 गोरोचम् । न । हरिताले ॥
 गोरोचना । स्त्री । स्वनामख्यातपीत
 वर्षशये । शोभनायाम् । मङ्गलाया
 म् । मेधायाम् ॥ गोरोचना हिमा
 तिक्ता वष्या मङ्गलकान्तिद । विषा
 ऽ चक्ष्मीग्रहोन्मादगर्भलावणताश्च
 हत् ॥
 गोईम् । न । मसिक्के । मरु कभवसे
 ह्ने ॥ गुर्वते गुरतेवा । गुरी उद्यम
 ने । अन्दादय इति साधु ॥
 गोखः । पुं । सर्ववर्तुले ॥ मदनवृत्ते ॥
 वारात् विषवाचुते ॥ मूगोले ॥ ख
 गोले ॥ यथा । गोखं चोतुं यदि तव

गोखचं

मति मांखरीयं शृणु चमितिशि-
 रोमणिः ॥ एकराशौपद्ग्रहयोगे ॥
 यथा । ग्रहाणा मेकस्मिन् यदि भव
 ति यथा निरसति सदा गोलोयो
 गः प्रलयपद् मिन्द्रोपि कभते । म
 ने लोको रद्दः परिहरति पुष्व-
 जमनी श्पणां न शः स्याज क्वच
 ति वसुधा श्रुप्यति नदीति ॥ एकरा
 शौससग्रहयोगे ॥ यथा । ससग्रहा
 यदैकस्या गोखयोग सदाभनेत् ।
 दुर्भिक्षं राष्ट्रपीडाच । तस्मिन् काले
 नृपच्य इति ॥ न । मण्डले ॥ गुडे
 र्चञ् । लचयोरभेदः ॥
 गोखकः । पुं । वारतोविधवासुते ॥ न
 विके । अक्षिणरे । गोख इति माट इ
 ति चभाषा ॥ गुडे ॥ पिप्ले ॥ यथा । ते
 जसां गोखकः सूर्योग्रहर्चाप्यमु गो
 खकाः । प्रभादन्तो हि इत्यन्तो सूर्य
 रश्मिदिपिताः ॥ इति सूर्यसिद्धान्तः
 ॥ गन्धरसे । बाले ॥ न । गोलोके ॥
 गुण्यते । गुडरचायाम् । घञ् । स्वा
 र्थेकन् । लचयोरैक्यम् ॥
 गोखचयम् । न । गरां प्रशक्ताप्रश्ल
 स्वरूपे ॥ यथा । पराशरः प्राप वृ-
 षद्याय गोखचयं तत् क्रियते ततो
 ऽयम् । नवा समासः शुभलचया-
 काः सर्वा स्तथा प्यागसतो ऽभिषा

गोखच

स्ये ॥ अशुभलक्षणां गाव आह । सा
 स्त्राविलहृत्ताघ्यो भूषिकनयनाश्च
 न शुभा नायः । प्रचला सिपिटवि-
 पायाः करटाः शरसदृशवर्णाः च ॥
 दशसप्तचतुर्दशः प्रलम्बमुखानना
 विन्तपृष्ठाः । ह्रस्वसूत्रयोवायवम-
 ध्या दारित खुराश्च ॥ श्यावातिदी
 र्धजिह्वाः गुल्फै रतितनुमि रति
 दृहङ्गिर्वा । सतिकंठदाः कृषदेहा
 नेटा हीनाधिकारुग्धश्च ॥ ४ ॥ अथ
 वृषलक्षणम् । वृषभो यो वंशुखातिल
 म्बवृषणः सिराततमोडः । सूत्रसि
 राचितगण्डः श्लिख्युर्ध्वं मेहनेयश्च ॥
 मालीराचः कपिलः करटो वा न
 शुभदेी हिलद्यैव । कृष्णोष्ठतालुजि
 ह्व सप्तनो युयस्य घातकरः ॥ ६ ॥
 सूत्रशृङ्गान्मणिशृङ्गः सितौदंरुः कृष्ण
 शारवर्णश्च । गृहजातो ऽपि च्याज्यो
 यूथविनाशवहो वृषभः ॥ ७ ॥ श्या
 र्भक पुष्पचिताग्नो भस्मारुग्धसन्निभो
 विडालाक्षः । विपाशा अपि न शु
 मं करोति वृषभः परिगृहीतः ॥ ये
 चोद्धरन्ति पाटान् पङ्खादिव योजि
 ताः कृययीशः । काचरनयना ही
 नाश्च पृष्ठत स्ते न भारसहाः ॥ ८ ॥ अ
 थशुभलक्षणसहितानात् । हृदुसंघ
 ततासौटा सन्नुस्तिव स्ताप्रतालुजि

गोखच

ह्याश्च । ह्रस्वतनुवृषवणाः सुकुचयः
 पृष्ठवङ्गाश्च ॥ आतामसंहतखुराश्च
 डोरका दृहृत्कुद्युक्ताः । त्रिगधश्च
 चणतनुच्योमाय स्ताप्रतनुशृङ्गाः ॥
 तनुभूस्पृग्वालययो रक्तानविलोच-
 ना महोष्वासाः । सिंहरुक्ता स
 न्यत्पकम्बलाः पूजिताः सुगताः ॥
 ११ ॥ वामावर्त्तयामे दक्षिणपार्श्वे
 च दक्षिणावर्त्तः । शुभदा भवन्त्यन
 दुहो मङ्गाभिश्चैव कनिभामिः ॥ वै
 दूर्यमल्लिकामुद्देचयाः सूत्रनेवर्ष
 र्त्मानः ॥ पार्श्विभि रस्फुटिताभिः शं
 स्ताः सर्वे च भारसहाः ॥ घाजोद्रे
 ये सवलि मंजारमुखाः सितश्च दं
 चिगतः । कमलोत्पकंलाश्चामः सुं
 वालपि वंजितुल्यजयः ॥ कम्बैर्दं
 यै र्भेषोदरैश्च सङ्घितवङ्ग्यमोडः
 । सेयो भाराध्वसुहो जवेऽश्वतुल्य
 श्वस्तफलाः ॥ १५ ॥ सितवर्षाः पिङ्गा
 च स्ताप्रविपाकेलको महापङ्कः । र्
 सेा नामशुभफलो यूथस्य विवर्द्धनः
 प्रोक्तः ॥ १६ ॥ भूस्पृग्वालयि राता
 यविपाणो रक्तदृक् कजुर्गोश्च । क
 र्त्माप श्लस्वाभिन मचिरात् कुरु
 ने पतिं लक्ष्म्याः ॥ १७ ॥ योदासिं
 ती श्व चरयै र्धेषेष्टयर्षेश्च सेापि शु
 मफलपूत । मित्यफलो ऽपि पाणो

गोलोकः

वद्विनैकान्तप्रथमोऽपि ॥ १८ ॥

इतिवाराहीसंज्ञितायां गोलचरणा

माष्टपञ्चाशोऽध्यायः ॥ ५८ ॥

गोला । स्त्री । गोदात्रयाम् ॥ सख्याम्

॥ कुनद्याम् ॥ दुर्गायाम् ॥ पञ्चाशने

॥ मण्डले ॥ अन्निकरे ॥ बालखेल

ने । बालक्रीडनकाष्ठे ॥ गां दीप्तिं

जाति । जा० । आसुरति कः ॥ गु

द्यते वा । गुडपेटने । घञ् । उच

योऽयम् ॥

गोलाङ्गुल । पुं । अक्षितमुखे कपिशि

शेषे । कपित्याख्ये । दधिगोले ॥ कु

ण्डमानरे ॥

गोलासः । पुं । शिखीन्ध्रे ॥

गोलिष्ठः । पुं । घण्टापाटला ॥

गोलीठः । पुं । लोभयिशेषे । घण्टा

पाटला ॥ गोभिलिच्छतेसा । खि-

ह० । ज्ञ० ॥

गोलोक । पुं । न । श्रीकृष्णस्य निखे

धामनि ॥ श्रीकृष्णस्थाने ॥ यथा ।

वैकुण्ठस्य दृष्टमाग्रेगोलोकं सर्वमे

एनम् । तत्रैव गधिका देवी दिमु

जा सुररीधरः ॥ यदूर्ध्वगोलकं धाम

तदूर्ध्वं नास्ति मामके । ज्ञाने वा च-

चुषो किं वा ध्यानयोगे न विद्यते

॥ मुहुरतन्मयं दिवि जगतायेन गो

मितम् । नखदेगेगोगकान्वंश्रीनि

गोवर्द्ध

षो लोभमन्दिरम् ॥ श्रीविष्णोः स

त्वरूपस्य यत्स्वर्गचित्तमेऽनम् ।

तल्लस्थानस्यमाहात्म्यं किंमया कथ

नेऽधुनेत्यादिमाहात्म्यादिकं तन्व

शाखे गङ्गवैवर्त्तपुराणेषु द्रष्टव्यम् ॥

गोलोमिका । स्त्री । गोधुमा इति पा-

यती इति च गीटभाया प्रसिद्धे शुभ्र

शुभ्रविशेषे । कोटुकपुच्छिकायाम् ।

प्रसरिण्याम् ॥

गोलोमी । स्त्री । श्वेतदूर्वायाम् ॥ गो

लोमसु जाता । तत्रजातइत्ययम् ॥

बधायाम् ॥ भूतकेशे ॥ गोलोत्रामि

थम् । तस्येदमिच्छन् । संज्ञापूर्वकत्वा

त्तद्वृत्तिः ॥ वेश्यायाम् ॥ गीलोमा-

ः स्याः । गोगब्देगोलोमसदृशे वाच-

यिकः । अमठपधालेपिन इति डी

प् ॥ गोलोमिकायाम् ॥

गोपत्सादी । पुं । रके ॥

गोपन्दनी । स्त्री । प्रियङ्गो । फकिन्या

म् ॥ गविभूमौ दन्त्यते । गदि० । कर्म

विष्णुट ॥ धीतटप्पोत्पले ॥

गोवरम् । न । गोमयविशेषे ॥ गोठा

न्त गोपुत्रशुभां शुभ्रचूर्णितगोमय

म् । गोवरं तत् सनाय्यात् पण्डि

रससाधने ॥

गोपहंनः । पु । म्वनाय्य प्रसिद्धे पर्यंत

विशेषे । निरिगजे ॥ एन दि ईति

गोविन्दः

दासो ऽयं भूधरो न च संशयः । शुक्ल
प्रतिपदिपातः कार्तिके ऽर्था ऽत्र वै-
ष्णवैः ॥ पूजामन्त्रस्तु । गोवर्द्धनध-
राधारगोकुलत्राणकारकः । विष्णु
वाहुवृत्तो ३ । योगवां कोटिप्रदो भ-
वेति ॥ पि । गोवर्द्धके ॥ गवां वर्द्धनः ॥
गोवर्द्धनधरः । पुं । श्रीकृष्णे । नन्दनन्द
ने ॥ गोवर्द्धनस्य गिरेः धरो धारकः ॥
गोवर्द्धनधारी । पुं । श्रीकृष्णे । यत्रोद्गा
मन्दने ॥
गोवशा । स्त्री । वन्यायाङ्गधि ॥
गोविन्दः । पुं । वांसुदेने ॥ सह्यान्नं वखा
। फुल्लेन्दीवरकान्त मिन्दुवदनं वर्द्धा
षतं सप्रियं श्रीवत्साङ्गमुदारकौस्तु
भधरं पीताम्बरं सुन्दरम् । गोपीनां
नयनोत्पलाङ्घिततनुं गो गोपसङ्घा
घृतं गोविन्दं कष्टयेषु वादनधरं दिव्या
ङ्गमूर्धभजे इति ॥ गोशब्दवाच्यानि इ
न्द्रियाणि निर्व्वं प्राप्ते ॥ गोवेदलक्ष
णां वाणीं विन्दति इति श्रुत्याच्चा
सर्व्वे वेदोपादानत्वेन सर्व्वे ॥ गां
भुवं धेनुं स्वर्गं वेदं वा षविदत् वि
न्दति वा । विद० विद्मृ० । गवादि
पु विन्देः संचायामिति शः । धाराचक्र
पेणोदुरणात् कामधेनोरैश्वर्यप्रप्तेः ।
एन्द्रेण स्वर्गस्य निवेदनान् भक्त्यादि-
रूपेण वेदोत्तरणाद्वा ॥ गोमि र्वाणी

गोशाला

मि र्वेदान्तवाक्यै र्विन्दते वा । गोभि
रेव यतो वेद्यो गोविन्दः समुदा
हृतः इति विष्णुतिलकम् ॥ वङ्गिपु
राखेयमानुशासने तस्मान्माहात्म्यं
यथा । येतिष्ठतः स्वपत्नश्च गच्छन्
शुचिने श्रुते । सङ्गीतयन्ति गोविन्दं
ते वक्ष्याम्याः सुदूरत इति ॥ गवाथ्यत्वे
॥ दृढस्यतौ ॥
गोविन्दवादरी । स्त्री । फाल्गुनशुक्लद्वा
दश्याम् ॥
गोविट् । पुं । गोमये ॥ गोविट् ॥
गोविष्ठा । स्त्री । गोमये ॥ धनोपत्ते ॥
गोर्विष्ठा ॥
गोपीधी । स्त्री । मध्यममार्गे नक्षत्र
विशेषाणां संचाविशेषे ॥ यथा । च
स्तश्विचातथास्वासीगोपीधीतितुश
न्दितेति ॥
गोहृन्दम् । न । गोसमूहे ॥
गोशकृत् । न । गोमये ॥
गोशरयणः । पुं । व्याघ्रादिनो दुर्गाश्च
गोः परित्राणकारके ॥ गो गवां वा
शरयणः ॥
गोशालम् । न । गोमृहे ॥ गवांशाखा
। विभाषासेनेति पाचिकं क्रीवच्यम्
॥ चि । गोशाले जाने ॥ स्थानान्तगो
शालेति वातार्थप्रचयस्य लुक् ॥
गोशाला । स्त्री । गोशाले । गीशाखा

गोष्ठ्यः

-इतिभाषा ॥ गवांशाखा ॥

गोशीर्षम् । न । चन्दने ॥ चन्दनविशेषे । चरिचन्दने ॥ गोशीर्षाकारे मज्जये कदेशेवाते कालताप्रव्यामिश्रवर्षे, उत्पलगन्धि अतिसुरमिषी तक्षतया सदैव सर्वैर्बेदिते इति व्याख्यातारः ॥ गोः शीर्षमिव गोशीर्षो गिरिस्तथाकर इति स्वामी ॥ गवांसकके ॥

गोशीर्षकः । पुं । श्लोकपुष्पीपृथ्वे ॥ च-
घमाक्षिसमुद्भवे गोरौघनासदृशवर्षे
चन्दनजातिविशेषे ॥ गोमसकके ॥
गोशूङ्गः । पुं । श्वरुंरयुधे ॥ न । गोर्ध
बाये ॥

गोश्रुतिः । पुं । वैयाद्युपयो कपिवि-
शेषे ॥

गोष्ठम् । न । गवांस्थाने ॥ गावस्तिष्ठ-
त्यत्र । छा० घण्यर्थ इति सुषिष्य
इति वा कः । अन्वान्मेतिपञ्चम् ॥
चिदधिष्ठिताश्चद्वारे ॥ गावःश्रोत्रादी
मोन्द्रियाणि तिष्ठन्त्यचेति पूर्ववत् प्र-
क्रिया ॥ गोष्ठीश्राद्धे ॥

गोष्ठपतिः । पुं । गवांस्थानाध्यक्षे ॥

गोष्ठ्यः । पुं । परर्षिसके । यः स्वयं प्रा-
कृते स्थितः परान्बुद्धितस्मिन् ॥ गो-
ष्ठ्या इति सप्तमीतत्पुरुषे अचतुरे
त्यादिना ऽच् । नस्तद्विद्वदिति टिप्पणे ॥

गोसम्

पः ॥ षष्ठीतत्पुरुषे तु गोष्ठशारथ्येव ॥

गोठाष्टमी । स्त्री । गोपाष्टन्याम् ॥
गोष्ठी । स्त्री । सभायाम् । परिपदि ॥
संज्ञापे ॥ गोप्यवर्गे ॥ विधं गोष्ठी द-
रिद्रव्य ॥ गावोऽनेकावाच स्निहन्त्य-
स्याम् । घण्यर्थकः । अन्वान्गोभूमौ
तिषण्णम् । गौरादित्त्वान् ऊीद ॥
गोष्ठीपतिः । पुं । गोप्यवर्गाभिप्रायके
॥ सभापतौ ॥

गोष्ठीभेदः । पुं । क्रीडाविशेषे ॥
गोप्यदम् । न । गोखुरन्त्रे ॥ वि । ग-
वां गतिगोचरे ॥ गोपद् प्रमाणे ॥
गोःपदम् । गावः पदान्ते यस्मिन् दे-
शे स गोमिः सेविता गोप्यदः । गो-
प्यदंसेवितासेवितप्रमाणेप्वितिसु द-
सकृद्वस्त्वनिपात्यते । असेविते
अगोप्यदान्यरण्यानि । प्रमाणे गोप्य-
दमात्रं सेवम् ॥

गोसः । पुं । वेले ॥ उपःकाले । पि-
भाते ॥ गांजलं स्रति । पौडसकर्म-
णि । जात इति कः ॥

गोसदृश्याः । पुं । गोप्ये ॥ गावःसम्बन्धे
। अचिद् । अचिक्रम्यात् । सुमि-
एय इति कः ॥

गोसदृशः । पुं । गवये ॥

गोसन्दायः । पुं । गोदानकारि ॥

गोसम्भया । स्त्री । श्वेतदूर्वायाम् । वि ।

गोचः

गौशः

गोर्जाते ॥ पुं । प्रभाते ॥ गोसर्गः ॥ पुं । गोसेधयत्ने ॥ गोस्तनः ॥ पुं । चतुर्थदिकहरिणां गोः ॥ कुचे ॥ गोस्तनी ॥ स्त्री । कपिलद्राचावाम् । शचायाम् । मनेकादाख इतिभाषा ॥ गोस्तनोऽस्याः ॥ गोस्तनसदृशे गाशब्दो गोशः । स्वार्त्राद्योपसर्जनादिति लोपी ॥ गोस्थानम् ॥ न । गोष्ठे ॥ गवांस्थानम् ॥ गोस्थानकम् ॥ न । गोष्ठे ॥ स्वार्थकः ॥ गोस्वामी ॥ वि । गोपता ॥ गोहवम् ॥ न । गोभवे ॥ गोहरिसकी ॥ स्त्री । विल्वे ॥ गोहाक्षिधा ॥ स्त्री । गोधाक्षिधा इति ॥ ख्याते लताप्रिये ॥ गोहितः ॥ पुं । घोषलतायाम् ॥ विल्वे ॥ श्रीकृष्णे ॥ गवां विद्वह्यै गोवर्षे ॥ नगिदि घृतवान् इतिगोभ्योहितः । चतुर्थीतदर्थे च्यादिना चतुर्थी तत्पुरुषः ॥ गोभुंमे भौरायतरणेर्क्वाया शरीरघृष्टं कुर्वन् यो हितः ॥ वि । गवां हितकारके । गोत्रासोदरि ॥ गोधिरम् ॥ न । पिदिमूले ॥ गोच्यः ॥ पुं । मेनास्तो । मेनाके ॥ गो

द्याः हिमालयपत्न्याः भ्रमपत्नम् । स्त्रीभ्योऽमिति ढकिंप्राप्ते इन्दसि ॥ व्यच्ययो बहुलमिति व्यच्ययेन गार्गादिभ्योऽनित्यवर्गादि ॥ गोञ्जिकः ॥ पुं । स्वर्गकारे । गुञ्जाद्यत्वेर्त्सरि ॥ गोशः ॥ पुं । देशविशेषे ॥ तद्देशसीमा ॥ यथा । वज्रदेशः समारभ्य भुवनेषां नगं शिवे । गोशदेशः संभाष्यातः ॥ सर्वविद्याविशारदः ॥ तद्देशस्य पुंभु ॥ वि गोडाः ॥ तेष पञ्चीक्ती खन्दपु ॥ राणे । सारस्वतीः कान्यकुब्जाः गौड ॥ मैथिलकौत्सकाः । पञ्चगौडा इति ख्याता विन्ध्यस्योत्तरघासिना इति ॥ गौडवांस्तुः ॥ पुं । न । वास्तुकीप्रभेदे ॥ तदेवतुष्टवत् पंच रत्नं चाशीरु ॥ वास्तुकम् ॥ गौडिकः ॥ पुं । इक्षुकुडके ॥ इक्षु ॥ गुहसाधुः । गुडादिभ्यश्च ॥ न । म ॥ शिविशेषे ॥ गौडी ॥ स्त्री । सुराप्रभेदे ॥ घञ्कल्याम् ॥ रागिष्योविशेषे ॥ मेघरागस्य बोधिति ॥ काश्चरीतिप्रभेदे ॥ यथा ॥ चोच्च । प्रसादं माधुर्यं गुणधितयमे ॥ इतः । गौडवैर्भणाम्बालरीतयः प ॥ रिक्तीर्चिता इति ॥ गौशः । वि । मुखयोगात्प्रदंष्टे ॥ अमु

गौरी

गौरी

गौरतिष्ठति । पुं । कपिले ॥
 गौरस्त्वक् । पुं । इन्द्रदीप्तये ॥
 गौरवम् । न । अमृत्याने ॥ गुरुत्वे ।
 खाद्यभावे ॥ गुरोर्भावः । इगन्ता
 चक्षुपूर्वादिस्त्वक् ॥
 गौरवितः । वि । आर्यभिक्षे ॥ गौरवः
 सखातोऽस्य । तारकादिस्त्वादि
 तत् ॥
 गौरशकः । पुं । गिरजमधूके । अत्य
 यत्ने ॥
 गौरसर्षपः । पुं । श्वेतसर्षपे । सिद्धार्थे
 ॥ गौरशालीसर्षपश्च ॥ बिभीराम
 । सर्षपैः परिमिते ॥
 गौरसुवर्षम् । न । विश्वकूटप्रसिद्धे प-
 च्चक्राक्रमेदे । कारिजे । गन्धशक्रे ॥
 गौरा । स्त्री । गौर्याम् । शिवायाम् ॥
 इतिरिक्तः ॥
 गौरार्द्रकः । पुं । श्यामरविषविशेषे ॥
 गौराशः । पुं । कृष्णवानरे ॥
 गौरिका । स्त्री । अष्टवर्षायांकन्याया-
 म् ॥ गौर्येव । कः ॥
 गौरिषः । पुं । सिद्धार्थे ॥ शैवचर्ये ॥
 गौरी । स्त्री । पार्वत्याम् ॥ योगादि
 दग्धदेहा या पुनर्जाता हिमाक्षये ।
 यङ्सेन्दुकन्दवपला ततो गौरीर्तु
 सा श्रुता ॥ असञ्जातरजः कन्यायाम्
 ॥ इन्द्रायाम् ॥ दाक्षिण्येन्द्रायाम् ॥

गौरीचक्रायाम् ॥ प्रियङ्गुदृष्टे ॥ य-
 सुवायाम् ॥ नदीविशेषे ॥ वरुणमा
 र्यायाम् ॥ बृहन्नक्तिविशेषे । साया-
 देव्याम् ॥ मञ्जितायाम् ॥ श्वेतदूर्वा
 याम् ॥ मञ्जिकायाम् ॥ सुखस्याम् ॥
 सुवर्षकदल्याम् ॥ आकाशमास्याम्
 ॥ रागिणी विशेषे । नाक्षत्रागमाया
 याम् ॥ गौरवर्षान्वितायाम् ॥ गृध्रते
 । गुरुशब्दे । अन्वेतिरस्यतो गौ
 रोनिघातितः । गौरोवर्षोऽस्यस्याः
 । गौरादिस्त्वान् । षीष् ॥
 गौरीगुरुः । पुं । विभवति ॥ गौर्वागुरुः ॥
 गौरीजम् । न । अश्वके ॥
 गौरीतकम् । ऋ । तक्रविशेषे ॥ यथा
 । अथर्व भरिर्षः शिखं । जीर् । तार
 कृष्णस्यचम् ॥ रक्षाचूडान्वितं तक्रं
 धूपयेद् घृतसिङ्गना ॥ पार्वत्या वि
 हितं तक्रं सर्वदोषनिवर्धयम् । सुव
 र्णं पाचनं दिवं न ह्येवमस्य अहत्प्रि
 यमिति ॥
 गौरीपुत्रः । पुं । कर्त्तिकेदे ॥ गणेशे ॥
 गौरीपुष्पः । पुं । प्रियङ्गुदृष्टे ॥
 गौरीशक्तिम् । न । इरिताले ॥
 गौरीशकरम् । न । तीर्थविशेषे ॥
 गौरीसुतः । वि । दक्षवर्षाद्यात्मजे ॥
 गौरीतन्त्रिकः । पुं । गुरुक्षीरामिनि ॥
 गुरुतन्त्रं गच्छति । गच्छती । परदा

अन्य

अन्यद

रादिभ्यः इति ठक् ॥
 गौलिकः । पुं । मुष्ककटके ॥
 गौल्यम् । न । मपुरे ॥
 गौश्रतिकः । वि । गौश्रतस्वामिनि ॥
 गौडीनम् । न । भूतपूर्वगोष्ठे ॥ पूर्वम्
 तं गोष्ठम् । गोष्ठात् । खण्डभूतपूर्व इ
 तिखण्ड् ॥ तीर्थविशेषे ॥
 ग्रथितः । वि । गुम्फिते । डच्चे । कृत
 ग्रन्थने । गार्था इतिगुंथा इतिचभाषा
 ॥ आक्रान्ते ॥ इते । हिंसिते ॥ ग्रथ्य
 तेख । ग्रन्थसन्दर्भे । ऋः
 ग्रथितसालः । पुं । वट्टप्रहारी ॥
 ग्रन्थः । पुं । गुम्फे । ग्रन्थनायाम् ॥ ध
 ने ॥ शास्त्रे ॥ खच्चरसङ्ख्यायाम् ।
 शार्चिगद्वयमिर्मितौ । अनृष्टुप्लोके
 ॥ प्रवन्दे ॥ विविधतायैप्रतिपक्ष्यनु
 क्रुन्ते सति निवर्तमानयोपसमु
 द्हाये । सन्दर्भे ॥ ग्रन्थनेम् । ग्रन्थः
 खण्ड् ॥
 ग्रन्थकः । पुं । शार्चिगद्वयान्विते अ
 नृष्टुप्लन्दःप्लोके ॥ संचायकम् ॥
 ग्रन्थकर्ता । पुं । ग्रन्थकारे ॥
 ग्रन्थकूटो । स्त्री । लेखभूमौ । लेख्य
 स्थाने । दफतरस्थाना इति प्रापिस्
 इतिच अर्धशतजनभाषा ॥
 ग्रन्थनम् । न । गुम्फने । ग्रन्थने । स
 न्दर्भे ॥

ग्रन्थना । स्त्री । ग्रन्थने ॥
 ग्रन्थसन्धिः । पुं । काण्डे ॥ पटले ॥ स्या
 ने ॥ प्रकरणे ॥ पर्वणि ॥ अध्याये ॥
 आक्रिके ॥ चत्वारि ॥
 ग्रन्थिः । पुं । ग्रन्थिपर्णे ॥ गाँठ इति
 भाषा प्रसिद्धे वस्त्रादिवन्दे ॥ पंथादि
 सन्धौ । पर्वणि । पोररी इति भाषा
 ॥ भद्रमुस्तोयाम् ॥ हितावल्याम् ॥
 पिण्डाली ॥ कैटिल्ये ॥ अन्योन्या
 ध्यासे ॥ मायाखपागे ॥ रम्भेदे ॥
 ॥ तस्य निदानसम्प्राप्ती यथा । वा
 तादयो मांसमसृक्प्रदुष्टाः सन्व्यू
 मेदस्य तथा शिराश्च एतोन्नतं
 विवर्धितं न्तु शोथं कुर्वन्त्यतो ग्रन्थि
 रितिप्रदिष्ट इति ॥ ग्रन्थते । ग्रथिः । स
 र्वधातुभ्यश्च ॥ खनिकप्यञ्चसिंसिप
 निसनिञ्चनिग्रन्थिबलिचरिन्धश्चेति
 इवा । म्वरेभेदः ॥
 ग्रन्थिकः । पुं । करीरे ॥ दैयसे ॥ स
 द्देवपोण्डये ॥ न । पिप्यन्धीमूले ॥
 ग्रन्थिपर्णे ॥ पुं । न । गुग्गुली ॥ प्र
 न्थिप्रतिकृतिः । इयेप्रतिकृताप्रति
 कृन् ॥
 ग्रन्थिका । स्त्री । पिप्यन्धीमूले ॥
 ग्रन्थितः । वि । ग्रथिते । गुम्फिते ॥
 ॥ ग्रथ्यतेख । ग्रथिः । ऋः ॥
 ग्रन्थिदवा । स्त्री । साम्नाफने ॥

ग्रन्थः

ग्रन्थदूर्वा । स्त्री । मातादूर्वायाम् ॥
 ग्रन्थिपर्वः । पुं । चोरनामगन्धर्वे ॥ न ।
 वीर्हिपुष्ये । कुकुरे । कुकुरीदा इति
 स्त्रियात् ॥ ग्रन्थिपर्षः । तित्कतीर्षः । क
 । दूर्घा दीपनं च घु । कफवातविषंश्या-
 । सर्कण्डूदौर्गन्धनाशनम् ॥ अश्ले
 । पनगुणः । कृद्यता अश्लीराचस
 । चरनाशिल्लमिति ॥ ग्रन्थोपर्यान्वस्य
 । ग्रन्थयद्रवपर्यान्वस्येतिवा ॥
 ग्रन्थिपर्षा । स्त्री । अतुकाश्रतायाम् ॥
 ग्रन्थिपर्षी । स्त्री । गण्डदूर्वायाम् ॥
 ग्रन्थिपर्षः । पुं । ग्रन्थ्यात्मनिभाया
 । खर्षांशे ॥
 ग्रन्थिफलः । पुं । प्राक्कुरुषुषुष्ये ॥ मदन
 । दृष्ये ॥ कपिल्यदृष्ये ॥
 ग्रन्थिमेदः । पुं । गेठकटा इति भाषा
 । प्रसिद्धे संस्कारविशेषे ॥ यः पटप्रान्त
 । स्थितं सुपर्णादिकं ग्रन्थिमोक्षवेन
 । चोरयति स इत्यर्थः ॥
 ग्रन्थिमान् । पुं । अश्विसंहारिणि । हा
 । उजोटा इति भाषा ॥ वि । ग्रन्थियु
 । ष्ठे ॥ ग्रन्थिरस्यस्याश्विन्वा । सतुप ॥
 ग्रन्थिमत्फलः । पुं । सतुपे ॥
 ग्रन्थिमूत्रम् । न । गृध्रने । शिविमूले ॥
 ग्रन्थिमूला । स्त्री । मातादूर्वायाम् ॥
 ग्रन्थिष्ठः । पुं । करीरुष्टमे ॥ विकृत
 । तरे ॥ तपदुष्ठीयशाके ॥ शिताय

ग्रहः

ख्याम् ॥ पिण्डलौ ॥ शीरकनामग
 । अदृष्ये ॥ न । पिण्डलीमूले ॥ आर्
 । के ॥ वि । ग्रन्थियुक्ते ॥ ग्रन्थिरस्यास्ति
 । सिन्धुद्विन्वात्तत् ॥ ग्रन्थिं स्त्राति
 । वा । शा ॥ क ॥
 ग्रन्थिष्ठा । स्त्री । अद्रमुक्तायाम् ॥ ग-
 । दूर्वायाम् ॥ मातादूर्वायाम् ॥
 ग्रन्थिवर्षी । पुं । ग्रन्थिपर्षे ॥
 ग्रन्थिहरः । पुं । अमात्ये । मन्त्रिणि ॥
 । ग्रन्थीकम् । म । पिण्डलीमूले ॥
 ग्रसनम् । न । शोभे ॥ असुकदने ।
 । सुद ॥
 ग्रसितः । वि । कुतशाये ॥ कवचिते ॥
 ग्रसिष्णुः । वि । ग्रसनशीले ॥ न । मर
 । वकाले ॥
 ग्रसलः । वि । सुसवर्णपदे ॥ असम्पूर्णा
 । शारिते ॥ अपूर्णवसति ॥ सुतो वर्णः
 । यद्वा सवर्णको पदेवा ॥ ग्रसते ।
 । ग्रसु ॥ क्तः । शस्यविभाषेति पाणि
 । क इवभावः ॥ भक्षिते । भुक्ते ॥
 ग्रहः । पुं । अनुग्रहे ॥ निर्वन्धे ॥ आश
 । हे । अभिनिवेशे ॥ ग्रहणे ॥ रणो-
 । वमे ॥ पूतनादियात्ग्रहे ॥ सैषिके
 । ये ॥ उपरागे । राहुकर्तृकचन्द्रा
 । दिकर्मकग्रहशरूपक्रियायाम् ॥ सो
 । मादिपाथे ॥ यथा । यौषामगर्गा सु
 । रायहान् गृह्णाति ॥ सूर्योदिनवसु

ग्रहण

॥ ते च यथा । सूर्ये श्वन्तो भद्रस्य
 युधस्यापि दृश्यति । शुक्रः शनैश्च
 रो राहुः केतुश्चेति नव ग्रहाः ॥ ए
 यामष्टपा गति र्यथा । वक्रा ऽतिव-
 क्रा कुटिला मन्दा मन्दतरा ममा ।
 शीघ्रा शीघ्रतरा चैवं ग्रहाणां गति
 रष्टधा ॥ ग्रहणम् गृह्णातिवा । ग्रह
 उपादाने । ग्रहदृष्टमिष्टिममश्चेत्थ
 प् । विभाषाग्रहदृश्यन्वा ॥ बन्धने
 ॥ गृह्यते वध्यते चेषतो येन ग्रहसं-
 प्रकेन बन्धनेनेतिभाष्यम् ॥

ग्रहकलोकः । पुं । राहौ ॥

ग्रहणम् । न । स्त्रीकारे ॥ हस्तयोर्था
 पारे । ह्यादाने ॥ आदरे ॥ करे ।
 हस्ते ॥ उपलभ्ये ॥ बन्ध्याम् ॥ धी-
 गुणे ॥ प्रत्याये ॥ श्चिद्वे ॥ बन्धने
 ॥ उपरागे । पूर्वप्रतिपत्सन्धौ राहु
 या सूर्ये चन्द्रमसोर्ग्रहणे ॥ अथ सूर्ये
 चन्द्रयोर्ग्रहणकारणम् । यथा । भ
 त्रिपादान्तरे राहोः । केतोर्वा संस्थि
 तो रविः । चतुष्पादान्तरे चन्द्र स-
 िदासम्भाव्यतेग्रहः ॥ यस्मिन्वृत्ते रवि
 सन्धा चतुर्दशमः । शशी । पूर्वमा
 प्रतिपत्सन्धौ राहुयाग्रहते शशी ॥
 शकृष्णवृत्ते तृतीयायां मासर्चं यदि
 जायते । ततश्चयोदशे सूर्यो राहु
 या ग्रहते रविः ॥ ग्रहणकालिकरवि

ग्रहणी

चन्द्रयोर्मघेनाच्छादनानाच्छाद-
 नकारणं यथा । रविभौमनवांशेत्
 निरभं शास मादिशेत् । बुधसौरि
 नवांशेत्तु मनिनं चन्द्रवर्षणम् ॥ गुरो
 रंशक मासाश्च दृश्यते सवशात्कः ।
 शशिशुक्रनवांशेत् प्राण्टकाक्षे मह
 ज्ञानम् ॥ अन्यवाच्यक्तमूतौ तौ ह
 श्येते छादिताम्बरा विधि ॥ चन्द्रप्र
 हश्चन्द्रवारे सूर्ये सूर्यग्रहस्तथा । श्
 डामधिरययोगस्तपाननफलं स्मृत
 म् ॥ अन्यस्माज्जुहयाम् कोटिगुणस
 प्रफलं सभेत् ॥ इतिविशेषः ॥ गृह्य
 ते ऽनेन । ग्रहं । करयोःपुट् । सा
 मान्येनपुंसकम् ॥

ग्रहणः । स्त्री । ग्रहणीरोशे ॥ गृह्णा-
 ति । ग्रहं । ग्रहेरनिः ॥

ग्रहणी । स्त्री । पुरीषपूर्वायामन्त्यधि
 । डाननाख्याम् ॥ रोमविशेषे । प्रवा-
 षिकायाम् । सद्ग्रहणाम् ॥ तस्य नि
 दानसम्प्राप्ती यथा । अतीसारे नि
 वृत्ते ऽपि मन्दाये रक्षिताग्निः ।
 भूयः सन्धिने वक्रि ग्रहणीमपि
 दूषयेत् ॥ एकैकशः सर्वग्रह दोषैर
 च्चर्वमूर्च्छितैः । सा दृष्टा बहुशो
 मुक्त आम मेव विमुच्यति ॥ पक्षांवा
 सक्रवं पति मुहुर्द्वं मुहुर्द्वम् ॥ ग्र
 हणीरोममाहुस्तमायुर्व दविदोज

ग्रहदे

ना इति । अतीसारेऽववातुप्रह-
 तिः ग्रहणयान्तुवदुखापिमलस्य प्रवृ-
 त्तिरिति तयोर्भिदः ॥ गृह्णाति जाठ-
 राग्निम् गृह्णाते वा । ग्रहः ॥ कुच्यस्य
 टावहुलमित्युट् । लीप् ॥ यद्वा
 । ग्रहेरग्निः । कृदिकारादिति लीप् ॥
 ग्रहणीवक् ॥ स्त्री । ग्रहणायाम् । प्रवा-
 हिकायाम् ॥
 ग्रहणीचरम् । न । लघञ् ॥ णि । ग्रह-
 णीचारिणि ॥
 ग्रहदेवता । स्त्री । ग्रहाणां देवते ॥ य-
 था । शिवाधिदेवतं सूर्यं वज्रिप्रथ-
 धिदेवतम् । १ । उमाधिदेवतसोमं
 जलप्रथ्यधिदेवतम् । २ । स्कन्दाधि-
 देवतं भौमं चित्प्रथ्यधिदेवतम् ३
 ॥ नारायणाधिदेवत्वं विष्णुप्रथ्यधि-
 देवतम् । युधम् । ४ । ब्रह्माधिदेवं
 सूर्यास्य मन्द्रप्रथ्यधिदेवतम् । ५ ।
 शक्राधिदेवतं शुकं शचीप्रथ्यधिदे-
 वतम् ६ ॥ यमाधिदेवतं प्रजापति-
 प्रथ्यधिदेवतम् ७ ॥ काष्ठाधिदेवं
 सूर्यास्य संप्रथ्यधिदेवतम् । ८ ॥
 चित्रासाधिदेवत्वं ब्रह्मप्रथ्यधिदेव-
 तम् ९ ॥ शन्यादिपुष्य । अत्रिराषो
 धरा विष्णु रिन्द्रेन्द्रास्त्रौ प्रजापतिः ।
 सार्वराज्ञी तवाग्रह्या ग्रहाणां देव-
 ताः स्मृताः । इति लघुश्रीनकीमत्

ग्रहमे

म । घृदुशौनक्यान्तु शिवादीनामेव
 ग्रहदेवताश्चमुक्तम् ॥
 ग्रहद्रुमः । पुं । शकवृक्षे ॥
 ग्रहनायकः । पुं । सूर्ये ॥ शनैश्चरे ॥
 ग्रहनाशः । पुं । क्षातियान् इतिगोह
 भाषाप्रसिद्धे वृक्षे ॥
 ग्रहनाशनः । पुं । ग्रहनाशे ॥
 ग्रहनेमिः । पुं । चन्द्रे ॥
 ग्रहपतिः । पुं । सूर्ये ॥ ग्रहाणां पतिः ॥
 अर्कद्रुमे ॥
 ग्रहपुष्यः । पुं । भानौ । सूर्ये ॥
 ग्रहभक्तिः । स्त्री । केपी जनपदानां को
 ग्रहोऽधिपतिरित्येतत् यत्र मरु-
 प्यते तत्र ग्रन्थे ॥ ग्रहाणां भक्तिर्भिभा-
 गः ॥ विशेषण्यवाराद्या १६ अ-
 ध्याये ॥
 ग्रहभिनमम् । न । भौमादिग्रहेभिन्ने ॥
 ग्रहेण ग्रहेर्वाभिनमम् ॥
 ग्रहभिनमभम् । न । भौमादिग्रहेभि-
 न्ने नचचे ॥ ग्रहभिनम्वतत् मन्त्र ॥
 ग्रहभीतिजित् । पुं । गन्धस्थविशेषे ।
 चीडावाम् । दाहगन्धावाम् ॥
 ग्रहमेघम् । न । ग्रहाणां भिवाभिवादि-
 विचारे ॥ यथा । सूर्येण सिवाणि
 कुजेन्दुजीवाः सप्तो पुषोऽग्नी ग-
 निभार्गवौ च । चन्द्रेण निषेतु दि-
 वाकारज्ञौ नमाः भूतामन्सितेव्य

ग्रहयु

भौमाः ॥ कुलस्य मित्राणि रवीन्दुनी
 वाः समौ तथा मन्दभृगूँ युधोरिः ।
 वृधस्यमिचे सितभास्करौ समाः ॥ कु
 ले ज्यमन्दा रिपुरिन्दुरेव ॥ मित्राणि
 ३ श्रीवसुकुजेन्दुसूर्याः शनिःसमः शु
 क्रबुधैति शङ् । शुक्रस्य मिषेशनि
 १ रैः शिवेभ्यै । समौ कुजेज्यात् रिपुर
 वीन्दु ॥ शनेस्तुमिडे भृगुचन्द्रपुत्रौ
 १ जीवः समैः ॥ ५ ॥ श्वेत्परयस्तु शेषाः ॥ १० ॥
 ग्रहयागः । पुं । ग्रहाणांयज्ञे ॥ अस्यप्र
 योजनन्तु । शान्तापुष्टौ महेशानि
 १ तेषां मूरेऽपिकर्मणि ॥ ग्रहयागं प्र
 कुर्वीषो वाञ्छितार्थं मवापुयादिति
 १ महानिर्वाणतन्त्रम् । तस्यशान्तिक
 स्तेसुतमासादावपि कर्त्तव्यम् ।
 १ पैष्टिकस्तेषु शुद्धकाले ॥ अथिष ।
 १ गोचरे वा विक्रमे वा ये ग्रहारिष्ट
 सूचकाः । पूजयेत् तान् प्रयत्नेन पू
 जिताः स्यः शुभावहाः ॥ श्रीकामः
 शान्तिकामो वा ग्रहयज्ञसमाचरेत्
 १ दृष्टायुःपुष्टिकामो वा तत्रै वाऽ
 १ मिचरन्वपीति ग्रहयागतन्त्रम् ॥ अ
 १ स्य प्रयोगो महानिर्वाणे दृष्टव्य ॥
 १ ग्रहयुद्धम् । न । ग्रहवोरायेधने ॥ वि
 यति चरतां ग्रहाणां सुपर्शुपर्शाल
 १ मार्गसंस्थानान् । अतिदूराद्दृष्ट्विप
 १ ये समतामिव समयातानाम् ॥ आ

ग्रहव

सबकमयोगाद्भेदोल्लेखां ५ शुभहं
 नासथैः । युद्धं चतुष्कारं पराश
 १ रैर्मुनिभि रक्तम् ॥ भेदे वृष्टिवि
 नाशो भेदः सुहृदां, मरुक्कुलोना
 १ च । उल्लेखे ग्रहभयं मन्त्रिविरोधः
 १ प्रियाञ्जलम् ॥ अंशुविरोधे युद्धानि
 भूभृतां ब्रह्मरक्षुद्वयमर्हाः । युद्धे
 १ चाप्यपसथे भवन्ति युद्धानि भूपाना
 १ न् ॥ विशेषोवारार्यां १७ अध्याये ॥
 १ ग्रहयुद्धम् । न । ग्रहयुद्धे । यस्मिन्
 १ चचे ग्रहवोर्युद्धं जातं तस्मिन् ॥
 १ ग्रहराजः । पुं । रवौ ॥ चन्द्रे ॥ ग्रहाणां
 १ राजा । टच् ॥ गुरौ ॥ १ ॥ १ ॥
 १ ग्रहवर्षकसाध्यायः । पुं । कस्य ग्रहस्य
 १ कस्मिन्वर्षे कीदृशानि शुभफलानि
 १ भवन्ति तन्निरूपणपरं ग्रन्थसन्धौ ॥
 १ यतोवराहमिहिरेण पूर्वमेवप्रतिज्ञा
 १ तमासीत् । यथे वक्ष्यफलमासेचमु
 १ निप्रणीतमालोच्य ॥ तद्दृष्टैर्वस्वैर्ह
 १ द्यैरातन्त्रोक्तविधानइति ॥ विशेषं प
 १ श्यकारार्यां १८ अध्याये ॥ १ ॥ १ ॥
 १ ग्रहवर्द्ध । पुं । ग्रहाणां हेमाधिकरणे
 १ ॥ तेषु नव सङ्ख्याः । यथा । क
 १ पिलः पिङ्गलो धूमः केतुश्च जठरादि
 १ कः । शिखीच हाटकश्चैव महान्ते
 १ जा हुताशनः । हुताशनश्च वित्तोयो
 १ नवैतेग्रहवर्द्धइति ॥ १ ॥ १ ॥

ग्रामः

ग्रहशृङ्गाटकः । पुं । वाराह्याः २० अ
ध्याये ॥

ग्रहसमागमः । पुं । वाराह्याः २० अ
ध्याये निरूपितः ॥

ग्रहाधारः । पुं । ध्रुवर्षे ॥

ग्रहामयः । पुं । भूतादिनाजाते रोगे
आवेशे ॥

ग्रहाशी । पुं । ग्रहनाशशुचे ॥

ग्रहाश्रयः । पुं । भूताद्भुगुण्डुमे ॥

ग्रहीता । वि । गृह्यास्तौ । श्रद्धयकर्त्त
रि ॥ गृह्णाति । ग्रह० । लृन् ॥

ग्रामः । पुं । संबसये । विप्रादिमर्षेमा
ये प्राकारपरिखादिरहिते षट्पादि-

शून्ये बहुजनवासस्थाने ॥ विप्राश्च-
विप्रभृत्प्राञ्च यत्रचैव वसन्तिहि । स

तु ग्राम इति श्रौतः शूद्राणां वासय
ववा ॥ तथा शूद्रजनप्राया भुससृह-

कृषीबला । क्षेपोपयोगभूमध्ये वस
तिर्ग्रामसंज्ञिका ॥ शब्दादिपूर्वको-

ग्रामः समूहार्थे । यथा । शब्दग्रामः
भूतग्रामः । इत्यादि ॥ संपर्धः संयु
रोन्मृतः ॥ स्वरविशेषे ॥ सप्त स्वरा

स्वरयो ग्रामः सूच्छना एकविंशतिः
॥ तेच षड्जग्रामो भध्यमग्रामः प

ञ्चमग्रामश्चेति त्रयः । ग्रामश्चर्षण
। यथा कुटुम्बिनः सर्वेषोकी भूता भ

वन्तिहि । तथा स्वराणां सन्दोहे

ग्रामता

ग्रामेच्छभिधीयते ॥ षड्जग्रामो
भवेदादौ मध्यमग्राम एवच । गा-

न्धारग्राम इत्येतत् ग्रामत्रयमुदाह
तम् ॥ तथा । नन्द्यावर्त्तो धर्मीम्

तः सुमदो ग्रामका स्वयः । षड्जम
ध्यमगान्धारास्वयागाजन्महेतवः ॥

ग्रसते ग्रसते वा । ग्रसुग्रहने । ग्रसे
राचेतिमन् खाँक्ष्व ॥

ग्रामकूटः । पुं । गृहविशेषे । महतर
। महता इतिमाया ॥

ग्रामगृह्या । स्त्री । ग्रामवर्षिभृतसेना
। याम् ॥ पदास्त्रैरिवाद्यापञ्चैपु चेति

क्वप् ॥

ग्रामजनिष्यावी । स्त्री । जन्मनिष्या
व्याम् ॥

ग्रामशी । पुं । नापिते ॥ पश्वी ॥ वि
। प्रधाने ॥ ग्रामाधिपतौ ॥ भौगिके

॥ स्त्री । देशायाम् ॥ ग्रामेयायाम्
॥ नीलिकायाम् ॥ ग्रामनयति । शी

ञ्० । सत्स्वद्विपरस्थादिनाक्षिप्
। अग्रग्रामाभ्यामितिवेत्स्वम् ॥

ग्रामतचः । पुं । बहूनां साधारणे काट
तच्छि ग्रामाघोने वेदके ॥ ग्राम

स्यतच्चा । ग्रामकौटाभ्यांतच्छणइति
टच् ॥

ग्रामता । स्त्री । ग्रामसमूहे ॥ ग्रामा
गांसमूहः । ग्रामजनधनुर्धसोर्न् ॥

शामीया

शामधर्माः । पुं । अवाये ॥ ग्रामेभवः ।
 युवादिच्चादख् । सचासौ धर्मश्च ॥
 ग्रामभृतः । पुं । ग्रामप्रोषे ॥ विप्रश्चेत्
 सपश्चमावाद्या ॥ १२१ ॥
 ग्राममञ्जुरिकाः । स्त्री । ग्रामयुद्धे ॥ श्रु
 त्रीभवे ॥ १२२ ॥
 ग्राममुख । पुं । हृद्दे ॥ १२३ ॥
 ग्रामसग । पुं । कुङ्कुरे ॥ १२४ ॥
 ग्रामयाजकः । पुं । अवाद्याविशेषे ।
 ग्रामस्थानावायानां पुरोहितो ॥ ग्रा
 म्यां यजन्नि ॥ इतिश्रीधरस्वामी ॥
 ग्रामयज्ञि । पुं । वर्जनायाजके ॥
 ग्रामिवासकः । पुं । अग्निनीपतौ ॥
 ग्रामाधानम् । न । अवाद्यायाम् ॥
 ग्रामाधीन ॥ वि । ग्रामपञ्चवर्तिनिना
 पितवर्तुकोद्दे ॥ ग्रामेऽधि । सप्त
 मीतिसमासः ॥ अहर्षचेतिखः ॥
 ग्रामान्तम् । न । उपश्ले । ग्रामसुनि
 कटे ॥ ग्रामस्थानम् समीपम् ॥
 ग्रामिणी । स्त्री । नीलीवृक्षे ॥
 ग्रामी । वि । ग्रामविशिष्टे । शासन इति
 भाषा ॥ यथा । असीचवाच हरीत
 वाच इत्यादि ॥
 ग्रामीण । पुं । ग्राम्यशूकरे ॥ कुङ्कुरे
 ॥ काके ॥ वि । ग्रामोद्भूते ॥ ग्रामे
 भवः । ख ॥

शामीया । स्त्री । नीलिकोपधौ ॥ पा

ग्राम्यप

अवाद्याशके ॥ ग्रामेभवा । ग्रामाद्यख
 वावित्तिखन् । टाप् ॥
 ग्रामेयकः । पुं । ग्राम्ये ॥ ग्रामेभवः ।
 अवाद्याच्चात्ठकन् ॥ १२५ ॥
 ग्रामेया । स्त्री । ग्राम्यनार्याम् ॥
 ग्रामेशः । पुं । ग्रामस्थाधीशे । ग्रामेश्वरे ॥
 ग्राम्यम् । न । स्त्रीकरणे । रतयन्त्रे ॥ वि ।
 प्राकृते । मूढे । ग्रामभवे । ग्रामीणे
 ॥ इन्द्राक्षिकन्याघटतैत्तिचापा ग्रा
 म्या निशार्वा । दृषमेपकौच ॥ अस्त्री
 ले । भयङ्गादिवचने ॥ ज्ञागादियु ॥
 ग्राम्येषदृषाश्वाः ग्राम्याः प्रोक्ता
 महर्षिभिः । ग्राम्या वातहराः सर्वे
 दीपनाः कफपित्तहाः ॥ मधुरा र
 सपाकाभ्यां दंष्ट्रा फलवर्जना ॥ ग्रा
 मेभव । ग्रामाद्यखन् । वित्तिघैपि
 कोय ॥ १२६ ॥
 ग्राम्यकन्दः । पुं । खलकन्दे । वनस्थो
 इति भाषा ॥ ग्राम्यकन्दस्तु दे
 यक ॥
 ग्राम्यकूर्कोटी । स्त्री । कुफापद्वे ॥
 ग्राम्यकुङ्कुमम् । न । कुमुम्भे ॥
 ग्राम्यधर्माः । पुं । ग्रामधर्म । नैधुने ॥
 ग्रामेभवाः ग्राम्याः हासिकशाकटि
 कप्रभृतयः । तेषांधर्म ॥
 ग्राम्यपशु । पुं । ग्रामजातचनौ ॥ सतु
 सप्तविधो यथा । गौः सर्पोऽजो

श्रावस्तु

मनुष्यश्च अश्वान्नरगर्हभाः । इति ॥
 श्राव्यमङ्कुरिका । स्त्री । शृङ्गीमन्त्रे ॥
 श्राव्यमृगः । पुं । कुङ्कुरे ॥
 श्राव्यराशिः । पुं । मिथुनकन्यातुलावृ-
 श्चिक धनुष्कुम्भेषु ॥ राशी मेषवृ-
 षयोः ॥ १ ॥
 श्राव्यवह्निभा । स्त्री । पाण्डुराशके ॥
 श्राव्यशुकरः । पुं । श्राभोत्पन्नवराहे ।
 विदुराहे ॥ ॥
 श्राव्या । स्त्री । तुल्यसाम् ॥ नखनिष्पा
 विकायाम् ॥ नील्याम् ॥ घृन्त्यनुप्रा
 सघटकदलितमेदेषु कोमलापर्याये ॥
 श्राव्याश्च । पुं गर्हभे ॥
 श्रावा । पुं । प्रस्तरे ॥ पृथ्वीधरे । पर्वते ॥
 श्रतते । श्रसुमदने । अन्येभ्योपीति
 ङ । आवनति । वनसम्भक्तौ शब्दे
 वा । विश् । शशासावावाच ॥ श्रतते
 । अन्ये ० धनिप् । पू० वा ॥ यदा ।
 गिरति गृणाति वा । गृनिगरणे शब्दे
 वा । अन्येभ्योपीति अनिप् । पू० ॥
 यदा । गरति । गृसेके । मू० कः ।
 अवति । अवाच्छण्णदौ । बाहुलका
 त्कनिः श्रवासावावाच ॥ मेष ॥ प्र
 तिविश्र ॥ वि । दृष्टे ॥ इति शब्दर
 त्रावली ॥

श्रावस्तुत् । पुं । अश्विनविशेषे ॥ आज
 भासेति । ऋप् ॥

श्राची

श्रासः । पुं । कवले । पिण्ड । मुखपूर
 शान्तिदौ ॥ यथा । कुङ्कटाण्डप्रभा
 शश्यावान्वा प्रविशे न्मुखम् । एतं
 श्रासं विवानीयात् शुद्ध्यर्थं कायशो
 धनम् ॥ इति प्रायश्चित्तपरिशरः ॥
 श्रासते । श्रसु० अकर्त्तरीतिघञ् ॥
 श्रासः । पुं । गार्ह । इति भाषा प्रसिद्धे
 जलजन्तुविशेषे । अवहारे ॥ श्रास्ये
 ॥ गृह्णाति । श्राह० विभाषाश्राहइति
 व्यवस्थितविभाषया कलचरे निश्च
 । मेष ख प्रक्यय । स्वार्थयन्ताद्च्
 यञ्वा ॥ शिशुके ॥ । ७ ॥
 श्रासकः । पुं । व्याधानांघातिप्रच्छि
 । श्येने ॥ सितावरश्राके ॥ विश्वेशे
 । ॥ वि । श्रासक इति भाषाप्रसिद्धे
 श्राहीतरि ॥ धान्यानांघाहीतरि ॥ गृ
 ह्णाति । श्राहउपादाने । श्रुत् ॥
 श्रासयिता । वि । श्राहकारयितरि ॥
 श्राहिणी । स्त्री । चुरदुरालभायाम् ॥
 श्रिरइति इतिगौडभाषाप्रसिद्धे ता-
 मसूलावृत्ते ॥
 श्राहितः । वि । श्राहयं प्रापिते । श्राहण
 कराया इतिभाषा ॥
 श्राही । पुं । कपित्थे ॥ वि । श्राहयक
 चैरि । श्राहके ॥ मखवटके । धारके
 ॥ गृह्णाति । श्राह० श्राह्यादिच्वा-
 श्रिनिः ॥

॥ श्रीफसु

शास्त्रिफलः । पुं । अपित्यागमे ।
 प्राद्यः । वि । उपादेये । अहीतुंभु-
 चिते ।
 श्रीवा । स्त्री । कन्धरायाम् । शिरोष-
 रायाम् । सञ्चिरायाम् । तिरन्व-
 ज्ञया । गीर्यते । नयाया । शेषवह्नि-
 ह्वायीवेति संशुः ॥
 श्रीषी । पुं । स्त्री । उप्रे । वि । प्रथस-
 श्रीवायुक्ते । अतिशयिता । प्रथस्तावा-
 श्रीवा संस्थस्य । श्रीह्यादिस्त्रादिनि ॥
 श्रीफः । पुं । निदाघर्ता । ज्योष्ठापाठयोः
 । उपागमे । अर्जनात्स फलं यथा
 । श्रीफोद्भवे । भोगमवानुरक्तो वता
 सुशीलो जलकेनिगीलः । विद्याप-
 नैश्वर्यवशो मनोसोः पत्नी सुषेय प-
 रदारचित्त इति ॥ वि । तदति ॥
 असतेरसान् । असु । श्रीफस्युखा-
 दिह्मभेनिपातितः ॥
 श्रीफना । स्त्री । लवस्थाम् । लोम्बा-
 इति गौडप्रसिद्धे फलवृक्षे ॥ श्रीफे
 जायते । जनी । षड् ॥ मवनास्थाम् ॥
 श्रीफपुष्पी । स्त्री । कक्षीमुष्पवृक्षे ॥
 श्रीफमवा । स्त्री । नवमल्लिकायाम् ॥
 श्रीफेभयोऽस्याः ॥
 श्रीफसुन्दरः । पुं । श्रीमा इति
 श्रीफसुन्दरकः । पुं । गौडप्रसि-
 द्धे शाकविशेषे ॥

ग्लह.

श्रीफसासम् । नृ । इन्द्रतूले । बहुसूत्र-
 के ॥ बुद्धियाकिसूत इति भाषा ॥
 श्रीफी । स्त्री । नवमल्लिकाया
 श्रीफोद्भवा । स्त्री । म् ॥
 शैवम् । न । श्रीवामरणे । श्रीवावांभय
 शैवम् ॥ वि । तद्वत्त्वे ॥
 शैवेयम् । नि । कक्षभूषणे ॥ श्रीवायां
 भयम् । श्रीवाभ्योऽन्विति षड् ॥
 शैवेयकम् । न । कक्षभूषायाम् ॥ श्री
 वायोभयम् । कुलकुलिश्रीवाभ्यन्वा
 सखङ्कारिष्यितिवकञ् ॥
 शैफिक । पुं । श्रीफसत्रचरिनेत्यनयो
 श्रीफे । तर्मधीते वेदवः । अस्तुता
 दिभ्यश्चक ॥
 शैफी । स्त्री । नवमल्लिकायाम् ॥ श्री
 फनायाम् । श्रीफे जीतादि । सन्धि-
 वेलासृसुनचभेभ्योऽम् । ङीप् ॥
 ग्लपितः । वि । वार्शते ॥
 ग्लस्तः । वि । मचिते ॥ ग्लस्तोऽस्य
 ग्लसुमदने । ऋ ॥
 ग्लह । पुं । पणे । शूते कामस्थाने ।
 दूतादौ ज्येष्ठेन स्यापिते ॥ ग्लह्य
 ते ऽनेन वा । ग्लहयादाने । पुंसी
 तिघ । एलश्चेति घञ्वा । संज्ञापूर्व
 कक्षान्वह्नि ॥ ग्लह्यते इति घा-ग्ल
 ह । अच्युग्लह इति देवनविषये-
 पल्लवेष्यशास्त्रेऽस्तुनि निपातनं वा ॥

घटः

ग्लाता । पि । ग्लानियुक्ते ॥ १ ॥
 ग्लानः । वि । रोगान्चीबकाये ॥ ग्ला
 सौ ॥ रोगिणि ॥ ग्लायतिष्ठा ॥ ग्लै
 र्घचये । ग्लयति ॥ संयोगाद्दे
 रितिनक्षत्रम् ॥
 ग्लानिः । स्त्री । अस्वाच्छन्दो । बसदी
 नसायाम् ॥ रोगे ॥ हातौ ॥ अनुत्
 साहे ॥ ग्लानम् ॥ ग्लै ॥ ग्लान्याहा
 भ्योनिः ॥
 ग्लानिच्छेदी । पि । खेदहारिणि ॥
 ग्लायः । पुं । नैवेद्ये । वकाख्येषी । वै
 कित्तायने ॥
 ग्लानुः । पि । ग्लाने । रोगाचीबदेहे ॥
 ग्लानग्रीवः । ग्लानिस्वस्वगुणः ॥
 ग्लेयनम् । न । दैन्ये ॥ ग्लेपुदैन्ये । खुद् ॥
 ग्लैः । पुं । ग्लगाहे । चन्द्रमसि ॥ क
 पूरे ॥ ग्लायति । ग्लै ॥ ग्लानुदि
 भादौः ॥

घः

घः । पुं । घकारे ॥ घष्टायाम् ॥ घर्घ
 रगच्छे ॥ इतिमेदिनिकरः ॥
 घटः । पुं । समाधिभेदे । कुम्भके ॥ प्र
 भशिरः कूटे ॥ कूटे । पृषुवुधोद्गरा

घटयो

कारे । कुम्भग्रीवादिमहाकारादिह
 मे । कलसे ॥ कुम्भराशौ ॥ द्रोषम
 रिमाणो ॥ घटते । घटचेष्टायाम् ।
 पंचायत् ॥
 घटकः । पुं । वनस्पतौ ॥ योजके । त्व
 चरे ॥ तिलचर्च यथा । घावको भा
 वक श्वैव योजक खांशक सखा । दू
 यक स्तम्भक श्वैव घटेते ॥ घटकाः
 व्युताः ॥ अन्यत्र किं नो विदन्ति पु
 रषाः पुरुषानुपूर्वीमुर्वीतले कुक्षभृ
 तांपरिबर्त्तनशां अत्यन्तसूक्ष्ममपि
 येकुक्षतारतम्भं जानन्ति तेषु घटका
 मतु योजकाद्याः ॥ इन्द्रायुर्निकैर्गै
 उदेशोद्भवैः कल्पिता कुक्षदीपिका
 ॥ इत्यंघटे ॥ घटयति । यन्तात् घ
 टेर्बुद्ध ॥
 घटवन्मा । पुं । अगस्त्यमुनौ ॥
 घटदासी । स्त्री । कुट्टयाम् । रतता
 स्वाम् ॥
 घटनम् । न । निर्माणे । घटना इति
 भाषा ॥ घटेर्बुद्ध ॥
 घटना । स्त्री । चस्तिस्त्रुहे ॥ करिखांय
 टना घटा ॥ मेखने । योजनायाम् ॥
 यथा । अघटनघटनापटीयसी मा
 येति ॥ घटनम् । घटसङ्घाते । पुं ।
 ग्ल्यासंघन्योयुच् । टाप ॥
 घटयोनिः । पुं । अगस्त्यमुनौ ॥

घटिका

घटराज । पुं । कुम्भे ॥

घटा । स्त्री । घटने ॥ गजसंहती । घटनायाम् ॥ गोष्ठ्याम् ॥ समूहे ॥ घटनम् ॥ घट० । घटाद्यः पित्त इति पिच्छादङ् ॥

घटाद्यावु । स्त्री । कुम्भतुम्भ्याम् ॥

घटिकः । पुं । चक्रिके । घटिकावादके ॥ घटोक्तयति । कै० । आतइतिकः ।

। आघोरिति ह्रस्वः ॥ न । नितम्बे

॥ चि । घटेनतरणशोले ॥ घटेनतरति । नै। ह्यघटम् ॥

घटिका । स्त्री । घडी इति भाषाम् सिद्धे दण्डे । नाडिकायाम् ॥ घटिकाज्ञानोपायो यथा । निमेषो मानुषो योऽयं माषामाषप्रमाणकः ।

तैः पञ्चदशभिः काष्ठा विंशत्याष्टाश्रयाकला ॥ नाडिकात् प्रमाणेनक

दादशपञ्चच । उन्मानेनाम्भसः सा तु पचान्यर्द्धत्रयोदश ॥ हेममापैः

कृतच्छिद्रा चतुर्भिश्चतुरङ्गुलीः । मागधेन प्रमाणेन जलप्रस्थसुसंस्मृत

॥ इति विष्णुपुराणम् ॥ नैमित्तिकलयं प्रपञ्चयि यन् निमेषादिक्रमेण प्रथ

मांशोक्तमेवकल्पप्रमाणं मनुस्मारयति निमेषइति सप्तभिः । माषैव

माषं प्रमाणं यद्य । एकमाषलघ्वचरोच्चारणकालसम्प्रितोरि निमेषे

घटिका

घः । निमेषकालंतुल्यादि मात्रां च पञ्चदश यत इति गङ्गाश्लोकोः ॥

नाडिकाज्ञानोपायमाह । उन्मानेनेति सार्द्धेन । अम्भस उन्मानेन उन्नीयते इनेनेच्छुन्मानं पावम् । अ

र्द्धेनयोनि त्रयोदश सार्द्धं द्वादशेत्यर्थः ॥ उन्मानरूपेण घटितानि सार्द्धं

द्वादशपचानि सानाडिका । सार्द्धं द्वादशपचताम्रनिर्मितपात्रेण सानाडिका

कासातम्येत्थर्थः । किंप्रमाणंतत्पात्रं कार्यं तदाह । मागधेन प्रमाणेन

जलप्रस्थसुसंस्मृत इति । सार्द्धं द्वादशपचनखेनहि मागधदेशप्रस्थः पूर्यते । तत् प्रमाणं पात्रं कार्यमिच्छर्वा

त् सिद्धम् । ननु तथापि पात्रेण कर्म नाडिकाज्ञानं क्रियापरिच्छेदश्चात्

कालस्ये श्याग्रङ्क्य क्रियासिद्धये प्रस्थादि विगिनष्टि । हेमेति । मा

घः पञ्चगुञ्च । हेयो मापै चतुर्भिश्चतुरङ्गुलेन शशाकारुमेण रचितैः

कृतच्छिद्रा । एतदुक्तं भवति । सार्द्धं द्वादशपचताम्रमयं मागधप्रस्थसं

मितं सार्द्धं पात्रं चतुर्माषचतुरङ्गुलखहेमशलाकया कृतापरिच्छेदं

जलेस्थापितं तेन च्छिद्रैः यावता कालेन पूर्यते तावान् कालेनाडिका

केति । तथाचशुक् । द्वादशां प

केति । तथाचशुक् । द्वादशां प

घटोत्क

लोन्मानं चतुर्भिः शतुरङ्गुलैः ॥ स्य
 र्णमापैः कृतच्छिद्रं यावत् प्रस्यञ्जल
 मितमिति ॥ इतितट्टीकायश्चिधर
 स्वामिनः ॥ गुर्वचराणां मुदितं च
 पश्चात् पलं पलानां घटिकां किलै
 किति कालिदासः ॥ मुद्वेषे ॥ अलो
 घटे ॥ घट्येव । स्वार्थे कः ॥
 घटितः । वि । निर्मिते ॥ ५०३
 घटी स्त्री ॥ घटिकायाम् ॥ दृढे ।
 घडी इति भाष्या ॥ यर्षा । अलभ्यं
 यिदायुःपक्षे स्वर्णभारै र्हो तस्य द
 ष्टेः घृथा याति यामुः । इदानी म
 पि श्रीश्वरे मत्त चेतो वितन्विच्य
 लं घोपयन्ती घटीयमिति ॥ स्वलो
 कुम्भे ॥ घडिया इति भाषा ॥ घट
 ते । घटो । कश्च । जातिज्ञान्
 डीष् ॥
 घटीकाः । पुं । कुजाले ॥ घटीकरा
 ति । कुजः कर्मयोग्य ॥
 यटीयन्त्रम् ॥ न । अरघटे । कृपादे
 लोकादुत्पद्यन्ते । उद्घाटने ॥ घटी
 नायन्त्रम् ॥ यद्यस्तीरोगभेदे ॥ यथा
 प्रसुप्तिः पार्श्वयोः शूलं तथा अत्र
 घटीघ्निनः । तंघ्नन्ति घटीयन्त्र
 मसार्धं शास्त्रीगटमिति ॥
 घटोत्कचः । पुं । विद्वन्मायां भीमसे
 नाद्वाने राघवविशेषे ॥

घर्या

घटोत्कचान्तकः । पुं । कर्णे । राधेये ।
 युधिष्ठिरराजने ॥ ५०४ ॥
 घटोद्भिवाः । पुं । अगस्त्यमुनेः ॥
 घट्टी पुं । अनयोर्दे । शानाद्यर्थः भवत
 रणस्थाने । घाट इति भाषा ॥ ती
 र्थवितरे । शुल्कयष्टस्थाने । अगात्
 इति भाषा ॥ घट्टे ॥ घट्टके
 ने । हलश्चेति घञ् ॥
 घट्टगी । स्त्री । नदीविशेषे ॥ यथा ।
 मर्लापहा भीमरथी च घट्टगी यथा
 च कृष्णा जलसाम्यता गुणैः म्भेला
 घहाघट्टपेयस्तत्रापि यथिं लघुः स्त्वा
 दुतरं सुकान्तिदम् ॥ इति राजनि
 घट्टः ॥
 घट्टनीवाः । पुं । पाटुनि इति गौडभाषा
 प्रसिद्धे वैश्यायां रजका ज्ञाते वर्य
 संहारजातिविशेषे ॥
 घट्टनम् । ने ॥ अभिघाते ॥
 घट्टना । स्त्री । चलनीयाम् ॥ घृती ॥
 घट्टितः । वि । निर्मिते । घडागदाइति
 भाषा ॥ विषपटार्थं रश्मिनांसेन
 चित्ते बध्नादौ ॥
 घट्टः । पुं । अश्विनविशेषे ॥
 घट्टकः । पुं ।
 घट्टकः । पुं । } घट्टकोणइति
 } शास्त्रभाषाप्र
 सिद्धे सुपविशेषे ॥
 घट्टा । स्त्री । कान्तनिर्मिते वांशवि-

घण्टार

शेषे । यथा । सर्ववाद्ययो घण्टा वा
 याभावे नियोजयेदिति ॥ अतिवला
 याम् ॥ नामवलायाम् ॥ घण्टापाट
 लो ॥ अदानि । बाहुसकादुक्तो
 घण्ट ॥ टाप् ॥

घण्टाकसंः । पुं । शिवस्वातिवक्त्रभेग
 याविशेषे ॥

घण्टाताडः । पुं । घट्टियावली घण्टा
 पाँडे इति च भाषाप्रसिद्धे घण्टावा-
 दिनि ॥

घण्टानादः । पुं । कुबेरमन्त्रिणि ॥

घण्टापथः । पुं । पुरमपालमार्गं । मङ्ग
 तिराजमार्गं । संसरणे ॥ यथा । द्रव्य
 घननरो राजमार्गं घण्टापथः स्मृतः
 ॥ घण्टोपलक्षितः पन्थाः । आकषा
 शिवादिः ॥ यथा । घण्टानापन्थाः ।
 घण्टाग्रहणं यादिवाणां तद्वतां ह-
 स्तादीनां वेपलक्षणम् । अकूप-
 रिच्यः ॥

घण्टापाटलिः । पुं । गोजीडे । मुख
 कहुमे ॥ अदानि इति घण्टा । प-
 टनम् । पटगतौ । घण्ट् । पाटं स्नाति
 । आ० बाहुसकाटलिः । घण्टावा-
 सौ पाटलिश्च ॥

घण्टारयाः स्त्री । हचविशेषे । शण्डपु-
 ष्पिकायाम् । घनसण इति ऋणम
 निदा इति च भाषा ॥ घण्टेव चारी

घनः

ति । क्यन्दे । अच् ॥

घण्टाली । स्त्री । कौशातक्याम् ॥

घण्टावीजम् । नि । जयपाले ॥

घण्टाशब्दम् । न । कांस्ये ॥ इति हेम-
 चन्द्रः ॥

घण्टिकाः । पुं । घरियाराख्ये यादौभि
 शेषे ॥

घण्टिका । स्त्री । भाजूर्वाङ्गजिह्वा-
 याम् । अग्निकायाम् ॥

घण्टिनीवीजम् । न । जयपाले ॥

घण्टुः । पुं । गजघण्टायाम् ॥ प्रसापे ॥

घण्टेश्वरः । पुं । मङ्गलपुत्रे द्रव्यदातरि
 देवताविशेषे ॥

घतन । पुं । भारके ॥ इति । हन०
 हन्तेर्युवाचुत्तयोर्धत्तत्त्वे ॥

घनः । पुं । मुक्तायाम् ॥ अर्धे । मेघे
 ॥ श्राघे ॥ दास्ये ॥ काठिन्ये ॥ मूर्ति

गुणः काठिन्यम् । असर्वगतद्रव्यपरि-
 माणं मूर्तिः । वैवगुणः ॥ विस्तारे

॥ लोहमुहरे ॥ हन्यते ऽनेनया ॥
 शरीरे ॥ कर्म ॥ अश्रुके ॥ सगरती

बाहुपयस्त्रपूरणे ॥ समधिघातस्य घनः
 प्रदिष्टइति भास्कराचार्योक्तेः ॥ न ।

कांस्यताया दिवाचे ॥ मध्यमन्त्रत्वे ॥
 स्वच्छद्रव्यपलचयं गतवाचयोः ॥ ल

चे ॥ लोहे ॥ वि । निविडे । सान्ने ॥ नि
 रन्तरे । पूर्णे ॥ हडे ॥ हननम् । हन्य

घनम्

घनाघ

तेवायुनाया । इन० ॥ मूर्च्छा घन

घनरसः । पुं । न । मेघपुण्ये । जले ॥

इति हन्तेरपघनादेशश्च ॥

पुं । सान्दे ॥ निर्घासे ॥ मोरटे ॥ क

घनकफः । पुं । वर्षाकाले ॥ करकोयाम्

॥ घनरे ॥ पौलुपण्ये ॥ सम्यक्सिद्ध

॥ घनस्य कफदेशः ॥

॥ रिसे ॥

घनकालः । पुं । वर्षाकाले ॥ घनस्य

घनवर्त्म । न । आकाशे ॥

मेघस्य कालः ॥

घनवत्तिको । स्त्री । विद्युति ॥

घनशालकः । पुं । संक्षिप्टरजतसुवर्णे

घनवल्ली । स्त्री । अस्रतस्रवर्तितयोम् ॥

। सोनारूपमिक्षा इतिभाषा । इति

घनवातः । पुं । नरेकविशेषे ॥

हेमचन्द्रः ॥

घनवातः । पुं । कुष्माण्डे ॥

घनच्छदः । पुं । शिथौ ॥

घनवाहनः । पुं । शिथे ॥ मेघवहने

घनजम्बाकः । पुं । कुकुके ॥

॥ इन्द्रे ॥ घनो वाहन मस्य ॥

घनज्वाला । स्त्री । मेघदीप्तौ । वज्राग्नेौ ॥

घनवीथिः । स्त्री । घनरीथे ॥

घनतालः । पुं । सारङ्गविशेषे ॥

घनश्यामः । पुं । श्रीरामे ॥ श्रीकृष्णे

घनतोलः । पुं । शीतकपशिथि ॥

॥ वि । निविडकुण्डवर्णे ॥

घनत्वम् । न । सान्द्रतायाम् ॥

घनसारः । पुं । कर्पूरे ॥ दक्षिणावर्ते

घनत्वम् । पुं । तोत्रे ॥

॥ पारदे ॥ दक्षविशेषे ॥ जले ॥ धर

घनद्रुमः । पुं । विकण्डकवृक्षे ॥

॥ वारिदे ॥ घनो दृढः सारोऽस्य ॥

घननाभिः । पुं । धूम्रे ॥

॥ घनस्य सारद्वयाः प्रीतस्तान् ॥

घनपद्मः । पुं । पुनर्नवायाम् ॥

घनरुधी । स्त्री । रुध्याकारमेधे ॥

घनपद्मी । स्त्री । आकाशे ॥

घनकर्म्यः । पुं । कोशामृक्षे ॥

घनपल्लवः । पुं । शोभांशने ॥

घनस्वनः । पुं । तण्डुलीयशक्रे ॥ मे

घनपापण्डः । पुं । मयूरे ॥

॥ घण्णौ ॥

घनप्रचः । पुं । प्राज्ञे । विशेष विज्ञान

घना । स्त्री । मापयत्ये ॥ इन्द्राटो

विरहिणि ॥ घनीभूताप्रचायस्य ॥

याम् ॥ इतिराजनिर्घण्टः ॥

घनफलः । पुं । विकण्टकवृक्षे ॥

घनाकरः । पुं । वर्षाकाले ॥ घनाना

घनमूलः । पुं । मोरटे ॥ न । पूरित

माकर इव ॥

सजाती याङ्गवयस्यास्ये ॥

घनाघनः । पुं । वर्षाकाले ॥ मत्तघा

घर्षर

तुककुचरे ॥ चको ॥ वासवे । इन्द्रे
॥ अन्धोन्धघटने ॥ वि । निरन्तरे ॥
घातुके ॥ इति । इन० । इनेर्घञ्
श्चेति पचाद्यच्चिद्विचिम् आक्चा
भ्यासम् ॥ १) ।

घनाघना । स्त्री । काकमाच्याम् ॥
घनाच्ययः । पुं । शरत्काले ॥
घनामयः । पुं । खर्जुरागमे ॥
घनामलः । पुं । शारदपीरे ॥ पुनर्नवा
याम् ॥
घनाश्रयः । पुं । आकाशे ॥
घनोदधिः । पुं । नरकविशेषे ॥
घनोपलः । पुं । करकायाम् ॥
घर । पुं । गृहे । गेहे ॥ इति इन्वते
गम्यते ऽतिविभिर्वा । घन० । इति
रनुघञेतिरन् घादेशो नलोपश्चेति
इत्ययादीवृत्तिकृत् ॥
घरट्टः । पुं । घराट इतिपर्वतीयजन
प्रसिद्धाया मेघगङ्गाम् । जांता चक्री
इतिचदेशभाषा ॥
घर्षट्टः । पुं । विकण्टप्रत्यये । श्याङ्गरा
इतिगौड भाषाप्रसिद्धे ॥
घर्षरः । पुं । चलदारिद्र्येनै ॥ घाघ
रा इतिप्रसिद्धे नदविशेषे ॥ घूके ॥
घारे ॥ म्वाविशेषे ॥

घर्षरक । पुं । घर्षरेनदे ॥ यथा । शो
ण घर्षरके जन्तु रुचिर्दं सन्नाप-

घर्मितः

शोपापहं पथं वक्रिकरं तथाचवलदं
। चीयाङ्गदृष्टिप्रदमितिराजनिर्घगट्टः ॥
घर्षरा । स्त्री । चुडघण्टिकायाम् ॥
। धीयाप्रमेदे ॥ स्वरविशेषे ॥
घर्षरिका । स्त्री । चुडघण्टायाम् ॥ वा
द्विचदण्डे ॥ मृष्टयान्ये ॥ नदीविशेषे
॥ वाद्यप्रमेदे ॥
घर्षरी । स्त्री । चुडघण्टिकायाम् ॥
घर्षुर्घा । स्त्री । घुर्षुरे । घुरघुरिया इ
तिगौडं प्रसिद्धे कीटे ॥
घर्मः । पुं । निदाघे । स्येदे । श्रमया
रिधि । यतीना इति भाषा ॥ आ
। तपे ॥ ग्रीमे ॥ उपस्थि ॥ विघर्ष-
। क्रमनेन । एचरणदीप्त्योः । घरत्य
द्र मनेनवा । एमेके । घर्मइति घ
धातोर्भंगुगुण्यनिभाष्यते ॥
घर्मोवारणम् । न । छपे ॥
घर्मोविचर्षिका । स्त्री । घर्मविचर्ष्याम्
। घनाची अनीरी घर्मैरी घनाई
इत्यादि भाषा ॥ स्वदेयाहीनिदुष्य
न्ति कोषश्लोकमर्थे साधा । ततः स्वे
टः प्रवर्तत दैर्मान्यं घर्मचर्षिका ॥
रात्रिकाकृति रूपोत्था यतोघर्मवि
चर्षिका ॥

घर्मान्तः । पु । वर्षाकाले ॥
घर्मान्तकामुकी । स्त्री । यलाकायाम् ॥
घर्मित । वि । सश्रातघर्म ॥ तानका

घासिद्धकः

घातिप्र

दित्वादितच् ॥

घर्षः । पुं । विमर्दं । घसनाइतिभाषा ॥
 घर्षणम् । न । घर्षे । निघर्षे । घस्
 ना इतिभाषा ॥ घृषुसङ्घर्षे । ख्युट् ॥
 घर्षणाकः । पुं । घेषणाग्नि । शिखा
 पुत्रे । खोटा बट्टा रमण । इत्यादि
 भाषा ॥

घर्षणी । स्त्री । हरिद्रायाम् ॥
 घसिः । पुं । आहारे ॥
 घस्सरः । पुं । अहारे । भक्षके ॥ घस
 ति तच्छीघ्रः । घस्त्रुमदने । श्वयश
 दःकरच् ॥

घस्रः । पुं । अहनि । दिवसे ॥ घसत्य
 न्यकारम् । घस्त्रु० । स्फायितशीति
 रन् ॥ न । कुड् कुमे ॥ त्रि । हिंसे ॥
 घा । स्त्री । कान्च्याम् ॥ घाते ॥

घाटः । पुं । अषट्ठा । श्रीवापस्याङ्गामे
 । घाटायाम् ॥ घाटेरच् घञ्वा ॥ घा
 टामसाऽसि वा । अर्धभाष्यच् ॥
 घाटा । स्त्री । घाटे । कुकाटिकायाम्
 । शिरसः पश्चात् सन्धी ॥ घाटयति
 । घास्यते भा । घटयद्घाते । चु०
 । अघ् घञ्या ॥

घाटिका । स्त्री । घाटायाम् ॥ घाटैव ॥
 पाण्डिकः । पुं । चाक्रिके । मिथिला-
 नां राजसामकानां संज्ञेयम् । अष्ट
 भिमिंशित्वास्तुतिपाठके ॥ घट्टया

चरति । चरतीतिठक् ॥ अन्यत्रत् ।
 रांजः प्रवेशसमये घण्टाशिला-
 स्तु घाण्टिकाः ॥ धुस्त्रुट्चे ॥ त्रि ।
 घण्टावादिनि ॥

घातः । पुं । काण्डे । वाघे ॥ प्रहारे ॥
 मारणे ॥ अङ्गपूरणे ॥ यथा । स
 मविघातश्चनः प्रदिष्टः ॥ इननम्
 । इन० । घञ् । इनस्तीचिस्रलोः ।
 हेाहन्तेरितिकुञ्जम् ॥

घातकः । त्रि । वधकृति । इननकर्त्त
 रि ॥ वक्रना । मेककार्याणां सर्वेषां
 शस्त्रधारिणाम् । यद्येको यातक
 क्षत्र सर्वेते घातकाः स्मृताः ॥ इ-
 नि । इन० । ख्युल् । इनस्तीचिस्र
 लोः । हेाहन्तेरितिकुञ्जम् ॥

घातनम् । न । इनने ॥ वधे ॥ यथा
 अयश्चुवधे ॥ त्रि । वधकर्त्तरि ॥

घातवारः । पुं । राशिविशेषे विशेषमा
 रे ॥ यथा । नके भौमे गोहरिस्त्री
 शुभन्द श्वन्द्रोदन्देऽकोऽऽ नमे अ
 श्वकर्के । शक्रः कोदण्डाखिमीने
 युक्तमयूकेजीवो घातवारानश्रप्ता
 इति ॥

घातिः । स्त्री । पचिवन्धने ॥
 घाती । त्रि । इननशीले ॥ घातयति
 चन्ति तच्छीघ्रः । यिनिः ॥
 घातिपत्नी । पुं । श्येने ॥

घुटिका

घातुकः । वि । कुरे ॥ चिंखे ॥ इति
 । इन० । खपपतपदे च्चु कर्षु ॥
 घाण्यः । वि । इननयोऽय्ये ॥ यथा ।
 सख्यं भावं न विधि खपनुदति य
 तः कर्मनाय्यो घटादि भिख्यांभूत च
 कर्म खपयति न तथा विधिवाच्यं
 यत् खत् ॥ इत्यं सिद्धे विभागे श्रुति
 शिखरगिरा विधिवाच्यप्रतीतो यन्मो
 भिष्ये तिसिद्धे न तदपहतये कर्म
 जातं समर्थं मिति ॥
 घोरः । पुं । खेचने ॥ इतिहेमचन्द्रः ॥
 घारि । न । खलोत्रिशेषे ॥ रंविधाय खं
 निधाय । घारिनाम वृत्तनेचि ॥ य
 था । रामरामं रामरामं । सार मे
 तदेव नाम ॥
 घार्त्तिकः । पुं । घतपूरे ॥
 वासः । पुं । यवसे । स्वनाम्नाख्याते ढ
 खे ॥ अद्यते गवादिभि । अद० ।
 खञ् । घञपोखेति अदर्धञ्च ॥
 घासि । पुं । अमौ ॥ भष्ये ॥ अमति
 । घञ् अदने । अनिघसिभ्यामिण्य् ॥
 घुः । पुं । खनौ ॥ इतिजटाधरः ॥
 घुटः । पुं ।
 घुटिः । स्त्री । } यादग्रन्यौ । गुल्फे ।
 घुटिकः । पुं । } टकुना इतिभाषा ॥
 घुटिका । स्त्री । गुल्फे । पादग्रन्यौ ॥
 घोटतेऽनया । घुटिपरिपत्तने ।

घूकः

घुन् । टाप् । इत्यम् ॥
 घुटी । स्त्री । गुल्फे ॥ इति इरूपः ॥
 घुकः । पुं । काठकुमौ । काठनेपक्ते ॥
 घोखते । घुखभ्रमणे । इगुपधेतिकः ॥
 घुखप्रिया । स्त्री । दन्वाम् । उदुम्ब
 । रपर्याम् ॥ । । ।
 घुखबलभा । स्त्री । अतिविधायाम् ॥
 इतिभाषप्रकाशः ॥
 घुष्टः । पुं । }
 घुष्टकः । पुं । } गुल्फे । पादग्रन्यौ ॥
 घुष्टः । पुं । भृङ्गे ॥ घोखते । घुष०
 कादिभ्यः क्विदित्ठं ॥
 घुर्धुरः । पुं । यमकीटे । घुर्धुरिया
 इतिगौडभाषा ॥ शुकशब्दे ॥
 घुर्धुरी । स्त्री । लज्जन्तुविशेषे । इ-
 क्तिरायाम् ॥
 घुलखः । पुं । गवेधुकायाम् ॥
 घुलघुसारवः । पुं । पारावतप्रभेदे ॥
 घुपितः । वि । अब्दिने ॥ अब्देन प्रक
 टीकृताभिप्राये याव्ये ॥ घुर्धुरि
 अब्दने । क्त ॥
 घुष्टः । वि । अब्दिने ॥ घुप्यतेम ॥
 घुर्धुरः । क्त ॥
 घुष्टानम् । न । के । भोक्ते च्चु घुष्ट
 घाटी दीयमानेऽन्ने ॥
 घुखबम् । न । घुहुमे ॥
 घूकः । पुं । कौशिके । उक्ते ॥

घृणिः

घृकारिः । पुं । घायसे । काके ॥
 घृकावासः । पुं । आखोटद्रुमे ॥
 घूर्णः । पुं । श्रीमसुन्दरके । गुमा इति
 प्रसिद्धे ॥
 घूर्णनम् । न । चक्रवर्त्त । अमणे ॥
 घूर्णायमानः । वि । आम्बमाणे ॥ घूर्णा
 यमाने श्येति यथा ॥
 घूर्णिः । स्त्री । घूर्णने ॥
 घूर्णितः । वि । प्रचलायिते । अभिते ।
 यत्पृथिवी निद्रया घूर्णते तस्मिन् ॥
 घूर्णतेऽस्य । घूर्णभ्रमणे । गच्छयेति
 क्तः ॥ घूर्णोऽस्त्रातास्त्रवा । तारका-
 दिस्त्रादितच् ॥ कम्पिते ॥
 घूर्णमानः । वि । आम्बमाणे ॥ वायु
 काघूर्णमानो वृषः ॥
 घृणा । स्त्री । तृतीयायाम् । अंगुष्ठा
 याम् ॥ कसलायाम् ॥ कृपायाम् ॥
 धियन्तऽनया । एसेचने । बाहुषका
 न् नञ् । टाप् ॥ घर्षणम् । घृणुर्ही
 तौ । भिदाद्यङ्वा ॥
 घर्षावासः । पुं । कुपाण्ड ॥ वि । घृणा-
 युते ॥
 घृषिः । पुं । किरणे । अंशो ॥ ज्वाला
 याम् ॥ तरङ्गे ॥ सूये ॥ चरति । घृण
 जिघर्षिवा । घृचरणदीप्तो । घृषिष्ट
 श्रीतिनिप्रत्ययो गुणामावर्षणनिपा
 तितः ॥

। एतम्

एतम् । वि । प्रदीप्ते ॥ न । जले ॥
 आज्ये । पक्कनवनीते । सर्पिषि ॥
 अश्लगुणाः ॥ एतं रसायनं स्वादु चक्षु
 र्थवर्जिदीपनम् । शीतवीर्यं विषा
 लक्ष्मीपापपित्तानिलापहम् ॥ अ-
 ल्पाभियन्दि कान्त्योऽस्त्रेजोऽलावय्य
 बुद्धिकृत् । स्वरश्चतुर्भेदसायु
 र्थवर्जकृद्गुरु ॥ उदावर्त्तश्चरोन्माद्
 शूलानाहशान् चरेत् । किञ्चक-
 फकरं रघुचयवीसर्परत्तनुत् ॥ * ॥
 गन्धं एतं विमेषेण चक्षुष्यं दृष्य म-
 यिकृत् । स्वीदुपाकरसं शीतं वात
 पित्तकफापहम् ॥ मेघालावय्यका-
 न्त्योऽस्त्रेजोऽबुद्धिकरं परम् । अल-
 क्ष्मीपापरक्षेत्रं शयसः स्यापकं गुरु ॥
 वल्यं पविष मायुष्यं सुमङ्गलं रसा
 यनम् । सुगन्धं रोचनं चारु सर्वा
 ष्येषु गुणाधिकम् ॥ * ॥ नाशिवन्तु
 एतं स्वादु पित्तरक्तानिलापहम् ।
 शीतलं श्लेष्मलं वृष्यं गुरु स्वादुविप्र
 ल्यते ॥ * ॥ आञ्ज माञ्जं करोत्य
 जिं चक्षुष्यं बलवर्द्धनम् । कासे श्वासे
 चये चापि हितं पाके भवेत् कटु
 ॥ * ॥ एतं दुग्धमर्षं प्रादि शीतलं
 नेत्ररोगहृत् । निहन्ति पित्तदाह-
 खमदमूर्च्छास्त्रमानिलान् ॥ * ॥ घृ
 विहंसनदुग्धोऽयं तत् स्नाद्वै यद्गवी

घृतकु

घृतपू

नकम् । हैयङ्गवीनं चचुष्यं दीप
 नंरुचिकृत परम् । धकवृद्धंरुचं वृ
 ष्णं विशेषाच्चरनाशनम् ॥ * ॥ व
 षां दूडं भवेदान्यं पुराखं तत् चिदो
 घनम् । सूक्ष्मं कुष्ठविषोन्मादापस्था
 रतिमिरापहम् ॥ यथायथाऽखिलं
 सर्पिः पुराखं अधिकं भवेत् । तेषां
 तथागुणैः स्वै स्वै रधिकं तदुदाहृत
 म् ॥ * ॥ योजये श्वभ मेवाज्यं भो
 जने तदर्थे अमे । धकवृषे पाखु
 रोगे कामखानेभरोगयोः ॥ * ॥ रा
 जयच्छापि बाले च एहे श्लेष्मकृतेभ
 दे । रोगे कामे विषूच्यान्व विबन्धे
 च मदाद्यये ॥ ज्वरेच हृदने मन्डे
 नसर्पिर्बहुमन्यते ॥ * ॥ एत मन्दा
 त् परं पकं हीनवीर्यञ्च भाग्युयात्
 । तैश्चं पकं भपकंवा चिरस्त्रावि गु
 ष्याधिकमिति ॥ * ॥ औषधघटित
 पकघतस्यं पूर्णवीर्यं चं पर्याप्तसर्वन्तं
 सिद्धति ॥ भियते जिघर्त्सिवा । ए० ।
 अक्षिष्टसिन्धुः क्तः ॥

एतदीर्घितः । पुं । अमो ॥
 घृतपर्णकै । पुं । घृतकरञ्जे ॥
 घृतपूरः । पुं । घेवर इतिप्रसिद्धेपकांन्निवि
 शेषे । घृतवरं । पिष्टपूरं ॥ यथा । म
 र्दितांसमितीं चीरनालिकेरघृतादि
 मिः । अथग्राह्य एते पक्त्वा एतपू
 रोऽथमुच्यते ॥ एतपूरो गुहं हृष्यः
 कर्कशहृत्तमोसद । रक्तपित्तहरो-
 हृष्यः स्वादुःपित्तहरोदिहः ॥ अपि
 च । चीरेख मर्दितां चूर्णं गोधूमं
 नां सुगाहितम् । विस्तार्य सर्पिर्षो
 पाखं कंटाह्ने ऽथ सितान्वितम् ॥ ए
 तपूरो ऽथमुद्दिष्टः कंथूरमरिचान्वि
 तः ॥ नालिकेरकस्तु । समिता म
 र्दिता चीरे नालिकेरसितार्द्रकैः ।
 अथग्राह्य एते पाच्या एतपूरोऽपरः
 स्युतः ॥ दुग्धबोधि । पाकपिण्डीकृ
 तं चीरंशर्कराचूर्णमिश्रितम् । एत
 पूरविनिर्माणं कारयेत् स्वल्पसर्पिपि
 ॥ शालिभवेपि । सुशालिदिष्टं दु-
 ग्धम्नू छाशितं वसुगाहितम् । एषड
 युक्तं एते पकं एतपूरो भवेद्यम-
 ॥ कशेरुजोपि । कशेरुचूर्णं निधि
 य्य पाकपिण्डीकृतं पयः । निर्माणं
 एतपूराणां शर्करासहितं भवेत् ॥
 आधरसभवेपि । पकाश्रय एते तसे
 रसस्वनवपिच्छितः । शुद्धकारया

एतकरञ्ज पुं । करञ्जभेदे । प्रकीर्ये
 । एतपर्णकै । घियाकरञ्ज इति
 भाषा ॥

एतकुमारिका । स्त्री । एतकुमार्याम् ॥

एतकुमारी । स्त्री । कुमार्याम् । सधा
 याम् । तरुण्याम् ॥

तसे
 शुद्धकारया

घृष्टः

योऽज्यो घृतपूरो यदृच्छया ॥ श्रीर
मायं स्वहृत्पंक्तिं स्वयं चूर्णं ततः स्मृ
तम् । योजिते योविशेषो ऽत्र तदा
स्यास्वर्णसंज्ञितः ॥ घृतपूरो गुरुर्द-
यो ह्ययः पिस्तानिस्तापहः । सखः
प्राक्प्रदो वल्यः सुहृद्यो मिप्रदीपनः
॥ शृङ्गाटकमुखाना मध्ये वंशाद् घृत
पूरकः । विचार्ये कस्तुसंयोगं तद्गुणा
नपिचाहरेदिति ॥

घृतपूराः । पुं । } करञ्जवृक्षे ॥

घृतपूर्यकः । पुं । }

घृतमखडिका । स्त्री । वंसपदीवृक्षे ॥
घृतमण्डा । स्त्री । वायसुरयी इति स्या
। ते वायसेलीहृषे ॥

घृतवरः । पुं । घृतपूरे । घेवर इति-
भाषा ॥

घृता । स्त्री । घृतमखडायाम् ॥

घृताची । स्त्री । अक्षरोविशेषे ॥
घृताचीगर्भसम्भवा । स्त्री । खूलैषा
याम् ॥

घृताक्षः । पुं । } सरलक्षणे ॥

घृताक्षयः । पुं । }

घृतेली । स्त्री । पिङ्गकपित्रायाम् ॥

घृतौदः । पुं । घृताभ्यां ॥ घृतमुदकं य
स । उत्तरपदक्षचे च्युदकस्योदः ॥

घृष्टः । वि । घर्षिते । निघृष्टे । घसा ह
ति भाषा । पुं । गन्धविशेषे ॥ यथा

घोटकः

। घट्टोमलयजो गन्धः सरलश्च नमे
द्वया । अगुरुप्रभृतिस्थापि यस्यामङ्कः
प्रदीयते । घट्टासघट्टो गन्धो ऽयं
द्वितीयः परिकीर्तित इति ॥

घट्टिः । पुं । किरौ । वराह्ये ॥ स्त्री ।
घर्षणे ॥ स्यर्द्धायाम् ॥ विष्णुक्रान्ताया
म् । अपराजितायाम् ॥ वाराह्याम्
। चामर आक्षु इति गौड भाषा ॥
॥ घर्षति । घृतसङ्घर्षे । क्लिष्ट ॥

घट्टिका । स्त्री । चित्रपर्यिकायाम् । घ
। ष्विपर्य्याम् ॥

घट्टिः । पुं । वराह्ये । शूकरे ॥ घर्षति
- । घृष्टं - । कृषिघट्टिच्छविस्वविकि
कीदिविरिति क्लिप्तकोनिपातसि-
द्धः ॥

घेष्णुशिका । स्त्री । मौष्वादने । घेचु
इति गौडभाषा ॥

घोटकः । पुं । खगान्तरे ॥

घोटः । पुं । अश्वे । घोटके ॥ घोटने
। घुटपरिवेष्टने । पिचाक्षु ॥

घोटकः । पुं । घोटका इति भाषाप्रसिद्धे प
शुविशेषे । अश्वे । तुरगे । पीता ।
तुरङ्गमे ॥ अथा ऽश्वलक्षणात् । दो
र्घयीवाचिकूटक्षिकहृदयपृथु स्नाय
ताल्लोडजिह्व. सूक्ष्मत्वक्केशवाल
सुत्रफगतिमुखो ह्रस्वकर्षोऽपुच्छः । ३३
जङ्घानानूरुवृत्त. समसितदमनशा ३३

घोटके

वसस्त्रानरूपो वाजी सर्वाङ्गशुद्धो
 भवति नरपतेः शशुनाशाय नि-
 च्छम् ॥ * ॥ अशुमानां रोमावर्त्ता-
 नां लक्ष्यमाह । अशुपातघ्नग-
 खंडहस्तप्रोथशङ्खकटिवस्तिवानुपु-
 मुष्कनाभिककुदेः तथामुदेः सख्यकु-
 च्चिचरणे तथा ऽशुभाः ॥ ० ॥ शुभा-
 वर्त्तनाह । ये प्रपानगलकर्णसंस्थि-
 ताः पृष्ठमध्यनयनोपरिस्थिताः । शो-
 षसेन्नुधिभुजकुचिपाश्र्वगां क्लेशला-
 टसंहिताः सुशोभनाः ॥ * ॥ भ्रुवाय-
 र्त्तानाह । तेषां प्रपान एको लला-
 टकेगपुचः भ्रुवावर्त्ताः । रन्ध्रोपरन्ध्र-
 नूर्द्धनि षडसिचेतिस्मृताः द्वीधी ॥
 ॥ अश्वः नावयोष्ठानमाह । पट्टमि-
 र्दन्तेः सिताभैर्भवति हयशिशुलैः
 कपायैर्द्विवर्षः सन्देशैर्भ्रमन्तैः
 पतितसमुच्चितैरव्यवृष्टपञ्चाब्दकाश्र्वाः
 सन्देशानुक्रमेण विकपरिगुणिताः
 काशिकापीतशुक्लाः काचामचीकग-
 ह्वाषटर्षकन सतो दक्षपातश्वविद्धि
 ॥ इतिवाराह्यांचतुष्पष्टितमो ध्या-
 यः ॥ ६४ ॥

घोटकारिः । पुं । मक्षिपे ॥

घोटकेर्हितम् । न । अश्वचेष्टायाम् ॥

सायथा । उत्सर्गा अशुभद मासना

परस्थं वानेचञ्चलन सतो ऽपरं प्र

घोटके

शक्तम् । सर्वाङ्गञ्चलनः भवद्दिदं ह-
 यानां हवर्षे दहनकणाश्च धूपनं वा
 ॥ अन्तः पुरं नाशं मुपैति मेद्रेः को-
 शः श्वयं यात्तुदरे प्रदीप्ते । पायौ
 च पुच्छे च पराजयः स्यादज्ञोत्तमा-
 ङ्गञ्चलने जयश्च ॥ स्तम्भासनासञ्च-
 लनं जयाय वन्ध्याय पादञ्चलनं प्रदि-
 ष्टम् । ललाटवचोचिभुजे च धूमः
 पराभयाय च्चलनं जयाय ॥ नासापु-
 टप्रोथशिशुरोस्तुपातनेचेः च रात्रीञ्च-
 लनं जयाय । पलाशतासासितकर्बु-
 राणां निर्व्वंशुकाभस्य सितस्य चेट-
 म् ॥ प्रदेवो यवसे। मस्तां प्रपतनस्ये-
 दानिमिर्त्तं विना कम्पोषा प्रदनाच्च-
 रक्तपतनं धूमस्यवा सम्भवः । अत्यम-
 श्व विरोधिनां निशि दिवा निद्राशरा-
 ध्यानता सांदेशे ऽधोमुखता पिचेष्टि-
 तमिदं नेष्टं स्मृतं यानिनाम् ॥ आ-
 रोहण मन्ववाजिनाः पर्याणादिद्युत-
 स्य वाजिनः । उपवाह्यतुरङ्गमस्यवा-
 कल्पस्यैव विपन्नशोभना ॥ * ॥ हेपि-
 तस्य चणमाह । कौश्वव शिपुधयाय हे-
 पितं शीवया च्चलनयाच सोनमुखम्
 । स्थिथ मुञ्च मनुनादि छटवह्नास्य-
 दवदने श्व वाजिभिः ॥ पूर्णपाद-
 दधिविप्रदेवतामन्वपुष्पफलनाश्वना-
 दिकम् । इत्थ मिष्ट मयवा ऽपरं भ

घोटिका

त्रे हेपतां यदि समीपतो जयः ॥
 मच्चयानखलिनाभिनन्दिनः पच्यु-
 रौपयिकनन्दिनेो ऽथवा । सव्यपार्श्व
 गतदृष्टयो ऽथवा वाञ्छितार्थफलदा
 स्सुरज्जमाः ॥ वामैश्च पादै रमिता
 उयन्तो मर्षी प्रवासाय भवन्ति मर्षुः
 । सन्ध्यासु दीप्ता मयलोकयन्तो हे
 पन्ति चेदन्धपराजयाय ॥ अतीव हे
 पन्ति किरन्ति बालान् निद्रारताश्च
 प्रवदन्ति याचाम् । रोमच्चजे दीन
 खरत्ननाश्व पांसून् ग्रसन्तश्च भया
 यदृष्टाः ॥ * ॥ समुद्रवद्दक्षिण पार्श्वे
 शायिनः पादसमुत्क्षिप्य च दक्षिण
 स्थिताः । जयाय शेषेष्वपि पादनेष्वि
 दंफलं यथा सम्भवमादिशे बुधः ॥ अ
 रोहति जितिपती विनयोपपन्नो ।
 यावानुगो न्यतुरगं प्रतिहेषितश्च ।
 । यत्नेश्च वा स्पृशति दक्षिण मात्म
 पार्श्वे यो ऽथ समर्चु रचिरान्प्रचि
 नेतिषच्छ्रीम् ॥ मुहुर्मुहुर्भूषणकृ
 त् करोति न ताञ्चमनोप्य ऽनुले
 मयायां । अन्वार्थमोतो ऽसुखिलो
 चनश्च शिष्यं न मर्षु स्सुरगो ऽभिष
 क्ते ॥ इति धाराद्यां ८१ अध्यायः ॥
 घोटिका । स्त्री । दृष्टोत्थाम् । लो
 नी इतिभाषा ॥ घोटिका ऽखरसा
 चाण्या यातदन्त कफपित्तकृत् । त्व-

घोरः

ग्दोपप्रणगुल्मघ्नी श्वासकासप्रमेह-
 नुत् ॥ शोथे लोचनरोगे च हिता
 तज्जै रुदाहता ॥ उच्चविशेषे । तु
 रङ्ग्याम् । चतुरङ्गायाम् ॥
 घोणा । स्त्री । नासायाम् ॥ प्रीथे ।
 अश्वनासिकायाम् ॥ घोषति अनया
 वा । घुशभ्रमणे । अच् हलश्चेति
 घव्या ॥
 घोषी । पुं । वराहे । स्तत्ररोमणि ॥
 घोषानसाऽस्थल । घ्री० इनिः ॥
 घोषटा । स्त्री । वदर्धाम् । गोपघोषटा
 याम् । भ्रडधेरी इति भाषा ॥ पूगृह
 चे ॥ घोषते । घृण० । बाहुषका
 न् ट ॥ वदरीकलवृक्षयोः ॥
 घोळारः । पुं । नासिकायाःशब्दे । घृ
 रीटा इति भाषा ॥ ८
 घोनसः । पुं । गोमसे । तिखित्सेसर्पे ॥
 घोर । पु । त्रिपरान्तके ॥ आङ्गिरस
 गोपोत्यन्त्रे कधिदिशेषे ॥ आकाशा
 दिपु स्थूलेषु दुःखप्रकाशकाः अनव
 स्थिता । रजःप्रथामतया केचिदिशेषा
 सोच घोरसंचकाः ॥ न । विघे ॥ चि ।
 दाक्षणे । भयानके ॥ हिंसाद्यनेकाया
 सबहुलेकूरे ॥ परस्यात्मनश्चपीडा
 करे ॥ दुर्गमे ॥ घोरयति । घुरभी
 मार्थशब्दयोः । गृह्णन्तादच् ॥ यदा
 । हन्यते । हन० । हन्ते रच् घुरजि

घोषः

घ्यच् धातोर्धुरादेशः ॥ । । ।

घोरदर्शनः । पुं । उलूके ॥ वि । भयानकरूपे ॥

घोरपुष्पम् । न । कांक्षे ॥

घोरवासनः । पुं । शृगले । भूरि-

घोरयात्री । पुं । माये ॥

घोरदासितम् । न । भयानकशब्दे ॥

घोर । स्त्री । रात्री ॥ देवदासीलता

याम् ॥ भयानकायाम् ॥ सङ्क्रान्ति

विशेषे ॥ रवाशुभमे सङ्क्रमे भास्कर

स्यमवेद्घोरनाम्नी सुखीशुभर्वाः ॥

राजस्यां मनसोऽप्यौ ॥

घोलम् । न । मयितेदधनि । दण्डादते

॥ सत्तरं निगलं घोलं वातपित्तहरं

स्मृतम् ॥ * ॥ मज्जुना रचितं गालं द

धिमुभ्रतरं पटे । जीरसैन्धवसम्भ्रियं

घोलं घनतरं स्मृतम् ॥ जीरसैन्ध

वसंयुक्तं घोलं वातप्रनाशनम् । अती

सारं च मन्धैः श्लितं कथं वलप्र

दम् ॥

घोषिः । स्त्री । पद्मगकविशेषे

घोषिका । स्त्री । कुनकालुका

घोषी । स्त्री । याम् ॥

घोष । पुं । जामोरपद्म्याम् ॥ घोष

निगायो ऽश्च । घुषिर्द्विशब्दने ।

इत्यर्थेति घञ् ॥ गोपाले ॥ ध्वनी

॥ अम्बुदनादे ॥ सपामार्गे ॥ घोषके

घाणम्

॥ घाणप्रथमविशेषे ॥ पुं । कांक्षे ॥

घोषणम् । घुषधुष्टौ । घञ् ॥

घोषकः । पुं । महाकोशातकाम् । श्वे

तघोषके ॥ घोषति । घुषिर् । प

चाद्यच् । स्वाङ्कन् ॥

घोषकाकृतिः । पुं । घोषके ॥

घोषणा । स्त्री । उच्चैर्घुष्टे । लोकवि

ज्ञापनायोच्चैः शब्दिते ॥ यथा । न

कर्मणा कनीयस्ता दृष्टिर्वा नान्तरा

त्मनः । इति बाहु भिदोद्बुध्य वे

दाने घोषणा कृतेति ॥ घुषिर् ।

यशास्यन्यो युच् ॥

घोषयिन्नुः । पुं । विभे ॥ कौकिले ॥

घोषयति । घुषिर् । बाहुलका

न् इत्युच् ॥ यन्दिनि ॥

घोषवती । स्त्री । यीणायाम् ॥

घोषा । स्त्री । मधुरिकायाम् ॥ शत

पुष्पायाम् ॥ कर्षट्शृङ्ग्याम् ॥ को

शातक्याम् । तुरयी तौरणी इति

चप्रसिद्धे फलशक्रे ॥

मन् । वि । नुदति ॥

घाणम् । न । नासिकायाम् । घन्धप्र

उपलब्धेन्द्रिये ॥ न्यायमते घाणेन्द्रि

यशाङ्गेन्यच्चादौ ॥ वि । घाते ॥

घायते ऽनेन । घाणन्योपादाने । क

खेत्सुट् ॥ घायतेऽस्य वा । घाणं क

। नुदविदेति वा नल्लम् ॥

घातः

घातार्थः । पुं० ॥ सुगन्धो ॥

घाणदुःखदा । स्त्री । छिन्न्याम् ॥

घातः । त्रि । घाणविषयीकृतेपुष्पादौ

- । आसगन्धे । आघाते । घाणे ॥ घा

यते स्म । घा० । क्त० । नुद्विदेति

पाचिकेनत्वाभावः ॥

उः

घातिः । स्त्री । घाणे । नासिकायाम् ॥

घाते ॥ घाणम् । घा० । क्तिन् ॥

उः

उः । पुं० । विषये ॥ विषयस्यसृष्टायाम्

॥ भैरवे ॥ उ कारे ॥ * ॥ * ॥

इत्यादिगौडकुलोत्पन्नाडीचर्यालप्रधानोपनामसुलाराममिश्रात्मज
श्रीधनपतिमिश्रापरनाम्ना तथा श्रीसद्गुरुकुलावधूतश्रीपरमहंसपरिभ्रजका
चार्यश्रीमहर्षिहरानन्दनाथभारतिशिष्येण गान्धावधूतश्रीसुखानन्दनाथपर
नामधेयेन विरचिते शब्दार्थचिन्तामणौ कवर्गः समासिद्धतः ॥ * ॥ * ॥

सर्वार्थसिद्धौ सर्वेषां सुखानन्देन निर्मितः ॥

श्रीघासीराममिश्रसु मुद्राक्षिप्या प्रकाशितः ॥

वैक्रमे १८२१ शरदि । शालिवाहनीये १७८६ शके मार्गशीर्षासित्तिका

दश्यां सुराचार्यवारे सुमपुरे श्रीघासीरामकनहियालालयोः

स्वकीयसंस्कृतयन्त्रे वर्णयोजकाप्यक्षकायस्त्रयशोद्धप

श्रीरामप्रसाददासदृष्ट्या

मुद्राक्षितः ॥

